Digitized by Google

HISTORIAE
BRITANNICAE
ET
ANGLICANAE
SCRIPTORES XX.

DUOBUS VOLUMINIBUS COMPREHENSI.

*

Imprimatur,

TIM. HALTON

Pro-Vice-Can. OXON.

Feb. 3. 1690.

HISTORIAE BRITANNICAE, SAXONICAE, ANGLO-DANICAE, SCRIPTORES XV.

EX

VETUSTIS CODD. MSS. *EDITI*

Opera

THOMAE GALE Th.Pr.

Præfatio ostendit Ordinem.

Accessit Rerum & Verborum INDEX Locupletissimus.

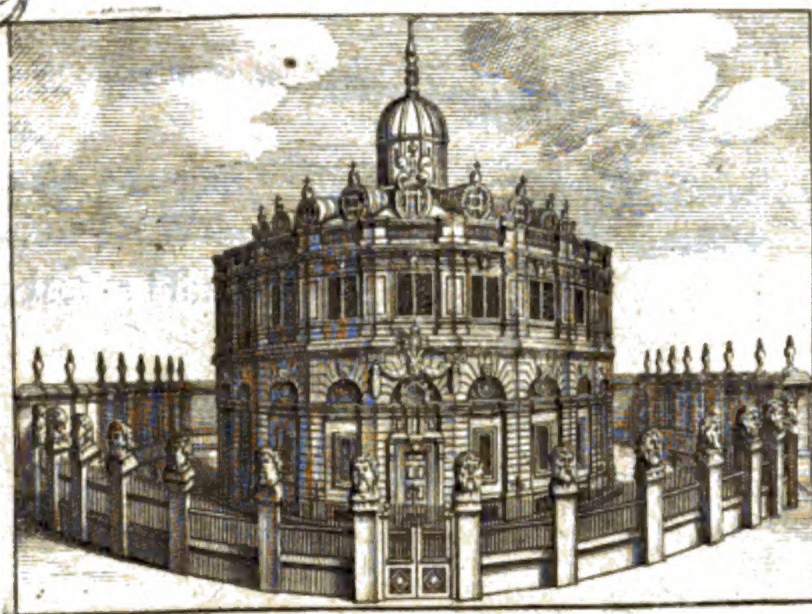

OXONIAE,

E THEATRO SHELDONIANO

M. DC. XCI.

CONTINENTUR

IN PRIMO

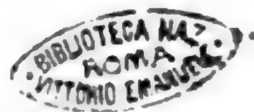

VOLUMINE.

CONTINENTUR in Secundo VOLUMINE.

Cum Indicibus copiofis.

AD

BENEVOLUM LECTOREM PRÆFATIO.

NUlla fere *Cis Alpina* gens (Lector candide) rerum suarum Scriptores nacta est aut antiquiores, quam *Britannia*; aut accuratiores, aut denique numero plures, qui sua tempora literis commendarunt; affectantes potius fidelium Amanuensium gloriolam, quam Historicorum ingentium ostentationem.

Hispani quidem *Isidorum Hispalensem*, *Galli Gregorium Turonicum* primos apud se in hoc scriptionis genere laudant; Horum tamen utroque noster *Gildas*, omnium consensu antiquior comperietur. Nec habent quenquam *Hispani*, *Galli*, aut vicini nobis *Germani*, quem, post longum intervallum, *Bedæ* nostro, homini Sanctissimo, opponere velint. Postremo, si numerum Historiographorum quisquam inire cupiat, facile hac quoque in parte circumpositas, & magnas quidem illas nationes vincemus.

Quanquam autem hæc à me vere dicta fuisse constat; nescio tamen qua infelicitate evenerit, ut nondum jam diu exortus fuerit aliquis apud nos, qui Historias *Britannicas*, perspicua brevitate, fide inculpabili, & Latino sermone deduxerit ad sæculum huic nostro proximum. Sane apud exteros reperire est quam plurimos, qui suam quisque gentem, imo alienas, ab ipsa origine, face Historica illustraverint.

Rationes causasque hujus infelicitatis & defectûs dum apud me subinde meditor & indago, duas inprimis deprehendisse videor. Quarum prima ista occurrit.

Magna quondam fuit codicum Historicorum, in diffitissimis locis & obscuris terræ angulis retrusorum, ignoratio.

Huic accedit anxia adhuc in plerisque hodiernis Bibliothecis veterum Manuscriptorum librorum incarceratio.

Priorem harum causarum sustulit & amolitus est vir industrius *Joannes Bostonus Buriensis*. Is quippe, regnante *Henrico* Septimo, omnes omnium *Angliæ* Monasteriorum

Biblio-

Bibliothecas perlustravit, & quos Historiographos (nec non & alios auctores) earum quælibet subministare ad usus doctorum hominum valeret, Locupleti *Catalogo* complexus est.

Non est tamen dissimulanda Monasteriorum subversio, quæ brevi subsecuta est: Hæc Libros omnes dispersit, & *Bostoni* providam diligentiam, maxima ex parte, inutilem reddidit. Nec fieri potuit, in tanta hominum fuga, ac tunc temporis facta est; in tanta rerum pretiosissimarum distractione, quin boni etiam codices, (nam malum fatum eos semper urget) aut corrumperentur Domi, aut in Longinquas terras amandarentur. Certe si famæ receptæ & inveteratæ credere liceat, unus *Polydorus Virgilius* Quæstor tunc apud nos *Pontificius*, navem istis Spoliis onustam à ponte *Rhoffensi Romam* misit.

Utcunque, calamitas illa, quæ afflixit religiosas Domos, non tantum Dispendii attulit Historicis nostris, quantum primo aspectu minitari est visa. Dei enim benigna providentia (qui lucem è tenebris, & ordinem ex Chao produxit) viros aliquot magnos, eximieque de omni posteritate merituros excitavit, qui disjectos & palantes auctores certatim conquisiverunt, & coemerunt.

Hos insignes viros, quoniam scire Lector expetis, me nomenclatore cognosces. Inter eos igitur recenseo *Thomam Cromwellium*, *J. Foxium*, *Reverendissimum* Antistitem *Cantuariensem Matthæum Parkerum*, *J. Baleum*, *Cæcilios*, *Bodleum*, *Thomam Howardum Arundeliæ* comitem, & potissimum *Cottonios*.

Omnes Hi, fatorum Sævitiæ intercedentes, nullis sumtibus, nulli parcentes labori, Tabulas post naufragium diligenter collegerunt: Digni profecto, quorum fama extendatur; quoniam priorum famæ, & posterorum commodis ipsi consultum iverunt.

Atque ita rem eo tandem vertisse videamus; ut jam multo expeditius sit contexendæ Historiæ negotium, quam fuerat ante Monasteriorum demolitiones. Plane, istius Fabricæ instrumentum materia, & sylva longe nunc est parabilior, quam fuit ætate *Bostoni*.

Si tamen inquisitio vetustorum librorum adhuc cuiquam nimis operosa appareat; sciat is magnificos illos Patriæ & eruditionis principes Viros, quos paulo prius deprædicari volui, omnes suas librorum Gazas, magna Liberalitate, in *Academias* nostras transcripsisse. Habet *Cantabrigia*, habet *Oxonium* tum publicas tum privatas Bibliothecas instructissimas, & finitimis

nitimis gentibus invidendas. Denique, ut omnis causatio è medio penitus tollatur; Sciat ille, quisquis bona fide Historiam nostram per omne ævum explicare sataget, nullum laudatum Scriptorem à se desiderari exoptarique posse, quem *Cottonianus* ille incomparabilis thesaurus promptissime non exhibebit; Ea est, & semper fuit *nobilis Domus* erga literatos indulgentia.

Altera nunc istius querelæ, seu infelicitatis causa in examen veniat. Audio sane multos sæpiuscule queri, *Admodum difficiles esse Bibliothecarum* aditus; *Aureum vellus* (quod aliqui critici antiquas fuisse membranas firmissime credunt) *extra fabulam à draconibus fuisse custoditum*; *idem enim hodieque fieri apud nos contendunt*.

Improbitas hominum omnem istam cautelam induxit; & necessitas, quod jubet, excusat. Quis non incandescat liberrima indignatione, cum videat substractos forulis optimos quosque libros, quorum tamen indices & nomina in catalogis conspiciantur? Quis non ingemiscat, cum alios intueatur truncatos, deletos, rasos, & omni barbarie violatos?

Duo in hoc genere, omissis innumeris, exempla adfero. Extat Homilia quædàm *Saxonica Cantabrigiæ*, in qua Homilia doctrina illa, (priscis Patribus Ecclesiæ ne per somnium quidem cognita) recens, inquio, illa doctrina *Transubstantiationis* evertitur. Sed non impune; Duæ tresve lineæ mala manu eraduntur. Dices, qui sciri potuit, quid iste docuerit locus, jam vacuus & mutus? Erat, (nam veritas opprimi non potest) *Exoniæ* eadem Homilia diligentius conservata, sana & integra.

Secundum nunc exemplum mecum perpende Lector; quod quidem omnem *Bibliothecariorum* morositatem facile tuebitur.

Jussu Ecclesiæ *Britannicæ* auream Epistolam *Alcwinus* noster scripsit contra *Cultum Imaginum*. Fulta erat ea Epistola plurimis è S. Scriptura legitime petitis testimoniis; suffragiis confirmabatur totius *Britannici* cleri; Synodum *Francofurtanam*, & *Carolum Magnum* de *cultu illo imaginoso* fluctuantes mirifice erudivit; errorem nascentem confutavit, veritatem asseruit. Hæc Epistola, o factum male! desideratur; Aliæ minoris momenti satis multæ ad nos ab *Alcwino* descenderunt, quibus profecto omnibus, æquo animo, præ hac una, carere possimus. Auget dolorem, quod volumen ipsum hactenus in oculos incurrat, ex quo multi credunt (adducti non obscuris vestigiis) illam Epistolam fuisse excisam.

Esto tamen; *Bodleiana* Bibliotheca suos calamo exaratos auctores: itidem & *Benedictina* suos solicitius recondunt.

Iterum ad *Cottonios* decurramus; Horum fores (ut illæ *Musarum*

ſarum, apud *Pindarum*) omnibus patent. Teſtes appello *Theologos*, *Antiquarios*, *Juriſconſultos*, *Bibliopolas*; qui quidem omnes ex *Cottoniana* Bibliotheca, tanquam ex perenni, ſed & communi fonte, ſine impenſis, & moleſtia abunde hauſerunt.

Opinor igitur huic ſive querelæ ſive obſtaculo, quod ſatis eſt, fecimus. Et poterat ea quidem inanis & omnino ſupervacanea videri: ſerum enim eſt cuſtodibus Bibliothecarum dicam nunc ſcribere, poſtquam omnes jampridem *Soſiorum* tabernæ Hiſtoricos noſtros, magna copia, nummis paucis venum exponant.

Nequis enim penuriam monimentorum antiquorum cauſaretur; Plurimi literarum Patroni, cives egregii, Patriæ amantes, & rei publicæ ſtudioſi, pulchre caverunt; qui ſuas ipſi Bibliothecas reſerantes, in uſum & ſinum lectoris effuderunt *Vitas*, *Annales*, *Hiſtorias*, *Chronica* omnium temporum.

Hujuſce chori, merito ſuo, præſulem laudo Sanctiſſimum illum Archiepiſcopum *Cantuarienſem Matthæum Parkerum*. Secundas tribuo *Gulielmo Howardo*; Tertias *H. Savilio*. Nec ſilentio obvolvendi *Camdenus*, *Seldenus*, *Watſius*, aut denique piiſſimus integerrimuſque vir *Joannes Fell*, *Oxonienſis* Epiſcopus mihi, non niſi præmiſſo honore, ſemper recolendus.

Magni Ego hujus & magnifici viri creberrimis hortatibus, &, cum moreretur, divina voce inſtinctus, deſcripſi, propriis ſumtibus, aut manu, hos *ineditos rerum Britannicarum Scriptores*, & inter mille moleſtias eruderavi. Tantum apud me valuit ſive morientis & cœlos jamjam ingreſſuri obteſtatio, ſive communis Parentis amor & utilitas; Nam privata commoda me ſecutum fuiſſe ſuſpicabitur nemo.

Ex his autem Scriptoribus *Gildas* primo cum præfatione *Polydori Virgilii* exivit; deinde cura *Joannis Joſſelini*. Hæ duæ editiones adeo inter ſe diſcordabant, ut omnem fidem *Auctori* ſuo detraherent, & *Gildam* in *Gilda* adhuc quæreres. Quare conſultiſſimum habui eum denuo excudere; ſcripto codice uſus, quem priorum editorum neuter inſpexerat, quique purus eſſet à fœda & abſurda interpolatione, quæ alia exemplaria infamarat.

Nec uni ſoli in emaculando *Gilda* innixus ſum libro: aliunde etiam ad hanc rem ſuppetias accerſivi.

Tu igitur, optime Lector, boni conſule Laborem noſtrum in his Hiſtoricis concinnandis inſumtum. Duas res tibi ſcio eſſe chariſſimas, Tempus & oculos. His ut Tu parceres in veteribus Legendis, equidem nec oculis meis nec tempori peperci. Quod profecto haud feciſſem, *ni Te*, Et hæc ſtudia pæne *plus oculis meis amaſſem*.

ISTA

AD LECTOREM.

Ista ſcripſeram; & jam in eo eram, ut Tibi, ut hujuſmodi curis, Lector, longum Vale dicerem; cum, ecce! intervenit Vir quidam primarius, in omni eruditionis genere celeberrimus, & Antiquitatum Patriæ, ſi quis alius, ſcientiſſimus. Is continuo mecum diſputare; *Aliud quoddam volumen Hiſtoricorum adhuc deſiderari; iſtius me jam olim ſpem oſtendiſſe. Multa ab ingreſſu Henrici III. ad Henricum VIII. aut intacta videri, aut timide gelideque fuiſſe tractata. In illo intervallo Scotiam ſubactam, Galliam victam, pacatam Hiberniam. Flevisse illa tempora Reges depoſitos, bella inteſtina, Nobilitatis & Legum oppreſſionem, Paparum dominatum, Plebeios furores, Eboracenſium & Lancaſtrienſium odia internecina, Regiæ Domus ſcenas plane Tragicas & largum cruorem. Horum tamen omnium ſteriles oppido & jejunas nos nunc legere Narrationes, & Breviaria potius quam juſtos commentarios.*

Eſt autem iſtius, (Pergit Ille,) *intervalli ideo diligentior ratio, & accuratius examen a nobis ineundum, quoniam & vivimus, & morimur eis legibus, quarum perſæpe mentem non capimus, eo quod earum origines & præviæ occaſiones hactenus lateant in caligine iſtorum infidelium temporum. Quid quod illa ipſa Sanctiſſima Legum apud Nos Mater, Magna Charta; nuſquam hodie compareat. Adi oraculum; conſule Juriſperitorum Deum. In Charta, quam ille ut genuinam, & juris Municipalis fundum explicandam ſibi propoſuit, iſta occurrunt* His teſtibus Bonifacio Cantuarienſi Archiepiſcopo, E. Londinenſi Epiſcopo, &c. Anno regni noſtri (1. *Henrici* III) nono. *Atqui Bonifacius ante annum XXVII. Henrici III non erat Cantuarienſis Archiepiſcopus, nec erat E. Londinenſis Epiſcopus, quamdiu ſedebat Cantuariæ Bonifacius.*

Mirum dictu, Simon Montfortius leges aliquot rogavit; Henricus tertius peſſimis uſus conſiliis, (hoc ei ſolenne fuit) non aſſenſit. Inde bellum civile, & proſcriptiones. Et tamen, quis crederet? illis ipſis Montfortii nefarii placitis obſequium perſolvimus.

Vide & illud; Henricus V. Homagia Magnatum ſuſcepit, antequam corona capiti imponeretur: Polydorus hoc memoriæ prodidit. Rite id fuiſſe factum volunt aliqui; totumque illud carmen juris jurandi, quod Rex Inaugurandus præſtat, arbitrarium eſſe affirmant. Sed regni conſuetudines, & mos majorum, & veritas aliud volunt. Hæc tamen nullam lucem accipiunt a ſcriptoribus jam publice extantibus; quemadmodum nec alia multa: quare ad tenebras has diſpellendas aliam tibi, inquit, *lampadem cenſeo accendendam.*

Hæc oratio tanti viri, quanquam me de priori ſententia, Le-

ctor erudite, non dimovit ut debuit, forte tamen Te, aut Tui ſimilem aliquem permoveat, ad proximum illud deſideratum volumen Hiſtoricorum elaborandum. Permitte me ἐνδόσιμον canere. Videor jam jam animo cepiſſe proſpectum hujuſce negotii. Admodum numerabiles ſunt, qui inter *Henricos* III. & VIII. ſcripſerunt; quia tuto ſcribere non licebat. Subitæ erant converſiones & rotæ rerum. Iſtis *Euripis Joannes Fortiſcutius* deprehenſus, ad ſpongiam ſe minime dignam adigebatur.

Nec Tu hic nimis ſectaberis (ſi me audias) vegrandes illos præcipue, & mille paginarum extructores; Satis conſtat, gemmam ſæpius in oſtreo Britannico, quam Balena reperiri; & arcana rerum frequentius nobis aperiri ab Exiguis Hiſtoricis, qui in remotis Monaſteriis latitabant, quam ab iis, qui fere in aula volitantes, *Regii Hiſtorici* ſalutabantur.

Naturæ ſpeculum in parvis quærebat *Epicurus*; Ego autem veritatis imaginem in minutioribus ſcriptoribus; præſertim, ſi ſui ævi res memorabiles exponant. Nam in picturis prima manus optatur. Et vinum, ſi teſtam primam mutet, flos deperit & vappa fit. Hæc de tertio volumine, quod expectatur, dixiſſe ſufficiat.

Venio jam, ô Lector patientiſſime, ad agendum paucis cum eo viro, quem ad Hiſtoriam univerſam hujus gentis ſcribendam aliquando exoriturum confido. Præter ea rerum geſtarum monimenta, quæ in libris editis & edendis continentur, alia ſunt ſubſidia, aliæ opes diligenter comparandæ.

Primo igitur Hiſtoriographus ille, quem animo fingo formoque (& Tu fortaſſe is es, quem optarem) ſedulo evolvet omnis generis *Rotulos* in *Turre Londinenſi* repoſitos. Horum cognoſcendorum tanto major debet eſſe ardor & ſitis, quanto certior & ſanctior eorum Auctoritas exiſtimatur. Inter *Rotulos* potiſſimum conſulet eos, qui *Parliamentarii* appellantur. Quorum inſpectio & fructuoſior, & minus difficilis; quique pluribus exemplaribus deſcripti in uſum liberiorem emanarunt. *Rotuli Normannici, Aquitanici, Andegavenſes*, & alii *forinſeci* (ſic vocant) nullo modo prætereundi; ſi priora & poſteriora regum noſtrorum geſta plene explicare cupimus.

Quotus autem quiſque eſt Hiſtoricorum noſtrorum, qui iſtam in partem ſatis incubuit? unum duntaxat collaudandum habeo, *Monachum* illum volo *Bridlingtonienſem*, quem conſtat multa *Acta* publicis in conciliis *Statuta* & *Ordinata* circa tempora Ed. III. retuliſſe in *Chronicorum Incidentia*, (ſic librum ſuum inſcripſit) ſed id opus aut periit, aut latet.

II. Penetrandum eſt Hiſtoriarum harum conditori in *Sanctuarium*

arium illud Regium, quod patrio vocabulo dicimus Paper-Office. Hic intuebitur fontes rerum, arcana ſtatus, prima maximorum eventuum ſtamina, *Legationes*, *Epiſtolas*, *Reſcripta Principum*, *Fœdera*. Præclare hoc vidit accuratiſſimus, & fidei pleniſſimus *Scriptor Reformationis*, cujus operis fundamenta & ſtatumina fere omnia ex hoc armario depromebantur. Præbeat illa in fine *Appendix* Auctori quidem teſtimonium veracitatis, aliis ſcribendi exemplum.

III. His addere oportet utriuſque Domus *Parliamentariæ Libros Diurnos*. Hujus commatis prodierunt conflictiones, aliquot volumina, expectantur alia. Ex his & legum origines, & graviſſimarum Actionum cauſarumque exitus optime perſpiciuntur.

IV. Quartum ſortiantur locum *Juriſperitorum Reſponſa*, *Judicum Opiniones*, & *Annales*, *quos* Year-Bookes appellitant. Veniant quoque in cenſum hunc *Leges Saxonicæ*, *Leges Henrici I. Glanvilla*, *Bractonus*, *Thorntonus*, *Auctor Speculi*, *Fleta*. In his ſiquidem omnibus non contemnenda Hiſtorica ramenta ſervantur, quæ alibi, ni fallat memoria, non inveniuntur,

V. Diligens Hiſtoriæ noſtræ contextor *Monaſticon Anglicanum*, tanquam *Chronicorum* particularium penum quendam refertiſſimum, fideliter excutiet. Nec minus curioſo oculo perluſtrabit *Benedictinorum Acta*, in quibus permulta reperiet, quæ ignorari non debent; tametſi ad primæva tempora plurimum ſpectent. Denique ſi opus ſuum omnibus numeris eſſe velit abſolutum, Scriptores exteros Gallos maxime, in conſilium adſciſcet. *Bella*, *Fœdera*, *commercia*, *Matrimonia* noſtros Reges ſæpe cum *Galliarum* Regibus permiſcuere. His in rebus qui ſanum judicium exercebit, utramque partem audiat, oportet.

Jam, magna mihi hic copia commemorandi, quæ partes, quæ membra & articuli Hiſtoriæ patriæ quaſi luxati & interrupti pendeant; quos concinnare nemo poterit, niſi *Gallorum* ſcrinia inviſat. Exemplis paucis has quaſi foveas oſtendam.

Cur *Gulielmo* primo *G. Rufus* in regno ſucceſſerit, poſthabito ſeniore fratre *Roberto*, aut nullam, aut futilem rationem adferunt noſtri homines. Habuit certe ea res nobilem controverſiam; cujus *Gallorum* Rex arbiter delectus, ſolenne pro tribunali decretum protulit, & Fratres ad concordiam reduxit.

Aſylum libertatis priſcæ *Magna* illa *Charta* Regis Joannis; tanto Sanguine quæſita, toties empta, redempta, quiritata, ſi *Matthæo Pariſio* libeat ſtare, apud nos non extat. Sic veteres illi *Trojani* ſuum *Palladium* cuſtodiebant; Sic nos, eorum

rum posteri, nostrum. Hæc tamen *Charta* ad hoc ævi in Archivis *Gallicanis* conspicitur, & qualis & quanta fuerit cum primo publicaretur

Liceat eorum, quæ supra dixi, tertiam probationem subnectere. Post magnas inter *Henricum* III & *Barones* digladiationes, tandem Partes litem totam *Gallorum* Regis judicio permisere. Hæc quidem nostri scriptores produnt. Quæ autem fuerint *conditiones*, quæ capita istius compromissi; adhuc, quibus rationibus *Gallus Henrico* causam adjudicaret; cur *Montfortius* iterum ad arma decurrerit, cognosci non potest, nisi *Gallos* sciscitieris. Hæc monuisse satis erit, nec pluribus opus est argumentis.

Satis sarcinarum, *Inquies*: modo humeri eis ferendis idonei ostendantur. Equidem mihi non videor iniquum quippiam aut impossibile postulare. Nam sæculo superiori *Lelandus*, *Baleus*, *Josselinus* homines cordati de Historia nostra ad suam ætatem describenda serio agitabant, & magnis animis negotium aggressi sunt. Postremo sperare idem ab hominibus hujus sæculi quæ tandem importunitas, quod *Trogus*, quod *Livius*, quod *Diodorus Siculus*, imo è recentioribus bene multi, cum summa laude, suis popularibus, ubivis gentium, præstiterunt. Facile mihi omnes assensuros pro certo habeo Hominem quendam, parem huic provinciæ conficiendæ, non ita dudum apud nos floruisse; *Joannem Seldenum* intelligo.

Rem igitur à capite totam arcessamus. Historiæ materia & inquisitio propemodum confecta est. Accedat collatio, delectus, judicium; vannus & cribrum. Procul habeatur studium partium, & factiosum ingenium. Nam de Stylo & dictione minus laborandum. Speculum imitatio commendat, non aurum aut gemmæ. *Plinius* junior non veritus est pronunciare; *Historia qualitercunque scripta delectat*. Ultra veritatem & expositionis simplicem religionem nihil exigitur. Non verba sed res quærimus.

Plura istis monitis, sive consilio, non addo, tametsi plura suppetant; nam & aliena videri possint ab instituto præsenti; & Te, Lector, fatigatum ad primam hujus tomi paginam deducere non minus à verecundia esset alienum. Res tamen ipsa postulare videtur, ut de his Auctoribus & libellis, eorumque ætatibus et ordine præmittantur quædam quasi Notitiæ; ita ad lectionem facilior via munietur, ita & legenti constare poterit, qua diligentia ipse in his evulgandis sim versatus, si codices MSS. indicavero, è quibus istos omnes expressi.

GILDAS.

AD LECTOREM.

GILDAS. p. 3.

1 GIldas Historicus, Albanius, Badonicus, Sapiens, (tot enim innotuit titulis) Iltuti discipulus (ut prodit vitæ Scriptor Monachus Ruyensis) floruit in illo Banchorensi nobili cœnobio. Vixit contemporaneus multis Regulis Britannis, qui simul locis diversis, cum imperio præfuerunt suis. Hos ob scelera, & rempub. male administratam, ipse in transmarina Britannia (extra periculum) constitutus acerbe exagitat. Unum ex iis ad sanam mentem revocavit; nam in quodam Chronico Cambrico legi de Constantino, quem Gildas increpuit,

CONVERSIO CONSTANTINI AD DOMINUM.

Scripsit præter alia *De Excidio Britanniæ.* citant Beda, Alcuinus, & Lupus, Saxonici scriptores: vixit anno 512, ut alii 565, vel, ut aliqui, 580. De eo W. Malm. in Antiq. Glast. p. 296. *Gildas Historicus; cui Britanni debent, si quid notitiæ inter cæteras gentes habent.* De eo pauca supra dixi.

EDDIUS. p. 40.

2. Eddius, vel Heddius, cognomento Stephanus; *primus, excepto Jacobo, cantandi magister in Northumbrorum Ecclesiis à Reverendissimo Wilfrido ex Cantia fuit invitatus,* ut scribit Beda l. 4. Hist. c. 2. Primus Wilfridi Episcopi Ebor. scripsit vitam soluta oratione, quam Fridigodus (Heddium secutus) carmine constrinxit: hanc vitam ante aliquot annos descripsi ex perantiquo exemplari *Cottoniano*, edendamque dedi V. O. J. *Mabillonio.* Nunc eandem ad codicem MS. *Sarisburiensem* emaculatam & auctam emitto. Claruit Eddius anno Gratiæ 720. Quo tempore Osricus Northumbranis imperitabat.

NENNIUS. p. 39.

3. Nennius [aliis Ninnius] Banchorensis Cœnobiarcha, Brito, *Elvodugi Presbyteri discipulus,* ut Bostonus inquit. *Hic non contemnendus auctor* (verba sunt Balei) *ex Annalibus Romanorum, Scotorum (Hibernensium) & Saxonum composuit Historiam quandam, cui titulum imposuit, Eulogium Britanniæ.* Hoc nunc primo edimus ex variis varie corruptis exempla-

ribus

ribus, quam fieri potuit, (primis duntaxat curis) emendatum & repurgatum. Sex libellos ab hoc Nennio ſcriptos recenſet Baleus. Cave credas; ſunt utique omnes unus liber, diverſis nominibus ad pompam inſignitus. Unum Eulogium noveris, omnes noveris. Nennii codex, quem vidit ad S. Edmundum Baleus, & nunc ſervatur Cantabrigiæ apud Benedictinos, ea quæ dixi clare oſtendit. Multi ex Hiſtoricis noſtris Nennium laudant; Alii ſuo nomine, ut Rogerus Ceſtrienſis in *Polycraticis* ſuis, alii nomine Gildæ, falſa inſcriptione, opinor, decepti; inter quos Polydorus eundem errorem erravit; ut patet inſpicienti annotatiunculam, quam propria manu ſuo MS. *Gildæ* præfixit. Habetur ille codex in Bibliotheca *Cottoniana*. Claruit Nennius anno ſalutis per Chriſtum 620.

CHRONICON ſive ANNALES ASSERII.

4. Aſſerius [Ingulfo Asker] Menevenſis, Britannus, in fano S. Davidis Diſcipulus Joannis Eriugenæ. Hic tantum Magiſtrum nactus, ad ſcribendum feliciori pede, quam priores illi, acceſſit. Præter vitam optimi Regis & Patroni Alfredi optime conſcriptam, reliquit nobis Annales, quos nunc primum publico ex antiquo codice MS. Etiam cum illa appendicula in calce appoſita. Lelandus appellavit Chronicon S. Neoti, quia ibi in manus ejus incidit. Habent ſane eum titulum membranæ, ſed manu recentiori; nunc exſtat in Bibliotheca S. Trinitatis apud Cantabrigienſes. Horum Annalium Marianus maximam partem in ſuam Chronicam comportavit, tanta fide, tanta diligentia, ut non mutaverit illas formas Sermonis & loquendi proprietates, quæ Aſſerii ævo & perſonæ conveniebant; Mariano autem, nullo modo. Scripſit, ut dixi, Aſſerius vitam Alfredi. Eam edidit Archiepiſcopus Parkerus: codex ipſiſſimus quo ille uſus eſt, ſtat in Bibl. Cottoniana. Hoc monui, quoniam id vellent aliqui ita non eſſe. In ea Alfredi vita obiter emendandus iſte locus p. 15. l. 6. *Sicut ex Nobis Archiepiſcopum propinquum meum.* Scribe *ſicut & Novis Archiepiſc. propinquum meum.* Obiit Aſſerius, Epiſcopus Sciretburnenſis, anno Dom. 909.

RANULPHUS HIGDENUS. p. 179.

5. Ranulphus Higdenus Monachus *Ceſtrienſis* ad S. *Werburgam.* A mundi conditu ad ſuam uſque ætatem Hiſtoriæ filum

protraxit

protraxit, adposita annorum supputatione diligenti. Multa è Bibliothecarum situ primus eruit. Et plurima apud eum, ex Chronicis deperditis, leguntur. Paulo fervidior insurgit aliquando contra *G. Malmesburiensem.* Congesserat quidem Ranulphus in hoc suum Polychronicum (quod nunc primum Latine exit ex nostro codice membranaceo) exterarum quoque gentium res gestas; has in hac Editione resecui, ut spero, sine fraude Lectoris. Pro instituti mei ratione, in hoc volumine, usque ad tempora Normannorum quæ scripsit, exhibui. Nam inferiora jam pridem in manus eruditorum pervenerant.

Vixit Ranulphus sub *Richardo* 2, mortuusque est circa Annum Dom. 1362.

GULIELMUS MALMESBURIENSIS, p. 291.

6. Gulielmus Somerset, Bibliothecarius *Malmesburiensis*; notissimus scriptor; imo pæne Pater Historiæ gentis nostræ. Et pervenisset ad summam laudem, si *carbasa* sua non *implesset* poetico tumore; si veritatem Historiæ fabulis officiosis non contaminasset; si de *facetiis Gildæ*; si de *splendore*, & *dulcedine Aldelmi* minus prolixe judicasset. Præter alia multa (de quibus *Bostonus, Lelandus* & *Baleus*) reliquit

Antiquitates Glastoniensis Ecclesiæ.

Has Antiquitates transcripsi ex membranis vetustis Bibliothecæ *Trin. Coll.* apud *Cantabrigienses.* Vide n. 7.

ANONYMI ANTIQUITATES *Malmesburienses.* p. 337.

7. Quoniam Libellus iste calamo exaratus nullum Auctorem profitebatur, ideo sub Anonymi vocabulo retuli in indiculum scriptorum horum. *Baleus* in Catalogo operum *Gul. Malmesburiensis*, inscripsit *Vitam S. Aldelmi.* Certum est, non esse alium à V. libro *Pontificum* ejusdem *Gulielmi.* Et *Baleus* imponit lectori, qui *Antiquitates Malmesburiæ* (quas composuisse ait *G. Malmesburiensem*) diversum opus esse ab ea *Vita Aldelmi* voluit. Sed *Baleus* numerat, non ponderat scriptores suos, non nostros. Hæc omnia probabo ex ipsius *Gulielmi* verbis. Is igitur in Libro II *de Gestis Pontificum*, p. 241. pollicetur se scripturum de *Aldelmo.* Isti loco clare succinit

 Prologus

Prologus hujus V. Libri p. 337. *Totius Angl. quaquaversum Episcopatibus circuitis, &c. domum revertor, ut de B. Patre Aldelmo pollicitum exequar meum.* Accedat his, quod ea omnia quæ p. 13. de *Gest. Angl.* præmiserat de *Aldelmo*, hic totidem fere verbis remetiatur. Lucubrationem istam quo anno consummaverit Auctor, multis exponit in fine. Eam e supellectile mea promsi; primo quia nomen hujus Historici videbatur id postulare; deinde, quia ad pauca exemplaria (unum equidem solummodo vidi) recidisse suspicabar; denique, quod magni facio, quoniam permulta antiqua Monumenta & Chartas conservavit, quarum nonnullæ Chartis eis, quæ sunt in *Ingulpho* non concordant. Olim cum ederem *Joannem Scotum Eriugenam*, ex hoc libro longum testimonium citavi; id hic extat p. 360, & 365. ubi monendus es, Lector, ea quæ uncinulis includuntur, non esse verba *Gulielmi*, sed *Joannis Parisiensis*.

Vixit *Gulielmus* Anno Christi 1141, sub *Stephano* Rege.

HISTORIA RAMESIENSIS. p. 385.

8. Cœnobium *Ramesiense* multos eruditos homines educavit. Inter alios, hujus *Historiæ compositorem Anonymum*, dictionis puritate & Styli nitore, scriptorum nostrorum inferiorem nemini. Opus suum in IV *telas*, ut ipse loquitur, divisit. Harum *telarum* tres nunc proferimus. Quarta ab ingressu Normannorum, fortunam & statum istius domus pertexebat; unde hoc saltem constat Auctorem post id temporis vixisse. Res ista lucem tum accipiet, cum in lucem emerserit multum mihi quæsita, & multum desiderata illa pars quarta. Ex ea nonnulla laudat *H. Spelmannus* in *Glossario* quæ ad H. 1. tempora referri debent. Incidi in excerpta quædam, quæ inde desumta fuerunt; codicem fugitivum nondum potui retrahere. Liber ille *Scaccarii*, unde Ectypon hoc fecimus, non procedit ultra paginam 462 hujus nostræ editionis. Notulas quasdam disjectas & confusas, in fine, neglexi; nam ad sequentia tempora, eæ, quales quales, pertinebant.

HISTORIA ELYENSIS ECCLESIÆ per ANONYMUM p. 463.

9. Primum librum de *Historia Elyensi*, sive de operibus *Æthelwoldi* quis conscripserit, nondum indagare potui. *Thomas*

mas Elyensis, qui tres libros de vita & translatione S. *Etheldridæ*, & rebus *Elyensis* Cœnobii composuit, in procemio libri secundi de hoc opusculo sic scribit: *Ædelwoldus magna illic* [*in Ely*] *&* *digne commemoranda gessit, quæ non plene in libro vitæ illius exarata sunt. Quæ dum vir egregius, & prudens Herveius primus Elyensis Episcopus, ut relatu digna compererat, de Anglico in Latinum transferri fecit, sicque opere expleto librum de terris S. Æthelwoldi nominavit.* Latent igitur tum Anglicani operis conditor, (nisi is fuerit *Wolstanus Wint.*) tum ejusdem Latinus interpres. Nam vita illa S. *Æthelwoldi*, quam in Anonymi cujusdam Historia de *Malmesburia* legi in collegio *S. Trin. Cant.* non esse ea videtur, quam quærimus. *Herveius* factus est Episcopus *Elyensis* A. D. 1108, *Henrici primi* anno 9. vel, ut *Ramesiensis* liber in *Monast. Anglic.* 1099. Circa idem tempus illum meum codicem scriptum fuisse (unde hæc edo) multis conjecturis colligitur. Confer cum his paginam 463. vide etiam *Observationes* V. D. J. *Mabillonii* ad *sæculum* II *Benedictinorum*. p. 738.

HISTORIÆ ELYENSIS Liber Secundus *per Thomam Elyensem monachum*. p. 489.

10. Thomas *Elyensis* Cœnobii monachus tres libros compilavit de Historia insulæ *Elyensis*, *de vita S. Ætheldrithæ, de Abbatibus, de Episcopis, de Translatione S. Ætheldrithæ*.

Horum primum ediderunt *F. F. Benedictini*, sed non integrum; secundum nunc do, sed non totum; quoniam nihil in iis, quos omisi, attulit scriptor, quod non dictum prius. *Baleus* hæc opuscula videtur tribuere *Richardo Elyensi*; sed ejus meminit, & laudat III libro, is, quem nunc *Thomam* esse arbitramur. Vixit auctor post annum 1166, ut ipse scribit, & non anno 1169, ut *Godwinus* perhibet.

Liber meus ex quo editio hæc profluxit, scriptus fuit in membranis, tempore *Hen.* 3.

JOANNES WALLINGFORD p. 525.

11. Abbas Vigesimus Primus ad *S. Albanum* fuit *Ioannes Wallingford*. Ejus vitam, ingenium, mores & res bene perperamque gestas in *Vitis Abbatum S. Albani* cuiquam legere in promptu est. Sub nomine hujusce Viri extat in Bibliotheca nobili *Cottoniana* exiguum volumen, quod duplicem com-

plectitur Historiam; prior tractat tempora *Saxonica* & *Danica*, posterior à *Conquæstu* pertingit ad annum XLII *Henrici* III. continuata, opinor, per *Radulphum Wendover*; sane ille *Joannes* fato functus erat A. D. 1214.

Priori illi volumini nomen *Joa. Wallingford* præscripsi; quod alicubi ipsæ membranæ ostendunt, donec dies certiora doceat.

Unicum hujus *Chronicæ* hactenus vidi exemplar, vetustum, obsolefactum, lacunosum; Hinc tot in excuso vulnera, tot errata. Fateor interim vitas Sanctorum me, data opera, aliquas abbreviasse, alias penitus prætermisisse, ut alienas ab instituto & consilio meo. Illud adjicio, multa in hoc scriptore haberi ex reconditioribus Historicis, præcipue de *Rebus Danicis*, quæ apud alios non temere occurrunt: consuluit quoque de iis rebus, quæ *Normannis* nobiscum communes fuerunt, scriptores *Normannicos*; quod pauci ante eum fecerunt. Valuit *Joannes* noster & carmine pangendo. Et videtur Historiam, vel historias memorabiles, versu tradidisse posteris. Certe apud multos, qui aut post eum scripserunt, aut veteres ante eum Historicos auxerunt & recensuerunt, multa ejus citari carmina mihi satis constat.

RADULPHUS de DICETO. p. 553.

12. Auctor libri de *Fundatione Abbatiæ Waldensis* vocat *Radulphum de Disseto*. Scripsit multa, de quibus etiam multa disseruit clarissimus V. J. *Seldenus* in Præfatione ad *X. Scriptores*. *Abbreviationes Chronicorum* quæ habentur inter X. scriptores, (ut id obiter moneam) non fuerunt editæ ex optimo MS. Ego enim aliud exemplar vidi, & cum editis contuli; distinctioremque & pleniorem narrationem inveni. Sed & huic exemplari nonnulla deesse observavi, *viz.* omnia ea quæ impressus liber habet p. 438. de *Justo & Honorio*, usque ad, *in posterum servetur*. Nimirum Monachi *Cantuarienses*, egregii olim falsarii, voluerunt extra dubium constituere ista de *Consecrationibus Archiepiscoporum*; quæ tamen *Bedæ*, dubia videbantur. Iterum huic codici, quem legi, desunt ea omnia, quæ de *Egwino* & profectione ejus *Romam* scribuntur. pag. 442. Et alia quoque. Sed hæc extra orbitam. Vixit *Rad. de Diceto* sub *Joanne* Rege, circa A. Christi 1210.

ANO-

ANONYMUS De PARTITIONE *Provinciæ, &c.* p. 560.

13. Codex MS. Bibliothecæ *Arundelianæ*, ex quo Schedas istas desumsimus, varia continet diversorum scriptorum opuscula: è quibus Pauca suos Auctores præ se ferunt. Hinc incertos demittit nos, quid cuique sit attribuendum. Non nesciebam extare apud *Gulielmum Malmesb.* p. 35. de *Gestis* similem huic tractatulum; & etiam apud *Alfredum* de *Beverlega.* Hunc tamen edendum curavi, quia & multo plura, & longe alia, ab utroque eorum, protulit. Obiter emendabis in p. 560. *Werecest.* in q. f. M. Hidæ. Linea prox. *Hereford, Salopesb.* adde, *M. M. & CCCC. Hidæ.*

JOANNES FORDUN. p. 565.

14. Joannes Fordun Scotus. De eo Gulielmus Camdenus *Britanniæ* suæ p. 712. *A mari remotior Fordon locatur, cui à Ioanne de Fordon aliqua gloria, qui hinc oriundus Scoti-Chronicon magno labore sedulo congessit, cujus studio recentiores Scotorum Historici plurimum debent.* Historiam suam *J. Fordon* (sic vulgo,) deduxit ad media tempora *Edwardi* III, ad annum sc. 1360. Errant igitur, qui eum cum *Joanne* Abbate de *Fordham* confundunt; itidem qui sub *Joanne* rege ponunt. *Scotichronicon* hoc interpolavit & continuavit *Magnus Macullach Fordunii* discipulus. Opus hoc continuatoris habetur hodie in Bibliotheca Regia ad S. *Jacobum Westmonasterii.* Magis placuit mihi ipsum nudum *Fordunium* excudere. Et secutus sum exemplar, quod olim possidebat *Hector Boethius*; ipse nunc possideo. Sunt alii codices in Bibliotheca *Cottoniana* & *Benedictina*, sed mutili & recentiores.

ALCWINUS. p. 703.

15. Alcwinus (sic se ipse nominat) & Latina interpretatione, *Flaccus*, vel *Albinus.* Nescio cur *Baleus* in dubio reliquerit *Alcwini* patriam, quam ipse in epistola ad *Eanbaldum* satis clare demonstrarat, sc. *Eboracum,* ubi se enutritum & educatum gloriatur, eamque patriam suam apud *Carolum M.* deprædicat. Hæc *Gu. Malmesburiensis* annotavit *De Gestis* L. I. Quæ non venisse *Baleo* in mentem miror: certe quod non viderat

viderat poema hoc, non miror. Illud enim in *Angliam* primus reduxi, & in lucem produxi; ibi post principium

——————Patriæ *quoniam mens dicere laudes*
Et veteres cunas properat proferre parumper
Euboricæ *gratis præclaræ versibus urbis.*

Sunt & alia his similia, idem probantia, in fine carminis verba. Has vindicias, & tibi, *Alcwine*, & Patriæ communi debui. Cæterum hoc poema beneficio viri doctissimi *J. Mabillonii* accepi, quod gratissimo ore profiteor. Nulla ejus mentio apud Biographos. Nesciri tamen Auctor se ipse noluit; nam versibus 1515, 1530, 1552, bene perpensis, elicies *Alcwinum* fuisse patrem hujus libelli; ne quid de Stylo, & temporis consonantia, aliisque indiciis prolixius dissertare necesse habeam. Claruit *Alcwinus* anno Gratiæ 780. Extant apud me aliquot ejus epistolæ nondum publicatæ; sed nunc his non erat locus.

Poteras, Lector candide, satis diu videri detentus in vestibulo. Pro more tamen, adhuc conveniendus es, ut erratis præli favorabiliter ignoscas; quæ magna ex parte irrepsisse intelliges per absentiam Editoris, & eam ipsam ob causam minus ægre feres. Vale.

GILDAS.

GILDÆ
SAPIENTIS
DE
EXCIDIO BRITANNIÆ
LIBER Querulus.

Ex antiquissimo MS. Cod. Cantabrigiensi.

Ordo capitulorum in MS. Cod. Cantabrigiensi; *horum numeri stant in margine exteriori.*

Incipiunt capitula libri sequentis.

Capitulum I.

DEscriptio *Britanniæ* Insulæ, & quod illa divina statera terræ totius ponderatrice sit librata, de ejus situ, habitu, & qualitate. De amœnitate, & pulchritudine. De fertilitate, & ubertate. De longitudine, & latitudine. De Civitatibus, antiquis & fluminibus præcipuis. De rivis pernitidis, & leni murmure serpentibus. De lucidis fontibus, & congruis animalium pastibus. De frigidis lacubus, & torrentibus exundantibus.

II. De nimia Tyrannide Indigenarum, & crudelitate sævissima Idololatrarum.

III. Quam dolose *Romani* Britones sibi subegerunt, & quam bellicose ipsis diutius reluctaverunt.

IV. Quomodo *Romani* postremo *Britonibus* præpositos vectigales præfecerint, ita ut non *Britannia*, sed *Romania* Insula censeretur: & quicquid habere potuisset æris & argenti, vel auri, Imagini *Cæsaris* notaretur.

V. Quo tempore Christus in mundum venerit, & quanta persecutio tempore *Diocletiani* emerserit.

VI. Quanta Martyrum gloria tam in *Britannia* quam in universa tunc effloravit Ecclesia.

VII. Quomodo Ecclesia redivivo flore respiraverit, sed tamen *Arriani* contagio infecta defecerit.

VIII. Qualiter gens *Britonum* Imperatores *Romanos* attriverit.

IX. Qualiter *Britones* arctati à *Scotis*, & *Pictis* pro *Romano* miserint auxilio, & obtinuerunt. Et quale consilium *Romani* eis dederint. Videlicet ut inter duo maria murum per millia passuum plurima trans insulam instruerent, à mari *Scotiæ* usque ad mare *Hiberniæ*, (i. e.) à **Kair Eden** civitas antiquissima, duorum ferme millium spatio à Monasterio **Aberturnig**, quod nunc vocatur **Abercorn***, ad occidentem tendens contra occidentem, juxta urbem **Atcluth**. At insulani murum non tam lapidibus quam cespitibus construentes, ad nihilum utilem statuunt; quia, statim *Romanis* repatriantibus, iterum ab ipsis impugnati sunt.

X. Quam misere legati *Britonum Romam* iterum mittuntur, scissis vestibus, nudis pedibus, opertis sablone capitibus, lubricis gressibus, lachrymosis postulationibus, querulis vocibus, cunctis membris contrementibus à *Romanis* auxilia petentes & impetrantes.

XI. Quomodo *Britones* rursum *Romanorum* solatium repetierint, & qualiter *Romani* sese excusaverint; sed tamen laudare & monere cœperunt: ut murum armari ad mare facerent: quod & facerent, à mari *Norwagiæ* usque ad mare *Gallwadiæ*, per octo pedes latum, & duodecim altum. Et turres per intervalla construxerunt, eo in loco ubi *Severus* Imperator maximam fossam, firmissimumque vallum crebris insuper turribus communitum per CXXXII. passuum longe ante fecerat, (*i. e.*) à villa quæ *Anglice* **Wallesende** dicitur, *Latine* vero caput muri interpretantur: quæ est juxta **Tinemuthe**, qui murus multum distat à præfato vallo apud meridiem, quod antea apud **Kair Eden** supra mare *Scotiæ* constituerant.

 XII. Qua-

Expliciunt Capitula.

Præfatio

Præfatio Gildæ.

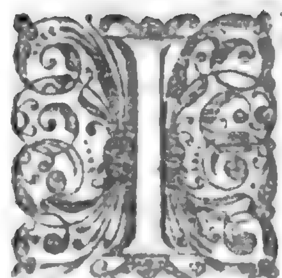

IN [a] hoc libro quicquid deflendo potius quam declamando (vili licet ſtylo, tamen benigno) fuero proſecutus, ne quis me, affectu cunctos ſpernentis, omnibuſve melioris (quippe qui commune bonorum diſpendium malorumque cumulum lachrymoſis querelis defleam) ſed condolentis patriæ incommoditatibus, miſeriiſque ejus, ac remediis condelectantis, edicturum putet; quia [b] vero non tam fortiſſimorum militum enunciare trucis belli pericula mihi ſtatutum eſt, quam deſidioſorum: Silui (fateor) cum immenſo [c] dolore mentis, & animi compunctione, cordiſque contritione, & attonito ſenſu ſæpius hæc omnia in animo revolvere, & (ut mihi renum ſcrutator teſtis eſt Dominus) ſpatio biluſtri temporis, vel eo amplius prætereuntis: imperitia, ſicut & nunc, [d] una cum

a Hac Epiſtola. b *Deeſt.* c Cordis dolore. *Reliqua autem deſiderantur, uſque ad*, ut mihi. d Una cum vilibus me meritis inhibentibus, ne qualemcunque admonitiunculam ſcriberem. *In impreſſis ſequuntur iſta*: Legebam nihilominus, admirandum Legiſlatorem ob unius verbi dubitationem, terram deſiderabilem non introiiſſe: filios Sacerdotis alienum admovendo altari ignem, cito exitu periiſſe: populum verborum Dei prævaricatorem ſexcentorum millium (duobus exceptis veracibus) & quidem Deo chariſſimum (quippe cui iter leviſſime ſtratum profundi glarea maris rubri, cibus cœleſtis panis, potus novus ex rupe viator, acies invicta manuum ſola intenſa erectio fuerit) beſtiis, ferro, igni per Arabiæ deſerta ſparſim cecidiſſe: poſt ingreſſum ignotæ acſi Jordanis portæ, urbiſque adverſa mœnia, ſolis tubarum clangoribus juſſu Dei ſubruta: palliolum aurique parum de anathemate præſumptum multos ſtraviſſe: Gabaonitarum irritum fœdus (calliditate licet extortum) nonnullis intuliſſe exitium: ob peccata hominum querulas ſanctorum Prophetarum voces, & maxime Hieremiæ ruinam civitatis ſuæ quadruplici plangentis alphabeto. Videbamque etiam noſtro tempore, ut ille defleverat. *Solam ſediſſe urbem viduam, antea populis plenam, gentium dominam, Principem provinciarum ſub tributo fuiſſe factam* (id eſt Eccleſiam) *obſcuratum aurum, coloremque optimum mutatum* (quod eſt verbi Dei ſplendorem) *Filios Sion* (id eſt, ſanctæ matris Eccleſiæ) *inclytos & amictos auro primo*, amplexatos fuiſſe ſtercora. Et quod illi intolerabiliter utpote præcipuo, mihi quoque licet abjecto, utcunque ad cumulum doloris creſcebat, dum ita eoſdem ſtatu proſpero viventes egregios luxerat, ut diceret; *Candidiores Nazaræi ejus nive, rubicundiores ebore antiquo, Sapphiro pulchriores.* Iſta ego & multa alia veluti ſpeculum quoddam vitæ noſtræ in Scripturis veteribus intuens convertebar etiam ad novas, & ibi legebam clarius, quæ mihi forſitan antea obſcura fuerant, ceſſante umbra, ac veritate firmius illuceſcente. Legebam (inquam) Dominum dixiſſe: *Non veni, niſi ad oves perditas domus Iſrael.* Et è contrario: *Filii autem regni hujus ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Et iterum: *Non eſt bonum tollere panem filiorum, & mittere canibus.* Itemque: *Væ vobis ſcribæ & Phariſæi hypocritæ.* Audiebam: *Multi ab Oriente & Occidente venient & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Jacob in regno cœlorum.* Et è diverſo: *Et tunc dicam eis: Diſcedite à me operarii iniquitatis.* Legebam: *Beatæ ſteriles, & ubera quæ non lactaverunt.* Et è contrario: *Quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias: poſtea venerunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine aperi nobis.* Quibus reſponſum fuerat: *Non novi vos.* Audiebam ſane: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui autem non crediderit, condemnabitur.* Legebam Apoſtoli voce, Oleaſtri ramum bonæ olivæ inſertum fuiſſe: ſed à ſocietate radicis pinguedinis ejuſdem, ſi non timuiſſet, ſed alta ſaperet, excidendum. Sciebam miſericordiam Domini, ſed & judicium timebam. Laudabam gratiam, ſed redditionem unicuique ſecundum opera ſua verebar. Oves unius ovilis diſſimiles cernens, merito beatiſſimum dicebam Petrum ob Chriſti integram confeſſionem, at Judam infœliciſſimum, propter cupiditatis amorem. Stephanum glorioſum ob martyrii palmam, ſed Nicolaum miſerum propter immundæ hæreſios notam. Legebam certe: *Erant illis omnia communia*: ſed & quod dictum eſt: *Quare convenit vobis tentare ſpiritum Dei?* Videbam è regione quantum ſecuritatis hominibus noſtri temporis, acſi non eſſet quod timeretur, increverat. Hæc igitur & multo plura, quæ brevitatis cauſa omittenda decrevimus, cum qualicunque cordis compunctione attonita mente ſæpius voluens: ſi, inquam, peculiari ex omnibus nationibus populo, ſemini regali, gentique ſanctæ (ad quam dixerat: *Primogenitus meus Iſrael*) ejuſque Sacerdotibus, Prophetis, Regibus per tot ſecula, Apoſtolo miniſtro, membriſque illius primitivæ Eccleſiæ Dominus non pepercit cum à recto tramite deviarint; quid tali hujus atramento ætatis facturus eſt, cui præter illa nefanda immaniaque peccata, quæ communiter cum omnibus mundi ſceleratis agit, accidit etiam illud veluti ingenitum quid & indelebile inſipientiæ pondus, & levitatis ineluctabile. Quid? (mihimet aióne miſer) tibi veluti conſpicuo ac ſummo doctori talis cura committitur, ut obſtes ictibus tam violenti torrentis, & contra hunc inolitorum ſcelerum funem, per tot annorum ſpatia interrupte lateque protractum, *ſerves depoſitum tibi creditum?* Et: Taceas, alioquin hoc eſt dixiſſe pedi, Speculare; & manui, fatere. Habet Britannia rectores, habet ſpeculatores. Quid tu nugando mutire diſponis? Habet (inquam) habet, ſi non ultra, non citra numerum. Sed quia inclinati

cum chariſſimis mei amicis imperantibus, ut qualemcunque gentis *Britannicæ* hiſtoriolam, ſive admonitiunculam ſcriberem'. In zelo igitur domus Domini, ſacræ legis, ſeu cogitatuum rationibus, vel fratrum religioſis precibus coactus, nunc perſolvo debitum, multo tempore antea exactum, vile quidem [a] ſtylo', ſed fidele (ut puto) & amicale quibuſque egregiis Chriſti tyronibus; grave vero & importabile apoſtatis inſipientibus: Quorum priores (ni fallor) cum lachrymis forte quæ ex DEI charitate profluunt, alii cum triſtitia (ſed quæ de indignatione & puſillanimitate deprehenſæ conſcientiæ extorquetur) illud excipient. [b] Igitur', Deo volente, pauca, 1. De ſitu. 2. De contumacia. 3. De ſubjectione. 4. De rebellione. 5. [c] De ſecunda ſubjectione, ac duro' famulatu. 6. De religione. 7. De perſecutione. 8. De Sanctis Martyribus. 9. De diverſis hæreſibus. 10. De tyrannis. 11. De duabus gentibus [d] victricibus'. [e] De prima vaſtatione. 12. De defenſione. 13. [f] De ſecunda vaſtatione. 14. De ſecunda ultione. 15. De tertia vaſtatione. 16. De fame. 17. De [g] epiſtolis'. 18. De victoria. 19. De ſceleribus. 20. De nuntiatis ſubito hoſtibus. 21. De famoſa peſte. 22. De conſilio. 23. De ſæviore multo primis hoſte. 24. De urbium ſubverſione. 25. De reliquiis. 26. De poſtrema [h] pace, quæ' poſtrema victoria temporibus noſtris Dei nutu donata eſt, dicere [i] curabo'.

clinati tanto pondere ſunt preſſi, idcirco ſpatium reſpirandi non habent. Præoccupabant igitur ſe mutuo talibus objectionibus, vel multo his mordacioribus, veluti condebitores ſenſus mei. Hi non parvo (ut dixi) tempore (cum legerim *tempus eſſe loquendi & tacendi*) & in quadam acſi anguſta timoris porticu luctabantur. Obtinuit, vicitque tandem aliquando Creditor: Si non es, inquiens, talis audaciæ, ut inter veridicas rationalis ſecundæ à nuntiis derivationis creaturas non pertimeſcas libertatis aureæ decenti nota inuri, affectum ſaltem intelligibilis aſinæ eatenus elingui non refugito ſpiritu DEI afflatæ, nolentis ſe vehiculum fore tiarati magi devoturi populum Dei, quæ in anguſto maceriæ vinearum reſolutum ejus attrivit pedem, ob id licet verbera hoſtiliter ſenſerit, cuique Angelum cœleſtem enſem vacuum vagina habentem, atque contrarium (quem ille cruda ſtoliditate cæcatus non viderat) digito quodammodo, quanquam ingrato ac furibundo, & innoxia ejus latera contra jus faſque cædenti demonſtravit. In Zelo igitur &c.

a Deeſt. *b* Sed ante promiſſum. *c* Item de ſubjectione ac diro. *d* Vaſtatricibus. *e Deeſt.* *f* Itemque vaſtatione. *g* Epiſtolis ad Agitium. *h* Patriæ victoria, quæ. *i* Conamur.

Explicit Præfatio.

Incipit

INcipit Liber querulus S. *Gildæ Sapientis* de excidio *Britanniæ*. De calamitatibus & prævaricationibus ejus civium. De exulatione *Britonum*, & duris oppreſſionibus eorum, & quam doloſe *Romani* eos ſibi ſubegerint, & quam bellicoſe ipſis diutius reſtiterint: & quomodo *Romani* poſtremo eis præpoſitos vectigales præfecerint, ita ut non *Britannia* ſed *Romana* Inſula vocaretur, & omnis moneta auri, argenti, & æris imagini *Cæſaris* notaretur. Quo tempore Chriſtus in mundum venerit. Et quanta perſecutio tempore *Diocletiani* emerſerit. Quantum martyrum gloria tunc *Britannia* efloruerit. Qualiter gens *Britonum* Imperatores *Romanos* attriverit.

Hiſto-

HISTORIA GILDÆ.

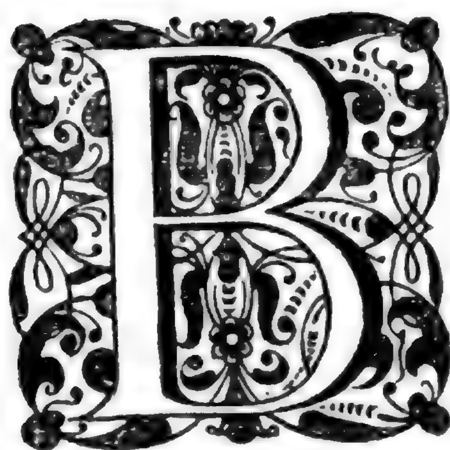

RITANNIA insula in extremo ferme orbis limite circium occidentemque versus, divina, ut dicitur, statera terræ totius ponderatrice librata; ab Africo boriali propensius tensa axi, octingentorum in longo milium, ducentorum in lato spacium (exceptis diversorum prolixioribus promontoriûm tractibus, quæ arcuatis oceani sinibus ambiuntur) tenens: cujus [b] diffusione, & (ut ita dicam) intransmeabili undique circulo, absque meridianæ freto plagæ, (quo ad Galliam Belgicam navigatur) vallata [c] duûm ostiis nobilium Thamesis ac Sabrinæ fluminum veluti brachiis (per quæ eidem olim transmarinæ delitiæ ratibus vehebantur) aliorumque minorum, meliorata: bis denis bisque [d] quaternis civitatibus, ac nonnullis [e] Castellis, [f] murorum, turrium serratarum, portarum, [g] domorumque ([h] quorum culmina minaci [i] proceritate porrecta in [k] edito forti compage [l] pangebantur) [m] molitionibus non improbabiliter instructis decorata: [n] campis late pansis, collibusque amœno situ locatis præpollenti culturæ aptis, [o] montibusque alternandis animalium pastibus [p] magne convenientibus ([q] diversorum colorum flores humanis gressibus pulsati, non indecentem [r] quondam seu picturam eisdem [s] imprimebant) electa veluti sponsa monilibus diversis ornata: fontibus lucidis, crebris undis niveas veluti glareas pellentibus, pernitidisque rivis leni murmure serpentibus, [t] quorumque in ripis accubantibus suavis saporis pignus prætendentibus, & lacubus frigidum aquæ torrentem vivæ exundantibus irrigua.

De situ Britanniæ.

a Epistola. *b* Diffusioro. *c* Duorum. *d* Quaternis fulget *Frag. apud Johan à Bosco.* *e* Castellis decoratur. *Ita Fragm. supradictum.* *f* Murorum quoque ac turrium, serratarum portarum. *Ita Fragm.* *g* *Deest* que *Joss.* Domorum etiam. *Frag.* *h* Quarum. *i Ita Joss. & Fragm. In MS. vero Cant. corrupte legitur* proteleritate. *k* Editum *Fragm.* *l* Cernuntur *Frag.* *m* Munitionibus. *Joss. Locus autem integer hoc modo legitur in Frag.* non improbabiliter est adornata instructis munitionibus. *n* Campis quoque fulget. *Frag.* *o Deest* que *Joss.* montibus etiam *Frag.* *p* Maxime *Joss.* Optime *Frag.* *q* Quorum diversorum *Joss. Parenthesi inclusa sic leguntur in Fragm.* qui diversorum colorum floribus grati redduntur humanis visibus. *Quæ vero sequuntur usque ad finem capitis hoc modo*: veluti electa sponsa diversis ornata monilibus. Fontibus lucidis crebrisque gaudet; ex quibus rivuli leni murmure serpentes, suave pignus soporis tribuunt viatoribus fessis. Duorum etiam ostiis nobilium fluminum, Tamesis videlicet ac Sabrinæ, veluti brachiis meliorata, per quæ eidem Britanniæ olim transmarinæ deliciæ ratibus vehebantur: aliorumque fluminum minorum infusione irrigatur. *r Deest.* *s* Imprimebat. *t* Ipsorumque.

De contumacia.

II. Hæc erecta cervice & mente, ex quo inhabitata est, nunc Deo, interdum civibus, nonnunquam etiam transmarinis Regibus, & subjectis [a] interdum ingrata consurgit. Quid enim deformius, quidque iniquius potest humanis ausibus vel esse, vel intromitti negotium, quam Deo timorem, bonis civibus charitatem, in altiore dignitate [b] compositis absque fidei detrimento debitum denegare honorem, & frangere divino sensui humanoque fidem, & abjecto cœli & terræ metu, propriis adinventionibus aliquem [c] ex libidinibus Regi? Igitur non omittens priscos illos communesque cum omnibus gentibus errores, quibus ante adventum Christi in carne omne humanum genus obligabatur adstrictum, nec enumerans patriæ portenta ipsa diabolica, pene numero [d] vincentia Ægyptiaca (quorum nonnulla, lineamentis adhuc deformibus intra vel extra deserta mœnia solito more rigentia, torvis vultibus intuemur) neque nominatim inclamitans montes ipsos, aut colles, vel fluvios olim exitiales (nunc vero humanis usibus utiles) quibus divinus honor à cæco tunc populo cumulabatur: & tacens vetustos immanium tyrannorum annos, qui in aliis longe positis regionibus vulgati sunt (ita ut Porphyrius [e] rabidus canis orientalis adversus Ecclesiam dementiæ suæ ac vanitatis stylo hoc etiam adnecteret: *Britannia* [f] est, inquiens, *fertilis Provincia tyrannorum*) illa tamen proferre conabor in medium, quæ temporibus Imperatorum Romanorum & passa est, & aliis intulit civibus [g] longe positis mala: quantum tamen potuero, non tam ex scripturis patriæ, scriptorumve monumentis (quippe quæ, vel si qua fuerint, aut ignibus hostium exusta, aut civium [h] exilii classe longius deportata, non compareant) quam transmarina relatione, quæ crebris irrupta intercapedinibus, non satis claret.

De subjectione.

III. Etenim Reges [i] Romani cum orbis imperium obtinuissent, subjugatisque finitimis quibusque regionibus vel insulis orientem versus, prima Parthorum pace Indorumque confinium (qua peracta, in omni pene terra tum cessavere bella) potioris famæ viribus firmassent, non acies flammæ quodammodo rigidi tenoris ad occidentem cæruleo Oceani torrente [k] vel cohiberi potuit, vel extingui: sed transfretans insulæ parendi leges nullo obsistente advexit, imbellemque populum sed infidelem, non tam ferro, [l] & igni, [m] machinisque (ut alias gentes) quam solis minis, vel judiciorum concussionibus, in superficie tamen vultus, presso in altum cordis dolore, sui obedientiam proferentem edictis subjugavit.

De rebellione.

IV. Quibus statim Romam, ob inopiam cespitis, ut [n] aiunt, repedantibus, & nihil de rebellione suspicantibus, rectores sibi relictos ad enuntianda plenius vel confirmanda Romani Regni molimina Leæna trucidavit dolosa. [o] Quibus ita gestis cum talia Senatui nuntiarentur, & propero exercitu [p] vulpeculis (ut fingebat) subdolis ulcisci festinaret: non militaris in mari classis parata fortiter dimicare pro patria, neque quadratum agmen, [q] nec dextrum cornu, [r] aliusve belli apparatus in littore [s] conseritur, sed terga pro [t] scutis fugantibus [u] dabantur, & colla gladiis (gelido per ossa tremore currente) manusque vinciendæ muliebriter protenduntur: ita ut in proverbium & derisum longe lateque [x] efferatur quod non Britanni sunt in bello fortes, nec in pace fideles.

De secunda subjectione, ac duro famulatu.

V. Itaque [y] multis Romani perfidorum cæsis, nonnullis ad servitutem (ne terra penitus in solitudinem redigeretur) mancipalibus reservatis, patria vini oleique [z] experte, Italiam petunt, [a] suorumque quosdam [b] præpositos relinquentes, indigenarum dorsis mastigias, cervicibus jugum, solo nomen Romanæ servitutis hærere facturos, ac non tam militari manu quam [c] flagellis callidam gentem maceraturos, & si res sic postulavisset, ensem (ut dicitur)

a Deest. *b* Positis. *c* Et. *d* Ægyptiaca vincentia. *e* Rabidus orientalis adversus Ecclesiam canis. *f Deest.* *g* Et longe. *h* Exulum. *i* Roman. *k* Potuit vel cohiberi. *l Deest.* *m* Machinis. *n* Ut agebant *Josselin. male.* *o Hic incipit Cap. IV. in MS. Cant* *p* Vulpeculas (ut fingebat) subdolas. *q* Neque. *r* Aliive. *s* Conferuntur. *t* Scuto. *u* Dantur. *x* Efferretur. *y* Romani multis *z* Experte relicta. *a* Suorum. *b* Relinquentes præpositos. *c* Flagris.

vagina

vagina vacuum lateri ejus [a] populi' accommodaturos; ita ut non Britannia, sed [b] Romana Insula' censeretur, & quicquid habere potuisset æris, argenti, vel auri, imagine Cæsaris notaretur.

[c] VI'. Interea glaciali frigore rigenti insulæ, & velut longiore terrarum secessu soli visibili non proximæ, verus ille [d] sol', non de [e] firmamento' temporali, sed de summa etiam cœlorum arce tempora cuncta excedente, universo orbi præfulgidum sui coruscum ostendens; tempore (ut scimus) summo Tiberii Cæsaris, (quo absque ullo impedimento ejus propagabatur religio, comminata, senatu nolente, à principe morte dilatoribus militum ejusdem) radios suos primum indulget, id est, sua præcepta Christus. *De religione.*

VII. Quæ licet ab incolis tepide suscepta sunt, apud quosdam tamen integre, & alios minus usque ad persecutionem Diocletiani tyranni novennem: in qua subversæ per totum mundum sunt Ecclesiæ, & cunctæ sacræ scripturæ, quæ inveniri potuerunt, in plateis exustæ, & electi sacerdotes gregis Domini cum innocentibus ovibus trucidati: ita ut ne vestigium quidem (si fieri potuisset) in nonnullis [f] provinciis' Christianæ religionis appareret. [g] Permansere' tunc quantæ fugæ, quantæ strages, quantæ diversarum mortium pœnæ, quantæ [h] religionis' apostatarum ruinæ, quantæ [i] gloriosissimorum' martyrum coronæ, quanti persecutorum rabidi furores, quantæ è contrario Sanctorum patientiæ fuere, ecclesiastica historia narrat: ita ut agmine denso certatim (relictis post tergum mundialibus tenebris) ad amœna cœlorum regna, quasi ad propriam sedem, tota festinaret Ecclesia. *De persecutione.*

VIII. Magnificavit igitur misericordiam suam [k] Deus nobiscum' *volens omnes homines salvos fieri*, & *vocans* non minus *peccatores*, quam eos [l] qui putant se *esse justos'*, qui gratuito munere supradicto (ut [m] cognoscimus') persecutionis tempore, [n] ne' crassa atræ noctis caligine Britannia obfuscaretur, clarissimas lampades Sanctorum martyrum nobis accendit, quorum nunc corporum sepulturæ, & passionum loca, si non lugubri [o] divortione' barbarorum, quamplurima ob scelera nostra, civibus adimerentur, non minimum intuentium mentibus ardorem divinæ charitatis incuterent. Sanctum Albanum Verolamiensem, Aaron & Julium Legionum urbis cives, [p] & cæteros' utriusque sexus diversis in locis summa magnanimitate in acie Christi perstantes dico. Quorum prior postquam charitatis gratia confessorem [q] alium' persecutoribus insectatum, & jam jamque comprehendendum (imitans & in hoc Christum *animam pro ovibus ponentem*) domo primum, ac mutatis dein mutuo vestibus, occuluit, [r] & discrimini se fratris in supradicti' vestimentis libenter persequendum dedit: ita Deo [s] placens' inter sacram confessionem cruoremque coram impiis, Romana tum stigmata cum horribili [t] phantasmate' præferentibus [u] signorum' miraculis mirabiliter adornatus est, ut oratione ferventi, illi Israeliticæ arenti viæ minusque tritæ (stante diu arca, prope glareas, testamenti, in medio Jordanis canali) simile iter ignotum, [x] trans' nobilis fluvii alveum, cum mille viris, sicco ingrediens pede, (suspensis utrinque modo præruptorum fluvialibus montium gurgitibus) aperiret, & priorem carnificem tanta prodigia videntem in agnum ex lupo mutaret, & una secum triumphalem martyrii palmam [y] sitiere' vehementius, & excipere fortius faceret. Cæteri vero sic diversis cruciatibus torti sunt, & inaudita membrorum discerptione lacerati [z] sunt', ut absque cunctamine gloriosi in egregiis Hierusalem veluti portis, martyrii sui trophæa defigerent. Nam qui superfuerant sylvis ac desertis abditisque speluncis se occultavere, expe- *De Sanctis Martyribus.*

a *Deest.* b Romania. c *V. in MS. Codice.* d *Deest.* e Firmamento solum. f Provinciæ locis. g *Deest apud Polid. Virgil.* h *Deest.* i Gloriosorum. k Nobiscum Deus. l Qui se putant justos. m Conjicimus n Ne penitus. o Divortio. p Cæterosque. q *Deest.* r Et se discrimini in fratris supradicti. s *Deest.* t Phantasia. u Placens signorum. x Trans Thamesis. y Sitire. z *Deest.*

ctantes à justo rectore omnium DEO carnificibus severa quandoque judicia, sibi vero animarum tutamina. [a] Igitur' bilustro supradicti turbinis nec dum ad integrum [b] adimpleto' emarcescentibusque nece suorum autorum nefariis [c] edictis', lætis luminibus omnes Christi tyrones, quasi post hyemalem ac prolixam noctem, temperiem lucemque serenam auræ cœlestis excipiunt; renovant Ecclesias ad solum usque destructas; basilicas Sanctorum martyrum fundant, construunt, perficiunt; ac velut victricia signa passim propalant; dies festos celebrant; [d] sacramenta' mundo corde oreque conficiunt; omnes exultant filii, gremio ac si matris Ecclesiæ confoti.

De diversis hæresibus.

IX. Mansit namque hæc Christi capitis [e] membrorumque' consonantia suavis, donec Arriana perfidia, atrox seu anguis, transmarina nobis evomens venena, fratres in unum habitantes [f] exitiabile' faceret sejungi, ac sic quasi via facta trans oceanum omnes omnino bestiæ feræ mortiferum cujuslibet hæresios virus horrido ore vibrantes, letalia dentium vulnera patriæ novi semper aliquid audire volenti, & nihil certe stabiliter obtinenti, infigebant.

De tyrannis.

[g] X'. Itemque tandem tyrannorum virgultis crescentibus, & in immanem sylvam jam jamque erumpentibus, insula nomen Romanum, nec tamen [h] mores' legemque tenens, quin potius abjiciens, germen suæ plantationis amarissimæ ad Gallias, magna comitante satellitum caterva, insuper etiam [i] Imperatoris' insignibus (quæ nec decenter usquam gessit:) [k] nec' legitime, sed ritu tyrannico & tumultuante initiatum milite Maximum mittit. Qui, callida primum arte potius quam virtute, finitimos quosque pagos vel provincias contra Romanam statum, [l] per' retia perjurii mendaciique sui facinoroso regno adnectens, & unam alarum ad Hispaniam, alteram ad Italiam extendens, & thronum iniquissimi imperii apud Treveros statuens, tanta insania in dominos debacchatus est, ut duos Imperatores legitimos, unum Roma, alium religiosissima vita pelleret. Nec mora, tam [m] fertilibus' vallatus audaciis, apud Aquilegiam urbem capite nefando cæditur, qui decorata totius orbis capita regni quodammodo [n] cervicibus' dejecerat.

De duabus gentibus [o] victricibus', de prima vastatione.

XI. Exin Britannia omni armato milite, [p] militaribusque' copiis, rectoribus [q] linquitur' immanibus, ingenti juventute spoliata, (quæ comitata vestigiis supradicti tyranni domum nusquam ultra rediit) & omnis belli [r] usus ignara penitus'; duabus primum gentibus transmarinis vehementer sævis, Scotorum à Circione, Pictorum ab Aquilone calcabilis multos stupet gemetque [s] per' annos.

De defensione.

[t] XII'. [u] Gens igitur Britonum Scotorum Pictorumque impetum non ferens', ob [x] quorum' infestationem ac dirissimam depressionem, legatos Romam cum epistolis mittit, militarem manum ad se vindicandam lachrymosis postulationibus poscens, & subjectionem sui Romano imperio continue tota animi virtute (si hostis longius arceretur) vovens. Cui mox destinatur legio præteriti mali immemor, sufficienter armis instructa. Quæ ratibus trans Oceanum in Patriam advecta, & cominus cum gravibus hostibus congressa, magnamque ex eis multitudinem sternens; & omnes e finibus depulit, & subjectos cives tam atroci dilaceratione ex imminenti captivitate liberavit. Quos jussit construere inter duo maria trans insulam murum, ut esset arcendis hostibus [y] turba' instructus terrori, civibusque tutamini. Qui vulgo irrationabili absque rectore factus, non tam lapidibus quam cespitibus, non profuit.

a Hic incipit cap. VII. *in MS. Cant.* *b* Expleto. *c* Decretis. *d* Sacra. *e Deest* que. *f* Exitiabiliter. *g* VIII. *in MS.* *h* Morem. *i* Imperatoriis. *k* Non. *l Deest.* *m* Feralibus. *n Deest.* *o* Vastatricibus. *p Deest* que. *q* Licet. *r* Usu penitus ignara. *s Deest.* *t* IX. *in MS.* *u* Desunt. *x* Quarum. *y* A turba.

XIII. [a]Illa Legione cum triumpho magno & gaudio domum repetente', illi priores inimici, ac [b]quasi' ambrones lupi profunda fame rabidi, siccis faucibus [c]in' ovile transilientes, non comparente pastore, alis remorum remigumque brachiis, ac velis vento [d]sinuatis' vecti, terminos rumpunt, cæduntque omnia, & quæque obvia maturam seu segetem metunt, calcant, transeunt. *De secunda vastatione.*

[e]XIV'. Itemque mittuntur queruli legati, scissis (ut dicitur) vestibus, opertisque sablone capitibus, impetrantes à Romanis auxilia, ac veluti timidi pulli patrum [f]fidelissimis' alis succumbentes, ne penitus misera patria deleretur, nomenque [g]Romanum', quod verbis tantum apud eos auribus resultabat, vel exterarum gentium opprobrio obrosum vilesceret. At illi, quantum humanæ naturæ possibile est, commoti tantæ historia tragœdiæ, volatus ceu aquilarum, equitum in terra, nautarum in mari, cursus accelerantes, inopinatos primum, tandem terribiles inimicorum [h]ungues cervicibus infigunt mucronum', casibusque foliorum tempore certo [i]ad simulandam istam' peragunt stragem, [k]ac fit, si' montanus torrens crebris tempestatum rivulis auctus, sonorosoque meatu alveos exundans, ac sulcato dorso fronteque acra, erectis, ut aiunt, ad nebulas undis (luminum quibus pupilli persæpe licet palpebrarum [l]convolutibus' innovati, [m]adjunctis sibi minutissimarum rotarum tautonibus veluti' fuscantur) mirabiliter spumans; ast uno *objectas* sibi *evincit gurgite moles:* ita æmulorum agmina [n]auxiliatores' egregii (si qua tamen evadere potuerant) [o]propere' trans maria fugaverunt, quia anniversarias avide prædas nullo obsistente trans maria exaggerabant. [p]Igitur' Romani patria reversi, denuntiantes nequaquam se tam laboriosis expeditionibus posse frequentius vexari &, ob imbelles erraticosque latrunculos, Romana stigmata, tantum talemque exercitum, terra ac mari fatigari: sed ut [q]Insula' potius, consuescendo armis, ac viriliter dimicando, terram, substantiolam, conjuges, liberos, & (quod his majus est) libertatem vitamque totis viribus [r]vendicaret', & gentibus nequaquam se fortioribus (nisi segnitia & torpore [s]dissolverentur') [t]ut' inermes vinclis vinciendas nullo modo, sed instructas peltis, ensibus, hastis, & ad cædem promptas protenderet manus, suadentes (quia & hoc putabant aliquid derelinquendo populo commodi accrescere) murum, non ut alterum, sumptu publico privatoque adjunctis secum miserabilibus indigenis solito structuræ more, tramite à mari usque ad mare inter urbes, quæ ibidem forte ob metum hostium collocatæ fuerant, directo librant, fortia formidoloso populo monita tradunt, exemplaria instituendorum armorum relinquunt, in littore quoque Oceani ad meridianam plagam, [u]qua' naves eorum habebantur, [x]&' inde [y]barbariæ' feræ bestiæ timebantur, turres per intervalla ad prospectum maris collocant, [z]valedicunt' tanquam ultra non reversuri. *De secunda vastatione.*

[a]XV'. Itaque illis ad sua remeantibus, emergunt certatim de [b]curicis', quibus sunt trans [c]Tithicam' vallem [d]vecti' (quasi in alto titane incalescenteque caumate de arctissimis foraminum [e]cavernulis' fusci vermiculorum [f]cenei) tetri Scotorum Pictorumque greges, moribus ex parte dissidentes, & una eademque sanguinis fundendi aviditate concordes, furciferosque magis vultus pilis, quam corporum pudenda, pudendisque proxima vestibus tegentes: cognitaque condebitorum reversione, & reditus denegatione, solito [g]confidentius' omnem aquilonalem, extremamque terræ partem pro indigenis murotenus capessunt. Statuitur ad hæc in edito ar- *De tertia vastatione.*

* Iterum de vastatione. *a* Illa domum cum triumpho magno & gaudio repedante. *b* Acsi. *c* *Deest.* *d* Juvatis. *e* IX. *in MS.* *f* Fidissimis. *g* Romanorum. *h* Cervicibus infigunt mucronum ungues. *i* Assimulandam iisdem. *k* Acsi. *l* Convolatibus. *m* Adjunctissimarum rotarum lineis. *n* Auxiliares. *o* Præpropere. *p* *Hic incipit caput* XI. *in MS. Cant.* *q* *Deest.* *r* Vindicaret. *s* Dissolveretur. *t* *Deest.* *u* Quo. *x* Quia &. *y* Barbaricæ. *z* Et valedicunt. *a* XII. *in MS.* *b* Curucis. *c* Styticam. *d* Evecti. *e* Caverniculis. *f* Cunei. *g* Confidentiores.

cis acies, segnis ad pugnam, inhabilis ad fugam, trementibus præcordiis inepta, quæ diebus ac noctibus stupido sedili marcebat. Interea non cessant uncinata [a] nodorum tela quibus miserrimi cives de muris tracti solo allidebantur. Hoc scilicet eis immaturæ mortis supplicium, qui tali funere rapiebantur, [b] fratrum quo pignorum' suorum miserandas imminentes pœnas cito exitu devitabant. Quid plura [c] loquar'? Relictis civitatibus muroque celso, iterum [d] quibus' fugæ: iterum dispersiones solito desperabiliores. Item ab hoste insectationes: item strages accelerantur crudeliores: & sicut agni à lanionibus, ita deflendi cives ab inimicis discerpuntur, ut commemoratio eorum ferarum assimilaretur agrestium.

De fame. XVI. [e] Nam laniunt seipsos mutuo, nec pro exigui victus brevi sustentaculo miserrimorum civium latrocinando: & augebantur [f] extraneæ' clades domesticis motibus, [g] quo & hujusmodi' tam crebris direptionibus vacuaretur omnis regio totius cibi baculo, excepto venatoriæ artis solatio.

*De * epistolis.* XVII. Igitur rursum miseræ [h] reliquiæ mittentes epistolas' ad Agitium Romanæ potestatis virum (hoc modo loquentes,) [i] inquiunt': *Agitio ter consuli gemitus Britannorum:* & post pauca [k] loquentes': *Repellunt* [l] *nos' Barbari ad mare, repellit* [m] *nos' mare ad Barbaros; inter hæc* [n] *oriuntur' duo genera funerum, aut jugulamur, aut mergimur)* nec pro eis quicquam adjutorii habent. Interea famis dira ac famosissima vagis ac nutabundis hæret, quæ multos eorum cruentis [o] compellit' prædonibus sine dilatione victas dare manus, ut pauxillum ad refocillandam animam cibi caperent; alios vero [p] nusquam', quin potius de ipsis montibus, speluncis ac saltibus, dumis consertis continue rebellabant.

De victoria. XVIII. Et tum primum inimicis per multos annos [q] in' terra agentibus, strages dabant, non [r] confidentes' in homine, sed in Deo, secundum illud [s] exemplum' Philonis. *Necesse est adesse divinum, ubi humanum cessat auxilium.* Quievit parumper inimicorum audacia, nec tamen nostrorum malitia. Recesserunt hostes à civibus, nec cives à suis sceleribus.

De sceleribus. XIX. Moris namque continui erat genti (sicut & nunc est) ut infirma esset ad retundenda hostium tela & [t] fortis' [u] & invicta' ad civilia bella, & [x] ad onera peccatorum sustentanda': Infirma [y] est (ut' inquam) ad exequenda pacis ac veritatis insignia, [z] fortis' ad scelera & mendacia. [a] Revertuntur' ergo impudentes grassatores [b] ad hibernas domos, post non multum' temporis reversuri. Picti in extrema parte insulæ tunc primum & deinceps requieverunt, prædas & contritiones nonnunquam facientes. In talibus itaque induciis desolato populo sæva cicatrix [c] obducitur' alia virulentiore [d] tactus' pullulante. Quiescente autem [e] vastatione' tantis abundantiarum copiis insula affluebat, ut nulla [f] haberi tales retro ætas meminisset, cum quibus omnimodis & luxuria crescit. Crevit etenim
1 Cor. 5. 1. germine præpollenti, ita ut competenter eodem tempore diceretur: *Omnino talis auditur fornicatio, qualis nec inter gentes.* Non solum vero hoc vitium, sed [g] fuerunt' omnia quæ humanæ naturæ [h] accedere' solent, & præcipue (quod & nunc quoque in ea totius boni evertit statum) odium veritatis [i] fuit', cum assertoribus [k] suis', [l] amor' mendatii cum suis fabricatoribus, susceptio mali pro bono, veneratio nequitiæ pro benignitate, cupido tenebrarum pro sole, exceptio *Satanæ* pro *Angelo lucis.* Ungebantur reges [m] &' non per Deum, sed qui cæteris crudeliores extarent: & paulo post ab unctoribus non pro veri examinatione trucidabantur, aliis electis

a Nudorum. *b* Quo fratrum pignorumque. *c* *Deest.* *d* Illis. *e* Nam & ipsos mutuo, nec perexigui victus brevi sustentaculo miserrimorum civium latrocinando temperabant. *f* Externæ. *g* Quod hujusmodi. * Epistolis ad Agitium. *h* Mittentes epistolas reliquiæ. *i* *Deest.* *k* Querentes. *l* *Deest.* *m* *Deest.* *n* *Deest.* *o* Compulit. *p* Nunquam. *q* Prædas in. *r* Fidentes. *s* *Deest.* *t* Fortis esset. *u* *Deest.* *x* Peccatorum onera sustinenda. *y* *Deest.* *z* Et fortis *a* *Hic incipit cap.* XIV. *in MS. Cant.* *b* Hyberni domum, post non longum. *Joss. & Beda. l.* 1. *c.* 14. *c* Obducitur famis. *d* Tacite. *e* Vastitate. *f* Habere. *g* &. *h* Accidere. *i* *Deest.* *k* *Deest.* *l* Amorque. *m* *Deest.*

trucioribus.

trucioribus. Si quis vero eorum mitior, & veritate aliquatenus propior, videretur; in hunc [a] Britanniæ quasi subversorem omnium odia telaque sine respectu [b] torquebantur, & omnia quæ [c] displicuerant [d] deo placuerantque æquali saltim lance pendebantur, si non gratiora fuissent displicentia: ita ut merito patriæ illud [e] exemplum propheticum, quod [f] veterano illi populo denuntiatum est, potuerit aptari. *Filii*, inquiens, *sine* (Esai. 1. 15.) *lege dereliquistis* [g] *Dominum, & ad* [h] *iram provocastis Sanctum Israel. Quid adhuc* [i] *percunctemini apponentes iniquitatem? Omne caput languidum, & omne cor mærens, à planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas.* Sicque [k] agebantur cuncta, quæ saluti contraria fuerint, acsi nihil [l] largiretur mundo medicinæ à vero omnium medico. Et non solum [m] hac seculares viri, sed & ipse grex Domini ejusque pastores, qui exemplo esse omni plebi debuerint, ebrietate quam plurimi, quasi vino madidi, torpebant resoluti, & animositatum tumore, jurgiorum contentione, invidiæ capacibus ungulis indiscreto boni malique judicio carpebantur: ita ut perspicue sicut & nunc est, *effundi videretur contemptio super principes,* [n] & *seduci* (Psalm. 106. 40.) *vanis eorum, & errore, in invio & non in via.*

[o] XX. Interea volente Deo purgare familiam suam, & tanta malorum labe infectam auditu tantum tribulationis emendare, non ignoti rumoris (*De nuntiatis subito hostibus.*) penniger ceu volatus arrectas omnium penetrat aures, jamjamque adventus veterum hostium volentium penitus [p] totam delere, & inhabitare solito more à fine usque ad terminum regionem. Nequaquam tamen ob hoc proficiunt, sed comparati jumentis insipientibus, strictis (ut dicitur) morsibus rationis frænum obfirmantes, per latam diversorum vitiorum [q] mortique proclive ducentem, (relicto salutari licet arcto itinere) discurrebant viam.

XXI. Dum ergo (ut Solomon ait) *Servus durus non emendatur verbis,* (*De famosa peste.*) *flagellatur stultus & non sentit;* Pestifera namque lues feraliter insipienti (Prov. 29. 19.) populo [r] incubuit, quæ in brevi [s] tempore tantam ejus multitudinem, remoto mucrone, sternit, quantam ne possent vivi humare. Sed ne hac quidem [t] emendantur, ut illud Esaiæ Prophetæ in eo quoque [u] populo impleretur dicentis: *Et vocavit Deus* [x] *populum ad planctum & ad calvitium, &* (Esai. 22. 12.) *ad cingulum sacci: ecce* [y] *cæperunt vitulos occidere & jugulare arietes, ecce manducare & bibere & dicere: Manducemus & bibamus, cras enim moriemur.* Appropinquabat siquidem tempus, quo ejus iniquitates, ut olim Amorrhæorum, complerentur.

XXII. Initur namque consilium; quid optimum, quidve saluberrimum, (*De consilio*) ad [z] repellendas tam crebras & tam ferales supradictarum gentium irruptiones prædasque, decerni [a] potius deberet.

XXIII. Tum omnes consiliarii [b] una cum superbo tyranno [c] Gurthrigerno Britannorum duce cæcantur, [d] & adinvenientes tale præsidium, imo (*De sæviore multo primis hoste.*) excidium patriæ, ut ferocissimi illi nefandi nominis Saxones, Deo hominibusque invisi, quasi in caulas lupi, in insulam ad [e] retrudendas aquilonales gentes intromitterentur. Quo utique nihil ei usquam perniciosius, nihilque amarius factum est. O altissimam sensus caliginem, ô desperabilem crudamque mentis hebetudinem! Quos propensius morte, cum abessent, tremebant, sponte (ut ita dicam) sub unius tecti culmine invitabant, *stulti* [f] *sunt Principes* (ut dictum est) [g] *Thafneos dantes Pharaoni consilium* [h] *insipienti*. Tum erumpens grex catulorum de cubili leænæ barbariæ, tribus (ut lingua ejus exprimitur) Cyulis, nostra [i] lingua longis navibus,

a Quasi Britanniæ. b Contorquebantur. c Displicuerint. d Deoque placuerint. e *Deest.* f Veteri. g Deum. h Iracundiam. i Percutiemini. k Agebant. l Mundo medicina à vero omnium medico largiretur. m Hæc. n *Deest.* o XV. *in MS. Cant.* p *Deest.* q Ad mortem. r Incumbit. s *Deest.* t Emendatur. u *Deest.* x *Deest.* y *Deest.* z Refellendas tam ferales & tam crebras. a *Deest.* b Uno. c *Deest.* d *Deest.* e Retundendas. f *Deest.* g Taneos. h Insipiens. i *Deest.*

secundis

ſecundis velis [a]ſecundo' omine auguriiſque; quibus vaticinabatur certo apud eum præſagio, quod ter centum annis [b]terram', cui proras [c]librarat', inſideret: centum vero L. hoc eſt [d]demidio' temporis ſæpius [e]quoque' vaſtaret. Evectus primum in Orientali parte inſulæ jubente infauſto tyranno terribiles infixit ungues, quaſi pro patria pugnaturus, ſed eam certius impugnaturus. Cui ſupradicta [f]genitrix' ([g]primo comperiens agmini' fuiſſe proſperatum) item mittit ſatellitum canumque [h]prolixiorem' cataſtam, quæ ratibus advecta adunatur cum manipularibus ſpuriis. Inde germen iniquitatis, radix amaritudinis, virulenta plantatio noſtris condigna meritis, in noſtro ceſpite, ferocibus palmitibus pampiniſque, [i]pullulabat'. Igitur intromiſſi in inſulam barbari, veluti militibus, & magna (ut mentiebantur) [k]pro bonis diſcrimina hoſpitibus' ſubituris, impetrant ſibi annonas dari. [l]Quæ' multo tempore impertitæ clauſerunt (ut dicitur) canis faucem. Item [m]queruntur' non affluenter ſibi epimenia contribui, occaſiones de induſtria colorantes, & [n]niſi' profuſior eis munificentia cumularetur, teſtantur ſe cuncta inſulæ rupto fœdere depopulaturos. Nec mora, minas effectibus proſequuntur.

De urbium ſubverſione. XXIV. Confovebatur namque, ultionis juſtæ præcedentium ſcelerum cauſa, de mari uſque ad mare ignis [o]Orientalis' ſacrilegorum manu exaggeratus, & finitimas quaſque civitates agroſque populans, [p]qui' non quievit accenſus, donec cunctam pene exurens inſulæ ſuperficiem rubra occidentalem trucique Oceanum lingua delamberet. In hoc ergo impetu Aſſyrio, olim in [q]Judæam' comparando, completur quoque in nobis ſecundum hiſtoriam, [r]ut dicitur: *Incenderunt igni ſanctuarium tuum, in terra* (Pſ. 73. 7.) *polluerunt tabernaculum nominis tui.* Et iterum [s]dicit': *Deus, venerunt gentes* (Pſ. 78. 1.) *in hæreditatem tuam: polluerunt templum ſanctum tuum &c.* Ita ut cunctæ [t]columnæ' crebris arietibus, omneſque coloni cum præpoſitis Eccleſiæ, cum ſacerdotibus ac populo, mucronibus undique micantibus, ac flammis crepitantibus, ſimul ſolo ſternerentur, & miſerabili viſu, in medio platearum, una turrium [u]edito' cardine [x]evulſarum', murorumque celſorum ſaxa, ſacra altaria, cadaverum fruſta, cruſtis ac [y]gelantibus' purpurei cruoris tecta, velut in quodam horrendo torculari mixta viderentur, & nulla eſſet omnimodis præter [z]horribiles' domorum ruinas, beſtiarum volucrumque ventres in medio ſepultura, ſalva ſanctarum animarum reverentia, ſi tamen multæ inventæ ſint, quæ arduis cœli [a]per' id temporis à ſanctis Angelis [b]vehebantur'. Ita enim degeneraverat tunc vinea illa olim bona in amaritudinem [c]verſa', uti raro ſecundum Prophetam videretur quaſi *poſt tergum vindemiatorum* aut meſſorum racemus vel ſpica.

De reliquiis. XXV. Itaque nonnulli miſerarum reliquiarum in montibus deprehenſi acervatim jugulabantur: alii fame confecti accedentes, manus hoſtibus dabant in ævum [d]ſervituri', ſi tamen non continuo trucidarentur, quod altiſſimæ gratiæ ſtabat [e]in' loco: alii tranſmarinas petebant regiones, cum ululatu magno ſeu celeuſmatis vice, hoc modo ſub velorum ſinibus cantantes: *Dediſti nos tanquam oves eſcarum, & in gentibus diſperſiſti nos* [f]*Deus'*: (Pſ. 43. 12.) alii [g]à' montanis collibus, minacibus præruptis [h]vallati', & denſiſſimis ſaltibus, mariniſque rupibus vitam, ſuſpecta ſemper mente, credentes, in patria licet trepidi perſtabant. [i]Tempore igitur interveniente, aliquanto cum receſſiſſent domum crudeliſſimi prædones, roboratæ à [k]Domino' reliquiæ (quibus confugiunt undique [l]diverſis in locis' miſerrimi cives, tam avide quam apes alvearii procella imminente) ſimul deprecantes eum to-

a Deeſt. *b* Patriam. *c* Librabat. *d* Dimidio. *e Deeſt.* *f* Genetrix. *g* Comperiens primo agmini. *h* Prolixorem. *i* Pullulat. *k* Diſcrimina pro bonis hoſpitibus. *l* Que *m* Quæruntur. *n* Ni. *o* Orientali. *p Deeſt.* *q* Judam. *r* Quod Propheta deplorans ait. *ſ Deeſt.* *t* Coloniæ. *u* Ædito. *x* Avulſarum. *y* Sigillantibus. *z Deeſt.* *a Deeſt.* *b* Veherentur. *c Deeſt.* *d* Servaturi. *e Deeſt.* *f Deeſt.* *g Deeſt.* *h* Vallatis. *i Hic incipit cap.* XVIII. *in MS.* *k* Deo. *l* De diverſis locis.

to

to corde, & (ut dicitur) *innumeris onerantes æthera votis*, ne ad [a] internecionem ita usquequaque' delerentur, duce ambrosio Aureliano viro modesto, (qui solus [b] fuit comes, fidelis, fortis, veraxque' forte Romanæ gentis, [c] qui tantæ tempestatis collisione, occisis in eadem' parentibus purpura nimirum indutis, superfuerat, cujus nunc temporibus nostris soboles magnopere avita bonitate degeneravit) vires [d] capessunt', victores provocantes ad prælium, queis victoria, [e] Deo' annuente, ex voto cessit.

De postrema [*] pace, quæ postrema victoria temporibus nostris Dei nutu donata est.

XXVI. [f] Et' ex eo tempore nunc cives, nunc hostes vincebant, ut in ista gente experiretur Dominus solito more præsentem Israelem utrum diligat eum [g] Dominus' an non: usque ad annum obsessionis Badonici montis, [h] qui prope Sabrinum ostium habetur', novissimæque ferme de furciferis non minimæ stragis, quique quadragessimus quartus (ut novi) [i] oritur' annus, mense jam [k] primo emenso', qui [l] jam' & meæ nativitatis est. Sed ne nunc quidem, ut antea, [m] civitates' inhabitantur, sed desertæ dirutæque hactenus squalent, cessantibus licet externis bellis, sed non [n] tamen' civilibus. Hæsit etenim tam desperati insulæ excidii, insperatique mentio auxilii memoriæ eorum, qui utriusque miraculi testes extitere: & ob hoc Reges, publici [o] privatique' sacerdotes ecclesiastici [p] suum' ordinem servarunt. At illis decedentibus, cum successisset ætas tempestatis illius nescia, & præsentis tantum serenitatis experta, ita cuncta veritatis ac justitiæ moderamina concussa ac subversa sunt, ut [q] eorum', non dicam vestigium, sed ne monimentum quidem in supradictis propemodum ordinibus appareat, exceptis paucis, & valde paucis, qui ob amissionem tantæ multitudinis, quæ quotidie prona [r] fuit' ad tartara, tam brevis [s] numeri' habentur, ut eos quodammodo venerabilis mater ecclesia, [t] ut' in sinu suo recumbentes non videat, quos solos [u] veros' habet. Quorum ne quis me egregiam vitam, [x] hominibus' admirabilem, Deoque amabilem, carpere putet, (quibus nostra infirmitas, [y] sacris' orationibus, ut non penitus collabatur, quasi columnis quibusdam ac fulcris saluberrimis sustentatur,) [z] dixi' si qua liberius de his, imo lugubrius, cumulo malorum compulsus, qui serviunt non solum ventri, sed diabolo potius quam Christo, *qui est benedictus* [a] *super omnia Deus in secula'*, non tam disceptavero, quam deflevero. [b] Quippe quid' celabunt cives, quod non solum [c] norunt', sed exprobrant jam in [d] circuitu' nationes.

Explicit liber Gildæ sapientis de excidio Britanniæ & Britonum exultatione.

Historiam Gildæ Cormac sic perlege scriptam,
Doctoris digitis, sensu cultuque redactam,
Hæc tenues superat, multos carpitque superbos.

Hic desinit Cod. Cant. MS. *Quæ vero sequuntur exacta sunt ad* Cod. Cottonianum.

a Internicionem usque. *b* *Desunt*. *c* *Deest*. *d* capescunt. *e* Domino. [*] Patriæ victoria. *f* *Deest*. *g* *Deest*. *h* *Desunt*. *i* Orditur. *k* Uno. *l* *Deest*. *m* Civitas patriæ. *n* *Deest*. *o* Privati. *p* Suum quique. *q* Earum. *r* Ruit. *s* Numerus. *t* *Deest*. *u* Veros filios. *x* Omnibus. *y* In sacris. *z* *Deest*. *a* In secula Deus. *b* Enimvero. *Fragm.* *c* Nostrorum *Fragm.* *d* Cercuitu *MS. male*. *e* *Desunt*. *f* *Desunt*.

F I N I S.

Epistola Gildæ.

[a] REges habet Britannia', sed tyrannos: judices habet, sed impios.
sæpe prædantes & concutientes, sed innocentes: vindicantes &
patrocinantes, sed reos & latrones, quamplurimas conjuges ha-
bentes sed [b] scortantes', & adulterantes; crebro jurantes, sed per-
jurantes: voventes, & continuo propemodum mentientes: belligerantes,
sed civilia & injusta bella agentes: per [c] patriam' quidem fures magnope-
re insectantes, [d] & eos, qui secum ad mensam sedent, latrones' non solum
amantes, sed [e] &' munerantes: eleemosynas largiter dantes, sed é regione
immensum montem scelerum exaggerantes: in sede [f] arbitraturi' sedentes',
sed raro recti judicii regulam quærentes: innoxios humilesque despicien-
tes, sanguinarios, superbos, parricidas, [g] commanipulares &' adulteros Dei
inimicos, si sors (ut dicitur) tulerit ([h] qui' cum ipso nomine [i] certatim'
delendi erant) ad sydera, prout possunt efferentes: vinctos plures in car-
ceribus habentes, quos [k] dolo sui potius quam merito proterunt' catenis
onerantes: inter alteria [l] jurando' demorantes, & hæc eadem ac si lutu-
Increpatio in Constantinum. lenta [m] paulo post saxa' despicientes. Cujus tam nefandi piaculi non ig-
narus est immundæ leænæ Damnoniæ tyrannicus catulus Constantinus.
Hoc anno post horribile juramenti Sacramentum, quo se devinxit ne-
quaquam dolos civibus (Deo primum jureque jurando, sanctorum de-
mum choris & genitrice comitantibus fretis) facturum, in duarum vene-
randis matrum sinibus, ecclesiæ carnalisque sub sancti abbatis amphibalo, la-
tera regiorum tenerrima puerorum, vel præcordia crudeliter duûm toti-
demque nutritorum (quorum brachia nequaquam armis, quæ nullus pene
hominum fortius hoc eis tempore tractabat, sed Deo altarique protenta,
in die judicii ad tuæ civitatis portas, Christe, veneranda patientiæ ac fidei
suæ vexilla suspendent) inter ipsa (ut dixi) sacrosancta altaria nefando
ense hastaque pro dentibus laceravit, ita ut sacrificii cœlestis sedem pur-
purea acsi coagulati cruoris pallia attingerent. Et hoc ne post laudanda qui-
dem merita egit. Nam multis ante annis crebris alternatisque fœtoribus
adulteriorum victus, legitima uxore contra Christi Magistrique gentium
Math. 19. 6. interdictum repulsa dicentium: *Quod Deus conjunxit homo non separet.* Et
Mar. 10. 9. *Viri diligite uxores vestras.* Amarissimum enim quoddam de vitæ Sodo-
Ephes. 5. 28. Coles. 3. 19. morum in cordis sui infructuosa bono semini gleba, surculamen incre-
dulitatis & insipientiæ plantaverat, quod vulgatis domesticisque impieta-
tibus velut quibusdam venenatis imbribus irrigatum, & ad Dei offensam
avidius se erigens parricidii sacrilegiique crimen produxit in medium. Sed
nec adhuc priorum retibus malorum expeditus, priscis recentia auget ma-
lis. Age jam quasi præsentem arguo, quem adhuc superesse non nescio.
Quid stupes animæ carnifex propriæ? Quid tibi flammas inferni volun-
tarie accendis nequaquam defecturas? Quid inimicorum vice propriis te
confodis sponte ensibus, hastis? Anne ipsa quidem virulenta scelerum ac
si pocula pectus tuum satiare quiverunt? Respice quæso, & veni ad Chri-
stum, siquidem laboras, & immenso pondere curvaris: & ipse te (ut dix-
Esai. 52. 2. it) requiescere faciet. Veni ad eum qui non vult *peccatoris mortem, sed*
Luc. 15. 13. *ut convertatur & vivat.* *Dissolve* secundum Prophetam, *vincula colli tui fi-
li Syon.* Redi (rogo) è longinquis licet peccatorum recessibus ad piissi-

[a] Enimvero habet Britannia reges *Frag.* [b] Scorta *Joss.* Scorta & adulteras *Fragm.* [c] Regionem. [d] Eos autem qui ad mensam sedent latrones *Frag.* *Deest vero* Latrones *Joss.* [e] Etiam *Frag.* [f] Arbitrum *Frag.* [g] *Deest in Fragm.* [h] Hos qui *Fragm.* [i] *Deest in Fragm.* [k] Dolose potius quam merito poterunt *Frag.* [l] Intrando *Frag.* [m] Saxa paulo post *Frag.*

mum

mum patrem, qui despicienti porcorum sordidos cibos ac pertimescenti diræ famis mortem, & revertenti sibi lætus occidere consuevit *vitulum* filio *saginatum*, & proferre *primam* erranti *stolam* & regium annulum, & tum spei cœlestis acsi saporem prægustans senties *quam suavis est Dominus*. *Psal. 33. 9.*
Nam si hæc contempseris, scias te inextricabilibus tenebrosisque ignium torrentibus jamjamque rotandum urendumque. Quid tu quoque (ut propheta ait) catule leoline Aureli [a] Conane agis? Nonne eodem quo supradictus (si non exitiabiliore) parricidiorum, fornicationum, adulteriorumque cœno, velut quibusdam marinis irruentibus tibi voraris feraliter undis? Nonne pacem patriæ mortiferum ceu serpentem odiens, civiliaque bella & crebras injuste prædas sitiens, animæ tuæ cœlestis portas pacis ac refrigerii præcludis? Relictus (quæso) jam solus acsi arbor in medio campo arescens, recordare patrum fratrumque tuorum supervacuam phantasiam, juvenilem immaturamque mortem. Num centennis tu ob religiosa merita, vel coevus Mathusalæ exceptus pene omni prole servaberis? Nequaquam. Sed, nisi citius (ut Psalmista ait) conversus fueris ad Dominum, *ensem* in te *vibrabit* in brevi suum Rex ille, qui per Prophetam, *Ego* (inquit) *occidam, & ego vivere faciam: percutiam, & ego sanabo, & non est qui de manu mea possit eruere.* Quamobrem *excutere de* fœtido *pulvere* tuo, & convertere ad eum toto corde, qui creavit te, ut cum *exarserit in brevi ira ejus, beatus* sis *sperans in eum*: sin alias, æternæ te manebunt pœnæ conterendum sæva continue, & nequaquam absumendum tartari fauce.

Increpatio in Aurelium. — *Psal. 7. 13.* — *Deut. 32. 39.* — *Esai. 52. 2.* — *Psal. 2. 12.*

Quid tu quoque pardo similis moribus, & nequitiis discolor, canescente jam capite, in throno dolis pleno, & ab imis vertice tenus diversis parricidiis & adulteriis constuprato, boni regis nequam fili, ut Ezechiæ Manasses, Demetarum tyranne Vortipori stupide riges? Quid te tam violenti peccatorum gurgites, quos ut vinum optimum sorbes, imo tu ab eis voraris, appropinquante sensim vitæ limite non satiant? Quid quasi culminis malorum omnium stupro propria tua amota conjuge, ejusdemque honesta morte impudentis filiæ quodam ineluctabili pondere miseram animam oneras? Ne consumas (quæso) dierum quod reliquum est in DEI offensam: Quia *nunc tempus acceptabile & dies salutis* vultibus pœnitentium lucet, in quo bene operari potes, *ne fiat fuga* tua *hyeme vel Sabbato: Diverte* secundum Psalmistam, *à malo, & fac bonum: inquire pacem* bonam & *sequere eam*, quia *oculi Domini* super te bona agentem, *& aures ejus* erunt *in preces* tuas, & non perdet *de terra viventium memoriam* tuam. Clamabis & exaudiet te, *& ex omnibus tribulationibus* tuis eruet te. *Cor* siquidem *contritum & humiliatum* timore ejus nusquam Christus spernit. Alioquin *vermis* tortionis tuæ *non morietur, & ignis* ustionis tuæ *non extinguetur.*

Increpatio in Vortiporium. — *2 Cor. 6. 2.* — *Matt. 24. 20.* — *Psal. 33. 15.* — *Psal. 50. 19.* — *Esai. 66. 24.* — *Marc. 9. 44.*

Ut quid in nequitiæ tuæ volveris vetusta fece, & tu ab adolescentiæ annis urse multorum sessor aurigaque currus receptaculi ursi, Dei contemptor, sortisque ejus depressor, Cuneglase, Romana lingua lanio fulve? Quare tantum certamen tam hominibus quam Deo præstas, hominibus civibus scilicet armis [b] exitialibus, Deo infinitis sceleribus? Quid præter innumerabiles casus propria uxore pulsa furciferam germanam ejus perpetuam Deo viduitatis castimoniam promittentem (ut poeta ait) summam seu teneritudinem cœlicolarum (tota animi veneratione vel potius hebitudine) nympharum, contra interdictum Apostoli, denegantis posse adulteros Regni cœlestis esse municipes, suspicis? Quid gemitus atque suspiria Sanctorum, propter te corporaliter [c] mœrentium, vice immanis leænæ dentium ossa tua quandoque fracture crebris instigas injuriis? *Desine* quæso (ut Propheta ait) *ab ira, & derelinque* exitialem, ac temetipsum maceraturum (quem cœlo ac terræ, hoc est, Deo gregique ejus spiras) *furorem*: fac eos potius mutatis pro te orare moribus, quibus suppetit supra mundum

Increpatio in Cuneglassum. — *Gal. 5. 21.* — *Psal. 36. 8.*

a Canine. b Specialibus. c Versantium.

alligandi cum in mundo reos alligaverint, & solvendi cum pœnitentes [a] solverint potestas. *Noli* (ut ait Apostolus) *superbe sapere, vel sperare in incerto divitiarum, sed in Deo qui præstat tibi multa abunde*, ut per emendationem morum thesaurizes tibi *fundamentum bonum in futurum, & habeas veram vitam*, perennem profecto, non deciduam. Alioquin scies, & videbis etiam in hoc seculo, quam malum & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem ejus apud te, & in futuro, tetro ignium globo æternorum te exuri, nec tamen ullo modo mori. Siquidem tam sceleratorum sint [b] perpetim immortales igni animæ, quam Sanctorum letitiæ.

Tim. 6. 17.

Increpatio in Maglocunum

Quid tu etiam insularis draco, multorum tyrannorum depulsor tam regno quam etiam vita; supradictorum novissime [c] in stylo, prime in malo, major multis potentia simulque malitia, largior in dando, profusior in peccato, robuste armis, sed animæ fortior excidiis, Maglocune, in tam vetusto scelerum attramento, *veluti madidus* vino de Sodomitana vite expressо stolide volutaris? Quare tantas peccaminum regiæ cervici sponte (ut ita dicam ineluctabiles celsorum seu montium) innectis moles? Quid te non ei regum omnium regi (quem cunctis pene Britanniæ ducibus tam regno fecit, quam status lineamento editiorem) exhibes cæteris moribus meliorem, sed versa vice deteriorem? quorum indubitatam æquanimiter convitiorum auscultato parumper adstipulationem, omissis domesticis levioribusque (si tamen aliqua sunt levia) palata solum longe lateque per auras admissa testaturam. Nonne in primis adolescentiæ tuæ annis avunculum regem cum fortissimis propemodum militibus, (quorum vultus non catulorum leonis in acie magnopere dispares visebantur) acerrime ense, hasta, igni oppressisti? parum cogitans propheticum dictum: *Viri* (inquiens) *sanguinum & doli non dimidiabunt dies suos*. Quid pro hoc solo retributionis à justo judice sperares (& si non talia sequerentur quæ secuta sunt) itidem dicente per Prophetam: *Væ tibi qui prædaris, nonne & ipse prædaberis? & qui occidis, nonne & ipse occideris? & cum desiveris prædari, tunc cades*. Nonne postquam tibi ex voto violenti regni phantasia cessit, cupiditate [d] inlectus ad viam revertendi rectam, diebusque ac noctibus, id temporis (conscientia forte peccaminum remordente) de deifico tenore monachorumque decretis, sub dente primum multa ruminans, deinde popularis auræ cognitione proferens, monachum sine ullo infidelitatis (ut aiebas) respectu, coram omnipotente Deo, angelicis vultibus humanisque (ruptis, ut putabatur, capacissimis illis, quibus præcipitanter involui solent pingues tauri moduli tui retibus: omnis regni, auri, argentique, & quod majus est, propriæ voluntatis distentionibus ruptis) perpetuo vovisti, & tete ac si stridulo canum lapsu aerem valide secantem, sævosque rapidi harpagones accipitris sinuosis flexibus vitantem ad Sanctorum tibi magnopere fidas speluncas refrigeriaque salubriter rapuisti ex corvo columbam? O quanta Ecclesiæ matri letitia, (si non te cunctorum mortalium hostis de sinu quodammodo ejus lugubriter abstraxisset,) foret? O quam profusus spei cœlestis fomes desperatorum cordibus (te in bonis permanente) inardesceret? O qualia quantaque animam tuam regni Christi præmia in die judicii manerent, si non lupus callidus ille agnum ex lupo factum te ab ovili dominico (non vehementer invitum) facturus lupum ex agno sibi similem rapuisset? O quantam exultationem pio omnium patri Deo sanctorum tua salus servanda præstaret; si non te cunctorum perditorum infaustus pater, veluti magnarum aquila alarum unguiumque dæmon, infœlici filiorum suorum agmini contra jus fasque rapuisset? Ne multa, tantum gaudii ac suavitatis tum cœlo terræque tua ad bonam frugem conversio, quantum nunc mœroris ac luctus ministravit ad horribilem, more *molossi* ægri, *vomitum* nefanda reversio. Qua peracta exhibentur *membra arma iniquitatis peccato* ac diabolo, quæ oportuerat salvo sensu avi-

Jer. 23. 9.

Psal. 54. 24.

Esai. 33. 1.

Prov. 26. 11. & 2 Pet. 2. 23.

Rom. 6. 13.

a Potestas solverint. *b* Perpeti. *c* Deest. *d* Injectus

de

de exhiberi *arma justitiæ Deo*. Arrecto aurium auscultantur captu, non Dei laudes canora Christi tyronum voce suaviter modulante, pneumaque ecclesiasticæ melodiæ; sed propriæ (quæ nihil sunt) furciferorum referto mendaciis simulque spumanti flegmate, proximos quosque truci daturo, præconum ore, ritu bacchantium, concrepante; ita ut vas, Dei quondam in ministerio præparatum, vertatur in zabuli organum, quodque honore cœlesti putabatur dignum, merito projiciatur in tartari baratrum. Nec tamen tantis malorum offendiculis tuus hebetatus insipientiæ cumulo sensus, velut quodam obice tardatur, sed fervidus (acsi pullus, amœna quæque imperagrata putans) per extensos scelerum campos irrevocabili furore raptatur, augendo priscis nova piaculis. Spernuntur namque primæ (post monachi votum irritum) illicitæ licet, tamen propriæ conjugis præsumptivæ nuptiæ; alia viri viventis, non externi, sed fratris filii adamata. Ob quod dura cervix illa multis jam peccaminum fascibus onerata, bino parricidiali ausu, occidendo supradictum, uxoremque tuam, aliquamdiu à te habitam, velut summo sacrilegii tui culmine, de imis ad inferiora curvatur. Dehinc illam, cujus dudum colludio ac suggestione tantæ sunt peccatorum subitæ moles publico & (ut fallaces parasitorum linguæ tuorum conclamant, summis tamen labiis, non ex intimo cordis) legitimo, ut pote viduatam, *thoro*; [a] ut nostræ vero, sceleratissimo adscivisti connubio. Cujus igitur sancti viscera tali stimulata historia non statim in fletus singultusque prorumpant? Quis sacerdos, cujus cor rectum Deo patet, non statim hæc audiens magno cum ululatu illud propheticum dicat? *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo in die & nocte interfectos populi mei?* Heu! siquidem parum auribus captasti propheticam objurgationem ita dicentem: *Væ vobis viri impii, dereliquistis legem Dei altissimi, & si nati fueritis, in maledictionem erit pars vestra. Omnia, quæ de terra sunt, in terram ibunt: sic impii à maledictione in perditionem* (subauditur) si non revertantur ad Dominum, exaudita saltem tali admonitione, *Fili peccasti, ne adjicias ultra, sed & de pristinis tuis deprecare.* Et iterum, *Non tardes converti ad Dominum, neque differas de die in diem. Subito enim venit ira ejus*, quia ut scriptura ait: *Rege audiente verbum iniquum, omnes qui sub illo sunt, scelesti sunt.* Nimirum *rex* (ut Propheta dixit) *justus suscitat regionem.* Sed monita tibi profecto non desunt, cum habueris præceptorum pene totius Britanniæ magistrum elegantem. Caveto igitur ne tibi, quod à Salomone notatur, accidat: *Quasi qui excitat dormientem de gravi somno, sic qui enarrat stulto sapientiam. In fine enim narrationis dicet. Quid primum dixeras? Lava à malitia cor tuum* (sicut dictum est) *Hierusalem, ut salvus sis.* Ne contemnas (quæso) ineffabilem misericordiam Dei, hoc modo per Prophetam à peccatis impios provocantis. *Repente loquar ad gentem & ad regnum ut evellam, & dissipem, & destruam, & disperdam.* Peccatorem hoc vehementer ad pœnitentiam hortatur. *Et si pænitentiam egerit gens illa à peccato suo, pænitentiam & ego agam super malo quod locutus sum ut facerem ei.* Et iterum *Quis dabit eis tale cor ut audiant me, & custodiant præcepta mea, & bene sit eis omnibus diebus vitæ suæ?* Itemque in cantico deuteronomii. *Populus* (inquit) *absque consilio & prudentia, utinam saperent & intelligerent, ac novissima providerent, quomodo persequatur unus mille, & duo fugent decem millia.* Et iterum in Evangelio Dominus *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis & ego vos requiescere faciam. Tollite jugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris.* Nam si hæc surdis auribus audias, prophetas contemnas, Christum despicias, nosque (licet vilissimæ qualitatis simus) nullius momenti ducas propheticum illud sincera animi pietate servantes (utcunque si non ego implevero fortitudinem in spiritu &

Jer. 9. 1. — Eccl. 41. 11. — Eccl. 21. 1. — Eccl. 5. 8. — Prov. 29. 12. — Prov. 29. 4. — Prov. 29. 4. — Eccl. 22. 8. — Jer. 18. 7. — Jer. 18. 8. — Deut. 32. 28. — Matt. 11. 28.

a *Deest.*

Esai. 58. 1. virtute Domini ut enunciem *domui Jacob peccata eorum, & domui Israel scelera eorum)* ne simus *canes muti non valentes latrare.* Et illud Salomonis ita
Esai. 56. 10.
Prov. 24. 24. dicentis: *Qui dicit impium justum esse, maledictus erit populis & odibilis gentibus*
Eccl. 4. 27. *(nam qui arguunt meliora sperabunt)* Et iterum: *Non reverearis proximum in*
Prov. 24. 11. *casum suum, nec retineas verbum in tempore salutis.* Itemque, *erue eos qui ducuntur ad mortem, & redimere eos qui interficiuntur, ne parcas,* quia *non prode-*
Prov. 11. 4.
Prov. 11. 31. *runt* (ut idem Propheta ait) *divitiæ in die iræ, justicia à morte liberat. Si*
1 Pet. 4. 18. *justus quidem vix salvus sit, impius & peccator ubi parebit?* ille profecto te tenebrosus tartari torrens ferali rotatu undisque acsi acerrimis involvet semper cruciaturus & nunquam consumpturus, cui tunc erit sera inutilisque pœnæ occulata cognitio ac mali pœnitudo, à quo in hoc tempore accepto & die salutis ad rectum vitæ iter differtur conversio. Hic sane vel antea concludenda erat (uti ne amplius loqueretur os nostrum opera hominum) tam flebilis hæc quærulaque malorum ævi hujus historia. Sed ne formidolosos nos aut lassos putent, quominus illud Isaianum infatigabi-
Esa. 5. 20. liter caveamus, *Væ* (inquiens) *qui dicit bonum malum, & malum bonum ponentes tenebras in lucem, & lucem in tenebras: amarum in dulce, & dulce in amarum*
Mat. 13. 13. (qui *videntes non vident, & audientes non audiunt,* quorum cor crassa obtegitur quadam vitiorum nube) libet quid quantumque [his supradictis lascivientibus insanisque satellitum Pharaonis, (quibus ejus periturus mari provocatur exercitus strenue rubro) eorumque similibus quinque equis] minarum prophetica inclamitent strictim edicere oracula, quibus veluti pulchro tegmine opusculi nostri molimen (ita ut ne certatim irruituris invidorum imbribus extet penetrabile) fidissime contegatur. Respondeant itaque pro nobis sancti vates nunc ut ante (qui os quodammodo Dei, organumque spiritus sancti mortalibus prohibentes mala, bonis faventes extitere) contumacibus superbisque hujus ætatis principibus, ne dicant nos propria adinventione & loquaci tantum temeritate tales minas eis tantosque terrores incutere. Nulli namque sapientium dubium est, in quantis graviora sunt peccata hujus temporis quam primi, Apostolo di-
Heb. 10. 28. cente: *Legem quis transgrediens duobus mediis vel tribus testibus morietur, quantó putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcaverit?* En primus occurrit nobis Samuel jussu Dei legitimi regni stabilitor, Deo antequam nasceretur dedicatus, à Dan usque Barsabeæ omni populo Israel veridicus propheta signis indubitanter admirandis notus, ex cujus ore spiritus sanctus cunctis mundi potestatibus intonuit, denuntiando primo Regi apud Hebræos duntaxat Sauli pro eo quod quædam de mandatis Domini non comple-
1 Sam. 13. 13. verat, dicens: *Stulte egisti nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses jam nunc pararet Deus regnum tuum super Israel in sempiternum, sed nequaquam regnum tuum ultra consurget.* Quid ergo simile hujus temporis sceleribus adulterium ne vel parricidium fecit? Nullo modo. Sed jussionis ex parte mutationem, quia ut bene quidam nostrum ait, *Non agitur de qualitate peccati, sed de transgressione mandati.* Itemque illum objecta (velut putabat) purgantem & apologias (ut generi humano moris est) sagaciter
1 Sam. 15. 20. hoc modo adnectentem, *imo audivi vocem Domini, & ambulavi in via per quam*
1 Sam. 15. 22. *misit me,* tali animadversione multavit, *Nunquid vult* (inquit) *Dominus holocausta aut victimas, & non potius ut obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia quam victimæ, & audire magis quam offerre adipem arietum, Quoniam sicut peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idolatriæ nolle acquiescere. Pro eo ergo*
1 Sam. 15. 28. *quod adjecisti sermonem Domini, abjecit & te ne sis Rex.* Et post pauca *Scidit* (inquit) *Deus Regnum Israel à te hodie, & dedit illud proximo tuo meliori te. Porro triumphator in Israel non parcet, & pænitudine non flectetur, neque enim homo est ut agat pænitentiam* (subauditur super duris malorum præcordiis) Notandum ergo est, quod dixit scelus idolatriæ esse, nolle Deo acquiescere. Non sibi scelerati isti, dum non gentium diis perspicue litant, subplaudunt, siquidem conculcantes porcorum more pretiosissimas Christi margaritas, idolatræ.

Sed

Sed licet hoc unum exemplum acsi invictus adstipulator ad corrigendos iniquos abunde sufficeret: tamen, ut in ore multorum testium omne comprobetur Britanniæ malum, transeamus ad cætera. Quid David numerando populum evenit, dicente ad eum propheta Gad? *Hæc dicit Dominus. Trium tibi optio datur. Elige unum quod volueris ex his ut faciam tibi. Aut septem annis veniet tibi fames, aut tribus mensibus fugies adversarios tuos & illi te persequentur, aut certe tribus diebus erit pestilentia in terra tua.* Nam arctatus tali conditione, & volens magis incidere in manus misericordis Dei quam hominum, LXX. millium populi sui strage humiliatur, &, ni pro contribulibus (apostolicæ charitatis affectu) ut illos plaga non tangeret mori optasset (dicendo, *Ego sum qui peccavi, ego pastor inique egi: isti qui oves sunt, quid peccarunt? Vertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei)* inconsideratam cordis elationem propria morte piaret. Nam quid scriptura in consequentibus de filio ejus narrat, *Fecit* (inquiens) *Salomon quod non placuerat coram Domino, & non adimplevit ut sequeretur Dominum sicut pater ejus. Dixit Dominus ad eum: Quia habuisti hoc apud te, & non custodisti pactum meum & præcepta mea, quæ mandavi tibi, disrumpens scindam regnum tuum & dabo illud servo tuo.* Quid duobus sacrilegis (æque ut isti sunt) Israel regibus Hieroboæ & Baasæ accidit audite, quibus sententia Domini dirigitur per Prophetam ita dicentis: *Propter quod magnificavi te Principem super Israel, quia exacerbaverunt me in vanis eorum. Ecce ego suscito post Baasam & post domum ejus, & tradam domum ejus sicut domum Jeroboæ Nabath. Qui mortuus fuerit de suis in civitate comedent eum canes, & mortuum corpus illius in campo comedent volatilia cœli.* Quid illi quoque scelerato regi Israel istorum commanipulari (cujus colludio & uxoris dolo Naboth innocens propter paternam vineam oppressus est) sancto ore illius Heliæ atque ignifero domini alloquio instructo minatur ita dicente: *Occidisti insuper & possedisti, & post hæc addes, Hac dicit Dominus. In loco hoc in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque tuum sanguinem.* Quod ita factum fuisse certissima ratione cognitum est. Sed ne forte secundum supradictum Achab *spiritus mendax* loquens vana *in ore Prophetarum* vestrorum seducat vos, ne sermones Micheæ prophetæ audiatis, *Ecce permisit Deus spiritum mendacii in ore omnium Prophetarum tuorum qui hic sunt, & Dominus locutus est contra te malum.* Nam & nunc certum est aliquos esse doctores contrario spiritu repletos, & magis pravam voluptatem quam veritatem asserentes: quorum verba super oleum molliuntur, & ipsa sunt jacula, *qui dicunt pax pax*, & non erit in peccatis permanentibus pax, ut alibi propheta dicit: *Non est gaudere impiis dicit Dominus.* Azarias quoque filius Obed ad se revertenti de cæde decies centenum millium exercitus Æthiopum locutus dicens, *Dominus vobiscum est dum estis cum ipso, & si exquisieritis eum, invenietur à vobis. Et si dereliquistis eum, derelinquet vos.* Nam si Josaphat ferens præsidium iniquo regi ita ab Jehu propheta Ananiæ filio increpatur (dicente: *Si peccatorem tu adjuvas, aut quem Dominus odit, tu diligis? propterea ira Dei est super te)* quid illis, qui propriis scelerum suorum criniculis compediuntur, fiet? Quorum nos necesse est (si in acie dominica volumus dimicare) peccata odisse non animas, dicente Psalmista: *Qui diligitis Dominum, odite malum.* Quid ad supradicti Josaphat filium currus & auriga Israel propheta Helias, Joram scilicet parricidam, qui egregios fratres suos (ut pro ipsis regnaret) spurius trucidavit, effatus est. *Sic dicit* (inquit) *Dominus Deus patris tui David. Eo quod non ambulaveris in via Josaphat patris tui, & in viis Asæ regis Juda, & ambulasti in viis regum Israel, & stupore se ut gessit domus Achab, & fratres tuos filios Josaphat meliores te interfecisti, ecce Dominus percutiet plaga magna te, & filios tuos.* [Et post pauca, *Et tu eris in magna valetudine in languore ventris tui, donec exeat venter tuus cum ipsa infirmitate de die ex die*] Et ad Joam regem Israel, ut vos derelinquentem

2 Sam 24. 12.
2 Sam. 24. 17.
1 Reg. 11. 6.
1 Reg. 11. 11.
1 Reg. 14. 7.
1 Reg. 16. 2.
1 Reg. 16. 3.
1 Reg. 16. 4.
1 Reg 21. 19.
1 Reg 22. 23.
1 Reg. 22. 22.
Psal. 54. 22.
Jer. 6. 14. & 8. 11.
Esa. 48. 22. & 57. 21.
2 para. 15 2.
2 Para. 19. 2.
Psal. 96. 10.
2 Para. 21. 12, 12, 13.
2 Par. 21. 15.

tem dominum quid Zacharias filius Joi adæ vatis minatus sit attendite
Para. 24. 20. qui surgens populo dixit. *Hæc dicit Dominus. Quare præteritis præcepta Domini & non prosperamini? Quia dereliquistis dominum, & derelinquet vos.* Quid de authore Prophetarum Esaia dicam, qui proœmium Prophetiæ
Esa. 1. 2. suæ vel visionem ita exorsus est dicens? *Audite cœli auribus & percipite terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutrivi & exaltavi, ipsi autem spreverunt me. Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui, Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit.* Et post pauca minas
Esa. 1. 8. meritas tantæ insipientiæ aptans *Derelinquetur* (inquit) *filia Syon ut tabernaculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, sicut civitas quæ vastatur.*
Esa. 1. 10. Et principes specialiter conveniens ait: *Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite legem Domini populus Gomorrhæ.* Notandum sane quod iniqui reges principes Sodomorum vocentur. Prohibens namque Dominus sacrificia & dona sibi à talibus offerri (& nos inhiantes suscipimus quæ Deo ab omni natione sunt non placita, eademque egenis & pene nihil habentibus distribui in perniciem nostram non sinimus)
Esa. 1. 13. cum latis divitiis oneratis sordibus peccatorum intentis ait: *Ne afferatis ultra sacrificium frustra, incensum abominatio est mihi.* Itemque denunciat,
Esa. 1. 15. *Et cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos à vobis, & cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam.* Et hoc quare facit ostendit. *Manus* (inquiens) *vestræ sanguine plenæ* sunt. Simulque ostendens quomodo
Esa. 1. 16. placaretur ait: *Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere perverse, discite benefacere, quærite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo,* Quasi placoris vicissitudinem adjungens
Esa 1. 18. ait: *Si fuerint peccata vestra ut occinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi verniculus, velut lana alba erunt. Si volueritis & audieritis me, bona terræ manducabitis. Quod si nolueritis & me provocaveritis ad iracundiam, gladius devorabit vos.* Accipite veracem publicumque adstipulatorem boni malique vestri retributionem absque ullo adulationis fuco (non ut parasitorum venerata vestrorum venena in aures sibilant ora) testantem. Item-
Esa. 1. 23. que ad rapaces judices sententiam dirigens ita affatur. *Principes tui infideles, socii furum, omnes diligunt munera, sectantur retributiones, pupillo non judicant, causa viduæ non ingreditur ad eos. Propter hoc ait Dominus exercituum fortis Israel. Heu consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis — & conterentur scelerati & peccatores simul, & omnes qui dereliquerunt dominum consu-*
Esa. 2. 11. *mentur.* Et infra. *Oculi sublimis hominis humiliabuntur, & incurvavit altitudo*
Esa. 3. 11. *virorum,* Et iterum: *Væ impio in malum, retributio enim manuum ejus fiet ei.*
Esa. 5. 11. Et post pauca, *Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & ad potandum usque ad vesperam ut vino æstuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conviviis vestris, & opus Domini non respicitis, & opera manuum ejus non consideratis. Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, & nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus siti exaruit. Propterea dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino, & descendent fortes*
Esa. 5. 22. *ejus, & populus ejus, & sublimes gloriosique ejus ad eum.* Et infra, *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem, qui justificatis impium pro muneribus, & justitiam justi aufertis ab eo. Propter hoc sicut devorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit: sic radix eorum quasi favilla erit, & germen eorum ut pulvis ascendet. Abiecerunt enim legem Domini exercituum, & eloquium sancti Israel despexerunt, In omnibus his non est aversus furor Domini, sed adhuc manus ejus extenta.* Et post aliquanta de die judicii & peccatorum
Esa. 13. 6. ineffabili metu disceptans ait: *Ululate quia prope est dies domini* (si tunc prope erat, quid nunc putabitur?) *quia vastitas à Deo veniet. Propter hoc omnes manus dissolventur, & omne cor hominis tabescet & conteretur, tortiones & dolores tenebunt, quasi parturiens dolebunt. Unusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustæ vultus illorum. Ecce dies Domini veniet crudelis & indignationis plenus, & iræ furorisque ad ponendam terram in solitudinem, & peccatores ejus conterendos de*

ea,

ea, quoniam stellæ cæli & splendor earum non expandent lumen suum, obtenebrabitur
sol in ortu suo, & luna non splendebit in tempore suo, & visitabo super orbis mala, & con-
tra impios iniquitatem ipsorum, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogan-
tiam fortium humiliabo. Et iterum. *Ecce Dominus dissipabit terram, & nudabit* Esa. 24. 1.
eam, & affliget faciem ejus, & disperget habitatores ejus, & erit sicut populus sic sa-
cerdos, & sicut servus sic dominus ejus, sicut ancilla sic domina ejus, sicut emens sic ille
qui vendit, sicut fœnerator sic ille qui mutuum accipit, sicut qui repetit sic qui debet.
Dissipatione dissipabitur terra, & direptione prædabitur. Dominus enim locutus est
verbum hoc. Luxit & defluxit terra, defluxit orbis, infirmata est ab habitatoribus suis,
quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt fœdus sempiternum. Propter
hoc maledictio vorabit terram, Et infra. *Ingemiscent omnes qui lætantur corde, ces-*
savit gaudium tympanorum, quiescet sonitus lætantium, conticescet dulcedo citharæ, Esa. 24. 7.
cum cantico non bibent vinum, amara erit potio bibentibus illam, Attrita est civitas
vanitatis, clausa est omnis domus nullo introeunte, Clamor erit super vino in plateis,
deserta est omnis lætitia, translatum est gaudium terræ, relicta est in urbe solitudo, &
calamitas opprimet portas, quia hæc erunt in medio terræ & in medio populorum. Et
post pauca. *Prævaricantes prævaricati sunt, & prævaricatione transgressorum* Esa 24. 16.
prævaricati sunt. Formido, & fovea, & laqueus super te qui habitator es terræ. Et
erit: qui fugerit à voce formidinis, cadet in foveam, & qui se explicuerit de fovea, te-
nebitur laqueo: quia cataractæ de excelsis apertæ erunt, & concutientur fundamenta
terræ. Confractione confringetur terra, commotione commovebitur, agitatione agita-
bitur sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum unius noctis, & gravabit eam iniquitas
sua, & corruet, & non adjiciet ut resurgat. Et erit: in die illa visitabit Dominus
super militiam cæli in excelso, & super reges terræ qui sunt super terram, & con-
gregabuntur in congregationem unius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcerem,
& post multos dies visitabuntur. Et erubescet luna, & confundetur sol cum reg-
naverit Dominus exercituum in monte Sion & in Jerusalem, & in conspectu senum
suorum fuerit glorificatus. Et post aliquanta rationem reddens, quamobrem
talia minaretur, ita ait. *Ecce non est abbreviata manus Domini ut salvare ne-* Esa 59. 1.
queat, neque aggravata est auris ejus ut non exaudiat. Sed iniquitates vestræ di-
viserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem ejus à
vobis ne exaudiret. Manus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, & digiti vestri ini-
quitate: labia vestra locuta sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatem fatur.
Non est qui vocet justitiam, neque est qui judicet vere, sed confidunt in nihil, & loqu-
untur vanitates, & conceperunt dolorem, & pepererunt iniquitatem. Et infra.
Opera eorum inutilia & opus iniquitatis in manibus eorum. Pedes eorum in ma- Esa. 59. 6.
lum currunt, & festinant ut effundant sanguinem innocentem. Cogitationes eorum
cogitationes inutiles, vastitas & contritio in viis eorum, & viam pacis non cogno-
verunt, & non est judicium in gressibus eorum. Semitæ eorum incurvatæ sunt eis,
omnis qui calcat in eis, ignorat pacem, Propter hoc elongatum est judicium à vobis,
& non apprehendit vos justitia. Et post pauca. *Et conversum est retrorsum ju-* Esa. 59. 14.
dicium, & justitia longe stetit, quia corruit in platea veritas, & æquitas non po-
tuit ingredi. Et facta est veritas in oblivione, & qui recessit à malo, prædæ
patuit. Et vidit Dominus & non placuit in oculis ejus, quia non est judicium.
Huc usque Esaiæ Prophetæ pauca de multis dixisse sufficiat. Nunc ve-
ro illum (qui priusquam formaretur in utero præscitus, & priusquam
exiret de vulva sanctificatus, & in cunctis gentibus Propheta positus est)
Jeremiam scilicet, quid de populo insipiente rigidisque regibus pronun-
ciaverit, parumper attendentes audite, hoc modo leniter verba initian-
tem. *Et factum est verbum Domini ad me dicens., Vade & clama in auribus* Jer. 2. 2.
Jerusalem, & dices. Audite verbum Domini domus Jacob, & omnes cognationes
domus Israel. Hæc dicit Dominus. Quid invenerunt in me patres vestri ini-
quitates, qui elongati sunt à me, & ambulaverunt post vanitatem, & vani facti
sunt, & non dixerunt, ubi est qui ascendere nos fecit de terra Ægypti? Et post
pauca: *A seculo confregisti jugum meum, rupisti vincula mea, dixisti non serviam.* Jer. 2. 20.
Ego plantavi te vineam electam, omne semen verum. Quomodo ergo conversa es in

pravum vinea aliena? Si laveris te nitro & multiplicaveris tibi herbam barith, maculata es iniquitate tua coram me dicit Dominus. Et infra: *Quid vultis mecum judicio contendere? Omnes me dereliquistis, dicit Dominus, frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt. Audite verbum Domini. Nunquid solitudo factus sum Israel, aut terra serotina? Quare ergo dixit populus meus, recessimus, non veniemus ultra ad te? Nunquid obliviscitur virgo ornamenti sui, aut sponsa fascia pectoralis suæ? Populus vero meus oblitus est me diebus innumeris. Quia stultus est populus meus, me non cognovit: filii insipientes sunt, & vecordes: Sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt.* Tum Propheta ex sua persona loquitur dicens. *Domine oculi tui respiciunt fidem, percussisti eos & non doluerunt, attrivisti eos & renuerunt accipere disciplinam. Induraverunt facies suas super petram, & noluerunt reverti.* Itemque Dominus, *Annunciate hoc domui Jacob, & auditum facite in Juda dicentes. Audi popule stulte qui non habes cor, qui habentes oculos non videtis, & aures & non auditis. Me ergo non timebitis ait Dominus, & à facie mea non dolebitis, qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod non præteribit, & commovebuntur & non potuerunt, intumescent fluctus ejus, & non transibunt illud. Populo autem huic factum est cor incredulum & exasperans, recesserunt & abierunt, & non dixerunt in corde suo, metuamus Dominum Deum nostrum.* Et iterum. *Quia inventi sunt in populo meo impii insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena avibus, sic domus eorum plenæ dolo: Ideo magnificati sut & ditati, incrassati sunt & impinguati, & præterierunt sermones meos pessime, causam pupilli non dixerunt, & judicium pauperum non judicaverunt. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut super gentem hujusmodi non ulciscetur anima mea?* Sed absit ut vobis eveniat quod sequitur. *Loquere ad eos omnia verba hæc & non audient te, & vocabis eos & non respondebunt tibi, & dices ad eos. Hæc est gens, quæ non audivit vocem Domini Dei sui, nec recipit disciplinam, periit fides, & ablata est de ore eorum.* Et post aliquanta. *Nunquid qui cadit non resurgit, & qui aversus est non revertetur? Quare ergo aversus est populus iste in Jerusalem aversione contentiosa? Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reverti. Attendi & auscultavi, nemo quod bonum est loquitur. Nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo dicens, quid feci? Omnes conversi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens in prælium. Milvus in cœlo cognovit tempus suum, turtur & hirundo & ciconia custodierunt tempus adventus sui, populus meus non cognovit judicium Dei.* Et tam vehementi sacrilegiorum cæcitate & ineffabili ebrietate Propheta conterritus, & deflens eos qui seipsos non deflebant (ut & nunc infœlices tyranni agunt) optat sibi auctionem fletuum à Domino concedi, hoc modo dicens. *Super contritione filiæ populi mei contritus sum, stupor obtinuit me. Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Quare ergo non obducta est cicatrix filiæ populi mei? Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacbrymarum, & plorabo die & nocte interfectos populi mei? Quis dabit mihi in solitudine diversorium viatorum, & derelinquam populum meum, & recedam ab eis, quia omnes adulteri sunt cœtus prævaricatorum? Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii & non veritatis: confortati sunt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, & me non cognoverunt dicit Dominus.* Et iterum. *Et dixit Dominus. Quia dereliquerunt legem meam quam dedi eis, & non audierunt vocem meam, & non ambulaverunt in ea. Et abierunt post pravitatem cordis sui. Idcirco hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel. Ecce ego cibabo populum istum absynthio, & potum dabo eis aquam fellis.* Et post pauca (quod etiam crebrius stylo Propheta adjunxit dicens ex persona Dei.) *Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumas pro eis laudem & orationem, quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, & afflictionis eorum*

Jer. 2. 29. Jer 4. 22. Jer. 5. 3. Jer. 5. 20. Jer. 5. 26. Jer. 7. 27. Jer. 8. 4. Jer. 8. 21. Jer. 9. 1. Jer. 9. 13. Jer. 11. 14.

rum. Quid ergo nunc infausti duces facient? Illi pauci invenientes viam angustam amota spaciosa, prohibiti à Deo ne preces pro vobis fundant perseverantibus in malis, & tantopere incitantibus (queis è contrario ex corde ad Deum repedantibus, Deo nolente animam hominis interire, sed retractante, ne penitus pereat qui abjectus est, vindictam non potuissent inducere, quia nec Jonas, & quidem cum multum concupiverit, Ninivitis Propheta.) Sed omissis interim nostris audiamus potius, quid prophetica tuba persultet. *Quod si dixeris* (inquiens) *in corde tuo. Quare venerunt mala hæc? Propter multitudinem iniquitatis tuæ. Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum,* (subauditur) quia non vultis. Et infra. *Hæc dicit Dominus populo huic, Qui dilexit movere pedes suos & non quievit, & domino non placuit: Nunc recordabitur iniquitatum eorum, & visitabit peccata eorum. Et dixit Dominus ad me: Noli orare pro populo isto in bonum. Cum jejunaverint, non exaudiam preces eorum: & si obtulerint holocausta & victimas, non suscipiam ea.* Et iterum. *Et dixit Dominus ad me. Si steterit Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Ejice illos a facie mea & egrediantur.* Et post pauca. *Quis miserebitur tui Jerusalem, aut quis contristabitur pro te, aut quis ibit ad rogandum pro pace tua? Tu reliquisti me dicit Dominus, & retrorsum abiisti, & extendam manum meam super te, & interficiam te.* Et post aliquanta. *Hæc dicit Dominus. Ecce ego fingo contra vos cogitationem, revertatur unusquisque à via sua mala, & dirigite vias vestras & studia vestra. Qui dixerunt. Desperamus, post cogitationes nostras ibimus, & unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus. Ideo hæc dicit Dominus. Interrogate gentes, quis audivit talia horribilia quæ fecit nimis virgo Israel? Nunquid deficiet de petra agri nix Libani, aut velli possunt aquæ erumpentes frigidæ defluentes? quia oblitus est me populus meus.* Et post aliquanta optione proposita loquitur dicens: *Hæc dicit Dominus. Facite judicium & justitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatoris, & advenam & pupillum & viduam nolite contristare, neque opprimatis inique, & sanguinem innocentem ne effundatis. Si enim facientes feceritis verbum istud, ingredientur per portas domus hujus reges sedentes de genere David super thronum ejus. Quod si non audieritis verba hæc, in memetipso juravi, dicit Dominus, quia in solitudinem erit domus hæc.* Et iterum (de rege enim scelesto loquebatur) *Vivo ego dicit Dominus, quia si fuerit Jechonias annulus in manu dextra mea, inde evellam eum & dabo in manu quærentium animam ejus.* Sanctus quoque Abacuc proclamat dicens, *Væ qui ædificant civitatem in sanguine, & præparant civitatem in iniquitatibus dicentes: Nonne hæc sunt à Domino omnipotente? Et defecerunt populi multi in igne, & gentes multæ minoratæ sunt.* Et ita prophetiam querulus incipit. *Usquequo clamabo & non exaudies? vociferabor ad te, ut quid mihi dedisti labores & dolores inspicere miseriam & impietatem?* [Contra. *Et factum est judicium, & judex accepit. Propter hoc dissipata est lex, & non perducitur ad finem judicium: quia impius per potentiam deprimit justum. Propter hoc exiit judicium perversum.*] Sed & beatus Osee propheta, attendite quid loquatur de principibus dicens. *Pro eo quod transgressi sunt pactum meum, & adversus legem meam tulerunt, & exclamabant: Cognovimus te, quia adversum sis Israel. Bonum ut iniquum persecuti sunt. Sibi regnaverunt, & non per me: tenuerunt principatum, nec me agnoverunt.* Sed & sanctum Amos prophetam hoc modo minantem audite. *In tribus impietatibus filiorum Juda, & in quatuor non avertam eos, propter quod repulerunt legem Domini, & præcepta non custodierunt, sed seduxerunt eos vana eorum. Et emittam ignem super Judam, & comedet fundamenta Jerusalem. Hæc dicit Dominus. In tribus impietatibus Israel, & in quatuor non avertam eos, propter quod tradiderunt pecunia justum, &* pauperem

Marginal notes: Jer. 13. 22. — Jer. 14. 10. — Jer. 15. 1. — Jer. 15. 5. — Jer. 18. 11. — Jer. 22. 3. — Jer. 22. 24. — Abacuc. 1. 2. — Abacuc. 1. 3. — Ose. 8. 1. — Ose. 8. 4. — Amos. 2. 4. — Amos. 2. 6.

pauperem pro calciamentis quæ calciant super pulverem terræ, & colaphis cædebant
Amos. 5. 6. *capita pauperum, & viam humilium declinaverunt.* Et post pauca. *Quærite Dominum & vivetis, ut non relucent sicut ignis domus Joseph, & comedat eam, nec erit qui*
Amos 5. 10. *extinguat. Domus Israel odio habuerunt in portis redarguentem, & verbum justum abominati sunt.* Qui Amos prohibitus ne prophetaret in Israel, absque adula-
Amos. 7. 14. tionis tepore respondens, *Non eram* (inquit) *ego propheta nec filius prophetæ, sed eram pastor caprarius vellicans sycomoros, & suscepit me Dominus ab ovibus, & dixit Dominus ad me. Vade & prophetiza in plebem meam Israel, & nunc audi verbum domini.* (Regem namque alloquebatur) *Tu dicis, noli prophetare in Israel, & non congreges turbas in domum Jacob. Propter quod hæc dicit Dominus. Uxor tua in civitate meretricabitur, & filii tui & filiæ tuæ gladio cadent, & terra tua funiculo metietur, & tu in terra immunda mo-*
Amos. 8. 4. *rieris, Israel autem captivus ducetur à terra sua.* Et infra. *Audite itaque hæc, qui contribulatis immane pauperem, & dominationem exercetis in inopes super terram, qui dicitis, quando transibit mensis ut acquiramus, & sabbata ut a-*
Amos. 8. 7. *periamus thesauros.* Et post pauca. *Jurat Dominus contra superbiam Jacob, si obliviscetur in contemptione opera vestra, & in his non conturbabitur terra, & lugebit omnis qui commorabitur in ea, & ascendet sicut flumen consummatio, & convertam dies festos vestros in luctum, & injiciam in omnem lumbum cilicium, & in omne caput decalvationem, & ponam eum sicut luctum dilecti, & eos, qui*
Amos. 9. 10. *cum eo sunt, sicut diem mæroris.* Et iterum. *Gladio morientur omnes peccatores populi mei, qui dicunt: Non appropinquabunt neque venient super nos ma-*
Mich. 6. 10. *la.* Sed & sanctus Micheas vates, attendite quid sit effatus. *Audi* (inquiens) *tribus. Et quid exornabit civitatem? nunquid ignis? Et domus iniquorum thesaurizans in thesauros iniquos, & cum injuria injustitiam. Si justificabitur in statera iniquus, & in sacello pondera dolosa, ex quibus divitias suas in impietate repleverunt.* Sed & Sophonias propheta clarus, quas minas
Sopho. 1. 14 exaggerat, audite. *Prope est* (inquit) *dies domini magnus, prope & velox valde. Vox diei domini amara constituta est & potens, dies iræ dies ille, dies tribulationis & necessitatis, dies nubis & nebulæ, dies tubæ & clamoris, dies miseriæ & exterminationis, dies tenebrarum & caliginis super civitates firmas & super angulos excelsos.* [*Et contribulabo homines, & ibunt sicut cæci, quia Domino peccaverunt, & effundam sanguinem sicut pulverem, & carnes eorum sicut fimum boum, & argentum eorum & aurum non poterit eximere eos in die iræ Domini. Et in igne zeli ejus consumetur omnis terra, quando consummationem & solitudinem faciet Dominus super omnes commorantes in terram. Convenite & conjungimini gens indisciplinata, priusquam efficiamini sicut flos præteriens, priusquam veniat super vos ira domini*] Et quid Aggæus sanctus propheta dicat attendite.
Agg. 2. 22. *Hæc dicit Dominus. Semel ego movebo cælum, & terram, & mare, & aridum, & avertam regnum, & exterminabo virtutem regum gentium, & avertam quadrigas & ascensores.* Nunc quoque quid Zacharias filius Addo Propheta electus dixerit intuemini, hoc modo prophetiam suam exordiens, *Reverti-*
Zach. 1. 3. *mini ad me, & revertar ad vos dicit Dominus: & nolite tales esse sicut patres vestri, quibus imputaverunt prophetæ priores dicentes.* *Hæc dicit Dominus omnipotens. Avertite vos à viis vestris, & non intenderunt ut obaudirent me.*
Zachar. 5. 2. (Et infra. *Et dixit ad me Angelus. Quad tu vides? Et dixi. Falcem ego video volantem longitudinis cubitorum viginti, Maledictio quæ procedit super faciem totius terræ: quoniam omnis fur ex ea usque ad mortem punietur, & projiciam eum dicit Dominus omnipotens, & intrabit in domum furoris, & in domum jurationis in nomine meo mendacium.*) Sanctus quoque Malachias propheta di-
Malach. 4. 1. cit. *Ecce dies Domini veniet succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi, & omnes facientes iniquitatem ut stipula, & inflammabit eos dies adveniens Dominus exercituum, quæ non relinquet ex eis radicem & germen.* Sed & sanctus Job attendite, quid de principio impiorum & fine disceptaverit dicens.
Job. 21. 7. *Propter quid impii vivunt, & senuerunt inhoneste, & semen eorum secundum desiderium eorum, & filii eorum ante conspectum eorum, & domus eorum fructuosæ sunt,*

ſunt. & timor nunquam, nec plaga domini eſt ſuper eos. Vacca eorum non a-
bortivit, & prægnans eorum pertulit partum, & non erravit, ſed permanet ſi-
cut oves æternæ. Et pueri eorum gaudent, & pſalterium ſumentes & cytha-
ram finierunt in bonis vitam ſuam, in requiem inferorum dormierunt. Nun- Job. 21. 17.
quid Deus facta impiorum non reſpicit? Non ergo *ſed lucerna impiorum ex-*
tinguetur, & ſuperveniet eis everſio & dolores tanquam parturientis eos ab ira
tenebunt. Et erunt ſicut palea à vento, & ſicut pulvis, quem abſtulit turbo.
[*Deficiant filiis ejus bona, videant oculi ejus bona, videant oculi ejus occiſionem*
ſuam, nec à Domino reſalvetur. Et poſt aliquanta de iiſdem. *Qui gregem* Job 24. 2.
(inquit) *cum paſtore rapuerunt, & jumentum orphanorum abduxerunt, & bovem*
viduæ pignoraverunt, & declinaverunt imponentes à via neceſſitatis. Agrum an-
te tempus non ſuum demeſſi ſunt, pauperes potentium vineas ſine mercede & ſi-
ne cibo operati ſunt, nudos multos dormire fecerunt ſine veſtimentis, tegmen ani-
mæ eorum abſtulerunt. Et poſt pauca, cum ergo ſciret eorum opera, tra-
didit eos in tenebras. *Maledicatur ergo pars ejus à terra, pariant planta-* Job 24. 18.
tiones ejus aridæ. Retribuatur ergo illi ſicut egit, contribuletur omnis iniquus Job. 24. 20.
ſicut lignum ſine ſanitate. In iracundia enim ſurgens impotentem evertit. Prop-
terea enim non credet de vita ſua cum infirmari cœperit, non ſperet ſanitatem, Job. 24. 22.
ſed cadet in languorem. Multos enim læſit ſuperbia ejus, & marcidus factus eſt
ſicut malva in æſtu, velut ſpica cum de ſtipula ſua decidit. Et infra. *Quod* Job. 27. 14.
ſi multi fuerint filii ejus, in occiſionem erunt. Quod & ſi collegerit ut terram
argentum, & ſimiliter ut lutum præparaverit aurum, hæc omnia juſti conſequuntur.]
Quid præterea beatus Eſdras propheta ille bibliotheca legis minatus ſit
attendite, hoc modo diſceptans. *Hæc dicit Dominus meus. Non parcet* 4 Eſdr. 15. 22.
dextera mea ſuper peccantes, nec ceſſabit romphæa ſuper effundentes ſanguinem in-
nocuum ſuper terram. Exibit ignis ab ira mea, & devorabit fundamenta terræ
& peccatores quaſi ſtramen incenſum. Væ eis qui peccant, & non obſervant
mandata mea dicit Dominus, non parcam illis, Diſcedite filii apoſtatæ, & nolite
contaminare ſanctificationem meam. Novit Deus qui peccant in eum, propterea
tradet eos in mortem, & in occiſionem. Jam enim venerunt ſuper orbem terra-
rum mala multa. Immiſſus eſt gladius vobis ignis, & quis eſt qui recutiet ea? 4 Eſdr. 16. 3.
Nunquid recutiet aliquis leonem eſurientem in ſilva? aut nunquid extinguet ig-
nem cum ſtramen incenſum fuerit? Dominus Deus mittet mala, & quis eſt qui
recutiet ea? & exibit ignis ex iracundia ejus, & quis extinguet eum? Coruſcabit,
& quis non timebit? tonabit, & quis non horrebit? Deus cuncta minabitur, &
quis non terrebitur? A facie ejus tremet terra, & fundamenta maris fluctuantur
de profundo,] Ezechiel quoque propheta egregius, quatuorque evangeli-
corum animalium mirandus inſpector, quid de ſceleratis edixerit, atten-
dite, cui primum Dominus miſerabiliter plagam Iſrael deflenti ait. *Ini-*
quitas domus Iſrael & Juda invaluit nimis, quia impleta eſt terra iniquitate & Eze. 9. 9.
immunditia. Ecce ego ſum, non parcet oculus meus neque miſerebor. Et infra. Eze. 5. 8.
Quoniam terra plena populis, & civitas plena iniquitate eſt, & avertam impe- & 11.
tum virtutis eorum, & polluentur ſancta eorum. Exoratio veniet, & quæret pa- Eze. 7. 23.
cem & non erit. Et poſt aliquanta. *Factus eſt* (inquit) *ſermo Domini ad* Eze. 14. 12.
me dicens. Fili hominis terra quæ peccaverit mihi ut delinquat delictum, exten-
dam manum in eam, & conteram ejus firmamentum panis, & emittam in eam
famem, & tollam de ea hominem, & pecora. Et ſi ſint tres viri iſti in medio
ejus Noe, Daniel, & Job, non liberabunt eam, ſed ipſi in ſua juſtitia ſalvi erunt,
dicit Dominus. Quod ſi etiam beſtias malas inducam ſuper terram & puniam
illam, & erit in exterminium, & non erit qui iter faciat à facie beſtiarum. Et
tres viri iſti in medio ejus ſint, vivo ego dicit Dominus, ſi filii & filiæ ejus li-
berabuntur, ſed ipſi ſoli ſalvi erunt, terra autem erit in interitum. Et iterum.
Filius non accipiet injuſtitiam patris, neque pater accipiet injuſtitiam filii. Ju- Eze. 18. 20.
ſtitia juſti ſuper ipſum erit. Et iniquus ſi avertat ſe ab omnibus iniquitatibus
quas fecit, & cuſtodiat omnia mandata mea, & faciat juſtitiam & miſericordiam
multam, vita vivet & non morietur. Omnia delicta ejus, quæcunque fecit non
erunt:

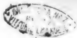

erunt: in sua justitia, quam fecit, vita vivet. Nunquid voluntate volo mortem injusti (dicit dominus) quam ut avertat se à via sua mala & vivat? Cum se autem converterit justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes iniquitates quas fecit iniquus, omnes justitiæ, quas fecit, non erunt in memoria. In delicto suo, quo excidit, & in peccatis suis, quibus peccavit, morie-
Eze. 29. 23. *tur.* [Et post aliquanta. *Et scient omnes gentes, quia propter peccata sua captivi ducti sunt domus Israel; eo quod reliquerunt me. Et averti faciem meam ab eis, & tradidi eos in manus inimicorum ejus, & omnes gladio ceciderunt. Secundum immundicias suas, & secundum iniquitates suas feci illis, & averti faciem meam ab eis.*] Hæc de sanctorum prophetarum minis dixisse sufficiat, pauca tantum de sapientia Salomonis, quæ adhortationem vel denuntiationem exprimant regibus, non minus quam minas huic opusculo inserere necessarium duxi, ne dicant me gravia & importabilia in humeros hominum verborum onera velle imponere, digito autem meo ea (id est consolatorio affatu) nolle movere. Audiamus itaque quid propheta dix-
Sapi. 1. 1. it. *Diligite* (inquit) *justitiam, qui judicatis terram.* Hoc unum testimonium (si toto corde servaretur) abunde ad corrigendos patriæ duces sufficeret. Nam si dilexissent justitiam, diligerent utique fontem quodam-
Sapi. 1. 1. modo, & originem totius justitiæ Deum. *Servite Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite eum.* Heu quis victurus est (ut quidam ante nos ait) quando ista à civibus perficiantur, si tamen usquam perfici possunt,
Sapi. 1. 2. *Quoniam invenitur ab his qui non tentant illum, apparet autem eis qui fidem habent in eum.* Nam isti sine respectu tentant deum, cujus præcepta contumaci despectione contemnunt, nec fidem servant illi, cujus oraculis blandis vel aliquantulum severis dorsum versant & non faciem. *Perversæ*
Sapi. 1. 3. *enim cogitationes separant à Deo.* Et hoc in tyrannis nostri temporis perspicue deprehenditur. Sed quid nostra mediocritas huic tam aperto sensui miscetur? Loquatur namque pro nobis (ut diximus) qui solus verax
Sapi. 1. 2. est, spiritus scilicet sanctus, de quo nunc dicitur. *Spiritus autem sanctus*
Sapi. 1. 5. *disciplinæ effugiet fictum.* Et iterum. *Quoniam spiritus Dei replevit orbem terrarum.* Et infra (finem malorum bonorumque oculato judicio præ-
Sapi. 5. 15. tendens) ait. *Quomodo spes impii tanquam lanugo est quæ à vento tollitur, & tanquam fumus qui à vento diffusus est, & tanquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur, & tanquam memoria hospitis unius diei prætereuntis. Justi autem in perpetuum vivent. Et apud Deum est merces illorum, & cogitatio eorum apud altissimum. Ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu domini. Quoniam dextera sua proteget eos, & brachio sancto suo defendet illos.* Dissimiles etenim qualitate sunt valde justi & impii, nimirum (ut dixit
1 Sam. 2. 30. Dominus) *Eos, qui honorant* (inquiens) *me, honorabo: &, qui me spernunt,*
Sap. 6. 2. *erunt ignobiles.* [Sed transeamus ad cætera. *Audite* (inquit) *omnes reges & intelligite, discite judices finium terræ, præbete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum. Quoniam data est à Deo potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte judicastis, neque custodistis legem justitiæ, neque secundum voluntatem ejus ambulastis. Horrende & celeriter apparebit vobis, quoniam judicium durissimum his, qui præsunt, fiet. Exiguis enim conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim personas subtrahet, qui est omnium dominator: nec reverebitur magnitudinem cujusquam, quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi pro omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio. Ad vos ergo reges hi sunt sermones mei, ut discatis sapientiam, & non decidatis. Qui enim custodierint justa, justificabuntur, & qui didicerint sancta, sanctificabuntur.* Hactenus cum regibus patriæ non minus prophetarum oraculis quam nostris
Eccle. 21. 2. sermonibus disceptavimus, volentes eos scire quæ propheta dixerat, *Quasi* (inquiens) *à facie colubri fuge peccata. Si accesseris ad illa, suscipient te den-*
Eccle 17 28. *tes leonis, dentes eorum interficientes animas hominum.* Et iterum. *Quam magna*

na misericordia Domini, & propitiatio ejus convertentibus ad se. Et si non habemus in nobis illud apostolicum ut dicamus, *Optabam enim anathema esse à Christo pro fratribus meis*, tamen illud propheticum toto corde possimus dicere. *Heu quia anima perit.* Et iterum. *Scrutemur vias nostras, & quæramus, & revertamur ad Dominum: levemus corda nostra cum manibus ad Deum in cœlo.* Sed & illud Apostoli: *Cupimus unumquemque vestrum in visceribus Christi esse.* Quam enim libenter hoc in loco, acsi marinis fluctibus jactatus, & in optato evectus portu remis, (si non tantos talesque malitiæ Episcoporum, vel cæterorum Sacerdotum, aut clericorum in nostro quoque ordine erigi adversus DEUM vidissem montes, quos me secundum legem ceu testes primum duris verborum cautibus, dein populum (si tamen sanctionibus inhæret) non ut corporaliter interficiantur, sed mortui vitiis, vivant Deo (ne personarum arguar exceptionis) totis necesse est viribus lapidare,) verecundia interveniente quiescerem. Sed mihi quæso, ut jam in superioribus dixi, ab his veniam impertiri (quorum vitam non solum laudo, verumetiam cunctis mundi opibus præfero, cujusque me, si fieri possit, ante mortis esse aliquamdiu participem opto & sitio) nostris jam nunc obvallatis sanctorum duobus clipeis lateribus invictis dorso adversitatis mœnia, stabilito capite, pro galea, adjutorio Domini fidissime contecto crebro veracium volatu, vel alitent conviviorum cautes.]

Rom. 9. 3.
Thre. 3. 40.
Phil. 1. 8.

Increpatio in Clerum.

SAcerdotes habet Britannia, sed insipientes: quam plurimos ministros, sed impudentes: clericos, sed raptores subdolos: pastores (ut dicuntur) sed occisioni animarum lupos paratos (quippe non commoda plebi providentes, sed proprii plenitudinem ventris quærentes:) Ecclesiæ domus habentes, sed turpis lucri gratia eas adeuntes: populos docentes, sed præbendo pessima exempla, vitia, malosque mores: raro sacrificantes, & nunquam puro corde inter altaria stantes: plebem ob peccata non corripientes, nimirum eadem agentes: præcepta Christi spernentes, & suas libidines votis omnibus implere curantes: sedem Petri Apostoli immundis pedibus usurpantes, sed meritò cupiditatis in Judæ traditoris pestilentem cathedram decidentes: veritatem pro inimico odientes, & mendaciis acsi charissimis fratribus faventes: justos inopes immanes quasi angues torvis vultibus conspicantes, & sceleratos divites absque ullo verecundiæ respectu sicut cœlestes angelos venerantes: egenis eleemosynam esse dandam summis è labiis prædicantes, sed ipsi vel obolum non dantes: nefanda populi scelera tacentes, & suas injurias quasi Christo irrogatas amplificantes: religiosam forte matrem, seu sorores, domo pellentes, & externas veluti secretiori ministerio familiares indecenter levantes, vel potius (ut vera dicam licet inepta non tam mihi quam talia agentibus) humiliantes: ecclesiasticos post hæc gradus propensius, quam regna cœlorum ambientes, & tyrannico ritu acceptos defendentes, nec tamen legitimis moribus illustrantes: ad præcepta sanctorum (si aliquando duntaxat audierint quæ ab illis sæpissime audienda erant) oscitantes ac stupidos, & ad ludicra & ineptas secularium hominum fabulas, ac si iter vitæ, quæ mortis pandunt strenuos & intentos: pinguedinis gratia taurorum more raucos, & ad illicita infœliciter promptos: vultus arroganter in altum habentes, & sensus conscientia remordente ad ima vel tartarûm demersos: uno sane perdito denario mœstos, & ad unum inquisitum lætos: in Apostolicis sanctionibus ob inscitiam vel peccatorum pondus (ora etiam scientium obturantes) hebetes ac mutos, & in flexibus mundialium negotiorum mendacibus doctissimos: quorum de scelerata conversatione multos sacerdotio irruentes, potius vel illud pene omni pecunia redimentes, quam tractos, & in eodem veteri infaustoque intolerabilium piaculorum cœno post sacerdotalem episcopatus vel presbyterii sedem (qui nec ibidem usquam

sederunt)

ſederunt) utpote indigne porcorum more volutantes, rapto tantum ſacerdotali nomine nec tamen tenore, vel apoſtolica dignitate accepta; ſed qui nondum ad integram fidem ſunt vel malorum pœnitentia idonei, quomodo ad quemlibet eccleſiaſticum (ut non dicam ſummum) convenientes & adepti gradum, quem non niſi ſancti atque perfecti, & Apoſtolorum imitatores, & (ut magiſtri gentium verbis loquar) irreprehenſibiles legitime & abſque magno ſacrilegii crimine ſuſcipiunt. Quid enim tam im-
Act. 8. 18. pium tamque ſceleſtum eſt, quam ad ſimilitudinem Simonis Magi (non intervenientibus licet interea promiſcuis criminibus) epiſcopatus officium vel presbyterii terreno pretio, quod ſanctitate rectiſque moribus decentius acquiritur, quempiam velle mercari? Sed in eo iſti propenſius vel deſperatius errant, quo non ab Apoſtolis vel Apoſtolorum ſucceſſoribus, ſed à tyrannis & à patre eorum diabolo fucata & nunquam profutura emunt ſacerdotia: quin potius velut culmen tectumque malorum omnium quoddam, quo non facile eis improperentur à quoquam admiſſa priſca vel nova, & cupiditatis gulæque deſideria, [utpote præpoſiti multorum facilius rapiant,] ᵃ ſceleſtæ vitæ ſtructuræ ſuperponunt. Nam ſi talis profecto coemptionis conditio ab impudentibus iſtis, non dicam apoſtolo Petro, ſed cuilibet ſancto Sacerdoti pioque regi ingeſta fuiſſet, eadem reſponſa accepiſſent, quæ ab apoſtolo author eorundem magus Simon di-
Act. 8. 20. cente Petro, *Pecunia tua tecum ſit in perditionem.* Sed forte heu, qui ambitores iſtos ordinant (imo potius humiliant, atque pro benedictione maledicunt, dum ex peccatoribus non pœnitentes, quod rectius fuerat, ſed ſacrilegos & deſperatos faciunt, & Judam quodammodo in Petri cathedra Domini traditorem, ac Nicolaum in loco Stephani martyris ſtatuunt immundæ hæreſios adinventorem) eodem modo ſacerdotio adſciti ſunt: & ideo non magnopere deteſtantur in filiis, quinimo venerantur, quod ſimiliter ut patribus ſubinde veniſſe certiſſimum eſt. Etenim eos (ſi in parochiam, reſiſtentibus ſibi & tam pretioſum quæſtum denegantibus ſevere commeſſoribus, hujuſmodi margaritam invenire non poſſint) præmiſſis ante ſolicite nuntiis, tranſnavigare maria, terraſque ſpatioſas tranſmeare non tam piget quam delectat, ut omnino talis ſpecies inæquiparabiliſque pulchritudo, & (ut verius dicam) diabolica illuſio, vel venditis omnibus copiis, comparetur. Dein cum magno apparatu magnaque phantaſia, vel potius inſania repedantes ad patriam, ex erecto erectiorem inceſſum pingunt, & dudum ſummitates montium conſpicantes, nunc recte ad æthera vel ad ſumma nubium vellera, luminum ſemidormitantes acies librant, ac ſeſe nova quædam plaſmata, imo diabolica organa (ut quondam Novatus Romæ, dominicæ mulctator margaritæ porcus niger) patriæ ingerunt, violenter manus non tam venerabilibus aris quam flammis inferni ultricibus dignas in tali ſchema poſiti ſacroſanctis Chriſti ſacrificiis exten-
Tit. 1. 12. ſuri. Quid tu infœlix popule à talibus (ut dixit Apoſtolus) beſtiis ventris præſtolaris? His ne corrigeris, qui ſeipſos non modo ad bona non
Jer. 9. 5. invitant, ſed ſecundum Prophetæ exprobrationem *laborant ut inique agant?* Talibus ne oculis illuſtraberis, qui hæc tantum avide ſpeculantur, quæ proclive vitiis (id eſt, tartari portis) ducant? Vel certe ſecundum ſalva-
Mat. 7. 18. toris dictum, ſi non iſtos rapaciſſimos ut Arabiæ lupos, acſi Loth ad mon-
Gen. 19. 20. tem igneum Sodomorum imbrem præpropere fugeritis, cæci educti a cæ-
Mat. 15. 14. cis pariter in inferni foveam cadetis. Sed forſitan aliquis dicat, non ita omnes Epiſcopi vel Presbyteri ut ſuperius comprehenſi (quia non ſciſmatis, non ſuperbiæ, non immunditiæ infamia maculantur) mali ſunt, quod nec vehementer & nos diffitemur. Sed licet ſciamus eos caſtos eſſe &
1 Sam. 2. 11. bonos, breviter tamen reſpondebimus. Quid profuit Heli ſacerdoti, quod
& 22. 3. 12. ſolus non violaverit præcepta Domini, rapiendo in fuſcinulis antequam
1 Sam. 4. 11. adeps Domino offerretur ex ollis carnes, dum eadem mortis ira, qua fi-
Gen. 4. 8. lii ſunt, mulctatur? Quis rogo eorum ob invidiam melioris hoſtiæ cœ-

ᵃ Cœleſte.

leſtique

lestique igni in cœlis evectæ, ut Abel, occisus? qui etiam mediocris verbi aspernantur convitium. Quis *perosus* est *consilium malignantium, & cum* Psal 25. 59.
impiis non sedit, ita ut de eo veridice quasi de Enoch diceretur. *Ambula-* Gen. 5. 24.
vit Enoch cum Deo & non inveniebatur, in mundi scilicet vanitate omnis post *En.ch.*
idola proclive id temporis claudicare (relicto Deo) insipientis? Quis eorum salutari in arca (hoc est, nunc Ecclesia) nullum Deo adversantem, ut Gen. 7. 7.
Noe diluvii tempore, non admisit, ut perspicue monstraretur non nisi in- *Noe.*
noxios vel pœnitentes egregios in dominica domo esse debere? Quis vi- *Abraham.*
ctoribus solum, & in tricentenario numero (hoc est trinitatis sacramento) Gen. 14. 18.
liberato justo regum quinque, victriciumque turmarum exercitus ferales vincentibus, & nequaquam aliena cupientibus sacrificium offerens, ut Mel- *Melchisedech.*
chisedech, benedixit? Quis sponte proprium in altari capite cædendum, Gen. 22. 1.
ut Abraham Deo jubente, obtulit filium, ut simile quoddam huic impleret Christi mandatum dicentis oculum dextrum scandalizantem evelli de- Mat. 5. 29.
bere, & prophetæ præcaveret, se maledictum esse *gladium & sanguinem* pro- Jer. 48. 10.
hibentem? Quis memoriam malefacti de corde radicitus, ut Joseph, evul- Gen. 50. 15.
sit? Quis in monte cum Domino locutus, & nequaquam concrepantibus Exod. 19. 16.
tubis exinde perterritus, duas tabulas cornutamque faciem aspectu incre- Exod. 34. 29.
dulis inhabilem & horrendam tropico sensu, ut Moyses, advexit? Quis eo- *Moses.*
rum pro peccatis populi exorans imo de pectore clamavit, ut ipse, *Domi-* Exod. 32. 3.
ne (inquiens) *peccavit populus iste peccatum grande, quod si dimittis eis, dimitte: alioquin dele me de libro tuo?* [Quis zelo Dei accensus mirabili ad ul- Num. 25. 7.
tionem fornicationis sine dilatione sanando pœnitentiæ medicamine stupri affectum, ne ira populo inardesceret, sicut Phinees sacerdos (ut per hoc *Phinees.*
in ævo reputaretur illi justitia) strenue consurrexit? Quis vero eorum vel Psal. 105. 31.
in extirpationem usque ad internecionem de terra repromissionis septem Jos. 24. 11.
gentium morali intelligentia, vel ad constabilitionem spiritualis Israel pro eis Jesum Nave imitatus est? Quis eorum populo Dei finales terminos *Jesus & Phinees.*
trans Jordanem (ut sciretur quid cuique tribui conveniat) sicut supradicti Phinees scilicet & Jesus sagaciter divisere, ostendit? Quis ut adversa- Jud. 11. 29.
riorum plebi Dei innumera prosterneret gentium millia unicam filiam (quæ Jud. 11. 34.
propria voluptas intelligitur) imitans & in hoc Apostolum dicentem, *Non* 1 Cor. 10. 33.
quærens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant, obviantem victoribus cum tympanis & choris (id est, carnalibus desideriis) in sacrificium votivæ placationis, ut Jepthe, mactavit? Quis eorum ad conturbanda, fu- *Jepthe.*
ganda, sternendaque superbarum gentium castra mysterii trinitatis (ut su- *Gedeon.*
pradiximus) cum lagenas viris tenentibus egregias in manibus sonantesque Jud. 7. 6.
tubas (id est propheticos & apostolicos sensus, ut dixit Dominus Prophe- Jud. 7. 16. 20.
tæ. *Exalta quasi tuba vocem tuam*. Et Psalmista de Apostolis *In omnem* Esa. 58. 1.
terram exivit sonus eorum) & lagenas splendidissimo ignis lumine noctu co- Psal. 18. 5.
ruscantes (quæ accipiuntur in sanctorum corporibus bonis operibus an- Jud. 7. 16. 20.
nexis, & sancti spiritus igni ardentibus, ut Apostolus, habentes, inquit, *the-* 2 Cor. 4. 7.
saurum istum in vasis fictilibus) post idolatriæ luci (quod moraliter inter- Jud. 6. 25.
pretatum, condensæ & fuscæ cupiditatis) succisionem silvæ, & evidentia sig- Jud. 6. 36.
na Judaici velleris imbris cœlestis expertis, & gentilis, rore sancti spiritus madefacti, fide non dubia, ut Gedeon, processit? Quis eorum mori Jud. 7. 1.
exoptans mundo & vivere Christo luxuriosos gentium convivas laudantes, Jud. 16. 30. Phil. 1. 23.
Deos suos (id est, sensus extollentes divitias, ut Apostolus, & *avaritia* in- Jud. 16. 23.
quit, *quæ est simulachrorum servitus*) concussis duabus virtute brachiorum Jud. 16 24.
columnis (quæ intelliguntur in voluptatibus nequam animæ carnisque, Col. 3. 5. Jud. 16. 30.
quibus domus humanæ omnis nequitiæ quodammodo pangitur ac fulci- *Samson.*
mentatur) tam innumerabiles, ut Sampson, prostravit? Quis orationibus, 1 Sam. 7. 9.
holocaustoque lactantis agni Philistinorum metum depellens, insperatas 1 Sam. 12. 17.
tonitruorum voces nubiumque imbres concitans, absque adulatione regem 1 Sam. 10. 1. 17.
constituens, eundem Deo non placentem abjiciens uncto pro illo meliore 1 Sam. 13. 14. 15. 28.
in regno, ut Samuel, valedicturus populo astabit hoc modo dicens. *Ecce* 1 Sam. 16. 13.

E *præsto*

1 Sam. 12. 3. *præsto sum, loquimini coram Domino & Christo ejus, utrum bovem cujusquam tu-*
lerim, an asinum, si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu
1 Sam. 12. 4. *cujusquam munus accepi?* Cui à populo responsum est dicente. *Non es ca-*
Helias. *lumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicujus quippiam.* Quis
2 Reg. 1. 9. 11. eorum igne cœlesti centum superbos exurens, quinquaginta humiles Ser-
2 Reg. 1. 13. vans, & absque adulationis fuco non Deum per prophetas, sed idolum
1 Reg. 16. 13. Accaron consulenti mortem iminentem iniquo Regi annuncians, omnes
2 Reg. 1. 16. prophetas simulachri Baal (qui interpretati accipiuntur sensus humani in-
1 Reg. 18. 40. vidiæ, avaritiæ, ut jam diximus, semper intenti) mucrone corusco (hoc
est verbo Dei) ut Helias egregius vates, prostravit, & zelo Dei commo-
1 Reg. 17. 1. tus iniquorum terræ imbres adimens ætherales, ac si fortissimo penurii
Jac. 5. 17. clustello tribus annis sexque mensibus obseratos, fame, siti moribundus in
1 Reg 19. 10. deserto conquestus est, *Domine* (inquiens) *prophetas tuos occiderunt, & alta-*
Helisæus. *ria tua suffoderunt, & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam?* Quis
2 Reg. 5. 23. eorum charissimum discipulum terrenis extra solitum ponderibus onera-
2 Reg. 5. 16. tum, quæ ante ea à se magnopere licet rogato ut acciperet despecta fu-
2 Reg. 5. 27. issent, & si non perpetua lepra, ut Helisæus, saltim expulsione mulcta-
2 Reg. 6. 15. vit? Et quis ex illis puero in vitæ desperatione æstuanti, atque impro-
viso super bellico hostium apparatu civitatem, in qua erant, obsidentium
2 Reg 6. 17. tremefacto inter nos (ut illæ) animæ visus ferventi exoratione ad Deum
facta (ita ut intueri poterit auxiliarium cœlestis exercitus, armatorum cur-
ruum ceu equitum ignito vultu fulgentium montem plenum) patefecit, &
2 Reg. 6. 16. credere quin fortior esset ad salvandum quam inimici ad pugnandum? Et
2 Reg. 4. 34. quis eorum corporis tactu, mortui scilicet mundo, viventis autem Deo, a-
2 Reg. 4. 20. lii diverso funere occubanti, proculdubio mortuo Deo, vitiis vero viventi,
quasi supradictus, proficiet, ita ut statim prosiliens Christo grates pro sa-
Esaias. nitate agat cunctorum pene mortalium ore desperata? Cujus eorum car-
Esa. 6. 6. bone ignito de altari forcipe cherubin advecto (ut peccata sua delerentur
Esa. 6. 7. humilitate confessionis) labia, ut Esaiæ, mundata sunt, & efficaci oratione
2 Reg. 19. 1. 14. sibi adjuncta pii regis Ezechiæ supplantatione centum octoginta quinque
Esa. 37. 1. 15. millia exercitus Assyriorum, nullo apparente vulneris vestigio, angeli manu,
Esai. 37. 36. ut supradicti, prostrata sunt? Quis eorum ob præcepta Dei, & minas cœ-
2 Reg. 19. 35. litus datas, veritatemque vel non audientibus proferendam squalores pedo-
Esa. 37. 21. resque carcerum, ut momentaneas mortes, ut beatus Jeremias excepit?
2 Reg. 19. 20. Et ne multa. Quis eorum ut magister gentium dixit errare in montibus,
Jer. 1. 17. Jer 20. 2. 32. & in speluncis, & in cavernis terræ, lapidari, secari, totius mortis gene-
2 37. 15 38. 6. re pro nomine Domini attentari, sicut sancti prophetæ, perpessus est. Sed
Jer 26. 8. 14. Heb. 11. 38. quid immoramur in exemplis veteribus, acsi non essent in novo ulla?
Heb. 11. 37. Audiant itaque nos, qui absque ullo labore angustum hoc iter Christia-
næ religionis, prætento tantum sacerdotali nomine, intrare se putant, car-
pentes paucos flores, veluti summos de extento sanctorum novi Testa-
menti tyronum amœnoque prato. Quis vestrum, qui torpetis potius quam
Act. 11. 50. sedetis legitime in sacerdotali sede, ejectus de consilio impiorum, post di-
Act. 16. 23. versarum plagas virgarum, ut sancti Apostoli, quod dignus habitus est pro
Act. 5. 41. Christo vero Deo contumeliam pati, toto corde Trinitati gratias egit?
Quis ob testimonium verum Deo ferendum fullonis vecte cerebro percus-
Jacobus primus. sus, ut Jacobus primus, in novo duntaxat Episcopus testamento, corporaliter
Act. 12. 2. interiit? Quis gladio vestrum ab iniquo principe, ut Jacobus Joannis frater,
Act. 7. 57. capite cæsus est? Quis, ut prothominister martyrque evangelicus (hoc so-
Act. 7. 55. lum criminis habens, quod viderit Deum quem perfidi videre nequive-
Petrus. rant) nefandis manibus lapidatus est? Quis inversis pedibus crucis affixus
pro reverentia Christi patibulo, quem non minus morte quam vita hono-
raturus, ut claviculárius ille cœlorum regni idoneus, extremum halitum
Paulus. fudit? Quis ex vobis gladii ictu veridicantis pro confessione Christi post
vincula, carceris naufragia, amarum virgarum cædem, post fluminum, la-
tronum gentium, Judæorum, pseudoapostolorum continua pericula, post
famis,

famis, jejunii, vigiliarum labores, post perpetem solicitudinem omnium Ecclesiarum, post æstum pro scandalizantibus, post infirmitatem pro infirmis, post admirabilem prædicando Christi Evangelium orbis pene circuitum, ut vas electionis magisterque gentium electus, capite plexus est? Quis vestrum, ut sanctus martyr Ignatius Antiochiæ urbis Episcopus, post admirabiles in Christo actus, ob testimonium ejus leonum molis Romæ confractus est? cujus verba cum ad passionem duceretur audientes (si aliquando vultus vestri rubore suffusi sunt) non solum in comparatione ejus vos non putabitis sacerdotes, sed ne mediocres quidem Christianos esse. Ait enim in Epistola quam ad Romanam Ecclesiam misit: *A Syria usque Romam cum bestiis terra marique depugno die ac nocte, connexus & colligatus decem leopardis, militibus (dico) ad custodiam datis, qui ex beneficiis nostris sæviores fiunt. Sed ego eorum nequitiis magis erudior, nec tamen in hoc justificatus sum. O salutares bestias, quæ præparantur mihi, quando venient? quando emittentur? quando eis frui licebit carnibus meis? quas ego exopto acriores parari, & invitabo ad devorationem mei, & deprecabor ne forte (ut in nonnullis fecerunt) timeant attingere corpus meum, quinimo, & si cunctabuntur, ego vim faciam, ego me ingeram. Date (quæso) veniam, ego novi quid expediat mihi, nunc incipio esse Christi discipulus: facessat invidia vel humani affectus, vel nequitiæ spiritualis, ut in Jesum Christum adipisci merear ignes, cruces, bestias, dispersiones ossium, discerpsionesque membrorum, ac totius corporis pœnæ, & omnia in me unum supplicia diaboli arte quæsita complentur, dummodo Jesum Christum merear adipisci.* Quid ad hæc dormitantibus animæ oculis aspicitis? Quid talia surdis sensuum auribus auscultatis? Discutite (quæso) tenebrosam atramque cordis vestri caliginem temporis, ut veritatis & humilitatis præfulgidum lumen videre possitis. Christianus non mediocris sed perfectus, sacerdos non vilis sed summus, martyr non segnis sed præcipuus dicit: *Nunc incipio esse Christi discipulus.* Et vos acsi lucifer ille de cœlo projectus, verbis non potestate erigimini, & quodammodo sub dente ruminatis & gestibus prætenditis, quæ antea actor vester depinxerat. *In cœlum* inquiens *conscendam & ero similis altissimo.* Et iterum. *Ego fodi & bibi aquam, & exiccavi vestigio pedum meorum omnes rivos aggerum.* Multo rectius oportebat vos imitari illum & audire, qui totius bonitatis & humilitatis vere invictum exemplar est, dicentem per prophetam: *Ego autem sum vermis & non homo, opprobrium hominum & abjectio plebis.* O mirabile quoddam dixisse eum *opprobrium hominum*, cum omnis mundi opprobria deleverit, & iterum in Evangelio, *non possum ego à me ipso facere quicquam*, cum ipse coævus patri ac spiritui sancto communis ejusdemque substantiæ cœlum & terram cum omni eorum inæstimabili ornamento fecerit, non alterius sed propria potestate, & vos arroganter verba exaltasse, propheta dicente: *Quid superbit, terra & cinis?* Sed ad propositum revertar. Quis inquam ex vobis, ut Smyrnensis Ecclesiæ pastor egregius Polycarpus Christi testis, mensam humane hospitibus ad ignem eum avide trahentibus apposuit, & objectus flammis pro Christi charitate dixit: *Qui dedit mihi ignis ferre supplicium, dabit, ut sine clavorum confixione flammas immobiliter perferam.* Unum adhuc, præter magnam verbis volans sanctorum silvam, exempli gratia ponam Basilium, scilicet Cesariensem Episcopum, qui cum ab iniquo principe minæ hujuscemodi intentarentur, quod (nisi in crastinum Arriano cœno ut cæteri, macularetur) esset omnino moriturus, dixisse fertur. *Ego sane ero cras qui hodie sum, tu te utinam non mutares.* Et iterum. *Utinam haberem aliquid digni muneris, quod offerrem huic, qui maturius Basilium de nodo follis hujus absolveret.* Quis ex vobis apostolici sermonis regulam, quæ ab omnibus semper sanctis sacerdotibus quibusque temporibus extantibus, humanam suggestionem præcipitanter ad nequitiam festinantem recutientibus servata est, in concussione tyrannorum indirupte custodiunt, hoc modo dicens: *Obedire oportet magis Deo quam hominibus?* Igitur confugientes solito more ad Domini misericordiam sanctorumque prophetarum ejus voces, ut illi pro nobis oraculorum suorum jacula imperfectis pastoribus (ut antea

[Margin notes: *Ignatius.* — Esa. 14. 12. — Esa. 14. 13. — Esa. 37. 25. — Psal. 21. 7. — Joan. 5. 30. — Eccl. 10. 9. — *Polycarpus.* — Act. 5. 29.]

tyrannis) queis compuncti sanentur, librent, videamus quid Dominus per prophetas ad desides & inhonestos sacerdotes, & non bene populum tam exempla quam verba docentes minarum loquatur. Nam & Heli ille sacerdos in Silo pro eo quod non digno Deo zelo severe in filios contemnentes Deum ultus fuerat, sed molliter & clementer (ut pote paterno affectu) admonuerat, tali animadversione damnatur, dicente ad eum pro-
1 Sam. 2. 28. pheta. *Hæc dicit Dominus. Manifeste ostendi me ad domum patris tui, cum essent in Ægypto servientes Pharaonis, & elegi domum patris tui ex omnibus tribubus*
1 Sam. 2. 29. *Israel mihi in sacerdotio.* Et post pauca. *Quare respexisti in incensum meum, & in sacrificium meum improbo oculo? & honorificasti filios tuos plusquam me, ut benediceres eos à primordio in omnibus sacrificiis coram me? Et nunc sic*
1 Sam. 2. 30. *dicit Dominus: Quoniam qui honorificant me, honorabo eos: & qui pro nihi-*
1 Sam. 2. 31. *lo habent me, ad nihilum redigentur. Ecce dies venient, & disperdam no-*
1 Sam. 2. 34. *men tuum, & semen domus patris tui. Et hoc tibi signum sit, quod veniet super duos filios tuos Ophni & Phinees, in uno die morientur ambo in gladio virorum.* Si hæc itaque patiuntur, qui verbis tantum subjectos, & non condigna ultione emendant, quid ipsis fiet, qui ad mala hortantur peccando & trahunt; [Quid illi quoque perspicuum est vero vati, post expletionem signi ab eodem prædicti, & restitutionem aridæ manus impio regi, misso à Judæa prophetare in Bethel, prohibitoque ne quid ibidem cibi gustaret, ac decepto ab alio (ut dicebatur) propheta, ut parum quid panis & aquæ sumeret,
3 Reg. 13. 21. obtigit, dicente ad eum suo hospite. *Hæc dicit Dominus Deus. Quia inobediens fuisti ori Domini, & non custodisti mandatum quod præcepit Dominus Deus tuus, & reversus es, & comedisti panem, & bibisti aquam in hoc loco, in quo mandaveram tibi, ne manducares panem nec biberes aquam, non ponetur corpus tuum in sepulchro patrum tuorum. Et factum est* (inquit) *postquam manducavit panem & bibit aquam, stravit sibi asinam suam & abiit, & invenit eum leo in via, & occidit eum.*] Esaiam quoque sanctum prophetam de sacerdotibus
Esai. 3. 11. hoc modo loquentem audite. *Væ impio in malum, retributio enim manuum ejus fiet ei. Populum meum exactores sui spoliaverunt, & mulieres dominatæ sunt ejus. Popule meus qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Stat ad judicandum Dominus, & stat ad judicandos populos. Dominus ad judicium veniet cum senibus populi sui & principibus ejus. Vos depasti estis vineam meam, rapina pauperis in domo vestra. Quare atteritis populum meum?*
Esai. 10. 1. *& facies pauperum commolitis, dicit Dominus exercituum?* Et item. *Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes injustitiam scripserunt, ut opprimerent in judicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei, ut essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. Quid facietis in die visitationis & calamitatis de longe venien-*
Esa. 28. 7. *tis?* Et infra: *Verum hi quoque præ vino nescierunt, præ ebrietate erraverunt, sacerdotes nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt judicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu*
Esa. 28. 14. *sordium, ita ut non esset ultra locus. Propterea audite verbum Domini viri illusores, qui dominamini super populum meum, qui est in Jerusalem. Dixistis enim: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit non veniet super nos, quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio*
Esa. 28. 17. *protecti sumus.* Et post aliquanta. *Et subvertet grando spem mendacii, & protectionem. Aquæ inundabunt, & delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit: flagellum inundans cum transierit, eritis & in conculcationem, quandocunque pertransierit, tollet vos.* Et iterum. *Et dix-*
Esa. 29. 13. *it Dominus: Eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labiis glorificant me,*
Esa. 29. 14. *cor autem eorum longe est à me, ideo ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo. Peribit enim sapientia à sapientibus ejus, & intellectus prudentium ejus abscondetur.* [*Væ qui profundi estis corde, ut à Domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera, & dicunt. Quis videt nos? & quis novit nos? Perversa enim hæc vestra cogitatio.* Et post ali-
Esa. 66. 1. quanta. *Hæc dicit Dominus: Cœlum sedes mea, & terra scabellum pedum meorum est.*

est, Quæ ista est domus quam ædificabitis mihi, & quis erit locus quietis meæ?
Omnia hæc manus mea fecit, & facta sunt universa ista dicit Dominus. Ad quem
autem aspiciam, nisi ad pauperculum & contritum spiritu & trementem sermones
meos? Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum: qui mactat pecus, quasi
qui excerebret canem: qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat: qui re-
cordatur thuris, quasi qui benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt in viis suis, & in abo-
minationibus suis anima eorum delectata est.] Jeremias quoque virgo prophetaque
quid insipientibus loquatur pastoribus, attendite. *Hæc dicit Dominus. Quid* Jer. 2. 5
invenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongaverunt à me, & ambulaverunt post
vanitatem, & vani facti sunt? Et paulo post. *Et ingressi contaminastis ter-* Jer. 2. 7
ram meam, & hæreditatem meam posuistis in abominationem. Sacerdotes non
dixerunt, ubi est Dominus? Et tenentes legem nescierunt me, & pastores præva-
ricati sunt in me. Propterea adhuc judicio contendam vobiscum, ait Dominus, & Jer. 2. 9.
cum filiis vestris disceptabo. Item post aliquanta. *Stupor & mirabilia facta* Jer. 5. 30.
sunt in terra, Prophetæ prædicabant mendacium, & sacerdotes applaudebant ma-
nibus suis, & populus meus dilexit talia. Quid igitur fiet in novissimis ejus?
Cui loquar & contestabor, ut audiat? Ecce incircumcisæ aures eorum, & audire Jer. 6. 10.
non possunt. Ecce verbum Domini factum est illis in opprobrium, & non suscipi-
unt illud: quia extendam manum meam super habitantes terram, dicit Dominus. Jer. 6. 12.
A minore quippe usque ad majorem omnes avaritiæ student, & à propheta usque
ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Et curabant contritionem filiæ populi mei
cum ignominia dicentes, pax pax, & non erit pax. Confusi sunt, qui abomi-
nationem fecerunt. Quin potius confusione non sunt confusi, & erubescere nesci-
erunt. Quamobrem cadent inter ruentes, in tempore visitationis eorum corruent,
dicit Dominus. Et iterum. *Omnes isti principes declinantium ambulantes frau-* Jer. 6. 28.
dulenter, æs & ferrum, universi corrupti sunt, defecit sufflatorium in igne, fru-
stra conflavit conflator, malitiæ autem eorum non sunt consumptæ, argentum re-
probum vocate eos, quia Dominus projecit illos. Et post pauca. *Ego sum, Ego* Jer. 7. 11.
sum. Ego vidi dicit Dominus. Ite ad locum meum in Silo, ubi habitavit no-
men meum à principio: & videte quæ fecerim ei propter malitiam populi mei Is-
rael. Et nunc quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus: Et locutus sum
ad vos mane consurgens & loquens & non audistis, & vocavi vos & non respon-
distis. Faciam domui huic in qua invocatum est nomen meum, & in qua vos ha-
betis fiduciam: & loco quem dedi vobis & patribus vestris, sicut feci Silo, & pro-
jiciam vos à facie mea. Et iterum. *Filii mei exierunt à me, & non subsi-* Jer. 10. 20.
stunt: & non est qui extendat ultra tentorium meum, & erigat pelles meas:
quia stulte egerunt pastores, & dominum non quæsierunt. Propterea non intellex-
erunt, & grex eorum dispersus est. Et post aliquanta. *Quid est quod dilectus* Jer. 11. 15.
meus in domo mea facit scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferent à te
malitias tuas, in quibus gloriata es? Olivam uberem, pulchram, fructiferam,
speciosam vocabit Dominus nomen tuum. Ad vocem loquelæ, grandis exarsit ignis in
ea, & combusta sunt fruteta ejus. Et iterum. *Venite, congregamini omnes be-* Jer. 12. 9.
stiæ terræ, properate ad devorandum. Pastores multi demoliti sunt vineam meam,
dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis. Itemque lo-
quitur. *Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit movere pedes suos, & non quie-* Jer. 14. 10.
vit, & Domino non placuit. Nunc recordabitur iniquitatum eorum, & visitabit pec-
cata illorum. Prophetæ dicunt eis: Non *videbitis gladium, & fames non erit in vo-* Jer. 14. 13
bis, sed pacem veram dabit Dominus vobis in loco isto. Et dixit Dominus ad me:
falso prophetæ vaticinantur in nomine meo, non misi eos & non præcepi eis, visionem
mendacem & divinationem & fraudulentiam & seductionem cordis sui prophetant vobis.
Ideo hæc dicit Dominus: In gladio & fame consumentur prophetæ illi: & populi, qui-
bus prophetaverunt, projecti erunt in viis Jerusalem præ fame & gladio, & non erit qui
sepeliat. Et iterum. *Væ pastoribus, qui disperdunt & dilacerant gregem pascuæ* Jer. 23. 1.
meæ, dicit Dominus. Ideo hæc dicit Dominus Deus Israel ad pastores qui pascunt po-
pulum meum: Vos dispersistis gregem meum, & ejecistis eos, & non visitastis illos.
Ecce, ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum, dicit Dominus. Propheta

Jer. 23. 11. *namque & sacerdos polluti sunt, & in domo mea inveni malum eorum, dicit do-
minus: & idcirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris, impellentur enim
& corruent in ea, afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, di-
cit Dominus. Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem, & prophetabant in
Baal, & decipiebant populum meum Israel. Et in prophetis Jerusalem vidi
similitudinem, adulterium, & iter mendacii: & confortaverunt manus pessi-
morum, ut non converteretur unusquisque à malitia sua: facti sunt mihi om-
nes Sodoma, & habitatores ejus quasi Gomorrah. Propterea hæc dicit Domi-
nus ad prophetas: Ecce ego cibabo eos absinthio, & potabo eos felle, A pro-
phetis enim Jerusalem est egressa pollutio super omnem terram. Hæc dicit
Dominus exercituum: Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vo-
bis, & decipiunt vos: visionem enim cordis sui loquuntur, non de ore Domini.
Dicunt enim his, qui me blasphemant, locutus est Dominus, Pax erit vobis: &
omnibus, qui ambulant in pravitate cordis sui, dixerunt, Non veniet super eos
malum. Quis enim affuit in consilio Domini, & vidit & audivit sermonem
ejus? Quis consideravit verbum illius & audivit? Ecce, turbo Dominicæ in-
dignationis egreditur, & tempestas erumpens super caput impiorum veniet,
non revertetur furor Domini usque dum faciat, & usque dum compleat cogita-
tionem cordis sui, In novissimis diebus intelligetis consilium ejus.* Parum
namque cogitatis vel facitis, quod sanctus quoque Joel monens inertes
sacerdotes, ac deflens detrimentum populi pro iniquitatibus eorum edixit:
Joel. 1. 5. *Expergiscimini qui estis ebrii à vino vestro, & plorate & lamentamini omnes
qui bibitis vinum in ebrietatem, quia ablata est ab ore vestro jucunditas & gau-
dium. Lugete sacerdotes, qui deservitis altari, quia miseri facti sunt campi:
Joel. 1. 10. Lugeat terra, quia miserum factum est frumentum, & siccatum est vinum, di-
minutum est oleum, aruerunt agricolæ. Lugete possessiones pro tritico & hor-
deo, quia periit vindemia ex agro, vitis arefacta est, ficus diminutæ sunt:
granata, & palmo, & malum, & omnia ligna agri arefacta sunt, quoniam con-
fuderunt gaudium filii hominum.* Quæ omnia spiritualiter intelligenda
erunt vobis, ne tam pestilenti fame verbi Dei animæ vestræ arescerent.
Joel. 2. 17. Et iterum. *Flete sacerdotes, qui deservitis Domino, dicentes: Parce domine
populo tuo, & ne des hæreditatem tuam in opprobrium, & ne dominentur eorum
gentes, uti ne dicant gentes, ubi est Deus eorum.* Sed hæc vos nequaquam
auditis, sed omnia, quibus propensius divini furoris indignatio inardescat,
admittitis. Quid etiam sanctus Osee propheta sacerdotibus vestri moduli
Osee. 5. 1. dixerit, signanter attendite. *Audite hæc sacerdotes & intendat domus Is-
rael & domus regis, insigite auribus vestris, quoniam ad vos est judicium, quia
laqueus facti estis speculationi, & velut reticulum extensum [super itabu-
rium quod indagatores venationis confixerunt.]* Vobis etiam à domino alie-
Amos 5. 21. natio hujuscemodi intendatur per prophetam Amos dicentem. *Odio ha-
bui & repuli dies festos vestros, & non accipiam odorem in solennibus conventi-
onibus vestris, quia etsi obtuleritis holocaustomata & hostias vestras, non acci-
piam ea. [& salutare declarationis vestræ non aspiciam. Transfer à me so-
num cantionum tuarum, & psalmum organorum tuorum non audiam.* Famis
etenim Evangelici cibi culina ipsa vestræ animæ viscera excomedens
Amos 8. 11. grassatur in vobis, sicut supradictus propheta prædixit. *Ecce* (inquiens)
*dies veniunt dicit Dominus, & emittam famem in terram, non famem panis, ne-
que sitim aquæ, sed famem in audiendo verbum Dei, & movebuntur aquæ à mari
usque ad mare, & ab Aquilone usque ad Orientem percurrent quærentes verbum
Domini, & non invenient.* [Auribus quoque percipite sanctum Micheam,
ac si cœlestem quandam tubam adversus subdolos populi principes conci-
Mich. 3. 1. sius personantem. *Audite nunc* (inquiens) *principes domus Jacob, nonne
vobis est ut cognoscatis judicium odientibus bona, & quærentibus maligna, ra-
pientibus pelles eorum ab eis, & carnes eorum ab ossibus eorum? Quemadmo-
dum comederunt carnes plebis meæ, & pelles eorum ab eis excoriaverunt, ossa
eorum confregerunt, & laniaverunt quasi carnes in olla; succlamabunt ad De-
um*

um & non exaudiet eos, & avertet faciem suam ab eis in illo tempore, propter quod malitiose gesserunt in adinventionibus suis super ipsos. [*Hæc dicit Dominus super prophetas qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, & prædicant in eum pacem, & non est data in os eorum: excitavi in eum bellum. Propterea nox erit vobis ex visione, & tenebræ vobis erunt ex divinatione, & occidet sol super prophetas, & contenebrescet super eos dies, & confundentur videntes somnia, & deridebuntur divini, & obtrectabunt adversus omnes ipsi: quoniam non erit qui exaudiat eos, si non ego implevero fortitudinem in spiritu Domini & judicio & potestate, ut annuntiem domui Jacob impietates suas, & Israel peccata sua. Audite hæc itaque duces domus Jacob, & residui domus Israel, qui abominamini judicium, & omnia recta pervertitis, qui ædificatis Sion in sanguine, & Jerusalem in iniquitatibus: duces ejus cum muneribus judicant, & sacerdotes ejus cum mercede respondebant, & prophetæ ejus cum pecunia divinabant, & in domino requiescebant, dicentes: Nonne Dominus in nobis est? Non venient super nos mala. Ideo propter vos Sion sicut ager arabitur, & Jerusalem sicut specula pomarii erit, & mons domus sicut locus sylvæ.* Et post aliquanta. *Heu me, quia factus sum sicut qui colligit stipulam in messe, & sicut racemus in vindemia cum non sit botrus ad manducandum primitiva.* Mich 7. 1. *Heu me, anima quia periit terrenis operibus, semper peccatorum reverentia exoritur reverens à terra, &, qui corrigat inter homines, non est. Omnes in sanguinem judicio contendunt, & unusquisque proximum suum tribulatione tribulat, in malum manus suas præparat.*] Quid Sophonias etiam *Sophonias.* propheta egregius de vestris olim comessoribus disceptaverit, attendite (de Jerusalem namque loquebatur quæ spiritualiter Ecclesia vel anima intelligitur:) *O* (inquiens) *quæ erat splendida & liberata civitas, confidens* Soph. 3. 1. *columba, non obaudivit vocem, nec percepit disciplinam, in Domino non confisa est, & ad Deum suum non accessit.* Et id quare, ostendit. *Principes ejus* Soph. 3. 3. *sicut leo rugientes, judices sicut lupi Arabiæ non relinquebant in mane, prophetæ ejus spiritum portantes viri contemptoris, sacerdotes ejus prophanabant sancta, & impie agebant in lege: dominus autem justus in medio ejus, & non faciet injustum mane, mane dabit judicium suum.* Sed & beatum Zachari- *Zacharias.* am prophetam monentem vos in verbo Dei audite. *Hæc enim dicit domi-* Zach. 7. 9. *nus omnipotens: Judicium justum judicate, & misericordiam & miserationem facite unusquisque ad fratrem suum, & viduam & orphanum & advenam & pauperem per potentiam nolite nocere, & malitiam unusquisque fratris sui non reminiscatur in corde suo: & contumaces fuerunt ne observarent, & dederunt dorsum stultitiæ, & aures suas degravaverunt ut non audirent, & cor suum statuerunt insuadibile ne audirent legem meam & verba, quæ misit dominus omnipotens* [*in spiritu suo in manibus prophetarum priorum, & facta est ira magna a Domino omnipotente.* Et iterum. *Quoniam qui loquebantur, lo-* Zach. 10. 2. *cuti sunt molestias, & divini visa falsa, & somnia falsa loquebantur, & vana consolabantur: propter hoc aridi facti sunt sicut oves, & afflicti sunt quoniam non erat sanitas.*] *Super pastores exacervata est iracundia mea, & super agnos visitabo.* [Et post pauca. *Vox lamentantium pastorum, quia misera facta* Zach. 11. 3. *est magnitudo eorum. Vox rugientium leonum, quoniam miser factus est decursus Jordanis. Hæc dicit Dominus omnipotens: Qui possidebant interficiebant, & non pœnituit eos: &, qui vendebant eas dicebant: Benedictus Dominus, & ditati sumus, & pastores earum nihil passi sunt in eis. Propter quod non parcam jam super inhabitantes terram, dicit Dominus.*] Quid præterea sanctus Malachias propheta vobis denunciaverit, audite: *Vos* (inqui- *Malachias.* ens) *sacerdotes qui spernitis nomen meum, & dixistis: In quo spernimus no-* Malach. 1. 6. *men tuum? Offerendo ad altare meum panes pollutos: & dixistis, in quo polluimus eos? In eo quod dixistis: Mensa Domini pro nihilo est, & quæ superposita sunt sprevistis: quoniam si adducatis cæcum ad victimam, nonne malum? Si admoveatis claudum aut languidum, nonne malum? Offer itaque illud præposito tuo si suscipiet illud, si accipiet personam tuam, dicit Dominus omnipotens.*

potens. Et nunc exorate faciem Dei veſtri, & deprecamini eum: in manibus veſtris
Malach. 1. 13. *facta ſunt hæc, ſi accipiam ex vobis perſonas veſtras.* Et iterum. *Et intuliſtis de*
rapina claudum & languidum, & intuliſtis munus. Nunquid ſuſcipiam illud de ma-
nu veſtra, dicit Dominus? Maledictus doloſus qui habet in grege ſuo maſculum, &
votum faciens immolat debile domino, quia rex magnus ego ſum, dicit Dominus exerci-
Malach. 8. 1. *tuum, & nomen meum horribile in gentibus.* [*Et nunc ad vos mandatum hoc, O ſa-*
cerdotes, ſi nolueritis audire & ponere ſuper cor ut detis gloriam nomini meo, ait domi-
nus exercituum, mittam in vos egeſtatem, & maledicam benedictionibus veſtris, quoni-
am non poſuiſtis ſuper cor. Ecce ego projiciam vobis brachium, & diſpergam ſuper
vultum veſtrum ſtercus ſolennitatum veſtrarum. Sed interea ut avidius organa ne-
quitiæ præparetis ad bona, quid de ſancto ſacerdote dicat (ſi quantulumcun-
Malach. 2. 5. que adhuc interni auditus in vobis remanet) auſcultate: *Pactum meum* (in-
quiens) *fuit cum eo* (de Levi namque vel Moyſe ſecundum hiſtoriam loque-
batur) *vitæ & pacis, dedi ei timorem, & timuit me, à facie nominis mei pavebat, lex*
veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non eſt inventa in labiis ejus, in pace & in æqui-
tate ambulavit mecum, & multos avertit ab iniquitate. Labia enim ſacerdotis cu-
ſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum eſt.
Malach. 2. 8. Nunc item mutavit ſenſum, & malos increpare non deſinit. *Vos* (inquiens)
receſſiſtis de via, & deſcandalizaſtis plurimos in lege, & irritum feciſtis pactum cum
Levi, dicit Dominus exercituum. Propter quod & ego dedi vos contemptibiles & hu-
miles in omnibus populis, ſicut non ſervaſtis vias meas, & accepiſtis faciem in lege.
Nunquid non pater unus omnium noſtrum? nunquid non Deus unus creavit nos?
Malach. 3. 2. *Quare ergo deſpicit unuſquiſque fratrem ſuum?* Et iterum. *Ecce veniet Dominus*
exercituum, & quis poterit cogitare diem adventus ejus? & quis ſtabit ad videndum
eum? Ipſe enim egredietur quaſi ignis ardens, & quaſi poa lavantium, & ſedebit con-
flans & emundans argentum, & purgabit filios Levi, & colabit eos quaſi aurum & quaſi
Malach. 3. 13. *argentum.* Et poſt pauca. *Invaluerunt ſuper me verba veſtra, dicit Dominus, &*
& dixiſtis. Vanus eſt qui ſervit Deo, & quod emolumentum, quia cuſtodivimus præ-
cepta ejus, & quia ambulavimus coram domino exercituum triſtes. Ergo nunc beatos
dicemus arrogantes, ſiquidem ædificati ſunt facientes iniquitatem, tentaverunt De-
um, & ſalvi facti ſunt.] Quid vero Ezechiel propheta dixerit, attendite. *Væ*
Ezech. 7. 26. (inquiens) *ſuper væ veniet & nuntius ſuper nuntium erit, & quæretur viſio à propheta,*
& lex peribit à ſacerdote & conſilium de ſenioribus. Et iterum. *Hæc dicit Domi-*
Ezech. 13 8. *nus. Eo quod ſermones veſtri ſunt mendaces, & divinationes veſtræ vanæ, propter*
hoc ecce ego ad vos, dicit Dominus: Extendam manum meam ſuper prophetas qui vi-
dent mendacia, & eos qui loquuntur vana in diſciplina populi mei non erunt, & in ſcrip-
tura domus Iſrael non ſcribentur, & in terram Iſrael non intrabunt, & ſcietis quia ego
dominus. Propterea populum meum ſeduxerunt dicentes, pax domini, & non eſt pax
Ezech. 13. 18. *domini. Hic ſtruit parietem, & ipſi ungunt eum, & cadet.* Et poſt aliquanta. *Væ*
his qui concinnant cervicalia ſubtus omnem cubitum manus, & faciunt velamina
ſuper omne caput univerſæ ætatis ad ſubvertendas animas. [*Animæque ſubver-*
ſæ ſunt populi mei, & animas poſſidebant, & contaminabant me ad populum me-
um propter manum plenam hordei, & propter fragmentum panis ad occidendas ani-
mas quas non oportebat mori, & ad liberandas animas quas non oportebat vive-
Ezech 22. 4. *re, dum loquimini populo exaudienti vana eloquia.* Et infra. *Fili hominis dic,*
Tu es terra quæ non compluitur, neque pluvia facta eſt ſuper te in die iræ, in qua prin-
cipes in medio ejus (ſicut leones) rugientes, rapientes rapinas, animas devorantes in
potentia, & pretia accipientes, & viduæ tuæ multiplicatæ ſunt in medio tui, & ſacer-
dotes ejus deſpexerunt legem meam, & polluebant ſancta mea. Inter ſanctum & pol-
lutum non diſtinguebant, & inter medium immundi & mundi non dividebant, & à ſab-
Ezech 22 30. *bathis meis obvelabant oculos ſuos, & polluebant in medio eorum.* Et iterum. *Et*
quærebam ex eis virum recte converſantem, & ſtantem ante faciem meam omnino in
tempore iræ, ne in fine delerem eam, & non inveni. Et effudi in eam animum me-
um in igne iræ meæ ad conſumendum eos: vias eorum in caput eorum dedi, dicit Domi-
Ezech. 33. 2. *nus.* Et poſt aliquanta. *Et factus eſt ſermo Domini ad me dicens: Fili hominis*
loquere filiis populi mei, & dices ad eos: Terra in quam ego gladium ſuperinducam, &
acceperit

acceperit populus terræ hominem unum ex ipsis, & dederit eum sibi in speculatorem, & viderit gladium venientem super terram, & tuba cecinerit, & significaverit populo: & audierit qui audit vocem tubæ & non observaverit: & venerit gladius & comprehenderit eum, sanguis ejus super caput ejus erit. Quia, cum vocem tubæ audisset, non observavit, sanguis ejus in ipso erit: & hic, quia custodivit animam suam, liberavit. Et speculator si viderit gladium venientem & non significaverit tuba, & populus non observaverit: & veniens gladius acceperit ex eis animam, & ipsa propter iniquitatem suam capta est, & sanguinem de manu speculatoris requiram. Et tu fili hominis speculatorem te dedi domui Israel, & audies ex ore meo verbum cum dicam peccatori, morte morieris: & non loqueris ut avertat se à via sua impius: & ipse iniquus in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Tu vero si prædixeris impio viam ejus, ut avertat se ab ea, & non se averterit à via sua: hic sua impietate morietur, & tu animam tuam eripuisti.] Sed sufficiant hæc pauca de pluribus prophetarum testimonia, queis retunditur superbia vel ignavia sacerdotum contumacium, ne putent nos propria potius adinventione quam legis sanctorum vel auctoritate eis talia denuntiare. Videamus igitur quid evangelica tuba mundo personans inordinatis sacerdotibus eloquatur, non enim de illis (ut jam diximus) qui apostolicam sedem legitime obtinent, quique bene norunt largiri spiritualia conservis suis in tempore cibaria (si qui tamen multi in præsentiarum sunt) sed de pastoribus imperitis, qui derelinquunt oves, & pascunt vana, & non habent verba pastoris periti, nobis sermo est. Evidens ergo indicium est, non esse eum legitimum pastorem, sed mediocrem quidem christianum, qui hæc non tam nostra (qui valde exigui sumus) quam veteris novique testamenti decreta recusarit, vel inficiatus fuerit, sicut bene quidam nostrorum ait. "*Optabiliter cupimus, ut hostes Ecclesiæ* "*sint nostri quoque absque ullo fœdere hostes, & amici ac defensores nostri non solum* "*fœderati, sed etiam patres ac Domini habeantur.* Conveniant namque singuli vero examine conscientiam suam, & ita deprehendent an secundum rectam rationem sacerdotali cathedræ insideant. Videamus (inquam) quid Salvator mundi factorque dicat. *Vos estis* (inquit) *sal terræ, quod si sal evanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet ultra, nisi ut projiciatur foras ut conculcetur ab hominibus.* Hoc unum testimonium ad confutandos impudentes quosque abunde sufficere posset, sed ut evidentioribus adhuc astipulationibus, quantis semetipsos intolerabilibus scelerum fascibus, falsi hi sacerdotes opprimant, verbis Christi comprobetur, aliqua annectenda sunt. Sequitur enim. *Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt.* Quis ergo sacerdotum hujus temporis ita ignorantiæ cæcitate possessus, ut lux clarissimæ lucernæ, in aliqua domo cunctis noctu residentibus scientiæ simul & bonorum operum lampade lucet? Quis ita universis Ecclesiæ filiis tutum, publicum, conspicuumque refugium, ut sit civibus firmissima forte editi montis civitas vertice constituta, habetur? Sed & quod sequitur. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & magnificent patrem vestrum qui in cœlis est.* Quis eorum uno saltem die potest implere? Quin potius densissima quædam eorum nebula, atraque peccaminum omni insulæ ita incumbit nox, ut omnes pene a via recta avertat, ac per invios impeditosque scelerum calles errare faciat, quorum non modo pater cœlestis non laudatur per opera, sed etiam intolerabiliter blasphematur. Velim quidem hæc scripturæ sacræ testimonia huic epistolæ inserta vel inserenda, sicut nostra mediocritas posset omnia utcunque historico vel morali sensu interpretari. Sed, ne in immensum modum opusculum hoc his, qui non tam nostra quam Dei despiciunt, fastidiunt, avertunt, proteletur, simpliciter & absque ullo verborum circuitione congesta vel congerenda sunt. Et post pauca. *Qui enim solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum.* Et iterum: *Nolite judicare, ut non judicemini: in quo enim judicio judicaveritis, judicabitur de vobis.* Quis rogo ve-

Mat. 5. 13. Mat. 5. 14. Mat. 5. 16. Mat. 5. 19. Mat. 7. 1. Mat. 7. 2.

Mat. 7. 3. ſtrum reſpiciet id quod ſequitur? *Quid autem vides* (inquit) *feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non conſideras? aut quomodo dicis fratri tuo, Sine ejiciam feſtucam de oculo tuo, & ecce trabes in oculo tuo eſt.* Vel quod ſequitur:
Mat. 7. 6. *Nolite dare ſanctum canibus, neque miſeritis margaritas veſtras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis, & converſi diſrumpant vos*, quod ſæpiſſime vobis evenit. Et populum monens, ne à doloſis doctoribus (ut eſtis vos) ſeduceretur,
Mat. 7. 15. dixit. *Attendite vobis à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtitu ovium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoſcetis eos. Nunquid colligunt de ſpinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona bonos fructus facit, & mala*
Mat. 7. 21. *malos.* Et infra: *Non omnis, qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cælorum: ſed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum.* Quid ſane vobis fiet, qui (ut propheta dixit) labiis tantum & non corde Deo creditis? Qualiter autem impletis quod ſequitur: *Ecce* (in-
Mat. 10. 16. quiens) *ego mitto vos ſicut oves in medio luporum*, qui verſa vice (ut lupi in gregem
Mat. 10. 16. ovium) proceditis, vel quod ait, *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ?* Prudentes quidem eſtis ut aliquem ore exitiabili mordeatis, non ut caput veſtrum (quod eſt Chriſtus) objectu quodammodo corporis defendatis, quem totis operum malorum conatibus conculcatis. Nec enim ſimplicitatem columbarum habetis, quin potius corvino aſſimilati nigrori ac ſemel de arca (id eſt Eccleſia) evolitantes, inventis carnalium voluptatum fœtoribus, nuſquam ad eam puro corde revolaſtis. Sed videamus & cætera:
Mat. 10. 28. *Nolite* (ait) *timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere, ſed timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.* Quidnam horum feceritis, recogitate. Quem vero veſtrum ſequens teſtimonium non in profundo cordis arcano vulneret, quod de pravis antiſtitibus Salvator ad
Mat. 15. 14. apoſtolos loquitur? *Sinite illos, cæci ſunt duces cæcorum: cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadent.* Egent ſane populi, quibus præeſtis, vel potius quos decepiſtis, audire. Attendite verba Domini ad Apoſtolos & turbas loquentis, quæ & nos (ut audio) in medium crebro
Mat. 23. 2. proferre non pudet. *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſervate & facite: ſecundum vero opera eorum nolite facere. Dicunt enim & ipſi non faciunt.* Periculoſa certe ac ſupervacua ſacerdotibus doctrina eſt, quæ pravis operibus obfuſcatur. *Væ*
Mat. 23. 13. *vobis hypocritæ, qui clauditis regnum cælorum ante homines, vos autem non intratis nec introeuntes ſinitis intrare.* Non ſolum enim præ tantis malorum criminibus quæ geritis in futuro, ſed etiam pro his, qui veſtro quotidie exemplo pereunt, pœnali pœna plectemini: quorum ſanguis in die judicii de veſtris manibus requiretur. Sed quid mali quod ſervi parabola
Mat. 24. 48. prætenderit inſpicite, dicentis *in corde ſuo moram facit Dominus meus venire.* Qui pro hoc forſitan *incæperat percutere conſervos ſuos manducans & bi-*
Mat. 24. 49. *bens cum ebriis. Veniet ergo* (inquit) *Dominus ſervi illius in die qua non ſperat, & hora qua ignorat, & dividet eum* (à ſanctis ſcilicet ſacerdotibus) *partemque ejus ponet cum hypocritis,* (cum eis certe, qui ſub ſacerdotali teg-
Mat. 24. 51. mine multum obumbrant nequitiæ.) *Illic* (inquiens) *erit fletus & ſtridor dentium*, quibus in hac vita non crebro evenit ob quotidianas Eccleſiæ matris ruinas filiorum, vel deſideria regni cœlorum. Sed videamus quid Chriſti verus diſcipulus magiſter gentium Paulus qui omni Eccleſiaſtico
1 Cor. 11. 1. doctori imitandus eſt *(ſicut & ego Chriſti,)* in tali negotio præloquatur
Rom. 1. 21. in prima epiſtola dicens, *Quia quum cognoverunt Deum, non ſicut Deum magnificaverunt, aut gratias egerunt: ſed evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obcæcatum eſt inſipiens cor eorum, dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.* Licet hoc gentibus dici videatur, intuemini tamen quia competenter iſtius ævi
Rom. 1. 25. ſacerdotibus cum populis coaptabitur. Et poſt pauca: *Qui commutaverunt (inquit) veritatem Dei in mendacium, & coluerunt & ſervierunt creaturæ potius quam creatori qui eſt benedictus in ſecula: propterea tradidit illos Deus in paſ-*
Rom. 1. 28. *ſiones ignominiæ.* Et iterum: *Et ſicut non probaverunt Deum habere in notitia,*

titia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant quæ non conveniunt, repletos omni iniquitate, malitia, impudicitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio (scilicet animarum populi) *contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum: parentibus inobedientes, insensatos, incompositos, sine misericordia, sine affectione, qui cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte.* Quisnam supradictorum his omnibus in veritate caruit? si enim esset, forte caperetur subjecto sensu in quo ait, *Non solum qui faciunt ea, sed etiam qui consentiunt facientibus,* nullo scilicet Rom. 1. 32. hoc malo eorum exstante immuni. Et infra, *Tu autem secundum duritiam tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua.* Et iterum: *Non est enim acceptio personarum apud Deum. Quicunque enim sine lege peccaverunt, sine lege & peribunt: quicunque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.* Quid ergo severitatis ingruit his qui non solum implenda non faciunt, & prohibita non declinant, sed etiam ipsam verborum Dei lectionem vel tenuiter auribus ingestam pro sævissimo angue refugiunt? Sed transeamus ad sequentia: *Quid ergo* (inquit) *dicemus? Permanebimus in peccato ut gratia abundet? absit. Qui enim mortui sumus peccato quomodo iterum vivemus in illo?* Et post aliquanta: *Quis nos* (ait) *separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius?* Quem vestrum (quæso) talis intimo corde occupabit affectus, qui non modo pro pietate non laboratis, sed etiam ut inique agatis & Christum offendatis, multa patimini? Vel quod sequitur. *Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamus arma lucis, sicut in die honeste ambulemus, non in commessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione, sed induite Dominum Jesum Christum, & carnis curam ne feceritis in concupiscentiis,* Et iterum ad Corinthios in prima Epistola: *ut sapiens* (inquit) *archietectus fundamentum posui, alter superædificat. Unusquisque autem videat quomodo superædificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod est JESUS CHRISTUS. Si quis autem superædificet super hoc aurum & argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, Unumquodque opus manifestum erit, Dies enim Domini declarabit illud, quia in igne revelabitur, & uniuscujusque opus, quale sit, ignis probabit. Si cujus opus manserit, omnia per ignem judicabuntur,* [*Qui superædificaverit, mercedem accipiet. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur. Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus.* Et iterum. *Si quis videtur apud vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens, Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum.* Et post aliquanta. *Non bona gloriatio vestra. Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate igitur vetus fermentum, ut sitis nova conspersio.* Quomodo expurgabitur vetus fermentum (id est peccatum) quod à diebus indies cunctis conatibus cumulatur? Et iterum: *Scripsi vobis in epistola, ne commisceamini fornicariis, non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus. Alioquin debueratis de hoc mundo exire. Nunc autem scripsi vobis ne commisceri, si quis nominatur frater, & est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum quidem sumere.* Sed latro nequaquam pro furto vel latrocinio furem alium damnat, quem potius optat, tuetur, amat, utpote sui sceleris consortem.] Item in Epistola ad Corinthios secunda: *Ideo* (inquit) *habentes hanc administrationem, juxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficiamus: Sed abjiciamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia neque adulterantes verbum Dei* (per malum exemplum scilicet, & per adulationem.) In subsequentibus autem ita de

Marginal references: Rom. 1. 32. — Rom. 2. 5. — Rom. 2. 11. — Rom. 6. 1. — Rom. 8. 35. — Rom. 13. 12. — 1 Cor. 3. 10. — 1 Cor. 3. 18. — 1 Cor. 5. 6. — 1 Cor. 5. 9. — 2 Cor. 4. 2.

2 Cor. 11. 13. de malis doctoribus dicit: *Nam ejusmodi pseudoapostoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. Et non mirum. Ipse enim sathanas transfigurat se in angelum lucis. Non est magnum igitur si ministri ejus transfigurentur ut angeli justitiæ, quorum finis erit secundum opera eorum.* Attendite quoque quid ad Ephesios dicat. An nescitis vos pro hoc in ali-
Ephes. 4. 17. quo reos teneri? *Hoc* (inquiens) *dico & testificor in Domino, ut jam non ambuletis sicut gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à via Dei, per ignorantiam, quæ est in illis propter cæcitatem cordis eorum, qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem omnis immunditiæ & avaritiæ.* Et quis vestrum sponte expleverit id
Ephes. 5. 17. quod sequitur, *Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei, & nolite inebriari vino, in quo est luxuria: sed replemini spiritu san-*
1 Thes. 2. 5. *cto.* Sed & quod ad Thes. dicit: *Neque enim fuimus apud vos aliquando in sermone adulationis, sicut scitis, neque in occasione avaritiæ, nec quærentes ab hominibus gloriari, neque à vobis, neque ab aliis, cum possimus honori esse, ut cæteri Apostoli Christi. Sed facti sumus sicut parvuli in medio vestrum, vel tanquam si nutrix foveat parvulos suos, ita desiderantes vos cupide volebamus vobis tradere non solum Evangelium, sed etiam animas nostras.* Si hunc vos Apostoli retinetis in omnibus affectum, ejus quoque cathedræ legitime insidere noscatis.
1 Thes. 4. 2. 3. Vel etiam quod sequitur. *Scitis* (inquit) *quæ præcepta dederim vobis. Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstineatis vos à fornicatione, & sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in honore & sanctificatione, non in passione desiderii, sicut & gentes quæ ignorant Deum.* [*Et ne quis supergrediatur neque circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de his omnibus. Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit sed Deum.* Quis etiam ve-
Colloss. 3. 5. strum circumspecte cauteque custodivit id quod sequitur: *Mortificate ergo membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, & concupiscentiam malam, propter quæ venit ira Dei in filios diffidentiæ.* Videtis enim pro queis peccatis ira Dei potissimum consurgat.] Audite itaque quid de vobis prophetico spiritu sanctus idem Apostolus vestrisque con-
2 Tim. 3. 1. similibus prædixerit, ad Timotheum aperte scribens. *Hoc enim scitote, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt enim homines semetipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus inobedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi, voluptatum amatores magis quam Dei, habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita,* sicut & propheta dicit:
Psal. 25. 5. *Odivi congregationem malignorum, & cum impiis non sedebo.* [Et post aliquanta,
2 Tim. 3. 7. quod nostro tempore videmus pullulare) ait: *Semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes: Quemadmodum enim Jannes & Mambres restiterunt Moysi, ita & isti resistunt veritati: homines corrupti mente, reprobi circa fidem, sed ultra non proficient. Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus sicut & illorum fuit.*] Etenim evidenter ostendit,
Tit. 2. 7. qualiter se exhibeant suo officio sacerdotes ita ad Titum scribens: *Te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum sanum habens, irreprehensibile, ut is qui ex adverso est vereatur, nullum*
2 Tim. 2. 3. *malum habens dicere de nobis.* Et iterum ad Timotheum. *Labora* (inquit) *sicut bonus miles Christi Jesu. Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus, ut placeat ei cui se probavit. Nam & qui contendit in agone non coronatur, nisi legitime certaverit.* Hæc quidem bonorum adhortatio. [Quod vero item comprehendit, malorum hominum (ut vos quibusque intelli-
1 Tim. 6. 3. gentibus apparetis) denuntiatio est. *Si quis* (inquiens) *aliter docet, & non acquiescit sermonibus sanis Domini nostri Jesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languescens erga quæstiones, & pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, qui veritate privati sunt, existimantium*

ſtimantium quæſtum eſſe pietatem.] Sed quid ſparſim poſitis amplius utentes teſtimoniis ſenſuum ac diverſorum undis in deſpecta ingenii noſtri cymbula fluctuabimur? Recurrere tandem aliquando uſque ad lectiones illas (quæ ad hoc non ſolum ut recitentur, ſed etiam adſtipulentur benedictioni qua initiantur ſacerdotum vel miniſtrorum manus, eoſque perpetuo doceant, uti ne à mandatis, quæ fideliter continentur in eis, ſacerdotali dignitate degenerantes recedant, ex omni pene ſanctarum ſcripturarum textu merito excerptæ ſunt) neceſſarium duximus, ut apertius cunctis pateat æterna ſupplicia manſura eos & non eſſe ſacerdotes vel Dei miniſtros, qui earum doctrinas atque mandata opere ſecundum vires ſuas non adimpleverint. Audiamus ergo quid princeps Apoſtolorum beatus Petrus de tali negotio ſignaverit: *Benedictus* (inquiens) *Deus & pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui per magnam miſericordiam ſuam regeneravit nos in ſpem vitæ æternæ, per reſurrectionem à mortuis Domini noſtri Jeſu Chriſti, in hæreditatem incorruptibilem, immarceſſibilem, incontaminatam, conſervatam in cœlis in vos, qui in virtute Dei cuſtodimini.* Quare enim inſipienter à vobis violatur talis hæreditas, quæ non ſicut terrena decidua, ſed immarceſſibilis atque æterna eſt? Et poſt aliquanta. *Propter quod ſuccincti eſtote lumbos mentis veſtræ, ſobrii, perfecte ſperantes in eam, quæ offertur vobis, gratiam in revelatione Jeſu Chriſti.* Rimamini namque pectoris veſtri profunda an ſobrii ſitis, & perfecte ſacerdotalem gratiam examinandam in Domini revelatione conſervetis. Et iterum dicit. *Quaſi filii benedictionis non configurantes vos illis prioribus ignorantiæ veſtræ deſideriis, ſed ſecundum eum qui vos vocavit ſanctos, & vos ſancti in omni converſatione eſtote, Propter quod ſcriptum eſt: ſancti eſtote, quia ego ſum ſanctus,* Quis rogo veſtrum ita ſanctitatem toto animi ardore ſectatus eſt, ut hoc quantum in ſe eſt avide feſtinaret implere? Sed videamus quid in ejuſdem ſecunda lectione contineatur: *Chariſſimi* (inquit) *animas veſtras caſtificate ad obediendum fidei per ſpiritum in charitate, in fraternitate, ex corde vero invicem diligentes perſeveranter, quaſi renati non ex ſemine corruptibili, ſed incorruptibili verbo Dei vivi, & permanentis in æternum.* Hæc quidem ab Apoſtolo mandata, & in die veſtræ ordinationis lecta, ut ea indirupte cuſtodiretis, ſed nequaquam à vobis in judicio impleta, ſed nec multum cogitata vel intellecta ſunt. Et infra: *Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationem, & invidiam, & detractiones, ſicut modo geniti infantes, rationabiles, & ſine dolo lac concupiſcite, ut eo creſcatis in ſalutem, quoniam dulcis eſt Dominus.* Recogitate an hæc quoque ſurdis auribus à vobis audita crebrius conculcentur. Et iterum. *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus in adoptionem, ut virtutes annuncietis ejus qui de tenebris vos vocavit in illud tam admirabile lumen ſuum.* Non ſolum enim per vos virtutes Dei non annunciantur vel meliorantur, ſed etiam praviſſimis veſtris apud incredulos quoſque deſpiciuntur exemplis. Audiſtis forte in eodem die, quod in lectione Actus Apoſtolorum lectum eſt. *Petro in medio diſcipulorum ſurgente qui dixit: Viri fratres oportet ſcripturam impleri, quam prædixit ſpiritus ſanctus per os David de Juda.* Et paulo poſt: *Hic itaque acquiſivit agrum de mercede iniquitatis.* Hoc ſecuro vel potius hebeti corde, quaſi non de vobis lectum fuiſſet, audiſtis. Quis (quæſo) veſtrum non quærit agrum de mercede iniquitatis? Judas namque loculos compilabat, vos Eccleſiæ donaria filiorumque animas ejus vaſtatis. Ille adiit Judæos ut Deum venderet, vos tyrannos & patrem veſtrum diabolum ut Chriſtum deſpiciatis. Ille triginta argenteis venalem habuit omnium Salvatorem, vos vel uno obolo. Quid plura? Fertur vobis in medium Matthiæ in confuſionem veſtram exemplum, ſanctorum quoque Apoſtolorum electione vel judicio Chriſti non propria voluntate ſortiti, ad quod cœci effecti non videtis quam longe à meritis ejus diſtetis, dum in amorem & effectum Judæ traditoris ſponte corruiſtis. Apparet ergo eum qui vos ſacerdotes (ſciens) ex corde

1 Pet. 1. 3.
1 Pet. 1. 13.
1 Pet. 1. 14.
1 Pet. 1. 22.
1 Pet 2. 1.
1 Pet. 2. 9.
Act. 1. 15.
Act. 1. 18.

de dicit, non esse eximium Christianum. Sane quod sentio, proferam. Posset quidem lenior fieri increpatio, sed quid prodest vulnus manu tantum palpare, unguentove ungere, quod tumore jam vel fœtore sibi horrescens cauterio & publico ignis medicamine eget, si tamen ullo modo sanari possit, ægro nequaquam medelam quærente, & ab hoc medico longius recedente? O inimici Dei & non sacerdotes, veterani malorum & non pontifices, traditores & non sanctorum Apostolorum successores, & non Christi ministri. Auscultastis quidem secundæ lectionis Apostoli Pauli verborum sonum (sed in nullo modo monita virtutemque servastis, & simulachrorum modo, quæ non vident neque audiunt, eodem die altari a-
1 Tim. 3. 1. stitistis) tunc & quotidie vobis intonantis. *Fratres* (inquit) *fidelis sermo est, & omni acceptione dignus.* Ille dixit fidelem & dignum, vos ut infidelem &
1 Tim. 3. 1. indignum sprevistis. *Si quis Episcopatum cupit, bonum opus desiderat.* Vos Episcopatum magnopere avaritiæ gratia, non spiritualis profectus obtentum cupitis, & bonum opus illi condignum nequaquam habetis. *Oportet*
1 Tim. 3. 2. *ergo hujusmodi irreprehensibilem esse.* In hoc namque sermone lachrymis magis quam verbis opus est, ac si dixisset Apostolus eum esse omnibus irreprehensibiliorem debere. *Unius uxoris virum.* Quid ita apud nos quoque contemnitur quasi non audiretur vel idem dicere & virum uxorum? *Sobrium prudentem.* Quis etiam ex vobis hoc aliquando inesse sibi saltem optavit? *Hospitalem*, id si forte casu evenerit, popularis auræ potius quam præcepti gratia factum, non prodest Domino, salvatore ita dicente: *Amen*
1 Tim. 3. 2. *dico vobis, receperunt mercedem suam. Ornatum, non vinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum.* O feralis immutatio, O horrenda præceptorum cœlestium conculcatio: nonne infatigabiliter ad hæc expugnanda, vel potius obruenda actuum verborumque arma corripitis, pro queis conservandis atque firmandis (si necesse fuisset) & pœna ultro subeunda, & vita ponenda erat? Sed videamus & sequentia: *Domum* (inquit) *suam bene regentem, filios habentem subditos, cum omni castitate.* Ergo imperfecta est patrum castitas, si eidem non & filiorum accumuletur. Sed quid erit, ubi nec pater, nec filius mali genitoris exemplo pravatus conspicitur castus? *Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam adhibebit?* Hæc sunt verba quæ indubitatis effectibus approban-
1 Tim. 3. 8. tur. *Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non vino multum deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Hi autem probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes.* His nimirum horrescens diu immorari, unum veridice possum dicere, quin hæc omnia in contrarios actus mutentur, ita ut clerici (quod non absque dolore cordis fateor) impudici, bilingues, ebrii, turpis lucri cupidi, habentes fidem & (ut verius dicam) infidelitatem in conscientia impura, non probati in bono sed in malo opere præsciti ministrantes, & innumera crimina habentes sacro ministerio adsciscantur. Audistis etiam illo die (quo multo dignius multoque rectius erat, ut ad carcerem vel catastam pœnalem quam ad sacerdotium traheremini) Domino sciscitanti, quem se esse putarent
Mat. 16. 16. discipuli, Petrum respondisse: *Tu es Christus filius Dei vivi*, eique Dominum
Mat. 16. 17. pro tali confessione dixisse: *Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui in cœlis est.* Ergo Petrus à Deo patre doctus, recte Christum confitetur. Vos autem moniti à patre vestro diabolo inique salvatorem malis actibus denegatis. Vero sacerdoti dicitur:
Mat. 16. 18. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Vos quidem
Mat. 7. 26. assimilamini *viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam.* Notandum vero est, quod insipientibus in ædificanda domo arenarum pendulæ mobilitati Dominus non cooperetur, secundum illud: *Fecerunt sibi reges, &*
Mat. 16. 17. *non per me.* Itidemque quod sequitur eadem sonat dicendo: *Et portæ inferni non prævalebunt*, ejusque peccata intelliguntur De vestra quid exi-
Mat. 7. 25. tiabili structura pronunciatur? *Venerunt flumina & flaverunt venti, & impegerunt*

gerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina ejus magna. Petro ejusque successoribus dicit Dominus, *& tibi dabo claves regni cœlorum:* Vobis vero, *non novi vos, discedite à me operarii iniquitatis,* ut separati sinistræ partis cum hœdis, eatis in ignem æternum. Itemque omni sancto sacerdoti promittitur: *& quæcunque solveris super terram, erunt soluta & in cœlis; & quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata & in cœlis.* Sed quomodo vos aliquid solvetis ut sit solutum & in cœlis à cœlo ob scelera adempti, & immanium peccatorum funibus compediti, ut Salomon quoque ait: *Criniculis peccatorum suorum unusquisque constringitur?* Quaque ratione aliquid in terra Prov. 5. 22. ligabitis quod supra modum etiam ligetur præter vosmetipsos, qui ita ligati iniquitatibus in hoc mundo tenemini, ut in cœlis nequaquam ascendatis, sed in infausta tartari ergastula non conversi in hac vita ad Dominum decidatis? Nec sibi quisquam sacerdotum de corporis mundi solum conscientia supplaudat, cum eorum queis præest (siqui propter ejus imperitiam vel desidiam seu adulationem perierint) in die judicii de ejusdem manibus, veluti interfectoris, animæ exquirantur. Quia nec dulcior mors, quæ infertur à bono quoque homine quam malo. Alioquin non dixisset Apostolus velut paternum legatum suis successoribus derelinquens, *Mundus ego sum ab omnium sanguine. Non enim subterfugi quo minus annuntiarem vobis omne mysterium Dei.* Act. 20. 26. Multumque nam usu ac frequentia peccatorum inebriati, & incessanter irruentibus vobis scelerum cumulatorum acsi undis quassati, unam veluti post naufragium (in qua ad vivorum terram evadatis) pœnitentiæ tabulam toto animi nisu exquirite, ut avertatur furor Domini à vobis misericorditer dicentis: *Nolo autem peccatoris, sed ut convertatur & vivat.* Ipse omnipotens Deus totius consolationis & misericordiæ paucissimos bonos pastores conservet ab omni malo, & municipes faciat (subacto communi hoste) civitatis Jerusalem cœlestis, hoc est, sanctorum omnium congregationis, pater & filius, & spiritus sanctus, cui sit honor, & gloria in secula seculorum. Amen.

VITA

VITA
S. WILFRIDI
Episcopi Eboracensis.

AUCTORE

EDDIO STEPHANO.

VITA
S. WILFRIDI

An. Chr. DCCXX.

EPISCOPI EBORACENSIS.

PRÆFATIO.

De humili excusatione scribentis.

PRÆCEPTORUM vestrorum magnitudine, O venerabiles Domini, Acca Episcopus, & Tatbertus Abbas, & totius familiæ ambitu superatus, utinam ut tam effectu parere valeam quam voto. Est enim & hoc opus arduum, & meæ intelligentiæ & eloquentiæ facultas exigua, quæ tamen, etsi ministerium minime expleret injunctum, certe debitum obedientiæ exsolvit obsequium. Maximum enim indicium meæ erga vos reverentiæ est, imperiis vestris amplius me impendere voluisse, quam possem. Quod si dignum aliquid vestræ electioni confecero, id erit profecto divini muneris: quia nec dubitatur ipsorum fide perficiendum, quorum est adhortatione susceptum. Quis namque non intelligit vestris orationibus præsumtum esse, quod etiam per me creditis implendum? Etenim ingens mihi lucrum, & utilitas hoc ipsum, quod beatæ Memoriæ Wilfridi Episcopi recordor. Est siquidem perfecta via ad virtutem, illum scire quis fuerit. Ideo ut breviter dicam omnia quæ de eo sermo referentium jactavit, credite, & minima vos estimate de maximis audivisse. Quia non ambigo, nec eos potuisse omnia cognoscere. Obsecro itaque eos qui lecturi sunt, ut fidem dictis adhibeant; relinquentes antiqui hostis millenos invidiæ stimulos, & recolentes quod eloquentia pertonabat. Semper enim in propatulo fortitudo æmulos habet; feriuntque summos fulgura montes, neque enim me quicquam audaci temeritate, nisi quod compertum, & probatum à fidelibus sit, scripsisse arbitrentur; alioquin tacere, quam falsa dicere maluissem. Cœptum orationibus vestris nos iter carpamus.

CAP. I. *De nativitate S. Wilfridi, & prodigio.*

IGitur beati WILFRIDI Pontificis, Deo adjuvante, & sanctis ejus meritis vitam scribere exordiar, quem Dominus secundum egregii Doctoris sententiam præscivit, & prædestinavit, vocavit, & justificavit, & glorificavit. De utero enim matris suæ valde religiosæ ita eum sanctificatum à Deo prodigium demonstravit, sicut Hieremias audivit à Domino dicente *Priusquam te formarem in utero novi te, & antequam exires de vulva sanctificavi te, Prophetam in gentibus posui te.* Nam cum mater ejus dolore parturientis fatigata in domo sua jaceret, & mulieres circa se mansissent; viderunt viri foris stantes domum illam extemplo quasi ardentem & flammam usque ad cœlum elevatam. Omnes undique concito cursu pavide advenerunt, flammam minuere aquis, hominesque de incendio eripere cupientes. Quibus mulieres de domo obviarunt dicentes: sustinete stabiliter expectantes, ecce modo infans huic natus est mundo. Illi vero stupefacti videntes magnalia Dei, sicut Moyses in rubo vidit flam-

 mam

mam sonantem, nihilque consumentem, agnoverunt: nos autem, fratres, frequenter legimus spiritum sanctum in igne apparuisse, quia Deus ignis est consumens peccatores & illuminans justos. Quod lumen non sub modio, sed super candelabrum Dominus poni jussit, & hoc per beatum Wilfridum Episcopum omnibus pene Britanniæ Ecclesiis palam effulsit. Sicut præsagi futurorum præviderunt, & rei eventus postmodum probavit.

II. *De eo quod in pueritia Deum elegerit.*

CUm ergo puerilis ætatis esset, parentibus obediens, omnibus carus, pulcher adspectu, bonæ indolis, mitis, modestus, stabilis, nihil inane cupiens more puerorum, sed secundum Apostolum Jacobum velox ad audiendum, tardus ad loquendum; omnibus in domum patris sui venientibus humiliter, aut regalibus sociis, aut eorum servis semper edocte ministravit, ut secundum prophetam omnes Dei docibiles essent. Postremo tamen XIII. anno, in corde suo cogitabat paterna rura deserere, dona cœlestia quærere. Privigna enim, matre sua mortua, sibi molesta & immitis erat, tamen arma, & equos, vestimentaque sibi, & pueris ejus adeptus est, in quibus regalibus conspectibus apte stare posset. Cumque benedixisset eum pater ejus sicut Isaac Jacob, & Jacob filios suos, ut crescerent in multa millia populorum; pergens itinere suo usquedum inveniret Reginam Regis Oswin nomine Eanfled, & per nobiles viros, quibus ante in domo patris sui ministrabat, laudatus, præsentatusque est Reginæ, statim, Deo adjuvante, invenit gratiam in conspectu illius. Erat enim decorus adspectu, & acutissimi ingenii, & concedit ei quod petierat, ut sub suo consilio, & munimine Deo serviret. Tunc quidam nobilis eo tempore ex sodalibus Regis, valde sibi amabilis & fidelis, nomine Cudda, proponens secularia desideria contemnere propter infirmitatem Paralysin, cœnobialemque vitam sub regulari disciplina in Lindisfarna arripere maluit. Cui Regina supradicta puerum nuper ad se venientem diligenter commendavit, ut sibi ministraret, & Deo serviret. Jam enim ille secundum præceptum Reginæ accepta diligenti ministratione, domino suo & omnibus senioribus in Monasterio quasi filius, & coætaneis quasi frater statim in amore factus est, pro eo quod omnem regularem vitam cum intimo cordis amore in humilitate & obedientia adimplere nitebatur, & omnem Psalmorum seriem memorialiter & aliquantos libros didicit. Adhuc enim laicus capite, corde vero à vitiis circumcisus Deo serviebat. Et partem cum Samuele Heli sacerdoti ministrante benedictionis accipere meruit.

III. *De eo quod amaverit S. Petri Apostoli limina videre.*

DEinde post circulum annorum, suggerente Spiritu Sancto, appellare & videre sedem Apostoli Petri & Apostolorum principis adhuc inattritam viam genti nostræ tentare in cor adolescentis supradicti adscendit, ab ea omnem modum maculæ solvendum sibi credens, & beatitudinem benedictionis accipiendam. Hunc talem sensum domino suo enotuit, qui statim, ut erat sapiens, suggestum à Deo esse cognoscens consensum dedit filio charissimo omnis boni caput accipere. Tunc autem cum consilio patris sui, Eanfleda Regina ad suum proprium propinquum Erconbertum Regem Cantuariorum per nuntios diligenter commendatum honorifice emisit, ut tamdiu esset cum eo usque dum fideles socios itineris ad Apostolicam sedem tendentes inveniret: Rex vero venientem servum Dei ad se, videns juxta consuetudinem suam in orationibus & jejuniis, in lectione & vigiliis semper occupatum, mirifice diligebat.

ligebat. Psalmos namque quos prius secundum Hieronymi emendationem legerat, more Romanorum juxta quintam editionem memorialiter transmutavit. Anni vertente quoque die, Rex secundum petitionem Reginæ, languenti tædio ducem nobilem, & admirabilis ingenii quemdam Biscop Baducing inveniens, ad sedem Apostolicam properantem ut in suo comitatu esset adquisivit. Perrexit igitur servus Dei cum benedictione parentum suorum ad peregrinationem, sicut Jacob; quæ eis peregrinantibus demum in bonum contigit. Omnibus affabilis, mente sagax, corpore strenuus, pedibus velox, habiles ad omne opus bonum, tristia ora nunquam contraxit; alacer, & gaudens navigio secunde Lugduno Galliæ civitati pervenit, ibique cum suis sociis aliquod spatium mansit, decedente ab eo austeræ mentis duce; sicut à Paulo Barnabas propter Johannem recessit, qui cognominabatur Marcus.

IV. *De eo quod Dalfinus Episcopus S. Wilfridum benigne acceperat.*

BEnedictus Deus qui servos suos defendit, & protegit, & per bonorum auxilia adjuvabit. Nam in supradicta civitate Sanctæ memoriæ Dalfinus Archiepiscopus erat, qui super servum Dei mitissimum Wilfridum posuit oculos suos in bonum, & benigne cum sociis suis hospitio susceperat; videns in facie serena, quod benedictam mentem gerebat: Ideoque omnia illis necessaria, quasi proprii sui essent, abundare fecit, & sibi illum adoptivum filium eligere voluit, dicens ad eum, si manseris mecum fiducialiter dabo tibi bonam partem Galliarum ad regendum in seculum, virginemque filiam fratris mei in uxorem, & te ipsum adoptivum filium habebo, & tu me patrem in omnibus fideliter adjuvantem. Et respondens sanctus Wilfridus servus Dei sapienter, sicut erat edoctus, dixit: sunt vota mea Domino quæ reddam, relinquens, ut Abraham, cognationem, & domum patris mei, ut visitem sedem Apostolicam, & Ecclesiasticæ disciplinæ regulas didicerim in augmentum gentis nostræ, ad serviendum Domino: desiderans à Deo recipere quod diligentibus se promisit; dicens: *Qui reliquerit patrem, aut matrem*, & reliqua, *centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Jam enim vita comite, Deo adjuvante, si vixero, iterum revertens videbo faciem tuam, Hæc & alia audiens sanctus Episcopus veraciter servum Dei esse, & à spiritu Sancto imbutum intellexit: præparans sibi necessaria, in pace Christi secundum voluntatem ejus, cum ducibus & opibus, ad sedem Apostolicam emisit.

V. *De eo quod ad S. Petrum Apostolum benedicte pervenit.*

SErvus igitur Dei Wilfridus ad sedem olim optatam Apostoli Petri & principis Apostolorum gaudens, & gratulans cum sociis suis prospere pervenit. Sicut doctor gentium excellentissimus pergens Hierosolymam ad discipulos Domini, ne forte in vacuum cucurrisset, ita & iste humillimus gentis nostræ igniculus, excitante Deo, à finibus terræ audire sapientiam Præsulum mundi Romam venit, & in oratorio sancto Andreæ Apostolo dedicato, ante altare, supra cujus summitatem quatuor Evangelia posita erant; humiliter genu flectens, adoravit in nomine Domini Dei Apostolum pro quo passus est, ut pro sua intercessione Dominus ei legendi ingenium, & docendi in gentibus eloquentiam Evangeliorum concedisset, & sic factum est ut multorum testimonio comprobatur. Nam per multos menses loca sanctorum omni die ad orationem circumiens invenit doctorem sibi amicum, per Deum & Apostolum fidelem factum, nomine Bonifacium, Archidiaconum, unum ex consiliariis sapientissimum, à quo quatuor Evangelia Christi perfecte didicit, & paschalem rationem, quam schismatici Britanniæ & Hyberniæ non cognoverunt, & alias multas ecclesiasticæ disciplinæ regulas Bonifacius Archidiaconus,

chidiaconus, quasi proprio filio suo, diligenter dictitavit, nam postremo præsentavit eum Papæ beatæ memoriæ, & omnem causam itineris adolescentuli, servi Dei, mirabiliter ostendit: Qui ponens manum suam benedictam super caput ejus, cum oratione benedixit eum. Ille vero servus Dei cum reliquiarum sanctarum, quas illic invenit, auxilio, in pace Christi profecturus, iterum ad patrem suum Archiepiscopum Lugduno Galliæ civitatis commode pervenit.

VI. *De eo quod à Dalfino Episcopo Tonsuræ Petri Apostoli formam accepit & de Martyrio Dalfini.*

INvento igitur Dalfino Archiepiscopo sospite, & sano, gratulabundus filius ad patrem ingreditur, & per ordinem servus Dei Wilfridus beatitudinem ei itineris sui omnem narravit. Et Episcopus gratias agebat Deo, quod filium suum incolumem pergentem, ac iterum revertentem Dominus custodivit. Nam per tres annos simul cum eo mansit, & à doctoribus valde eruditis multa didicit, & amor magis ac magis crescebat inter eos. Etenim servus Dei Wilfridus desiderio concupiscens tonsuræ Petri Apostoli formulam, in modum Coronæ spineæ caput Christi cingentis, à sancto Dalfino Archiepiscopo libenter suscepit. Manus suas sanctus super caput ejus ponens cogitabat in corde suo illum habere post se hæredem, si sic Deus voluisset, aliquid enim melius genti nostræ Deo providente. Nam illo tempore malevola Regina nomine Balthild Ecclesiam Domini persecuta est. Sicut impiissima Regina Jezabel, quæ prophetas Domini occidit, ita ista, exceptis sacerdotibus, & Diaconibus, novem Episcopos occidere jussit: Ex quibus unus est Dalfinus iste Episcopus, quem duces malignissime ad se venire jusserunt. Ille vero intrepida mente, nesciens quid esset sibi futurum, ad agonis locum pervenit, simulque cum eo Sanctus Wilfridus servus Dei, Episcopo tamen prohibente, qui gaudens dixit: nihil melius est nobis, quam pater & filius simul mori, & esse cum Christo. Jam enim sanctus Episcopus Martyrio coronatus est. At vero cum sanctus Wilfridus spoliatus, & pariter ad palmam martyrii intrepidus staret; Duces interrogaverunt, dicentes: Quis est iste juvenis formosus, qui se præparat ad mortem? Dictumque est illis: Transmarinus de Anglorum gente ex Britannia. Iterumque dixerunt: Parcite illi, & nolite tangere eum. Ecce jam sanctus Wilfridus noster nunc confessor factus est, sicut Johannes Apostolus, & Evangelista in dolio oleo fervente inlæsus sedebat, & venenum mortiferum bibebat, & nihil ei nocuit, de quo, & Jacobo Apostolo fratre ejus Jesus dixit: *Vos potestis calicem bibere, quem ego bibiturus sum*, &c.

VII. *De eo quod invitatus est ab Aluchfrido.*

TUnc eo tempore sanctus Wilfridus confessor, patre suo Episcopo honorifice sepulto, cum multiplici benedictione, & reliquiarum sanctarum auxilio navem adscendens, flante vento secundum desiderium nautarum ad regionem suam prospere in portum salutis pervenerunt. Audiens autem Ealfridus, qui cum Oswin patre suo regnabat, talem servum Dei cum suis sociis de Apostolica sede venisse, & verum pascha prædicantem, & Sancti Petri Apostoli Ecclesiæ disciplinam multiplicem didicisse, quam maxime Rex diligebat, suadente sibi fideli amico Coenvalcho occidentalium Saxonum Rege: & ideo ad se venire jussit, Veniens ergo Sanctus Wilfridus ad Regem invitantem se pacifice salutavit eum dicens: Jesus Christus filius Dei præcepit discipulis suis, & principi eorum Petro Apostolo: *Domum in quamcunque intraveritis, dicite: Pax huic domui*. Hujus pacis fundamenta, primum inter corpus & animam, in nobis ponere debemus, ut doctor gentium prædicavit dicens. *Pax Christi exsultat in cordibus vestris*. Deinde inter nos, & proximos pacem habere Jesus

Jesus Christus præcepit dicens: *Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.* Postquam autem finiit prædicationis verba, humiliter Rex prosternens se ante pedes suscepit verba servi Dei electi, & petiit ab eo benedictionem, videbatur enim ei quasi angelus Dei loqueretur. Deinde benedixit ei, & mutuo loqui cœperunt, interrogans eum prudenter, sicut erat sapiens, de disciplina diversa Romanæ Ecclesiæ & institutionis. Ille vero ut erat edoctus sermone perspicuo, scienter in omnibus respondit. Postea Rex adjuravit eum per Dominum, & per Sanctum Petrum Apostolum, ut esset cum eo: & sibi & omni populo, organo spiritali se canente, verbum Dei prædicaret. Ille vero intelligens amorem Regis in eum consentit ei esse cum eo. Tunc enim mirifice anima utriusque in alterum conglutinata erat, sicut animam David, & Jonathæ in alterum compaginatam legimus.

VIII. *De eo quod dedit ei Alucfridus Cœnobium in HRypis.*

DEinde postquam de die in diem inter eos amor augebatur, Alfridus dedit primum Sancto Wilfrido confessori terram x. tributariorum Æstanforda, & post paululum Cœnobium in HRypis cum terra xxx. mansionum pro animæ suæ remedio concessit ei, & Abbas ordinatus erat. Jam enim sicut ei seculi hujus lata janua per dominum aperiebatur, & per Sanctum Petrum Apostolum: Ita large crescebat ei porta aperta eleemosynis pro Domino in pauperes, pupillos, ac viduas, omnique languore infirmitatis colligatos, ostendens perspicue, quid animo gerebat in paupertate. Ecce jam, fratres, videte, & admiramini, quam magnum bonum Deus Regi concessit, qui invenit bonam margaritam, & statim sine mora comparavit eam. Non solum autem Ahlfridus Rex Sanctum Wilfridum Abbatem diligebat; sed omnis populus, nobiles, & ignobiles eum habebant quasi prophetam Dei, ut erat.

IX. *De eo quod ab Ægilberto Episcopo Presbyter ordinatus est.*

IN illis autem diebus veniens Ægilbertus Episcopus transmarinus ad Regem Oswin, & Alhfridum filium ejus, visitavit eos; Indicavitque ei Alhfridus Rex de Sancto Wilfrido Abbate ab Apostolica sede venienti, sicut illi nunciatum erat ab his, qui eum bene noverant, dicens virum esse humilem, & quietum in jejuniis, & orationibus occupatum, benignum, sobrium, modestum, misericordem, plenum autoritatis, & gratiæ Dei; pudicum, prudentem, non vinolentum, docibilem, & bene docentem sermone puro & aperto, Ideoque rogo te, ut imponas super eum Presbyterii gradum, & sit mihi comes individuus. Episcopus autem respondit ei prophetico spiritu: Talis utique debet Episcopus fieri, & eum secundum præceptum Regis in Rypis Presbyterum ordinavit. Sicut enim David, puer electus à Domino, erat per Samuelem unctus dona Prophetica accipere post multas tribulationes; ita meruit & sanctus Wilfridus Presbyter post multas benedictiones sanctorum Dei, & tam multiplices donationes coram Deo, & hominibus, quas enumerare nullus potest, Deo concedente, & in angustiis suis custodiente accepit.

X. *De Conflictu Wilfridi Presbyteri contra Colmannum Episcopum, de ratione Paschæ.*

QUodam tempore in diebus Colmanni Eboracæ civitatis Episcopi Metropolitani, regnantibus Oswin, & Alfrido filio ejus, Abbates, & Presbyteri, omnesque Ecclesiasticæ disciplinæ gradus simul in unum convenientes in Cœnobio quod Streaneshel dicitur, præsenti Sancta-Moniali pissima Hilda, præsentibus quoque Regibus, & duobus Colmanno, & Ægelberthto Episcopis, de paschali ratione conquirebant, quid esset rectissimum, utrum

plina justitiæ: Unumquemque ammonens diversa exhortatione secundum morum qualitatem: videlicet, ut prænosceret quid, cui, & quando proferret. Præ cæteris speciale officium erat, ut jejuniis, & orationibus, & vigiliis incumberet, scripturas legens, (memoriam enim miram in libris habuit) percurrens canones, exempla sanctorum imitatus, cum fratribus pacem implens, tenens quoque humilitatem, & illam supereminentem omnibus donis charitatem, sine qua omnis virtus nihil est; curam pauperum gerens, esurientes pascens, nudos vestiens, peregrinos suscipiens, captivos redimens, viduas ac pupillos tuens, ut mercedem vitæ æternæ inter choros Angelorum cum Domino nostro Jesu Christo accipere mereretur.

XII. *De eo quod in Gallia ordinatus sit.*

LOcutus est autem sanctus Wilfridus dicens: O Domini venerabiles Reges, omnibus modis nobis necessarium est provide considerare, quomodo cum electione vestra sine accusatione Catholicorum virorum ad gradum Episcopalem cum Dei adjutorio venire valeam: sunt enim hic in Britannia multi Episcopi, quorum nullum meum est accusare, quamvis veraciter sciam, quod aut Quartadecimani sunt ut Britones, & Scoti, aut ab illis sint ordinati, quos nec Apostolica sedes in communionem recipit, neque eos qui Schismaticis consentiunt; Et ideo in multa humilitate à vobis posco, ut me mittatis cum vestro præsidio trans mare ad Galliarum regionem, ubi Catholici Episcopi multi habentur: ut sine controversia Apostolicæ sedis, licet indignus gradum Episcopalem merear accipere. Tale jam consilium bene regibus complacuit, præparantes ei navem, & auxilia hominum, & pecuniæ multitudinem, ita ut valde honorifice ad Galliæ regionem perveniret; ibique statim conventio magna facta est, non minus quam duodecim Episcoporum Catholicorum, è quibus unus erat Ægelberchtus Episcopus, qui eum, propter fidem suam indicatam, gratanter & honorifice coram omni populo publice ordinaverunt, & in sella aurea sedentem more eorum sursum elevarunt, portantes in manibus soli Episcopi intra oratoria, nullo alio attingente, hymnosque & cantica in choro canentes. Post spatium namque temporis ad sedem Episcopalem Eboracæ civitatis hunc emiserunt, & præceperunt ei in nomine Domini in catholica fide permanere, sicut Paulus Apostolus Timotheo filio suo custodire propositum suum præcepit, quod per manus impositionem ejus accepit.

XIII. *Quomodo Dominus Pontificem nostrum de mari, & de manu paganorum cum suis liberavit.*

NAvigantibus quoque eis de Gallia Britannicum mare cum beatæ memoriæ Wilfrido Episcopo, canentibus Clericis & psallentibus laudem Dei pro celeumate in choro, in medio mari validissima tempestas exorta est, & venti contrarii, sicut discipulis Jesu in mare Galilææ, erant. Flante enim vento Euro-austro dure, albescentia undarum culmina in regionem australium Saxonum, quam non noverant, projecerunt eos. Mare quoque navem & homines relinquens, terras fugiens, litora detegens, in abyssi matricem recessit. Gentiles autem cum ingenti exercitu venientes navem arripere, prædam sibi pecuniæ dividere, captivos subjugatos deducere, resistentesque gladio occidere, incunctanter proposuerunt. Quibus Sanctus Præsul noster copiosam pecuniam promittens, animas redimere cupiens, leniter pacificeque loquebatur. Illi vero feroces, & indurato corde cum Pharaone populum Dei dimittere nolentes, & dicentes superbe sua esse omnia, quasi propria, quæ mare ad terras projecit; stans quoque princeps sacerdotum idololatriæ coram paganis in tumulo excelso, sicut Balaam maledicere populum Dei, & suis magicis artibus manus

 eorum

eorum alligare nitebatur. Tunc vero unus ex sodalibus Pontificis nostri lapidem ab omni populo Dei benedicto, more Davidico de funda emittens, fronti perforatæ usque ad cerebrum magi exprobrantis inlisit: quem, retrorsum examinato cadavere cadente, sicut Goliatus, in arenosis locis mors incerta prævenit. Ad bellum ergo se præparantes Pagani, aciem frustra in populum Dei direxerunt. Deus enim pro paucis pugnavit, sicut jam Gideon Domini jussu cum trecentis viris bellatoribus Madianitum cxx. millia uno impetu occidit: ita & isti sodales Sancti Præsulis nostri bene armati, viriles animo, pauci numero (erant enim cxx. viri in numero Moysaicæ ætatis) inito consilio & pacto, ut nullus ab alio in fugam terga verteret; sed aut mortem cum laude, aut vitam cum triumpho (quod Deo utrumque facile erat) habere mererentur. Igitur Sanctus Wilfridus Episcopus cum Clero suo flexis poplitibus genuum, & iterum levatis manibus ad Cœlum, Domini auxilium impetravit. Sicut enim Moses, Hur & Aaron sustentantibus manus ejus, Jesu Nave cum populo Dei adversus Amalec pugnante, frequenter Domini protectionem implorans triumphavit: ita & hic isti pauci Christiani, feroces & indomitos Paganos tribus vicibus in fugam versos strage non modica obruerunt, quinque tantum viris (quod mirum dictu est) ex sua parte occisis, orante sacerdote magno ad Dominum Deum suum, qui statim jussit ante horam plenam, priusquam consueverat, mare venire. Præparantibus autem paganis cum Rege veniente totis viribus ad quartum prælium, tunc mare redundans fluctibus tota litora implevit, elevataque cimba processit in altum. Gloriose autem honorificati, gratias ei agentes, vento flante ab Africo, prospere in portum Sandwich atque suaviter pervenerunt.

XIV. *De eo quod interim ordinatus erat Ceadda in sedem ejus.*

QUodam igitur tempore, adhuc Sancto Wilfrido Episcopo trans mare non veniente, Oswin Rex, male suadente invidia, hostis antiqui instinctu, alium præarripere inordinate sedem suam edoctus consensit ab his, qui quartadecimanam partem contra Apostolicæ sedis regulam sibi elegerunt, ordinantesque servum Dei religiosissimum, & admirabilem doctorem de Hybernia insula venientem nomine Ceadda, adhuc eo ignorante, in sedem Episcopalem Eboracæ civitatis indocte contra Canones constituerunt. Veniente vero Sancto Wilfrido Episcopo, res ut erat male acta, non latuit. Revertens quippe ad sedem cœnobialem Abbatis humiliter in HRypis III. annis resedit, nisi quod frequenter ab Wlfario rege Merciorum ad officia diversa Episcopalia in regione sua cum vera dilectione invitatus est. Suscitavit enim Dominus sibi Regem hunc mitissimum, qui inter alia bona in diversis locis multa spatia terrarum pro animæ suæ remedio Episcopo concessit, in quibus mox monasteria servorum Dei constituit. Ecbertus quoque Rex Cantuariorum religiosus, Pontificem nostrum ad se accersivit, & illic Presbyteros multos, (ex quibus unus erat Puta, qui pro eo Episcopatum accepit) & non paucos Diaconos ordinavit. Deusdedit enim Episcopus post Honorium Archiepiscopum diem obiit, ideo autem venerabiliter vivens, omnibus carus, Episcopalia officia per plura spatia agens cum cantoribus Ædde & Æona, & cæmentariis, omnisque pene artis ministerio, in regionem suam revertens cum Regula Benedicti, instituta Ecclesiarum Dei bene melioravit. Tunc ergo in illis regionibus sancto Episcopo, sicut Paulo Apostolo, magnum ostium fidei Deo adjuvante apertum est.

XV. *De eo quod iterum in sedem suam constitutus est.*

POstquam ergo tribus annis transactis Theodorus Archiepiscopus de regione Cantuaria veniens ad Regem Deirorum & Bernicorum, statuta Apostolicæ

Apostolicæ sedis, unde emissus venerat, secum deportans; primoque ingressu illius regionis rem contra Canones male gestam à veris testibus audivit, quod prædonis more Episcopus alterius Episcopi sedem præripere ausus sit; indigneque ferens, Ceaddam Episcopum de aliena sede jussit deponi. Ille vero servus Dei verus, & mitissimus, tunc peccatum ordinandi à Quartadecimanis in sedem alterius plene intelligens, pœnitentia humili secundum judicium Episcoporum confessus emendavit, & cum consensu ejus in propriam sedem Eboracæ civitatis Sanctum Wilfridum Episcopum constituit. Tunc Sanctus Pontifex noster secundum præceptum Domini, non malum pro malo, sed bonum, ut David Saüli, pro malo reddens, qui dixit: *Non mittam manum meam in Christum Domini.* Sciebat sub Wlfario Rege Merciorum, fidelissimo amico suo, locum donatum sibi in Licetfelda, & ad Episcopalem sedem aut sibi, aut alio cuicunque voluisset dare paratum: ideoque pacifice inito consilio cum vero servo Dei Ceadda, in omnibus rebus Episcopis obediente, per omnes gradus Ecclesiasticos ad sedem prædictam plene eum ordinaverunt, & honorifice rege suscipiente eum, in locum prædictum constituerunt. Ibique benedicte in vita sua multa bona perficiens, tempore opportuno in viam patrum exegit, expectans diem Domini in judicio venturo, ut credimus sibi mitissimum, sicut dignum est.

XVI. *De renovatione Basilicæ in Euroica civitate.*

IGitur supradicto Rege regnante, beatæ memoriæ Wilfrido Episcopo Metropolitano Eboracæ civitatis constituto, Basilicæ oratorii Dei, in ea civitate à sancto Paulino Episcopo in diebus olim Eadwini Christianissimi Regis primo fundatæ, & dedicatæ Deo, officia semiruta lapidea eminebant. Nam culmina antiquata tecti distillantia, fenestræque apertæ, avibus nidificantibus intro, & foras volitantibus, & parietes incultæ, omni spurcitia imbrium, & avium, horribiles manebant. Videns itaque hæc omnia sanctus Pontifex noster secundum Prophetam Danielem, *horruit spiritus ejus*, in eo quod domus Dei & orationis quasi speluncam latronum factam agnovit, & mox juxta voluntatem Dei emendare excogitavit: Primum culmina corrupta tecti renovans, artificiose plumbo puro tegens, per fenestras introitum avium & imbrium vitro prohibuit, per quod tamen intro lumen radiebat. Parietes quoque lavans secundum Prophetam, *super nivem dealbavit*, eam enim non solum domum Dei, & altare, in varia supellectili vasorum intus ornavit, verum etiam deforis multa territoria pro Deo adeptus, terrenis opibus paupertatem auferens copiose ditavit. Tunc sententia Dei de Samuele, & omnibus Sanctis in eo implebatur, *qui*, inquit, *me honorificat honorificabo eum*, erat enim Deo & omni populo carus, & honorabilis.

XVII. *De Ædificatione Basilicæ in Hrypis & dedicatione ejus.*

CRescebat ergo cum seculari sumptu, Deo donante, Pontifici nostro, amico Sponsi Æternalis, magis ac magis ardentissimus amor sponsæ virginis uni viro desponsatæ, de matre omnium bonorum progenitæ: quam disciplinæ moribus quasi floribus virtutum, castam & pudicam, continentem & modestam, *circumamictam varietate*, subjectam pulchre adornavit, secundum Prophetam, *Omnis gloria filiæ Regis ab intus.* Sicut enim Moyses tabernaculum seculare manu factum, ad exemplar in monte monstratum à Deo, ad concitandam Israelitico populo culturæ Dei fidem, distinctis variis coloribus ædificavit: ita vero beatissimus Wilfridus Episcopus thalamum veri sponsi & sponsæ, in conspectu populorum corde credentium & fide confitentium, auro, & argento, purpuraque varia mirifice decoravit: nam in Hrypis Basilicam polito lapide à fundamentis

in terra usque ad summum ædificatam, variis columnis & porticibus suffultam in altum erexit, & consummavit. Jam postea perfecta domu, ad diem dedicationis ejus invitatis Regibus Christianissimis, Ecgfrido, & Ælwino fratribus, cum abbatibus, præfectisque & subregulis, totiusque dignitatis personis, simul in unum convenerunt; consecrantes, secundum sapientissimum Salomonem, domum Domino in honorem Sancti Petri Apostolorum Principis dicatam, precesque in ea populorum suffragantium; altare quoque cum basibus suis Domino dedicantes, purpuraque aurotexta induentes, populique communicantes omnia canonice compleverunt. Stans itaque Sanctus Wilfridus Episcopus ante altare conversus ad populum, coram Regibus enumerans regiones, quas ante Reges pro animabus suis, & tunc in illa die cum consensu, & subscriptione Episcoporum & omnium Principum illi dederunt, lucide enuntiavit, nec non & ea loca sancta in diversis regionibus, quæ Clerus Britonum, aciem gladii hostilis manu gentis nostræ fugiens, deseruit. Erat quippe Deo placabile donum, quod religiosi Reges tam multas terras, Deo ad serviendum, Pontifici nostro conscripserunt: & hæc sunt nomina regionum, juxta Rippel, & in Gaedyne & in regione Dunitinga, & in Caetlevum, in cæterisque locis. Deinde consummato sermone, magnum convivium trium dierum & noctium Reges cum omni populo lætificantes, magnanimes in hostes, humiles cum servis Dei, inierunt. Addens quoque Sanctus Pontifex noster inter alia bona ad decorem domus Dei, inauditum ante seculis nostris quoddam miraculum. Nam quatuor Evangelia, de auro purissimo in membranis depurpuratis, coloratis, pro animæ suæ remedio scribere jussit; nec non & Bibliothecam librorum eorum omnem de auro purissimo, & gemmis pretiosissimis fabrefactam, compaginare inclusores gemmarum præcepit; quæ omnia, & alia nonnulla, in testimonium beatæ memoriæ ejus, in ecclesia nostra usque hodie reconduntur, ubi reliquiæ illius requiescunt, & sine intermissione quotidie in orationibus nominis ejus recordantur.

XVIII. *De eo quod infantem resuscitavit.*

M*Irabilis est Dominus in Sanctis suis*, & clarificatus in virtutibus eorum, olim jam in veteri lege servos Dei varios virtutes per Deum fecisse legimus; sicut Helias, & Helisæus servi Dei mortuos suscitaverant; Ita & Apostoli Christi, magistri exemplum sequentes, secundum promissum ejus omnes varios languores in nomine ejus depulerunt, & nunc eodem modo à subsecutoribus illorum, è quibus unus est Sanctus Pontifex noster, ad Dei gloriam infirmitate prostrati sanantur. Nam quadam die Sancto Wilfrido equitante, & pergente ad varia officia Episcopatus sui, Baptizandi utique, & cum manus impositione confirmandi populos; inter eos quædam mulier in villa, quæ dicitur Ontiddanufri, inventa est amaro animo susurrans, mœrore & onere fatigata. Habens enim infantem primogenitum suum mortuum, sub sinu pannis involutum, ejus cadaveris mortui faciem inter alios ad confirmandum Episcopo revolvit, volens sic posse vivificare. Ille vero Sanctus Episcopus noster, statim ut vere mortuum esse intellexit, aliquantulum tamen moratus quid de eo esset agendum. At illa mater coram facie agnoscentis cecidit in terram flens amare, & adjuravit eum audaciter, ut in nomine Domini Dei cum sua sanctitate filium suum suscitaret, & Baptizaret, de oreque leonis liberaret. His & aliis verbis magis & magis non cessavit adjurare per omnes sanctitates Episcopi, genuflectens, & pedes ejus amplectens deosculabatur, lachrymisque amarissimis irrigavit dicens: *O sanctissime, noli orbatæ mulie-*

ris

ris fidem extinguere. Sed credulitatem meam adjuva, suscita eum & baptiza; tibi enim & Deo vivet in virtute Christi, ne dubites. Tunc ille sanctus vir indubitata Christi virtute, & fidem ejus secundum Syrophœnissam mulierem audiens, oratione facta manum ponens super cadaver mortui, statim respiravit, & spiritum vitæ recepit, resuscitatum itaque & baptizatum matri infantem reddidit, præcipiens ei in nomine Domini, ut sibi filium suum in septima annorum ætate Deo ad serviendum redderet. Quod mulier malevola, suadente marito, videns elegantem puerum, contemsit, fugiens de terra sua. Quem præfectus Episcopi, nomine Hocca, latentem sub alis Britonum quæsitum invenit, & coacte abstraxit, ad Episcopumque contulit. Erat autem puer cognomine Eadwald & agnomine filius Episcopi, vivens in Dei servitio in HRypis, usque dum in mortalitate magna diem obiit. O quam magna, & mirabilis misericordia Dei! qui per famulum suum venerandæ mentionis infantulum defunctum, & non baptizatum, ideo in hanc vitam revocavit, ut baptizatus vitæ perenni viveret futuræ beatitudinis.

XIX. *De victoria Regis in feroces Pictos.*

IN diebus autem illis Ecgfridus Rex religiosus cum beatissima Regina Adelreda, cujus corpus vivens ante impolutum, post mortem incorruptum manens adhuc demonstratur; simul in unum Wilfrido Episcopo in omnibus obedientes facti, pax & gaudium in populis, anni frugiferi, victoriæque in hostes Deo adjuvante subsecutæ sunt. Sicut enim juvenis Joas Rex Juda, Joada sacerdote magno vivente adhuc, Deo placuit, & in hostes triumphavit; mortuo vero sacerdote, Deo displicuit, & in hostes triumphare desiit, & regnum minuit: Ita Ecgfrido Rege in concordia Pontificis nostri vivente, secundum testimonium multorum, regnum per undique victorias triumphales augebatur; discordia vero inter eos posita, & Regina supradicta ab eo separata, & Deo dedicata, triumphare in diebus Regis desivit. Nam in primis annis ejus, tenero adhuc Regno, populi bestiales Pictorum feroci animo subjectionem Saxonum despiciebant, & jugum servitutis à se abjicere minabantur, congregantes undique de utribus, & folliculis Aquilonis innumeras gentes, quasi formicarum greges in æstate de tumulis ferventes, aggerem contra domum cadentem muniebant. Quo audito Rex Ecgfridus humilis in populis suis, magnanimus in hostes, statim equitatu exercito præparato, tarda molimina nesciens, sicut Judas Maccabæus in Deum confidens, parva manu populi Dei contra enormem & supra invisibilem hostem cum Bernhaeth subaudaci Regulo invasit, stragemque immensam populi subruit, duo flumina cadaveribus mortuorum replens, ita (quod mirum dictu est) ut supra siccis pedibus ambulantes, fugientium turbam occidentes persequebantur: & in servitutem redacti populi, usque ad diem occisionis Regis, subjecti jugo captivitatis jacebant.

XX. *De victoria adversum Regem Merciorum.*

DEinde post hanc victoriam Rex Ecgfridus cum supradicto servo Dei justus, & sanctus, regensque populos, & validus sicut David in contritione hostium, humilis tamen in conspectu Dei apparens, & colla tumentium populorum, & ferocium Regum, audacior à Deo factus confringens, semper in omnibus Deo gratias agebat, nam Wlfarius Rex Merciorum superbo animo & insatiabili corde, omnes australes populos adversum regem nostrum concitans, non tam ad bellandum, quam ad redigendum sub tributo, servili animo, non regente Deo, proponebat. Ecgfridus vero Rex Deirorum, & Bernicorum, animo rigido, mente fideli, consilio senum,

 patriam

patriam custodire, Ecclesias Dei defendere Episcopo docente in Deum confisus, sicut Barac & Debora, cum parili manu hostem superbum invadens, Deo adjuvante cum parvo exercitu prostravit, & occisis innumeris Regem fugavit, regnumque ejus sub tributo distribuit, &, eo postea quacumque ex causa moriente, plenius aliquod spatium pacifice imperavit.

XXI. *De bonitate Pontificis nostri.*

SIcut igitur Ecgfrido Rege religioso regnum ad Aquilonem, & Austrum per triumphos augebatur: Ita beatæ memoriæ Wilfrido Episcopo ad Austrum super Saxones, & Aquilonem super Britones, & Scotos, Pictosque regnum Ecclesiarum multiplicabatur; omnibus gentibus carus & amabilis, ecclesiastica officia diligenter persolvebat, & omnibus locis presbyteros, & Diaconos sibi adjuvantes abundanter ordinavit, inter seculares undas fluctuantes moderate novas Ecclesias gubernabat. Sicut enim unda convivii non demersit, ita & abstinentia in superbiam non projecit. Quia in conviviis tam abstinenter vivebat, ut nunquam solus, quamvis parvissima phiala esset, potum consumsisset, aut pro calore solis sitiens, aut pro frigore hyemis fatigatus, ut multorum testimonio comprobatur. In vigiliis & orationibus, in lectione & jejuniis quis similis ei inveniatur? corpus quoque integrum ab utero matris, sicut coram fidelibus testatus est, sine pollutione custodivit: quod in aqua benedicta, & sanctificata nocturnis horis indesinenter æstate & hieme consuetudinarie lavavit, usquedum Papa Apostolicæ sedis beatæ memoriæ Johannes pro ætate sua hujus laboris resolutionem habere præcepit. Ideo namque pene omnes Abbates & Abbatissæ Cœnobiorum, aut sub suo nomine secum substantias custodientes, aut post obitum suum hæredem illum habere optantes voto voverunt: Principes quoque seculares viri nobiles filios suos ad erudiendum sibi dederunt, ut aut Deo servirent, si eligerent; aut adultos, si maluissent, Regi armatos commendaret. Hæc autem omnia facem invidiæ & odii in pectoribus multorum, flante diabolo, accenderunt. Sanctus tamen Pontifex secundum egregium prædicatorem arma à dextris & à sinistris, in prosperis & adversis æquali lance patienter portabat, dans semper tam spiritualibus quam secularibus dona, & munera tam large ut nullus ei æqualis inveniebatur.

XXII. *De ædificatione domus Dei in Hagustaldesæ.*

ADhærebat igitur secundum Psalmistam indesinenter Domino, ponens in eum spem suam, reddensque Domino vota sua dulcissima, qui ei omnia concedit. Nam in Hagustaldesæ adepta regione, & regina Æthildrite Domino dedicata, domum Domino in honorem beati Andreæ Apostoli fabrefactam fundavit: cujus profunditatem in terra cum domibus mirifice politis lapidibus fundatam, & super terram multiplicem domum, columnis variis & porticibus multis suffultam, mirabilique longitudine & altitudine murorum ornatam, & variis linearum anfractibus viarum, aliquando sursum, aliquando deorsum, per cochleas circumductam, non est meæ parvitatis hoc sermone explicare quod sanctus ipse Præsul animarum, à spiritu Dei doctus, opere facere excogitavit: neque ullam domum aliam citra Alpes montes talem ædificatam audivimus. Porro beatæ memoriæ adhuc vivens gratia Domini Acca Episcopus, qui magnalia ornamenta hujus multiplicis domus de auro, & argento, lapidibusque pretiosis, & quomodo altaria purpura & serico induta decoravit, quis ad explanandum sufficere poterat? redeamus ad proposita.

XXIII. De

XXIII. *De sanato puero semivivo.*

CUm ædificantes namque cæmentarii murorum hujus domus altitudines, quidam juvenis ex servis Dei, de pinna enormis proceritatis elapsus ad terram, deorsum cadens in pavimentum lapideum, illisus cecidit, confracta sunt crura & brachia; omnibusque membris dissolutis ultima spiramina trahens jacebat, quem cito cæmentarii, secundum præceptum Sancti Pontificis lachrymantis in oratione, in feretro foras portabant, mortuum putantes: statimque signo facto, tota familia simul in unum conveniens, & stans homo Dei in medio fratrum, dixit: Petamus omnes unanimiter Deum plena fide, ut animam hujus pueri in corpus emittat, & vivat sicut Paulo Apostolo concessit. Orantes ergo Deum ut ne inlusor omnibus bonis in hoc ædificio gaudium victoris haberet, & flectentes genua secundum Heliam & Elizeum, oratione facta à sancto Episcopo nostro, & benedictione, spiritum vitæ recepit: & alligantes medici pannis ossa confracta, de die in diem melioratus adhuc vivit, & multo tempore vixit, nomenque ejus est Bothelm, gratias agens Deo.

XXIV. *De invidia excitata contra Pontificem nostrum, & de sede sua expulso.*

INsidiator quasi leo rugiens secundum Petrum Apostolum circumiit ovile Dei, quærens introitum die noctuque, vigilans semper primum militem fortissimum vincere concupiscens, ut timidi facilius superentur; consueta arma arripiens, vasa fragilia muliebria quæsivit, per quæ totum mundum maculavit frequenter. Nam Regis Ecgfridi Regina, nomine Irminburg, suadente diabolo, invidia tunc temporis torquebatur. Nam de lupa, post occisionem Regis, agna Domini, & perfecta Abbatissa, materque familias optima commutata est. Jam namque de pharetra sua venenatas sagittas venefica in cor Regis, quasi impiissima Jezabel prophetas Dei occidens, & Heliam persequens, per auditum verborum emisit, enumerans ei eloquenter Sancti Wilfridi Episcopi omnem gloriam ejus secularem, & divitias, nec non Cœnobiorum multitudinem, & ædificiorum magnitudinem, innumerumque sodalium exercitum, regalibus vestimentis & armis ornatum; talibus itaque jaculis cor Regis vulneratum, ambo calide quærentes sanctum caput Ecclesiarum in suum interitum contemnere, donaque regum pro Deo a se audaciter fraudare; ad auxilium suæ vesaniæ Archiepiscopum Theodorum cum muneribus, quæ excæcant etiam sapientum oculos, quasi Balach Balaam contra Dei voluntatem invitaverunt. Veniente vero Archiepiscopo ad eos, quid mente agerent in contemtu ejus patefacientes, & sine aliquo culpandi piaculo inique damnare (quod absit) consensit. Nam tres Episcopos aliunde inventos, & non de subjectis illius parochiæ, in absentia Pontificis nostri in sua propria loca Episcopatus sui noviter inordinate solus ordinavit. Quo audito sanctus Pontifex noster Regem & Archiepiscopum adiit, interrogans quid causæ esset, ut sine aliquo delicti peccato suis substantiis à regibus pro Deo donatis prædonum more defraudarent. Illi responderunt famosum verbum Pontifici nostro coram omni populo, dicentes: nullam criminis culpam in aliquo nocendi tibi adscribimus: sed tamen statuta de te judicia non mutamus. Ille vero Episcopus noster tali judicio fraudabili non contentus, cum consilio Coepiscoporum suorum, judicium Apostolicæ sedis magis elegit: Sicut Paulus Apostolus sine causa damnatus à Judæis, Cæsarem appellavit. Deinde autem sanctus Pontifex noster conversus à tribunali regali, adulatoribus cum risu gaudentibus dixit: Hoc anniversario die, qui nunc ridetis in meam pro invidia condemnationem, tunc in vestra confusione amare flebitis. Et sic secundum prophetiam Sancti

Sancti evenit. Nam eo die anniversario, Elfwini Regis occisi cadaver in Eboricam delatum est, omnes populi amare lacrymantes, vestimenta & capitis comam lacerabant, & frater ejus superstes usque ad mortem sine victoria regnabat.

XXV. *Quomodo Wilfridus spoliatus sit.* ---

Beatæ memoriæ Wilfridus Episcopus præparans cum suis sodalibus & Clero naves adscendere, multa millia monachorum suorum sub manu Episcoporum noviter ordinatorum relinquens, mœrentes & flentes, Dominumque indesinenter deprecantes, ut suum iter in voluntate ejus dirigeret. Inimici vero nostri Præsulis, malorum suorum memores, putantes in Austrum ad Quoentavic navigantem, & via rectissima ad sedem Apostolicam pergentem, præmiserunt nuntios suos cum muneribus ad Theodericum Regem Francorum, & ad Efruinum impium ducem, ut aut exilio majori damnarent, aut occisis sociis omni substantia sua spoliarent. Deus autem de manu inimicorum, quasi de manu Herodis liberavit eum. Nam eo tempore sanctus Wulfridus Episcopus de Licitfelda expulsus, ea via pergens venit in manus supradictorum inimicorum, quasi in fauces leonis: captus statim, & omni pecunia spoliatus, multisque ex sociis suis occisis misere ad extremum sanctum Episcopum nudum dereliquerunt. Putabant enim, ut non erat, illum esse sanctum Wilfridum Episcopum, errore bono unius syllabæ seducti.

XXVI. *Quomodo in Freis navigio pervenit.*

Nam è contrario Sanctus Pontifex noster secundum desiderium ejus, Zephyro flante vento, ab occidente temperanter versis navium rostris, ad orientem usquedum in Freis prospere cum omnibus pervenit; ibique gentilium copiis inventis, ab Algiso Rege eorum honorifice susceptus est. Tunc statim Sanctus Pontifex noster cum licentia Regis verbum Dei gentibus quotidie prædicavit, enuncians iis verum Dominum patrem omnipotentem, & Jesum Christum filium ejus unicum, & spiritum sanctum sibi coæternum, & baptismum unum in remissionem peccatorum, & vitam æternam post mortem in resurrectione manifeste docuit: & doctrina ejus secundum Paganos bene adjuvavit (erat enim in adventu eorum eo tempore solito amplius in piscatione & in omnibus frugifer annus) ad Domini gloriam reputantes, quem sanctus vir Dei prædicavit. Deinde eo anno accepta prædicatione omnes principes, exceptis paucis, & multa millia vulgi in nomine Domini baptizavit: & primum ibi, secundum Apostolum, fundamentum fidei posuit, quod adhuc superædificat filius ejus, in HRypis nutritus, gratia Dei Wilbrordus Episcopus, multo labore desudans, cujus merces manet in æternum.

XXVII. *De eo quod pretium adpretiati Rex renuit.*

Eodem quoque tempore Efruinus, Dux Theoderici Regis Francorum, misit nuntios suos cum literis ad Aldgelsum Regem Freis, salutans eum verbis pacificis, promittensque ei sub jurejurando modium plenum solidorum aureorum dare, pretium utique scelestе, si Wilfridum Episcopum aut vivum deductum, aut caput ejus occisi sibi emisisset. Statimque Rex, præsentibus nobis, & nuntiis coram populo suo in palatio epulantibus, omnibusque audientibus, legi literas jussit: post lectam vero chartam, accipiens inter manus suas, cunctis videntibus discedens dissipavit, & in ignem coram se ardentem projecit, dicens portitoribus: Enunciate Domino vestro hoc modo me dicentem: sic rerum Creator regnum & vitam

vitam in Deo suo perjurantis, pactumque initum non custodientis scindens destruat, & consumens in favillam devellat. Deinde autem nuntii cum confusione à Rege non consentiente piaculo ad Dominum suum, unde venerant, redierunt.

XXVIII. *Quomodo Daegberth, & Berchtere Reges duo susceperunt eum.*

POstquam Deo amabilis Pontifex noster in Freis hiemaverat, populum multum Domino lucratus; verno tempore adveniente cœptum iter, Deo adjuvante, ad sedem Apostolicam cum comitibus carpebat, veniens ad Francorum Regem nomine Daegberth, qui eum cum honore mansuetissime pro meritis ejus anteactis in eum suscepit. Nam supradictus Rex in juventute sua ab inimicis regnantibus in exilium [a] perditionis pulsus, navigando ad Hyberniam insulam, Deo juvante, pervenit. Post annorum circulum, amici & propinqui ejus viventem & in perfecta ætate florentem à navigantibus audientes, misêre nuntios suos ad Beatum Wilfridum Episcopum, petentes, ut eum de Scotia & Hybernia ad se invitasset, & sibi ad Regem emisisset; & sic Sanctus Pontifex noster perfecit, suscipiens eum de Hybernia venientem, per omnia ditatum, & viribus sociorum elevatum, magnifice ad suam regionem emisit. Et hinc Rex beneficiorum ejus memor erat, diligenter poscens, ut in regno suo Episcopatum maximum ad civitatem Streitburg pertinentem susciperet: & eum nolentem accipere, cum muneribus & donis magnis, & cum Deodato Episcopo suo duce ad Apostolicam sedem emisit. Pergentes itaque Sancti Episcopi, viam Domino dirigente, pervenerunt ad Berchterum regem Campaniæ, virum humilem & quietum, & trementem sermones Dei: qui peregrinos secundum præceptum Domini benigne suscipiens, Sancto Pontifici nostro enuntiavit, dicens: *De Britannia inimici tui nuntios ad me mittentes, suis sermonibus salutantes me; & dona mihi maxima promittentes, si te subterfugientem (ut dixerunt) Episcopum angarizarem, & ad Apostolicam sedem tendentem retinerem: quibus, tam nefariam rem renuens dixi: Fui aliquando in diebus juventutis meæ exul de patria expulsus, sub Pagano quodam Rege Hunnorum degens, qui iniit mecum fœdus in Deo suo idolo, ut nunquam me inimicis meis prodidisset, vel dedisset, & post spatium temporis venerunt ad Regem Paganum sermone inimicorum meorum nuntii, promittentes sibi dare sub jurejurando solidorum aureorum modium plenum, si me illis ad internecionem dedisset. Quibus non consentiens dixit: sine dubio dii vitam meam succidant, si hoc piaculum facio, inritans pactum deorum meorum. Ego vero quanto magis qui Deum verum scio, animam meam pro totius mundi lucro in perditionem non dabo?* Tunc vero Sanctum Pontificem nostrum & suos socios cum honore & ducibus, sicut eum Dominus ubique in peregrinatione protegens magnificavit, ad Apostolicam sedem olim optatam in gratiarum actione emisit.

XXIX. *Quomodo Beatissimus Agatho Apostolicæ sedis Papa cum sancta Synodo Pontificis nostri scripta receperit.*

PErveniente igitur Deo amabili Wilfrido Episcopo prospere cum omnibus ad sedem prædictam, causa adventus ejus perlata urbe innotuit: quia eo tempore Coenwald religiosus Monachus à Sancto Theodoro Episcopo cum suis literis emissus Romam venit, & Beatum Agathonem Papam sedis Apostolicæ rerum dissensio non latuit. Tunc vero congregantibus sanctissimis Episcopis, & Presbyteris plus quam L, in Basilicam salvatoris Domini nostri Jesu Christi, quæ appellatur Constantiniana, Agatho autem sanctissimus ac ter beatissimus Episcopus Sanctæ, Catholicæ, atque Apostolicæ Ecclesiæ in urbe Roma consedentibus dixit.

[a] f. proditionis.

NOn credo latere vestram Sanctam Fraternitatem, quamobrem ad hunc venerabilem conventum eam adsciverim, cognoscere quippe vestram reverentiam cupio, mecumque tractare, qualis in Ecclesiis Britanniæ insulæ, per Dei gratiam ubi fidelium multitudo concrevit, nuper exorta dissensio, quæ ad nos tam per relationem exinde huc venientium, quam per scriptorum seriem perlata est.

Andreas reverentissimus Episcopus Ostiensis, & Johannes Episcopus Portuensis dixerunt: *Omnium quidem Ecclesiarum ordinatio in vestræ Apostolicæ auctoritatis pendet arbitrio, qui vicem Beati Petri Apostolorum principis geritis, cui claves ligandi atque solvendi conditor atque redemptor omnium Christus Dominus contulit. Verum erga quod nobis est injunctum ab Apostolica vestra censura, ante hos dies, consedentibus nobis una cum nostris Coepiscopis & consamulis, relegimus singula scripta, quæ de Britannia insula directi Apostolico vestro Pontificatui detulerunt, tam eorum qui ex persona Theodori reverentissimi Archiepiscopi, illic ab Apostolica sede olim directi, missa sunt, aliorumve cum eisdem scriptis relationes adversus quemdam Episcopum subterfugientem, ut asserunt, quem huc venisse arbitrati sunt; quam ea quæ à Wilfrido Deo amabili Episcopo Eboricæ Sanctæ Ecclesiæ oblata sunt, qui de sua sede ejectus à prænominato sanctissimo, Apostolicam sedem appellans huc usque pervenit: in quibus cum multas quæstiones inferrent, neque secundum Sanctorum Canonum subtilitatem convictum de aliquibus facinoribus, & ideo non canonice dejectum reperimus; neque quælibet facinora perpetrasse dictis propriis accusatores ejus comprobare voluerunt, pro quorum flagitiis degradari debuisset. Potius autem & modestiam hunc tenuisse perpendimus, quod non seditiosis quibusdam decertationibus seipsum implicuisset. Sed postquam de sua sede repulsus est, Coepiscopis suis facti meritum innotescens memoratus Deo amabilis Episcopus Wilfridus, exinde ad hanc Apostolicam sedem accurrit, in qua summi sacerdotii principatum fundavit, qui suo sanguine sanctam Ecclesiam redemit omnipotens Christus Dominus, & Principis Apostolorum auctoritate firmavit. Vestri denique Apostolatus auctoritati concessum est, quid in hoc ordinare præcipiatis. Agatho Sanctissimus, ac ter Beatissimus Episcopus Sanctæ, Catholicæ, atque Apostolicæ Ecclesiæ urbis Romæ dixit: Wilfridus Deo amabilis Episcopus Sanctæ Eboricæ Ecclesiæ præ foribus nostri secretarii moratus, ad nostrum secretarium juxta suam postulationem cum petitione, quam secum adferre dictus est ammittatur. Wilfridus Deo amabilis Episcopus, dum venerabile secretarium ingrederetur dixit: Deprecor vestram Pontificalem Beatitudinem ut meæ humilitatis detitionem excipi, coramque relegi præcipiatis. Agatho Sanctissimus Episcopus dixit: Wilfridi Deo amabilis Episcopi ejus petitio suscepta coram omnibus relegatur, & accipiens Johannes notarius relegit Sancto & Apostolico Concilio.*

Hæc est petitio Wilfridi Episcopi.

VVIlfridus humilis & indignus Episcopus Saxoniæ, ad hoc Apostolicum fastigium, tamquam ad locum munitum turremque fortitudinis, gressus cordis[a] sui Deo præviante perduxi: quia unde normam sacrorum Canonum in omnes Christi Ecclesias per totum orbem diffusas manare cognosco, ex eo meæ humilitatis justitiæ censuram confidenter præstolor conservari. Cognovisse quippe confido vestrum Pontificale fastigium, tam ex meæ parvitatis suggestione, quam quæ viva voce personaliter intimavi, & per satisfactionem petitionis scriptis narrantibus obtuli ejus Apostolicis obtutibus in ipso mei adventus exordio præsentatus, quod nullam in me supplici canonicam culpam reperientes quidam mei Episcopatus invasores, inlicita præsumtione, contra sacrorum Canonum normas ac definitiones, in conventu Theodori Sanctissimi Archiepiscopi Cantuariorum Ecclesiæ, aliorumque tunc temporis antistitum cum eo convenientium, sedem, quam per decem & eo amplius annos cum Dei clementia dispensabam, raptorum more invadere atque eripere moliti sunt, & in eadem sede subsidere, & non solum unum, sed tres in mea Ecclesia sese promoverunt Episcopos, licet Canonica non sit eorum promotio. Quid autem acciderit, ut Theodorus Sanctissimus Archiepiscopus, me superstite, in sedem, quam licet indignus dispensabam, absque consensu cujuslibet Episcopi, tres sua auctoritate, *mea*

a f. mei.

mea humilitate non adquiescente, ordinaret Episcopos, omittere magis quam flagitare pro ejusdem viri reverentia condecet: Quem quidem, eo quod ab hac Apostolica sede directus est, accusare non audeo. Verum si claruit, quod contra jus regularium sanctionum de dispensatione Ecclesiæ, cui licet indignus præeram, ab infestis propulsus sum, sine convictione cujuspiam criminis, & absque culpa facinoris, citra ullius delicti piaculum, quod Canonica percellit severitas; & neque de pristino sede pulsus tumultuosus cuiquam apparui, neque seditionis quæstionem succensi, neque ambitiosis contentionibus obstiti; sed confestim hujus sacro-sanctæ sedis appellavi subsidium, consamulos atque consacerdotes meos earundem provinciarum Episcopos tantummodo protestatus abscessi; siquidem prævidérit vestra Apostolica summitas una cum consedentibus Sanctissimis Episcopis privatum me esse, qui pro nulla culpa convictus sum, humili devotione quæ censentur amplector. Si autem & pristinum Episcopatum[a] *percipere; sequor, totisque viribus veneror ab Apostolica sede prolatam sententiam: tantum ut invasores de pristinis parochiis Ecclesiæ, cui ego indignus vester famulus præfui, vestra synodali sanctione pellantur. Et si rursus in eadem parochia, cui præfui, Præsules adhibere providerit; saltem tales jubeas providere promovendos, cum quibus possim, pacifica atque tranquilla concordia inter nos obtinente, Deo unanimiter deservire. Ut videlicet unusquisque nostrum concessa Ecclesiæ jura cognoscat, & vigilantiam sibi commissis impertiat, ut si placuerit Archiepiscopo & Coepiscopis meis, ut augeatur numerus Episcoporum; tales eligant de ipso Clero Ecclesiæ, quales in synodo placeat congregatis Episcopis: ut non à foris & alienis dominetur Ecclesia: quicquid enim confusum & indiscretum est, inextricabiles atque inexplebiles dissensiones exaggerat: nec valebit à quodam Pontifice ullatenus, de quo contenditur, dispensari. Confido enim, quod omnem devotæ obedientiæ obsequelam statutis Apostolicis exhibebo: ad cujus æquitatem, omnibus abjectis, cum tota mentis confidentia properavi.*

XXX. *De responsione Agathonis.*

AGatho sanctissimus ac ter Beatissimus Episcopus Sanctæ, Catholicæ, atque Apostolicæ Ecclesiæ urbis Romæ dixit: *non mediocriter audientibus satisfacit petitionis series, quam Wilfridus Deo amabilis Episcopus obtulit, in hoc, quod cum se indigne de Episcopali sede ejectum agnoscat, non contumaciter obstitit ambientibus, nec vi vim repellere seculariter maluit: sed humiliter sentiens, auctoris nostri Beati Petri Apostolorum principis Canonicum expetivit subsidium supplici præstolatione; quæ super eo censenda sunt prompte suscepturum pollicetur; nec ambigit de prolatione sententiæ: sed quæ terminantur amplectitur, integra fide se suscepturum perhibens, quod nostro ore auctor noster Beatus Petrus Apostolus, cujus ministerio fungimur, providerit statuendum.*

XXXI. *De Responsione Synodi.*

UNiversa synodus, quæ una cum Sanctissimo atque ter Beatissimo Agathone Apostolico Papa convenit, regulariter inter cætera definiens dixit: "Statuimus, atque decernimus, ut Deo amabilis Wilfridus Episco-"pus Episcopatum, quem nuper habuit, recipiat, salva definitione supe-"rius ordinata, & quos cum consensu concilii ibidem congregandi ele-"gerit sibi adjutores Episcopos, cum quibus debeat pacifice conversari "secundum regulam superius constitutam, à sanctissimo Archiepiscopo "promoti ordinentur, expulsis proculdubio eis, qui in ejus absentia in "Episcopatum innormiter missi sunt. Si quis proinde contra horum sta-"tutorum Synodalium decreta ausu temerario obsistere tentaverit, vel non "obedientem susceperit, vel post quodlibet temporis spatium, quiqui sunt "vel fuerunt, infringere ea in totum vel in partes tentaverit; ex aucto-"ritate Beati Petri Apostolorum principis eum hac sanctione percellen-"dum censemus: ut, siquidem Episcopus est, qui hanc piam dispositio-

[a] Deest *non censuerit*, vel aliquid tale.

"nem temerare tentaverit, sit ab Episcopali ordine destitutus, & æterni
"anathematis reus: similiter si Presbyter, aut Diaconus fuerit, vel inferioris gradus Ecclesiæ: si vero Clericus, Monachus, vel Laicus cujuslibet ditionis, vel Rex, extraneus efficiatur à corpore & sanguine salvatoris nostri Domini Jesu Christi; nec terribilem ejus adventum dignus appareat conspicere. Si quis vero hæc, quæ a nobis statuta & definita sunt, cum sincera devotione & perfecta satisfactione susceperit, tenuerit, perfecerit; videat bona Domini in regione vivorum, consorsque dextræ partis exsistat, ac æternam beatitudinem possideat, & illam beatificam vocem mereatur audire cum omnibus sanctis, qui divino conspectui placuerunt, & æternam gloriam possederunt, audiens & ipse pro obedientia, quam Deus præ omnibus sacrificiis diligit, ab ipso judice omnium Domino nostro Jesu Christo: *venite benedicti patris mei, percipite Regnum quod vobis paratum est ab origine mundi.*

XXXII. *De reditu Pontificis nostri.*

TRansactis itaque ibi multis diebus secundum Apostolicum imperium, & totius Synodi sanctæ jussu, patriam remeare, Judicia Apostolicæ sedis scripta secum reportare, & sancto Archiepiscopo Theodoro, & Rege Ecgfrido ostendere, Deo amabili Episcopo Wilfrido præceperunt. Ille vero sanctus Pontifex noster indubitata fide præceptis Apostolicæ sedis, sicut promiserat, in omnibus humiliter obediens, circumiens loca sanctorum ad orationem per plures dies, & reliquiarum sanctarum ab electis viris plurimum ad consolationem Ecclesiarum Britanniæ adeptus, nomina singulorum scribens, quæ cujusque sancti essent reliquiæ; multaque alia bona, quæ nunc longum erit enumerare, ad ornamentum domus Dei more suo lucratur; cum Apostolicæ sedis & universæ sanctæ Synodi benedictione, cum omnibus gaudens & lætus, ad regionem suam redire, & ad patriam pervenire, Deo adjuvante, incipiebat. Pergente ergo Sancto Præsule nostro ab Apostolica sede cum triumphali judicio per Campaniam, & montana transcendente, in regionem Francorum pervenit: ibique nuper amico suo fideli Daegbertho Rege per dolum Ducum, & consensu Episcoporum (quod absit) insidiose occiso: ex quibus unus cum ingenti exercitu obviavit, cogitans impie in corde suo insidias, nisi Deus restitisset ei, sodales suos omnes spoliatos, aut in servitutem redigere, aut vendere sub corona, seu rebellantes occidere, atque Pastorem sanctum nostrum anxiatum in custodia usque ad Efruini Ducis reservare judicium, Interrogavitque eum Episcopus dicens: *Qua fiducia tam temerarie per Francorum regnum pergis, qui dignus es morte, quia nobis Regem subsidio tuo factum exilio emisisti; Dissipator erat urbium, consilia seniorum despiciens; populos, ut Roboam filius Salomonis, tributo humilians, Ecclesias Dei cum præsulibus contemnens: quorum malorum pœnas luens occisus, cadaver ejus humatum jacet.* Sanctus vero Pontifex noster humiliter respondit Episcopo: *Veritatem dico in Christo Jesu, & per Sanctum Petrum Apostolum non mentior, quia talem virum exulantem,, & in peregrinatione degentem, secundum Dei præceptum populo Israelitico, qui accola fuit in terra aliena, auxiliatus enutrivi, & exaltavi in bonum, & non in malum vestrum: ut ædificator urbium, consolator civium, consiliator senum, defensor Ecclesiarum Dei, in nomine Domini secundum promissum ejus esset. O rectissime Episcope, quid aliud habuisti facere, si exul de genere nostro & semine regio ad sanctitatem tuam perveniret, quam quod ego in Domino feci? Respondit Episcopus: Dominus custodiat introitum,* & reliqua. Et, *Væ mihi peccatori, da indulgentiam, quia, secundum Judam Patriarcham, video te multo justiorem me esse. Sit Dominus nobiscum, & Sanctus Petrus Apostolus in auxilio vestro.*

XXXIII. *De eo quod Rex contemsit judicia Apostolicæ sedis.*

DEinde longa spatia terrarum peragrans, Dei adjutorio in navigio maris magnitudinem superans, inlæsus cum omnibus evasit ad regionem propriam, in subditorum suorum tædio languentium, & ad dominum cum lachrymis clamantium, gaudium maximum, vita comite veniens, vexillum victoriæ ferens, hoc est Apostolicæ sedis judicium secum deportans, pacifice salutans Regem adiit, Regique humiliter scripta Apostolicæ sedis judicia cum totius synodi consensu & subscriptione ostendens, cum bullis & sigillis signatis reddidit: deinde omnibus Principibus ibidem habitantibus, nec non servis Dei in locum synodalem accersitis, ad audienda salutifera consilia, ab Apostolica sede causa pacis ecclesiarum transmissa. Postquam vero quædam difficilia sibi, & suæ voluntati contraria lecta audiverunt, contumaciter quidam ex eis respuerunt. Insuper (quod exsecrabilius erat) defamaverunt in animarum suarum perniciem, ut pretio dicerent redempta esse scripta, quæ ad salutem observantium ab Apostolica sede destinata sunt. Tum vero jussione Regis & ejus consiliatorum, cum consensu Episcoporum, qui ejus Episcopatum tenebant, in custodiam ducere, & novem menses sine ullo honore custodire censuerunt. Jamjamque Rex (ut diximus) scriptis Apostolicæ sedis apertis & recitatis (quod dictu horribile erat) Petri Apostoli, & Apostolorum Principis, qui habet à Deo solvendi ligandique potestatem, cum adulatoribus suis iratus judicia contemnens, sanctum famulum Dei spoliatum seorsum in custodia in suo solo vestimento custodire, & omnes subjectos ejus dispersos per compita viarum, nullumque ad se ex amicis ejus adire, per salutem suam jurans austere præcepit. Regina vero ejus olim suprasata Chrismarium hominis Dei sanctis reliquiis repletum (quod me enarrantem horruit) de se abstractum in thalamo suo manens, aut curru pergens juxta se pependit. Quod Reginæ, sicut [a] Philistæis fugato populo Israelitico, arcamque Dei [b] captantibus, Sancta Sanctorum per civitates suas reducentibus, omnino in malum accidit.

XXXIV. *De hortatione sociorum.*

LOcutusque est Deo amabilis Wilfridus Episcopus sociis suis, Dicens: *Habete in mente, & fratribus meis dicite dies antiquos, quomodo legimus in veteri lege Patriarchas Deo amabiles, & Israelem primogenitum ejus per* CCCC. *annos & amplius de gente in gentem, & de Regno ad populum alterum, expectantes repromissionem, & non desperantes, pertransisse: nec non Moses & Aaron, & omnes Prophetæ Dei, varias ab hominibus persecutiones, sperantes in Domino, perpessi sunt. Legimus quoque in novo Testamento Pastorem magnum ovium & totius Ecclesiæ caput Jesum Christum à Judæis crucifixum, & discipulos suos dispersos, & postea per totum mundum cum suis subsecutoribus in variis tentationibus coronatos, non obliviscentes consolationis quæ tamquam filiis loquitur dicens: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, dum ab eo argueris, quem enim diligit Dominus, castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit. Ideo enim fratres & adjutores mei in Christo, secundum egregium doctorem, nos tantam habentes impositam nubem testium per patientiam curramus ad propositum nobis certamen.*

XXXV. *De domo inluminata à Deo.*

FInito igitur sermone consolationis, duces regis tenentes justum doctorem disciplinæ Dei, & ducentes quasi ovem ad occisionem, qui non aperuit os suum, ad præfectum nomine Osfrid, qui præerat in Broninis

a f. Philistæi. *b* In MSS. *captantes* & *reducentes*, & ita scripserat Heddius.

 urbe

urbe regis, ante eum statuerunt, præcipientes ei sermone regis, ut Pontificem nostrum locis tetra caligine obscuratis, nullo amicorum sciente, diligenter custodiret eum: qui tunc ob maxima fidei merita lumen Britanniæ dici potuit. Comes autem supradictus Regi fidelis, jussu ejus urgente, in latebrosis locis, ubi raro sol per diem inluxit, & lampas in horrorem noctu non accenditur, cum custodibus servabat. Custodes vero jugiter Psalmodiam sancti hominis Dei audientes, & videntes in obscura nocte domum intus lucentem, quasi per diem; omnibus sanctitatem ejus narrantes timore stupefacti [terrorem] incusserunt. *O Lumen æternum Christe, qui nunquam deseris confidentes in te, sed qui lux vera crederis, & illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum! qui, in primordio nativitatis futuri famuli tui, horam, qua de vulva matris egrediebatur, igneo splendore consignabas; nunc in antro nimiæ obscuritatis oranti lucem Angelicæ visitationis adhibere dignatus es, sicut Petro Apostolo tuo ab Herode impio Rege catenato in carcere; Angelus vero Domini adstitit, & lumen refulsit in habitaculo; sit tibi gloria & gratiarum actio.* In ipso ergo temporis spatio, quo eum detentum in custodia sine aliquo honore Rex habuit; Episcopatum ex parte quem prius possidebat, & dona alia non mediocriter promittebat, si jussionibus & censuris ejus acquiescere voluisset; & statuta canonica, quæ ab Apostolica sede missa sunt, eligeret denegare vera esse. Ille ad hæc humiliter, & tamen cum fiducia Apostolicæ auctoritatis respondit, prius se capite truncandum esse, quam id unquam confiteri velle. Ecce bona voluntas, quæ Dominum novit, immutari non potest.

XXXVI. *De sanata muliere.*

MAnente itaque sancto Pontifice nostro patienter in custodia carceris, sic Dei virtutibus declaratus erat; sicut Johannes Apostolus & Evangelista in Pathmos insula à Cæsare relegatus vidit magnalia Dei: nam eo tempore, ut diximus, anxiato sancto Pontifice nostro, mulier Præfecti hujus urbis extemplo alligata languore, totis membris dissolutis rigida, frigido corpore, clausis oculis, spumantique ore ultima spiramina vitæ de pectore insensata trahebat? Vir vero ejus videns statim morientem mulierem, festinanter cucurrit ad sanctum Pontificem nostrum, sicut Centurio ad Dominum; genuflectens & peccata sua deplorans, & Regis in eum commissa confitens; Adjuravit eum in nomine Domini, ut sibi non merenti & mulieri morienti subveniret. Sanctus autem Pontifex noster immemor malorum, sicut Joseph ductus de carcere, miseram adiit, stans super eam aqua benedicta faciem adspergens: & oratione facta, Dei auxilium implorans, os ejus guttatim aqua benedicta madefactum irrigavit: deinde autem eructante, & longa suspiria trahente, apertis oculis sensum vitæ & intelligentiæ recepit, & post paululum calefactis membris, capite elevato, lingua movente loquebatur, gratias agens Domino, sicut socrus Petri sanata, sancto Pontifici nostro honorifice ministravit: & adhuc vivens illa, nunc sancta-monialis materfamilias, nomine Æbbe, cum lacrymis hoc narrare consuevit.

XXXVII. *De eo quod vincula de se cadebant.*

PRæfectus vero suprafatus sanctum Præsulem nostrum in honore habere propter timorem Regis diutius non morari ausus, & propter sanctitatem ejus Dei iram timens, in nullam contumeliam ponere maluit, mittens nuntios ad Regem, dicens: Adjuro te per vitam meam & salutem tuam, ut ne me cogas hunc sanctum Episcopum, & innocentem in perditionem meam diutius punire: quia magis eligo mori, quam eum innoxium flagellare. Quo audito Rex iratus jussit duci in urbem suam [a] Dyunbaer,

[a] *Al.* Dynb.

baer, ad Præfectum nomine * Tidlin quasi ferociorem: Præcipiensque ei, ut hunc talem virum & tantum Pontificem, in compedibus & manicis alligatum, seorsum ab hominibus separatum custodiret. Ille vero præcepto regis coactus, vincula ferrea fabros facere jussit: qui sine causa opus diligenter in membra sancti confessoris nostri metientes facere inchoabant, Deo eis resistente, nam semper aut coangusta & anxiata vincula circumamplectere membra non potuerunt: aut tam dilata & laxata, ut de pedibus evangelizantis, & de manibus baptizantis resoluta caderent. Et ideo timidi facti sine vinculis hominem Dei semper psallentem & Deo gratias agentem, secundum Apostolum ad Hebræos, dicentem: magnum certamen sustinens passionum, in opprobriis spectaculum factus, & rapinam omnium bonorum suorum suscipiens; & his à contribulibus suis illatis: atque ad tempus à Deo definitum inviti seorsum custodiebant.

XXXVIII. *De Regina flagellata, & sanata.*

NAm interim rex cum Regina sua per civitates & castella, vicosque, quotidie gaudentes & epulantes, in pompa seculari circumeuntes, quodam tempore ad Cœnobium, quod Colodesburg dicitur, pervenerunt, cui præsidebat sanctissima materfamilias, nomine Æbbe, soror Oswini regis sapientissima. Illic enim Regina ea nocte abrepta à dæmone, sicut uxor Pilati multis flagellis defatigata, vix diem vivens expectavit. Crastina vero die elucente, mox sapientissima materfamilias veniens ad Reginam, contractis membris simul in unum stricte alligatam, & sine dubio morientem videns, Regem adiit, Regique memorat lacrymabili voce, unde hoc miserabile malum secundum suam intelligentiam ei evenisset; dicens audaciter: Ego scio, & vere scio, quod Deo amabilem Wilfridum Episcopum sine alicujus sceleris piaculo de sede Episcopatus abjecisti, & exilio expulsus sedem Apostolicam adiit; & inde reversum cum scriptis Apostolicæ sedis, quæ habet cum sancto Petro Apostolo potestatem ligandi & solvendi, insipienter contemnens spoliasti; dum & mala malis addens, in carcerem Sanctum conclusisti. Et nunc, fili mi, secundum consilium matris tuæ fac, disrumpe vincula ejus, & sanctas reliquias, quas regina de collo spoliati abstraxit, & in perniciem sui, sicut arcam Dei, per civitates ducens, per fidelem nuntium dimitte ei: & si nolueris (quod optimum est) illum in Episcopatu habere, dimitte eum liberum de regno tuo cum suis, quocunque voluerit abscedat. Tunc secundum meam fidem vita vivet Regina, & non morietur: sin vero hoc renueris, Deo teste non eritis impuniti. Jam enim Rex obediens matri castissimæ factus est, & sanctissimum sacerdotem nostrum resolutum, cum sanctis reliquiis, & suis sociis congregatis, à se libere discedere concessit, & Regina sanabatur.

XXXIX. *De eo quod Beorthvald suscepit eum.*

PRoficiscente ergo Deo amabili Wilfrido Episcopo cum suis sodalibus, patria rura deserens, australia regna in exilio quærens; Dominus, qui sanctis suis in tentationibus adest, Præfectum virum nobili genere, & nomine Beorthvald, filium fratris Ethelredi Regis Merciorum, mitissimo animo in obviam emisit: & statim ut vidit tam honorabiles homines, & causas peregrinationis sancto Doctore nostro revelante audivit, adjurans in nomine Domini manere secum, & partem territorii sui ad habitandum in eo servos Dei cum omni diligentia poposcit. Sanctus vero Præsul noster gratias agens Deo, quod aliquod solatium requiei dedisset; statim in eo territorio pro Deo donato Monasteriolum fundavit, quod adhuc usque hodie Monachi ejus possident. Deinde, vigilante antiqui hostis invidia,

* Al. Tydlin.

invidia, Ethelredus rex, & Regina sua soror Ecgfridi Regis, audientes hominem Dei de patria expulsum, & illic manentem, & modicum quiescentem; præfecto viro Beorthvaldo in sua salute interdicunt, ut sub eo unius diei spatium esset, pro adulatione Ecfridi Regis. Deinde cum odio Pontifex noster expulsus, manentibus tamen illic Monachis suis, Regem Westsexna adiit, nomine Centwini; per parvumque spatium pro subsequente persecutione ibi manebat. Nam illic Regina, soror Irmenburgæ Reginæ, odio oderat eum, uti propter amicitiam regum supradictorum trium dehinc fugatus abscessit.

XL. *Quomodo in Selæsia Paganos convertit ad dominum.*

QUid igitur magis moror in verbis? relaxata custodia, de propria provincia expulsus erat, ita ut nec in aliena regione ultra vel citra mare, ubi potestas Ecfridi prævaluit, requiem habere permiserit: sed sine intermissione persecutionem, quam in eum exercuit, in unaquaque regione, in qua disponebat manere, jugiter commovere non cessavit. Tunc vero gentis nostræ quædam provincia gentilis usque ad illud tempus perseverans vixit, quæ pro rupium multitudine & silvarum densitate, aliis provinciis inexpugnabilis restitit; & ad illos paganos in Southsexum, Deo dirigente viam, & humano auxilio cessante, sanctus Episcopus noster confugit. Invento itaque Rege eorum, cujus nomen erat Ethelwalch, totius exilii sui austeritatem per ordinem enarravit. Cui statim Rex sub federe pacis talem amicitiam promisit, ut nullus inimicorum ejus, aut minaci hostis gladio belligerantis sibi terrorem incuteret, aut munerum & donorum magnitudine pactum initum federis secum irritaret. Sanctus vero homo Dei gavisus in verbis consolationis, gratias agens Deo, primum Regi & Reginæ verbum Dei & regni ejus beatitudinem & magnitudinem leniter suadens, quasi lac sine dolo dedisset, prædicare cœpit: deinde postea cum consensu Regis, Deo concedente, & ex oratione Pontificis sancti nostri, gentes, quibus ante prædicatum non erat, & nunquam verbum Dei audierant, congregatæ sunt. Stans itaque sanctus Wilfridus Episcopus noster in medio gentilium, secundum exemplum Domini nostri Jesu-Christi & præcursoris ejus, dixit: *Pœnitentiam agite, appropinquavit regnum Cælorum. Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Dei Patris, & Filii, & Spiritus-sancti*, & cætera; per plures menses longo ambitu verborum ab exordio mundi Omnipotentis Dei facta in contemtum idololatriæ eleganter enuumerans usque ad diem judicii, ubi pœna æterna peccatoribus, & electis Dei vita perpetua præparabitur; suaviloqua eloquentia omnia mirabiliter per ordinem prædicavit Prædicator Evangelicus, Tunc quippe sanctus Pontifex noster à Deo missus invenit gratiam in conspectu regis, & ostium magnum fidei, secundum Apostolum, apertum erat ei; & Paganorum utriusque sexus, quidam voluntarie, alii vero coacti Regis imperio, idololatriam deserentes, Dominum Potentem confitentes, sicut per Beatum Petrum Apostolum in una die multa millia, baptizati sunt, Rex namque mitis & pius per Dominum factus, villam suam propriam, in qua manebat, ad Episcopalem sedem, cum territoriis postea additis LXXXVII mansionum Selæsiæ, sancto novo Evangelistæ & Baptistæ, qui sibi suisque cunctis vitæ perpetuæ viam aperuit, concedit: ibique fratribus suis congregatis Cœnobium ad requiem fundavit, quod usque hodie subjecti ejus possident.

XLI. *De Cedvala Rege facto.*

IN diebus quoque illis per Pontificem nostrum populus Ecclesiæ Dei copiose de die in diem crescens, & nominis ejus gloria magnifice clarescens

ſcens, venit quidam exul nobili genere de deſertis Ciltinæ & Ondred, nomine Cedvala, ſancti parentis noſtri amicitiam diligenter poſcens, ut ei eſſet in doctrina & auxilio pater fidelis, & ei ille filius obediens, voto vovens promiſit; quo pacto inito, teſte Deo, veraciter compleverunt. Nam ſanctus Antiſtes Chriſti in nonnullis auxiliis & adjumentis ſæpe anxiatum exulem adjuvavit, & confirmavit, uſquedum corroboratus ſpernens inimicos regnum adeptus eſt. Quippe regnante Cedvala, occiſis & ſuperatis inimicis ejus, totam Weſtſexna regionis monarchiam tenens, ſtatim ſanctum Wilfridum Epiſcopum noſtrum, gentilem populum Southſexum bene ad Dominum convertentem, & nomen Domini per ſe magnifice glorificantem, patrem ſuum venerabilem, & ſuper omnes cariſſimum ad ſe venire humiliter accerſivit: jam jamque ſancto & venerabili patre noſtro veniente, rex Cedvala in omni regno ſuo excelſum conſiliarium mox illum compoſuit, ſicut Pharao rex Ægypti Joſeph de carcere deducto ſecundum Prophetam dicentem: *Conſtituit eum dominum domus ſuæ,* uſque, *prudentiam doceret.* Tunc vero Rex Cedvala triumphalis, ſancto Pontifici noſtro per Dominum elevato, &, innumeris terrarum partibus & muneribus donorum ſecundum deſiderium animæ ſuæ pro Deo donatis, magnifice patre ſuo honorificato, regnum ſuum, aut in acie gladii, aut fœdere indultor pacis, inlæſum audaci animo tuebatur.

XLII. *De pace Pontificis noſtri, & Theodori Archiepiſcopi.*

EOdem quoque tempore Theodorus, gratia Dei Archiepiſcopus, auctoritatem Apoſtolicæ ſedis, à qua miſſus erat, metu agitante honorificans, cum Beato Wilfrido Epiſcopo noſtro diu exule ſpoliato vere amicitiam inire diutius moratus non diſtulit. Nam cum Theodorus Archiepiſcopus in ſenecta uberi frequenti infirmitate anxiatus eſt, ad Londoniam civitatem Wilfridum, & Ercenwoldum ſuos Epiſcopos ad ſe invitavit: venientibus autem illis Archiepiſcopus ſapienter totius vitæ ſuæ curſum cum confeſſione coram Domino pure revelavit, dicens: & "hoc maxime ſcrupulum me premit, quod in te, ſanctiſſime Epiſcope, commiſi, conſentiens Regibus, ſine cauſa peccati, propriis ſubſtantiis ſpoliantibus te, &, mœrentibus ſubjectis tuis, in longum exilium exterminantibus "(heu pro dolor) omnis mali. Et tunc confiteor Domino & Sancto Petro Apoſtolo; & vos, ſancti Epiſcopi mei, teſtes eſtote, ut cunctos amicos meos regales & principes eorum ubique ad amicitiam tuam, pro remiſſione peccati mei, per omnem modum volentes nolenteſque conſtringens adtraho. Scio enim poſt hunc annum, appropinquantem vitæ meæ terminum ſecundum Domini revelationem, & ideo adjuro te per Dominum, & ſanctum Petrum mihi conſentire, ut in ſedem meam Archiepiſcopalem ſuperſtitem & hæredem vivens te conſtituam: quia veraciter in omni ſapientia & in judiciis Romanorum eruditiſſimum te veſtræ gentis agnovi. Tunc Sanctus Wilfridus Epiſcopus dixit: det tibi Dominus & Sanctus Petrus remiſſionem omnis controverſiæ commiſſæ, & ero pro tua confeſſione orans pro te amicus in perpetuum: & modo primum mitte nuntios cum literis ubique ad amicos tuos, ut noſtram reconciliationem in Domino, & me olim innoxium expoliatum agnoſcant; & mihi per tuam adjurationem in Domino ſecundumque præceptum Apoſtolicæ ſedis partem aliquam ſubſtantiæ meæ reſtituant; & poſtea, Deo volente, quis dignus ſit ſedem Epiſcopalem poſt te accipere, cum conſenſu tuo in majori conſilio conſulemus.

Deinde Archiepiſcopus, poſt pactum veræ pacis initum, ad Alfridum Regem Aquilonalium miſit literas, per quas adjuravit eum, ut propter timorem Domini, præceptaque Apoſtolicæ ſedis Præſulum, & pro redemptione animæ Ecfridi Regis, qui prius Epiſcopum noſtrum privatum

K omnibus

omnibus de patria innocentem exterminavit, reconciliare sub federe pacis ad multorum salutem cum eo dignatus sit. Non solum autem hunc Regem Archiepiscopus ad concordiam excitavit: sed sibi ubique amicos, quasi prius inimicos, facere diligenter excogitavit. Nam ad Ælfledam sanctam Virginem & Abbatissam suas literas emisit, in quibus commendans secundum auctoritatem Apostolicæ sedis, ut pacem cum sancto Wilfrido Episcopo sine dubio iniret: nec non Ethelredum Regem Merciorum adjurans, & in sua & Christi charitate, secundum quod prius in mente habebat, suscipere eum his sequentibus dictis præcepit.

Gloriosissimo, & excellentissimo Ethelredo Regi Merciorum Theodorus, gratia Dei Archiepiscopus, in Domino perennem salutem. Cognoscat itaque fili mi dilectissime, tua miranda sanctitas, pacem me in Christo habere cum venerando Episcopo Wilfrido, & idcirco te carissime, paterna dilectione ammoneo, & in Christi charitate tibi præcipio, ut ejus sanctæ devotioni, quantum vires adjuvant, præstante Deo patrocinium, sicut semper fecisti, quamdiu vivas, impendas: quia longo tempore propriis orbatus substantiis inter Paganos in Domino multum laboravit. Et idcirco ego Theodorus, humilis Episcopus, decrepita ætate hoc tuæ Beatitudini suggero: quia Apostolica hoc velut sanctis commendat auctoritas, ut ille supra nominatus sanctissimus in patientia sua, sicut dicit Scriptura, possideat animam suam, & injuriarum sibi injuste inrogatarum [immemor] humilis & mitis caput suum Dominum salvatorem sequens, & medicinam expetens, & si inveni gratiam in conspectu tuo, licet tibi pro longinquitate itineris durum esse videatur, oculi mei faciem tuam jucundam videant, & benedicat tibi anima mea, antequam moriar. Age ergo, fili mi, fili mi, taliter de illo supra fato viro sanctissimo, sicut te deprecatus sum. Quod si patri tuo non longe de hoc seculo recessuro obedieris, multum tibi proficiet ad salutem. Vale in pace, vive in Christo, dege in Domino, Dominus sit tecum.

Quid plura dicam? Postquam Ethelredus Rex propter auctoritatem Beatissimorum Pontificum, Agathonis scilicet & Benedicti Sergiique, percipientium dignitatem Apostolicæ sedis, canonice libenter Pontificem nostrum suscipiens, multa Monasteria, & regiones proprii juris reddens, habensque illum in summo honore dignitatis, usque ad finem vitæ fidelis amicus indesinenter perseveravit.

XLIII. *Quomodo Alfridus Rex suscepit Pontificem nostrum.*

FActum est itaque postquam, vergentibus annorum multorum circulis, Sancto Rectore nostro aliquamdiu honorifice in exilio degente, & Monachis suis per diversa loca totius Britanniæ exterminatis, & sub alienis Dominis mœrentibus, exspectantibusque à Domino redemtionem, ut postremo audierunt miserrimæ cladis ruinam, Ecfrido Ultra-Umbrensium Rege occiso, & cum omni optimo exercitus sui agmine à gente Pictorum oppresso. Post eum Alfridus Rex sapientissimus regnavit, qui sanctum Wilfridum Episcopum nostrum de exilio, secundo anno Regni sui, venerabiliter secundum præceptum Archiepiscopi ad se invitavit; & primùm Cœnobium cum possessionibus adhærentibus in Hagustaldese indulgens, & post intervallum temporis, secundum Beatissimi Agathonis Apostolicæ sedis Præsulis, & Sanctæ Synodi judicium, propriam sedem Episcopalem in Eborica civitate, & Monasterium in HRypis cum redditibus suis reddidit, expulsis de eo alienis Episcopis; quod tantum quinque annis in gaudio subjectorum suorum de exilio, sicut Johannes Apostolus & Evangelista Ephesum rediens secure possedit.

XLIV. De

XLIV. *De suscitata inimicitia inter eos.*

NAm antiquæ inimicitiæ suasores, quasi de sopore somni excitati, mare hujus seculi in gaudio serenum, procella flante turbinis, invidiæ folliculo ad triste naufragium moventes, & facem dissensionis extinctam resuscitavere. Quippe inter Regem sapientissimum, & sanctum virum prædictum aliquando pax & securitas, & pene omnis boni gaudium abundavit: aliquando vero aliquod spatium olla fervente nequitiæ plures deterioravit; & sic iterum in concordia, atque iterum in discordia, alternatim per multos annos viventes manebant, usque dum postremo maxima flamma inimicitiæ exardescente, de regione Ultra-Umbrensium sanctus homo Dei à Rege Alfrido expulsus recessit. Nam prima causa est dissensionis eorum de antiqua origine descendens, quia Ecclesia, quæ sancto Petro Apostolo dedicata est, territoriis & possessionibus suis injuste privatur. Secunda est, ut Monasterium supradictum, quod in privilegium nobis donabatur, in Episcopalem sedem transmutatur; & libertatem relinquere, quam Sanctus Agatho, & quique Reges censuerunt fixe & firmiter possidere. Tertia deinde est, ut jussionibus & decretis Theodori Archiepiscopi ab Apostolica sede missi obedire oportere cogebat, non illa significans canonica statuta, quæ in principio Episcopatus sui apud nos degens, aut in novissimis temporibus vitæ suæ constituit, quando omnes Ecclesias nostras ad canonicam pacem unanimiter vocavit: sed magis ea decreta, quæ mediis temporibus suis, quando discordia inter nos in Britannia exorta fuerat, statuit. Ideo sanctus Pontifex noster hæc renuens, ad amicum fidelem Ethelredum regem Merciorum accessit, qui eum cum magno honore propter reverentiam Apostolicæ sedis suscepit; & in multa reverentia Episcopatus ejus, quem reverentissimus Sexwlfus Episcopus vita obeunte ante regebat, sub protectione Dei & illius degens mansit.

XLV. *De consilio Ædswina-pathe* [a].

IGitur Alfredo Rege, cum sancto Berthwaldo Archiepisco & totius pene Britanniæ Episcopis, congregata synodo, in campo qui dicitur Onestrefelda; deinde legatis ad præsentiam sancti Wilfridi Episcopi missis, rogantibus humiliter ut eorum obtutibus dignaretur præsentari, promittentes per nuntios suos statuta canonica de fraude antiqua rationem se reddituros, si ad illorum conventum non negaret pervenire. Quid plura dicam? postquam vero in locum, ubi synodalis disputatio debuerit esse, conveniret; deinde non ita contigit, sicut ei promissum fuerat: sed multæ & magnæ altercationum quæstiones ab eis exortæ emerserunt, maxime ab illis Pontificibus Ecclesiarum: cum voluntate tamen Alfridi Regis, & consensu quorumdam Abbatum id fecisse non dubium habetur, qui pacem Ecclesiarum, avaritia instigante, nullatenus habere concupiverunt; & multa falsa objicientes, quæ nulla ratione veritatis comprobare potuerunt; insuper secundum statuta & jussiones Theodori Archiepiscopi censendum Pontificem nostrum confirmaverunt. Ille vero intelligens quod essent argumentati, humiliter respondit, dicens præceptis illorum consentire, eorumque decretis secundum Canonum normam censuit in omnibus libenter se velle obedire. Deinde multis & duris sermonibus eorum pertinaciam obstinationis, quia per viginti & duos annos Apostolicam potestatem non timuerunt contentiose resistendo exercere, increpavit: & interrogavit eos, qua fronte auderent statutis Apostolicis ab Agathone sancto, & Benedicto electo, & Beato Sergio sanctissimis Papis ad Britanniam pro salute animarum directis præponere, aut eligere decreta Theo-

[a] Ætswinawath.

 dori

dori Archiepiscopi, quæ in discordia (ut diximus) constituit. Interea dum nullus modus locutionis decenter ab illis ordinatus inventus est, unus ex ministris Regis Pontifici nostro valde devotus, quem ille à primævo vagientis ætatulæ incunabulo enutrivit; ex tentorio Regis latenter erupit, simulans alterius effigiem, cohortibus se circumadstantium immiscens quasi ignotus, usquedum ad Pontificem nostrum perveniebat, pandensque ei causam judicii illorum revelabat indicando, dicens: *Hac omnino fraude te moliuntur decipere, ut primitus per scriptionem propriæ manus confirmes eorum tantummodo Judicium, quodcumque destituentes definient succumbere: ut postquam isto alligatus fueris districtionis vinculo, de cætero in posterum permutare nullatenus queas. Ista siquidem erit illorum judicii apertio, ut quicquid in Ultra-Umbrensium aliquando terra possidere visus fuisti, vel in Episcopatu, vel in Monasteriis, vel in qualibet re, cuncta dimittas; & siquid in Merciorum regno subsecutus eras sub Ethelredo rege, omnia reddendo Archiepiscopo coacte relinquas, ab ipso donandum cui vult: & ad postremum temetipsum damnando, de tuo tu sanctitatis honore cum subscriptione degraderis.* Hæc dicens subito subterfugiens discessit. Tunc sanctus vir, summæ virtutis & constantiæ, ista audiens, cognito deceptionis argumento, cautior de subscriptione sæpius replicata effectus est. Reddere vero responsa instanter quærebant, & aliquando minitantes arguebant, dum qui nollet mature confiteri subire arbitrium, cito se sententiæ damnationis subjacere sciret. Quibus respondens ait: *Primum Archiepiscopi audiens judicium illum consonantem statutis sanctorum patrum regulis, toto mentis annisu subjacere amplector.* Ad ultimum vero dum diutius multis agnoscentibus causam celare non poterant, primum dixerunt sanctum famulum Dei omnibus facultatibus spoliare taliter velle, ut nec in Ultra-Umbrensium regno, nec in Merciorum minimam quidem unius domunculæ portiunculum haberet. Hujus autem judicii inclementia ab Archiepiscopo, & Rege diffinita, & ipsos jam inimicos horruit, dicentes impium esse, tam famosum virum in circuitu nationibus absque ullo capitali crimine omnibus bonis suis privare. Novissimum vero aliquid humanius pertractantes censuerunt, ut Monasterium tantummodo quod construxit in HRypis, & dudum cum omnibus ad illud pertinentibus sancto Petro donans commendaverit, perceptumque privilegium à sancto Agathone Papa, Abbati familiæque ibidem conversanti detulit, redderent in possessionem; ea tamen interposita dictione, ut propria manus conscriptione firmiter contestaretur, quod illic quietus consideret, septa Monasterii absque licentia Regis non transmearet, nec aliquid sacerdotalis officii attingeret: sed ut suum de semetipso (quod dictu horribile erat) gradum honoris abjiceret, sub testimonio confirmationis plurimum cogentes compulerunt. Quo audito sanctus Wilfridus Episcopus noster constanter, & intrepida voce elevata, locutus erat, dicens. *Qua ex causa me compellitis, ut tam lugubri calamitatis miseria in memetipsum gladium diræ interfectionis, hoc est subscriptionem propriæ damnationis convertam? Nonne sine aliquo reatu suspicionis offendiculum faciam cunctis audientibus nominis mei divulgationem, qua Episcopi vocabulo, quamvis indignus, per quadraginta prope annos nuncupabar? Nec nonne & ego primus post obitum primorum Procerum à sancto Gregorio directorum [curavi, ut] Scotica virulenta plantationis germina eradicarem; ad verumque Pascha, & ad tonsuram in modum coronæ; quæ antea posteriori capitis parte abrasa vertice, secundum Apostolicæ sedis rationem, totam Ultra-Umbrensium gentem permutando converterem; aut quomodo juxta ritum primitivæ Ecclesiæ consono vocis modulamine binis adstantibus choris persultare; responsoriis, antiphonisque reciprocis instruerem, vel quomodo vitam Monachorum secundum regulam sancti Benedicti Patris, quam nullus prior ibi invexit, constituerem? Et nunc contra me quomodo subitam damnationis ipse protulero, extra conscientiam alicujus facinoris, sententiam? sed de hac noviter orta quæstione, qua meum sanctitatis habitum violare estis conati. Fiducialiter sedem appello Apostolicam: vestrum autem quisquis deponere*

deponere meum dignitatis gradum præsumit, à me hodie invitatus mecum pergat illuc ad judicium. Debent etenim diligenter scire viri Romani sapientes, pro qua culpa vos me degradare cupiatis, prius quam vobis solis ad ista consentiam. Hæc audientes Archiepiscopus & Rex dixerunt: modo utique culpabilis factus à nobis notatus damnetur, quod magis illorum, quam nostrum elegit judicium. Et hoc promittendo Rex addebat Archiepiscopo: Faciam enim, si jubes, absque hæsitationis mora, ut vi opprimentis exercitus mei, coactus hac vice nostrum subire judicium paratum se fateatur. Conciliales autem cæteri dicebant Episcopi: Recordari oportet, quod in nostram promissionis fidem huc usque perrexit, aliter non præsumens: pariter prospero itinere in pace revertamur ad domus nostras.

XLVI. *De reditu ejus ad Æthelredum regem.*

POst has igitur sermocinationes solvitur inutile concilium ex utraque parte, & unusquisque domi revertens secessit: & ita, Deo protegente, servus suus liberatus de manibus inimicorum, ad fidelissimum Regem Æthelredum redibat indemnis. Noster autem Sanctus Pontifex pergens devenit ad Æthelredum Regem, denuntians ei cunctam duræ locutionis infestationem, quæ à Præsulibus contra illius præceptum illata erat. Tunc interrogans quoque Regem, quomodo & qualiter decrevisset de possessione terrarum, propriarumque facultatum, quæ ab ipso donata sunt ei; Rex vero respondit: *Majorem non addo perturbationem, destruendo Monachorum vitam, quæ ad Ecclesiam Beati Petri Apostoli dedicata erat: sed in eadem permanente statu, vita comite, reservabo, quæ à me Domino favente conservata est, usque quo prius tecum nuntios proprios vel scripta proprietatis ad Romam præmisero interrogare de his imminentibus causis, quomodo recta desiderans salvus inveniar.* Hac responsione percepta, congaudentes divisi, unusquisque ad propria remeabat.

XLVII. *De excommunicatione nostra.*

INimici vero qui hæreditatem sancti Pontificis nostri sibi usurpabant, annuntiantes nos esse à sorte fidelium segregatos, & eos qui nobiscum participarent; in tantum communionem nostram execraverunt, ut si quispiam Abbatum, vel Presbyterorum nostrorum, à fideli de plebe rogatus, refectionem suam ante se positam signo crucis Dei benediceret, foras projiciendam, & effundendam, quasi idolothytum, judicabant; & vasa Dei quibus nostri vescebantur, lavari prius, quasi sorde polluta jubebant, antequam ab aliis contingerentur.

XLVIII. *De navigio ejus profectuque Romam.*

HÆc miserabilis & lamentabilis ingruens calamitas à nobis comperta, ad Dominum incessabiliter die noctuque clamantes, in jejunio & fletu cum omnibus subjectis nostris congregationibus fundentes precem orationis offerebamus, quousque parati cum sancto Pontifice nostro adscenderunt navem, & vehiculo navis transportati ad litora Australia, Domino præviante, pervenerunt: tunc vero pedestri gressu super terram simul gradientes, sanctis auxiliantibus Apostolis, salvo spatioso itinere, ad Apostolicam venientes sedem, præsentati adstiterunt progeniculantes flexis poplitibus, obnixe obsecrantes postulabant, ut hoc illorum legationis indiculum, quamvis rusticitate magis conscriptum quam urbanitatis facundia exaratum appareat, pro sua consuetudinaria pietatis clementia non dedignantes susciperent. *Scire enim, dicebant, vestram dignitatem hoc volumus, ut neminem per invidiam accusandum advenimus: sed tantum, ut siquis in vestro Beatissimo Concilio contra aliunde veniens, aliquando perferre ausus est accu-*

sationis objectionem; in quantum vestra adjuvante clementia valuerimus, aut excusare, si falsa; aut confiteri, si vera, parati sumus. Clementia ergo conditoris nostri, & Beatorum Apostolorum Principis protecti, ad hanc gloriosissimam sedem, quasi ad matris gremium, confugimus, sufferendo quicquid vestra beatissima imperabit auctoritas.

Deinde itaque à Beatissimo Apostolico Papa Johanne Sanctus Pontifex noster Wilfridus Episcopus cum reverendissimis Presbyteris, & omni Clero venerabili, benigna pietate susceptus, glorificæ sedis responsa expectantes, per aliquos dies requiescentes, mansione voluntarie præparata manserunt. Interim quoque legati à Sancto Archiepiscopo Berchtvaldo cum suis scriptis accusationis ad Apostolicam sedem directis, supplices petentes sibi præberi à gloriosissima sede auditum legationis suæ, qua fungebantur, simul pervenerunt. Tunc vero Beatissimus Apostolicus Johannes Papa cum Episcopis suis undique congregatis, & omni venerabili clero ad Synodalem locum veniens, præsentato Deo amabili Wilfrido Episcopo cum fratribus suis venerabilibus, primum petitionis suæ cartula coram omni conventu relegebatur hoc modo continens.

XLIX. *De cartula petitionis suæ,*

D*omino Apostolico terque Beatissimo Universali Papæ Johanni, Wilfridus supplex & humilis servus servorum Dei Episcopus,* " Cognoscat Sanctitas vestra istas esse causas, pro quibus hanc sedem Apostolicam, vestramque Beatissimam Præsentiam de ultima terrarum parte jam vice tertia adjuvandus adveni. Primo quia unitas Apostolicorum virorum individua semper esse solet; utque quæ à prædecessore vestro Beatissimo Apathone Papa justissimis atque clementissimis judiciis decreta sunt, vestra pia auctoritas, quia multis non dubium est ad salutem proficere, confirmet & corroboret; & ut pietas vestra intelligere dignetur, quia in omnibus vestræ Beatitudinis jussionibus humiles, & supplices subire parati sumus. Perturbationibus enim nuper in Britannia ortis ex parte eorum, qui contra decreta supradicti Beatissimi Agathonis Papæ, illiusque successorum venerabilium patrum sibimet Episcopatum & Monasteria terrasque cum omnibus meis facultatibus usurpabant, compulsus, hanc sacrosanctam Apostolicam sedem appellavi, contestans eos per Omnipotentem Dominum, & Beatum Petrum Principem Apostolorum, ut si quis aliquam contra me accusationem haberet, ad vestram mecum præsentiam judicandus conveniret, sicut prædecessoris vestri Beati Sergii Papæ scripta decernebant. Et ideo petitionum parvitatis meæ paginam vestræ gloriosissimæ Præsentiæ pro instanti nobis notissima necessitate offerendam curavi, cum quibus vestræ solitæ clementiæ benignas aures pulsare hæc continens præsumo, ut omnia rectitudinis pietatisque, quæ à Beatissimis antecessoribus vestris Dominis Apostolicis, sancto Agathone, & electo Benedicto, & Beato Sergio, unanimiter erga meam parvitatem decreta sunt, vos largiflua pietatis benevolentia confirmare dignemini. Vestram inflexibilem auctoritatem ex intima cordis intentione, non solum ego, sed & omnes qui mecum advenerunt fratres obsecrantes humiliter postulamus, ut si quilibet accusatores contra nos aliunde venerint, per vestram jussionem in medium producti exponant accusationis causas: & si vel minimam quidem confirmare potuerint, libenter vestri arbitrii æquitatem sustinere parati sumus. Si autem mendacia tantummodo vestræ Beatissimæ Auctoritati falsis commendata cartulis adferre ausi sunt; detur nobis licentia, prout vestræ Sanctitati placuerit, ipsas accusationes expurgare. Nec non supplex & humilis vestram Sanctitatem deprecor, ut eadem auctoritatis instantia Ethelredo Regi Merciorum de vitæ nostræ solatio imperare di-

" gnemini

"gnemini, qua prædecessores vestri Beatissimi Apostolici, sanctus Agatho, "Benedictus, & Sergius demandabant, hoc est, ut ipsa Monasteria cum cæ-"teris ad ea pertinentibus, quæ mihi ab ipso Rege Ethelredo, fratre Wl-"fario, vel aliis quibuslibet, pro redemtione animarum suarum perdonata "sunt, nemo per invidiam vel nefandam cupiditatem auferre & invadere, "contra vestra statuta atque illius supradicti Regis voluntatem, præsumat. "Et adhuc summopere vestram almitatem obnixis precibus humiliter de-"posco, ut omnia, quæ antedecessor vester sæpe memoratus, & Beatissimus "Agatho in hac Apostolica sede cum universa Synodo decreverat, ipsum "Regem Alfridum Aquilonensium adimplere, tranquillissimis monitis ob-"secretis. Quod si forte hoc illi durum videatur pro mea causa esse, "Eboraicæ civitatis Episcopatus cum cæteris quamplurimis Monasteriis "in vestro pendeat arbitrio, cui rectissimum gubernare censeatis. Tan-"tum ipsa duo Monasteria, quod primum dicitur HRypis, & alterum, quod "Hagustaldese vocatur, quæ à sancto Agathone Papa hujus Apostolicæ "sedis sub uno privilegio adscripta sunt, per vestræ petitionis auxilium "cum omnibus terris atque possessionibus ad ea pertinentibus nobis resti-"tuantur. Et post has petitiones hoc addam, quod juxta statuta cano-"num debitam venerationem cum fraterna charitate Archiepiscopo Berth-"valdo semper exhibebo: & sic me libenter facturum promitto, tantum-"modo si ipse prædecessorum vestrorum, Beatissimi Agathonis, ejusque "successorum, fundatissima erga meam parvitatem adimpleat decreta.

L. *De eo quod Johannes Papa prædecessorum scripta recensenda dixit.*

Postquam petitionis nostræ series recitata est, & diligenter a gloriosissimis auscultata, ad habitaculaque nostra redire licentiam dederunt; introductis quoque ad præsentiam eorum honorabilem à Sancto Berthvaldo Archiepiscopo cum scriptis suis viris directis ad Apostolicam sedem, quorum multiplices & magnas accusationes contra hominem Dei Wilfridum Episcopum audientes, uniuscujusque capituli examinationem ambobus præsentibus, hoc est accusatoribus, & excusantibus, stabiliter audire in futuro tempore per ordinem promiserunt, & jam ipsos domum redire jusserunt. Tunc Beatissimus Johannes Apostolicæ sedis Papa Coepiscopis suis in Synodali loco sedentibus dixit.

O Sancta Synodus, nostrum est primum sanctissimorum antedecessorum nostrorum percurrere canones, & examinare scripta, de hac eadem inimicitia fraudis ex utraque parte olim ad hanc Apostolicam sedem directa; & diligenter considerare, quid ter Beatissimus Agatho in his causis censuerit, & post eum electus Benedictus, nec non & prædecessor meus sanctissimus Sergius memorialiter retinere, quid de hac eadem re Regibus & sancto Archiepiscopo faciendum sit ab Apostolica sede decreverunt. Deinde facilius ex utraque parte in præsentia fraternitatis vestræ in invicem certantibus, Deo adjuvante, & sancto Petro Principe Apostolorum veritatis lumine instructi mendacium excæcatum agnoscere valeamus, & secundum normam sanctissimorum primorum prædecessorum canonice censeamus. Et hoc tale consilium Beatissimi Johannis universæ Synodo complacuit, & sic fecerunt.

LI. *Wilfridus in Synodo Romana per Johannem Papam absolvitur.*

Itaque quadam die Beatissimus Johannes Apostolicæ sedis Præsul, & reverendissimi Coepiscopi ejus in sanctum concilium congregati, jusserunt utriusque partis accusatorum & defensorum electos viros sancto conventui præsentari, & mox ita factum est. Nam sanctus Wilfridus Episcopus, & venerabiles Presbyteri & Diacones ejus præsentati sunt, humiles & supplices honorabiles facies salutantes, promittentes se cum intimo cordis

affectu illius Apostolicæ sedis decreta suscipere & adimplere. Nec non & sancti Archiepiscopi nuntii secundum præceptum sanctissimorum venientes adstiterunt: quibus datum erat tempus loquendi, ut unum quodcumque capitulum accusationis eligerent, primum adversum nos dicerent; postea ad alia ordinantes in conflictu accederent. Qui responderunt dicentes: *Hoc erat primum capitulum nostræ accusationis, quod iste præsens Wilfridus Episcopus judicia Sancti Episcopi Berthvaldi Cantuariorum Ecclesiæ & totius Britanniæ ab hac Apostolica sede emissi statuta coram Synodo contumaciter renuens contemsit. Nos nostræ partis sententiam detulimus, vos vestram defensionem dicite.*

Stans itaque Sanctus Wilfridus Episcopus noster, honorabili senio convectus, cum fratribus suis venerabilibus in conspectu totius congregationis, dixit: *Humilis & supplex excellentissimam Sanctitatem vestram deprecor, ut meæ parvitatis dignemini veritatem hujus rei gestæ à me audire. Eram enim in concilio sedens cum Abbatibus meis ac Presbyteris, nec non & Diaconibus: unum ex numero Episcoporum illic congregatorum miserunt ad me, interrogantem sermonibus Regis, nec minus & Archiepiscopi, si ipsius solummodo Archiepiscopi judicio consentire voluissem; & quicquid ille judicando decrevisset, an paratus fuissem adimplere omnibus votis, annon? Ad istud ita sciscitanti respondebam: quæ erat illius sententia judicii, scire prius oportet, quam confiteamur, utrum pati ea valeamus exsequendo, an aliter. Ille autem se nescire affirmabat, nec alio modo Archiepiscopum velle revelando cuiquam nostrum patefacere judicii exolutionem dicebat, antequam propria manus subscriptione coram præsenti concilio fatentes confirmaremus, ut ejus unicum per omnia judicium eligentes tenere; nec ab eo ad dexteram, neque ad sinistram declinantes deviaremus. Istius tam angustam districtionis coartationem, dicebam, numquam antea à quoquam hominum coactam audivi, ut omnino juramenti nodo adstrictus fateretur decreta composita, quamvis impossibilia, persolvere, priusquam sciret vim decreti. Attamen ibi coram senatu spopondi, quatenus in cunctis Archiepiscopi judicio, in quibus consonans invenitur statutis sanctorum Patrum, regulis, & canonicis definitionibus, & non discrepans prorsus in ulla re à sancti Agathonis Synodo, cæterorumque orthodoxorum ei successorum reperiatur, toto mentis conatu subjacere parati inveniemur.*

Hanc excusationem sanctus Pontifex noster reddidit, & silendo quievit. Tunc Sancta Synodus respondit: *Wilfridus Deo amabilis Episcopus canonice protectionem suæ defensionis exposuit. Tunc inter se Græcizantes, & subridentes nos, ac celantes multa, loqui cœperunt, postremo dicentes accusatoribus: Non ignoratis, carissimi fratres, [quod] habemus ex præcepto canonum nostrorum, quotiescumque Clericis ab accusatoribus multa crimina objiciuntur; & unum ex ipsis, de quo prius egerit, probare non potuerint; ad cætera jam non admittantur. Sed tamen propter honorem sancti Archiepiscopi ab hujus Apostolicæ sedis monarchia directi, & pro hujus Beatissimi Wilfridi Episcopi reverentia diu fraude spoliati, ut asseritur, Deo & sancto Petro Principe Apostolorum revelante & aperiente, per multos dies & menses omnia capitula plene eventilantes, finem rei imponere desiderantes non fastidiose curabimus.* Post hæc verba Pontifici nostro cum fratribus suis triumphali gaudio incœpto, à Sancta Synodo licentia data, se ad aliarum dierum conflictum præparantes, ad mansiones suas redierunt. Alii vero è contrario primo ingressu conflictionis confusi, domum suam adierunt, & nebulæ mendaciorum flante vento sapientiæ dispersæ; soleque veritatis per Domini adjutorium & sanctum Petrum inlucescente, per plura spatia dierum & mensium ab omni piaculo scelere degradandi pure perfecteque excusatus probabilis sanctus Pontifex noster apparuit. Nam per IIII menses & LXX conciliabula sanctissimæ sedis, de fornace ignis examinandus, Apostolica potestate hoc modo auxiliante purificatus (ut dicam) evasit: [recitatumque] breviter, quia in Sancto Pascha, tertia die, ter Beatissimi Agathonis Synodus adversum pravitates hæreticorum cum centum XXV orthodoxis Episcopis constituta est: ex quibus unusquisque

pro

pro sua provincia & civitate veram fidem confessus est, & subscriptione sua confirmavit. Hæc coram omni populo more Romanorum clara voce legebatur, in qua scriptura inventum erat inter cætera: *Wilfridus Deo amabilis Episcopus Eboricæ civitatis, Apostolicam sedem de sua causa appellans, & ab hac potestate de certis incertisque rebus absolutus, & cum aliis* CXXV. *Coepiscopis in synodo judicii sede constitutus pro omni Aquilonali parte Britanniæ & Hiberniæ insulis, quæ ab Anglorum & Britonum, nec non Scotorum & Pictorum gentibus colebantur, veram & catholicam fidem confessus est, & cum subscriptione sua corroboravit.* Itaque quo audito omnes cives Romani sapientes stupefacti sunt. Tunc Bonifacius & Sisinnius, & alii nonnulli, qui eum in diebus beatæ memoriæ Agathonis agnoscentes viderant, dicebant istum esse præsentem Domino amabilem Wilfridum Episcopum, quem beatissimus Agatho purificatum de accusationibus Apostolica auctoritate absolutum olim ad propria remisit: Et iterum nunc (prò dolor!) infestatorum insidiæ exorbitare de propria sede fecerunt. Qui per XL. & eo amplius [annos] Episcopatus officia fungebatur, & tam honorabilem senem cum fratribus venerabilibus accusatores falsidici, & cum Pseudograiis audaci temeritate, & (ut ita dicam) unus Diaconus & alii omnes sine aliquo Ecclesiasticæ dignitatis gradu, in conventu Apostolicæ sedis excellentissimam personam ausi sunt accusare. Et ideo digni sunt pœnas luere, in ima carceris angustia usque ad finem mortis macerari. Et tunc viri Romani verum eos dixisse affirmabant. Dixit autem beatissimus Johannes Apostolicæ sedis Papa: *Beatus Wilfridus Deo amabilis Episcopus, in quo nullam criminis per tot conciliabula nostra examinando tam diligenter objectionem invenimus, beati Petri Apostoli & Apostolorum principis auctoritate, qui habet potestatem solvendi ligandique ab occultis delictis, exsolutus sit: Et quod beatus Agatho, & electus Benedictus, sanctusque Sergius, Apostolici Præsules, de eo censuerunt; nostræ quoque parvitatis humilitas cum totius Synodi consensu, Regibus, & Archiepiscopis scripta judicia per manum beati Wilfridi Episcopi ad eos emissa affirmare decrevit, hoc modo dicens.*

LII. *Johannis Papæ Epistola ad Ethelredum & Alfridum Reges.*

D*ominis eminentissimis, Ethelredo Regi Merciorum, & Alfrido Regi Derorum & Bernicorum, Johannes Papa.* De vestræ quidem eximiæ religionis accessibus, gratia Dei operante, gaudemus; fervorem fidei cernentes in vobis, quam ex prædicatione Principis Apostolorum, Domino vestras animas illuminante percepistis, & efficaciter retinetis, ut gaudium nostrum melior accessus amplificet. Illud vero animos nostros afficit, & consacerdotum; at totius Ecclesiæ contristavit auditum inextricabilis quorumdam dissensio, quod & ad correctionem oportet Domino annuente perducere, ut non contemtores Pontificalium decretorum sed ut obedientiæ filii ante Dominum omnium judicem comprobemini esse custodes. Dudum enim sub Apostolicæ memoriæ, prædecessore nostro Agathone Pontifice, dum Wilfridus Episcopus ad hanc sedem Apostolicam veniens appellasset; præsentibus ejus contrariis, qui à Theodoro venerandæ memoriæ Archiepiscopo sanctæ Cantuariorum Ecclesiæ ex hac Apostolica sede mandato, & Hildæ religiosæ memoriæ Abbatissæ ad eum accusandum huc prius advenerant, etiam hic Episcopi de diversis provinciis cum suprafato sancto Pontifice congregati, quæ à partibus dicebantur, regulariter quæsierunt, & sententialiter decreverunt; eandemque sententiam successores ejus sancti Pontifices prædecessores nostri secuti sunt. Nec hoc venerandæ memoriæ Theodorus Præsul, qui ab hac Apostolica sede directus erat, contravenisse recognoscitur, neque accusationem aliquam postmodum ad hanc sedem Apostolicam demandavit: magis autem (ut ex ejus dictis apparuit) & decretis Pontificali-

"bus obsecutus erat. Succurrendum erat itaque cum Dei præsidio, ne "perseveret in uno loco dissensio, dum cæteris consacerdotum ac plebium "unanimitas maneat. Et hæc de præteritis memorabimus. De præsen-"tibus quoque innotescere inclitæ vestræ Christianitati prævidimus, quod "hi, qui de eadem insula Britannia huc advenerunt, & accusationes con-"tra Wilfridum Episcopum detulerunt; ille superveniens cum fratribus "suis in accusatores ejus quod accusaverunt, retorserunt. Quorum con-"flictus apud conventum reverentissimorum Episcoporum & sacerdotum, "qui hic ad præsens inventi sunt, per dies aliquot fieri procuravimus: "apud quos omnia quæque in scriptis vel anterioribus, vel modernis, par-"tes detulerunt, vel hic inveniri potuerunt, vel à partibus verbaliter di-"cta sunt; subtiliter inquisita ad cognitionem nostram perducta sunt: "donec ipsæ principales personæ, de quibus contentio exorta est, præ-"sentes affuerint, quos necesse erat, ut contentio omnis finem accipiat, "advenire & consedere. Et idcirco admonemus Berthvaldum Præsulem "sanctæ Cantuariorum Ecclesiæ, quem auctoritate principis Apostolorum "Archiepiscopum ibidem confirmavimus, reverentissimum fratrem no-"strum, ut Synodum convocet una cum Wilfrido Episcopo: & concilio "regulariter celebrato, Bozam atque Johannem Episcopos in Synodum "faciat advenire, vocesque partium audiat, & consideret quid sibi invi-"cem partes valeant approbare: & siquidem eo suffragante apud Syno-"dum hoc regulariter determinare valuerit, gratum nobis & partibus ex-"pedit: sin aliter acciderit, illos Synodaliter moneat, ut commotionibus "suis quæque prodesse suis partibus [possunt] unaquæque consideret, & "hanc sedem Apostolicam simul occurrant, ut ampliori concilio flagite-"tur ac decidatur, quod hactenus non valuit terminari; atque per gratiam "Sancti Spiritus, qui cum discordia venerant, revertantur in pace. Scire "autem debet quicumque de iis advenire distulerit, vel (quod est exse-"crandum) venire contemserit, seipsum dejectioni submittat & hinc ab-"jiciendus: nec ibidem ab ullo Præsulum sive fidelium recipiendus. Qui "enim suo inobediens exstitit auctori, non poterit inter ministros ejus "atque discipulos recenseri. Vestra proinde Christiana & regalis subli-"mitas pro Dei timore & Christianæ fidei reverentia & pace, quam Do-"minus Jesus-Christus suis dedit discipulis, subventum faciat atque Con-"cursum; ut hæc quæ à Deo inspirante perspeximus, ad effectum perve-"niant: ut pro hujusmodi religioso annisu merces vobis adscribatur in "Cœlis, quatenus & hoc seculo Christo protegente regnetis incolumes, "& æterni Regni ejus Beatum consortium habeatis. Ideo recordemini, "O filii carissimi, quid de hac eadem re Beatissimus Agatho, cæterique post "eum consona voce nobiscum Præsules Romanæ Ecclesiæ Apostolica au-"ctoritate sanxerunt. Quicumque enim cujuslibet personæ audaci teme-"ritate contemserit, non erit à Deo impunitus, neque sine damno cœlitus "alligatus evadet. Incolumem Eminentiam vestram gratia superna cu-"stodiat.

LIII. *Qualiter jussus patriam redire Sanctas reliquias secum portavit.*

TRansactis itaque multis mensibus, pene quotidie in conflictu diligenter examinatus, postremo tamen in victoria omnino excusabilis apparuit. Jam vero Sancto Pontifici nostro volenti ad sedem Apostolicam manere, & in sua senectute sibi mundum crucifigere, vitamque ibi finire; Apostolicus Antistes, & Universa Sancta Synodus humiliter obedientiam suam olim promittenti singulariter præcipientes illum Apostolica auctoritate de certis incertisque causis post longam afflictionem pure absolutum patriam remeare, judiciaque conscripta Regibus, & Archiepiscopis portare, & mœrorem subditorum sedare, gaudiumque amicorum renovare

renovare in nomine Domini jusserunt. Ille autem Sanctus Pontifex noster sciens obedire, cum sociis loca Sanctorum circumiens, moreque suo ab electis viris sanctas reliquias nominatim congregans, aliaque indumenta purpurea, & serica ad ornamenta Ecclesiarum lucratus, cum benedictione Sanctorum patriam remeavit, pergens per plana & aspera camporum & montium longo itinere, usquedum Galliarum regionem pervenit.

LIV. *Meldis graviter ægrotans, de sanitate sua, ac reditu in patriam cælitus fit certior.*

DEinde igitur iter agentibus, Sanctus Pontifex noster maximo languore infirmitatis correptus, equo primitus vehitur: postremo tamen inter manus mœrentium ad Dominumque clamantium in feretro portatus, ad Meldum civitatem vix vivus deducitur, nihil de morte ejus dubitantes. Quippe qui nihil alicujus cibi, vel liquoris, quatuor diebus & quatuor noctibus degustavit: sed in excessu jacens spiritus, tantum halitus & calida membra vivum demonstrabant. Quinta demum die mane illucescente, ecce Angelus Domini in veste candida Sancto Pontifici nostro apparuit, dicens: *Ego sum Michael summi Dei nuntius, qui misit me ad te indicare, quod tibi adduntur anni vitæ pro intercessione Sanctæ Mariæ genitricis Dei semperque Virginis, & pro subditorum tuorum lacrymis ad aures Dei pervenientibus: Et hoc tibi erit signum, quod ab hac die in dies melioratus sanaberis, & ad patriam tuam pervenies, tibique substantiarum tuarum carissima reddentur, & in pace vitam consummabis. Paratus quoque esto: quia post quatuor annorum spatium iterum visitabo te. Jam enim memento, quod in honore Sancti Petri & Andreæ Apostolorum domos ædificasti: Sanctæ vero Mariæ semper Virgini intercedenti pro te nullam fecisti. Habes hoc emendare, & in honorem ejus domum dedicare.* Et post hæc verba Angelus Dei assumtus ab oculis ejus decessit. Sanctus itaque Pontifex noster quasi de somno excitatus surgens, inter choros canentium & flentium resedit, dicens: ubi est Acca Presbyter? qui statim cum gaudio advenit, gratias agens Domino cum omnibus, quod eum sedentem & loquentem vidissent. Deinde ergo remotis fratribus de domo, solo fidelissimo Presbytero suo Acca, qui nunc est beatæ memoriæ gratia Dei Episcopus, per ordinem (sicut supra diximus) visionem omnem revelavit: & statim Sanctus Presbyter præfatus acuti ingenii intellexit, gratias agens Domino, eo modo Pontifici nostro pro intercessione Sanctæ Mariæ Virginis matris Domini, & pro subditorum suorum precibus annos vitæ additos, sicut Ezechiæ Regi Judæ quindecim annos adjectos: quorum quinque pro electione David patris sui, alii autem quinque pro Regis ipsius bonitate & ploratu ad parietem converso anni vitæ adduntur.

LV. *In Angliam transmittit, & cum Berthvaldo in gratiam redit.*

TUnc ergo Pontifex Sanctus noster, manibus & facie lavatis, omnibus nostris mira hilaritate gaudentibus, vitam ei à Domino concessam gratulanter confitentibus; sumto aliquantulum cibo, secundum Jonathan illuminatis oculis refocillatus erat: & post paucos dies, convalescente eadem infirmitate, capto itinere usque ad mare pervenerunt: cujus magnitudinem navigio superantes, in Cantuaria Regione portum salutis Deo adjuvante invenerunt. Illic autem Archiepiscopo Berthvaldo invento, Sancti Pontificis nostri nuntii cum eo loquebantur. Qui eis spopondit mitigare judicia dura olim in Synodo statuta: qui Apostolica auctoritate coactus, & per nuntios suos scriptis directis territus erat, & tremebundus, pacifice sine simulatione (sicut rei eventus probavit) Sancto Pontifici nostro reconciliatus erat. Deinde itaque cum multitudine Abbatum suorum,

rum, cum muneribus juxta Londoniam civitatem ab Oriente læti abeuntes inventi sunt. Postremo ad Ethelredum Regem, qui ante regebat Merciorum populum, semper fidelissimum amicum, nimirum pro nimio gaudio lacrymantem, Sanctus Pontifex noster veniens, mitissime eum salutavit, osculantes & amplexantes se invicem, honorifice ab amico more suo susceptus erat. Qui ei salutationis verba ab Apostolica sede emissa, & statuta de se judicia signata cum bullis & sigillis humiliter ostendit. Ille vero statim apertis & recitatis Apostolicæ sedis literis, prosternens se in terram obedienter spopondit, dicens. *Hujus Apostolicæ auctoritatis scriptis, ne unius quidem literæ apicem unquam in vita mea condemnabo, neque facientibus consentiam: sed ut impleantur, secundum vires meas adjuvabo.* Sicut autem promiserat, ita sine dubio effecit. Jam enim merces Deo donante æterna retribuetur ei in bono. Nam statim Coenred, quem Regem post se constituit, ad se invitavit, & adjuravit eum in nomine Domini & in sua charitate, obedire præceptis Apostolicæ sedis. Ille autem voluntarie sic facere promisit.

LXI. *Legationem ad Alfridum Regem mittit sine fructu.*

DEnique post non multi temporis spatium, Ethelredo amico suo docente, Sanctus Pontifex noster electos nuntios Badwinum Presbyterum & Abbatem, magistrumque Alfridum ad [a] Aldfridum Ultra-Umbrensium Regem, sibique notos emisit, dicentes ad eum: *Sanctus Pontifex noster salutat te pacificis verbis, postulatque à te ut licentiam sibi veniendi ad præsentiam tuam concedas cum literis salutationis Apostolicæ sedis, & judiciis de sua causa Apostolica potestate constitutis.* Quibus Rex in prima vice nihil dure & austere respondit: sed conductione facta & statuta die iterum revertendi ad se, tunc respondere promisit: fratres vero secundum præceptum Regis altera vice in die conductionis revertentes ad eum, sciscitantesque ab eo, quid ad responsionem esset dicturus. Quibus Rex, sicut consiliarii ejus persuaserunt, respondit: *O fratres mihi ambo venerabiles, petite à me vobismet ipsis necessaria, & ego propter reverentiam vestram donabo vobis. De causa vero Wilfridi Domini vestri nolite me ab hoc die diutius flagitare. Quia quod ante prædecessores mei Reges, & Archiepiscopus, cum consiliariis suis censuerunt, & quod postea nos cum Archiepiscopo ab Apostolica sede emisso cum omnibus pene Britanniæ vestræ gentis Præsulibus judicavimus; hoc, inquam, quamdiu vixero, propter Apostolicæ sedis (ut dicitis) scripta numquam volo mutare.* At hanc sententiam plene postmodum mutavit, & vere pœnituit eum.

LVII. *Alfridi Regis obitus, & successores.*

DEinde namque nuntii triste nuntium portantes recesserunt ab eo, vultum ejus ultra non videntes: veneruntque ad Dominum suum. Nam ultio divina nihil morata, sed secundum Prophetiam Præsulis Apostolicæ sedis in vinculis alligatum infirmitatis districte Regem compressit. Qui statim, ut erat sapientissimus, agnoscens ab Apostolica potestate perculsum se esse; pœnitentia ductus confessus est peccatum suum in Sanctum Wilfridum Episcopum contra Apostolicæ sedis judicia commissum, dicens significando: *Si aliquo modo ad me viventem venire per invitationem potuisset, statim piaculum meum emendarem. Et tamen votum vovi Deo & Sancto Petro, si de illa infirmitate sanatus surrexissem secundum Sancti Wilfridi desiderium & Apostolicæ sedis judicium omnia servare. Sin vero Deo volente defunctus fuero, præcipio in nomine Domini, quicumque mihi in Regnum successerit, ut cum Wilfrido Episcopo pro remedio animæ meæ & suæ pacem & concordiam ineat.* Hæc verba fidelissimi testes audiverunt, nobisque indicaverunt. Ex quibus est

[a] Aldfrithum.

Ælfleda

Ælfleda Abbatiſſa & ſapientiſſima virgo, quæ eſt vere filia Regis, nec non & Ædelburga Abbatiſſa, & multi alii teſtes hæc adfirmaverunt. Regem vero languor oppreſſit, loquela illum per multos dies deſeruit, poſtremo diem obiit, & poſt eum Eadwulfus per parvum ſpatium regnavit: ad quem Sanctus Pontifex noſter de exilio cum filio ſuo proprio veniens de HRypis, quaſi ad amicum nuntios emiſit: quibus auſtere & dure, perſuaſus à conſiliariis ſuis, pro antiqua nequitia ſua reſpondebat, dicens: *Per ſalutem meam juro, niſi de Regno meo in ſpatio ſex dierum diſceſſerit, de ſodalibus ejus quoſcumque invenero, morte peribunt.* Et poſt hæc aſpera verba, de Regno, quod duos menſes habuit, conjuratione facta adverſus eum, expulſus eſt, & regnavit pro eo puer Regius, cui nomen erat Oſred, filius Alfridi Regis, & Sancto Pontifici noſtro filius adoptivus factus eſt.

LVIII. *Synodus Niddenſis habita in cauſa Wilfridi apud Northumbros; ubi pax reformata.*

IN primo anno Oſredi Regis, Berthvaldus Cantuariorum Eccleſiæ & pene totius Britanniæ Archiepiſcopus de Auſtro veniens, habens ex præcepto Apoſtolicæ ſedis Aquilonalium Regem cum omnibus Epiſcopis ſuis, & Abbatibus, & totius Regni ejus principibus, ad Synodalem locum de cauſa Beati Wilfridi Epiſcopi diligenter invitare; & ita factum eſt. Nam in unum locum juxta fluvium Nid ab Oriente congregati Rex cum ſuis, & tres Epiſcopi ejus cum Abbatibus, nec non & Beata Ælfleda Abbatiſſa ſemper totius provinciæ conſolatrix, optimaque conſiliatrix; Berchtvaldus quoque Archiepiſcopus & Wilfridus Epiſcopus ſimul in una die advenerunt. Deinde ſedentibus Rege & Epiſcopis cum principibus eorum in loco Synodali, tali modo Archiepiſcopus loqui incipiebat: "Oremus "Dominum Deum noſtrum, ut pacis concordiam in cordibus noſtris per "Spiritum-Sanctum indulgeat. Habemus enim, ego & Beatus Wilfridus "Epiſcopus, ſcripta Apoſtolicæ ſedis parvitati meæ per nuntios directa, "& per ſemetipſum ſimiliter allata, ut ea in præſentia reverentiæ veſtræ "recitentur, humili prece depoſcimus. Quibus venerabiles Domini Li-"centiam dederunt, & coram Synodo omnibus audientibus utriuſque libri "à principio uſque ad finem legebantur. Poſt lectionem autem cunctis "tacentibus Berectfridus, ſecundus à Rege princeps, ad Archiepiſcopum "dixit: nos qui interpretatione indigemus, quid Apoſtolica auctoritas di-"cat, audire delectat. Et reſpondit ei Archiepiſcopus dicens: Judicia "Apoſtolicæ ſedis longo circuitu & ambagibus verborum, unum tamen "intellectum de eadem utrique libri oſtendunt: quorum brevi ſermone "ſenſum tantum explicabo. Apoſtolica namque poteſtas, quæ primum "Petro Apoſtolo & principi Apoſtolorum ligandi ſolvendique donata eſt, "ſua auctoritate de Beato Wilfrido cenſuit, ut in præſentia mea, licet "indignus, & omnis conventus, Præſules Eccleſiarum hujus provinciæ, "antiquam inimicitiam pro ſalute animarum relinquentes, Beato Wilfrido "Epiſcopo in bono reconcilientur. Nam his Coepiſcopis meis è duobus "ab Apoſtolica ſede judiciis optio datur, utrum voluerint eligant, ut aut "cum Wilfrido Epiſcopo pacem plene perfecteque ineant, & partes Ec-"cleſiarum, quas olim ipſe regebat, ſicut ſapientes mecum judicaverint, "reſtituant: aut ſi hoc optimum noluiſſent, omnes ſimul ad Apoſtolicam "ſedem pergerent, ibique majori conſilio dijudicentur. Si quis vero con-"temnens (quod abſit) neutrum ex his duobus implere voluerit; ſciat ſe, "ſi Rex ſit, aut Laicus, à corpore & ſanguine Chriſti excommunicatum: ſi "vero Epiſcopus, aut Presbyter (quod eſt execrabilius & dictu horren-"dum) ab omni gradu Eccleſiaſticæ dignitatis degradari. Hæc ſunt ju-"dicia Apoſtolicæ ſedis brevi ſermone expoſita. Epiſcopi vero reſiſten-"tes, dixerunt: quod prædeceſſores noſtri olim, Theodorus Archiepiſco-

"pus ab Apostolica sede emissus. & Ecfridus Rex censuerunt, & postea "in campo, qui * Estrefeld dicitur, una nobiscum pene totius Britanniæ "Episcopi, suaque Archiepiscopali præsentia excellentissima cum Rege "Alfrido judicavimus, quomodo immutare quis valeat? Interea autem "Beatissima Ælfleda Abbatissa benedicto ore suo dixit: vere in Christo "dico testamentum Alfridi Regis in ea infirmitate, qua vitam finivit, qui "votum vovit Deo & Sancto Petro dicens: si vixero, omnia judicia A-"postolicæ sedis quæ antea renui audire, de Beato Episcopo Wilfrido "implebo. Si tamen diem obiero, dicite tamen hæredi meo in nomine "Domini, ut pro remedio animæ meæ judicium de Wilfrido Episcopo Apo-"stolicum repleat. Hæc ea loquente, Berechtfridus, præfatus Regis prin-"ceps, respondens dixit: hæc est voluntas Regis & principum ejus, ut man-"datis Apostolicæ sedis, & præceptis Alfridi Regis in omnibus obedia-"mus. Nam quando in urbe, quæ Bebbanburg dicitur, obsessi, & undi-"que circumcincti hostili manu in angustiaque rupis lapideæ mansimus; "inito consilio inter nos, si Deus nostro regali puero Regnum patris sui "concessisset, quæ mandavit Sancta Apostolica auctoritas de S. Wilfrido "Episcopo, adimplere Deo spopondimus: & statim post vota, mutatis "animis inimicorum, concito cursu omnes cum juramento in amicitiam "nostram conversi sunt, apertis januis de angustia liberati sumus, fugatis "inimicis nostris Regnum accepimus. Postquam hæc verba finita sunt, Episcopi sibi mutuo separati ab aliis inire consilium cœperunt; aliquando cum eis Archiepiscopus, aliquando vero sapientissima virgo Elfleda: & hujus Sancti Concilii talis finis exstitit, ut omnes Episcopi & Rex cum suis optimatibus pure pacis concordiam cum Sancto Wilfrido Episcopo inierint, quam inter se usque ad finem vitæ conservaverunt, reddentes ei duo optima Cœnobia, quæ in HRypis & in Hagustaldese cum omnibus reditibus suis: & illa die omnes Episcopi se invicem osculantes & amplexantes, panemque frangentes communicaverunt: & gratias agentes Deo omnis hujus Beatudinis, in pace Christi ad sua loca remearunt.

Mirabilis Deus in sanctis suis, qui pro amore totius ecclesiæ salutifera pace animas Præsulum coronavit. Et hæc est maxima beatitudo ex utraque parte, tam illorum, qui per longa spatia annorum possessionem suam possidebant, & voluntari ad emendationem in pace Christi ante suum obitum Pontifici nostro reddiderunt; quam nostrorum, qui per diversa exilia dispersi, tristes sub alienis Dominis servi eramus: & nunc in pace omnium ubique reconciliatorum cum Domino nostro, capite carissimo, spem vitæ cum Domino gerentes, gaudentes & exultantes in benedictione vivimus.

LIX. *Wilfridi morbus, morbique interpolatio.*

LÆtitia hujus seculi luctu miscebitur, & omnis res ad finem respicit. Nam cum tempus, quod Michael Archangelus prædixerat, appropinquaret; sanctus Pontifex noster pergens de Hagustaldese, ex templo tali languore correptus est, quali olim in Meldum civitate fatigatus erat, ut inde validiorem sustineret languorem. Tunc omnis familia cum intimo cordis mœrore consueta arma orationum arripiens, die noctuque indesinenter canentes & deprecantes Dominum concedere ei inducias vitæ, saltem ad loquendum, & domos suas ad disponendas, possessionesque dividendas: & ne nos quasi orbatos sine Abbatibus relinqueret. Hujus autem luctuosæ calamitatis fama longe lateque pervolavit, & omnes Abbates ejus de suis locis, & Anachoritæ concito cursu pergentes, die & noctu indesinenter in his secundum traditiones hominum de morte ejus hæsitantes, undique congregati, absque spe præsentium & absentium, tamen

* al. Hosterfeld. i. e. Nosterfeld, ut hodie.

ad

ad viventem pervenerunt: domumque ingressi genuflectentes & unanimiter omnes in luctu rogantes Dominum, ut in se promissionem suam expleret dicentem: ubicumque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum, dicit Dominus, & ut Pontifici nostro aliquod spatium vitæ concederet: & Deo concedente ita factum erat, ut & omnem vitam nostram in diversis locis secundum suum desiderium sub Præpositis à se electis constitueret, & substantiam suam intus & foris Deo & hominibus suo judicio dispertiret, quod ante non perfecerat. Nam ex illa die, quasi de somno excitatus, accipiens intellectum, memoriam, & loquendi facultatem, integræ sanitati redditus erat: & nos Deo gratias agentes, miroque gaudio lætificati, unusquisque suam viam adiit.

LX. *Ejusdem testamentum, & designatio Tatberti Præpositi Ripensis.*

SAnctus itaque Pontifex noster in gaudio suorum, & pace perfecta vivens, ea omnia quæ prius hominibus defuisse ei videbantur: per spatium anni & dimidii post infirmitatem plene perfecteque emendavit. Nam non multo tempore ante Beatæ memoriæ obitum, in HRypis cum duobus Abbatibus & fratribus valde fidelibus, omnibus numero VIII invitatis ad se, gazophylacium aperire claviculario præcepit: & omne aurum & argentum cum lapidibus pretiosis in conspectu eorum deponere, & in quatuor partes secundum judicium suum dirimere jussit. Qui nihil moratus præcepto Sancti Patris obediens, sic omnia complevit, Sanctus autem Pontifex noster ad fideles testes dixit. *Scitote, fratres mei dilectissimi, cogitationem meam, quam ante olim cogitavi, ut Sancti Petri Apostoli sedem iterum appellarem & viderem, unde liberatus fui frequenter, Deoque volente vitam illic meam finirem; & unam optimam ex his quatuor partibus ad numera offerenda per Ecclesias sanctorum mecum deducere, donaque portare ad Ecclesiam Sanctæ Mariæ matris Domini dedicatam, & ad Sanctum Paulum Apostolum munera pro anima mea offerre. Si vero Deus aliquid aliud provideret, ut frequenter senibus evenire solet, & dies obitus mei me occupaverit; vobis fidelibus præcipio in nomine Jesu Christi, ut per nuntios ad supradictas Ecclesias munera mea mittatis. Ex tribus vero aliis partibus unam pauperibus populi mei pro redemtione animæ meæ dividite: alteram autem partem Præpositi Cœnobiorum duorum sæpe dictorum inter se dividant: ut cum muneribus, Regum & Episcoporum amicitiam impetrare potuerint. Tertiam vero partem iis, qui mecum longa exilia perpessi laboraverunt, & quibus terras prædiorum non dedi; secundum uniuscujusque mensuram dispertite illis: ut habeant, unde se post me sustentent. Iterum alia vice post spatium temporis fidelibus dixit: Fratribus recolite, quod hunc Tatberhtum Presbyterum, propinquum meum, qui nunc usque meus comes fuit individuus, hujus Cœnobii constituo in HRypis Præpositum: ut regimen meum, quamdiu vixero, habeat; & post obitum meum sine scrupulo possideat. Ideo namque hæc statuta dico, ut me Michael Archangelus visitans paratum inveniat; signa enim obitus mei multa frequentant.*

LXI. *Monasterii rebus dispositis, pergit ad Coelredum Regem Merciorum.*

POst has ergo sermocinationes, secundum jussionem Pontificis nostri pulsato signo, tota familia HRyporum simul in unum congregata est: ad quam introgressus Sanctus Pontifex noster, & residens loqui incipiebat, hoc modo dicens: *Frater noster reverentissimus Celinus aliquamdiu Præpositus debitæ nostræ observantiæ multum in Domino laboravit: & nunc ad pristinum statum conversationis atque ad deserta loca revertere, & contemplativam vitam, sicut olim, exercere, & soli Deo servire concupiscit. Et hoc ei diutius nolo renuere. Admoneo tamen vos, ut regulariter vitæ vestræ institutionem conservare dignemini, usquedum Deo volente iterum veniam ad vos. Verum hi duo Abbates*

entes sanctum corpus pontificis in curru deducentibus, ab iisque petentibus sanctum corpus lavare, & diligenter honorificeque indui, sicut dignum erat, licentiam impetraverunt. Tunc enim quidam ex Abbatibus, nomine Bacula, syndonem suam supra faciem terræ expandit, & super eam sanctum corpus deposuerunt fratres, suis manibus lavantes, ecclesiasticeque induentes, & præfinitum locum cum hymnis & canticis cum timore Dei portabant: & super domum, quasi residentium avium cum sonitu iterum audierunt, & statim iterum avolantium in cœlum cum suavi modulamine pennarum. Sapientes autem, qui illic aderant, dixerunt, certe se scire, angelorum choros cum Michaele venisse, ac animam sancti Pontificis in Paradisum deducere. Deinde extento foris tentorio, sanctum corpus balneaverunt, & balneum ibi in terram fuderunt, & habitatores cellæ ligneam crucem ibidem postea erexerunt: ibique Dominus multa mirabilia facere consuevit. Nostri vero sanctum corpus linteis induentes, & in curru ponentes, psalmodiamque canentes, cœpto itinere usque ad HRypense monasterium pervenerunt: Quibus mox familia tota cum sanctis reliquiis in obviam exivit. Pene nullus se à lachrymis & fletu abstinuit, elevata voce cum hymnis & canticis introduxerunt ad se, & in basilicam, quam sanctus Pontifex noster olim in honorem sancti Petri Apostoli ædificavit & dedicavit, corpus sanctissimi viri honorifice deposuerunt, anno ætatis suæ LXXVI. Quantos vero per XLVI annos Episcopatus & Presbyteros & Diaconos ordinaverit, & quantas Ecclesias dedicaverit, quis enumerare potest? cujus laus manet in æternum. Et dignum hæredem Tatberhtum Presbyterum secundum præceptum Sancti Pontificis nostri circumdantes Abbates deduxerunt. Iterum itaque Præfatus Abbas syndonem suam paululum a pedibus ministrantium sordidatam puero suo ministro involutam dedit, præcipiens ei, ut ad Abbatissam sancti Pontificis nostri nomine Cynedryd eam deduxisset; sibique talem servaret, usquedum iterum Deo volente ad eam pervenisset, quæ præceptis Abbatis primitus obediens, postremo tamen mundare eam præcepit. Et hoc audiens quædam debilis paupercula sanctimonialis, per multos annos, ut in Evangelio legimus, aridam manum & inutilem habens, ad Abbatissam accedit, cum lachrymis genuflectens adjuravit eam, dicens: In nomine Jesu-Christi, & pro anima sancti Episcopi tui, indulge mihi mea decrepita membra in hoc lavacro lavare. Credo enim indubitata fide, hanc meam manum incurvatam, & brachium longo tempore emarcuatum, in eo lavacro per sancti sudoris commixtionem Deo volente posse sanari. Abbatissa vero religiosa renuere timens, secundum fidem suam licentiam dedit. Illa etenim statim cum manu una alteram insensatam calefactæ aquæ lexivæ immersit; syndonemque tetigit, & stipitem aridæ manus cum vestimento fricans lavavit. Deinde (quid magis moror in verbis?) digiti erecti, manus vivificata, brachio roborato à tactu syndonis per fidem sanabatur, sicut mulier sanata erat, quæ tetigit fimbriam vestimenti Jesu; atque gratias agens Domino in mirabilibus suis laudabat eum.

LXIV. *Undalense Monasterium ex parte cœlitus servatum.*

ALio quoque in tempore, Dominus Sanctum suum Pontificem nostrum miranter laudabilem more suo hominibus suis ostendit. Nam supradictum Cœnobium in Undulum, ubi Pontifex noster viam patrum ivit, nobiles quidam exsules cum exercitu causa injuriæ suæ spoliantes, totum combusserunt, excepta una domo, in qua Sanctus Pater noster obiit, quam diligenti cura cum titionibus & lampadibus sine causa accendere nitebantur. Nam contra naturam ignes eorum detecti, stipulo, quasi madefactis facibus exstinguebantur. Postremo tamen unus ex iis audaci animo introgressus, fœnum aridum intus facilius accendere putans, vidit hominem ju-

venem ſtantem in albis, & in ſua manu crucem tenentem auream, ille autem, ſtatim ut vidit, ſtupefactus, & in exceſſu mentis foras rediens, dixit: Recedamus hinc; ecce Angelus Domini hanc domum defendit. Et ab ea receſſerunt. Deinde etiam, quod multorum teſtimonio comprobatur, erat ſepes magna ſpinea, quæ Monaſterium circumcingebat: & eam ſtatim flamma ex hac parte devorante exardeſcebat uſque ad locum, ubi crucem ligneam in loca balnei erectam diximus. Ibi e Regione crucis ignis ille vorax extemplo evanuit: ex altera vero parte Monaſterii ignis ardens, per arentem ſpineam ſepem, cito circumiens uſque ad Angulum eminus ſupra dictæ domus, ibique minuato lumine exſtinguebatur: ibique ea ſola parte ſepis incontaminata manente, homines quoque malevoli ſupradicti vindicante Deo perierunt. Nam quidam nobiliſſimi ex his erant cum exercitibus ſuis poſt intervallum temporis in clara luce excæcati, nihil videntes, ab hoſtibus ſuis improvidi undique coacti, moxque proſtrati & occiſi ſunt: paucique ex ſociis eorum evaſerunt ſigno muniti. Tali igitur prodigio ſanctus Dei Wilfridus precibus injurias vindicavit.

LXV. *De ſigno circuli.*

IGitur poſtquam Sanctus Pontifex noſter migravit ad Dominum, ubique Abbates ejus cum ſubjectis ſuis antiquorum hoſtium inſidias timentes dixerunt: quamdiu vixit optimum caput vitæ noſtræ, frequenter à regibus & Principibus Britanniæ tentationes ſuſtinuimus, quibus omnibus propter Sanctitatem Pontificis & ſapientiam, multorumque amicorum ſubſidium, finem venerabilem ſemper imponere conſuevit: nunc autem noſtrum eſt plane perfecteque credere, interceſſorem noſtrum per ſignum Sanctæ crucis coæquari Apoſtolis Dei Petro & Andreæ, quos maxime diligebat, & quibus ſubſtantiam ſuam cum ſubditis dedicavit, in conſpectu Dei ſine ceſſatione noſtræ defenſionis tutorem exſiſtere. Et mox hujus credulitatis ſignum in cœlo apparuit. Nam anniverſaria die Pontificis noſtri, undique Pontifices noſtri, undique Abbates, ſuos ab oriente & Occidente, ab Aquilone & Auſtro ad ſolemnem diem congregantes, in unum convenerunt, vigiliaſque veſpere facientes in Eccleſia, ubi membra S. Epiſcopi noſtri requieſcunt. Fratribus vero quibuſdam 2ª hora foris ſtantibus, hebetioris ingenii, ſignum in cœlo apparuit: cujus viſionem alternatim uſque mane reticuerunt. Craſtina die audientes nuntiatum, grave tulerunt, muſſitantes pro peccatis ſuis ſibi non eſſe revelatum. Cujus honeſtate levamen & ſolamen mox ſubvenit. Nam cum ſolemnitatis convivio & cœna finita in crepuſculo veſpertino Abbates cum omni familia ad Completorium orationis exierunt; ſtatim in cœlo ſignum admirabile viderunt, quod eſt candidum circulum totum Cœnobium circumdans, quaſi per diem arcus cœli abſque variis coloribus. Namque hujus candidi circuli principium incipiens à cornibus baſilicæ noſtræ Sancto Petro dedicatæ, è regione ubi membra noſtri Epiſcopi requieſcunt, in Auſtralem tendens dexteramque partem Cœnobii, ample circumiens uſque ad Aquilonem pervenit. Deinde continuato circulo in Euro-notum orientis cœli ſurſum adhærens finem defixit, nos vero adorantes laudavimus Dominum mirabilem in ſanctis ſuis, perſpicue intelligentes murum auxilii divini circa vineam familiæ Domini electam, ſicut evidenter de nobis timentibus rei eventus probavit. Nam quia in omnibus regnis citra ultraque Umbrenſium vita noſtra ſub Abbatibus electis utebatur; fratribus videntibus concurrerunt quaſi quidam arcus tendentium & ſagittas mittentium, ac in ſemetipſis retorquentium: nos autem in nomine Domini magnificabimur.

FINIS.

EULOGIUM BRITANNIÆ SIVE *Historia Britonum*

Auctore, NENNIO.

NENNII
Historia Britonum.

Incipit Historia *Nennii* Britonum Historiographi in Historia Britonum.

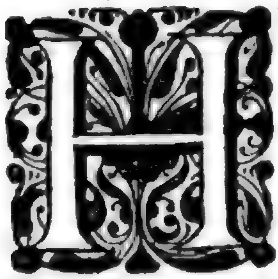

UMILIS Servorum Christi minister & servus Nennius, Dei gratia Sancti Elboti discipulus, cunctis veritatis obauditoribus, salutem. Vestræ sit notum charitati, quod cum rudis eram ingenio, & idiota sermone, hæc pro modulo meo, non proprio nitens scientiæ, quæ vel nulla vel admodum rara & exilis est, Latinorum auribus idiomatizando tradere præsumpsi: sed partim majorum traditionibus, partim scripti, partim etiam monimentis veterum Britanniæ incolarum, partim & de annalibus Romanorum; insuper, & de Chronicis sanctorum Patrum, scil. Jeronymi, Prosperi, Eusebii; necnon & de historiis Scotorum Saxonumque, licet inimicorum, non ut volui sed ut potui, meorum obtemperans jussionibus seniorum, unam hanc historiunculam undecunque collectam balbutiendo coacervavi: & remanentes spicas actuum præteritorum, ne penitus calcatæ deperirent, quarum ampla seges quondam extranearum gentium infestis messoribus sparsim prærepta est, posterorum memoriæ pudibundus mandare curavi. Quippe multis obnoxius, qui vix aliorum dictamina superficie tenus, prout utile esset, intelligere hucusque quiveram, nedum propria incude sufficiens, sed velut barbarus aliorum linguam infringens temere commerdavi. Attamen internum vulnus circum præcordia volvens egre ferebam, si propriæ gentis nomen quondam famosum & insigne, oblivione corrosum fumatim evanesceret. Sed quoniam utcunque historiographum Britannorum me malo esse quam neminem, quamvis adeo plures inveniantur, qui hunc laborem mihi injunctum satius explere poterant; relegentes humili prece posco, quorumcunque aures inconcinnitate verborum offendero, quo veniam majorum voto parenti facili exauditione ex debito se noverint præbituros: Errat namque multotiens impotentis effectus, quem errare, si posset, non fineret fervens affectus: serviat itaque sufficiens charitas, quibus sufficere non potuerit verborum meorum inconcinna simplicitas; nec vilescat in auribus audientium historiæ veritas, quam imperito linguæ vomere exarare sic ausa est mea rusticitas. Si quidem tutius est, salubrem documenti haustum quolibet vili vasculo ebibere, quam mixtum melle dulcis eloquentiæ venenum mendacii aureo poculo præstare. Nec ergo te pigeat diligens lector, excussis verborum paleis, historiæ grana horreo memoriæ condere; quoniam non quis dicat, aut qualiter dicatur, sed quid dictum sit veritatis testimonio magis attendendum esse probatur. Nam nec contemptibilem æstimat gemmam: postquam de cœno jacuerat extersit, quod suo thesauro dignatus est postmodum adjicere. Cedo namque majoribus & eloquentioribus, quicunque benigno ardore accensi, exaratura barbarizantis lingua materiam, Romanæ verriculo eloquentiæ planare studuerint, si inconcussam reliquerint historiæ columnellam quam statui permanere. Egimus itaque hæc nostris infirmioribus subveniendo, non majoribus invidendo, octingentesimo

 quin-

quinquagesimo octavo anno Dominicæ incarnationis: vigesimo verò quarto MERUINI Regis Britonum. Cujus laboris precium majorum precibus recompensari postulo: Sed hæc hactenus prælibata sufficiant: cætera supplex obedientia pro viribus supplebit.

Explicit Præfatio.

Incipit Apologia NENNII *Britonum historiographi gentis Britonum.*

EGO NENNIUS Sancti ELBODI discipulus aliqua excerpta scribere curavi, quæ hebetudo gentis Britanniæ dejecerat, quia nullam peritiam habuerunt, neque ullam commemorationem in libris posuerunt, doctores illius Insulæ Britanniæ. Ego autem coacervavi omne quod inveni, tam de annalibus Romanorum quam de Cronicis Sanctorum Patrum, & de scriptis Scotorum Anglorumque, & ex traditione veterum nostrorum; quod multi doctores atque librarii scribere tentaverint; nescio quo pacto difficilius reliquerint, an propter mortalitates frequentissimas vel clades creberrimas bellorum. Rogo ut omnis lector, qui legerit hunc librum, det veniam mihi; quia cujus sum post tantos hæc tanta scribere quasi garrula avis, vel quasi quidam invalidus arbiter. Cedo illi qui plus noverit in ista peritia satis quam ego.

Explicit Apologia gentis Britonum.

Incipiunt Capitula.

I. DE Sex ætatibus Mundi, & quot annos unaquæque tenet.

II. Unde dicta sit Britannia, & à quo sit sic nominata, qualiterque sita, & quot in longum & transversum miliaria habet; quotque civitates in se continet: quot genera hominum intra se sustinet; quotque adjacentes insulas possidet; quibus præstantioribus fluminibus interluitur, per quæ divitias & delicias exterorum Regnorum deferuntur.

III. Quod Britones impleverunt eam à Mari usque ad Mare: & à quo tempore secundum Annales Romanorum inhabitari cœpit: qualiterque Romanorum Sugillatio, quod in nos injuste extorquent, refelli potest: De Ortu etiam Bruti & proavorum ejus, & quid Magus de eo nec dum nato prædixerit.

IV. De Regno Æneæ, Ascanii, Silvii, Bruti & Posthumi: & quod Bruto Britanniam venerit tempore sacerdotis HELI.

V. De adventu Pictorum in Britanniam, & quomodo Orcades Insulas occupaverint & hactenus obtinuerint.

VI. Quod Scoti ex Hispania venerint; & quo tempore Hiberniam inhabitare cœperint; & qualiter Bartholomeum de Hibernia pestilentia cum suis eraserit; & de quodam Nimec qui postea illo venit, sed & postea cum suis rediit.

VII. De tribus filiis cujusdam militis Hispaniæ, qui Hiberniam applicuerunt: quomodo castellum vitreum in mari viderunt, & illud oppugnantes perierunt. Sed tamen residui eorum cum supervenientibus Hispanis paulatim totam Hiberniam possiderunt.

VIII. Quod nulla certa historia originis Scotorum continetur.

IX. Quamdiu Hibernia inhabitabilis fuit. Et de quodam nobili Scytha genere Pharaonis, quem, Rege submerso cum suis, Egyptii expulerunt: quomodo peregrinando vagatus sit. Et quando Hiberniam appulerit:

&

& quot annos, Tribuni, Dictatores ac Consules Rempublicam obtinuerunt.

X. Qua ætate Britones venerunt ad Britanniam; & qua Scithæ, id est, Scoti, qui nunc dicuntur Hibernenses, ad Hiberniam: & quomodo Britones à Pictis & Scotis impugnati sunt: quo etiam tempore Romani Monarchiam Mundi adepti fuerint & Scotorum peritiam.

XI. De supputatione annorum Incarnationis Domini, Patricii, Brigidæ, Columkillæ; & quo anno Saxones Britanniam venerint.

XII. Aliud experimentum de ortu Britonum indigenarum traditionibus Seniorum, & ex veteribus libris veterum Britonum inventum: Quomodo tres filii Noe diviserunt Orbem terrarum in tres partes post diluvium.

XIII. De nobilitate Britonum; & quod illi de genere Japhet descenderint à quodam Alanio, cujus genealogiam usque ad Adam protoplastum ducit.

XIV. Quomodo Julius Cæsar bis à Britonibus repulsus sit, & quomodo bis victus de Britannia sine pace & censu in fugam rediit.

XV. Qualiter tertio superatis Britonibus Insulam occupavit; Britonesque sibi subvigavit & illos tributarios fecit; censumque reddere coegit.

XVI. Quod in honorem Victoriæ Julii, Mensis Julius, qui & Quintilis, dedicatus sit.

XVII. Quod Claudius Imperator cum magno labore & detrimento, secundò post Julium Britones vicit, & usque ORCADES totam Insulam obsedit; & ubi objerit.

XVIII. Quanto tempore ab incarnatione Domini Britones fidem Christi susceperunt.

XIX. Qualiter Severus Imperator tertius murum trans Insulam ob incursionem Pictorum Scotorumque facere præcepit, & illos à Britonibus divisit, & ubi postea peremptus.

XX. Quomodo Carutius Imperator vindicatus sit Severum, satiatus sanguine Britonum; & ubi fornicem triumphalem in memoriam suæ victoriæ construxit.

XXI. De Constantio Constantini Magni filio, ubi objerit & sepultus sit. Et quæ semina in pavimento urbis seruerit.

XXII. De Maximo Imperatore, cujus temporibus Sanctus Martinus virtutibus claruit, & quando Imperatores Cæsares nominari desierunt.

XXIII. De Maximiano Tyranno, qui fretus milite Britonum Gratianum occidit Imperatorem, & Britanniam juvenili flore spoliavit, ac Britanniam Minorem, & ad incolatum dedit, sicque eos transmigrare fecit, & quod nunquam postea reverti potuerunt.

XXIV. De secundo etiam Severo, qui solita structura murum alterum, ad arcendos Pictos & Scotos, fieri à Tinmuthe usque ROUVENES præcepit.

XXV. De Constantio, qui Britonibus in Britannia Imperator ultimus præfuit: & quamdiu regnum Romanorum in Britones perduravit, & quando illi Romanos ulterius recipere noluerunt.

XXVI. Quo tempore Britones jugum Romanorum abjecerunt; & quando Nicæna Synodus, Ambrosius, Martinus, Jeronymus, floruerunt, & de Maximiniano Tyranno & filio ejus victoriæ: qualiter & ubi interfecti fuerunt. Et quot anni ab initio Mundi & ab incarnatione Christi usque ad illud tempus transierunt.

XXVII. Quot vicibus Britones Romanorum duces occiderunt, & qua calliditate eos tum semper ad auxilia sibi ferenda provocaverunt. Et quot annis Britones sub dominio Romanorum fuerunt.

XXVIII. Quod ab expulsione Romanorum usque ad adventum Saxonum, per annos videlicet XL, tota Britannia sub maximo metu fuit. Et quando

quando Vortigernus Rex impius regnavit; quot timoribus quantisque anxietatibus oppressus extitit: quoto anno à Passione Domini Saxones suscepit, & Insulam Tanet ad inhabitandum tradidit; & de prosapia etiam Hengist, & quomodo Britanniam venit, & quomodo imperium Romanorum super Britones omnino esse desiit.

XXIX. Quando sanctus Germanus fidem prædicaturus Britanniam venerit, & Pelagianam hæresim extirpavit, damnavit, & omnino destruxit.

XXX. De Benli Rege infideli & Tyranno, qui sanctum Germanum recipere noluit, sed aditum domus suæ prohibuerit.

XXXI. De servo qui eum ad hospitium invitavit, & de vitulo nocte occiso, cocto & comesto, & mane coram matre vivo sano & integro invento.

XXXII. De quodam viro ab eo baptizato, & juxta ejus vaticinium mox defuncto, & ab angelo Dei suscepto.

XXXIII. Qualiter hospitis sui filios de opido educi præcepit, & nocte ipsa arcem cum Rege ignis de cœlo funditus consumpsit.

XXXIV. Quomodo vir ille qui sanctum hospitio recepit credidit, & baptizatus fuit, & juxta verbum ejus de servo Rex factus est: de Regno Powisorum & omnibus filiis ejus.

XXXV. Qualiter Britones annonas Saxonibus promiserunt, ut pro eis adversus hostes, scilicet Pictos & Scotos, dimicarent, sed postea facere noluerunt.

XXXVI. Qualiter Rex Vortigernus Romwennam filiam Hengisti adamaverit & duxerit, & Cantiam sibi in dotem dederit.

XXXVII. Qualiter Hengistus Ottam filium suum, & Ebissam filium Hors fratris sui, ad aquilonales partes Britanniæ invitavit, & quam seditiosè gens Saxonum per Hengistum postea clam & parumper venerit.

XXXVIII. Quomodo Rex Vortigernus filiam suam propriam violaverit, & de ea filium genuerit, & crimen in Episcopum retorquere voluerit, & sancto Germano imperanti in Concilio coram omnibus ab infante proditum scelus illius sit, & sic à beato Germano & omni Conventu damnatus sit.

XXXIX. Quale Consilium Britones Regi Vortigerno dederint.

XL. Quomodo cum Magis suis locum castelli quærens, SNAUDUNE, id est Mons Nivis, reperit, sed omnis collecta materies tertio subito terra dehiscente absorpta sit.

XLI. Quomodo Rex Vortigernus Magos suos consuluit, qui ei responderunt, dicentes, se non posse arcem ædificare, ni prius aspergeretur sanguine alicujus pueri, qui sine Patre conciperetur.

XLII. De Puero sine patre quæsito & invento: quid de stagno sub terra posito, vase, tentorio & Draconibus, & eorum duello prædixerit, & qualiter hæc omnia exposuerit.

XLIII. Qualiter Rex Vortigernus Ambrosio arcem dedit quam ædificare non potuit.

XLIV. De Vortemir filio Vortigerni Regis, qualiter Saxones cum Principibus eorum, interfecto Hors, viriliter pepulit, & per quinquennium abegit.

XLV. De tribus bellis principalibus, quæ Vortemir contra Saxones gessit: & quid moriens de se sepeliendo præceperit.

XLVI. Qualiter post obitum Vorthemir, Vortigernus iterum Saxones recepit, & de simulata pacis concordia per Saxones erga Britones.

XLVII. Quomodo ipse Vortigernus dolo à Saxonibus captus fuerit, & suggestione Hengisti Vortigernum redimere se solum coegerunt, & quas terras pro redemptione sua acceperint, & qua fraudulentia Saxones cultellis Britones trecentos viros optimos occiderunt.

XLVIII. De secundo adventu sancti Germani in Britanniam, & qualiter

ter fugientem Vortigernum ut ei fidem prædicaret, ſanctus Germanus ſollicite ſubſecutus ſit, & nocte igne de cælo cadente Rex in arce cum ſuis cruſtus fuit.

XLIX. Quod quædam aſſertio ſit, quod cor ejus ex dolore crepuerit.

L. Item, aliorum opinio aſtruit quod terra eum deglutiverit, cum nihil de eo, vel ſuis reſiduum inveniri in terra potuerit.

LI. Quod quatuor filios Vortigernus habuerit, & de ſancto Fauſto quem de filia ſua genuerit.

LII. De Vortigerni progenie, & retrograda proavorum, tritavorum, & atavorum ejuſdem ſerie.

LIII. De reditu ſancti Germani, & captivitate ſancti Patricii; & quomodo Romam jerit & plura didicerit; & Paladius Scotis prædicaturus apud Pictos objerit.

LIV. Quod angelo monente ad Scotos convertendos ſanctus Patricius miſſus ſit.

LV. Ubi & à quibus ſanctus Patricius Epiſcopus ordinatus ſit, ibique nomen ſuum immutaverit.

LVI. Quod prius Britonibus prædicaverit, & deinde in Hiberniam migraverit.

LVII. Quo anno Incarnationis Dominicæ incœpit ibi prædicare, vel cujus Regis tempore & quot annos prædicaverit, vel quanta miracula perpetraverit.

LVIII. Quæ ſcripſerit, quot Epiſcopos Eccleſiæ vel Presbyteros conſecraverit: quot Regis & hominum Millia baptizaverit, & ubi per dies quadraginta jejunaverit & oraverit.

LIX. Quod tres petitiones in acervo Ely à Domino impetraverit, & in ſpecie avium animas Hibernenſium fidelium ad ſe conveniſſe viderit.

LX. Quod quatuor, & quibus modis ſanctus Patricius Moyſi Legiſlatori comparetur & æquiparetur.

LXI. De morte Hengiſti, & quod poſt ejus obitum Otta filius ejus tenuit Regnum Cantuarienſium.

LXII. De Arturo Rege belligero, & de duodecim bellis quæ adverſus Saxones habuit. Et de Imagine ſanctæ Mariæ in qua triumphaverit, & quot adverſariorum uno impetu proſtravit.

LXIII. Quod Saxones ſemper & ſine intermiſſione de Germania contra Britones auxilium petebant, & multipliciter augebantur, & ſecum Reges ut regnarent ſuper eos deducebant, uſque ad Ida qui primus regnavit in Bernicia.

LXIV. De Ida primo Northumbrorum Rege, & ejus genere, & de ſancti Paulini Archiepiſcopi baptiſmate.

LXV. Quæ ſint nomina vigeſimarum octavarum Civitatum præcipuarum Britanniæ.

Expliciunt Capita.

Incipit Historica Orthographia de Sex ætatibus Mundi.

CAP. I.

A Principio mundi usque ad diluvium anni sunt II. CC. XLII. A diluvio usque ad Abraham anni sunt DCCCC. XLII. Ab Abraham usque ad Moysen anni sunt DCXL. A Moyse usque ad David D. anni. Et à David usque ad Nabuchodonosor anni sunt D. LXIX.

Ad Adam usque ad transmigrationem Babyloniæ anni computantur IV. DCCLXXIX. A transmigratione Babylonis usque ad Christum D. LXIII. Ab Adam vero usque ad Passionem Domini nostri Jesu-Christi anni sunt V. CC. A Passione autem Christi peracti sunt anni DCCC. Ab Incarnatione autem ejus anni sunt DCCCXXXII. usque ad tricesimum annum Enarauth Regis Moniæ, id est, Mon, qui regit modo regnum Wenedociæ regionis, id est, Guernet. Fiunt igitur anni ab exordio Mundi usque in annum præsentem VI. C. VIII.

Prima mundi ætas ab Adam usque ad Noe.
Secunda à Noe usque ad Abraham.
Tertia ab Abraham usque ad David.
Quarta ætas à David usque ad Danielem.
Quinta à Daniele usque ad Johannen Baptistam.
Sexta à Johanne Baptista usque ad judicium, quando veniet Dominus JESUS CHRISTUS judicare vivos & mortuos, & seculum per ignem.
Britanniæ igitur experimentum juxta traditionem veterum explicare curabo.

Incipit Historia NENNII *Britonum Historiographi de prima inhabitatione Britonum Britannicæ Insulæ.*

CAP. II.

BRitannia Insula [à Britone filio Hisicionis, qui fuit filius Alani de genere Japhet, dicta est, vel ut alii dicunt] à quodam Bruto Consule Romano vocatur: Hæc autem surgit ab Africa brumali ad occidentem vergens DCCC in longitudine Millium, CC in Latitudine porrigit spatium. In ea sunt XXVIII Civitates, & innumerabilia promontoria, cum innumeris Castellis ex lapidibus & lateribus fabricatis: in ea prius habitabant quatuor gentes, Scoti, Picti, atque Saxones, & Britones. Tres magnas Insulas habet, quarum una vergit contra Armoricas gentes [id est, ultra marinos Britones] & vocatur With, quam Britones insulam Gueid vel Guith [*vocant*] quod Latine divortium dici potest. Secunda sita est in umbilico Maris, inter Hiberniam & Britanniam, vocaturque nomen ejus Eubonia, Man. Tertia sita est in extremo limite Orbis Britanniæ ultrà Pictos, & vocatur Orcania Insula. Sic in proverbio antiquo dicitur, quando de judicibus vel Regibus sermo fit, judicavit Britanniam cum tribus Insulis: sunt in ea multa flumina, quæ confluunt ad omnes partes, id est, ad orientem, ad occidentem, ad meridiem, ad septentrionem. Sunt tamen duo flumina præclariora cæteris fluminibus, Tamisia & Severnia, quæ duo brachia Britanniæ, per quæ olim rates vehebantur ad deportandas divitias, causa negotiationis.

CAP.

CAP. III.

BRitones enim jam olim impleverunt eam, & judicaverunt à Mari usque ad Mare [id est, à Totenes usque ad Catenes] si quis scire voluerit quo tempore post diluvium habitata est [hæc Insula] hoc experimentum bifarie inveni. In Annalibus autem Romanorum sic scriptum est. Æneas post Trojanum bellum cum Ascanio filio suo venit ad Italiam; & superato Turno, accepit Laviniam filiam Latini Regis, filii Fauni, filii Pisci, filii Saturni, in conjugium. Et post mortem Latini, Regnum obtinuit Latinorum. Ascanius autem Albam condidit, & postea uxorem duxit, & peperit ei filium nomine Silvium. Silvius autem duxit uxorem, & gravida fuit; & nuntiatum est Æneæ quod nurus sua gravida esset; & misit ad Ascanium filium suum, ut mitteret Magum suum ad considerandam uxorem, & exploraret quid in utero haberet, si masculum vel fœminam. Et venit Magus, & consideravit mulierem, & reversus est: dixitque Ascanio Æneæ filio quod masculum haberet uxor ejus in utero, & fœtus ejus erit fortis, quia occidet, inquit, patrem & matrem suam, & erit exosus omnibus hominibus. Propter hanc vaticinationem occisus est Magus ab eis. Et sic evenit ut in nativitate illius mulier est mortua, & nutritus est filius, vocatumque est nomen ejus Bruto [Bruto verò fuit filius Silvii, filii Ascanii, filii Æneæ, filii Anchisæ, filii Capen, filii Asaraci, filii Trois, filii Erictomi, filii Dardani, filii Jovis de genere Cam, filii maledicti videntis, & ridentis patrem Noe. Tros vero duos filios habuit, Ilium Asaracumque. Ilius condidit Ilium Civitatem, id est, Trojam primò, genuitque Lamedon; ipse est pater Priami. Asaracus autem genuit Capen, ipse est pater Anchisæ, Anchises genuit Æneam. Ipse Æneas pater Ascanii] Post multum enim intervallum temporis, juxta vaticinationem Magi, dum ipse luderet cum aliis, inopino ictu sagittæ occidit patrem suum, non de industria, sed casu. Propter hanc causam expulsus est ab Italia: & Ariminis fuit: & venit ad Insulas Maris Tyrreni, & expulsus est à Græcis pro causa occisionis Turni, quem Æneas occiderat, & pervenit usque ad Gallos, & ibi condidit Civitatem Turonorum, [Et vocavit eam à nomine cujusdam militis sui, qui vocatur Turnus] & postea ad istam venit Insulam, quæ à suo nomine accepit nomen, id est, Britanniam, & implevit eam cum gente sua, & habitavit ibi: ab illo siquidem tempore habitata est Britannia usque in hodiernum diem.

CAP. IV.

ÆNeas autem regnavit tribus annis apud Latinos. Ascanius annis XXXVII; post quem Silvius Æneæ filius regnavit annis XII. Posthumus annis XXXIX, à quo Albanorum Reges Silvii sunt appellati; cujus frater erat Brito. Qui Brito regnabat in Britannia, tempore quo Heli sacerdos judicabat Israelem, & tunc arca Domini ab alienigenis possidebatur; Posthumus verò frater ejus, ut diximus, apud Latinos regnabat.

CAP. V.

POst intervallum annorum multorum non minus DCCCC. Picti venerunt & occupaverunt insulas, quæ Orcades vocantur; & postea ex insulis affinitimis vastaverunt non modicas & multas regiones, occupaveruntque eas in sinistrali plaga Britanniæ, & manent usque in hodiernum diem. Ibi tertiam partem Britanniæ tenuerunt, & tenent usque nunc.

CAP. VI.

NOvissime autem venerunt Scoti à partibus Hispaniæ ad Hyberniam. Primus autem homo venit Bartholomeus cum mille hominibus, tam viris quam mulieribus, & creverunt usque ad quatuor millia hominum: & venit super eos mortalitas, & in una septimana omnes perierunt, & non remansit ex illis nec unus. Secundus venit ad Hiberniam Nimech quidam filius agnominis, qui fertur navigasse super mare annum & dimidium, & postea tenuit portum in Hibernia, fractis navibus ejus, mansitque ibidem per multos annos, & iterum navigavit cum suis, reversusque est ad Hispaniam.

CAP. VII.

ET postea venerunt tres filii cujusdam militis Hispaniæ cum xxx Chiulis apud illos, cum xxx mulieribus in unaquaque Chiula, & manserunt ibi per spacium anni unius, & postea conspiciunt turrim vitream in medio Mari; & homines intuebantur super turrim, & quærebant loqui ad illos, & nunquam respondebant: & ipsi unanimo consensu ad oppugnationem turris properaverunt, cum omnibus Chiulis suis, & cum omnibus mulieribus, excepto una Chiula, quæ quassata erat naufragio, in qua erant viri xxx, totidemque mulieres. Aliæ naves navigarunt ad expugnandam turrim, & dum omnes descenderunt in littore, quod erat circa turrim, operuit illos mare, & demersi sunt, nec unus ex omnibus illis evasit. De familiâ vero illius confractæ Chiulæ, quæ relicta est ut diximus per confractionem, tota Hibernia repleta est usque in hodiernum diem.

CAP. VIII.

ET postea venerunt paulatim à partibus Hispaniæ, & tenuerunt Regiones plurimas. Novissime venit Clamhoctor, & ibi habitavit cum omni gente sua usque hodie, [nulla tamen certa historia originis Scotorum reperitur.] In Britannia quoque Historeth Istorini filius tenuit Dalrietam cum suis. Builc autem tenuit Euboniam Insulam cum suis; filii autem Vethan obtinuerunt regionem Dimectorum [ubi civitas est quæ vocatur Nimeu.] Et in aliis regionibus se dilataverunt, i. e. *Guther cet Guely*, donec expulsi sunt à Cuneda, & à filiis ejus, ab omnibus regionibus Britannicis.

CAP. IX.

SI quis scire voluerit quanto tempore fuit inhabitabilis & deserta Hibernia, sic mihi peritissimi Scotorum nuntiaverunt. Quando venerunt filii Israel transeundo rubrum Mare, venerunt Ægyptii & secuti sunt eos, dimersique in Mari, ut Scriptura refert. Erat in illis diebus vir nobilis de Scythia cum magna familia apud Ægyptios, expulsus regno suo, & ibi erat quando Ægyptii mersi sunt: ipse non ivit ad persequendum populum Domini. Illi autem qui superfuerant injerunt consilium ut expellerent illum, ne regnum illorum obsideret & occuparet, quia fratres illorum submersi erant in rubro Mari, sicque expulsus est. [Iste gener Pharaonis erat, i. e. Mas Scotæ filiæ Pharaonis, à qua ut fertur Scotia fuit appellata.] At ille per XL & duos annos ambulavit per Africam, & venit ad aras Philistinorum per Lacum Salinarum, & venit inter Rusicadam, & montes Azare, & venit per flumen Malva, transiitque per

per maritimam ad columnas Herculis, navigans per Mare Tyrrenum: & applicuit ad Hispaniam, habitavitque ibi per multos annos, & crevit, nimisque multiplicatus est; & gens ejus multiplicata est. Et postea venerunt ad Hiberniam, post mille duobus annis post mersionem Ægyptiorum in Mari rubro, & venerunt ad Regiones Dalrieta, in tempore quo regnabat Brutus apud Romanos, a quo Consules esse cœperunt, deinde Tribuni plebis ac Dictatores. Et postea Consules rursum Rempublicam obtinuerunt per annos CCCCXLVII, quæ prius regia dignitate damnata fuerat.

CAP. X.

BRitones venerunt in tertia ætate Mundi ad Britanniam, Scythæ autem, i. e. Scoti, in quarta ætate Mundi obtinuerunt Hiberniam. Scythæ autem, qui sunt in occidente, & Picti de aquilone pugnabant unanimiter & uno impetu contra Britones indesinenter; quia sine armis utebantur Britones. Et post multum intervallum temporis, Romani Monarchiam totius Mundi obtinuerunt.

CAP. XI.

A Primo anno quo Saxones venerunt in Britanniam usque ad annum IIII Mervini Regis supputantur anni CCCCXXIX. A Nativitate Domini nostri Jesu Christi usque ad adventum sancti Patricii ad Hiberniam CCCCVII anni numerantur: à morte Patricii usque ad obitum sanctæ Brigidæ LX. anni sunt. A Nativitate Columkillæ usque ad obitum sanctæ Brigidæ IIII sunt anni. Initium Compoti. XXIII Cylci decemnovennales ab incarnatione Domini usque ad adventum sancti Patricii in Hiberniam; & ipsi anni efficiunt numerum CCCCXXXVII annorum. Ab adventu Patricii in jam dictam Insulam, usque Cyclum decemnovennalem in quo sumus, XXII sunt Cycli, i. e. CCCCXXI; & sunt III anni in ogdoade usque in hunc annum.

CAP. XII.

ALiud experimentum inveni de isto Bruto ex veteribus libris veterum nostrorum. Tres filii Noe diviserunt orbem in tres partes post Diluvium. Sem regnavit in Asia, Cham in Affrica, Japhet in Europa. Sic dilataverunt terminos suos in tres partes, quia tot erant fratres. In Asia sunt Provinciæ XV. India, Achaia, Parthia, Syria, Persia, Media, Mesopotamia, Cappadocia, Palæstina, Armenia, Cilicia, Chaldæa, Suria, Ægyptus, Lydia. In Africa sunt Provinciæ XII. Libya, Cirmi, Pentapolis, Æthiopia, Tripolitana, Byzantia, Getulia, Natabria, Numidia, Samaria, Syrtes majores & minores. In Europa sunt Provinciæ XIV. Italia, Calabria, Hispania, Alamannia, Macedonia, Tracia, Dalmatia, Pannonia, Polonia, Gallia, Aquitania, Britannia, Hibernia. Aquilonarii, i.e. Australia infra Oceanum.

[Quomodo tres filii Noe, Sem, Cham, & Japhet, diviserunt inter se totum mundum post Diluvium in tribus partibus, & quot Provinciæ sunt in unaquaque parte.

Britones à Bruto dicti, Brutus fuit filius Hisicionis, Hisicion filius Alani, Alanus filius Reæ Silviæ, Rea Silvia filia Numæ Pamphili, Pamphilus fil. Ascanii, Ascanius fil. Æneæ, Æneas fil. Anchisæ, Anchises fil. Trois, Tros fil. Dardani, fil. Flire, fil. Juvani, Juvanus fil. Japhet. Iste Japhet VII filios habuit, primus Gomer à quo Galli, secundus Magog à quo Scythæ & Gothi, tertius Aialanus à quo Medi, quartus Juval a quo Græci, quintus Tubal a quo Hebræi, sextus Mesech a quo Cappadoces, septimus Troias a quo Traces. Hi sunt filii Japhet, filii Noe, filii Lamech, & redierunt ad id unde egressi sunt.]

CAP. XIII.

[PRimus homo de genere Japhet venit ad Europam, Alanus nomine cum tribus filius suis] quorum nomina sunt hæc, Hisicion, Armenon, Negno. Hisicion autem habuit IIII filios, quorum nomina sunt, Francus, Romanus, Alemannus & Brito, a quo primo Britannia habitata est. Armenon autem habuit filios V. Hi sunt, Gothus, Walagothus, Cebidus, Burgundus, Longobardus. Negno autem habuit IIII filios, quorum nomina hæc sunt, Wandalus, Saxo, Bogarus, Targus. Ab Hisicione primogenito Alani ortæ sunt quatuor gentes, Franci, Latini, Alemanni & Britones. Ab Armenone autem secundo filio Alani orti sunt Gothi Walagothi, Cebidi, Burgundi & Longobardi. A Negno autem tertio filio, Bogari, Wandali, Saxones & Tarinci. Istæ autem gentes sunt subdivisæ per totam Europam. Alanus autem, ut aiunt, fuit filius Fethevir, filii Ogomun, filii Thoi, filii Boib, filii Simeon, filii Mair, filii Ethac, filii Aurthac, filii Ecthet, filii Oothz, filii Abirth, filii Ra, filii Esra, filii Israu, filii Bath, filii Jona, filii Jabath, filii Japhet, filii Noe, filii Lamech, filii Methusalam, filii Enoch, filii Jareth, filii Malaleel, filii Cainan, filii Enos, filii Seth, filii Adam, filii Dei vivi.

Hanc genealogiam inveni ex traditione veterum, qui incolæ fuerunt in primis Britanniæ temporibus; sed redeam nunc ad id unde egressus sum.

CAP. XIV.

ROmani autem, dum acceperunt dominium totius mundi, ad Britannos legatos miserunt ut obsides & censum acciperent ab illis, sicut accipiebant ab universis regionibus, & ab universis Insulis; Britanni autem cum essent Tyranni & tumidi, legationem Romanorum contempserunt. Tunc Julius Cæsar, cum accepisset singulare imperium primus, & obtinuisset regnum, iratus est valde; & venit ad Britanniam cum LX Chiulis, & venit in ostium Tamensis, in quo naufragium perpessæ sunt naves illius; dum ipse pugnabat contra Dolobellum, qui erat Proconsul Regi Britannico, qui & ipse Rex Bellinus vocabatur, & filius erat Minocani, qui occupavit omnes insulas Tyrreni Maris: & Julius Cæsar reversus est sine victoria, cæsis militibus, fractisque navibus.

CAP. XV.

ET iterum post spatium trium annorum, venit cum magno exercitu sexentisque Chiulis, & pervenit usque ad ostium Tamensis fluminis, & ibi inierunt bellum, & multi ceciderunt de equis militibusque suis: quia jam dictus Proconsul posuerat sudes ferreas, & semen bellicosum, quæ calcitramenta, i. e. cethilocium, in vada fluminis, [*quod*] magnum discrimen fuit militibus Romanorum; quia hæc ars invisibilis fuit illis, & discesserunt tunc temporis sine pace. Gestum est tertio bellum juxta locum qui dicitur Trinovantum: & accepit Julius imperium Britannicæ gentis, XLVII annis ante Nativitatem Christi: ab initio mundi V̄. CC. XV. constant anni.

CAP. XVI.

JUlius igitur primus in Britanniam pervenit, & regnum & gentem tenuit, & in honorem illius Quintilem mensem Julium debere vocari decreverunt Romani: & idibus Martis Caius Julius Cæsar in Curia occiditur: tenente Octaviano Augusto Monarchiam totius Mundi, & censum a Britannia ipse solus accepit, ut Virgilius: *purpurea intexti tollant aulæa Britanni.*

CAP.

CAP. XVII.

SEcundus post hunc Claudius Imperator venit, & in Britannia imperavit XL & VIII annos post adventum Christi: & stragem & bellum fecit magnum, non absque detrimento militum, tamen victor fuit in Britannia, & postea cum chiulis perrexit ad Orcades insulas, & subjecit sibi, & fecit eas tributarias: in tempore illius quievit dari censum Romanis à Britannia, sed Britannicis Imperatoribus redditum est. Regnavit autem annis XIII Mensibus VIII, cujus Monumentum in Magantia apud Longobardos ostenditur, ubi dum ad Romam ibat defunctus est.

CAP. XVIII.

ANno Dominicæ Incarnationis CLXIV. Lucius Britannicus Rex cum universis Regulis totius Britanniæ baptismum susceperunt, missa legatione ab Imperatoribus Romanorum, & à Papa Romano Evaristo: [Lucius agnomine Levermaur, id est, Magni Splendoris, propter fidem quæ in ejus tempore venit.]

CAP. XIX.

TErtius fuit Severus, qui transfretavit ad Britannos, ubi receptas Provincias ut ab incursione barbarica faceret tutiores, murum & aggerem a Mari usque ad Mare per latitudinem Britanniæ, id est, per CXXXII Millia passuum deduxit, & vocatur Britannico Sermone Gaaul, per CXXXII Milliaria passus, id est, a Pengaaul, quæ villa Scotice Cenail, Anglice verò Peneltun dicitur, usque ad ostium fluminis Cluth & Cairpentaloch, quo murus ille finitur rustico opere. Severus ille prædictus construxit, sed nihil profuit. Carutius postea reædificavit imperator, & VII castellis munivit; interque utraque ostia domumque rotundam politis lapidibus sub ripam fluminis Carun, quod a suo nomine nomen accepit, fornicem triumphalem in victoriæ memoriam erigens, construxit. Propterea jussit fieri inter Britones & Pictos Scotosque. Quia Scoti ab Occidente & Picti ab Aquilone unanimiter pugnabant contra Britones: nam & ipsi pacem inter se habebant, & non multo post intra Britanniam reversus apud Eboracum cum suis ducibus occiditur.

CAP. XX.

QUartus fuit Carutius Imperator & Tyrannus, qui & ipse venit in Britanniam tyrannide, pro occisione Severi cum omnibus Ducibus Romanicæ gentis, qui erant cum eo in Britannia, [&] transverberavit omnes regulos Britonum, & vindicavit valde Severum ab illis, & purpuram Britanniæ occupavit.

CAP. XXI.

QUintus Constantius Constantini magni Pater fuit, & ibi moritur, & Sepulchrum illius monstratur juxta urbem, quæ vocatur Cair Costaint, ut litteræ quæ sunt in lapide tumuli ejus ostendunt: & ipse seminavit tria semina in pavimento superdictæ Civitatis, ut nullus pauper in ea remaneret unquam, & vocatur alio nomine Mirmantun.

CAP.

CAP. XXII.

SExtus Maximus Imperator regnavit in Britannia; à tempore illius Consules esse cœperunt, & Cæsares nunquam postea appellati sunt. Et sanctus Martinus in tempore illo claruit in virtutibus & signis, locutusque est cum eo.

CAP. XXIII.

SEptimus Imperator regnavit in Britannia dictus Maximus: ipse perrexit cum omnibus militibus Britonum à Britannia, & occidit Gratianum Regem Romanorum, & imperium tenuit totius Europæ, noluitque dimittere milites, qui cum eo perrexerunt à Britannia, neque ad uxores suas, neque ad filios, neque ad possessiones eorum, sed dedit illis multas regiones, à stagno quod est super verticem montis Jovis, usque ad civitatem quæ vocatur Tantguic. Ipsi sunt ad cumulum occidentalem, i. e. Crutochidenit [Britones namque Armorici, qui ultra mare sunt, cum Maximo Tyranno hinc in expeditionem exeuntes, quoniam redire nequiverant, occidentales partes Galliæ solotenus vastaverunt, nec mingentes ad parietem vivere reliquerunt: acceptisque eorum uxoribus & filiabus in conjugium, omnes earum linguas amputaverunt, ne eorum successio maternam linquam disceret, unde & nos illos vocamus in nostra lingua Letewicion, i. e. semitacentes, quoniam confuse loquuntur.] Hi sunt Britones Armorici, & nunquam reversi sunt ad proprium solum usque in hodiernum diem. Propter hoc Britannia occupata est ab extraneis gentibus, & Cives ejus expulsi sunt; usque dum Dominus auxilium dederit illis: In veteri traditione veterum nostrorum, ut legimus, VII Imperatores fuerunt à Romanis in Britannia. Romani autem dicunt IX fuisse.

CAP. XXIV.

OCtavus fuit alius Severus: aliquando in Britannia manebat, aliquando ad Romam ibat & ibi defunctus est.

CAP. XXV.

NOnus fuit Constantinus; ipse regnavit XVI annis in Britannia, & XVII anno imperii sui obiit in Britannia Eboraci, ut ipsi dicunt. Hucusque regnaverunt Romani apud Britones CCCC & IX annis. Britones autem dejecerunt regnum Romanorum, neque censum illis dederant, neque Reges eorum acceperunt ut regnarent super eos, neque Romani ausi sunt ut venirent in Britanniam amplius ad regnandum, quia duces eorum Britones occiderant.

CAP. XXVI.

ITerum repetendus est Sermo de Maximo Tyranno. Gratianus cum fratre Valentiniano regnavit annis tribus. Ambrosius Mediolanensis Episcopus clarus habebatur in Catholicorum dogmate. Valentinianus cum Theodosio regnavit annis VIII. Synodus Constantinopoli CCCL Patrum celebratur, in qua omnes hæreses damnantur. Ieronimus Presbyter Bethleem toto mundo claruit Interpres Catholicus. Dum Gratianus imperium in toto mundo regebat; in Britannia, per seditionem militum, Maximianus Imperator factus est. Quo mox in Gallias transfretante, Gratianus Parisius, Merobaudis magistri militum proditione superatus,

peratus, & fugiens Lugduni captus & occisus est: Maximus Victorem filium suum consortem regni fecit. Martinus Turonensis Episcopus in magnis virtutibus claruit. Post multum intervallum temporis à Valentiniano & Theodosio Consulibus, in tertio ab Aquileia lapide, spoliatus indumentis regalibus sistitur, & capite damnatur: cujus filius Victor ab Argobaste Comite interfectus est intra Galliam: peractis à mundi initio annis v. DC. XC. Ab incarnatione Domini CCCXCI.

CAP. XXVII.

TRibus vicibus occisi sunt Duces Romanorum à Britonibus. Britones autem, dum anxiarentur a barbarorum gentibus, id est, Scotorum & Pictorum, auxilium flagitabant Romanorum. Et dum legati mittebantur magno luctu; & cum sablonibus super capita sua intrabant, & portabant magna munera secum Consulibus, pro admisso scelere occisionis Ducum; & suscipiebant Consules grata dona ab illis. Promittebant ergo Britones cum Sacramento accipere jugum Romanorum, & Romanici juris, licet durum fuisset. Et Romani venerunt cum exercitu maximo ad auxilium eorum, & posuerunt Duces & Imperatores in Britannia. Et composito Imperatore cum Ducibus revertebatur exercitus ad Romam usque; & sic alternatim per CCCCXLIX annos faciebant. Britones autem propter gravitatem imperii occidebant Duces Romanorum, & auxilium postea petebant. Romani autem ad imperium auxiliumque, & ad vindicandum veniebant, & spoliata Britannia auro argentoque, cum ære, & omni preciosa veste, & melle, cum magno triumpho revertebantur. Nunc vero ad gentem Saxonum flectendus articulus.

CAP. XXVIII.

FActum est autem post supradictum bellum, quod fuit inter Britones & Romanos, quando Duces illorum occisi sunt; & post occisionem Maximi Tyranni, translactoque Romanorum in Britannia imperio, per XL annos sub metu fuerunt. Gorthigernus regnavit in Britannia, &, dum ipse regnabat, urgebatur a metu Pictorum Scotorumque, & a Romanico impetu, necnon & a timore Ambrosii. Interea venerunt tres Chiulæ a Germania in exilio pulsæ, in quibus erant Hors & Hengist, qui ipsi fratres erant. Hors & Hengist filii Guitgils, filii Gugta, filii Guecta, filii Vuoden, filii Frealf, filii Fredulf, filii Fuin, filii Folepald, filii Geata, qui fuit ut aiunt filius Dei. Nunquid ipse est Dominus exercituum vel Dominus Deorum, sed unus est ab idolis eorum quæ ipsi colebant. [Hæc est Genealogia istorum Marum de quibus primò creverunt Saxones.] Gortigernus autem suscepit eos benigne, & tradidit eis insulam, quæ lingua eorum vocatur Taneth, Britannico sermone Ruithina, regnante Martiano secundo, quando Saxones a Gortigerno suscepti sunt, anno CCCCXLVII post passionem Christi.

CAP. XXIX.

IN tempore illius venit sanctus Germanus, Antisiodorensium urbis Episcopus, ad prædicandum in Britannia; & claruit apud illos in multis virtutibus, & multi per eum salvi facti sunt; & plurimi increduli perierunt: aliquanta miracula, quæ per illum Dominus fecit, scribenda decrevi.

CAP. XXX.

PRimum miraculum de miraculis ejus erat, quidam Rex valde iniquus atque Tyrannus, cui nomen erat Benli, in Regione Ial, & ille vir

 san-

sanctissimus Germanus voluit visitare & properare ad iniquum regem, ut prædicaret illi viam salutis. Et cum ipse homo Domini venisset ad ostium urbis cum comitibus suis, venit Portarius & salutavit eos. Qui miserunt eum ad Regem, & Rex durum responsum dedit illis, & cum juramento dixit, si fuerint vel si manserint usque ad caput anni in ostio portæ meæ arcis, non venient unquam in medio urbis meæ. Dum ipsi expectabant janitorem, ut renunciaret illis Sermonem Tyranni, Sol declinabat ad vesperum, & nox adpropinquabat, quo irent nesciebant. Interea venit unus de servis Regis è medio urbis, & inclinavit se ante virum Domini, & nunciavit illis omnia verba Regis.

CAP. XXXI.

INvitavitque illos ad casam suam, & exierunt cum illo. Quos benigne suscepit, & nihil omnino homo ille habebat in pecudibus, excepta vacca una cum vitulo. Quid ergo? Vitulum occidit, coxit, & posuit ante servum Dei, cæterosque socios ejus; quibus sanctus Germanus præcepit ut non confringeretur os de ossibus vituli, & sic factum est: in crastinum vitulus inventus est ante matrem suam sanus, & vivus, incolumisque, Dei Misericordia & oratione sancti Germani.

CAP. XXXII.

ITerum de mane surrexerunt ut impetrarent aditum urbis juxta portam præstolantes; & ecce vir unus currebat, & sudor illius a vertice usque ad plantas pedum distillabat, inclinans se ante eos. Et dixit sanctus Germanus, Credis in sanctam Trinitatem? Et respondit ille, Credo, & baptizatus est, & osculatus est ab eo. Cui dixit sanctus Germanus, Vade in pace; in ista hora morieris, & Angeli Dei te in aera expectant, ut gradiaris cum illis ad Dominum cui credidisti. Et ipse lætus intravit in arcem, & Præfectus tenuit illum & alligavit: qui ante Tyrannum deductus & interfectus est. Mos enim erat apud nequissimum Tyrannum, nisi quis ante solis ortum venisset ad servitutem, interficiebatur. Et manserunt tota die juxta portam Civitatis, nec impetraverunt ut salutarent Tyrannum.

CAP. XXXIII.

SOlito more affuit supradictus servus, & dixit illi sanctus Germanus, Cave ne in hac nocte aliquis de familia tua maneat in arce: iterum reversus est ad arcem, & deduxit filios suos, quorum numerus erat IX; & ipsi ad supradictum hospitium cum Domino suo reversi sunt. Præcepitque sanctus Germanus manere eos jejunos; & clausis januis dixit, Vigilantes estote, & si quid evenerit, in arcem nolite aspicere, sed orate attentius, & indesinenter ad Dominum nostrum clamate: & post modicum intervallum noctis, ignis de cælo cecidit, & combussit arcem, & omnes qui cum Tyranno erant, nec ultra apparuerunt, nec arx reædificata est usque in hodiernum diem.

CAP. XXXIV.

IN Crastino vir ille, qui sanctum hospitaverat, credidit, & baptizatus est cum omnibus filiis suis, & omnis regio cum eis. Nomen viri erat Ketel, & benedixit ei, addiditque & dixit. Non deficiet Dux de semine tuo in æternum: ipse Ketel Durnluc dux; & tu eris Rex ab hodierna die: & sic evenit, & impletum est quod per prophetam dicitur, suscitan

citans de pulvere egenum, & de stercore erigens pauperem, ut sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat: juxta verbum sancti Germani Rex de servo factus est, & omnes filii ejus facti sunt Reges, & à semine eorum omnis Regio Pouisorum regitur usque in hodiernum diem.

CAP. XXXV.

FActum est autem, postquam castra metati sunt Saxones in supradicta insula Taneth, promisit Rex supradictus dari illis victum & vestimentum absque defectione; & placuit illis, & ipsi promiserunt expugnare inimicos ejus fortiter. At illi barbari cum multiplicati essent numero, non potuerunt Britones cibare illos: cum postularent cibum & vestimentum sicut promissum illis erat, dixerunt Britones, non possumus vobis dare cibum nec vestimentum, quia numerus vester multiplicatus est; sed recedite a nobis, auxilio vestro non indigemus: ipsi vero consilium fecerunt cum Majoribus suis ut pacem disrumperent.

CAP. XXXVI.

HEngistus autem cum esset vir doctus atque astutus & callidus, cum explorasset super Regem inertem, & super gentem illius, quod sine armis utebantur, inito consilio dixit ad Regem Britannicum, pauci sumus, si vis mittemus ad patriam nostram, ut invitemus milites de militibus regionis nostræ, & sit amplior numerus ad certandum pro te & pro gente tua: & Rex hoc idem concessit. Qui illico miserunt, & Legati transfretaverunt trans Scithicam vallem, qui reversi sunt cum Chiulis XVII. Militesque electi venerunt in illis: & in una Chiula venit puella pulchra valde atque decora, hæc erat filia Hengisti. Postquam venissent Chiulæ, fecit convivium Hengistus Guorthigirno Regi, & militibus suis, & interpreti suo, qui vocabatur Cerdicselmet. [Nullo Britone Britonum sciente Saxonicam linguam, præter istum Britonem: studet qui legit quo eventu evenit ipsi viro intelligere sermonem Saxonicum] Hengistus itaque puellam jussit ministrare illis vinum & siceram, qui inebriati sunt nimis & saturati. Illis bibentibus, intravit Sathanas in corde Guorthigerni ut adamaret puellam, & postulavit eam à patre suo per interpretem suum, & dixit, omne quod a me postulas impetrabis, licet dimidium regni mei. Et Hengistus inito consilio cum suis senioribus qui secum venerant de insula Oghgul, quid peterent Regi pro puella, unum consilium illis omnibus fuit, ut peterent Regionem, quæ in lingua eorum vocatur Canthguaraland, in nostra autem lingua Chent; & dedit illis, Gnoirangono Rege regnante in Cantia; & inscius erat quod traditum esset regnum ipsius Paganis, & ipse solus in potestatem illorum clam dari: & sic data est puella illi in conjugium, & dormivit cum ea, & adamavit eam valde.

CAP. XXXVII.

DIxit ergo Hengistus ad Regem; ego sum Pater tuus, & consiliator ero tibi, & noli præterire consilium meum unquam, quia non timebis te superari ab uno homine, neque ab ulla gente; gens illa mea valida est. Invitabo itaque filium meum cum fratrueli suo: bellatores illi sunt viri ut dimicent contra Scotos, & da illis Regiones quæ sunt in aquilone, juxta murum qui vocatur Gual. Et jussit ut invitaret eos: quos & invitavit Ochta & Abisa cum XL Chiulis. At ipsi, cum navigarent circa Pictos, vastaverunt Orchades insulas, veneruntque, & occupaverunt plurimas regiones trans Mare Fresicum, i. e. quod inter nos Scotosque est, usque ad confinia Pictorum. Et Hengistus semper Chiulas ad se paulatim in-

invitavit, ita ut insulas de quibus venerant absque habitatore relinquerent: cumque gens illius crevisset & in virtute & in multitudine, venerunt ad supradictam Cantuariam.

CAP. XXXVIII.

ET super hæc omnia mala adjiciens Guorthigernus accepit filiam suam propriam in uxorem sibi, quæ peperit ei filium. Hoc autem cum compertum esset à sancto Germano, venit corripere Regem cum omni Clero Britonum. Et dum conventa esset magna Synodus Clericorum ac Laicorum in uno consilio, ipse Rex præmonuit filiam suam, ut exiret ad Conventum, & ut daret filium suum in sinu Germani, diceretque quod ipse erat pater ejus; ac ipsa fecit sicut edocta erat. Sanctus Germanus eum benigne accepit; & dicere cœpit, pater tibi ero, nec te permittam nisi mihi novacula cum forpice pectineque detur, & ad patrem tuum carnalem tibi dare liceat. Mox ut audivit puer obedivit verbo senioris sancti, & ad avum suum, patremque carnalem Guorthigernum perrexit, & dixit illi. Pater meus es tu, caput meum tonde, & comam capitis mei pecte. Ille autem siluit, & puero respondere noluit, sed surrexit, iratusque est vehementer, & ut à facie sancti Germani fugeret quærebat, & maledictus est, & damnatus à beato Germano & omni Consilio Britonum.

CAP. XXXIX.

POst hæc igitur Rex ad se invitavit omnes magnates suos, ut ab eis interrogaret, quid faceret. At illi dixerunt, in extremos fines Regni tui vade, ut arcem munitam construas, in qua te defendas: quia gens quam suscepisti invidet tibi, & fraude dolosa te occidet, & universas regiones quas amasti occupabit cum universa tua gente post mortem tuam.

CAP. XL.

POstea vero ipse Rex arcem cum Magis suis quæsiturus perrexit, & per multas Regiones multasque provincias peragraverunt, & minime quod quærebant reperientes, novissime ad illam Regionem quæ vocatur Guoienit pervenerunt. Et illo lustrante in montibus Heriri, (id est, Snaudun Anglicè) tandem in uno montium, locum in quo aptum erat arcem condere adeptus est. Et Magi ad illum dixerunt Arcem in isto loco fac, quia tutissima à barbaris gentibus in æternum erit. Ipse vero artifices congregavit, i. e. lapidarios, & lapides & ligna congregaverunt: cum vero congregata esset omnis materia, in una nocte omnino ablata est, tribusque vicibus jussit congregari & nusquam comparuit.

CAP. XLI.

TUnc magos suos ad se accersivit, istosque percunctatus est, quæ esset hæc causa malitiæ, & cur hoc eveniret? At illi responderunt, nisi infantem sine patre inveneris, ut habeas qui occidatur, & arx de suo sanguine conspergatur, nunquam ædificabitur in æternum.

CAP. XLII.

REx vero concite legatos suos ex consilio Magorum misit in universam Britanniam, utrum infantem sine patre invenirent. At illi lustrando omnes provincias regionesque plurimas, venerunt ad Campum Electi, qui est in regione quæ vocatur Glevising, & pilæ ludum agebant pueri. Et ecce

ecce duo inter se litigabant, dixitque alter alteri, O homo sine patre bonum non habebis. Et illi de puero diligenter percunctantes ad pueros ejusque matrem, si patrem haberet. At illa negavit & dixit, nescio quomodo in utero meo est conceptus, sed unum scio quia virum non cognovi unquam; & juravit illis patrem non habere. Timebat ille ne occideretur a Rege iniquo, ideo patrem fateri noluit: qui legati secum eum duxere usque ad Guorthigirnum Regem, quem insinuaverunt Regi eum puerum sic inveniri.

CAP. XLIII.

IN crastino Conventio facta est, ut puer interficeretur: & puer dixit Regi; cur viri tui me ad te detulerunt? Cui Rex ait, ut interficiaris, & sanguis tuus circa arcem istam aspergatur, ut possit ædificari. Respondit puer Regi, quis tibi demonstravit hoc? Et Rex, Magi mei mihi dixerunt. Cui dixit puer, ad me vocentur: & invitati sunt Magi, quibus & dixit, quis vobis revelavit ut ista arx a sanguine aspergatur, & nisi aspergatur a sanguine meo nunquam ædificaretur? Sed hoc cognoscam quis è vobis de me palam fecit. Et iterum puer dixit, modo tibi &enucleabo, Rex, & in veritate tibi omnia pandam, sed ad Magos tuos percunctor, quid in pavimento istius loci est? Placet enim ut tibi ostendant quid sub pavimento habetur: at illi dixerunt, nescimus nos. Et ille dixit, ego comperior, stagnum in medio pavimenti est, venite & fodite & sic invenietis; foderunt itaque & sic invenerunt ut puer prædixerat. Iterum dixit ad Magos, proferte mihi quid est in stagno? Magi siluerunt & non poterant revelare illi; at ille dixit illis, ego vobis propalabo; duo vasa conclusa sunt in eo, & sic invenietis: venerunt & viderunt sic. Et puer ad Magos dixit, quid in vasis clausum habetur? Et ipsi siluerunt, & non potuerunt revelare puero. At ille asserit, in medio eorum tentorium est, separate ea & sic invenietis. Et Rex separari jussit, & sic inventum est tentorium complicatum ut dixerat. Iterum puer interrogavit Magos, quid est in medio tentorii? jam nunc enarrate; & non potuerunt. Dixitque puer, duo vermes sunt in eo, unus albus & unus rufus. Tentorium nunc expandite: & extenderunt, duoque vermes in eo dormientes inventi sunt. Et dixit puer, expectate & considerate quid facturi vermes sunt. Evigilantes autem cœperunt alter alterum expellere insimulque bellare; alius autem scapulas suas ponebat ut alterum usque ad dimidium tentorii, aliquando usque ad oram tentorii pellebat, & sic pugnabant tribus vicibus. Tamen tandem qui infirmior videbatur vermis rufus postea fortior albo fuit, & extra finem tentorii pepulit; tunc victor superatum secutus est trans stagnum, & tentorium evanuit. Post hoc puer Magos percunctatus est, quid significat hoc mirabile signum quod factum est in tentorio? At illi responderunt, nescimus. Et ait puer, En mihi revelatum est hoc mysterium, & ego vobis propalabo. Dixitque puer Regi, Regni tui est figura tentorii, duo vermes duæ sunt gentes. Draco rufus, Draco tuus est, & stagnum figura est hujus Mundi, at ille albus Draco, illius gentis est quæ occupavit regiones & gentes plurimas in Britannia, & pene a Mari usque ad Mare tenebunt. Et postea nostra gens surget, & gentem Anglorum trans Mare viriliter dejiciet.

CAP. XLIV.

TU ergo de ista arce vade, quia ædificare eam non poteris, & multas provincias peragra, ut tutam arcem invenias, ego quidem hic manebo. Et Rex adolescenti dixit, quo nomine vocaris? Ille respondit, Ambrosius vocor, Embreis gleutic esse videbatur. Dixitque Rex, de qua progenie

genie ortus es? At ille, unus de Consulibus gentis Romanicæ est pater meus. Tunc Rex dedit illi arcem cum omnibus Provinciis plagæ Occidentalis Britannicæ. Et ipse cum Magis suis ad sinistralem plagam pervenit, & usque ad Regionem quæ vocatur Guenness affugit, & urbem quæ vocatur nomine suo Cair-Guorthigirn ædificavit. Guasmoric juxta Lugubaliam ibi ædificavit, urbem scil. quæ Anglicè Palmecustre dicitur.

CAP. XLV.

INterea Guortemir filius Guorthigirni cum Hengist & Horso & illorum gente potenter pugnabat, & eos usque ad insulam quæ dicitur Taneth expulit, illosque illic tribus vicibus conclusit, percussit, obsedit, comminuit, terruit. Ipsi itaque legatos trans Mare usque in Germaniam miserunt, vocando Chiulas cum ingenti numero virorum bellatorum & fortium. Et postea pugnabant contra Reges gentis nostræ: aliquando vincebant, & dilatabant terminos suos; aliquando vincebantur & expellebantur. Et Guorthemir quatuor bella contra eos avide gessit. Iste Guorthemir filius Guorthigirni in Synodo habita apud Guartherniaun, postquam nefandus Rex, ob incestum quem cum filia commiserat, à facie Germani & Clericorum Britanniæ in fugam iret, patris nequitiæ consentire noluit: sed rediens ad sanctum Germanum ad pedes ejus cecidit veniam postulans, atque pro illata à patre suo & sorore sancto Germano calumnia, terram ipsam, in qua prædictus Episcopus obprobium tale sustinuit, in æternum suam fieri sanxivit. Unde & in memoriam sancti Germani Guarenniaun nomen accepit, quod Latine sonat calumnia juste retorta; quoniam cum Episcopum vituperare putaverat, semet ipsum vituperio affecit. Guortemir vero accepto regno hostibus viriliter obsistit, qui tantæ magnitudinis esse & virtutis dicebatur, ut siquando iratus in bello dimicaret, accepta arbore cum frondibus funditus extirparet, & cum ea solotenus adversarios prosterneret: cum tali ille arbore Horsam satellitem bellicosum confractis in alterutrum armis pene defectis viribus prostravit, cæterosque in fugam versos ut stipulas terræ allidit, & ex omnibus finibus Britanniæ expulit, & per quinquennium postea insulam intrare non audebant usque ad obitum Guortemir.

CAP. XLVI.

PRimum bellum super flumen Derevent. Secundum bellum super Vadum, quod dicitur in lingua eorum Episford, in nostra autem lingua Sathenegabail. Et ibi cecidit Horsa cum filio Guorthigirn, cujus nomen erat Catigirnus. Tertium bellum in Campo juxta lapidem tituli, qui est super ripam Gallici Maris, statutum; & barbari victi sunt, illeque victor fuit, & ipsi in fugam usque ad Chiulas suas reversi sunt, in eas muliebriter intrantes. Ille autem post modicum intervallum temporis mortuus est: & ante mortem suam ad familiam suam animadvertit, ut illius Sepulchrum in portu ponerent, à quo exirent super Maris ripam, in quo vobis commendo: quamvis in alia parte portum Britanniæ teneant, & habitaverunt, tamen in ista terra in æternum non manebunt. Illi autem mandatum ejus contempserunt, & eum in loco in quo imperaverat illis non sepelierunt: in Lincolnia enim sepultus est. At si mandatum ejus tenuissent, proculdubio per orationes sancti Germani quicquid petierant obtinuissent. At barbari magnopere reversi sunt; cum Guortigirnus amicus illorum erat pro uxore sua, & nullus illos abigere ultra audacter valuit. Quia non de virtute sua Britanniam occupaverunt, sed nutu divino; contra voluntatem Dei quis resistere nitatur? Sed quomodo voluit, Dominus fecit, & ipse omnes gentes gubernat & regit.

CAP.

CAP. XLVII.

FActum est autem post mortem Guorthemir Regis Guortigirni filii, & post reversionem Hengisti cum suis turmis, fallax consilium hortati sunt, ut dolum Guortigerno cum exercitu suo facerent. At illi legatos ut pacem impetrarent miserunt, & ut perpetua amicitia inter illos fieret: & Vortigirnus cum suis majoribus natu consilium fecerunt, & scrutati sunt quid facerent; tandem consilium omnibus fuit ut pacem facerent: & Legati Saxonum reversi sunt: postea verò conventum adduxerunt, ut ex utraque parte Britones & Saxones in unum sine armis convenirent statutum est, & amicitia firma ad invicem esset.

CAP. XLVIII.

HEngistus nequissimus omni familiæ suæ jussit artavum suum sub pede suo in medio siconis sui poneret, & quando clamavero ad vos & dixero, En Saxones NIMED EURE SAXES, id est, cultellos vestros de siconibus vestris deducite, & in illos irruite, & fortiter contra resistite; Regemque eorum nolite occidere, sed eum, pro causa filiæ meæ, quam dedi illi in conjugium, tenete: quia melius est nobis ut ex manibus nostris redimatur. Et conventum adduxerunt, & in unum convenerunt: Saxones autem amicabiliter locuti sunt, & mente interim vulpino more agebant, & vir juxta virum socialiter sederunt. Et Hengistus sicut dixerat vociferatus est, & omnes seniores CCC Guortigerni Regis sunt jugulati; ipseque solus captus & catenatus est; ac regiones plurimas pro redemptione animæ suæ tribuit illis, id est, Eastsexæ, Suthsexæ, Midelsexæ, ut ab illicita conjunctione se separaret.

CAP. XLIX.

SAnctus vero Germanus Guorthigirno prædicabat, ut ad Dominum se converteret: at ille usque ad regionem, quæ à nomine suo acceperat nomen, scil. Guorthigirnianum, miserabiliter aufugit, ut ibi cum mulieribus suis lateret. Sanctus itaque Germanus eum persecutus est cum omni Clero Britonum, & ibi XL diebus totidemque noctibus mansit, & super petram orabat, ibique die ac nocte stabat. Et interim Guortigirnus usque ad arcem Guortigirni, quam ædificaverat & nomen suum imposuerat, i. e. Din Gurtigirn, atque in regione Dimetorum juxta flumen Teibi ignominiose abscessit. Solito autem more sanctus Germanus eum secutus est, & ibi jejunus cum omni Clero suo tribus diebus totidemque noctibus causaliter mansit; in quarta vero nocte Arx tota, circa mediæ noctis horam, per ignem de cælo missum ex improvisu cecidit, ardente igne cœlesti, & Guorthigirnus, cum omnibus qui cum eo erant, & cum uxoribus suis defecit: hic est finis Guortigirni, sicut in libro beati Germani reperi, alii autem aliter dixerunt.

CAP. L.

POstquam exosi fuerunt illi omnes homines gentis suæ pro piaculo suo inter potentes & impotentes, inter servum & liberum, inter Monachos & laicos, inter parvum & Magnum, & ipse dum de loco ad locum vagus iret, tandem cor ejus crepuit, & defunctus est non cum laude.

CAP. LI.

ALii autem dixerunt terram apertam esse, quæ eum deglutivit, in nocte in qua combusta est Arx circa eum, quia non sunt inventæ ullæ reliquiæ illorum qui combusti sunt cum eo in Arce.

CAP. LII.

TRes filios habuit, quorum nomina hæc sunt, Guorthemir qui pugnavit contra barbaros, ut supra scripsi. Secundus Cantegirnus. Tertius Pascent, qui regnavit in duabus Regionibus, i. e. Buelt & Guortigermanum, post mortem patris sui, largiente Ambrosio, qui fuerat Rex in omnes regiones Britanniæ. Quartus fuit Faustus, qui illi de filia sua natus est, quem sanctus Germanus baptizavit, enutrivit, atque docuit; & condidit locum magnum super ripam fluminis, quod vocatur Renis, & manet usque hodie: & unam habuit filiam, quæ ut diximus mater fuit sancti Fausti.

CAP. LIII.

HÆc est genealogia illius quæ ad initium retro currit. Firmwail. Ipse est qui regit modo in regione Guortigirmanum: filius est Theudubr. Ipse Theudubr est Rex Buelth regionis: Theudubr filius Pascent Mac Apguocan, Mac Moriud, Mac Eldat, Mac Eldoe, Mac Paul, Mac Mepric, Mac Briecat, Mac Pascent, Mac Guorthigirn, Mac Guortheneu, Mac Guitaul, Mac Guitolin, Mac Apglovi, bonus Paulus Mauron. Tres fratres fuerunt filii Gloui, qui ædificavit urbem magnam super ripam fluminis Sabrinæ, quæ vocatur Britannico Sermone Cair-Gloui, Saxonice autem Gloucestre. [Satis dictum est de Guorthigerno, & de regno suo & de gente ejus.]

CAP. LIV.

BEatus vero Germanus reversus est post mortem Guorthigirni ad patriam suam; & sanctus Patricius erat in illo tempore captivus apud Scotos, & Dominus illius dicebatur Melchu, & porcarius cum illo erat, & in XVII. anno ætatis suæ de captivitate reversus est, & nutu Dei eruditus est in sacris literis. Ac post Romam usque perrexit, & per longum spatium ibidem mansit ad legendum scrutandaque mysteria Dei, sanctasque percurrit Scripturas. Nam cum ibi esset per annos plurimos, missus est Palladius Episcopus primitus à Celestino Papa Romano ad Scotos in Christum convertendos, qui prohibitus à Deo per quasdam tempestates, quia nemo potest quicquam accipere in terra nisi de Cœlo datum illi fuerit. Et profectus est ille Palladius de Hibernia, pervenitque ad Britanniam, & ibi defunctus est in terra Pictorum.

CAP. LV.

AUdita morte Palladii Episcopi, Patricius, Theodosio & Valentiniano regnantibus, à Celestino Papa Romano & Angelo Dei, cui nomen erat victor, monente & Germano sancto Episcopo, ad Scotos convertendos in Christum mittitur.

CAP. LVI.

MIsit ergo Germanus cum illo seniorem Segerum Episcopum ad Amatheum Regem in propinquo habitantem. Ibi sanctus erat sciens omnia

omnia quæ ventura essent illi, & illic gradum Episcopalem à Matheo Rege & à sancto Episcopo accepit, nomenque quod est Patricius sumpsit ibi, quia Maun prius vocabatur. Agrilius presbyter, & Ysserninus diaconus, & cæteri inferiori gradu simul cum eo ordinati sunt.

CAP. LVII.

TUnc acceptis benedictionibus, perfectisque omnibus, in nomine sanctæ Trinitatis paratam ascendit navim, & pervenit ad Britanniam insulam, & prædicavit ibi non multis diebus: & amissis omnibus ambulandi anfractibus, summa velocitate flatuque prospero Mare Ibernicum transfretavit; Onerata vero navi, cum transfretaret hoc Mare magnum, mirabilibus & spiritualibus thesauris, perrexit ad Iberniam & baptizavit eos.

CAP. LVIII.

A Mundi principio usque ad baptismum Hibernensium v̄. ccc. xxx anni sunt. In quinto Loigere Regis anno exorsus est Patricius prædicare fidem Dei. Sanctus itaque Patricius Evangelium Christi exteris nationibus per annos xl prædicabat, virtutes Apostolicas faciebat, cæcos illuminabat, leprosos mundabat, surdos audire faciebat, Dæmones ex obsessis corporibus fugabat, mortuos ix suscitavit, captivos multos utriusque sexus suis propriis sumptibus redemit.

CAP. LIX.

SCripsit abietoria cccLxv, & eo amplius numero. Ecclesias quoque eodem numero fundavit cccLxv. Ordinavit Episcopos eodem numero cccLxv, & eo amplius, in quibus spiritus Dei erat. Presbyteros autem usque tres mille ordinavit; & xii millia hominum in una Regione, quæ vocatur Connachta, ad fidem Christi convertit & baptizavit; & septem Reges, qui erant filii Amolgith, in uno die baptizavit: xl diebus, totidemque noctibus, in cacumine collis Eli jejunavit, id est, Cruachaneli: in quo colle in aere tres petitiones pro his Hibernensibus, qui fidem Christi receperint, clementer postulavit.

CAP. LX.

PRima ejus petitio fuit, ut fertur à Scotis, quod unusquisque susciperet poenitentiam credentium, licet in extremo vitæ suæ statu: secunda, ne à barbaris consumarentur in æternum. Tertia, ut non supervivat aliquis Hibernensium in adventu judicii, quia delebitur aqua, pro honore sancti Patricii, vii annis ante diem judicii. In illo autem tumulo benedixit populo Hibernensium; & ideo ascendit ut oraret pro eis, & videret fructum laboris sui: veneruntque ad eum aves multi coloris innumerabiles, ut benediceret eis. Quod significat omnes Scotos utriusque sexus Hibernensium pervenire ad eum in die judicii, ad Patrem & Magistrum suum, ut sequantur illum ad judicium. Postea in senectute bona migravit ad Dominum, ubi nunc lætatur in secula seculorum. Amen.

CAP. LXI.

QUatuor modis æquantur Moyses & Patricius. Primo, id est, Angelo sibi colloquente in rubo igneo. Secundo, in Monte xl noctibus jejunavit. Tertio, similes fuerunt ætate cxx annis. Quarto, sepulchrum illius non invenitur, sed in occulto humatus est, nemine sciente. Quindecim

cim annis in captivitate, in vigesimo quinto anno ab Amatheo sancto Episcopo subrogatur. Octoginta quinque annorum in Hibernia prædicavit. Res autem exigebat amplius loqui de sancto Patricio, sed tamen pro compendio sermonis volui breviare.

CAP. LXII.

IN illo tempore SAXONES invalescebant, & crescebant non modice in BRITANNIA. Mortuo autem Hengisto, Ochta filius ejus transivit de sinistrali parte Britanniæ ad Regem Cantuariorum, & de ipso orti sunt Reges illius patriæ. Artur pugnabat contra illos in illis diebus, videlicet Saxones cum Regibus Britonum; sed ipse Dux erat bellorum: & in omnibus bellis victor extitit. [Artur, Latine translatum, sonat ursum horribilem, vel malleum ferreum, molæ leonum. Mabute, Britannice, filius horribilis, Latine; quoniam à pueritia sua crudelis fuit.]

CAP. LXIII.

PRimum bellum fuit in Ostium fluminis quod dicitur, Glem. Secundum & Tertium & Quartum & Quintum super aliud flumen, quod vocatur Duglas, quod est in regione Linuis. Sextum bellum super flumen quod vocatur BASSAS. Septimum bellum fuit in silva Calidonis, id est, Cattoit Celidon. Octavum fuit bellum in Castello Gunnion, in quo Arthur portavit imaginem Crucis Christi, & sanctæ Mariæ semper virginis, super humeros suos: & Pagani versi sunt in fugam in illo die: & multi ceciderunt, plagaque magna super eos venit per virtutem Domini nostri Jesu Christi, sanctæque suæ genetricis. [Nam Arthur Ierosolimam perrexit, & ibi crucem ad quantitatem Salutiferæ Crucis fecit, & ibi consecrata est; & per tres continuos dies jejunavit, vigilavit, & oravit coram Cruce Dominica, ut ei Dominus victoriam daret per hoc signum de Paganis; quod & factum est; cujus fractæ adhuc apud Wedale in magna veneratione servatur. Wedale, Anglice: Vallis doloris, Latine: Wedale est villa in Provincia Lodonesie, nunc vero juris Episcopi sancti Andreæ Scotiæ, VI milliaria ab occidentali parte, ab illo quondam nobili & eximio Monasterio de Meilros.] Nonumque bellum gestum est in urbe Legionis. Decimum bellum gestum est in littore fluminis quod vocatur Ribroit. Undecimum bellum fuit in monte quod dicitur Agned Cathregonion. Duodecimum fuit bellum in monte Badonis, in quo corruerunt uno die DCCCXL viri de uno impetu ARTUR, & nemo eos prostravit nisi ipse solus.

CAP. LXIV.

IPsi vero Barbari, dum in omnibus bellis prosternerentur, auxilium à Germania petebant, & augebantur multipliciter sine intermissione; & Reges à Germania deducebant ut regnarent super eos in Britannia. Et regnabant usque ad tempus quo IDA filius Eobba regnavit, qui fuit primus Rex in Bernicia, id est, Iberneich.

CAP. LXV.

IDa filius Eobba tenuit Regiones in sinistrali parte Humbri Maris XII annis, & junxit arcem, id est, Dinguirin & Gurbirneth: quæ duæ regiones fuerunt in una regione, id est, DENRABERNETH, Anglice DEIRA, & BERNICIA. Elfled filia Edwini XII die post Pentecosten baptismum accepit, cum innumerabilibus hominibus de viris & mulieribus cum ea. Et hæc prima baptizata est: Edwinus vero postea in sequenti Pascha baptismum

mum suscepit, & XII Millia hominum iu uno dio baptizati sunt cum eo: sanctus Paulinus Eboracensis Archiepiscopus eos baptizavit, & per XL dies non cessavit baptizare omne genus AMBRONUM, id est, Aldsaxonum; & per prædicationem illius multi crediderunt Christo. Sed cum inutiles Magistro meo, id est, Beulario presbytero, visæ sunt genealogiæ Saxonum & aliarum genealogiæ gentium, nolui ea scribere, sed de Civitatibus & mirabilibus Britanniæ Insulæ, ut alii scriptores ante me scripsere, scripsi.

Nomina omnium Civitatum Britanniæ.

PRima civitas Britanniæ ipsa est, quæ vocatur Cair-Gurthigirn, Cair-Municip, Cair-Meguid, Cair-Eborauc, Cair-Verulam, Cair-Mauch-guid, Cair-Canit, Cair-Peris, Cair .... Cair-Guent, Cair .... Cair-Pensavelcoit. Cair-Celemon, Cair-Guinting, Cair-Luadiit, Cair-Colun, Cair-Custent, Cair-Graunth, Cair-Lunden, Cair-Guoirangon, Cair-Daun, Cair-Gorieon, Cair-Legion Guarusik, Cair-Britton, Cair-Droithon, Cair-Urnach, Cair-Luitcoit. Hæc sunt nomina omnium civitatum quæ sunt in Britannia; quarum numerus est XXVIII.

Explicit Historia Nennii, Britonum Historiographi, de prima inhabitatione Britonum Britanniæ Insulæ.

FINIS.

APPENDIX. I.

Ex Ninnii MSS. Joannis Cotton Eq. aurati, spectantia ad Genealogiam Saxonum, quæ desunt in aliis Ninnii MSS. exemplaribus. V. hic. Cap. LXVI.

WOden genuit Beldeg, genuit Beor-nec, genuit Gethbrond, genuit Aluson, genuit Inguet, genuit Edibrith, genuit Offa, genuit Eobba, genuit Ida. Ida autem XII filios habuit, quorum nomina fuerunt, Adda, Eadldric, Decdric, Edric, Deothere, Osmer, & unam Reginam Beornoch, Ealric. Ealdric genuit Eadlfret, ipse est Eadlfret Flesaur: nam & ipse habuit filios septem, quorum nomina fuerunt, Anfrid, Osgnat, Osbui, Osguid, Osgudu, Oslapf, Offa: Osguid genuit Alcfrid, & Alfgunn & Echfrid; Echfrid ipse est qui fecit bellum contra fratruelem suum, qui erat Rex Pictorum nomine Birdei, & ibi corruit cum omni robore exercitus sui, & Picti cum Rege suo victores extiterunt: & nunquam addiderunt Saxones Ambronem ut à Pictis vectigal exigerent à tempore istius belli, vocatur Guerchlum Garan. Osguid autem habuit duas uxores, quarum una vocabatur Nemmedt, filia Roith, filii Rum, & altera vocabatur Eanfled, filia Eadguin, filii Alli. Hengist genuit Octha, genuit Offa, genuit Eormoric, genuit Ealdberht, genuit Ealdbald, genuit Excunberht, genuit Ecgberth. Woden genuit Casser, genuit Titinon, genuit Trigil, genuit Rodnum, genuit Kippan, genuit Guithelm, Guechan. Ipse primus regnavit in Britannia super gentem Eastanglorum. Gueca genuit Guffan, genuit Tidil, genuit Ecni, genuit Edric, genuit Aldulfh, genuit Elric. Woden, genuit Guedolgeat, genuit Gueagon, genuit Guithlig, genuit Guerdmund, genuit Offa, genuit Origon, genuit Eamer, genuit Pubba. Ipse Pubba habuit IX filios, quorum duo mihi notiores sunt quam alii, id est, Penda & Eua, Eadlrit, filius Pantha, Penda filius Pubba. Ecgfrid filius Offa, filius Clum, Inserth filius Eandalf, filius Offulfh, filius Eaua, filius Pubba. Woden genuit Beldeyg, Brond genuit Siggar, genuit Sibald, genuit Zegulfh, genuit Soemil. Ipse primus superavit Deur Oberneich. Soemil genuit Sguerthing, genuit Guilglis, genuit Ulfrean, genuit Iffi, genuit Ulli, Ædguin, Osfird & Eadfird. Duo filii Edguin erant, & cum ipso corruerunt in Bello Ineicen: & de Origine illius nunquam iteratum est Regnum, quia non evasit unus de genere illius de isto bello sed interfecti fuerunt omnes cum illo ab exercitu Calguallum Regis Guondotiæ Regionis. Osguid genuit Ecgfird, ipse est Ocgfird; Ailguin genuit Osllach, genuit Athun, genuit Echun, genuit Oslaph: Ida genuit Eadirc, genuit Ecgulf, genuit Liod. Guad genuit Eatan, ipse est Eata Glin Maur; genuit Eadbirth & Ecgbirth Episcopum, qui fuit primus de Natione eorum. Ida filius Eobba tenuit Regiones in sinistrali parte Britanniæ, id est, Umbri Maris, & regnavit annis XII, & vixit Dynguayrh Guarth berneich. Item Dutigirn in illo tempore fortiter pugnabat contra gentem Anglorum. Item Talhaern Talanguen in Poemate Claruit, & Nuevin, & Talieffin, & Bluchbar, & Cian qui vocatur Gueinchguant, simul uno tempore in Poemate Britannico claruerunt. Mailcunius magnus Rex apud Britones regnabat, id est, in Regione Guenedotæ, quia atavus illius Cunedag cum filiis suis (quorum numerus octo erat) venerat prius de parte sinistrali, de Regione quæ vocatur Manau Guotadin. CXLVI annis ante quam Mailcun regnaret; & Scotos cum ingentissima clade expulerat ab istis Regionibus, & nusquam reversi fuerunt iterum ad habitandum.

[Adda

[Adda filius Ida regnavit annis octo: Æddric filius Adda regnavit quatuor annis. Deoric filius Ida regnavit septem annis. Friodolguald regnavit sex annis; in cujus tempore Regnum Cantuariorum mittente Gregorio Baptisinum suscepit. Hussa regnavit annis septem: contra illos quatuor Reges, Urbgen, & Ryderthen, & Guallanc, & Morcant dimicaverunt. Deodric contra illum Urbgen cum filiis dimicabat fortiter. In illo autem tempore aliquando hostes nunc cives vincebantur; & ipse conclusit eos tribus diebus, & tribus noctibus in Insula Medcant; & dum erat in Expeditione jugulatus est, Morcanto destinante pro invidia, quia in ipso præ omnibus Regibus virtus maxima erat instauratione Belli. Item Eadlfered Flesaur regnavit XII annos in Berneich, & alios XII in Deur: XXIV annos inter duo regna regnavit, & dedit uxori suæ Dinguo Aroy, quæ vocatur Bebbab, & de nomine uxoris suscepit nomen, id est, Bebbanburgh. Edguin filius Alli regnavit annis XVII, & ipse occupavit Elmet, & expulit Certec Regem illius Regionis. Eanfled filia illius, duodecimo die post Pentecosten, Baptismum accepit cum universis hominibus suis de viris & mulieribus cum ea. Eadguin vero in sequenti Pascha Baptismum accepit, & XII millia hominum in uno die baptizati fuerunt cum eo: si quis scire voluerit, quis eos baptizavit, Runmap Urbgen baptizavit eos, & per XL dies non cessavit baptizare omne genus Ambronum, & per prædicationem illius multi crediderunt Christo. Osuuald filius Eldfred regnavit novem annis; ipse enim Osuual Lanniguin, ipse occidit Catgublaun Regem Guenedotiæ Regionis, in bello Catscaul, cum magna clade exercitus sui. Osguid filius Eldfrid regnavit XXVIII annis & sex mensibus: dum ipse regnabat, venit mortalitas hominum, Catgualat regnante apud Britones post patrem suum, & in ea periit. Et ipse occidit Pantha in Campo Gai, & nunc facta est strages Giti Campi, & Reges Britonum interfecerunt, qui exierunt cum Rege Pantha in expeditione usque ad urbem quæ vocatur Judeu. Tunc reddidit Osguium omnes Divitias quæ erant cum eo in urbe usque in manu Pendæ, & Penda distribuit eas Regibus Britonum, id est, Albert judium. Solus autem Catgubail, Rex Guenedotæ Regionis, cum exercitu suo evasit de nocte Consurgens, quapropter vocatus est Catgabail Catguommedd. Egfrid filius Osbui regnavit novem annis. In tempore illius, S. Cudberd Episcopus obiit in Insula Medcant: ipse est qui fecit bellum contra Pictos, & corruit ibi. Penda filius Pibba regnavit decem annis: ipse primus separavit regnum Merciorum à regno Nordorum; & Onnan Regem Easte-Anglorum, & sanctum Osgualdum Regem Nordorum, occidit per dolum. Ipse fecit bellum Codoy, in quo cecidit Eoua filius Pubua, frater ejus Rex Merciorum, & Osguald Rex Nordorum, & ipse victor fuit per Diabolicam artem. Non erat baptizatus, & non Deo credidit.

APPENDIX. II.

1 A Mundi principio usque ad Constantinum & Rufum 5658 anni reperiuntur. } 5658

2 Item à duobus Geminis Ruffo & Rubellio usque in Stiliconem Consulem trecenti septuaginta tres anni sunt. } 373

3 Item à Stilicone usque ad Valentinianum filium Placidiæ, & Regnum Guorthigerni (alii Guortigirni) viginti octo anni. } 28

4 Et à Regno Guorthigerni, alias Guortigirni, usque ad discordiam Guitolini & Ambrosii, anni sunt XII, quod est Guoloppum, id est, Catguoloph. } 12

5 Guorthigernus autem tenuit imperium in Britannia, Theodosio & Valentiniano Consulibus. Et in quarto anno regni sui, Saxones ad Britanniam venerunt, Felice & Tauro Consulibus, quadringentesimo primo anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi. } 401

6 Ab anno quo Saxones venerunt in Britanniam, & à Guortigerno, suscepti sunt usque ad Decium & Valerianum anni sexaginta novem. } 69

A P-

APPENDIX. III.

Variæ Lectiones Historiæ Britonum Scriptæ per Nennium Britannum; ex MSS. Cantabrigiensibus, Cottonianis, & aliis.

CAP. I.

INcipit Historia Orthographia &c.] Incipiunt Gesta Britonum à Gilda sapiente composita. *Sic Codd. duo Cantabrigienses: quorum alter Nennii, alter Gildæ nomen præfert.*

Ad Adam vero] Colliguntur ergo ab Adam usque ad passionem Domini nostri Jesu Christi v. ccxxviii. *Gildas.*

Sunt anni dccc.] sunt anni dcccxcvi. *Gildas.*

Anni sunt dcccxxxii.] dcccxxxi. *Gild.*

Usque ad xxx annum &c.] *Desiderantur usque ad* prima Mundi ætas &c. in *Gild.*

CAP. II.

INcipit Historia Nennii &c.] Totus hic titulus desideratur in *Gilda.*

Britannia Insula à Britone &c.] Brithannia igitur Insula à quodam Bruto consule Romano vocatur: hæc autem surgit &c. *Gild.* consurgit. *Cott.*

Contra Armoricas gentes, id est, ultra Marinos Britones, & vocatur.] Contra Armoricas, & vocatur. *Gild.*

Man.] Manau. sita est in extremo limite orbis. *Gild.*

Vocatur Orcania Insula.] Vocatur Ockania. *Gild.* Orcania. *Cott.*

Tamisia & Severnia.] Tamensis & Sabrina, *Gild.* Tamisis & Sabrina. *Cott.*

Ad deportandas.] Ad portandas, *Gild.* apportantes. *Cott.*

CAP. III.

ID est, à Totenes usque ad Catenes.] desiderantur in *Gild.* & *Cott.*

Hæc Insula.] desunt *Gild.* & *Cott.*

Cum Ascanio filio suo.] Cum Ascanio, i. e. Julio filio suo. *Gild.* & *Cott.*

Filiam Latini regis.] Filiam Latini, filii &c. *Gild. Cott.*

Filii Pisci.] Filii Pici *Cott. Gild.*

Ascanius autem Albam &c.] Æneas autem Alb. *Cott.* Legit Ascanius.

Fœtus ejus erit fortis.] Et fœtus ejus mortis erit. Quia filius mortis erit. *Gild.*

Bruto vero fuit filius Sylvii &c.] *Desunt usque ad* post multum enim intervallum. *Gild.* & *Cott. Schol. in Codice Cantabrigiensi Benedictino*, Brutus vero fuit filius.

Cum aliis, inopino ictu.] Cum aliis ictu sagittæ. *Gild. Cott. Scholion in Cod. Bened. Samuel.* i. e. *infans Magistri mei.* i. e. *Beulani Presbyteri in ista pagina scripsi,* [geneologiam superiorem] *sed hæc gen. non est scripta in aliquo volumine Britanniæ, sed in scriptione —scriptoris fuit.* Vide Bale de script. p. 75.

Ariminis.] Armilis, *Cott.* Ariminis, *Gild.* cum Heleno, *Virunnius Romulus Æneæ nepos apud Servium* &c.

Et

Et vocavit eam à nomine cujuſdam militis ſui qui vocatur Turnis, & poſtea &c. *Gild. Cott.* vide *Stephanum* in Τυρώνη. Turonis, *H. Hunt.* legit.

CAP. IV.

POſthumus annis 29.] Debent hæc poni poſt *appellati.* Cott.

Qui Brito regnabat in Britannia tempore quo Heli.] Cujus frater erat Brito in Brithannia, qua tempeſtate Heli &c. *Gild. Cott. Chron. Walliæ.*

Poſthumus vero frater.] Poſthumus, ut diximus, apud. *Gild.* & *Cott.*

CAP. V.

NOn minus DCCCC.] Minus octingintorum *Gild.* DCCCC *Cott. H. Hunt.*

Ex inſulis affinitimis.] Finitimis, *Gild. Cott.*

Modicas.] Modice, *Gild. Cott.*

CAP. VI.

NOviſſime autem venerunt Scoti.] Scothi *Cott. Cambd. Brit.* p. 729.

Primus autem homo venit.] Primus qui itaque venit Bartholomeus, *Gild. Cott.* Partholanus, *Cambd.*

CAP. VII.

CHiulis.] Ciulis, *Gild.* Κεόλους. *Keeles.*

Chiula.] Ciula, *Gild.* Chiulæ, *Cott.*

Super turrim.] Per turrim. *Gild.*

Illos & nunquam reſpondebant.] Qui nequaquam reſpondebant, *Gild.*

Ipſi unanimo conſenſu.] Ipſi uno anno, *Gild.*

CAP. VIII.

CLamhoctor.] Clamoctor, *Gild. Cott.* legit Olamoctor. *Cambd.* Elamhi.

Nulla tamen certa hiſtoria originis Scotorum continetur.] Deeſt *Gild.* eſt *Schol. Samuelis.*

Hiſtoreth Iſtorini filius tenuit.] Iſtoreth Yſtoryni filius, *Gild. Cott.*

Euboniam inſulam cum ſuis.] Euboliam inſulam, & *alter*, circiter filii *Gild. Cott. Cambd.*

Vethan.] Bethan *Gild.* Bidtham, *Cott. alius*, filii autem Liethari.

Dimectorum.] Dimetorum, *Gild. Cott. alius*, Dimoctorum.

Ubi Civitas eſt quæ vocatur Nimeu.] Deeſt *Gild.* & *Cott.*

Idem Guhir tee guili, donec.] i. e. Guir Gecgadi, donec. *Gild.* Guircat Gueli. *Cott. alius*, Guhir cet Guely.

CAP. IX.

SIquis autem ſcire &c.] V. *H. Hunt.* p. 300.

Secuti ſunt eos, dimerſique.] Secuti ſunt dimerſique, *Gild. Cott.*

Scythia.] Sicia, *Gild.*

Merſi.] Submerſi, *Gild. Cott.* demerſi.

Iſte gener Pharaonis erat, i. e. Mas Scotæ filiæ Pharaonis à qua, ut fertur, Scotia appellata.] Deeſt *Gild. Cott.* & ſunt *Samuelis* interpolatio.

Per Africam.] Per Mauritaniam, *Gild. alii*, per Maritimam.

Montes Azare.] *Al. exemplar habet*, Montana Syriæ, & *Cott. al.* Araret — flumen Malva.

Applicuit.] Applicaverunt. *al. Gild.*

Ha-

Habitavit.] *Al.* habitaverunt, *Gild.*

Et crevit nimisque multiplicatus est; & gens.] *Al.* & creverunt nimisque multiplicati sunt, & gens. Crevit nimisque multiplicatus est, & gens. *Gild. Alius* – unusquisque mult.

Venerunt.] Venit, *Gild. Cott.*

Et postea Consules rursum Remp.] Et Consules Remp. *Gild.* rursum Cons. *Cott.*

Damnata.] Donata. *Gildas.*

CAP. X.

CItæ autem, i. e. Scoti in quarta ætate mundi.] Scithæ autem in quarta obtinuerunt (*deest* ætate) *Gild.* Scythæ, *Cott.* & mox, Picti. *Has Scythas Herodotus MS. vocat* Σκηποχύθας.

CAP. XI.

A Primo anno Merlini R.] Mervini, *Cott. & alii. Cætera omnia usque ad* annum IV Mer. *sunt aliunde inserta, ut testatur scholion Samuelis in codice Benedictino.*

Anni CCCCXXIX.] *Cott.* CCCCXXXIX.

Patricii ad Hibern.] Ad Scotos. *Cott.*

A morte Patricii.] *Cott. pro his*, à morte P. &c. Anni LX. *Alius*, XL. *Adhuc alius Cott.* à nativitate S. Columkille usque ad obitum S. Brigidæ IV sunt anni. Initium &c. *Samuel hic notat auctorem sibi contradicere. Vide Usserii Antiq. Br.*

Columkillæ.] Sancti Columkillæ. *Gild. Prise Desen. H. Br. p. 116.*

Ccccxxi.] Ccccxi, *Gild.* CCCCXXIX *Cott. Prise, ubi supra. Alius*, CCCCXXIV. *Bale conjectabat esse annum D. 859.*

Et sunt III anni.] *Cott.* Et sunt II anni.

CAP. XII.

EXperimentum inveni de isto.] Experimento de isto Bruto inveni, *Gild. omnia hinc usque ad c. 14. transposita & confusa sunt.*

Sem regnavit in Asia.] Sem in Asia, *Gild.*

Cirmi.] Cyrine. *Gild.*

Byzantia.] Bissanna, *Gild. Al.* Brixantia.

Provinciæ XIV. Roma.] Provinciæ XIII. Roma, *Gild. Lego*, Italia.

Quomodo tres filii &c.] *Hæ lineæ desunt in MSS Gild.*

Britones à Bruto &c.] Britones &c. *omnia hæc* (Britones à Bruto *usque ad* redeam nunc ad id à quo digressus sum,) *desunt in hoc loco sed postea ponuntur in Cap. 13. posthæc verba*, qui incolæ fuerunt in primis Britanniæ temporibus; *& in Gilda post* temporibus *sequitur* Britones à Bruto – *ut p. 11.*

Sphæra &c.] *Tota Sphæra deest in MSS Gildæ.*

Lamech, & redierunt ad id unde egressi sunt.] *Quære postea cap. 11.*

CAP. XIII.

ET Brito.] Bruto, *Gild.*

Cebidus.] Coebidus, *in marg. vel* Cibidus.

Ab Hisicione primogenito Alani.] Ab Yficione primogenito filio Alani.

Et Briti.] Et Briti, *in marg. vel* Britones.

Fethevir.] *Al.* Sethevir.

Ogomun.] Ogothun & Ogomuin.

Filii Thoi.] Choi.

Symeon.] *Al.* Semeon.

Filii Ethac, filii Aurthac, filii Ecthet, filii Oothz, filii Abirth.] Filii Archaach, filii Exchet vel Echet, filii Ozoz, filii Abirh.

Filii Jona.] Filii Johan. *Gil.*

Filii Enoch, filii Jareth, filii Malaleel, filii Cainan, filii Enos, filii Seth, filii Adam, filii Dei vivi.] *Deest.*

In primis Britanniæ temporibus.] Temporibus *deest (per errorem) Scriptoris.)*

Britones à Bruto.] *In Gilda hic locus sic concipitur,* [Brithones à Bruto dicti, Brutus filius Hicionis, Aicion filius Alani, Alanus fil. Reæ Silviæ, Rea Silvia filia Numæ Pompilis, Numa fil. Ascanii. Ascanius fil. Æneæ, Æneas fil. Anchisæ, Anchises fil. Troii, Troius fil. Dardani, Dardanus fil. Elisæ, Elisa fil. Juvoni, Juvonus fil. Japhet. Japhet vero Septem filios habuit. Primus Gomer, à quo Galli. Secundus Magog à quo Scithæ & Gothi. Tertius Madial à quo Medi. Quartus Javan à quo Græci. Quintus Tubal à quo Hyberi, i. e. Ispani & Itali. Sextus Mesech à quo Cappadoces. Septimus Tiras à quo Traces: Hi sunt filii Japhet, filii Noe, fil. Lamech, sed ut redeam &c.] *Hæc, inquio, omnia hic inserit Gildas, sed alii MSS antea ponunt.*

CAP. XIV.

BEllinus.] Belinus, *in marg.* Cassibelanus *Cott. & Gild. Lego,* pugnabat apud Dole contra Bellinum. *Mox, Cassibelanus videtur esse Wallorum Cadwallanus. i. d. Cassuballanus. Cad. vel Catti vel Cassuellas Dioni. Al. Cadwalla & Cadwella, & Kedwelly; sed Cad-Catti-Cassi an dignitatis, an hominis nomen, non constat.*

Minocani.] Mitiocani, *Gild.* Minocanni, *Cott. v. H. Hunt. pag. 301. Camb. 241. Galfr. & Giral. Cam. Desc. p. 284. omnia inter* Bellinum & Julius C. *interposita sunt ab interpolatore.*

CAP. XV.

TAmensis.] Thamensis. *Gild. & alii.*

Cethilocium.] Cethilon, *Gild. confer Strabonem, l. 4. ὐδὲν μέγα διαπεράξας.*

Trinovantum.] Trinovantum à Romanis contra Britones, *Gild. H. Hunt. p. 302.*

V. ccxv.] *In margine al. exempl.* xii. *Gild. Cott.*

CAP. XVI.

IN honorem illius.] In hæreditatem ejus, *Gild. Totum hunc locum in Epitomen redegit J. Rossus, libro de Regibus.*

Et Idibus.] Et postea Idibus, *Gild. & Cott. itidem.*

Augusto Monarchiam.] Augusto nepote suo Monarchiam, *Gild. & Cott.*

Tollunt aulæa.] V. *H. Hunt. p. 302.*

CAP. XVII.

MIlitum tamen.] Militum juvenumque suorum tamen, *Gild. & Cott.*

Longobardos ostenditur ubi dum.] Longabardos ostenditur. Dum *Gild. & Cott. Serarius Mogunt. l. 1. c. 15. Noster videtur aliquid inaudivisse de Claudio Druso, cujus ibi monumentum agnoscit Eutropius.*

CAP.

CAP. XVIII.

ANno Dominicæ incarnationis CLXIV Lucius.] Post CLXIV annos post adventum Christi Lucius. *Gild. & Cott. Usserius Ant. Brit.*

Euaristo. Tertius.] *Sic Gild. Et Cotton. pro* Euaristo *legit* Eleutherio. *quod rectum.*

CAP. XIX.

GAaul.] Gaul, & Gual, *alii.*

Eboraci.] Multo post dolo Britannorum Eboraci Severus moritur in Britannia, *Gild. v. Prosperi Chr.* & *Cotton.* Dolo Pictorum. *Pyke in Chronico. Cambden in Eboraco.*

CAP. XX.

CArutius.] Cærutius, Garutius, *Gild.* & *Cott.* Carausius, *in nummis.*

Britanniam tyrannide pro occisione Severi.] Brithaniam cum tyrannide, qui postea tyrannus fuit pro occisione Severi &c. *Gild. & Cott.*

Tyrannide pro occisione.] *Post* Tyrannide *in marg.* qui iratus pro occisione Severi advenerat, & cum omnibus ducibus Romanicæ Gentis, qui erant cum eo, Britanniam verberavit &c. *Gild. Cott.*

Vindicavit.] Vindicans. *Gild.*

Occupavit.] *Al.* vastavit.

CAP. XXI.

COnstantinus.] *Male* Constantinus – *in aliquibus. Alius*, Constantius Constantini Magni filius.

Cair-Costaint.] *Alii*, Cair-segent *vel* Kair-segunt. *In margine* Eboracum, *Cott. Gild. Cambd.* 195, 535. *Usserius Antiq. Brit. p.* 33.

Civitatis, ut nullus.] Civitatis, auri, argenti & æris, ut nullus, *Cott. Gildas.*

Mirmantun.] Mirmantum, *in marg.* Mimmaton, *Gild.* Mirmantoniam & Inermantun, *Cott.* Murimundum, *Cambdenus.*

CAP. XXIII.

DIctus Maximus.] Dicebatur Maximus. *Fragmentum quoddam Gildæ*, ut dicitur, *Gild.* Maximianus, *Scal. ad Euſ. Reinesii Inſcr. p.* 323. *Priſe p.* 49. *Ado Viennensis.*

Tantguic.] *Cott.* Cantguic. *Fragm. Gild.* Tanguren.

Ipsi sunt ad cumulum.] Et usque ad cumulum, *sic & frag. Gild.*

Crutochidenit.] Crucochident, *Fragm. Gild. Priſe p.* 50. *Uſſer. Ant. p.* 179. *Alius* Crutho exhident.

Propter hoc.] *In marg.* propter illorum absentiam Britannia superata est alienigenis gentibus, & hæredes ejecti usque à Deo auxilium largiatur, *Gild. Cott. Vide Gildam, & ex eo Bedam.*

CAP. XXV.

OBiit in Britannia Eboraci.] Obiit dolo occisus in Britannia, Eboraci, *Cott. v. Proſp. Chron.*

Regnum Rom. dejecerunt.] His ita transactis, Britones contempserunt regnum Romanorum. *Rossus conjicit plures Romanorum hic imperasse, ab adventu Jul. Cæsaris ad Arturum, & rebelles Imperio Romano omissos esse. Hic mihi videtur Nennius Regem & ducem pro eodem habere.* V. Cap. XXXIV.

CAP. XXVI.

ANnis III.] VI. *Cott. Prosper.*

Dum Gratianus.] Tum Gratianus.*v. Adonem Vienensem in Chron.* Maximus se non sponte sumpsisse imperium affirmabat. *Sulpicius in V.S.Martini.*

Merobaudis.] Meroblaudis.

Maximianus.] Maximus *Gild. Cott. v. Orosium, Prosper. Tyronem.* Martinus conviva Maximi Tyranni. *Sulpicius in V. M.*

Aquileia.] Inclusus in Muletta *Gild. Prosp. Chron.*

Cujus Filius Vic.] Victor eodem anno. *Gild.* & *Cott.*

CAP. XXVII.

SEcum Consulibus pro admisso scelere.] Secum pro admisso scelere, *Gild. Cott.*

CCCCXLIX.] CCCCXLVIII, *Gild. Cott.* CCCC.

Petebant Romani.] Petebant ab eis Romani, *Gild. Cott.*

Ad vindicandum veniebant.] Ad vindictam proximorum veniebant. *Cott. Gild.*

Melle, cum magno triumpho.] Melle, & muneribus, cum magno triumpho. *Sax Chron. Gild.*

CAP. XXVIII.

OCcisi sunt, & post occisionem.] Occisi sunt, & post occisionem Magni Tyranni. *Gild. Cott.* qui Gratianum occidit, *Cott.*

Fuerunt, Gorthigirnus.] Fuerant Vortigernus. *Gild.*

Regnavit in Britannia.] *In marg.* pugnabat. *Gild. Cott.*

Pictorum Scotorumque.] Scotorum Pictorumque, & à Romanorum (qui remanserant) impetu. *Cambd. p. 91.*

Tres Chiulæ.] Tres Ciulæ. *Asser. & H. Hunt. 310.*

Quibus erant Hors.] Quibus Hors. *Gild. Cott.*

Gugta.] Gurtha, *in marg.* Guytha, & Guicta, & Gurgta.

Filii Fuin.] Filii Siun. *Gild.* Sin. *unus Cottonianus.*

Folepald.] Foloroald, *Gild. Cott.*

Nunquid ipse est.] Non, inquio, ipse. *Cott. Gild. Et in marg.* non Dei veri, nec omnipotentis Dei & Domini nostri Jesu Christi, qui ante tempora seculorum permanens Patri & Spiritui Sancto coæternus & consubstantialis in fine seculorum, mortalitatis nostræ formam non dedignatus est induere, sed unus, *&c.*

Quæ ipsi Caleb.] *Desunt Cott. & Gild.*

Hæc. e. Genea. Marum istorum de quibus primò creverunt.] *Hæc à Samuele infulta sunt, forte ex Chron. Saxon.*

Ruithina.] Rudithin, *Gild.* Ruithon, & Ruoithin, *Cott. Cambd. in Cantio. Errat Nennius, qui putat Saxonas nomen dedisse insulæ Tanet: ejus meminit Solinus.*

Regnante Mart.] Gratiano. *Gild. Cott. sed alius Cott.* Mart.

Anno 447.] *Cott.* 347, *& alius Cott.* CCCC.

CAP. XXIX.

DEcrevi.] *Cott. addit* pauca de multis. *Horum nec Beda, nec Constantins, nec Fordon meminerunt.*

CAP. XXX.

PRimum miraculum, &c. quidam Rex.] *Gild. Cott. v. Ericum in vita S. Germani; quem hæc à Nennio sumpsisse constat.*

Benli

Benli in regione Eal & ille vir.] Benli, Belinus, Beluni; *Higden* Beuli, & *Cott. Alii legunt* Benty. *Usserius Antiq. p. 180. Pro* Eal, *alii*, & illum, *alii*, Dalreæ *legunt*.

Ad iniquum Regem.] Ad nequissimum Regem. *Cott.*

Dixit si.] Dixit illi si. *Gild. Cott.*

Caput anni, in ostio portæ meæ arcis non venient.] Caput anni non venient unquam. *Cott. Gild.*

Verba Regis.] Verba Tyranni. *Cott. Gild.*

CAP. XXXI.

BEnigne.] Qui eos benigne. *Gild. Cott.*

CAP. XXXII.

GRadiaris cum illis ad Dominum cui.] Gradieris ad eum cui. *Gild.*

Ad servitutem, interficiebatur.] Ad servitutem in arcem interficiebatur. *Gild.*

CAP. XXXIV.

NOn deficiet Dux de semine.] Non deficiet de semine tuo qui, *Gild.* non def. Rex. *Cott.* V. Cap. xxv.

Durnlut.] Durnlyt. *Gild.* ipse est Ketel Durnluc. *Cott.*

Tu eris Rex ab hodierna die.] Tu eris, ait Germanus, ab hodierno die. *Gild. Cott.*

Povisorum.] Povisiorum. *Gild. Cott.*

CAP. XXXV.

REx supradictus, dari illis.] Rex supradictus, (*in marg.* Vortigernus) dare illis. *Cott. Gild.*

A nobis, aux.] A nobis inde, auxilio vest. *Gild.*

Indigemus.] Victum & vestitum vobis dare nolumus. *Hæc paraphrastice ex vero Gilda.*

CAP. XXXVI.

VAllem.] Tythicam. *Gild. Forte,* Theticam. *Gildas, ex quo hæc, verbis poetarum sæpe utitur. Cottonianus legit* Scythicam, *non male: Legatos hic ex Nennio Gulielmus Malmesb. missos agnoscit. Et fere Nennium sequitur.*

Erat filia.] Et hæc e. f. *Gil. Cott. Alii,* erat enim f.

Cerdic Elmet.] Ceretec. *Cott.* Elmet *est territoriolum in Westr. Ebor. Cambd. De hoc Ceretico infra* p. 117. *Hic Samuel quærit in Cod. Bened. Cantabr. Qui poterat iste Brito intelligere linguam Saxonicam?*

Quod à me post.] Quod pro ea à me postulas. *Gild. & Cott.*

Oghul.] Quæsivit ab eis quid peterent, & quid Regem peterent. *Gil. & Cotton.* Oghgul. i. e. Angul. *Gild.*

Canthguaraland.] *Cotton,* Conguaraland, in nostra autem Kent. *imo potius* Caint. *Circa prima tempora Normannorum Chent aliquando Chenith dicitur.*

Guoirangono.] *Gildas* Guaranggono regnante. Gorongus *dicitur G. Malmesburiensi. Regem fuisse non puto; vox custodem denotat, habes in Barangus, &* Cair Guarongon, *urbs præsidiaria. Interim, vox hæc in Cott. scribitur disjunctim,* Guoran cono. *Cuno nomen esse dignitatis fatentur Britanni, inquit Cambdenus, & scribi Cono etiam in voce Conetodunus notat. Hæc ipsa vox occurrit in vita Marcwardi, 4°. Sæc. Act. Bened. p. 608. Videtur Nennii* Gorongus *idem*

idem fuiſſe, qui hodie dicitur Vportuum Guardianus, Cæſare Britannias invadente quatuor fuere reges in Cantio. Multi credunt honorarios, officiarios, ſeu præſides fuiſſe. Horum primi nomen Cungetoric habet aliquid affine Guorancono. V. Cap. XXV & XXXIV.

Clam dari.] *In marg. Gild. & Cott.* eum dolor nimius exagitabat, quia regnum ſuum clam doloſeque & imprudenter alienigenis datum eſt.

Quos & invitavit.] Qui invitavit. *Cott. Gild.*

Plurimas regiones.] Plurimas regiones & inſulas. *Cott.*

Freſieum.] Freſium Cott. *an Frethieum Britannice dicitur Veriche, & Werith. Ex Friſia Saxones veniſſe huc ſcribit Joan. Leydenſis in Chron.*

De quibus Ven.] *Hæc ſi vere ſcribuntur, ſunt ex Beda intelligenda. Alia lectio eſt,* ad quas venerunt*: ita intelligenda ſunt, ut expuliſſe omnes priſtinos incolas ex inſulis occupatis Saxones dicantur.*

Ad ſupradictam.] *In margine,* ſupr. regionem Cant.

CAP. XXXVIII.

IN ſinu Germ.] In ſinum. *Cott.*

Permittam.] Dimittam. *Gildas. De his agit Uſſerius Antiq. p. 207.*

Puer obed.] Puer — *uſque ad* avum. *Omnia media deſunt Gildæ.*

Ad avum.] Ad avum ſuum patremque Carnalem Vortigernum. *Cott. Putant aliqui Fauſtum hunc fuiſſe Fauſtum Reienſem. Tempora non multum diſcrepant. Sane & hic Fauſtus vulgo ſanctus perhibebatur: & fuit valde longævus. De eo abunde Uſſerius.*

CAP. XXXIX.

MAgnates.] *In margine,* Magos. *Conſiliarios & ſapientes ſic voluit appellare.*

Guoienit.] *In Northwalliam ſeceſſit. Incolæ Guinhediam, Latine Venodotiam vocant. Horum meminit Pauſanias, ubi eos à Brigantibus invaſos ſcribit, regionem eorum vocat Γενουίαν forte ſcripſerat Γουινηδίαν. Cod. Cott. legit* Guent.

In montibus Hereri.] Luſtrante montana Hereri. *Gild. in margine,* Snaudon Craig-ereri Incolis.

Lapidarios & Lap.] Lapidarios, ligna & lapides. *Gildas & Cott.*

Nocte una.] Nocte omnia ſubl. *Cott. & Gild. Ranulphus Higden affirmat omnia iſta in Solo Galfridi Britannico libro reperiri. Non fuiſſe in eo Gilda, quem ipſe paulo ante citat, veriſimile eſt.*

CAP. XLI.

QUæ eſſet.] Cauſa hujus malitiæ. *Gild.*

CAP. XLII.

UTrum infantem.] Ut infantem. *Gil. Cott.*

Ad campum Electi.] Gleti, *Gild.* Ellecti, *Cott.*

Gleviſing.] *Varie admodum hæc dictio ſcribitur. Vide Aſſerium in Vita Alfridi, & Librum Eccleſiæ Landavenſis in* III *vol. Monaſtici Anglicani.*

Timebat ille.] *Forte,* illa.

Quem inſinuaverunt.] Regem, inſinuaveruntque, *Cott.* & *Gild.*

CAP. XLIII.

UT iſta arx.] Arx ſanguine, *Cott. qui etiam hæc multo fuſius enarrat. Fabulæ fœcundæ ſunt. Quis non videt omnia ficta eſſe ad ſolamen miſerorum Britonum, quos Saxones affligebant. Hinc illa,* Gens noſtra ſurget, & gentem

tem Anglorum trans mare viriliter dejiciet. *Legebat auctor fabulæ in vero Gilda Draconem insulanum. Unde hic prognati sunt duo dracones. Sed tædet ista longius persequi.*

Duo vasa sunt conclusa in eo.] Duo vasi sunt, &c. *sic Cott. Gild.*

Separate ea, & sic invenietis, & Rex separare jussit, & sic inventum est.] Separate ea & sic inventum est, *Cott. Gild.*

Et tentorium evanuit.] Et tentorium, & albus evanuit, *Gild. Cott.*

Figura tentorii.] Tentorium, *Cott. Gild.*

Duo vermes duæ sunt gentes.] Duo vermes duo sunt Dracones, *Cott. Gild.*

Draco Rufus, Draco tuus est.] Vermis Rufus, Draco tuus est, *Gild. Cott.*

Quæ occupavit.] Quæ occupant, *Gild. Cott. Hæc ficta sunt ex verbis Gildæ.*

CAP. XLIV.

EMbreis Gluetic esse videbatur, Dixitque.] Embreis Glentic. Dixit: *In marg.* quod est Britannice Embreis Gulethic. *Sed Cott.* Embris Gluetic.

Occid. Britannicæ.] Britannicæ, *Cott.*

Vocatur Guennesi affugit.] Gueneri, *vel* Genness affuit, *Gild.* aufugit, *Cott.*

Cair-Guorthigirn.] Kaervortigern. *Gild.* v. *Usserii Antiq. pag.* 207. *Cambd. p.* 632.

Guasmoric.] *Hæc videntur esse Glossema, non sunt in Gilda, nec in Cottonianis, Codd.*

Palme castre.] *Forte* Pape-castle. Epiacum, *Ptolem. scripserat Ptolemæus* Γεπιακὸν. *Sæpe in Ptolemæo initiales literæ abrasæ sunt.*

CAP. XLV.

GUortimir filius Guorthigirni.] Vortimer filius Vortigerni. *Gild. Cott. Et sic passim.*

Usque ad Insulam.] Usque ad supradictam Insulam quæ dicitur Thanet. *Gild. Cott.*

Bellatorum, & forte.] Bellatorum virorum, *Gild. Cott.*

Avide gessit, primum bellum.] *Omnia intermedia omittit Gild. Nec Cott. habet. De istis Usserius, Br. Ant.* 206.

CAP. XLVI.

PRimum Bellum f. f. D.] *Aliter* Dergwent. *Aliqui intelligunt fluvium Derbeiensem, qui idem est.*

Secundum Bellum – Episford.] *Codex quidam Galfridi legit* Bedford. *Auctor scalæ Chronicæ legit* Sleford in Lindicia. *Et notat ibi quidem congressos esse Horsam & Categernum, sed neutrum cecidisse in ea pugna.*

Tertium Bellum.] *Hoc Bellum apud Episford mihi gestum videtur. Ita enim numerus præliorum constabit. Videatur R. Hygden.*

Tertium Bellum in Campo.] *Quartum facio. Si faverent Codd. MSS. legerem* in Cantio, juxta lapidem populi (Folkstane) super ripam Gallici Maris. *Alii intelligunt,* Stonar.

Post intervallum.] *Gildas. sed Cott.* post modicum intervallum.

Ad familiam suam animadvertit ut illius Sepulchrum.] Cum animadvertit futuræ rei casum, præcepitque familiæ suæ ut illius sepulchrum. *Gild. Cott.*

In quo vobis commendo.] *In marg.* à quo exierant Saxones, quod quamvis in aliis partibus Britanniæ habitaverint, tamen si sic facias, nunquam in terrâ istâ manebunt. *Cott. Gild. Cambd. Brit.* 240.

Pro Uxore suâ & nullus eos abigere.] *Al.* pro uxore sua, quam adeo diligebat, ut nullus audebat contra eos pugnare, quia blande deliniebant regem

regem imprudentem, viperino tamen corde dolum agentes, & nullus illos abigere, *Gild. Cott.* B.

Nutu divino contra voluntatem.] Nutu divino, & propter peccata Britonum maxima, Deo sic permittente, contra voluntatem, *Gild. Cott.* B.

CAP. XLVII.

GUorthemir.] Vortemir *Gild. Cott.*

Majoribus natu.] Magnatibus natu, *Cott.* B.

Firma ad invicem.] Ad invicem firma esset, *Gild. Cott.*

CAP. XLVIII.

HEngistus nequissimus.] *In margine*, latente autem sub specie pacis dolosa machinatione, Hengistus ex suis totidem elegit, scilicet CCC milites, initoque cum eis consilio prædixit eis, ut unusquisque artavum suum in ficone sub pede suo poneret, & milites Regis ad convivium venientes inter se miscerent, illosque soll...... cum inebriarent, & quando clamavero &c. *Ibidem in marg.* Aliter, Hengistus postea grande præparans convivium Regi Vortigerno, & senioribus militibus ejus CCC, convocavit Regem omnemque familiam ejus ad firmandum pacem, *Gild.*

En Saxones Nimed Eure Saxes.] *Al.* haxas. *In margine* Nimeth Sexees *Cott. Gild. Ush.* 227. Nime out your Saexes, *Ranulphus.*

Redimatur, & conventum.] Redimatur, quam ut occidatur Conventum.

Pro redemptione animæ suæ.] Pro redemp. vitæ *Cott.*

Eastsexæ.] *Gildas*, cum reliquis regionibus, quas ipsi eligentes nominaverunt. *Cott.* Eastsaxum, Midlesaxum &c. *Et aliter*, Eastsexe, Southsexe, Midlesexe. *Cott.*

Ut ab illic.] *Refer ad cap.* 49.

CAP. XLIX.

GUorthigirno prædicabat.] Vortigernum prædicabat, *Gild. Cott. In marg.* & ab illicita filiæ propriæ commixtione alienum se faceret. *Gild.*

Guorthigirnianum miserab.] Vortigirnum. *v. hic Usser. Ant. p.*179. 2075.

Ac nocte stabat.] Ac erectus stabat. *Gild. Cott. Vide Ran. Higdenum, qui hujus Victoriæ meminit.* Iste beatissimus vir Dux belli contra Saxones una vice factus, non tubarum clangore, sed ad Dominum ovando cum cantu Psalmorum; Hallelujah toto excercitu ad Dominum vociferando, hostes usque ad mare ad fugam convertit: & interim &c. *Gild. Ad hæc respexit Gregorius Magnus Reg. l.* 1. *ep.* 41. *Usserius ibid.*

Ad arcem Guorthigirni quam.] Ad arcem quam, *Gild. Cambd. p.* 478.

Imposuerat, id est, Din Gurthigirn atque.] Impos. atque in reg. *Gild. Cott. Sed* Din Guort *deest Cottonianis, & Usserianis.*

Flumen Teibi.] Flumen Thesibi: *Gildas.* Theribi *Cott. Prise,* 124. *Galfridus l.* 5. *c.* 1.

CAP. LII.

BUelt & Guortigermanum.] *I. e.* Guelth & Vortigernianum. *Legit* Guartheuniaun *Usserius p.* 206. Buelt, *Ptolemæo* βύλλαιον, *forte* βύλταιον.

Largiente Ambrosio.] Largiente suffragium Ambrosio, *Gild.* Embresio, *Cott.*

Ambrosio.] Qui fuerat Rex magnus inter omnes regiones Britannicæ gentis, *Cott. Unus alius*, Reges.

Renis, & manet.] Reins, & sibi consecravit, & manet, *Cott. Gild. Uss.* 206.

Et unam habuit filiam.] Quintam habuit filiam. *Gild. Cott. Alii*, Quinta fuit filia, & Mater S. Fausti secundi.

CAP.

CAP. LIII.

TErmwail.] Fermail. *Cott.* & Guorthigirnaun. *Cott.*

Ipſe Theudubr filius Buelth regionis. Theudubr filius Paſcent.] Ipſe Theudrup eſt Rex Guelt regionis, Theudrup filius Paſchent, Mab Goithon (*vel* Mac Gaidean. *al.* Mac Gocan, *Cott.*) Mac Moriud, *in marg.* Goithan, Guordeant.

Mac Eldat.] Maceldat, *in marg.* Merelchat. *Gild. Cott.*

Mac Eldoe.] Mereldoe *ibidem* Marmepric (Macmerit. *Gild. Cott.*)

Mac Briecat.] Merbietat. *Gild. Cott.* Mac-Briaicat.

Mac Paſcent.] Ac Mac Paſchent, Mac Vortigern, Mac Vortimer Guithaut, Mac Guitolin. *Cottoniani Cod.*

Mac ap. Gloui. Dagueſti, bonus Paulus, Mauron [Marion.] Tres fratres fuerunt Gloui qui ædif.] Mac Glouida, qui fuit filius Paul Maurion, tres fuerunt fratres Glouii, qui ædificavit. *Cott. Gild. Ego quæ reperi, ut potui, repræſentavi. Viderint alii, qualia ſint. Hæc Geneologia addita fuiſſe videtur à Samuele, ego ſuſpicor Guortigernum fuiſſe genere Pictum, vel Scytham; qui Pictorum ope ad regnum pervenerit.*

CAP. LIV.

DIcebatur Melchu.] Milku dicebatur, *Cott. al.* Milchu. *Uſſ. An.* 431.

Cum illo erat, & in.] Cum illo erat VII annis, & in, *Gild. Cott.*

Nam cum ibi.] Et jam cum ibidem, *Gild.* Annos plurimos, *Cott.*

Primitus.] *In Proſpero,* Primus. *utra Lectio præferenda, non conſtat.*

In Chriſtum.] Ad Chriſtum, *Gild. Vide omnino Uſſerii Antiq. fol.* 416. 417. *Hæc ex Proſperi libro adv. Collatorem.*

Prohibitus à Deo.] Prohibitus eſt à Deo, *Gild. Cott.*

CAP. LV.

AUditâ Morte.] Palladii ep. alius Legatus Patricius, *Cott.*

Monente & G.] *Deeſt* &, *Cott.*

Ad Scotos.] Ad Scotos in Chriſtum convertendos. *Cott. Sed alii legunt* Credentes. *Chronicon quoddam Maidulphesburienſe, cujus meminit Leylandus in Collectaneis, ſic ſcribit.* Anno D. 475. venit S. Patricius ad Hiberniam. Ille conſtituit, ut Pſalmi antiphonatim cantarentur à choro in chorum, nam antea Epiſtola & S. Evangelium recitabantur. *Hibernenſes igitur Scoti ad adventum Patricii fidem Chriſti erant amplexi.*

CAP. LVI.

MIſit ergo Germanus.] Sanctus Ger. cum illo, *Gild.* Miſit igitur S. Germ. Seniorem cum eo, *Cott.*

Segorum Epiſcopum ad Amatheum.] Segerum ad hominem quendam mirabilem Epiſcopum ſummum ad Matheum Regem. *Hæc expendit Uſſ. Ant. p.* 437.

Ibi ſanctus erat ſciens.] Ibi ſanctus ſciens, *Gild.* Ibi S. Patricius ſciens, *Cott. A.*

Ventum eſſet.] Ventura eſſet illic gradum. *Gild.*

Patricius ſumpſit ibi, quia Maun.] Patricius ſumpſit, quia Manimi prius vocabatur, Auſitius, Yſermus, & cæteri inferioris gradus. *Hic in marg. eſt,* Patricius in ordinatione, & *in marg. poſt Manimi,* Mauun vel Manuin, *al.* Manucuis. *Et in marg. p.* Anſitius verò &, *Gil. Camb.* 764. *Rectius,* Auxilius, & Iſernius. *V. Uſſerium, Antiq.*

CAP. LVII.

AMissis.] *Lege*, Omissis.

Ibernicum transfretavit.] Hybernicum onerata navi cum transmarinis mirabilibus, & spiritualibus thesauris perrexit ad Hyberniam, & baptizavit eos. *Gild. Cott.*

CAP. LVIII.

LOigere Regis.] In v. Loigere Regis Hyberniæ anno exorsus est prædicare regnum Dei. *Gild. Cott. Usser. Ant.* 443. *&c.*

Exteris nationibus.] Aliis nationibus, *Gild.* externis, *Cott.*

Apostolicas faciebat.] *Al.* fecit, *Gild. deest Cott.*

CAP. LIX.

ABietoria CCCLXV.] CCCXLV *lego*, Abetoria. *Waræus de scriptor. Hibernicis.*

Connachta.] Conaita, *Gild.*

Cruachaneli.] Quatheneli, *Gild.* Crua canelimi, cruachan Eile, *vel* Hely, *vel* Ely, *Cott. & Usserius. p.* 460.

In aere tres.] In aere manente tres, *Gild. Cott.*

CAP. LX.

UT fertur à Scotis.] Ut fertur, quod unusquisque. *Gild.* fertur. Scoti *sic Cott. sed in Parenthesi. forte*, sc. ut suscip.

Credentium licet.] Peccatorum, licet, *Gild. deest Cott.*

Consumarentur.] Consumentur, *Cott. Forte*, consumerentur, *vel* consumantur.

Septem annis ante diem judicii.] Septem annis ante judicium, *Gild.* &, quia delebuntur pro honore p. *Cott. in marg.* ut Terra tegetur aquis, Dominus qui venturus est judicare Vivos & mortuos, ut pro oratione Sancti Patricii crimina populi abluantur, & animæ ante judicium protegentur, *Gild.*

Die judicii.] Die judicii patrem magnum suum, ut seq. *Cott.*

CAP. LXI.

PAtricius primo. i. e. Angelo.] Patricius i. e. uno modo Angelo, *Cott. Gild. Cætera quæ hic de Patricio sequuntur, pensiculatius tractata videas ab Eruditissimo Armachano Archiep. Antiq. Brit. p.* 437.

Quæ sequuntur excerpta sunt è quodam Nennii MSS. D. Usserii Archiepiscopo Armach. ad finem Cap. 61. *ante hæc Verba, (* Res autem exigebat &c.*) Quæ & in MSS. Cantabrig. necnon Cottoniensi omissa sunt. Et ex eodem libro Archiepiscopi Armach. consulto lineis transversis expunguntur; ut videat tamen lector qualia sint, eadem conscripta hic posui.*

——————Octoginta quinque annorum in Hibernia prædicavit. Hic ut mihi videtur contradicit sibimetipsi: sed aliter audivimus & scriptum reperimus: Quadragenarius erat quando de Captivitate exivit, & per xxxx annos didicit & Deo servivit, & xxxx. prædicavit, in his tribus Quadragenariis vero maxime, Patricius æquatur Mosi: sicut Moses xxxx annis in Domo Pharaonis & velut in Captivitate, & xxxx in exilio in terra Madian, & xxxx in Prædicatione & in ducatu Populi, ita Patricius xxxx in exilio inter Gallos, & xxxx in prædicando, & miracula faciendo, atque resistendo Loigeri Regi & ejus Magis, sicut Moses Pharaoni & ejus

ejus Magis, viriliter & indefesse servivit Deo. Nam bene potest fieri, illum in Captivitate fuisse, per quindecim annos, & quadragenarium egressum fuisse. Sed hic alter de Moise quadragenarius fuit, quando de Ægypto exivit in fugam, & ad Ægyptum, post xxxx annos, propter populum Dei missus rediit. Et ipse Patricius quadragenarius erat, quando de Roma in fugam exivit, & post quadraginta annos, missus ad populum Dei eripiendum de manu Diaboli, ad Hiberniam rediit, & uterque per xxxx annos in studio Prædicationis manserunt: & * simili fias & jeuino dissimili. Res autem exigebat &c. *Hæc eadem legas in Cod. Bened.*

CAP. LXIII.

BReviare.] Hic expliciunt gesta Britonum à Gildâ sapiente composita. *Sic Codd. Cott. duo, quæ sequuntur forte sunt additiones Ninii vel Samuelis ad Gildam: vide Balæum, p. 72. certè non sunt hujus nostri scriptoris. Gildam cum dixi, intelligo Gildam querulum, non hunc præ manibus Gildam, seu Pseudo-Gildam.*

Ad regem.] Ad regnum, *Gild.*

Cum Regibus.] Cum Regibus Brithonum, & licet multi populi nobiliores essent, ipse tamen duodecies Dux belli fuit, victorque bellorum.

Mabute.] *Lege*, Mabuter, &, malleum ferreum, quo franguntur molæ, *Gild. Prise.*

CAP. LXIV.

GLeni.] Glein, *Gild. In marg.* Devonia, & Gleni. *Sed rectius Glem in Lincolnia, ubi Glemford nunc. Vortigernus dedit Hengisto Lincolniam; unde eum expellere certant Britones bellis sequentibus, sub Aurelio, Vortigero, & Arthuro.*

Super aliud flumen.] Super flumen, *Gild. Dug & Du fluvius Linc. alii hæc collocant in Lancastria prope Wigan, ibi Dugles fl.*

Linnis.] Limus, & *in marg.* Lindisey, *Gild.* Linnuis, *Cott. lego*, Lind.

Sextum bellum.] Sextum super, *Gild. ubi nunc Baston vel Boston.*

Septimum bellum.] Septimum in sylva Calidonis, i. e. Cathcoit Celidon. *In marg.* Cornubiæ, *Gild. Cott. rectius*, in Lincolnia.

Octavum.] Castello Guynion, *al.* Guimer. *Forte*, Gainsford.

Imaginem crucis Christi & Sanctæ Mariæ.] Imaginem Sanctæ Mariæ, *Gild. Cott.*

Sanctæque suæ genitricis &c. usque ad nonum bellum.] *Omnia hæc inter* Genetricis & Nonum bellum *hic desunt. Gild. & Cott. & stant in margine Cod. Benedictini Cantabrigiensis.*

Urbe Legionis.] Urbe Legionis, quæ Brithannice dicitur Kairleun; *Tres fuere urbes Legionum, 1 ad Uscam, 2 ad Deam, 3 Verovicum, Præsidium Warwic. Sic Joan. Rossus.*

In Cottoniano deest, Kaerleon. *In aliis additur*, quæ Britannice Kaitleun dicitur.

Ribroit.] Trathtreviroit, *Gild.* Arderit, *Cott. & Prise, & Chron. Walliæ MS.*

Undecimum.] Undecimum fuit in montem, qui dicitur Agned Cath-Regenion, ibidem *in marg.* in Sumerseteshire, quem nos Cath-bregion appellamus, *Gild. Cott.* Lhuydo, Edenborrow. *Prise pro* Agned *legit* Affuet. *Hæc prælia simul enumerata gesta videntur spacio xxxx annorum & amplius; & licet hic omnia videantur Arturo tribui, tamen gesta fuere sub Vortigerno, Ambrosio & aliis.*

In Britannia.] *Hic desinunt Codd. Cott. A & B; alii ab iis, quos supra ad cap.* LXIII *finivisse diximus.*

CAP. LXV.

IDa filius Eobba.] Yda regnavit, qui fuit filius Ebba, ipse primus in Bernicia, i. e. in Cernech Rex fuit, & in Cair Effrauc, de gente Saxonum.

Rex in Bernicia.] *Omnia quæ hic sunt inter* Rex & in Bernicia, & prima Civitas, *desunt Gildæ, & Cottonianis quibusdam Codicibus. Nimirum hæc non poterant à Nennio scribi, quoniam quædam sunt temporum inferiorum. Et sane videntur esse fragmenta Chronologiæ Saxonicæ minime contemnenda; obscura interim & vitiose admodum congesta.*

Junxit arcem.] *Alius,* struxit. & *forte,* arces, &, DEIRABERNECH.

Cum eo.] *Hic in margine Gildæ habetur hoc Scholion.* Si quis scire voluerit, quis baptizavit eos, sic mihi tradidit Reuchidus & Elbodus Episcoporum scientissimus, Rimin ap urb [*al.* Rim map. urb] i. e. S. Paulinus. *Conjicio legi oportere*, Run map Urbgen, i. e. *Romanus urbigena. Eadem fere infra habentur, nec non in Beda & Saxonica Chron.*

Beulario.] *Lege,* Beulario. & *mox,* eas.

Mirabilibus Britanniæ.] *Sequebantur ista Mirabilia in Codicibus multis, quibus usus sum; ea tamen omisi tanquam ad institutum meum minus nunc facientia: simul etiam quod infra in Ranulpho Higdeno recurrant.*

Nomina omnium Civitatum.] *Infra de his agetur, notarum p...... & iterum in Ranulpho Higdeno.*

Ninnii exempl. MSS. V. hîc cap. LXVI.] *Lege* LXV.

Nomine Birdei.] *Cotton. alius,* Bridei, & *Usserius,* & *Beda. Et Fordonius in Scotochr.*

Saxones Ambronem.] Ambronum. *Cotton. forte,* Ambrones.

Vocatur.] Vocaturque Cathlum Garran. *al.* Guethlingarran. *forte,* Cath Langarran.

Genuit Kippan.] *Alius Cott.* Rippan. *Vide omnino Florentium p. 688.*

Penda f. Pubba. Ecgf.] *Hic in marg. Cott.* Eadbald filius Algund, fil. Ena, f. Penda f. Pubba. *Habet & alius Cottonianus, sed* Algumch & Eva, *pro* Algund & Ena.

Primus Superav.] *Si sic; legerem,* Guir O Brinaic, *Homines montanos, Brigantas. Si vero,* Separavit, *legerem,* Deir O Bernec.

De origin.] *Lege,* origine, & *mox,* eas.

Catguallum.] *De Cadwallone hæc eadem narrat Chron. Walliæ MS. Mox lege,* Oswi, *pro* Osguid, & Liodguald, *pro* Liod Guad.

Egbirth.] *Is est Ecbertus Ebor. Arch. A. D. 735.*

IDA.] *Ante Idam apud Northymbranos subreguli sive Duces fuerunt novem. Parebant Hi regibus Cantianis. Ida primus se ipsum in regem Evexit. Scala Chron.*

Humbri Maris.] Δύμβρις κατὰ γλῶσσαν θάλασσα. *Sch. Theocriti.*

Vixit.] *Struxit, sic supra.*

Dutigern.] *An Wortigern? an potius est ille Wthigern, cujus meminit, circa hæc tempora, Ethelwerdus? mox lege,* Tantaguen & Talaessin, *de quo Prise.*

Mailcunius.] *Est* Maglocunus *Gildæ.* Mailgo *Chronicæ Walliæ.*

Ryderthen.] *Conjicio,* Rhyd. Erchen. *Ergen sive Archen est Herefordensis agri pars.*

Urbgen.] *Forte intelligit* Aurelium Ambrosium.

In illo autem.] *Hæc ex vero Gilda.*

Insula Medcant.] *Nunc,* Lindisfarn: *ibi enim Cuthbertus decessit.*

Elmet.] *Est territoriolum agri Ebor. prope Leodes. Hæc Beda tangit.*

Cum ea.] *Camdenus legit*, & hæc prima baptizata est. *Beda & Chron. Saxonica.*

Ipse enim.] Ipse enim est Oswald. *Cott.*

Catescaul.] *Pet. Langtoft vocat* Huntingfeild, *legit etiam* Catescaul *Chr. Walliæ. Forte,* Catgual. *Erat prælium prope Vallum Picticum.*

Homi-

Hominum Catgualat.] Catgualiter, *Alii.*

Giti campi.] *Al.* Guenti. *Chron. Walliæ videtur hic ponere,* Strages Gai campi; Pendæ occisio. *Aliis est Winwetfeild: & non procul hinc fluvius Guent, qui nunc Went.*

Vocatur iudu.] *Alius legit,* Nidu. *Nidus bene notus ex Antonino & aliis.*

Catguommed.] *Al.* Catguominec.

Penda fil. P.] *Al.* Wibbæ. *Sax. Chron. & Malmesb. & Florentius p. 688.*

Codoy.] *Al.* Coeboy, & Cothin, & Cocthin. *forte,* Conwey.

Filius Pubba.] *Al.* Pibbæ; *rectius,* Wibbæ. *Conferendus in his H. Huntingdonensis, qui secutus est Annales Saxonicos multo auctiores, quam qui nunc extant.*

A Mundi Prin.] *De hac appendice quid senserit Camdenus vide, Britan. p. 95. Prisæus, p. 119. Usserius, Antiq. Eccl. Br. p. 217, & 239. Illud interim apparet, non Nennii, sed melioris esse manus.*

Guitolini & Ambrosii.] *Supra in Geneologia Guorthigirni legis,* Guitilin, & *in alio Cod.* Maurion, Guitilin. *Hunc Maurion puto esse Marchantum filium Guitolini, de quo paulo ante; inter hunc & Ambrosium dissidium ortum est; & postea, secuta est cædes Ambrosii, in expeditione Transhumbrana contra Saxonas. Hinc lux Galfrido, l. 8. c. 3. 4. Chron. Walliæ circa hæc tempora,* Idris jugulatur. *Lego,* Embrids: *qui & Ambrosius, alibi. Gildas in libro querulo graves Britonum inimicitias ante sua tempora deplorat, p. 14. Sect. 19.* ungebantur reges, &c. paulo post – trucidabantur. *Adde his, quod Nennius Urbigenæ filios tribuat, & Ambrosii sobolem ab avita virtute degenerem suo tempore commemoret: Neminem ex Ambrosii sobole fuisse regno sublimatum dicit. Nam credibile est Marchantum & Guitholini factionem, occiso Ambrosio, istam familiam exclusisse. An hic Guitholinus is forte fuerit, à quo Warwicum, Cair-Guetholin, denominatam fuisse scribit Humphredus Lhuydus in Britan. Descript. An ille alius Guethlin, sive Wetheling, à quo nomen suum viam Wetlingianam volunt accepisse, viderint quibus otium. Quod autem bellum, & ubi loci gestum fuerit Cat-Guolopum, (cujus hic obscura est mentio) tacent Antiquarii. Gallacum Ptolemæi Cambdenus putat esse Whellep, vel Whallop-Castle in Westmaria. Hoc in vocabulo puto ego latere Cat-Guoloph; & huic conjecturæ adstipulatur locus ille vicinus Marchantoniby, magnis ruinis notabilis; in illa enim voce Marchanti, filii Guetolini, manifestum habes indicium. His ipsis temporibus erat Morganiæ rex Mercaunius, Cognomento insanus; ista duo vocabula non multum abludunt. Sed conjecturarum satis.*

Interim, dum meliora Nennii exemplaria sese offerant; nonnihil lucis ad hæc obscura & confusa stemmata intelligenda præstabunt genealogiæ subsequentes.

WODENUS.

Vecta *ſive* Wehta Witta Withgifilus Hengiſtus *primus rex Cantuariorum* Oricus *cognomine Æſca rex* Octa *rex* Irmenricus *rex* Æthelbertus *rex Chriſtianus* Eadbaldus. Erconbertus Caſera Titmon	Trigilſus Rothmundus Hrippus Wilhelmus Uffa *ſive* Wffa *primus rex Orientalium Anglorum* Titellus *rex* Redwaldus *rex* Eorpwaldus *rex* Wibertus Earneta Geſecg Antſecg	Sucppa Sigefugel Bedca Offa Æſcwinus *primus rex Orientalium Saxonum* Sledda *rex* Sebertus *rex* Sexredus & Siwardus Withelgeatus Waga Wihtleagus	Weremundus Offa Angengeatus Eomerus Icelius Cnebba Cunewaldus Creodda *ſive* Cridarexus *primus Merciorum* Wibba *rex* Penda Peada Weagdeagus	Siggarus Suebdegus Sigeotus Seabaldus Sefugelus Sueartha Seomelus Weſterwalcna Wilgelſus Wuſcfrea Iſſus *dux* Ælla *primus rex Deirorum* Æthelfridus	Bealdeagus Brandius Beornus Beorno Wegbrandus Ingebrandus Aluſa Angengeat Ingengeat Æthelbrihtus Oeſa Eoppa Ida *primus rex Berniciorum* Adda	Freodegalius Friawinus Wigga Gewiſius Eſla Eliſius Cerdicius *primus rex Weſt-Saxonum* Kenricus *rex* Ceaulinus *rex* Ceolricus	Winta Cretta Quelpgilſus Ceadbed Bubba Beda Eanſerthus *Ab hoc Lindisfarorum proſapia. Hic eſt Anfridus, cujus frater Oſguald. Oſlap, Oſlac Oſwid &c. ut apud Alfridum Beverl.*

Nomina

Nomina omnium civitatum Brit.] *Viginti & octo civitates in Britannia primus, quod scio, numeravit Gildas; post Gildam Beda, Nennius, H. Huntudunensis, Alfredus Beverlacensis, Ranulphus Cestrensis, Radulphus Marham; Auctor Eulogii, aliique. Variantes Scriptiones, quas in urbium nominibus inter hos auctores deprehendi, posui in sequenti tabula. Alii adhuc sunt, qui his plures addunt. Reptacestre sive Ruptimuth, Cair Paladour, Cair Badon optimo jure accensentur. Dicit Gildas, & alii, has fuisse urbes celebres temporibus Britonum & Romanorum. Quod multæ plures fuerint, istis temporibus, ex Antonino & Marciano & Ptolemæo facile colligitur. Ptolemæus citra Murum Picticum designat urbes septem ultra triginta; qui tamen multas omisit æque antiquas & nobiles, ac sunt ex iis pleræque, quas recensuit. Sed nec Breviarium, sub Theodosio factum, certiores nos reddit de numero civitatum. Quadraginta & sex ponit stationes: has omnes fuisse urbes quis præstabit? Porro, Stationes hæ fere omnes fuere limitaneæ & quasi marginales; urbium interiorum paucæ memorantur. Contenti igitur simus Catone nostro.*

Nomina urbium Britannicarum ex Nennio, Henrico Huntudunensi, Alfr. Beverlacensi, & aliis collectaneis.

De Nobilibus Civitatibus Britonum. *Erat autem Britannia quondam Civitatibus viginti & Octo nobilissimis insignita, præter Castella innumera, quæ & ipsa Muris, Turribus, Portis ac seris erant instructa firmissimis. Civitatum quoque nomina hæc erant Britannice.*

Kair Ebrauc, *id est, Eboracum.*
Kaire Kent, *id est, Cantuaria.*
Kaer Gorangon, *id est, Wigornia.*
Kaer Lundene, *id est, Londonia, al.* cair Lud.
Kaer Lirion, *id est, Leircestria.*
Kaer Collon, *id est, Colecestria.*
Kaer Glon, *id est, Glaucestria.*
Kaer Cei, *id est, Cicestria.*
Kaer Bristow, *id est, Bristoldum.*
Kaer Ceri, *id est, Ciricestria.*
Kaer Guent, *id est, Wincestria.*
Kaer Grant, *id est, Grantecestria, quæ nunc dicitur Grantebrugia.*
Kaer Lion, *quam vocamus Carleolum.*
Kaer Dauri, *id est, Dorecestria, al.* Dorin.
Kaer Deorm, *id est, Dormecestre, quæ sita in Huntedunensi Provincia super Flumen, quod vocatur Nen. penitus destructa est.*
Kaer Loidcoit, *id est, Lincolnia. f.* Leodes in Elmeto, *al.* cair Ludcoth.
Kaer Merdin, *quæ nunc quoque sic vocatur.*
Kaer Gnorcon.........
Kaer Cucerat, *al.* Cureraud.
Kaer Guortegern.
Kaer Ruth, *al.* Uruch, & Urnach.
Kaer Celemion, *al.* Coloimon.
Kaer Meguaid, *al.* Megard.
Kaer Licilid, *al.* Licidit.
Kaer Peris. *id est, Porcestria, al.* Cair Poris, & Porari.
Kaer Legion, *in qua fuit Archiepiscopatus tempore Britonum, nunc autem vix mœnia ejus comparent, ubi Usca cadit in Sabrinam.*
Kaer Draiton *al.* Draicon.
Kaer Mercipit, *al.* Mercip. & Meircipit.
Kaer Segent, *quæ fuit super Tamisim non longe à Radinge, & nunc vocatur Silcestre. Hæc autem erant nomina Civitatum tempore Romanorum & Britonum.*

Ut autem Lectoris fastidium aliquatenus allevem, præter nuda & barbara nomina visum est adjicere commentationem eruditissimam, quam de his urbibus olim edidit doctissimus Archiepiscopus Armachanus Jacobus Usserius.

Hæc

Hæc sunt Nomina omnium Civitatum quæ sunt in tota Britannia: quorum Numerus est XXVIII.

I. Cair-Guintguic, *quæ Norwicum fortasse fuerit, (Britannis* Cair-Guntin *appellatum) vel potius Winwick Lancastrensium: veteri Ninii Glossatori Wincestria sive Wintonia est.*

II. Cair-Mincip, *vel* Municip, *apud Henr. Huntingdoniensem perperam* Mercipit *scriptum. Est Verolamium (juxta Oppidum Sancti Albani) quod Romanorum temporibus Municipium fuisse ex Tacito constat.*

III. Ligualid, *al.* Legevit, *id est*, Luguballia: *quæ Huntingdaniensi Cair-Leil, vulgo Carlile dicitur.*

IV. Cair-Meguaid, *al.* Meiguod, *vulgo* Meiuod *in Mongomeriensi Comitatu posita, & Ptolemæo ac Antonino Mediolanum olim dicta.*

V. Cair-Colun, *vel* Colon: *quæ Gaufrido Monemuthensi (lib. 5. Brit. Hist. cap. 6.) & Henr. Huntingdoniensi Colcestria est, ad Coln Fluvium sita, & Antonino in Itinerario Colonia appellata. Hartechiam etiam Merviniæ urbem ad mare Hibernicum positam, Cair-Colun olim fuisse dictam Camdenus in Merioneth-shire affirmat.*

VI. Cair-Ebrauc, *aliis* Cair-Brauc. *Eboracum est (Alphred. Beverl, & H. Huntingdon.)*

VII. Cair-Custeint. *id est. Urbs Constantii vel Constantini. Cair-Seiont est, prope Cair-Nervon, Constantii enim Filii Constantini Magni, Sepulchrum monstrari juxta Urbem, quæ vocatur Cair-Segeint, refert Ninius, ut Litteræ, inquit, quæ sunt in Lapide Tumuli ejus ostendunt, & antiquam Urbem Constantii Imperatoris, Filii Constantini Magni, in Arvonia collocat Britannicus scriptor vitæ Gruffini Filii Conani Venedotiæ principis, quanquam Anno Domini 1283. apud Caer-Nervon prope Snoudunam, Corpus maximi Principis, patris Imperatoris Nobilis Constantini, fuisse inventum, & Rege Edovardo I. jubente in Ecclesia honorifice collocatum, Mathæus Westmonasteriensis narrat. Ut ad Constantium Constantini M. patrem, quem Eboraci in Britannia, potius quam ad Constantium Constantini Filium, quem Mopsocrenis vel Mopsuestiæ in Cilicia mortuum esse legimus, referenda ista videantur. Vide an non ad Constantinum tyrannum ex Cambd. pag. 195. l. 28. cum §. XIX. is vero an. 407. in Caer-Segent imperator appellatus, in Gallia (non Britannia) an. 411. cæsus est.*

VIII. Cair-Caratauc. *Henr. Huntingdoniensi,* Cair-Cucerat *perperam appellata.* Cair-Caradox *autem in Salopiæ Finibus inter Themidem (sive Temdum) & Colunum Fluvios sitam fuisse, ostendit in Fragmento Britannicæ descriptionis Humfredus Lhuydus. Galfridus Monemuthensis & Glossator Ninii Salesburiam Interpretantur.*

IX. Cair-Grauth, *al.* Grant, *id est,* Granteceastria, *quæ modo dicitur Cantabrigia, inquit Henr. Huntingdoniensis, Histor. lib. 1. nomine nimirum à Granta ducto, quem idem libro. 5. Fluvium Cantabrigiæ appellat. Ejus Guilielmus de Ramseye Abbas Crulandensis in vita Guthlaci, ita meminit.*

Est apud Angligenas à Grontæ Flumine, longo Orbe per anfractus stagnosos & Fluviales Circumfusa palus.

Et ante eum Felix Crulandensis Monachus, qui ejusdem Guthlaci vitam Ælfwaldi Orientalium Anglorum Regis jussu descripsit. Est in Meditullaneis Britanniæ partibus immensæ magnitudinis teterrima palus, quæ à Grontæ Fluminis Ripis incipiens, haut procul à Castello quod dicunt nomine Grontæ &c. *Ubi Saxonicus Interpres Flumen* ꝥanteceа *Castellum* ꝥanteceaſteꞃ *reddidit. Grantacestir vero suo tempore Civitatulam desolatam fuisse testatur Beda, lib. 4. Histor. cap. 19. ex cujus Ruinis existimant nonnulli crevisse Cantabrigiam, quæ ab Asserio Menevensi, Fabio Ethelwerdo & Anglo-Saxonicis Annalibus Florent. Wigorn. Rog. Hoveden & Matth. Florileg. (in anni 875, & 876. historia) Grantebrycge & Grantanbricge vocatur:*

catur: à qua & toti circumjacenti Comitatui inditum est nomen Grantebridge-shire (in Charta Edredi Regis An. 948. data apud Ingulphum) vide H. Hunt. fol. 170, & R. Hoved. fol. 305,313,337. & Guil. Malmes. lib.1. cap.6. Unde etiam Alphredo Beverlacensi Caer-Grant exponitur Cantebrigge. Quod nomen ab Ethelwerdo primum usurpatum invenio, Historiolæ suæ libro 4. capite 4. de Danis ita referente. Transmeabant pontem Ordine litterato, qui vulgo Cant-bricge nuncupatur.

X. Cair-Maunguid, *vel* Mauchguid. *Putatur esse Antonini vel Mancunium, id est, Manchester in Lancastrensi, vel Manduessedum potius, id est, Manchester in Warwicensi Agro positum. Est & Menegid in Anglesia locus a Caradoco Lhancarvanensi in Anni 873. Historia commemoratus.*

XI. Cair-Lundein, *aliis* Cair-Lud. *Londinium est, Regni Metropolis.*

XII. Cair-Guorthigern. *quam a Guorthigerno Britannorum Rege, in Regione quæ vocatur Guennes (id est, ut ego Interpretor, Monemuthensi, quæ Guent & Went-set dicta est) ædificatam esse, confirmat Ninius, vide supr. num. 3. & Camd. in Cumberland. 632. Galfridus Monemuthensis, in Natione Herging super Fluvium Guaiæ, (Vaga ea est, sive Gwy Fluvius, qui inter Monemuthenses in Sabrinæ influit æstuarium) in Monte qui Cloarchius nuncupatur, sitam fuisse innuit. Alii, in Regione Cambriæ Gurthrenion dicta, positam fuisse existimant, & Guthrenion Radnorensium Castrum ex ejus ruderibus extitisse. Vide Lhuydi fragment. fol. 20, 21. & Camdeni Britanniam pag. 479.*

XIII. Cair-Ceint, *al.* Kent. *id est.* Cantuaria (*Alphred. Beverlac. & H. Huntingd.*)

XIV. Cair-Guiragon. *al.* Guorangon, *id est*, Wigornia (Iid.) *Britannis* Cair-Wrangon, *Anglis* Worcester *appellata. A Constantio rege fundatam Rossus Warwicensis; olim Romanorum superbiam mœnibus fuisse affirmat alius. vid. Camd. in Worcester-shire. pag. 434.*

XV. Cair-Peris, *id est, Port-chester* (Iid.) *Vide Galfrid. Monemuth. lib.5. hist. Britan. cap. 8. (edit Heidelb.)*

XVI. Cair-Daun. *Antonino Danus, vulgo Dancaster.*

XVII. Cair-Legion. *Quæ Guil. Malmes. lib.1. cap.3. & 6. & Alphredo Beverlacensi est Cestria, sive West-Chester. Eadem quæ Bedæ lib. 2. Histor. cap. 2. Est Civitas Legionum, quæ a gente Anglorum Legacester, a Britonibus autem rectius Cair-Legion appellatur. Ut & Florentio Wigorniensi ad Annum (secundum Dionysium) 894. quanquam ibi Matthæo Florilego (ad Annum 895.) Legecestria Anglice Wirhall sit dicta: ex Annalibus Anglo-Saxonicis Bedæ subnexis (non satis recte, ut videtur intellectis) in quibus sic legimus, Hic* geðydon on anre Westre ceastre. on Wirhealum sio is legaceastre gehaten.

XVIII. Cair-Guricon, *vel* Guorichon, *quæ vel Warwicum est Joh. Rosso, vel Ptolemæi Viroconium,* id est, *Wroxceter in Salopiensi Comitatu.*

XIX. Cair-Segeint. *Segontiacorum in Agro Southantoniensi Civitas: quæ fuit super Thamesin non longe a Redinge, & vocatur Silcestre; ut Alphredus Beverlacensis, & Henricus Huntingdoniensis annotant. Qui tamen haud recte (ut puto) Silcestriæ sedem ad Thamesin posuerunt. Est & Cair-Seiont in Arvonia, de qua ad numerum* VII. *est dictum. Episcopatus Silcestriæ Galfridus meminit lib. 2. cap. 15.*

XX. Cair-Ligion-guar Usic. *Britannis Cair-Leon ar Usk, id est, Urbs Legionis ad Iscam fl. adhuc appellata.*

XXI. Cair-Guent. *Quæ Alphredo Beverlacensi, & Henr. Huntingdoniensi, Wintonia est, sive Winceastria; Romanis Venta Belgarum olim dicta: de qua ad num. 1. Est & Venta Silurum; quæ in Agro Monemuthensi non longe à Cair-Leon posita, antiquum nomen Caer-Went etiamnum retinet. vid. Galf. lib. 9. cap. 15.*

XXII. Cair-Brithon. *Quæ Huntingdoniensi & Cambd. pag. 173. est Cair-Briston, id est, Bristollia. Melius forte Dun-Britton Alcluid olim dictum.*

XXIII. Cair-Lerion, *id est*, Leicestria. (*Alphred. Beverlac. & Henr. Huntingdon.*)

XXIV. Cair-Draithou *vel.* Draiton. *Nam sic apud Huntindoniensem legitur: ut forte Salopiensium Draiton fuerit.*

XXV. Cair-Pensavelcoit. *Galfridus Monemuthensis (eumque secutus Eulogii author, libro. 5. & Matthæus uterque Parisiensis ac Westmonasteriensis ad Annum Gratiæ 52.) Kair penhevelcoit interpretatur Exoniam, pro qua in Heidelbergensi Britannicæ Historiæ editione (lib. 4. cap. 16.) & in vetere Ascensiana, per errorem substituta est Oxonia. Verum Exoniam, quæ dicitur Saxonicè, Eaxcenceastre (vulgo contractius Excester) ut Romanis Iscam Danmoniorum, ita à Britannis (testante etiam Asserio Menevensi in gestis Ælfredi Regis Anno 876.) Cair-Wisc vel Cair-Isc appellatam fuisse constat. Itaque Camdenus noster, hac repudiata sententia Galfridi Pen Uchelcoit, Ptolemæi Uzellam, & Cornubiensium Lestuthiell: Ninii vero Pontavelcoit Ptolemæi Ischalin, & Somersettensium Juelcester fuisse existimat: prius illud nomen Britannicum, Montem editum in Sylva, posterius, Pontem ad Juel in Sylva, interpretatus. Mihi tamen Ninii Pensavelcoit Guilielmi Pictaviensis, Orderici Vitalis, & Guilielmi Gemeticensis, Penuesellum potius fuisse videatur; quæ Pemseia hodie dicta, primo Guilielmi Normanni in Angliam appulsu celebris est. Cui & Britannici vocabuli coit adiectio non male convenit: quum Silvestribus sepibus densa fuerit, in qua hæc sita est, Sussexiensis Regio.*

XXVI. Cair-Urnach. *Quæ Camdeno Uriconium Antonini; Viroconium Ptolemai, & Salopiensium Wroxceter fuisse videtur.*

XXVII. Cair-Celemion. *Quam idem Somersettensium Camalet fuisse conjicit.*

XXVIII. Cair-Luit-coyt. *Quæ Alphredo Beverlacensi Henrico Huntingdoniensi & Ranulpho Cestr. est Lincolnia, ne quis ad Scotorum Albiensium Sylvam Caledoniam in Albania, quo Saxones nunquam penetrarunt, referat.*

Pro I. VII. X. & XXV. *Henricus Huntingdoniensis in primo Historiarum suarum libro, sequentes Sex Supponit.*

I. Cair-Glou. id est, *Glouceceastriam, de qua Ninius, Glovus ædificavit Urbem magnam super Ripam Fluminis Sabrinæ, quæ vocatur Britannico Sermone Cair-Glovi, Saxonice autem Gloucester. vid. Guil. Malm. lib. 4. de Pontificibus, & infra cap. 6.*

II. Cair-Cei. *id est, Ciceastriam, vulgo Chichester.*

III. Cair-Ceri. *id est. Circeastriam vulgo Circester & Circiter. De qua Asserius Menevensis, in gestis Ælfredi An. 875. Cirenceastre adiit, quæ Britannice Cair-ceri nominatur; quæ est in Meridiana parte Huicciorum.*

IV. Cair-Dorm. *id est. Dormeceastre, quæ sita in Huntingdonensi provincia, super Flumen quod vocatur Nen; penitus destructa est. Hodie Dornford dicitur.*

V. Cair-Dauri. *vel (ut apud Alphredum Beverlacensem est) Cair-Dorin, id est, Dorcestriam.*

VI.

VI. Cair-Merdin; *quæ nunc quoque sic vocatur. Vox vero Cair, his omnibus præposita, Britannis Urbem vel Castrum significat: ut præter alios libro 1. Itinerarii Cambriæ cap. 5. notat Giraldus Cambrensis. Johannes Caius ex Gervasio Tilberiensi (2. Dist. cap. 47.) Cair Lingua Trojana Civitatem dici addit, & Cambris Murum quoque significare. Ut quemadmodum Hebræi* קיר *Murum, &* קרתא קריה *Chaldæi & Syri Urbem vocant, ita Britannis vox non absimilis Cair & mœnia & Urbem mœnibus cinctam denotet. Cujus vocabuli originem etiam in magno Cairo Ægypti observant nonnulli, & in ipsa quoque Carthagine, quam Carthadam dictam scribit Solinus. Quod Phœnicum ore exprimit Civitatem novam. Unde & ipsam, & Cognominem illi Urbem in Hispania extructam à Græcis* Καινὴ πόλιν *dictam fuisse notum est.*

His adde; Certæ nomine Parthis civitatem significari, Hermolaus Grammaticus ex Stephano auctor est. Vide Johannis Twini Commentar. Britan. lib. 2. à pag. 108. ad 113. Solinum Polyhist. cap. 27. edit. Salmasii vel 30. Delrii.

Emendationum in Nennium

FINIS.

CHRONICON Fani Sancti Neoti, SIVE ANNALES *JOAN. ASSERII*;

Ut nonnullis videtur.

Gitur Britannia Romanis usque ad Gaium Julium Cæsarem inaccessa atque incognita fuit. Qui anno ab urbe condita Quingentesimo Nonagesimo Tertio; ante vero Incarnationis Dominicæ tempus anno Sexagesimo, functus gradu consulatus cum Lucio Bibulo, dum contra Germanorum Gallorumque Gentes, qui Rheno tantum flumine dirimebantur, bellum gereret, venit ad Morinos, unde in Britanniam proximus & brevissimus transitus est; &, navibus onerariis atque actuariis circiter LXXX præparatis, in Britanniam transvehitur; ubi acerba primum pugna fatigatus: deinde adversa tempestate correptus, plurimam Classis partem, & non parvum numerum Militum, Equitatum vero pene omnem disperdidit. Regressus in Galliam Legiones in Hiberna dimisit; ac Sexentas Naves utriusque commodi fieri imperavit. Quibus iterum in Britanniam primo vere transvectus, dum ipse in hostem cum exercitu pergit, Naves in Anchoris stantes tempestate correptæ vel conlisæ inter se, vel arenis inlisæ ac dissolutæ sunt; ex quibus XL perierunt, cæteræ cum magna difficultate reparatæ sunt. Cæsaris Equitatus primo congressu à Britannis victus, ibique Labienus Tribunus occisus est. Secundo prælio cum magno suorum discrimine victos Britones in fugam vertit. Inde ad flumen Tamensim profectus, in hujus ulteriore Ripa Cassobellauno Duce immensa hostium multitudo consederat, Ripamque fluminis, ac pene totum sub aqua vadum acutissimis sudibus præstruxerat, quarum vestigia sudium ibidem usque hodie visuntur, & videtur inspectantibus quod singulæ eorum, ad modum humani femoris grossæ, & circumfusæ plumbo, immobiliter erant in profundum fluminis infixæ. Quod ubi à Romanis deprehensum ac vitatum est, barbari legionum impetum non ferentes silvis sese abdidere. Unde crebris eruptionibus Romanos graviter ac sæpe lacerabant. Interea Trinovantum firmissima Civitas cum Androgio Duce datis LX Obsidibus Cæsari sese dedit. Quod exemplum secutæ urbes aliæ complures in fedus Romanorum venerunt. Eisdem demonstrantibus, Cæsar oppidum Cassobellauni inter duas paludes situm, obtentu insuper Silvarum munitum, omnibusque rebus confortissimum, tandem gravi pugna cepit. Exin Cæsar à Britanniis reversus in Galliam, postquam Legiones in Hiberna misit, repentinis bellorum tumultibus undique circumventus & conflictus est.

Anno autem ab urbe condita DCC. XCVII. Claudius, Imperator ab Augusto quartus, cupiens utilem rei publicæ ostentare Principem, bellum undique & victoriam undecunque quæsivit. Itaque expeditionem in Britanniam

niam movit, quæ excitata in tumultum propter non redditos transfugas videbatur, transvectus in insulam est. Quam, neque ante Julium Cæsarem, neque post eum, quisquam adire ausus fuerat: ibique, sine ullo prælio ac sanguine, intra paucissimos dies plurimam insulæ partem in deditionem recepit. Orcadas etiam Insulas ultra Britanniam in Oceano positas Romano adjecit Imperio. Ac sexto quam profectus erat mense Romam rediit, filioque suo Britannici nomen imposuit. Hoc autem bellum quarto Imperii sui anno complevit, qui est annus ab incarnatione Domini quadragesimus sextus; quo etiam anno fames gravissima per Syriam facta est, quæ in Actibus Apostolorum per Prophetam Agabum prædicta esse memoratur. Ab eodem Claudio Vespasianus, qui post Neronem imperavit, in Britanniam missus, & jam Wectam Insulam, Britanniæ proximam à meridie, Romanorum ditioni subjugavit. Quæ habet ab Oriente in Occasum xxx circiter millia passuum, ab Austro in Boream xii. In Orientalibus suis partibus Mari sex millium, in Occidentalibus trium à meridiano Britanniæ Litore distans. Succedens autem Claudio in Imperium Nero, nihil omnino in re militari ausus est. Unde inter alia Romani Regni detrimenta innumera Britanniam pene amisit. Nam duo sub eo Nobilissima oppida illic capta atque subversa sunt.

Anno ab incarnatione Domini Centesimo Quinquagesimo Sexto, Marcus Antonius Verus, quartus decimus ab Augusto, Regnum cum Aurelio Commodo Fratre suscepit. Quorum temporibus, cum Eleuther, vir sanctus, Pontificatui Romanæ Ecclesiæ præesset: misit ad eum Lucius Britannorum Rex Epistolam, obsecrans ut per ejus mandatum Christianus efficeretur, & mox effectum præpostulationis consecutus est: susceptamque fidem Britanni usque in tempore Dioclesiani Principis inviolatam integramque quieta in pace servabant.

Anno ab incarnatione Domini clxxxix, Severus genere Afer, Tripolitanus, ab oppido Gepti, septimus decimus ab Augusto, Imperium adeptus est, & vii annis obtinuit. Hic natura sævus, multis semper bellis lacessitus, fortissime quidem rem publicam, sed laboriosissime, rexit. Victor ergo civilium bellorum, quæ ei gravissima occurrerunt, in Britannias defectu pene omnium Sociorum trahitur, ubi magnis gravibusque præliis sæpe gestis, receptam partem Insulæ, à cæteris indomitis gentibus non muro, ut quidam æstimant, sed vallo distinguendam putavit.

Murus etenim de Lapidibus, vallum vero, quo ad repellendam vim hostium Castra muniuntur, fit de cespitibus, quibus circumcisis ex terra velut murus extruitur altus supra terram, ita ut in ante sit fossa de qua levati sunt cespites, supra quam sudes de lignis fortissimis præfiguntur. Itaque Severus magnam Fossam firmissimumque vallum crebris insuper Turribus communitum à Mari ad Mare duxit, ibique apud Eboracum oppidum in morbo obiit. Reliquit duos Filios Bassianum & Getam, quorum Geta hostis publicus judicatus interiit. Bassianus Antonini cognomine adsumpto, Regno potitus est.

Anno Dominicæ Incarnationis ccxlvi. Philippus Imperat, primus Christianus Imperator.

Anno Domini cclxxxvi. Dioclesianus & Maximianus [Imperant.] Hoc tempore sanctus Martyr Albanus passus est.

Anno Incarnationis Christi cccx, hoc est, anno ab urbe condita m. lxi. Constantinus, Filius Constancii & Helenæ gloriosæ Reginæ, Imperat. Anno ccclxv. Hilarius Pict. Episcopus obiit.

Anno Dominicæ Incarnationis ccclxxix. Theodosius Imperat.

Anno Christi cccxcv. Archadius Imperat.

Anno Domini ccccviii. Honorius Imperat.

Anno Dominicæ Incarn. ccccix. Roma à Gothis fracta, ex quo tempore Romani in Britannia regnare cessarunt.

Anno

Anno Christi ccccx. Hoc tempore inventio Corporis sancti Stephani Primi Martyris, & Sociorum ejus.

Anno Dominicæ Incarn. ccccxii. Sanctus Martinus Turonensis Archiepiscopus transiit.

Anno Dominicæ Incarn. ccccxxi. Sanctus Hieronymus migravit ad Dominum.

Anno Dominicæ Incarn. ccccxxiii. Theodosius Filius Archadii Imperat.

Anno Dominicæ Incar. ccccxxiv. Hoc tempore sanctus Augustinus obiit.

Anno Dominicæ Incarn. ccccxxv. Hujus temporis ætate extitit exordium Regum Francorum. Primus Faramundus.

Anno Christi ccccxxx. Clodio secundus Rex Francorum.

Anno Domini ccccxxxvii. Meroveus tertius Rex Francorum.

Anno Domini ccccxlix. Martianus cum Valentiniano Imperium suscipiens vii annis tenuit, quorum tempore Angli à Britonibus accersiti Britanniam adierunt.

Anno Christi ccccl. Childericus quartus Rex Francorum.

Anno ccccLv. Bellum apud Cantiam, in loco qui dicitur Aegelesthrep, contra Britones & Regem Britonum Guirthegirnum, in quo cecidit Horsa. Et Frater ejus Hengistus Regnum suscepit cum Filio Oise apud Cantuarios, eo tempore. Anno ccccLxxiii. Clodoveus quintus Rex Francorum.

Anno ccccLxxxviii. Oise Filius Henegisti cœpit Regnare super Cantuarios, & Regnavit xxiv annis. Anno eodem sanctus Remigius Baptizavit Clodoveum Regem Francorum primum Christianum. Anno ccccxcii Theodoricus Rex Francorum.

Anno ccccxcv. Venêre in Britanniam duo Duces, videlicet, Cerdic & Kynricus Filius ejus cum v. Navibus, in loco qui dicitur Cerdices ora, & statim die eodem pugnaverunt cum Britonibus, & acceperunt victoriam. Anno dix sanctus Benedictus claruit. Anno dxxviii. Hoc tempore Dionisius in urbe Roma Pascalem Cyclum composuit. Tunc Priscianus profunda Gramaticæ rimatur. Tum Arator subdiaconus Romanæ Ecclesiæ Poeta claruit.

Regnavit Cerdic Rex primus Occidentalium Saxonum annos xv. Kynricus annos xxvii. Hoc tempore Sigebertus Rex Francorum occisus est fraude Hilperici Germani sui, cum quo bellum inierat; Regnumque ejus Childebertus Filius ejus adhuc Puerulus cum Brumchilde Matre Regendum suscepit.

Ceaulin ann. xvii. Hoc tempore, id est, anno Dominicæ Incarnationis dlxv. Columba Presbyter de Scotia venit Britanniam, ad docendum Pictos, & in Insula Hii Monasterium fecit. Anno eodem Athelbrihtus Rex Cantuariorum Regnum obtinuit, & gubernavit annis liii.

Anno dlxxix, Ceol vi an. Hujus tempore, id est, anno dlxxx. Dominicæ Incarnationis, sanctus Papa Gregorius misit Britanniam Augustinum cum Monachis, qui verbum Dei genti Anglorum Evangelizarent.

Ceolwulfus an. xiv. Eodem anno Dominicæ Incarnationis dxcvii, venêre Britanniam præfati Doctores, qui fuit annus plus minus cl adventus Anglorum in Britanniam. Anno Dominicæ Incarnationis dci, misit sanctus Papa Gregorius pallium Britanniam Augustino jam facto Episcopo, & plures verbi Ministros in quibus & Paulinum. Anno dciv Orientales Saxones fidem Christi percipiunt sub Rege Seberchtoe & antistite Meblito. Anno Incarnation. Christi ccv. sanctus Papa Gregorius obiit.

Kynegilsus Rex Occidentalium Saxonum primus Christianus Regnavit annis xxxi. baptizatus est ad Dorcacestram à sancto Byrino Episcopo; suscepitque eum de sacro fonte sanctus Oswualdus Nordanhymbrorum Rex anno Christi dcxxxv. Anno Christi dcxvi, sanctus Æthelbryhtus Rex

Rex Cantuariorum migravit ad Christum, quem sanctus Augustinus Episcopus Baptizavit primum. Anno DCXX. Dagobertus Rex Franciæ.

Anno Christi DCXXXIV sanctus Byrinus Episcopus prædicavit apud Occidentales Saxones. Anno Christi DCXXXVI, prædicavit apud Orientales Anglos sanctus Felix Episcopus.

Anno Christi DCXLII. Koemmalch Regnavit XXXI annis. Anno primo Regni sui occisus est sanctus Rex Oswaldus. Et anno Domini DCXLIV, sanctus Episcopus Pantinus quondam Eboraci Archipræsul; sed tunc Roffensis Antistes migravit ad Dominum. Anno DCLI. sanctus Oswmus Nordanhymbrorum Rex fraudulenter occisus, & sanctus antistes Aidanus defunctus est.

His temporibus Sigeberhtus Rex Orientalium Anglorum, dum adhuc Regni insulas teneret, supervenit de Hibernia vir sanctus nomine Fursens verbo & actibus clarus, sed & egregiis insignis virtutibus, cupiens pro Domino, ubicunque sibi oportunum inveniret, peregrinam ducere vitam. Qui cum ad provinciam Orientalium Anglorum pervenisset, susceptus est honorifice à Rege præfato, & solitum sibi opus Evangelizandi exequens, multos & exemplo virtutis & incitamento sermonis vel incredulos ad Christum convertit, vel jam credentes amplius in fide atque amore Christi confirmavit. Ubi quadam infirmitate corporis arreptus Angelica meruit visione perfrui; in qua admonitus est cœpto verbi Ministerio sedulus insistere; vigiliisque consuetis & orationibus indefessus incumbere, eo quod certus sibi exitus, sed incerta ejusdem exitus esset hora futura, dicente Domino, *Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam.* Qua visione confirmatus curavit locum Monasterii, quem à præfato Rege Sigebercto acceperat, velocissime construere, ac Regularibus instituere disciplinis. Erat autem Monasterium Silvarum & maris vicinitate amœnum, constructum in Castro quodam, quod Lingua Anglorum Cnobheresburgh, id est, Urbs Cnobheri vocatur. Quod deinde Rex Provinciæ illius Anna, ac nobiles quique augustioribus ædificiis ac donariis adornarunt. Erat autem vir iste de nobilissimo genere Scotorum, sed longe animo quam carne nobilior. Ab ipso tempore pueritiæ suæ curam non modicam lectoribus Sacris simul & Monasticis exhibebat disciplinis, & quod maxime sanctos decet, cuncta quæ agenda didicerat, sollicitus agere curabat. Quid multa? procedente tempore, & ipse sibi Monasterium, in quo liberius Cœlestibus studiis vacaret, construxit, ubi correptus infirmitate, sicut libellus de vita ejus conscriptus sufficienter edocet, raptus est, è corpore exutus, Angelicorum agminum & aspectus intueri, & laudes beatus meruit audire. Referre autem solitus erat, quia aperte eos inter alia resonare audiret, *ibunt sancti de virtute in virtutem*; & iterum, *videbitur Deus Deorum in Syon.* Qui reductus in corpore, & die tertia rursum eductus, vidit non solum majora beatorum gaudia, sed & maxima malignorum Spirituum certamina, qui crebris accusationibus improbi iter illi cœleste intercludere contendebant, nec tamen, protegentibus eum Angelis, quicquam proficiebant. De quibus omnibus si quis plenius scire vult, id est, quanta fraudis sollertia dæmones, & actus ejus, & verba superflua, & ipsas etiam cogitationes, quasi in Libro descriptas, replicaverint, quæ ab Angelis sanctis, quæ à viris justis, sibi inter Angelos apparentibus, læta vel tristia cognoverit, legat ipsum, de quo dixi, libellum vitæ ejus, & multum ex illo, ut reor, profectus spiritualis accipiet.] In quibus tamen unum est quod & nos in hoc loco ponere multis commodum duximus. Cum ergo in altum esset elatus, jussus est ab Angelis, qui eum ducebant, respicere in mundum; at ille oculos in inferiora deflectens, vidit quasi vallem tenebrosam subtus se in imo positam. Vidit & quatuor ignes in aere, non multo ab invicem spatio distantes: & interrogans Angelos, qui essent hi ignes, audivit hos esse ignes, qui mundum succendentes essent consumpturi. Unum men-

mendacii, cum hoc, quod in Baptiſmo abrenunciare nos ſatanæ, & omnibus operibus ejus promiſimus, minime implemus. Alterum cupiditatis, cum mundi divitias amori cœleſtium præponimus: tertium diſſenſionis, cum animos proximorum, & jam inſuper vacuis rebus, offendere non formidamus. Quartum impietatis, fraus, cum infirmiores ſpoliare, & eis fraudem facere pro nihilo ducimus. Creſcentes verò paulatim ignes, uſque ad invicem ſeſe extenderunt, atque immenſam adunati fecerunt flammam. Cumque adpropinquaſſent, pertimeſcens ille dicit Angelo, Domine, ecce ignis mihi adpropinquat. At ille, quod non incendiſti, inquit, non ardebit in te. Nam etſi terribilis iſte, ac grandis eſſe rogus videtur, tamen juxta merita operum ſingulos examinat; quia uniuſcujuſque cupiditas in hoc igne ardebit. Sicut enim quis ardet in corpore per inlicitam voluptatem, ita ſolutus corpore ardebit per debitam pœnam. Tunc vidit unum de tribus Angelis, qui ſibi in tota utraque viſione ductores adfuerunt, præcedentem, ignes flammæ dividere, & duos ab utroque latere circumvolantes, ab ignium ſe periculo defendere. Vidit autem & Dæmones per ignem volantes, incendia bellorum contra juſtos ſtruere. Sequuntur adverſum ipſum accuſationes malignorum, defenſiones ſpirituum bonorum, copioſior cœleſtium agminum viſio; ſed & virorum de ſua natione Scotorum, quos olim ſacerdotali gradu non ignobiliter potitos, fama jam vulgante, compererat, à quibus non pauca, quæ vel ſibi, vel ipſis omnibus qui audire vellent, multum ſalubria eſſent, audivit. Qui cum verba finiſſent, & cum Angelicis Spiritibus ipſi quoque ad cœlos redirent, remanſerunt cum beato Furſeo tres Angeli, de quibus diximus, qui eum ad corpus referrent. Cumque præfato igni maximo adpropiarent, diviſit quidem Angelus, ſicut prius, ignem flammæ: ſed vir Dei ubi ad patefactam uſque inter flammas januam pervenit; arripientes immundi ſpiritus unum de eis, quos in ignibus torrebant, jactaverunt in eum, & contingentes humerum, maxillamque ejus, incenderunt; cognovitque hominem, & quod veſtimentum ejus morientis accepit, ad memoriam reduxit. Quem Angelus ſanctus ſtatim adpræhendens in ignem rejecit, dicebatque hoſtis malignus, nolite repellere, quem ante ſuſcepiſtis: nam ſicut bona ejus peccatoris ſuſcepiſtis, ita & de pœnis ejus participes eſſe debetis. Contradicens Angelus, non, inquit, propter avaritiam, ſed propter ſalvandam ejus animam ſuſcepit. Ceſſavitque ignis, & converſus ad eum Angelus, quod incendiſti, inquit, hoc arſit in te: ſi enim hujus viri in peccatis ſuis mortui pecuniam non accepiſſes, nec pœna ejus in te arderet. Et plura locutus, quid erga ſalutem eorum, qui ad mortem pœniterent, eſſet agendum, ſalubri ſermone docuit. Qui poſtmodum in corpore reſtitutus, omni vitæ ſuæ tempore ſignum incendii, quod in anima pertulit, viſibile cunctis in humero maxillaque portavit; mirumque in modum, quod anima in occulto paſſa ſit, caro palam præmonſtrabat. Curabat autem ſemper, ſicut & antea facere conſueverat, omnibus opus virtutum & exemplis oſtendere, & prædicare ſermonibus. Ordinem autem viſionum ſuarum illis ſolummodo, qui propter deſiderium compunctionis interrogabant, exponere volebat. Supereſt adhuc frater quidam Senior Monaſterii noſtri, qui narrare ſolet, dixiſſe ſibi quendam multum veracem ac religioſum hominem, quod ipſum Furſeum viderit in provincia Orientalium Anglorum, illaſque viſiones ex ipſius ore audierit. Adjiciens quia tempus hyemis fuit acerrimum, & glacie conſtrictum, cum ſedens in tenui veſte vir, ita inter dicendum, propter magnitudinem memorati timoris vel ſuavitatis, quaſi in mediæ æſtatis caumate ſudaverit. Cum ergo, ut ad ſuperiora redeamus, multis annis in Scotia verbum Dei omnibus adnuncians, tumultus inruentium turbarum non facile ferret; relictis omnibus quæ habere videbatur, ab ipſa quoque Inſula patria diſceſſit; & paucis cum fratribus per Britones in Provinciam Anglorum devenit: ibique

que prædicans verbum, ut diximus, Monasterii cupiens se negotiis alienare, reliquit Monasterii & animarum curam fratri suo Fullano, & presbyteris Gobbano & Dicullo; & ipse, ab omnibus mundi rebus liber, in anachoretica conversatione vitam finire disposuit. Habuit alterum fratrem vocabulo Ultanum, qui de Monasterii probatione diuturna ad heremiticam pervenerat vitam. Hunc ergo solus petens, annum totum cum eo in continentia, & orationibus, & quotidianis manuum vixit laboribus. Dein turbatam incursione gentilium provinciam videns, & Monasteriis quoque periculum imminere prævidens, dimissis ordinate omnibus navigavit Galliam: ibique, à Rege Francorum Lotherio, vel Patricio Erconpwaldo, honorifice susceptus, Monasterium construxit in loco Latiniaco nominato; ac non multo post infirmitate correptus, diem clausit ultimum. Cujus corpus idem Erconpwaldus Patricius accipiens, servavit in porticu quodam Ecclesiæ, quam in villa sua, cui nomen est Parrona, faciebat, donec ipsa Ecclesia dedicaretur. Quod, dum post dies XXVI esset factum, & corpus ipsum de porticu ablatum prope altare esset recondendum, inventum est ita inlæsum, ac si eadem hora de hac luce fuisset egressus. Sed & post annos quatuor, constructa domuncula cultiore receptui corporis ejusdem ad orientem altaris, adhuc sine macula corruptionis inventum ibidem, digno cum honore translatum est: ubi merita illius multis sæpe constant, Deo operante, claruisse virtutibus. Hæc & de corporis ejus incorruptione breviter attigimus, ut quanta esset viri sublimitas legentibus notius existeret. Quæ cuncta in libello ejus sufficientius, sed & de aliis commilitonibus ipsius quisque legeret inveniet.

Hoc tempore Sigeberchtus, Rex Orientalium Anglorum, pro amore Regni Cœlestis, relicto Regno, & cognato suo Ecgrico commendato, in Monasterio, quod sibi fecerat, Monachus factus est: & multo post tempore, contra Regem Merciorum Pendan, ad confirmandum militem, invitus in certamen ductus, suæ professionis non immemor, dum nisi virgam tantum in manum habere noluit, occisus est, una cum Rege Ecgrico. Quorum Regni successor factus est Anna, filius Eni fratris Redwaldi, anno Christi Incarnationis DCLIV. Anna, Rex Orientalium Anglorum, à Penda Rege Merciorum occisus est, & sanctus Botulfus Abbas fabricavit Monasterium apud Ycanno. Anno DCLV Penda periit, & Merci facti sunt Christiani. Ab initio Mundi usque huc V. DCCL. Anno Domini DCLIX. Clotharius Rex Francorum. Anno Christi DCLIV. Eclypsis facta. Ceadda ac Wilfridus Nordanhymbrorum Ordinantur Episcopi; & anno eodem sanctus Deusdedit Archiepiscopus transiit. Anno Dominicæ Incarnationis DCLXV, sanctus Theodorus ordinatur Archiepiscopus. Anno Domini DCLXX. Osuinus Rex Nordanhymbrorum obiit.

Anno DCLXXII. Sexburch Regina ipsius Koennualchi Regnavit annum unum. Anno Incarnationis DCLXXIII. sancta Virgo Christi Atheldritha Regina cœpit ædificare Monasterium apud Elig.

Anno DCLXXIV. Æscuinnus annis II. Regnavit. Anno Christi DCLXXVI. Kentwinus Regnavit annis IX.

Anno Christi Incarnationis DCLXXVII. sanctus Audoenus Episcopus migravit ad Dominum. Anno Dominicæ Incarnationis DCLXXVIII. Cometa apparuit; sanctus Wilfridus Episcopus à sede sua expulsus est ab Egfrido Rege; & pro eo Bosa, Eata, & Eadhead consecrati Antistites. Anno Incarnationis Christi DCLXXIX. sancta Regina & virgo Christi Atheldritha migravit ad Dominum; & anno eodem Reges extiterunt Francorum Theodericus & Childericus. Anno Christi DCLXXX. sancta Hilda Abbatissa obiit apud Streanes-heala. Anno DCLXXXII, mortuo Childerico Regnavit Theodericus.

Anno 1°. Ceadwallæ, id est. Anno Dominicæ Incarnationis DCLXXXV. Egfridus Rex Nordanhymbrorum occisus est à Pictis. Hoc tempore

ſanctus Antiſtes Cuthbertus multis virtutibus claruit. [Anno Dominicæ Incarnationis DCLXXXVII. Pipinus Primus major Domus efficitur.] Anno Regni Aldfredi Regis Norhandymbrorum III. Ceadwalla Rex Occidentalium Saxonum, cum genti ſuæ duobus annis ſtrenuiſſime præfuiſſet, relicto imperio propter Dominum Regnumque perpetuum, venit Romam; hoc ſibi gloriæ ſingularis deſiderans adipiſci, ut ad limina beatorum Apoſtolorum fonte baptiſmatis ablueretur, in quo ſolo didicerat generi humano patere vitæ cœleſtis introitum. Simul etiam ſperans, quia mox baptizatus carne ſolutus ad æterna gaudia jam mundus tranſiret, quod utrumque, ut mente diſpoſuerat, Domino jurante completum eſt. Etenim illo perveniens Pontificatum agente Sergio, baptizatus eſt Die ſancto Sabbati Paſchalis, anno ab Incarnatione Domini DCLXXXIX, & in albis adhuc poſitus Languore correptus, duodecimo Kalendarum Majarum die ſolutus à carne, & beatorum eſt Regno ſociatus in cœlis, cui etiam tempore baptiſmatis Papa memoratus Petri nomen impoſuerat, ut beatiſſimo Apoſtolorum Principi, ad cujus Sacratiſſimum corpus à finibus terræ pio ductus amore venerat, etiam nominis ipſius conſortio jungeretur. Qui in ejus quoque Eccleſia ſepultus eſt, & jubente pontifice epitaphium in ejus monumento ſcriptum, in quo & memoria devotionis ipſius fixa per ſecula maneret, & legentes quoque vel audientes exemplum facti ad ſtudium Religionis accenderet. Scriptum eſt ergo hoc modo.

Hic depoſitus eſt Ceadwalla, qui & Petrus Rex Saxonum, ſub die XII *Kalendarum Maiarum, indictione Secunda; qui vixit annos minus* XXX. *Imperante Domino Juſtiniano Piiſſimo Auguſto, anno & conſulatu quarto, Pontificante Apoſtolico viro Domino Sergio Papa anno* II°.

Abeunte autem Romam Ceadwalla, ſucceſſit in Regnum Ine de ſtirpe Regia, qui cum XXXVII annis imperium tenuiſſet gentis illius, & ipſe relicto Imperio, ac junioribus commendato, ad limina beatorum Apoſtolorum Gregorio Pontificatum tenente profectus eſt, cupiens in vicina ſanctorum locorum ad tempus peregrinari in terris, quo familiarius à ſanctis recipi mereretur in cœlis. Quod his temporibus plures de gente Anglorum nobiles, ignobiles, laici, clerici, ac feminæ, certatim facere conſueverunt. Anno poſt hoc quod Ceadwalla Romæ defunctus eſt proximo, id eſt, DCXC Incarnationis Dominicæ, Theodorus beatæ memoriæ Archiepiſcopus, ſenex & plenus dierum, id eſt, annorum LXXXVIII defunctus eſt, quem ſe numerum annorum fuiſſe habiturum jamdudum ſomnii revelatione edoctus, ſuis prædicere ſolebat. Manſit autem in Epiſcopatu annis XXII. Sepultuſque eſt in Eccleſia ſancti Petri, in quo omnium Epiſcoporum Doruvernenſium ſunt corpora depoſita. Anno DCXCVIII Clodoveus Rex Francorum. Anno DCC. Childebertus frater Clodovei. Anno Dominicæ Incarnationis DCCIII ſanctus Hedda Epiſcopus tranſiit. Anno Dominicæ Incarnatiouis DCCIV. Athelredus Rex Merciorum factus eſt Monachus, commiſitque Regnum Coenredo Cognato ſuo.

Fuit autem temporibus hujus Keonredi, qui poſt Athelredum Regnavit, vir in laico habitu atque officio militari poſitus, ſed quantum pro induſtria exteriori, Regi placens, tantum pro interna ſuimet negligentia diſplicens. Ammonebat ergo illum ſedulo ut confiteretur, & emendaret, ac relinqueret ſcelera ſua, priuſquam, ſubito mortis ſuperventu, tempus omne pœnitendi & emendandi perderet: verum ille, frequenter licet admonitus, ſpernebat verba ſalutis, ſeſeque tempore ſequente pœnitentiam acturum eſſe promittebat. Hæc inter tactus infirmitate decidit in lectum, atque acri cœpit dolore torqueri. Ad quem ingreſſus Rex, diligebat enim eum, multum hortabatur, ut vel tunc antequam moreretur, pœnitentiam ageret commiſſorum. At ille Reſpondit, non ſe tunc velle confiteri peccata ſua, ſed cum ab infirmitate ſua reſurgeret, ne exprobrarent ſibi ſodales, quod timore mortis faceret ea, quæ ſoſpes facere nolebat;

fortiter quidem, ut sibi videbatur, locutus; sed miserabiliter, ut post patuit, dæmonica fraude seductus. Cumque, morbo ingravescente, denuo ad eum visitandum ac docendum Rex intraret, clamabat statim miserabili voce, quid vis modo? Quid huc venisti? non enim aliquid utilitatis aut salutis potes ultra conferre. At ille, noli, inquit, ita loqui, vide ut sanum sapias; non, inquit, insanio, sed pessimam mihi conscientiam certus præ oculis habeo. Et quid, inquit, hoc est. Paulo ante, inquit, intraverunt domum hanc duo pulcherrimi invenes, & residerunt circa me, unus ad caput, & unus ad pedes. Protulit unus libellum perpulchrum, sed vehementer modicum, ac mihi ad legendum dedit, in quo omnia, quæ unquam bona feceram, intuens scripta reperi, & hæc erant nimium pauca & modica; receperunt codicem, neque aliquid mihi dicebant. Tum subito supervenit exercitus malignorum, & horridorum vultu spirituum, domumque hanc & exterius obsedit, & intus maxima ex parte residens implevit. Tum ille, qui & obscuritate tenebrosæ faciei, & primatu sedis, major esse videbatur eorum, proferens codicem horridæ visionis, & magnitudinis enormis, & ponderis pene importabilis, jussit uni ex satellitibus suis mihi ad legendum deferre. Quem cum legissem, invenio omnia scelera, non solum quæ opere vel verbo, sed etiam quæ tenuissima cogitatione peccavi, manifestissime in eo tetricis esse descripta literis. Dicebatque ad eos, qui mihi adsederunt, viros albatos & præclaros, quid hic sedetis, scientes certissime quia noster est iste? Responderunt, verum dicitis, accipite, & in cumulum damnationis vestræ ducite. Quo dicto, statim disparuerunt. Surgentesque duo nequissimi spiritus, habentes in manibus furcas ignitas, percusserunt me, unus in capite, & alius in pede, qui videlicet modo cum magno tormento inrepunt mea viscera, in interiora corporis mei; moxque, ut ad se invicem perveniunt, moriar; &, paratis ad rapiendum me dæmonibus, in inferni claustra prætrahar. Sic loquebatur miser desperans; &, non multo post defunctus, pœnitentiam, quam ad breve tempus cum fructu veniæ facere supersedit, in æternum sine fructu pœnis subditus facit. De quo constat, quia sicut beatus Papa Gregorius de quibusdam scribit, non pro se ista, cui non profuere, sed pro aliis viderit, qui ejus interitum cognoscentes, differre tempus pœnitentiæ, dum vacat, timerent, ne improviso mortis articulo præventi, impœnitentes perirent. Quod autem codices diversos per bonos sive malos spiritus sibi vidit offerri, ob id superna dispensatione factum est, ut meminerimus facta & cogitationes nostras non in ventum diffluere, sed ad examem summi judicis cuncta servari, & sive per amicos Angelos in fine nobis ostendenda sunt, sive per hostes. Quod vero prius candidum codicem protulerunt Angeli, deinde alterum dæmones illi perparvum isti enormem, animadvertendum est, quod in prima ætate bona aliqua fecit, quæ tamen universa prave agendo juvenis obnubilavit. Qui, si e contrario errores pueritiæ corrigere in adolescentia, ac benefaciendo à Dei oculis abscondere curasset, posset eorum numero sociari, de quibus ait Psalmus. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.*

Anno Dominicæ incarnationis DCCV. Obiit Sexwlphus Episcopus, fundator Monasterii apud **Medes hamstede**, quod **Burh** vocatur. Anno eodem obiit Aldfridus Monachus, olim Rex Nordanhymbrorum. Hujus regis tempore, erat quidam Paterfamilias, in Regione Nordanhymbrorum, quæ vocatur Incuneningum, Religiosam cum domu sua gerens vitam, qui infirmitate corporis tactus, & hac crescente per dies ad extrema perductus, primo tempore noctis defunctus est; sed diluculo reviviscens, ac repente residens, omnes, qui corpori flentes adsederant, timore immenso perculsos in fugam convertit; uxor tantum, quæ amplius amabat, quamvis multum tremens & pavida, remansit. Quam ille consolatus, noli, inquit, timere, quia jam vere resurrexi à morte, qua tenebar, & apud homines

mines ſum vivere iterum permiſſus, non tamen ea mihi, qua ante conſueveram converſatione, ſed multum diſſimili ex hoc tempore vivendum eſt. Statimque ſurgens abiit ad villulæ oratorium, & uſque ad diem in oratione perſiſtens, mox omnem quam poſſederat ſubſtantiam in tres diviſit portiones, è quibus unam conjugi, alteram filiis tradidit, tertiam ſibi ipſe retentans ſtatim pauperibus diſtribuit. Nec multo poſt ſeculi curis abſolutus, ad Monaſterium Mailros, quod tumidi fluminis circumplexu maxima ex parte clauditur, pervenit; acceptaque Tonſura, locum ſecretæ manſionis, qua præviderat Abbas, intravit; & ibi, uſque ad diem mortis, in tanta mentis & corporis contritione duravit, ut multa illum, quæ alios laterent, vel horrenda vel deſideranda vidiſſe, etiam ſi lingua ſileret, vita loqueretur. Narravit autem hoc modo quod viderat, lucidus, inquiens, aſpectu, & clarus erat indumento, qui me ducebat; incedebamus autem tacentes, ut videbatur mihi, contra ortum ſolis ſolſtitialem. Cumque ambularemus, devenimus ad vallem multæ latitudinis ac profunditatis, infinitæ autem longitudinis, quæ ad lævam nobis ſita, unum latus flammis ferventibus nimium terribile, alterum furenti grandine ac frigore, nimium omnia perflante atque verrente, non minus intolerabile præferebat. Utrumque autem erat animabus hominum plenum, quæ viciſſim hinc inde videbantur, quaſi tempeſtatis impetu jactari: cum enim vim fervoris inmenſi tolerare non poſſent, proſiliebant miſere in medium frigoris infeſti; &, cum neque ibi quippiam requiei invenire valerent, reſiliebant rurſus urendæ in medium flammarum inextinguibilium. Cumque hac infelici viciſſitudine longe lateque, prout aſpicere poteram, ſine ulla quietis intercapedine, innumerabilis ſpirituum deformium multitudo torqueretur, cogitare cœpi quod hic fortaſſe eſſet infernus, de cujus tormentis intolerabilibus narrare ſæpius audivi. Reſpondit cogitationi meæ ductor, qui me præcedebat, non hoc, inquiens, ita ſuſpiceris; non enim hic infernus eſt ille, quem putas. At cum me, hoc ſpectaculo tam horrendo perterritum, paulatim in ulteriora produceret, vidi ſubito ante nos obſcurari incipere loca, & tenebris omnia repleri. Quas cum intraremus, in tantum pauliſper condenſatæ ſunt, ut nihil præter ipſas aſpicerem, excepta duntaxat ſpecie & veſte ejus, qui me ducebat. Et cum progrederemur ſola ſub nocte per umbras, ecce ſubito apparent ante nos crebri flammarum terrarum Globi, aſcendentes quaſi de puteo magno, rurſumque decidentes in eundem. Quo cum perductus eſſem, repente ductor meus diſparuit, ac me ſolum in medio tenebrarum, & horridæ viſionis reliquit. At cum iidem globi ignium ſine intermiſione modo alta peterent, modo ima barathri repeterent, cerno omnia, quæ aſcendebant, faſtigia flammarum plena eſſe ſpiritibus hominum, qui, inſtar favillarum cum fumo aſcendentium, nunc ad ſublimiora projicerentur, nunc retractis ignium vaporibus relaberentur in profundum; ſed & fœtor incomparabilis cum eiſdem vaporibus ebulliens, omnia illa loca tenebrarum replebat. Et cum diutius ibi pavidus conſiſterem, utpote incertus quid agerem, quo verterem greſſum, qui me finis maneret, audio ſubito poſt terga ſonitum immaniſſimi fletus, ac miſerrimi ſimul, & cachinnum crepitantem quaſi vulgi indocti captis hoſtibus inſultantis. Ut autem ſonitus idem clarior redditus ad me uſque pervenit, conſidero turbam malignorum ſpirituum, quæ animas hominum mœrentes ejulanteſque, ipſa multum exultans & cachinnans, medias illas trahebat in tenebras. E quibus videlicet hominibus, ut dinoſcere potui, quidam erat adtonſus ut Clericus, quidam Laicus, quædam fœmina. Trahentes autem eos maligni ſpiritus deſcenderunt in medium Barathri illius ardentis. Factumque eſt ut, cum longius ſubeuntibus eis fletum hominum & riſum dæmoniorum clare diſcernere nequirem, ſonum tamen adhuc promiſcuum in auribus haberem. Interea aſcenderunt quidam ſpirituum obſcurorum de abyſſo illa

illa flammivoma, & adcurrentes circumdederunt me, atque oculis flammantibus, & de ore ac naribus ignem putidum efflantes angebant. Forcipibus quoque igneis, quos tenebant in manibus, minitabantur me comprehendere, nec tamen me ullatenus contingere potuerunt, tametsi terrere præsumebant. Qui, cum undique versum hostibus conclusus, & cæcitate tenebrarum, huc illuc oculos circumferrem, si forte aliunde quid auxilii quod salvaret adveniret, apparuit retro via, qua veneram, quasi fulgor stellæ micantis inter tenebras, qui paulatim crescens, & ad me ocius festinans, ubi adpropinquavit, dispersi sunt & aufugerunt omnes, qui me forcipibus rapere quærebant spiritus infesti. Ille autem, qui adveniens eos fugavit, erat ipse qui me ante ducebat, qui mox conversus ad dextrum iter, quasi contra ortum solis solstitialem brumalem me ducere cœpit: nec mora, exemptum tenebris in auras serenæ lucis eduxit; cumque me in luce aperta duceret, vidi ante nos murum permaximum, cujus neque longitudini hinc vel inde, neque altitudini ullus esse terminus videretur. Cœpi autem mirari quare ad murum accederemus, cum in eo nullam januam, vel fenestram, vel ascensum alicubi aspicerem. Cum ergo pervenissemus ad murum, statim nescio quo ordine fuimus in summitate ejus, & ecce ibi campus erat latissimus, ac lætissimus, tantaque fragrantia vernantium flosculorum plenus, ut omnem mox fœtorem tenebrosi fornacis, qui me pervaserat, effugaret admirandi hujus suavitas odoris. Tanta autem Lux cuncta ea loca perfuderat, ut omni splendore diei sive solis Meridiani radiis, videretur esse præclarior. Erant namque in hoc campo innumera hominum albatorum conventicula, sedesque plurimæ agminum lætantium. Cumque inter Choros felicium incolarum medios me duceret, cogitare cœpi quod fortasse hoc esset Regnum Cœlorum, de quo prædicari sæpius audivi. Respondit ille cogitatui meo, non, inquiens, non hoc est Regnum Cœlorum quod autumas. Cumque procedentes transissemus & has beatorum mansiones spirituum, aspicio ante nos multo majorem luminis gratiam quam prius, in qua etiam vocem cantantium dulcissimam audivi; sed & odoris fragrantia miri tanta de loco effundebatur, ut is, quem antea degustans quasi maximum rebar, jam permodicus mihi odor videretur, sicut etiam lux illa campi florentes eximia, in comparatione ejus quæ nunc apparuit lucis, tenuissima prorsus videbatur, & parva. In cujus amœnitatem loci, cum nos intraturos sperarem, repente ductor substitit; nec mora, gressum retorquens, ipsa me qua venimus via reduxit. Cumque reversi perveniremus ad mansiones illas lætas spirituum canditatorum, dixit mihi, Scis quæ sint ista omnia, quæ vidisti? Respondi ego, non. Et ait, vallis illa, quam aspexisti flammis ferventibus & frigoribus horrenda rigidis, ipse est locus in quo examinandæ & castigandæ sunt animæ illorum, qui differentes confiteri & emendare scelera quæ fecerant, in ipso tandem mortis Articulo ad pœnitentiam confugiunt, & sic de corpore exeunt, qui tamen, quia confessionem & pœnitentiam vel in morte habuerunt, omnes in die Judicii ad Regnum Cœlorum perveniunt. Multos autem preces viventium, & eleemosinæ, & jejunia, & maxime celebratio Missarum, ut etiam ante diem Judicii liberentur, adjuvant. Porro puteus ille flammivomus ac putidus, quem vidisti, ipsum est os gehennæ, in quo quicunque semel inciderit, nunquam inde liberabitur in ævum. Locus vero iste florifer, in quo pulcherrimam hanc inventutem jocundari ac fulgere conspicis, ipse est in quo recipiuntur animæ eorum, qui in bonis quidem operibus de corpore exeunt, non tamen sunt tantæ perfectionis, ut in Regnum Cœlorum statim mereantur introduci, qui tamen omnes in die judicii ad visionem Christi & gaudia Regni Cœlestis intrabunt. Nam quicunque in omni verbo & opere & cogitatione perfecti sunt, mox de corpore egressi ad Regnum Cœleste perveniunt, ad cujus vicinia pertinet locus ille, ubi sonum cantilenæ dulcis

cis cum odore ſuavitatis ac ſplendore lucis audiſti. Tu autem, quia nunc ad corpus reverti, & rurſum inter homines vivere debes, ſi actus tuos curioſius diſcutere, & mores ſermoneſque tuos in rectitudine ac ſimplicitate ſervare ſtudueris, accipies & ipſe poſt mortem locum manſionis, inter hæc quæ cernis agmina lætabunda Spirituum Beatorum. Namque ego, cum ad tempus abſceſſiſſem à te, & ad hoc feci ut quid de te fieri deberet agnoſcerem. Hæc mihi cum dixiſſet, multum deteſtatus ſum reverti ad Corpus, delectatus nimirum ſuavitate ac decore loci illius, quem intuebar, ſimul & conſortio eorum, quos in illo videbam; nec tamen aliquid ductorem meum rogare audebam. Sed inter hæc neſcio quo ordine repente me inter homines vivere cerno. Hæc & alia, quæ viderat idem vir Domini, non omnibus paſſim deſidioſis, ac vitæ ſuæ incurioſis referre volebat, ſed illis ſolummodo, qui vel tormentorum metu perterriti, vel ſpe gaudiorum perennium delectati profectum pietatis ex ejus verbis haurire volebant. Denique in vicinia Cellæ ejus habitabat quidam Monachus, nomine Hemgils, honore ſublimatus Presbyteratus, etiam quem bonis actibus adæquabat gradu præminens, qui adhuc ſupereſt, & in Hybernia Inſula, ſolitarius; ultimam vitæ ætatem pane cibario & frigida aqua ſuſtentat. Hic ſæpius ad eundem virum ingrediens, audivit ab eo repetita interrogatione, quæ & qualia eſſent quæ exutus corpore viderat, per cujus relationem ad noſtram quoque agnitionem pervenere, quæ de his pauca perſtrinximus. Narrabat autem viſiones ſuas etiam Regi Aldfrido, viro undecunque doctiſſimo, & tam libenter tamque ſtudioſe ab illo auditus eſt, ut ejus rogatu Monaſterio ſupra memorato inditus ac monachicâ ſit tonſurâ coronatus, atque ad eum audiendum ſæpiſſime, cum illas in partes deveniſſet, accederet. Cui videlicet Monaſterio tempore illo Religioſæ ac modeſtæ vitæ Abbas & Presbyter Æthelwaldus præerat, qui nunc Epiſcopalem Lindis-farnenſis Eccleſiæ cathedram condignis gradu actibus ſervat. Accepit autem in eodem Monaſterio locum manſionis ſecretiorem, ubi liberius continuis in Orationibus famulatui ſui conditoris vacaret. Et quia locus ipſe ſuper Ripam fluminis erat ſitus, ſolebat huc creber, ob magnum caſtigandi corporis affectum, ingredi, ac ſæpius in eo ſupermeantibus undis immergi, ſicque ibidem, quamdiu ſuſtinere poſſe videbatur, Pſalmis vel Precibus inſiſtere, fixuſque manere, aſcendente aqua fluminis uſque ad lumbos aliquando, & uſque ad collum, atque inde egrediens ad terram nunquam ipſa veſtimenta humida atque algida deponere curabat, donec ex ſuo corpore calefierent & ſiccarentur. Cumque tempore hyemali, defluentibus circa eum ſemifractarum cruſtis glacierum, quas & ipſe aliquando contriverat, quo haberet locum ſtandi ſive immergendi in Fluvio; dicerentque qui videbant, mirum Fr. Drycthelme hoc enim erat viro nomen, quod tantam frigoris aſperitatem ulla ratione tolerare prævales. Reſpondebat ille ſimpliciter, erat namque homo ſimplicis ingenii, ac moderatæ naturæ, frigidiora ego vidi. Et cum dicerent, mirum quod tam auſteram tenere continentiam velis, reſpondebat, auſteriora ego vidi. Sicque, uſque ad diem ſuæ vocationis, indefatigabili Cœleſtium bonorum deſiderio corpus ſenile inter quotidiana jejunia domabat, multiſque & verbo & converſatione ſaluti fuit.

Anno DCCIX. Sanctus Aldhelmus Epiſcopus tranſiit. Anno eodem Rex Merciorum Kenredus, cum Rege Orientalium Saxonum Offa, perrexit ad Romam. Ibi ambo attonſi Monachi effecti, atque ibi migraverunt ad Dominum. Anno DCCXIIII. Sanctus Guthlacus Anachorita tranſiit. Anno DCCXVI. Dagobertus ſecundus Rex Francorum. Anno DCCXVII. Karolus Martellus, filius Pipini primi, major domus fit Regis Francorum Dagoberti ſecundi. Anno DCCXX mortuo Dagoberto, Franci Danihelem Clericum in Regem levaverunt, atque Chilpericum nuncupaverunt.

Anno DCCXXVI. Hoc anno Ina Rex Occidentalium Saxonum XXXVIII anno

anno Regni sui [post] monasterium constructum atque dedicatum apud Glastoniam, Regnum reliquit, Romam perrexit, & ibi vitam præsentem honorifice finiens, Cœlestem patriam cum Christo regnaturus adiit. Cui successit in Regnum Athelherdus, regnavitque annis XIV. Anno DCCXXIX. Cometa apparuit & Sanctus Egbrychtus transiit. Anno DCCXXXI. Ceolwlfus Rex Nordanhymbrorum cœpit regnare, & regnavit annis VII. ad quem venerabilis Beda Presbyter scripsit Historiam Anglorum. Qui post, relicto Imperio Monachus factus, Lindisfarnensium extitit Episcopus. Anno DCCXXXIV. Luna sanguineo rubore perfusa, quasi hora integra, XI Kalend. Febr. circa gallicantum, dehinc, nigredine subsequente, ad lucem propriam reversa est. Eodem anno migraverunt ad Dominum sanctus Tawinus Archiepiscopus Doroberniæ & sanctus Beda venerabilis Presbyter.

"Incipit Epilogium de obitu beati atque eximii doctoris Bedæ, qui "Girwinensis Monasterii Presbyter extitit, doctorque præcipuus.

"Dilectissimo in Christo collectori Cuthwino Cuthbertus Condisci-"pulus in Deo æternam salutem.

Munusculum, quod misisti, multum libenter accepi; multumque gratanter litteras tuæ devotæ eruditionis legi. In quibus, quod maxime desiderabam, missas videlicet, & Orationes sacrosanctas, pro Deo dilecto Patre ac nostro Magistro Beda, à vobis diligenter celebrari reperi. Unde delectat magis pro ejus caritate, quantum fruor ingenio, paucis sermonibus dicere, quo ordine migraret è seculo, cum etiam hoc te desiderasse & poscere intellexi. Gravatus quidem est infirmitate maxima creberrimi anhelitus, sine dolore tamen, ante diem resurrectionis Dominicæ, id est, fere duabus Ebdomadibus, & sic postea lætus & gaudens, gratiasque agens omnipotenti Deo omni die & nocte, immo horis omnibus, usque ad diem ascensionis Dominicæ, id est, VII *kalend Junii, vitam ducebat, & nobis suis Discipulis quotidie lectiones dabat; & quicquid Reliquum erat diei in Psalmorum decantatione occupabat: totam quoque noctem in lætitia & gratiarum actione pervigil ducebat, nisi tantum modicum somnus impediret. Evigilans autem statim consueta repetivit, & expansis manibus Deo gratias agere non desivit. O vere beatus vir! canebat sententiam beati Pauli Apostoli.* Horrendum est incidere in manus Dei viventis, *& multa alia de Sancta Scriptura, & in nostra quoque lingua, hoc est Anglica, ut erat doctissimus in nostris carminibus, dixit.* ꝼoꞃcham neoꝼeꞃe neni Wiꞃtheth thances ꞅnoteꞃa thonne him theaꞃꝼ ꞅyto ꝫehic ꝫenne eꞃ his heonen ꝫanꝫe hpet his ꝫaꞅte ꝫodes othe yueles eꝼteꞃ deathe heonon demed Weoꞃthe. *Cantabat etiam Antiphonas secundum nostram consuetudinem & sui, quarum una est. O Rex gloriæ Domine virtutum, qui triumphator hodie super omnes Cælos ascendisti, ne derelinquas nos Orphanos, sed mitte promissum Patris in nos Spiritum veritatis, alleluja.* Et cum venisset ad illud verbum, *ne derelinquas nos Orphanos, prorupit in Lacrimas, & multum flevit; & post horam cæpit repetere quæ inchoaverat. Et nos hæc audientes luximus cum illo. Altera vice legimus, altera ploravimus; immo semper cum fletu legimus. In tali lætitia quinquagesimales dies usque ad diem præfatum deduximus, & ille multum gaudebat, Deo gratias agebat, quia sic meruisset infirmari. Referebat, & sæpe dicebat. Flagellat Deus omnem Filium quem recepit. Et multa alia de Sancta Scriptura: sententiam quoque Sancti Ambrosii,* "non sic vixi ut me pudeat "inter vos vivere, sed nec mori timeo, quia bonum Deum habemus. *In istis autem diebus, duo opuscula multum memoria digna, exceptis lectionibus, quas accepimus ab eo, & cantu Psalmorum facere studebat. Evangelium scil. Sancti Johannis in nostram linguam ad utilitatem Ecclesiæ convertit. Et de libris rotarum Ysodori Episcopi excerptiones quasdam, dicens,* "nolo ut discipuli mei "mendacium legant, & in hoc post obitum meum sine fructu laborent. *Cum venisset autem tertia feria ante Ascensionem Domini cæpit vehementius ægrotare in anhelitu, & modicus tumor in pedibus apparuit. Totum autem illum ducebat, & hilariter dictabat, & nonnunquam inter alia dixit.* "Discite "cum

"cum festinatione nescio quamdiu subsistam, & si post modicum tollat me "factor meus. *Nobis autem videbatur quod suum exitum bene sciret, & sic noctem in gratiarum actione pervigil duxit, & mane illucescente, id est, quarta feria, præcepit diligenter scribi quæ cœperamus, & hoc facto, usque ad tertiam horam ambulavimus deinde cum Reliquiis Sanctorum, ut consuetudo illius diei poscebat. Unus vero erat ex nobis cum illo qui dixit illi. Adhuc, Magister dilectissime, capitulum unum deest, videturne tibi difficile plus te interrogari? At ille, facile, inquit, est. Accipe tuum calamum, & tempera, & festinanter scribe, & ille hoc fecit. Ad nonam autem horam dixit mihi. Quædam pretiosa in mea capsella habeo, id est, piperem, oraria, & incensa. Sed curre velociter, & Presbyteros nostri Monasterii adduc ad me; ut & Ego munuscula, qualia Deus donavit, illis distribuam. Divites autem in hoc seculo, Aurum, Argentum, & alia quæque pretiosa dare student, Ego autem cum multa charitate & gaudio Fratribus meis dabo quod Deus dederat. Et allocutus est unumquemque, monens & obsecrans pro eo Missas & Orationes diligenter facere. Quod illi libenter spoponderunt. Lugebant autem & flebant omnes, maxime quod dixerat quia amplius faciem ejus in hoc seculo non essent visuri. Gaudebant autem quia dixit, tempus est ut revertar ad eum qui me fecit, qui me creavit, qui me ex nihilo formavit. Multum tempus vixi bene, mihi prius judex vitam meam prævidit, tempus resolutionis meæ instat; quia cupio dissolvi & esse cum Christo. Sic & alia multa locutus in lætitia diem usque ad vesperum duxit. Et præfatus Puer dixit, adhuc una sententia, Magister dilecte, non est descripta; at ille, scribe, inquit, cito. Post modicum dixit puer, modo sententia descripta est. At ille, bene, inquit, veritatem dixisti, Consummatum est. Accipe meum Caput in manus tuas, quia multum me delectat sedere ex adverso loco sancto meo, in quo orare solebam, ut & ego sedens Patrem meum invocare possim. Et sic in Pavimento suæ casulæ decantans,* Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, *cum Spiritum Sanctum nominasset, spiritum è corpore exhalavit ultimum, ac sic Regna migravit ad Cælestia: omnes autem, qui vidêre beati Patris obitum, nunquam se vidisse ullum alium in tam magna devotione atque tranquillitate vitam finisse dicebant. Quia, sicut audisti, quousque anima in corpore fuit,* Gloria Patri, *& alia quædam specialia, expansis manibus, Deo vivo & vero gratias agere non cessabat. Scito autem, Frater charissime, quod multa narrare possem de eo, sed brevitatem sermonis ineruditio linguæ facit.*

Anno DCCXL. Cuthred Rex regnavit ann. XVI. Anno DCCXLI. Karolo Martello defuncto, Filii ejus Carolomannus & Pipinus majoratum domus adipiscuntur.

Karolus Princeps Pipini Regis Pater, qui primus inter omnes Francorum Reges ac Principes res Ecclesiarum ab eis separavit, atque divisit, pro hoc solo maxime est æternaliter damnatus. Nam Sanctus Eucherius Aurelianensium Episcopus, qui in Monasterio Sancti Trudonis requiescit, in oratione positus ad alterum seculum est raptus, & inter cætera quæ Domino sibi ostendente conspexit, vidit ipsum Karolum in inferno inferiori torqueri. Cui interroganti ab Angelo responsum est ductore, quia Sanctorum indicatione, qui futuro judicio cum Domino judicabunt, quorumcumque res abstulit & divisit ante illud judicium anima, & corpore sempiternis pœnis est deputatus, & recipit simul cum suis peccatis pœnas, propter omnium, qui res suas & facultates in honore & amore Dei ad Sanctorum loca in luminaribus divini cultus & alimoniis Servorum Christi ac pauperum pro animarum suarum redemptione tradiderunt. Qui in se reversus Sanctum Bonefacium & Fuldarum Abbatem Monasterii Sancti Dionysii, & summum Capellanum Regis Pipini ad se vocavit, eisque talia dicens jussit ut ad sepulcrum illius irent, & si corpus ejus ibidem non reperissent ea quæ dicebat vera esse crederent, ipsi autem pergentes ad prædictum monasterium, ubi corpus ipsius Karoli humatum fuerat, sepulchrumque ipsius aperientes, visus est subito Draco exisse, & totum illud sepulchrum inventum

ventum est interius denigratum, ac si fuisset exustum. Nos autem illos vidimus, qui usque ad nostram ætatem duraverunt, qui huic rei interfuerunt, & nobis viva voce sunt testati qui viderunt & audierunt.

Anno DCCXLVI. Karolomannus Romam perrexit, & Monachus effectus est in Monte Soracte, ubi Ecclesiam in honore Sancti Silvestri construxit, & inde ad montem Cassinum Monasterium Sancti Benedicti transiit. Anno DCCLII. Pipinus Rex efficitur.

Anno DCCLVII. Segebrychtus Regnavit annum unum. Anno eodem Parisius Pipinus Rex Francorum, cum Filiis ejus Karolo & Karolomanno, & Filia Sigila, benedictus est à Sancto Stephano Papa inter sacra Missarum solemnia, præcipiente Sancto Petro, & Sancto Paulo, & Sancto Dionysio.

Anno DCCLVII. Kynewlfus Regnavit ann. XXIX.

Anno DCCLXIII. Hiems illa maxima.

Anno DCCLXVIII. Pipinus Rex Francorum obiit.

Anno DCCLXIX. Initium Regni Karoli Magni Regis Francorum. Anno DCCLXXI. Karolomannus Frater Karoli magni obiit XI°. Non. Decembris. Anno DCCLXXIII. Karolus magnus Romam vadit, inde reversus Papiam cœpit cum Rege Desiderio, captis Civitatibus & direptis universæ Italiæ. Anno DCCLXXVI. Conversio Saxonum. Anno DCCLXXVIII. Karolus magnus in Hispanias intravit, Pampiloniam urbem destruxit, apud Cæsar-Augustam exercitum suum conjunxit; & acceptis obsidibus, subjugatisque Saracenis, per Narbonam & Wasconiam Franciam redit. Anno DCCLXXX. Saxonia capta est. Anno DCCLXXXIII. Witichingis cum sociis in Atimaco Baptizati partem Regioni contulerunt.

Anno DCCLXXXVI. Brichtricus Rex Occidentalium Saxonum Regnavit annis XVI. Anno primo Regni ipsius Franci Signum Crucis in vestibus [viderunt.]

Anno DCCLXXXVII. Item Karolus Romam perrexit: deinde ad Sanctum Benedictum & Capuam. Anno DCCLXXXVIII. Karolus per Alemaniam venit ad fines Bawariæ. Anno DCCLXXXIX. Hoc anno Brychtricus Rex accepit Eadburgam Filiam Offæ Regis Merciorum in matrimonium. Et eo etiam tempore primum III naves Normannorum, [id est Danorum.] applicuerunt in Insula quæ dicitur Portland. Anno DCCLXXXX. Tassilio Dux venit in Franciam, & Bawaria capta est. Anno DCCXCII. Karolus pergit in Sclavos qui dicuntur Wilti. Anno DCCXCIII. Karolus Hungrorum regnum vastat. Anno DCCXCIV. Sanctus Aethelbrihtus Orientalium Anglorum Rex innocenter sub pacis fœdere occisus est ab Offa Rege Merciorum perfidissimo. Anno DCCXCVI. Adrianus Papa obiit. Eodem anno Offa perfidus Rex Merciorum obiit, anno XXXIX Regni sui. Regnavit Ecgfridus Filius ipsius post illum diebus Centum quadraginta uno. Anno DCCXCIX. Sanctus Leo Papa à Romanis de sede sua est expulsus, & oculis evulsis ac Lingua præcisa, sed Deo juvante visum recepit & loquelam, sed & sedem propriam. Anno DCCCC. Dominus Karolus magnus Rex Francorum Imperator factus est, & à Romanis appellatus est Augustus, qui illos qui Leonem Papam dehonestaverant morte damnavit, sed precibus Sancti Papæ morte indulta exilio retrusit. Ipse enim Papa Leo Imperatorem eum sacraverat.

Anno DCCCII. Ecgbrychtus Rex Occidentalium Saxonum Regnavit annis XXXVII. Mensibus VII. Anno DCCCXIV. Karolus magnus Imperator, dum Aquisgrani hyemaret, anno ætatis circiter LXXI. Regni autem XLVII. subactæque Italiæ XLIII. ex quo vero Imperator & Augustus appellatus est anno XIV. V. Kal. Febr. rebus humanis excessit. [Initium Regni Lodwici Filii ipsius Karoli magni.] Anno DCCCXV. Berneardus Rex Longobardorum Nepos Karoli Imperatoris excæcatus moritur. Anno DCCC XVI. Dominus Papa Leo migravit ad Dominum. Anno DCCCXXII. fames valida. Anno DCCCXXIII. In territorio Tullensi juxta Commerciacum villam puella

puella quædam annorum circiter XII. post sacram communionem, quam in Pascha de Sacerdotis manu sumenda perceperat, primò pane, deinde aliis omnibus cibis & potibus abstinendo, in tantum jejunâsse perhibetur, ut nulla penitus corporis alimenta percipiens, sine omni victus desiderio plenum triennium compleverit: cœpit autem jejunare, ut diximus, anno Domini DCCCXXIII. & anno Domini DCCCXV. circa Novembris mensis initium, peracto jejunio, escam sumere, ac more cæterorum mortalium vivere cœpit. Eodem anno natus est Karolus Rex gloriosus Francorum, Filius Lodwici Imperatoris & Judith Imperatricis, apud Franconoford, idus Junii. In quo, Palatio novo, illo anno Imperator hyemavit, & à Paschali Papa in die Paschæ Romæ Coronatus, & Imperator est appellatus. Anno DCCCXXV. Beorwlfus Rex Merciorum in Bello occiditur ab Orientalibus Anglis, anno DCCCXXVII. Ludecan Merciorum Rex, dum suum prædecessorem atque propinquum ulcisci vellet, ab eisdem East-Anglis occiditur, & V. Comites cum eo. Anno DCCCXXXI. In isto anno Franci dereliquerunt Lodwicum, & elegerunt Lotharium. Anno DCCCXXXIII. Redditum est Lodwico Regnum.

Anno DCCCXXXIX. Mortuo Ecgbrychto Rege nobili, regnavit Adhelwlfus Rex Occidentalium Saxonum Filius ejus pro eo, regnavitque annos XVIII. & dimidium. Anno DCCCXL. Lodwicus Imperator obiit XII. kal. Julii. Anno DCCCXLI. Bellum inter tres Fratres, scilicet Lodwicum, Lotharium, & Karolum Filios Lodwici Imperatoris, haud procul ab urbe Antisiodorensium, in quo Christianus utrinque populus mutua se cæde prostravit. VII. kal. Julii divisum est regnum. Anno DCCCXLII. Translatio Sancti Audoeni Episcopi, quando Normanni vastaverunt Rothomagum, & succenderunt Monasterium illius, idus Maii. Ipso anno Bellum contra Paganos Normannos apud Lundoniam, & item apud Quantawic, & rursum apud Hrofescestram *. Anno DCCCLI. Venerunt Normanni in Sequanam. Eodem anno Ceorl Donnaniæ Comes cum Donnaniis contra Paganos Nordimannos sive Danos pugnavit, in Loco qui dicitur Wicganbeorga, & Christiani victoriam habuerunt, & ipso eodem anno primum hyemaverunt Pagani in Insula quæ vocatur Sceapeige, quæ sita est in Tamensi flumine, inter East-Seaxum & Cantuarios, sed ad Cantiam propior est quam East-Seaxum. Eodem quoque anno magnus Paganorum exercitus cum CCCL navibus in Ostium Tamensis fluminis venit, & Lundoniam Civitatem, quæ est sita in Aquilonali ripa Tamensis fluminis, in confinio East-Seaxum & Middil-Seaxum, sed tamen ad East-Seaxum illa Civitas cum veritate pertinet, depopulati sunt; & Beorhtulfum Merciorum Regem cum omni exercitu suo, qui ad præliandum contra illos venerat, in fugam verterunt. His ibi ita gestis prædictus Paganorum exercitus perrexit in Suthrigie, quæ paga sita est in Meridiana Tamensis fluminis ripâ, ab Occidentali parte Cantiæ; & Adhelwlfus Occidentalium Saxonum Rex, & Filius suus Adhelbaldus cum omni exercitu suo, contra præfatum exercitum, in loco qui dicitur Aclea, diutissime pugnaverunt. Ibique cum diu acerrime & animose ex utraque parte pugnatum esset, maxima pars Paganæ multitudinis funditus deleta & occisa est: ita qualiter nunquam in aliqua regione, in una die, ante nec post, ex eis occisum esse audivimus, & Christiani victoriam honorifice tenuerunt, & loco funeris dominati sunt. Eodem vero anno Adhelstan Rex Filius Adhelwlfi Regis, & Ealcheræ Comes, magnum Normannorum exercitum in Cantia, in loco qui dicitur Sandwic, occiderunt, & ex navibus eorum IX naves ceperunt, cæteris per fugam elapsis.

Anno DCCCLIII. Rex Adhelwlfus Filium suum Alfredum, magno Nobilium & etiam ignobilium numero constipatum, honorifice Romam transmisit, quo tempore Dominus Leo Papa quartus Apostolicæ sedi præerat, qui præfatum infantem Alfredum confirmavit, & in Filium adoptionis sibimet

sibimet accepit, & etiam unctum oleo consecravit in Regem. Eodem quoque anno Alcheræ Comes cum Cantuariis, & Hiuda cum Suthriis, contra Paganorum exercitum in Insula Tenet animose & acriter belligeraverunt, & primitus Christiani victoriam habuerunt, prolongatoque prælio ibidem ex utraque parte plurimi ceciderunt, & in aqua mersi suffocati sunt, & Comites illi ambo ibidem occubuerunt. Nec non & anno eodem Athelwlfus post Pascha Occidentalium Saxonum Rex Filiam suam Burchredo Merciorum Regi, in villa regia quæ dicitur Cippenhame, nuptiis regaliter factis, ad Reginam dedit.

Anno DCCCLV. Rex Eadmundus Orientalium Anglorum gloriosissimus, cœpit Regnare VIII. kal. Januarii, id est, die Natalis Domini, anno ætatis suæ XIV. Hoc etiam anno Lotharius Imperator Romanorum obiit, Filius Lodwici Augusti piissimi. Anno eodem est Initium Regni Karoli tertii Imperatoris Filii Lodwici Secundi. Eodem anno magnus Paganorum exercitus hyemavit in Insula Sceapeige. Eodem quoque anno Adelwlfus venerabilis Rex Occidentalium Saxonum, decimam totius Regni sui partem ab omni regali servitio & tributo liberavit, & in sempiterno grafio in Cruce Christi, pro redemptione animæ suæ & Antecessorum suorum, uni & trino Deo immolavit. Eodemque anno cum magno honore Romam perrexit, præfatum Filium suum Aelfredum iterum in eadem via secum ducens: eo quod illum plus cæteris Filiis suis diligebat. Ibique anno integro demoratus est. Quo peracto ad Patriam suam remeavit, afferens secum Juditham Karoli Francorum Regis Filiam. Interea tamen Adhelwlfo Rege ultra Mare tantillo tempore immorante, quædam infamia contra morem omnium Christianorum in Occidentali parte Salwdæ orta est. Nam Adhelbaldus Rex Adhelwlfi Regis Filius, & Eachstanus Sciréburnensis Ecclesiæ Episcopus, Eanwlfus quoque Sumurtunensis pagæ Comes conjurasse referuntur, ne unquam Adhelwlfus Rex à Româ revertens iterum in Regno reciperetur, quod inauditum omnibus seculis ante infortunium Episcopo & Comiti solummodo perplurimi reputant, ex quorum consilio hoc factum esse perhibetur. Multi quoque Regali solummodo insolentiæ deputant, quia & ille Rex in hac re, & in multis aliis perversitatibus pertinax fuit, sicut quorundam hominum relatu audivimus, quod & rei sequentis approbavit effectus. Nam redeunte eo à Roma, prædictus Filius Regis Adhelwlfi cum omnibus suis Consiliariis, immo insiliariis, tantum facinus perpetrare tentati sunt, ut Regem à Regno proprio repellerent, quod nec Deus ita fieri permisit, nec Nobiles totius Angliæ consenserunt. Nam ne inremediabile Angliæ periculum, belligerante Patre & Filio, quin immo tota cum gente ambobus rebellante, atrocius & crudelius per dies singulos, quasi clades intestina, augeretur, ineffabili Patris clementia, & omnium astipulatione Nobilium, adunatum antea Regnum inter Patrem & Filium dividitur, & Orientales pagæ Patri, Occidentales Filio è contra deputantur. Ubi enim Pater justo judicio regnare debuerat, illic iniquus & pertinax Filius regnabat. Nam Occidentalis pars Angliæ semper Orientali principalior est. Adveniente igitur Adhelwlfo Rege à Roma, tota illa gens, ut dignum erat, in adventu senioris ita gavisa est, ut, si ille permitteret, pertinacem Filium suum Adhelbaldum cum omnibus suis Consiliariis à totius Regni sorte expellere vellent. Sed ille, ut diximus, nimia clementia & prudenti consilio usus, ne ad Regni periculum proveniret, ita fieri noluit. Sed & Juditham Karoli Regis Filiam, quam à Patre suo acceperat, juxta se in Regali solio sine aliqua suorum Nobilium controversia & odio, usque ad obitum vitæ suæ, contra perversam illius gentis consuetudinem, sedere imperavit. Gens namque Occidentalium Saxonum Reginam juxta Regem sedere non patitur, nec etiam Reginam appellare, sed Regis Conjugem, permittit. Quam controversiam, immo infamiam, de quadam

quadam pertinaci & malevola ejusdem gentis Regina ortam fuisse majores illius terræ perhibent. Quæ omnia contraria seniori suo & omni populo ita peregit, ut non solum suum proprium odium mereretur, ut à Reginali solio projiceretur, sed etiam omnibus suis subsequatricibus eandem pestiferam tabem post se summitteret. Pro nimia namque illius Reginæ malitia omnes accolæ illius terræ conjuraverunt, ut nullum unquam Regem super se in vitâ suâ regnare permitterent, qui Reginam in Reginali solio juxta se sedere imperare vellet. Et quia, ut opinor, multis habetur incognitum, unde hæc perversa & detestabilis consuetudo in Anglia ultra morem omnium gentium primitus orta sit, paulo latius mihi videtur intimandum, quod à Domino meo Aelfredo Angulo-Saxonum Rege veridico, etiam sæpe mihi referente audivi, quod & ille etiam à veridicis multis referentibus, immo ex parte non modica, illud factum commemorantibus audierat. Fuit in Mercia moderno tempore quidam strenuus, atque universis circa se Regibus & Regionibus finitimis formidolosus Rex nomine Offa, qui vallum magnum inter Britanniam & Merciam de mari usque ad mare facere imperavit. Cujus Filiam nomine Eadburgam Beorchtricus Occidentalium Saxonum Rex sibi in Conjugium accepit. Quæ confestim, accepta Regis amicitia & totius pene Regni potestate, more Paterno Tyrannicè vivere incœpit, & omnem hominem execrare quem Brichtridus diligeret. Et omnia odibilia Deo & hominibus facere, & omnes quos posset ad Regem accusare, & ita aut vita aut potestate per insidias privare. Et si à Rege illud impetrare non posset, veneno eos necabat, sicut de adolescente quodam Regi dilectissimo hoc factum compertum habetur, quem cum ad Regem accusare non posset, veneno necavit. De quo veneno etiam præfatus ille Beorchtricus Rex inscienter gustasse aliquid refertur, neque enim illa venenum dare Regi proposuerat, sed puero, sed Rex præoccupavit. Inde ambo periere. Defuncto igitur Beorchtrico Rege, cum illa inter Occidentales Saxones vel Anglos diutius ferri non posset, ultra mare navigans cum innumerabilibus Thesauris, Karolum illum magnum atque famosissimum Francorum Regem adiit. Ad quem cum ante solarium multa Regi afferens dona staret, Karolus ait; *Elige Eadburga quem velis inter me & Filium meum, qui mecum in Solario isto stat.* At illa sine deliberatione stulte respondens ait; *Si mihi electio conceditur, Filium tuum in quantum te junior est, eligo.* Cui Karolus respondens & arridens ait, *Si me eligeres, haberes Filium meum, sed quia Filium meum elegisti, nec me nec illum habebis.* Dedit tamen illi unum magnum Monialium Monasterium, in quo deposito seculari habitu, & Monialium indumento assumpto, per paucos annos Abbatissæ fungebatur officio. Sicut enim irrationabiliter in propria vixisse refertur, ita multo irrationabilius in aliena gente vivere deprehenditur. Nam à quodam suæ propriæ gentis homine constuprata, demum palam deprehensa, de Monasterio jussu Karoli Regis dejecta, in paupertate & miseria letho tenus vituperabiliter vitam duxit, ita ut ultimum uno servulo comitata, sicut à multis videntibus eam audivimus, cotidie mendicans in Paviâ miserabiliter moreretur.

Vixit ergo Adhelwlfus Rex duobus annis postquam à Roma venit, in quibus inter alia multa præsentis vitæ bona studia cogitans de suo ad universitatis viam transitu, ne sui Filii post Patris obitum indebite inter se disceptarent, hæreditariam, immo commendatoriam, scribere imperavit Epistolam: in qua & Regni inter Filios suos, duos scilicet Seniores; & propriæ hæreditatis inter Filios & Filiam, & etiam propinquos: Pecuniarum quoque, quæ post se superessent propter animam suam, & Filios, & etiam Nobiles suos, divisionem ordinabiliter litteris mandare procuravit. De qua prudenti consideratione pauca de pluribus posteris imitanda scribere decrevimus; scilicet quæ ad necessitatem animæ maxime pertinere intelli-

intelliguntur. Pro utilitate namque animæ suæ, quam à primævo juventutis suæ flore in omnibus procurare studuit, per omnem hæreditariam terram suam semper in x. manentibus unum pauperem, aut indigenam aut peregrinum, cibo, potu, & vestimento Successoribus suis usque ad ultimum diem judicii post se pascere præcepit. Ita tamen ut illa terra hominibus & pecoribus habitaretur & deserta non esset. Romæ quoque omni anno magnam pro anima sua pecuniam, id est ccc. Mancusas portare præcepit, quæ taliter ibi divideretur; scilicet c. Mancusas in honore Sancti Petri specialiter ad emendum oleum, quo impleantur omnia luminaria illius Apostolicæ Ecclesiæ in vespera Paschæ, & æqualiter in gallicantu, & c Mancusas in honore Sancti Pauli, eadem conditione, ad comparandum oleum in Ecclesia Sancti Pauli Apostoli, ad implenda Luminaria in Vespera Paschæ & in gallicantu. Centum quoque Mancusas universali Papæ Apostolico.

Anno DCCCLVI. Hoc est anno Secundo Karoli Imperatoris tertii. Anno vero Regni Adhelwlfi Occidentalium Saxonum Regis XVIII. Hunberchtus Orientalium Anglorum Antistes unxit oleo, consecravitque in Regem Eadmundum gloriosissimum cum gaudio magno & honore maximo, in Villa Regia quæ dicitur Burna, quia tunc temporis Regalis sedes erat, anno ætatis suæ XV. Sexta feria, Luna XXIV. Die Natalis Domini. Anno DCCCLVII. Adhelwlfus sæpe memoratus Rex Occidentalium Saxonum viam universitatis adiit, & quievit in pace, sepultusque est apud Steningham. Regnavit Adhelbaldus Filius ejus post illum duos annos & dimidium, qui & ipse antea cum Patre regnavit annis duobus & dimidio; sed post Patrem contra Deum & Christianorum dignitatem, nec non & contra omnium Paganorum consuetudinem, Thronum Patris sui ascendens Juditham Karoli Francorum Regis Filiam, cum magna ab omnibus audientibus infamiâ, in matrimonium duxit. Anno DCCCLIX, hoc anno cœpit gelare XI kal. Decembris, & finivit Non. Aprilis.

Anno DCCCLX. Adhelbaldus Occidentalium Saxonum Rex defunctus est, & in Scireburna sepultus, & Adhelbrictus Frater suus Cantiam & Suthrigiam, Suth-Seaxum quoque suo Dominio, ut justum erat, subjunxit, regnavitque annis V. in cujus diebus magnus Paganorum exercitus de mari adveniens, Wintaniam civitatem hostiliter invadens, depopulatus est. Cui, cum ad Naves cum ingenti præda reverterentur, Osricus Hantunensium Comes cum suis, & Adhelwlfus Comes cum Bearrocensibus viriliter obviaverunt, consertoque prælio longe ab omni oppido, Pagani passim trucidantur, & cum diu resistere non possent, muliebriter fugam arripiunt, & Christiani loco funeris Dominati sunt. Anno DCCCLXIV. Pagani Normanni sive Dani hyemaverunt in Insula Tanet, & firmum fœdus cum Cantuariis pepigerunt, quibus Cantuarii pecuniam pro fœdere servato reddere promiserunt. Interea tamen Vulpino more Pagani noctu clam Castris erumpentes, fœdere dirupto, & promissionem pecuniæ spernentes, (sciebant enim majorem pecuniam se furtiva præda, quam pace adepturos) totam Orientalem Cantiæ plagam depopulati sunt. Anno DCCCLXV. venerant Normanni in Franciam, medio Julii.

Anno DCCCLXVI. Adhelberchtus Rex Occidentalium Saxonum, Frater Adhelbaldi, quinque annis Regno pacifice & amicabiliter atque honorabiliter gubernato, cum magno suorum dolore viam universitatis adiit, & in Scireburna juxta Fratrem suum honorabiliter sepultus requiescit. Eodem vero anno Adheredus, Frater ipsius Adhelberchti Regis Occidentalium Saxonum, Regni gubernacula suscepit. Et eodem anno magna Paganorum Classis Angliam advenit, & in Regno Orientalium Anglorum hyemavit, ibique ille exercitus maxima ex parte Equestris factus est. Anno DCCCLXVII. prædictus Paganorum exercitus de Orientalibus Anglis ad Eboracum Civitatem migravit, quæ in Aquilonali ripa Humbrensis fluminis

minis sita est. Eo tempore maxima inter Nordanhymbros discordia Diabolico instinctu orta fuerat, sicut semper populo, qui odium incurrerit Dei, evenire solet. Nam Nordanhymbri eo tempore, ut diximus, legitimum Regem suum, Osbrichtum nomine, Regno expulerant, & Tyrannum quendam Aella nomine, non de Regali prosapia progenitum, super Regni apicem constituerant. Sed, advenientibus Paganis, consilio divino & optimatum amminiculo, pro communi utilitate discordia illa aliquantulum sedata, Osbrichtus & Aella, adunatis viribus, congregato exercitu, Eboracum oppidum adeunt. Quibus advenientibus Pagani confestim fugam arripiunt, & intra Urbis mœnia se defendere procurant. Quorum fugam & pavorem Christiani cernentes, etiam intra Urbis mœnia eos persequi & murum frangere instituunt, quod & fecerunt. Non enim tunc adhuc illa Civitas firmos & stabilitos muros illis temporibus habebat. Cumque Christiani murum ut proposuerant fregissent, & eorum magna pars in Civitatem simul cum Paganis intrasset, Pagani dolore & necessitate compulsi super eos atrociter irrumpunt, cædunt, fugant, prosternunt intus & extra, illic maxima ex parte omnes Nordanhymbrensium capti, occisis duobus Regibus, cum multis Nobilibus ibi occubuerunt. Reliqui vero, qui evaserunt, pacem cum Paganis pepigerunt. Eodem anno Ealchstanus Episcopus Sciréburnensis Ecclesiæ viam universitatis adiens, postquam Episcopatum per L. annos honorabiliter rexerat, in pace in Scireburnam sepultus est. Anno DCCCLXVIII. fames valida. Anno eodem Aelfredus venerabilis Rex Secundarii tamen tunc Ordine fretus, uxorem de Mercia, Nobilem scil. genere Adhelredi Gainorum, Filiam Comitis qui Cognominabatur Mucill, subarravit & duxit. Eodem vero anno prædictus Paganorum Exercitus Nordanhymbros relinquens in Merciam venit & Snotengaham adiit, ibidemque hyemavit. Burchredus Rex Merciorum, & omnes ejusdem gentis optimates, nuncios ad Æthelredum Regem Occidentalium Saxonum, & ad Alfredum Fratrem ejus confestim dirigunt, suppliciter obsecrantes, ut illi illis auxiliarentur, quo possent contra præfatum pugnare exercitum, quod & facile impetraverunt. Cumque Pagani tuitione arcis muniti bellum dare negarent, & Christianis frangere murum non suppetebat, pax inter Mercios & Paganos facta est. Anno DCCCLXIX. Item fames magna & mortalitas hominum & pestis animalium. Eodem anno præfatus Paganorum Exercitus iterum ad Nordanhymbros equitans Eboracum Civitatem adiit, & ibi anno integro mansit.

Anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXX. Passus est Sanctus Edmundus, Sanctissimus Deoque acceptus Rex Orientalium Anglorum. Eadmundus ex antiquorum Saxonum Nobili prosapia oriundus à primævo suæ ætatis tempore cultor extitit veracissimus fidei Christianæ. Qui atavis Regibus editus, cum bonis polleret moribus, omnium comprovincialium unanimi fauore non tantum eligitur ex generis successione, quantum rapitur ut eis præesset sceptrigera potestate. Nam erat ei species digna Imperio, quam serenissimi cordis jugiter venustabat tranquilla devotio. Erat omnibus blando eloquio effabilis, humilitatis gratia proclivis, & inter suos coævos mirabili mansuetudine residebat Dominus, absque ullo fastu superbiæ. Jamque vir sanctus præferebat in vultu quod postea manifestatum est, Divino nutu, quoniam puer toto conamine virtutis arripuit gradum, quem Divina pietas præsciebat Martyrio finiendum. Beatus Eadmundus consecutus culmen Regiminis, quantæ fuerit in subiectos benignitatis, quantæ in perversos districtionis, non est nostræ facultatis evolvere, qui ejus minima quo conveniret sermone non possumus expedire. Siquidem ita columbinæ simplicitatis mansuetudine temperavit serpentinæ calliditatis astutiam, ut nec antiqui hostis deciperetur simulatione fraudulenta, nec malignorum hominum reciperet contra justitiam sententias, *rem quam nesciebat diligentissime investigans*. Gradiensque via Regia, nec declinabat ad dexteram

teram extollendo se de meritis, nec ad sinistram succumbendo vitiis humanæ fragilitatis. Erat quoque egentibus dapsilis liberaliter, pupillis & viduis clementissimus Pater, semper habens præ oculis dictum illius Sapientis. *Principem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis.* Cumque tam conspicuis in Christo & Ecclesia emineret bonorum actuum ornamentis, ejus patientiam, sicut & Sancti Job, aggressus est experiri inimicus humani generis, qui eo bonis justius invidet, quo appetitu bonæ voluntatis caret. Quo circa unum ex suis membris ei adversarium immisit, qui, omnibus quæ habuerat undecunque sublatis, ad impatientiam si posset erumpere cogeret, ut desperans Deo in faciem benediceret. Fuit autem idem adversarius Hinguar vocabulo dictus, qui cum altero Hubba nomine, ejusdem perversitatis homine, nisi divina impediretur miseratione, conatus est in exterminium adducere totius fines Britanniæ. Prædicti iniqui Duces Hinguar & Hubba Nordanhymbrorum primitus aggressi expugnare provinciam, gravi depopulatione totam pervagantur ex ordine. Quorum pessimis conatibus nullus resistere potuit ex provincialibus, quin multabantur merita supernæ indignationis ira, agente ministro iniquitatis Hubba. Quem præda facta Hinguar reliquit ibi crudelitatis socium, & à Boreali parte, Orientali subito astans cum magna Classe, ad ejus quandam Civitatem latenter appulit, quam ignaris Civibus introgressus ignibus cremandam dedit. Pueros senes cum junioribus in plateis Civitatis obviam fractos ingulat & Matronalem seu Virginalem pudicitiam ludibrio tradendam mandat. Maritus cum Conjuge aut mortuus aut moribundus jacebat, in limine infans raptus à Matris uberibus ut major esset ejulatus trucidabatur coram Maternis obtutibus. Cumque jam multitudine interfectorum achemeniam rabiem non tantum exsaturasset, quantum fatigatus imposterum detulisset, evocat quosdam Plebeios, quos suo gladio credidit esse indignos, ac ubi Rex eorum tunc temporis vitam degeret solicitus perscrutator investigare studet. Nam ad eum fama pervenerat, quod idem Rex gloriosus, videl. Eadmundus, florenti ætate & robustis viribus bello per omnia esset strenuus, & idcirco festinabat passim neci tradere, quos circumcirca poterat reperire, ne stipatus Militum agmine ad defensionem suorum posset Rex sibi resistere, qui morabatur eo tempore ab urbe longius, in Villa quæ lingua eorum Hegelisdum dicitur, à qua & silva vicina eodem nomine vocatur. Existimans impiissimus, ut se rei veritas habebat, quia quanto suus funestus satelles præoccuparet ad interitum perducere, tanto, si dimicandum esset, Regius occursus in exercitu contraheret minus. Dirigit impius Hinguar Dux ad Sanctum Eadmundum, accito uno ex commilitonibus, qui exploret quæ sit ei summa rei familiaris, improvisum, ut contigit, quærens subjugare tormentis, si ejus nollet obtemperare feralibus edictis. Ipse cum grandi Comitatu succenturiatus lento pede subsequitur, & iniquæ legationis bajulo imperat ut timoris periculo nudus ita incautum adoriatur. *Terra Marique metuendus Dominus noster Hinguar, invictissimus Rex, diversas Terras subjiciendo sibi armis, ad hujus Provinciæ optatum litus cum multis Navibus hyematurus appulit, atque idcirco mandat ut cum eo antiquos Thesauros & paternas divitias sub eo regnaturus dividas. Cujus si aspernaris potentiam innumeris legionibus fultam tuo præjudicio & vita indignus judicaberis & regno.* Quo audito Rex Sanctissimus alto cordis dolore ingemuit, & directo Nuncio ait. *Omnipotens rerum arbiter testis assistit quod me seu vivum seu mortuum nullus separabit à charitate Christi, cujus in confessione Baptismatis suscepi annulum fidei, abrenuntiato Satana & omnibus Pompis ejus. Qua abrenuntiatione contigit ut ad laudem & gloriam æternæ Trinitatis tertio mererer consecrari, delibutus ob compendium perennis vitæ Sanctificati Chrismatis perunctione. Primo quidem accepta stola lavacri salutaris: Secundo, per confirmationem exhibitam majusculo Pontificali signaculo: Tertio, ubi nostra & totius populi communi acclamatione usus sum hac*

regni

regni perfunctoria potestate. Sicque unguento mysticæ consecrationis tripliciter irroratus Anglorum rei publicæ decrevi plus prodesse quam præesse, aspernando subdere colla jugo nisi divino servitio. Et ait ad eum qui de conditione regni locuturus ab impiissimo Hinguar fuerat missus, *Madefactus cruore meorum mortis supplicio dignus extiteras, sed plane Christi mei exemplum secutus nolo commaculare manus, qui pro ejus nomine paratus sum occumbere. Ideo veloci gradu rediens festinus Domino tuo hæc responsa perfer quantocius.* Sanctus vir & Rex Eadmundus vix verba compleverat, & renunciaturus Miles iniquus responsa gloriosi Regis suo iniquo Domino pedem de domo extulerat, cum ecce obvius iniquissimus Judex Hinguar jubet breviloquio ut utatur, illi pandens per omnia arcana Regis ultima, quæ ille dum exequitur, imperat Tyrannus circumfundi omnem turbam suorum interius, solumque Regem Sanctum teneant, quem suis legibus rebellem jam cognoverat. Tunc Sanctus Rex Eadmundus in Palatio ut membrum Christi projectis armis capitur, & vinculis arctioribus arctatus constringitur, atque innocens sistitur ante impium Ducem, quasi Christus ante Pilatum præsidem, cupiens ejus sequi vestigia, qui pro nobis immolatus est hostia. Vinctus itaque multis modis illuditur, ac tandem fustigatus acri instantia perducitur ad quandam arborem vicinam, ad quam religatus flagris dirissimis diutissime vexatur, nec vincitur, semper Christum invocando flebilibus vocibus. Quapropter Adversarii in furorem versi, quasi ludendo ad signum, eum toto corpore sagittarum telis confodiunt, multiplicantes acerbitatem cruciatus crebris telorum jactibus, quoniam vulnera vulneribus imprimebant, dum Jacula Jaculis locum dabant. Sicque factum est ut spiculorum terebratis aculeis circumfossus palpitans horreret velut asper hyricius, aut spinis hirtus carduus, in passione similis Sebastiano egregio Martyri. Cum autem Sanctum Dei Martyrem Eadmundum conspiceret iniquus Hinguar nec sic præbere lanistis assensum, sed viva voce jugiter inclamantem Christum, lictori mandat protinus ut amputet caput ejus. Ille seminecem, cui adhuc vitalis calor palpitabat in tepido pectore, ut vix posset subsistere, avellit cruento stipiti festinus, avulsumque, retectis costarum latebris præ punctionibus crebris, ac si raptum eculeo aut sævis tortum ungulis, jubet caput extendere quod semper fuerat insigne Regali Diademate. Cumque staret mitissimus ut aries de toto grege electus, volens felici commercio mutare vitam seculo, divinis intentus beneficiis jam recreabatur visione internæ lucis, qua in agone positus satiari cupiebat attentius, unde inter verba Orationis quam fudit, eum arrepto pugione spiculator uno ictu decapitando hac luce privavit. Sanctus itaque Dei Martyr Eadmundus duodecimo kalendas Decemb. Deo gratissimum holocaustum igne passionis examinatus, cum palma victoriæ & corona justiciæ Rex & Martyr intravit Senatum Curiæ Celestis, taliqueexitu crucis mortificationem, quam jugiter in suo corpore Rex pertulit, Christi Domini sui secutus vestigia consummavit. Ille quidem purus sceleris, in columna ad quam vinctus fuit, sanguinem non pro se sed pro nobis flagellorum suorum signa reliquit; iste, pro adipiscenda gloria immarcescibili, cruentato stipite similes pœnas pro ejus amore dedit, ille integer vitæ, ob detergendam rubiginem nostrorum facinorum, sustinuit benignissimus immanium clavorum acerbitatem in palmis & pedibus; iste, propter amorem nominis Domini, toto corpore gravibus sagittis horridus, & medullitus asperitate tormentorum dilaniatus, in confessione patienter perstitit, quam ad ultimum accepta capitali sententia finivit. Cujus corpus ita truncum & aculeis hirsutum relinquentes, cum suo auctore Dani, Ministri Diaboli, illud Caput Sanctum, quod non impinguaverat peccatoris oleum, sed certi Mysterii Sacramentum, in silvam, cui vocabulum est Haeglesdun, recedentes asportaverunt, ac inter densa veprium fructecta longius projectum occuluerunt, id omni sagacitate elaborantes, ne à Christianis

 quos

quos vix paucos reliquerant, sacratissimum corpus Martyris cum capite pro tumulantium modulo honestæ traderetur sepulturæ. Quidam autem Christianæ religionis delitescendo interfuit prædicto horribili spectaculo, quem subtractum, ut credimus, Paganorum gladiis, divina providentia ad manifestandum hujus rei indaginem reservavit, licet omnino ignoraverit quid de capite factum esset, nisi quod cum eo carnifices Danos interiorem silvam petere conspexisset. Quamobrem quantulacunque reddita Ecclesiis pace, cœperunt Christiani de latibulis consurgere, diligenti inquisitione satagentes ut caput sui Regis & Martyris inventum reliquo corpori unirent, & juxta suam facultatem cum digno honore reconderent. Siquidem Paganis abeuntibus, & depopulationi quoquo locorum operam dantibus, illud corpus sanctissimum adhuc sub dio positum, facillime est repertum in eodem campo ubi Rex occubuit, completo cursu sui certaminis. Quo, propter antiquam beneficiorum memoriam, & ingenitam Regis clementiam, populi undique gratuito confluentes, cœperunt moesto animo graviter ferre, quod caruissent tanta corporis portione. Quorum animis supera inspiravit benignitas, postquam audierunt illius verba utilia, qui tantæ visioni, ut dictum est, particeps astiterat, ut collecta plurimorum multitudine quaquaversum per invia silvarum experirentur, si ad id loci devenire contingeret, quo viri sancti caput jaceret. Pro certo etenim omnibus vera sapientibus inerat, quod alienæ sectæ cultores invidendo nostræ fidei sustulissent caput Martyris, quod non longius infra densitatem saltus abscondissent, aut vili cespite obrutum, aut avibus & feris devorandum. Cumque inito consilio omnes pari affectu ad id concurrerent, decreverunt ut cornibus vel tubis ductilibus singuli contenti essent, quatenus circumcirca pervagantes vocibus aut tubarum strepitu sibi mutuo innuerent, ne aut lustrata repeterent, aut non lustrata desererent. Quod ut factum est, res dictu mirabilis & seculis inaudita contigit, quippe caput sancti Regis longius remotum à suo corpore prorupit in vocem, absque fibrarum opitulatione, aut arteriarum præcordiali munere. Vespillonum sane more pluribus pedetentim invia perlustrantibus, cum jam posset audiri loquens ad voces se invicem cohortantium, & utpote socii ad socium alternatim clamantium ubi es, illud respondebat designando locum, patria lingua dicens, *her*, *her*, *her*, quod interpretatum latinus sermo exprimit *hic*, *hic*, *hic*, nec unquam eadem repetendo clamare destitit, quoad omnes ad se perduxit. Palpitabat mortuæ linguæ plectrum infra meatus faucium, manifestans in se Verbigenæ magnalia, qui rudenti asellæ humana compegit verba, ut increparet propheticam insipientiam. Hæc magnalia Christus suo concessit Martyri primum, & multa post alia contulit & confert adhuc, qui vivit in secula seculorum.

Passus est autem Sanctus Eadmundus Orientalium Anglorum Rex gloriosissimus XII. kalen. Decembris. Anno Christi Incarnationis DCCCLXX. Indictione tertia, secunda Feria, Luna XXII. Anno ætatis suæ XXIX. Anno vero Regni sui XVI. Et anno etiam XV. Imperii Karoli tertii Augusti Filii Lodovici Secundi Augusti. Hoc est autem anno V. Adheredi Regis Occidentalium Saxonum.

Sancto Rege sic martyrizato, proh dolor! Pagani nimium gloriantes, per Merciam item in Orientales Anglos transierunt, & ibi in loco qui dicitur Theodforda hyemaverunt, & totam illam regionem suo dominio subdiderunt, eo quod omnes fortiores & nobiliores ejusdem gentis una cum sancto Rege, sive ante beatum Regem, crudeliter occubuerunt. Eodem quoque anno Dominus Ceolnothus, Archiepiscopus Doroberniæ, viam universitatis adiens, in eadem Civitate in pace Sepultus est.

Anno DCCCLXXI. Exosæ memoriæ Paganorum Exercitus Orientales Anglos deserens, & Regnum Occidentalium Saxonum adiens, venit ad Villam Regiam quæ dicitur Redinga, in Meridiana Tamensis fluminis ripa sitam, in

in illa Paga quæ dicitur Bearrocſcire, tertioque adventus ſui ibidem die Comites eorum cum magna illius parte in prædam equitaverunt, aliis vallum inter duo flumina Tamenſem & Kynetan à dextrali parte ejuſdem Regiæ Villæ facientibus, quibus Adhelwlfus Bearroccenſis Pagæ Comes cum ſuis Sodalibus, in loco qui dicitur Englafeld, obviavit, & animoſe ex utraque parte ibidem pugnatum eſt. Cumque ibi diu utrique reſiſterent, altero Paganorum Comite occiſo, & maxima Exercitus parte deleta, cæteriſque fuga elapſis; Chriſtiani victoriam accipientes loco funeris dominati ſunt. His ibi ita geſtis, poſt quatuor dies Adheredus Rex Occidentalium Saxonum, & Ælfredus frater ejus, adunatis viribus, congregato Exercitu, Readingum adierunt. Cumque uſque ad Portam arcis perveniſſent, cedendo & proſternendo quoſcunque de Paganis extra arcem inveniſſent: Pagani non ſegnius certabant, lupino more totis viribus bellum perquirunt, ibique diu & atrociter ex utraque parte dimicatum eſt. Sed heu proh dolor! Chriſtianis demum terga vertentibus, Pagani victoriam accipientes loco funeris dominati ſunt. Ibique Adhelwlfus præfatus Comes inter cæteros occubuit, quo dolore & verecundia Chriſtiani commoti, iterum poſt quatuor dies contra præfatum Exercitum, in loco qui dicitur Æſceſdum, quod latine Mons Fraxim interpretatur, totis viribus & plena voluntate ad prælium prodeunt. Sed Pagani in duas ſe turmas dividentes æquali lance teſtudines parant. Habebant enim tunc duos Reges & multos Comites, concedentes mediam partem Exercitus duobus Regibus & alteram omnibus Comitibus, quod Chriſtiani cernentes etiam & ipſi Exercitum in duas turmas ſimiliter dividentes, teſtudines non ſegnius conſtruunt. Sed Aelfredus citius & promptus cum ſuis, ſicut ab his qui viderunt veredicis referentibus audivimus, ad locum prælii advenit nimirum, erat enim adhuc ſuus frater Adheredus Rex in tentorio in oratione poſitus, audiens Miſſam & nimium affirmans ſe inde vivum non diſceſſurum, antequam Sacerdos Miſſam finiret, & divinum pro humano nolle deſerere ſervitium. Et ita fecit. Quæ Regis Chriſtiani fides multum apud Deum valuit, ſicut in ſequentibus apertius declarabitur. Decreverant ergo Chriſtiani ut Adheredus Rex cum ſuis copiis contra duos Paganos Reges ſumeret prælium, Aelfredus vero ſuus frater cum ſuis cohortibus contra omnes Paganorum duces belli ſortem ſumere debere ſciret. Quibus ita firmiter ab utraque parte diſpoſitis. Cum Rex in oratione diutius moraretur, & Pagani parati ad locum certaminis citius adveniſſent, Aelfredus tunc ſecundarius, cum diutius hoſtiles acies ferre non poſſet, niſi aut bello retrorſum recederet, aut contra hoſtiles copias ante fratris adventum in bellum prorumperet, tamen quamvis Rex adhuc non venerat, copias dirigens, divino fretus conſilio & adjutorio, fultus teſtudine ordinabiliter condenſata, confeſtim contra hoſtes vexilla movet: ſed hoc loco neſcientibus intimandum eſt, quod ille locus certaminis belligerantibus inæqualis erat. Nam Pagani editiorem locum præoccupaverant, & Chriſtiani ab inferiori loco aciem dirigebant. Erat quoque in eodem loco unica ſpinoſa arbor, brevis admodum, quam nos ipſi noſtris propriis oculis vidimus. Circa quam ergo hoſtiles inter ſe acies cum ingenti omnium clamore, illi perperam agentes, iſti pro vita & dilectis atque Patria pugnaturi, hoſtiliter conveniunt. Cumque aliquamdiu animoſe & nimium atrociter hinc inde utrique pugnarent, Pagani divino judicio Chriſtianorum impetum diutius non ferentes, maxima ſuarum copiarum parte occiſa, opprobrioſam fugam cepere: quo in loco alter de duobus Paganorum Regibus & v. Comites occiſi occubuerunt, & multa millia Paganæ gentis in eodem loco, & inſuper per totam campeſtrem latitudinem ubique diſperſa, longe lateque occiſi corruerunt. Cecidit ergo illic Beagſecg Rex, & Sidroc ille Senex Comes, & Sidroc Junior Comes, & Osbearnus Comes, & Freano Comes, & Haroldus Comes, & totus Paganorum Exercitus in fugam

gam versus est usque ad noctem, & etiam usque ad diem sequentem, quo usque ad Arcem qui evaserant pervenerunt. Quos Christiani usque ad noctem persecuti sunt, & ubique prosternentes. His ibi ita gestis iterum post XIV dies Adheredus Rex, una cum fratre suo Aelfredo, adunatis viribus contra Paganos pugnaturi, Basengas adierunt, quibus hinc vel inde hostiliter convenientibus & diu resistentibus, Pagani victoriam accipientes, & loco funeris dominati sunt. Quo prælio peracto de ultra-Marinis partibus alius Paganorum Exercitus societati se adjunxit.

Et eodem anno post Pascha Adheredus Rex præfatus, regno quinque annis per multas tribulationes strenue ac honorabiliter cum bona fama gubernato, viam universitatis adiens, in Winburnham Monasterio sepultus adventum Domini & primam cum justis resurrectionem expectat. Eodem anno Alfredus sæpe supra memoratus, qui usque ad id temporis viventibus fratribus suis, secundarius fuerat, totius regni gubernacula, divino concedente nutu, cum summa omnium illius regni accolarum voluntate, confestim fratre defuncto suscepit. Quod etiam, vivente fratre suo, si dignaretur accipere, facillime consensu omnium poterat invenire, nempe quia & sapientia & cunctis moribus bonis cunctos fratres suos præcellebat, & insuper eo quod nimium bellicosus & victor prope in omnibus bellis erat. Cumque regnaret quasi invitus, uno mense non jam impleto, divino fultus auxilio contra universum Paganorum Exercitum, in loco qui dicitur Wiltum, qui est in Meridiana ripa fluminis Wili, de quo flumine tota illa Paga nominatur, cum paucis & nimium inæquali numero acerrime belligeravit, & cum hinc inde utrique hostiliter & animose non parva diei parte pugnarent, Pagani ad integrum suum periculum propriis suis conspectibus cernentes & hostium infestationem diutius non ferentes, terga in fugam verterunt: sed proh dolor! paucitatem persequentium despicientes iterum in prælium prodeunt, & victoriam capientes loco funeris dominati sunt. Nec hoc cuiquam mirabile videatur, quoniam Christiani tam parvum in prælio numerum habebant, erant enim Saxones vel Angli maxima ex parte in eodem uno anno VIII contra Paganos præliis populariter attriti, in quibus VIII præliis unus Rex Paganorum & IX. Duces cum innumeris cohortibus occisi periere, exceptis quotidianis & nocturnis irruptionibus innumerabilibus, quas Aelfredus sæpe memoratus, & singuli Duces illius gentis cum suis, etiam perplures Ministri Regis, contra Paganos infatigabiliter studiose exercebant. In quibus frequentissimis irruptionibus quot millia Paganæ expeditionis occisa perierunt, nisi soli Deo, incognitum est. Exceptis his qui in VIII supra memoratis præliis trucidati sunt. Eodem quoque anno Occidentales Saxones cum iisdem Paganis, ea conditione ut ab eis discederent, pacem pepigerunt, quod & impleverunt.

Anno DCCCLXXII. Præfatus Paganorum Exercitus Londoniam adiit, & ibi hyemavit, cum quo Merci pacem pepigerunt.

Anno DCCCLXXIII. Memoratus Paganorum Exercitus Londoniam deserens in Nordanhymbrorum regionem perrexit, & ibi hyemavit, in loco qui dicitur Turkesige, cum quo iterum Merci pacem pepigerunt. Anno DCCCLXXIII. Sæpe dictus Paganorum Exercitus Lindisig deserens Merciam adiit, & hyemavit in loco qui dicitur Hreopedun, Burgoredum quoque Merciorum Regem regnum suum deserere, & ultra Mare exire, & Romam adire contra voluntatem suam coegit XXII. Regni sui anno, qui, postquam Romam adierat, non diu vivens ibi defunctus est, & in Schola Saxonum sive Anglorum in Ecclesia Sanctæ Mariæ honorifice sepultus, adventum Domini & primam cum justis resurrectionem expectat. Pagani quoque post ejus expulsionem totum Merciorum regnum suo dominio subdiderunt, quod tamen miserabili conditione cuidam insipienti Ministro Regis, cujus nomen erat Ceolwlfus, eodem pacto custodiendum commendaverunt, ut qualicunque die illud vellent habere, iterum pacifice illis assignaret, quibus

bus in eâdem conditione obsides dedit, & juravit nullo modo se voluntati eorum contradicere velle, sed obediens in omnibus esset. Anno DCCCLXXV. Sæpe memoratus Paganorum Exercitus Hreopedun deserens in duas se divisit turmas, cujus altera pars cum Halfdena in Regionem Nordanhymbrorum perrexit, & ibi hyemavit, juxta flumen quod dicitur Tine, & totam Regionem Nordanhymbrorum suo subdidit dominio: nec non & Pictos & Strecledenses depopulati sunt. Altera quoque pars, cum Guthram & Osketello & Anando, tribus Paganorum Regibus, ad locum qui dicitur Grantebriege pervenit, & ibi hyemavit. Eodem anno Aelfredus Rex navali prælio in Mare contra VII naves Paganorum belligeravit, & unam ex eis cepit, cæteris per fugam elapsis. Anno DCCCLXXVI. Paganorum Exercitus nocte clam de Grantebrycge exiens, castellum quod dicitur Waerham intravit. Cum quo Aelfredus Rex Occidentalium Saxonum fœdus firmiter pepigit, ea conditione ut ab eo discederent. Cui ille Exercitus electos obsides, quantos solus nominavit, sine ulla controversia dedit, nec non & Sacramentum in omnibus Reliquiis, quibus ille Rex maxime post Deum confidebat, juravit; in quibus & super armillam, super quam nec alicui genti prius jurare voluit, ut citissime de regno suo se exiturum esse: sed more suo solita fallacia utens, & obsides, & juramentum, atque fidem promissam non custodiens, nocte quadam fœdere dirupto omnes Equites, quos Rex habebat Occidit, indeque versus in Domnaniam, ad locum qui dicitur Anglice Exanceastra (quæ Civitas in Orientali ripa fluminis Exa sita est) prope Mare Meridianum, ibique hyemavit. Eodem quoque anno Halfdena, Rex illius partis quæ in Nordanhymbris erat, totam regionem sibimet suisque divisit, & illam cum suo Exercitu coluit.

Rollo cum suis anno eodem Normanniam penetravit XV kal. Decembr. Idem Normannorum Dux Rollo, cum in antiqua Britannia, sive Anglia, hyemaret, militaribus fretus copiis, quadam nocte fruitur visione, mox futuræ certitudinis. Visum enim est sibi dormienti, supra se & Exercitum suum subito exsurrexisse examen apum, suoque stridore avolare versus occidentem per Maris medium, terramque petentes insidere gregatim in frondibus diversarum arborum, moxque omnem circa regionem quasi advenientibus congratulantem, aspersam coloribus variorum florum. Evigilans itaque industrius Dux, secum primo visionem tractat, ejusque significantiam sapienter ad requiem cursus sui suorumque in eisdem partibus, ubi apes viderat requievisse, conjectat. Pulchreque in hanc spem confortatur, quod tota illa regio subitis floribus inducbatur. Erat enim hoc quasi quædam divinæ pietatis evocatio, ut ex Dei munere adepta terra illa mox in Christi floreret titulo, variisque virtutum floribus in vera religione sua suorumque ornaretur successio. Advocatis ergo suis strenuus Dux edocet somnium, illucque totius Classis jubet parari cursum. Aspirat quoque prospere divina miseratio, tum necessario venti spiraculo, tum Maris & Cœli habitu jocundissimo subeunt Sequanæ hostium, optatoque cursu perveniunt ad ipsam Metropolim Rothomagum, fiuntque rebellantium internicies, dedentium vero se, & eorum societati consaventium defensio & requies. Amore ergo pacis, potissimum autem prælii tædio allecto Francorum Rege, impellenteque hinc gratia illinc violentia, facta est tota regio illa Ducis suorumque Normannorum Dominica, ut eam scilicet suis usibus possiderent, & in Regis Francorum fidelitate eam sibi recognoscerent, & deservirent. Suscepta itaque tota monarchia illa, redit inclitus Dux Rothomagum, destructum ejus relevat murum, reparat propugnacula, fossaque & turribus ejus ambit mœnia. Interea frequentius accersito ad colloquium suum ejus Archiepiscopo Francone, venerabilis vitæ viro, divinæ Religionis instruitur documento; & super talibus paulatim cœpit delectari, interius inspirante Spiritu Sancto. Abluitur tandem,

dem, eodem Pontificante, divinæ Regenerationis Sacramento in agnitionem Dei, ejusque exemplo omnis exercitus ejus eodem modo Christo regeneratus in albis candescit, fidei insistit. Deinde Christianæ fidei amator gloriosus Dux in combustis Ecclesiis & Monasteriis reparandis in Christi honore, sanctorumque corporibus referendis, quæ sua suorumque hostili ablata fuerant formidine, relataque ad sua ampliori relocavit cultu & reverentia; summo enim studio usus est & diligentia circa sanctorum reliquias devotius recondendas, adhibitis in eorum famulitio Clericis vel Monachis, prout didicerat quosque fuisse in singulis sanctorum locis. Terras etiam, non solum eas quæ ex antiquo eis adjacebant, verum plures superaddidit, ut eos intercessores haberet apud Deum, qui eos sibi sanctificavit. Omnibus itaque recte curatis verus Christicola, ut pius Pater omnibus pie præfuit. Ipso anno hoc Lodwicus Rex, Filius Lodwici Imperatoris, obiit. Item ipso anno Karolus Italiam ingreditur, & eandem terram per aliam viam Karlomannus intravit. Inde Karolus Tertius fugit, & in eodem itinere mortuus. Anno DCCCLXXVII. Item Exercitus Paganorum Werham deserens, partim equitando, partim navigando; sed cum pervenerunt ad locum, qui dicitur Swanawic, perierunt cxx è navibus; equestrem vero exercitum Rex Alfredus insequens, quousque venit ad Exancestram, ibi accepit obsides & juramentum ab eo, ut cito discessurus erat. Ipso anno, mense Augusto, ille exercitus perrexit in Merciam, & illam regionem Merciorum partim dedit Ceolwlfo cuidam insipienti, Regis Ministro, partim inter se divisit. Anno DCCCLXXVIII. Magnus Paganorum Exercitus Danorum, sive Nordmannorum, post Theophaniam, latenter Cippanham Villam Regiam adiit, quæ est sita in sinistrali parte Pagæ Wiltunensis, in Orientali ripa fluminis Abon, & ibi hyemavit, & multos ejusdem Occidentalium Saxonum gentis ultra mare compulit hostili vi, ut pro penuria atque pavore navigarent & abdicarent se in Oceano. Et maxima ex parte omnes illius regionis habitatores suo subdiderunt dominio. Eodem tempore Alfredus sæpe supra memoratus, Rex Occidentalium Saxonum, cum paucis suis Nobilibus, & etiam cum quibusdam Militibus & Vassallis, per silvestria & gronnosa Sumertunensis Pagæ loca, in magna tribulatione & angustia inquietam vitam ducebat. Nihil enim habebat quo uteretur, nisi quod à Paganis, & etiam à Christianis, qui se Paganorum subdiderant dominio, frequentibus irruptionibus aut clam aut etiam palam subtraheret. Et, ut in vita Sancti Patris Neoti legitur, diu latebat apud quendam suum vaccarium. Contigit autem die quadam ut Rustica, uxor videlicet illius vaccarii, pararet ad coquendum panes, & ille Rex sedens sic contra focum, præparavit sibi arcum & sagittas, & alia bellorum instrumenta. Cum vero panes ad ignem positos ardentes aspexit illa infelix mulier, festinanter currit & amovit eos, increpans Regem invictissimum & dicens, *heus homo,*

Urere quos cernis panes girare moraris,
Cum nimium gaudes hos manducare calentes?

Mulier illa infausta minime putabat illum esse Regem Alfredum, qui tot bella gessit contra Paganos, tantasque victorias accepit de eis. Non solum autem eidem glorioso Regi victorias de inimicis, & prosperitatem in adversis conferre Dominus dignatus est, verum etiam ab hostibus fatigari, adversitatibus affligi, despectu suorum deprimi, multotiens eum idem benignus Dominus permisit, ut sciret quoniam, *unus est omnium Dominus, cui curvatur omne genu, cujus in manu corda sunt Regum. Qui ponit de sede potentes & exaltat humiles*, qui suos fideles in summa prosperitate positos flagellis adversitatum vult aliquando tangi, ut depressi de Dei misericordia non desperent, & exaltati de honore non superbiant. Sed etiam sciant cui debent omnia quæ habent. Quam siquidem adversitatem, præfato Regi illatam, non immerito ei evenisse credimus, quia in primo tem-

tempore Regni sui, cum adhuc invenis erat, animo juvenili detentus fuerat. Homines sui regni sibique subjecti, qui ad eum venerant, & pro necessitatibus suis eum requisierant, & qui depressi potestatibus erant, suum auxilium ac patrocinium implorabant, ille vero noluit eos audire, nec aliquod auxilium eis impendebat, sed omnino eos nihili pendebat. Quod beatissimus Vir Neotus adhuc vivens in carne, qui erat cognatus suus, intimo corde doluit, maximamque adversitatem ob hoc ei venturam spiritu prophetico plenus prædixit. Sed ille & piissimam viri Dei correptionem parvi pendebat,& verissimam ejus Prophetiam non recipiebat. Quia igitur quicquid ab homine peccatur, aut hic aut in futuro, necesse est ut quolibet modo puniatur, noluit verus ac pius Judex illam Regis insipientiam esse inpunitam in hoc seculo, quatenus illi parceret indistricto Judicio. Quare ergo idem sæpe dictus Alfredus, in tantam miseriam sæpius incidit, ut nemo subjectorum suorum sciret ubi esset, vel quo devenisset. Verumtamen in maximis necessitatibus ac periculis ei posito Beatus Neotus sæpe apparuit, consolans eum ac prædicens eum bene superaturum omnia mala sibi instantia. Eodem anno frater Hynguari & Healfdenæ, cum XXIII. navibus de Demetica regione in qua hyemaverat, post multas ibi Christianorum strages factas, ad Domnaniam enavigavit, & ibi à ministris Regis cum mille ducentis infelici exitu perperam agens occisus est ante arcem Cynuit; quia in eadem arce multi Ministri Regis cum suis se concluserant, confugii causa. Sed cum Pagani arcem inparatam, atque omnino inmunitam, nisi quod mœnia nostro more erecta solummodo haberet, cernerent; non enim effringere moliebantur, (quia & ille locus situ terrarum tutissimus est ab omni parte nisi ab Orientali,) obsidere eam cœperunt, putantes homines illos manum cito daturos, fame & siti & obsidione coactos, quia nulla aqua illi arci contigua est. Quod non ita ut putabant evenit. Nam Christiani antequam talem penuriam omnino subire paterentur divinitus instigati, multo melius judicantes aut mortem aut victoriam mereri, diluculo super Paganos ex improviso irrumpunt, & prima hora hostes hostiliter cum Rege suo maxima ex parte, paucis ad naves per fugam elapsis, prosternunt, ibique acceperunt spolia non minima, in quo etiam acceperunt illud vexillum quod Reafun nominant. Dicunt enim quod tres sorores Hinguari & Aubbæ, filiæ videlicet Lodebrochi, illud vexillum texuerunt, & totum paraverunt illud uno meridiano tempore. Dicunt etiam, quod in omni bello ubi præcederet idem signum, si victoriam adepturi essent, appareret in medio signi quasi corvus vivus volitans: si vero vincendi in futuro fuissent, penderet directe, nihil movens. Et hoc sæpe probatum est. Anno eodem post Pascha, Alfredus Rex cum paucis adjutoribus fecit arcem, in loco qui dicitur Aethalingaeig, & de ipsa arce semper cum nobilibus Vasallis Sumurtunensis Pagæ contra Paganos infatigabiliter rebellavit. Iterum in Hebdomada VII post Pascha, ad petram Egcbrichti, quæ est Orientali parte saltus, qui dicitur Salwdu, Latine autem Silva magna, equitavit; ibique obviaverunt illi omnes accolæ Hantunensis Pagæ, qui non ultra mare propter metum Paganorum navigârent, visoque Rege, sicut dignum erat, quasi redivivum post tantas tribulationes recipientes, inmenso repleti sunt gaudio, & ibi Castra metati sunt una nocte: diluculo sequenti illucescente, Rex inde Castra commovens, venit ad locum qui dicitur Iglea, & ibi una nocte Castra metatus est. Nocte illa, cum se sopori dedisset, apparuit ei quædam effigies in speciem Sancti Neoti, quondam ejus familiaris amici & propinqui, ammonuitque ut *omnem terrorem & metum Barbarorum abjiceret, ne in desperationem incideret propter multitudinem eorum, quia Dominus in crastinam visitaturus esset eum & Plebem suam, & quia propter arrogantiam suam quam habuit in Juventute, omnia illa adversa sibi sustinenda fuissent.* Et adjecit. *Cras præcedam tota die ante vexilla tua, ut securius dimices contra hostes tuos, nihil*

nihil timens; & scias quia Dominus Omnipotens pugnat pro te, & pro populo tuo. Statimque Rex somno excitus lætissimus effectus est de Angelica Visione. Mane illucessente vexilla commovens inde, ad locum qui dicitur Ethandun, & contra universum Paganorum Exercitum venit, cum densa testudine atrociter belligerans, animoseque diu persistens, divino nutu tandem victoria potitus, Paganos maxima cæde prostravit, & fugientes usque ad arcem percutiens persecutus est, & omnia quæ extra arcem invenit, homines scilicet & equos & pecora, confestim cædens homines, surripuit, & ante portas Paganicæ arcis cum omni exercitu suo viriliter castra metatus est. Cumque ibi per XIV dies remoraretur, Pagani fame, frigore, timore perterriti, & ad extremum desperatione percussi pacem ea conditione petiverunt, ut Rex nominatos Obsides quantos vellet ab eis acciperet, ille nullum eis daret, ita vero qualiter nunquam cum alio aliquo Rege vel Principe pacem ante pepigerant. Quorum Legatione audita, Rex suatim utens consilium, misericordia motus nominatos quantos voluit Obsides ab eis accepit. Quibus acceptis Pagani insuper juraverunt se citissime de suo regno exituros; necnon & Gythram Rex eorum Christianitatem subire, & Baptismum sub manu Alfredi Regis accipere promisit. Quæ omnia ille & sui, ut promiserant, impleverunt. Nam post tres hebdomadas Guthram Paganorum Rex, cum triginta electissimis de Exercitu suo viris, ad Alfredum Regem prope Aethelinga-ege, in loco qui dicitur Alre, pervenit, quem Alfredus Rex in filium adoptionis sibi suscipiens de Fonte Sacro Baptismatis elevavit, cujus chrismatis solutio VIII die in villa Regia, quæ dicitur Wedmore, fuit. Qui postquam Baptizatus fuit XII noctibus cum Rege mansit. Cui Rex cum suis omnibus multa & optima ædificia largiter dedit. Anno DCCCLXXIX indictione XII. Non. Octob. præcellentissimus Imperator Karolus sanctæ recordationis, insignisque memoriæ temporalem finiens cursum, feliciter, ut credimus, ad gaudia migravit æterna. Hic siquidem fuit Serenissimi Augusti Hludovici filius, ac nepos gloriosissimi Cæsaris ejusdem nominis Karoli. Eodem anno Eclipsis Solis inter nonam & vesperam, sed propius nonam facta est, ipsoque anno obiit Hlodovicus Rex Occidentalium Francorum, frater Judittæ Reginæ Adhelwlfi Regis Anglorum. Eodem vero anno præfatus Paganorum Exercitus de Cyppanhame ut promiserat consurgens, Cyrenceastram adiit, quæ est in Meridiana parte Hwicciorum sita, ibique per unum annum mansit. Et eodem anno magnus Paganorum Exercitus de ultra-Marinis partibus venit, navigans in Tamensem fluvium, & adunatus est superiori exercitui, sed tamen hyemavit in loco qui dicitur Fullanham, juxta flumen Tamensis, Lodwicus Rex Saxonum, adhuc fratre suo Karlomanno vivente, Bawariam ingreditur. Anno DCCCLXXX. Sæpe memoratus Paganorum Exercitus Cyrenceastre deserens ad Orientales Anglos perrexit, ipsamque Regionem dividens cœpit inhabitare. Eodem anno Paganorum Exercitus, qui in Fullanhamme hyemavit, Angliam deserens, iterum ultra mare navigans ad Orientalem Franciam perrexit, & per unum annum in loco qui dicitur Gaent mansit. Anno DCCCLXXXI. Initium belli Francorum contra Paganos, finitoque prælio Pagani equis inventis equites facti sunt. Anno DCCCLXXXII. Lodovico Filio Lodwici Regis primum exeunte ad pugnam, Deoque donante, potiti sunt victoriam, & pars innumerabilis eorum maxima cecidit. Anno DCCCLXXXIV. Sedes Normannorum in Duisburg. Anno DCCCLXXXV. Paganorum Exercitus divisit se in duas turmas, una etenim turma in Orientalem Franciam perrexit, & altera ad Angliam veniens Cantiam adiit, Civitatemque, quæ Hrofesceastra dicitur, in Orientali ripa fluminis Medowege sitam, obsedit: ante hujus portam Pagani Castellum sibimet firmum subito fabricaverunt, sed tamen non potuerunt expugnare Civitatem, quia Cives illi se viriliter defenderunt, quousque Aelfredus Rex supervenit cum magno exercitu adjutorium illis conferens, Pagani vero relicta

relicta arce sua, & omnibus equis quos de Francia secum adduxerant derelictis, maxima parte & Captivorum suorum in arce dimissa, adveniente subito Rege, ad naves suas confestim confugiunt. At Angli statim diripiunt captivos & equos à Paganis derelictos. Pagani itaque magna necessitate compulsi eadem æstate iterum Franciam adierunt. Eodemque anno Karlomannum Regem Occidentalium Francorum, Aprorum venationem agentem singulari congressione, horrendo dente Aper dilacerans miserabili funere percussit. Cujus frater Hlodwicus superiori anno defunctus est, qui & ipse erat etiam Francorum Rex. Ipsi etenim ambo Filii Hlodwici Regis Occidentalium Francorum erant, qui etiam Hlodwicus supra memorato anno quo Eclipsis Solis est facta defunctus est. Ipse quoque Hlodwicus Filius Karoli Francorum Regis erat. Cujus Filiam Judittam Adhelwlfus Occidentalium Saxonum Rex ad Reginam sibi voluntate suscepit. Eodem anno Karolus Alamannorum Rex, Occidentalium Francorum regnum, & omnia regna quæ sunt inter Mare Tyrrhenum, & illum Maris sinum, qui inter antiquos Saxones & Gallos adjacet, voluntario omnium consensu accepit absque Armoricano Regno, id est, minori Britannia. Lidwicus qui Karolus Hlodwici Regis Filius fuit. Ipse vero Hlodwicus Germanus Karoli Regis Francorum, Patris videlicet Judittæ Reginæ prædictæ, erat, qui etiam duo Germani fuerunt Filii Lodwici. Hlodwicus vero ille Filius Karoli magni, & antiqui atque sapientissimi, qui etiam fuit Filius Pipini. Eodem anno beatæ memoriæ Marinus Papa universitatis viam migravit, qui Scholam Anglorum in Roma consistentem, pro amore & deprecatione Alfredi Occidentalium Saxonum Regis, ab omni Tributo & Theloneo benigne liberavit. Qui etiam multa dona prædicto Regi illa vice transmisit, inter quæ etiam non parvam illius Sanctissimæ Crucis partem, in qua Dominus noster Jesus Christus pro universali hominum salute pependit. Anno DCCCLXXXVI. Alfredus Rex Occidentalium Saxonum, post incendia urbium stragesque Populorum, Lundoniam Civitatem honorifice restauravit, & habitabilem fecit, quam genero suo Adheredo Merciorum Comiti commendavit servandam; ad quem Regem omnes Angli, Merci, Cantuarii, Australes & Occidentales Saxones, qui prius ubique dispersi fuerant aut cum Paganis sub Captivitate erant, voluntarie reverterunt, & suo dominio se subdiderunt. Karolus Tertius Imperator Filius Hlodwici Regis Noricorum sive Bajoariorum, hoc tempore vidit visionem, quam ita ut hic constat, scriptam referebat dicens. Ego Karolus gratuito Dei dono Rex Germanorum, & Patricius Romanorum, atque Imperator Francorum, sacra nocte Dominicæ diei, post celebratum nocturnarum horarum officium, dum irem repausationis Cubitum, & vellem dormitionis carpere somnum, venit vox ad me terribiliter dicens. Karole, exiet modo Spiritus tuus à te, & venies & videbis justa Dei judicia, & tibi aliqua præsagia, & tamen revertetur ad te iterum spiritus tuus in hora non modica. Statimque fui raptus in Spiritu, & qui me sustulit candidissimus fuit, tenuitque manu sua glomerem lineum clarissimi jubar luminis emittentem, sicut solent facere Cometæ quando apparent, cœpitque illum dissolvere, & dixit ad me. Accipe filum glomeris micantis, & liga ac noda firmiter in pollice tuæ manus dexteræ, quia per illum duceris in Laberintheas infernorum pœnas, & hoc dicto præcessit me velociter distorquens lucifluum glomus, duxitque me in profundissimas valles & igneas, quæ erant plenæ puteis ardentibus Pice, & Sulphure, Plumbo, Cera, & Adipe. Ubi inveni Pontifices Patris mei & Avunculorum meorum. Quos cum pavens interrogarem ob quid paterentur tam gravia tormenta, responderunt mihi. Fuimus Episcopi Patris tui & Avunculorum tuorum, & dum debuimus illos & Populum de Pace & Concordia admonere, & prædicare; seminavimus discordias, & incensores Malorum fuimus, unde nos incendimur in istis Tartareis suppliciis; & nos & alii homicidiorum

& Rapinarum amatores. Huc etiam & tui Episcopi, & Satellitum populi venient, qui similiter amant nunc facere. Et dum hæc tremebundus auscultarem, ecce nigerrimi Dæmones advolantes cum uncinis igneis volebant apprehendere filum glomeris, quem in manu tenebam, & ad se trahere, sed reverberantibus radiis illius glomeris non valebant filum contingere. Deinde post tergum meum currentes voluerunt me aduncinare, & in ipsos Puteos sulphureos præcipitare: sed Ductor meus qui portabat glomerem, jactavit super Scapulas meas filum glomeris, & duplicavit illum, traxitque me post se fortiter, sicque ascendimus super montes altissimos igneos de quibus oriebantur Paludes & flumina ferventia, & omnia metallorum genera bullientia. Ubi reperi innumeras animas hominum & principum Patris mei, & fratrum eorum & meorum præcipitatas, alias usque ad Capillos, alias usque ad Mentum, alias usque ad Umbilicum. Clamaveruntque ad me ejulando. Dum viximus, amavimus tecum & cum patre tuo & cum fratribus tuis, & cum Avunculis tuis facere prælia, & homicidia, & rapinas pro cupiditate terrena: ideoque in ista bullientia flumina & metallorum diversa genera sustinemus tormenta, & cnm ad hæc timidus intenderem, audivi retro me animas clamare, *Potentes potenter tormenta patiuntur*. Et respexi, & vidi super ripas fluminis bullientis Fornaces Piceas & Sulphureas, plenas magnis Draconibus & Scorpionibus, & Serpentium diversis generibus. Ubi etiam vidi aliquos Patris mei Principes, & meos, & Fratrum meorum, necnon & Avunculorum meorum dicentium ad me. Heu! nobis Karole! vides quam gravia habemus tormenta propter nostram malitiam & superbiam & mala consilia, quæ Regibus nostris & tibi dedimus propter rem cupiditatis. Cumque hæc dolenda congemiscerem, concurrerunt contra me Dracones apertis & plenis faucibus igne & Sulphure & Pice volentes me inglutire. At Ductor meus triplicavit super me enixius filum Glomeris, à cujus claritatis radiis superata sunt ora illorum ignea, & protraxit me validius, & descendimus in unam maximam vallem, quæ erat ex una parte tenebrosa, ardens velut clibanus ignis, ex alia vero parte tam amœnissima & splendidissima, ut nulla ratione dicere valeam. Vertensque me contra tenebrosam & flammivomam partem, vidi ibi aliquos Reges mei generis esse in magnis suppliciis, & tunc nimis constrictus angustia, putavi me statim demergi in ipsis suppliciis à Gigantibus nigerrimis, qui ipsam vallem inflammabant cunctis generibus ignium. Et valde tremens filo Glomeris illuminante oculos meos vidi è latere vallis paulisper albescere lucem, ibique duos Fontes fluere, unus nimium calidus, alter vero tepidus & clarus, & erant ibi duo dolia. Cumque illuc irem, filo glomeris regente gressus meos, intuitus super unum dolium, ubi erat fervens aqua, vidi ibi stare genitorem meum Hlodwicum usque ad femora, nimioque dolore perculsus sum & angore aggravatus, dixit autem ad me. Domine meus Karole, noli timere, scio quia rursus revertetur Spiritus tuus ad Corpus tuum, & permisit te Deus huc venire, ut videres propter quæ peccata ego talia & omnes quos vidisti toleramus supplicia. Uno enim die sum in isto ferventis balnei dolio, sed alia die transmutor in isto altero suavissimæ aquæ dolio, hocque fit precibus Sancti Petri, Sanctique Remigii, cujus Patrociniis hactenus genus nostrum Regale regnavit. Sed si mihi subveneris cito tu & mei fideles Episcopi & Abbates, & omnis Ordo Ecclesiasticus in Missis, Oblationibus, Psalmodiis, Vigiliis, Orationibus & Eleemosinis, velociter liberatus ero de isto Bullientis aquæ dolio. Nam Frater meus Hlotharius, & Filius ejus Hlodwicus, intercessionibus Sancti Petri Sanctique Remigii, exempti sunt de istis pœnis, etiam deducti sunt in gaudium Paradisi Dei. Dixitque mihi, respice sinistrorsum. Cumque respexissem, vidi ibi duo altissima dolia bullientia. Ista inquit tibi sunt præparara, nisi te emendaveris & pœnitentiam egeris de tuis nefandis delictis. Cœpi igitur graviter horrere.

rere. Cumque cerneret comes meus in tanto pavore esse spiritum meum, dixit ad me. Sequere me ad dexteram partem luculentissimæ vallis Paradisi, & gradientibus nobis, contemplatus sum ingenti claritate cum gloriosis Regibus sedere Hlotharium meum Avunculum super Lapidem Topazion miræ magnitudinis, Coronatum Diademate pretiosissimo, & juxta eum Hlodwicum filium ejus similiter Corona ornatum; vidensque me cominus accersivit me blanda voce dicens, Karole Successor meus nunc tertius Imperio Romanorum, veni ad me. Sapio quoniam venisti per pœnalem locum, ubi est Pater tuus Fraterque meus positus in thermis sibi destinatis; sed per misericordiam Dei citissime de illis liberabitur pœnis, sicut & nos liberati sumus meritis Sancti Petri, & precibus beati Remigii, cui Deus magnum Apostolatum dedit super Reges, & super omnem gentem Francorum. Qui nisi quisquilias nostræ propaginis suffragatus fuerit & adjuverit, jam deficiet nostra Genealogia regnando & imperando. Unde scito quoniam modernis tolletur ocius diebus potestas Imperii de manu tua, & postea parvissimo vives tempore. Tunc conversus Hlodwicus contra me dixit mihi, Imperium Romanorum, quod hactenus tenuisti jure hæreditario, debet recipere Hlodwicus filius filiæ meæ, & hoc dicto visum est mihi affore impræsentiarum Hlodwicum infantulum. Quem contuens Hlotharius avus illius dixit mihi. Talis videtur iste esse Infans qualis ille fuit, quem statuit Dominus in medio Discipulorum & dixit. *Talium est*, inquit, *Regnum Cœlorum. Dico vobis quia Angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in Cœlis est.* Tu vero redde illi potestatem Imperii per illud filum glomeris quem in manu tenes. Disnodans itaque filum de pollice manus meæ dexteræ, donabam illi omnem Monarchiam Imperii per ipsum filum; statimque ipsum glomus fulgidum sicut jubar solis coadunatum est totum in manu illius. Sicque post hoc factum mirabile visu reversus est spiritus meus in corpus meum, valde fessus & contritus. Denique sciant omnes velint aut nolint, quoniam secundum destinationem Dei in manu illius revertetur totum Imperium Romanorum, & quod super illum non prævaleam agere, præripiente me articulo meæ vocationis. Deus qui vivorum Dominator & mortuorum est, illud perficiet & adimplebit, cujus æternum Regnum & sempiternum Imperium permanet sine fine in Secula Seculorum, AMEN.

Anno DCCCLXXXVII. Karolus Imperator viam universitatis adiit, sed Arnulfus filius fratris sui sexta antequam defunctus esset Hebdomada illum Regno expulerat. Quo statim defuncto quinque Reges ordinati sunt, & regnum in quinque partibus conscissum est, sed tamen principalis sedes regni ad Arnulfum justo & merito provenit, nisi solummodo quod in Patruum suum indigne peccavit. Cæteri quoque quatuor reges fidelitatem & obedientiam Arnulfo, sicut dignum erat, promiserunt, nullus enim illorum quatuor regum hæreditarius illius regni erat in Paterna parte nisi Arnulfus solus. Quinque itaque reges confestim Karolo moriente consecrati sunt. Sed Imperium penes Arnulfum remansit. Talis ergo illius regni divisio fuit. Nam Arnulfus Orientales regiones HReni fluminis, Rodulfus quoque internam partem regni accepit, Otto etiam Occidentale regnum. Berengarius & Wido Langobardiam, nec non & illas regiones quæ in illa parte Montis sunt, nec tamen tanta & talia regna inter se pacifice servaverunt. Nam bis pleno prælio inter se belligeravêre, & illa regna persæpe devastaverunt invicem, & unusquisque alterum expulit de regno. Anno DCCCXC. Obiit Guthram Rex Paganorum, qui & Athelstanus nomen in Baptismo suscepit. Qui primus apud Orientales Anglos regnavit post Passionem sancti regis Eadmundi, ipsamque regionem divisit, coluit, atque primus inhabitavit. Mortuus est itaque anno XIV. postquam Baptismum suscepit, mausoleatusque in Villa Regia quæ vocatur Headleaga apud Orientales Anglos. Anno DCCCXCI. Cometæ apparuerunt post-

pascha circa Rogationes. Anno DCCCXCII. Magnus Paganorum Exercitus venit de Orientali regno Francorum usque ad Bononniam, indeque cum CCCL. navibus in Ostium Limenæ fluminis, & ibi non longe à flumine in loco qui dicitur Apuldran, fecerunt Castellum firmissimum. Quod Liminæ flumen currit de Silva magna, quæ vocata est Andreadesweald, quæ Silva habet spatium in longitudine ab Oriente in Occidentem milliaria cxx. & eo amplius, & in Latitudine xxx. Eodem anno Hastengus venit cum LXXX navibus in Ostium Tamensis fluminis, fecitque sibi firmissimum oppidum apud Middeltunam in Australi ripâ Tamensis. Non multo post fecit alium in Aquilonali parte Tamensis, in loco qui dicitur Beanfleot. Anno DCCCXCIII. Initium Regis Karoli pueri, hujus miles Hagano. Eodem anno capta est Civitas Ebroacensis à Nordmannis, sed Episcopus Sebar nomine Deo auctore evasit. Hoc etiam anno Alfredus Rex Occidentalium Saxonum pugnavit contra Nordmannos, in loco qui dicitur Fearnhame, qui eos occidit & regem eorum sauciavit atque fugavit, necnon & spolia multa eis diripuit, transieruntque Tamensis flumen coacti, ad East-Seaxam profecti sunt, sed tamen multi in Tamense perierunt. Rex vero Alfredus ut audivit quod magna pars Paganorum Exercitus, quæ inde fugata est, perrexit per mare navigans usque ad Exanceastriam, qui statim Equestrem atque Pedestrem secum illo adducens Exercitum, contra eos atrociter pugnans, illosque ibidem devicit stravit atque fugavit. Interea ex præcepto regis Alfredi Adhered Comes Merciorum una cum Civibus Lundoniæ, & aliis innumeris bellatoribus prudentissimis, venit usque Beamfleotam, munitionemque Paganorum obsedit, fregit, atque innumera spolia ibidem accepit in Auro & Argento Equis & vestibus. In quibus etiam & Uxor Hastengi cum duobus Filiis ad Lundoniam est adducta. Et ante Regem Alfredum præsentata, quos Rex statim jussit reddi, eo quod filii sui, unus erat filiolus regis Alfredi, alter Adheredi Comitis. Cum autem Hastengus iterum venit Beanfleatam, reparavit ibidem Castellum quod fractum fuerat. Deinde perrexit ad Sceobyrig, & ibi construxit munitionem validissimam, adjunctusque est ei Exercitus ille qui apud Apuldran sedit, necnon & ab Orientalibus Anglis & à Nordanhymbris non minima sed maxima multitudo, qui simul properantes sursum trans Tamensem fluvium, deprædantes quousque pervenerunt ad ripam Sabrinæ fluminis, & ibi apud Buttingatunam munitissimum oppidum fecerunt, sed mox Adheredus Comes Merciorum cum Comitibus Eathelmo & Eathelmnotho, necnon & cum aliis fidelibus regis, obsedit oppidum ex omni parte, quousque Paganis defecit omnis victus, sic ut carnes Equorum suorum comederent, ac demum fame coacti procedunt ad Bellum contra eos qui ex Orientali parte obsidionis erant. Ceciderunt ibidem multi ex utraque parte, tamen Deo auxiliante Christiani victoriâ sunt potiti, Dani vero in fugam sunt versi. Item ad East-Seaxum redierunt unde venerunt. Anno DCCCXCIV. Præfatus Exercitus Paganorum hyemavit in Insula quæ vocata est Mereseige. Anno DCCCXCV. Hastengus cum Exercitibus sibi adhærentibus, tertio anno postquam venerunt in Ostium Tamensis & in Ostium Liminæ fluminis, Mare transivit sine lucro, & sine honore; sed multis perditis ex sociis suis applicuit in Ostium Sequanæ fluminis. Anno DCCCXCVIII. Arnulfus Imperator obiit, & Lodwicus filius ejus in regem elevatur. Eodem anno Rollo cum Exercitu suo Carnotensem Civitatem obsedit, sed Episcopus ejusdem Urbis Walthelmus nomine, vir Religiosissimus, Richardum Burgundiæ Ducem & Ebalum Pictavensium Comitem in suo auxilio provocans, Tunicam Sanctæ Mariæ Virginis in manibus ferens Rollonem Ducem Divino nutu fugavit & Civitatem liberavit.

Anno DCCCC. Alfredus veridictus, vir in Bello per omnia strenuissimus, Rex Occidentalium Saxonum nobilissimus, prudens vero & Religiosus, atque sapientissimus, hoc anno cum magno suorum dolore viam universitatis

sitatis adiit die VII. kal. Novemb. anno regni sui XXIX & dimidio; anno vero ætatis suæ LI. Indictione III. Qui apud Wintoniam Civitatem regalem decenter & regali honore est sepultus, in Ecclesia Sancti Petri Apostolorum Principis: Mausoleum quoque ipsius constat factum de Marmore Porfyrio pretiosissimo.

Nam inter cætera bona quibus assidue & maxime studebat, duo Monasteria construere imperavit, unum Monachorum, in loco qui dicitur Aethelingaeige, in quo constituit Johannem Abbatem Religiosum virum de genere Antiquorum Saxonum, quia nullum potuit invenire de sua propria gente nobilem vel liberum hominem, nisi infantes qui nil boni eligere nec mali respuere pro teneritudine & invalida ætate, qui Monasticam voluntarie vellet subire vitam: ideo diversi generis Monachos in eodem Monasterio congregare studuit. Nam quodam tempore, cum instinctu Diabolico quidam Sacerdos & Diaconus Gallici generis ex præfatis Monachis, invidia quadam excitati contra suum Abbatem præfatum Johannem, nimium latenter in tantum amaricati sunt, ut Judaico more Dominum suum dolo circumvenirent & proderent. Nam duos ejusdem Gallicæ gentis servulos præmio conductos, ut nocturno tempore armati intrarent Ecclesiam, quam post se iterum solito more clauderent, & unicum Abbatis adventum in ea absconsi præstolarentur: cumque solus solito more orandi causa Ecclesiam latenter intraret, & ante Sanctum Altare flexis ad terram genibus se inclinaret, hostiliter irruentes in eum & tunc ibidem occiderent: cujus Corpus examine inde trahentes ante ostium cujusdam Meretricis, quasi illic occisus esset in meretricando jactarent: quod etiam machinaverunt, crimen crimini addentes, sicut dictum est, *& erit novissimus error pejor priore.* Sed divina misericordia, quæ semper innocentibus solet subvenire, impiam impiorum meditationem maxima ex parte frustrata est, quo non per omnia eveniret sicut proposuerunt. Omni itaque mala doctrina à malis doctoribus malis auditoribus elucubratim exposita, & condicta nocte adveniente, latrunculi duo armati in Ecclesia se concluserunt, adventum Abbatis præstolantes. Cumque media nocte Abbas solito more, nemine sciente, orandi gratia Ecclesiam intrasset, & flexis genibus ante Altare oraret, tunc illi duo nequissimi ex improviso dispoliatis gladiis in eum irrumpunt & crudelibus afficiunt vulneribus, sed ille vociferans quantum poterat reluctabatur, inclamitans Dæmones esse, & non homines, quia nec hoc homines ausos esse existimabat, vulneratus est tamen antequam sui advenirent usque ad mortem. Latrunculi præcipiti cursu ad latibula paludis semi-vivum Abbatem relinquentes confugiunt. Monachi vero Seniorem suum cum gemitu & mærore domum reportaverunt. Aliud quoque Monasterium juxta Orientalem portam Sceaphtesburgh habitationi Monialium habile, idem Rex ædificare imperavit, in quo propriam filiam suam Aethelgeovam devotam Deo Virginem. Abbatissam constituit, cum qua etiam aliæ multæ nobiles Sanctimoniales in Monastica vita Deo servientes in eodem Monasterio, terrarum possessionibus & omnibus divitiis locupletatum ditavit. Erat enim ille Rex fortissimus defensor Sanctarum Dei Ecclesiarum, clementissimus consolator Orphanorum & Viduarum, largissimus distributor Eleemosinarum in toto regno illo, præter illum solum pauperes aut nullos aut paucissimos habebant adjutores. Nimirum quia etiam pene omnes illius Regionis potentes & nobiles ad Secularia magis quam ad divina mentem declinaverunt negotia. Erat namque Rex ille in exequendis judiciis sicut in cæteris aliis omnibus rebus, discretissimus indagator. Nam omnia pene totius suæ Regionis judicia quæ in absentia sua fiebant sagaciter investigabat, qualia fierent justa aut injusta, aut si aliquam in illis judiciis iniquitatem intelligere posset, aut per se ipsum aut per alios suos fideles, quoslibet interrogabat quare ita nequiter judicassent, utrum per ignorantiam aut propter quamlibet mali volentiam,

vel pro aliquorum amore vel timore, aut aliorum odio, aut etiam pro alicujus pecuniæ cupiditate. Denique si illi judices profiterentur propterea se talia judicasse, quod nihil rectius de his rebus scire nossent, tunc ille discrete & moderate illorum imperitiam & insipientiam redarguens ajebat ita dicens. *Nimium admiror vestram hanc insolentiam, eo quod Dei dono & meo sapientium Ministerium & gradus usurpastis, sapientiæ autem studium & operam neglexistis. Quapropter aut terrenarum potestatum ministeria quæ habetis illico dimittatis, aut sapientiæ studiis multo devotius de cæteris studeatis impero.* Quibus auditis verb. perterriti, veluti pro maxima vindicta correcti, Comites & Præpositi ad æquitatis discendæ studium totis viribus se vertere nitebantur, ita ut mirum in modum illi illitterati ab infantia Comites, pene omnes præpositi, ac Ministri litteratoriæ arti studerent, magis insuetam disciplinam laboriose discere volentes, quàm potestatum ministeria dimittere. Sed si aliquis litteralibus studiis aut pro senio vel etiam inusitati ingenii tarditate proficere non valeret, filium suum, si haberet, aut propinquum, vel etiam si alium non haberet, suum proprium hominem liberum vel servum, quem ad lectionem longe ante promoverat, libros ante se die & nocte, quandocumque ullam haberet licentiam, Anglicos imperaberat recitare: in quibus jussu regis præfati fuerunt scripta justa judicia inter potentes & inpotentes, & alia multa utilia tam Cleri quam Plebis.

Anno eodem Edwardus Filius ipsius regis Aelfredi unctus est in regem, regnavitque annis XXVI. Hoc etiam anno Adhelwoldus Patruelis Regis Eadwardi discessit ab eo, perrexitque ad Exercitum Paganorum, qui occupaverat gentis Nordanhymbrorum, statimque totus Exercitus elegit eum ad Regem. Anno DCCCCII. Sanctus Grimbaldus Sacerdos transiit. Et Adhulfus Comes Frater Alchswithæ Reginæ obiit. Anno DCCCCIII. Adhelwoldus Rex Danorum Frater Regis Aelfredi venit cum Classe magna ad East-Seaxam. Anno DCCCCIV. Adhelwoldus Rex Paganorum adduxit magnum Exercitum ab East-Seaxa, & ab Orientalibus Anglis, per totam Merciam deprædantem & Occidentem, quousque pervenit ad Criccaladam, ibique transiit Tamensem, & ubique circa Bradenam maxima spolia diripuit, indeque reversus est. Rex vero Eadwardus quam citius potuit congregavit Exercitum Christianorum, & perrexit usque inter Fossas & usque Husam fluminis, & deprædavit terram eorum usque ad paludes Boreales. Cum autem Rex expectavit ibidem Exercitum ejus de Cantia, subito supervenit Adhelwoldus Rex Danorum cum tota Paganorum gente, qui confestim contra hostes vexilla erexerunt, consertoque Prælio, hinc & inde atrociter pugnantes, ceciderunt multi ex utraque parte. Ex parte autem Christianorum Sigewlfus Comes, & Sigehelmus Comes, & Adwoldus Præses, & Kewlfus Abbas de Burch, & Sigeberchtus filius Sigewlfi, & Eadwoldus Filius Accan, & multi alii ex nobilibus Anglorum. Ex parte vero Nordmannorum ceciderunt Eochricus & Athelwoldus reges eorum, & Brichtsinus Filius Brichtnothi Clitonis, & Hysopa & Oskytellus Barones, & multi plures, quorum numerum nemo scit, sed tamen proh dolor! Pagani loco funeris Dominati sunt. Eodem etiam anno Alchswytha. Regina Mater Regis Eadwardi decessit. Anno DCCCCIX. Aser Episcopus Scireburnensis obiit, & Frithestanus suscepit Episcopatum Wintoniæ. Anno DCCCCX. Bellum apud Wodnesfeldam, in quo ceciderunt Eowilsus & Healfdena reges Paganorum, & Ochter, & Scurfa Comites, & Othulfus, & Benfingus, & Anolafus niger, & Thurfridus, & Osfridus, & Godefridus, & alius Godefridus, & Eagellus, & Agamundus Primates Paganorum, & multi alii innumerabiles, quasi arena Maris. Anno DCCCCXI. Lodwicus Imperator filius Arnulfi Imperatoris obiit, & Burchardus Dux occiditur. Conradus filius Conradi in Regem elevatur. Ipso anno Aetheredus Comes Merciorum obiit. Et Eadwardus Rex suscepit Lundoniam, &

& Oxenafordam cum omnibus eis adjacentibus. Anno DCCCCXII. Eadwardus Rex juſſit ædificare Urbem Aquilonalem apud Heortfordam, inter flumina quæ Nuncupata ſunt Memeram, & Beneficeam, & Lygeam, circa Feſtivitatem Sanƈti Martini. Circa quoque Feſtivitatem Sanƈti Johannis Baptiſtæ præcepit conſtruere Urbem apud Witcham. Item ipſo anno apud Heortfordam in Auſtrali parte Lygean fluminis. Hoc etiam anno Baptizavit Franco Archiepiſcopus Rotomagenſis Rollonem Ducem Nordmannorum. Anno * DCCCCIV. Faƈta eſt pax inter Karolum Regem Francorum & Rollonem Ducem Northmannorum.

* DCCCCXIV.

FINIS.

POLYCHRONICON
RANULPHI
HIGDENI
Monachi Chestrensis.

LIB. I.

POLYCHRONICON RANULPHI HIGDENI CHESTRENSIS *De rebus Britannicis & Hibernicis, usque ad Conquestum.*

De Hibernia

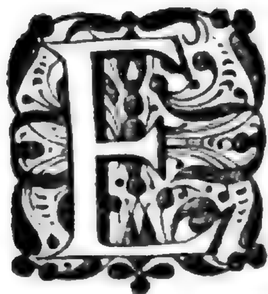

RAT Hibernia ab olim Britanniæ jure dominii concorporata, quam, Duce Giraldo in sua topographia, eam ad unguem plenius describente, pressioribus laudibus congruit illustrare. Ad cujus notitiam liquidius consequendam viam aperient tituli subsequentes, Dicetur ergo. 1. De situ Terræ locali. 2. De ejus quanto & quali. 3. In quibus Terra sufficit. 4. In quibus rebus deficit. 5. De Incolis prioribus. 6 De Incolarum moribus. 7 De locorum prodigiis. 8. De Sanctorum præconiis.

De Situ Terræ Locali.

HIbernia omnium Insularum Occidentalium novissima sic dicta est à Hibero Hispanico, fratre scil. Hermonii, qui duo simul juncti eam conquisierunt. Vel dicta est ab Hibero flumine Hispaniæ Occidentali; dicta est etiam aliquando Scotia à Scotis eam inhabitantibus, priusquam ad aliam Scotiam Britannicam devenirent, unde in Martyrologio legitur, tali die apud Scotiam Sanctæ Brigidæ, quod est, apud Hiberniam. Hæc Terra ab Euro-Austro habet Hispaniam trium dierum navigatione collateralem. Ab Oriente habet Britanniam majorem, unius diei velificatione distantem; ab Occasu habet Oceanum infinitum. A Septentrione Islandiam trium dierum velifico cursu distantem. [*Solinus*] Sed & mare quod inter hanc & Britanniam interluit undosum & inquietum est toto anno, & nisi paucis diebus vix enavigabile, in centum xx millibus passuum latitudinis expansum.

De ejus quanto & Quali.

HIbernica Insula post Britanniam maxima ab Austro in Boream extensa, à Brendanicis scil. montibus usque ad Columbinam Insulam, continet VIII dierum dietas, quarum quælibet XXXX mil. existit. Et à Dublinnia, usque ad Patricii colles Connacticumque mare in latum, IV dierum excursum tenet; quæ in sui medio strictior est quam circa capita, sed è contra est Britannia; & sicut Hibernia brevior est ad Boream quam Britannia, ita productior est ad Austrum. Terra quidem inæqualis, montuosa, pluviosa, ventosa, mollis & silvestris, per latera maritima valde demissa, introrsus montana & sabulosa. [*Solinus*] Alias itaque pabulosa, ut pecora ibidem, nisi à pascuis interdum arceantur, ad periculum agat satietas. [*Gir. in Top.*] Indigenarum sanitas continua, advenarum quoque propter humiditatem nutrimentorum fluxus ventris periculosus est. Carnes ibi vaccinæ salubres, porcinæ noscentes: incolæ nulla febris

ſpecie vexantur, excepta acuta, & hoc perraro, omnes igitur Orientales pompas in lignis, herbis, gemmis, veſtibus, hujus terræ ſalubritas & veneni carentia compenſant, & videtur hæc ſalubritas cauſari ex eo quod modicus eſt ibi exceſſus in frigore aut calore.

In quibus rebus ſufficit.

TErra hæc magis Vaccis quam Bobus, paſcuis quam frugibus, gramine quam grano fœcunda: abundat tamen Salmonibus, Murenis, Anguillis, & cæteris marinis piſcibus; Aquilis quoque, gruibus, pavonibus Coturnicibus, Niſo, Falcone, & Accipitre, Geſo. Lupos quoque habet, Mures nocentiſſimos, ſed & Araneas, Sanguiſugas, & Lacertas habet. Innocuas Muſtelas quoque parvi corporis ſed valde animoſas poſſidet. Habet & aves quas Bernaces vocant, quas Aucis ſilveſtribus ſimiles de lignis abietinis quaſi contra naturam natura producit, quibus Viri Religioſi tempore Jejuniorum veſcuntur, eo quod de coitu vel de carne minime procreantur. Sed huic opinioni repugnare videtur, quod ſiquis de femore primi parentis comediſſet, carnem utique comediſſet, quamvis de carne mimine propagatam: & ſicut illa caro ex limo, ita iſta caro ex ligno æque mirabilis. Abundat etiam hæc terra, lacte, vinis, non vineis. Et quamvis Beda dicit, hanc terram vineis non expertem, [*Et Solinus & Iſi.*] Apibus eam carere aſſerant, circumſpectius tamen è diverſo ſcripſiſſent, ſi eam vineis carere, & Apum expertem non fuiſſe dixiſſent, [*Item Beda dicit.*] Caprearum venatu Inſulam fore inſignem, cum tamen conſtet eam ſemper Capreis caruiſſe. Nec mirum, cum Beda nihil de hac Inſula oculata fide cognoverit, ſed per relatorem audierit. Ibi quoque gignitur Lapis Saxagonus, ſcil. Iris, qui ſoli appoſitus format in aere Cœleſtem Arcum. Ibi quoque invenitur lapis Gagates, & Margarita candida.

In quibus rebus deficit.

TRitici grana ſunt hìc minuta, vix manu purgabilia, & omnium animantium corpora hìc, quam alibi minora exceptis hominibus reperiuntur. Deſunt hìc pene omnes Piſces, qui ex aquis dulcibus non marinis ſementinam trahunt originem; deſunt hìc degeneres Falcones, quos Lanerios vocant, deſunt & Girofalcones, Perdices, Faſiani, Picæ, Philomenæ. Caret quoque Capreis & Damis, Hericiis, Putaciis, & Talpis, & cæteris venenoſis. Unde fingunt aliqui ſatis favorabiliter Sanctum Patricium cunctis peſtiferis animantibus Inſulam purgaſſe; ſed probabilius eſt, Inſulam ab initio hujuſmodi nocivis caruiſſe. Quin & venenoſa aliunde allata ſtatim moriuntur ibidem, & toxicum aliunde advectum ultra medios fluctus verſus Hiberniam vim ſuæ malignitatis amittit; ac etiam pulvis Terræ illius aliunde aſperſus venenoſos vermes fugat, adeo ut corium hujus Terræ vermi circumdatum, aut ipſum occidit aut Terram penetrare cogit. In hac Terra Galli cantant in ipſo noctis crepuſculo, & quantum alibi à tertia, tantum hìc à prima Galli voce dies diſtare dinoſcitur.

De Incolis prioribus.

REfert Giraldus, quod hæc Inſula inhabitata ſit primo à Caſera nepte Noæ Diluvium timente, & ad hanc Inſulam cum tribus viris

&

& L mulieribus proximo ante Diluvium anno applicante.

2. A Bartholano Seræ filio, cum tribus filiis de stirpe Japhet filii Noæ descendentibus, CCC post Diluvium anno, casu vel industria hîc applicantibus, qui usque ad IX millia virorum excrescentes, ex corruptione cadaverum Gigantium quos oppresserant, omnes mortui sunt, excepto solo Ruano, qui per mille quingentos annos usque ad tempora Sancti Patricii perdurans, cuncta gesta illius gentis Sancto Viro replicabat.

3. Nimeth sive Nimedus cum IV filiis suis de Schytia veniens, per CCXVI annos Terram incoluit, & tandem ejus sobole per varia infortunia bellorum & mortalitatum detrita, CC itidem annis Terra vacua mansit.

4. Vero quinque Duces germani fratres, Gandius, Genandius, Sagandius, Rhuteragus & Slanius de posteris Nimedi prædicti, de Græcia venientes Terram occupaverunt, & eam in quinque partes diviserunt, quarum quælibet pars continebat XXXII Cantredos. Est autem Cantredus portio centum Villarum, posueruntque lapidem in media terra quasi in medio umbilico, velut quinque Regnorum principium. Tandem Slanius factus est Monarcha Terræ totius.

5. Debilitata multum per XXX annos natione ista, advenerunt de Hispaniæ partibus, in LX navium Classe, IV Nobiles Millesii Regis filii cum pluribus aliis, de quibus duo nominatissimi fratres, Heberus & Hermon Regnum inter se diviserunt: sed procedente tempore, rupto fœdere fraterno, Hiberoque occiso, Hermoni cessit Monarchia, à cujus tempore usque adventum Patricii primi CXXXI Reges de eadem gente fuerunt. Et sic ab adventu Hiberniensium usque ad obitum Patricii primi, sunt anni MDCCC. Ab isto Hibero dicti sunt Hibernici; vel secundum alios ab Hibero Hispaniæ fluvio. Dicti sunt etiam Gaiteli & Scoti à quodam Gaitelo Phenii nepote, qui post Linguarum confusionem apud Nembroticam Turrim in variis linguis peritus duxit Scotam filiam Pharonis, ex quibus Ducibus Hibernienses descenderunt. Iste etiam Gaitelus, ut aiunt, Hibernicam linguam composuit, quæ & Gaitelaf dicitur, ex omnibus linguis collecta. Tandem Gurguntius Belivi Regis Britanniæ filius de Dacia rediens apud Orcades Insulas quosdam Basclenses de Hispaniæ partibus advectos invenit, quos locum habitationis petentes Rex ad Hiberniam tunc vacuam transmisit, quibus Duces aliquot ex suis designavit. Ex quo videtur quod de jure antiquo Hibernia debeat ad Britanniam pertinere. Ab adventu autem Sancti Patricii primi usque ad Fedlimidii Regis tempora XXXIII Reges per CCCC annos in Hibernia Regnaverunt. In hujus autem Fedlimidii diebus Norguagenses, Duce Turgesio, Terram hanc occupaverunt, factisque quampluribus per loca fossatis profundis, Castella simplicia, duplicia, triplicia, pleraque murata, adhuc integra, vacua tamen, erexerunt. Sed Hibernicus populus Castella non curat, nam Silvis pro Castris, Paludibus utitur pro Fossatis. Tandem Turgesius dolo puellarum delusus interiit. Et quia Anglorum populus clamat Gurmundum subjugasse Hiberniam, & illa fossata fecisse, de Turgesio nihil memorans, Hibernienses vero Turgesium prædicant, Gurmundum vero prorsus ignorant: ideo sentiendum est Gurmundum in Britanniæ Regno, quod sibi subjugaverat, extitisse; & à Britannia Turgesium istum cum electa inventute ad Hiberniam expugnandam transmisisse: qui quidem Turgesius, quia hujus expeditionis Tribunus & Rector exstiterat, idcirco Gens Hiberniæ illum quem vidit & novit famose celebrat. Gramundo tandem in Galliarum partibus interfecto, Turgesius in Hibernia filiam Regis Medeusis adamavit, quam pater suus cum XV puellis transmittere Turgesio promisit, quibus apud Stagnum Lacherinum cum totidem Nobilioribus Gentis suæ Turgesius occurrere spopondit, quod dum faceret, à XV juvenibus imberbibus, sub habitu puellari sicas ferentibus, dolose occiditur, postquam XXX annis in Insula imperaverat. Non multo post de Norguegiæ partibus quasi sub

pacis obtentu & mercationis exercendæ prætextu tres fratres Amelanus, Siracus, & Ivorus, cum sua sequela, ad hanc Insulam venerunt; & de consensu Hiberniensium ocio deditorum maritima loca occupantes, tres Civitates Dublinniam, Waterfordiam, Limiricum construxerunt, qui tandem numero succrescentes contra indigenas frequenter rebellarunt, & usum securium, qui Anglice Sparth dicitur, ad terram Hiberniæ comportarunt. Igitur à tempore Turgesii usque ad ultimum Monarcham Rothericum Connactiæ Regem, XVII Reges in Hibernia fuerunt. Et in universo, à primo Hermone usque ad ultimum Rothericum, (quem subjugavit Rex Angliæ Henricus Secundus anno ætatis suæ XXXX. Regni sui XVII. Ab Incarnatione Domini MCLXXII,) rexerunt Hiberniam CLXXXI Reges; non Coronati, non inuncti, non hæreditarii, sed vi & armis succedentes.

De Incolarum moribus.

REfert Solinus, quod Gens hujus Terræ sit barbara, inhospita, bellicosa, fasque nefasque pro eodem ducens. Gens habitu singularis, & inculta, victu parca, animo sæva, affatu aspera, sanguine interemptorum prius hausto vultus suos obliniunt, carnibus & fructibus pro esu, lacte pro potu est contenta; Gens quidem ludis, ocio, & venationi plus dedita, quam labori. [*Ger. in Top.*] Gens ista post ortum dure nutritur, moribus & vestibus inculta, laneis tam braccis quam caligis, capuciis quoque strictis trans humeros deorsum cubito tenus prætensis, & vice palliorum falangis nigris utitur. Item non sellis, non ocreis, non calcaribus equitando utuntur. Virgam in superiori parte cameratam ad concitandum equos manu ferunt, frenis chami vice fungentibus, & pabula nequaquam impedientibus, utuntur. Inermes corpore, pugnant tantum jaculis binis, lanceis, & securibus amplis. Una tantum manu confligunt, lapides pugillares cum alia defecerint in promptu habent. Gens itaque agriculturam spernens, pascuis tantum utens, barbis & comis à posteriori parte capitis luxurians, non lino, non lanificio, non aliquo mercationis genere, nec ulla mechanicarum artium specie vitam producunt, sed ocio dediti, delicias reputant labore carere, divitias deputant libertate gaudere, & cum Scotia hujus terræ filia utatur lyra, tympano, & choro; ac Wallia cithara, tibiis, & choro; Hibernici tamen in duodus musici generis instrumentis, cithara scil. & tympano æreis cordis armato, præ cæteris sunt periti, quibus instrumentis quamvis præcipitem & velocem, suavem tamen & jocundam crispatis modulis & intricatis notulis efficiunt armoniam. Ab molli incipiunt, & sub obtuso grossioris cordæ sonitu latenter ludentes in idem redeunt, ut pars artis maxima videatur artem velare, tanquam, si lateat prosit, ferat ars deprehensa pudorem. Gens etiam ista spurcissima, nondum decimas solvunt, nondum matrimonia rite contrahunt, non incestus vitant; sed fratres fratrum uxores ducunt, proditionibus insistunt, securim & sparth in manu, quasi pro baculo, bajulant, quâ sibi confidentes præoccupant. Gens ista versipellis & inconstans, varia & versuta, cujus magis timenda ars quam Mars, pax quam fax, mel quam fel, malicia quam militia; cujus mores sunt, quod nec in bello fortes, nec in pace fideles inveniuntur, cum illo quem dolose opprimere volunt, primo compaternitatis, & consecratæ fraternitatis fœdera jungunt, in qua alter alterius sanguinem sponte fusum bibunt, alumnos & collactaneos aliquantulum diligunt, fratres, & cognatos persequuntur, vivos decipiunt, mortuos ulciscuntur; inter quos adeo in naturam converti prævaluit pravæ consuetudinis longus abusus, adeo à convictu mores formantur, ut etiam hoc vitio proditionis alienigenæ

genæ huc advecti fere inevitabiliter involvantur. In hac gente quamplures viri sedendo, mulieres stando urinam emittunt. Multi sunt in hac terra deformes, naturæ beneficio in membris destituti, ita ut sicut qui hic bene formantur, nusquam melius, ita qui male nusquam pejus, & recte quidem, ut de Gente incesta nequiter copulata, natura deformante, tales natura læsa contra legem naturæ producat. In hac Terra & in Wallia vetulas quasdam in Leporinam formam se transmutare ubera vaccina sugendo, alienum lac surripere, Leporariosque magnatum cursu fatigare vetus quidem & adhuc frequens querela est. Quidam etiam Magicis Artibus pingues porcos sed rubeos duntaxat, ex aliqua præjacente materia producentes, in Nundinis vendunt: sed hi statim ut aliquam aquam transeunt in propriam naturam redeunt, sed & hi quacunque industria serventur, ultra triduum non perdurant. Inter hæc & hujusmodi advertendum est, quod mundi extremitas novis semper Prodigiis quibusdam pollet, ac si natura licentius ludat in privato & remoto quam in propatulo & propinquo, unde & in hac Insula plurima sunt miranda & stupenda.

De locorum Prodigiis.

AFfirmatum est à multis, quod in Boreali parte Hiberniæ sit Insula viventium, in qua nemo mori potest, sed cum diutino detenti fuerint langore ad proximam deportantur Insulam; & alia ibi Insula in qua mulieres parere non possunt, tamen concipere possunt; est & alia Insula in qua mortuorum corpora putrescere non possunt; est Lacus in Ultonia Insulam continens bipartitam, cujus una pars vastationibus Anglorum assueta, alter Dæmonum incursibus exposita, in qua est Purgatorium Patricii, quod precibus obtinere meruit ad confirmationem Dicti sui, dum Populo incredulo de pœnis reproborum ac gaudiis Sanctorum prædicaret, cujus loci, ut asserunt, si quis tormenta ex injuncta pœnitentia sustinuerit, infernales pœnas, ubi finaliter fuerit impoenitens, non subibit, sicut in fine hujus capituli plenius exemplabitur. Est & Insula in Connactæ salo à Sancto Brendano consecrata muribus carens, ubi humana corpora nec humantur nec putrescunt, sed sub divo servantur incorrupta; est Fons in Momonia, cujus aquis si quis abluitur, pro toto seu pro parte canus efficitur: E contra est alius Fons in Ultonia, quo intinctus non canescit ulterius. Est & Fons in Momonia qui si tactus fuerit ab homine statim tota Provincia pluviis inundat, quæ non cessabunt donec Sacerdos Virgo à nativitate, Missa in vicina Capella celebrata, aquæ benedictione & lactis vaccæ unius coloris aspersione, barbaro satis ritu, Fontem reconciliaverit. Apud Glindelacan circa Oratorium Sancti Keywini, salices more pomerii poma proferunt magis salubria quam sapida, quod Sanctus ille ad salutem pueri sui precibus produxit. Est Lacus in Ultonia piscosa satis xxx millia passuum in longum, & xv in latum habens, ex quo fluvius Banna usque in Oceanum Borealem se diffundit, cui Lacui talis, ut asserunt, casus initium dedit. Celebre fuit aliquando, apud loci illius Incolas vitio coeundi cum Bestiis consuetissimos, quod quam cito Fons quidam Terræ illius, ex prisca reverentia semper tectus, relinqueretur discoopertus; tanta statim Fons inundatione exuberaret quod totam Provinciam submergeret; unde contigit mulierem quandam hauriendi aquam ad Fontem accessisse, qua necdum Fonte signato ad parvulum vagientem properante, Fons ita ebullivit, ut & mulierem cum parvulo mergeret, & totam Provinciam stagnum faceret. Hujus rei argumentum est, quod Piscatores aquæ illius Turres Ecclesiasticas more Patriæ illius altas & rotundas sub undis sereno tempore adhuc conspiciunt. Apud Australem plagam Hiberniæ in Regione

gione Offiriensi, quolibet septennio, per imprecationem cujusdam Sancti Abbatis, duo conjuges Mas & Femina à finibus illis & à formis propriis exulare coguntur. Nam formam Lupinam induentes, completo septennio, si forte superstites fuerint, aliis duobus loco eorum simili conditione subrogatis, ad pristinam redeunt tam Patriam quam Naturam. Est Lacus in hac Terra, quo si per aliquod spatium palus ligneus infigatur, pars solo inhærens fit Ferrea, quæ in aqua est fit Lapidea, sed quæ supra aquam est Lignea manet. Est etiam ibidem Lacus in quem si virgam de Corylo inieceris, convertitur in Fraxinum & è contra. Item in Hibernia sunt tres Salmonum saltus, quibus ad summa ab imis contra rupem, ad altitudinem unius hastæ, Salmones se transferunt. Item in Lagenia est unum Stagnum, ubi sunt aves Sancti Colemmani, scil. Tercellæ manibus hominum assuetæ, quibus si injuria fiat, aves non redeunt & aquæ ibidem amarescunt, & fœtent, & injuriator non evadet vindictam, nisi condigne satisfaciat. [R.] Circa Purgatorium Patricii est notandum. Quod Sanctus Patricius Secundus, qui fuit Abbas & non Episcopus, dum in Hibernia prædicaret, studuit animos hominum illorum Bestiales terrore tormentorum infernalium à malo revocare, & gaudiorum Paradisi promissione ad bonum confirmare; illi autem dixerunt se nolle converti, nisi aliquis eorum tormenta illa & gaudia posset aliqualiter in hac vita experiri. Quamobrem Patricio super hoc oranti apparuit Jesus Christus dans Textum Evangelii, & Baculum unum, quæ adhuc manent in Patria illa apud Summum Archiepiscopum. Eduxit ergo Dominus Patricium in desertum Locum, ubi Fossam unam rotundam intrinsecus obscuram ei ostendit, dicens, quod si veraciter quis pœnitens per diem & noctem in illa Fossa manserit, & fide constans per illam transierit, videbit Tormenta malorum, & gaudia bonorum: ad hæc Christo disparente Patricius construxit bidem Ecclesiam, Canonicos Regulares instituens; Fossam autem illam quæ modo in Cœmiterio est ad Orientalem Ecclesiæ Frontem, muro circumcinxit; Januam obseravit, nequis temere sine licentia Episcopi & loci Prioris ingrederetur. Multi quippe temporis illius Patricii ingressi sunt & regressi, narrantes pœnas & gaudia quæ viderant, quæ & literis ibidem demandantur, qua occasione multi tunc ad fidem convertebantur, multi quoque intraverunt, qui nusquam redierunt: sed in diebus Stephani Regis Angliæ quidam Miles nomine Owinus intravit, & rediens mansit in negociis Monasterii Ludensis, Ordinis Cisterciensis, quoad vixit, narrans quæ viderat. Locus autem vocatur Purgatorium Patricii, Ecclesia regularis vocatur. Nulli imponitur ut locum intret, sed potius in primo dissuadetur ingressus; quod si omnino intrare voluerit, accedet primo ad Episcopum loci, qui primo ingressum dissuadet, sed perseveranti in tali proposito, literas tradit ut loci Priorem adeat, qui similiter ingressum dissuadet, hortando ut aliam pœnitentiam assumat, quod si perseverat, introducit eum in Ecclesiam ut xv diebus Jejuniis & Orationibus indulgeat, post quos hominem communione munitum perducit cum Processione & litania usque ad Ostium Purgatorii, ubi etiam iterum dissuadet ingressum, sed si perseverat, Ostium ei cum benedictione aperit, & post ingressum Ostium consignat, usque in diem alterum; mane quo adveniente, Prior si hominem regressum reperit, cum Processione in Ecclesiam deducit, ubi aliis xv diebus Jejuniis & Orationibus intendit.

De Sanctorum Præconiis.

NOtat hic Giraldus. Quod sicut istius Nationis homines hac in vita sunt præ aliis gentibus impatientes & præcipites ad vindictam, sic Sancti hujus

hujus Terræ præ ceteris Regionibus vindicis animi esse noscuntur. Clerus hujus Terræ castitate pollet, orationi vacat, sed abstinentiæ per artificialem diem indulget, noctem tamen assidua potatione polluit. Ita ut pro miraculo ducatur quod ubi vina dominantur, Venus non regnet, & sicut inter eos mali sunt pessimi, ita boni quamvis pauci, sunt optimi. Prælati locorum in corripiendis excessibus desides, contemplationi & ocio, non prædicationi vacantes, unde fit ut omnes Sancti Terræ illius Confessores sint, & nullus Martyr. Nec mirum, cum omnes pene hujus Terræ Prælati de Monasteriis in Clerum electi, quæ Monachi sunt complent, quæ Clerici sunt vel Prælati, negligunt, unde cum semel Cassiliensi Episcopo objectum fuisset, quomodo tot Sancti possent esse in illa Terra ubi nullus Martyr, ex quo tam feroces sunt subditi, & tam desides Prælati; Respondit ille satis oblique, verum est, inquit, quod Gens nostra satis ferox est, sed ad seipsam; nunquam tamen in Dei Ministros manum mittere voluit cum eos summe colat; verum modo venit in hanc terram Gens Anglicana quæ Martyres facere & novit & consuevit. [*R.*] Hoc autem dixerat Episcopus ille, quia tunc temporis venerat Henricus Rex secundus ad terram illam recenter post Martyrizationem beati Thomæ Cantuariensis, [*Gir.*] In hac etiam terra, sicut in Wallia & in Scotia, sunt Campanæ baculi recurvi, & alia hujusmodi pro reliquiis in magna veneratione habita, ita ut Sacramenta super hæc longe magis quam super Evangelia præstare revereantur, inter quæ præcipuus videtur Baculus Jesu apud Dublinniam, per quem, ut aiunt, Patricius primus vermes ejecit, [*August. de ci. li. 16. c. 7.*] Si quæretur quomodo varia genera animalium, quæ ex commixtione procreantur, etiam post Diluvium in Insulis esse potuerunt, creditur aut ad Insulas transisse natando, sed tunc ad proximas, aut per homines navigantes studio venandi adductas, aut Dei jussu & opere Angelorum allata, aut ex terra exorta secundum primam originem, quando Deus dixerat, producat terra animam viventem.

De Scotia.

VUlgatum est, quod Scotia prout hodie nuncupatur, est Promontorium & borealis pars Britanniæ majoris, marinis Brachiis ab ea separata versus Austrum; in reliquis lateribus undique cincta mari. Hæc quondam vocabatur Albania, ab Albenacto Regis Bruti filio eam primum inhabitante, sive ab Albania provincia quæ est pars Scythiæ vicina Amazonibus, unde & Scoti quasi Scyti à Scythia originem duxerunt; postmodum dicta est Pictavia à Pictis ibidem regnantibus per spacium MLXX annorum, vel secundum quosdam MCCCLX annos, & tandem dicta est Hibernia, [*Gir. in Top.*] Tum propter affinitatem contractam cum Hiberniensibus, de quibus uxores acceperant, tum quod tam cultu quam lingua, tam armis quam moribus patenter ostendit, tum propter inhabitationem Hiberniensium. [*Beda li. p.*] Qui Hibernienses duce Reuda de Hibernia, quæ proprie Scotorum patria est, progressi, ferro vel amicitia juxta Pictos sedes sibi ad septentrionalem partem statuerunt. [*Gir.*] Nunc autem corrupte vocatur Scotia à Scotis, de Hibernia venientibus, & in ea Regnantibus per spatium CCCXV annorum usque, scil. ad regnum Wilhelmi Rufi fratris Malcolini. [*R.*] Quod autem hæc Scotia sæpius vocetur Hibernia patet per Bedam, [*Li. 2. c. x,*] ubi dixit sic. Laurentius Archiepiscopus Doroberniæ Scotorum populis, qui Hiberniæ Insulam Britanniæ proximam incolunt, pastoralem curam impendebat. [*It. Bed. li. 3. c. 27.*] Clades mortalitatis Hiberniam Insulam pari clade premebat. [*It. li. 3. c. 2.*] Porro gens Scotorum quæ in Australibus Hiberniæ, partibus

morabantur, &c. [*It. li. 4. c. 3.*] Ubi dicunt Ceddam adolescentem didicisse normam Monachicam in Hibernia. [*It. li. 4. c. 22.*] Rex North. Egfridus vastavit Hiberniam, [*It. li. 5. c. 15.*] Plurima pars Scotorum in Hibernia: & ibi in eodem Capitulo vocat Hiberniam proprie dictam illam Insulam in occidente, quæ centum milliaria ab omni Britannia per mare separatur, & Scotiam vocat illam partem quæ nunc Scotia dicitur, ubi dicit quod Adauman Abbas Insulæ hujus navigavit Hiberniam, ut doceret Hibernicos legitimum Pascha ac tandem Scotiam rediit, [*Isi. li. 14.*] Hujus Scotiæ Incolæ dicuntur Scoti propria lingua, seu Picti à picto corpore, quasi Schyti, eo quod aculeis ferreis cum atramento variarum figurarum stigmate antiquitus annotentur, [*Erodotus,*] Scoti sunt animo leves, barbari satis & sylvestres, sed admixtione cum Anglis in parte emendantur, in hostes sævi, servitutem summe detestantur, in lecto mori reputant segniciem, in campo interfici arbitrantur gloriam, parvi victu, diutius famem sustinent, raro ante solis occasum comedunt, carnibus, lacticiniis, piscibus, & fructibus magis quam pane vescuntur. Et cum sint elegantis formæ satis tamen ex proprio habitu deformantur, paternos ritus commendant, alienos aspernantur, terra eorum satis fertilis in pascuis, hortis, & agris, [*Gir. l. p. c. 18.*] Scotorum Principes, sicut Hispaniæ Reges, nec coronari solent nec inungi. In hac terra Scotiæ memoria beati Andreæ Apostoli quam plurimum celebratur; nam beatus Andreas, qui sorte prædicationis aquilonales mundi partes Scythas & Pictavos suscepit convertendos, tandem apud Patras civitatem Achaiæ in Græcia occubuit, ubi custodita sunt ossa ejus usque ad tempora Constantini Magni spatio CCLXXII annorum. Et tunc translata sunt Constantinopolin, & recondita usque ad tempora Theodosii Imperatoris, spatio CX annorum. Tunc Rex Pictorum in Scotia Ungust magnam partem Britanniæ vastans, cum apud campum Merc à numeroso exercitu Britonum circumdaretur, audivit subito beatum Andream sic eum alloquentem, Ungus Ungus, audi me Apostolum Christi auxilium tibi promittentem, cum hostes tuos me juvante deviceris, dabis tertiam partem hæreditatis tuæ Deo in eleemosynam, & in honorem beati Andreæ, &c. Tertia die, signo crucis exercitum ejus præcedente, victor effectus est: sic quoque patriam reversus hæreditatem suam divisit, & cum incertum haberet, quam urbem beato Andreæ assignaret, per triduum cum populo suo jejunavit, orans beatum Andream, ut super hoc certificaretur, & ecce unus de custodientibus corpus beati Andreæ apud Constantinopolim ammonitus est in Somnis, ut exiret de terra illa & locum adiret quo Angelus eum duceret, qui tali ducatu venit in Scotiam ad verticem montis Rigmund cum septem comitibus suis, eademque hora lux cœlica circumfulsit regem Pictorum venientem cum exercitu ad locum qui dicitur Carcenan, ubi statim plurimi sanabantur infirmi, ibique occurrebat Regi Regulus Monachus Constantinopolitanus cum reliquiis Sancti Andreæ, in cujus honore fundata est ibi Ecclesia, quæ caput est omnium Ecclesiarum in terra Pictorum, in quo loco Regulus Monachus factus est Abbas primus, qui Monachos ibidem congregavit ac totam decimam terram, quam Rex sibi assignaverat, per Monasteria locorum distribuerat.

De Wallia.

LIbri cursus nunc Cambriam
Prius tangit quam Angliam,
Sic Propero ad Walliam
Ad priami prosapiam,
Ad magni Jovis sanguinem
Ad Dardani progeniem,
Sub titulis his quatuor
Terræ statim exordior,
Primo de causa nominis,
Secundo de præconiis,
Tandem de gentis ritibus,
Quarto de Mirabilibus.

De Ratione Nominis.

HÆC terra quæ nunc Wallia
Quondam est dicta Cambria,
A Cambro Bruti filio
Qui Regit hanc Dominio.
Sed prius est dicta Wallia
A Gwalaes Reginula,
Regis Ebrauci filia
Ad hæc nupta confinia:
Seu à Gualone Procere
Rupto soni caractere,
Reperies ad litteram
Denominata Walliam.
Cujus circumferentia
Quamvis sit minor Anglia,
Par tamen glebæ gloria
In matre & in filia.
Terra fæcunda fructibus
De carnibus & piscibus,
Domesticis silvestribus
Bobus equis & Ovibus,
Apta cunctis seminibus,
Culmis spicis graminibus.
Arvis pratis nemoribus,
Herbis gaudet & floribus,
Fluminibus & fontibus,
Convallibus & montibus.
Convalles pastum proferunt,
Montes mettalla conferunt.
Carbo sub terræ cortice
Crescit viror in vertice,
Calcem per artis regulas
Præbet ad tecta tegulas.
Epularum materia
Mel, lac, & lacticinia,
Mulsum medo cervisia
Abundant in hac patria,
Et quicquid vitæ congruit
Ubertim terra tribuit.
Sed ut de tantis dotibus
Multa claudam sub brevibus,
Stat hæc in orbis angulo
Ac si Deus à seculo,
Hanc daret promptuarium
Cunctorum salutarium.
Hæc Wallia dividitur
Amne quæ Tiwy dicitur,
Norwallos ab Australibus
Scindit certis limitibus,
Austrina pars Demecia,
Secunda Venedocia.
Prima sagittis prævalet,
Hastis secunda præminet,
In hoc procinctu Walliæ
Tres olim erant Curiæ,
Ad Kaermerthym primaria
In Anglesey sed alia,
Tertia in Powysia,
Peugwern quæ nunc salopia.
Septem quondam pontifices
Nunc quatuor sunt præsules,
Quondam suis Principibus
Parebant nunc Saxonibus.

De Incolarum Ritibus.

COnvictus hujus patriæ
Differt à ritu Angliæ,
In vestibus in victibus,
In cæteris quam pluribus,
His vestium insignia
Sunt clamis & camisia,
Et crispa femoralia.
Sub ventis & sub pluvia,
Plura non ferunt tegmina
Quamvis brumescat borea.
Sub istis apparatibus
Spretis Lintheaminibus,

Stant, ſedent, cubant, dormiunt,
Pergunt, pugnant, proſiliunt.
Hi ſine ſuper tunicis
Collobiis & tunicis,
Capis tenis capuciis
Nudatis ſemper tibiis,
Vix aliter incederent,
Regi licet occurrerent.
Haſtis ſagittis brevibus
Concertant in conflictibus,
Validiores pedites
Ad pugnam ſunt quam Equites.
His ſilvæ ſunt pro turribus
Paludes pro aggeribus,
Fugam ut pugnam capiunt
Cum oportunum ſentiunt.
Hos dicit Gildas fragiles
Et nec in pace ſtabiles,
Cujus ſi cauſa quæritur,
Mirum nequaquam cernitur,
Si gens expulſa ſatagat
Ut expulſores abigat:
Sed fruſta his temporibus
Succiſis jam Nemoribus,
Cum ſint circa Maritima
Firmata Caſtra plurima.
Gens diu famem ſuſtinens
Communem victum diligens,
Cocorum artificia
Non quærit ad edulia,
Nam panem Ordeaceum
Edit & Avenaceum,
Latum, rotundum, tenuem,
Ut decet tantum ſanguinem.
Raro frumento veſcitur
Vix furni flammis utitur.
His pultes ad legumina
Pro Epulis acrumina,
Buturum lac & caſeus
Oblongus & Tetragonus,
Hæc ſunt eorum fercula
Quæ provocant ad pocula,
Medonis & Cerviſiæ
Quibus inſtant cotidie.
Vinum putant præcipuum
Quanto ſit magis Rubeum.
Potando gens hæc garrula
Vix ceſſat fari frivola.
Ad menſam & poſt Prandium
Sal porri ſunt ſolatium,
Sed & pater familias
Hoc reputat delicias,
Caldarium cum pultibus
Dare circumſedentibus,
Taxando portiunculas,
Servans ſibi reliquias.

Hoc eis nocet nimium
Ad carnis infortunium,
Quod contra juſſum Phyſicum
Edunt ſalmonem calidum.
Domos demiſſas incolunt
Ex virgulis quas conſtruunt,
Diſtantibus limitibus
Non prope ut in urbibus.
Cum devaſtarunt propria
Vicina quærunt atria,
Edentes quod inveniunt
Poſt hæc ad ſua redeunt,
Vitam ducentes ocio
Sopore & incendio.
Mos cunctis eſt Walenſibus
Aquam dare hoſpitibus,
Si primo pedes laverint
Pendunt quod bene venerint,
Ita quieti victitant,
Quod raro burſam bajulant.
His pecten & pecunia
Pendent ad femoralia.
Et cum abhorrent nimium
Ani pudendum ſonitum,
Mirum quod ante oſtium
Habent latrinas ſordium.
Choro lira & tibiis
Utuntur in conviviis,
Sed elatis funeribus
Clangunt caprinis cornibus,
Extollunt Troiæ ſanguinem
De quo ducunt Originem.
Propinquos ſatis reputant,
Quos centum gradus ſeparant,
Sic præferunt ſe cæteris
Parent tamen presbyteris,
Et ſummi Dei Famulos
Venerantur ut Angelos.
Hos conſuevit fallere
Et ad bella impingere,
Merlini Vaticinium
Et frequens Sortilegium.
Mores brutales Britonum
Jam ex convictu Saxonum,
Commutantur in melius,
Ut patet luce clarius.
Hortos & Agros excolunt
Ad opida ſe conferunt,
Et Loricati equitant
Et calciati peditant,
Urbane ſe reficiunt
Et ſub Tapetis dormiunt,
Ut indicentur Anglici
Nunc potius quam Wallici.
Hinc ſi quæratur ratio
Quietius quam ſolito,

Cur

Cur illi vivant hodie,
In causa sunt divitiæ,
Quas cito Gens hæc perderet
Si passim non confligeret.
Timor damni hos retrahit
Nam nil habens nil metuit,
Et ut dixit satyricus
Cantat Viator vacuus,
Coram latrone tutior,
Quam Phaleratus ditior.

De terræ Mirabilibus.

AD Brechnoc est Vivarium
Satis abundans Piscium,
Sæpe coloris varii,
Comma gerens Pomerii,
Structuras Ædificii
Sæpe videbis inibi.
Sub lacu cum sit gelidus
Mirus auditur sonitus.
Si terræ Princeps venerit
Aves cantare jusserit,
Statim deproment modulos
Nil concinunt ad cæteros.
Juxta Caerlion mœnia
Ad duo miliaria,
Stat rupes fulva nimium,
Contra solarem radium,
Quam Goldeclif gens nominat
Ut Aurum quia rutilat.
Nec frustra sit in rupibus
Flos talis sine fructibus,
Si floret qui penitima,
Terræ venas & viscera,
Transpenetrare sedula
Novisset arte prævia,
Occulta latent plurima
Naturæ Beneficia,
Quæ hactenus incognita
Humana pro incuria,
Per posterorum studia
Patebunt sub notitia;
Quod antiquis necessitas
Hoc nobis dat sedulitas.
Itidem in South-Wallia
Apud Kaerdif est Insula,
Juxta Sabrinum Pelagus,
Barri dicta antiquitus,
In cujus parte proxima,
Apparet rima modica,
Ad quam si aurem commodes
Sonum mirandum audies,
Nunc quasi flatus follium
Nunc metallorum sonitum,
Cotis ferri fricamina
Fornacis nunc incendia.
Sed hoc non est difficile
Ex fluctibus contingere,
Marinis subintrantibus
Hunc sonum procreantibus.
Apud Penbroc est Regio
Quam Dæmonum illusio,
Vexat jactando sordida,
Et exprobrando vitia,
Qui nullis valet artibus
Fugari neque precibus,
Quod quando terram agitat
Casum gentis pronosticat.
Ad Crucmaur in West-Wallis
Est tumulus mirabilis,
Qui deconformem cuilibet
Advenienti exhibet,
Ubi si Arma integra
Relinquantur in Vespera,
Confracta proculdubio
Reperies diluculo.
Ad Neuyn in North-Wallia
Est Insula permodica,
Quæ Bardiscia dicitur,
A Monachis incolitur,
Ubi tam diu vivitur
Quod Senior præmoritur.
Ibi Merlinus conditur
Silvestris ut asseritur.
Duo fuerunt igitur
Merlini ut conjicitur,
Unus dictus Ambrosius
Ex incubo progenitus,
Ad Kaermerthyn demeciæ
Sub Vortigirni tempore,
Qui sua Vaticinia
Proflavit in Snawdonia,
Ad ortum Amnis Conewey
Ad Clivum montis Eryry,
Duias Embreys ut comperi
Sonat Collem Ambrosii,
Ad ripam quando regulus
Vortiger sedit anxius.
Est alter de Albania
Merlinus quæ nunc Scotia,
Repertus est binomius
Silvestris Calidonius,
A Silva Calidonia
Qua prompsit Vaticinia,

Silvestris dictus ideo
Quod consistens in prælio,
Monstrum videns in Aere
Mente cœpit excedere,
Ad silvam tendens propere
Arthuri Regis tempore,
Prophetavit apertius
Quam Merlinus Ambrosius.
Sunt montes in Snaudonia
Cum summitate nimia,
Ab imis usque verticem
Vix transmeatur per diem,
Quos Cambri vocant Eriry
Quod sonat montes nivei,
Hi Walliæ pecoribus
Sufficerent in pascuis.
In horum summo vertice
Sunt duo lacus hodie,
Quorum unus erraticam
In se concludit Insulam,
Ventis hinc inde mobilem
Ripis approximabilem,
Ita ut armentarii
Mirentur se clam provehi.
Dat alter lacus Parthios
Turcos omnes monoculos,
Quod reperitur hodie
In Mulwellis Albaniæ,
Rothelan in confinibus.
Tegengil est Fons modicus,
Qui non marinis moribus
Die bis undat fluctibus,
Sed undis crebro deficit,
Undis vicissim sufficit.
In Monia North-Walliæ
Quæ Anglesei est hodie,
Est lapis sicut didici,
Concors humano femori,
Qui quantolibet spatio
Asportetur ab Aquilo,
Nocte per se revertitur;
Hoc comperit ut legitur,
Hugo Comes Salopiæ
Henrici primi tempore,
Probandi causa lapidem
Ligavit ad consimilem,
Magnis Catenis ferreis
Et projecit in fluctibus,
Qui tamen sub diluculo
Visus est loco pristino,
Hunc semel quidam Rusticus
Ligavit suis Cruribus,
Statim femur computruit
Lapis ad locum rediit:
Si opus fiat veneris,
Juxta procinctum lapidis,
Lapis sudorem faciet
Et proles non proveniet.
Est Rupes audientium
Sic dictus per contrarium,
Ubi si sonum feceris
Cornu vel exclamaveris,
Hac parte non percipitur
Sonus qui illac editur.
Est alia & Insula
Huic loco contigua,
Sed Heremitas continet
Quorum si quisquam diffidet,
Statim se mures congregant
Escas eorum devorant,
Nec cessat hæc molestia
Donec cesset discordia.
Sicut hic & Hibernia
Gens extat melancolica,
Sic Sancti hujus climatis
Propositi sunt vindicis.
In hac quoque Provincia
Hibernia & Scotia,
Campanæ sunt & Baculi
Ornatu sub multiplici,
Tam digni proculdubio
In Clero & in populo,
Quod vereantur hodie
Perjurium committere,
Tam super horum alterum
Quam super Evangelium.
Ad Basingwerk Fons oritur
Qui satis vulgo dicitur,
Et tantis bullis scaturit,
Quod mox iniecta rejicit,
Tam magnum flumen procreat
Ut Cambriæ sufficiat,
Egri qui dant rogamina
Reportant medicamina.
Rubro guttatos lapides
In scatebris reperies,
In signum sacri sanguinis
Quem Wenefredæ Virginis,
Guttur truncatum fuderat.
Qui scelus hoc patraverat,
Ac nati & nepotuli
Latrant ut Canum Catuli,
Donec Sanctæ suffragium
Poscant ad hunc fonticulum,
Vel ad urbem Salopiæ
Ubi quiescit hodie.

De Britannia.

POst Insulas Oceani licet Britanniam describere, cujus terræ gratia hæc præsens lucubrata est Historia, ubi dicetur, 1. de varia ejus nuncupatione. 2. De situ ejus & dimensione. 3. De ejus prærogativis attollendis. 4. De mirabilibus in ea stupendis. 5. De partibus ejus principalibus. 6. De Insulis collateralibus. 7. De plateis ejus regalibus. 8. De famosis fluminibus. 9. De antiquis urbibus. 10. De Provinciis & comitatibus. 11. De legibus legumque vocabulis. 12. De regnis regnorumque limitibus. 13. De Episcopatibus & sedibus. 14. A quot quando & quibus inhabitata sit gentibus. 15. De incolarum linguis & moribus.

De Varia Insulæ nuncupatione.

PRimitus hæc Insula vocabatur Albion ab albis rupibus circa litora maris à longe apparentibus, tandem à Bruto eam acquirente dicta est Britannia, deinde à Saxonibus sive Anglis eam conquirentibus vocata est Anglia, sive ab Angela Regina, clarissimi ducis Saxonum filia, quæ post multa tempora eam possedit; sive ut vult. [*Isi. eth. 15.*] Anglia dicitur ab Angulo orbis. [*Vel secundum Bed. li. primo.*] Beatus Gregorius videns Anglorum pueros Romæ venales, alludens Patriæ vocabulo ait, vere Angli quia vultu nitent ut Angeli, nam terræ nobilitas in vultibus puerorum relucebat. [*Alfr.*] Anglia Britannia alter orbis appellatur, quam olim Karolus Magnus præ omnium bonorum copia cameram suam vocavit. [*Solinus.*] Ora Gallici litoris finis foret orbis, nisi Britannia Insula nomen pene alterius orbis mereretur. [*Alfr.*] Et dicta est Insula eo quod in salo sit posita, crebrisque undarum jactibus, adversariorumque incursibus tundatur.

De situ ejus & Dimensione. [Plin. l. 2. c. 77.]

HÆC Britannia clara Græcis nostrisque monumentis, Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ adversa inter septentrionem & occidentem jacet interiecto mari, hæc abest à Gessoriaco Morinorum gentis litore proximo trajectu millium quinquaginta. [*Bed. li. p.*] Et quia prope sub isto septentrionali mundi vertice jacet, lucidas æstate noctes habet, ita ut sæpe medio noctis tempore in quæstionem veniat intuentibus utrum crepusculum adhuc permaneat vespertinum, an jam advenerit matutinum, utpote nocturno sole non longe sub terris ad orientem per plagas boreales redeunte, unde fit ut plurimæ longitudinis habent dies in æstate, sicut e-contra longas in hieme, id est, horarum XVIII. Et iterum in hieme noctes sunt horarum XVIII & dies VI. Cum tamen in Armenia, Macedonia, Italia, cæterisque ejusdem lineæ regionibus, longissima dies sive nox fit solummodo XV horarum æquinoctialium, brevissima vero dies sive nox IX duntaxat horas compleat. [*Plinius.*] In Meroe Insula, quæ est caput Æthiopum, sic fit ut longissimus dies sit XII horarum æquinoctialium, Alexandriæ Ægypti XIII horarum, in Italia XV horarum, in Britannia XVIII, apud Insulam Tilæ sævis mensibus æstivalibus dies habetur continuus, & iterum sævis mensibus brumalibus nox continua. [*Isi. li. 14.*] Britannia intra oceanum quasi extra orbem posita, adversa Galliæ ad prospectum Hispaniæ sita est. [*Gir.*] Oblonga est & amplior in medio quam in extremis

tremis. [*Orosius.*] Britannia per longum extenditur ab Austro in Boream ab Euro habet Galliam ab Austro Hispaniam. Ab Aquilone Nortguegiam, ab Occasu Hiberniam, cujus proximum litus transineantibus civitas apparet quæ dicitur Rutipi Portus. Quæ à gente Anglorum nunc corrupte vocatur Repcacestrius. [*Solinus.*] Britannia octingenta millia passuum in longum continet, siquis eam à Totenesio litore usque in Calidonicum angulum metiatur. [*Alfr.*] Hoc est à loco, qui Penwithistrete dicitur, xv leucis ultra Michelistowe in Cornubia usque ad Catenesse, quæ est trans Scotiam; in latitudine autem habet plusquam ducenta millia passuum à Menevia, scil. quæ est in extremo Walliæ usque ad Gernemutham in Northfolchia. [*Bed. v. supra.*] Exceptis duntaxat prolixioribus diversorum promuntoriorum tractatibus, quibus efficitur ut circuitus ejus quadragies octies septuaginta millia passuum contineat.

De Prærogativis Insulæ attollendis, [Gir. in Top.]

UTI Gallia Britanniam, sic Britannia Hiberniam vincit serenitate, sed non salubritate. [*Beda li. p.*] Hæc Insula opima est frugibus & arboribus, alendisque apta pecoribus ac jumentis, vineis etiam quibusdam in locis germinans, sed avium atque bestiarum diversi generis terra marique, ferax fluviis piscosis, atque fontibus præclara copiosis, Ysicio potissime abundat & Anguilla. [*Wilt. de pont. li. 3.*] Ita ut rustici projectis piscibus sues pascant. [*Bed. li. p.*] Capiuntur ibi sæpissime Delphini & Vituli marini, necnon & Balenæ, exceptis variorum Conchiliorum generibus, in quibus sunt & Mustelæ inclusam continentes Margaritam omnis quidem coloris, id est, rubicundi, purpurei, jacintini, prasini, & maxime candidi; sunt & abundantes Cocleæ, quibus tinctura coccinei coloris efficitur, cujus rubor pulcherrimus nullo unquam solis ardore, nulla valet pluviarum injuria pallescere, sed quo vetustior eo solet esse venustior; habet & salivarum, fontesque calidos, & ex eis fluvios Balneorum calidorum omni ætati & sexui per distincta loca cuique accommodos. Aqua enim secundum Basilium fervidam qualitatem recipit, cum per certa quædam metalla transcurrit. Hæc etiam Insula venis metallorum, æris, ferri, plumbi, stanni, & argenti est fœcunda. [*Plinius li. 16. c. 6.*] In qua etiam Insula de sub cortice soli inventum est genus terræ quam Marlam vocant, in qua tanquam desiccante se pinguedinis nucleo, spissior, cum spergitur, ubertas in agris reperitur; est & ibi aliud genus albæ cretæ, quæ respersa fœcundat agros usque ad LXXX annum. [*Solinus.*] Gignit etiam hæc Insula lapidem Gagatem, cujus si decorem requiras nigro-gemmeus est; si naturam, aqua ardet, oleo extinguitur; si potestatem, attritu calefactus applicita detinet; si beneficium, Ydropicis eam potantibus confert. [*Beda.*] Incensus ab igne secundum putes fugat, calefactus applicita detinet, æque ut succinum. [*Isi. li. 15.*] Ibi oves lanigeræ, ferarum & multitudo cervorum, sed pauci lupi, ideoque oves ibi tutius sine custodia in caulis relinquuntur. [*R.*] In ea quoque sunt urbes multæ speciosæ & opulentæ, flumina magna & piscosa, nemora pecualia & spatiosa, gleba terræ mineris & salinis copiosa; in ea quippe sunt lapidicinæ marmoris varii saxi rufi & albi, mollis & solidi, calcisque candidæ; est etiam ibi argilla alba & rubea ad componendum vasa fictilia, & tegulis tingendis velut altera Samia multum accomoda, denique lanam ejus zelat Flandria, coria & pelles Normannia, ferrum & plumbum Vasconia, mineras & sales Hibernia, æra ejus nivea universa sitit Europa. [*Alfr.*] Cæterum Britannia omni materia affluit, quæ pretio ambitiosa seu usu necessaria est ferrariis, & salmis nunquam deficit, unde & quidem metricus in laude ejus sic prorupit.

An-

Anglia terra ferax & fertilis angulus orbis,
Anglia plena jocis, gens libera digna jocari.
Libera gens cui libera mens & libera lingua,
Sed lingua melior liberiorque manus.
Anglia terrarum decus & flos finitimarum,
Et contenta sui fertilitate boni.
Externas gentes consumptis rebus egentes,
Quando fames lædit recreat & reficit,
Commoda terra satis mirandæ fertilitatis,
Prosperitate viget cum bona pacis habet.
Anglorum portus occasus novit & ortus,
Anglica classis habet quod loca multa juvet,
Et cibus & census magis hîc communis habetur,
Nam de more viri sunt ibi magnifici.
Illa quidem longe celebri splendore beata,
Glebis lacte fanis supereminet Insula cunctis,
Insula prædives quæ toto non eget orbe
Et cujus totus indiget orbis ope,
Insula prædives cujus miretur & optet,
Delicias Salomon, Octavianus opes.

De Mirabilibus in ea stupendis, [*Solinus.*]

SUnt in Britannia fontes calidi opiparo ex cultu apparati ad usus mortalium, quibus fontibus præsul est numen Minervæ, in cujus æde perpetui ignes nunquam canescunt in favillas; sed ubi ignis tabet vertitur in globos Saxeos. [*Alfr.*] Cum Britannia in se plura continet mirabilia, quatuor tamen præ cæteris habet miranda. Primum est, quod apud Peccum ventus egreditur de cavernis terræ tam valide ut vestes injectas rejiciat. 2. Est apud Stanhenges juxta Sarum, lapides miræ magnitudinis in modum portarum elevantur, ita ut portæ portis superpositæ videantur, nec tamen liquido perpenditur qualiter aut quare ibi sunt constructi. 3. Est apud Cherdhole, ubi Concavitas est sub terra, quam cum multi sunt ingressi, sæpe terræ spatia & flumina videntes, nusquam ad finem venire potuerunt. 4. Est quod pluvia videtur de montibus elevari, & cito per campos diffundi. Est etiam in ea stagnum LX. Insulas habitabiles continens, quod LX rupibus ambitur, in quarum qualibet aquila nidificat, & LX flumina fluunt in illud, quorum nullum ad mare progeditur præter unum. Est ibi stagnum muro lapideo & latericio circumdatum, in quo frequenter lavantur, homines, quibus fit lavacrum unicuique sicut voluerit frigidum seu calidum; sunt in ea fontes salis longe à mari, quorum aquæ per totam Ebdomadam salsæ sunt usque ad horam nonam Sabbati, & tunc dulces usque ad diem Lunæ, à quibus decoquitur sal candidum & subtile. Est etiam in ea stagnum, cujus aqua tantam habet efficaciam, ut si totus Exercitus Patriæ astaret juxta, & faciem dirigeret versus undam, unda illos attraheret violenter, vestibus humore madefactis, similiter & equi traherentur: si autem facies hominum fuerunt aversæ; non nocebit unda. Est etiam fons in quo nec à quo fluit rivus, & tamen in eo capiuntur quatuor genera piscium; & habet fons tantum in longitudine 20 pedes, & 20 in latitudine, nec tamen est profundus, sed usque ad genua, ripas altas habens ex omni parte. In regione Wenta est fovea à qua ventus flat incessanter, ita ut nemo possit subsistere ante eam. Est etiam in ea stagnum quod facit lignum impositum durescere in lapidem, si per annum in eo manserit, unde formantur

mantur ligna in cotes. Est in cacumine montis sepulcrum, cui quilibet accedens & se demetiens inveniet mensuræ suæ quantitatem, & si peregrinus vel lassus aliquis ibi flexerit genua ad illud, nullum ilico sentiet tædium. [*Gir. in Top.*] Juxta Monasterium Winburnense, quod est non longe à Bathonia, est nemus fructuosum, cujus ligna, si in aquam vel in terram vicinam per annum ceciderint, in Saxum convertentur. [*Gir. in itin.*] Sub civitate Cestriæ currit flumen Deæ, quod hodie disterminat Angliam à Wallia, quod singulis mensibus, ut asserunt accolæ, vada sua solet mutare, & ut finium Angliæ seu Cambriæ alveo relicto magis incubuerit, gentem illam eo anno succumbere, & alterum prævalere certum habent prænosticum, iste fluvius Deæ de lacu cui nomen Pimbilmere originem ducit, & cum flumen salmonibus abundet nusquam tamen in lacu salmo reperitur. [*Wil. de Reg. li. 2.*] Considerandum est quantus diem pietatis fulgor ab initio susceptæ fidei populum Anglorum illustraverit, quod nusquam gentium in una Provincia reperiuntur tot Sanctorum post mortem illibata corpora finalis incorruptionis simulacrum proferenda, sicut patet in beatis Etheldreda, Edmundo Rege, Elphego, Cuthberto, quod ideo fieri credo cœlitus, ut natio extra orbem pene posita ex consideratione talis incorruptelæ fidentius ad spem resurrectionis animetur.

De partibus Insulæ principalibus.

COepit Britannia Insula post Bruti primi tempora tres habere partes principales, scil. Loegriam, Cambriam, Albaniam, quæ nunc Scotia dicitur; Loegria à Locrino Bruti primogenito denominata, hodie vulgato vocabulo Anglia dicitur, cujus limites primo fuerunt Fretum Gallicanum ad Ortum & Austrum. [*Beda li. p. c. 12.*] Et ad Aquilonem duo maris brachia altrinsecus in terram longo spatio irrumpentia, quamvis ad se invicem non pertingant, quorum Orientalis sinus incipit duobus ferme millibus à Monasterio Ebbirturing, ad Occidentem urbis de Pemlton, & habet in se urbem Guydi, Occidentalis vero sinus habet ad dextram sui urbem minutissimam Alcluid, quod lingua eorum sonat petram cluit, & ponitur juxta flumen nominis sui Cluit. [*R.*] Volunt tamen quidam Loegriam apud flumen Humbræ terminari, nec ulterius versus Boream debere extendi. Secunda pars Britanniæ, Albania sive Scotia dicitur, ab Albanacco Bruti filio sic denominata, extendit se à duobus marinis Brachiis prædictis usque ad mare Norguegiæ versus Aquilonem; pars tamen austrina Albaniæ, quæ est à fluvio Tuidy usque ad mare Scoticum, à Pictis quondam inhabitata, pertinuit aliquando ad Regnum Northamhymbrorum Berniciorum, à primis viz. Regum Anglorum temporibus, usque dum Rex Scotorum Kinadius Alpini filius Pictos deleret &c. partem illam Regno Scotiæ annecteret. Tertia pars Britanniæ dicitur Wallia, quæ & Cambria à Cambro Bruti filio sic dicta, quam ex parte Orientali flumen Sabrinæ quondam sequestrabat à Loegria; hodie tamen flumen Deæ apud Cestriam in Borea, & flumen Vaga apud castrum Strigulense in Austro, Walliam ab Anglia secuit. Insuper & Rex Offa, ad perpetuam Regnorum Angliæ & Walliæ distinctionem habendam, fecit fossam perlongam, quæ ab Austro juxta Bristolliam sub montibus Walliæ jugiter se extendit in Boream, fluminaque Sabrinæ & Deæ in eorum pene primordiis transcindit &c. usque ad ostium fluminis Deæ ultra Cestriam, juxta castrum de Flint, inter collem Carbonum & monasterium de Basingwerk, in mare se protendit. Hujus Fossæ famosissimæ extant adhuc vestigia, quam cum armis prætergredi tempore Sancti Edwardi Regis cunctis Cambrigenis pœnale fuit, procurante hoc Comite Haroldo, sicut inferius dicitur: sed hodie hinc inde ultra citraque fossam illam potissime

tiſſime, in Provinciis Ceſtriæ, Salopiæ, Herfordiæ, Wallici cum Anglicis paſſim ſunt promixti.

De Inſulis adiacentibus.

ET præter Inſulas Orcadas, quas Claudius Cæſar ad Britanniam pertinere fecerat, habet Britannia tres Inſulas ſibi propinquas, quaſi tribus Britanniæ partibus principalibus correſpondentes; nam Loegriæ ad Auſtrum adjacet Inſula Vecta; Walliæ ad boream Inſula Monia, quæ Angliſeia dicitur; Scotiæ ad Occaſum Inſula Eubonia, quæ dicitur Menania, ſive Man dicitur. Omnes pene ejuſdem ſunt quantitatis de quibus hìc per ordinem. [*Bed. li. p. c. 3.*] Inſula Vecta, quam Veſpaſianus à Claudio miſſus ſubjugavit, protenditur ab Ortu in Occaſum 30 millibus, ab Auſtro in Boream 12 millibus, & diſtat à Meridiano Britanniæ litore 6 millibus in Oriente ſui parte, & tribus millibus in Occidentali. [*Bed. li. 4. c. 15.*] Hujus Inſulæ menſura ſecundum æſtimationem Anglorum eſt mill. cc. familiarum [*Gir. in itin. li. 2.*] Inſula Monia, quæ & Angliſeia brevi maris brachio quaſi duobus milliaribus ſeparatur à North-Wallia, & continet *363* Villas pro tribus Cantredis, computatur quaſi 30 mill. habens in longum ſed 12 in latum, & dicitur Cantredus compoſito nomine tam Britannica quam Hibernica lingua tanta terræ portio, quanta Centum Villas continet. In hujus Inſulæ laudem proverbialiter ſolet dici Cambrice ſic, Mon Mam Kymry, quod Latine ſonat Monia mater Cambriæ; nam aliis terris victu deficientibus, hæc gleba præpollet adeo, ut hæc in annona monte Snaudoniæ in paſtura totius Cambriæ populo & armentis videatur ſufficere, unde & illud Virgilius aptari ſibi poſſit.

Et quantum longis carpunt Armenta diebus
Exigua tantum gelidus vos nocte reponit.

In Marino Brachio quod hanc Inſulam à North-Wallia ſecernit eſt vorago attrahens naves, & abſorbens inſtar Scyllæ ſeu Charybdis, niſi pleno mari ſubtiliter tranſnavigetur. [*R.*] De Mirabilibus hujus Inſulæ vide ſupra capitulo Wallia. [*Gir. in itin.*] Tertia Inſula, quæ Eubonia ſeu Mevania dicitur, inter Hibernicam Ultoniam & Scoticas Galwodias, quaſi in umbilico maris, media jacet. [*Bed. li. 2. c. 9.*] Hæc duas continet partes quaſi Inſulas, quarum prior ad Auſtrum & ſitu amplior & ubertate felicior, nongentarum LX familiarum eſt juxta Anglorum æſtimationem, ſecunda trecentarum & ultra ſpatium tenet. [*Gir. in Top.*] De qua quondam Inſula cui Regioni, Hiberniæ ſcil. an Angliæ, applicari deberet exorta contentione, qui venenoſos Vermes advectos admiſit, eam Britanniæ applicandam cenſuerunt. [*R.*] In illa Inſula vigent ſortilegia, ſuperſtitiones atque præſtigia: nam mulieres ibidem navigaturis ventum vendunt, quaſi ſub tribus fili nodis incluſum, ita ut ſicut plus de vento habere voluerint plures nodos evolvant. Ibi frequenter ab indigenis videntur de die homines prius mortui decapitati, ſive integri, juxta modum ſuæ mortis: ut autem Alienigenæ & adventitii hoc videre poſſint, ponunt pedes ſuper pedes incolarum &c. videre poterunt quod Incolæ vident. [*Beda li. 2.*] Hæc Inſula ab initio fuit à Scotorum gente inhabitata, Thanatos Inſula juxta Cantiam à morte ſerpentium ſic dicta, quos dum ipſa neſciat, ejus tamen terra aliunde aſportata angues interimit, cujus gleba plurimum ferax uberem creditur benedictionem contraxiſſe ab adventu Auguſtini Prothodoctoris Anglorum ibidem primum applicante.

De Plateis Regalibus.

STatuit Molmucius Rex Britonum XXIII^us. & primus eorum Legifer, ut aratra Colonum, templa Deorum, viæ quæ ad civitates ducentes, immunitate confugii gauderent, ita ut nullus reus ad aliquod istorum trium confugiens pro tuitione ab aliquo invaderetur. Verum quia procedente tempore de viis, cum non essent certis limitibus distinctæ, orta esset dissentio, Belnius Rex filius Molmucii prædicti, ad subducendum omne ambiguum, quatuor regales vias, omni privilegio munitas, per Insulam sterni fecit, quarum viarum prima & maxima Fossa dicitur ab Austro in Boream extensa, quæ incipit ab Angulo Cornubiæ apud Totenesse, & terminatur in fine Scotiæ apud Catenesse. [*R.*] Verius tamen secundum alios incipit in Cornubia, tendensque per Devoniam, Somersete, juxta Tetteburium, supra Cotteswold, juxta Coventriam, usque Leicestriam procedit, indeque per vasta plana versus Newark progrediens diutius, apud Lincolniam terminatur. Secunda Via principalis dicitur Watlingstrete, tendens per transversum prioris viæ, viz. ab Euro-Austro in Zephyrum Septentrionalem. Incipit enim à Dovoria, transiens per medium Cantiæ, ultra Tamesium, juxta Londonium, ad Occidentem Westmonasterii, indeque procedit juxta Sanctum Albanum ad Occidentem per Dunstapulam, per Stretfordiam, per Toucestriam, Wedmam, ad Austrum Lilleburum, per Atherscotiam usque ad montem Gilberti, qui modo Wrekene dicitur. Deinde transcindit Sabrinam, juxta Wrokcestriam, tendit ad Strettoniam, & inde per medium Walliæ usque ad Cardigan in mari Hibernico terminatur. Tertia Via dicitur Ernimgistrete, tendens à Zephiro in Eurum, & incipit à Mavonia, in West-Wallia, procedens usque ad portum Hamonis, quæ modo dicitur South-Hamptonia. Quarta Via dicitur Rykenildestrete tendens ab Affrico in Boream Vulturnalem, & incipit à Mavonia prædicta, tenditque per Wigorniam, per Wicum, per Birmyngham, Lichefeld, Derby, Chesterfeld Eborum usque, ad Ostium Tyne fluminis quod Tynemutha dicitur.

De famosis fluminibus.

TRia per Britanniam fluunt famosa flumina, per quæ ex universis pene nationibus transmarina per totam Insulam navigio feruntur commercia, viz. Thamisia, Sabrina, & Humbra, quorum alveis per ampla Ostia oceani marinum flumen influens & refluens, tres Insulæ Principales provincias quasi tria Regna disterminant, id est, Loegriam, Cambriam & Northimbriam. [*R.*] Tamisia videtur componi à nominibus duorum fluminum, quæ sunt Thama & Ysa. Thama currens juxta Dorcestriam cadit in Ysam; inde totus fluvius à suo exortu usque ad mare Orientale dicitur Thamisia; nempe juxta urbem Tetteburiam, quæ tribus millibus ad Boream Malmesburiæ ponitur: nascitur Thamisia ex fonticulo versus Orientem decurrente, ac plateam Fossæ transcindente, Provinciasque Gloverniæ & Wiltoniæ disterminante, qui secum alios fonticulos profluendo trahens, apud Circestriam grandescit. Inde quoque versus Hamptonam tendens, per Oxoniam, per Wallingfordiam, per Radingum, perque Londoniam. [*W. de pon. li. 2.*] Apud Sandicum portum labitur in mare Orientale, nomenque suum retinet ultra Londoniam, per xxxx milliaria, fuitque quondam terminus Cantiorum, & Est-Saxonum, West-Saxonum, & Merciorum. [*R.*] Sabrina fluvius Britanniæ dicitur Habren ab Habren filia Estrildis, quam Guendolena Regina submersit in ea, sed per corruptionem

ptionem Latinæ Linguæ dicitur modo Sabrina; oritur quoque in medio Walliæ, transitque primo versus Orientem usque Salopiam, inde vergit ad austrum usque Brugges, Wigorniam, Gloucestriam, & apud Bristolliam labitur in mare Occidentale, fuitque terminus aliquando Cambriæ & Loegriæ. [*W. de Pont. li. 4.*] Sabrina est alveus gurgite rapax, arte piscosus, in quo furor voraginis seu potius vertiginis ab imo verrens arenas conglobat in cumulum, ripasque frequenter transcendit. [*R.*] Humbra quoque ab Humbro Rege Hunnorum in ea submerso nomen sortita est, primo ab australi parte Eboracensium arcualiter decurrens, inde provinciam Lindisiensem, quæ olim ad Mercios spectabat, à reliqua plaga Northimbrana disterminat, hanc autem Humbram multum adauget flumen Trentæ & Ousæ in ea cadens.

De Antiquis Urbibus. [Beda li. p. ca. p.]

REgio Britanniæ quondam erat civitatibus nobilissimis XXVIII insignita, præter Castella innumera, quæ & ipsa muris & turribus, portis ac serris, erant instructa firmissimis.

[Alfr.] *Civitatum nomina hæc erant.*

CAerlud, id est, *Londonium.*
Caerbranc, id est, *Eborum.*
Caerkent, id est, *Cantuaria.*
Caergorangon, id est, *Wigornia.*
Caerlirion, id est, *Leicestria.*
Caerclan, id est, *Gloucestria.*
Caergolden, id est, *Colcestria.*
Caercri, id est, *Chicestria,* quæ olim apud Saxones vocabatur *Ciscancestria.*
Caercri, id est, *Cirencestria.*
Caerguent, id est, *Wintonia.*
Caergrant, id est, *Cantebrugge.*
Caerliel, id est, *Lugubalia.*
Caerperis, id est, *Porcestria.*
Caerdorm, id est, *Dorcestria.*
Caerludcoit, id est, *Lincolnia,* sive *Lindocolinum.*
Caermerthyn, id est, *Urbs Merlini.*
Caersegent, id est, *Selecestria,* quæ super Thamisim non longe à *Radingo* ponitur.
Caerthleon, sive Caerlegion, id est, *Urbs Legionum,* quæ post *Legecestria,* dicebatur sed modo *Cestria* dicitur.
Caerbadun, id est, *Bathonia,* quæ aliquando Urbs *Achamani* vocabatur.
Caerpalodour, id est, *Septonia,* quæ hodie vocatur *Shaftisburia.*

[*R.*] Sunt & alia urbium nomina in Chronicis reperta ad intelligendum obscuriora, de quibus hîc per ordinem aliqua sunt dicenda. [*W. de Pont. li. 2.*] London est Civitas super Thamisim flumen posita, opima civium divitiis, negotiatorum commerciis, unde fit ut quando ubique in Anglia sit Victualium caristia, ibi minus vendatur, aut forsan vendentium compendio aut ementium dispendio. [*Gaufrid.*] Hanc urbem Brutus primus Rex Britonum construxit primam Britanniæ urbem, in memoriam Troiæ amissæ, vocans

vocans eam Troinovantum, id est, Troiam novam. Tandem Rex Lud vocavit eam à nomine suo Caer Lud. [*R.*] Quam ob causam indignati sunt Britones, sicut refert Gildas. Demum Angli vocaverunt eam Londene. Postmodum Normanni vocaverunt eam Lounders, quod Latine dicitur Londonia. Cantuariam caput Cantiæ construxit Rex Ruthudibras filius Regis Leill VIII, quam vocavit Caerkent, quæ postmodum ab Anglis dicta est Dorobernia, quæ alia est à Dorovernia, sive à Dovoria supra Litus maris Gallicani situata, & distante ab ista 12 milliaribus Anglicanis. Tandem Dorobernia dicta est Cantuaria: Wintoniam urbem construxit Rex Ruthudibras prædictus, quam vocavit Caerguent, quæ postmodum ab Anglis dicta est Wenta, sive Winecestria, à quodam Wyne Anglo ibidem pontificante, cui tota West-Saxonia plaga subjecta fuerat. Idem quoque Rex fecit urbem Paladour, id est, Septoniam, ubi dicunt Britones Aquilam quondam prophetasse. Bathoniam urbem sive Badonem construxit Rex Britonum nonus Bladud Nigromaticus filius Leill, quam ex nomine suo vocavit Caerbadun, quæ post ab Anglis vocata est Athamannia, & tandem dicta est Bathonia. [*W. de Pont. li. 2.*] In hac urbe calidorum Balneorum latex emergens auctorem Julium Cæsarem habere creditur, [*R.*] Sed Gaufridus Monemutensis in suo Britannico libro asserit, Regem Bladud hujus rei fuisse auctorem. Forsan Willielmus, qui Britannicum Librum non viderat, ista ex aliorum relatu, aut ex propria conjectura, sicut & quædam alia minus scripsit exquisite. Proinde videtur magis verisimile quod licet Rex Bladud hanc urbem construxerit, non propter hoc ipse aut Julius hæc calida Balnea construxerit. Immo quod aqua originalis transiens per venas sulphureas, quibus naturaliter calefacta ebulliat, in urbe illa fervidas scaturigines per loca varia, ubi scabredines & putredines sæpe purgantur. Gloucestriam, sive Gloverniam, seu Claudiocestriam, construxit Claudius Cæsar in nuptiis filiæ suæ, quam copulavit Regi Britonum Arvirago; hæc urbs dicta est primo à Britonibus Caerclan, à Claudio, sed post dicta est Gloucestria à Glora duce Regionis illius, & ponitur supra Sabrinum mare, in confinio Loegriæ & Cambriæ. Salopia urbs est in confinio Cambriæ & Angliæ, super Sabrinam in vertice collis posita, quæ Anglice vocatur Schrobbesburia à dumis & fructibus in illo colle aliquando crescentibus sic dicta, Britannice vero vocatur Pengueru, quod sonat Caput abietis, & fuit aliquando caput Powisiæ terræ, quæ se extendit per transversum mediæ Walliæ usque ad mare Hibernicum. Notingham ponitur super flumen Trent, olim vocabatur Snotingham, quod sonat Mansio speluncarum, quas Dani ut ferunt ibidem perhendinantes excavarunt de sub Saxo. Lincolnia caput est provinciæ Lindisiæ, primo vocabatur Caerludcoit, deinde Lindecolnium, à quo primo constructa fuerit incertum habetur, nisi forsan Rex Lud eam fundaverit, quod & nominis Interpretatio videtur sonare, nam Britannice Caer sonat civitatem, Coit silvam, inde videtur dici Caerludcoit quasi urbs nemorosa Lud. Leicestriam construxit Rex Britonum X Leir filius Bladud, quasi in meditullio Loegriæ, super amnem Soram, & super fossam Viam Regalem.

Ws. de Pont. l. 3.

EBoracus urbs est ampla ex utraque parte Amnis Ousæ constructa, Romanæ elegantiæ præferens judicium, quousque Rex Angliæ Conquestor Willielmus illam cum adjacente Regione incendio deformaret, ita ut si modo eam viderit Peregrinus ingemiscat, si vetus incola non agnoscat. [*Gaufr.*] Hanc urbem construxit Ebrancus Rex Britonum V, vocans eam ex nomine suo Caerbranc. Fecit quoque idem Rex alias duas urbes insignes, unam

unam in Albania, quæ dicitur Edenburgh, aliam versus Albaniam in finibus Loegriæ, quæ dicitur Alcluid. [R.] Est autem Edenburgh urbs in Pictorum terra, inter flumen Twidi & mare Scoticum posita, quæ quondam vocabatur Castrum Puellarum: postea tamen dicta est Edenburgh, ab Edan Rege Pictorum, qui ibidem regnavit, tempore Egfridi Regis Northimbrorum.

Alcluid urbs quondam insignis, nunc cunctis Angligenis pene est ignota: nam sub tempore Britonum, Pictorum, & Anglorum, usque adventum Dacorum, urbs erat celebris; tandem circa annum Gratiæ DCCCLXX, vastantibus Danis partes Northimbranas, destructa est & illa. Quo autem in loco Britanniæ illa fuerat constructa varii sunt Auctores, [*Nam Bed. li. p. c. 12.*] Dicit illam fuisse constructam ad Occidentalem sinum illius marini Brachii, quod olim separabat Pictos à Britannis, ubi vallum Severi, sive murus ille famosus ad Occidentem terminatur; & sic videtur secundum ipsum, quod non multum distet à Lugubalia, id est Caerliell; quia & ipsa ad finem illius muri ponitur. Volunt alii Historici, quod urbs Alcluid sit illa, quæ modo vocatur Aldeburgh, quod sonat Villam Veterem, quæ ponitur juxta flumen Ouse, non longe à Burghbrigge, quæ distat ab Eboraco xv milliaribus ad Occidentem: & hoc videtur probare ex dictis Gaufridi de Gestis Britonum, qui scribit Elidurum Regem Britonum, dum apud urbem Alcluid causa venatici solacii perhendinaret, reperisse fratrem suum Archgallonem in vicino nemore Calaterio aberrantem. Constat autem quod nemus Calaterinum, quod Anglicè Caltrees dicitur, attingit pene Eborum, & inde versus Zephyrum extenditur juxta Aldeburgh in longum, spatio xx milliarium, cujus nemoris plurima pars hodie succisis arbusculis ad culturam redigitur. Volunt alii ut Alcluid sit urbs illa, quæ modo vocatur Burgham, in Borealibus finibus Westmerlond, juxta Comberlond, super flumen Edene sita, cujus adhuc miranda apparent vestigia; hic dijudicet prudens Lector quid de Alcluid sit tenendum. Caerliell urbs est in finibus Anglorum Borealium, versus Zephyrum septentrionalem, quæ alio nomine Lugubalia dicitur, quam condidit VII Rex Britonum Leill. [R.] Habetque urbs hæc in se aliquam partem illius muri famosi, qui transcindit Northimbriam. [*Will. de Pont. li. 3.*] In qua urbe manet adhuc ex lapideis fornicibus triclinium concameratum, quod nulla unquam Tempestatum contumelia, aut ignium flamma, valuit labefactare. In vicina quoque plaga apud Comberlond legitur adhuc in fronte triclivii sic inscriptum, Marii Victoriæ, quod quidem sic hæsito, nisi forsan pars Cumbrorum olim his locis insederit, cum fuissent à Mario consule Italia pulsi. [R.] Sed probabilius videtur, quod ibi fiat mentio de Mario Rege Britonum filio Arviragi, qui illis in locis Vodricum Regem Pictorum devicerat, sicut testatur Gaufridus in suo Britannico li. quem W. Malmesburiensis nusquam viderat. Hagustaldensis Ecclesia locus est LXXX milliaribus ab Eboraco ad Zephyrum Borealem disparatus, ut vult [*W. de Pont. li. 3.*] Locus ille ab olim ad Episcopum Eborum pertinuit, ubi quondam fuerunt artificiosa ædificia, Romano more cocleata, qualia citra Alpes vix uspiam visebantur. Et vocatur hodie locus ille Hestoldesham sive Heghlisham. [*Beda li. 3. c. p.*] Et est locus ille juxta murum longum Romani operis ad Boream. [R.] Est autem differentia inter provinciam Lindisfarorum & Ecclesiam Lindisfarnensem. Nam Provincia Lindisfarorum est idem quod Lindiseia, quæ jacet ad Orientem Lincolniæ, cujus ipsa caput est, de qua dicit [*Bed. li. 4. c. 11.*] quod Sexwlfus erat ibidem primus Episcopus, sed Ecclesia Lindisfarnensis, [*Secundum Bed. li. 4. ca. 23.*] idem est quod Insula quæ dicitur Haly-Elond, in fluvio Twidi, prope Berwicum. Et sic colligitur ex dictis Bedæ quod in illo famoso marino Brachio, in quod fluit amnis Twidi, quod hodie ab Oriente separat Anglos à Scotis, sunt tres Insulæ, scil. Mailros, quod modo dicitur

tur Meuros. Inde superius versus occidentem est Lindisfarnensis Ecclesia, id est, Hali Elond. Inde ascendendo ponitur Insula Farne, quæ est Farny Elond. Inde ascendendo per duo milliaria ponitur urbs Regia super ripam Twidi, quondam dicta Bebbauburgh, id est, urbs Bebbæ, hodie dicitur Bamburgh, Castrum habens fortissimum. [*Gir. in itin.*] Urbs Legionum duplex est, quæ Britannicè vocatur Caerlegion, vel Caerleon, una est in Demecia, id est, South-Wallia, quæ dicitur Caerult, ubi Usta flumen cadit in Sabrinum mare juxta Glammorganciam, à Belino Rege Britonum quondam constructa, metropolis fuit Demeciæ. Postmodum tempore Claudii Cæsaris dicta est urbs Legionum, quando, ad instantiam Gemissæ Reginæ, Vespasiano & Arvirago concordatis, missæ sunt aliquæ Legiones Romanæ in Hiberniam. Urbs hæc auctentica, ac per Romanos muris coctilibus circumdata, ubi multa adhuc pristinæ nobilitatis apparent vestigia, Palacia scil. immensa, turris Gigantea, thermæ insignes, templorum reliquiæ, & loca theatralia egregiis muris partim exstantibus pene clausa; & tam intra quam extra murorum ambitum ædificia subterranea, aquarum ductus, Ypogæique meatus, stuphas quoque videas ibidem miro artificio consertas, lateralibus quibusdam angustiis spiraculi vice occulte calorem exalantibus, in qua urbe tres olim egregiæ fuerant Ecclesiæ, una Julii Martyris, Virginum choro venustata, alia beati Aaron, præclaro Canonicorum Ordine nobilitata, tertia vero metropolitana sede totius Cambriæ fuit insignita, de qua postmodum usque Meneniam sedes illa est translata. Hoc in loco Amphibalus Doctor Albani exstitit oriundus, hìc magni Arthuri, si fas sit credere, magnam curiam Legati adiere Romani. [*R.*] Est & alia urbs Legionum ejusdem nominis, ubi & præsens Chronica fuit elaborata, sicut per capitales hujus primi libri apices clarius patet. Urbs quidem in confinio Angliæ ad prospectum Cambriæ, inter duo marina brachia, Dee & Mersee, situata, quæ tempore Britonum caput fuit & Metropolis Venedociæ, id est, North-Walliæ; cujus fundator ignoratur. Nam intuenti fundamenta lapidum enormium videtur potius Romano seu Giganteo labore, quam Britannico sudore fundata exstitisse. Hæc aliquando vocata est Britannicè Caerthleon, Latine Legecestria, nunc autem dicta est Cestria, sive urbs Legionum, eo quod ibidem hiemarent legiones militares, quas Julius Cæsar ad subjugandam Hiberniam, & postmodum Claudius Cæsar ad subigendas Orcades Insulas inde transmiserat. Urbs itaque *ista*, quicquid de ea Willielmus Malmesburiensis ad aliorum relatum somniaverit, omni genere victualium abundat, farris, carnis, piscis, potissime Salmonis optimi copiosa: mercimonia varia recipit & refundit; quippæ quæ in suis confiniis salinas habet mineras & metalla, in hac urbe per Northimbros & Danos vicissim conquassata, sed per Elphedam tandem Merciorum Dominam egregie reparata & adaucta sunt, viæ subterraneæ Lapides opere mirabiliter testudinatæ, triclinia concamerata, insculpti lapides prægrandes antiquorum nomina præferentes, numismata quoque Julii Cæsaris, aliorumque illustrium inscriptione insignita, aliquando sunt effossa. Hæc urbs est, quam Rex Northimbriæ Ethelfridus contrivit, occidens juxta eam duo pene millia Monachorum Bangorensis Monasterii; hæc est inquam urbs ad quam venit aliquando Rex Edgarus, cum VII subregulis, in cujus urbis laudem Metricus quidam sic prorupit.

Cestria de Castro nomen quasi Castria sumpsit,
Incertum cujus hanc manus ediderit,
Hac Legecestria tunc est dicta, vel urbs Legionum,
Anglis & Cambris nunc manet urbs celebris.
In muris pendent lapides velut Herculis actus,
Agger & augetur tutior ut maneat.

Gaxula

Gaxula Saxonica super extant addita magnis,
Concava testudo bina latet sub humo.
Mineras profert salinas proxima tellus,
Quas spergit multis Gentibus occiduis.
Carnibus & farre, sic piscibus affluit urbs hæc.
Merces & Classes advehit unda mare,
Henrici quarti Godescalli Cæsaris olim,
Regis & Haraldi pulvis habetur ibi.
Mars & Mercurius Bacchus Venus atque Laverna,
Protheus & Pluto regna tenent inibi.
Ejus gens sequitur multum more Babilonis,
Quæ dum plus poterit, plus solet esse ferox.

De Provinciis & Comitatibus.

NOtandum est quod Anglia continet XXXII Shiras, & Provincias, quæ hodie dicuntur Comitatus, exceptis Cornubia & Insulis. [*Alfr.*] Nomina Comitatuum sunt ista. Kent, Southsex, Southereie, Hampteshire, Barrocshire, quæ sic denominatur à quadam nuda quercu in Foresta de Windesora, ad quam solebant Provinciales convenire in tractatibus habendis. Item Wiltshire, quæ quondam dicebatur Provincia Severiana, Somersete, Dorsete, Doeveneshire, sive Dovania. Hæ IX Provinciæ Australes prædictæ, quatenus flumen Thamisiæ eas secernit, à reliqua Anglia indicabantur olim illa lege, quæ vocabatur Westsaxenelaga, sed Estsex, Midelsex, Southfolc, Northfolc, Hertefordshire, Huntingdonshire, Northamptonshire, Cantebriggeshire, Bedefordshire, Buckinghamshire, Leicestreshire, Derbeishire, Notinghamshire, Lincolnshire, Yorkshire, Duremshire, Northumberlond, Caerlielleshire cum Cumberlond, Appelbyshire cum Westmerelond, Lancastreshire, quæ continet quinque modicas shiras; istæ XV Provinciæ prædictæ Orientales & Boreales indicabantur olim lege illa, quæ vocabatur Denelaga, sed Oxenfordshire, Warwickshire, Gloucestreshire, Wyrcestreshire, Herefordshire, Salopeshire, Staffordshire, Chestreshire, istæ VIII shiræ mediterraneæ & occidentales indicabantur olim Lege Marcia, quæ Anglice Merenlaga vocabatur. Est ergo sciendum, quod Provincia Eborum solummodo se extendit hodie ab arcu Humbræ fluminis, usque ad flumen Teyse. Et tamen sunt in ea XXII Hundredi, id est, Wapentakes: Hundredus autem Latinè, sive Cantredus Wallicè & Hibernicè, continet centum Villas. Wapentake Anglice idem est quod, arma capere, eo quod in primo adventu novi Domini solebant Tenentes reddere arma sua pro homagio. Duremshire se extendit à fluvio These usque ad flumen Tyne. Northumberlond propriè sumendo se extendit à flumine Tyne usque ad flumem Twidi, quod est principium Scotiæ. Si igitur plaga Northimbrana, quæ fuit olim ab Humbra usque Twidam, hodie pro unica Provincia seu Comitatu sicut antiquitus computetur, tunc sunt in Anglia solummodo XXII Shiræ. Si autem plaga Northimbrana dividatur in VI Provincias prædictas, quæ sunt Everwykshire, Duremshire, Northumburlond, Caerlielshire, Appelbyshire, Lancastreshire, tunc sunt in Anglia, præter Cornubiam & Insulas, XXXVI Shiræ, Provinciæ, sive Comitatus. Quas omnes fecit Rex Willielmus Conquestor describi, & per Hidas seu Carucatas demetiri; & inventi sunt Comitatus XXXVI & dimidium, Villæ vero *52080*, Ecclesiæ Parochiales *45002*, Feoda Militum *60015*. De quibus Religiosi habent *28015* Feoda; sed hodie nemoribus succisis, novalibusque procisis, multo plures sunt Hidæ & Villæ quam tunc erant.

De Legibus Legumque vocabulis.

SAncivit primum Leges in Britannia Dumwallo Molmucius, cujus Leges Molmutinæ dicebantur, usque ad tempora Willielmi Conquestoris satis celebres. Interque statuit, ut Civitates & Templa Deorum, viæque ad illa ducentes, ac aratra colonum, immunitate confugii gauderent. Deinde Marcia Regina Britonum, uxor Gintelini Regis, à qua provincia Merciorum putatur denominata, Legem edidit discretione & Justitia plenam, quæ Lex Marcia vocabatur: has duas Leges Gildas Historicus transtulit de Britannico in Latinum, & Rex Aluredus postmodum de Latino in Saxonicum, quæ Merchenelaga dicebatur. Ipse quoque Aluredus Legem Anglicè conscriptam superadiecit, quæ Westsexenelaga vocabatur. Tandem Danis in hac terra dominantibus tertia Lex emanavit, quæ Danelaga dicebatur. Ex his tribus Legibus Sanctus Edwardus tertius unam Legem communem edidit, quæ Leges Edwardi usque hodie vocantur. De quibus nonnulla vocabula adhuc frequentata cum eorum expositionibus hîc inserere dignum duxi, Mundbriche, id est, læsio Majestatis, Gallice Blesmure de Honour. Burghbriche, id est, læsio libertatis aut septi, Gallice Blesmure de Court ou de clos. Grithbriche, id est, fractio pacis. Miskenning, id est, variatio loquelæ in Curia. Scheawing propositio mercimonii, Gallice desplegure de marchandise. Hamsokne vel Hamfare, id est, insultus factus in domo. Forstawing, id est, coactio vel obsistentia facta in strata Regia. Frithsokne, id est, tutatio in jurisdictione, Gallice seurte en defens. Infangtef, pelfindeinward, id est, infra suum capere reum, Gallice, Dedeinz le seon atachement de Laron. Saka, id est, Jurisdictio, Gallice, Court Justice, forfeat ou acheson. Soka, id est, Secta curiæ, & inde dicitur Sokne; sed Sokne dicitur aliquando interpellatio majoris audientiæ. Wergelthef, id est, Solte de Laron eschape. Theam, id est, landare auctorem, Gallice, revocher garant, & quandoque dicitur sequela nativorum. Fyghtwit, id est, ferir per melle. Wardwite, id est, sursise de garde. Blodwit, id est, Amerciamentum pro effusione sanguinis. Flytwit, id est, emenda proveniens pro contentione. Leirwit, id est, emenda pro corruptione nativæ. Gultwit, id est, emenda pro transgressione. Scot, id est, Simbolum ad opus Ballivorum Domini. Hidage vel Taillage, id est, Taillagium de Hidis Terrarum. Danegeld, id est, Taillagium datum Danis, id est, III^{d}. de qualibet Bonata terræ. Wapentake & Hundredus idem sunt, quia procinctus centum Villarum solebat reddere arma in adventu Domini. Lestage, id est, Consuetudo exacta in Nundinis & Mercatis. Stalage, id est, Exactio pro statione in plateis tempore Nundinarum.

De Regnis Regnorumque limitibus, [Alfr.]

INconcussa stetit apud Britones Insulæ Monarchia, à primo scilicet, Bruto, usque ad Julium Cæsarem, à quo Julio usque ad Severum hæc Insula Romanis fuit vectigalis, & subacta. Reges tamen habuit ex seipsa à Severo quoque usque ad ultimum municipem Gratianum: deficiente Britonum successione, Romani in ea regnaverunt, viz. à tempore Julii Cæsaris, per CCCCLXX annos ferme. Romanis tandem propter itineris longitudinem, seu propter inevitabiles aliunde occupationes, regnare desistentibus, Scoti & Picti Britanniam, omni armato milite per abductionem Maximi Tiranni vacuatam, diutius afflixerunt, quousque Saxones à Britonibus invitati

vitati contra Pictos, Regem Hibernicum Gurmundum cum Pictis suis, & ipsos Britones cum Caretico Rege suo de Loegria expulsos, usque in Cambriam profugassent. Sic Saxones victores effecti, prout quæque provincia potentior erat, Reges proprios sibi constituentes, terram Angliæ in VII Regna diviserunt, quæ tamen postmodum successive in unam Monarchiam sub Principe Adelstano coierunt. Dani tamen à diebus Athelwulfi patris Aluredi, usque ad tempora Regis Edwardi tertii, per CLXX circiter annos, terram hanc jugiter infestaverunt, sed per XXX annos in ea continue regnaverunt. Post Danos vero Sanctus Edwardus tertius XXIII annis & paulo plus, & post eum Haroldus IX Mensibus regnum tenuit, post quos Normanni in ea usque hodie præsederunt. Quod quamdiu tenebunt in posterum, novit ille qui nihil ignorat. [*R.*] De VII vero Regnis prædictis, eorumque limitibus, quando inceperunt, quantumve duraverunt, aliqua breviter hìc perstringam. [*Alfr.*] Primum Regnum fuit Cantuariorum, ab Australi Oceano usque ad flumen Thamisiæ protensum. In quo primus Hengistus sub anno Domini secundum Dionysium CCCCLV. regnare cœpit; & duravit Regnum illud per annos CCCLVIII. sub Regulis XV; donec, Baldredo expulso, Egbertus Rex Westsaxonum illud Regnum suo annecteret Imperio. Secundum Regnum fuit Southsaxoniæ, habens ab Oriente Cantiam, ab Austro mare & Vectam Insulam, ab Occidente Hampteshire, ab Aquilone Southeram. In quo primus Elle cum tribus filiis suis, XXX°. ab adventu Anglorum anno, cœpit regnare. Quod quidem Regnum cito post in aliorum Regna transivit. Tertium Regnum fuit Estsaxoniæ, habens ab Oriente Gallicum mare, ab Occidente Pagum London, ab Austro Thamisiam, ab Aquilone Southfolk; cujus loci Reges, à primo Saberto usque ad tempora Dacorum, per X Reges fere sub aliis Regibus parebant; frequentius tamen & diutius Regibus Merciorum subiacebant; donec Rex Westsaxonum Egbertus Regnum illud suo annecteret Imperio. Quartum Regnum fuit Estanglorum, comprehendens Northfolc, & Southfolc; habens ad Orientem & Aquilonem mare, ad circuitum Cantebriggeshire, ad Occidentem Fossam Sancti Edmundi & Hertfortshire, ad Austrum Estseex. Et duravit hoc Regnum sub XII Regulis, donec occiso Rege Edmundo, Dani utrumque Regnum Estanglorum & Estsaxonum sibi usurparent. Quibus postmodum Danis, aut fugatis, aut subactis, Rex Edwardus Senior ambo illa Regna suo annexuit Imperio. Quintum Regnum fuit Westsaxonum, omnium Regnorum durabilius, habens ab Oriente Southsaxonum, ab Aquilone Tamisiam, ab Austro & Occidente Oceanum, viz. usque ad ultimum finem Cornubiæ. In quo cœpit Regnare Cordicus cum filio suo Kinrico, anno Domini secundum Dionysium CCCCCXIX, ab adventu Anglorum LXXI. In quod Regnum cætera Regna transierunt. Sextum Regnum fuit Merciorum, cæteris Regnis magis spaciosum, cujus limites fuerunt ad Occasum flumen Deæ, juxta Cestriam, & flumen Sabrinæ, juxta Salopiam, usque Bristolliam. Ad Ortum vero mare Orientale, ad Austrum flumen Thamisiæ usque London, ab Aquilone flumen Humbræ, descendendo Occidentaliter usque ad flumen Mersee, quousque juxta Cornu Wirhalliæ descendat in mare Occidentale. In hoc Pago Regnavit primo Penda filius Wibbæ, anno Domini secundum Dionysium DCXXVI, ab adventu Anglorum CLXXV, stetitque hoc Regnum sub Regibus XVIII per annos circiter CCLXIII, usque ad ultimum Colwulfum, cui Dani, expulso Burdredo Rege, Regnum illud tradiderant custodiendum. Verum Rex Westsaxonum Edwardus senior, expulsis Danis, Regnum Merciorum suo annexuit Imperio. Erat tamen hoc Regnum in sui primordio in tres partes divisum, scilicet in Occidentales Mercios, in Mediterraneos, & Orientales Mercios. Septimum Regnum Northimbrorum fuit, cujus limites fuerunt ab Ortu & Occasu Oceanus, ab Austro flumen Humbræ, descendendo versus Occidentem, per fines Comitatuum Nothinghamiæ, & Derbeiæ, us-

que ad flumen de Mersee. Ab Aquilone autem mare Scoticum, quod Scotice dicitur Forth, Britannice Werid, Anglice Scotisshsee. Hoc autem Regnum Northimbrorum primitus divisum fuit in duas Provincias; in Deiram ad Austrum, & in Berniciam ad Aquilonem, quæ duo Regna flumen Tyne tunc temporis diviserat. Nam Regnum Deirorum à fluvio Humbræ usque ad flumen Tyne extendebatur; Regnum vero Berniciorum à flumine Tyne usque ad mare Scoticum prædictum porrigebatur; & quando Picti ibidem morabantur, sicut patet per [*Bed. li. 3. ca. 2.*] ubi dicit quod Ninian vir Sanctus convertit Australes &c. In Bernicia cœpit primum regnare Ida, anno Gratiæ secundum Dionysium DXLVII. In Deira vero Rex Elle, anno Gratiæ DXLIX. Quæ duo Regna sub duobus Regibus, ut præmittitur, interdum divisa, quandoque sub uno Rege redintegrata, cucurrerunt sub Anglis Regibus quasi XX, per annos CCCXXI. Demum Osbricto & Elle IX°. anno regni sui per Danos occisis, Northumbria vacavit sine Rege VIII annis; & tunc Dani regnaverunt in ea XXXVI annis, usque ad Monarchiam Regis Adelstani, qui sub anno Domini DCCCXXVII. subactis Danis, Wallis, & Scotis Regibus, solus & primus Monarchiam Angliæ tenuit. Quod autem fluvius de Mersee fuit aliquoties terminus & limes Merciorum & Northimbrorum patet dupliciter; primo per significationem vocabuli. Nam Anglice Mersee sonat terminans mare, quia disterminabat unum Regnum ab alio. Item in Chronicis Henrici & Alfridi habetur, quod Rex Edwardus Senior firmavit Castrum apud Mamcestriam, in terra Northimbrorum, sed constat quod urbs Mamcestriæ vix distat III millibus à fluvio Mersee.

De Episcopatibus & sedibus. [Alfridus.]

SEdes Archiepiscoporum in Britannia tres fuerunt tempore Lucii Regis Britonum Christiani primi. Viz. apud Londoniam, apud Eborum, apud Caerust urbem Legionum in Glammorgancia, quibus tunc subiecti fuerant XXVIII Episcopi, Flamines tunc vocati, videlicet, Londonii Metropolitano Cornubia & tota Loegria usque ad flumen Humbræ; Eboracensi vero tota terra Northimbrana ab arcu Humbræ fluminis, cum tota Albania; urbi Legionum subiacuit tota Cambria, VII tunc Episcopis, nunc vero IV suffraganeis insignita, quam flumen Sabrinæ tunc secernebat à Loegria. [*W. de Pont. li. p.*] Sed temporibus Saxonum, quamvis beatus Gregorius privilegium Archiepiscopale Londonio concesserit; Augustinus tamen ab eo missus, sedulitate Hospitis sui Regis Ethelberti, Civiumque Cantuariensium charitate captus, Metropolitanam sedem post mortem Gregorii ad Cantuariam transtulit, ubi usque hodie permansit, nisi quod medio tempore Offa Rex Merciorum Cantuaritis infensus honorem primatus ab eis tulit, & Lichefeldensem Episcopum Aldulphum, annuente Adriano Papâ muneribus fortassis inclinato, Archiepiscopali Pallio pro tempore suo decoravit. Quod tamen sub Kenulpho Rege restitutum est. Eboracensis honor ab initio usque hodie ibidem duravit, quamvis Albania processu temporis ab ejus subjectione se subtraxit. [*Gir. in itin. li. 2.*] Ab urbe autem Legionum usque ad Meneviam, quæ est ad Occidentem Demeciæ supra Hibernicum mare sita, translata est sedes Metropolitana, tempore Sancti David sub Arthuro Rege; à cujus tempore usque ad Sampsonem Archiepiscopum sederunt XXIII Archiepiscopi. Tandem ingruente per Cambriam flava peste, quam ictericiam vocant, Sampson Episcopus sumpto secum Pallio Armoricam Britanniam adiit, ac sedi Dolensi præsedit, à quo tempore usque ad dies Henrici primi Regis Angliæ sederunt apud Meneviam,

quæ

quæ Sancti David dicitur, xxi Episcopi, vel propter ignaviam, vel propter paupertatem, pallio carentes; semper tamen usque tunc Episcopi Walliæ à Menevensi fuerunt consecrati; & ipse similiter ab aliis Walliæ Episcopis tanquam suffraganeis fuerat consecratus, nulla penitus alterius Ecclesiæ facta professione, vel subjectione. Cæteri vero succedentes Episcopi, Regio urgente mandato, Cantuariæ consecrationem recipiunt, in cujus investituræ & subjectionis signum Bonifacius Archiepiscopus Cantuariæ, tempore Henrici secundi crucis Legatione fungens, in singulis Ecclesiis Cathedralibus Cambriæ primus omnium Cantuariæ Archiepiscoporum Missam solemniter celebravit. [*R*.] Sed hodie in tota Anglia solummodo duo sunt primates, Cantuariæ & Eborum; Cantuariensi xiii in Anglia, & iv in Wallia Episcopi sunt subjecti, Eborum vero duos duntaxat habet Suffraganeos, scil. Cardiliensem & Dunelmensem. De quorum omnium successivis sedium institutionibus hîc per Ordinem [quædam] sunt tangenda; ubi est advertendum, quod in primitivâ Anglorum Ecclesia Præsules in locis humilibus, tanquam contemplationi & devotioni aptis, sedes suas statuerunt, sed, tempore Willielmi Conquestoris, ex Canonum Decreto edictum est, ut Episcopi de villulis ad urbes transirent, unde factum est ut Dorcestrensis sedes ad Lincolniam migraret, Lichetfeldensis ad Cestriam, Thedfordensis ad Norwicum; Shirburnensis ad Sarum, Wellensis ad Bathoniam, Cornubiensis ad Excestriam, Selesiensis ad Cicestriam. [*De Episcopis Australibus.*] Roffensis itaque præsul, qui Parochiam non habet, sed Capellanus Archiepiscopi Cantuariæ, ab initio suæ institutionis per Cantuariensem Augustinum factæ usque ad dies nostros, nusquam sedem mutavit; Cicestrensis vero, qui solis Southsaxonibus & Vectæ Insulæ præsidet, primo apud Selyseie, quod sonat Insula Vituli Marini, tempore Theodori Archiepiscopi sedem habuit, & à primo Wilfrido usque ad ultimum Stigandum cccxxxiii annis sub xx Episcopis ibidem duravit. Tandem Stigandus, Edicto Regis Willielmi Conquestoris, sedem Seleise transtulit ad Cicestriam.

De Episcopis Occidentalibus. [Wills.]

MEmorandum est, quod tota Westsaxonica Provincia unicum ab initio usque ad adventum Theodori habuit Episcopum, primus autem Birinus, largiente Rege Westsaxonum Kingillo, statuit sedem apud Dorcestriam, villam humilem, ad Austrum Oxoniæ, juxta Wallingford, inter collapsus duorum fluminum Thamæ & Ysæ sitam. Birino autem defuncto, Kenwalcus Rex statuit sedem apud Wintoniam; sicut & pater suus aliquando fecisse proposuerat, ubi Gilbertus natione Gallus præsedit primus toti provinciæ Westsaxonicæ; ex quo tempore urbs & sedes Dorcestrensis pertinuit ad provinciam Merciorum, eo quod urbs illa sita sit infra Thamisiam, qui fluvius disterminat Mercios à Westsaxonibus; post Agilbertum de Wintonia expulsum, præsedit Wine natione Anglus, à quo putant quidam urbem Wintoniæ denominatam fore Winecestria, quasi Cestria, id est, urbs Wine: ipso tandem expulso successit Leutherius, nepos Agilberti prædicti, post quem Hedda aliquandiu sedem tenuit. Quo defuncto Theodorus Archiepiscopus duos præsules ad Provinciam Westsaxoniæ ordinavit, Danielem apud Wentam, cui subjecti fuerant duo Pagi Soutthreriæ & Southamptelhiriæ: Aldelmum quoque ad sedem Shirburnensem ordinavit, cui tunc subjacuerunt sex Pagi, Barrocensis, Wiltonensis, Somersetensis, Dorsetensis, Devoniensis & Cornubiensis. Deinde tempore Edwardi Senioris ad has duas additæ sunt aliæ tres sedes, Edicto Formosi Papæ, videlicet, Wellensis, cui subjacuit Somersete, Cridiensis, cui subjacuit

cuit Devonia; & Cornubiensis, apud Sanctum Petroclum seu Sanctum Germanum, cui subjacuit Cornubia. Nec multo post sexta sedes posita est apud Ramysburiam, cui subjacuit Pagus Wiltoniæ: postremo Edicto Willielmi Regis Conquestoris omnes hæ sedes, excepta Winton, de villis ad urbes sunt translatæ. Nam Shirburnensis & Ramysburensis transierunt ad Sarum, cui usque hodie subjacent Pagi Barrocensis, Wiltonensis, Dorsetensis Provinciæ, Wellensis quoque sedes transiit ad Bathoniam, cui usque hodie subjacet Pagus de Somersete, Cridiensis & Cornubiensis migraverunt ad Excestriam, cui subjacent Devonia & Cornubia.

De Orientalibus Episcopis. [Will.]

OBservatum est quod Estsaxones ab initio usque modo semper paruerunt Londoniensi Præsuli, sed provinciæ Estanglorum, quæ continent Northfolc & Southfolc, præfuit primo apud urbem Dommic unicus Episcopus Felix quidam Burgundus XVII annis, post quem Thomas quinque annis, post quem Bonefacius XVII annis; deinde Bisi per Theodorum institutus, quousque prospera valetudo permitteret, provinciam solus rexit, post quem duo Episcopi per CXLIII annos usque ad tempora Egberti Regis Estsaxonum provinciam illam rexerunt, unus apud Dommuc, alter apud Elmham, post dies tamen Ludecani Regis Merciorum mansit tantum una sedes apud Elmham, usque ad quintum annum Willielmi Conquestoris, quando Herfastus, XXIII[us]. Orientalium Episcopus, sedem suam Elmhamensem transtulit ad Tedford. Ac successor ejus Herebertus Losinga, licentia Regis Willielmi Ruphi, sedem Tedfordensem transtulit ad Norwicum; sedem autem Heliensem, quæ huic de prope est, Rex Henricus primus IX°. Regni sui anno instituit, subjecta ad hoc Provincia Cantebrigge, quæ prius fuerat pars Episcopatus Lincolniæ, in cujus rei compensationem dedit Henricus Rex Episcopo Lincolniæ Regiam urbem suam de Spalding.

De Episcopis Merciorum. [Wills.]

NOtandum est hic solerter, quod sicut Merciorum Imperium pro tempore fuerat semper amplissimum, ita & in plures Episcopatus divisum, præsertim animositate Regis Offæ, qui XXXX annis imperans Merciis, transtulit ad Lichetfeldiæ honorem Cantuariæ Metropolitanum, annuente ad hoc Papa Adriano. Igitur Provinciæ Merciorum & Lindisfarorum primis annis Christianitatis, tempore regis Wulfarii, unicus fuit Episcopus apud Lichetfeldiam, Duina primus, Celath secundus, ambo Scoti, post quos tertius Trumhere, quartus Jarumannus, quintus Cedda. Sed tempore Ethelredi fratris Wlferi, Cedda mortuo, substituit Theodorus Archiepiscopus Winfridum Diaconum Ceddæ, quem tamen postmodum ratione cujusdam inobedientiæ deposuit, substituens Sexwulfum Abbatem de Medehamstede, quod nunc de Burgo dicitur. Sed post IV[tum] Sexwulfi annum ordinavit Theodorus Provinciæ Merciorum V Episcopos, scilicet, Bosel ad Wigorniam, Cudwinum ad Lichetfeldiam, Sexwulfum prædictum ad Legecestriam, quæ nunc Cestræ dicitur, Ethelwinum ad Lindeseiam, apud urbem Sideneiam; Eatam quoque Monachum de Monasterio Hildæ, apud Whiteby sumptum, ordinavit ad Dorcestriam, juxta Oxoniam, quæ & Dorkinga tunc dicebatur. Et sic sedes Dorcestrensis, quæ tempore Sancti Birini spectabat ad Westsaxonicos, à tempore Theodori Archiepiscopi spectabat ad Mercios. Ipse quoque Sexwulfus Episcopus, Cantia per Regem Merciorum Etheldredum vastata, Puctam Roffensem Episcopum de

Cantia

Cantia venientem ordinavit primum Herefordiæ Episcopum. Sexwlfo tandem defuncto successit Hedda, apud Lichetfeldiam, & Wilfridus de Northumbria diu profugatus successit apud Legecestriam, quæ modo Cestria dicitur: post duos tamen annos, defuncto Rege Northumbriæ Alfrido, Wilfridus ad propriam sedem Hagustaldensem rediit, & sic Hedda ambas parochias, scilicet, Legecestrensem & Lichetfeldensem tenuit; post quem Albinus, qui & Wor; post quem tres successerunt, scilicet, Totta apud Legecestriam, Wytta apud Lichetfeldiam, Eata adhuc in Dorcestriam remanente, cujus sedem eo defuncto præsules Lindisienses per CCCLIV annos tenuerunt, donec Remigius, licentia Regis Willielmi primi, sedem transferret ad Lincolniam. Sed tempore Regis Edgari Leofwinus Præsul conjunxit ambas parochias Cestrensium & Lindisfarorum quoad ipse viveret.

De Episcopis Northimbranis. [Wills.]

APud Eboracum unica sedes primo fuit per totam provinciam Northumbranam, quam Paulinus primus à Dorobernensi Justo ordinatus VII annis tenuit. Deinde occiso Rege Northumbriæ Edwino, turbatisque rebus, recessit Paulinus navigio ad partes Cantiæ unde primo venerat, sumpto secum Pallio. [*W. li. 3.*] Sicque cessavit Præsulatus Eborum XXX annis, usus vero Pallii cessavit ibidem CXXV annis, donec Egbertus Episcopus, & frater Regis terræ, auctoritate Papali Pallium recuperaret. [*R.*] Regnante interim Sancto Oswaldo præfuit Aidanus Scotus apud Bernicios, post quem Finanus, post quem Colmannus. [*W. v. supra.*] Quo tandem ad Scotiam indignanter recedente, eo quod de illegitima Paschæ observatione per Wilfridum fuerat redargutus, XXX°. post Paulini recessum anno Wilfridus ad sedem Eboracensem institutus est. [*Beda li. 4.*] Sed ipso circa suam consecrationem apud Gallias diutius demorante, ad instigationem quartadecimanorum Cedda de Monasterio suo Lestingensi sumptus, annuente Rege Oswi, subintrusus est. Quo tandem post triennium per Theodorum Archipræsulem amoto, & ad provinciam Merciorum assignato, Wilfridus per Theodorum restitutus est: sed & ipse tandem, propter quasdam simultates inter ipsum & Regem Oswi exortas, post decimum officii sui annum, cooperante & corrupto Theodoro, à sede sua expulsus est. Ordinavitque tunc Theodorus ad Regis instantiam Bosam apud Eborum, Tunbertum apud Hagustaldensem Ecclesiam, Eatam apud Lindisfarnensem Ecclesiam, quæ est Haly Elond, in flumine Tuidi, quam sedem Aidanus primo fundaverat, Eadhedum vero de Lindeseie reversum præfecit Ripensi Ecclesiæ, ubi Wilfridus quondam Abbas fuerat, Trunwinum autem destinavit ad terram Pictorum, in Finibus Anglorum juxta Scotiam, in loco qui Candida Casa, seu Whiterne dicitur, ubi Sanctus Ninianus Brito primus Fundator & Doctor exstiterat. Sed hæ omnes sedes, excepta Eborum, paulatim defecerunt. Nam sedes Candidæ Casæ, quæ tunc ad Anglos spectabat, aliquot annis sub X Episcopis durabat, donec depopulatione Pictorum à ditione Anglorum omnino deficeret: Hagustaldensis vero & Lindisfarnensis sedes, quæ vicissim unica erat sub IX. Episcopis, XC ferme annis usque adventum Dacorum duravit. Quo in tempore Hingar & Hubba, Ardulfus Episcopus diu cum Corpore Cuthberti vagabatur, usque ad dies Aluredi Regis Westsaxonum, quando sedes Lindisfarnensis apud Kunegestriam, sive Cunnigisburgh ponebatur, qui locus hodie dicitur Ubbeford, super Tuedam. Tanden XVII. anno Regis Egelredi, filii Edgari, sedes illa usque Dunelium translata est, & Corpus Cuthberti ibidem reconditum est per Edmundum Episcopum: ex tunc defecit omnino sedes Hagustaldensis & Lindisfarnensis. Henricus autem primus, nono Regni sui anno, instituit novam sedem apud Caerliell.

De Numero sedium Episcopalium.

CAntuariensis Metropolis habet sub se XIII Episcopos in Anglia, & IV in Wallia, viz. Roffensem soli Cantiæ præsidentem; item Londoniensem, qui præest Estsaxoniæ, Middelsexiæ, & medietati Herfordshiriæ; item Cicestrensem, soli Southsaxiæ, & Vectæ Insulæ præsidentem; Wintoniensem, qui præest Hampteshiriæ, & Southeriæ; Saresburiensem, qui præest Dorsetensibus, Barrokshiriæ, & Wilteshiriæ; Excestrensem, qui præest Dovoniæ & Cornubiæ; Bathoniensem, qui præest Somersetensibus; Wigorniensem, qui præest Glovernensibus, Wigorniensibus, & dimidiè Warwicensibus. Herfordensem, qui præest Herfordensibus, & partim Salopshiriæ; Cestrensem sive Coventrensem & Lichetfeldiensem, qui præest Cestriæ, Staffordiæ, Derbeiæ; dimidium Warwicensem, partim Salopiæ, partim Lancastreshiriæ, viz. à flumine de Mersee usque flumen de Rippul; Lincolniensem, qui provinciis præest, quæ sunt inter Thamisiam & Humbram, viz. Lincolniæ, Leicestriæ, Northamptoniæ, Huntingdon, Bedeford, Buckingham, Oxoniæ, & dimiæ Hertfordshiriæ; Heliensem, qui præest Cantebriggeshiriæ, præter Merlond; Norwicensem, qui præest Merlond, Norfolchiæ, & Soutfolchiæ. Item Cantuariensis habet in Walliâ IV Suffraganeos, scil. Landavensem, Minevensem, Bangoriensem, & Sancti Asaph. Eboraci autem Metropolis hodie tantum duos sub se habet Episcopos, scil. Dunelmensem & Carduliensem. [*R.*] Cum igitur duo in Anglia solummodo sunt Primates, Cantuariensis, qui dicitur Primas totius Angliæ, & Eborum qui Primas Angliæ dicitur, quid unus alteri debeat, & in quibus subjacere teneatur, in subsequentibus circa annum Domini CLXXII plenius continetur, ubi, coram Rege Willielmo primo & Angliæ Præsulibus, ex mandato Papæ inter præfatos Primates causa ventilata, decretum est ut Eboracensis in his quæ ad cultum catholicum pertinent Cantuariensi subjaceat: ita viz. ut ubicunque in Anglia Cantuariensis Concilium cogere voluerit, Eboracensis cum suis suffraganeis adesse teneatur, & Canonicis Decretis obedire; obeunte autem Cantuariensi Eboracensis Dorobermiam veniet, Electum cum cæteris Episcopis in Primatem proprium consecrabit. Quod si Eboracensis obierit, successor ejus ad Cantuariensem accedet, & ordinationem ab eo recipiet, faciendo Juramentum cum professione de Obedientia Canonica. Inferius autem circa annum Domini MCXCV. sub tempore Regis Richardi, ponuntur rationes pro parte & jure utriusque Primatis facientes. Nec non & à tempore Conquestus usque ad tempora ultimi Henrici Regis, sub diebus Thurstini, Thomæ, & aliorum Eborum Pontificum, quid alter Primas alteri fecerit, quomodo quoque alter alterius manum subterfugerit, plenius edocetur; præsentem vero locum, cum prologi magis quam pleni tractatus vicem gerat, præfatis rationibus amplius onerare nimis foret tædiosum.

A quot, quando, & quibus hæc terra sit Inhabitata Gentibus.

HÆc Insula in primis Britones Incolas habuit, qui anno Hely sacerdotis XVIII, tempore Regis Latinorum Silvii Posthumi, post Troiam eversam anno CCCCIII, ante urbem Romam conditam CCCCXXXII. [*Bed. li. p.*] De tractu Armorico advecti Australes Insulæ partes diu tenuerunt. Contigit postmodum, tempore Vespasiani Ducis Romani, Gentem Pictorum de Schicia longis navibus Oceanum ingressam, circumagente flatu Ventorum,

torum, oras Boreales Hiberniæ intrasse, atque inventa ibi Scotorum gente, sedes sibi petivisse, nec impetrare potuisse. Nam cum Hibernia, ut Scoti asserebant, ambas gentes capere non posset, Scoti remiserunt Pictos ad septentrionales partes Britanniæ, opem contra Britones adversantes, si insurgerent, promittentes: uxoresque illis de filiabus suis ea conditione tradiderunt, ut ubi res veniret in dubium, magis de fœminea prosapia quam de masculina Regem sibi eligerent. [*Gaufr.*] Tempore autem Vespasiani Cæsaris, regnante apud Britannos Mario filio Arviragi, Rodricus quidam Rex Pictorum de Scythia veniens cœpit Albaniam devastare, quem Marius interficiens dedit devicto populo, qui cum Rodrico venerat, Borealem partem Albaniæ, quæ Catanesia dicitur, ad inhabitandum. Illi vero uxoribus carentes, cum de natione Britonum uxores habere non possent, transfretantes Hiberniam Hiberniensium filias sibi copularunt, eo tamen pacto ut sanguis maternus in successionibus præferretur. [*Gir. de p. c. 17.*] Servius tamen super Virgilium dicit Pictos esse Agathyrsos, sedesque quondam circa paludes Scythicas habuisse. Et dicuntur Picti quasi stigmatizati seu cauteriati, propter abundantiam fleumatis, quia ubi ex crebris stigmatibus cicatrices obducuntur, corpora quasi picta redduntur. Suntque isti populi idem quod Gothi. Nam cum Maximus Tyrannus de Britannia in Galliam cum omni armato terræ milite ad occupandum Imperium transvectus fuisset, Gratianus & Valentinianus fratres Imperiique consortes, Gentem hanc Gothicam, in rebus bellicis fortem & strenuam, beneficiis & blanditiis allectam, à Scythiæ finibus in Boreales Britannicæ partes ad infestandos Britones omni armato milite tunc nudatos navigio transmiserunt; sicque de prædonibus accolæ effecti usurpatas sedes Aquilonales tenuerunt. [*Gaufr.*] Carausius Tyrannus dolo Pictorum, qui in auxilium Bassiani venerant, ipsum Bassianum interfecit, deditque Pictis locum mansionis in Albania: ubi permixti cum Britonibus per subsequens ævum permanserunt. [*R.*] At cum Picti Boreales prius Albaniæ partes occupassent, videtur quod locus mansionis, quam Carausius iste dedit Pictis, sit pars Austrina Albaniæ, à muro scil. Romani Operis transversa usque ad mare Scoticum protensa, in quo continetur Galwodia & Lodoneia, [*de quibus Bed. li. 3. c. 2.*] sic loquitur, Nivianus vir Sanctus convertit Australes Pictos &c. Hunc tandem pagum Saxones supervenientes fecerunt pertinere ad provinciam Northimbrorum Berniciorum, donec Kinadius Alpini filius Rex Scotorum, deletis Pictis, illud Territorium, quod est inter Twedam & mare Scoticum, fecerat suo Regno pertinere. [*Bed. li. p. c. p.*] Processu vero temporis Scoti Duce Reuda de Hibernia, quæ proprie Scotorum propria est, egressi, vel amicicia vel ferro sibimet juxta Pictos sedes statuerunt, ad septentrionalem partem sinus maris, qui ab Occidente in terra longo spatio irrumpentes Britones antiquitus secernebant à Pictis, à quo Duce Reuda Scoti vocabantur Dalrendini. Nam lingua eorum Dal partem significat. [*Gir. de. p.*] Picti quia uxores, quas de Britonibus habere non poterant, de Scotis Hiberniensibus obtinuerant, eos ad cohabitandum, allexerunt, terramque maritimam ubi mare angustum est, quæ nunc Galwodia dicitur, eis concesserunt. [*Marianus*] Apud Argail applicuerunt Scoti, qui & Hibernienses, quod sonat Latinè Margo Scotorum, eo quod Scoti ibidem applicarent ad faciendum damna Britannis, vel quia locus ille proximior est Hibernicis ad applicandum. [*Bed. li. p.*] &c. Scoti tertiam in Britannia post Britones & Pictos gentem addiderunt, [*R.*] Tandem Saxones contra Scotos & Pictos à Britonibus invitati, expulsis Britonibus usque in Cambriam, terram paulatim occupantes, & usque ad mare Scoticum fines suos dilatantes, quartam in Insula gentem fecerunt, [*Bed. li. 5. c. 9.*] Quia Angli seu Saxones à Germania originem duxerunt, hactenus à vicina gente Britonum corrupte Garmanni nuncupantur, [*R.*] Veruntamen circa annum gratiæ DCCCum. Egbertus Rex Westsaxonum jussit omnes indigenas vocari Anglos.

glos. [*Alfr.*] Dani denuo cc ferme annis, à tempore ſcil. Egberti uſque ad tempora Sancti Edwardi terram conterentes quintam in Inſula gentem fecerunt, ſed & illi poſtmodum defecerunt. Poſtremo Normanni ſub Duce Willielmo, ſubjugatis Anglis, terram uſque hodie poſſidentes ſextam in Inſula gentem fecerunt. Sed & Flandrenſes, tempore Regis Henrici primi, in magna copia juxta Mailros ad Orientalem Angliæ plagam habitationem pro tempore accipientes, ſeptimam in Inſula gentem fecerunt; jubente tamen eodem Rege, ad Occidentalem Walliæ partem, apud Hanerford, ſunt tranſlati, [*R.*] Sicque Britannia modo, deficientibus omnino Danis, & Pictis, his quinque nationibus habitatur in præſenti, viz. Scotis in Albania, Britonibus in Cambria, Flandrenſibus in Weſtwallia, Normannis & Anglis permixtim in tota Inſula; cum igitur de ſubtractione Danorum, quoad modum & eventum, apud Hiſtoricos nulla ſit hæſitatio, qualiter Picti defecerint modo ſit agendum. [*Gir. p. c. 17.*] Occupata aliquando à Saxonibus Britannia, ſtabilique cum Pictis pace firmata, Scoti, qui Pictis adjuncti ſupervenerant, videntes Pictos quamquam pauciores, tamen armis & animo præſtantiores, ad ſolitas tanquam ſibi innatas proditiones, quibus cæteris præminent gentibus, recurrerunt. Convocatos namque tanquam ad convivium Pictorum Magnates, captata crapulæ oportunitate, extractione clavorum, qui tabulata tenebant, in Bancorum concavitate ſedebant, mira decipula poplice tenus communiter & improviſe lapſos, ſtatim trucidarunt; ſicque ex duobus populis gens bellicoſior totaliter evanuit, altera vero gens Scotorum longe impar, ex tali proditione emolumentum quodammodo conſequuta, totam terram illam, quam à nomine ſuo Scotiam vocaverunt, uſque hodie poſſident. Quibus eo tempore diebus, viz. Regis Edgari, Kinadius Alpini filius poſſidens, Pictaviam invaſit, Pictos delevit, ſexies Saxoniam debellavit, & terram omnem à mari Scotico uſque ad flumen Tuedæ uſurpavit.

De Incolarum Linguis. [R.]

UT Patet ad ſenſum quot in hac Inſula ſunt gentes, tot gentium ſunt Linguæ, Scoti tamen & Wallani, utpote cum aliis Nationibus impermixti, ad purum pene priſtinum retinent idioma, niſi forſan Scoti ex convictu Pictorum, cum quibus olim confederati cohabitabant, quippiam contraxerint in ſermone. Flandrenſes vero, qui occidua Walliæ incolunt, dimiſſa jam barbaria, Saxonice ſatis proloquuntur. Angli quoque, quamquam ab initio tripartitam ſortirentur linguam, Auſtrinam ſcil. & Mediteraneam & Borealem, veluti ex tribus Germaniæ populis procedentes, ex commixtione tamen primo cum Danis, deinde cum Normannis, corrupta in multis propria lingua, peregrinas jam captant boatus & garritus. Hæc quidem nativæ linguæ corruptio provenit hodie multum ex duobus, quod viz. pueri in ſcholis contra morem cæterarum nationum à Normannorum adventu, derelicto proprio vulgari, conſtruere Gallice compelluntur. Item quod filii Nobilium ab ipſis cunabulorum crepundiis ad Gallicum idioma informantur. Quibus profecto rurales homines aſſimulari volentes, ut per hoc ſpectabiliores videantur, Francigenari ſatagunt omni niſu. Ubi nempe mirandum videtur, quomodo nativa propria Anglorum lingua, in unica Inſula coartata pronunciacione ipſa ſit tam diverſa, cum tamen Normannica lingua, qua adventitia eſt, univoca maneat penes cunctos. De prædicta quoque lingua Saxonica tripartita, quæ in paucis adhuc agreſtibus vix remanſit, Orientales cum Occiduis tanquam ſub eodem Cœli Climate lineati, plus conſonant in ſermone, quam Boreales cum Auſtrinis. Inde eſt quod Mercii ſive Mediterranei

terranei Angli, tanquam participantes naturam extremorum, collaterales linguas, Arcticam scilicet, & Antharcticam melius intelligunt, quam adinvicem se intelligant jam extremi. [*W. de pon. li. 3.*] Tota lingua Northumbrorum maxime in Eboraco ita stridet incondita, quod nos Australes eam vix intelligere possumus, quod puto propter viciniam barbarorum contigisse, & etiam propter jugem remotionem Regum Anglorum ab illis partibus, qui magis Austrum diversati, si quando Boreales partes adeunt, non nisi magno auxiliatorum manu pergunt. [*R.*] Frequentioris autem moræ in Austrinis partibus quam in Borealibus causa potest esse, gleba feracior, plebs numerosior, urbes insigniores, portus accommodatiores.

De Incolarum Moribus.

SIgnificatis superis utcumque Wallanorum & Scotorum moribus, jam de Ritibus permixti Anglorum populi erit perorandum. [*Gir. in itin.*] Et quidem Gens illa Flandrensis ad Occidentem Walliæ, quasi Anglica jam convictu est effecta, fortis est & robusta, bellico conflictu Cambrensibus infestissima, lanificiis & mercimoniis usitatissima, ad subeundem Terræ Marisque pericula pro lucro captando promptissima, vicissim pro loco & tempore nunc ad arma, nunc ad aratra accommoda. De qua gente mirandum videtur, quod in armis arietum dextris carne nudatis, & non assis sed elixis, futura prospiciunt, præsentia, & præterita; sed loco absentia, quasi quodam Spiritu vatidico & arte miranda, pacis & guerræ signa, Regni statum, cædes, & adulteria, rimularum & notularum indiciis declarant. [*R.*] Reliqua vero gens Anglorum Loegriam inhabitans, utpote Insulana, permixta, & à primitivis scatebris longius derivata, proprio motu, etiam sive alieno hortatu, facile flectitur ad opposita: adeo quoque quietis impatiens, curæ æmula, ocium nauseat, [*W. de pon li. 3.*] ut cum Hostes externos funditus depresserit, ipsa mutuo se conterat, & more vacui Stomachi agat in seipsam. [*R.*] Gens tamen Australis quietior, & mitior, Borealis vero mobilior & ferocior, gens media participii vicem tenet. Item gens Angligena præ cæteris gulæ dedita, in victu & vestitu multum sumptuosa; quod quidem vitium diebus Hardeknuti Regis Danici, qui bina bis fercula etiam in cœnis jusserat apponi, creditur contraxisse. Gens hæc equo & pede expedita, ad omne genus armorum accommoda, in bellicis congressibus, ubi fraus abfuerit, solet lauream reportare. Gens ista curiosa satis, ut noscat & narret mirabilia quæ viderit, Regiones collustrat, in solo proprio vix locupletior, in longinquis magis felix. Nova nancisci melius novit, quam hæreditaria conservare. Hinc est quod late per Orbem dispergitur, putans sibi patriam omne solum; genus denique ad omnem idonea industriam; sed ante factum importuna & præceps, post factum sagacior, facile deserit quod incœpit. [*Pol. li. 6.*] Proinde est quod Eugenius Papa dixit, gentem Anglicanam ad quæcunque vellet fore idoneam, & cæteris gentibus præferendam, nisi levitas animi impediret. Et sicut Hannibal negabat posse vinci Romanos, nisi in propria patria, ita & gens Anglica, dum peregrinatur, invincibilis est, in sedibus propriis facilius expugnatur. [*R.*] Gens ista quæ sua sunt fastidiens vituperat propria, commendat aliena: de statu sui gradu vix unquam contenta, quod alteri congruit libenter in se transfigurat, unde fit ut vernaculus quod Armigeri est, Armiger quod Militis, Miles quod Ducis, Dux quod Regis est, in se repræsentat; imo nonnulli genus circueuntes in novo genere sunt, omnem ordinem acceptantes nullius ordinis sunt. Nam in gestu sunt Histriones, in affatu Citherones, in convictu Nebulones, in quæstu Caupones, in apparatu sunt Tirones. In lucris

Argi, in laboribus Tantali, in curis Dedali, in cubilibus Sardanapali, in Templis Simulacra, in Curiis Tonitrua, in Privilegiis & Præbendis Clericos se fatentur; sed & in cunctis passim tanta vestium varietas & apparatus multiformitas inolevit, ut neutri jam generis quilibet pene censeatur, de qua re prophetavit quidam sanctus Anachorita, temporibus Regis Egelredi, in hunc modum, [*Hen. li. 6.*] Angli quia proditioni, ebrietati, & negligentiæ Domus Dei dediti sunt, primo per Danos, deinde per Normannos, 3. per Scotos, quos vilissimos reputant, erunt conterendi. Adeo quia tunc varium erit seculum, ut varietas mentium, multimoda vestium variatione designetur.

Explicit Liber Primus.

LIBER. II.

Anno Abrah. 888. Latinus tertius Silvius Posthumus, filius Æneæ, & Ascanii, ex Lavinia Noverca progenitus, cœpit regnare, & regnavit xxxv annis. Quo anno Brutus filius Silvii filii Ascanii secundum Historicos Britanniam occupavit.

Ranul.] De patre istius Bruti Historiæ videntur dissonare; nam Britonum Historia dicit, istum Brutum fuisse filium Silvii Ascanii; sed Historia Romana dicit Ascanium genuisse Julum, à quo familia Juliorum exorta est, nullam penitus de Silvio faciens mentionem. Nisi ergo iste Julus fuit Binomius, & dictus Silvius; altera dictarum historiarum vacillat. Nam cum Brutus iste asseratur patrem suum venando quindennis occidisse, & Silvius Posthumus secundum omnes Historicos sit filius Æneæ, non filius Ascanii, diuque post, non occisus, vixerit, & regnaverit; liquet profecto, quod iste Silvius Posthumus non sit pater Bruti: nisi forsan quia Historia Romana dicit, Ascanium post mortem Æneæ Silvium Posthumum summa pietate educasse, ob hoc patrem ejus putandum fore, quod quidem indubitanter admitterem, si Silvius Posthumus à Bruto filio occisus minime legeretur.

Gaufr. & Alfr.] Hic igitur Brutus, quia matrem in puerperio, & patrem postmodum venatu quindennis occidit, idcirco de Italia pulsus Græciam adiit, ubi ope Trojanorum Pandrasum Regem Græcorum devicit, filiamque Regis Pandrasi Innogen desponsavit, Trojanos liberavit; deinde enavigans responso Dianæ accepto, Africam appulit. Inde Arisphilenorum, Lacu Salinarum, flumine Maluæ, Columnisque Herculis pertransitis, Tyrrenum æquor apprehendit, ac reperto ibidem Corineo ad Acquitanniam pervenit, ubi Gaphario Pictavorum Duce devicto, sed Turno Bruti nepote, apud urbem Turnew seu Turon de nomine suo dictam occiso, prosperis velis Insulam Britanniæ apud Totonesium Litus in Cornubia tenuit. In qua primus Monarcha effectus Gigantes Incolas destruxit, Insulam à nomine suo Britanniam, sociosque suos Britones vocavit, Cornubiam Corineo tradidit. Urbem Trinovantum quasi novam Trojam, quæ nunc London, super Thamisim construxit, tres filios Locrinum, Cambrum & Albanactum progenuit, & postquam 24 annis Insulam rexisset, decessit.

911. Locrinus primogenitus Bruti cœpit regnare quasi super tertiam partem Insulæ Britannicæ, à Meridiano sc. freto usque ad Humbram fluvium, quam partem Insulæ Loegriam à nomine suo nuncupavit, sicut supra libro primo de Britannia dictum est. Sed Albanacto fratre suo occiso,

ciso, & Cambrio tertio fratre defuncto, Locrinus post vicesimum annum Regni sui occisus est in bello, quod ei uxor sua Guendolena, propter pellicem Estrildam, intulerat; Guendolena post Maritum regnavit xv an.

Latinorum IV. Æneas Silvius filius Posthumi cœpit regnare, & regnavit XIII annis. 927.

Ran.] Secundum aliquas Historias frater Posthumi Latinus Silvius ponitur IVtus. & iste Æneas Silvius ponitur quintus, sed hoc in loco iste Æneas ponitur quartus.

Maddan filius Locrini, & Guendolenæ regnavit apud Britones xxxx annis, genuitque Mempricium & Maulum. 936.

Gauf. Alfr.] Mempricius quintus Rex Britonum regnavit xx annis. Hic nempe fratrem suum Maulum, quasi pro concordia ad Colloquia vocatum occidit, & sic Regnum invasit, tyrannidem in plebe multam exercuit, ac tandem relicta uxore, ex qua inclytum juvenem Ebrancum genuerat, Sodomiticæ Pesti indulsit, ac postremo, dum venationi intenderet, à lupis devoratus est.

Gaufr. Alfr.] Ebrancus filius Mempricii, Britannorum Rex sextus, cœpit regnare super Britones, super quibus regnavit LX annis. Hic vir fortis & elegans, ex xx conjugibus genuit xx filios, & xxx filias, quarum pulcherrima fuit Gualaes; has filias direxit Ebrancus ad Albam Silvium Regem Latinorum, ut Trojano sanguini copularentur, eo quod Sabinæ Mulieres cubilia Latinorum diffugerent. Filii quoque Ebranci, Duce Assaraco, partem Germaniæ occupabant. Ebrancus Transhumbram urbem Eboracum condidit; in confinio Northimbriæ & Albaniæ urbem Alcluid statuit. Sed & infra Albaniam Castrum Puellarum, quod nunc Edenburgh dicitur, fundavit. Post hæc Classem in partes Galliarum direxit, & plurimum ditatus rediit.

Brutus cognomento Viride Scutum, primogenitus Ebranci, regnavit super Britones XII annis.

Leil filius Bruti Viridis Scuti regnavit super Britones xxv annis.

Ruthudibras filius Leil regnavit super Britones xxxix annis, fecitque tres urbes insignes, Cantuariam, Wintoniam, Septoniam.

Bladud filius Ruthudibras regnavit super Britones xx annis. Qui secundum, [*Gauf & Alfr.*] construxit arte Nigromantica urbem Caerbadun, id est, Bathoniam, in qua fecit calida Balnea. [*Ran.*] Veruntamen Wills. Malmesburiensis dicit Julium Cæsarem illa Balnea excogitasse, quod non puto verum, prout supra de urbibus dicitur.

Explicit Liber Secundus.

LIBER. III.

LEIL filius Bladud regnavit super Britones LX annis, qui construxit Leircestriam super flumen Soram, genuitque tres filias secundum librum Britannicum.

Gaufr.] Cordeilla filia Regis Leir regnavit super Britones post patrem suum v annis, quam tandem filii sororum suarum Morganus & Cunedagius incarceraverunt. Cunedagius regnavit super Britones post Cordeillam XXXIII annis. Occiderat namque fratrem suum Morganum contra se rebellantem, apud Glammorganciam Cambriæ, à quo eventu Plaga illa vocatur adhuc terra Morgani. Post Cunedagium Rinallo, post quem Gurgustius, post quem Silvius, post quem Jago, post quem Kimmarchus,

An. ab Urbe conditâ. post quem Gorbodio, cui nati sunt duo filii, Ferrex & Porrex; sed Porrex dominandi cupidine accensus, fratrem suum interfecit; ex hoc mater eorum indignata, soporatum homicidam cum ancillis suis aggressa frustavit, dilaceravit. Ex hinc civilis discordia sub v Regibus populum afflixit, usque ad tempora Molmucii Dunwallonis.

285. *Gaufr.*] Circa hæc tempora Dunwallo Molmucius, filius Ducis Cornubiæ, cœpit regnare apud Britannos, qui interfectis Regibus Loegriæ, Cambriæ, & Albaniæ, Insulam solus obtinuit, Diadema ex auro sibi fecit, Leges quæ Molmutinæ vocantur, composuit, quas postmodum Gildas in Latinum, deinde Rex Aluredus de Latino transtulit in Anglicum. Hic tandem cum xxxx annis regnasset obiit, & juxta Templum Concordiæ in urbe Trinovantum sepultus est. Hic est ille, qui Templa Deorum, aratra Colonum, urbes, & vias ad illa ducentes immunitate insignivit.

326. *Alfr. & Gaufr.*] Belinus filius Molmucii regnavit apud Britannos, Loegriam cum Cambria ac Cornubiam sibi retinens; reliquam vero terram Transhumbranam cum Albania Brennio fratri suo tradens. Igitur quinquennio in Regno concorditer transacto, rebellavit Brennius contra Belinum, sed contritus ab eo fugit ad Seginum Ducem Allobrogum, id est, minoris Britanniæ, cujus filiam in conjugem, & etiam Regnum post mortem Ducis suscepit: post annum suscepti Ducatus, venit cum Gallis & Allobrogis Britanniam contra fratrem suum debellare, sed mater eorum jam annosa, sparsis crinibus, & expositis mamillis, quibus utrumque fratrem lactaverat, pacem procuravit. Inde post annum fratres conjuncti Galliam subjugarunt, Germanos protriverunt, ac tandem Romam obsederunt.

351. *Eutrop. Gaufr.*] Senones Galli, Duce Brennio, xi ab urbe milliario, apud flumen Alliam, Romanos devicerunt, quos ad urbem fugaverunt, urbem cœperunt, usque ad Capitolium.

Gaufr. Alfr.] At Belinus de Italia ad Britanniam reversus, pacifice deinceps vixit, urbes reparavit, inter quas Caerust super Ustani flumen prope Sabrinam fundavit, portam Belini, quæ modo corrupte ab Anglis vocatur Belingsgate, super Thamisim in urbe Trinovantum condidit, & Turrim desuper locavit, in qua postmodum combusti corporis sui pulvis repositus est, fecit etiam Leges & quatuor vias Regales, prout supradictum est, &c.

383. *Gaufr. Alfr.*] Circa hæc tempora Gurguncius Bartrus filius Belini, Rex Britannorum, rediens de Dacia tributa solita sibi negante, invenit juxta Orcades Insulas xxx naves Basclensibus repletas, de Oris Hispaniæ illuc advectas, quos cum Duce illorum Bartholomeo misit ad partes Hiberniæ, omni Incola tunc carentis.

406. *Gaufr.*] Circa hæc tempora regnavit apud Britannos Guitelinus, filius Gurguncii, cujus uxore Marcia cunctis artibus pene imbuta, Legem edidit Marcianam.

Gaufr.] Ipsa quoque Marcia post mortem mariti aliquantisper regnavit, post quam Sisillius, post quem Kymarus, post quem Danius, post quem Morindus crudelis, qui tandem devoratus est à Bellua.

454. *Gaufr. Alfr.*] Circa hæc tempora regnavit apud Britanniam Morindus Crudelis, filius Danii ex Tanguftela concubina progenitus, qui, post multa sævitiæ suæ gesta, devoratur à Bellua Marina, relictis post se quinque filiis, quorum primogenitus Gorbomanus, æquitatis amator, aliquantisper regnans obiit. Deinde Arthgallo secundus natu Regnum crudeliter tractavit. Quo tandem per populum expulso, Elidurus tertius natu pius in Regnum substituitur, qui, post quinquennium suscepti Regni, venatui intendens apud nemus Calaterium, [*R.*] quod hodie Caltrees dicitur, juxta Eboracum, [*Gaufr.*] juxta urbem Alcluid, fratrem suum Arthgallonem nuper de Regno expulsum, errabundum reperit, quem latenter in Camera sua occubuit, langoreque simulato, proceres Regni ad se vocavit, quos fratrem suum in Regnum restituere coegit. Tandem Arthgallone post x annos

annos obeunte, Elidurus rursum restituitur, sed residui duo fratres Vigemus & Peridurus expugnaverunt eum, & apud urbem Troinovantum incarceraverunt; quibus vicissim regnantibus, & tandem obeuntibus, Elidurus de carcere levatus, jam tertio in Regno restituitur, & ex tunc vitam pacifice peregit, post quem XXXII Reges apud Britannos consequenter regnaverunt, inter quos Rex Bledgaret omnes prædecessores in Musicis melodiis præcellebat, ita ut Deus Joculatorum diceretur. Post hæc Hely per XXXX annos regnans, tres illustres filios post se reliquit, Lud, Cassibelanum, & Neminum.

Ran.] Sub hoc anno, qui secundum Bedam LX est ante Incarnationem, venit Julius Cæsar ad subjugandum Britanniam, in hunc modum, [*Beda li. p. ca. 2. & Oro. li. 6.*] Julius Consul, dum contra Germanos & Gallos, qui tantum Rheno flumine dirimuntur, bellum gereret, venit ad Morianos, præparatis CXXX navibus onerariis, & actuariis, in Britanniam est transvectus, ibique acerba pugna fatigatus, deinde adversa tempestate correptus, plurimam navium & equitum partem amisit. Regressus ad Galliam, quasdam militum legiones ad Hiberniam misit, ac navibus iterum paratis, dum ipse in hostes Britannos pergit, XXXX naves tempestate franguntur, & ipse primum victus, Labieno Tribuno occiso, vix secundo prælio Britannos fugavit. Nam Britanni Ripam Tamensis fluminis, ubi Julius applicuerat, acutis sudibus præstruxerant, quorum vestigia, ad modum femoris humani grossa, & plumbo circumfusa, usque hodie visuntur infixa. Quo comperto Romani periculum vitantes, urbem Trinovantum per industriam Andragii, datis XXXX obsidibus, capiunt: deinde urbem Cassibelani munitam opulentam in paludibus sitam occupavit. Exinde Cæsar à Britannia reversus in Galliam, repentinis bellorum tumultibus, undique conflictatus est. 692.

Gauf. Alfr.] Apud Britannos mortuo Rege Lud, qui urbem Troinovantum à nomine suo Caerlud appellaverat & portam occidentalem in ea, quæ à nomine suo Ludgate dicitur, extruxerat; successit ei in Regnum frater suus Cassibelanus. Nam Lud reliquerat duos filios, Andragium & Tennancium ad Regendum immaturos. Sed pubescente eorum ætate, dedit Cassibelanus Andragio urbem Trinovantum cum Ducatu Cantiæ, & Tennancio Ducatum Cornubiæ; sub quo tempore Julius Cæsar Britanniam advectus est, bisque repulsus, sed dum propter necem nepotis Regis, quem nepos Andragii in ludo palestræ enecaverat, Rex ipse & Andragius plurimum disceptarent, vocatus Julius per Andragium Britanniam subjugavit, Regemque Cassibelanum tributarium fecit, qui post recessum Julii VII annis vixit.

Alfr. Gaufr.] Defuncto Cassibelano apud Britanniam, & in Eboraco sepulto, successit ei nepos suus Tennancius Dux Cornubiæ, filius Regis Lud, ac frater Andragii. Nam ipse Andragius cum Cæsare Romam perrexerat. 700.

Gaufr.] Kimbelinus filius Tennancii regnavit apud Britannos, & genuit duos filios Guiderium & Arviragum. 744.

Explicit Liber Tertius.

LIBER

& Dannanum, qui baptizaverunt Regem, & populum suum ac loco gentilium Flaminum, & Archiflaminum posuerunt Episcopos, & Archiepiscopos; & duravit hæc Christianitas in Britannia per CCXVI annos, usque ad tempora Diocletiani, quando Martyrizatus est beatus Albanus.

Severus Afer Tripolitanus &c. [*Bed. li. p. ca. 5.*] Hic fortiter, sed laboriose, rexit Rem-publicam; tandem Britanniam adiens, non muro de lapidibus, ut quidam æstimant, sed vallo de cespitibus eam distinxit, quibus circumcisis de terrâ velut murus altus exstruitur supra terram, ita ut in ante sit Fossa, de qua levati sunt cespites; supra quam sudes de lignis fortissimis præfiguntur: turribus etiam crebris illud munivit; post hæc apud Eboracum obiit, relinquens post se duos filios, Bassianum & Getam, quorum Geta hostis publicus judicatus interiit; Bassianus vero, Antonii nomine assumpto, potitus est Regno. 195.

Gauf.] Lucio Rege Britonum absque Liberis defuncto, & in Claudiocestria sepulto; dissidium inter Britones ortum est, & Romana infirmata: unde & Severus senator cum duabus Legionibus mittitur ad Britannias, qui postquam vallum inter Deiram & Albaniam sumptu publico construxisset, contra Fulgentium Regem Pictorum apud Eboracum congrediens interfectus, & ibidem sepultus, relictis duobus filiis Geta ex Romana matre, Bassiano ex Britannica progenitis. Quapropter pugna inter fratres commissa Geta interfectus est, & Bassianus Regno potitus.

Gir.] Britones elegerunt Bassianum, quia de matre Britannica fuerat; sed Romani elegerunt Getam, quia de matre Romana fuerat; sed ipsis congredientibus, Geta occisus est, vult tamen Eutropius in Historia Romana quod iste Geta occisus est apud Edessam urbem, dum expeditionem faceret contra Parthos. Gaufridus tamen in Historia Britonum dicit Getam interfectum à Carausio tyranno & invasore.

Bed. li. p. ca. 6.] Bassiano Regnante, Carausius quidam ex infima gente Britonum progenitus, sed consilio & manu promptus, obtinuit à senatu ut observaret maritima Britanniæ, quæ tunc Franci & Saxones infestabant, quo tamen positus plus in perniciem, quam in commodum reipublicæ egit; unde Britonibus promisit, quod si eum Regem facerent, etiam Romanos de Insula exterminaret. Interfecit igitur Bassianum, & Regno per Septennium potitus est; nam Picti, quos Dux Fulgentius frater matris Bassiani de Scythia & aliunde adduxerat, donis Carausii corrupti, in ipso prælio Bassianum reliquerant, unde & Carausius victor effectus dedit Pictis locum mansionis in Albania, ubi cum Britonibus permixti, per subsequens ævum permanserunt. Senatus Romanus hoc audiens misit Allectum cum tribus Legionibus in Britanniam, ut Carausium interficeret; quo occiso Allectus per triennium regnavit, & sic Britanniam potestati Romanæ restituit. 212.

Gir.] At quia iste Allectus Britones Carausio nuper adhærentes afflixit, Asclepiodotus Dux Cornubiæ in Regem erigitur, qui Allectum post tertium annum cum multis millibus Romanorum apud London interfecit.

Gauf.] Gallum vero socium Allecti, post diutinam obsidionem Londonii, Venedoti irruentes apud Torrentem infra Londonium, qui à nomine suo Gallibroc diciur, occiderunt; regnavitque Asclepiodotus in Insula per x. annos, usque ad tempora Diocletiani, tuncque Coelus Dux Colcestriæ Asclepiodotum interfecit.

Ran.] Istum Asclepiodotum, quem Geraldus & Gaufridus vocant Ducem Cornubiæ, [*Beda li. p. ca. 6.*] Sequens Eutropium in Historia Romana, dicit esse Præfectum Prætorii. [*Eutropius.*] Opilius Macrinus Præfectus Prætorii, post Bassianum imperavit quasi uno anno, & tunc cum filio suo apud Archelaidem tumultu militari occiditur.

Gir. Gaufr.] Circa hos dies Constantius quidam missus est à Romanis ad subigendum Regem Britonum Coelum, & ad recipiendum tributum denegatum; sed mortuo post adventus sui mensem Coelo, Constantius Regno 277.

 potitus,

potitus, copulavit sibi Helenam filiam Cœli prædicti, de qua Constantinum magnum cito procreavit.

304. *Bed. li. p. ca. 6.*] Eo quoque tempore apud Britanniam passus est Sanctus Albanus, de quo Fortunatus Presbyter sic meminit, in libro quem de laude Virginum intitulavit,

Egregium Albanum fæcunda Britannia profert.

Iste Albanus cum esset Paganus Clericum quendam Christianum hospitavit, cujus monitis conversus seipsum in habitu Clerici, qui dicitur Caracalla, pro Clerico judici præsentavit, mortique adjudicatus, multum populum juxta Torrentem quem precibus suis siccavit ad Deum convertit, postea in vertice montis ubi occubuit fontem precibus de terra produxit, spiculatoremque suum ad fidem convertit; passus est ergo juxta urbem Verolanium Anglice Verlanichestre sive Watlingcestre.

Beda li. 1.] Hoc tempore Arriana exoritur Hæresis, quæ non solum Orbem, sed & Orbis Insulas, quæ semper aliud novum audire, & nihil cer-
307. tum tenere gaudent, infecit.

Beda li. p. c. 7.] Quo in tempore Constantius XIII°. Principatus sui anno obiit in Britannia apud Eboracum, relinquens post se Constantinum ex
313. Helena progenitum Regem Britanniæ atque Galliarum.

Giraldus de p. c. 17.] Igitur septimo anno Constantini, dum ipse contra Maxentium præparet, vidit per soporem signum Crucis in Cœlo flammeo nitore rutilans, Angelosque assistentes, & dicentes, Constantine Thoicanaca, quod est, in hoc signo vinces, unde evigilans, signum quod viderat fecit in vexillis militum suorum depingi, Maxentio itaque apud Pontem Milvium extincto, Constantinus Romam ingreditur, & in manibus dextris imaginum, quas senatus ad honorem triumphi ejus erexerant, fecit signum Crucis depingi, & subtus describi. HOC EST SIGNUM INVINCIBILIS DEI VIVI.

Gauf. Alfr.] Recedente Constantino de Britanniis ad Imperium Romanorum, Octavius quidam Dux Gewisseorum Regnum Britanniæ invasit, quo audito Constantinus misit Trahern avunculum Helenæ matris suæ cum tribus Legionibus militum contra Octavium, quibus varia sorte vicissim dimicantibus, occisus est Trahern per insidias, sicque regnavit Octa-
386. vius, usque ad tempora Gratiani & Valentiniani Imperatorum.

Gaufr.] Octavius Rex Britonum jam senescens invitavit de Roma senatorem quendam nepotem Helenæ, Maximum nomine, ut Regnum Britanniæ cum unica filia sua susciperet; qua de causa Conanus Regis nepos, qui ad Regnum aspirabat, indignatus, sæpius cum prædicto Maximo conflixit; tandem ambo pacificati omnem armatum militem è Patria secum abduxerunt, Armoricamque provinciam expugnaverunt; ibique Maximus Conanum regnare fecit, dum ipse Imperatores Gratianum & Valentinianum expugnaret, eo quod de tertia parte Imperii quam petebat repulsus esset.

Eutr. & Bed. li. p. ca. 10.] Maximus quidem vir probus & strenuus, nisi contra sacramenti fidem emersisset, seditione militum apud Britannias factus Imperator, in Gallias statim transiit, Galliam & Germaniam diris præliis subjugavit, Gratianum Augustum subita incursione perterritum apud Lugdunum interfecit, fratremque ejus Valentinianum ab Italia fugavit. Qui statim ad Theodosium in Oriente fugiens pie restitutus est ad Regnum; nam solertia Theodosii cito post Maximus apud Aquileiam conclusus interemptus est.

Gaufr. Alfr.] Interea Conanus Dux Armoricæ nuptias Gallorum detestans, misit ad Dionotum Regem Cornubiæ pro uxoribus Populo suo copulandis. Qui statim destinavit sibi Ursulam filiam suam pulcherrimam cum XI millibus Virginum, quarum aliquæ sævientibus ventis submersæ sunt, aliquæ in barbaras nationes appulsæ; nonnullæ vero à nefandis Ducibus

cibus Gwanio, & Melga, eo quod eorum libidini consentire nollent, trucidatæ sunt. Erat autem Guanius Rex Hunnorum, & Melga Rex Pictorum, quos ambo Gratianus & Valentinianus ad maritima Germaniæ transmiserant, ut fautores Maximi Tyranni trucidarent. Deinde hi nefandi Duces Guanius & Melga, cum comperissent Britanniam per abductionem Maximi omni armato milite vacuatam, associatis sibi collateralibus Insulis, Albaniam primo occupaverunt. Quod cum comperisset Maximus Tyrannus, misit statim duas Legiones millitum cum Gratiano Municipe, qui Duces prædictos usque in Hiberniam fugavit. Sed postquam Gratianus iste audivit Maximum interfectum, fecit se Regem Britanniæ; at quia nimiam excercuit Tyrannidem, à populo suo plebeio occisus est. Ejus loco Constantinus quidam ex infima militia, sed propter solam spem nominis sine merito virtutis, eligitur. Qui statim ad Gallias transiens plurimum reipublicæ detrimento fuit. Quamobrem Constantius Comes, jubente Honorio Augusto in Galliam missus, apud Arelatem Constantinum occidit, una cum Constantio filio suo, quem Comes Gerontius ex monacho Cæsarem fecerat.

Bed. li. p. c. 17.] Divulgata igitur morte Maximi Tyranni, Gratiani Municipis, necnon & Constantini, reversi sunt de Hibernia hostes supradicti Guanius & Melga cum Scotis & Norguegensibus, qui Regnum Britanniæ à mari usque ad mare ferro & flamma afficiunt. Qua de causa Britones ad Romanos mittunt, subjectionem continuam promittunt, auxilia deposcunt; quibus statim ab Honorio mittitur Legio, quæ Barbaros stravit, & Britones inter duo maria, trans Insulam, murum ad arcendos hostes construere docuit. Reversa tandem Legione, Insulani tantæ artis ignari, murum non tam de lapidibus quam de cespitibus construentes, ad nihil utile statuunt, à loco scilicet, qui Penneltun dicitur, usque ad Occidentem, ubi est urbs Alcluit, ut ubi Aquarum munitio deesset, ibi incolæ præsidio valli fines suos defenderent. Sed hostes navigio advecti omnia vastant, calcant anniversarias, ut prius, agunt prædas. Mittitur iterum à Romanis Legio armata Britonibus, quæ, hostibus stratis & fugatis, murum de lapidibus firmum VIII. pedes in latum & XII in altum à mari usque ad mare inter urbes, ubi quondam Severus vallum fecerat, locavit; monentque Britones ut de cætero, ignavia dejecta, arma corripiant, eo quod Romani aliunde fatigati, tam laboriosæ expeditioni amplius intendere non poterant. Construunt igitur murum lapideum sumptu publico & privato, adjuncta secum Britannorum manu, præbent etiam eis armorum exemplaria. Sed & in litore Oceani, ubi Barbarorum irruptio timebatur, turres per intervalla collocant, valedicentes eis, tanquam ultra non reversuri. [*Gildas*] Quibus recedentibus certatim emergunt de cavernis, tanquam sole incalescente, vermiculorum cunei, tetrique Scotorum & Pictorum greges, moribus quidem multum diffidentes, habitu tamen & cultu sanguinisque fundendi aviditate concordes, pilis potius quam vestibus corporis pudenda tegentes, cognita Legionum Romanorum reversione, confidentius solito fines Britonum devastant. 418.

Beda.] Custodes murorum jugulant, Incolas terræ trucidant. Unde & à mansionibus suis ejecti imminens famis periculum latrocinio & mutua rapacitate temperabant, augentes clades cladibus, donec omnis regio cibi sustentaculo, excepto venandi solatio, privaretur.

Gaufr. Alfr.] Deliberato igitur inter Britones concilio, transfretavit Guitelinus Archiepiscopus ad Aldroenum, qui tunc quartus post Conanum apud Armoricam regnabat Britanniam. Et exposita Britonum calamitate, reduxit secum Constantinum Regis fratrem cum multis millibus armatorum, quem apud Cirencestriam erexit in Regem. Habuit autem iste Constantinus tres filios, scilicet, Constantem primogenitum, quem in Ecclesia sancti Amphibali apud Wintoniam fecit tonsorari in Monachum; reliquos 443.

 vero

vero duos, Aurelium & Uther, Guitelino Episcopo tradidit educandos. Constantino tandem post decennium Regni sui dolo cujusdam Picti, quem in obsequio suo habuit, interfecto, Vortigernus quidam Consul Gewisseorum ad Regnum aspirans, Constantem Monachum de Wintonia abstractum, eo quod pigri & inertis esset ingenii, erexit in Regem; statimque Vortigernus C. Pictos de Albania evocatos fecit esse Regis stipatores. Illi autem per Vortigernum multum ditati & refecti, cum intellexissent Vortigernum ad Regnum anhelare, Regem Constantem occiderunt, & caput ejus Vortigerno attulerunt. Ille vero, ut se ostenderet immunem ab hoc facto, tristitiam simulans, omnes illos centum Pictos coram proceribus provinciæ fecit decollari; & sic sibi Diadema Regni imposuit. Quo audito Nutricii duorum fratrum Aurelii & Utheri sibi metuentes, ad Regem Armoricæ Britanniæ cum pueris diffugerunt.

Explicit Liber Quartus.

LIBER. V.

449. *Beda*] MArcianus copulata sibi sorore Theodosii, imperavit annis quasi VII. Cujus primis temporibus celebratum est Concilium Chalcedonense, contra Euticen & Dioscurum, prout supradictum est. Ipso tandem Marciano conjuratione suorum apud Constantinopolim occiso, Hunni & Wandali vastaverunt urbes Galliæ supra Rhenum sitas. Quo in tempore, Regnante apud Britannos Vortigerno, tanta frugum copia abundavit, quanta nulla retro ætas meminit, cum qua etiam luxuria, & omnis scelerum lues crescere cœpit: crudelitas, & odium veri, non solum in sæcularibus, sed etiam in ipso grege Domini, & in ipsis pastoribus viguit; adeoque in veracem hominem, tanquam in Britanniæ subversorem, omnia tela torquerentur, ebrietati, animositati, litigio, invidiæ sua colla dederunt. Interea subito tanta pestis, & mortalitas corruptæ mentis homines invasit, ut nec sepeliendis mortuis, vivi vix sufficerent; sed nec hoc timore correcti sunt superstites, quamobrem multo acrior ultio subsecuta est. Nam initum est Concilium à Vortigerno & suis, ut Paganam gentem Saxonum de transmarinis partibus in auxilium vocarent. quod Dei nutu actum esse constat ut veniret contra improbos malum.

Gaufr.] Metuebat namque Vortigernus Pictos, quos nuper offenderat, & ex alia parte timebat adventum Aurelii Ambrosii, quem naves ad transfretandum parasse jam audierat; hac de causa Saxones bellis validos advocare decreverat.

Beda.] Igitur Saxonum gens armis valida, sedibus vaga, à Britonibus invitata, tribus longis navibus, quas Ciulas vocant, Britanniæ advehitur, in cujus Orientali parte (scilicet, apud Thanatos Insulam juxta Cantiam) locum manendi suscepit, quasi pro patria pugnatura, sed potius patriam expugnatura.

Will.] Omnis namque terra fere, quæ trans Oceanum Britannicum sub Septentrionali Axe jacet, quia tot homines gignit, Germania vocatur. Quapropter sicut lascivientes arboris ramusculos solent succidere, ut reliquæ arbori vitæ succus possit sufficere, sic Incolæ Germaniæ, antiquorum expulsione, matrem terram allevant, ne tam immensæ prolis pastu exhausta succumbat, sed ut facti invidiam minuant, sorte ducunt eliminandos. Inde est quod homines terræ illius fecerunt sibi de necessitate virtutem, ut nativo

tivo solo ejecti peregrinas sibi sedes vendicent, sicut quondam Wandali protriverunt Africam, Longobardi Italiam, Normanni Galliam: sic primo venerunt de Germania duo fratres Hengistus & Horsus, cum parva manu, abnepotes scilicet illius Woden, de quo omne pene Barbararum Nationum Regium genus lineam traxit, quemque tunc Gens Saxonum Deum putantes, quartum ei diem in Ebdomada, & uxori ejus Frigæ sextum Diem perpetuo sacrilegio consecrarunt.

Beda.] Advenerant siquidem de tribus fortioribus Germaniæ populis; Saxones, Augli, Iuti. De Iutis venerunt Cantuaritæ, vectuarii, & ea gens, quæ contra Vectam Insulam ponitur. De Saxonibus venerunt Orientales Saxones, Meridiani,& Occidui. De Anglis venerunt Orientales Angli, Mediterranei, id est, Mercii, & gens Northumbrorum, quorum Duces Hors & Hengist fuerunt.

Henr.] Hæc gens sic advecta hostes Britonum stravit, qui jam usque Stanfordiam venerant, quæ urbs XL milliaribus ab Lincolnia ad Austrum distat. Cumque Picti & Scoti pilis & lanceis uterentur, Saxones longis gladiis & securibus decertabant.

Gaufr. &c.] Sic itaque Vortigernus, ope Saxonum victoria potitus, dedit Hengisto terram in Lindeseia, ubi ille Castrum ædificavit, quod lingua Anglorum Thuangcastre nominatur, quod sonat Castrum corrigiæ, eo quod tantum terræ spatium ad construendum Castrum ei concedebatur, quantum una corrigia circuire posset. Unde & Hengistus corium Tauri in unam corrigiam circumduxit, & dictum locum circuivit.

Beda.] Quod ubi nunciatum est domi (scilicet, Britanniæ fertilitas, incolarum debilitas) illico mittitur classis prolixior, adaugens numerum, qui eo pacto bellum suscipiunt, ut illi pro patria pugnant, & Britones stipendia cum alimentis ministrent.

Will.] Saxones igitur secundo cum XVI navibus venientes filiam Hengisti adducunt, virginem quidem naturæ miraculum, viris spectaculum, quam ocius conspectam, jubet Rex Vortigernus ut vice pincernæ fungatur, ad quam statim inardescens, nuptias petit, patrem quasi nolentem urget, totam Cantiam pro munere probet, datque licentiam ut Hengistus pro filio suo mittat.

Gaufr.] Celebratis his nuptiis, Rex uxorem legitimam repudiat, ex qua tres inclytos invenes procreaverat Vortimerum, Categirnum, & Pascentium.

Beda.] Tunc Saxones inito fœdere cum Pictis, quos nuper repulerant, in socios Britones arma vertunt. Et primo quidem annonam exigunt ampliorem, qua non largita, patriam vastant, Præsules cum populis trucidant.

Gaufr. &c.] Britones igitur multitudine Saxonum pressi, suaserunt Regi ut Saxones desereret, quod cum nollet, eum abjecerunt, & filium ejus Vortimerum in Regem erexerunt.

Will.] Qui post VII annos initi fœderis dimicavit contra Anglos frequenter levibus præliis, sed quinquies acriter cum totis copiis.

Gaufr. &c.] Quorum primum bellum fuit super flumen Derwent. Secundum super vadum Epiford, ubi Horsus & Categirnus mutuis vulneribus conciderunt. Tertium bellum fuit ope Sancti Germani patratum, ubi ter proclamato Alleluya Saxones fugerunt. Quartum bellum fuit super ripam maris, ubi Saxones ad Insulam Thanet fugerunt.

Rad.] W. tamen dicit, quod postquam Vortimerus per XX annos contra Anglos valide conflixisset, fatali sorte sublatus est.

Gaufr.] Mortuo Vortimero, Vortigernus iterum in Regnum constituitur, sub qua spe pacis conveniunt utrinque, Britones & Angli Kalendis Maii, juxta Cœnobium Ambrii, de pace mutuo tractaturi. Ubi Hengistus nona proditione usus, indixit suis commilitonibus, ut quando proclamaret Anglice, Nymeth your Saxas, statim extractis cultris, quos in caligis absconsos habebant, socios Britones interficerent, quod & factum est. Sed

Dux Claudiocestriæ Eldol, arrepto palo, viriliter se defendendo LXX. Saxones occidit & evasit, Saxones tamen noluerunt Vortigernum occidere, sed pro redemptione ejus quasdam nobiles urbes Britanniæ receperunt. Ille vero recessit ad Occidentales partes Cambriæ, apud Oppidum Genoren super flumen Guaniæ, in monte Cloarcio, ubi Aurelius Ambrosius postmodum superveniens, ipsum cum turri sua combussit.

Rad.] Sed W. aliter sentit dicens, quod Hengistus vitio fraudis generum suum Vortigernum cum CCC^is. suorum ad convivium invitavit, cumque invitatos & inebriatos ex industria ad jurgium provocasset, post jurgia ventum est arma, unde Britonibus occisis, Rex ipse captus, datis tribus provinciis Orientalibus, vitam redemit.

Dicit etiam idem W. Quod Vortigernus propriam filiam spe Regalis successionis sollicitam corruperit, & filium genuerit, unde & à Sancto Germano, & ab omni cœtu sacerdotum excommunicatus, fugit ad Occidentalem partem Cambriæ.

Legitur etiam quod cum Sanctum Germanum insequentem fugeret, combustus est per ignem in turri sua de Cœlo descendentem, unde Britanni collecto excercitu, Duce Aurelio Ambrosio, aciem contra Horsum & Hengistum in Cantiam direxerunt.

Vult tamen Gaufridus in suo Britannico, quod Aurelius, post reditum suum de transmarinis, Vortigernum in sua turri combussit, deinde Humbram transiens, apud Conyngesburgh fecit Hengistum decollari, filio ejus Ottæ apud Eboracum obsesso & humiliato pepercit. Post hæc Pascentium filium Vortigerni, & ejus adiutorem Gillomaurum Regem Hiberniæ devicit, ac tandem, dum apud Wintoniam ægrotaret, veneno cujusdam Saxonici Eope nomine, quem Pascentius pro medico subornaverat, interiit.

In Legenda Sancti Germani habetur, quod dum Vortigernus hospitium Sancto Germano denegaret, subulcus Regis videns Sanctos Dei afflictos, exhibuit hospitium, vitulum ad cibum dedit; sed post cœnam Germanus vitulum resuscitavit. In crastino vero ex Dei mandato Germanus Vortigernum de Regno deposuit, & subulcum prædictum, cunctis stupentibus, Regem constituit, ac ex tunc Britannorum Reges ex genere subulci prodierunt.

Gildas tamen in Historia sua dicit ista contigisse non de Vortigerno: sed de Rege Powisiæ nomine Benly, cujus successores in illa parte Cambriæ prodierunt de genere illius subulci.

Ea igitur quæ in hoc loco de exitu Vortigerni leguntur, quodammodo per anticipationem dicuntur, ut Historiæ integritas conservetur. Cæterum quæ de stagno, de duobus Draconibus albo & rubeo, de caduca Vortigerni structura, de fantastica Merlini genitura, de Prophetia ejusdem tam obscura, in solo Britannico libro continentur; præsenti Historiæ addidissem, si ea veritate fulciri credidissem.

452. *Marc.*] Hoc anno idem v°. Marciani Hors & Hengist pugnaverunt contra Britones, in loco qui dicitur Aeglistrop, ubi Horsus & Categirnus filius Vortigerni mutuis vulneribus corruerunt, sed Hengistus victoria potitus est.

Beda.] In diebus illis fides Britonum multum labefacta est, tum propter Saxonum Barbarorum vicinitatem. tum propter Pelagianam Hæresim nuper apud eos exortam; qua de causa mittunt Galliam pro auxilio contra perfidos obtinendo. Quibus mittuntur Germanus, Altisiodorus, & Lupus Trecasinus Episcopi, qui in navigando marinas procellas suis orationibus sedaverunt, præfatam Hæresim vitæ sanctitate, veritate doctrinæ, & miraculorum ostensione, confutarunt, puellam decennem cœcam curaverunt. Inde germanus ad Sepulcrum Albani accedens, Reliquias Apostolorum & Martyrum ibidem recondidit, rubentem tamen pulverem de loco tulit.

Inde

Inde procedens locum hospitii sui cum omnibus sibi commendatis ab incendio salvavit, cæteris rebus igne consumptis. Inde progrediens cum Britonibus contra Saxones Pictis vinctos ter clamando Halleluja absque sanguine hostes vicit, Insula sic expiata, Germanus domum rediit, sed repullulante Hæresi præfata, denuo reinvitatur; veniens autem cum Severo Lupi discipulo errorem amovit, patriam rediit. Sed dum apud Ravennas pro pacificatione Armoricæ gentis Valentinianum exoraverat obiit, jubenteque Augusto ad propriam sedem remittitur tumulandum.

Leo Imperator post Marcianum occisum regnavit annis 17; cujus anno primo, Vortimerus filius Vortigerni morbo perjit, & Hengistus cum filio suo Osca, recollectis viribus, & reductis suis dispersis commilitonibus, pugnavit valide contra Britones apud Crekanford. Ex quibus 4. Duces cum 4 millibus peremit, reliquos de finibus Cantiæ, usque London fugavit, qui usque postea Cantiam redierunt. Nam frater suus Horsus nuper cum Categirno ceciderat. Cujus sepulcrum adhuc in Orientibus Cantiæ partibus ostenditur. 456.

Et sic incepit Regnum Cantuariorum sub Hengisto 8. anno adventus Saxonum in Britannia. Et ex tunc regnavit Hengistus in Cantia 24 annis.

Henr.] Hengistus & Osca filius suus apud Wippedifflete occiderunt 12 Duces Britonum cum multis aliis, uno solummodo Anglo corruente, nomine Wipet, ex cujus nomine locus ille vocabulum sumpsit, quod sonat natatorium Wippet. 465.

Henr.] Elle & ejus tres filii Cimen, Plegting, Cissa, anno à primo adventu Anglorum xxx, cum tribus navibus Britanniam advecti apud Cymeneshore, multos Britones peremerunt, & usque ad silvam de Audresleg fugaverunt. Et sic occupaverunt Southsexeam. 478.

Will.] Hoc anno obiit Hengistus in Cantia xxxii anno ab adventu suo in Angliam, vir successus suos non minus fraudibus quam viribus urgens, cruentius quam civilius agere malens; cui successit Osca filius ejus xxiv annos regnaturus, qui magis tuendo quam ampliando regno contentus, paternos limites nusquam excessit. 482.

Rad.] Anno Gratiæ ccccxcii incepit regnum Orientalium Anglorum sub Uffa, à quo omnes Orientales Anglos Uffingas vocamus, quos nunc Fikanos seu Fikeys appellamus. 492.

Beda] Hoc quoque anno facta est magna strages Saxonum in obsidione Badonici montis per Ducem Britonum Aurelium Ambrosium, viz. xliv anno ab adventu Anglorum. 493.

Henr.] Hoc anno duo Duces Saxonum Cerdicus & filius ejus Kinricus v navibus advecti, applicuerunt apud Cerdichesore, quæ nunc dicitur Gernemouth, Britones fugere compulerunt. 495.

Henr.] Hoc anno Porth cum duobus filiis suis appulit apud Portesmutham in Suthsexia, ubi strenuum juvenem Britonum Natanleod cum aliis multis interemit. 501.

Cujus tempore (Lotharii) mortuo apud Britanniam Aurelio Ambrosio, successit frater ejus Uterpendragon. 503.

Rad.] Qui secundum traditionem historiæ Britannicæ, si fas sit credere, ope Merlini vatis adduxit de Hibernia Coream Gigantum, quæ nunc in planis Sarum Stanhenges dicitur, Pascentium quoque filium Vortigerni, & Gillomaurum Regem Hiberniæ interfecit. Oscam filium Hengisti, & Oscam cognatum ejus occidit. Gozolum Ducem Cornubiæ necavit, Igernam uxorem ejusdem Ducis sibi copulavit, ex qua inclytum Arthurum, & Annam sororem ejus progenuit; tandem veneno intoxicatus defecit, & sepultus est juxta fratrem suum Aurelium in Corea Gigantum.

Mortuo Osca filio Hengisti succedit in Regno Cantiæ Offa filius ejus, qui regnavit xxii annis. 514.

Henr.] Hoc anno lxxi ab adventu Anglorum Regnum Westsaxonum 519.
incœpit

thuro in suis scriptis fecerunt mentionem. Imo magis mirandum puto, cur ille Gaufridus tantum extulerit, quem omnes antiqui veraces, & famosi Historici, pene intactum reliquerunt. Quod si quisquam antiquorum ipsum Arthurum taliter descripsisset, profecto ipsi Gaufrido omnium summarie tetigisse suffecisset. Sed nunc Gaufridus derivat in immensum, ubi nullum fontis habet beneficium, sed fortassis mos est cuique nationi, aliquem de suis laudibus attollere excessive, ut quemadmodum Græci suum Alexandrum, Romani suum Octavianum, Angli suum Richardum, Franci suum Karolum, sic Britones suum Arthurum præconiantur. Quod sæpe contingit, sicut dicit Josephus, aut propter Historiæ decorem, aut propter legentium delectationem, aut ad proprii sanguinis exaltationem. Nam dicit (August. de ci. li. 18. c. p.) quod Atheniensium gesta majora fuerunt fama quam re ipsa, & hoc propter scriptorum ibidem florentium præclara ingenia, qui sensum suum ad ardua, & linguam suam ad laudisona laxare sunt gavisi.

Igitur secundum Gaufridum in suo Britannico libro, Arthurus moriturus concessit Diadema Regni sui Constantino cognato suo, qui fuit filius Cadoris Ducis Cornubiæ, qui pluries cum filiis Mordredi conflixit, sed tandem eos extinxit, sicque post quatuor Regiminis sui annos obiit.

Post quem Aurelius Conanus III annos Regnum tenuit, post quem Vortiporius IV annos; post quem Malgo pulcher, strenuus, & dapsilis, sed sodomitica peste infectus aliquot annos regnavit, post quem Careticus invisus Deo & Britonibus, civilis dissidii amator, aliquantisper regnavit. Cujus inconstantiam comperientes Saxones, advocaverunt Regem Africanum Burmundum de Hibernia, quam nuper sibi subjugaverat, qui cunctis viribus ipsum Careticum de urbe in urbem fugaverunt, & tandem in Cirencestria obsederunt; post hæc ipsum Careticum cum gente sua usque in Walliam ultra Sabrinum mare detruserunt; Loegriam quoque ferro & flamma vastaverunt, atque ex tunc Britones Monarchiam amiserunt.

Quo revera anno ab adventu Anglorum XCVIII Northumbrorum Regnum incepit sub Ida filio Eoppe, XII à Woden, à quo tota Northumbrorum Regalium prosapia duxit originem. Et regnavit in Bernicia XII annos, habuitque plures filios. 546.

Kinricus Rex Westsaxonum obiit. Ceaulinus filius ejus successit XXXIII annis. Iste fugavit Britones de urbibus Glaucestriæ, Cirencestriæ, Bathoniæ, usque in saltuosa & confragosa Walliæ. 559.

Will.] In fine tamen omnibus odibilis factus, tam Anglis quam Britonibus, cæso exercitu suo fugatus est & exilio datus, ubi & obiit.

Cujus quoque anno primo Elle filius Issi XII à Woden cœpit regnare in provincia Deirorum, & regnavit pene XXX annis, ad cujus nomen magnus Gregorius Papa, cum Anglos pueros Romæ venales videret, fertur allusisse dicens, debet ibi Hallelujah decantari.

Rad.] Veruntamen gratia fidei ad Regem Elle non pervenit, sed ad filium ejus Ediomum. Interim regnavit Adda primogenitus Idæ super Bernicios VII annos, Clappa V annos, Theodwulfus uno anno, Freothulfus VII annis, vivente adhuc Elle, super Deiros, sed mortuo Elle, filioque ejus Ediono, Trinio fugato, Ethelricus filius Idæ regnavit V annis super ambas Provincias Deiram & Berniciam.

Will.] Ethelbricus pronepos Hengisti filius Ermenrici regnavit super Kentenses secundum Bedam LV annos, secundum Chronicam LIII annis. Qui in pubescentibus annis vicinis Regibus ludibrio fuit, utpote qui binis præliis pulsus, vix suos limites tutaret; sed adolescentiori ævo omnes conterminos Reges præter Northumbrianos sub jugo duxit. Tunc copulata sibi Berca Francigena, exemplis Letardi Episcopi, qui cum ea venerat, ad exuendum mores silvestres inflexus, tandem prædicante Augustino paternis sacris sacrilegis renunciavit, leges accommodas patrio sermone tu- 560.

lit, quibus præmia bonis, reprobis supplicia decerneret, XXI anno post susceptam fidem decessit.

569. *Henr.*] Hoc anno Justini secundo, Ethelbrictus Rex Cantiorum bellum intulit. Regi Westsaxonum Ceaulino & Cuthæ fratri suo, sed ab eis fugatus est usque Cantiam, duobus Ducibus ejus Oslano & Knelbano apud Wilbandonum occisis, & hoc fuit primum bellum inter Saxones, Quo anno Cuthwulf frater Regis Ceaulini pugnavit strenue contra Britones apud Bedeford, & abstulit ab eis IV urbes, Inganburgh, Eglesburgh, Besington, Eyvesham; & eodem anno decessit.

582. *Mar.*] Hoc anno Ceaulinus & Cutha filius ejus pugnavit contra Britones apud Fethanleigh, sed Cutha occiso Ceaulinus potitus est victoria.

588. *Beda*] Elle Rex Deirorum XXX anno Regni sui obiit, & Ethelricus Idæ filius super ambas provincias Deirorum & Berniciorum Regnavit V annis.

592. *Beda*] Hoc anno Ceaulinus Rex Westsaxonum & Crida perierunt, cui successit Colfricus filius Cuthulfi fratris sui V annis, regnans victoriose; post quem Colwulfus frater ejus regnavit XIV annis.

592. *Beda*] Ethelfridus filius Ethelrici filii Idæ cœpit regnare super Northumbros, & regnavit strenue XXIV annis. Hic fortissimus, & gloriæ cupidus omnibus Anglorum principibus gentem Britonum vastavit, ac tributarios fecit, cui nati sunt VII filii, & una filia sancta Ebba ex Acta filia Elle Regis, quorum duo fuerunt Oswaldus & Oswinus.

595. *Beda*] Quo etiam anno misit Gregorius magnus Augustinum Monachum cum aliis prædicare Anglis verbum Dei. Quibus itinerando pertritis, rediit Augustinus ad Gregorium, qui tamen confortans eum, misit cum eo literas ad Arelatensem Archiepiscopum, ut Augustinum juvaret in quibus indigeret.

Rad.] Quarum tenor literarum, & aliarum ad Regem Cantiæ directarum, una cum responsis Gregorii ad inquisitiones Augustini, ponuntur in Registro Gregorii & in Beda.

596. Hoc anno Augustinus applicuit ad Orientalem partem Cantiæ in Insula Thanatos, cum XL. sociis & cum aliquibus Interpretibus, secundum consilium beati Gregorii, de terra Franciæ assumptis, quos ad Regem Ethelbertum anno Regni sui XXXVI. mittens mandavit, quod ob salutem Regis Regnique sui de Roma venit. Rex itaque hæc audiens, qui famam Christianæ Religionis nuper audierat, utpote qui Reginam Christianam de genere Francorum ea conditione à parentibus acceperat, ut sibi liceret ritum fidei servare, per dies aliquot venit ad Insulam præfatam, sed sub divo cum eisdem loquuturus, servans in hoc superstitionem gentilem. At illi levantes in ejus adventu Crucis Vexillum cum imagine Crucifixi in tabula depicta Letanias canebant, & Verbum Vitæ prædicabant. Quibus Rex ait, Pulcra sunt quæ promittitis, sed quia nova sunt, non statim assentire potero: verum quia de longe mei causa venistis, non solum vobis molesti non erimus, sed necessaria vitæ vobis ministrantes, quoscunque de nostris vestræ fidei sociare poteritis concedemus. Quo audito illi processionaliter procedentes urbi, & Halleluja canentes, dixerunt, deprecamur te Domine in omni misericordia, ut auferatur ira tua à civitate ista. Et intrantes urbem Doroberniam, vitam more primitivæ Ecclesiæ in jejuniis, vigiliis, & orationibus, servantes, prædicantes, celebrantes, baptizantes, in Orientali parte urbis, in antiqua Ecclesia beati Martini, quousque Rex ipse cum plurimo populo converteretur: Rex autem conversus dedit Doctori suo locum sedis Episcopalis cum multis possessionibus apud Ecclesiam Salvatoris, sed ad Orientem urbis Monasterium Petri & Pauli construxit, ubi ipse Augustinus, & successores sui, nec non & Reges Cantiæ sepeliri solent.

Beda] Interea ipse Augustinus ad Arelatensem Archiepiscopum migrans, Archiepiscopus ab ipso consecratus est, super quibus beatus Gregorius

rius certioratus, misit & alios cooperatores, Mellitum, Justum, Paulinum; Codices, & Sanctorum reliquias, una cum responsionibus ad inquisitiones Augustini, cujusmodi sunt istæ; Mos est Romanæ Ecclesiæ, ut in omni stipendio quod accedit, quatuor fiant portiones, una Episcopo & ejus familiæ, propter hospitalitatem exhibendam: secunda clero: III^a. pauperibus: IV^{ta}. Ecclesiis reparandis: cæterum viventibus in communi omnia sint communia, & quod superest, in causis piis & religiosis erogandum est. Ad II^m. quando quæritur cum una sit fides, cur variæ sunt consuetudines Ecclesiarum? respondetur in hunc modum; Quod plus Omnipotenti Deo placere noveris de pluribus Ecclesiis collectis, hoc in Ecclesiis Anglorum infundas. Non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca sunt amanda.

Colwulfus filius Cuthæ fratris Ceaulini regnavit super Westsaxones XIV annis. 598.

Beda] Hoc anno Augustinus ad jussum Gregorii ordinavit duos Metropolitanos, unum Londonio, alterum Eboraco. Interea Augustinus, ope Regis Ethelbricti, convocat Episcopos & Doctores Britonum, in loco qui dicitur Augustines Oc, quod sonat, Robur Augustini. Qui locus est in confinio Wictiorum & Occidentalium Saxonum, ubi monuit eos, ut secum evangelizarent Anglis, & ut quædam alia erronea corrigerent apud semetipsos, potissime de ritu Paschalis termini, quod & illi plane abnuerunt, donec per ostensionem signi notabilis patesceret, quæ pars eorum sequenda foret; tunc adductus est in medio quidam cæcus natione Anglus, qui deficientibus in hac parte Britonibus ad orationem Augustini curatus est; tunc Britones fatentur veram etiam viam Augustini, sed non posse se dicunt absque consensu suorum priscis ritibus renunciare; statuitur ergo Synodus, ubi VII Britonum Episcopi cum viris doctissimis de illo famoso Monasterio Bangoriensi conveniunt, accepto tamen prius à quodam Heremita consilio, quod Augustino parerent, si eum humilem & mitem velut Christi Discipulum reperirent, quod ex hoc probare possent si illis ad Synodum venientibus Augustinus assurgeret, quod cum ille in sella sedens Episcopali non faceret, spreverunt eum iracunde: tum ille, saltem mihi in tribus si in reliquis non vultis obtemperate, ut S. festum Paschæ debito tempore celebretis, ut Baptismum more Ecclesiæ Romanæ conferatis, ut genti Anglorum mecum evangelizetis, & cætera in vobis corrigenda æquanimiter tolerabo, quæ cum ipsi omnino spernerent, prædixit eis Augustinus in spiritu, quod qui pacem cum fratribus accipere nollent, bellum & ultionem ab eisdem forent accepturi, quod postmodum Domini Judicio per Regem Ethelfridum Northimbrorum patratum est, quando apud urbem Legionum populus cum Monachis Bangoriensibus occubuit; Interfecit enim circiter M. CC^{os}. Monachos de Monasterio prædicto, solis quinquaginta cum Duce eorum Brocinail de acie fugientibus, qui pro militibus suis orandum venerant. Monasterii prædicti numerus erat septies CCC Monachorum, omnes de labore manuum viventes. 601.

Beda] Focas post occisionem Mauricii regnavit VIII annis, cujus anno primo Ethelfridus Rex Northimbrorum pugnavit contra Edan Regem Scotorum apud Dexsastan, & vicit eum gloriose; sed Thedbald frater Regis cum omni quem ducebat excercitu peremptus est. 603.

Beda] Quo etiam anno pater Augustinus, die Natalis Domini, postquam X millia Anglorum in rapaci fluvio qui dicitur Swala, juxta Eboracum, baptizaverat, prænoscens se moriturum, ordinavit sibi successorem Laurentium adhuc vivens, ne se defuncto status Ecclesiæ Anglicanæ adhuc tam rudis vacillaret, quod & fecit exemplo beati Petri, Clementem adiutorem & successorem sibi fecerat.

Ordinavit etiam Melitum Orientalibus Saxonibus, qui Thamisi fluvio dirimuntur à Cantia, quorum Metropolis Londonium, in qua Ethelbrictus

ctus Rex Cantiæ construxit Ecclesiam beati Pauli ad sedem Episcopalem.

Rad.] Alia Chronica dicit quod Sebertus Rex Orientalium Anglorum construxit Ecclesiam Pauli in Londonio, Justum vero constituit Episcopum in Cantia apud urbem Dorubreni; quæ modo Roucestre dicitur, à quodam primario Ruff, distans à Dorobernia XXIV milliaribus ad Occidentem, in qua Rex Ethelbrictus construxit Ecclesiam beati Andreæ.

607. Hoc quoque anno Ethelfridus ferus Rex Northumbrorum vastavit Britones apud Legecestriam, quæ nunc Cestria, urbem infregit, & Monachos de Bancornaburgh occidit, juxta vaticinium beati Augustini, sicut superius dictum est.

611. *Will.*] Corwulfus Rex Westsaxonum obiit, cui successerunt duo filii fratris sui Colrici pariter corregnantes, scilicet, Kinegilsus & Quichelinus, qui multa strenue fecerunt contra Britones, potissime apud Bampton juxta Oxoniam, & etiam contra Pendam Regem Merciorum, qui voluit eis abstulisse de Regno eorum urbem Cirencestre; tandem Kinegilso per Birinum baptizato, subterfugit Quichelinus suscipere sacramentum, donec postmodum, valetudine corporis ammonitus, consors ipse Baptismi fieret, sed eodem anno obiit, sicque Kingilsus cum fratre suo, & post fratrem regnavit in toto XXXII annis.

Rad.] Hic consideranda est varietas inter auctores. Nam Willielmus Quichelinum fuisse fratrem Kinegilsi, sed Beda dicit eum fuisse filium Kinegilsi.

614. Deusdedit sive Theodorus post Bonefacium sedit annis IV. Quo in tempore quidam civis Londoniensis ad instigationem Regis Ethelberti construxit Ecclesiam beato Petro, in occidentali parte Londonii, in loco qui tunc dicebatur Thorneye, quod spinarum Insula, nunc autem dicitur Westmonasterium.

616. *Beda*] Hoc anno Rex Cantiæ, postquam Regnum temporale LVI an. tenuerat, obiit, & Cœlum subiit, anno scilicet XXI post susceptam fidem; cui successit filius suus Edbaldus, XXV annos regnaturus. Qui fuit Apostata noverca sua abutens, & ideo crebra insania vexatus.

Quo in tempore defuncto Saberto Rege Orientalium Saxonum, tres ejus filii & hæredes conversi sunt ad idolatriam, petentes ab Episcopo Melito ut panem candidum eis daret, sicut quondam Patri eorum dederat, quod cum renueret facere, nisi ipsi Baptisma susciperent, expulerunt eum, qui statim accessit ad Episcopos Cantiæ; igitur communi decreto Mellitus & Justus ad Gallias recedunt, malentes ibi Domino pacifice servire, quam inter Barbaros sine fructu residere. Sed cito post Reges perfidi à Rege Gewisseorum sunt occisi.

Beda] At Laurentius Archiepiscopus proponens post alios duos Episcopos patriam deserere, nocte quadam post fusas preces apparuit ei beatus Petrus, qui eum non solum quod plebem suam deserere vellet objurgavit, sed etiam acriter flagellavit. Mane facto Episcopus ostendit vulnera sua Regi Edbaldo, unde & ipse rejecta idolatria & illegitimo thoro, ad fidem reversus est; Episcoposque profugos ad sedes relictas revocavit: sed Londonienses noluerunt recipere Mellitum Episcopum suum, malentes idolatriæ deservire; nam tanta huic Regi, quanta patri non erat potestas, ut eos compescere posset; unde & Laurentio decedente successit Mellitus ad Archiepiscopatum, qui, quamvis podagricus corpore fuerit, mente tamen alacer ægros curabat, incendia urbis sua oratione avertebat.

Beda] Dum Edwinus, persecutionnem Ethelfridi fugiens, apud Redwaldum Regem Orientalium Anglorum lateret, ipse Redwaldus, aut minis Ethelfridi, aut muneribus, in necem Edwini consensit, quod quidam Edwini amicus comperiens, eum de proditione præmunivit, promittens quod ad tutum locum, si vellet, eum adduceret, quod dum ille renueret, tanquam nolens fœdus cum Rege initum primus infringere, sedit solus

solus secum cogitans; ad quem quidam ignotus accessit inquirens cur tali hora solus & mœstus in lapide sederet, & adjecit, scio quis es & quare mœres, & quæ tibi ventura formidas; si ergo aliis extinctis hostibus tuis te ad Regnum proveheret; insuper & consilium salutis optimum, & melius quam aliquis de progenitoribus tuis unquam audivit, tibi ostenderet, num ei obtemperare, & monita sua suscipere consentis? At ille, fideliter promitto; tum alius manum suam capiti ejus imponens ait, cum ergo hoc signum tibi advenerit, memento hujus temporis & loquelæ nostræ, ut promissionem impleas, & hæc dicens disparuit; post hoc venit ad eum amicus ejus præfatus, nuncians Regis voluntatem ad eum conversam, qui tandem collecto excercitu occurrit contra Ethelfridum, in finibus Merciorum, ad Orientem amnis Idle, & occidit eum, sicque Edwinum promovit ad utrumque Regnum Northumbrorum, scilicet super Deiros & Bernicios. Qui XVII annis regnavit. Quo facto duo filii Ethelfridi, scilicet, Oswaldus duodennis, & Oswinus quadrimus industria nutriciorum suorum ducti sunt in Scotiam.

Laurentius Cantuariæ Archiepiscopus obiit, cui successit Mellitus Londonii annis V; sed & illi apud Londonium successit Ced frater sancti Ceddæ. 621.

Mortuo Mellito Cantuariæ Archiepiscopo, successit Justus, qui nuper Roffensis fuerat Episcopus, & tunc pro se Romanum constituit Roffensem Episcopum. Nam ipse Justus miserat nuper Paulinum, qui fuerat tertius Roffensis præsul, Northumbranæ genti ut esset Eboraci præsul, & ut etiam Edelburgam sororem Regis Edbaldi Regi Edwino copularet, & gentem ejus converteret. 624.

Henr. & Will.] Hoc anno Penda Paganus filius Wibbæ, decimus à Woden, cum esset quinquagenarius, cœpit regnare super Mercios, & regnavit XXX annis, 626.

Rad.] Tradunt tamen Chronicæ nonnullæ, quod Crida filius Kinewold X^{us}. à Woden primus regnaverit super Mercios X annos, & post eum Wibba filius ejus XX annis, & post eum Ceorlus consanguineus Wibbæ X annis, post quem Penda filius Wibbæ XXX annis. Hic occidit duos Reges Northumbrorum, Edwinum & Oswaldum, nec non & tres Reges Estanglorum, Sigebertum, Egricum & Annam, cui Regina sua Kyneswida peperit quinque filios, scilicet Wedam, Wolferum, Etheldredum, Merwaldum, Mercelinum, & duas filias, sanctam Kineburgam & sanctam Kineswidam.

Beda] Hoc anno venit dolose ad urbem regiam, juxta amnem Dorwencionem, primo die paschæ, quidam sicarius nomine Eumerus, à Rege Westsaxonum, cum toxicata sica missus, ut Regem Edwinum necaret: sed Lilla minister Regis amicissimus, cum scutum aliud non haberet, ictui corpus suum opposuit, quo tamen perforato, Rex ipse eodem ictu vulneratus, at sicarius dum undique gladiis impeteretur, etiam alium militem sica sua peremit. Eadem quoque nocte paschali Regina peperit filiam nomine Eanfledam, quam Rex in pignus implendæ promissionis suæ, scilicet quod Christianus fieret, si contra Regem Westsaxonum victoria potiretur, Deo consecrandam per Paulinum assignavit. Die igitur Pentecostæ, puella baptizata, Rex ipse tunc primo vix curatus, collecto exercitu Regem Westsaxonum devicit, sed quamvis Rex Edwinus, abjecta idolatria, ipsum Paulinum libenter audiret, diu tamen secum & cum suis tractavit, quid sanius in hac parte foret actitandum; Quo etiam tempore Rex ipse exhortatorias de fide à Papa Bonifacio recepit literas, una cum camisia partim deaurata, & una læna anciriana missa est, & alia epistola consimilis formæ Reginæ, cum speculo argenteo, & pectine eburneo partim deaurato. Cum igitur Paulinus videret Regem ad convertendum difficilem, fusa ad Deum prece, didicit in spiritu Oraculum quondam 627.

quondam Regi ostensum, dum apud Redwaldum exulaverat; unde & die quadam Paulinus manum suam regio capiti imponens, inquisivit an illud signum agnosceret? quo agnito, adjecit Paulinus; ecce hostes devicisti, Regnum adquisisti; fac ergo quod promisisti, ut fidem ei serves, qui hæc tibi contulit: Rex autem, librato consilio cum Optimatibus suis, baptizatus est apud Eboracum cum aliis multis, anno Regni sui XI. Tunc Coisi primus pontificum abjecta Idolatria, contra ritum Sacrorum suorum armis indutus, equum emissarium ascendit, fana idolorum destruxit. Non ei licuit pontifici Gentili aut arma ferre, aut præterquam in equa equitare; Paulinus autem ab eo tempore per sex continuos annos, usque ad interfectionem Regis Oswini, baptizabat, & prædicabat in utraque provincia, scilicet Deirorum & Berniciorum, in flumine Glevy, & in flumine Swala, prædicavit etiam in provincia de Lindesey, & ædificavit Ecclesiam de lapide in Lindecolino, in qua postmodum, mortuo Justo Archiepiscopo, consecravit pro eo Honorium Archiepiscopum Doroberniæ, cum tali auctoritate ab Honorio Papa missa, ut cum Dorobernensis aut Eboracensis Archiepiscopus obierit, is, qui superest, habeat potestatem consecrandi alium loci defuncti.

Beda] Igitur tanta fuit pax sub Regno Edwini, ut etiam mulier à mari usque ad mare sine lædente transire posset. Idem etiam Rex ad refrigerium itinerantium juxta publicos transitus, ubi erant fontes lucidi, erectis stipitibus, æreos cancos suspendi jussit, nec illos quidem nisi ad usus institutos quisquam tangere audebat. Hic primus Regum Anglorum Euboniam Insulam conquisivit.

630. Corpwaldus filius Redwaldi, Rex Orientalium Anglorum, hortatu Regis Edwini fidem suscepit cum sua gente, sed non multo post occisus est à viro gentili Rigberto.

632. *Beda*] Hoc anno misit Honorius Papa Honorio Archiepiscopo Doroberniæ pallium, cum literis informatoriis de modo ordinandi Metropolitanos in Britannia. Misit etiam literas genti Scotorum de observatione Paschali, exhortans ne suam paucitatem in finibus orbis constitutam sanctiorem modernis Catholicis, aut antiquis æstimaret.

633. *Beda*] Hoc anno occisus est Rex Edwinus in Campo de Halfeld, à Rege Merciorum Penda, & Cedwalla Rege Britonum, qui adeo debacchati sunt in illa provincia, ut nec ætati, sexui, aut religioni parcerent. Quippe cum usque hodie mos sit Britonum fidem religionemque Anglorum pro nihilo habere.

Sub hac clade Paulinus Archiepiscopus Eboracensis, assumpta secum Regina Ethelburga cum filia sua Eanfleda, rediit Cantiam navigio, atque in Ecclesia Roffensi, per summersionem sui Episcopi Romani tunc vacante, Episcopus factus præsedit ibi XIX annis, & moriens pallium suum ibi reliquit.

W.] Sicque Ecclesia Northimbranæ gentis caruit præsulatu post discessum Paulini XXX annos, usu vero pallii caruit CXXV annis, donec per Egbertum præsulem, fratrem scilicet Ethelberti Regis Northimbrorum, eidem Ecclesiæ pallium restitueretur.

Beda] Mortuo Edwino suscepit Regnum Deirorum filius patrui sui Elfrici, nomine Osricus, sed Regnum Berniciorum suscepit filius Ethelfridi Eanfricus, qui statim ad idola sunt conversi, sed ambos eodem anno successive occidit Cedwalla justa Dei ultione, ideoque placuit cunctis tempora supputantibus, ut ablata de medio memoria Regum perfidorum annus ille infaustus Regno Oswaldi subsequentis ascriberetur, qui post occisionem fratris sui Eanfridi cum parvo exercitu occidit Cedwallam prædictum, cum immensis copiis occurrentem, in loco qui Demsseburum, id est, rivus Denisi vocatur: locus autem ubi Oswaldus ante pugnam commissam flexis genibus crucem erexerat, & Deum pro salute gentis suæ exoraverat,

raverat, vocatur Hevenfeld, id est, Cœlestis Campus, qui in magna veneratione nunc habetur.

Will.] Et est locus ille ad borealem partem muri illius famosi, quem quondam legiones Romanæ per transversum Insulæ fecerant, non longe ab Ecclesia Hagustaldensi.

Beda] De hujus Crucis astulis multæ fiunt virtutes: nec ante tempora illa, ulla Ecclesia ullum altare in terra Berniciorum habuit, antequam Rex Oswaldus in illa pugna Crucem erexerat, ubi cito post constructa est Ecclesia.

Beda] Oswaldus Rex petivit & obtinuit à gente Scotorum Aidanum Episcopum ad informandum gentem suam, cui dedit locum sedis Episcopalis in Insula Lindisfarnensi, ubi miro spectaculo, Episcopo prædicante Scotice, Rex ipse interpretaretur Anglice. Tunc confluebant cotidie ad prædicandum Anglis Monachi Scotici de Monasterio Aidani, quod erat in Insula Hu. 635.

Bedo.] Erat quippe Aidanus speculum abstinentiæ, usque ad nonam cotidie jejunans, non aliter vivens, quam docens, cuncta sibi donata pauperibus facile erogans, pedibus non equo vectus, deambulans prædicabat, nunquam divitibus honoris aut timoris gratia relicta reticebat, nec pecuniam illis, sed escam duntaxat, si haberet, tribuebat, captivos redimebat, quos frequenter postmodum suos Discipulos efficiebat. Fuit autem talis occasio adventus sui in Angliam, cum enim prius quidam austerioris animi vir ad petitionem Regis Oswaldi Anglis informandis mitteretur, ac parum proficiens, casso labore patriam rediret, tractatu inter Scotos habito de alio mittendo, fertur Aidanus ibidem respondisse viro sic reverso, videtur mihi frater, quod durior justo fuisti indoctis & rudibus hominibus, quando secundum Doctrinam Apostoli lac mollioris doctrinæ in principio non proposuisti, ut paulatim enutriti verbo Dei, ad capienda perfectiora assuescerent. Quo audito, Aidanus tanquam discretior missus est, cujus verbo & exemplo Oswaldus instructus, non solum spem cœlestis Regni, sed amplitudinem terreni Regni consequutus est. Nam omnes Britanniæ nationes, quæ in quatuor Linguas scilicet, Britonum, Pictorum, Scotorum, & Anglorum, tunc dividebantur, in ditione sua accepit; denique fertur de eo, quod die Sancto Paschæ, assidente secum in mensa Episcopo Aidano, venit ad januam Regis magna pauperum multitudo, elemosinam petens, & cum Rex aliud ad manum non haberet porrigendum, ipsum ferculum coram se positum, cum disco argenteo minutatim confringendo, misit ad pauperes. Quo viso, Pontifex assidens, apprehensa Regis manu dextra, ait Rogo Deum ut nunquam inveterescat manus ista, quod revera ita contigit. Nam Oswaldo postmodum interfecto Brachium à corpore resecatum duravit incorruptum, apud urbem Regiam de Bebbanburgh.

Beda] Fertur de isto Rege, quod ob crebrum morem orandi, sive Deo gratias agendi, semper, ubicunque sederet, supinas super genua manus habere solitus erat, unde & adhuc proverbialiter dici solet, Deus miserere animabus, dixit Oswaldus cadens in terra.

Will.] Sanctus Birinus Confessor, missus ad prædicandum Anglis ab Honorio Papa, dum mare Britannicum sulcaret, recordatus est rescellarum suarum, quas obliviose in portu dimiserat, pedibus ivit super mare & rescellas reportavit. 636.

Beda] Iste Birinus Regem Westsaxonum Kynegilsum convertit & baptizavit, apud urbem Dorcic, id est, Dorcestriam, assistente tunc Rege Oswaldo ipsius Kynegilsi Patruo & genero mox futuro. Qui ambo Reges dederunt Birino urbem illam, ad statuendum Sedem Episcopalem, ubi & postea sepultus est post XIV Episcopatus sui annos, sed tandem per Heddam Wentanum Episcopum ad urbem Wentanam translatus est in Ecclesiam Apostolorum Petri, & Pauli.

Rad.]

Rad.] Reclamant tamen Canonici Dorcestrenses, & dicunt aliud corpus quam Birini translatum fuisse, & ipsos translatores in hoc deceptos fuisse. Unde & feretrum mirandi operis super locum primæ suæ sepulturæ apud Dorcestriam cernitur. Distat autem urbs Dorcit sive Dorkinga ab urbe Oxoniæ VI milliaribus ad Austrum, inter duo flumina Thamam & Thamisim sita. Repertum est enim in Chronicis, quod Rex Kingilsus assignavit totam terram in circuitu Wintoniæ ad spacium VII milliarium ad constructionem sedis Episcopalis in Winton, & ad sustentationem ministrantium, quod quia Rex ipse lætali morbo præpeditus implere non potuit, filium suum Kenwalcum illud impleturum fore juravit.

Will.] Hæc urbs ab eo tempore usque adventum Normannorum apud Episcopos Merciorum mansit; sed tempore Willielmi Conquestoris, qui ordinavit ut Episcopi de locis humilibus ad urbes insignes transirent, translata est sedes ad Lincolniam.

Will. Hoc anno Felix genere Burgundus qui Sigeberto Rege Orientalium Anglorum in Gallia quondam exulanti familiaris extiterat, cum eodem Angliam venit & sedit Episcopus primus apud Dunwic XVI annis.

Beda] Iste Sigebertus post Corpwaldum fratrem suum Regno potitus, sicut in Galliis viderat, scolas Literarum in Regno suo ordinavit, ac Pedagogos pueris instruendis more Cantuariorum assignavit; qui tandem commendato Regno nepoti suo Egrico, tonsoratus est in Monasterio quod ipse construxit; sed postmodum Penda Pagano Rege illud Regnum infestante, extractus est Sigebertus de Monasterio, quasi ad milites roborandos, & sic occisus est in simplicitate sua, solam virgam manu gestans, totusque pene exercitus ejus cæsus est & dispersus. Cui successit in Regnum Anna filius Eni, quem postmodum Penda occidit: sed & Sigeberto Regnante, venit de Hibernia vir quidam sanctus nomine Furseus ad Provinciam Orientalium Anglorum, in qua multos aut convertit, aut amplius confirmavit. Ubi aliquando languescens, monitus est per Angelicam visionem cœpto ministerio insistere, orationibus incumbere: unde & ipse regia ope adjutus, Monasterium construxit juxta mare in Castro, quod Cnubbrisburghiam dicitur; ubi iterum languore correptus, raptus est è corpore usque ad beatam Angelorum visionem, ubi audivit resonare illud Psalmi. Ibunt Sancti de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Syon. Qui etiam reductus in Corpore, & die tertia iterum eductus, vidit non solum majora bonorum gaudia, sed & maxima malignorum spirituum certamina, quibus impedire sanctos nituntur; cum ergo in altum levaretur, vidit sub se quatuor ignes in aere, quos Angelus ductor ejus sic exposuit. Hi Ignes sunt mundum consumpturi, primus ignis est mendacii, quia homines non implent quod in Baptismo promiserunt. Secundus est cupiditatis, quando divitiæ Deo præponuntur. Tertius est dissentionis, quando sine causa proximus offenditur. Quartus est impietatis, quando superior inferiorem opprimere non timet. At cum ignes isti quasi in unum glomerari viderentur, expavit Furseus & clamavit. Cui Angelus ait, quod non incendisti, non ardebit in te, iste ignis singulorum merita examinabit. At dum Furseus pervenisset ad januam quandam patentem, Dæmones projecerunt in eum unum hominem quem torrebant, unde & humerus & maxilla Fursei comburebatur; cognovit statim Furseus hominem illum, & quod vestimentum illius morientis aliquando receperat, quod quidem vestimentum Angelus ductor Fursei in ignem projecit; & dixit Dæmon noli repellere, quod prius approbasti. Nam sicut bona peccatorum recepisti, ita & pœnas eorum participare debes. Cui contradicens Angelus ait; Non propter avaritiam, sed pro salvanda ejus anima hoc suscepit, & tunc cessavit ignis. Dixitque Angelus Furseo, quod incendisti, hoc arsit in te. Quamobrem Furseus ipse ad Corpus restitutus, semper deinceps signum incendii, quod in

ma

anima pertulit, visibiliter in humero & in maxilla portavit. Hac quotiescunque Furseus postmodum narraret, quamvis in tenui esset veste, & in media hieme, semper sudaret præ timore. Tandem Furseus, relicto Monasterio illo fratri suo Fullano, liber ipse cum alio fratre suo Vulcano, per unum annum vitam heremiticam transegit. Deinde turbata nimium provincia illa incursione barbarica, navigavit Galliam, ubi post multas virtutes moriens, sepultus est apud Peronam.

Beda] Edbaldus Rex Cantiæ obiit, relinquens Ercombertum filium Hæredem ex Emma Francorum progenitum, qui XXIV annos regnavit in Cantia, qui delubra destruxit, jejunium Quadragesimale in regno suo servari instituit. 640.

Ex uxore sua Sexburga, filia scilicet Annæ Regis Orientalium Anglorum, genuit filiam Erkengodam, quæ apud Briggense Monasterium in Gallia facta est sanctimonialis, ubi & matertera sua Ethilberga, Relicta, scilicet, Edwini, Deo famulabatur, ubi etiam postmodum utraque illarum præfacta est Abbatissa.

Eo quippe tempore moris erat Anglorum, nec dum multis in Anglia Monasteriis constructis, Francorum Monasteria conversationis gratia quærere, maxime apud Brigge, Calays, & Andilegum.

Beda] Hoc anno, defuncto Rege Westsaxonum Kingilso, successit filius suus Kenwalcus & regnavit XXXI annis. Nam alter frater suus natu prior, nomine Quichelinus, prius cum patre regnaverat, & eo anno quo cum patre baptizatus fuerat obierat, relicto filio Cuthredo, quem similiter Birinus baptizaverat. 641.

Ran.] Nota hîc veritatem inter Bedam & Willielmum, nam Beda dicit Quichelinum fuisse filium Kingilsi, & Willielmus dicit eum fuisse fratrem Kingilsi.

Beda] Hic itaque Kenwalcus in principio Regni sui fidem suscipere renuit. Ideoque Regnum juste perdidit. Nam repudiata uxore sua, sorore Regis Pendæ, aliam superduxit. Idcirco Penda eum quinto Regni sui anno effugavit.

Will.] Qui tunc apud Annam Regem Orientalium Anglorum tribus annis exulavit, quâ de causa Penda postmodum Annam occidit. Sed & Kenwalcus, sub illo exilii sui tempore, apud Annam baptizatus est à Felice Episcopo, & Regnum suum juvante Annâ recuperavit, Pontificemque provinciæ suæ Agilbertum, natione Gallum, venientem de Hibernia constituit; qui XV annos provinciæ Westsaxonum apud Wentam præsedit. At dum Rex barbaræ linguæ esset pertæsus, aut alias nescio unde offensus, subintroduxit alium suæ linguæ Pontificem nomine Wyne, cui in Gallia ordinato tradidit Rex provinciam suam in duas parochias divisam, principalem sedem in Wenta urbe ponens: unde offensus Agilbertus recessit ad Gallias, sedem apud Parisium postmodum adeptus. Nec multo post idem Wine, post biennium suscepti præsulatus, per Regem pulsus, emit à Rege Merciorum Wulfero sedem London urbis, quam dum vixit tenuit; sicque provincia Westsaxoniæ quatuor annis Episcopo caruit: tandem Rex Kenwalcus multipliciter ab hostibus impetitus pro Agilberto expulso misit, sed ille redire nolens, aut non valens, misit pro se nepotem suum Leuthericum, qui confirmatus à Theodoro Archiepiscopo VII annos ibidem præfuit.

Will.] Iste Kenwalcus Britannos bis contrivit, primo apud Whitgosnelburgh: secundo apud montem Penciæ, & in vindictam paternæ persecutionis Wulferum filium Pendæ magnâ Regni sui parte multavit.

Beda] Hoc anno Occisus est Rex Northymbrorum Osualdus per Paganum Regem Pendam, in loco qui dicitur Mazefeld, ubi sæpe divina fuerunt miracula. Porro caput ejus & brachia jussit Penda suspendi in stipitibus. 642.

Will.] Quo post annum veniens successor suus & frater Rex Oswy, caput sepelivit in cimiterio Lindisfarum, quæ nunc Dunelmiæ inter brachia Cuthberti dicunt contineri, sed brachia Oswaldi condidit in urbe Regia de Bebbanburgh, corpus vero & ossa reliqua abduxit secum Regina Merciorum Ostrida, filia Oswi, uxor Etheldredi, usque ad Monasterium de Bardeney in Lindesey, ubi minime admitti potuit, donec lucis columna per totam noctem super reliquias illas radiare videretur. Post multos autem annos, cum locum illum infestarent barbari Dani, ossa illa apud Gloverniam in Ecclesiam Canonicorum sunt allata per Elfledam Dominam Merciorum.

Will.] Brachium tamen Sancti Oswaldi, nervis, carne, & cute integrum, apud Monasterium de Burgo Sancti Petri, ut fertur, habetur, ab antiqua requietionis sede furtim sublatum; daturque ibidem ostentui scrinium preciosum, sed fides dictorum vacillat, ubi nil visus auditor explorat, hæc quippe non ideo dixerim, quod de integritate Sancti illius sim dubius, sed utrum eo loci contineatur nolo esse assertor præproperus.

Beda] Oswaldo sic occiso successit in Regnum Northymbrorum Oswi frater suus, qui strenue regnavit XXVIII annos, sed laboriose, nam in primis VII annis habuit consortem Regni super Deiros Oswinum, de stirpe Edwini, filium Edrici, virum utique præstantem, religiosum, affabilem, humilem, quem tamen fecit Rex Oswi occidi in Domo Comitis Humbaldi, ad quem confugerat, post quem habuit Oswi consortem Regni super Deiros Odilwaldum filium fratris sui Oswaldi.

647. *Beda*] Hoc anno obiit Paulinus, tunc Roffensis, quondam Eborum Archiepiscopus, cui successit Ithamar. Obiit etiam Felix primus Estanglorum Episcopus, pro quo Honorius Cant. ordinavit Thomam Diaconum ejus ad sedem præfatam; Quo tandem defuncto post V Episcopatus sui annum, Bonefacium quendam instituit, qui XVII annis sedem illam tenuit.

650. *Beda*] Circa hoc tempus Estsaxones fidem quam olim abjecerant mediante Oswy Rege Northumbrorum receperunt; Nam Rex eorum Sigebertus baptizatus est à Finano Episcopo Northumbrorum juxta murum illum prolixum, qui quondam Britannos distinxit à Scotis, unde & secum assumpsit Ced Presbyterum de provincia Merciorum, fratrem Ceddæ, ad prædicandum genti suæ Orientali. Qui pacto negotio illo rediit ad Finanum prædictum, à quo ordinatus Episcopus rediit iterum ad prædicandum Orientalibus Anglis, potissime in loco qui Ithaucestre dicitur, quod est juxta ripam Pentæ amnis & etiam in villa de Tilleburgh, quod est juxta Thamisim.

Contigit autem semel in partibus illis, ut Ced Episcopus præfatus excommunicaret comitem quendam cum comitantibus, pro eo quod illicito incumberet matrimonio. Contempsit Rex Sigebertus jussum Episcopi, & à Comite illo rogatus, cibum cum illo in domo ejus sumsit, recedenti de prandio Regi Ced Episcopus obviavit, ac cum virga quam manu tenuit, Regem tetigit, sic inquiens, quia noluisti ad præceptum meum à domo illius perditi abstinere, tu in illa domo morieris. Quod & ita contigit. Nam Comes prædictus cum fratre suo germano Regem in domo illa occiderunt, ac postmodum interrogati cur sic fecissent, hoc solum responderunt, quia Rex erat nimis remissus erga inimicos suos, injurias suas facile remittendo.

Beda] Hoc etiam anno Rex Oswi jussit Oswinum Regem Deirorum occidi in domo Comitis Hunbaldi, ad quem Oswinus dimisso excercitu fidenter confugerat, tanquam oportuniora expectans tempora ad pugnandum. De isto Oswino fertur, quod equum suum optimum aliquando donaverat Episcopo Aidano, qui magis pedibus pergere quam equo vehi consueverat, qui tamen equum illum cito postmodum, cum aliud ad manum non haberet, cuidam pauperi Elemosinam petenti donavit, hoc cum Regi relatum

relatum fuisset plurimum indignatus ait Episcopo Aidano secum ad mensam commessanti; quid fecisti, Domine Præsul, nunquid non viliores equos habuimus, qui ad Elemosinam sufficerent? cui Episcopus; quid loqueris, Domine Rex, num carior nobis filius equæ quam filius Mariæ, continuo Rex procidens ad pedes Episcopi veniam rogavit, promittens fideliter quod nunquam deinceps obloqueretur in hac parte. Dum ergo pacati simul ad mensam considerent Rex & ipse Pontifex, Præsul subito in lacrymas est solutus, cujus rei causa à circumstantibus inquisita, ait Præsul; non multo tempore victurus est apud nos Rex iste, hucusque non vidi Regem humilem, nec digna est gens ista nequam talem Regem diu habere, unde contigit cito post Regem illum, sicut dictum est, occidi, nec supervixit Aidanus Præsul nisi XII solummodo diebus, cujus animam vidit Cuthbertus in Cœlum ab Angelis ferri.

Ra.] Isto etiam anno obiit Sanctus Birinus, primus Dorcestrensis Episcopus, post XIV^tum. adventus & Præsulatus sui annum, cujus corpus juxta Historiam Bedæ transtulit Hedda Wentanus Præsul usque Wintoniam. De hoc vide supra libro primo de Pontificibus Westsaxonum.

Beda] Hoc anno Rex Deirorum Odilwaldus filius Oswaldi dedit Ced Episcopo Orientali, ad partes Boreales sæpius venienti, locum in arduis montibus, qui vocatur Lestingai, ad construendum inibi Monasterium; sed Ced præfatus antequam Monasterium fundaret jejunavit cotidie per totam Quadragesimam, excepta Dominica, usque ad vesperam, & tunc quidem modicum panis, unum ovum gallinaceum, cum parvo lacte aqua mixto, sumebat, juxta morem Discipulorum Aidani, à quibus edoctus fuerat; hunc nempe locum frater suus Chimbil post eum rexit, & tempore mortalitatis ibidem sepultus, post quos Cedda locum fovit.

Vitalianus Papa post Eugenium sedit annos XIV. Hic misit Ecclesiis Anglorum Archipræsulem Theodorum Monachum Tharsensem. 653.

Beda] Hoc anno Middelangli, (id est) Mercii, sub Principe suo Weda filio Pendæ, mysterio fidei sunt imbuti. Nam ipse Weda, volente Patre suo, acceperat in conjugem Elfledam filiam Regis Oswi, ea conditione ut Christianus fieret, & eo libentius hoc fecit, quod Alfridus filius Oswi sororem suam Kineburgam desponsaverat; unde & Weda quatuor sacerdotes de terra Northymbrorum, Ced, Adda, Becti, Duina secum duxerat ad prædicandum genti suæ, nec prohibuit Penda Rex quin converterent ad fidem Christianam quicunque vellent. Hoc etiam anno obiit Honorius Archiepiscopus Cantuariæ, cui post annum successit Deusdedit IX annos, quem confirmavit Ithamar Præsul Roffensis.

Will.] Hoc anno Benedictus, cognomento Biscop Abbas, & nutricius Bedæ Presbyteri, ministerque Regis Oswi, domum, cognatos, patriam amore Christi linquens, anno ætatis XXV°. Romam adiit, & doctior inde rediit. Itidem vero usque quinquies Romam visitans, libros, & reliquias Sanctorum ad Monasteria sua, quæ erant in ripa Wiri fluminis, revexit, artem vitriariam primus ad partes suas attulit, duo Monasteria, scilicet Petri & Pauli, super ripam Wiri fluminis in gyrum hinc inde construxit, quibus utrisque jure Abbatis præfuit, egregiumqne alumnum Bedam septennem suscipiens, quoad vixit docuit.

Will.] Ejus industriam & patientiam miratur Beda. Industriam quidem, quod tantam copiam librorum is & artificum Angliam advexerat, toto ævo suo pene peregrinans, in quo amor patriæ, & voluptas elegantiæ asperos fallebant labores. Patientiam etiam in eo miratur, quod in possessione Cœnobii Sancti Augustini Cantuariæ, ubi per Regem Cantiæ Abbas fuerat præfectus, venienti Adriano libenter cesserit, etiam in sua absentia subintroductum Wirensibus alium Abbatem æquanimiter tulerit, domumque reversus parilem ei honorem communicaverit, quin etiam ipse tandem paralysi percussus etiam tertium Abbatem adjunxerit.

Hoc anno Penda Rex Merciorum occidit Bello Annam Regem Orientalium Anglorum, pro eo quod Regem Kenwalcum foverat contra eum.

Hoc quoque anno Botulphus Abbas construxit Monasterium ad Orientem Lincolniæ, in loco qui dicitur Itanno.

655. *Beda*] Hoc anno decessit Penda Rex Merciorum cum xxx ducibus extinctus, qui venerat ad partes Northymbrorum ut Regem Oswi deleret, sicut fratrem suum Oswaldum aliquando deleverat, neque cohibuit eum respectus affinitatis inter filios & filias contracta, veruntamen Rex Oswi obtulerat Pendæ donaria plurima, ut à finibus suis recederet, quo nolente, ait Oswi, si Paganus nostra donaria nescit recipere, offeramus ei qui novit; Vovit igitur Rex Oswi, quod si victor in bello existeret, filiam suam Elfledam Deo sacraret, insuper & xii possessiones ad construenda Monasteria Deo daret. Commisso igitur prælio in regione Leedis non longe ab Eboraco, juxta flumen Winwed tunc plurimum inundatum, ibi periit Penda cum xxx Ducibus suis, quamvis tricies majorem haberet exercitum. Nam qui gladium evaserant in flumine mergebantur. Tunc Alfridus cum patre fuerat, sed Egfridus obses apud uxorem Pendæ tenebatur.

Odilwald filius Oswaldi tunc cum Penda fuerat, sed seorsum stetit ut eventum videret. Hac victoria peracta, Rex Oswi tradidit filiam suam vix tunc triennem discipulatui Hildæ Abbatissæ, apud Monasterium suum de Herteseye, quod sonat Insula Cervi, quæ tamen postmodum rexit Monasterium apud Strenishalt, quod sonat sinus farri, quod modo Whiteby dicitur, xxx milliaribus ab Eborum distans, ubi & ipsa Elfleda postmodum præfuit. Dedit etiam tunc Oswi possessiones promissas sex in provincia Deirorum, & sex in provincia Berniciorum, ad construenda Monasteria. Dedit etiam Wedæ generi suo Regnum Australium Merciorum, quod est ut ajunt quinque millium familiarum, discretum fluvio Trenta ab Aquilonalibus Merciis. sed Weda post triennium Regni sui cito periit proditione uxoris suæ. Quo mortuo Mercii rebellantes contra Regem Oswi, erexerunt sibi in Regem Wulferum filium Pendæ, quem occulte servaverant, qui primus omnium Regum Merciorum Christianus factus, Ermenildam filiam Erconberti Regis Cantiæ in conjugem accepit, ex qua Kenredum & Wereburgam progenuit. Regem Westsaxonum Kenwalcum apud Asshednum gloriose devicit; Vectam Insulam subjugavit, quam postmodum Regi Estanglorum ut Christianus fieret dedit, cujus & ipse in Baptismo Patrinus extitit; tandem post xvii Regni sui annum apud Litchetfeldiam sepultus est.

660. Hoc anno Egfridus filius Regis Oswi desponsavit sanctam Etheldredam, quæ tamen prius Todberto Comiti desponsata fuerat, Quæ licet bis desponsata, & ad amplexum jugiter fuisset sollicitata, virgo tamen mansit, & ab Egfrido separata ad Elig Monasterium se transtulit, & Abbatissa effecta miraculis coruscavit.

664. *Beda*] Ercombertus Rex Cantiæ obiit, cui successit Egbertus filius suus ix annos. Eo etiam anno obiit Archiepiscopus Deusdedit, unde pari consilio Rex Cantiæ & Rex Northymbrorum miserunt Wighardum Papæ Vitaliano, ut ordinaretur Archiepiscopus Cantuariæ. Quo mox mortalitatis peste per Angliam tunc grassante cum omnibus pene suis comitibus extincto; ordinavit Papa Theodorum Monachum Anglorum Ecclesiis præsidendum.

Beda] Eo quoque anno facta est clades mortalitatis per Britanniam, incipiens à partibus Austrinis, sub qua peste contigit quod de Egberto Monacho tunc correpto narratur; Vir quippe iste, cum se sentiret moribundum, tempore matutino clam de Lectulo egressus est, cordeque compuncto Dominum jugiter exoravit, ne morti tunc daretur, priusquam præteritas negligentias plenius diluisset, vovit ad hoc, quod si pestem illam evadere tunc posset, quod peregrinando obiret, quod præter cotidianam

anam & canonicam Psalmodiam, Psalterium cotidie persolveret, si tamen corporis valetudo non obstaret, & quod in omni Ebdomada diem unum cum nocte sua jejunus transiret. His completis clam in lectulo se recollegit; veruntamen ad aliqualem strepitum, quem recubando concitaverat, expergefactus sodalis ejus sic eum alloquitur; Egberte quid fecisti? sperabam quod scilicet ad requiem pergeremus, tamen quod postulasti concessum est tibi. Unde & mortuo illo sodali, Egbertus præfatus usque in nonagesimum ætatis annum vitam protelavit, ad priora tamen vota hoc addidit, quod tribus anni temporibus, in Adventu, in Quadragesima, & ante Pentecostam, XL diebus continuis in pane & lacte tenui, sublata superficie crassiori, jejunavit.

Beda] Circa hæc tempora defunctis jamdudum Aidano & Finano Northymb. Episcopis, successit Colmannus Scotus per triennium pontificaturus; in cujus diebus venit Agilbertus præsul Westsaxonum ad partes Northymbrorum, ubi & ordinavit Wilfridum tunc Ripensem Abbatem, in Presbyterum, Rege Oswi id rogante. Quo in tempore facta est quæstio magna, & frequens de observatione termini paschalis, quod non rite tunc à Scotis & Britonibus observabatur, sed ob reverentiam sanctorum Patrum, Columbæ, Aidani, Finani, & aliorum venerabilium Patrum tolerabatur, unde & facta est Synodus in Monasterio Hildæ Abbatissæ apud Strenishalt sub anno Domini DCLIV, ubi ex una parte convenerunt Colmannus Episcopus, & Hilda Abbatissa, allegantes pro se quod eorum prædecessores venerabiles, patres sancti fuerunt, qui à XVII luna usque vicesimam Pascha celebrarunt, & potissime Johannes beatus Evangelista, qui apud Asiam sic observabat. At contra ex parte altera Agilbertus Episcopus Westsaxonum, Jacobus Presbyter Paulini, quondam Eborum Archiepiscopi, Wilfridus Ripensis Abbas, & Alfridus Oswi Regis filius, una cum uxore Regis, disputante pro eis Wilfrido, qui allegabant pro se morem universalis Ecclesiæ, puta Græciæ, Italiæ, Romæ, Africæ, Galliæ, præferendum fore constitutioni unius orbis anguli, qui nimirum decreta Synodalia non noverat, præsertim cum Johannes Evangelista in primitiva & novella tunc Ecclesia Legis adhuc scita in multis observaret, Judaizante tunc Ecclesia in multis, nec ipso Johanne valente tunc omnia ad plenum abradere, sicut legitur de Paulo apostolo quod Timotheum circumcidit, quod hostias in templo immolavit, quod cum Aquila & Priscilla caput suum totondit Corinthi ad nihil utile, nisi ad scandalum Judæorum devitandum, quin etiam beatus Johannes, juxta Legis ritum, XIV die mensis primi ad vesperam incipiebat Pascha, nil curans an hoc Sabbato an alia feria proveniret. At vero Petrus Apostolus, cui datus est Ecclesiæ primatus, cum potestate ligandi & solvendi, secundum legis traditionem, quartamdecimam lunam primi mensis nascentem in vespere plenam, sicut & Johannes expectavit, & proxima Dominica, quæ illud plenilunium & æquinoctium usque ad lunam vicesimam primam sequebatur, pascha celebravit. Si vero Dominica dies in ipsa XIV luna caderet, illam non observabat, quia illa Dominica tunc foret de præcedente anno, & non de novo incipiente. His auditis Rex Oswi subintulit, ex quo vos asseritis tot & tanta Petro fuisse à Christo collata, tali hostiario contradicere non audeo, ne forsan cum venero claudat mihi fores Cœli. His dictis assensit multitudo, sed & Ced Orientalis Episcopus tunc præsens deinceps mansit correctus. Colmannus tunc Episcopus Northymbrorum indignanter recessit ad partem Scotorum.

Ran.] Igitur ad terminum festi paschalis infallibiliter reperiendum juxta sententiam Bedæ li. 5. de gestis Anglorum, oportet tria observare & expectare, scilicet æquinoctium vernale, plenilunium perfectum, & diem Dominicum. Nam sicut in principio mundi sol procedens à medio Orientis æquinoctium vernale suo præfixit exortu, deinde sole occiden-

te, luna plena sequuta est, à medio Orientis. Ita omnibus annis sequentibus, idem primus mensis lunæ oportet servari, ut non ante æquinoctium, sed vel in ipso æquinoctii die, sicut in principio mundi factum est, vel æquinoctio transcenso plenilunium habere debeat. Quæ igitur luna ante æquinoctium plena fuerit, puta XIV, XV, XVI, vel deinceps existens, hæc ad ultimum præcedentis anni mensem pertinet. Idcirco ad Pascha celebrandum habilis non est. Quæ vero luna in ipso æquinoctio vel post plena est, in illa tanquam in tertia hebdomada primi mensis lunaris à vespera quartædecimæ diei, usque ad vesperam vicesimæ primæ diei procurrente, ubi Dominica dies primum occurrerit, Pascha celebrandum est. Error tamen quem in nostro Kalendario usuali ad hæc tolerat Ecclesia, tantummodo inolevit, quod solstitia & æquinoctia & ingressus solis in signa jam circa annum Gratiæ M. CCC. XX. per XII dies in Kalendario retrocesserunt. Et ex hoc proveniet, quod nisi Kalendarium nostrum usuale per subtractionem dierum Bisextilium ad tempus aut alio modo corrigatur, si tempus gratiæ usque ad XVI millia annorum procurrerit Pascha Kalendarii nostri eveniet circa brevissimum diem anni. Et si sexta seculi ætas ad duplum prædicti numeri se protenderit, dies natalis sancti Johannis Baptistæ erit anni brevissima, & dies natalis Domini longissima, cujus erroris ratio in Almagesto Ptolomæi declaratur.

Will.] Colmanno igitur Northymbrorum Episcopo de erroneo Paschate per Wilfridum convicto, & ad Scotos ut prædictum est reverso indignanter, idem Wilfridus, procurante Alfrido Regis filio, ad Archiepiscopatum Eborum electus est, deinde ad Gallias consecrandus transmissus est. Nam Archiepiscopus Cantuariæ, qui eum consecrare debuerat, Deusdedit jam obierat. Sub illis diebus Rex Westsaxonum Kenwalcus suam provinciam in duas sedes divisit, unde offensus Agilbertus indignanter ad Gallias, unde erat oriundus reversus est &c. prout supra dictum est eodem li. c. 15.

Wilfrido igitur, ut prædictum est, ad Eboracensem Ecclesiam electo, & ultra mare apud Agilbertum pro confirmatione sua moras nectente, Oswius Rex præventus consilio quartadecimanorum, id est, illorum qui observabant Pascha, in XIV luna, Ceddam Abbatem de Lestingai contra regulas canonicas sedi Eboracensi intrusit.

Beda] Unde & ipsum Ceddam, ut Præsul confirmaretur, Cantiam misit; verum quia Archiepiscopus Deusdedit jam obierat, Cedda divertit ad Episcopum Westsaxonum Winam, ut ab eo ordinaretur, assumptis secum in societatem ordinationis duobus de gente Britonum Episcopis.

Rediens igitur Wilfridus de Galliis, cum videret Ceddam loco sui introductum, moratus est per triennium in Cantia, usque ad adventum Theodori, ubi Ordines celebravit; Ecclesias consecravit; Puttam in arte canendi peritum in sedem Roffensem instituit. Hoc quoque anno Benedictus Biscop secundo Romam adiit. Inde redeundo apud Lirinense Monasterium attonsus biennio militavit. Inde tertio Romam veniens, cum Theodoro Episcopo & Adriano Abbate, jubente Papa Vitaliano, Angliam rediit.

666. Cissa regulus pater Inæ Regis construxit Monasterium apud Abendon.

669. *Beda*] Hoc anno Theodorus Archiepiscopus Cantiam venit VI°. Kalend. Junii, secundo consecrationis suæ anno, ubi per XXI^{m}. annos menses quatuor pontificavit. Hunc virum Monachum Tharso Ciliciæ natum, seculari & divina literatura Græce & Latine instructum, annos ætatis LXVI habentem, misit Papa Vitalianus Anglis Episcopum, associans ei cooperatorem Adrianum Abbatem, ne forsan quicquam fidei contrarium more Græcorum in Ecclesiam Anglorum introduceret. Qui mox ut venit totam Insulam peragravit, ordinem recte vivendi instituit, modum rite Pascha celebrandi tradidit, artem modulandi & calculandi in Astronomia sub utraque lingua Græca & Latina, juvante Adriano, suis Discipulis infudit,

Episcopos

Episcopos per loca ordinavit, non rite ordinatos aut amovit, aut cursum rite consecravit.

Ra.] Inter quos Ceddam Episcopum ad Eboracum sedem non rite consecratum, sed defectum suum humiliter recognoscentem ab Eboraco amovit, Wilfridum restituens, ipsumque Ceddam denuo confirmatum Episcopum Merciorum petente Rege Wulfero ordinavit præcipiens ut equo de cætero veheretur.

Beda] Erat tunc temporis magna cura doctoribus Deo servire, non seculo, cordi, non ventri. Quapropter religionis habitus in magna erat veneratione, ita ut Clericus vel Monachus libenter susciperetur, & ab illis itinerantibus benedictio posceretur, nec eis alia adeundi vicos causa fuit, quam prædicandi, baptizandi, & animas curandi gratia, nec aliquas possessiones ad construenda Monasteria nisi à potestatibus oblatas quasi coacti susciperent.

Beda] Hoc etiam anno Oswi Rex Northymb. obiit, cui successit Egfridus filius suus, qui regnavit annos XV.

Hic duxerat in uxorem Etheldredam relictam Tondberti principis Australium Girwiorum, quam cum per XII annos consortem habens, nec prece nec precio ad concubitum flectere posset, à Rege licentiata facta est Sanctimonialis apud Coludi sub Aebba Regis Egfridi amita, sed postmodum apud Hely facta est Abbatissa, ubi semel per diem manducans, nunquam lineis usa, post synaxim usque ad diem vigilans, post VII^{m}. annum suæ præsidentiæ moriens, XVI annis jacuit incorrupta.

Beda] Hoc anno facta est Synodus Episcoporum sub Theodoro apud Tetford, in qua statutum est, primo, de recta Paschæ observatione: secundo, ut nullus Episcopus alienam parochiam invadat. Tertio, ut Episcopi Monasteria non inquietent. Quarto, ut Clerici & Monachi passim non migrent absque licentia Superiorum. Quinto ut saltem semel in anno Synodus congregetur in provincia.

Hoc anno strages avium ad invicem confligentium facta est magna.

Mar.] Hoc etiam anno Agilbertus Westsaxonum Episcopus indignanter recessit ad partes Galliæ, pro eo quod Kenwalcus Rex suam diœcesin in duas divideret. Cui subrogatus est Leutherius nepos ejus VII annorum, Rege id volente, & Theodoro Archiepiscopo id confirmante. 671.

Egbertus Rex Cantiæ obiit, cui successit Lotharius frater suus annos XI. 672.

Kenwalcus Rex Westsaxonum obiit XXX°. Regni sui anno, cujus uxor Sexburga post eum regnavit uno anno, sed secundum Bedam subreguli inter se Regnum per X annos diviserunt.

Beda] Hoc anno Sanctus Cedda Episcopus obiit apud Lichfeld tertio Episcopatus sui anno, cujus loco substituit Theodorus Winfridum Diaconum Cedda, quem non multo post ob meritum cujusdam inobedientiæ deposuit, & Sexwulfum Abbatem de Medehamstude substituit.

Ra.] Medehamstude dicitur hodie Burgum Sancti Petri, quod quondam erat in regione Girwiorum. Winfridus vero sic depositus IV°. consecrationis suæ anno accessit ad Monasterium de Barwe, ubi sancte quievit.

Beda] Sanctus Erkenwoldus, post mortem Winæ III^{us}. Londonii Episcopus, construxit duo Monasteria, unum sibi in Southreia apud Insulam Ceoroti, quod nunc Certeseia dicitur, XV milliaribus à Londonio ad Occidentem distans, & alterum sorori suæ Ethelburgæ ad Orientem Londonii in provincia Estsaxonum, quod dicitur Berkinges, ubi ipsa in magna sanctitate præfulsit Abbatissa, ad quam Sanctus Adelinus scripsit librum de virginitate. 674.

Will.] Creditur quod hujus Sanctæ virginis orationibus locus ille nunquam destructus sit, sed aliud Monasterium de Certeseia per Danos destructum est, quod postmodum reparavit Rex Edgarus.

Hoc

Hoc anno Eskwinus cœpit regnare super Westsaxones, & regnavit III annos, & pugnavit contra Regem Merciorum Wulferum apud Widanhaef.

Quo etiam anno Wulferus Rex Merciorum obiit. Cui successit Etheldredus frater suus, regnans xxx annos. Nam Kinredus filius Wulferi præ immaturâ ætate regnare non poterat. Uxor autem Wulferi Ermenilda, mortuo marito cum filia sua Wereburga, apud Hely est attonsa, sub Sancta Etheldreda Abbatissa. Hanc autem Wereburgam Sanctimonialem præfecit patruus suus Rex Etheldredus quibusdam virginum Monasteriis, scil. apud Trikingham, Wedimam, Hamburgham; sed apud primam obiit, apud tertiam ut ipsa vivens jusserat sepulta fuit, ubi per ccc^{os}. ferme annos, usque scilicet adventum Dacorum incorrupta jacuit. Denuo hyemantibus Danis apud Rependon, fugatoque Rege Merciorum Burdredo, Hamburgenses cives sibi timentes, cum feretro corpus beatæ virginis continente, tunc primum in pulverem resolutæ, ad Legecestriam, quæ nunc Cestria dicitur, tanquam ad locum tutissimum contra stragem barbaricam confugerunt; in qua urbe à tempore Adelstani Regis usque adventum Normannorum Canonici Seculares, collatis vicissim possessionibus, ac deinde Monachi Regulares ad virginis laudes militarunt.

Igitur Regi Wulfero tres fuerunt germani ut prædictum est, Weda, Etheldredus & Merwaldus, qui Occidentalibus Merciis præfuit; cui Regina sua Ermenberga, filia Regis Cantiæ Ermenredi, peperit tres filias Sanctas, Milburgam, Mildridam, Milguidam; & unum filium Meresin nomine, magnæ sanctitatis puerum.

Will.] Habuit etiam Wulferus duas sorores sanctas Kinedridam, & Kineswidam Deo dicatas, quæ ambæ sepultæ sunt apud Medehamstude, quod modo Burgum dicitur, ubi postmodum Sanctus Ethelwaldus construxit Monasterium; Kineswida quidem ita Regem Offam converterat, ut, postquam ejus nuptias spreverat, Romam cum Kenredo & Egwino Wictiorum Episcopo profectus, Monachum induerit.

676. *Beda*] Quo anno Etheldredus Rex Merciorum vastavit Cantiam, & Putta Roffensis Episcopus recessit ad Sexwulfum, à quo accepit Herefordensem Ecclesiam, ubi plus indulsit Ecclesiasticis modulationibus, quam proprio Episcopatui reparando. Quo etiam anno Benedictus Biscop assumpto secum Colfrido Monacho, IV°. Romam pergens Johannem Archicantorem secum adduxit.

677. *Beda*] Hoc anno conserto gravi prælio inter Regem Northymb. Egfridum & Regem Merciorum Etheldredum juxta fluvium Trentæ, occisus est frater Regis Egfridi Elswinus nomine, utrique Regno amabilis, pro cujus morte nonnulla pecuniâ datâ ad instantiam Theodori Archiepiscopi facta est concordia; in qua pugna quidam miles Egfridi graviter vulneratus, dum assurgere vellet, captus est ab hominibus Etheldredi, qui quoties apud hostes, aut apud Frisonem cui vendebatur, vincularetur, soluta sunt vincula ejus ea hora qua frater suus sacerdos pro eo tanquam pro defuncto celebraret, quousque ipse redemtione soluta ad fratrem suum rediret.

Hoc anno apparuit stella Cometa per tres menses tempore Autumnali. Quo in tempore Rex Egfridus ad instigationem uxoris suæ expulit Wilfridum de Episcopatu Northymbrorum.

Will.] Cooperante ad hoc Theodoro Archiepiscopo, qui voluntati Regis favens, pulso Wilfrido instituit Bosan apud Eboracum, Eatam apud Lindisfarum Ecclesiam, Tunbertum ad Hagustaldensem, Trunwinum ad terram Pictorum apud Candidam casam.

Mar.] Eadhedum vero de Lindesey nuper reversum, eo quod Etheldredus Rex Merciorum provinciam illam contra Regem Egfridum recuperaverat, ad Ripensem Ecclesiam posuit.

Will.]

Will.] Ubi videri & doleri potest humana miseria, quod quantalibet sanctitate quis polleat, non tamen ad plenum mores exuat pervicaces, siquidem Theodorus Wilfridum injuste, quantum nostra habet conjectura, ejecit.

Beda] Wilfridus igitur sic expulsus, Romam pro causa sua tendit, sed itinerando ventis interpellentibus Frisiam pulsus est, ubi multam plebem primus omnium convertit, quod & Willebrordus postmodum implevit. Tandem Romam veniens, coram Agathone Papa auditus & approbatus est, & in Synodo cxxv Episcoporum ibidem congregata contra errorem illorum, qui unam in Christo naturam & voluntatem dogmatizabant, disputavit.

Will.] Causamque suam ita modeste promovit, ut nec Theodorum ab Apostolica sede directum accusationibus urgeret, nec tamen innocentiam propriam fluctuare permitteret. Dixerat enim Domino Papæ, quid est, Domine, quod Theodorus in mea sede, me superstite, tres sua auctoritate, me non assentiente, Episcopos ordinaverit? quem, quia ab hac sede directus, accusare supersedeo, sed quamvis ibidem Wilfridus approbatus fuerit, rem tamen non obtinuit, obsistente Regis protervia, & Theodori coniventia.

Beda] Propterea Wilfridus ad Australes Saxones divertit, ubi apud Seliseye, quod interpretatur, Insula Vituli Marini, Monasterium construxit; per v annos usque ad mortem Egfridi prædicavit, populum convertit: tum, quia per tres annos ante ejus adventum ibidem non pluerat, prima die Baptismi sui imber cecidit, terra viruit, homines patriæ collectis retibus Anguillaribus piscari docuit.

Oscwinus Rex Westsaxonum obiit, cui successit Kentwinus, qui regnavit ix annos. Quo anno defuncto Leutherio Episcopo illius provinciæ, Theodorus ordinavit Heddam, qui sedit apud Wentam xxx annos.

Beda puer nascitur.

Beda] Sancta Etheldreda Heliensis Abbatissa obiit, cui successit in regimine soror sua Sexburga, Regis Cantuariæ Ercomberti quondam Relicta. 678.

Beda] Hoc anno obiit Hilda Abbatissa de Whitby, sexennali languore decocta, xv Kalend. Decembres, anno ætatis LX, neptis Edwini Regis, mulier quidem sancta, prudens, literata, de cujus Monasterio quinque Episcopi exierunt, scilicet Bosa, Eata, Offor, Johannes, Wilfridus; in cujus Monasterio fuit frater quidam nomine Cedmon, divinitus edoctus in lingua patria facere carmina compunctiva, cui nullus alius in hujusmodi potuit æquiparari. Nec ipsemet in alia materia quam ædificatoria quicquam agere scivit; quod illi sic donatum est, dum scilicet verecundatus exisset de convivio, eo quod ad citharam rogatus canere nesciret, tristis valde exiens obdormivit, cui astitit quidam in somnis, monens ut cantaret, & ille, nescio, & ideo fugi, tamen alius, Canta de cætero confidenter de rerum principio, à quo tempore frater ille evigilans fecit mira poemata quasi per omnes sacræ Scripturæ Historias. 679.

Henr.] Theodorus Archiepiscopus coegit consilium Episcoporum & aliorum Doctorum apud Hatfeld, ut sciret cujus singuli forent fidei, sicut ei Papa Agatho mandaverat per Johannem Archicantorem suum, qui cum Benedicto Biscop nuper de Roma venerat, & huic Synodo interfuerat. Quo tempore provincia Merciorum, quam solus Sexwulfus tunc regebat, divisa est in quinque parochias, una apud Legecestriam, alia apud Wigorniam, tertia apud Lichfeld, quarta in Lindeseia apud Sideneiam, quinta apud Dorcestriam. Sed Putta mansit apud Hereford, quondam institutus per Sexwulfum,

Ofricus subregulus Merciorum construxit Monasterium de Glovernia. Cui præfecit sororem suam Kineburgam. Kentwinus Rex fugavit Britones 681.

nes Occidentales in ore Gladii usque ad mare; & Benedictus Biscop construxit Monasterium sancti Pauli apud Girnum in ripa Wiri fluminis, qui nuper, in alia ripa ejusdem fluminis, aliud Monasterium sancti Petri, suffragante Rege Egfrido, construxerat, cui præfecit Colfridum.

684. Hoc anno Beda puer septennis traditus est Benedicto Biscop informandus. At ille quinto Romam adiens commisit Bedam Colfrido.

Beda] Hoc anno congregata est Synodus sub Rege Egfrido, assistente Theodoro, juxta flumen Alne, in loco qui dicitur Twiford, ubi Timdberto de Episcopatu Hagustaldensi deposito, Cuthbertus subrogatus est. Verum, quia ipse plus dilexit Ecclesiam Lindisfarnum, ad ipsam quoque transiit, Eata ad Hagustaldensem substituto.

Beda] Iste Cuthbertus primo apud Mailrosense Monasterium Monachus effectus, & tandem præpositus constitutus; postremo in Insula Farne anachoritice vixit, ubi frequenter, sub tres mortalitatis idolatras, frequentantes philacteria & incantationes ad fidei rectitudinem convertebat.

Beda] Hoc etiam anno Egfridus Rex misere vastavit gentem Scotiæ, genti Anglorum semper amicissimam, at ipsi divino invocato auxilio, sequenti anno callide fugam simulantes, ipsum Egfridum amicorum precibus & dissuasionibus nullatenus acquiescentem, cum magna exercitus sui parte inter angustias montium attractum extinxerunt. Ex quo tempore spes & virtus Anglorum cœpit defluere. Nam & Picti & Scoti, ac nonnulla pars Britonum terras suas cum libertate receperunt.

685. *Bedo*] Cedwalla strenuus juvenis de regio genere Gewisseorum, post Kentwinum mortuum, regnavit super Westsaxones, qui fuit filius Kenbrichti, filii Ceaddæ, filii Cuthæ, fratris Ceaulini, filii Kenrici, filii Cerdici; qui statim Athelwoldum Regem Southsaxonum interfecit, provinciam ejus captivavit, Cantiam vastavit, insulam Vectam cepit, cujus quartam partem, quæ est ccc^arum^. familiarum, Sancto Wilfrido pro Dei amore dedit.

Hoc Anno apud Northymb. post Egfridum extinctum, successit Alfridus frater suus Nothus, qui regnavit XVIII annis.

686. *Beda*] Lotharius Rex Cantuariæ moritur ex vulnere quod receperat in pugna Australium Saxonum contra Cedwallam; post quem Edricus filius Egberti ejus interfector regnavit uno anno & dimidio; post quem Regnum illud sub incertis Regibus aliquamdiu vacillavit. Donec Whitred legitimus filius Egberti confortatus, in Regnum succederet.

Pluvia sanguinea descendit in Britannia.

687. Mull frater Regis Cedwallæ cum XII militibus in Cantia interemptus est, & combustus, unde commotus Cedwalla, iterum vastavit Cantiam, & Sanctus Wilfridus, juvante Rege Alfrido, sedem Hagustaldensem recepit. Nam Sanctus Johannes Beverlacensis defuncto nuper Bosa ad Eboracum transierat.

688. Sanctus Cuthbertus obiit apud Insulam Farne, quam semper dilexerat, cujus tamen corpus ad Insulam Lindisfarnum delatum est, ejusque Episcopatum rexit Wilfridus anno uno.

689. Hoc anno Cedwalla Rex Occidentalium Saxonum, cum genti suæ tribus annis strenue præfuisset, relicto Imperio Romam venit peregrinus, ubi à Sergio Papa baptizatus, & Petrus vocatus, in albis adhuc positus languore correptus, non plene xxx annorum existens, obiit XII Kalendarum Maii, sepultusque in Ecclesia Petri, famoso Epitaphio meruit insigniri, unde versus,

Culmen, opes, sobolem, pollentia Regna, triumphos,
Exuvias, Proceres, mœnia, Castra, lares.
Quæque patrum virtus, & quæ congesserat ipse
Cedwal Armipotens liquit amore Dei.

Girald.]

Girald.] Hic notandum est quod istum Cedwalladrum ultimum Regem Britonum Historia Romanorum, & Longobardorum, & Bedæ, vocat Cedwallam, sed corrupte, cum sint Britannicæ Linguæ ignari, unde & ultimum versum in Epitaphio prædicto alicubi reperitur sic correctum.

Rex Cedwaladrus liquit amore Dei.

Quod autem dicitur baptizatus à Sergio intelligendum est confirmatus per Sacri Chrismatis inunctionem. Et tunc fuit proprium nomen ejus mutatum, sicut contingit in confirmationibus parvulorum. Et cum esset Rex Britonum, tamen dictus est Rex Occidentalium Saxonum, quia & illis similiter principabatur, cum sint contigni Walensibus; sed etiam opinionem Walensium, qua dicunt se denuo Reges rehabere, cum ossa Cedwalladri à Roma fuerint reportata, fabulosam reputo, sicut & Historiam Gaufridi in fine.

Cedwallæ successit Ine de stirpe Regia, filius Kenredi, filii Ceolwold, filii Cuthæ, filii Cuthwin, filii Ceaulini &c. & regnavit XXXVII annis. At tunc & ipse Romam petiit, pontificante Gregorio, quod & multi tunc fecerunt. Quo etiam anno Benedictus Biscop obiit pridie Idus Januarii, cui successit in regimine utriusque Monasterii sui in ripa Wiri fluminis Colfridus.

Obiit autem & Theodorus Archiepiscopus anno ætatis LXXXVIII°. Episcopatus vero XXII; cui successit Brithwoldus Abbas, usque ad hoc tempus fuerant Romani Archiepiscopi, sed ex tunc Angli.

Sanctus Wilfridus denuo accusatus ab Alfrido Rege coram multis Episcopis ab Episcopatu pulsus est. Inde Romam appellans, ita coram Johanne Papa causam suam defendit, ut Literas Apostolicas de sua restitutione regibus Anglorum afferret. Juvit autem multum causam suam lectio Synodi tunc recitata, cui ipse Wilfridus tempore Agathonis Papæ interfuerat, sed lectis suis literis Alfrido Regi directis, eum adhuc recipere noluit. Inde ad Regem Merciorum Ethelredum divertens recepit ab ipso Episcopatum Legecestrensium apud Mercios, quoad usque Alfridus obdormiret.

Beda] Circa hos dies Egbertus, sacerdos & Monachus, qui dudum tempore mortalitatis precibus & votis mortem evaserat, cum jam circumnavigata Britannia Germanicam gentem convertere disposuisset, superna illi Oracula & opera restiterunt. Nam navis, quam ad illud iter præparaverat, subita tempestate quassata est. At tunc quidam de fratribus suis per visum monitus dixit Egberto quod, vellet, nollet, oporteret eum ad Monasteria Sancti Columbæ redire, eo quod aratra illorum non recte incederent. Unde & ipse misit Willebrordum cum XII Comitibus ad partes Germaniæ, qui ope Ducis Francorum Pipini senioris, qui citeriorem Frisiam nuper subjugaverat, multos ad fidem convertit, & tandem auctoritate Sergii Papæ roboratus, Trajectensi Ecclesiæ Episcopus est destinatus, quam XL ferme annis nobiliter rexit, & post ibidem sepultus est.

Defuncto Offoro Wictiorum Episcopo successit Sanctus Egwinus, qui cito post, annuente Rege Ethelredo, Monasterium de Evesham construxit. 692.

Eo quoque anno Cantuarienses pace facta cum Ine Rege Westsaxonum tria millia librarum pro morte Mul fratris Cedwall dederunt. 693.

Beda] Unde rogatu Ducis Pipini Sanctus Willebrordus genere Anglus à Sergio Papa genti Frisonum est Archipræsul destinatus. 695.

Northimbrenses occiderunt Ostridam uxorem Ethelredi Regis Merciorum, quæ fuit filia Oswi. 696.

Will.] Hoc anno Guthlacus Confessor, anno ætatis XXIV°. pompis abrenuncians sæcularibus & armis, Monasterium Repondonii adiit, ibique sub Abbatissa Alfrida tonsuram & habitum recepit clericalem, deinde III°. post hoc anno ad Insulam de Croulond transiit, ubi anachoritice cœpit vivere, miraculis

miraculis coruscavit, potestatem magnam super immundos spiritus accepit, adeo quod, sicut vulgus tradit, eos ædificia construere cogeret, & quendam talem spiritum in olla bulliente includeret, ad cujus corpus ædificatur Monasterium, inter tot bellorum turbines, inter tot temporum volubilitates, nusquam deletum. Ibi quiescit Neotus Confessor, beati quondam Erkenwoldi Discipulus, & quamvis locus ipse de Croulond non possit nisi navigio adiri, nunquam tamen pene loco desunt hospites.

697. *Beda*] Hoc quoque anno contigit in Britannia id memorabile ad excitationem viventium de statu animæ, quod quidem Brichtwoldus nomine aliquamdiu mortuus ad vitam surgens multis narravit, unde & statim substantiam suam in tres partes divisit, quarum primam substantiam uxori, secundam liberis suis, tertiam sibi reservavit, quam & pauperibus mox distribuens in Monasterio Mailrosense finivit.

Hoc etiam anno Beda Monachus gradum Diaconatus à beato Johanne Eborum Episcopo suscepit, & cito post vitam Sancti Cuthberti Oratione Rethorica, & dulcedine metrica extulit.

700. *Beda*] Circa hæc tempora venit Britanniam Arnulphus quidam Galliarum Episcopus, qui locorum sacrorum gratia Jerusolimam venerat, & lustrata tota terra promissionis, Damascum, Constantinopolim, Alexandriam, multasque maris Insulas adierat, patriamque navigio revertens, vi tempestatis ad Occidentalia Britanniæ litora appulsus est, ubi Christi famulum Adamnanum Abbatem Hiensis Insulæ docuit de mirabilibus sacrorum locorum, & ipse mox audita in librum redegit, quem Regi Alfrido legendum transmisit.

Ra.] Ex eo libro videtur Beda sumsisse, quod postea de locis sacris tradidit tam patenter.

703. Quo tempore Etheldredus Rex Merciorum relicto Regno temporali apud Bardeney est attonsus, cui successit filius fratris sui Wulferi v ann.

704. Quo tempore obiit Hedda Wentanus Præsul, post quem Parochia illa divisa est in duas. Nam Brichtelinus Archipræsul posuit Danielem apud Wentam, & Sanctum Adelinum Abbatem de Maltebi, id est, Malmesbury, posuit apud Shirburn.

Will.] Eo quoque anno obiit Sexwulfus Merciorum Episcopus, post quem Hedda tenuit Lichfeld, Wilfridus Legecestriam: sed post biennium, mortuo Alfrido Northymbrorum Rege, rediit Wilfridus ad sedem suam Hagustaldensem, per quatuor annos pontificaturus. Et tunc Hedda tenuit ambas Diœceses, viz. Lichfeld & Legecestre.

705. Hoc anno obiit Rex Alfridus apud Driffeld, cui successit Osredus filius suus, puer octo annorum, qui regnavit xi annis.

706. Constantinus primus Papa, Reges Britannorum Kenredum & Offam Monachos totondit.

Venerabilis Beda xxx°. ætatis anno gradum Presbyteratus à Sancto Johanne Eborum suscepit, à quo tempore cœpit scribere libros, commentarios, & expositorios, usque ad xxix^m. post hunc annum. Inter quos Historia Anglorum quasi ultima fuit.

708. *Beda*] Kenredus Rex Merciorum, relicto Regno suo Colredo, filio patrui sui Ethelredi, Romam ivit una cum Offa filio Regis Estsaxonum, & Egwino Episcopo Wictiorum, ubi Monachus attonsus obiit. Egwino vero de Roma epistolam privilegii ad munimen Monasterii sui de Evesham domi secum ferente.

Colredus filius Etheldredi successit Kenredo, & regnavit ix annis. Hic transtulit primo de sub terra apud Hamburgum corpus Sanctæ Wereburgæ virginis, quod ix annis jacuerat incoruptum, & c diu duravit, usque adventum Danorum.

709. *Beda*] Sanctus Aldelmus Shirburnensis Præsul obiit, quem sepelivit Egwinus. Hic, Regis Ine nepos ex fratre Kenten, fuit vocatus Aldelinus, quia

Quia ſenex Almus vel vetus Galea, literis Græcis & Latinis optime inſtructus, Muſicæ artis inſtrumenta, quæ vel fidibus, vel aliis generibus exercentur, habitu & uſu tenuit. Monachus quidem primum, deinde Sacerdos & Abbas in Meldunenſi Cœnobio, id eſt, Malmesburienſi effectus hoc ſibi indixit Martyrium, ut quando carnis ſentiret incentiva, virginem pulchram in ſuo ſtratu tam diu ſecum retineret, quouſque Pſalterium ex ordine diceret. In ſeptimana Sabbati, accurrentibus ad urbem mercatoribus, inſtanter fundebat verbum Dei. Ejus tandem fama incitatus Sergius Papa Sanctus, Apoſtolicus, eum ad ſe aſcivit literis & epiſtolis. Qui Romam, quam diu videre concupierat, tandem cum veſtibus ſacerdotalibus, quas ſecum ſemper detulit, aliquando adiens in Laternenſi Eccleſia coram Papa celebravit; ubi, dum die quadam poſt Miſſam miniſtris ſuis retro ſe caſulam ſuam porrigere crederet, affuit ſtatim bajulus ſolaris radius, ubi alius defuit carnalis famulus, & diu portavit infulam, quæ adhuc decorat Meldunenſem Eccleſiam. Quo in tempore, infamato viro Apoſtolico de procreatione cujuſdam ſpuriæ prolis, adiurat Aldelmus IX dierum puerum, ad baptizandum ſibi oblatum, ut ſi Sergius Papa eum genuerit, ibi recognoſcat, reſpondit infans Papam immunem fore. Tandem cum multis privilegiis domum rediens, ſcripſit egregios libellos, viz. de virginitate, de termino Paſchali, de Veteris ac Novi Teſtamenti floribus, de charitate, de inſenſibilium rerum natura, de regulis pedum metricorum, de methaplaſmo, de metrico dialogo.

Manſit autem Abbas in Meldunenſi Cœnobio XL annis, poſtmodum per quatuor annos ſtetit Epiſcopus, quo in tempore alium Abbatem nequaquam ſibi erexerant fratres ſui, ſed ipſum mortuum ſepelivit ſuperveniens Præſul Egwinus, divino ut creditur admonitus oraculo, cujus locum & thecam multum coluit poſtmodum & ornavit beatus Præſul Dunſtanus, conferens organa & tintinnabula, reliquias, & ornamenta, quæ ne de loco perperam tollerentur, adiecit Anathema, ſic inſcribens; Organa do Sancto Dunſtanus Præſul Aldelmo, perdat hic æternum, qui vult hæc tollere Regnum. Item in Hydria aquatica ſic, Hydriolam hanc fundi, Dunſtan mandaverat Archipræſul, ut in Templo Sancto ſerviret Aldelmo. Item in campanula refectorii ſic inſcripſit: Elyſiam cœli nunquam conſcendat ad aulam, qui furat hanc nolam Aldelmi ſede beati.

Circa hunc annum obiit Sanctus Wilfridus, in cujus tumulo tales verſus ſunt inſcripti.

Wilfridus Sanctus meritis & nomine dignus
Mactatus multis per ſæcula longa periclis.
Quindecies ternas poſtquam egit Epiſcopus annos
Tranſiit & gaudens cæleſtia Regna petivit.

Beda] Hic puer acris ingenii XIV. ætatis anno Monaſterium Lindisfarnenſe petiit, ubi poſt nonnulla Regularis & Eccleſiaſticæ Doctrinæ rudimenta comprehenſa, cum deprehenderet quædam non recte à Scotis obſervari, Romam tetendit, ut perfectius doceretur. Ibi nempe didicit à Boneſacio Archidiacono quatuor Evangelia, compotum Paſchæ, & alia uſui Eccleſiæ neceſſaria. In redeundo manſit cum Alfino Lugdunenſi Epiſcopo per tres annos, donec per Batildem Reginam necaretur. Inde Britanniam rediens, terram ad conſtruendum Monaſterium in Ripun à Rege Oſwi recepit, ubi & Sacerdos ab Agilberto ordinatus eſt, poſt hoc finita controverſia de Paſchali termino, Eboracenſis Epiſcopus electus eſt &c. ut ſupra. Ei tamen defuncto ſucceſſit Acca Presbyter ſuus apud Haguſtaldenſem Eccleſiam.

Beda] Hoc anno obiit Adrianus Sancti Petri Abbas & cooperator Theodori Archiepiſcopi, cujus diſcipulus & ſucceſſor fuit Albinus, de quo infra ſcribitur. 710.

 Eo

Eo quoque tempore Naitanus Rex Pictorum, misit legationem ad Colfridum Abbatem Monasterii Girwiensis, ut instrueretur de vera Paschæ observatione, & de modo Ecclesiasticæ tonsuræ, qui rescripsit inter cætera, quod in observatione Paschæ tres regulæ sunt observandæ, è quibus duæ in Lege Moysi, tertia de Evangelio per institutionem Apostolicam continentur, viz. ut primo mense anni, & tertia ejusdem mensis hebdomada, id est, à xv^{a}. die usque ad xxi^{um}. fieri debeat Pascha, & etiam quod in ipsa tertia hebdomada dies Dominica debeat expectari, ita computando, quod non xiv dies, sed vespera ejus, id est, xiv^{a}. luna, quæ est initium tertiæ hebdomadæ, & nox xv^{æ}. lunæ debeat expectari secundum 1^{d}.
Num. Numerorum, Profecti igitur de Ramesse xv^{a}. die primi mensis, altera die fe-
33. 3. cerunt phase Domino. Et ita protendi debet usque ad vesperam xxi diei. Quod si posset fieri ut semper in xv die primi mensis dies Dominica occurreret, uno semper eodemque tempore cum antiquo populo Dei, licet diverso sacrorum genere, Pascha possemus celebrare. Per æquinoctium autem vernale inveniri potest, quis mensis anni primus vel ultimus fuerit; solet autem æquinoctium vernale secundum Orientales, & secundum Ægyptios xii Kalendarum Aprilis provenire, quod & nos horologica inspectione probavimus. Quæcunque igitur luna sive xiv sive xv ante æquinoctium plena est, ad præcedentis anni novissimum pertinet mensem. Ideoque Paschate celebrando habilis non est. Quæ vero in ipso æquinoctio, vel post æquinoctium, suum habet plenilunium, quemadmodum in principio mundi factum est, in ea luna, ubi Dominica dies primo occurrerit, Pascha celebrandum est.

714. Quo anno Sanctus Guthlacus Anachorita apud Crouland obiit. Et Ine Rex Westsaxonum, & Colredus Rex Merciorum, pugnaverunt apud Wodenesburgh, ita acriter, & utrique infeliciter, ut nesciretur cui clades detestabilior provenerit.

715. Hoc anno Rex Etheldredus, postquam xxx annis super Mercios regnasset, & xiii annos apud Bardeney Monachus fuisset, obiit. Et Colredus filius ejus Rex Merciorum obiit, & apud Lichfeld sepelitur: post quem Ethelbaldus consobrinus suus, id est, pronepos Pendæ, ex parte fratris Alivii successit, ac sicut Guthlacus confessor prædixerat, xl annis regnavit. Hic nempe xviii^{o}. anno Regni sui villam de Somertonâ obsedit & subjugavit. Northimbriam deprædavit, Walenses devicit: sed anno Regni sui xxxvii^{o}. devictus est à Cuthredo Rege Westsaxonum, & ultimo anno Regni sui occisus est à gente propria apud Secandon. Iste aliquando per Cartam suam fecit Ecclesias & Monasteria Regni sui libera à publicis vectigalibus & operibus, præter constructiones arcium & pontium, quæ nulli relaxari poterunt.

Vir quoque Domini Egbertus de gente Anglorum Sacerdos & Monachus, qui dudum cladem mortalitatis, sicut prætactum est, precibus suis evaserat, plures Scotiæ gentis provincias, & præsertim Hienses Monachos ad veram Paschæ observantiam, & ad Ecclesiasticam tonsuram pia devotione convertit. Quo etiam anno, teste Beda, multi Anglorum Romam pergere petierunt. Inter quos Venerabilis Colfridus Abbas Girwiensis apud Lingonas Burgundiæ obiit, anno ætatis lxxiv^{o}. qui inter alia donaria Ecclesiæ beati Petri, cui præfuit, misit pandecten de translatione Sancti Ieronimi ex Hebræo in Latinam linguam versum.

716. *Will.*] Hoc anno obiit Sanctus Egwinus tertius Wictiorum Episcopus, qui aliquando peccatorum juvenilium conscius, pedes suos vinculavit, claves compedum in flumine, quod dicitur Avena, projecit, palamque dixit tunc demum de peccatis se fore securum, quando compedes sui, aut divina virtute aut illis clavibus forent reserati; sic quoque vinculatus Romam profectus est, campanæ Urbis, ut fertur, in ejus adventu per se sonuerunt, cum muminentis & privilegiis Ecclesiæ suæ revertitur, ac dum in mari Britannico

Britannico navigaret, piscis pergrandis in puppim Præsulis saliit, in cujus jecore clavis reperta est, quæ compedes illius reseravit.

Ingils frater Ine Regis Westsaxonum obiit, quorum sorores fuerunt Sancta Quenburga, & Sancta Cutburga, quæ Monasterium Virginum apud Wynburnam construxit: hanc sane Alfridus Rex Northymbrorum in conjugem habuit, sed ante finem vitæ ambo pro Dei amore carnali copulæ renunciaverunt.

Beda] Conredus Rex Northymbrorum moritur, Osricus successit.

Sanctus Johannes Episcopus Eborum XXXIII°. Episcopatus sui anno obiit apud Silvam Deirorum, id est, Beverlacum, sepultus in Porticu Monasterii. Qui in primis annis, & potissime in XL^a. conversatus est in oratorio Sancti Michaelis, apud Hagustaldensem Ecclesiam, non longe à flumine Tyne, in monte septentrionali ejusdem loci, qui Anglice vocatur Herneshow, Latine Mons Aquilæ; deinde apud Beverlacum obiit. Qui locus distat ab Eboraco ad Orientem XXIV milliaribus, quasi locus vel lacus Castorum, sic dictus à Castoribus, qui olim de Hull ibi vicina confluere solebant, ubi beatus Johannes construxit unam Ecclesiam in honore beati Nicholai, & alium in honore Sancti Johannis Baptistæ in colle ad Refectorium fratrum; cujus loci immunitas ad magnam prærogativam excrevit, ita ut non admittat duellum aliquorum, sed qui accusatus fuerit sola se manu purget, & Ecclesia usque ad certum procinctum, contra cujuscunque impetitionem, loci privilegium, immunitatem præstat confugientibus. 721.

Beda] Huic Johanni successit Wilfridus sacerdos suus præsidens pene XXX annis.

Ra.] Iste vocatur Wilfridus junior, & transcendit tempora Bedæ. Nam tres fuerunt Wilfridi famosi, scilicet Wilfridus primus & major, qui ter Romam adiit, de quo supradictum est, alius Wilfridus junior, qui Johanni in Eboracensi sede successit, tertius Wictiorum Episcopus, qui Egwino successit.

Will.] Rex Ine, sicut Aldelmus ei aliquando consuluerat, construxit Monasterium apud Glastoniam, quod splendide duravit, usque ad tempora Dacorum: sed postmodum ope Dunstani sub Regibus Edmundo & Edgaro egregie reparatum est, & ornatum, usque adventum Normannorum: cæterum ex tunc nescio quo infortunio semper pessimis est infractum laboribus. Quin etiam Abbates loci rerum gloria elati tyrannos se exhibent, foris tumidi sed invalidi, intus crudeles & incommodi, quod potissime liquebat tempore Abbatis Thurstini. 724.

Ra.] Illuc translata sunt ossa Sanctorum Hildæ Abbatissæ, Colfridi Abbatis Girwiensis, aliqua ossa Aidani Episcopi, quæ advexit Rex Edmundus, dum esset in expeditione contra Scotos. Quiescit etiam ibidem Sanctus Patricius secundus Hiberniæ Abbas, & Confessor, qui teste Martyrologio, quod die Sancti Bartholomæi legitur, dum Hibernicos convertere non potuit, Hiberniam deserens Glastoniam adiit, ubi & obiit die Sancti Bartholomæi Apostoli.

Beda] Wightredus Rex Cantiæ obiit, & Thobias Roffensis Episcopus, qui ita Græcam & Latinam Linguam noverat ut propriam. 726.

Will.] Rex Ine, commendato Regno suo Ethelardo cognato suo, Romam profectus est. Qui primus omnium Regum Denarium ex singulis domibus Regni sui beato Petro fertur concessisse, quod diu ab Anglis Romescot, Latine vero Denarius Sancti Petri vocatur. Cui peregrinationi uxor Regis Ethelburga occasionem præbuit in hunc modum. Dum enim ipsa crebro suasisset viro suo ut saltem in extremis vitæ annis valefaceret rebus mundanis, nec proficeret, astu tandem vincere tentavit. Cum enim aliquando apud urbem Regiam ambo Regales luxus explicuissent, post triduanum eorum recessum, villicus urbis ex Reginæ suasu & conscientia, palatium quantâ potuit deformitate, fimo pecudum, & aggere ruderum fœdavit, 728.

fœdavit; & in lecto ubi Rex cubaverat porcam noviter enixam collocavit. Regina tunc uxoriis deliramentis virum exoravit, ut illuc unde abierant pedem referant. Quo impetrato Rex vidit locum sardanapalicis deliciis parem, fœda decoloratione tunc deformem. Tunc illa occasione aucupata ait, ubi quæso, mi Domine, sunt modo illa aulæa sidonicis succis ebria? ubi nunc parasitorum discurrens petulantia? ubi modo illa exquisita gulæ lenocinia? nonne omnia transierunt? sic Domine defluent carnes nostræ, quæ modo nutriuntur in croceis. His inflexus maritus post triumphales bellorum manubias, tradito nepoti Regno, Romam adiit, ubi non publicis vultibus expositus crimen deposuit, sed plebeio cultu amictus inter mendicos consenuit. Regina vero Etelburga ad Berkingam Monasterium secessit, ubi soror ejus Abbatissa fuerat. Sed & ipsa postmodum Virginibus illis prælata beato fine quievit.

Osricus Rex Northymbrorum post XI^m. annum Regni sui obiit. Cui successit Colwulfus, IX annis regnavit, ad quem Beda scripsit Historiam Anglorum.

Beda] Quo anno duæ stellæ, Cometæ horribiles, circa solem apparuerunt, per duas plene hebdomadas, quarum una mane præcedebat, altera vespere solem sequebatur, protendentes quasi ardentes faculas versus Aquilonem, diræ cladis præsagæ, nam tunc gravis Saracenorum lues Galliam premebat.

Beda] Hoc anno Brightwoldus Archiepiscopus Doroberniæ obiit; cui successit Tadwinus, consecrantibus eum Episcopis Londoniensi, Wentano, & Roffensi.

Hoc etiam anno provinciæ Australes usque ad confinium Humbræ fluminis Regi Merciorum Ethelbaldo subjectæ erant; Picti & Scoti cum Anglis pacem habebant. Britones partim sui juris, partim servitio Anglorum mancipati sunt.

732. Tadwinus Doroberniæ Archiepiscopus obiit, cui successit Nothelinus Londoniensis Præsul. Eoque anno Alwinus, qui & Wor dicebatur, Lichfeldiensis Episcopus obiit. Quo defuncto Witta ordinatus est apud Lichfeld, Totta apud Legecestriam, Eata adhuc apud Dorcestriam perdurante.

Ra.] Quo anno obiit Venerabilis Beda Presbyter, qui VII°. ætatis anno traditus est Benedicto Biscop Abbati Girwiensis Monasterii educandus, & instruendus, ac deinde Colfrido post mortem ejus Abbati & successori; XIX°. ætatis anno ordinatus est à Johanne Eboracensi Episcopo in Diaconum, & XXX°. in Sacerdotem, quo quidem anno incœpit scribere, sicque cunctum vitæ tempus in eodem Monasterio peragens, meditandis scripturis & exponendis operam dedit, atque inter observantiam disciplinæ regularis, & cotidianam in Ecclesia cantandi curam, aut discere, aut docere, aut scribere dulce duxit, LXXVIII libros edidit, quos in fine historiæ suæ Anglicanæ enumerat. Hic succumbit ingenium, deficit eloquium, sufficienter admirari hominem à scholastico exercitio semotum, sub tantillo vitæ spatio, tam sobrio sermone, tanta elaborasse volumina; ex quibus conjicio quod nunquam Romæ fuit, quamvis aliqui contendant eum Romam ivisse ut libros suos Ecclesiasticæ convenire doctrinæ præsens assereret, vel si resultarent, Apostolico nutu corriperet: sed quod cæcus ad prædicandum obambularet, quod ad prædicandum lapidibus tanquam hominibus per famulum fraudulenter sit adductus, quod vocem lapidum respondentium Amen audiret, quod Romam ter ierit, & tria R. & tria F. scripta invenerit & exposuerit, in nullis authenticis literis invenitur exaratum. Fuit autem secundum quosdam talis superscriptio, R. R. R. F. F. F. & talis expositio, Regna Ruent Romæ, Ferro Flammaque Fameque.

Will.] Constat tamen Bedam per Epistolam Sergii Papæ Colfrido Abbati transmissam invitatum fuisse ut veniret, ad enodandum aliquas nuper emersas

emersas quæstiones, ubi advertendum est quanti pensus sit ille à curia, quo Romana sublimitas ad elucidandas quæstiones indigeret, quanti & pendendus sit à nobis ex modo vivendi & docendi. Non enim poterat servire vitiis, qui mentem suam sic consumeret in scripturarum expositionibus. Ejus tamen puritas multum patuit in ejus extrema dissolutione, siquidem VII continuis hebdomadis instigatione stomachi cibos nauseans, angustoque suspirio halitum trahens, non tamen literalium studiorum operam rejecit, sed cotidie inter debitum plasmodiæ pensum, Discipulos in lectionibus & quæstionibus edocuit, Evangelium Johannis lingua Anglica interpretatus est, sic inquiens, Discite filioli dummodo vobiscum sum, nescio enim quamdiu subsistam. Vicissim illud Ambrosianum subintulit, non ita inter vos vixi, ut pudeat me vivere, nec mori timeo quia bonum Dominum habemus. Noctibus vero, cum deessent qui docerentur, lucubrabat ipse sibi pernox in gratiarum actione, feria III^a. ante Ascensionem Domini, appropiante morte, pedes intumuit, inunctus & communicatus, osculo fratribus libato, futuram sui memoriam à singulis implorans, nonnullis familiarioribus suis xeniola, quæ in secretis habebat, largitus est. Die autem Ascensionis substracto cilicio decumbens, Spiritus Sancti invitabat gratiam, dicens, O Rex gloriæ, Domine virtutum &c. sicut in Ecclesia canitur: qua finita, ultimum efflavit Spiritum cum ineffabili odoris suavitate, humatus tunc ibidem; sed modo effert fama ipsum Dunelmiæ cum Cuthberto collocatum, sepultaque est cum eo omnis pene usque ad conquestum Angliæ gestorum notitia, omnis pene literarum peritia, cum post ejus tempora pigro pigrior succederet: magnum dent ignaviæ testimonium pudendi versus Epitaphii sui, tanti viri mausolæo indigni, viz.

Presbyter hic Beda requiescit carne sepultus
Dona Christe animam in cœlis gaudere per ævum.
Daque eum sophiæ debriari fonte, cui jam
Suspiravit ovans intento semper amore.

Circa hæc tempora Ricoldus Dux Frisonum &c.

Will.] Circa hos dies obiit beata virgo Frideswida, in Pago Oxoniæ oriunda, filia Ducis Didani, quam, dum quidam Regulus nomine Algarus, carne lubricus, usque ad urbem Oxoniæ insequeretur, virgine ingressa urbem Portæ se clauserunt, & Rex insequens cæcitatem incurrit; visum tamen, virgine pro eo orante, recepit. Ex hinc deinceps formidant Reges Angliæ urbem illam ingredi, ne infortunium illis eveniat. 735.

Colwulfus Rex Northymbrorum, post VIII^m. Regni sui annum relicto Regno Egberto Patrueli suo, effectus est Monachus in Cœnobio Bedæ, & Egbertus regnavit XIX annis. 738.

Ra.] Attonsus est in Lindisfarnensi Ecclesia, & tandem juxta Cuthbertum sepultus est.

Nothelino Archiepiscopo Doroberniæ defuncto successit Cuthbertus Herfordiæ.

Ethelardus Rex Westsaxonum obiit XIV°. anno Regni sui, cui successit propinquus suus Cuthredus, qui Regem Merciorum Ethelbaldum bello sæpius lacessivit, & regnavit XVI annis, cui successit Sigebertus ejus cognatus II annos; qui ex prædecessoris sui eventibus elatus, subditos suos male tractavit, Leges ad libitum deflexit, Cumbranum Consulem nobilem, quia hæc ei intimaverat, nequiter occidit. Tandem cum incorrigibilis esset à Regno est pulsus, qui inde in silvam quandam secedens abscondit se, sed Porcarius quidam Consulis interfecti ipsum reperiens occidit. 740.

Wilfridus Wictiorum Episcopus obiit, successit Milredus. 741.

Wilfridus junior Episcopus Eborum obiit, cui successit Egbertus frater Regis Edberti XXXVI annos. 744.

Will.] Qui sua industria, & fratris sui Regis pecunia, sedem illam in geminum statum reparavit. Vir namque animosioris ingenii strenue animo revoluit, quod sicut superbum est indebita appetere, ita ignavum est debita negligere. Unde & Pallium Archiepiscopale, quod Paulinus primus vi hostilitatis pulsus apud Roffam reliquerat, & per multos successores neglectum fuerat, ipse multa sedis Apostolicæ interpellatione recuperavit, ac nobilissimam librorum Bibliothecam Eboraco instituit, de quo Alcuinus nobilis Anglorum Doctor, apud Regem Karolum pro pace Anglorum missus, in sua epistola Anglorum Ecclesiæ missa, facit laudabilem mentionem. Item Regi Karolo scribit in hunc modum; Date mihi eruditionis libellos, quales in patria mea Anglia per industriam Magistri mei Egberti habui, & remittam vobis aliquos ex pueris nostris, ut excipiant inde necessaria, & revehant in Franciam flores Britanniæ, & non sit tantum in Eboraco ortus conclusus, sed etiam in Turonica emissiones paradisi.

Hoc anno obiit Sanctus Daniel Wentanus Præsul, cui successit Hunfridus.

754. Kenulphus de prosapia Cerdici quinto gradu, Nepos Pendæ, ex Patre Kenwalco, vir magnus & virtutibus famam supergrediens, auxilio Westsaxonum Regem eorum Sigebertum ob immanitatem scelerum suorum Regno expulit, & pro illo regnavit xxx annis. Veruntamen Hamptunensem provinciam ei concessit, usque dum Cumbranum Ducem occidisset, tunc enim omnino dejectus in nemore latitans à subulco Ducis confossus est.

755. Ethelbaldus Rex Merciorum apud Sigiswold occiditur à Beornredo Tyranno, & apud Rependonium tumulatur. Sed cito post Offa nepos Ethelbaldi occidit Beornredum, & regnavit pro eo super Mercios xxxix annis.

Hic vicit prælio, Northimbros, Westsaxones, & Kentenses, adeo ut Metropolitanam sedem Cantuariæ ad provinciam Merciorum apud Lichfeld transferret. Transtulit quoque ossa Sancti Albani ad majus Monasterium, quod ipse construxerat, deditque Domino Papæ Vicario Petri annuum redditum de singulis domibus Regni sui. Fecit etiam Fossam insignem, perpetuo petentem qua distingueret Walliam à Regno Merciorum, quæ usque hodie vocatur Offedich.

Will.] Iste Offa amicitiam Regum aucupans, copulavit filiam *suam* Ethelburgam Brihtrico Regi Westsaxonum, Alcuinum sive Albinum Doctorem Anglorum pro pace procuranda ad Karolum Regem Francorum miserat, quia tam grandis discordia tunc erat inter Regna, ut negotiantium commeatus hinc inde prohiberentur.

757. Egberto Rege Northymbrorum tonsorato, Oswulfus filius suus succedens, in fine sui primi anni occisus est à Northymbrensibus, postquam Moll, qui & Ethelwold, regnavit VII annis.

764. Moll Rex Northymbrorum Regnum divisit, successit Alredus IX annos, & habuit iste Alredus duos filios, scilicet Osredum, qui III°. post eum loco regnavit, & Sanctum Alcmundum, qui postmodum in opem Mercensium contra Westsaxones occisus est.

774. Northimbrenses Regem suum Aluredum expulerunt, & filium Molli Ethelbertum seu Etheldredum Regem statuerunt, qui regnavit super eos V annos.

777. Offa Rex Merciorum Lambertum Archiepiscopum Doroberniæ, primatus sui dignitate spoliavit, quam apud Lichfeld, quoad viveret, annuente Papa Adriano posuit.

778. *Mar.*] Hoc anno Kenulphus Rex Westsaxonum, & Offa Rex Merciorum pugnaverunt acriter propter urbem de Resington, sed Offa prævaluit, & possedit.

779. Hoc anno Northimbrenses expulerunt Regem suum Ethelbertum, & Alfwoldum statuerunt, qui regnavit IX annis.

Will.]

Will.] Rex Westsaxonum Kenulfus Clitonem Kinehardum, Regis Sigeberti prædecessoris sui germanum, de Regno suo expellere moliens, domum cujusdam mulieris amasiæ suæ apud Mertonam de nocte adiit, ubi Clito cum LXXX sociis Regem circumvallavit. Rex tamen expergefactus viriliter se defendit, in fine tamen occubuit. At milites Regis ad clamorem mulieris impetum facientes, & blanda Clitonis promissa spernentes, cum pauci essent, omnes similiter occubuerunt. Mane vero Regis morte vulgata, Osricus Dux Regis cum suis locum adiens, Clitonem cum sociis omnibus interemit, corpus Regis apud Wintoniam sepelivit.

Post Kenulphum successit in Regnum Westsaxonum Brightricus de genere Cerdici XV annis. Qui statim ope Regis Offæ, cujus filiam desponsaverat, expulit Egbertum filium Alcmundi subreguli, filii Offæ, de genere Kingilsi & Ine descendentem. Qui statim sic expulsus Gallias adiit, scolam militarem excercuit. Brihtrico mortuo rediit & regnavit, ac quod de re militari apud Gallias didicerat edocuit.

Defuncto Lull Archiepiscopo Doroberniæ successit Richulfus XXVIII annis, qui magnam Basilicam Sancti Albani à fundamentis inchoans, mirabili opere de cocto latere consummavit. 786.

Will.] Hoc anno Rex Offa copulavit filiam suam Ethelburgam Brightrico Regi Westsaxonum, de qua relatum est quod omnes familiares mariti sui aut potestate aut veneno extinguere satagebat. Cum ergo semel uni de Regis familiaribus venenum porrigeret, ipsum Regem cum adolescente extinxit, unde & ipsa cum immensis Thesauris Regem Francorum Karolum adiit; cui cum Rex, semel astans in solario cum filio suo, optionem daret, quem è duobus patrem aut filium in virum habere vellet, ipsa Regis filium prælegit. Ad quam Rex ait, si me elegisses filium meum obtinuisses, verum quia me recusâsti, nec me nec filium meum habebis, quin etiam sæculari pompa deposita, Monasterium te adire oportebit, ubi, dum à quodam Laico stuprata fuisset, ejecta est, & pauper obiit. 787.

Ab eo tempore inolevit apud Anglos uxorem Regis neque Reginam vocari, neque in Regia sede juxta Regem collocari.

Hen.] Hoc anno apparuit in vestibus Anglorum signum Crucis mirabile, & sanguis de Cœlo in terram profluxit. Quod utrum advenerit in signum motionis Jerusolymitanæ, post trecent[illegible] annos, tempore scilicet Willielmi Rufi futuro, an potius ad correctionem gentis Angligenæ, ut plagam Dacorum venturam formidarent, nos nihil temere diffinimus, sed Deo sua secreta committimus.

Hoc anno Dani primum Angliam venerunt, quibus præpositus Regis Westsaxonum cum paucis improvide occurrens interfectus est. 789.

Sanctus Alfwoldus Rex Northymbrorum à gente sua occiditur, cui nepos suus Osredus filius Aluredi, & frater Alcmundi succedens, cito post expellitur, & tandem occiditur. Post quem Etheldredus nuper expulsus iterum succedens, cito post occiditur. Quamobrem Colwulfus Lindisfarnum Præsul sedem & Regnum deseruit; post hoc Osbaldus paucis diebus regnavit, & post eum Ardulfus uno anno successit. Deinde per annos LXXVI aliqui regnaverunt, quorum ultimi fuerunt Osbricht & Elle, qui anno Gratiæ DCCCLXVII. in Eboraca civitate cum flore gentis suæ perempti sunt à Danis. Qui Dani ex tunc per LII annos regnaverunt in Northimbria, usque ad tempora Ethelstani.

Sanctus Ethelbertus Rex Estanglorum jussu Regis Offæ, & persuasione uxoris suæ Kinelwithæ, & Regno & vita privatur. 793.

Offa Rex Merciorum obiit, cui filius suus Egfertus uno anno successit. Cui vir pius Kenulphus filius Cuthberti successit, qui ex Regina sua Alfritha genuit Quendridam, Burgemldam, & Sanctum Kenelmum. 794.

Will.] Iste Kenulphus V°. gradu nepos Pendæ, vir magnus, & virtutibus famam supergrediens, domi religiosus, in bello victoriosus, Cantiam vastavit,

ſtavit, Regem eorum Egbertum, qui & Pren, ligatum ſecum in Merciam adduxit, templum beatæ Mariæ in Winchecumbia conſtruxit, honorem Patriarchalem Athelardo Cantuariæ Archiepiſcopo reſtituit, ac poſtquam XXIV annos ſtrenue præfuiſſet, obiit, apud Winchecumbiam tumulatus, Kenelmum filium relinquens hæredem.

Hoc etiam anno, ſcil. x°. Brichtrici, viſi ſunt flammei Dracones in Anglia volitare per aera, quod ſignum duæ peſtes ſequebantur, ſcilicet fames pervalida, & infeſtatio Danica, quæ primo Northimbriam invaſit, deinde Lindeſeiam, ſed ea vice Dani devicti ſunt, & ad naves fugere compulſi.

797. Corpus Sanctæ Withburgæ virginis, filiæ Regis Annæ, ſororiſque Sexburgæ, poſt annos LV. apud Villam de Dirham, ubi tumulabatur, repertum eſt incorruptum.

Will.] Rex Weſtſaxonum Brichtricus obiit, veneno uxoris extinctus; poſt quem Egbertus, filius Alcmundi ſubreguli, filii Offæ, de ſtirpe Ine, ſucceſſit, & regnavit XXXVII annis.

Hic quondam per Brichtricum fugatus Galliam adiit, rediensque quod de re militari didicerat ſuis ſubditis, tam plebanis, quam liberis infudit, fortes & agiles ordinavit milites, ac tempore pacis arma portari fecit, cujus ſtudia Rex Merciorum Bernulphus aliquando deridens, irritat exercitatum feriatus ad prælium, & rigide imperat, ut ſibi homagium faciat, pugnatur igitur in æſtate apud Elindon, in Hamptunenſi provincia, diſpari militum numero & cultu. Nam contra centum milites Egberti palidos & macilentos veniunt mille rubicundi & pingues, prius ſudore quam ſanguine ſuffocandi: ſed illo prælio conſummato, univit Egbertus Regno ſuo Regnum Merciorum, Cantuarienſium, Northimbrorum. Cepitque Legeceſtriam ſuper Britones uſque tunc à Britonibus poſſeſſam. Deinde convocatis proceribus apud Wintoniam coronatus eſt Rex totius Britanniæ, ubi edictum fecit ut ab illo die omnes Saxones & Iuti vocarentur Angli, & Britannia Anglia vocaretur.

His diebus Ethelmundus ſubregulus Merciorum fines ſuos uſque ad vadum Chimerefford egreſſus, pugnavit contra Ducem Wiltonienſium Weofſtanum, in quo bello, Ducibus hinc inde corruentibus, Wiltonienſes victoria potiuntur: ſed & Sanctus Alcmundus Martyr filius Aluredi Regis Northymbrorum, qui in parte Ethelmundi venerat, occubuit; cujus corpus apud Album Monaſterium primo, deinde apud Berbeiam urbem, in Eccleſia Aquilonali ſuo nomine conſtructa reconditur, ubi ſignis variis clareſcens, à Northimbrenſibus peregre venientibus ſedule viſitatur.

801. *Will.*] Hoc anno Albinus Anglus, qui & Alcuinus, ſcientia clarus, mare tranſiit, Franciam adiit, quam ſua doctrina illuſtravit, orationes miſſales, & officia per ferias ordinavit, ſtudium quod a Græcis olim Romæ tranſlatum fuerat, Pariſium advexit. Hic vir omnium Anglorum, quos legerim, poſt Aldelmum & Bedam doctiſſimus, apud Karolum Regem potiſſime, ſive terræ amœnitate, ſcilicet in Regis humanitate captus reſedit, quem docuit Dialecticam, Rethoricam, Aſtronomiam, cui Rex commiſit Monaſterium Sancti Martini Turonenſis, Abbatis jure regendum, quia Monachi ibidem ad laſciviam nimis defluxerant: qua de cauſa, uno Monacho id aſpiciente, duo Angeli Dormitorium illorum ingreſſi omnes Monachos loci, excepto illo qui hoc viderat, extinxerunt. Demum Alcuinus apud Sanctum Paulum de Cormarico quieſcit, ubi cotidie quatuor Monachorum victus pro anima illius inferuntur elemoſinæ.

810. Maxima mortalitas boum totam pene vaſtavit Europam maxime Britanniam.

819. Kenulphus Rex Merciorum obiit, cui ſucceſſit filius ſuus puer VII annorum Kenelmus. Qui poſt paucos menſes, inſtigante germana ſua Quendreda, ab Heſkeberto in ſilva condenſa occiſus eſt. Quem lucis columna de

de corpore ad Cœlum erecta prodidit, sed per cartam aureis literis Anglice conscriptam, columbaque ferente, super Altare Petri coram Papa demissam, atque à quodam Anglico tunc præsente perlectam, mors Kenelmi, & mortis locus Romæ innotuit.

Ra.] Fuit autem Scriptura talis. **At Cleuc in Coubathe Kenelm Kinc beru lith under thorne hevid bi wevid.** Quod sonat latine.

In Cleuc sub spina jacet in convalle bovina.
Vertice privatus, Kenelmus fraude necatus.

Corpore igitur Kenelmi ad tumulandum delato, necis auctrix ad vocem canentium è fenestra caput extulit, & ut lætitiam cantantium infirmaret Psalmi illud. Deus laudem, nescio quo præstigio nequitiæ retrograde dixit, sed oculos amisit cum sanguine profluente. Extant adhuc cruoris signa Dei ultionem spirantia in Psalterio illo quem tunc manu tenebat.

Post Kenelmum successit in Regnum Merciorum Colwulfus patruus suus, 820.
quem post biennium Beornulphus Tyrannus expulit, & pro eo regnavit II annis. Qui aliquando à Rege Westsaxonum Egberto apud Elindon devictus, contra Estanglos, qui Egbertum juverant, expeditionem movit, à quibus & occiditur, cujus mortem successor suus & propinquus Ludecanus vindicare volens in Estanglos, etiam ab eisdem est occisus cum V Ducibus suis, cui successit Wiglanus propinquus suus, XIII annos regnaturus.

Cujus tempore nascitur Puer Swithinus, in Pago Wintoniæ, qui post 826.
defunctionem Helmstani miraculis ibi claruit.

Hoc anno Dani deprædati sunt Insulam de Schepeigh juxta Cantiam, 831.
unde & Rex Egbertus pugnavit cum eis apud Carrum, sed fugatus est ab eis.

Hoc anno obiit Helmstanus Wentanus Præsul, successit Swithinus. 835.

Dani cum multa Classe apud Occidentales Britones in loco qui dicitur Curvalia applicuerunt, & fœdus cum Britonibus inierunt, qui scilicet conglobati fines Regis Egberti invaserunt. Sed apud Hengistdonia superati sunt.

Egbertus Rex Westsaxonum obiit, cui successit filius suus Athulfus sive 836.
Ethelwulfus XXII annis; hic aliquando beato Helmstano Wentano Præsuli tradebatur educandus, à quo & subdianus est ordinatus, tandem Papa Leone concedente ad Regnum est assumptus. Qui, postquam ex uxore sua Osburga filia pincernæ sui genuerat quatuor inclytos filios post patrem successive regnaturos, assumpto secum Aluredo filiorum novissimo Romam perrexit, per annum ibidem demoratus, ubi scholam Saxonum egregie reparavit, quæ, ut fertur, ab Offa Rege primitus fuerat instituta, sed anno proximo præcedente conflagraverat. Ibi quoque cum publice pœnitentes ac exules ferro vinctos videret, impetravit à Domino Papa ut Angli deinceps extra patriam suam nunquam vincti pœniterent. Ob hoc ferunt ipsum Denarium Petro de singulis domibus Regni sui annuatim concessisse, sed & omni anno ex tunc CCC Marcas Romæ misit, viz. C. ad luminare Petri, C ad luminare Pauli, & centum Domino Papæ. Insuper & Ecclesias Regni sui ab omni tributo regali liberavit, decimam rerum suarum Deo obtulit. In redeundo de Roma, Juditham filiam Karoli Calvi desponsavit XII anno Regni sui, & Angliam secum duxit. Quam quia contra morem Westsaxonici Regni in throno juxta se collocavit, insurrexit in eum primogenitus suus cum multis Proceribus, ita ut tradita primogenito magna Regni parte vix tumultus sedaretur. Nam observatum fuerat apud eos ne Regina sic honoraretur, in odium Ethelburgæ filiæ Regis Offæ, quæ virum suum Brichtricum intoxicaverat.

Ra.] Hic quoque Aluredum filium suum prædilectum incurabili morbo

 languentem,

languentem, ad Sanctum Modwennam apud Hiberniam tunc morantem curandum transmisit, unde postmodum, vastata Ecclesia Modwennæ, Rex ipse tradidit Modwennæ Angliam venienti terram pro duobus Monasteriis Virginum construendis, unum in Ardera apud Polliswurtham, quod usque hodie floret. In quo Ositha & Athea Virgines una cum Sancta Editha sorore Athulfi Regis manserunt. Ipsa autem Modwenna mansit aliquantisper in altero Monasterio apud Streneshale, & inde Romam ter visitavit. Quæ tandem apud Insulam Andreseiam juxta Burtoniam post septennem inclusionem obdormivit in Domino.

838. Hoc anno Dani multos occiderunt in Lindesey, Estanglia, & Cantia.

Hoc anno Wiglaff Rex Merciorum obiit, anno Regni XIII°. & apud Rependon sepelitur, qui genuerat Wigmundum, & ille Sanctum Wistanum Martyrem. Successit tamen apud Mercios, Bertulphus XII annis, cujus filius Bertfertus Sanctum Wistanum crudeliter peremit.

850. Hoc anno Bertulphus in Pentecosta occidit nepharie Sanctum Wistanum, cujus corpus sepultum est apud Rependon in Avi sui tumulo Wiglani, sed de loco occisionis suæ columna lucis per XXX dies conspicua stabat.

852. Hic Leo V[us]. etiam adoptavit in filium Aluredum filium Ethelwulfi Regis Westsaxonum, & annuente patre, in Regem futurum inunxit.

Hoc anno Bertulphus Rex Merciorum obiit, cui successit Burdredus, qui statim desponsavit Ethelwitham filiam Regis Athulfi, cujus auxilio subdidit mediterraneos Britones, qui inter Merciam & mare Occidentale inhabitant. Hic etiam Burdredus XXII°. anno Regni sui per Danos expulsus Romam adiit, ubi non diu vivens apud Scholam Saxonum in Ecclesia beatæ Mariæ sepultus est.

Eoque anno, post quam Dani Londonium & Cantiam prædaverant, & Regem Bertulphum profugaverant, contriti sunt in Southreia apud Oclea per Regem Ethelwulphum.

856. Hoc anno Sanctus Edmundus cœpit regnare super Estanglos, sed XIV°. anno occiditur.

857. *Will.*] Rex Westsaxonum Ethelwulfus obiit Idus Januarii, & Wintoniæ sepelitur, cui successit primogenitus Ethelbaldus, qui tantum uno anno regnavit, nec mirum, quia mortuo patre uxorem ejus Juditham novercam suam contra ritum catholicum sibi in uxorem copulavit, & apud Shirburn sepelitur.

858. Mortuo Rege Westsaxonum Ethelwulfo prædicto primogenitus suus Ethelbaldus, qui vivente patre occiduas partes tenuerat, in Regnum Westsaxonum successit, ut supra.

860. Ethelbertus post Ethelbaldum fratrem suum successit in Regnum Westsaxonum V annis. In cujus diebus magnus Dacorum excercitus depopulans Wintoniam, antequam ad naves suas redire posset, à Ducibus Regis trucidantur.

Sanctus Swithanus Wentanus Episcopus obiit, cui successit Dunbertus de quo mira leguntur.

865. Etheldredus tertius natu post duos fratres succedit in Regnum Westsaxonum VIII annis, cujus anno primo magna Dacorum Classis apud Estangliam appulit & Hiemavit; inde apud Eboracum se tueri compelluntur. Nam cum Northimbrenses diabolico prius instinctu Regem suum Osbrichtum à se expulerant, & Tyrannum quendam nomine Ellam superinduxerant, metu tandem hostium aliquantulum sedati, cum utrisque regibus suis Dacos aggrediuntur, quos ad urbem Eboracum tunc non bene muratam fugere compellunt, quos dum inconsultè debellant, passim conteruntur cæsis regibus. Ita ut qui evadere poterant pacem cum Danis fecerunt, & sic Reges Northymbrorum defecerunt.

Alstanus Shireburnensis Episcopus post L ætatis annum obiit.

Hoc

Hoc anno Dani relicta Northymbria venerunt in Regnum Merciorum, apud Snotingham per totum annum commorantes; quibus Burdredus Rex Merciorum occurrit. Cumque Dani arte muniti bellum dare nollent, & Anglis murum frangere non suppetebat, pace facta, Reges domum redierunt, & Dani Eboracum repetierunt, ubi per annum manserunt.

Hoc etiam anno Dani destruxerunt urbem Alcluit, & à partibus Northymbriæ transierunt ad Estangliam, per annum hiemantes apud Tedford. 869.
Quo quidem anno Hinguar & Hubba Dani Sanctum Edmundum Regem occiderunt apud Egglisdon.

Will.] Caputque Regis Edmundi inter fruteсta occultatum civibus quærentibus patria lingua se patefecit dicens, her. her. her. ubi repertus est.

Obiit etiam Colnothus Dorobernienfis Archiepiscopus, successit Etheldredus.

Will.] Post Regis occisionem, Edwolfus frater ejus exhorrens mundi delicias, eo quod se & fratrem suum durior fortuna excepisset, apud Cerneliense Cœnobium in Dorsetania, juxta fontem placidum, quem quondam Sanctus Augustinus ad baptizandum populum conversum precibus produxerat, vitam heremiticam solo pane & aqua protrivit. Fit enim plerumque ut adversitatibus sæculi admonitus animus generosus ad Deum se convertat attentius, qui nec falli nec fallere novit. Ibi postmodum constructum est Monasterium satis locuples, si illi quorum interest non nebulonibus sed Dei servis ea impertirent, sed omnia nostro sub tempore ita in Anglia immutavit ambitio, ut res, quas antiqui liberaliter contulerunt Monasteriis, magis dispergantur possessorum ingluvie, quam indigentium aut hospitum famulentur vitæ. Sed certe datores non fraudabuntur mercede, quorum intentiones librantur divina lance.

Will.] Quo anno Dacorum excercitus, relicta Estanglia, Ducibus Hingar & Hubba venerunt versus Westsaxoniam, apud Radingum, ubi III°. adventus sui die duo Duces Danorum ad faciendam prædam exeuntes apud Engilfeld trucidati sunt, IV°. post hoc die duo fratres Reges Westsaxonum occurrentes magnam de Danis stragem fecerunt. Dani tandem de arce erumpentes Ducem Barrocensium Ethelwulfum occiderunt, & Anglos retrocedere coegerunt. Qua verecundia commoti Angli IV°. post hoc die bellum apud Asschedonium, qui mons Asini vel fraxini interpretatur, instaurant; ubi Aluredus necessitate coactus fratrem suum Regem Missam tunc audientem ad bellum prævenit, cujus quidem Regis oratio multum ea die apud Dominum valuit. Nam licet Dani editiorem montis locum præoccupassent, Christiani tamen ab inferiori ascendentes Regem Danorum Osric cum V Ducibus & multis hostium millibus trucidarunt, reliquos per diem usque Radingum insequendo. Veruntamen XIV°. post hoc die apud Basingum Dani bellantes, & iterum post duos menses, apud Merton victoria sunt potiti: interea Reges Merciorum, Northymbrorum, Estanglorum, dominationem Westsaxonicorum ferre detrectantes, maluerunt hostes sustinere, & obsidatos confovere, quam patriotis insuadentibus pro patria opem præbere, ex quo provenit ut hostes crescerent & prævalerent, indigne succumberent & deflerent. Deinde Rex Westsaxonum Etheldredus, anno sequenti, post multos agones, IX Kal. Maii obiit: sepultus est apud Winburnium. 871.

Explicit Liber Quintus.

LIBER.

LIBER. VI.

873. *Will.*] ALuredus quartus natu, qui regnantibus fratribus semper fuerat secondarius, ad integram Monarchiam Westsaxonum successit, quam XXIX annos strenue sed laboriose rexit; de cujus initio, progressu, & fine hic notandum est, quod Aluredus forma venustus plus cæteris fratribus ab utroque parente dilectus est; qui usque ad XII^um. ætatis annum in paterna curia illiteratus mansit, Saxonica postmodum poemata docilis puer memoriter tenuit. In Venatoria arte præcipuus, in Architectonica summus, Psalmos & Orationes in unum libellum compegit, quem Manualem appellans, id est, Hand boc, secum jugiter tulit. Grammaticam minus perfectè attigit, eo quod tunc temporis in toto Regno suo nullus Grammaticæ Doctor extiterit. Quamobrem ad consilium Neoti Abbatis, quem crebro visitaverat, Scholas publicas variarum Artium apud Oxoniam primus instituit, quam urbem in multis articulis privilegiari procuravit, neminem illiteratum ad quamcunque dignitatem Ecclesiasticam ascendere permittens. Optimas leges in linguam Anglicam convertit; tandem Psalterium transferre aggressus, vix parte prima explicata vivendi finem fecit. Cum igitur adultus effectus mentem in Dei mandatis stabilire vellet, sed propter carnis petulantiam tunc sibi satis molestam hoc perficere non posset, Sanctorum templa mane, vespere, gallicantu, pro sedanda hac illecebra, crebro visitabat; exorans Deum ut ipse carnem suam tali morbo flagellaret, quo mundanis artibus non inutilis Deo liberius vacare posset; unde & Dei nutu fici langorem per multos annos sustinuit, sub qua tandem desperans Cornubiam adiit, Ecclesiam Sancti Guerour, ubi Sanctus Neotus requiescit, visitavit, aut pro morbo sedando, aut saltem immutando.

Ra.] Tradunt tamen nonnulli, quod per Sanctam Modwennam Virginem Hibernicam ab hac peste sit curatus. Voto tandem adepto infestior eum morbus etiam sub nuptiis à XX°. usque ad XLV annum acrius fatigaverat. Igitur nati sunt ei ex Regina sua Ethelswitha duo filii, Edwardus senior, & Egelwardus; tres etiam filiæ, scilicet, Elfleda Merciorum Domina, Ethelgora sanctimonialis, & Elfrida, quos omnes liberalibus fecit artibus erudiri.

Aluredus igitur Elemosinæ dator, Missarum auditor, rerum ignotarum investigator, Sanctum Grimbaldum Monachum literatura & cantu peritum, de partibus Galliæ, ac Johannem Monachum de ultimis Walliæ finibus, scilicet, de Monasterio Sancti David Meneviæ ad se vocavit, ut literis instrueretur. Optimates suos ad discendam literaturam adeo provocavit, ut ipsi filios suos, vel si filios non haberent, saltem servos suos, si ingenio pollerent, concessa libertate literis commendarent. Facta Ministrorum suorum, & potissime Judicum, diligenter investigatus est adeo, ut quos ex avaritia aut imperitia errare cognosceret, ex officio amoveret. Fecit & Werefrithum Wigorniæ Episcopum transferre libros Dialogorum Gregorii in Saxonicam linguam.

Will.] Omnes proventus suos in duas partes divisit, quarum primam partem adhuc in tres partes subdivisit, & primam illarum suis Ministris Regalibus, qui in tres erant divisi cohortes, distribuit; duæ namque partes Regalium Ministrorum per duos menses ad disponendam rem familiarem Domi residebant, III°. mense quælibet cohors coram Rege ministrabat. Secundam particulam primæ partis Operariis diversis, quos undecunque collegerat

collegerat, assignavit, III^am^. particulam advenis confluentibus impendebat. Secundam vero partem principalem proventuum suorum adhuc in quatuor partes divisit, quarum prima pauperibus, secunda Monasteriis fundandis, tertiam Scholaribus Oxoniæ congregatis & congregandis, quarta Ecclesiis reparandis assignabatur. Et ut vitam suam rite æquilibraret, XXIV^or^. horas, quibus dies naturalis integratur, in tres partes divisit, è quibus octo horas legendo, scribendo, orando; octo circa corporis curam; octo circa Regni negotia transegit; ad quæ distinguenda posuit in Capella sua candelam XXIV^or^. partium, quarum dispertita consumptione per æditúos suos de singulis prædictis moneretur.

Et post mensem accepti Regni pugnavit cum Danis apud Wilton, cum magno utriusque excercitus discrimine. Angli namque sub octo prælijs uno anno confecti multum fuerant debilitati; idcirco hoc anno Angli cum Danis pacem fecerunt, eo pacto, ut Dani ab eis recederent, quod & fecerunt. Nam eo anno apud Londonium, & anno sequenti apud Lindesey hyemaverunt, cum quibus etiam Mercii tunc pacem fecerunt; sed III°. anno Dani pacem infringentes, de Lindesey usque Rependonium transierunt.

Hoc anno Dani Lindesciam deserentes venerunt apud Rependonium, ubi expulso Burdredo Rege Merciorum, Regnum illud tradiderunt cuidam Colwulfo Burdredi Ministro, eo pacto, ut quando vellent illud reaccíperent: verum triennio elapso partem Regni illius inter se diviserunt, partem Colwulfo reliquerunt, qui & ultimus Regum Merciorum fuit. Post cujus mortem Rex Aluredus primo Londonium, & postmodum partem Colwulfi suo annexuit Regno. 875.

Eo quoque anno Danis apud Rependonium adventantibus Hamburgenses indigenæ, qui V circiter milliaribus à Rependonio distant, pavore soluti corpus Sanctæ Wyrburgæ virginis diu ibidem reconditum, & semper usque tunc incorruptum, ad Cestriam tanquam ad locum tutum transtulerunt.

Hoc etiam anno Rex Aluredus pacem fecit cum Danis, qui una nocte omnes equites Regis occiderant, unde & Rex commotus fugavit eos usque Excestriam, ubi iterum datis obsidibus morabantur per annum.

Hoc anno Dani de Warham navigantes versus Excestriam, CXX naves marina tempestate perdiderunt; pars tamen illorum villam Regiam de Cipenham cum adiacenti territorio occupavit, multis Anglis ibidem aut subactis aut fugatis: sub qua tempestate Rex Aluredus cum paucis per silvestria Somersetensis Pagi vitam incertam & inquietam ducebat; quippe qui nihil unde viveret habebat, nisi quod prædando aut venando, aut piscando, adquireret. Tandem dum Socii sui piscationi instarent, & ipse molestiam suæ vagationis meditatione scripturarum solaretur, astitit ei quidam peregrinus in Dei nomine Elemosynam petens, cui Rex utrasque ad cœlum manus levans, ait, Gratias ago Deo qui pauperem suum hodie in paupere visitavit, qui dignatur hodie quod dedit exigere, & quod exegit, cum usura restituere. Vocat cito Rex Ministrum suum, qui nihil præter modicum vini & unum panem habebat; jussitque mediam partem pauperi dare; gratias egit pauper, & nullo transitus sui vestigio in paludibus reperto, subito evanuit. Et ecce quæ largita fuerant inventa sunt integra, & qui piscatum ierant, multitudinem piscium reportarunt copiosam. Igitur Regi soporato apparuit quidam pontificalibus indutus, qui de diligendo Deo, de observanda Justitia, de misericordia in pauperes, de reverentia in Sacerdotes exhibenda eum monuit, & adjecit, O mi Aluredc,* Christus conscientiam tuam respiciens ærumnis tuis finem imponit, cras namque aderunt tibi fortes auxiliarii, quorum ope hostes devinces. At Rex, quis es tu? Et ille, Ego sum Sanctus Cuthbertus peregrinus ille hesternus, cui panem porrexisti, tui, tuorumque curam agens; memento 777.

hujus rei cum bene tibi fuerit. Sed quomodo meminerit sui peregrini, libertas & possessio Dunelmensis Ecclesiæ hodie declarant.

Will.] Inde Aluredus ergastulum exiens magnæ astutiæ periculum fecit, nam sub specie Joculatoris tentoria Regis Danorum subiens, exploratis omnibus quæ voluit Ethelingum rediit, otium hostium Comitibus suis exponit, unde & hostes suos repente adorsus incredibili strage cecidit. Nam in die sequenti, Wiltonienses, Somersetenses, Hamptunenses ad eum venerunt; quorum ope arcem apud Ethelingum, quod interpretatur nobilium Insula, construxit, de qua hostes sæpius debellavit, præcipue juxta Selwode, quod interpretatur magna Sylva, ita ut acceptis obsidibus electissimis Guttrim Regem Dacorum cum xxx electissimis viris Rex Aluredus de fonte levaret, nomen Adelstani ei imponendo. Qua de causa Regi Guttrun, quem nos Gurmundum vocamus, datæ sunt provinciæ Estanglorum & Northymbrorum ad inhabitandum. Verum quia non facile mutat Æthiops pellem suam, Guttrun per xi annos terras illas tyrannico facile fastu protrivit, & in xii°. anno obiit. Reliqui Dani, qui noluerunt effici Christiani, ad partes Gallicanas se transtulerunt. Est autem locus prædictus de Ethelingiseye, non maris Insula, sed ita paludibus & stagnis inaccessa, ut non nisi navigio adiri queat, terra utique vix duobus jugeribus lata feras tamen venaticas continet.

879. Hoc etiam anno, mortuo Dunberto Wintoniensi Episcopo, præfecit Rex Aluredus Dunewulfum, quem tempore latibuli sui subulcum & laicum in silvis invenerat, sed comperto ejus ingenio, post multam ætatem literis informandum tradiderat.

Dacorum exercitus, sicut Aluredo promiserat, urbes de Cipenham & Cirenceſtre, quæ sunt ad meridiem Wictiorum, deserentes, transtulerunt se ad Orientales Anglos, ubi magnus exercitus Dacorum de transmarinis partibus per Karolum fugatus advenit, & apud Fullanham reliquo Dacorum exercitui se junxit.

880. Quo etiam anno Aluredus reparavit urbem Septoniæ, quod est Schaftesburg, sicut testatur magnus lapis, qui in Capitulo Sanctimonialium ibidem usque hodie est insculptus.

884. Martinus Papa post Johannem sedit uno anno, qui scholam Saxonum, prece Regis Aluredi, ab omni Tributo relaxavit. Insuper & magnam Sanctæ Crucis partem Aluredo misit.

885. Quo anno Dani de Gallia redeuntes, obsederunt urbem Roffensem, ac Arcem contra urbis portas construxerunt, sed cives urbem defenderunt, quousque Rex Aluredus superveniens, captis Danorum Equis eos fugere compelleret, unde & Dani Franciam repetierunt. Sed & Rex Classem suam bellatoribus plenam à Cantia ad Estangliam dirigens, xvi naves Danorum cepit, sed in redeundo Regia Classis devincitur.

886. Dani per aquam Sequanæ remigantes urbem Parisiensem anno integro obsederunt. Quo anno Rex Aluredus Londonium reparavit, quam Etheldredo Merciorum Comiti custodiendam tradidit. Et tunc Angli dispersi Regi Aluredo se dederunt.

887. Quo in tempore Rex misit Elemosinas suas ad Romam, & ad Indiam; ac duo Monasteria construxit, unum virorum apud Ethelingisey, aliud mulierum apud Schaftisbury, in quo filiam suam Ethelgof præfecit Abbatissam.

892. *Hen.*] Hoc anno venerunt contra Regem Aluredum iv^or^. exercitus Danorum, unus in Northymbriâ, alter in Estanglia, iii^us^. apud Excestriam, iv^tus^. apud Legecestriam, sed apud Legecestriam ita obsessi sunt Dani, quod equos suos præ fame comederunt.

893. Tres Scotici viri Dusblan, Mahbon, Malmunyn peregrinam pro Christo vitam ducere cupientes, sumpto secum unius hebdomadæ viatico, carabum qui ex duobus coriis & dimidio conficitur intrantes, mirum in modum sine velo,

velo, fine armentis, poft VII dies in Cornubia applicuerunt, & poftea Regem Aluredum adierunt.

Plegmundus Doroberniæ Archiepifcopus, literis nobiliter inftitutus, accepto à Formofo Papa nuper Pallio, VII Anglorum Ecclefiis VII Epifcopos una die ordinavit. Hoc anno Rex Aluredus fugavit Danos, primo de Cantia, de Oxonia, de Chicheftria. 894.

Hen.] Dani, qui apud Legeceftriam erant, poft triduanam obfidionem fame coacti, urbem reliquerunt, Northwalliam prædaverunt &c, & per Northimbriam circumgirantes, ad Eftangliam, ubi uxores eorum & naves erant, regreffi funt; flumen de Luya intrantes caftrum de prope ædificabant; fed Londonienfes ope Regis caftrum deftruunt, flumen prædictum in tria Brachia dividunt, ita quod naves Danorum educi non poterant, ac Dani, relictis navibus illis, apud Brugg fuper Sabrinam juxta Walliam hyemaverunt, ubi & caftrum infigne firmaverunt. Sic quoque per illud triennium vexata eft Anglia triplici clade, fcilicet, infeftatione Dacorum, mortalitate hominum, lue animalium.

Will.] Hoc anno Rex Aluredus obiit. Qui primo in Epifcopali Ecclefia Wintoniæ fepultus erat, fed pro deliramento Canonicorum, dicentium Regios manes refumpto cadavere noctibus per domos oberrare, filius ejus Edwardus Genitoris offa tulit, & in novo Monafterio pofuit. Has nænias & confimiles Angli pene ingenita tenent credulitate, à gentilibus hoc mutuantes, ut credant nequam hominis cadaver poft mortem, Dæmone agente, difcurrere; unde Virgilius. 900.

Morte obita quales fama eft volitare figuras.

Ra.] In laudem Regis hujus Henricus li. 5. ponit verfus fic.

Nobilitas innata tibi probitatis honorem,
Armipotens Alurede dedit probitafque laborem.
Perpetuumque labor nomen cui mixta dolori,
Gaudia femper erant fpes femper mixto timori.
Si modo victus erat ad craftina bella parabat,
Si modo victor erat ad craftina bella pavebat.
Jam poft tranfactos Regni Vitæque labores,
Chriftus ei fit vera quies fceptrumque perenne.

Edwardus cognomento Senior regnavit poft patrem XXIV annis, literarum cultu patre inferior, fed gloria fæculari fuperior. Nam urbes novas condidit, mutilatas reparavit, fines Regni latius quam pater dilatavit; porro Scotorum, Cumbrorum, Wallanorum Reges in deditionem recepit. Effexam Northimbriam, Merciam, de manibus Dacorum extorfit, totam Merciam poft obitum fororis fuæ Elfledæ obtinuit. Hic ex uxore fua prima Egwina genuit primogenitum fuum Ethelftanum. Ex Regina Edgina genuit Edredum, Edwinum, & fex filias, quarum unam copulavit Othoni Imperatori, aliam Karolo Regi Occidentalium Francorum, tertiam Sithrico Duci Northimbrorum. 901.

Will.] Ex tertia uxore Ethelwitha genuit Edredum & Edmundum, qui ambo poft fratrem Ethelftanum regnaverunt. Genuit etiam duas filias, fcilicet Sanctam Edburgam virginem Deo facratam, Wintoniæ quiefcentem, & Edgivam formofam Lodowico Aquitannico Regi copulatam. Hic quoque Rex filios fuos literis fecit inftrui, filias vero fuas primo literis, deinde colo & acu fecit exercitari.

Will.] De ifta virgine Edburga traditur, quod cum trima effet, volens pater

pater ejus experiri utrum ad Deum an ad sæculum esset declinatura, posuit ex una parte triclinii sui diversarum possessionum ornamenta, ex alia parte Calices & Evangelia, inde armillas, & monilia. Illuc pusiola virgo nutrice allata jubetur quæ vellet eligeret, at ipsa manibus repens Evangelia apprehendit, quam pater deosculans, vade, inquit, quo te vocat Divinitas, sequere fausto pede, qui te ducit; sicque postmodum facta est Monacha, quam non resupinavit Regalis prosapia, quin etiam soccos sororum suarum de nocte latenter surripuit, & lotos unctosque clam reportavit.

903. Eoque anno Sanctus Grimbaldus, Confessor quondam, Doctor Regis Aluredi, obiit Wintoniæ.

904. Hoc anno Plegmundus Archiepiscopus in urbe Doroberniæ ordinavit VII Episcopos Ecclesiis Anglorum, viz. V. ad terram Gewiseorum & Westsaxonicorum, hoc est apud Wintoniam unum, ad Cornubiam unum, ad Schireburniam unum, apud Wellensem Ecclesiam unum, apud Cridinton unum, item apud Australes Saxones unum, & apud Mercios in Dorkinga unum. Nam Papa Formosus maledictionem suam dederat Regi Edwardo & Anglis, propter nimiam carentiam Episcopornm in terra Anglorum, quæ per VII annos Episcopis caruerat.

Clito Ethelwoldus patruelis Regis Edwardi contra Regem insurrexit, Winburnam juxta Bathoniam occupavit, affirmans quod ibi aut triumpharet aut occumberet. Veruntamen rapta secum de nocte Sanctimoniali de Monasterio Winburnensi ad Dacos Northimbranos recessit, quorum auxilium petivit: sed Rex valide persequutus est eum, adeo ut relicta Angliâ Franciam adiret, Sanctimonialem tamen secum reduxit, Monasterioque suo restituit.

Eodem tamen anno rediit Ethelwoldus cum magno navium apparatu, & junctis secum Danis Estangliam habitantibus, invasit Merciam usque ad Crekanford, quod est Crikelade, cuncta consumens: deinde Thamisia pertransita usque ad Bradenestok terram spoliavit, & sic Estangliam rediit. Quem Rex à tergo insequens, terram hostium à flumine Ouse usque ad limites terræ Sancti Edmundi deprædavit, præcipiendo suis ut nullus post se remaneret. Cantuaritæ tamen jussu Regis neglecto ibidem remanentes à Danis pene trucidantur, multis hinc inde ruentibus, sed & Clito Ethelwoldus inter hostes occubuit, unde & Dani sentientes Regem Edwardum fore invincibilem, pacem cum eo fecerunt.

908. Hoc anno Civitas Caerlegion, sive Legecestria, quæ modo Cestria dicitur, ope Etheldredi Ducis Merciorum, & Elfledæ uxoris suæ, post confractiones per Danos factas restaurata est, & novis muris circumdata, & pene ad duplum, quod prius, ampliata; ita ut castrum, quod ab olim ibidem extra muros juxta aquam positum fuerat, nunc intra muros situatur.

909. *Ra.*] Rex Edwardus construxit castrum apud Hereford. Tunc fundatum est Monasterium Cluniacense &c.

Quo in tempore Dux Merciorum Etheldredus, & uxor sua Elfleda, transtulerunt ossa Sancti Oswaldi Regis de Bardeneya usque Gloverniam, ubi Monasterium construxerunt.

911. In provincia Staffordensi apud Totenhale Angli vicerunt Dacos, & postmodum apud Wodenisfeld Rex Edwardus occidit de Dacis duos Reges, duos Comites, cum multis millibus Dacorum Northimbranorum.

912. Dux & subregulus Merciorum Etheldredus obiit, cujus uxor Elfleda, soror Regis Edwardi Regnum Merciorum, exceptis Londonia & Oxonia, quas Rex sibi retinuit, longo tempore strenue rexit, urbes multas condidit & reparavit, quæ sunt Brimnusburia, Brugg super Sabrinam, Thaniworth juxta Lichfeld, Stafford, Warwicum, Chirisburium, Waburium, Edesburium, in foresta juxta Cestriam, quæ nunc omnino deleta est. Item con-

construxit urbem cum castro in Borealibus finibus Merciorum super flumen Mersee, quæ tunc Romicosan, sed modo Runcorna vocatur.

Will.] Ista Elfleda virago potentissima, favor civium, terror hostium, multum juvit fratrem suum Regem in consiliis dandis, in urbibus construendis, quæ postquam experta fuerat difficultatem primi & unici partus, complexum viri perpetuo exhorruit, protestans non convenire Regis filiæ voluptati intendere, quam tale incommodum subsequi oporteret.

Dani piratæ, qui ante ferme XIX annos Gallias, Britannia relicta, adiverant, Angliam redierunt, & circumnavigata Cornubia Sabrinum mare intrantes prædas egerunt, Episcopum quendam Britannicum apud Ærchenefeld ceperunt, quem Rex Edwardus XL libris redemit, hostes usque ad Hiberniam profugavit, munitionem ad ostium amnis Avenæ construxit; deinde alias munitiones apud Buckingam ex utraque parte fluminis Use posuit, Ducem Danorum Turkecillum cum Dacis inhabitantibus Bedefordiam & Northamptonam subegit. 913.

Elfleda Rectrix Merciorum egit prædas in terra Britonum apud Breghnoc, cepitque uxorem Regis Wallanorum, & renovavit Legecestriam. 916.

Rex Edwardus condidit urbes de Tomestriam & Wiggemere, & destruxit munitionem, quam Dani fecerunt apud Themesford, Elfleda cepit urbem Derbeiæ super Danos, ejus tamen IVor. ministri occidebantur. 917.

Will.] Hoc anno XIXo. Kalend. Julii Elfleda obiit, quinquennio ante obitum fratris sui Edwardi, sepulta est Gloverniæ in Ecclesia Sancti Petri, quam ipsa cum viro suo construxerat super ossa Sancti Oswaldi Regis, quæ à Bardeney ibidem attulerant. Sed & illa Ecclesia per Danos destructa, Aldredus, Eboraci scilicet & Wigorniæ Episcopus, aliud quod in urbe nunc est præcipuum Monasterium reparavit; filiam autem unicam Elfledæ nomine Elfwinam Rex Edwardus, potestate Merciorum ei adempta, duxit secum in Westsaxoniam. 918.

Ra.] In hujus Elfledæ laudem (*Henr. li. 5.*) hanc decantavit camœnam.

O Elfleda potens, O terror Virgo Virorum,
Victrix naturæ nomine digna Viri,
Te quoque splendidior fecit natura Puellam.
Te probitas fecit nomen habere Viri.
Te mutare docet sed solum nomina Sexus,
Tu Regina potens Rexque trophea parans.
Jam nec Cæsarei tantum meruere triumphi,
Cæsare splendidior Virgo Virago Vale.

Henr.] Rex Edwardus, audita morte sororis suæ, subjugavit sibi Thomewurth & Snotingam, ubi construxit novam urbem ex parte Australi contra antiquam urbem, ponens pontem super Trentam inter utramque urbem. Post hoc eodem anno tres Reges Scotorum, Dacorum, Wallanorum in deditionem recepit.

Rex Edwardus construxit apud Thelewalle, quæ est in Borealibus finibus Merciorum juxta aquam de Mersee, ubi posuit militum custodiam; inde transiens aquam Mersee instauravit urbem Maincestre, quæ est in Australibus finibus Northimbrorum. 920.

Rex Edwardus obiit apud Farndon juxta Oxoniam, & sepultus est Wintoniæ in novo Monasterio. 924.

Ethelstanus primogenitus Regis Edwardi, apud Kingeston juxta London in Southreia in Regem levatus, regnavit XVI annis. Cujus anno primo natus almus puer Dunstanus in Pago Glastoniensi, cujus vita tota ab ortu ad exitum virtutibus & miraculis coruscavit. 924.

925. *Alfr.*] Rex Ethelstanus copulavit sororem Sichtrico Danico Regi Northimbrorum; quo cito post mortuo, Rex filium ejus expulit, & Regnum illud suo redintegravit; deinde Hoelum Regem Britonum, & Constantinum Regem Scotorum prælio subactos in deditionem recepit.

Hunc Constantinum dum Rex Ethelstanus Regem Scotiæ faceret, dixit gloriosius esse Regem facere, quam Rex fore.

Will.] Copulavit etiam Rex Ethelstanus & aliam sororem suam Othoni Imperatori, à quo, præter gemmas & equos, recepit quoddam vas ex Onichino transparens & politum, ita subtili cælatoris arte compositum, ut vere fluctuare segetes, gemmare vites, hominum imagines moveri videantur; recepit etiam ensem Constantini magni, in quo literis aureis nomen possessoris legebatur, in cujus capulo super crassas auri laminas figebatur clavus ferreus, unus de quatuor, quo Christus in cruce figebatur. Item & lanceam Karoli magni, qua vibrata, semper victor abibat, quam tradunt aperuisse latus Christi. Item & vexillum Mauricii Martyris, quo Karolus usus est contra Saracenos. Item partem Sanctæ crucis, & partem coronæ spineæ, quarum aliquas partes Rex Adelstanus Monasterio Malmesburiæ delegavit.

929. Frithstanus Wintoniæ Episcopus obiit, cui successit Bristanus, de quo legitur, quod quasi cotidie pro defunctis celebravit; unde dum quadam nocte cœmiteria circuiret, Psalmos pro defunctis decantando, in quorum fine dum subjungeret, requiescant in pace, audivit subito voces quasi infiniti exercitus de sepulcris respondentis, Amen. Et Odo de Wiltoniæ factus est Doroberniæ Archiepiscopus.

934. Et Birstanus Wintoniensis Præsul obiit, cui successit Elphegus Monachus, cognomento calvus, vir propheticus, & Dunstani propinquus.

Will.] Qui, dum pro more pœnitentes die cinerum à liminibus Ecclesiæ excluderet, cæteros adhortabatur ut jejunio & castitati vacantes etiam uxorias delicias illis diebus abjicerent. Inter quos unus ait, Non possum, Domine, temperare à convivio scilicet & conjugio, quinimo uxorem, quam ad tempus submovi, in proximo resumam. Cui pontifex, contristas me miser, nesciens quid futura pariat dies, unde & postremo die inventus est examinis in cubili suo.

Hic quoque Elphegus, dum aliquando ordinaret in Presbyteros tres Monachos, scilicet, Dunstanum, Ethelwoldum, & Ethelstanum, completis solemniis, ait ad illos, hodie coram Deo tribus viris manus imposui, quorum duo pontificalem gratiam nanciscentur, tertius vero miserabiliter finietur. Cui Ethelstanus tanquam pro cognatione familiarior ait, Num ego ero pontifex, Non erit, inquit, tibi pars in ordine illo, nisi diu geres vestem istam.

Quia Rex Scotorum Constantinus contra pactum venerat, Rex Ethelstanus versus Scotiam properabat, & in eundo Beatum Johannem Beverlacensem visitabat, super cujus altare cultellum suum pro Vadio posuit, promittens quod si victor rediret, cultellum digno prælio redimeret, quod & implevit. Post Victoriam vero in redeundo Deum rogavit, ut prece Sancti Johannis Beverlacensis aliquod evidens signum ostenderet, quo præsentes & futuri cognoscere possent, quod Scoti de jure deberent Anglis subjacere, unde Rex cum gladio suo percussit scopulum quendam lapideum juxta castrum de Dunbar, qui usque hodie ad mensuram unius ulnæ ex ictu cavatur; deinde in redeundo digna dotatione cultellum redemit.

937. Anlaf paganus filius Sihtrici Rex Hiberniæ, multarumque Insularum, à socero suo Rege Scotorum Constantino incitatus, ostium Humbræ fluminis valida cum classe intravit, cui Rex Ethelstanus cum fratre suo Edmundo apud Brunfort occurrit.

Will.] Cum igitur acies convenissent, Anlaf exquisito astu cithara manibus

nibus sumpta, sub specie citharistæ tentorium Ethelstani ingreditur, ubi dum inter epulas omnia explorasset, & stipem quasi pro melodia accepisset, stipem nauseans latenter sub se in terra defodit. Notatum est hoc à quodam qui aliquando cum eodem Anlaf militasset, qui & hoc post recessum Anlafi Ethelstano nunciavit. Rex incusat relatorem cur hoc non prius indicasset. Ille respondit, fidem, o Rex, quam modo tibi debeo, quondam Analafo dedi, unde si illam modo erga illum violassem, idem de me putares erga personam tuam fore facturum, sed audi nunc consilium meum, tentorium tuum abhinc remove, ut cum ipse petulanter advenerit, ipsum proposito frustratum modeste frangas; quo facto, Anlaf nocte advolans, Episcopum quendam in via Castrametantem cum sua familia cecidit, ulteriusque progrediens in Regis tentoria impegit, sed tanto fremitu Regi experrecto gladius è vagina excidit, sed inclamato Deo & Sancto Aldelmo, ad preces Odonis Archiepiscopi, qui tunc cum Rege erat, gladium vaginæ relapsum invenit, qui usque hodie in thesauro Regio servatur. Est autem gladius ille ex una parte sectilis, nec usquam auri vel argenti receptivus. Quo Dei dono Rex tunc fretus, hostes per totam auroram & diem sequentem fugavit, ubi ciciderunt Rex Constantinus cum v Regulis, XII Ducibus, & tota pene congeries Barbarorum.

Post hoc apud Hereford Aquilonales Britones perdomuit, ita ut ei annuatim XX libras auri, CCC libras argenti penderent, boves vero XXV millia annumerarent. Inde Cornugalliam subegit, Excestriam reparavit, in cujus laudem quidam sic cecinit.

Regia progenies produxit nobile stemma.
Cum tenebris nostris illuxit splendida Gemma.
Magnus Ethelstanus patriæ decus, Orbita recti
Illustris probitas à vero nescia flecti.

Mortuo apud Gloverniam Ethelstano sine liberis, atque apud urbem Maidulfi sepulto, successit Edmundus frater suus XX^m^. jam agens annum, regnavit ferme VII annis, genuitque ex Regina sua Elgina filios Egwinum & Edgarum pacificum. 941.

Will.] Hujus Edmundi tempore Northimbri rebellarunt, Anelafum de Hibernia revocarunt, quem tamen Rex Edmundus cum Raynaldo filio Gurmundi devicit & exlegavit, Northimbriam in proprio dominio recepit, terram de Cumberlond rebellantem contrivit, quam Malcolmo Regi Scotiæ tradidit, ita ut sibi auxilio ubique foret.

Ra.] In hac expeditione, ut dicitur, Rex Edmundus accepit secum ossa Colfridi Abbatis & Hildæ Abbatissæ, & detulit usque Glastoniam.

Tradidit Alfridus & Marianus, quod Rex iste VII°. Regni sui anno, dum Dapiferum suum de manibus æmulorum suorum eripere vellet, interfectus sit ab illis apud Pulkirchiam.

Sed W. li. II dicit, quod Rege convivante in festo Sancti Augustini apud Pulkirchiam, dum quidam latrunculus Leof nomine, quem Rex prius propter scelera sua eliminaverat, inter convivas assideret, quem Rex è mensa prosiliens capillis arreptum in terram dejecit, sed nebulonis artavo eviscerratus est. Occisor vero inter manus tumultuantium nonnullos sauciens aut occidens à satellitibus membratim dissectus est.

Will.] Edmundus Rex Angliæ v nobilissimas civitates, scilicet, Lincolniam, Snotingham, Derbeiam, Staffordiam, Legecestriam, quas eatenus Dani Pagani incoluerunt, de manibus eorum extorsit, & luce fidei illustravit. Nam Anlaf de sacro fonte levavit, magis viribus cedentem quam prædicationi credentem. Hic quoque Rex consilio Dunstani statuenda statuit, corrigenda correxit, Monasterium Glastingense rebus & personis nobilitavit. 947.

Ra.] Tandem, sicut prædictum est, apud Pulcrechirchiam obiit. Sed apud Glaston sepelitur.

947. Edredus in villa de Kingeston ab Odone consecratus, post Edmundum fratrem suum successit x annis, eo quod filii Edmundi Edwinus & Edgarus adhuc minoris erant ætatis, nec regnare poterant. Hic Edredus primo Regni sui anno, Northimbros rebellantes valide contrivit, unde & Scoti sibi timentes se ei subdiderunt.

953. *Mar.*] Sed tandem pro infidelitate Northimbrensium terram eorum devastat, Monasterium Ripense succendit, recedente vero Rege domum, exercitus de Eboraco erumpens, extremam partem Regii exercitus multum læsit; quamobrem Rex iratus totam plagam Northimbranam delere cogitavit, sed Northimbrenses, Duce, quem sibi præfecerant, abjecto, Regem Edredum muneribus placàverunt.

956. Dum Rex Edredus graviter ægrotaret, Dunstanum Confessorem suum accersivit, cui festine accedenti vox obitus clare insonuit, modo Rex Edredus quiescit in pace. Ad quam vocem Dunstani, cui insedit absque sessoris læsione, ad terram corruens expiravit, Dunstanus autem sepelivit Regem apud Wintoniam in novo Monasterio.

957. Edwinus primogenitus Edmundi consecratus est in Regem Angliæ ab Odone Archiepiscopo apud Regiam Villam de Kingeston juxta Londonium, qui primo consecrationis die in nefarium cubitum ruit, quamobrem à beato Dunstano redargutus ipsum Dunstanum exiliavit.

Will.] Monachos quamplures suis facultatibus nudatos in exilium egit, Monasterium Malmisburiense, expulsis suis, contulit Clericis. Tandem Northimbrenses & Mercenses ipsum Edwinum pro mala vita sua expulerunt, & fratrem suum Edgarum, XVI annorum existentem, in Regem levaverunt. In cujus Edgari exortu audivit Dunstanus Angelos canentes sic, Pax terræ Anglorum, exorti nunc pueri Dunstanique tempore. Sicque tunc actum est ut flumen Thamense res duorum Regum disterminaret, regnavitque Edwinus IV^or. ferme annis, & tandem mortuus sepultus est Wintoniæ, ejus tamen anima post obitum precibus Dunstani ab inferno liberata, in sortem pœnitentium animarum est translata.

Will.] Et sicut eadem terra bonas & malas herbas nutrit, & urticæ quandoque proxima est rosa, sic ex eodem pio Edmundo Edwinus pessimus & Edgarus optimus processerunt.

964. Edgarus Juvenis XVI annorum in Regem levatus est, & XVI annos post fratrem suum pene regnavit. In quorum XII°. anno apud urbem Achamanni, id est, Bathon, Idus Maii, die Pentecostæ, à beatis Dunstano & Oswaldo præsulibus in Regem consecratus est. Qui statim Dunstanum de exilio revocavit, quem de Abbate Glastoniæ Wigorniæ præsulem fecit, divisa Regna redintegravit, improbos oppressit, rebelles repressit, modestos dilexit, Ecclesias reparavit, ac multis in locis abjectis Clericis insolenter viventibus, Monachos instituit, & plusquam XL Monasteria construxit, inter quæ, Glaston, Abendon, Burgum, Thorney, Ramesey, Wilton, Winton locupletavit; sed apud Winton in novo Monasterio, quod ad eventu nunc Hida dicitur, Monachos loco Clericorum primus instituit. Nam Clerici laborem chori fugientes, & bona Ecclesiæ pro libito alibi consumentes, vicarios parum ad victum habentes loco sui constituerant. At cum ipsi ad monita Regis Edgari, Episcopi Ethelwoldi, ac Archipræsulis Dunstani, minime corrigerentur, Rex ipse præbendas Clericorum prædictorum præfatis vicariis contulit. Sed & illi in personatum promoti vicarios sibi facientes facti sunt pejores prioribus, unde Rex turbatus, annuente Papa Johanne XIII°. expulsis Clericis Monachos ibidem introduxit.

Will.] In diebus ejus nullus privatus latro aut publicus prædo quin pœnas solveret. Denique ipse Rex omnes feras sanguinis avidas exterminare cogitabat,

cogitabat, unde & Ludwallo Wallanorum Regi indixit, ut certis annis ccc^rum. luporum tributum pensitaret, quod cum III annis reddidisset, in IV°. anno nullum lupum invenire potuit.

Will.] Et quamvis iste Edgarus staturæ fuerit & corpulentiæ perexilis, quemcunque tamen audacem & fortem in congrediendo lacesceret. Denique in quodam convivio, ubi se plerumque fatuorum dicacitas liberius ostentat, fertur Kinadium Regem Scotorum ludibunde dixisse, mirum videri, quod tam pusillo homuncioni tot provinciæ forent subjectæ, id quoque à quodam mimo auditum Edgaro relatum est. At ille, re suis celata, de convivio, ubi aderat Kinadius, aliquando surgens, Kinadium quasi magni mysterii consulendi gratia accersitum longe in silvam deduxit, unum è duobus quos secum attulerat gladium tradens, & inquiens, liceat nunc tibi vires tuas experiri, cum soli simus, appareat modo quis nostrûm alteri subesse debeat, turpe namque est Regem in convivio dicacem fore, nec in prælio pugnacem, confusus ille ad pedes Edgari se projecit, simplicis joci veniam deprecatus.

In omni æstate post festum Paschæ naves coadunari fecit, quas in quatuor partes distributas ad quatuor Angliæ partes posuit, unde cum Occidentali classe navigavit ad partem Borealem, cum Boreali classe ad partem Australem, cum Australi classe ad partem Occidentalem, pius in hoc explorator ne piratæ quid turbarent, hieme vero per provinciam equitando judicia ministrorum exquirebat, violati juris severus ultor, sed in utroque reipublicæ utilis consultor, veruntamen ipso Dacorum petitionibus inconsulte favente, vix fuit in Anglia viculus quo non cohabitarent Daci cum Anglis. Negotium hoc bono animo toleratum summæ calamitati peperit eventum. Nam Dani à natura potatores fortissimi hoc unum prædicabile perpetuum reliquerunt Anglis, ut jam Anglorum probitas toti præjudicet mundo in calicibus epotandis. Quamobrem ipse Rex Edgarus clavos in crateris insigi fecit, ut per emensos scyphorum terminos biberent ad Mensuram.

Will.] Hic igitur Edgarus ex Egelfleda cognomento candida, genuit primogenitum suum Edwardum, postea Regem & Martyrem. Deinde ex Alfritha filia Ordgari Ducis Dovoniæ genuit Edmundum, qui ante patrem suum obiit, & Egelredum, qui post Sanctum Edwardum regnavit: tandem de Sancta Wilfritha genuit Sanctam Editham virginem. Hanc autem Wilfritham non vere sanctimonialem, sicut opinio vulgaris delirat, sed timore Regis Edgari eam illicite concupiscentis se velantem constat, Regioque cubili sic subactam. Unde Rex, quod feminam illam attigisset, quæ vel umbratice sanctimonialis putabatur, à beato Dunstano redargutus, septennem exegit pœnitentiam. Illa quoque partu explicito voluptati renuncians religiose vixit, sanctaque celebratur apud Wiltoniense Monasterium & asseritur. De filia quoque ejus Editha traditur, quod & illa apud Wilton sanctimonialis effecta cultioribus aliquando vestibus, quam sua professio deposceret, aliquoties ornata, & ob hoc à Sancto Ethelwoldo increpata, respondisse fertur, nec inepte, nec facete, Infallibile, inquit, Dei Judicium sola operitur conscientia, puto ergo quod tam Sancta & incorrupta mens poterit latere sub istis vestibus deauratis, sicut sub tuis discissis pellibus.

Hanc aliquoties Dunstanus, dum Ecclesiam quandam consecraret, viderat pollicem dextram frequenter protendere, & signum crucis fronti suæ imprimere, ex quo delectatus Dunstanus ait, nunquam putrescat hic digitus, continuoque inter Missarum solemnia Dunstanus in lacrymas prorupit, sic inquiens, cito hæc florida rosa post sex hebdomadas marcescet, quod & ita contigit; nam corpore postmodum de terra levato repertum est totum in pulverem resolutum, præter digitum præfatum, & alvum cum secreto inferiori. Hujus rei causam Sancto Dunstano super hoc meditanti

 ditanti

ditanti ipsa per visum exposuit, dicens, ne mireris quod incorrupta sim in inferioribus corporis mei partibus, cum crapulæ & libidinis semper fuerim immunis. Item de ista Sancta legitur, quod dum Rex Canutus, qui parum dilexerat Sanctos Angliæ, semel in quodam festo Pentecostæ apud Wiltoniam convivans, solennes cachinnos in Sanctam Editham effuderit, dicens se nunquam crediturum, quod filia Edgari libidinosi & tyranni Sancta foret, contradixit Ednothus Archiepiscopus tunc ibi præsens, qui statim sepulcrum sepultæ virginis aperuit, ubi illa cingulotenus se erigens in contumacem Regem impetum facere visa est. Quo metu Rex turbatus humi quasi exanimis cecidit, sed tandem respirans lætus erubuit, quod pœnitentiæ reservatus est.

Will.] Circa hæc tempora Odo Archiepiscopus Cantuariæ obiit. Hic quidem natione Danus, sed tandem feritate deposita aliquando Edwardo seniori militaverat. Nec multo post Clericaliter attonsus Wiltoniæ Præsul effectus est. Regem Adelstanum amicum sibi effecerat, potissime per elapsum gladii amissi in Regiam vaginam, ita ut Cantuariensem sedem sortiretur, quam ut Sanctius subiret, cum omnes Antecessores sui Monachi fuissent, ipse mari transito apud Floriacum juxta Aurelianum monachilia induit, rediit, Regi adhæsit; tandem cum Edredo Rege Northimbriam profectus, sacros cineres Wilfridi Episcopi advexit Cantuariam, de qua re inter Cantuaritas & Eboracenses jugis adhuc concertatio habetur, utrum ossa majoris Wilfridi apud Ripensem Ecclesiam tumulati, aut minoris Wilfridi, qui Presbyter & successor Johannis in Eborum sede fuerat, sunt ossa antedicta.

Hic etiam Odo Edwinum Regem præcipitis luxus infamem à Christianitate suspendit, ob quod Edwinus in omnes Angliæ Monachos vicem reddidit, dum nemo Regi præter Odonem & Dunstanum in tota Anglia resistere auderet, quia ut ait seneca.

Gallus in proprio sterquilinio multum valet.

Ita Odo templum suum aliquando discoopertum, toto quo tectura parabatur tempore, ita precibus operuit, ut nec pluviæ stillicidium loci madefaceret ambitum. Cum tamen plurima vis imbrium, & turbinum, illis diebus totum concuteret mundum. Alio quoque tempore, dum Odo Dunstanum Wigorniæ consecraret Præsulem, ita consecrationis egit ordinem, ac si Cantuariæ consecrasset Archipræsulem; & cum à suis super hoc culparetur, scio, inquit, filii, quid in me agat Spiritus Sanctus; nec vero præsagio matura defuit fides, quamvis Elsinus Wentanus Præsul interpolate sedem illam palpasset.

Nam, defuncto Odone, Elsinus prædictus, paratis Advocatis quorum manus palpaverat, surrepto Regis Edicto Cantiam intrusus est: primoque exceptionis die non abstinuit quin conceptas furias mente confotas evomeret, tumbam beati Odonis pedibus pulsans, animamque ejus tali voce lacescens, pessime senex animam effudisti, sero satis te meliori locum fecisti, itaque quod diu concupivi, te invito jam teneo, unde tibi malas grates ago; sed illo die exacto, cum hujus rabiei efflator cubili se dedisset, vidit beati Odonis Effigiem improperare convicium, minari exitium. Ille autem, qui volatico phantasmate se putabat derideri, nihilominus ad recipiendum pallium Romam pergens, per Alpes transivit, ubi hiemali frigore congelatus, exenteratorum equorum spirantibus extis pedes, quibus tumbam Odonis pulsaverat, involutus obiit. Cui successit in Cantuariensi sede Brihtelinus Wintoniæ Præsul. At, quia ad tantum pondus minus sufficiens erat, jussu Regis ad Wintoniam rediit; & Sanctus Dunstanus ad Cantuariam transiit, Romamque profectus pallium à Johanne Papa recepit, inde rediens à Rege obtinuit, ut Sanctus Oswaldus fratruelis Odonis sedem teneret Wigorniensem.

Will.]

Will.] Dunstanus igitur primo Glastoniæ Abbas, deinde Wigorniæ & Londoniæ Præsul, tandem Cantuariensem sedem indefessis comens virtutibus, cor Regis Edgari ad consona salutis urgere, mores Regis ad subditorum exemplum & speculum effigiare, & cum excessisset, corripere studuit. Unde & illum septenni pro illicito sanctimonialis concubitu pœnitentia multavit, ex quo exemplari vulgus coercuit, milites composuit, fures refrænavit. Ordo Monasticus revixit, pro eo quod haberet rectores religiosos scientia claros, quos nec desidia tardos, nec audacia præcipites effecerat. Itaque inter hanc Regis & Archiepiscopi morum concordantiam Clericis optio dabatur, ut aut animum mutarent, aut locis suis valefacerent, melioribus habitacula relinquentes. Ut sic non degenerarent à decore ædium mores inhabitantium; agri tunc proventu uberi respondebant cultoribus, omnis copia plenis effulsit cornibus, elementa læta, nubila vix ulla, procul pestis & hostis.

Will.] Defuncto Askecillo Eboracensis Archiepiscopo Sanctus Oswaldus Præsul Wigorniensem suscepit Archiepiscopatum, scilicet cum Wigorniensi illum regens. 971. Qui juxta Cathedralem Ecclesiam Sancti Petri Wigorniæ construxit aliam beatæ Mariæ, ubi cum Monachis suis familiarius conversabatur, plebem per hoc in sui favorem multum alliciens, unde & Clerici de proxima Ecclesia hæc videntes, maluerunt monachari, quam sic ludibrio relinqui. Sed & Oswaldus, postquam intronizatus est in sede Eboracensi, advocavit in patriam literatos homines, ne illo bono patriam fraudaret, sine quo cætera bona mihi videntur pene inania; de quibus literatis viris fuit Abbo Floriacensis Monachus, qui præter multam scientiæ frugem, quam Angliæ advexit, vitam Sancti Edmundi Regis & Martyris, rogante Dunstano, descripsit. Is Abbo postmodum domi reversus, & Abbas constitutus, cum apud quandam Cœnobii sui cellulam, quæ in Vasconia ad Regulam dicitur, Religionis vigorem vellet exercere, Vasconica crudelitate id non ferente, eliso gutture decessit. At Oswaldus v annis supervivens, cum ad lotionem pedum pauperum incumberet, dicendo gloria Patri &c. decessit.

Will.] Rex igitur Edgarus, XII°. Regni sui anno, à beatis Dunstano & Oswaldo apud Badonem inunctus in Regem, & consecratus, circumnavigata septentrionali Britannia, ad urbem Legionum, quæ nunc Cestria, appulit; cui octo subreguli occurrerunt, cum quibus die quadam ascendit scapham, clavum gubernaculi per flumen Dee ibidem decurrentis manu regens, cæteris Regulis ad remos locatis, sicque ad Ecclesiam beati Johannis navigando pervenit. Qui, dum pari pompa remigando ad palatium suum pervenisset, fertur suis dixisse, tunc demum quemquam successorum suorum posse gloriari, quando tali pompa tot Regibus sibi subsequentibus potiretur.

Anglici Orbis basileus flos & decus Edgarus, non minus memorabilis Anglis quam Cyrus Persis, Romulus Romanis, Alexander Græcis, Karolus Francis, anno vitæ suæ XXXVII°. Regni sui cum fratre suo & post XXI°. 975. Idus Julii obiit, apud Glastoniam sepelitur.

Will.] Ubi postmodum, sub anno Gratiæ M°. LII°, cum Abbas Ailwardus tumulum ejus irreverenter effodisset, inventum est corpus ejus incorruptum, & ita corpulentum, ut in novo locello ingredi non posset; sanguisque recens de corpore ejus visus est ubertim distillare, sicque corpus illud in scrinium, quod ipsemet illi Ecclesiæ contulerat, super altare locatum est cum capite Sancti Apollinaris, & aliis reliquiis Sancti Vincentii, quæ Rex ille magno pretio empta Domui dederat. Abbas autem ille temerator amens effectus de Ecclesia exiit, & fractis cervicibus expiravit.

Ra.] Tradunt Historiæ Britannicæ in vita Sancti Eltuti, quod dum Rex Edgarus Regionem Glamorganensium propter eorum contumaciam

devastaret, ablata fuit vola Sancti Eltuti, & in collo cujusdam equi suspensa. Qua de causa Regi Edgaro, hora meridiana in strato quiescenti, apparuit quidam pectus ejus lancea percutiens, unde post somnum jussit Rex ut rapta restituerentur, veruntamen post IX dies ipse Rex obiit, in cujus laudem sic cecinit quidam.

Henr.] *Auctor opum, Vindex scelerum, largitor honorum,*
Septriger Edgarus Regna superna petit.
Hic alter Salomon, legum pater, orbita pacis,
Quod claruit bellis claruit inde magis.
Templa Deo, Templis Monachos, Monachis dedit agros,
Nequitiæ lapsum, justitiæque locum.

Will.] Sunt tamen qui ingenti gloriæ Edgari tentant neminem apponere dicentes, ipsum primis temporibus suis crudelem fuisse in cives, libidinosum in virgines; ut, verbi gratia, Ethelwoldus quidam Comes fuit ei à secretis, cui aliquando injunxerat, ut Elfridam filiam Orgari Comitis Donoviæ, forma spectabilem, Regiis nuptiis conciliaret, si tamen forma famæ consonaret, & veritas famæ conquadraret. Ille viam celebrans, suis potius usibus puellam applicuit; rediens tandem, quæ conducibilia suis forent partibus allegans, dixit, pusiolam illam vulgaris & cotidianæ esse formæ, nec Regiæ Majestati convenire. Nunciant interim delatores, quanta Regem Ethelwoldus astutia decepisset. Ille clavo clavum expellens, fraude scilicet fraudem eludens, frontem serenam Comiti ostendit, diemque quo dictam mulierem visitaret, quasi joco edixit. Qui tam terribili ludo quasi examinatus præcurrit ad conjugem, rogans ut suæ saluti consuleret, ac quantum posset veste & cultu in conspectu Regis se turparet, sed quid non audet fœmina? Illa vice versa speculo se comit, nihil penitus omittit, quod Ephebi lumbos acuere possit; in visam fœminam Rex ardescens, dissimulato odio, Comitem in silva de Werewell, quæ Harewode dicitur, venandi causa accitum jaculo trajecit; ubi cum nothus Comitis filius accessisset, interrogatus à Rege qualiter talis venatio sibi complaceret, respondisse fertur, Bene Domine Rex, quod enim tibi placet mihi displicere non debet; quo dicto ita tumentis Regis animum mansuescit, ut nihil sibi carius postmodum Rex haberet quam filium Comitis interfecti, pro hujus facti expiatione Elfrida illa postmodum Monasterium sanctimonialium apud Werewell construxit.

Ra.] Immo potius propter homicidium privigni sui Edwardi, quem ea intentione occidi procuravit, ut filius suus Egelredus regnaret.

Will.] Huic exemplo crudelitatis adjungunt aliud libidinis, quod scilicet Deo dicatam virginem de Monasterio abstraxerit, & inquinaverit; item quod apud Andoveram, non longe ab Wintonia, aliquando pernoctans, filiam cujusdam Ducis speciosissimam jusserit sibi subduci; mater vero puellæ stuprum dedignans, ancillam suam, virginem sane satis elegantem & lepidam, Regis apposuit cubili: irradiante tandem aurora, mulier conata surgere, interrogatur cur festinaret, ad opus, inquit, solitum & cotidianum persolvendum. Igitur pro mercede nocturni connubii petit ingenuitatem, ut sic voluptatis Regiæ conscia, de cætero non perferat imperia crudelium Dominorum. Mox in risum Rex solutus, ancillam illam fecit Dominam Dominorum, sed quocunque ista se habeant, constat ipsum salubri pœnitentia talia expiasse, sicut patet.

976. Edwardus Juvenis, ope Dunstani cæterorumque Præsulum, in Regem erigitur, contra voluntatem quorundam optimatum, & potissime novercæ suæ Elfrithæ, quæ filium suum Egelredum septennem provehere conabatur, ut sic ipsa potius sub nomine ejus imperitaret. Regnavit quasi quatuor annis: ex tunc felicitas Regni imminuata est; nam visa est in firmamento

mento stella Cometa, quæ semper vel pestem provincialium, vel mutationem Regni portendere solet. Nec mora, sequuta est sterilitas arvi, fames hominum, mors animalium: sed & Alferus Princeps Merciorum Reginæ Elfrithæ per omnia favens, ejectis Monachis, quos Edgarus instituerat, Clericos cum concubinis reinduxit; sed Dunstanus & Comes Estanglorum viriliter restiterunt. Clerici namque nuper expulsi rediviva jurgia suscitarunt, dicentes miserabile fore dedecus, ut novus advena veteres incolas è sedibus pellat, hoc non Deo gratum, qui veteri habitatori hoc concessit, nec probo homini hoc acceptum, qui sibi idem timere posset, quod alteri fieri vidisset. Ea de re celebri Synodo apud Wintoniam primo coacta, imago Crucifixi de pariete loquuta est veram Dunstani viam fore. Sed adhuc non sedatis animis tortuosorum, apud Calvæ Vicum Regium consilium indictum est, ubi cum, absente Rege propter tenellam adhuc ætatem, considentibus in cœnaculo Angliæ senatoribus, Sanctus Dunstanus validis conviciorum jaculis impeteretur, solarium totum cum axibus & trabibus dissiliit & cecidit, quibusdam exinde peremptis, quibusdam perpetuo læsis, omnibus autem saltem contritis, excepto Dunstano, qui probe evasit, quod quidem miraculum peperit subsequentibus illius querelæ silentium.

Dum igitur juvenis Edwardus venatu lassus in redeundo sitiret, inter pocula, quæ Noverca sibi porrexit, sica percussus est. Unde & sonipede suo quibus poterat viribus ad effugiendum agitato, uno pede lapsus, alteroque per devia tractus, undante cruore, apud Cornisgate signa mortis dedit. Tunc ipsi apud Warham per triennium ignobiliter sepulto arriserunt divina miracula. Nam cœlesti luce de summis emissa, claudus recepit gressum, mutus, cæcus, & surdus organum, omnis denique invalitudo sospitatis suscepit statum. Quo rumore excita interfectrix ipsius properat jumento vecta, quod quidem nec flagris nec clamoribus accedere potuit, mutatum sæpius jumentum id idem ostendit, quamobrem quod ipsa non potuit, per alium effecit. Nam Elferus minister ejus, qui nuper in Mercia extrusis Monachis Clericos induxerat, corpus Edwardi apud Septoniam, quæ est Shafterburia, solenniter tumulavit.

Ra.] Succedente tempore pars corporis ejus apud Leof Monasterium juxta Herford, pars apud Abendon translatum est. Locus vero apud Septoniam, ubi pulmo ejus adhuc integra viriditate palpitat, Edwardistowe nuncupatur.

Will.] Pro hac autem interfectione prædicta Elfritha construxit duo Monasteria feminarum, unum apud Ambrisburium, & aliud apud Werewell; ubi ipse deposita terrena pompa diu & dire pœnituit, jugi cilicio & jejunio corpus frangens, quod quondam fuerat speciosum, cruces quas potuit jugiter fronti & pectori imprimens, ibique requiescit, nec tamen omnino vindictam evasit Elfricus prædictus, quin, post annum à tumulatione prædicti Martyris, à pediculis vermibus penitus sit consumptus.

Will.] Egelredus filius Edgari, ex secundo matrimonio ex Elfritha genitus, post seniorem fratrem Edwardum in Regem levatus apud Kingeston Clito elegans XXXVIII annis Regnum potius obsedit quam rexit. Nam vitæ suæ cursus sævus & infaustus in principio, miser in medio, turpis in postremo. Nam dum beatus Dunstanus eum baptizaret, ventris profluvio sacrum fontem fœdavit, quare turbatus Dunstanus ait, per Deum & matrem ejus ignavus erit iste, & adjecit in die coronationis suæ hoc Oraculum; quoniam aspirasti ad Regnum per mortem fratris tui, in cujus sanguine conspiraverunt Angli, cum ignominiosa matre tua, non deficiet ab eis sanguis & gladius, donec populus ignotæ linguæ superveniens, eos in ultimam redigat servitutem, nec expiabitur hoc delictum nisi longa vindicta. Cum autem iste Egelredus puer decennis audiret Edwardum fratrem suum sic necatum, ejulatu suo matrem furentem in tantum commo-

979.

 vit,

vit, ut cum ipsa aliud flagellum ad manum non haberet, arreptis cereis candelis ipsum pene ad mortem flagellavit, quamobrem in omni vita sua lumen ceræ exhorruit. Hic quoque ex Ethelgina filia Egberti Comitis genuit Edmundum, cognomento Ferreum latus, Edwinum, Ethelstanum, & filiam Edginam. Ex Eunna vero Normannica postmodum Alfredum & Edwardum.

980. Nubes media nocte per totam Angliam, nunc sanguinea, nunc ignea, visa est; deinde per radios & colores diversos mutata, circa auroram disparuit.

981. Hoc anno urbs Southamptoniæ & Insula Thanet juxta Cantiam, Monasterium Sancti Petroci, in Cornubia, & provincia Legecestriæ, per piratas devastantur.

983. Civitas London igne proprio concremata est.

984. Sanctus Ethelwoldus Wintoniæ Præsul obiit. Qui Wintoniæ natus sub Dunstano, Glastoniæ educatus, & cucullatus, tempore Edredi Regis factus est Abbas Abendoniæ, tempore Edgari factus est Wintoniæ Præsul, ubi construxit Monasterium Monialium, & corpus Sancti Swithini transtulit de terra, cui successit Sanctus Elphegus Abbas Bathoniensis, qui postmodum Cantuariæ Archipræsul effectus occisus est à Danis, de quo in subsequentibus dicetur.

986. *Will.*] Rex Egelredus propter quasdam dissensiones inter ipsum & Roffensem Præsulem, urbem Roffensem obsedit, mandat ei Dunstanus, ut furori desistat, nec Sanctum Andream loci patronum irritet. Nuditate verborum contempta, adornat præcepta pecunia, mittit C. libras ut obsidionem solvat, quibus acceptis miratus Dunstanus hominis cupiditatem, per nuncios ista mandat. Quia prætulisti aurum Deo, argentum Apostolo, cupiditatem tuam mihi, venient cito super te mala, sed non me vivente. Biennio igitur post hoc mortuo Dunstano venerunt Dani.

987. Hoc anno duæ retro sæculis incognitæ pestes Anglorum genti acciderunt, scilicet febris hominum, lues animalium, quæ Anglice shitta, Latine fluxus interaneorum vocatur.

988. Beatus Dunstanus obiit; cujus vita, virtutibus & prodigiis plenam descripsit Osbernus Cantuariensis Monachus; inter quæ refert, quod dum, ad rogatum cujusdam Matronæ religiosæ, Dunstanus sacerdotalem stolam imaginibus Apostolorum & Martyrum insigniret, audita est cithara parieti appensa modulos illius antiphonæ, Gaudent in cœlis animæ Sanctorum &c. absque humano pulsu dulciter insonare. Item narrat quod Dunstanus varia artis mechanicæ industria insignitus, dum in cella sua juxta Glastoniam, calicem quendam opere aurifico effigiaret, affuit Sathan corporali specie varia sibi voluptatum fantasmata immittens, quod Dunstanus in spiritu comperiens, forcipibus suis ignitis nasum Dæmonis comprehendit, & tenuit, donec Dæmone ululante factum hoc convicaneis innotesceret. Item Dunstanus aliquando soporatus, audivit spiritus Angelicos suaviter psallere, Kyrie eleyson, Christe eleyson. Cujus modulos harmoniæ adhuc continet tropus ille apud Angelos famosus, Kyrie Rex splendens.

Igitur, Dunstano mortuo, supervenerunt Dani, quasi in quobilet Angliæ portu, ita ut nesciretur, ubi illis posset occurri. Qua propter quos ferro repellere non possent argento repulerunt, primo solvendo per annum consilio Siricii Archiepiscopi, qui Dunstano successerat, X millia librarum, deinde XVI M. XX M. XXIV M. post XXX M. librarum tandem XL M. librarum, donec, pecunia deficiente, iterum ad rapinas intenderent.

Ad hæc Elfricus quidam navibus regiis præfectus, nocte pugnam præcedente, ut vilis transfuga ad hostes secessit, præmuniens eos, de quibus deberent præcavere, qua de causa filius ejus Algarus exosculatus est. Item tamen rediit Elfricus, sed iterum defecit; unde & Dani totam Northimbriam deprædantes, Londonque obsidentes, Regem coegerunt ad tributa.

Interea

Interea Elphegus Wintoniæ Episcopus Aulafum Regem Danorum datis obsidibus Regi Egelredo adduxit, quem Rex Egelredus de fonte suscepit, Episcopusque confirmavit; unde ille deinceps nil nocens ad sua rediit, sed nec sic quievit malum, quin etiam ut Hydræ capita hostes succrescentes patriam vastaverunt. Et cum in re bellica plurimum valeat ducis præsentia, spectata audacia, usus, & bellandi disciplina; his inter Anglos tunc deficientibus, si quando exercitus colligebatur, si naves fabricarentur, nihil prospere processit; quia gens nostra non cohibita ad rapinas incessit, non animata facile fugit, naves nostras tempestas dissolvit, reliquas servatas Wilnothus quidam, quem Rex exlegaverat, subdole occupavit, mersit, aut incendit, & si quando Duces ad consilium venerunt, minime consenserunt, quia plus de simultatibus domesticis quam de necessitatibus publicis consultabant. Ad hæc cum quid utile decerneretur ad hostes cito deferebatur. Nam præter Elfricum supradictum Edricus quidam, quem Rex Merciis præfecerat, versutus nebulo, dissimulare peritus, fingere paratus, consilia Regis ut fidus perquirebat, ut proditor seminabat. Interim inedia grassante, hostes libere per L. milliaria prædicta abducentes ad naves portabant, tunc auctum est tributum Danis persolvendum. Fuit autem conditio Regis talis ut Anglos facile exhæredaret, ficto crimine opibus emungeret, in uxorem Emmam adeo protervus ut ipsa raro cubili admissa cum pellicibus volutaretur.

Sanctus Oswaldus Archiepiscopus Eborum simul & Wigorniæ Episcopus obiit. Sepultus est Wigorniæ. 992.

Hoc anno sedes Episcopalis, quæ quondam Lindisfarum dicebatur, apud Dunelmum constituta est, & corpus Sancti Cuthberti ibidem translatum, quod dudum Ardulphus circumtulit. 995.

Rex Egelredus vastavit Cumberlond, & Insulam Moniam. Inventio corporis Sancti Ivonis Episcopi. 1001.

Will.] Iste Ivo natione Persicus, relictis sæculi deliciis, multisque terrarum spatiis decursis, in rustico habitu, tribus tantum comitibus, apud Insulam de Ramesey vitam peregit; cujus sepulcrum & nomen, cum diu nesciretur ab incolis, apparuit ipse Ivo cuidam viro simplici, nomen, locum, & gradum suum pandens, monuitque ut ad Abbatem Ramesaye iret, ut simul cum eo corpus suum de terra levaret: quod dum fieret, fons omni valetudini salubris de mausoleo erupit, ita ut usque hodie in tota vix Anglia sit ullus Sanctus beato Ivone exoratu facilior aut efficacior.

Hoc anno Rex Egelredus duxit Emmam, Normannorum gemmam, filiam Richardi primi Ducis Normanniæ, quo proventu elatus missis literis suis ad urbes Angliæ jussit omnes Danos una nocte occidi, quod & factum est, in nocte Sancti Briccii. Quo etiam anno fundatum est Monasterium Burtoniæ super Trentam, per quendam Optimatem Wulricum Spot, Rege annuente. 1002.

Rex Dacorum Suanus, audita morte Danorum in urbibus Angliæ clam facta, cum magna classe Cornubiam appulit, ubi per traditionem Hugonis Comitis Normannici, quem Emma Regina nuper Dovoniæ præfecerat, Suanus cepit Excestriam, & muros destruxit, cui Westsaxones viriliter occurrerunt, sed quoties exercitus appropinquaverunt, Dux Anglorum Edricus proditor, vomitu simulato, ægrotare se dixit, quamobrem solutis Anglis, Rex Suanus deprædavit Wiltoniam, Shireburniam & ad naves rediit. 1003.

Anno sequenti Norwicum advectus patriam vastavit, Tedford incendit. Quo cognito, Dux Usketel mandavit provincialibus ut naves hostium comburerent: sed illis aut dissimulantibus, aut id agere non audentibus, ipse Dux cum quibus potuit acerrimum bellum Danis intulit. Verum quia fames valida eo anno Angliam invaserat, Rex Suanus Daciam rediit, anno sequenti reversurus. 1004.

Hoc

1007. Hoc anno Elphegus Wentanus Præsul, mortuo Wulrico Doroberniæ Metropolitano, factus est Archiepiscopus. Mense post hoc Julio Danica classis Sandwicum appulit, Cantiam & Suthsexam deprædavit, Anglorum exercitum multiplici delusione, nunc rapiendo, nunc redeundo, vexavit. Quos semper tres sequebantur comites, prædatio, occisio, combustio. Nam Rex Egelredus, qui tunc temporis apud Shrobbesburiam morabatur, Danos
1008. festine repellere non potuit, donec Barocshiram devastasset. Idcirco Rex Egelredus, de consilio procerum, solvit Danis tributum xxx li. pro pace habenda. Quo quidem anno constituit Edricum proditorem Ducem Merciorum, virum quidem genere humilem, sed lingua locupletem, callentem ingenio, suavem eloquio, sed animo versipellem.

1009. Danicus Comes Trakillus applicuit Cantiam, cui Cantuaritæ tria millia librarum pro pace dederunt. At Dani Insulam Vectam adeuntes, prædas agebant, contra quos quoties Rex procederet, Edricus Comes bellum dissuasit, unde Dani hoc anno multum ditati, mediam fere Angliam à Northamptonia usque ad Insulam Vectam vastaverunt.

1010. Circa Festum Sancti Matthæi Dani Cantuariam obsederunt, quæ urbs, xx°. obsidionis die, traditione Almari Diaconi, quem Sanctus Alphegus nuper à morte liberaverat, traditur & incenditur. Abbas Sancti Augustini abire permittitur, grex Christi decimatur, novem scilicet occisis, & decimo reservato, quorum alii ferro, alii præcipitio, alii per verenda suspensi, aut crinibus detracti, obierunt. Inter quos pontifex Elphegus capitur, VII mensibus vinculatur, variis apud eos pœnis illuditur, quamobrem ira Dei in populum homicidam adeo desævit, ut dolor viscerum nunc denos, nunc vicenos, ad magnum numerum absumeret, quapropter movebantur Dani à fidelibus, ut Præsuli satisfacerent, sed differunt. Nam sabbato secundo paschæ optionem Præsuli proponunt, ut aut tria millia librarum solvat, aut vita careat, ipse vero totum renuens prohibuit obnixe suis fidelibus, ne quis quicquam pro sua redemptione daret; unde & Dani ex hoc gravius exasperati, vino æstuantes, sabbato sequenti Præsulem educunt, lapidibus & ossibus bovinis XIII°. Kal. Maii Sanctum virum interficiunt, sepultura ei negatur, donec postera die lignum aridum sanguine ejus intinctum viridesceret, cujus corpus die sequenti London delatum, in Ecclesia Sancti Pauli honorifice est sepultum; postmodum tamen concedente Canuto Rege Danico ad propriam Ecclesiam est relatum, corpore integro.

Will.] Iste Elphegus post Monachicum habitum apud Dirhurst susceptum, anachoritice apud Bathon vixit, Monachos postmodum ibidem congregavit, qui, ut fieri solet in magno collegio, corruptelam contraxerunt, nam quidam ex eis, nesciente patre, convivia de nocte fecere, usque ad diurnam lucem fere potationibus indulsere. Sed hujus factionis signifer, Deo ulciscente, in medio potantium æde expiravit. Quod pater ex sonitu comperiens, ad fenestram accessit, duos Dæmones corpus illud contundere vidit. At dum ille miser suffragium quæreret, responderunt Dæmones, nec tu obedisti Deo, nec nos tibi obediemus. Tandem suasione Beati Andreæ, Dunstano apparente, factus est Elphegus Præsul Wintoniæ, qui carnibus edendis nunquam nisi æger indulsit, de nocte fallens custodes, demersus ad Ilia stabat in amne, laudes Deo usque ad diluculum solvens. Demum post XXII annos in Præsulatu Wintoniensi exactos, sedem Cantuariæ invitus ascendit. Romam tamen pro pallio tendens, in quodam viculo rebus suis spoliatur; ubi dum vindicante viculus ille arderet, convicanei scelus suum cognoscentes, veniam rogant, rapta restituunt, precibus Elphegi ignem extinctum cernunt.

1014. *Henr.*] Suanus Rex Dacorum circumnavigata Estanglia cum classe sua, Humbræ flumen intravit, & per Trentam flumen usque ad Geynesburgh processit, cui Incolæ, qui ad Boream Watlingstrete habitant, obsidibus datis fidelitatem

fidelitatem juraverunt. Ille autem classem suam cum illis obsidibus filio suo Canuto commendavit, dum ipse Australes Mercios vastaret, mares occidens, & fœminas suæ suorumque libidini reservans. Inde Oxoniam & Wintoniam cepit, sed versus Londonium tendens, dum pontem non quæreret, multos de suis in flumine Thamisiæ amisit. De London tamen per Regis Egelredi præsentiam pulsus, Westsaxoniam subjugavit. Quod videntes Londonienses miserunt illi obsides: inde consternatus Rex, uxorem suam Emmam cum duobus filiis suis una cum Londoniensi Episcopo, ad Richardum secundum Comitem Normannum Emmæ fratrem transmisit. Ipse interim apud Insulam Vectam naviter oberrans sic Natale Domini celebravit; tandem rebus omnino desperatis Normanniam navigavit. Suanus Rex ex hoc magis elatus, ad cumulum propiæ damnationis ex urbe sancti Edmundi Martyris grande tributum exegit, quod nisi solveretur, urbi incendium, civibus exitium, comminatus est. Insuper & sancto Edmundo probrose detraxit, sed imminente vespera in medio commilitonum suorum apud villam de Geynesburgh pugione sancti Edmundi confossus est, sicque vociferans noctis crepusculo 3°. Non. Febr. obiit.

Will.] Canutus filius ejus hoc videns, mitius deinceps cum sancto Edmundo egit. Nam fossatum terræ suæ circumduxit, immunitatem ab omni præstatione concessit, Basilicam super corpus Martyris construxit, Monachos instituit, prædia multa donavit. Ex hinc inolevit, ut Reges Angliæ coronas suas sancto Edmundo mittant, quibus, si uti voluerunt, magno pretio redimunt. Exactores vectigalium, qui alias per Angliam debacchantur, supplices citra fossatum Edmundi lites sistunt.

Mortuo igitur Suano, Dani Canutum filium ejus in Regem erigunt, Angli vero ad Regem Egelredum apud Normanniam mittunt, promittentes, quod si benigniorem se ad illos solito exhiberet, excluso Canuto illum præoptarent. Ille oblatis consentiens filium suum Edwardum pro pace firmanda præmisit, postmodum Rex circa Quadragesimam festine adveniens, Canutum de Lindeseia profugavit: tunc Canutus fuga sibi consulens, apud Sandwicum in Cantia omnes obsides quondam patri suo traditos, truncari fecit manus & nares, & navigavit Daciam, anno sequenti reversurus.

Hoc anno Canutus circumnavigata Estanglia, partes Australes deprædavit, cui viriliter occurens Clito Edmundus Irneside, dolo Edrici comperto, se retraxit, Edricus cum suis Canuto sese dedidit. Id item Westsaxones fecerunt. 1016

Rex Egelredus IX Kal. Maii Londonii defunctus est, in Ecclesia Pauli sepultus, post cujus mortem Episcopi, Abbates, & Proceres terræ ejus progeniem abnegantes, recognoverunt apud Southamptoniam Canutum fore Regem eorum. Ipse vero juravit, quod foret illis fidelis Dominus secundum Deum & seculum. Londonienses vero, cum nonnulla parte procerum, Edmundum ferreum latus in Regem levaverunt, qui statim Westsaxones partim timore partim sponte subegit. Canutus interim Londonium obsedit, sed inde repulsus in Dorsetania provincia juxta Gillingham contra Edmundum dimicavit, sed vincitur. Post hoc media æstate transacta Edmundus cum majori exercitu Wictiorum contra Canutum tam acriter pugnavit, ut præ lassitudine uterque exercitus ab invicem discederet. 1017

Mar. & Alfr.] Sed postera die Edmundus Danos protrivisset, nisi perfidus Dux Edricus caput cujusdam militis Edmundo simillimi excercitui ostendisset, dicens, fugite Angli, ecce caput Domini vestri Edmundi; sed Edmundus hoc cognito acrius instat usque ad noctem dimicans. Canutus de nocte Londonium tendit, Edmundus à tergo insequens, urbem liberavit, sed & 3°. Thamisi pertransito, apud Brentford Dani devincuntur. Tunc Dux Edricus fidelitatem Edmundo juravit, & ipse Edmundns jam 4°. deprædantes Danos apud Otteford in Cantia devicit, & usque ad Insulam de Shepeye profugavit. Revertente ergo ad Westsaxoniam Edmundo Canutus

tum consilio Edrici ferire metuens, ad Regem Suavorum feriendos transmisit. Qui Deum timens, misit eos ulterius ad Salomonem Regem Hungariorum vitæ reservandos. At Edmundus filiam Regis illius duxit, sed cito post sine liberis decessit, Edwardus vero duxit Aghatham filiam Henrici Imperatoris, ex qua progenuit Margaretam, quæ fuit postmodum Scotorum Regina, etiam Christianam sanctimonialem atque Edgarum Adeling.

Henr.] Istud Vocabulum Adeling componitur Saxonice ex Adel, quod est nobilis, & Ling, quod est imago, quasi nobilis imago; unde & Westsaxones habent in proverbio summi despectus, Hinderling, quod sonat, ab honestate dejectum, vel retrocedens imago. Istum Edgarum Adeling, sanctus Rex Edwardus postmodum proposuerat Hæredem Angliæ fecisse, sed filios Godwini ac gentis propriæ nequitiam formidans, Willielmum Nothum adoptavit.

Will.] Rex Canutus mense Julio, ut Regnum Angliæ firmius sibi astringeret, duxit Emmam Reginam in uxorem, ex qua genuit Hardeknutum: post hæc in Natale Domini apud Londonium perfidum Edricum beneficia collata sibi improperantem in palatio suo jussit occidi, corpusque ejus extra Muros projici in Thamisiam, prospiciens sibi in hoc, ne ejus insidiis circumveniretur; quosdam alios proceres profugavit; sed Comitem Leofricum semper carum habuit. Post hoc apud Oxoniam Parliamentum coegit, ubi Angli scilicet & Dani de Legibus Regis Edgari observandis concordes sunt effecti.

Henr.] Hoc anno Canutus adivit Daciam, ducens secum Anglos contra Wandalos sibi infestos; unde & nocte bellum præcedente, angli Duce Godwino, inscio Rege, improvisos hostes fugaverunt, & dispersérunt, qua de causa Rex in summo honore deinceps habuit Anglos, eoque anno rediit. 1019.

Hoc anno defuncto Alduno Lindisfarum Episcopo, sedeque per triennium pene vacante, facta est Synodus circa præsulis electionem, ubi Presbyter Edmundus superveniens joco dixit, cur me Episcopum non eligitis? Cujus jocum cæteri non jocose sumentes, triduano super hoc indicto jejunio, velle beati Cuthberti consulunt. Unde & celebrante Presbytero Missam, vox de Sepulcro sancti Cuthberti in medio Canone audita est, tribus vicibus insonare, Edmundum debere in Episcopum sumi. 1022.

Will.] Circa hæc tempora Brightwoldus Monachus Glastoniensis, qui postmodum fuit primus Wiltoniæ Episcopus, dum contemplando cogitaret de Regia stirpe Anglorum pene tunc deleta, sopor irrepsit; & ecce vidit Petrum Apostolum manu sua tenere Edwardum filium Egelredi in Normannia tunc exulantem, in Regem consecrare, ac sanctitatem ejus cum numero XXIII annorum, quibus regnaturus erat, plene ostendere. Cumque Monachus ille de posteritate Edwardi & successione regiminis inquireret, respondit Petrus, Regnum Anglorum Regnum Dei est, post istum providebit Deus.

Henr.] Circa hos dies quidam vir Dei prædixit Anglis insperatum à Francia Dominum venturum qui eos redimeret, &c. ut supra in fine primi Libri.

Will. Hoc anno Egelnothus Archiepiscopus Cantuariæ Regem Canutum auctoritate sanctitudinis in bonis mulcens, in excessibus terrens, corpus Elphegi de Londonio ad propriam reduxit Ecclesiam, deinde de Roma rediens apud Papiam urbem Brachium sancti Augustini Doctoris c. talentis argenti, & uno talento auri comparavit, quod amore Leofrici Comitis Coventriam misit. 1024.

Quo etiam anno Canutus de Dacia Romam ivit, larga Donaria beato Petro dedit, scolam Saxonum ibidem, ab omni tributo liberavit. In redeundo versus Angliam largas Elemosynas dispersit; passagium Peregrinorum magno pretio multis in locis redemit; clausuras itinerum aperiri procuravit; pretium, quod primates Regni sui pro pallio habendo consueverant dare 1031.

Papæ, relaxari procuravit, de quibus omnibus epistolam suis proceribus Angliæ misit, monens eos ut ante adventum suum omnia prava corrigerent.

1035. Hoc etiam anno Rex Canutus parum ante obitum constituit super Norreganos Regem Suanum quendam, qui ipsius Canuti & Elgivæ Hamptunensis filius putabatur. Asseverabant siquidem nonnulli ipsam Elgivam, cum prolem de Rege concipere non posset, præfatum Suanum de quadam Presbyterissa recenter natum sibi decubanti supposuisse, Regemque Canutum ad id credendum inflexisse; super Danos quoque Regem constituit, suum & Emmæ filium, Hardeknutum.

1036. Canutus Rex obiit apud Septoniam. Sed in veteri Monasterio Wintoniæ sepelitur.

Henr. Cujus tria feruntur fuisse insignia, primum quod filiam suam Imperatori Conrado maritavit. Secundum, quod Romam solemniter visitavit, & rediit portans secum magnam partem Dominicæ Crucis. Tertium, quod in litore maris æstuantis semel posuit sedile suum, imperans mari, quod terram suam non ascenderet, aut vestes Domini sui humectaret. Mare vero de more naturæ suæ ascendit, & Regis crura madefecit: Rex autem resiliens ait, Sciant mortales vanam esse potentiam Regum, nec Regis nomine quempiam dignum, præter illum, cujus legibus omnia substernuntur. Et ab illa hora coronam in capite non gestavit, sed super caput Crucifixi Wintoniæ posuit.

1037. Mortuo Canuto facta est apud Oxoniam magna alteratio de Regni successione. Nam Leofricus Consul Cestriæ, & cæteri principes ex Boreali parte Thamisis, una cum Londoniensibus Haraldum Harefot, ut putabatur, Canuti & Elgivæ Hamptunensis filium erexerunt, quamvis Godwinus pro Hardeknuto zelaret.

Mar.] Ferebant nonnulli istum Haraldum fuisse cujusdam sutoris filium, sed dolose per Elgivam suppositum.

Haraldus ergo in Regem erectus, opes Regias Emmæ adimens, de Anglia expulit, quam tamen Comes Flandriæ reverenter fovit.

1038. Ethelnotus Dorobernienesis Archipræsul obiit, post quem VII die obiit Ethelricus Wintoniæ Episcopus, qui jugiter Deum rogaverat, ne ipse Egelnotum diu superviveret, unde & Edsius Capellanus Haraldi ad sedem Dorobernienesem, & Stigandus alter Regis Capellanus ad sedem Wintoniensem successit, qui & postmodum post Edsium sedem Cantiensem usurpavit.

1039. Iste Haraldus post quartum Regni sui annum decessit Londonii, Westmonasterii sepelitur. Quo mortuo miserunt proceres terræ pro Hardeknuto, tunc cum Matre morante.

1040. Hardeknutus Angliam veniens III annis regnavit, nil tamen gloria dignum egit. Nam mox Alfricum Eboracensem Archiepiscopum cum Godwino Londonium misit, corpus Haraldi Regis nuper sepulti, in ultionem maternarum suarum injuriarum, exhumari fecit, & capite abscisso in Thamisim projici, sed piscatores corpus ejus invenientes competenti tradiderunt sepulturæ.

Item Hardeknutus VIII marcas argenti unicuique remigi suæ classis de importabili Angliæ tributo fecit solvi, totum regimen Regni sui consilio Matris & Godwini commisit.

Hic Rex dum importabile tributum Anglis imponeret, duo hujus negotii Regii Ministri apud Wigorniam sunt occisi, qua de causa urbs illa depopulata est & succensa.

Will.] Hic etiam Rex Gunildam sororem suam speciosissimam, ex Canuto & Emma progenitam, à multis proceribus tempore Patris suspiratam, nec obtentam, Imperatori Henrico copulavit, quæ post longum tempus adulterii accusata, alumnum suum, quem ex Anglia secum adduxerat, contra delatorem Giganteæ molis hominem ad pugnandum opposuit, qui Dei virtute

tute simulatorem succiso poplite stravit. Gunilda inde tripudians, viro perpetuum repudium dedit, nec ullo rogatu viri complexibus assentiens, velum sacrum suscepit.

Henr.] Hoc in tempore Elfredus & Edwardus, filii quondam Regis Egelredi & Emmæ, post longam in Normannia moram, sumptis secum Normannicis militibus quamplurimis, ad matris suæ colloquium Wintoniam venere. Godwinus præcogitans filiam suam Edwardo tanquam simpliciori & juniori maritare, Ælfredumque primogenitum tales nuptias parvipendere, intimavit proceribus Anglorum non esse tutum, si quisquam obtentu cognationis tantam copiam externæ & subdolæ gentis adduceret, & ideo qui advenerant, pœnas solvere oportere. Igitur apud Gildeford sexcentos viros interfecit, Nam de Normannis adductis novem semper decapitatis, decimus remansit. At cum nimium adhuc superesse videretur, decimam partem adhuc decimari fecit, de quibus primordia viscerum fecit ad palos erectos figi, & tunc corpora circumduci, donec novissima intestinorum extraherentur. Alfredus vero apud Hely missus, post excæcationem suam paucis supervixit diebus. Hoc audito Emma celeriter filium suum Edwardum transmisit Normanniam, Godwinus vero de his à proceribus & à Rege Hardeknuto postmodum inculpatus, juravit quod nusquam talia fecit, nisi vi Regis Haraldi coactus.

Hoc quoque anno Rex Hardeknutus dum in convivio nuptiarum apud Lambheth juxta Londonium lætus & sospes stando biberet, repente corruit, & sic obmutescens VI. Idus Junii expiravit, sepultus apud Wintoniam cum patre suo. 1042.

Henr.] Qui tanta liberalitatis fertur extitisse, ut quater in die fercula Regalia parari faceret, malens ab invitatis apposita prandia dimitti, quam apponenda reposci.

Will.] Mittitur ilico apud Normanniam pro Edwardo in Regem Coronando, datis obsidibus, ita quidem ut paucos Normannos secum adducat. Juvabant tunc partem Edwardi Leofricus Comes Cestriæ, Godwinus Dux Westsaxonum, & Liningus Wigorniæ Episcopus; verumtamen Marianus tradit quod Rex Hardeknutus miserat prius pro Edwardo fratre suo & eum in curia sua stare fecerat.

Will. & Mar.] Edwardus igitur Angliam veniens coronatur in Regem apud Westmonasterium ab Edsio Archiepiscopo Cantuariensi, & regnavit pene XXIV annis. Hic itaque Rex Goditham filiam Godwini desponsabat, quam tali arte tractabat, ut nec à thoro ammoveret, nec tamen virili more cognosceret, quod familiæ illius odio, an castitatis zelo fecerit, compertum non habeo. Istud tamen celeberrime fertur, quod semper vixerit Rex sine mulieris contagio. Matrem autem propriam nec plene colebat Rex, nec publice confundebat. Tamen de consilio Godwini quæque preciosa ab illa abstulit, vel quia nimis dura sibi fuerat, vel quia aliquid ei conferre minus curabat. De Neustria quoque quosdam, qui sibi ibidem familiares fuerant, remunerandos advocabat. Inter quos quendam Robertum Gemmeticum Monachum primo Londoniensem Episcopum, deinde Cantuariensem fecerat. Cujus consiliis Rex ipse simplex in tantum adquievit, ut nacta opportunitate ipsum Godwinum socerum suum cum filiis exlegaret, matrem propriam ob suspectam cum Wintoniensi familiaritatem bonis omnibus privatam in Monasterium de Werewell detruderet, & Alwinum Episcopum incarceraret. Sed Emma laxius custodita scripsit Episcopis Angliæ, in quibus confidebat, se plus de præsulis dedecore quam de sua verecundia torqueri, paratam se probari Dei judicio, ferrique candentis examine, Episcopum fore injuste diffamatum. Convenientes tandem Episcopi Regem ad rogata inflexissent, nisi Robertus Cantuariensis obstitisset. Quomodo inquit, fratres Episcopi, feram illam, non feminam audetis defendere, quæ filium suum Regem diffamavit, quæ amasium suum lubricum 1043.

 bricum

bricum Christum Domini nominavit. Sed esto, quod femina vult purgare pontificem. Sed quis purgabit eam, quæ dicitur consensisse in necem filii sui Aluredi, & procurasse venenum Edwardo. Sed esto, quod auctoritatem habeat supra sexus conditionem, si tamen pro se ipsa quatuor passus, & pro Episcopo v passus continuos super novem ignitos vomeres nudis pedibus & plenis vestigiis illæsa transierit, ab impetitione ista evadat absoluta. Præfigitur ilico dies examinis, quo Rex & cæteri proceres, excepto solo Roberto, convenerunt: sed nocte præcedente die examinis, mulier ad sepulcrum Sancti Swithuni Wintoniæ perorans confortata est, unde & die sequenti, velatis oculis, ignitos vomeres nil læsa pertransiit, Tunc Rex ingemiscens, & veniam petens, disciplinam ab utroque præsule, & etiam à matre sua recepit, ablataque illis restituit. Tunc Regina Emma dedit Sancto Swithino IX. Maneria, & Episcopis alia IX. Maneria, propter illos IX. vomeres, quos Emma pertransiit. Robertus vero Cantuariensis fugit in Normanniam.

1044. Elfwordus Londoniensis præsul, & quondam Abbas de Evisham, dum tanto Regimini præ nimia corporis valetudine minus sufficeret, Evishamiæ præsidere voluit. Sed Fratribus loci id recusantibus, ablatis rebus & libris, quos vel ipse vel Prædecessores sui Evishamiæ contulerant, Monasterio Rameseiæ se contulit, ibique cito post moriens sepelitur, cui successit Robertus.

1045. Rex Edwardus congregavit classem pervalidam apud Sandwicum portum, contra Regem Norreganorum Haraldum Harefot, Angliam impugnare disponentem; sed bellum per Suanum Regem Dacorum illi illatum totum impedivit. Alio tempore tradunt ipsum Regem Edwardum inter Missarum solennia contra morem risisse, mirantibus qui aderant & causam inquirentibus ait Rex, Convenit inter Danos & Norreganos Angliam invadere, sed cunctis ad navigandum paratis, obtulit quispiam ipsis navigaturis calicem Medonis ad potandum, imprecans illis probrosum nomen, si non biberent. At dum calix calici successit, ebrietas versa est in loquacitatem, loquacitas in litem, lis in pugnam, sicque dispersi ab invicem dissilierunt. Et spero quod in diebus meis Alienigenæ non vexabunt terram meam.

1046. Rex Norreganorum Haraldus prædictus frater Sancti Olavi ex parte matris, fugato Rege Danorum Suano, Daciam sibi subjugavit. Rex autem Suanus sic expulsus petivit auxilium à Rege Anglorum, assentiit Godwinus Comes, sed cæteri proceres dissuaserunt, unde Rege Haraldo obeunte Suanus Daciam recuperavit.

Mar.] Hoc anno Liningo Wigorniensi præsule defuncto, Aldredus, qui post Wintoniensis, deinde Abbas apud Tanistok extiterat, in sedem Wigorniensem successit.

1047. Nix magna recidit in occiduis partibus Angliæ, ita ut ligna Silvarum frangeret, & duravit à Kal. Jan. usque diem Patricii. Inde subsequata est mortalitas hominum, lues animalium, & fulgur segetes ustulavit.

1049. Hoc etiam anno Hibernienses Piratæ Sabrinam ingressi cum auxilio Griffini Walensis Regis, multas circa Vagam flumen prædas agebant. Interea Suanus primogenitus Godwini, qui nuper Eginam Leof-Monasterii Abbatissam corruperat, & duxisse proposuerat, & ob hoc Angliam reliquerat, Angliam rediit, si forsan cum Rege pacificari posset; sed in suo adventu Beornum Comitem, & Consobrinum suum, qui eum pacificasse intenderat, occidit. Inde Flandriam profugit, donec per Aldredum Eboracensem Wigorniensem Episcopum reconciliaretur.

1050. *Mar.*] Edwardus Rex absolvit Anglos à gravi tributo, quod Pater suus Egelredus Danicis Soldariis solvi fecerat, & jam per XL annos duraverat.

1051. Hoc anno mortuo Edsio Doroberniæ Archiepiscopo, Rex Edwardus dedit Archiepiscopatum familiari suo Roberto, quem dudum fecerat Londoniensem Episcopum.

Post hoc mense Septembri, Bononiensis Comes Eustachius, qui sororem Regis Edwardi Godam duxerat, Dovoriæ applicuit. Cujus milites, dum imprudenter hospitia quærerent, unum è civibus peremerunt. Cives autem unum de ejus militibus occiderunt.

Will.] Facto tandem grandi conflictu, cives xx viros de Comitatu Comitis occiderunt, aliis innumeris vulneratis. Ipse Comes cum altero socio vix evadens, Regem apud Gloverniam adiit, quem contra Anglos graviter incitavit. Inde Godwinus Comes Cantiæ ad Curiam citatus, missus est, ut cum excercitu suo Comitis vindicet injuriam. Ille autem videns Alienigenas apud Regem prævalere, ac suos cives volens tutari, respondit, justum fore custodes Castelli Dovoriensis conveniri, qui si se possent explacitare, illæsi abirent; sin alias in rebus suis & Corporibus Regi & Comiti satisfacerent. Quia ergo Regi videbatur suum jussum parvipensum, convocantur Regni proceres apud Gloverniam, potissime Leofricus Comes Merciorum, & Siwardus Northimbrensis, ut obsisterent Godwino, qui de Comitatibus suis Cantiæ, Southreiæ, Westsaxoniæ, & Suano primogenito ejus, qui de Comitatibus suis Barrocensi, Oxoniensi, & Gloverniensi, & Haraldo qui de Comitatibus suis Estsaxiæ, Estangliæ, Huntindoniæ, copiosum exercitum collegerant apud Beverstaniam: inculpatus Godwinus, quod tantum exercitum adunasset, respondit ad compescendum Walenses sic fecisse; sed Wallenses offensam in illum retorserunt. Igitur quantulacunque concordia procurata Consilium super hac re Londonii est assignatum. Ita quidem quod Godwinus cum Haraldo & xii tantum hominibus ad Curiam inermes venirent, & quod servitia militaria illis per Angliam debita Regi traderent. E contra illi allegarunt non posse sine vadibus & obsidibus ad conventiculum factiosorum hominum pergere, nec sine periculo & opprobrio cum tam paucis & inermibus procedere. Interea militibus Godwini ob metum Regii exercitus paulatim se subtrahentibus, proclamatum est publice per Regios præcones, ut ante Godwinus in forma præscripta se Curiæ præsentaret, aut Angliæ cederet infra v. dies. Unde Godwinus cum tribus filiis suis, Suano, Tosti, Gurth per insulam Thorneiam navigavit Flandriam ad Comitem Baldewinum, cujus filiam Judith Suanus desponsaverat; Haraldus vero & Leofwinus per Bristolliam usque Hiberniam sunt advecti; cujus Comitatum Algarus filius Leofrici recipiens rexit nobiliter, reverso postmodum Haraldo, restituit hilariter; & postmodum Haraldo translato ad Comitatus paternos, repetiit viriliter. Quamobrem Rex Edwardus in pleno Parliamento Godwinum cum filiis exlegavit, Reginam vero suam Egitham filiam Godwini cum una pedissequa apud Monasterium de Werewell sine honore detrusit. Exiliati igitur Pater & filii pleno biennio in confinibus Anglorum prædas agebant; adeo ut tandem grandi classe congregata statuerent cum Rege naviter dimicare, sed proceribus intervenientibus pax est tandem post biennium reformata, & Regina revocata, ita quidem quod Wilnotus filius Godwini, & Hacun filius Suani dati sunt obsides pacis, quos statim misit Rex Edwardus Duci Normannorum Willielmo custodiendos.

Durante tamen exlegatione prædicta, Willielmus Comes Normannicus cum magna multitudine Angliam venit, qui liberaliter muneratus Normanniam venit.

Will.] Hoc anno concordati sunt cum Rege Edwardo Godwinus & omnes filii sui, excepto Suano primogenito, qui pœnitentia ductus pro Beorni morte consobrini sui de Flandria nudipes Ierosolymam adierat, inde Liciam tendens ex frigore contracto obierat. Ex hinc Normanni Regis consiliarii, qui iniqua Regi persuaserant, exlegantur; potissime Robertus Cantuariensis, qui contra Godwinum & Anglos prius in hac parte Classicum suum clarius sonuerat; timens sibi & præjudicium præveniens Romam ivit, ac cum Apostolicis literis rediens apud Monasterium suum 1053.

Gemmeticum

Gemmeticum obiit. Cui successit Stigandus, qui quondam dimisso Shireburnensi præsulatu Wintoniensem sedem invaserat; vir quidem ex rebus Ecclesiasticis publicos nundinas exercens, vir utique, sicut pene cæteri tunc temporis in Anglia Episcopi, illiteratus existens, sed pecuniis & blanditiis multum potens. Quamobrem pallium à Roma nunquam promeruit, quanquam venalitas ibi multum operetur.

Will.] Palam tunc in triviis cantabatur, non esse idoneum Episcopatui, qui nesciret abuti, pompis seculi, exercitiis nemorum, irritamentis gularum, vestium apparatu, Satellitum strepitu, equitum Comitatu, sed de lucris animarum, parum cogitare. Cumque eis objiceretur, Episcopum debere pensari ex Religione & Literis, non ex ambitione & minutiis; respondebant illud metricum. *Nunc aliud tempus, alii pro tempore mores.* Atrocitatem videlicet rei lenientes facilitate responsi.

Circa hos dies obiit Sanctus Alfwoldus ultimus Shireburniensis præsul; qui ex Monacho Wintoniensis præsul factus, inter profusa convivia, quæ tunc in Anglia à Danorum adventu celebrabantur, pane & aqua utebatur; vir per omnia beatæ Mariæ & beato Cuthberto devotus. Cujus sedem post obitum ejus nullus potuit impune dormitando premere, quin tetris imaginibus territus resiliret. Igitur dum aliquando simultas quædam anxia inter ipsum & Godwinum Comitem esset suborta, nec die ad pacificandum statuto sedari possent, iratus Episcopus dixit recedendo, per Dominam meam Mariam male sibi erit. Nec ab illa hora quievit Godwinus à viscerum tortura, donec benedictionem ab Episcopo percepisset. Tandem vir iste Episcopus ad Dunelinum profectus est, ubi, quod magnæ videbatur audaciæ, revulso sacrofago ad Sanctum Cuthbertum velut ad amicum loquebatur, ubi munus amoris deposuit & abiit.

1054. *Mar.*] Hoc anno strenuus Dux Northimbrensis Siwardus, jussu Regis Edwardi, equestri exercitu & classe Scotiam contrivit, Regem fugavit, Malcolinum Regis Cumbrorum filium Regem in ea constituens. In eo tamen bello filius Siwardi occisus est, quem cum Pater cognovisset ex vulnere in anteriori parte corporis recepto occubuisse, quamvis de nece doleret, tamen de animositate filii gaudebat.

Eo anno Wulsius Lichfeldiensis Episcopus obiit, cui successit Leofwinus Coventriæ Abbas.

Hoc etiam anno in crastino Paschæ apud Windeshoram, dum Comes Godwinus in mensa Regi Edwardi assideret, contigit unum de pueris Regiis cum Scypho Regio intrasse, & uno pede offenso in alia pede se sustentasse, nec liquorem fudisse, quod videns Godwinus, dixit, ridendo, Nunc adjuvit unus frater alterum fratrem, Rex ad hæc respondit, sic me frater meus Aluredus juvisset, si Godwinus permisisset: perpendens ex his Comes se superflua dixisse, & Regem de proditione fratris sui significasse, dixit Regi, Domine ut video sæpe tibi delatum est, me in necem fratris tui, & in proditionem tuam insudasse, sic incolumis transglutiar buccellam, quam manu teneo, sicut in hujusmodi culpabilis non sum, & mox suffocatus est. Haraldus autem ad jussum Regis eum de sub Mensa extraxit, & apud Wintoniam sepelivit. Tradit tamen Marianus quod Godwinus apud Wintoniam Regi in mensa assidens, feria secunda in crastino paschæ, subita infirmitate correptus sit, & feria quinta postmodum obiisse. Tunc quoque Comitatus Godwini datus est Haraldo, & Comitatus Haraldi Algaro.

1055. Hoc anno Rex Edwardus misit Aldredum Wigorniensem Episcopum ad Imperatorem Henricum secundum, rogans eum ut missis apud Hungariam Epistolis, fratruelem suum Edwardum, filium Edmundi ferrei lateris, Angliam inde transmitteret: decreverat enim Rex eum constituisse hæredem suum in Anglia, sed tertio post hoc anno Angliam veniens, obiit Londonii diu ante Regem.

Iste Edwardus fuit Pater Margaretæ Reginæ Scotorum, & Edgari Adeling. Sed Margareta peperit Malcolmo Regem David, & Matildam Reginam Angliæ.

Hoc anno Rex Edwardus exlegavit Algarum filium Leofrici sine culpa; qui mox junctus & associatus Griffino Regi Walliæ, Herefordensem provinciam devastaverunt, Herefordiam capiunt, Monasterium incendunt, septem Canonicos occidunt; sed Haraldus Comes fugientes insequitur, Herefordiam instaurans, vallo cinxit, sed exiliatos cum Rege pacificat.

Hoc etiam anno Siwardus, nobilis Dux Northimbriæ, profluvio obiit apud Eborum, in Monasterio Galmanho, quod ipse construxit, sepultus; priusquam tamen obiret, fecit se armari, & sedens erectus ait, sic decet militem defungi, non ut Bos accubans enervari. At quia filius ejus Waltef parvulus erat in cunis jacens, datus est Comitatus ejus Tosti fratri Haraldi, qui ibidem præfuit pene x annis.

Hoc etiam anno Hermannus Flandrensis, Regis Edwardi quondam Capellanus, sed tunc Wiltoniæ sive Ramisburiæ Episcopus, rerum angustia extediatus petiit à Rege, & pene obtinuit, ut sedem suam apud Monasterium Malmisburiæ posset statuere. Sed Regni proceribus id nolentibus, offensus Hermannus Episcopatum dimisit, mare transiit, apud Sanctum Bertinum habitum Monachalem suscepit. Sicque tribus annis vixit, Aldredo Wigorniensi suum interim Episcopatum ministrante. Sed, ut sæpe fit in talibus, repentino impetu Religionis frigescente, Hermannus post triennium Angliam rediit, pigebat enim hominem assuetum obsequiis, nutritum deliciis, carere delinimentis, quæ ab ineunte ætate fuerat expertus. Insuper & aures ejus afflaverat secundus rumor Godwinum, qui sibi obstiterat, objisse, necnon & Schireburniæ Episcopum interisse, cujus Episcopatum suo uniendum antiquis Reginæ promissis diu cogitaverat. Hos itaque Episcopatus sic unitos cum tribus pagis suis diu tenuit, usque ad novum annum Willielmi Conquestoris, quando de Schireburnia migravit ad Salesburiam.

Hoc anno ludentibus adinvicem coram Rege convivante Haraldo & Tostio, Haraldus, amarius quam ludus expetebat, fratrem suum per Capillos extraxit, & humi prostratum, nisi citius erectus fuisset, manibus suffocasset. Quo viso Rex sibi assidentibus prænunciavit magnam simultatem inter fratres illos affuturam, & unum eorum alterum fore extincturum. 1056.

Will.] Habuerat nempe Godwinus Comes primam uxorem Regis Canuti sororem, de qua genuit filium, quem equus insolenter agitatus in Thamisi summersit, mater vero ictu fulminis perjit. Nec mirum, eo quod ipsa pulcras puellas pro suis opibus augendis prostibulo exponeret, post cujus obitum Godwinus aliam duxit uxorem, de qua suscepit VI. filios, scilicet, Suanum, Haraldum, Tostium, Wilnothum, Gurth, & Leofricum.

Ra.] De quorum exitu in præcedentibus & subsequentibus est expressum.

Will.] Circa hæc tempora mulier quædam de Berkeleia, malis artibus assueta, dum quadam die convivaret, cornicula quam delicate educaverat, vocalius solito cornicabat, quo audito cultellus de manu matronæ cecidit, vultus expalluit, productoque gemitu cum suspirio, inquit, ad ultimum sulcum meum jam devenit aratrum. Quo dicto nuncius intrans intimavit matronæ filii sui obitum, & totius familiæ suæ per ruinam interitum; femina statim decubuit, & superstites, quos habuit, liberos Monachum & Monacham advocavit, quos adventantes sic alloquitur. Ergo malæ artis & vitæ nequam sectatrix, vane credidi vestris orationibus tu-

 tari;

tari; Modo tamen rogo ut mea allevietis tormenta, quia de anima prolata est sententia. Corpus meum forsan servabitis, si fuerit insutum in corio cervino; quod in sacrofago lapideo supinate, operculum plumbo & ferro glutinatum tribus catenis ferreis constringite, Psalmicines XL. noctibus adhibete, totidem missas per dies solvite. Quod si tribus noctibus sic jacuero, quarto die infodite corpus humo. Sed frustra. Nam duabus primis noctibus, Psalmis sonantibus, Dæmones ostiis fractis duas extremas catenas diruperunt levi negotio; tertia nocte, tremente loco, circa Gallicinium, unus vultu terribilior, statura eminentior, diruptis valvis, imperavit cadaveri ut surgeret, qua respondente, quod nequiret præ vinculis, solveris, inquit, sed malo tuo, & statim ruptis cunctis obicibus apprehensam illam extraxit ab Ecclesia, equo nigro ante fores hinnienti imposuit, sicque abscessit, cum clamoribus altisonis per quatuor milliaria auditis. Ista, quamvis mira, incredibilia tamen non judicabit, qui 4tum. librum Dialogi Gregorii legerit, ubi nequam hominem in Ecclesia sepultum Dæmones ejecerunt, & etiam de Karolo Martello. Idem supra.

1057. Dunelmensis Episcopus Agelricus Episcopatu sponte relicto, ad Monasterium de Burgo, ubi educatus fuerat, secessit; ubi duodecim annis quiete vixit; cui successit Egelwinus frater suus.

Hoc etiam anno laudabilis Comes Leofricus, filius Leofwini Ducis Merciorum, in Villa sua de Bromleigh 11°. Kalend. Decemb. obiit, & apud Coventriam in Monasterio, quod ipse construxit, sepultus est. Qui aliquando consilio Dei, & beatæ Mariæ cultricis Godgivæ uxoris suæ, ditavit & reparavit Monasteria, Leonense juxta Herfordiam, Wenlocense, Wigornense, Evishamense, & duas Ecclesias in Legecestria, id est, Sancti Johannis, & Sanctæ Wereburgiæ, cujus, dum vixit, circumspectio terræ Anglorum multum profuit; Ad jugem quoque instantiam uxoris suæ, urbem suam Coventriam ab omni Tolneto, præter quam de equis, liberam fecit, ad quod impetrandum uxor ejus Godgiva quodam mane per medium urbis nuda, sed comis tecta equitavit; post Leofrici mortem filius ejus Algarus Comitatum Merciorum suscepit, sed eodem anno de proditione contra Regem convictus, exlegatus est, sed à Rege Walensium Griffino, ut nuper, susceptus est, & reconciliatus.

1058. Aldredus Wigorniæ Episcopus de Regis licentia Sanctum Wulstanum ordinavit Priorem Wigorniæ, & præsulatum Wintoniæ tradidit Hermanno reverso, & cito post hoc mari transito, per Hungariam profectus est Hierosolymam, quod nullus Episcoporum Anglorum usque tunc legitur actitasse.

1060. *Will.*] Mortuo Kinsio Eborum Archiepiscopo successit Aldredus Wigorniæ Episcopus. Qui cum Tostio Comite Northumbriæ pro Pallio habendo Romam ivit. Qui repertus in sua responsione culpabilis, omni honore privatus est; sed domum tendens, ab omnibus rebus suis spoliatus est; quapropter ipso Romam regresso, Tostius Comes suis allegationibus ita Papam inflexit, ut Archiepiscopatum Aldredo conferret; asserebat nempe Tostius parum metuendam longinquis nationibus Papæ excommunicationem, quam propinqui sic deriderent Latrunculi. Aut ergo sua illi fore restituenda, aut per Papæ fraudulentiam constarent amissa, futurumque fore, ut Rex Angliæ hoc audiens Sancti Petri tributum subtraheret; impium esse asserens, si Aldredus inglorius similiter & spoliatus repatriaret. Igitur Aldredus Pallio insignitus Angliam rediens Wulstanum Priorem fecit Wigorniæ præsulem. Non enim à Stigando Cantuariensi quisquam Pontificale munus libenter susciperet, sed nec ipse Dux Willielmus veniens benedictionem ab illo recepit.

1063. Haraldus Dux Westsaxonum jussu Regis Edwardi, post Natale Domini cum

cum modico equitatu Walliam adiit, palatium Griffini Regis apud Ruthelan, & naves ejus combussit, sed Griffinus fugiendo evasit. Postmodum circa Rogationes cum classica manu de Bristollia profectus terram Wallanorum pene circumnavigavit, cui frater suus Tostius Comes Northumbriæ cum equestri exercitu occurrens, ita deprædati sunt fines Wallanorum, ut datis obsidibus, tributoque soluto, Wallenses Regem suum Griffinum exlegarent, & abjicerent; ac tandem circa Nonas Augusti ipsum Griffinum occiderent, & caput ejus Haraldo miserunt: post hoc Rex Edwardus terram Walliæ duobus fratribus Griffini concessit, fidelitate sibi jurata.

Henr.] Hoc anno Haraldus tendens Normanniam ut fratrem suum Wilnotum, & filium fratris sui Hacun apud Ducem Willielmum obsidatos inviseret, tempestate actus est in Ponticam Provinciam, quem captum Consul Ponticus transmisit Willielmo Duci Normanniæ, ubi Haraldus, ut fertur, antequam evadere potuit, juravit Willielmo, quod filiam suam duceret, quod mortuo Rege Edwardo Angliam ad opus ejus servaret, & sic recepto secum nepote suo Angliam rediit. 1064.

Ra.] Sed frater suus Wilnotus in custodia Willielmi etiam postmodum, cum regnaret, semper mansit.

Henr.] Hoc etiam anno Tostius in curia Regis Edwardi apud Windeshoram amaricatus, indignanter recessit usque Herefordiam: ubi Haraldus convivium regale Regi paraverat, Ministros fratris detruncans, membra illorum in poculis conditis posuit, mandans Regi, quod si ad firmam suam venire vellet, cibos sufficienter salsatos inveniret; quo audito Northimbrenses Tostium Ducem suum abjecerunt, Ministros ejus occiderunt, Erarium ejus fregerunt, & usque in Flandriam fugere compulerunt.

Will.] Sed Rex hæc audiens misit Haraldum, ut fratris vindicaret njuriam. Illius autem allegantibus se libere fore natos, libere educatos, ferociam ducum pati non posse, quin etiam à Majoribus suis didicisse libertatem zelare, vel mortem subire, denique sub leni Duce leniter obtemperare. Haraldus judicans consultius fore, Patriæ in hujusmodi favere, quam privatum commodum fratris sui attendere, revocato exercitu, Regem adiit, procuravitque Malcherum illis Comitem dari. His omnibus Tostius infensus cum uxore & Liberis Flandriam adiit usque ad mortem Regis.

Rex Edwardus sedens in mensa apud Westmonasterium die Paschæ, aliis avide comedentibus, ipse animo suspensus inter Dapes risit; interrogatus post mensam in triclinio cur riserit, respondit quod VII Dormientes in monte Selio juxta Ephesum in Asia Minore, qui jam per DCC. annos in latere dextro quieverant, hora risus mei in latus sinistrum se verterunt, & futurum est, ut sic in sinistro latere jaceant per LXXIV annos. Quo in tempore veniet illud durum mortalibus, quod Dominus in Evangelio comminatus est, Surget gens contra gentem, &c. quia Saraceni insurgent in Christianos & è contra: & istis adjecit Rex habitudines corporum in VII Dormientibus, quod nulla alia pandit litera: miserunt ilico Ministri Regis nuncios apud Nicetam Constantinopolitanum Imperatorem, and explorandam hujus dicti veritatem, quos ille pie admittens ulterius transmisit ad Episcopum Ephesium, ut nunciis Anglorum eximie VII dormientes ostenderentur, quæ & ita inventa sunt, sicut Rex prævidit. Et cito post insurrexerunt Saraceni & Turchi, Syriam, Minorem Asiam, & Jerusalem occupantes, & mortuus est cito post Imperator Henricus tertius, & Rex Francorum Henricus potionatus obiit, & stella Cometes 8°. Kalend. Maii quasi per totum Mundum VII continuis diebus apparuit, quam sic salutavit Monachus quidam Malmisburiensis, Oliverus nomine. 1065.

Venisti jam venisti, multis matribus lugende, diu est quod te vidi, sed modo terribiliorem te intueor patriæ excidium vibrantem. Iste Oliverus tunc erat literis imbutus, ævo maturus, sed immanem audaciam prima juventute conatus. Nam pennas manibus & pedibus nescio qua nexuerat arte, ut Dædalino more volaret, fabulam pro vero amplexatus, collectaque è summo turris aura, spacio stadii & plus volavit: sed venti & turbinis mole violentiaque, ac forte temerarii facti conscientia tremulus decidit, cruribus suis perpetuo debilitatus. Hoc etiam anno dedicato die Innocentium Westmonasterii Rex Edwardus ægrotare cœpit, sub qua novissima ægritudine vidit visionem, quam sibi astantibus expressit. venerunt ad me duo viri Religiosi, quos aliquando in Normannia novi, dicentes se à Deo missos ut hoc mihi nuntiarent; quoniam primores Angliæ, Duces, Episcopi, Abbates, non sunt Ministri Dei, sed Diaboli, tradidit Deus hoc Regnum post obitum tuum uno anno & die uno in manu inimici, & pugnabunt Dæmones per terram istam, cumque rogarem, quod ad denunciationem meam possent pœnitere & liberari, exemplo Ninivitarum, Non, inquiunt, nam neutrum erit, quia nec isti pœnitebunt, nec Deus miserebitur. Et dixi, quando ergo poterit sperari remissio? quando, inquiunt, arbore viridi præcisa, pars decisa trium jugerum spacio à stipite divisa, sine adminiculo suo trunco connexa, floribus pubescere & fructus producere cœpit. Astitit tunc Stigandus Archiepiscopus, dicens vetulum senili more nugas delirare, postmodum tamen sensit Anglia hujus vaticinii veritatem, quando per externos totaliter est suppressa, & corrosa. Inde Rex Edwardus in Vigilia Epiphaniæ, postquam regnaverat XXIII annos & VII menses, apud Westmonasterium defunctus est & sepultus.

Rc.] Cujus vitam Aluredus Rivallensis luculenter descripsit, quam Laurentio Abbati Westmonasteriensi direxit, & ille ulterius vitam illam sic descriptam Henrico 2°. destinavit.

Will.] Mox Haraldus Regnum occupavit, quod per IX menses circiter tenuit. Quidam enim Edgarum Adeling filium Edwardi, filii Edmundi ferrei lateris, Regem constituere moliebantur; verum quia puer erat tanto oneri minus idoneus, Haraldus Comes, cui erat mens astutior, crumena fœcundior, & miles copiosior, sinistro omine Regnum occupavit.

Ra.] Tradit tamen Marianus, quod Rex Edwardus ante obitum suum designaverit Haraldum Regem futurum, quem proceres mox in Regem erexerunt.

Mar.] Hic Haraldus ab Aldredo Eborum consecratus, statim Leges iniquas destruere, æquas condere, Ecclesias defendere, Religiosos colere, transgressores punire, patriam tueri cœpit. Sed & ejus Principatu audito, Tostius frater ejus cum LX navibus de Flandria rediens Vectam Insulam stipendiis & tributis multavit, circa ripas Cantiæ prædas egit. Sed dum fratris sui Haraldi apparatum timeret, Lindeseiam per mare adiit, ubi villas incendit, gentem trucidavit, donec per Duces Merciorum & Northimbrorum Edwinum & Morkarum extrusus, Malcolinum Regem Scotorum adiret, cum quo per totam æstatem morabatur. Interea Rex Norreganorum Haraldus cum CCC^tis. navibus in ostio Tynæ fluminis applicuit, ad quem Tostius sicut prius condixerat, sua cum classe advenit. Quod ubi Haraldo Regi innotuit, expeditionem illuc movit, sed priusquam ille advenisset duo germani Comites prædicti Edwinus & Morkarus, quamvis valide decertassent, in fine tamen sunt contriti, datis utrinque obsidibus c quinquaginta.

Quinto post hoc die Rex Haraldus apud Steinesforthburgg superveniens, Regem Norreganorum & fratrem suum Tostium, quamvis acerrime

me

me esset repugnatum, interfecit in ore gladii; Olavum tamen filium Regis Norreganorum, & Paulum Ducem Orcadum acceptis obsidibus & juramentis ad propria redire permisit. Ibi tamen unus Norreganus perpetua fama dignus solus stans in ponte de Steinesforthburgg, plusquam XL viris Anglis sua securi interfectis, usque ad horam diei nonam totum exercitum Anglorum retardavit, donec unus Anglus naviculam ingressus ipsum Noricum per foramina pontis lancea perfodisset. Ex hoc eventu Haraldus multum elatus prædam ibidem consequutam cum Commilitonibus dividere dedignabatur, qua de causa multi de proceribus & plebeis offensi ipsum ad bellum Hastingense contra Wilhelmum properantem deseruere.

Igitur Haraldus in Regno fastigiatus nil de pactis inter se & Willielmum confectis cogitabat, liberum tamen se putans à Sacramento, eo quod filia Willielmi, quam desponsaverat infra nubiles annos, jam obierat, & etiam quia Dux Willielmus conterminis bellis implicatus fuerat. Willielmus tamen de rupto federe eum commonens, minas precibus intermiscebat; Haraldus è contra dixit præsumptuosum pactum non esse servandum, potissime de alieno Regno promissum, absque generali senatus Decreto, pium stultum juramentum frangendum fore, maxime tempore necessitatis coactum. Interea Wilhelmus necessaria interim parat, assensum procerum suorum captat, favorem Alexandri Papæ una cum vexillo sibi directo impetrat. 1066.

Ra.] Causæ autem motivæ quare Dux Willielmus Angliam impetiit contra Haraldum hæ fuerunt. 1ª. Mors Aluredi cognati sui filii Emmæ per Godwinum procurata. 2ª. proscriptio Roberti Cantuariensis Archiepiscopi, 3ª. de promissione successionis in Regno per Edwardum Regem si sine liberis decederet sibi facta; & tandem juramentum Haraldi ad id idem implendum.

Hen.] Consultantibus itaque Normanniæ proceribus adinvicem super hujus Expeditionis negotio, Willielmus filius Osberti Ducis Dapifer, Regis iter dissuasit, tum propter paucitatem aggredientium, tum propter ferocitatem hostium. Exhilarati ex hoc cæteri proceres posuerunt verba sua in ore illius Willielmi. Ille vero cum coram Duce venisset dixit, se cum cæteris paratum fore ad expeditionem; nec poterant cæteri se subtrahere.

Will.] Cumque in portu Sancti Valerici Dux Willielmus cum suis, adversante vento, diutine tardaretur; & ob hoc Vulgus submurmuraret, asserens insanum fore alienum solum velle usurpare, præsertim Deo contra certante, qui ventum accommodum arceret, Dux Williemus fecit Sacrum corpus Valerici foras efferri, & pro vento habendo sub divo poni; & statim prosper flatus carbasa implevit. Igitur Dux Willielmus post festum Michaelis Angliam tendens, apud Hastingum, in loco qui Pevenefeye dicitur, applicuit; In exeundo autem de navi uno pede labitur & sabulo infigitur, acclamat sibi statim miles proximus, Domine Comes, jam tenes Angliam, in proximo Rex futurus. Tunc omnem militem à præda coercuit, parcendum asserens rebus quæ suæ forent, sicque mansit XV diebus. Hoc audito nuncio Haraldus de Norrico bello rediens, multum festinavit, pauco stipatus milite, quia multos fortes in priori bello amiserat, nec tamen auxilia convocaverat, si convocasset, illi, pro manubiis in Norrico bello minime distributis, infensi se subtraxissent; præmisit tamen Haraldus exploratores, qui numerum & vires hostium specularentur, quos tamen Dux Willielmus deprehensos circum tentoria sua duxit, *laute pavit*, mittenti remisit, qui renunciaverunt Haraldo pene cunctos in exercitu Ducis existentes Presbyteros fore, eo quod totam faciem cum utroque labio rasam haberent: Angli vero tunc temporis superius labium

fruticantibus pilis intonsum habebant. E contra Haraldus dixit, illos non esse Presbyteros, sed validos milites; cur ergo, inquit Gurth frater Haraldi minimus, tu improvidus vis cum tam multis & validis congredi? Nos Sacramentum illi non fecimus; melius est ergo ut tu, qui juramento erga eum ligaris, ad tempus te subtrahas, & nos Sacramento soluti pro patria pugnemus; quod si vicerimus, bene quidem, si victi, salva tibi erit causa tua, & nos vindicare poteris. Ad hæc misit Dux Willielmus tria proponens, ut vel Regno cederet, vel sub eo regnaturus Regnum teneret, vel spectante utroque exercitu rem inter se gladio ventilarent, præsertim cum Rex Edwardus nuper defunctus de consilio Stigandi Archiepiscopi, Godwini, & Siwardi Comitum, Angliam sibi, si sine hærede discederet, concessisset; in cujus rei signum filius Godwini & nepos sibi fuerant transmissi: Sed Haraldus spreta Legatione Monachi illius respondit, negotium fore gladiis actitandum: hoc solum imprecans, ut Deus inter eos judicaret. Convenientibus ergo ad locum certaminis hinc inde exercitibus, die Sancti Kalixti, pridie Idus Octobr. Sabbato, in loco, ubi postmodum constructa est Abbatia de Bello, Angli, ut accepimus, totam noctem bellum præcedentem cantibus & potibus duxerunt insomnem. Mane pedites inprimis cum bipennibus consertam scutorum testudinem fecerunt, quod profecto valuisset, nisi Normanni fugam simulassent. Rex ipse Haraldus pedes juxta vexillum suum cum fratribus suis duobus stabat, quod postmodum Domino Papa transmissum fuerat. E contra Normanni tota nocte Confessioni Peccatorum, mane Communioni Divinæ vacabant, pedites cum arcubus in prima fronte, milites retro divisis alis consistebant. Comes Willielmus bellum exhortans, sub ipso tumultu Loricam inversam indutus casum risu correxit, vertetur, inquit, robur Comitatus in Regnum.

Henr.] Sed antequam acies coirent, quidam ex parte Normannorum nomine Tailefer ensem jactando ludens coram exercitibus unum vexilliferum Anglorum sibi occurentem occidit, secundo id idem de quodam alio fecit, sed tertium quoque interficiens & ipse interfectus est. Et statim acies invicem offenderunt, cum cantilena Rolandi ex parte Normannorum inchoata: protensumque est bellum ab hora diei tertia usque ad vesperam, neutra parte cedente, sed sagittarii Ducis multum prævaluerunt. Tunc Dux innuit suis, ut fugam simularent; quo commento Anglorum cuneus solutus est, quasi ad invadendum hostes palantes. Sed Normanni redintegratis ordinibus reversi dispersos Anglos ventilarunt; tandem Haraldus ictu Sagittæ, violato cerebro, sive oculo procubuit, jacentis femur unus militum gladio infodit, ob quod à militia per Willielmum pulsus est, eo quod rem ignavam fecisset. Willielmus ea die tres equos electissimos sub se confossos amisit, perstitit tamen ita ut nil sanguinis de corpore suo exiret.

Peracta victoria Willielmus suos occisos sepelit, hostibus, si qui vellent, id idem concedit. Corpus Haraldi matri ejus id deposcenti sine pretio misit, quod ipsa apud Waltham Monasterium Canonicorum, quod ipse fundaverat, sepelivit.

Ro.] Vult tamen Giraldus Cambrensis in suo itinerario, quod Haraldus multis confossus vulneribus, oculoque Sinistro sagitta perdito, ad partes Cestriæ victus evasit, ubi Sancta conversatione vitam, ut creditur, Anachoriticam in cella Sancti Jacobi, juxta Ecclesiam Sancti Johannis, feliciter consummavit, quod ex ejus ultima confessione palam fuit.

Huic etiam opinioni attestatur fama publica in vrbe illa. Et etiam Aluredus Rivallensis in vita Regis Edwardi, capitulo XXVI in fine, ubi dicit quod Haraldus aut misere occubuit, aut pœnitentiæ reservatus evasit.

Alfr.] igitur Haraldi morte nunciata, Comites Merciorum, & Northimbrorum

brorum Edwinus & Morkarus, qui propter loci arctitudinem, seu potius propter manubias in bello Norrico minas distributas, Haraldo se subtraxerant, Londonium venerunt, sororem suam Algitham Haraldi uxorem ad urbem Legionum, id est, Cestriam transmiserunt, ac una cum Aldredo Eboracensi Archiepiscopo & Londoniensibus Edgarum Ædeling in Regem erigere, & pro eo pugnare promiserunt. Sed Willielmi timore invalescente, à promissis resilierunt, unde & hi omnes cum cæteris nobilibus ad Willielmum venientes, datis obsidibus cum fidelitate jurata, manus ei dederunt.

Explicit RANULPHI HIGDENI *Liber VI.* POLYCHRONICI.

WILLIELMUS MALMESBURIENSIS

DE ANTIQUITATE

GLASTONIENSIS

ECCLESIÆ.

Ex Cod. Manuscripto Trin. Col. Cantabrigiæ.

Prologus W. Malmesbur. *de Antiquitate* Glastoniensis *Ecclesiæ.*

DOMINO in Christi visceribus multum amplectendo & honorando Henrico Linconiensi Episcopo, Willelmus vestræ dignitatis filius, quicquid optari potest beatius. Si quicquam est quod in hac vita hominem teneat, & inter adversa & turbines mundi æquo animo manere persuadeat; id esse in primis reor meditationem sanctarum Scripturarum. Et quidem scripta gentilium hactenus utilitatem sui prætendunt, ut verborum splendore legentis & palpent ingenium, & liment eloquium. At vero librorum Cœlitus inspiratorum longe fructus præponderat; quia & hic jocunde dulcedinis pastum animo infundant, & alias æternæ beatitudinis emolumentum adquirunt. Multa porro, & ut mea fert opinio, innumera sunt in scripturis sanctis, quibus Divina dignatio mentes mortalium ad bonæ vitæ cultum informat, tum præcepta tum exempla. Illis qualiter vivendum sit, instruimur, istis innuitur quam sint, Deo juvante, factu facilia quæ jubentur. Natura sane hunc quibusdam ingeneravit animum, ut quamvis utraque sciant necessaria, magis tamen exemplorum quam adhortationum eos prolectet auditus. Et alienigenarum quidem gestis præ sanctitatis assurgunt reverentia, sed alacriori capiuntur dulcedine, si alicujus sancti, qui compatriota fuerit, vita perducatur in medium, in qua sicut è speculo conspicuum, ut ita dicam, sit vivum religionis simulacrum, Accedit enim jocundæ relationi propinquitas, ne aliquis desperet à se per Dei gratiam fieri posse, quod audit ab alio de proximo factum fuisse. Unde sicut æstimo non contemnendæ stilum dedi operæ, qui Beati Dunstani, prius Glastoniensis Abbatis, demum Archiepiscopi Cantuariensis, vitam labore meo æternæ mandavi memoriæ, duosque libros de hoc, volentibus Glastoniæ fratribus filiis vestris, Dominis & sociis meis, dudum integra rerum veritate absolvi. Verumtamen ne quid sedulitatis meæ desit officio, ejusdem Ecclesiæ vestræ rudimentum & processum in hujus libri auspicio repetens ab origine pandam. Nec hic multum à proposito alienum putari debet, cum honor Ecclesiæ in Dunstanum, & laus Dunstani ad Ecclesiam redundet. Nam & illa Dunstanum materno gremio in virum confovit, & ipse matri plurimum splendoris adjecit. Quapropter in spem nonnihil animus meus accrescit hoc scriptum fortasse sanctum procurasse, ut alumni occasione digeratur dignitas nutriculæ. Illos ergo libellos, sed & vitam beati Patricii, miracula venerabilis Benigni, passionem martyris Indracti, qui simili cura procuderam, jam pridem in eorum permisi versari manibus, ut si quid citra rationem dictum esset, corrigeretur pro tempore. Illi vero propensiori consilio diu scripta trutinantes, omni me liberaverunt culparum nævo, nihil contuitu religionis aut dantes offensæ, aut deferentes gratiæ. Hoc igitur qualecunque opusculum vestræ devoveo examinandum prudentiæ, domine venerabilis, & merito amabilis pater. Facti mei ratio in promptu, ut noscat excellentia vestra, qui & quanti viri fundaverunt & provexerunt ecclesiam, quæ vestræ potissimum sub Deo & sanctis ejus modo tutelæ innititur. Sciatis etiam vos priscorum heroum imitatum, &, pene dico, supergressum facta, priusquam audissetis vocabula. Nam ut cum obtrectatore, si quis forte fuerit, audacius conferam pedem, in quo prisci possessores vobis possunt præferri?

In ampliandis patrimoniis? At vos & dudum eliminata reducitis, & habita industriâ sollerti cumulatis. In exstruendis ædificiis? Atqui quantum in ea re omnibus prædecessoribus emineatis, melius monstrabit mirantis digitus, quam laudantis titulus. In pace incolarum tuenda? Sed vos, nominis vestri umbone, omnes prædones dejicitis; vultus splendore nebulas mœstitiæ propulsatis, sermonis prudentia calumnias litigatorum enodatis. In Religione Monachorum? Quæ cum semper, ita Deo propitio vestris temporibus floret, ut infœlix livor aliquid sinistrum de ipsa erubescat confingere. Accedit publicus amor ipsorum pectori vestro, qui nullo eos exterretis roncho, sed venientes jocunde admittitis, affabiliter tractatis, abeuntibus paterne valefacitis. Nec enim profecto de nobis dicitur, quod de quibusdam potentibus à poeta usurpatum non immerito cantatur, *Late sibi submovet omne vulgus. Et in vacuis regnat basiliscus harenis.* Est igitur infra meritum vestrum omnis eloquentia. Laudes vestræ ita excellunt, ut nihil supra. Quæ cum ita sint, accipite, quæso, devotionis meæ munus, sedulitatis pignus, & agite ne fructu laboris excidam. Adestote igitur, si omnino placet, & attendite, dum per successionum seriem antiquitatem Ecclesiæ tentabo suspicionibus eruere, quantum ex strue Monimentorum vestorum potui corradere.

Incipit quomodo Duodecim discipuli Sanctorum Philippi & Jacobi Apostolorum primo Ecclesiam Glastoniensem fundaverunt.

POst Dominicæ Resurrectionis Gloriam, Ascensionisque Triumphum, ac Spiritum Paracliti de supernis missionem, qui Discipulorum corda temporalis pœnæ adhuc formidine trepidantia replevit, scientiam omnium linguarum tribuendo: *Erant omnes credentes simul cum mulieribus, & Maria Mater Jesu,* ut Lucas narrat Evangelista, & *verbum Dei disseminabatur, crescebatque numerus Credentium cotidie, eratque omnibus cor unum & anima una.* Invidiæ ergo fascibus accensi sacerdotes Judæorum cum Pharisæis & scribis concitaverunt persecutionem in Ecclesia, interficiendo protomartyrem Stephanum, & fere à finibus suis omnes procul pellentes. Hac igitur persecutionis procella sæviente, dispersi credentes petierunt diversa regna terrarum à Domino sibi delegata, verbum salutis gentibus propinando. Sanctus autem Philippus, ut testatur Freculfus, libro secundo, capitulo IIII°. regionem Francorum adiens gratia prædicandi, plures ad fidem convertit ac baptizavit: volens igitur verbum Christi dilatari, duodecim ex suis discipulis elegit, ad prædicandum Incarnationem Jesu Christi, & super singulos manum dexteram devotissime extendit, & ad evangelizandum verbum vitæ misit in Britanniam: quibus, ut ferunt, carissimum amicum suum Joseph ab Arimathia, qui & Dominum sepelivit, præfecit. Venientes igitur in Britanniam anno ab incarnatione Domini LXIII°. ab assumptione Beatæ Mariæ XV°. fidem Christi fiducialiter prædicabant. Rex autem Barbarus cum sua gente tam nova audiens & inconsueta, omnino prædicationi eorum consentire renuebat, nec paternas traditiones commutare volebat: quia tamen de longe venerant, vitæque eorum exigebat modestia, quandam insulam ad petitionem eorum, sylvis, rubis, atque paludibus circumdatam, ab incolis Yniswitrin nuncupatam, in lateribus suæ regionis, ad habitandum concessit; postea & alii duo reges, licet pagani successive, comperta eorum vitæ sanctimonia, unicuique eorum unam portionem terræ concesserunt. Ac ad petitionem ipsorum secundum morem confirmaverunt. Unde & XII hidæ per eos adhuc, ut creditur, nomen sortiuntur. Prædicti itaque Sancti in eodem deserto conversantes, post pusillum temporis visione Archangeli Gabrielis

Gabrielis admoniti sunt, Ecclesiam in honorem Sanctæ Dei genitricis & Virginis Mariæ in loco cœlitus eis demonstrato construere, qui Divinis præceptis non segniter obedientes, secundum quod eis fuerat ostensum, quamdam capellam, inferius per circuitum virgis torquatis muros perficientes, consummaverunt, anno post passionem Domini xxxi°. post assumptionem gloriosæ virginis xv. ex deformi quidem scemate, sed Dei multipliciter adornatam virtute. Et cum hæc in hac regione prima fuerit, ampliori eam dignitate Dei filius insignivit, ipsam videlicet in honorem suæ Matris dedicando. Duodecim igitur Sancti sæpius memorati, in eodem loco Deo & beatæ virgini devota exhibentes obsequia, vigiliis, jejuniis, & orationibus vacantes, ejusdem virginis auxilio ac visione, ut credi pium est, in omnibus necessitatibus resocillabantur. Hoc autem ita se habere tum ex carta Beati Patricii, tum ex scriptis seniorum cognoscimus. Quorum unus Britonum Historiographus, prout apud Sanctum Edmundum, itemque apud Sanctum Augustinum Anglorum Apostolum vidimus, ita exorsus est. *In confinio occidentalis Britanniæ quædam regalis insula, antiquo vocabulo Glastonia nuncupata, latis locorum dimensa finibus, piscosis aquis, stagneisque circumdata fluminibus, & plurimis humanæ indigentiæ aptam usibus, atque sacris, quod maximum est, dedicatam muneribus. In ea siquidem Anglorum primi Catholicæ legis Neophytæ antiquam, Deo dictante, repererunt Ecclesiam, nulla hominum certe, ut ferunt, constructam, imo humanæ saluti à Deo paratam, quam postmodum ipse cælorum fabricator multis Miraculorum gestis, multisque virtutum mysteriis, sibi sanctæque Dei genitrici Mariæ se consecrasse demonstravit.* Sed de his postea, nunc ad inceptum redeamus. Sancti igitur memorati in eodem heremo sic degentes, effluentibus multis annorum curriculis, carnis ergastulo sunt educti. Idemque locus cœpit esse ferarum latibulum, qui prius fuerat habitatio Sanctorum, donec placuit beatæ virgini suum oratorium redire ad memoriam fidelium, quod quomodo evenerit jam prosequamur.

Quomodo Sancti Phaganus & Devinianus Britannos ad fidem Converterunt & in Insulam Avalloniæ venerunt.

TRadunt bonæ credulitatis annales, quod Lucius Rex Britannorum ad Eleutherium xiii loco post beatum Petrum Papam miserit, orans ut Britanniæ tenebras luce Christianæ prædicationis illustraret; Mactus animi Rex, magnæ prorsus laudis factum adorsus, ut fidem, quam tunc temporis pene omnes reges & populi persequerentur exhibitam, ipse ultro appeteret vix auditam. De qua re ut aliquid extrinsecus dicam, in ejusdem meriti laudem concurret Ethelbertus, multis annis post Lucium Rex Cantiæ, qui prædicatores ad se de Roma missos non turbido abegit responso, sed benigno excepit hospitio. Accessit benignitati solers verborum festivitas, quia etsi nollet verbis eorum proprium assensum apponere, tamen quia de longe venerant, ut quæ optima credebant ei communicarent, absurdum videri posset, si eis quicquam inferret molestiæ. Sunt ergo hi viri amplissima recordatione digni, quorum alter Christianitatem prudenter invitavit, alter libenter excepit. Venerunt ergo Eleutherio mittente prædicatores Britanniam duo viri Sanctissimi, Phaganus videlicit atque Deruvianus, prout carta Sancti Patricii gestaque Britannorum testantur. Hi igitur verbum vitæ Evangelizantes, Regem cum suo populo sacro fonte abluerunt anno Domini clxvi°. hinc prædicando & baptizando Britanniæ partes peragrantes in insulam Avalloniæ, more Moysi legislatoris interiora deserti penetrantes, sunt ingressi. Ubi antiquam

tiquam

tiquam Deo dictante repererunt Ecclesiam, manibus discipulorum Christi, ut ferunt, constructam, & humanæ saluti à Deo paratam, quam postmodum ipse cœlorum fabricator multis miraculorum gestis, multisque virtutum mysteriis sibi sanctæque Dei genitrici Mariæ se consecrasse demonstrabit. Fluxerant autem ab adventu discipulorum Sancti Philippi in Britanniam usque ad adventum Sanctorum memoratorum C. III. anni. Igitur prædicti Sancti Phaganus & Deruvianus, oratorio illo sic reperto, ineffabili sunt referti gaudio. Ibidem in Dei laudibus moram protrahentes diuturnam, per novem videlicet annos, locum etiam diligenter perscrutantes, figuram nostræ redemptionis aliaque signa manifesta repererunt: quibus bene cognoverunt quod Christiani prius locum inhabitaverant, postea cœlesti perpendentes oraculo, quod Dominus ipsum locum præ cæteris Britanniæ specialiter elegerit, ad nomen gloriosæ genitricis suæ ibidem invocandum. Omnem etiam narrationem in antiquis scriptis invenerunt, qualiter sanctis Apostolis per universum orbem dispersis, Sanctus Philippus Apostolus cum multitudine discipulorum in Franciam veniens duodecim ex ipsis Britanniam misit ad prædicandum. Qui prædictam Capellam angelica docti revelatione construxerunt, quam postmodum filius altissimi in honorem suæ matris dedicavit; ipsisque XII, tres Reges, licet pagani, XII portiones terræ dederunt ad eorum sustentationem. Insuper gesta eorum scripta invenerunt, ideoque locum ipsum præ cæteris dilexerunt, qui etiam in memoriam primorum XII, ex suis XII elegerunt, & in præfata Insula, Rege Lucio consentiente, habitare fecerunt. Qui postea in diversis locis sicut anachoritæ manserunt ibidem, in eisdem videlicet locis, in quibus primi XII primitus habitaverunt. In vetustam tamen Ecclesiam, ad Divina obsequia devotius complenda, crebro convenerunt quotidie, & sicut tres Reges pagani dictam insulam cum adjacentiis suis, XII primis Christi discipulis dudum concesserant, ita prædicti Phaganus & Deruvianus istis XII sociis, & aliis in posterum secuturis, ab eodem Rege Lucio liberam eamdem confirmari impetrabant: sic autem multi aliis succedentes, semper tamen in numero duodenario, per multa annorum curricula, usque ad adventum sancti Patricii Hiberniensium Apostoli, in memorata Insula permanserunt. Huic etiam Ecclesiæ sic repertæ aliud addiderunt sancti neophytæ opere lapideo oratorium, quod Christo sanctisque Apostolis Petro & Paulo dedicaverunt. Horum ergo restaurata fuit operâ vetusta Sanctæ Mariæ in Glastonia Ecclesia, sicut fidelis per succidua secula non tacuit antiquitas. Sunt & illæ non exiguæ fidei litteræ apud Sanctum Edmundum repertæ, quod hanc Sanctissimam Ecclesiam Glastoniæ non fecerunt aliorum hominum manus, sed ipsi discipuli Christi eam ædificaverunt, mittente scilicet Sancto Philippo Apostolo, ut præmissum est: nec abhorret à vero, ut præmissum est, quia si Philippus Apostolus Gallis prædicavit, sicut Freculfus libro 2° cap. 4° dicit, potest credi quod etiam trans oceanum sermonis semina jecit.

Quomodo monachus quidam de Sancto Dionysio De Glastonia Referebat.

AD Comprobandam antiquitatem Ecclesiæ, de qua præfati sumus, paulùlum digrediamur. Monachus quidam Glastoniæ Godefridus nomine, de cujus Epistola & hoc & quod subjungemus capitulum assumpsimus, tempore hoc Blesensis Abbatis Glastoniæ, cum in pago Parisiacensi apud sanctum Dionysium moraretur, senior quidam ex Monachis interrogavit eum quo genus unde domo? Respondit, Normannus, Britanniæ Monasterii, quod Glastingeta dicitur, monachus. Pape inquit, an adhuc stat

ſtat illa perpetuæ virginis & miſericordiæ matris vetuſta eccleſia? ſtat inquit. Tum ille lepido attactu caput Godefridi Glaſtonienſis demulcens, diu ſilentio ſuſpenſum tenuit, ac ſic demum ora reſolvit; hæc glorioſiſſiſui martyris eccleſia, & illa de qua te aſſeris, eandem privilegii dignitatem habent, iſta in Gallia, illa in Britannia uno eodem tempore exortæ, à ſummo & magno pontifice conſecratæ, uno tamen gradu illa ſupereminet, Roma etenim ſecunda vocatur: cumque ab ore viri penderet, ille cui provincia ſuſcipiendorum fratrum erat commiſſa, invitos ab invicem non reviſuros ſeparavit, ſed hic hactenus.

Quomodo multitudo popularis primitus Glaſtoniam Inhabitaverit.

DEſcriptis fundatione, dedicatione, ac poſtea inventione hujus oratorii, reſtat apponere qualiter hæc inſula à multitudine fuit inhabitata. Legitur in antiquis Britonum geſtis, quod à Boreali Britanniæ parte venerunt in occidentem duodecim fratres, & tenuerunt plurimas Regiones, Venedociam, Demetiam, Buthir, Kedweli, quas proavus eorum Cuneda tenuerat: nomina eorum fratrum inferius annotantur, Ludnertb, Morgen, Catgur, Cathmor, Merguid, Morvined, Morehel, Morcant, Boten, Morgen, Mortineil, Glaſteing. Hic eſt ille Glaſteing, qui per mediterraneos anglos, ſecus villam quæ dicitur Eſcebtiorne, ſcrofam ſuam uſque ad Wellis, & à Wellis per inviam & aquoſam viam, quæ Sugewege, id eſt, *Scrofæ via*, dicitur, ſequens porcellos ſuos, juxta eccleſiam de qua nobis ſermo eſt, lactentem ſub malo invenit, unde uſque ad nos emanavit, quod mala mali illius *Ealdcyrcenes epple*, id eſt, veteris Eccleſiæ poma vocantur: ſus quoque ealdecyre ſuge idcirco nominabatur, quæ cum cæteræ ſues quatuor pedes habeant, mirum dictu, iſta habuit octo. Hic igitur Glaſteing, poſtquam inſulam illam ingreſſus, eam multimodis bonis vidit affluentem, cum omni familia ſua in ea venit habitare, curſumque vitæ ſuæ ibidem peregit. Ex ejus progenie & familia ei ſuccedente locus ille primitus dicitur populatus, hæc de antiquis Britonum libris ſunt.

De diverſis nominibus ejuſdem Inſulæ.

HÆc itaque inſula primo Yniſwytrin à Britonibus dicta, demum ab Anglis terram ſibi ſubjugantibus, interpretato priore vocabulo, dicta eſt ſua lingua Glaſtynbiry, vel de Glaſteing, de quo præmiſimus etiam, inſula Avallonia celebriter nominatur, cujus vocabuli hæc fuit origo. Supradictum eſt quod Glaſteing ſcrofam ſuam ſub arbore pomifera juxta vetuſtam eccleſiam invenit, ubi quia primum adveniens poma in partibus illis rariſſima reperit, inſulam Avalloniæ ſua lingua, id eſt, inſulam pomorum nominavit; Avalla enim Britonice poma interpretatur latine, vel cognominatur de quodam Avalloc, qui ibidem cum ſuis filiabus, propter loci ſecretum, fertur inhabitaſſe.

Quanta devotione diverſi Sancti illuc advenerint.

ECcleſia de qua ſane loquimur, quæ pro antiquitate ſui celebriter ab Anglis vetuſta dicitur, primo vergea, neſcio quid Divinæ ſanctitatis jam inde à principio redoluit ſpiravitque in omnem patriam, quamvis ex deformi grandis reverentia cultu, hinc confluentium illuc populorum totis callibus undæ, hinc opulentorum depoſita pompa conventus, hinc religioſorum & litteratorum frequens perendinatio.

De

erant ab Eleutherio Papa, qui eos miserat, decem annos indulgentiæ. Et ego frater Patricius à piæ memoriæ Celestino Papa duodecim annos tempore meo acquisivi. Post multum vero temporis, assumpto mecum Wellia confratre meo, per condensitatem Sylvæ cum magna difficultate conscendimus acumen montis, qui eminet in eadem insula. Quo cum pervenissemus, aperuit oratorium unum vetustum & fere dirutum, habile tamen devotioni Christianæ, &, prout mihi videbatur, à Deo electum. Quod cum ingressi essemus, tanta odoris suavitate replebamur, uti in paradisi amœnitate positos nos crederemus. Egredientes igitur & reingredientes, locumque diligentius perscrutantes invenimus volumen unum, in quo scripti actus erant Apostolorum, pariter cum actis & gestis Sanctorum Phagani & Deruviani, ex magna parte consumptum, in cujus tamen fine voluminis invenimus scripturam, quæ dicebat quod prædicti Sancti Phaganus & Deruviamus, per revelationem Domini nostri Jesu Christi, idem oratorium ædificarunt in honore Sancti Michaelis Archangeli, quatinus ibi ab hominibus haberet honorem, qui homines in perpetuos honores, jubente Deo, est Introducturus. At cum delectaret nos illa scriptura, nitebamur eam ad finem legere. Dicebat enim eadem scriptura, quod venerandi Phaganus & Deruvianus moram ibi fecerunt per novem annos, & quod ipsi etiam perquisierant triginta annorum indulgentiam omnibus Christicolis, locum ipsum ob honorem beati Michaelis pia voluntate visitantibus. Invento ergo tanto Divinæ bonitatis thesauro, Ego & frater Wellias tribus mensibus jejunavimus, orationibus vacantes & vigiliis, Dæmonibusque & belluis multiformiter apparentibus imperantes. Quadam autem nocte cum me sopori dedissem, apparuit mihi Dominus Jesus in visu, dicens, Patrici serve meus, scias me elegisse locum istum ad honorem nominis mei, & ut hic honoranter invocent adjutorium Archangeli mei Michaelis; & hoc tibi signum & fratribus tuis, quatinus & ipsi credant; Brachium tuum sinistrum arescet, donec quæ vidisti annunciaveris fratribus tuis, qui in cella sunt inferiori, & denuo huc redieris. Et factum est ita. Ab illo die statuimus duos fratres in perpetuum ibi, nisi pastores futuri ob justam causam aliter decreverint. Arnulfo autem & Ogmar Ybernicis fratribus, qui mecum venerant de Ybernia, pro eo quod ad exhortationem meam apud dictum humiliter oratorium manere cœperunt, præsentem paginam commisi, aliam similem in archa Sanctæ Mariæ retinens in monimentum posteris. Et Ego Patricius, per consilium fratrum meorum, omnibus qui silvam ex omni parte præfati montis in securi & ascia pia intentione dejecerint, ut facilior paretur aditus Christianis, Ecclesiam Beatæ perpetuæque virginis piæ visitaturis, & oratorium prædictum, centum dies veniæ concedo.

Hæc autem ita veraciter se habere, testimonio scripturæ vetustissimæ similis, cum relationibus seniorum comprobavimus. Hic itaque Sanctus supra memoratus, qui & Ybernienſium Apostolus, & in insula Avalloniæ Abbas primus, postquam prædictos fratres regularibus disciplinis convenienter informaverat, & eundem locum terris, possessionibus, de dono Regum ac aliorum principum competenter ditaverat, post aliqnos annos decursos naturæ cessit, & sepulturam Angelo demonstrante, flammaque ingenti de eodem loco, cunctis videntibus qui aderant, erumpente, in vetusta Ecclesia à dextra altaris promeruit.

De excessu Sancti Patricii.

EXcessit ergo Patricius anno ætatis suæ C. XI°. Incarnationis vero Domini CCCC LXXII, qui fuit annus, ex quo in Yberniam missus est, XLVII. Siquidem anno Domini CCC LXI°. in lucem venit, & anno Domini CCCC XXV, à Cœlestino Papa in Yberniam missus fuit, hic fuit annus ætatis suæ LXIIII. E anno Domini CCCC XXXIII, Ybernicos ad fidem Christi Convertit. Demum Britanniam reversus, in optima conversatione XXXIX annos in insula Avalloniæ permansit; requievit autem in vetusta Elclesia, à dextro latere altaris, per multorum annorum curricula, videlicet DCC & decem an-

nos, usque ad combustionem ejusdem Ecclesiæ. Corpus vero suum in pyramide saxea fuit collocatum juxta altare, versus austrum, quam pro veneratione ejusdem Sancti, auro & argento postea nobiliter vestivit domesticorum diligentia.

Visio de Sancto Patricio.

CUm autem longe post obitum Beati Patricii frequens quæstio esset, utrum ibi monachus & Abbas fuerit, omnem scrupulum absolvit visio cujusdam fratris, qui post obitum beati viri, nutante memoria utrum ibi monachus & Abbas fuerit, cum de hoc frequens verteretur quæstio, tali confirmatus est oraculo. Resolutus vero in soporem, visus est audire quendam legentem post multa ejus Miracula hæc verba, *hic igitur Metropolitani pallii decoratus est Sanctitate. Postmodum vero hic Monachus & Abbas factus est.* Adjecit etiam, ut non integre credenti, litteris aureis quod dixerat scriptum ostenderet.

De Sancto Indracto & de Sancta Brigida.

HInc Ybernienſibus mos inolitus, ad exosculandas patroni reliquias locum frequentare. Unde & Sanctum Indractum & beatam Brigidam, illius terræ non obscuros incolas, illuc olim commeasse celeberrimus sermo est. Brigidam quidem, quæ anno Domini CCCC LXXXVIII°. illuc venerat, post aliquantulam moram, quam in insula, quæ dicitur Beokery, fecerat, domum reversam, relictis ibidem quibusdam insigniis suis, videlicet pera, monili, nola, & textrilibus armis, quæ ibidem ad ejus memoriam reservantur; Indractum vero cum sociis ibidem martyrizatum, & sepultum, sicut alias stilus noster non tacuit. Postea per Ynam Regem de loco martyrii in Glastoniensem translatum Ecclesiam,

De Sancto Benigno.

ANno Domini CCCC. LX°. Sanctus Benignus venit Glastoniam. Hic Discipulus Sancti Patricii, & Successor in Episcopatu ejus tertius in Ybernia fuit, quemadmodum eorum gesta testantur. Hic igitur, Angelo monente, patriam pontificiique dignitatem ex voto deserens, voluntaria peregrinatione suscepta, Glastoniam Deo duce pervenit, ubi & Sanctum Patricium invenit. Quantæ autem apud Deum gratiæ fuere, multis patet virtutum indiciis. Hoc etiam testantur ejus insignia apud Fernigemere, data ejus precibus aqua largissima, & ex ejus baculo arido ingens arbor virens & frondifera. Hic itaque post immensos agones in dicta insula beato fine quievit, ac post multorum curricula annorum, id est, anno Domini nongentesimo primo, Glastoniam honorifice translatus est.

De Sancto Columkilla.

ANno Domini D. IIII. Sanctus Columkilla venit Glastoniam. Quidam affirmant hunc Sanctum vitæ suæ cursum ibidem consummasse, sed utrum sic, aut inde repatriaverit, non diffinio.

De

De Sancto David Archiepiscopo.

JAm vero quanti eum locum penderit magnus ille David Menevensium Archiepiscopus, celebrius est quam ut nostro indigeat illustrari relatu. Is antiquitatem & sanctitudinem Ecclesiæ Divino comprobavit oraculo. Dedicationi enim ejus intendens cum Episcopis septem, quorum primas erat, ad locum venit; paratis autem omnibus quæ officii usus exposceret, nocte præcessura, ut putabat, festivitatem somno indulsit: omnes ergo sensus in quietem solutus vidit Dominum Jesum assistere, causam adventus blande sciscitantem, quam cum ille incunctatus aperuisset, revocavit eum à sententia Dominus hoc dicto. Dedicatam à se dudum Ecclesiam in honore suæ matris, iteratione humana Sacramentum temerari non oportere, simulq; cum dicto volam digito terebrare visus hæc subjicit, hoc haberet signum, repeti non debere quod ipse anticipasset facere. Sed quia intentionis illius non tam fuerit audacia quam devotio, pœnam non prolongandam. Denique mane futuro, cum in missa per ipsum & cum ipso & in ipso dicturus esset, plenum ei salutis vigorem refundendum; his terroribus antistes somno excussus, sicut tunc sanie ulcerosa impalluit, sic postea Philosophiæ veritati applausit: sed ne nihil videretur egisse, aliam Ecclesiam citato fecit & dedicavit opere.

De Reliquiis Sancti David.

EXcessit autem hic Sanctus Deo dignus anno Domini DXLVI. Quidam sane affirmant, reliquias de hoc Sancto & incomparabili viro cum beato Patricio, in vetusta Ecclesia fuisse collocatas, & Walenses orationum frequentatione, & multiplici sermone, id proculdubio astruunt & corroborant, illud in medium proferentes, Bernardum Episcopum Rosinæ vallis, ibidem semel & secundo reliquias Pergei Sancti quæsisse, & multis reclamantibus non invenisse. Sed qualiter de Rosina valle usque ad Glastoniam dictæ reliquiæ translatæ fuerunt subjungemus. Quædam matrona nomine Ælswitha, tempore Edgari regis, prædictas reliquias acquisivit per quemdam cognatum suum, qui tunc temporis fuit Episcopus apud Rosinam vallem, quando tota terra illa ita vastata erat, ut vix aliquis homo illic inveniretur, nisi paucæ fœminæ, & etiam in raris locis, & eas Glastoniæ contulit.

De Reliquiis a Guallia Glastoniam translatis.

TEstes sunt Walenses religiosi terræ illius, qui ea tempestate plurima corpora Sanctorum, & reliquias, Romam ituri secum Glastoniam detulerunt, & itinerando proficiscentes dimiserunt ibidem. Facta est hæc translatio anno post mortem ejusdem CCCC XX, incarnationis Dominicæ nongentesimo LXVI°.

De Sanctitate & dignitate Glastoniensis Ecclesiæ.

ESt ergo Glastoniensis Ecclesia omnium, quas quidem noverim, antiquissima in Anglia. Inde quia cognomen sortita, in ea, præter Beatum Patricium, & alios, de quibus superius dixi, multorum Sanctorum corporales servantur exuviæ, nec à beatorum cineribus vacat ullus sani ambitus, adeo pavimentum lapide constratum, adeo altaris latera, ipsumque altare supra & infra, reliquiis confertissimis aggeruntur. Merito

Pp 2 rito

rito ergo dicitur cœleste in terris Sanctuarium, tot Sanctorum reconditorium. Quam felices, Deus bone, habitatores, quos ipsa loci reverentia ad morum compositionem invitat, nullum de his crediderim deperire cœlo, quos corporibus egressos tantorum patronorum excipit laus vel excusatio. Ubi autem notare licet in pavimento, vel per triangulum, vel per quadratum, lapides altrinsecus ex industria positos, ex plumbo sigillatos, sub quibus quidam arcani sacri contineri si credo, injuriam religioni non facio. Antiquitas & Sanctorum congeries excivit reverentiam loco, ut vix ibi quis noctu præsumat excubias agere, vix interdiu excrescens flegma projicere, illusoriæ fœditatis conscius, toto cohorreat corpore; nullus inter contiguum cimiterium, vel avem venatoriam advexit, vel quadrupedes induxit, qui sui vel rei possessæ indemnis abierit; ferro vel aqua examinandi, si orationem ibi deposuerint, omnes, quos præsens memoria complectitur, uno excepto, de salute sua tripudiarunt; si quis è vicino aliquod ædificium locandum putasset, quod obumbratione sua lucem invideret Ecclesiæ, patuit ruinæ; satisque constat hominem illius provinciæ nullum Sanctius vel crebrius juramentum habere, quam per veterem Ecclesiam, nihil magis vitantes metu celeris vindictæ quam perjurare. Labantem veritatem dictorum, quæ proposuimus, plurimorum veracissimorum hominum pro successu annorum fulciunt testimonia.

De Sancto Paulino Episcopo.

SEd ut ad propositum redeam, Sancti Patricii nativitas, quæ anno Dominicæ incarnationis CCCLXI°. fuit, adventum Beati Augustini in Britanniam ducentis triginta sex annis præcessit. Cujus prædicationis Commilitonem Paulinum, ex Archiepiscopo Eboracensi Rofensem Episcopum, asserit patrum traditio, Ecclesiæ contextum dudum, ut diximus, virgeæ, ligneo tabulatu induisse, & plumbo à summo usque deorsum cooperuisse. Egit nimirum prædicabilis viri solertia, ut nihil decederet Sanctitati, & plurimum accederet ornatui. Et certe solet ecclesiarum cultus augustior quamlibet brutas mentes ad orandum illicere, quamlibet cervicositatem ad supplicandum inflectere.

De translatione Indracti ac sociorum ejus.

ALiquantis autem annis elapsis, per Ynam regem Westsaxonum Divinæ visionis compotem, martyris Indracti & sociorum ejus corpora de loco martyrii translata, & in eadem Ecclesia tumulata sunt. Ipsius quidem in lapidea pyramide ad sinistrum altaris, cæterorum in pavimento, prout vel casus tulit, vel industria locavit.

De Reliquiis a Terra Northanimbrorum usque Glastoniam translatis.

ITem multo post tempore, infestantibus Danis Northanimbriam, Tica earum precum Abbas, sub obtentu pacis à borea in occidentem commigrans, Glastoniam concessit, eamdemque Ecclesiam abbatis jure anno Dominicæ incarnationis septingentesimo LIV°. rexit. Multis vero annis aquilonaris regio piratarum patuit prædæ, cum interim aliæ partes Angliæ nihil suspicarent hostile. Attulit sane secum locupletes incolatus sui obsides, reliquias scilicet Aidani Lindisfarnensis Episcopi, corpora sanctorum Ceolfridi, Benedicti, Estrepini, Hetberti, Selgfridi Wiorensium abbatum, Bedæ Presbyteri, Hebbæ, Begæ, Borsili; item corpus Hildæ, abbatissæ

batissæ monasterii, quod quondam Strenesheallh, nunc Wyteby nuncupatur. Hæc igitur supra altare locatæ reliquiæ non parum reverentiæ loco adjecere. Idem porro Tica, cum valefecisset vitæ, in dextero angulo majoris Ecclesiæ, juxta introitum vetustæ, notabilem accepit sepulturam. Ea est & mole structuræ & arte celaturæ non ignobilis.

De diversis Reliquiis Glastoniæ repositis.

ET Quoniam Glastonia Insula multorum insignitur Sanctorum cineribus, præter supra enumeratos, libet paucorum ex multis annotare nomina, quorum corporales exuvias pro majori parte ibidem requiescere non dubitamus. Nam particulares reliquias Sanctorum illuc à Regibus & magnatibus collatas enumerare, in immensum esset volumen extendere, & in textis Evangeliorum annotantur. Prætermissis igitur suprамemoratis, videlicet XII Discipulis Sancti Philippi, Phagano & Deruviano, & eorum multis Discipulis Patricio, Indracto, Benigno, cum suis sociis, Gilda sapiente, Sancto David Menevense, & aliis, quos venerabilis Tica refertur illuc portasse; sciendum quod illic veraciter dicuntur requiescere Sanctus Paulinus Northanimbrorum Archiepiscopus, duo Innocentes à pio Rege Edgaro de Bethleem illuc translati, Sanctus Dunstanus pater magnificus, cujus translationem à Cantuaria ad Glastoniam subjungemus. Item Sanctus Idanus Episcopus, & Sanctus Ultanus Episcopus, frater beati Fursei, cujus gesta miranda leguntur. Illic & Sanctus Iltuit inter Walenses famosissimus, & Sanctus Besilius in ætate tenera martyrizatus; item reliquiæ Sancti Urbani papæ & martyris, ossa Sancti Anastasii martyris, ossa Sancti Cæsarii martyris, ossa Sancti Benigni martyris, ossa Sancti Melani Episcopi, & martyris. Ibi etiam requiescit Sancta Ealfleda regina, & Sancta Celryitha virgo, tota integra in carne & osse, sicut testantur qui eam viderunt, cum cilicio & sacro velamine non putrefactis. Illic etiam sunt ossa Sanctæ Batildis reginæ, & ossa Sanctæ Mamillæ virginis; insuper corpora Sanctarum Ursulæ, Dariæ, Crisante, Udiliæ, Mariæ, Marthæ, Luciæ, Lucei, Waleburbæ, Geretrudæ, & Ceciliæ; & præter Sanctos enumeratos ibidem sunt Sanctorum reliquiæ innumerabiles, de dono regum, principum, pontificum, & aliorum nobilium, quorum quædam nomina in antiquis Ecclesiæ libris annotantur: multæ etiam reliquiæ de terra Northanimbrorum, tempore guerræ eis à Danis illatæ. De Gualllia insuper tempore suæ persecutionis ad Glastoniam, quasi ad Sanctorum reconditorium, sunt delatæ. Et quamvis apud nos non sit eorum plena cognitio, cognitione tamen Divina & contemplatione plenius perfruuntur.

De Translatione Sancti Dunstani a Cantuaria ad Glastoniam.

JAm quia de aliis Sanctis mentionem fecimus, modum translationis Sancti Dunstani subjungemus. Anno ab incarnatione Domini MXII, regnante illustri rege Eadmundo, patria lingua Yrenefide nuncupato, advenientes Dani in orientales Angliæ plagas, totius Cantiæ fines in suam redigebant potestatem, à quibus multi propria dignitate privati, multi à patria eliminati, multi crudelissima sunt morte trucidati; sicque usque ad civitatem Londoniensem, nec gradui, nec ætati, vel sexui parcentes, homicidiis, rapinis, incendiis, Divina æque ut humana exterminabant. Hinc, ut de aliis taceam, venerandus Archiepiscopus Elfegus propriæ dignitatis est sede propulsus, prædia devastantur, possessiones diripiuntur, cætera sine fletu quis referat? proh dolor! ingressi sunt sceleratissimi metropolitanam Anglorum Ecclesiam, in religiosos famulos Christi irruentes, &, quod dictu horrendum est, à domo Dei singulos eliminantes, omniaque incendio consumente. Contigit iisdem

 temporibus

temporibus præfatum Regem Edmundum Glastoniam adventare, commoratusque illic aliquandiu, Brichredo Abbati, & fratribus ejusdem loci, tantæ captivitatis ex ordine retulit historiam, memorans eisdem Cantuariensem Ecclesiam incensam, & habitatoribus ac religione penitus viduatam. Quibus auditis Abbas, totaque congregatio ita sunt contristati, ac si singulorum animas gladius pertransiret. Inter cætera etiam eximii patris sui Dunstani virtutes præcelsas recitabant, qui, dum viveret, amplis possessionibus, donis, libertatibusque magnificis, &, quod pluris est, regularibus institutis Glastoniam mirifice insignivit. De his silere præter religionem existimantes, precibus uberrimis opem consiliumque regis similiter implorant, quatenus reliquias gloriosi viri ad loca transferrent Religiosa, ubi quondam religionis lacte nutritus ad tantas virtutes excreverat, ut non solum gregem Glastoniæ, sed & totius Angliæ provincias sua posset illustrare doctrina. Quibus auditis Rex eorum desideriis pio occurrens affectu, quod petierant celeri decrevit effectui mancipari. Nec mora, memoratus Abbas voti jam compos, quatuor ex suis commilitonibus hujus legationi injungit officium hoc modo, ut videlicet adjunctis sibi sociorum auxiliis Cantuariam properantes, ad Glastoniam ossa Sanctissimi transferrent Dunstani. Jussionem patris suscipiunt filii devotissime, paratisque tanto itineri necessariis, ac benedictione suscepta, injuncta sibi voluntate prosequuntur alatâ, de misericordia Dei, simulque ope dicti Sancti plurimum confisi. Iidem autem monachi Beato Dunstano in carne degenti dudum adhæserant, capellæ suæ complentes officium, qui etiam corpus ejus, anima in quietas sedes translata, sepulturæ tradiderunt; postea etiam cum successore suo Sancto, videlicet Ælfego Archiepiscopo, usque ad ejusdem commanentes martyrium. Complacuit namque præfatis pontificibus, de cœtu monachili Glastoniensi Collaterales individuos habere, tum propter prærogativam caritatis, qua nutriculam amplectebantur, præcipue tum ut eorum familiari contubernio exemplariter inflammati, à priori vita, quam cum eis agere solebant cœnobio, nec deviarent. Fratrum autem ipsorum nomina hæc fuerunt, Sebirchtus, Ethelbuthtus, Bursius, Adelwordus cognomento Quadrans. Igitur memorati fratres Cantuariam venientes, locum, sicut à Rege audierant, omni habitatore nudatum inveniunt. Et continuo Sepulchrum Sanctissimi viri adeunt à se optime recognitum, utpote qui eundem in mausoleo locaverant. Quo aperto, ossa Sancti Dunstani super aurum & topazium pretiosa reperiunt, carne tam diuturni temporis spatio resoluta, repertaque, reverentia qua decebat, nec sine lacrymis, recolligunt. Annulum etiam digito Sancti, cum sepulturæ traderetur, impositum, quem & ipse ætate teneriori fecisse dicitur, recognoscunt. Patratis ergo omnibus, pro quibus venerant, prosperatori itineris sui gratias rependentes immensas, Glastoniam revertuntur, cum gaudio pretiosissimas reliquias secum deportantes, quibus reversis, cum quanta omnium lætitia, præcipue monachorum, fuerint recepti, aptius perpendit legentis caritas, quam scribentis evolvat facultas. Facta est autem hæc translatio anno Domini M.XII. Secundo videlicet anno post interfectionem Sancti Elfegi Archiepiscopi, XXIIII°. anno post dormitionem Sancti Dunstani.

Qualiter Reliquiæ Sancti Dunstani sub terra Recondebantur.

HIs ita patratis, immensis Dei beneficiis fratres refocillati, crebris insistebant collocutionibus, tractantes, qualiter memoratum thesaurum tutiori custodiæ mandarent; non immerito formidantes, ne hostili rabie sedata, Cantuariensique Ecclesia in pristinum statum reformata, Archiepiscopi

chiepiscopi authoritate potentiaque præminens, easdem sibi ablatas revocaret reliquias. Et sic quanto beatiores fuerant ipsarum acquisitione, tanto miseriores fierent posteriori privatione. Communicato demum consilio decreverunt, ut duo ex fratribus senioribus in commissis sibi arcanis fideliores, loco secretiori ossa sanctissima absconderent, nullique, quoad viverent, tanti secreti cognitionem participarent, sed tamen in extremis laborantes, locum alicui fratrum maturiori & sapientiori designarent, qui similiter in mortis articulo alicui, sicut & sibi fiebat, rem patefaceret. Ita ut currente tempore, propter varios eventus, locus idem permaneret omnibus incognitus, uno duntaxat conscio veritatis, quousque placeret Altissimo ut lux non lateret sub modio, sed super candelabrum posita luceret omnibus in domo Dei existentibus. Consilium igitur sic initum duo fratres ad hoc electi ducunt ad effectum. Locellum namque ligneum ad hoc satis decenter compositum interius depingunt, ac in dextro latere locelli sed cum titulo, in sinistro vero & cum titulo inscribunt, quibus litteris nomen Sancti Dunstani innuere volebant. Inserentes igitur præfatas reliquias in locellum, sub lapide ad hoc exciso recondunt in majori & vetusta Ecclesia, secus aquam benedictam, in dextra parte introitus, Monachorum omnibus aliis locum penitus ignorantibus. Ibidem igitur centum & septuaginta duobus annis latebat absconditus, unius tantum cognitioni successim modo præscripto commissus.

Qualiter eædem Reliquiæ Iterum Inveniebantur.

PRocedente vero tempore, cum adhuc idem Sanctus in loco lateret subterraneo, erat ibidem monachus quidam Johannes Canan nomine, ævo maturus, animo sagacissimus, antiqua monasterii notissima habens statuta, cujus etiam notitiæ non falsa fratrum opinio hujus arcani scientiam testabatur successiva relatione fuisse commissam, hujus custodiæ deputatus erat frater quidam Johannes de Watelege, dictus tam ætate quam conversione tener, quem ob bonæ indolis florem senior nimio mentis amplectebatur affectu. Is à sociis suis incitatus magistrum suum, licet diutius renitentem, precibus uberrimis, blanditiis quoque interfertis, sollicitabat ut locum tanti thesauri conscium sibi demonstraret. Demum crebris precum blandimentis emollitus, quadam die puero more solito sciscitante, senior in hæc verba linguam resolvit. *Fili mi dilectissime, non ingredieris Ecclesiam aqua benedicta te aspersurus, quin lapidem vestibus tuis contingas, sub quo reconduntur quæ requiris: sed de his amplius nihil me pulses, sed audita mente tacitâ sagacique pertracta.* Puero igitur hæc dicta oblivionis velo nequaquam obducente, senior post dies suos expletos in fata concessit. Post cujus obitum, quæ dicebantur ab eo in tenebris prædicabantur supra tecta, & in communem devenerunt cognitionem, omnibus tamen de sermonis ambiguitate titubantibus, torporeque nimio frigescentibus, nullus experientiæ manum apposuit, qua tantæ dubietatis nodum absolveret. Post modici temporis curriculum Glastoniæ cœnobium invasit incendium, quod non solum Ecclesiam cæteraque ædificia, sed ejusdem ornamenta, thesauros, & quod pluris est, reliquias pro magna parte consumpsit. Cæterum dolores incendio tali causatos non est nostrum hîc describere; quia nec circa hoc nostra versatur intentio: Monachi tamen suo mœrori solatium quærentes, pauca quæ flamma reliquit, maxime de reliquiis recolligebant. Tandem de Sancto Dunstano solliciti, ea quæ de eo Johannes Canan & postea Johannes de Watelege, ut prænotavimus, protulerant, ad memoriam reducta proferunt in commune. Paucis itaque diebus emensis, duo fratres in hoc cæteris animosiores, Ricardus videlicet de Canton, & Radulphus Foc ad locum per Johannem dudum præ-

præsignatum pari gradiuntur affectu: quem diligentius indagantes, lapidem, prout dudum audierant, reperiunt; quem revolventes, locellum ligneum, ferrea compagine undique consolidatum, subtus aspiciunt: convocatis igitur Priore totaliq; conventu thecam aperientes, Sacratissima beati Dunstani ossa reperiunt, simulque annulum suum, super quoddam os digiti sui, & ad omnem ambiguitatis nodum absolvendum, picturam vident intrinsecus; & S. cum titulo in dextra parte locelli; D. cum titulo in sinistra, nomen Sancti Dunstani ibidem locati exprimentia. Veritate igitur relationis Johannis Canan manifeste comprobata, monachi de inventione reliquiarum desideratissimarum, post priorem refocillati miseriam, easdem læti suscipiunt, ac in scrinio auro & argento decenter vestito reponunt, ea reverentia & devotione, quibus decebat, associantes eisdem humerum cum brachio Sancti Oswaldi regis & Martyris. Gaudeat ergo Glastoniæ Ecclesia tanti munita patroni præsentia, per cujus intercessiones & merita, Deus ibidem sua non cessat operari magnalia, mortuis vitam, infirmis omnimodis sanitatem, creberrime restituendo, frequenter etiam brutis in plurimis periculis subveniendo.

De venerabili Cruce quæ quondam locuta est.

IN Ecclesia Glastoniæ est quædam crux, merito venerabilis, auro & argento cooperta, quæ quondam locuta est. Imo verius spiritus Sanctus in ea cum quodam monacho illius loci, Aylsi nomine, hoc modo; cum idem monachus, per eandem crucem sicut & per altaria transiens, nequaquam debita reverentia se inclinaret, secundum regularem disciplinam, se tandem quadam vice per eam transitum faciens inclinavit; Crux igitur, in vocem quasi debitis organis formatam erumpens, sic ait, *Nuto late Aylsi, Nuto late Aylsi,* qui Divina voce percussus statim corruens expiravit.

De alia Cruce de qua cecidit Diadema.

EST etiam ibidem alia crux antiquissima, quæ olim in refectorio stare consuevit; de hac ferunt, quod cum die quadam Edgarus Rex & Dunstanus Archiepiscopus ad mensam sederent, in refectorio cogitationibus Dininæ voluntati contrariis in cor Regis ascendentibus; mirum dictu! imago Dominica ligno crucis affixa, toto se corpore excussit, ita ut motus impetu Diadema ejus inter Regem & Archiepiscopum caderet. Quid hoc portenderet confessio Regis manifestavit. Inquisitus enim Rex à Sancto Dunstano, quid tunc cogitaret, aut quid se acturum fore disponeret, fatebatur quæ eadem hora cogitavit, ut monachis ad alium locum translatis, illic moniales aggregaret. Increpatus igitur reverenter ab Archiepiscopo, dicente hoc Divinæ voluntati contrarium, Rex tale propositum revocavit in irritum.

De Cruce Vulnerata.

EST ibidem tertia crux cæteris minor, populo tamen celebrior, ab antiquo auro argentoque vestita, de qua olim ex percussione sagittæ sanguis plurimus virtute Divina profluxit, quod qualiter evenerit, alias scriptum non tacebit.

De quadam Imagine Beatæ Mariæ.

EST etiam ibi Imago beatæ Mariæ; Cum ignis ingens olim circumdans pallas, & omnia altaris ornamenta consumeret, ipsam non tetigit, nec etiam peplum capiti ejus appensum. In facie tamen ipsius, pro vapore ignis, vesicæ quasi in homine vivente surgentes, Divinam testabantur virtutem, & per multum temporis intuentibus apparebant.

De Altari Sancti David, quod dicitur vulgo Saphirus.

LEgitur in vita Sancti David Menevensis Archiepiscopi, quod cum idem Sanctus in Rosina valle monasterio, quod ipse construxerat, multis fratribus in Abbatis officio ministraret, nocte quadam, Angelus ei affuit dicens, *crastina die præcingens & calceans te, Jerusalem usque proficiscere. Sed & duos tibi familiares, & probitate notos, videlicet Eliud & Paternum, itineris hujus comites habebis, qui ad condictum, quod tibi modo ostendo, crastino convenient.* Sanctus autem nihil moratus, dispositis cellulæ utilitatibus, accepta fratrum benedictione, primo mane iter aggrediens pervenit ad condictum, promissos fratres reperit. Igitur pariter intrarant viam non fastu circumdati satellitum, sed unitate locupletes animorum, qualis eorum Dominus, qualis & minister. Venientibus autem eisdem in externas provincias, Sanctus David ita linguarum gratia ditatus est, ne inter barbaros interprete egerent. Appropinquantibus demum ad locum optatum, nocte præcedenti eorum adventum, Patriarchæ Ierosolymitano Angelus apparuit, dicens; tres ab occidentis finibus viri Catholici adveniunt, quos cum gaudio & Hospitalitatis gratia suscipiens, mihi in Episcopos congregabis, Patriarcha vero Divinæ visionis compos, advenientibus Sanctis, imperata lætus exsequebatur. Quibus consecratis, ait Patriarcha, Judæorum potestas invalescit in Christianos, nosque commoventes fidem repellunt, petite itaque, & ad prædicationem singulis diebus procedite, ut eorum violentia confutata quiescat, noscens fidem Christianam occidentis finibus divulgatam, ac ultimis terræ extremitatibus decantatam. Obediunt imperio prædicationi insistentes, acceptaque sua prædicatione infideles convertunt, infirmos roborant, perfectisque omnibus repatriare disponunt. Tunc Patriarcha venerabilem patrem Dewy quatuor muneribus ditavit, altari scilicet consecrato, in quo Dominicum corpus sacrabat, quod & innumeris pollet vitutibus, insigni etiam nola, baculo, & tunica ex auro texta, quæ omnia gloriosis prædicatur corusca miraculis. Sed quia, inquit Patriarcha, hæc itinerantibus nobis essent onerosa, cum ad vestra veneritis, ea vobis transmittam. Valedicto igitur Patriarcha, ad sua demum perveniunt, Sancti viri promissum expectantes. Accipiunt tandem munera per Angelos sibi destinata. Dewy in Monasterio, quod dicitur Langemelech, Paternus & Eliud in suis monasteriis. Inde ea vulgus vocat è cœlo venientia. Sanctus autem David, cum tam pretiosi thesauri post se custodire gestiret, habere dignissimum eundem lapidem Ecclesiæ Glastoniæ adhuc vivens delegavit, quia ob loci venerandam antiquitatem, & Sancti Patricii præcipue, aliorumque Sanctorum reliquias ibidem reconditas, miro amplectebatur affectu, ut gesta sua legentibus multis claret argumentis: ostenditur autem adhuc memoratum altare in Glastoniensi Ecclesia, in memoriam dicti Sancti, non humana reservatum industria, sed Divina providentia, quæ inter innumeros rerum turbines, inter regum regnorumque mutationes, inter gravissimas guerrarum procellas, omnibus aliis pene sublatis, ejusdem subreptione avidas hostium manus jugiter contraxit; cassula autem in qua eundem lapidem suscepit Beatus David, adhuc in Episco-

pali ſede ejuſdem condigno reſervatur honore. Cum vero ſæpe dictus lapis olim metu guerræ multo tempore latuiſſet abſconditus, omnibus loci neſciis, piæ recordationis Henricus Wintonienſis Epiſcopus, & Abbas Glaſtoniæ, eundem in quodam hoſtio Eccleſiæ beatæ Mariæ reperit, ac auro & argento, & lapidibus pretioſis, ſicut adhuc apparet, magnifice decoravit.

De Nobilibus Glaſtoniæ Sepultis.

QUantum autem Glaſtoniæ Eccleſia fuerit etiam primatibus patriæ venerabilis, & ad ſepulturam deſiderabilis, ut ibi potiſſimum, ſub protectione Dei genitricis, operirentur diem reſurrectionis, multa ſunt indicio quibus pro cautela faſtidii abſtineo, prætermitto de Arturo inclyto rege Britonum, in cimeterio Monachorum inter duas Pyramides cum ſua conjuge tumulato, de multis etiam Britonum principibus. Prætermitto etiam de Kenwino in una pyramide locato. Inſuper tumulos regum, Edmundi ſenioris in turri ad dexteram. Edmundi minoris ante magnum altare. Edgari prius in capitulo ante introitum Eccleſiæ, modo in ſcrinio, quod etiam de martyre ſuperbit Vincentio, de quibus ſiſe locus dederit, non me iſta fruſtra ſuſcepiſſe cauſabitur poſteritas. Taceo & Epiſcoporum ſepulchra Brithuvii, & Brithuvioldi, quæ porticum aquilonarem ad Sanctum Johannem Baptiſtam uberem inſigniunt, Livingi etiam & Seifridi Epiſcoporum, Alfari, Adthelſtani, Athelwini, Delnoti ducum; quorum videlicet ducum, quilibet centùm libratas terræ cum multis aliis bonis contulit Glaſtoniæ.

De Duabus Pyramidibus.

ILlud quod clam pene omnibus eſt libenter prædicarem, ſi veritatem exculpere poſſem, quid illæ pyramides ſibi velint, quæ aliquantis pedibus ab Eccleſia vetuſta poſitæ cimeterium monachorum prætexunt: procerior ſane & propinquior Eccleſiæ habet quinque tabulatus, & altitudinem XXVI pedum; hæc præ nimia vetuſtate, etſi ruinam minetur, habet tamen antiquitatis nonnulla Spectacula, quæ plane poſſunt legi, licet non plene poſſint intelligi. In ſuperiori vero tabulatu eſt imago pontificali ſcemate facta. In ſecundo imago regiam prætendens pompam, & litteræ, Her, Sexi, & Bliſyer. In tertio nihilominus nomina, Wemereſt, Bantomp, Pinepegn. In quarto Hats Pulfred, & Eanfled. In quinto qui & inferior eſt, imago, & hæc ſcriptura, Logpor, Peſlicas, & Bregden, Spelpes, Hyin Gendes, Bern. Altera vero pyramis habet XVIII pedes, & quatuor tabulatus, in quibus hæc leguntur, Hedde Epiſcopus, & Bregored, & Beorward. Quid hæc ſignificent non temere diffinio, ſed ex ſuſpicione colligo, eorum interius in cavatis lapidibus contineri oſſa, quorum exterius leguntur nomina. Certe Logpor is pro certo aſſeritur eſſe, de cujus nomine Logperesbeorh dicebatur, qui nunc mons acutus dicitur. Bregden à quo Brentacnolle, qui nunc Brentamerſe dicitur. Beorwald nihilominus Abbas poſt Hemgiſelum, de quibus & de cæteris, qui occurrere poterunt, ex hinc liberiori campo exultabit oratio. Jam vero Abbatum ſeriem, & quid cuique eſt à quo rege ad uſus monaſterii delegatum ſit, ſermo explicare contendet.

De

De Regibus, Abbatibus, & aliis Fundatoribus Glastoniensis Ecclesiæ seriatim Expressis.

IN primis memorandum quod duodecim discipulis Sanctorum Philippi & Jacobi, anno Dominicæ incarnationis LXIII in Britanniam venientibus, tres Reges, licet pagani, XII portiones terræ contulerint; unde adhuc nomen XII hidarum perseverat. Deinde Sancti Phaganus & Deruvianus in Britanniam venientes, & eam fidei gratia illustrantes, à Rege Lucio per eosdem in Christo renato, insulam Avalloniæ cum suis adjacentiis confirmari obtinuerunt, XII fratribus ibidem institutis, ac aliis post eos instituendis. Successit post multum tempus beatus Patricius, qui adhuc fratres XII quasi heremiticam vitam agentes reperiens, eosdem vita cœnobiali informavit, & multis possessionibus, licet nobis incognitis, ut credi fas est, ditavit. Successit Sanctus Benignus; quis autem hic fuerit, & quomodo patria lingua dictus, non infacete exprimunt versus, qui in epitaphio Sepulchri ejus apud Ferremere scripti sunt.

Hoc patris in lapide Beonnæ sunt ossa locata.
Qui pater extiterat Monachorum hic tempore prisco,
Hunc fore Patricii dudum fortasse ministrum,
Fantur Hybernigenæ, & Beonnam de nomine dicunt.

Successerunt ibidem plures de natione Britonum Abbates, quorum tam nomina, quam gesta, & memoriam, oblivionis nubilo obducens delevit antiquitas, ipsam tamen Ecclesiam apud magnates Britonum in maxima fuisse veneratione, ostendunt eorum exuviæ ibidem requiescentes. Trium tantum horum Abbatum nomina rerum præteritarum recordatrix manifestat pictura, quæ sunt Worgret, Lademund, Bregored, sed de his postea.

De Illustri Arturo.

LEgitur in gestis illustrissimi regis Arturi, quod cum in quadam festivitate natalis Domini apud Karlium, strenuissimum adolescentem, filium scilicet Regis Nuth dictum Ider, insigniis militaribus decorasset, & eundem experiendi causa in montem Ranarum, nunc dictum Brentenol, ubi tres gigantes malefactis famosissimos esse didicerat, contra eosdem dimicaturum duxisset; idem Tiro Arturum & suos comites ignorantes præcedens, dictos gigantes fortiter aggressus, mira cæde trucidavit. Quibus peremptis Arturus adveniens, dictum Ider nimio labore deficientem, & sui omnino impotem in extasi collapsum inveniens, eundem quasi defunctum cum suis lamentabatur. Rediens ergo ad sua cum ineffabili tristitia, corpus quod exanime existimabat, ibidem reliquit, donec vehiculum ad illud reportandum illuc destinasset. Sese etiam necis ejus causam reputans, quia tardius ad auxilium ejus venerat, cum demum Glastoniam adveniret, ibidem quatuor viginti monachos pro anima ejusdem instituit, possessiones & territoria ad eorum sustentationem, aurum & argentum, calices & alia ornamenta Ecclesiastica largiens abundanter.

De Terra Ynefwitrin data Glaftoniæ, Tempore Anglorum ad fidem Converforum.

ANno Dominicæ Incarnationis fexcentefimo primo, Rex Domnoniæ terram, quæ appellatur Ynefwitrin, ad Ecclefiam vetuftam conceffit, quæ ibi fita eft, ob petitionem Worgret Abbatis, in quinque caffatis. Ego Mawron Epifcopus hanc cartam fcripfi. Ego Worgret ejufdem loci Abbas fubfcripfi. Quis ifte Rex fuerit fcedulæ vetuftas negat fcire. Veruntamen quod Britannus fuerit hinc prefumi poteft, quia Glaftonia lingua fua Ynefwitrin appellavit; Sic enim eam Britannice vocari apud eos conftat. Worgret autem Abbati, cujus nomen Britannicam barbariem redolet, fucceffit Lademund, & ei Bregoretd. Prælationis eorum tempora funt in obfcuro, fed nomina illorum & dignitates in majori Ecclefia, prodente fecus altare picturâ, funt in propatulo. Bregoredo fucceffit Berthwald.

De Kenwalchio Rege & Berthwaldo Abbate.

ANno Dominicæ incarnationis fexcentefimo feptuagefimo, Kenwald, qui & Kenwalchius, qui à Cerdicio feptimus apud Weftfaxones, & per beatum Birinum in Chriftum credidit, anno regni fui XXIX°, Berchwaldo Abbati, interveniente Theodoro Archiepifcopo, dedit Ferramere II hidas. Ego Theodoretus fubfcripfi. Dedit & idem Rex Beokerie, Godenie, Martynefie, & Andreyefie. Ifte Beorwald, tranfactis decem annis in regimine Glaftoniæ, Cantuarienfis Archiepifcopus fuit. Quare autem Glaftoniæ regimini, renitente Rege & illius Diœcefis Epifcopo, renunciaverit, in fequentibus palam erit.

De Kenwino Rege, qui Glaftoniam libertate donavit.

BErthwaldo Succeffit Hemgefel, qui XXV annis Glaftoniæ præfuit, huic, anno ab incarnatione Domini DCLXXVIII, Kenwinus Rex Glaftingai liberam ab omni fervitio conceffit VI Hidas, quem pro fua fideli converfatione, & Epifcopi Hedde, & Monachorum petitione, abbatem ibi conftituit: ea tamen conditione, quatinus fratres ejufdem loci habeant jus eligendi & conftituendi rectorem, juxta regulam Sancti Benedicti. *MUNECATONE*; *Et juxta Sylvam, inquit, quæ vocatur Cantucdun*, XXIII *Hidas, in Caric* XX *Hidas, & in Crucan* III *Hidas, ad fupplementum vitæ regularis in Monafterio Glaftingabiri, fub Divini timoris inftinctu, humiliter largitus fum, & cætera.* Hujus regis exuviæ in cimeterio monachorum, in pyramide quondam nobiliter exculpta requiefcunt.

De Baldredo Rege qui dedit Pennard & Muntagu.

ANno Dominicæ incarnationis DCLXXXI°. Baldred Rex. I. Penward Penger VI Hidas, Logpores-Beorh XVI Hidas, & capturam pifcium in Pedride Hemgillo Abbati, ad fupplementum honorabilis Ecclefiæ beatæ Mariæ, & Beati Patricii, quæ fita eft in Glaftingaburi, cum confenfu & licentia pontificis noftri Hedde, Kenwino etiam confentiente, dedit. Et poft aliquanta, *Ego Hedde Epifcopus hanc Cartulam confcripfi. Ego Aldelinus Abbas confenfi, & fubfcripfi eodem anno Hedde Epifcopus.*

De Leghe.

LAnctocacy vi hidas, Kenwino etiam & Baldredo consentientibus, dedit Glastoniam: quam donationem Cedvalla confirmavit, & propria manu, licet paganus, signum crucis expressit.

De glorioso Rege Ina, qui Glastoniam tam in donis quam privilegiis multipliciter honoravit.

NUnc quia serie annorum ducente ad Inam Regem Westsaxonum venimus, libet terras particulatim exprimere, quas idem eximius vir vetustæ Ecclesiæ in Glastoniam pia contulit liberalitate.

De Brente data per Inam.

ANno ab incarnatione Domini DCXX, Ina dedit Hemgisllo Abbati Brente x Hidas; quam terram Berthwald Abbas sponte propria deseruit, & sine nostra violentia, & sine expulsione, locum proprii Cœnobii dimisit, & contra interdictum & voluntatem pontificis nostri decessit. Idem Rex eidem Abbati in hæc verba privilegium concessit.

Parvum privilegium Regis Ine.

IN Nomine Domini nostri Jesu Christi, ego Ine Rex decreto & consilio præsulis nostri Aldelmi, simulque cunctorum Dei sacerdotum suggestione, & Monachorum petitione, qui in Parochia West-Saxonum conversantur, hanc liberalitatem Monachis, qui in Ecclesia beatæ Dei genitricis Mariæ, & beati Patricii, omnipotenti Deo sub abba Hemgislo famulantur, in pristina urbe quæ dicitur Glastingai, impendo, & hanc privilegii dignitatem super altare pono, ut sine impedimento rerum secularium, & absque tributo fiscalium negotiorum, liberis mentibus soli Deo serviant, & monasticam disciplinam, Christo suffragium largiente, regulariter exerceant, & pro statu & prosperitate regni nostri, & indulgentia commissorum criminum ante conspectum Divinæ majestatis preces fundere dignentur.

Et infra, *Pro ampliori firmitatis testamento, Principes & senatores, judices & patricios subscribere fecimus: actum publice hoc confirmatum in lignea basilica, anno ab incarnatione Domini* DCCIV°. *Ego Aldelmus subscripsi* &c.

Hic Hemgislus sc. Linis fato perfunctus, in vetusta Ecclesia pausam corporis suscepit.

Bouelt.

Suceffit Berualdus anno ab incarnatione Domini DCCV°. Ina Berualdo Abbati dedit xx Hidas juxta Tamer, & xx Hidas in loco qui dicitur *Bouelt.*

Sowy.

Soey XII. Hidas. Corregs VI Hidas.

Escford.

Escford dimidium hidæ cum captura piscium.

Dulting.

Dulting xx hidas, *Ego Adelmus hanc scedulam scripsi.*

Pitton.

Dedit & Ina Rex Pilton xx Hidas eidem abbati.

Cliwere.

Dedit Wilfridus Episcopus insulam de Wethmor LXX Hidas, à Rege Kenwino sibi datas, & Villam de Cliwere I Hidam.

Bledehit.

Illi ſucceſſit Albert, anno incarnationis Domini DCCXII, cui Forthere Epiſcopus Succeſſor Sancti Aldelmi dedit Bledahit I Hidam.

Succeſſit Echfridus, cui, anno incarnationis Domini DCCXIX, dedit Ina unam Hidam cum Captura piſcium Axe. Eidem Bugu abba dedit Ora, tres Hidas. Fundavit inſuper Ina majorem Eccleſiam de Apoſtolis Petro & Paulo; & quia plures ibidem baſilicæ fuerunt, libet de ſitu diverſarum eccleſiarum Glaſtoniæ, & fundatoribus earum, veritatem interſerere.

Primam igitur & vetuſtiſſimam fecerunt XII Diſcipuli Apoſtolorum Philippi & Jacobi, ut præſcriptum eſt; hæc ſita fuit in occidentali parte aliarum. Secundam fecit Sanctus David Menevenſis Epiſcopus, in orientali parte antiquioris Eccleſiæ, in honorem beatæ Mariæ, quando vetuſtam Eccleſiam dedicare diſpoſuit, ac à Domino prohibitus eſt, eo quod ipſe eandem dedicaverat. Tertiam fecerunt XII viri, à boreali parte Britanniæ venientes, ſcilicet Morgen, Catgur, Badmor & cæteri ſuperius memorati; & hæc ſimiliter erat ſita in orientali parte vetuſtæ Eccleſiæ. Quartam & majorem conſtruxit Ina Rex, in honore Domini ſalvatoris, & Apoſtolorum Petri & Pauli, in orientali parte aliarum, pro anima fratris ſui Mules, quem Cantuariæ infra Cantuariam incenderant; in cujus ſupremo ordine hos verſus fecit deſcribi.

Siderei montes, ſpecioſa cacumina Syon.
A Libano geminæ flore comante cedri,
Cælorum portæ, lati duo lumina mundi,
Ore tonat Paulus, fulgurat arce Petrus.
Inter Apoſtolicas radianti luce Coronas,
Celſior ille gradu, doctior hic monitis
Per corda hunc hominum reſerantur, & aſtra per illum.
Quos docet iſte ſtilo, ſuſcipit ille polo.
Pandit iter cæli hic dogmate, clavibus alter.
Eſt via cui Paulus, janua fida Petrus.
Hic petra firma manens, ille architectus habetur.
Surgit in his templum, quo placet ara Deo.
Anglia plaude libens, mittit tibi Roma ſalutem:
Fulgor Apoſtolicus Glaſtoniam irradiat.
A facie hoſtili duo propugnacula ſurgunt,
Quos fidei turres urbs caput orbis habet.
Hæc pius egregio Rex Ina refertus amore,
Bona ſuo populo non moritura dedit.
Totus in affectu Divæ pietatis inhærens,
Eccleſiæ juges amplificavit opes.
Melchiſedec noſter merito Rex atque ſacerdos,
Complevit veræ Religionis opus.
Publica jura regens, & celſa palatia ſervans,
Unica pontificum gloria, norma fuit.
Hinc abiens illic meritorum vivet honore,
Hic quoque geſtorum laude perennis erit.

De Capella Argentea quam ibidem fecit Rex Ina cum ſuis vaſis.

FEcit etiam Idem Rex conſtuere quandam capellam ex auro & argento, cum ornamentis & vaſis ſimiliter aureis & argenteis, ac infra majorem collocavit. Ad capellam itaque conſtruendam duo millia & ſexcenta & quadraginta libras argenti donavit, & altare ex ducentis & ſexaginta

ginta quatuor libris auri erat; calix cum patena de x libris auri; incensarium de VIII libris & xx mancis auri; candelabra ex XII libris, & dimidio argenti; coopertoria librorum Evangelii de xx libris, & LX mancis auri; vasa aquaria & alia vasa altaris ex XVII libris auri; pelves de VIII libris auri; vas ad aquam benedictam ex xx libris argenti; imago Domini & beatæ Mariæ & duodecim Apostolorum ex centum & LXXV libris argenti, & XXXVIII libris auri; palla altaris, & ornamenta sacerdotalia undique auro & lapidibus pretiosis subtiliter contexta. Hunc ergo thesaurum ob amorem Sanctæ Dei genitricis & Virginis Mariæ monasterio Glastoniæ dictus Rex contulit devotissime. Insuper scripto Regio terras, possessiones, & libertates ejusdem Ecclesiæ confirmavit in hæc verba.

Magnum privilegium Regis Inæ.

ADjuva nos Deus Salutaris noster. Quæcunque secundum decreta canonum, atque Ecclesiastica instituta, salubri consilio diffiniuntur, quamquam sermo tantum absque textu sufficeret, tamen quam plerumque nostris temporibus tempestates & turbines secularium rerum etiam portas Ecclesiæ pulsant; idcirco operæ pretium censuimus ob cautelam futurorum, ea quæ diffinita sunt paginis scripturarum annectere, ne in posterum oblivioni tradita ignorentur. Quapropter ego Ina regali fultus dignitate à Domino, cum consilio Sexburgæ Reginæ, & licentia Beorchwaldi Dorobernensis Ecclesiæ pontificis, & omnium suffraganeorum suorum, nec non etiam hortatu Baltdredi & Athelardi subregulorum Ecclesiæ vetustæ, quæ est in loco qui dicitur Glastein, quam magnus sacerdos & pontifex summus angelorum obsequio sibi, ac perpetuæ virgini Mariæ, Beato David, multis & inauditis miraculis olim se sanctificasse innotuit, ex his quæ paterna hæreditate possideo, & in Dominium peculiare teneo, locis continuis & congruentibus concedo, ad supplementum vitæ regularis, & ad usum monachorum, Brente decem Hidas, Sowi duodecim Hidas, Pilton viginti Hidas, Dulting decem Hidas, Bledeni unam Hidam, cum his omnibus, quæ antecessores mei eidem Ecclesiæ contulerunt. Benewalchius, qui Sancto Theodoro Archiepiscopo interveniente, Ferlingruere, Beokerie, Godenie, Martinesie.

Kenwinus Rex qui Glastingeiæ matrem Sanctorum vocare solitus fuerat, & eam ab omni seculari & Ecclesiastico obsequio immunem statuit, & hanc privilegii dignitatem concessit, ut habeant fratres ejusdem loci potestatem eligendi & constituendi sibi rectorem juxta regulam Sancti Benedicti.

Hedde Episcopus, qui, Cedwalla annuente, & propria manu licet paganus confirmante, Lantokay, Baltdrec, qui Pennard, VI Hidas. Adthelard qui Preld, LX Hidas, Ina annuente & confirmante, dederunt. Quorum ego devotioni & benignæ petitioni assentio, & contra malignantium hominum, & oblatrantium canum insidias, regalium munimine litterarum invigilo, quatinus Ecclesia Domini nostri Jesu Christi, & perpetuæ virginis Mariæ, sicut in regno Britanniæ est prima, & fons & origo totius religionis, ita & in ipsa supereminentem privilegii obtineat dignitatem, nec ulli omnino hominum ancillare obsequium faciat in terris, quæ super choros angelorum dominatur in cœlis. Igitur, summo pontifice Gregorio annuente, & ut matrem Domini sui in sinum & protectionem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ me licet indignum cum ipsa suscipiente; consentientibus etiam omnibus Britanniæ regibus, Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, atque Abbatibus, statuo ego atque confirmo quatinus omnes terræ & loca & possessiones Beatæ Mariæ Glasteiæ sint quieta, & ab omnibus Regiis exactionibus & operibus, quæ indici solent, videlicet expeditione & pontis arcisve constructione, & ab omnium Archiepiscoporum & Episcoporum promulgationibus, & perturbationibus, sicut in antiquis ejusdem Ecclesiæ Cartis ratum esse invenitur, & à predecessoribus meis Kenewalchio, Kenwino, Cedwalla, Baldredo confirmatum esse dignoscitur, inconcussa & illibata permaneant. Et quæcunque emerserint causæ in homicidiis, sacrilegiis, veneficiis,

ficiis, furtis, rapinis, in dispositione Ecclesiarum, & descriptione, in ordinatione Clericorum, in Conventiculis Synodalibus, & in omnibus judiciariis examinationibus, absque ullius hominis præjudicio, abbatis & conventus dispositione diffiniantur. Sed & omnibus regni mei Regibus, Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, & Principibus, super honorem suum & amorem meum præcipio, & omnibus tam meis quam eorum ministris super salutem corporis sui præcipio, ne ullus eorum in insulam Domini nostri Jesu Christi, & perpetuæ virginis Mariæ Glasteiæ, nec ejusdem Ecclesiæ possessiones causa placitandi, persecutandi, rapiendi, præcipiendi, interdicendi, vel aliquid faciendi, quod ibidem Deo famulantibus possit esse in scandalum, audeat intrare: illud autem omnipotentis Dei, & perpetuæ virginis Mariæ, & Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & omnium intercessione Sanctorum, interdictione interdico, ne in ipsam Glastoniæ Ecclesiam, nec in Ecclesiis sibi subditis, videlicet Sowy, Brente, Merlinge, Sapewic, Stret, Sbudecaleth, Pilton, nec in earum Capellis, sed nec in insulis, aliqua interveniente occasione, Episcopus Cathedram sibi Episcopalem statuere, nec missas solemnes celebrare, nec altaria consecrare, nec Ecclesias dedicare, nec ordines facere, nec aliquid omnino disponere præsumat, nisi ab Abbate vel à fratribus invitatus fuerit. Quod si ad hæc invitatus fuerit, nihil de rebus Ecclesiæ, sed nec de ipsis oblationibus, ipse sibi aliquid usurpet. Duobus in locis, ex ipsius Ecclesiæ possessionibus, duas ei delegamus mansiones, unam in Poetr, alteram in villa, quæ Piltona dicitur, ut habeat ubi adveniens hospitetur, vel inde veniens se se recipiat, neque vero eum ibi nisi importunitate temporis, aut molestia corporis detentus fuerit, aut ab Abbate vel à fratribus rogatus fuerit, nec amplius quam cum tribus aut quatuor clericis pernoctare licet. Hoc etiam provideat idem Episcopus, ut singulis annis eum clericis suis, qui Fontanetum sunt, ipsam matrem suam, Glastoniensem videlicet Ecclesiam, feria secunda post ascensionem Domini cum letania recognoscat. Quod si superbia inflatus eam distulerit, & quæ superius dicta & confirmata sunt prævaricaverit, mansiones sibi superius delegatas amittat; Abbas vel monachi à quocunque voluerint, qui pascha Canonicum celebret Ecclesiastica in Glastoniensi Ecclesia, aut in Ecclesiis sibi subjectis, aut in earum Capellis præcipiat: quisquis autem hujus meæ munificentiæ & liberalitatis testamentum, quovis deinceps tempore, aliqua occasione cujuslibet dignitatis, vel professionis, vel gradus pervertere, vel in irritum deducere tentaverit, sciat se cum Juda proditore æterna confusione, edacibus ineffabilium tormentorum periturum flammis. Scripta est autem hujus donationis & privilegii pagina, anno dominicæ incarnationis DCCXXV, *Indictione* IV, *sub præsentia Inæ Regis, & Beortwald Dorobernensis pontificis, venerandorumque antistitum Danielis atque Fordredis, & aliorum quorum nomina inferius annotantur.*

Ego Ina Rex propriæ manus subscriptione hanc donationem & libertatem sub sigillo sanctæ crucis ratam fieri decerno. + Ego Ædelburga regina consensi + Ego Baldredus Rex confirmavi. Ego Adelard frater reginæ consensi + Ego Borthwaldus Dorobernensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Inæ Regis donationem & libertatem sub sigillo Sanctæ Crucis corroboravi, & magnates quamplures alii.

De Fine Regis Inæ.

DEhinc prædictus Rex Ina litteras regali signaculo signatas summo pontifici direxit, in quibus omnia prædicta continebantur, simul eum quodam cypho aureo, ac aliis donis regalibus, supplicans ut Glastoniensem Ecclesiam cum pertinentiis & libertatibus suis in protectionem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ susciperet, & ipsam auctoritate Apostolica in perpetuum confirmaret. Eodem autem anno, quo idem Rex Romam personaliter adiit, privilegium Apostolico signaculo corroboratum in redeundo Glastoniam apportavit. Et postea iterum cum Æthelburga regina sua, instinctu videlicet ejusdem, Romam abiit. Ibi ne conversionis suæ pompam

pam faceret, ut solius Dei placeret oculis, amictu plebeio tectus clam consenuit, demum viam universæ carnis ingressus, non sine magnis, ut accepimus, miraculis.

De cengille Abbate.

ÆThfrido Abbati successit Cengille, anno dominicæ incarnationis DCCXXIX. Edelard successor Inæ concessit familiæ, quæ in monasterio Glastingebiensi omnipotenti Deo, sub religioso Abbate Cengillo famulantur, in stabilem possessionem LX Hidas in Polonholt, & in Torric x. Ejusque uxor Fredogipa, Brunantun v Hidas.

Privilegium Cuthredi Regis.

ANno Dominicæ incarnationis DCCXLIV, Cuthred Rex Westsaxonum dedit hujuscemodi privilegium Glastoniæ. *In nomine Domini nostri Jesu Christi, ego Cuthredus Rex Saxonum universa regum priorum suppetitia Kentwines, Baldredes, Cedwallani, Ines, Ethelardes, Athelbaldes Regis Merciorum, in villis, & in vicis, & in agris, ac in prædiis, massisque majoribus, ut est pristina urbs Glastoniæ corroborata, sicque propriæ manus subscriptione crucisque signo confirmatum hoc donativum stabili jure gratum & ratum regum prædictorum decerno durare, quandiu vertigo poli terras atque æquora circa æthera siderum jusso moderamine volvet. Si quis autem hujus meæ donationis testamentum visus fuerit confringere, vel gressum pedis nobis* Hengislingum *traditum, uberemque glebam extra terminos præfixos, vel definitos limites, seu constitutos fines adimere, ipse acrius mulctatus sit infernalis ergastuli in pœna demersus, violentiæque suæ præsumptionem luat in ævum,* Amen. *Ego Cuthredus Rex Westsaxonum propriæ manus subscriptione Sanctæ crucis designans effigiem, ut nemo qui se regeneratum in Christo noverit, præsumat mutare hanc donationem +. Ego Kerewaldus Episcopus subscripsi & confirmavi +. Signum manus Cumbran præfati Regis & aliorum multorum nobilium. Exemplar hujus largitionis & privilegii promulgatum est anno incarnationis Domini* DCCXLIV, *in prædicto cœnobio, sub præsentia Regis Cuthredi, quod propriæ manus munificentia, votiva vero devotione, altario sacro commendavit, in lignea basilica & honorabili, qua fratres beatæ memoriæ Hemgilli sarcophagum sortiuntur. Ego Daniel subscripsi.*

De Ure & Baltenesbeorge.

ANno sequente, id est Incarnationis dominicæ DCCXLV, idem Cuthred dedit Cumberto abbati Ure III Hidas, Lullc Baltenesbeorghe Scrobbamuth x Hidas. Sequente vero, id est incarnationis Domini DCCXLVI anno, Ego Æthelbald, pro redemptione animæ meæ, Tumberto IX annos præsidenti, & familiæ quæ in monasterio Glastingabiry fideli Deo famulantur obsequio, largitus sum pretio CCCC Solidorum IV. Hidas duobus in locis, Jetelig & Bradanlegh.

De Tican Abbate.

ANno DCCLIV. Sigebertus pretio L Solidorum auri concessit Ticam Abbati, & monachis in urbe Glastingensium degentibus, XXII Hidas in Pololt. Idem etiam Tican VI Hidas, quæ in occidentali parte illius remanserant, pretio regio, scilicet L Solidos auri, ab eodem rege comparavit, ut æterna esset hæreditas Monasterii Glastoniæ. De hoc qui & VI annis Glastoniæ præfuit superius præoccupavi dicere, quas scilicet reli-

 quias

quias Ecclesiæ attulerit: ubi sepulturam cum sociis acceperit, testatur hoc Epitaphium, quod legere non neglexi

Tumbo hæc mirifico fulget fabricata decore,
Desuper exculptum condit sub culmine Ticam.

De quo Sepulchro per succidua secula istud narratur miraculum, quod cum illud quidam aggressus esset diruere, statim cæcitate mulctatus cognovit culpam, nescio si promeruit veniam.

De Guban Abbate sub Cinewlfo Rege.

ANno DCCLX, Cinewlfus Rex dedit Guban Abbati, qui & Glastoniæ II. annis præfuit, Sudeton V Hidas. Huneresburg in orientali ripa Petride; Ethelard minister ejus III Hidas in Cedern. Sulca Christi ancilla dedit Culum XI. Hidas, Cumbæ III Hidas.

Anno DCCXII Cinewlt dedit Walduno Abbati Cunctum V Hidas; hic præfuit Glastoniæ XXXII annis.

Anno DCCXXIV. Offa Rex Merciorum dedit Beadewlfo abbati ad supplementum venerabilis Ecclesiæ in Espirht X Hidas; hic præfuit VI annis, Ethelmund assensu Regis Offæ dedit Huneswulle I Hidam.

De libertate data Kinelmo in Ecclesia Glastoniæ.

ANno DCCXXVI, Leo tertius ejus nominis papa factus est. Quo tempore Carolus magnus regnabat in Francia, Brihtricus erat Westsaxonum, Kenwulfus post Egfridum, qui patri Offæ vix quatuor mensibus successerat, Rex Merciorum in Anglia. Sed de Papa isto & regibus, si quis dignabitur legere, in gestis regum Anglorum libro primo poterit invenire, nunc eorum nomina tetigisse sufficiat, quoniam ad rem, quam explicare conamur, multum attinet. Leo vero Papa confirmavit Kinelmo libertatem donationis monasterii Glastoniensis, in octingentis Hidis, ipsi & successoribus ejus in perpetuum. Ita tamen ut monasterium in sua religione & stabilitate in omnia secula perseveraret. Data est autem libertas Kinelmo, annitente & confirmante Kenwlfo rege merciorum, & fortasse, sicut ex consequentibus conjici potest, mutato, ut fit, regnorum statu, quamvis Glastonia sit in Westsaxonia, Merciorum reges vel eam pro amore defensitabant, vel ei pro jure imperitabant. Privilegia sane Papæ & Regis, quia nusquam nisi Anglice scripta reperi, in eo labore transfundam in latinum, quantum intelligo ex sensu sensum.

Privilegium Leonis Papæ.

LEo Apostolicæ sedis Papa, servus servorum Dei, Kinelmo Regi, & ejus ministris, & cognatis, & successoribus ejus, optat & mittit pacem & salutem perpetuam. Bonæ voluntatis & laudabilis optationis cogitatio, tum Apostolicis scriptis est confirmanda & corroboranda, ut quod bene fuerit factum, & per rationabilia exempla confirmatum, nulla deinceps possit corruptione vel turbari vel frangi, imo potius inviolabili rectitudine, & Divina auctoritate, debeat inconcussum permanere. Et ideo egregie Apostolica sententia præcipitur, ut incunctanter confirmari debeat, quod recte inchoatum fuisse constat: Quapropter quia notum est quod tua illustris fides petiit à nobis, ut tibi scripto confirmaremus monasterium Domini nostri Jesu Christi, in Glastonia Westsaxonum regni, in quo monasterio servorum Dei congregatio est, cujus terræ ad octingentas Hidas numerantur in multis

multis provinciis & locis positæ, sicut Egfridus Rex omnem illam terram descripsit, cum judicio & licentia Bribtrici Regis, & cum licentia & testimonio Merciorum Episcoporum, & principum, & sicut postea Kenwlfo Regi Merciorum omnes illæ terræ scripto confirmatæ sunt. Ideo Concessionem illam Regum, & Episcoporum, & principum, cum corroboratione Regis Merciorum Kenwlfi, cum Apostolico robore & authoritate confirmamus tibi, Kenelme, & successoribus tuis; monasterium scilicet libere in perpetuum habendi, cum omnibus villis & agris in multis regionibus divisis, cum omnibus rebus ad hoc pertinentibus, sylvis, & pratis, & pascuis, & piscium capturis, hac conditione, ut fræquentarent ibi luminaria coram Deo, & spirituales cantus, & psalmi, & missæ cantentur, & concordia sine simulatione: hinc enim scriptum est in Evangelio, Domus mea domus orationis vocabitur. Quocirca servi Dei qui in hac vita laborant, debent diatim cum timore divino totum spirituale officium implere, ut possint Domino nostro Jesu Christo placere. Præterea constituimus cum Apostolico præcepto, & sub timore divini judicii, & sub excommunicationis interminatione, ne ullus Rex, aut Archiepiscopus, aut Episcopus, aut princeps, aut alicujus potestatis homo exaltatus, sive in majori ordine, sive in minori, ista nostra Apostolica decreta violenter infringat, aut minuat: sed magis decernimus, ut præfatum monasterium firmum & stabile in omnia tempora perseveret. Quare si quislibet, quod non optamus, ista præcepta nostra debilitaverit, sciat seipsum per authoritatem Domini Petri Apostolorum principis excommunicationis vinculo irretitum, & à regno Dei extorrem: quicunque vero tenuerit, & servarit ista nostra Apostolica decreta, sciat se promeruisse benedictionem Apostolicam, & æternam vitam, à misericorde Creatore nostro. Data per manus Eustachii primicerii notariorum, mense Martio, indictione tertia, octava die Martii, confirmata per manus Paschalis senioris, & consiliarii Apostolicæ sedis, regnante Domino nostro Jesu Christo cum Deo patre per infinita secula, tertio anno per misericordiam Dei papatus Domini nostri Leonis, in Sancta & Apostolica sede Sancti Petri, & etiam per licentiam Domini Karoli Francorum regis, & Longobardorum, & Patricii Romanorum, anno Regni ejus XXV.

Privilegium Cenwlf Regis.

REgnante in perpetuum Domino nostro Jesu Christo omnium regnorum Domino, ego Cenwlf Rex Merciorum, postquam electus sum in Regem per Deum omnipotentem, qui est omnium bonorum largitor & retributor, hanc subscriptam libertatem à Domino Leone Apostolico papa adquisivi, Kinelmo & successoribus suis; & sicut eandem libertatem Egfridus Rex antecessor meus ei firmiter condonavit, ita quoque ego ei scripto confirmo, cum consilio & licentia terrenorum principum, quorum inferius nomina scripta sunt, & ei sine ullo mendacio aut dolo largior firmiter habendam. Hæc confirmatio Cenwlfi, & Episcoporum ejus, & principum, fuit constituta & scripta in venerabili loco, qui dicitur Glastingebiry, anno DCCVII *incarnationis Domini, secundo anno regni mei, quod mihi Deus concessit.*

Subscriptiones.

EGo Kenedrip *Abbatissa, cum carissimis cognatis meis* Ethelburd & Celfled, *hanc libertatem hic ascriptam* Kinelmo *concedendo subscribo, hac ratione, ut si etiam post tempus contigerit, quod venerabilis loci* Glastoniensis *possessionem & potestatem alterius progeniei homo suscipiat, tamen* Kinelmus *& ejus successores stabiliter sine ulla perturbatione & fiducialiter permaneant in sua libertate & perpetua pace. Ad confirmandam vero hanc libertatis potestatem, ego* Cenwlf Rex *signum Sanctæ crucis impressi. Subscripserunt* Ethelardus Cantuariæ, & Higbertus Eboraci *Archiepiscopi, &* IX *Episcopi &* XIII *Abbates, inter quos* Beadulf *Abbas ejusdem loci, & sex principes.*

Quis Kinelmus iste fuerit, cui Rex Cenwlf tantam libertatem indulsit,

 ambigo;

ambigo; nam quamvis filius ejus Kenelmus dictus sit, qui vix septennis post patris obitum interemptus est dolo sororis, non putandus est esse iste, præsertim cum secundo anno Regni Kenwlsi hæc libertas data fuerit, & ipse XXIV annis regnaverit: sed nos his dimissis cœpta prosequamur.

De Cuman Abbate & Egberto Rege.

ANno DCCC Successit Cuman Abbas, qui & Glastoniæ præfuit II annis.

Anno incarnationis DCCCII, Egbertus Rex Westsaxonum, ad Ecclesiam Glastoniæ, & ad usum monachorum, dedit V manentium possessionem, secus flumen quod dicitur Toric, ob petitionem Mucan Abbatis. Edgisilius dedit Budecleg XX Hidas, assensu Regis Egbirti.

Anno incarnationis DCCCXXIV Guthlac Abbas dedit Canulfo unius cassati portionem in Brumham, pretio quingentorum solidorum, ducentorum Abbati, trecentorum monachis.

De Elmund Abbate & Æthelwlfo Rege, qui decimam partem Terrarum suarum dedit Ecclesiæ

ANno DCCCLI°. Elmund Abbas, Æthelwlfo Rege annuente, Dulting in jus monasteriale transtulit, cui etiam Rex præfatus, Alhstano Episcopo consentiente, XX Hidas addidit, ad supplementum vitæ regularis. Idem Rex decimam terrarum suarum Ecclesiis sui Regni legitur pie contulisse. Quo tempore monasterio Glastoniæ dedit Offaculum XXIV Hidas, Bocland V Hidas, Pennard IX Hidas, Occenefeld, Scearamton VI Hidas, Sowy decem Hidas, Pyrinton, Logderesbeorgum, Occemund, & Bedul, Branuc, Duneald. Ethelstanus Comes dedit Clutton X Hidas, assensu ejusdem Æthelwlfi Regis. Cartulam hanc præfatæ hæreditatis suæ, præfatus Comes cum corpore suo commendavit ad monasterium Glastoniæ, obsecrans in nomine Jesu Christi, ut fratres illius monasterii nunquam ipsam linquant. Ænulfus comes dedit Dichespite, & Lotteshan XXX Hidas, assensu Regis Æthelwlfi, & Honblaperton, & Beangean hangran. Ethelredus Rex filius Æthelwlfi dedit Winter-burn XXV Hidas Wlferæ Comiti, quas ipse postea Glastoniæ contulit.

Anno DCCCLXVII Athelbald filius Æthelwlfi Regis dedit Herefertho Abbati, XIV annis præsidenti, Branucmunster X Hidas, ad capturam Isiciorum, ad Ecclesiam vetustam beatæ Dei Genitricis Mariæ, & ad usum Monachorum in Glastingensi monasterio; quo tempore Rex Alfredus frater Athelbaldi filius Athelwlfi dedit Glastoniæ lignum Domini, quod ei Papa Martinus dedit.

De Ethelstano Rege.

ANno DCCCCXVI Ethelstan Rex dedit Merkesburg Athelmo duci X Hidas, quas ipse postea contulit Glastoniæ.

Wlhelm Archiepiscopus dedit Devereb XX Hidas, assensu ejusdem Regis. Offricus dedit Werdeverel hoc est Munecaton X Hidas.

De Winterburn, Wrington.

ÆLfleda Regina Edvardi Regis dedit Wintburnæ X Hidas.

Ethelstanus dux dedit Wrington XX Hidas, à Rege Ethelstano sibi

ſibi collatas. Quam poſſeſſionem idem dux, converſus & factus monachus, ad monaſterium Glaſtoniæ ſecum obtulit. Idem inſuper dedit Weſton, quæ nunc Foxcote dicitur, v ſcilicet Hidas. Dedit etiam Lim vi Hidas. Uffa vidua dedit Stoka v Hidas. Præfuit autem Glaſtoniæ tunc temporis Elfricus Abbas xiy annis. Prædicta igitur omnia per miniſtros Regis Ethelſtani Glaſtoniæ collata, ejuſdem regis aſcribuntur munificentiæ, & pium ejus in Glaſtoniam affectum famulorum loquitur liberalitas, quorum devotio frequenter inclinatur, quo dominorum animum viderint inardeſcere. Quæ idem Rex vetuſtæ Eccleſiæ in Glaſtonia devote confirmans, ſcilicet LXXXVI Hidas, multaſque adjiciens præcellentes innumeraſque reliquias, prout in textu Sancti Dunſtani annotatum eſt, Glaſtoniæ conferebat.

De Styward.

ANno DCCCCLXXXXI Succeſſit Styward. Hujus mores à nomine non diſcediſſe picturæ teſtantur, ſemper eum in omni imagine ſua cum flagello vel ſcopa repræſentantes.

Anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXXII, Edvardus reddidit Aldhunò Abbati Cumton

De Sancto Dunſtano Abbatè.

PUto palam eſſe, quantum à veritate ille longe fuit, qui beatum Dunſtanum primum Abbatem Glaſtoniæ fuiſſe deliravit; ſed quia ex antiquitatis gurgite rerum notitiam eliquavimus, & quaſi ex ignorantiæ tenebris in lucidiora tempora evaſimus, nunc liberiore otio in his ſpatiabimur, quæ tempore beati viri, qui Glaſtoniam XXII annis regebat, monaſterio collata noſcuntur. Primam itaque, diebus ejus, liberalitatis palmam præripuit Edmundus frater Ethelſtani, qui etiam, ut ante dictum eſt, Divinæ mentis conſilio eum ibidem Abbatem conſtituerat. Is anno dominicæ incarnationis DCCCCXL. dedit Dunſtano Criſtemulcford xx Hidas, Hingeſtan VIII Hidas, Wudetun v Hidas, Watelea IV Hidas, reddidit Wrington xx Hidas; dedit etiam Pukeleſcirkean xxx Hidas, Eſcford cum captura piſcium dimidium Hidæ. Ejus uxor Epelfled ejus juſſu Dom ham cum Mertone & Pendrigton c hidas dedit, Stane VIII Hidas. *Hæc, inquit, pro abſtertione piaculorum meorum, & Ælfredi avi mei, & Edwardi patris mei, confero ad Eccleſiam vetuſtam beatæ Dei genitricis in monte Gleſtingenſi.*

De Acford, Bocland, Plis, & Hamedone.

ÆLfleda vidua Edvardi Regina dedit Acford, Bocland, & Plis XXVII Hidas, Hamedeine xv Hidas, aſſenſu Regis Edmundi. Wilfridus miniſter dicti Regis, aſſenſu ejuſdem, dedit Hington xxx Hidas, & Girlingeton x Hidas, & ad Furnanwrthe v Hidas. Idem Wilfridus dedit poſt obitum conjugis ſuæ Gretelington xxx Hidas, & Netelington xx Hidas. Quod tamen ſucceſſor ejus Ælwinus, datis cartulis, aſſumpto habitu regulari complevit. Item præfatus Rex Edmundus dederat eidem Wilfrico Tintanhullè v Hidas, quas idem Wilfricus poſtea cum corpore ſuo Glaſtoniæ commendavit: Ælſy dedit Badecumbe xx Hidas, aſſenſu Regis Edmundi. Idem Rex dederat Ethelſtano comiti Melnes xx Hidas, quas idem Comes Glaſtoniæ contulit. Sigewlſus dedit Abbedesburgh v Hidas, aſſenſu Regis Edmundi: Welfeh dedit Langeford II Hidas. Hæ omnes terræ, videlicet CCCLXVIII & dimidium Hidæ, ab Edmundo Rege & ſuis miniſtris collatæ, ejuſdem Regis & ſuorum in Glaſtoniæ monaſterium, & protectorem ejus

Dunstanum gloriosissimum, miram testantur devotionem. Idem etiam Rex, quo dictum locum donis insigniret majoribus, multas reliquias, quas per terram Norhanimbrorum, aut etiam in partibus transmarinis, perquisierat, Glastoniæ pia contulit liberalitate, quas in veteribus libris annotatas reperies. cui etiam corpus proprium post decessum suum, loci allectus sanctitudine, devovit. Ubi & requiescit usque in hodiernum diem, dedit & hujus privilegium.

Privilegium Edmundi Regis.

IN Nomine Domini nostri Jesu Christi, Ego Edmundus Rex Anglorum, cæterarumque in circuitu gentium persistentium gubernator & rector, cum consilio & consensu optimatum meorum, pro æterna retributionis spe, & relaxatione peccaminum meorum, concedo Ecclesiæ Sanctæ Dei genitricis Mariæ Glastoniæ, & venerabili viro Dunstano, quem ibidem Abbatem constitui, libertatem & potestatem, jura & consuetudines, & omnes forisfacturas omnium terrarum suarum, Burgebrice Hundred, Socna, Athas, Ordelas, Infangenetheofas, Hamsocne,,Trithbrice, Foresteall, & Toll & Feam, in omni regno meo. Et sint terræ suæ liberæ, & solutæ ab omni calumnia, sicut meæ mihi habentur. Sed præcipue ipsa villa Glastoniæ, in qua celeberrima vetusta Ecclesia sita est, præ cæteris sit liberior cum terminis suis. Abbati ejusdem loci tantummodo potestas sit tam in notis causis quam in ignotis, in modicis & in magnis, & in his etiam quæque super & subtus terram, in aridis & in rivis, in sylvis & planis, & eandem authoritatem puniendi aut dimittendi delinquentium in ea commissa habeat quam mea curia, quemadmodum mei antecessores concesserunt, & statuendo firmaverunt. Videlicet Edwardus pater meus, & Elfredus pater ejus, & Centuwines, Ines, Cuthredus, & alii quamplures, qui locum illum honorantes gloriosum habuerunt, & Apostolica auctoritate roboraverunt, quibuscum omni alacritate consentio. Et ne quisquam mortalium, seu Episcopus, aut dux, vel quislibet minister eorum, audeat eam temere intrare, causa placitandi, vel rapiendi, vel quippiam faciendi, quod contrarium possit esse imbi Deo servientibus, Dei interdictione prohibeo. Quisquis igitur benevola mente meam donationem ampliare, & privilegii dignitatem servare sategerit, in hoc præsenti sæculo vita illius prospera sit, & longiturnæ vitæ gaudia teneat. Si quis autem propria temeritate violenter invadere tentaverit, sciat se proculdubio ante tribunal districti judicis titubantem tremebundumque rationem redditurum, nisi prius digna satisfactione emendare maluerit. Acta est autem hujus privilegii pagina, anno Dominicæ incarnationis nongentesimo quadragesimo quarto, indictione secunda.

Scriptaque est litteris aureis in libro Evangelii, quam eidem Ecclesiæ obtulit, opere satis eleganti composito. Hactenus de Edmundo, qui, sicut plusquam semel in hoc opusculo dixi, jacet Glastoniæ, ad sinistram, in turri majoris Ecclesiæ.

De Edredo Rege Anglorum.

ANno nongentesimo LIV. dedit Edredus Rex frater Edmundi pretio quinquaginta solidorum auri Baddeburi XXVI Hidas, & juxta opidum Twinam, id est Cristescirce, I Hidam, & capturam piscium : dedit etiam Ternuc & Stapelwilt, & partem Dennuni, & Elenberwe. Reddidit insuper Pukelescirke, & Dulting pridem alienatas, aut aliqua tirannide, seu incuria prælatorum. Idem etiam dedit Wilfrico ministro suo Hortonum X Hidas, quas ipse, consensu Domini sui, post obitum suum Glastoniæ delegavit. Sed Elwinus successor in hæreditate, ibidem regulari suscepto habitu, alterius votum duxit ad effectum. Ælfred dedit Camelarton V Hidas, assensu regis Edredi.

De

De Edwio Rege.

ANno DCCCCLVI Edwi filius Edmundi, acto in exilium patre Dunstano, Pseudo-Abbati Elsio, quem Glastoniæ intruserat, dedit Pagenebeorh. I Hidam, ab omni servitio liberam. Idem dedit Blakeford III Hidas. Elsegus minister ejusdem assensu suo dedit Cranmere XII Hidas. Ezericus, assensu ejusdem Regis, dedit Widecumbe VI Hidas. Ælwinus miles dedit unam partem de Sturton. Brihtricus Giffelton V Hidas, assensu ejusdem regis. Cartulam hanc præfatæ hæreditatis Buhtricus cum corpore suo ad monasterium Glastoniæ commendavit, obsecrans in nomine Domini Nostri Jesu Christi, ut fratres illius monasterii nunquam illam linquant, Buthcere dedit Widangere, assensu Edwi regis Domini sui.

De Edgaro Rege.

POst enumerationem Anteriorum Abbatum, & largitiones Regum, tandem ad felicissima Edgari tempora venimus. Quæ ideo felicissima dixerim, quia & Angelorum nunciante tripudio, & beati patris Dunstani in Archiepiscopum sublimatione, proindeque omnis boni copia floruere. Quæ paulo latius prosequamur. De ipso Beatus Dunstanus, in Ecclesia Beatæ Mariæ Glastoniæ cœlestibus studiis invigilans, in hora nativitatis ejusdem, vocem cœlitus intonantem audivit, pax Anglorum Ecclesiæ, exorti nunc pueri & Dunstani nostri tempore, cujus oraculi veritatem, ut alibi digestum est, rerum exitus comprobavit. Idem, regni suscepto regimine, Dunstanum per Edwium exilio damnatum cum gloria revocavit, & magna optimatum ambitione primo in Episcopum Wigorniæ, secundo in Episcopum Londoniæ, tertio in primatem Cantuariæ promovit; Regni quidem curas Rex optime administrans, Ecclesiæ pacem non negligebat. Nullus vero unquam regum Anglorum poterit certare laudibus Edgari, quorum ipse omnium, & pace quietior, & divitiis exuberantior, & pietate in Deum pronior fuit. Non autem quiete temporum abutebatur, ut quidam, qui pacis indultæ rapientes in suos usus occasione, vel supinantur illecebris, vel montes auri congerentes, incumbunt divitiis: Quin potius frequentibus doctoris sui & patroni stimulatus monitis, quasi æmulo devotionis officio, Dei respondebat gratiæ tum per se tum per suos, monasteriorum utilitatibus prospiciens, quorum Glastoniense maximo præ cæteris dignatus amore, optimatum patriæ consilio tali honoravit privilegio, ut nunquam ibi Abbas nisi ejusdem loci monachus esset, si ullo modo aptus vel etiam congregationis infimus inveniri posset. Sin vero extrema indigenarum penuria alterius Monachum loci postularet, is promoveretur, in quo Glastoniensis congregationis unanimitas conveniret. Porro Abbas & ipse à quolibet Episcopo benedictionem susciperet; & monachos clericosve suos benedici juberet; & suorum servientium commissa sine præjudicio Episcopi, vel ministrorum Regis, incunctanter coerceret: Nec ullus omnino insulam nativitatis suæ consciam, sive Episcopus, sive dux, aut princeps, aut cujuscunque ordinis alius intraret, causa placitandi, vel quippiam faciendi [& infra] sicut & prædecessores sui sanxerunt, scilicet Kenwines, Ines, Achelardus, Cuthredus, Ælfredus, Edwardus, Ethelstanus, & Edmundus. Hoc donum, ne instabile vel inglorium esset, lituo eburneo, quem linibus auri prætexebat, super altare dato confirmavit. Lituum sane, se præsente, per medium sectum fida custodia asservari jussit, ut & testimonio in posterum proficeret, & cupiditatem raptorum incisionis damno frænaret. Dedit etiam aliud privilegium in hæc verba.

Privilegium

Privilegium Edgari Regis.

" IN Nomine Domini nostri Jesu Christi, quamvis decreta pontificum & " verba sacerdotum, velut fundamenta montium, inconvulsis ligaminibus fixa sint, tamen plerumque tempestatibus & turbinibus secularium rerum, Religio Sanctæ Ecclesiæ maculis reproborum dissipatur, ac rumpitur. Idcirco profuturum succedentibus posteris esse decrevimus, ut ea, quæ salubri consilio & communi assensu diffiniuntur, nostris litteris roborata firmentur. Quapropter dignum videtur ut Ecclesia beatissimæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ Glastoniæ, sicut ex antiquo principalem in regno meo obtinet dignitatem, ita speciali quadam & singulari privilegii libertate per nos honoretur. Hoc itaque, Dunstano Dorobernensi, atque Osualdo Eboracensi Archiepiscopis adhortantibus, consentiente etiam & annuente Brithelm Fontanensi Episcopo, cæterisque Episcopis & Abbatibus & Primatibus, ego Edgar Divina dispositione Rex Anglorum, cæterorumque gentium in circuitu persistentium gubernator & rector, in nomine Almæ Trinitatis, pro anima patris mei, qui ibi requiescit, & antecessorum meorum, præsenti privilegio decerno, statuo, & confirmo, ut prædictum monasterium, omnisque possessio ejus, ab omni tributo fiscalium negotiorum, nunc & in perpetuum, libera & quieta permaneant, & habeant Socam & Sacam on Stronde, & on Streame, & on Unde, & on Felde, on Grithbrice, on Burgbrice, Hundred Setena, Adas, & Ordelas, Calle, Hordas; Busam, Corderam, & Beneorderam, Infangenepeof, Outfangenetheof Flemene, Ferdere, Hamsocne, Friderbrice, Forsteal, Toll & Team, ita libere & quiete, sicut ego habeo in toto regno meo, eandem quoque libertatem & potestatem quam ego in curia mea habeo, tam in dimittendo quam in puniendo, & in quibuslibet omnino negotiis, Abbas & monachi præfati monasterii in sua curia habeant. Si autem Abbas vel quilibet monachus loci illius latronem, qui ad suspendium vel ad quodlibet mortis periculum ducitur, in itinere obvium habuerit, potestatem habeant eripiendi eum ab imminenti periculo in toto regno meo. Confirmo etiam & corroboro, ut quod hactenus ab omnibus nostris antecessoribus diligenter observatum est, Fontanensis Episcopus, vel ejus ministri, super hoc monasterium, vel super Parochiales ejusdem Ecclesias, videlicet Stret, Miricling, Budeclega, Sapenix, Sowy, aut super earum capellas, nec etiam super eas quæ in insulis continentur, scilicet Bekeria, quæ parva Yberna dicitur, Godeneia, Martenseia, Ferramere, Papeneberga, & Adredesera, nullam potestatem omnino habeant nisi tantam, cum ab Abbate, causa dedicandi vel ordinandi, advocati fuerint, nec eorum Presbyteros ad Sinodum suam, vel capitulum, vel ad quodlibet placitum convocent, nec ab officio Divino suspendeant, & omnino nullum jus in eos exercere præsumant. Monachos suos & prædictarum Ecclesiarum Clericos secundum antiquam Ecclesiæ Glastoniensis consuetudinem, & Apostolicam authoritatem, Archipræsulis Dunstani & omnium Episcoporum regni mei assensu, Abbas à quocunque conprovinciali Episcopo voluerit ordinari faciat, dedicationes vero Ecclesiarum, si ab Abbate rogatus fuerit, Fontanensi Episcopo permittimus. In Pascha quoque chrisma sanctificationis & oleum à Fontanensi Episcopo ex more accipiat, & per præfatas Ecclesias suas distribuat. Hoc super omnia Dei interdictione & nostra authoritate, salva tamen Sanctæ Romanæ Ecclesiæ & Dorobernensis dignitate, prohibeo, ne persona cujuscunque potestatis, sive Rex, sive Episcopus, sive dux, aut princeps, vel quilibet ministrorum eorum Glastoniæ terminos vel supradictarum parochiarum, perscrutandi, rapiendi, placitandi gratia vel quicquam aliud faciendi, quod contrarium possit esse ibidem Deo servientibus,

" intrare

"intrare præsumant: Abbati tantummodo & conventui potestas sit, tam in "notis causis quam in ignotis, in modicis & in magnis, & in omnibus omnino "negotiis, sicut supra memoravimus. Quisquis autem hujus privilegii mei "dignitatem qualicunque occasione, cujuscunque dignitatis, cujuscunque or- "dinis, cujuscunque professionis pervertere, vel in irritum deducere, sacrile- "ga præsumptione à modo tentaverit, sciat se proculdubio ante districtum "judicem titubantem tremebundumque rationem redditurum, nisi prius "digna satisfactione emendare studuerit. Acta est hæc privilegii pagina & "confirmata apud Londonium, communi consilio omnium primatum meo- "rum, anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi DCCCCLXXI, indicti- "one XIV. Hujus doni constipulatores fuerunt, quorum nomina inferius "caraxari videntur. Ego Edgar Rex totius Britanniæ præfatam liberta- "tem cum sigillo Sanctæ crucis confirmavi ✠. Ego Ailfgiva ejusdem Regis "mater cum gaudio consensi ✠ ego Edward Clito patris mei donum cum tri- "umpho Sanctæ crucis impressi ✠. Ego Kinadius Rex Albaniæ acquievi "✠. Ego Maccusius archipirita confortavi ✠. Item ego Dunstanus Dorober- "nensis Archiepiscopus, Oswal Eboracensis Primas, Athelwol Wintoniæ E- "piscopus, Burithtelin Fontanensis Episcopus, hujus & multi alii, quorum "nomina alibi annotantur, consentientes & confirmantes signum crucis im- "presserunt.

Ad supplementum vero securitatis, ne tanta liberalitas nutaret, Johanne tunc temporis octavo ejus nominis Papa persuaso, donum suum Apostolico suffulsit edicto, cujus hæc est series.

Privilegium Johannis Papæ.

Noverit cunctorum notitia fidelium, quod ego Johannes, pii conditoris clementia Sanctæ Romanæ sedis existens indignus Papa, gloriosi Anglorum Regis Edgari, nec non & Sanctæ Dorobernensis Ecclesiæ Archipræsulis Dunstani, summisso rogatus sum pulsatu, pro monasterio Sanctæ Mariæ Glastingembiry, quod ipsi acti amore supremi Regis in melius restaurarunt, & monachorum ibi majorem numerum aggregantes, normamque arctiorem instituentes, præcepto regali firmaverunt, ut & ipse idem facere non differam. Quorum assentiens benignæ petitioni, in sinum Romanæ Ecclesiæ & beatorum Apostolorum protectionem eundem locum suscipio, & privilegiis astruo & corroboro, quo fine tenus in eo, quo nunc pollet, permaneat monachili ordine, ipsique monachi de suis sibi adhibeant pastorem, & se suosque, quos idoneos judicaverint, quocunque in Dorobernensi diœcesi placuerit, ad ordinandum dirigant. Decernimus etiam ut nulli omnino hominum eamdem insulam, placitandi causa, vel aliquid aliud ibi perscrutandi, aut corrigendi, intrare liceat: si quis autem huic rei molitus fuerit contraire, aut possessiones ejusdem Ecclesiæ auferre, retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare, ex auctoritate Patris & Filii & Spiritus Sancti, Sanctæque Dei genitricis Mariæ, Sanctique Petri Apostoli, omniumque sanctorum, perpetuæ sit addictus maledictioni, nisi resipuerit, omnibus autem eidem loco justa servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi; nostra autem astipulatio inconvulsa permaneat. Actum tempore Egelwardi, ejusdem monasterii Abbatis, hoc Apostolicum decretum, anno incarnationis Domini nongentesimo LXV°, idem Papa in generali concilio Romæ promulgans ratum fuit, regique sua ibidem auctoritate communiendum direxit. Applausit pontificali facto Regalis assensus, & frequenti in Londonia curia anno Regni sui XII, omnium optimatum consensu, rem æternæ stabilitati magna devotatione transgressorum mancipavit. Itaque quoad vixit voti seipsum compotem fecit, & vestigia paterna avita que insecutus, decori eorum & gloriæ suæ non defuit, & alios ad idem animavit, sicut progrediens sermo propalabit.

De Rebus Collatis Glastoniæ per Edgarum, Dundene, Hamme, & Wethul.

ANno incarnationis Domini DCCCCLXIII. Ego Edgarus, sola misericordi clementia Dei roboratus Rex, ob remunerationem majoris præmii, ad Ecclesiam beatæ & intemeratæ virginis Mariæ, in loco celebri nuncupato Glastingabiry, ad usum Monachorum regulariter Deo servientium sub Abbate Egelwardo, dedi Sture XXX Hidas, Merkesbiry reddidi X Hidas, Midelton dedi II Hidas, Blakeford VI Hidas.

Anno DCCCCLXV Ego Edgarus Sigegaro Abbati, jure perpetuo, ad Ecclesiam vetustam honorabilem, pro remedio animæ meæ, & pro anima patris mei, confero Hamme XVII Hidas, Dundenæ V Hidas, Petehulle III Hidas.

De Westburi, & Othelee.

EJus etiam tempore dedit Altara dux Westburi XL hidas, & Othelee V hidas. Cartulam hanc præfatæ hæreditatis ego Alfara dux, pro remedio animæ meæ, & Edgari regis, commendavi ad Monasterium Glastoniæ, obsecrans in nomine Jesu Christi, ut fratres illius monasterii nunquam illam linquant. Alwine dedit Gritelington XXV hidas. Netelcumbe XX hidas, & sic complevit votum Wilfrici primi donatoris. Ælfare Ealderman Batamcumbe dedit XX hidas, Ealdred dedit Clifan XI hidas: hanc ruralem possessionem, & prædictam Clifan, Ealdred commendavit ad Ecclesiam beatæ Dei genitricis Mariæ, & Sancto Patricio sub testimonio Regis Edgari optimatumque suorum. Ælthelm dedit Dureberge II hidas, Ælfeah Cranemeræ X hidas Ædelfleda Hanandon XV hidas. Ælswit Regina Winescumbe XV hidas, Feimeston X. Strettun VI. Tintanhusse V. Æweredesie dimidium hidæ, & ornamenta, stolam cum manipulo, casulam incomparabilem. Hedred dedit Mildenhele XV hidas. Essebur XL hidas Brinsige dedit. Healtone V hidas. Omnes has terras Edgarus venerabili Ecclesiæ in Glastingebury regia confirmavit authoritate, scilicet CCXV hidas.

Fecit prætèrea crucem supra majus altare, contextam undique auro & argento, & majora signa, vestem etiam regalem, in qua fuerat coronatus, pretiosissimam contulit, ut altaris cederet ornamento. Scrinium magnum argento & auro coopertum, cum imaginibus ex Ebore decenter interfertis, continens reliquias Sancti Vincentii, & caput Sancti Apolinaris dedit, in quo & ipse nunc requiescit: multas insuper reliquias, quas per universas terras à se peragratas adquisivit, cum reliquiis duorum innocentium de Bethleem translatis Glastoniensi monasterio, cum quali decebat reverentia, commendavit.

Hactenus de temporibus Edgari, cujus merita nulla unquam tacebunt tempora, quippe qui virtutibus famam vicerit, & vix XXXII annis, quibus vixit, facta sæculorum incluserit. Sepultus est, ut prædiximus, in capitulo ad ostium Ecclesiæ, sed qualiter inde translatus sit, in consequentibus liquebit.

De Egelredo Rege.

EJus filius Egelredus dedit Figegaro Abbati, qui annis XXVIII præfuit, Austanclif VI hidas. Siteberge I. Pukelescirce reddidit XXX. In Piltone unam mansam emptam XL mansis auri, anno DCCCLXXXIV. Idem dedit Hanandune. Ann. M° incarnationis dedit Egelred Rex Berredo Abbati, qui & XVI annis præfuit, Fiscwere. Alwine, Estun XX Hidas.

De

De Brithwio Abbate.

ANno MXVII. Brithwius Abbas constitutus fecit tabulam ante altare, auro & argento & ebore polimitam, & crucem; hic, post decem annos suscepti regiminis, in Episcopum Wellensem est electus.

De Cnutone.

EOdem fere tempore Cnuto Rex Danorum Angliam hostiliter pervagabatur, quem licet Edmundus filius Egelredi aliquantis bellis contudisset postremo tamen icto fœdere, fraterna inter eos pax convenit; videlicet ut Cnutoni Mercia, Edmundo Westsaxonia remaneret. At vero non multo post Edmundus, lethali tactus incommodo, ad extrema devenit, & Glastoniensi Monasterio Neweton-Kastel XVII hidas cum corpore suo in extremis delegans, ibidem ante majus altare sepulturam accepit. Quo cum Cnuto, viæ occasione, in festo Sancti Andreæ venisset, pia querela fraternos manes honorans super sepulchrum ejus pallium misit, versicoloribus pennis pavonum, ut videtur, intextum; contulit & privilegium in hæc verba.

Privilegium Cnutonis.

REgnante in perpetuum Domino, qui sua ineffabili potentia omnia disponit atque gubernat, vicesque temporum hominumque mirabiliter discernens, terminumque incertum, prout vult, æquanimiter imponens, etiam de secretis naturæ mysteriis misericorditer docet, ut de fugitivis & sine dubio transitoriis mansura regna Dei suffragio adipiscenda sunt, quapropter ego Cnut Rex Anglorum, cæterarumque gentium in circuitu persistentium gubernator & rector, cum consilio & decreto Æthelvoti, simulque cunctorum Dei sacerdotum, & consensu optimatum meorum, ob amorem Cœlestis regni, & peccaminum meorum remissione, & anima fratris mei regis Edmundi, concedo Ecclesiæ Sanctæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ Glastoniæ, jura & consuetudines in omni regno meo, & omnes foris factiuns omnium terrarum suarum, & sint terræ ejus sibi liberæ & solutæ ab omni calumnia & inquietatione, sicuti meæ mihi habentur. Verum illud præcipue, ex omnipotentis Patris & Filii & Spiritus Sancti auctoritate, & perpetuæ virginis interdictione prohibeo, & universis Regni mei præpositis & primatibus supra suam salutem præcipio, ut nullus omnino illam insulam intrare audeat, cujuscunque ordinis sit, aut dignitatis. Sed omnia, tam in Ecclesiasticis, quam in secularibus causis, tantummodo Abbatis judicium & conventus expectent, sicuti prædecessores mei sanxerunt, & privilegiis confirmaveruut, Kenuines, Ines, Cuthredus, Elfredus, Edvardus, Edmundus, & incomparabilis Edgarus. Si quis autem, quo vis deinceps tempore, sub aliqua occasione interrumpere, aut irritum facere hujus privilegii testimontum nisus fuerit, [illegible] consortio piorum ultimi examinis ventilabro dispertitus. Si quis vero benevola intentione hæc facere, probare, & defensare studuerit, Beatissimæ Dei genitricis Mariæ, & omnium Sanctorum intercessione, amplificet Deus portionem ejus in terra viventium. Scripta est hujus privilegii donatio, & promulgata in lignea basilica, sub præsentia Regis Cnutonis, anno ab incarnatione Domini M. XXXII.

De Egelwardo Abbate.

ANno M. XXVII Egelward successit, XXVI annis Glastoniam occupans, cui Hardecnut dedit scrinium, in quo nunc beati Benigni corpus requiescit.

De Egelnoto Abbate, & de translatione Edgari Regis.

ANNO M. LIII. Egelnoth. amborum regimen fuit perniciosum Ecclesiæ, dum alter exterius terras proscripsit, alter interius ornamenta distraxit. Ex illo res Glastoniæ retro relabi, & in pejus fluere. Denique creditum est nonnullam loco imminuisse vindictam, propter Egelwardi audaciam in Regem Edgarum commissam. Nam, cum, bono fortasse mentis proposito, post XL annos obitus sui, effodisset tumulum, invenit corpus nullius labis conscium, sed solida integritate compactum; quod cum eum ad reverentiam debuisset inflectere, ad audaciam levavit. Nam quia locellus, quem paraverat, difficilem pro magnitudine corporis minabatur ingressum: regales exuvias ferro temeravit, ausus facinus auditu, nedum actu, grave. Unde continuo sanguis undatim emicans, astantium corda pavore concussit, vultus pallore infecit. Ita Regis ossa in scrinio super altare locata sunt, cum capite Sancti Apolinaris, & reliquiis beati Vincentii Martyris, quæ ille magno empta decori Domus Dei adjecerat. Temeratorem porro sacri corporis animus reliquit, nec multo post Ecclesiam egressum fracta cervice mors invenit. In sepulchro autem Regis positus est Egelwardus, qui beato Dunstano in regimine Glastoniæ primus successit. Nec in his hæsit Regiæ Sanctitatis ostensio, sed in ulteriora processit; sanatis ibi furioso & cæco: furiosus Teutonicus genus multis indiciis datis quod mente non constaret, civium in se armaverat manus, ut eum vincire ferro non dubitarent, circumferebat miserandus sua ipse supplicia, pœnarum propriarum idem judex & auctor. Nescias miserior an miserabilior, vel quod animo captivus, vel quod corpore gravatus erat. Ita multa pluribus annis provincias emersus, frustra consumpsit tempora, nisi quod continuatio itineris erat accessus laboris. Tandem vero Divinæ miserationis intuitu visitatus, oraculum per noctem accepit, ut Glastoniam pergeret, futurum ut meritis Regis Edgari utroque levaretur incommodo. Venit ergo, & convenientem responso effectum sortitus est, nam dum oraret in eadem quidem domo, sed longiuscule à sepulchro, omnis ferri nexus dissiluit, & quasi quodam turbine actus supra mausoleum cecidit: cæcus præterea provinciæ notissimus, dum importunas pro salute ad tumbam excubias prætendit, lucem reperit.

De Archiepiscopis, & Episcopis, de Conventu Glastoniæ Electis.

ET quia jam ad tempora Normanorum venimus: & Abbatum post illud tempus nota sunt & facta & nomina, his paulisper omissis ponam illorum vocabula, qui Episcopi & Archiepiscopi fuerunt alias electi de illa Ecclesia. Splendidum nimirum exemplum Glastoniæ & auctoritatis & gratiæ, quæ non solum sibi, sed etiam aliis Ecclesiis suffecerint tot illustres personæ. Nec vero polliceor, quod de omnibus possim Episcopatuum loca expedire, nisi quantum in chronicis inveni, quod ille vel ille Episcopus obierit monachus hujus loci. Adeo longiorum temporum fluxere curricula, quam ut illa ullius hominis possit investigare memoria.

Nunc de Archiepiscopis Berthwaldus, ex Abbate quondam Glastoniæ Archiepiscopus Cantuariæ. Adthelmus prius Wellensis Episcopus, deinde Archiepiscopus Cantuariæ fuit.

Dunstanus, cujus industria refloruit ecclesia, hic fecit organa & signa duo præcipua, pallium unum, Campanam in refectorio, ubi sunt hi versus.

Hanc sibi Campanam Dunstan perfundere jussit, &c.

In urceolo altaris

Idriolam

Idriolam hanc fundi Dunstan mandaverat Archi-
Præsul, cunctipotens quem salvet in ævum.

Hic ex monacho & Abbate Glastoniæ factus est Episcopus Wigornensis, postea Londoniensis, postremo Archiepiscopus Cantuariensis.

Egelgarus de Monacho Glastoniæ factus est primus Abbas novi Monasterii, Wintoniæ scilicet de Hida. Deinde Episcopus Ciceſtriæ, postremum Archiepiscopus Cantuariæ.

Sigericus ex Monacho Glastoniæ fuit Episcopus Wellensis, postea Archiepiscopus Cantuariæ, tertio loco post Dunstanum. Hic dedit VII pallia Glastoniæ cum albis leonibus, de quibus vetus ecclesia in anniversario ejus tota ornatur.

Alphegus ex Monacho & priore Glastoniæ, Bathoniæ Abbas, postea Episcopus Wintoniensis, postea Archiepiscopus Cantuariensis.

Elnotus ex Monacho Glastoniæ factus est Archiepiscopus Cantuariæ, de quo sermo præcessit. Qui, cum à Dunstano baptizaretur, erectam manum tenuerit more Episcopi benedicentis populum, unde Dunstanus eum, sicut ipsius Divinitatis conscius, Archiepiscopum fore prædixit. Fuit autem tempore Cnutonis Archiepiscopus, cujus etiam solatio & jussu transtulit Martyrem Elphegum Canciam, de loco quietis apud Londoniam: Hic dedit Rabanum de laude crucis, & librum orationum auro pictum.

De Episcopis.

ANno Incarnationis Domini DCCLXXXII obiit Canfridus Episcopus Monachus Glaston.

Anno DCCLXXXII obiit Ethelwmus Episcopus, Monachus Glastoniæ.

Anno DCCC obiit Wibertus Episcopus, Monachus Glastoniæ.

Anno DCCCXXXVI obiit Wigthegn Episcopus, Monachus Glastoniæ.

Anno DCCCXLII obiit Alhstan Episcopus, Monachus Glastoniæ.

Anno DCCCLXXVI obiit Tumbert Episc. Mona. Glaston.

Anno DCCCCLVI obiit Daniel Episc. Mon. Glast.

Anno DCCCCLXXXVIII obiit Elfricus Episcop. Abbas Glaston.

Qui Sequuntur fuerunt Episcopi tempore Edgari Regis in diversis locis. Quarto Papæ Julii obiit Sigegarus Wellensis Episcopus Abbas Glastoniæ.

Hic jacere fertur sub Sancto Benigno. Idus Maii obiit Britelmus Episcopus Willensis, Monachus Glastoniæ. Idus Februarii obiit Alfuoldus Cridiensis Episcopus Monachus Glastoniæ. Nonas Aprilis obiit Sigefridus Norwegensis Episcopus Monachus Glastoniæ. Hic misit quatuor cappas, II cum leonibus, & II croceas. Kalend Augusti obiit Athelwoldus Episcopus Winton. Monachus & prior Glastoniæ, & Abbas Abbendon. Idus Januarii obiit Wilmus Episcopus Monachus Glastoniæ. Idus Februarii obiit Ælfstanus Episc. Mon. Glast. Octavo Idus Maii obiit Ægelricus Episcopus Monachus Glast. Quarto Kalend. Julii obiit Kenewaldus Episcopus Monachus Glast. Tertio nonas Aprilis obiit Almer Episcopus Monachus Glastoniæ. XIV Kal. Aprilis obiit Livingus Episcopus Monachus Glastoniæ.

Anno incarnationis MXXXIV obiit Brihwius Episcopus Wellensis Abbas Glastoniæ. De hoc superius aliqua libavimus. Hic jacet in aquilonari porticu ad Sanctum Johannem Baptistam.

De Brithwoldo Episcopo.

ANno MXLV obiit Brithwoldus Episcopus Salesbirriensis Monachus Glast. Hic misit albam de serico pretiosissimam, cappas etiam de palliis decem auro & gemmis decenter ornatas, misit etiam superhumerale, stolam, manipulum, casulam, calices duos, unum de XX marcis argenti & IV auri, alium minori pondere sed pretio majori, textus Evangeliorum duos. Thu-

ribulum miræ magnitudinis de auro & argento, altare pretii XX Marcarum, crucem ad processionem, & alias XXV, quas cum Ægelnotus Abbas cum aliis ornamentis auro & argento nudasset, in duabus XXII Marcas auri accepit. Potest ergo conjici quanta vis pecuniæ fuerit in omnibus: dedit etiam collectaneum auro illuminatum, pallium auro textum, & alia IX. Duo candelabra. Totam terram de Wiltesire redemit. Scrinia tria Sanctorum Guthlaci, Georgii, & Oswaldi. In quo sunt hi versus.

Exiguus præsul Brithwoldus onomate dictus,
Archonti Domino, nec non matrique Mariæ,
Confert exiguum devoto pectore munus,
Ecclesiæ veteri transmittens Glastoniensi,
Dulcia perpetuæ capiat quo gaudia vitæ.

Cappam cum albis avibus. Situs est cum Brihtwio in parte aquilonari vir omni vita prædicandus, qui tanta contulit Ecclesiæ quanta nec adhuc prædones potuerunt vellicare, quamvis sint aliqui qui crimen inferre moliantur ejus gloriæ, dicentes quod res Episcopatus dederit Glastoniæ, sed frustra in eum molares infigunt, qui nec curat laudes, nec timet vituperationes, præsertim cum facta Sanctorum ambigua in meliorem partem converti conveniat. Profecto vero si delinquere se nosset, nunquam illa Sanctus vir fecisset. Denique fama est non obscura omnes illas terras ab antiquo fuisse Glastoniæ. Sed tempore Danorum, cum importabiles pensiones regnum gravarent, fisco regio vel alias pignori addictas, sed ab Episcopo redemptas & redditas. Et sicut dicunt, cum de redemptione obolus deesset, vir magnificus annulum suum creditoribus projiciens, devotionem quam in Glastoniam habebat, operis testabatur exhibitione.

De possessionibus Glastoniæ datis ab Anglis ad fidem Conversis.

JAm quia possessionum largitores manus contraxerunt, libet summatim inserere quid à quo Glastoniæ sit collatum, aut regia confirmatum auctoritate.

Inprimis Rex Arturus tempore Britonum dedit Brentemaris, Poweldon, cum multis aliis terris in confinio sitis pro anima Ider, ut supra tactum est, quas terras per Anglos tunc paganos supervenientes ablatas iterum post eorum conversionem ad fidem restituerunt cum pluribus aliis, unde Rex Domnoniæ dedit terram appellatam Yneswitherin V hidas.

Kenewalchius, seu Cedwald dedit Ferremeræ II hidas, Beokeri, Godeniæ, Martenesiæ, Andrewesye.

Kenwinus Rex dedit Munekaton XXIII hidas, & in Caru XX hidas, & in Crucan III hidas.

Baldredus Rex dedit Pennard VI hidas, Loggaresbeorg XVI hidas & Westwere cum captura piscium in Peret.

Hedda Episcopus dedit Lantokai [1 Lege] VI hidas, Cedwalla confirmante, licet Rege pagano.

Ina Rex dedit Brentemareis XX hidas, Sowi XII hidas, Piltonæ XX hidas Dulting XX hidas, & juxta Famer, scilicet Linig, XX hidas, & Rouelt XX hidas, & alibi cum piscaria unam hidam.

Wilfridus Episcopus Wethrnor LXX hidas, Cliwawere I hidam, Forthere Episcopus Bledanhid I hidam. Buggu abbatissa Ora III hidas, Rege Ina consentiente & confirmante.

Athelardus Rex dedit Poholt LX hidas. & in Torric X hidas, Kedeswita ejusdem Regina Brumanton V hidas.

Cuthredus

Cuthredus Rex dedit Ure III hidas, Domina Lulla Baltenesbeorge & Scrobanmurth vel Sabewrtha x hidas.

Æthelbaldus Rex dedit v Jeksig [Gassie] & Bradelegh IV hidas.

Sigebertus Rex dedit in Polhot XXII hidas.

Binewlfus Rex dedit & confirmavit Wodeton, v hidas, Cumpton v hidas, Huneresburg.

Adthelard ejus minister III hidas in Ceddren [Eleanbearo] & Cumbe III Hidas.

Sulca Christi ancilla dedit Culum XI hidas.

Offa Rex dedit Ineswurth x hidas, Ethelmund dedit, Offa confirmante, Hinespulle juxta v hidas.

Egbirtus Rex dedit v hidas Juxta flumen Toric. Edgisilus, eo confirmante, Budeclege xx hidas.

Ædthelwlfus Rex XXV hidas dedit, & reddidit Dulting. Dedit etiam Offaculum XXIV hidas. Bocland v hidas. Pennard IX hidas, Occenefeld, Suaramton, VI hidas, Sowy x hidas. Periston, Legderesbeorgune, Ocemund, & Bedul, Branuc Duneafd. Confirmavit etiam de dono Ethelstani Clutton x hidas; de dono Ænulfi Dicheswite, & Lottesham XXX hidas. Hornblawerton, & Beanganhangran.

Edthelbald Rex dedit Bramnucmiister x hidas. Ælfredus frater ejus crucem de ligno Domini.

Athelstanus Rex concessit & confirmavit de dono Æthelmi ducis Merkesburi x hidas, de dono Wulfelm Deverel xx hidas, de dono Offrici Werdeverel [I Mimecaton] x hidas. De dono Ælfledæ Reginæ Edwardi Winterburne x hidas. De dono Æthelstani ducis Wrington xx hidas, Weston sive Foxate v hidas, & Lim VI. De dono Uffæ viduæ Stoka v hidas.

Edmundus Rex dedit Cristemuleford xx hidas. Kingeston VIII hidas, Wodeton v hidas. Wathelega x hidas, Pukeleschurice XXX hidas. Escford dimidium hidæ cum captura piscium. Domerham, Mertun, & Pendrith c hidas, Stane VIII hidas. Confirmavit, etiam de dono Ælfledæ Reginæ Edvardi, Acford, Bocland, & Plis XXVII hidas, Hammedone xv hidas; de dono Wilfridi Kington XIX hidas, Girdlingeton x hidas, & ad Turnanwrthe v hidas, & Tintamhulle v hidas, de dono Ælsy Batecumbe xx hidas, de dono Ethelstani Comitis Melnes xx hidas, de dono Sigewlfi Abbedesburi v hidas, de dono Wlfec Langefore II hidas, reddidit etiam Wrington xx hidas.

Eddredus Rex dedit Baddeburi XXV hidas & in Cristeschurche II hidas, & Ternuc, & Stapelwilt, partem etiam de Nuni S. II hidas, & de Elenberwe I hidam, & reddidit Bulting. Ælfred dedit Camelarton v hidas, Eddredo confirmante, & Ælsgita Sanctimonialis Pengeardmunster x hidas.

Edwius Rex dedit Padenebeorge II hidas, Blakeford VI hidas, confirmavit de dono Ælphegi Cranemere XII hidas, de dono Ezerici Widecumbe VI hidas, de dono Ælvini unam partem de Sturton S. VIII hidas, de dono Brithrici Giffelton v hidas, de dono Brithere Widingate.

Edgarus Rex dedit Sture XXX hidas, Midelton II hidas, Lucum II hidas, Blakeford v hidas, Hamme VII hidas, Dundene v hidas, Wetehulle III hidas, & reddidit Merkesbury. Confirmavit de dono Ælfere ducis Wstburi XL hidas, & Otherlee v hidas. De dono Ælwine Gritilingtone XXV hidas, Netelton xx hidas, Horton x hidas; de dono Ælfere Ælderman Badecumbe xx hidas, de dono Caldred Clifan XI hidas; de dono Ælfhelm Dirambeorg II hidas, de dono Ælfeah Cranemere x hidas; de dono Ædelfled Hanandon xv hidas; de dono Ælfwith reginæ Winescumbe xv hidas, Idemeston x, Stretton VI, Ædredesie dimidium hidæ, de dono Edred Middelhele xv. Essebury XL hidas; de dono Brinsige Healton v hidas.

Egelredus Rex dedit Austanclif VI hidas, Streberge I hidam, & Fiscwere, & unam mansam in Wilton, & Hanandon, reddidit Pukeleschun. Confirmavit de dono Wlfwini Esctun xx hidas. Edmundus Irenside dedit Ninneton Kastel XVIII hidas.

Item

Item de Aliis datis Glaſtoniæ.

MEmorandum de Aldamton & aliis. Cinemereffordi, Lemucerine, Pilleſdune Portbrig, Litlanton, Eatumberg, Siwiamhame, Brentfordlande, Pendeſclive, Hulbanleghe. Item de Elonſanige, Ocemund, Ceolamwrthe, Korſtone, Camel, Ruthanbeorg Peaſucmere. Item de Lidenige, Lamageate, Hengeſteſhriege Dilwiſce, Orcirleage, Pidelan, Birhwlfintone, Betocer, Huppavene, Eaſætenatone. Hæc Maneria à diverſis regibus collata ſuis familiaribus Glaſtoniæ Eccleſiam devenerunt, ſicut per cartulas veteres apparet, & licet incredibilem numerum ac quantitatem terrarum uni loco ſpectantium hìc poſuerimus, omnes tamen has & multo plures, quas pro ambiguitate numerare nolumus, Glaſtoniæ Monaſterio datas fuiſſe non dubitamus. Nec eſt admirandum, ſi quædam maneria aut realiter aut nomine tenus à diverſis legantur collata, tum quia nomina æquivoca ſunt, tum quia multa à prioribus data demum Ablata reſtituebantur, tum quia quidam partem manerii, alter partem ejuſdem contulit & totum utrique fortaſſis aſcribebatur.

Nomina Abbatum Glaſtoniæ Eccleſiæ.

An. Ordin. Abb.	*Hi de Brit.*	*An. regim.*
CCCCLX	S. Patricius	
	S. Benignus	
	Worgret	
	Lademund	
	Bregored.	
	Hi de Ang.	
DCLXX	Beorthualdus	X annis.
DCLXXX	Hemgiſel	XXV.
DCCV	Beorualdus	VII.
DCCXII	Aldbeorth	VII.
DCCIX	Atfrith	X.
DCCIX	Kemgiſel	XVI.
DCCXLIII	Guban	II.
DCCXLIV	Ticcan	VI.
DCCXLVI	Cuman	II.
DCCLIV	Walthun	XXXII.
DCCLXII	Tumberthe	IX.
DCCLXV	Beadulf	VI.
DCCCII	Muca	XXII.
DCCCXXIV	Gutlac	XXVII.
DCCCXL	Ealmund	XVI.

An. Ordin. Abb.	*Hi de Ang.*	*An. regim.*
DCCCXLIX	Hereferth	XIV.
DCCCXX	Stiwerd	XI.
DCCCCV	Ealdhun	XXXIV.
DCCCCxxvii	Ælfric	XIV.
DCCCCXL	Dunſtan	XXII.
DCCCCLXII	Ælwardus	X.
DCCCCLxxii	Sicgarus	XXVIII.
MXVI	Beorhtred	XVI.
MXXXIV	Brichtwi	X.
MLIII	Ædelward	XXVI.
MLXXXII	Ægelnoth	XXIX.
MC	*Hi de Norm.*	
	Turſtinus	XIX.
MCXVI	Therlwinus	XIX.
MCXXV	Sifridus	VI.
MCLXXI	Henricus	II.
MCLXXX	Robertus	
MCLXXXX	Henricus	
MCCXIX	Willelmus	IV.
	Robertus	
MCCXXXIV	Michael.	

Bundæ Duodecim hidarum.

ET quoniam xii hidæ Glaſtoniæ majori libertate præ cæteris terris ſuis ſunt privilegiatæ, expedit earum metas non ignorare. Sciendum igitur, quod inprimis incipit Brutaſcha apud Stretebrugge, in capite Auſtrali ejuſdem pontis, & tendit verſus orientem, in Auſtrali parte Mariſci, uſque ad caput Auſtrale pontis de Baltenesberge, in parte boreali, à domo Wlgari cum Barba, qui fuit operator ejuſdem pontis, tempore Sancti Dunſtani Abbatis. Et ſic ſupra Caucetum ultra Pinueſlake per medium mariſci, uſque ad domum Normanni, apud molendinum de Baltenesberg;

nesberg; & sic inde sursum in via usque in semitam, quæ venit de illa Ecclesia, & postea sursum in Jeholt, usque ad Lupwite in orientali parte domus Hosgari, ac Attaholt. Et inde in semitam, quæ ducit per mediam extremitatem illius Holte recta usque ad pontem de Kineward, in fossatum Sancti Dunstani Abbatis. Et sic in rivulum, qui venit de Coleburi, & ita ascendendo contra cursum aquæ, usque ad domum Oswardi de la Burne. Et inde sursum contra la Burne, usque ad curiam Ailmeri Senescalli Ala Brodelee. Et sic sursum de illa Burna in viam illam, quæ jacet ante curiam suam, & ita in australi parte illius Ecclesiæ versus orientem, usque Stoke in latam viam; & sic de via eadem contra montem de Withelee, in illam semitam quæ jacet in australi parte de Chulebury. Demum in quandam semitam usque ad la Windeiete. Et sic in divisas de Bikenhan & de Ferlege; & sic descendendo per medium parcum de Pilton, ultra viam quæ extenditur supra pontem de petra, in semitam illam quæ ducit ad Wottun; & sic in quadam semita usque ad Fulebroc, & inde in australi parte illius Ecclesiæ ultra rivulum usque Loffellegethe, & sic descendendo in moram usque ad Hochye, & inde per mediam moram ultra la Sowere, usque in divisas fossati in parte boreali de Bachinwere, & sic inde in ripam, & ita in longum antiqui casus aquæ usque ad pontem de Bledeme, & sic descendendo per medium illius pontis usque ad Litlenie, quæ est divisa de Martenesie; Et sic circa eamdem insulam usque ad Sadelby; & inde in ripam, & ita in longum cursus aquæ, usque ad fossatum quod est inter moram de Stoke & Withtrichelham; & sic in la Wynerdlake; & sic per divisas insulæ de Andredesie, & de Draicote, ascendendo contra montem usque ad la Horestone. Demum in Wiarepath; & sic descendendo usque ad superiorem Badecumbe, & sic per divisas de Ceddre usque ad la Grene Balle, & ita ad Litlelakewepe. Inde ad la Ymerwivel; inde directe per medium Alneti usque ad la Hore Wythege, & ita usque ad Mune Keneleghe. Itaque totum coopertum pertinet ad Ceddre, totum extra coopertum pertinet ad Glastoniam. Inde usque ad quandam trenchiam, quæ vocatur Bitwynenorde; & sic ad la Scearpeorde: itaque totum coopertum ibidem versus orientem pertinet ad Glastoniam, & extra coopertum versus occidentem pertinet ad Ceddre. Inde ad Nottepulle. Itaque totum coopertum remanet Glastoniæ, totum planum extra coopertum remanet Ceddre. Inde usque in Ylake, & ita in longum de Ylake descendendo usque ad Ywere, & de Ywere in Longum de Abbedesdith ascendendo usque ad Langeby. Inde in cursum magnæ aquæ, & ita in longum ipsius aquæ ascendendo contra orientem in divisas de Wethmore & de Northilade, usque ad Tunsingwere. Inde usque Kimpingmere. Inde usque ad Middelmede. Inde ultra montem usque ad Cumessam. Inde usque in la Lithlake. Deinde per mediam moram usque ad divisas de Mere & de Poldune. Et sic per illas divisas versus orientem, in australi parte illius moræ, usque subtus Scerpham, & sic inde subtus Hundewode, inde versus orientem usque ad la Brittasche, quam posuimus primam bundam XII hidarum.

Loca principalia infra XII *hidarum.*

LOca quæ infra hos limites habentur, & eodem gaudent privilegio, subjungemus. In primis ipsa insula Glastoniæ cum campis, sylvis, pratis, ac monte ad eam spectantibus. Deinde insula de Heorty cum specioso simul & spatioso aulneto, cum pratis & pascuis uberrimis; post hoc magna pars de parco de Pilton. Deinde Bikenham cum Stikelingh; post hæc Witelegh & Coleburi cum toto Westpennard, campis, pratis, & pascuis ad illa spectantibus. Demum la Burne & Kineard cum Campis suis & pratis,

pratis; postea quædam pars de Baltenesberghe, cum campis, pratis, pascuis largis, & cum omni anneto & universis moris versus occidentem, in parte boreali de Budeclee, usque ad la Britasca, quæ est in capite australis pontis de Strete. Demum Edgarlegsi cum campis & pratis ad se spectantibus: postea insula de Beokeri cum suis pertinentiis. De prænominata autem Brutaschia totus mariscus versus occidentem, quæ est in parte Boreali de Hundeswode, & de Scerpham, usque ad divisas de Poldon & Demere usque in la Liklake. Demum insula de Mere & de Westye cum campis, pratis, boscis, & moris. Denique insula de Godenie cum suis terris & moris largissimis; postea insula de Martinesie cum adjacentiis. Demum insula de Badenebeorge & Northilade cum terris, pratis, pascuis, & moris, & boscis amplis ad eas spectantibus: post hæc insula de Andrewesie, cæteras situ & loci amœnitate antecellens, cum terris, boscis, pratis, & moris largissimis. Hæc sic cognominatur à Sancto Andrea, cujus ibidem habetur capella, sicut & Godeniæ propter capellam Sanctæ Trinitatis, & Martenesie à Sancto Martino, cujus ibidem est capella; post supradicta est Badecumbe, juxta montem Munidop, cum omnibus terris & pascuis super eundem montem ad se pertinentibus. Hæc omnia loca infra bundas duodecim hidarum contenta, & ad Glastoniam pertinentia, omni immunitate gaudent regiæ dignitatis à temporibus antiquis; confirmatumque est Ecclesiæ Glastoniæ tam à regibus Britonum quam Anglorum & Normannorum.

De Turstino primo Abbate de Normannis.

EXpeditis quibusdam, gratia quorum paululum digressum est, ad ordinem historiæ redeundum. Primus igitur Abbas de Normannis fuit Turstinus, anno incarnationis dominicæ MLXXXII, quem Willelmus ex duce Normanniæ factus Rex Angliæ, ibidem ex monacho Chadoniensi Abbatem constituit. Idem Willelmus regno suæ subjugato ditioni, quamplures ex suis commilitonibus ex Glastoniæ feudavit possessionibus, potest igitur conjici ex his & præcedentibus, qualiter & per quos Glastoniense monasterium, quondam opulentissimum, suis sit terris pene nudatum, videlicet per Ægelwardi & Ægelnoti dilapidationem, per Danorum simul & Normannorum hostilem incursionem, seu violentam oppressionem. Idem tamen Willielmus Rex, ut injuriam Glastoniæ prius illatam redimeret, quasdam terras, quas ablatas conquerebantur, eisdem auctoritate Regia confirmavit in hæc verba.

Carta Regis Willielmi primi.

NOtum sit tam præsentibus quam futuris, quod ego Willelmus Dei gratia Rex Angliæ, visis & cognitis Cartis Ecclesiæ Glastoniæ, Concedo eidem Ecclesiæ in perpetuum, ad victum monachorum inibi Deo servientium, pro salute animæ meæ; quasdam terras, quas calumniabantur pertinere ad præfatam Ecclesiam jure hæreditario, confirmo. Subnotantur autem terrarum nomina, videlicet, Midelton, Fulebroc, Berges, Burnington, Lim, Blakeford, Witon, Teste Episcopo W. Dunelmensi, & Archipræsule Lanfranco, & Thoma Archiepiscopo, & Wakelino Episcopo, & Rob. comite de Mauric, & multis aliis.

De Abbatibus Muchelniæ & Athelingiæ.

HIs igitur ad inſtantiam Abbatis Turſtini ſic patratis, etiam illud proſequamur, qua efficacia vicinos Abbates Muchainienſem & Ethelingenſem ſui juris aſſeruit. Nam cum eos, falſa delatione Giſonis Wellenſis Epiſcopi, Lanfrancus Archiepiſcopus in generali concilio Angliæ mordaciter impeteret, Muchanienſis, qui exercitatior eſſet in ſeculi rebus, reſpondit ſe in capitulo Glaſtoniæ, juſſu ejuſdem loci Abbatis & ſui reſponſurum. Cæterum extraordinarias accuſationes non timere. Ethelingenſis autem jocülariter eludens quæſtionem, minanti Archiepiſcopo baculum ei auferendum, non curo quia meliorem habeo, nec tamen iſtum tibi trado. Tunc juſſus Abbas Turſtinus, ut ſi ſibi competere ſciret, cauſam ageret, ſurrexit loco ſententiæ dicendæ, egitque multa & conſtanti facundia, memoriter retexens privilegia Regum à Kentuino & Ina Regibus uſque ad Edvardum, quibus allegavit in eos Abbates nullam juriſdictionem aliquem niſi Glaſtonienſem Abbatem habere, adeo ut in prædictas Eccleſias nullus debeat Abbas intrare, niſi fuerit electus à conventu Glaſtoniæ. Tum cum Archiepiſcopus in regem converſus dixiſſet, *ſe beati Dunſtani nutriculam nolle minuere*, illeque retuliſſet, *nec ſe velle matrem Domini contriſtare, ſed pro cautione futurorum Epiſcopum Wellenſem debere in Glaſtoniæ Capitulo rem diffinire*, reſumpſit Abbatis ſermonem, privilegia eccleſiæ ſuæ authentica eſſe, nullam cujuſlibet dignitatis perſonam cauſa judicii Glaſtoniam debere venire, ſua ibi eſſe omnia, & in Eccleſiaſticis & in ſecularibus rebus judicia, facile fore ut invictus princeps & Sanctus Archiepiſcopus in re nova conſtituenda perpetua pulſarentur invidia. Cæterum quod anteceſſores ſui habuiſſent integrum, ſe, qui in defenſanda dignitate eccleſiæ eodem vigilaret ſpiritu, nequaquam omiſſurum. Quocirca Epiſcopus Wellenſis, ſi quid allegandum putaret, ſuo non regis vel Archiepiſcopi juſſu, Glaſtoniam veniret. Quid plura, obtinuit cauſam Abbas. Et quidem Epiſcopus in capitulum venit, ſed purgantibus ſe Abbatibus victoria excidit, & inglorius diſceſſit.

De Tranſlatione Sancti Benigni.

AD gloriam ſane temporum Turſtini pertinet beatiſſimi Benigni tranſlatio, quam virtutibus non incelebrem alias ſtilus noſter expedivit, duo pallia, duo turribula, duo candelabra fecit.

De diſcordiis inter Turſtinum & ſuum conventum. & de Cruce Vulnerata.

IPſius autem tempore infortunium quoddam accidit, quod omnino ſilentio præterire ratio diſſuadet, non ut acerbæ rei commemoratio videatur exprobratio, ſed ut miraculum inde ſecutum deducatur in medium ad ædificationem audientium. Diſcordiæ enim Zizannia inter eumdem Abbatem ſuumque conventum diſperſa fuiſſe refertur, Abbatiſque negligentiæ, imo imprudentiæ, impingitur cauſa diſſidii; qui dum conventui multa de antiquis & approbatis conſuetudinibus ſubtraheret, quædam etiam pro more ſuæ patriæ tranſmutaret, licet ſuper his privatim frequenter requiſitus publiceque fuiſſet redargutus; errata tamen corrigere diſſimulabat, præſumtamque nullatenus exuit pertinaciam. Inter cætera etiam Gregorianum Cantum aſpernatus monachos compellere cœpit, ut illo relicto cujuſdam Willielmi Fiſcanenſis Cantum diſcerent & cantarent. Hoc ægre accipientes, quippe qui jam tam in hoc, quam in alio eccleſi-

ecclesiastico officio secundo, Romanæ morem ecclesiæ insenuerant, insuper mores ejusdem tanquam alienigenæ, nec de gremio ecclesiæ canonice instituti, molestius forsitan tolerabant. Cum igitur die quadam mente turbida capitulum ingrederetur, ac monachos super his & aliis negotiis turbulentius alloqueretur, nec eos suæ voluntati posset inclinare, confestim ira cæcatus, milites ac satellites suos phaleratos fecit accersiri. Quo viso monachi, pavore vehementissimo correpti, in fugam, prout melius poterant versi sunt, ecclesiamque pro asylo subierunt, ejusdem hostia seris obstruentes: sed ministri Belial irrumpentes templum, absurdum perficiunt sceleris exemplum, monachos etiam usque ad altare fugientes, auxiliumque Divinum lacrymis profusis postulantes, persequuti sunt; in eosdem arcu & sagittis jaculantes. Quidam etiam solaria inter columnas erecta scandebant, quo liberius innocentium sanguine animum satiarent malevolum; nec loci vel sanctorum potuit obsistere reverentia. Donec unum ex monachis sacrum amplexantem altare lancea transfixum, alium ad altaris crepidinem sagittis confossum necassent, ac XIV de aliis graviter vulnerassent. Quapropter monachi tantæ necessitatis importunitate compulsi, demum sese, prout poterant, defensitabant, adversarios à choro propellentes: unus autem ex Abbatis familia in scelere cæteris pertinacior, cernens quemdam monachum crucem argento coopertam manibus tenere, ut ei defensionis clipeum præstaret, animo dedignanti in eumdem sagittam direxit; sed providente Deo, sagitta imaginem Dominicam in cruce defixam subtus genua vulnerans, sanguinis rivulum ex eadem produxit, qui de altari usque ad gradus de gradibus usque ad terram descendens, ultionis divinæ terrorem infaustis viris incutiebat. Hoc viso sceleris hujus perpetrator sui confusionem non sufferens, continuo amens est effectus, & Ecclesiæ limina egressus corruit, & fracta cervice animam efflavit. Cæteri autem hoc intuentes, ne similia subirent supplicia, egredi monasterium festinabant, sed æquitatis Divinæ virga eos pœnæ non sinebat esse expertes, quos in malignitatis perpetratione noverat exstitisse consortes. Quidam vero intra, quidam extra mentis corporisque impotes effecti, pœnas non immeritas exsolvebant. Regi demum Willelmo primo querela super hoc delata, dum maxima fuisse patuit Abbatis culpa, ab eodem Rege in Normanniam ad monasterium unde venerat, redire compulsus est inglorius, de monachis vero quamplures per Episcopatus & Abbatias jussu regis custodiendi disperguntur. Rege tamen mortuo, idem Turstinus auxilio parentum suorum Abbatiam Glastoniæ à filio suo Willielmo dicto Rufo quingentis libris argenti dicitur redemisse, & monasterium aliquot annis occupans, & per ejusdem possessiones pervagatus, longe ab ipso, ut dignus erat, misere vitam finivit. Cætera autem Turstini facta potius miremur, non istud carpamus, in quo magis casu impegit, quam industria peccavit, æmulemur in eo fervorem religionis, nonnullam pietatem in Deo, multam providentiam in seculo. Crux autem superius memorata, ab antiquis temporibus argento vestita, pro tanto miraculo conventui venerabilis, populoque celebris habetur, vulnerisque vestigia intuentibus adhuc ostendit manifesta. Acta sunt hæc anno Domini MLXXXI°. hujus etiam rei testis est Orosius Anglorum historiographus.

De Herlwino Abbate.

SUccessit Herlwinus anno incarnationis MCI°. æque ut Turstinus Cadomensis Monachus, clementia & liberalitate juxta insignis, quem Henricus primus, consentiente conventu, ibidem Abbatem constituit, ubi & XIX annis præfuit. Is in novitate adventus pro parcitate victus ignominiæ in Regno Angliæ est notatus. Et revera strictius se agebat, quam amplitudinis fortunæ suæ intererat, non animi angustia, sed pro gentili more patriæ de qua venerat

nerat. Verumtamen, ut dixi, pudore infamiæ resperſus valvas curiæ, quibus advenientium arcebatur aditus, a fundo eruit, ut patente noctibus perinde ut diebus acceſſu, nullus difficultatem cauſaretur ingreſſus. Et ut oſtenderet quantum infamiam parſimoniæ oderat, cunctos officiales convocans, hanc ab omnibus gratiam precario munere depopoſcit, ut ſe in reſumenda dapſilitatis fama juvarent. Janitori, ſi quemquam excluderet, cum fortunarum diſpendio præciſionem etiam auris comminatus. Eo factum eſt ut pro dapſilitate diceretur profuſus, qui ante clamabatur aſtrictus, fit enim fere in rebus mortalium, ut avarus nominetur, qui eſt providus, & qui eſt munificus, nuncupetur prodigus. Eccleſiam à prædeceſſore inchoatam, quia magnitudini poſſeſſionum ſuarum non reſpondebat, ſolo tenus eruit, & novam inchoauit, in qua CCCCLXXX libras diſpendit. Imaginem & Crucem LXX marcis comparavit pro terris à tempore Normannorum ereptis; cum mille marcas obtuliſſet regi, repulſam paſſus, ad Terentianum dictum verſo animo, faciamus inquit, quod poſſumus, ſi non poſſumus quod volumus. Itaque datis centum marcis argenti & duabus auri, maneriorum ſuorum mutilationem reſarcivit. Sex enim Hidas in Pukeleſcirce retrahens, ad XL extendit libras, quod vix XVI ante valuerat; ſexaginta marcis redemit terram, quam Gaufridus de magna villa tenebat in Viltone; Terram de Cranemere recuperavit, annuente rege Henrico, ut eam pro tribus hidis defenſitaret. Milne & Lim de manibus Hardingi Eadnothi filii, potentis tunc admodum & Cauſidici, extorſit. Ab Ulrico fratre Dunelmenſis Epiſcopi, quia parum ſuccedebat ſapientia ſecularis, eccleſiaſtica communione privato, Blakeford recepit. In Cumpton hidam, in Soei aliam ad Eccleſiam quaſi poſtliminio redire fecit. Apud Walas terram decem librarum adquiſivit, Crucem opere mirabili & incomparabili fecit, pallia IX. cappas IX. tapetum I. Dorſalia V. albas III. altare, quod, cum Johanni Cremenſi oſtenſum, primo enormitate pretii ejus hebetaſſet animum, mox ſi Romæ haberetur centum marcis auri eſtimatum eſſet. Monachorum officinas ampliavit, Clericos religionis votum parturientes gratis recepit, nullo ſcilicet pretio converſionem eorum, ut quidam faciunt, nundinatus. Pridie quam excederet, miſſam cantans, cordis contritione & lacrymarum fluvio ſeipſum Deo victimam fecit, mox in capitulo cunctorum exceſſuum in monachos indulgentiam petiit, & impetravit: acceſſiſſe ſe ad metam vitæ, illis mirantibus, vaticinatus, ſub ipſo crepuſculo de conſilio medicorum pilulas ſumpſit. Sed eis ante mediam noctem in tormentum tranſeuntibus, à monachis accurentibus ſacro unguine delibutus, in meta noctis diem clauſit, ſepultus eſt juxta Turſtinum ad Sanctum Andream.

Conſuetudines.

CONſuetudines obſervatæ temporibus Turſtini & Herlwini Abbatum in privatis diebus, videlicet Dominica, die Martis, die Jovis, ac Sabbato, tria generalia ad refectionem habuerunt fratres, & duas pitancias, cæteris vero tribus diebus, ſcilicet feria II. feria III, & VI, duo generalia & tres pitancias. In diebus autem ſolemnibus, quando fratres fuerunt in cappis, medonem habuerunt in juſtis, & ſimilas ſuper menſam, & vinum ad caritatem, & tria generalia, & quatuor vel quinque pitancias. In diebus vero, in quibus in albis fuerunt, medonem ſimiliter in juſtis, & ſimilas ſuper menſas, & III generalia, & tres vel quatuor pitancias. In præcipuis autem feſtivitatibus, id eſt, natali Domini, Paſcha, Pentecoſte, Aſſumptione, & nativitate Sanctæ Mariæ, & dedicatione Eccleſiæ, major fuit quantitas in omnibus ſecundum dignitatem feſtivitatum. In anniverſariis vero Regum, Epiſcoporum, Abbatum, & Ducum, qui Glaſtoniæ Eccleſiam conſtruxerunt, debent fratres per ſingula altaria pro eorum animabus miſſas celebrare, & maxime in communi conventu

ventu honorifice coram positis ornamentis, quæ huic ecclesiæ dederunt. Interim pauperes XIII pro eis reficiantur, & postea in refectorio debent serviri, sicut in festivitatibus. De vestitu eorum ista est consuetudo, unusquisque Fratrum duas cucullas, & duos frocos, & duo stamina, & duo femoralia habere debet & quatuor caligas, & pelliciam novam per singulos annos. Et in cœna Domini unusquisque diurnales sotulares, & in hyeme nocturnales, & duo coopertoria ad lectum, pedules vero decem, scilicet ad festivitatem beati Michaelis II; ad solemnitatem omnium sanctorum quatuor, ad festivitatem Sancti Martini II. cæteras duas, quando eis expedierit, habeant. Et hæc est assisa, quando pro cervisia vinum debent habere, unusquisque scilicet habere debet duas caritates in die, de minutis quære in texto.

De Sigfrido Abbate.

SUccessit Sigfridus Monachus Sagiensis frater Radulfi Archiepiscopi Cantuariæ, anno incarnationis Domini MCXX. Similiter ab Henrico primo constitutus, qui & Glastoniam annis VI Regebat. Is dedit pallium I. Casulam albam, & privilegium in hæc verba.

Privilegium Calixti Papæ.

CAlixtus Episcopus servus servorum Dei, dilectissimo filio Sigfrido Pelochino salutem, & Apostolicam benedictionem. Religiosis desideriis dignum est facilem præbere consensum, ut fidelis devotio celerem sortiatur effectum. Quamobrem nos, fili in Christo carissime, postulationis tuæ desideriis benignius annuentes, beatæ Dei genitricis, & gloriosæ semper virginis Mariæ monasterium, cui annuente Deo præsides, in Ecclesiæ Romanæ tutelam, protectionemque suscipimus; & contra hominum perversorum molestias ejus privilegio confoverimus. Per præsentis enim decreti paginam auctoritatemque statuimus, ut quæcunque ab Apostolicis Archiepiscopis, Regibus, & Principibus, aliisque fidelibus, nostro monasterio largitione legitima collata sunt, quieta ei & integra conserventur. Quæcunque præterea futuris temporibus juste canoniceque adquirere, Domino largiente, poteritis, firma tibi successoribusque tuis & illibata permaneant. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat idem monasterium penitus perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, vel minuere, vel temerariis vexationibus fatigare. Sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione & conservatione collata sunt, modis omnibus, usibus profutura: Si qua autem Ecclesiastica sæcularisve persona, in futurum hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque dignitate careat, reamque se Divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratissimo corpore Dei & Domini nostri redemptoris Jesu Christi aliena fiat, & in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi. Quatenus & hi fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Judicem præmia æternæ retributionis inveniant. Data Lateranis per manum Annerici Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, & Cancellarii. Idibus Maii, indictione prima, incarnationis Domini MCXXIII, *pontificatus Domini Calixti secundi Papæ* V°.

De Henrico Blesensi Abbate Glastoniæ.

SIgfridus Cicestrensis Episcopus factus, habuit in Glastonia successorem, anno MCXXVI Henricum fratrem Theobaldi, Blesensis Comitis nepotem, Henrici Regis ex sorore Adela, qui etiam Episcopus Wintoniensis

non

non multo post factus est, vir præter natalium splendorem peritia litterarum insignis, affabilitate verborum comis, animi benignitate liberalis, cujus principia & processus, quanto vobis emolumento fuerint, & per hoc quanto favore in os hominum venerit, nostis; de quo plura nec me dicere, nec vos tæderet audire, nisi concilium esset parcere admirabili ejus verecundiæ, habet enim hoc proprium, ut quamquam laudanda faciat, laudari tamen erubescat.

Finito libro, &c.

Wilhelmi

Wilhelmi Malmesburienſis Liber V. de Pontificibus.

Prologus Libri 5^ti Will. Malmesb. de Pontificibus.

TOTIUS *Angliæ*, quaqua verſum porrigitur Epiſcopatibus, circuitus, ſicut poſt longam peregrinationem domum ' revertor, ut de Beatiſſimo Patre *Aldelmo* pollicitum ' exequar meum. Ad quod pro viribus implendum non ' me ſollicitat dicendi materia uberior, ſed affectus in ' Sanctum quem ipſe meruit propenſior. Num enim ' par eſſet ut ei negarem vocis meæ præconium, qui ' mihi contulit poſt Deum quantulum habeo ingenium? Illi non impende- ' rem linguam, cui ſi neceſſe eſſet, impenderem vitam? Atqui nimium a- ' varus eſt, qui verborum ſuorum tenax eſt. Quia igitur immaniter de- ' viaretur à Juſtitia, ſi obumbraretur ſilentio, ſuſcepi vel pauca de ipſi- ' us vita dicere, quamvis pro inſcitia rerum, nequaquam valeo voluntati ' ſatisfacere. Adeo, præter illud quod de illo *Beda* in geſtis *Anglorum* ' tangit, ſemper infra meritum jacuit, ſemper deſidia civium agente, inho- ' norus latuit. Magnus ille quidem ſcientiæ gloria, miraculorum eminen- ' tia, ſed nulla quæ ſuperſit illuſtratus ſcriptura. Gaudeat aliquis ſe de ' *Aldelmi* miraculis plura legiſſe, quæ vivens duntaxat fecerit, ad me pro- ' fecto nihil manavit: nihil, quanquam curioſiſſimo, acceſſit ſtudio, niſi ' quod Artifex manus argenteo & perantiquo impreſſit ſcrinio. Compegit ' hæc in libellum Abbas *Abendonienſis Favitius*, autoritate ſua nitens, nec ' quicquam præterea quod dicta ſua firmaret teſtimoniorum extrinſecus ' adducens. Mihi placuit diverſum dicendi genus, ut per illa geſta quæ ' à ſcriptis *Favitii* vacabant introrſus pergerem, & quæque dicta idoneis ' teſtibus, velut quibuſdam poſtibus ambirem. Quis enim aliter crede- ' ret geſtis tam longe à noſtra memoria remotis, ut, quod ſic dictum ſit, ' propter ſtyli penuriam ſepultis. Superſunt præterea plura meum, Mo- ' nachi ſcilicet *Malmesburienſis*, expectantia officium, quæ vir ille aut ne- ' ſcivit, aut dicere ſuperſedit. Fuit enim ſicut non uſquequaque deſpicabi- ' lis eloquentiæ, ita in his duntaxat propter ignorantiam linguæ, incuri- ' oſæ ſcientiæ, ut pote ſub *Tuſco* natus aere. Æqui igitur & boni con- ' ſule, Lector mi, ne perſonæ meæ obſcuritas præ Abbatis dignitate præ- ' judicium patiatur. Quamvis, ſi honores attenderis, & nos aliquod no- ' men decuſque geſſimus. Quadripartito itaque ordine hæc procedet nar- ' ratio. Primo, ut Sanctiſſimi viri oſtendam genus & ſcientiam: ſecundo, ' quæ Cœnobia fecerit, quibus privilegiis & patrimoniis hoc noſtrum in- ' ſignierit, ſubjiciam; ubi auditoris patientiam jam hinc ex prooemio con- ' venio, ne alienis ſcriptis gravatus effugiat. Hic enim libellus non oſten- ' tationem eloquentiæ, ſed congeriem ſcientiæ pollicetur: ut non tam vi- ' ta dicatur Sancti, quam vitæ ipſius teſtimonium, cognitionis inſtrumen- ' tum. Tertio, pauciſſima miracula, quæ juvenis fecit; non quod plu- ' ra non fecerit, ſed quod iſta tantum dubietatis ſcrupulum effugere po- ' tuerint, non omittam. Quarto ſeriem temporum poſt Beati viri obi- ' tum, quanta potuero veritate deducam, quanta libertatis naufragia Ec- ' cleſia noſtra pertulerit; quam ſemper proſpere, cum videretur oppreſ- ' ſa maxime, per patrocinium Sancti caput contra fortunam extulerit.

'atque ab ipso tyrocinio rudimentorum liberalibus literarum studiis eru-'ditus, & in gremio Sanctæ matris Ecclesiæ nutritus vitam duxit. Quod '*Melduni* Cœnobium illud construxit, *Sergius* Papa in privilegio quod 'eidem *Aldelmo* dedit, [ostendit.] Poscente à nobis Religione tua, ut 'ductoris nostri Apostolorum principis vice, Britannicorum Apostolorum '*Petri* & *Pauli*, quod *Melduni* religiosæ memoriæ [*Meildulf*] condidit, quod '& nunc *Meldunesburge* vocatur, si tum in Provincia *Septonia*, quod tuam Re-'ligionem provide dispensare cognovimus, Apostolicis privilegis robore-'mus, piæ petitioni favorem tribuimus.

Quod iterum *Cantiæ* studuerit, sed pro valetudine discesserit, idem in Epistola ad eundem *Adrianum*, *Fateor, mi charissime, quem gratia puræ dilectionis amplector, postquam à sociali contubernio vestro, ante triennium circiter, discedens, à* Cantia *sequestrabar, quod nostra parvitas hactenus ad consortium vestrum ardenti desiderio flagrabat. Quod & jamdudum cogitarem, quemadmodum in votis est adimplens perficere, si rerum ratio ac temporum vicissitudo pateretur, & nisi me diversa impedimentorum obstacula retardarent, præsertimque corporeæ fragilitatis valetudine medullitus tabentia membra coquente non sinerer, qua quondam, dum post prima elementa iterum apud vos essem, domum redire coactus sum. Planum, ut arbitror, factum est his testimoniis, quod liberalium artium compos fuerit, qui tanti contubernalis consortio fruitus sit. Nec ipse sane suffragio laudum suarum defuit, ubi dixit, Se primum omnium suæ gentis hominum fuisse, qui ad scientiam Metrorum præsumpsit ingenium, impulit animum,* Ista enim sunt ejus verba in calce libri quem fecit de Schematibus. *Hæc, inquit, de Metrorum generibus & Schematibus, pro utilitate ingenii mei habes multum laboriose, nescio si fructuose collecta, quamvis mihi conscius sim illud me Virgilianum posse jactare,*

Primus ego in patriam mecum modo vita superfit,
Aldelmus *rediens deducam vertice musas.*

Literis itaque ad plenum instructus, nativæ quoque linguæ non negligebat carmina, adeo ut, teste libro *Elfredi*, de quo superius dixi, nulla inquam ætate par ei fuerit quisquam *Poesin* Anglicam posse facere, tantum componere, eadem apposite vel canere vel dicere. Denique commemorat *Elfredus* carmen triviale, quod adhuc vulgo canctitatur *Aldelmum* fecisse, adjiciens causam qua probet rationabiliter, tantum virum his quæ videantur frivola, instituisse populum eo tempore semibarbarum, parum divinis sermonibus intentum, statim cantatis Missis, cursitare solitum; ideo Sanctum virum super pontem qui rura & urbem continuat, abeuntibus se opposuisse obicem, quasi artem cantandi professum. Eo plus quam semel facto, plebis favorem, & concursum emeritum. Hoc commento sensim inter ludicra, verbis scripturam insertis, cives ad sanitatem reduxisse, qui si severe & cum excommunicatione agendum putasset, profecto profecisset nihil. Præconio itaque nobilis doctrinæ favorabilis, quantum haberetur judicio sunt Epistolæ Amicorum ad eum missæ. Taceo de Compatriotis qui certatim ad eum scripta sua emittebant, ejus judicii censuram subitura. Præterea *Scotos* tunc maxime doctos, qui idem fecisse noscuntur, quorum aliquos non obscuræ literaturæ nominare possem, maxime *Artivilum* Regis *Scotiæ* filium. Hic, quicquid literariæ artis elaborabat, quod non adeo exile erat, *Aldelmi* committebat arbitrio, ut perfecti ingenii lima eraderetur scabredo *Scotica*. Ex ipso *Francorum* sinu ad eum causa doctrinæ veniebatur, ut hæc Epistola palam faciet.

Domino lectricibus dicato studiis, mellifluisque ornato lucubratiunculis, Aldelmo Archimandritæ, Saxonum mirifice reperienti in oris, quod nonnulli eum laboribus & sudoribus in alieno aere vix lucrantur, Cellanus in Hibernensi insula natus, in extremo Francorum limitis latens angulo exul, famosæ coloniæ Christi extremum & vile mancipium, in tota & tuta Trinitatem, Salutem. Et post pauca,

Quasi pennigero volatu ad nostræ paupertatis accessit aures vestræ Latinitatis panegyricus rumor, quem agilium Lectorum non horrescunt auditus, sive sannarit amurcali impostura natus propter Alburneum districis Romanæ decorem. Et si te præsentem non meruimus audire; tuos tamen bona lance constructos legimus fastos diversorum deliciis florum depictos, sed si peregrini triste reficis corculum, paucos transmitte sermunculos illius pulcherrimæ labiæ tuæ, de cujus fonte purissimo dulces multorum possunt reficere mentes, ad locum ubi Dominus Turseus in Sancto & integro pausat corpore. Huic Epistolæ quam liberaliter responderit, attestatur illa, cujus particula hîc nuper apposita dedit documentum, *Aldelmum* ex *Saxonico* genere ortum.

Cæterum non est narratu facile quam efficax fuerit exhortando amicos, & discipulos, illos ut illæsam fidem amicis exhiberent, istos ut teneros annos ad unguem Divinæ præceptionis ducerent, singularum tamen monitionum hîc ponentur indicula. Cum *Wilfridus* Episcopus, de quo non pauca in *tertio libro* dixi, exul ageretur, multi suorum Abbatis fortunæ sequentes rotam, ad inimicorum favorem devolvi meditabantur, quorum justitiæ *Aldelmus* diffidens, & amico venerabili metuens, his verbis labentes nitebatur erigere. Post præfationem enim congruam, *Nuper*, inquit, *furibunda tempestatis perturbatio, sicut experimento didicistis, fundamenta Ecclesiæ, sicut quodam immenso terræ motu concussit; cujus strepitus per diversa terrarum spatia velut tonitruali fragore longe lateque percrepuit. Et idcirco, vos viscerales contribulos flexis genuum poplitibus subnixa exposco prece, nequaquam hujus perturbationis stropha scandalizari, ne quisquam vestrum mentis segnitiei fide torpescat, etiamsi rerum necessitas exigat, cum Præsule proprio pontificatus apice privato, tellure paterna propelli, & quemlibet oporteat latorum regnorum transmarina aggredi rura. Quis enim, quæso, tam durus atroxve labor existens, ab illo vos antistite separans arceat, qui vos ab ipso tyrocinio rudimentorum, & à primæva teneræ ætatis infantia usque adultæ pubertatis florem nutriendo, docendo, castigando, provexit pietate, & quasi nutrix gerula dilectos extensis ulnarum finibus refocillans; sic Charitatis gremio fotos clementer amplexus est. Perpendite, quæso, creaturarum ordinem, eisque divinitus insitam naturam, quatenus ex minimarum rerum collatione inflexibilem conversationis formam Christo juvante capiatis, quomodo examina apum, calescente cœlitus caumate, ex alveariis nectare fragrantibus certatim emergant, & earum autore linquente brumalia mansionum receptacula, densarum cavernarum cohortes rapido volatu ad æthera glomerante, exceptis duntaxat antiquarum sedium servatricibus, ad propagationem sobolis futuræ relictis, inquam, mirabilius dictu Rex earum spissis sodalium agminibus vallatus, cum hyberna castra gregatim egreditur, & cara stipitum robora rimatur, si pulverulento sabulonis aspergine præpeditus, seu repentinis imbribus cataracta Olympi guttatim rorantibus retardatus fuerit, & ad gratam cratem, sedemque pristinam revertatur, omnis protinus exercitus consueta vestibula perrumpens, prisca cellarum claustra gratulabundus ingreditur*, Et post alia. *Si ergo taliter creatura carens,* [*ratione*] *quam vita natura indita absque legibus scriptis gubernat, reciprocis temporum successionibus, ductoris præcepto paret, respondete, rogo, utrum horrendæ abominationis infamia sint exprobrandi, qui concessa septiformis spiritus gratia præditi, devotæ subjectionis formam ritu phrenetico frangunt. Cur autem diversarum rerum ratiocinationes conglobans ad instiganda vestri pectoris præcordia, stridente calamo percurram, Audite, Ecce seculares divinæ scientiæ extorres, si devotum Dominum, quem in prosperitate dilexerunt, cessante felicitatis opulentia, & ingruente calamitatis adversitate, deseruerint, secura dulcis patriæ otia exulantis diu pressuræ prætulerint. Nonne execrabilis cachinni ridiculo, & gannaturæ strepitu ab omnibus ducuntur? Quid ergo de vobis dicetur, si Pontificem qui vos nutrivit & extulit, in exilio solum dimiseritis? &c.* Exemplo firmissimæ in amicum integritatis posito, sequetur præclara Discipuli admonitio. *Dilectissimo mihi filio & simul discipulo* Adilwaldo, Aldelmus *extremus servorum Dei, salutem. Quemadmodum te viva voce aliquoties de aliquibus admonere curavi, ita & nunc absentem*

absentem paterna, secundum Deum, autoritate fretus, literis exhortari non piget. Hoc enim ideo agimus, quod charitas Christi, *sicut ait Apostolus, urget nos. Itaque fili mi charissime, licet adolescens ætate existis, vanissimis tamen oblectamentis hujus mundi nequaquam te nimium subjicias, sive in quotidianis potationibus & conviviis usu frequentiore ac prolixiore inhoneste superfluis, sive in equitandi vagatione culpabili, seu in quibuslibet, corporeæ delectationis voluptatibus exercendis. Memento semper quid scriptum est, Adolescentia & Voluptas vana sunt, amori quoque vehementiori pecuniæ, & omni secularis gloriæ Deo semper odibili jactantiæ nequaquam ultra modum inservias, illius sententiæ reminiscens. Quid prodest homini si totum mundum lucretur, animæ vero suæ dispendio. Filius enim hominis venturus est in gloria sua, & Sanctorum Angelorum* &c. *Sed multo magis, mi amantissime, vel lectionibus divinis, vel orationibus sacris semper invigila. Si quid vero præterea secularium literarum nosce laboras; ea tantummodo causa id facias, ut quoniam in lege divina, vel omnis, vel pene omnis verborum textus artis omnino ratione Grammaticæ consistit, tanto ejusdem eloquii divini profundissimos atque sacratissimos sensus facilius legendo intelligas, quanto illius rationis qua contegitur diversissimas regulas plenius didiceris. Ante hanc autem Epistolam jugiter inter cæteros quos legis libros habere non omittas, ut, viz. ejus lectione, creberrima de his quæ in ea scripta sunt implendis mea vice possis admoneri, Vale.*

At utinam hæc lectio Monachorum, qui se *Aldelmi* discipulos profitentur, conferat compendio, proficiat commodo. Ut tandem despectis illecebris Sanctitatis & doctrinæ ejus innitantur vestigiis. Nam proculdubio nunquam ejus evellerentur instituta, nisi transgrederemur ejus mandata. Sed quia in eum deliquimus, merito plectimur. Ipse interea, quasi nesciat, tacet, dissimulat, quasi non videat, dum nos volutamur in periculis, dum privilegia sua deridentur à seditiosis, dum calcantur à tyrannis. Sed revertamur vel sero ad cor, ut famulos suos multis jam periculis jactatos oculo pietatis respiciat, sinu clementiæ recolligat. Veruntamen, ut narrationem repetam, summum culmen laudibus ejus literaturæ imposuit *Beda*, qui & pro vicinia temporis, rem ut erat noscere, & pro veritatis studio mentiri nollet. Qui post numerationem aliquorum librorum ejus subintulit, *Scripsit*, inquit, *& alia nonnulla, utpote vir undecunque doctissimus. Nam & sermone nitidus, & Scripturarum tam Ecclesiasticarum quam secularium erat eruditione mirandus.* Poteftne quicquam hac laude sublimius dici? Postremo, ipsum eundem testem citabo, quod licet omnibus artibus studium nunquam abnuerit, quibus tamen potissimum apud *Cantiam* iterata mansione studens animum impenderit. Sic enim in Epistola ad *Heddam* antecessorem suum, laborem exequitur proprium, commendat exercitium. *Fateor, Beatissime Præsul, me dudum decrevisse, si temporum volutans vicissitudo pateretur, vicinam optati Natalis Domini solennitatem, ibidem in consortio fratrum tripudians celebrare, & postmodum vitæ comite vestræ Charitatis præsentia frui. Sed quia diversis impedimentorum obstaculis tardati, quemadmodum lator præsentium viva voce promulgabit, illud perficere nequivimus. Idcirco difficultati veniam, precor, impendite. Neque enim parva temporum intervalla in hoc lectionis studio protelanda sunt, ei duntaxat, qui sagacitate legendi succensus legum* Romanorum *jura medullitus rimabitur, & cuncta Jurisconsultorum secreta imis præcordiis scrutabitur. Et quod his multo perplexius est centena scilicet Metrorum genera pedestri regula discernere, & musicæ cantilenæ modulamina recto Syllabarum tramite lustrare. Cujus rei studiosis lectoribus tanto inextricabilior obscuritas prætenditur, quanto rarior doctorum numerositas reperitur; sed de his prolixo ambitu verborum disputare, epistolaris angustia minime sinit, quo modo, videlicet, ipsius Metricæ artis clandestina instrumenta, literis, syllabis, pedibus, poeticis figuris, versibus, tonis, temporibus conglomerantur. Poetica quoque septenæ divisionis disciplina, hoc est Acephalos, procilos cum cæteris qualiter varietur; qui versus Monoschemi, qui Pentaschemi, qui Decaschemi, certa pedum mensura terminentur; & qua ratione Catalectici, vel Brachycatalectici, seu Hypercatalectici Versus sagaci argumentatione colligantur. Hæc, ut reor, & his similia brevi temporis intercapedine apprehendi nequa-*

SECT. 2. Prima propositi portione utcunque sarcita, secundam aggrediar, quæ pollicetur ostendere, quæ Monasteria Sanctus *Aldelmus* fecerit, quibusque privilegiis insignierit, & prædiis ditaverit. Cujus erit facilis absolutio, quia labore alieno summa negotii conficietur. Libet igitur nostris verbis prælibare necessaria, rapere occasionem operis accelerandi, & sic solutiore cura in aliorum scriptis spatiari. Ex superius igitur dictis potest intelligi, quod *Meildulf* Monasterium *Meildunense*, quod nunc corruptior ætas *Malmesberiam* nuncupat, ædificaverit, vel potius inchoaverit. Tanta enim ibi necessariorum penuria erat, ut inhabitantes ægre quotidianum victum expedirent. Sed correxit nobilitas *Aldelmi* victualium inopiam, ut sermo progrediens edocebit. Parva ibi admodum basilica paucis, ante hoc tempus, annis visebatur, quam *Meildulfum* ædificasse antiquitas (incertum si fabulatur) fertur fecisse, & augustiorem ecclesiam in honorem Domini Salvatoris, & primorum Apostolorum *Petri* & *Pauli*. Quod autem in hac Ecclesia caput loci, & Monachorum congregatio fuerit ex antiquo, chartarum quas subjiciam autoritas commendat fidem, arguit incredulitatem. Et quia tunc moris erat, ut in novarum Ecclesiarum dedicatione, ad honorem Sponsi cœlestis, & Ecclesiæ matris, aliquod honorificum Epigramma poneretur; vir Sanctus in honorem Apostolorum hoc cecinit Epithalamium.

Hic celebranda rudis florescit gloria templi,
Lympida quæ sacri signat vexilla triumphi.
Hic Petrus & Paulus, *tenebrosi lumina mundi,*
Præcipui patres, populi qui fræna gubernant,
Carminibus crebris alma celebrantur in aula.
Claviger O cæli portam qui pandis in æthra.
Candida qui meritis recludis ....
Exaudi clemens populorum vota precantum,
Marcida qui riguis humectant imbribus ora.
Suscipe singultus commissa piacla gementum,
Qui prece flagranti torrent peccamina, morum.
Quondam Saule *ferox, nunc deposita feritate,*
Agne Dei mitis mutato nomine Paule,
Vocibus orantum nunc aures pande benignas;
Et tutor tremulus cum Petro *porrige dextram.*
Sacra frequentantes......... lumina lustrant.
Quatenus scelerum celer indulgentia detur
Larga de pietate fluens, & fonte superno
Dignis qui nunquam populis torrescit in ævum.

Fecit & aliud Cœnobium juxta fluvium qui vocatur *From*, sicut in privilegio, quod *Sergius* Papa utrisque Monasteriis concessit, legitur; stat ibi adhuc, & vicit diuturnitate sua tot secula. Ecclesia ab eo in honorem Sancti *Johannis Baptistæ* constructa, necnon & apud *Bradeforde* tertium ab eo Monasterium instructum, crebra sevit opinio, quam confirmare videtur nomen villæ in serie privilegii, quod jam Episcopus Monasteriis suis dedit appositum, & antiquis scripturæ lineamentis effigiatum. Et est ad hunc diem Ecclesiola quam ad nomen beatissimi *Laurentii* fecisse prædicatur, sed enim utraque Monasteria *From* & *Bradeforde* in morem mortalium æmulantia, in nihilum defecere; restat tamen nomen inane, veruntamen utrum tantarum ædium destructio imputanda sit *Danorum* insanis præliis, an *Anglorum* rapacibus cuneis, non facile discreverim, solum *Meldunense*, idemque *Malmesberiense* viget adhuc habitatorum frequentia, habitaculorum decore. Quod pietatem Sancti dispensare, qui se corpusque suum ibidem devovit, arbitror, ut tot evaderet ærumnas, tot calamitates duret, umbramque tenuem jampridem amissæ libertatis suspiret. Quapropter quæ cæteris destructis prædia illic ab eo collata

lata latam reparare ruinam, nostram etiam penitus effugere notitiam. Huic vero quantum terrarum adjecerit dicturis, illud privilegium occurrit primo apponendum, quod eidem *Aldelmo Westsaxonum* antistes *Lutherius* concessit, quem præmonentibus virtutum successibus in altum nitentem conspicatus, ibidem eum in Presbyterum, postea in Abbatem erexit, locique illius possessionem, qui sui juris esset, in Abbatis ditionem hoc scripto transduxit. "Solet plerumque contingere ut Autumnali torrido facescant caumate brumalia sævientium ventorum flabra reciprocis alternatim cursibus succedant, quibus procella pelagi cærula, enormesque Oceani gurgites hinc atque illinc quatiuntur, quatenus navigio errante, nullus absque discriminibus navigans furibundo flamine carbasa rumpente transfretet: Ita nimirum prostrata mundi pompulenta gloria, jamque appropinquante ejusdem termino fluctuantes seculi turbines incumbere, experimento evidenti videntur, ut revera & absque ullo ancipiti scrupulo, illa Domini præsagmina nostris tandem temporibus comprobentur impleri, quibus ita cœlestia oracula effatus est, videte ficulneam & o. a. &c. Porro inter has turbulentas seculi tempestates, Scripturarum flectenda sunt gubernacula, totiusque navigii armatura atque instrumenta paranda, quatenus garrulo Syrenarum carmine spreto, ratis recto cursu ad portum patriæ prospere perducatur. Quapropter, ego *Lutherius*, gratia Dei Episcopus Pontificatus *Saxonici* gubernacula regens, rogatus sum ab Abbatibus, qui sub jure Parochiæ nostræ Cœnobiali Monachorum agmini præesse noscuntur Pastorali sollicitudine, ut terram illam cui vocabulum est inditum *Maldumesburge Aldhelmo* Presbytero ad degendam regulariter vitam conferre largirique dignarer. In quo, *viz.* loco à primo ævo infantiæ atque ab ipso tyrocinio rudimentorum liberalibus literarum studiis eruditus, & in gremio Sanctæ Matris Ecclesiæ nutritus, vitam duxit. Et ob hoc potissimum hanc petitionem fraterna charitas suggerere videtur. Quapropter prædictorum Abbatum precibus annuens, ipsum locum de quo supra mentionem fecimus, tam sibi quam suis successoribus normam Sanctæ regulæ Solerti devotione sequentibus, fraterna petitione coactus ultroneus impendo, quatenus in futuram posteritatem remoto omnium disceptationum ingruentium conflictu, quiete continua & pace perpetua Domino famulari sine impedimento valeant; sed ne forte contentionis occasio deinceps contingat, hac rationis conditione interposita confirmo, ut nullus succedentium domum Episcoporum seu Regum hanc nostræ Donationis chartulam, tyrannica fretus potestate violenter invadat, asserens pertinaciter quod de jure potestatis Episcopatus ablatum, sequestratumque fuisse videtur. Et ideo sciendum est & contra æmulos promulgandum, multo magis me commodum augmentumque pontificale Ecclesiæ addidisse, quam per vim abstraxisse. Postremo, ut firmior prædictæ largitionis donatio jugiter mansura sit, prædictos Abbates propriis manibus subscribere jussimus. Quod si quis hæc scripta & difinita & decreta nostra irrita facere nitetur, sciat se ante tribunal *Christi* rationem redditurum. Actum publice juxta flumen *Baldon* VII Kal. Septembris, anno Incarnationis *Christi* DCLXXV.

Abbas ergo constitutus monachos ad votum inducere, famam in bonam urgere, Dei præ omnibus gloriam velle. Cumque industriæ Abbatis favor concurreret Pontificis, tunc res Monasterii in immensum augeri, currebatur ad *Aldelmum* totis semitis, iis vitæ sanctimoniam, illis literarum scientiam desiderantibus. Erat enim, quamvis ut diximus eruditione multiplex, tamen religione affabilis & simplex, qui adversantes obtineret dicendi fulmine, discentes mulceret nectareo docendi flumine, ad utrosque ex ejus ore flueret salsi leporis oratio, ut esset in singulis mirabilis, & in omnibus singularis. Eo factum est ut Reges & Comites *Merciorum* & *West-Saxonum*, religione viri quam nobilitas commendabat illecti, plura loca conferrent.

ferrent. Quorum primus, ut accepimus, *Kenfrithus* Comes *Merciorum* Regii affinis sanguinis, vir corpore, seculo, mente militans Deo, x cassatos in *Wdecun Aldhelmo* Abbati dedit his verbis. "Fortuna fallentis seculi pro-"cax non lacteo immarcescibilium liliorum candore amabilis, sed fellita "evitandæ corruptionis amaritudine odibilis, filios in valle lachrymarum "fœtentes carnis rictibus venenosis mordaciter dilacerat, quæ quamvis ar-"ridendo sit in felicibus attrectabilis, *Acherontici* tamen ad ima *Cocyti* insitus "alti subveniat boantis impudenter est declivis. Et ideo quia ipsa ruinosa "carnaliter dilabitur, summopere festinandum est ad amœna indicibilis læ-"titiæ arva, ubi Angelica Hymnidicæ jubilationis organa, mellifluaque ro-"sarum odoramina à bonis beatisque naribus inæstimabiliter dulcia capiun-"tur, sineque calce auribus felicium hauriuntur. Cujus amore fœlicita-"tis illectus Ego *Kenfrithus* Comes *Merciorum*, quandam telluris particulam "venerabili Abbati *Aldhelmo* sub æstimatione x cassatorum in loco, qui "dicitur *Wdecun*, ad serviendum Deo & Sancto *Petro* in perpetuum, jus "largitus sum cum consensu Domini mei *Ethelredi* Regis, Anno ab In-"carnatione Domini DCLXXX. Indictione Secunda.

Datum præcellentissimi Comitis stimulavit & provexit munificentiam Regis, ut ipse sequenti anno conferret prædia duo, confirmaretque scripto uno, quod est hujusmodi. *In nomine Domini nostri* Jesu Christi *Salvatoris, nihil intulimus, ut Apostolicum confirmat oraculum, in hunc mundum, nec auferre quid possumus. Idcirco terrenis ac caducis æterna ac mansura mercanda sunt. Quapropter Ego* Ethelredus *Rex* Merciorum *rogatus à patricio meo ac propinquo* Kenfritho, *pro remedio animæ, ac pro oratione fratrum in* Meldulfesburge *Deo Servientium,* XXX *cassatos ab occidentali parte* Stratæ publicæ, *& non longe in alio loco* XV *prope* Tettam *Monasterium Aldelmo Abbati & Successoribus ejus in libertatem terrenarum servitutum perpetualiter libenter largitus sum. Et hanc donationem meam, sacræ Crucis signaculo propria manu confirmavi, & favorabilium virorum claro consensu corroboravi, ut nulla post obitum nostrum regalis audacia, nec secularis dignitas decretum nostrum confringere attemptet. Siquis vero hanc donationem augere & amplificare voluerit, augeat Dominus partem ejus in libro vitæ. Quod si quis Tyrannica potestate fretus demere sategerit, sciat coram* Christo, *novemque Angelorum ordinibus rationem redditurum. Scripta est autem hac Chirographi chartula anno ab Incarnatione Domini* DCLXXXI. *Indictione* IX. Ejusdem Regis fuit nepos ex fratre *Wlferio Berthwaldus* nomine, de quo in gestis *Wilfridi* antistitis supra dixi: non quidem Rex potestate, sed sub-regulus in quadam regni parte. Hic amore Dei ductus, Sexto *Aldelmo* dedit hoc nobile munus. 'Ea quæ secundum 'timorem & amorem Domini religiosa largitionis devotione diffiniuntur, 'quamvis solus sermo sufficeret, promulgare; tamen pro incerta futurorum 'temporum conditione. Scriptis publicis & documentorum gestis sunt 'confirmanda. Quapropter, 'Ego *Berthwaldus*, regnante Domino Rege, 'pro remedio animæ meæ & indulgentiam commissorum criminum, ali-'quam terram conferre largirique *Aldelmo* Abbati decrevi, id est illam de 'orientali parte fluminis quod appellatur *Temys*, juxta vadum cujus voca-'bulum est *Summerforde*, XXXX cassatos, ea scilicet diffinitione, ut omni ser-'vituti secularium potestatum portio terræ illius perpetualiter sit libera, ad 'serviendum necessitatibus Monachorum Deo servientium, in Monasterio 'quod vocatur *Maldumesburge*. Et ut firmius ac tenacius hæc donatio mea 'roboretur, præcellentissimum Monarcham *Ethelredum* ad testimonium asci-'vimus Regem, cujus consensu & confirmatione hæc munificentia acta est. '*Si* quis contra hanc donationem venire tentaverit, aut tyrannica fretus po-'testate invaserit, sciat se in tremendo cunctorum examine coram *Christo* ra-'tionem redditurum. Actum publice in Synodo juxta vadum *Bregforde*, 'mense Julio, XXX die mensis ejusdem. Indictione XIII. Anno ab Incar-'natione Domini DCLXXXVI. Subscripserunt his tribus. *Theodorus Archi-*

'*episcopus*, *Ethelredus* Rex *Merciorum*, *Berthwaldus Sub-regulus*, *Kenfrithus Patri-*
'*cius*, *Sexwlfus Lichfeld.* & *Bosel Wigorniæ* Episcopi. Eodem tempore *Kent-*
'*winus* Rex *West-Saxonum*, morbo & senio gravis, *Cedvallam* Regii generis juvenem Successorem decreverat. *Is ergo* quamvis nec adhuc Rex, nec Christianus, spe tamen Regnum anticipabat, baptismum credulitate ambiebat. Quapropter & Regem se dici gaudebat, & multa Monasteriis circumquaque largiens, liberaliter huic providit Cœnobio, sicut hoc enitescit Scripto.

In nomine Dei nostri Jesu Christi. Omnia quæ videntur temporalia sunt, & quæ non videntur æterna sunt. Et iterum lubrica seculi fragilitas ostenditur, ubi per eundem Apostolum dicitur. Nihil intulimus in hunc mundum, nec auferre aliquid possumus. Idcirco caducis & terrenis æterna cœlestis Insulæ corona comparanda est. Quamobrem, Ego Cedwalla, *regnante Domino, Rex, aliquam terram pro animæ meæ remedio, & indulgentia piaculorum meorum, conferre ac donare Abbati* Aldelmo *decreveram, id est, ex utraque parte Sylvæ, cujus vocabulum est* Cemele, *de Orientali parte termini stratarum usque famosum amnem qui dicitur* Temis, CXL *manentes, & in alio loco ubi conjunguntur duo flumina* Aven & Witeo, *& hoc maxime ad piscationem frui. Ita ergo firmiter & immobiliter hæc largitio in futuram progeniem permaneat, ut nullus frangere hujus donationis privilegium præsumat. Si quis vero contra hanc munificentiam tyrannica potestate inflatus venire tentaverit, sciat obstaculum iræ Dei incurrere, & in ultimo examine coram* Christo *& Angelis ejus rationem reddere. Scripta autem est hæc munificentia indictione prima, Anno ab Incarnatione Domini* DCLXXXVIII. *mense Augusto, quartadecima Kalendar. Septembrium die feliciter.*

Partem harum terrarum eodem anno commutavit à quodam *Baldredo* pro aliis quæ videbantur & uberiores redditu, viciniores additu. Enimvero nescio quo eventu, *Cedvallæ* munere rato viventis, commutatio post aliquot annos irrita fuit. Est ergo hæc commutationis chartula. 'In nomine Domini nostri & Salvatoris *Jesu Christi*, Ego *Baldred* aliquam terram *Aldelmo*
'Abbati impendere decrevi, id est, juxta flumen *Avena*, & circa sylvam quæ
'vocatur *Stercanlei*, & *Knebbanburge*, centum manentes, & ab eo centum cas-
'satos pro vice suscepi, id est, ex plaga Orientalis sylvæ, cujus vocabulum
'est *Bradon*, & hoc cum consilio & confirmatione *Kentwini* Regis, & omni-
'um Principum ac Senatorum ejus roboratum est. Si quis contra hæc venire
'tentaverit; sciat se ante tribunal *Christi* Judicis, & coram Sanctis Angelis
'rationem redditurum. Scripta est autem hæc donatio, imo vicaria com-
'mutatio mense Augusto, Indictione 1ª. Anno ab Incarnatione *Christi*
'DCLXXXVIII. Subscripserunt his duabus chartis *Hedda* Episcopus *Wintonien-*
'*sis*, *Kentwinus* Rex, *Cisi*, *Cenred* pater *Inæ* postea Regis. Cedwallæ Regis post *Kentwinum* industriam in seculo, pietatem in Deo video, quomodo post triumphatos hostes regno possesso *Romam* iverit, ibique baptizatus supremum arbitrium feliciter incurrerit, *Beda* commemoravit latius, nos in *regum historia* perstrinximus. Eo igitur *Romam* eunte, Regnum per *Inam* novatum. *Ina* fuit fortitudinis unicum specimen, prudentiæ simulachrum, religione parem nescias, indicio sunt bella quæ profligavit, testimonio Monasteria quæ construxit. Has animi regalis dotes animabat stimulis monitionum Pater *Adelmus*, cujus ille præcepta audiebat humiliter, suscipiebat granditer, adimplebat efficaciter. Ejus monitis *Glastoniense* Monasterium, ut dixi in gestis Regum 1°. fuit, nec parvi pretii rura *Melduno* intulit, liberalibus scriptis, donativis prosequentibus, quorum istud unum est.

In nomine Domini Jesu Christi *Salvatoris nostri, Ego* Ina, *domino regnante, Rex* Saxonum, *cogititans vitæ æternæ præmium, verens pœnas inferni perpetuas, pro remedio animæ meæ & relaxatione criminum meorum, aliquam terræ particulam donare decrevi venerabili* Aldelmo *Abbati, ad augmentum Monasterii sui quod vocatur* Maldunesburge, *id est* XLV *cassatos in locis ab accolis infra nominatis*

atis, id est V *manentes in loco qui dicitur* Herdim, *& ubi rivulus, qui vocatur* Consuburtia, *oritur.* XX *& in alio loco juxta eundem rivulum; & juxta laticem qui vocatur* Redburna X. *Et hoc actum est anno ab incarnatione* Christi DCCI. *Indictione* XIV^a^. *Subscripsit* Hedda *Episcopus*, & Winberthus *Clericus Regis, qui & hanc, & cæteras* Cedvallæ *donationes dictaverat, quem etiam ut sibi apud* Cedvallam *patronum adscisceret hac olim epistola invitaverat. Domino Dominorum Domino dilectissimo* Winbertho, Aldelmus *servus servorum Dei, in Angulari duorum Testamentorum lapide, de summis montium verticibus absciso, qui statuam quaterno metallorum genere fabricatam, quaterna populorum regna signantem cruratenus, aurato capite, oppressit, Salutem. Gerulum literarum ad vestræ Pietatis præsentiam destinavimus, qui vobis viva voce de causa nostræ necessitatis imminenti plenius promulgabit. Id est, de terra quam nobis venerandus Patricius* Baldredus *possidendam, accepto pretio obtulit, præcipue pro captura piscium apto & competenti loco. Et idcirco dum in nostri Regis potestate data, & collata esse videtur, obnixi precamur, ut eandem agri partem per tuæ Charitatis patrocinium obtinere & habere firmiter valeamus, ne eadem possessione per violentiam privati, quia plerumque Justitiæ jura vacillant, fraudemur, &c.* Hæc sunt prædia quæ Beatus Abbas instantia sua Cœnobio indidit, situ amœna, amplitudine jucunda, vicinitate opportuna; adeo ut quilibet diluculo de Monasterio exiens, omnibus facile ipso die circuitis, adhuc luce profunda domum redeat. Et quidem post obitum ejus dederunt aliqui aliqua; sed prædones abstulerunt omnia præter ista, licet & de his partem vellicaverint. Ita per *Aldhelmum* ad quadringentos & eo amplius cassatos excrevit locus, qui vix ante LX habebat. Tot enim cassatis annumeratur, quæ villa nunc *Brothenberge*, appendens loco, qui Cœnobium continet, ruricolarum consuetudine appellatur.

SECT. 3. Nunc quia secunda expleta pollicitatione non parum promovimus, & quasi jam medium æquor tenemus, majoribus opus est viribus, ut non ingenii, sed Spiritus Sancti adjuti flatibus, navem ad silentii litus impellamus. Hîc sane Lectoris expectationi deero, si quis putat me, illa quæ inseram Miracula scriptis ex antiquo testimoniis probaturum; sed quamvis illa parte destituar, fidem tamen veri secura promissione astringo. Erunt enim ista, quæ illaturus sum sola, quæ favor Universitatis exsequitur, jam inde ab antiquis ductus temporibus. Erunt quæ communis provincialium assensus defendit per continuas successiones ad posteros transmissas. Inseruit ea diuturnitas mentibus hominum vice literarum, ne deperirent inutiliter, per Sanctum facta mirabiliter. Non ergo videri debent de nihilo quæ per succiduas generationes ab omni prædicantur populo? Si quis vero mihi succensendum opinetur, quod non visa sed audita scribo, præclaros patres, illustres heroes qui fecerunt idem, *Lucam* in Evangelio, *Gregorium* in dialogo in jus trahat, in eandem accusationem vocet; quod si protervum judicetur, cur mihi, quæso, non liceat in exiguo, quod illis in summo? Nec vero hæc nostra ita fide oculata carent, cum ea scrinii antiqui argento vidimus impressa, eo genere artificii quod Anaglyphum vocant. Hac igitur fretus venia, agresti licet sermone cœptum expediam, attenuabit impudentiæ culpam amor Sancti, ut cui displicet Eloquentia, placeat materia. Postquam ergo factus est Monachus, sic eum vitam duxisse comperimus: lectionibus frequenter, orationibus instanter incumbebat, ut sicut ipse in quadam Epistola dixit, legens Deum loquentem audiret, orans Deum alloqueretur. Tenuitate ultronea victualium pascens animum, nusquam à Monasterio, nisi necessario progrediens. Pecuniarum minime avidus; si quid dabatur in usus congruos, continuo annumerans. Jam vero ut vim rebelli corpori confringeret, fonti qui proximus monasterio se humeros tenus immergebat. Ibi nec glacialem in hyeme rigorem, nec æstate nebulas ex locis palustribus halantes curans, noctes durabat inoffensus, finis duntaxat precanti psalterii, terminum imponebat

nebat labori. Fons ille de nomine Sancti dictus in valle Cœnobii lenibus scatebris fluens, & visu delectabilis est, & potu suavis. In alia parte urbis fons *Danielis* dicitur, quia in eo *Daniel* cœlestis noctibus ducebat excubias, qui cum *Aldelmo* pontificales accepit infulas. Inter hæc, præclaram hominis conscientiam describere pene verecundaretur oratio, nisi esset in facto gloriosæ victoriæ occasio, si quando enim stimulo corporis admoneretur, non solum illecebræ denegabat affectum, sed alias insolitum reportabat triumphum. Neque tunc consortium feminarum repudiabat, ut cæteri, qui ex opportunitate timent prolabi. Imo vero vel assidens vel cubitans aliquam detinebat, quoad carnis tepescente lubrico, quieto & immoto discederet animo. Derideri se videt Diabolus, cernens adhærentem feminam, virumque alias avocato animo insistentem cantando Psalterio, valefaciebat ille mulieri salvo pudore, illæsa castitate, residebat carnis incommodum, dolebat nequam spiritus de se agitari ludibrium. Assistunt veritati dictorum meorum, quantum cœlibatus amorem foverint *libri de Virginitate* præclari, quibus illius honorem definit, pulchritudinem ornat, perseverantiam coronat. Neque enim fas est credi Sanctum virum aliter fecisse quam docuit, aliter vixisse quam dixit. Et ut assertio ista omnem dubietatis deprecetur offensam, audi quomodo Discipulum monuerit, ne lasciva poetarum carmina legat, ne meretricularum consortio inhæreat, ne dilectarum lenocinio vestium vigorem mentis effeminet. "Domino venerabiliter diligendo, & delectabiliter venerando "*Wilefrido Aldelmus* vernaculus supplex in *Christo* perennem salutem. Per"latum est mihi rumigerulis referentibus de vestræ charitatis industria, "quod transmarinum iter, gubernante Domino, capere, sagacitate legen"di succensa decreverit. Et idcirco, vita comite, optatum *Hiberniæ* por"tum tenens sacrosancta potissimum præsagimina refutatis Philosopho"rum commentitiis legito. Absurdum enim arbitror, spreta rudis ac ve"teris instrumenti inextricabili norma, per lubrica dumosi ruris diverti"cula, imo per dyscolos Philosophorum anfractus iter carpere, seu certe "opertis vitreorum fontium lympidis laticibus palustres, pontias, lutulen"tasque lymphas siticulose potare, in quibus atra busonum turma cater"vatim scatet, atque garrulitas ranarum crepitans coaxat. Quidnam ro"gitans, quæso, orthodoxæ fidei Sacramento commodi affert, circa teme"ratum spurcæ *Proserpinæ* incestum, quod abhorret fari, enucleate legendo, "scrutandoque sudescere, aut *Hermionen* petulantem *Menelai* & *Helenæ* so"bolem, quæ, ut prisca produnt opuscula, despondebatur pridem jure do"tis *Oresto*, demumque sententia mutata, *Neoptolemo* nupsit, lectionis præ"conio venerari, aut *Lupercorum* baccantium antistites ritu litantium. *Pri*"*apo* parasitorum heroico stylo historiæ carraxare, quæ (altato quondam "sceptri in vertice *Chelydro Hebreæ* concionis obtutibus præsentato, hoc "est, alma mortis morte *Stipiti* patibuli affixa) solo tenus diruta evanuere. "Porro tuarum disciplinarum, ceu cervinis arcuatis poplitibus, flexisque suf"fraginibus, faculenta fama compulsus, posco, ut nequaquam prostibula, "lupanarum nugas in quibus pompulentæ prostitutæ delitescunt, lenoci"nante luxu adeas, quæ obrizo rutulante periscelidis, armillaque lacerto"rum tereti, utpote phaleris phalerati curules comuntur, sed magis edito "aulæ fastigio spreto, quo patricii ac prætores potiuntur gurgitii, humili "receptaculo contenta tua fraternitas feliciter fruatur, nec non contra ge"lida brumarum flabra è climate olim Septentrionali emergentia, negle"cto, ut decet *Christi* discipulum, fucato potius æstro, lacernæ gracilis a"mictu, ac mastrucæ tegmine incompto utatur. Sanctitas ergo morum processit in miraculorum fructum, Et ut ad eorum tentamenta veniretur, primum ad pietatem & emendationem *Britonum* prodiit. Nam *Britones* qui olim totam terram, quam nunc *Angliam* vocant, possedissent, tunc *Anglis* famulabantur. Hoc illi suis invitatoribus officii impenderant, ut occasionibus

occasionibus aucupatis, quos tutari venerant sedibus antiquis detrusos, in confragosa & saltuosa loca immitterent, ubi ignobiles & semiferi [vitam] exigerent. Quorum illi qui *North-Walli*, id est. Aquilonales *Britones* dicebantur, parti *West-Saxonum* Regum obvenerant. Illi quondam consuetis servitiis seduli, dum nihil asperum retulere. Sed tunc rebellionem meditantes *Kentuinius* Rex tam anxia cæde perdomuit, ut nihil ulterius sperarent. Quare & ultima malorum accessit captivis tributaria functio, ut qui antea vel solam umbram palpantes libertatis nunc jugum subjectionis palam ingemiscerent. Accedebat miseris error sacratæ credulitatis, qui quasi extra orbem positi, suis potius quam *Romanis* obsecundarent traditionibus. Et plura quidem alia Catholica, sed illud potissimum abnuebant, ne Paschale sacrum legitimo die celebrarent. Illud nec universalis Ecclesiæ concordi more adducti, nec beatissimi Augustini *Cantuariensis* Archiepiscopi admonitionibus emendandum rati, pertinacem controversiam fovebant. Hinc frequentes *West-Saxonum* conventus, crebri cœtus coacti quid esset opus facto, ut *Britones* jam denuo conversi, rectum callem Ecclesiasticarum observationum ingrederentur. Sententia per plures dies multo verborum agmine volutata hunc finem habuit. *Non vi cogendos Schismaticos sed rationibus ducendos.* Quocirca quicquid eorum errores disjicere, quicquid eorum pertinaciæ obviare posset, mitteretur in literas, quarum illi rationibus creduli animum corrigent. Id quominus fieret nihil obstare, si *Aldelmus* Abbas sua erroneos admonitione dignaretur, ejus convenire vitæ ut velit, doctrinæ ut posset quemlibet veterem incredulitatis morbum avertere. Ambitur ergo precibus universorum vir beatissimus, ut hunc laborem impendat Schismaticorum conversioni, partiæ laudi, in cunctorum in commune salutem. Suscepit ille munus, quod ex fraternis cordibus suggerebat charitas; nec minor fuit perficiendi efficacia quam suscipiendi obedientia, sic falsum Pascha confutavit, sic verum edocuit. Condiebatur sermo proprius Evangelicis testimoniis, & rationis invictæ fulmen, imber assertionum paternarum sequebatur. Opus ergo summa laude perfectum *Britonibus* direxit, Orationes ad Deum adjiciens, ut quibus verba impenderat, pro eis vota cumularet. Hæc est enim genuina Ecclesiastici dispensatoris industria, ut ad corrigendos devios nec desit in ore correptio, nec dormitet in corde oratio. Nec potuit privari effectu sanctissimi viri labor, quin potius laudabilem accipiens finem ad veram errantes convertit religionem. Debent usque hodie *Britanni* correctionem suam *Aldelmo*; quamvis pro insita nequitia & virum non agnoscant, & volumen pessunderunt.

Caput Monasterii, ut dixi, in Sancti *Petri* Ecclesia erat; veruntamen, ut est animus nobilis industriæ operandi ferias ponere nescius; alteram in ambitu ejusdem Cœnobii Ecclesiam in honorem Genetricis Dei *Mariæ* facere intendit. Fecit ergo Ecclesiam, eidemque alteram contiguam in honorem Sancti *Michaelis*, cujus nos vestigia vidimus. Nam lata majoris Ecclesiæ fabrica celebris & illibata, nostro quoque perstitit ævo. Vincens decore & magnitudine quicquid usquam Ecclesiarum antiquitus factum visebatur in *Anglia*. Ad hoc ergo templum exquisitius ædificandum, post lapideum tabulatum sine ulla parsimonia sumpturum, aggerebatur copia lignorum, impensius Sancto Instante, quo prono famulatu placeret Domino. Jamque ad contignationem trabium ventum erat, quæ magno coemptæ, pro longitudine itineris, evectionis difficultate pretium auxerant. Omnes ad unum modum succisæ fuerant, præter unam quæ brevitate sui artificum peritiam luserat, seu illorum incuria, seu quod libentius crediderim, Divina voluntate, ut Sanctitas illustris enitesceret viri. Sero ergo damnum succisæ arboris operarii animadvertentes, primo, inter se mussitare, post *Aldelmo* in notitiam detulere; modeste ipse illorum culpam ferens, nonnihil tamen pro difficultate reparandæ materiæ movebatur. Nihil

Nihil enim remedii ex superfluo providerat, iterumque ligna devehere labor immensus videbatur, quare humano desperato auxilio, spem Deo contulit, ex compendio rem corrigere meditatus; animabatur ergo miraculum exhibere, utpote qui multa jam virtutum experimenta cœperat occulte sane, ne favoris aura sanctissimos conscientiæ flores decuteret. Itaque solum motu labiorum orans, & brachiorum levi conamine nitens, decurtatam trabem aliarum longitudini parem fecit. Continuoque, ut miraculum dissimularet, modestia convitiorum artifices invasit, quod eum de trabis damno lusissent, quæ nihil minus longitudine aliarum haberet. Illi perpendiculo apposito, signum & emendationem experti lætum erubuere, asperitatemque sermonum non aspernanter ferentes, victos se virtute Sancti dissimulantes, gavisi sunt, funali ergo machina cum cæteris in tectum levata contignationem explevit. De hac trabe majorum nostrorum fuit verax relatio, quod nec in duobus incendiis quæ totum Cœnobium temporibus *Elfredi* & *Edwardi* Regum consumpserunt, ullam labem tulerit, donec annis & carie victa defecit. Jam ergo Monasterium surrexerat, jam adjuncta Beatæ *Mariæ* basilica clarius enitebat, poteratque videri, & dici *Aldelmus* felix tot Monachorum patronus, tot possessionum Dominus. Sed ille, longe porrecto prudentiæ intuitu olim offuturis occurrendum arbitratus *Romam* ire animo destinabat. Causa eundi fuit, ut Monasteriis suis Apostolica privilegia acquireret, *Meldunensi* maxime, quod ab antistitis *Leutherii* liberalitate profectum, in successorum calumnias recidere poterat. Quas ille, ut dixi, prophetico præsagiens oculo, qualiter vel depelleret, vel labefactaret, cogitabat. Communicato propterea cum Rege *West-Saxonum Ina*, & *Ethelredo Merciorum*, consilio, quorum ut gaudebat amicitia, & eminebat munificentia, illisque à sententia non discedentibus, *Romanum* callem ingressus est. Veruntamen ut licentius necessaria componeret in prædia sui juris apud *Dorsatensem* pagum abiit. Ibi dum felicem auram operitur, ecclesiam fecit, in qua sociis ad necessaria occupatis, ipse itum & reditum suum Deo commendaret. Ejus domus materiæ adhuc superstites cœlo patulæ lecto vacant, nisi quod quiddam super altare prominet, quod à fœditate volucrum sacratum lapidem tueatur. Cæterum nunquam tanta vis imbrium foris in circuitu insaniat, quod infra Ecclesiæ ambitum vel gutta decidat. Hoc non pro miraculo jam, sed pro consuetudine, habent pastores, qui in campestribus vicinis animalium custodiæ curam gerunt. Quandocunque enim densato nubium vellere nimbus ruinam minatur, omnis eo agrestium turba cursu fugam glomerat, infraque materiam Ecclesiæ patenti aere consistens nihil pluviæ persentiscit, non credere amentis est, cum ora tot experientium obtundant frontem negantium. Quo adducti miraculo proceres provinciæ, non semel tentarunt, ut domui lectum inducerent, Sancto volentes officii sui exhibere clientelam. Sed frustra fieri experti desiere, intelligentes Sancto placere proludium quo frequens exhiberet miraculum, copia signorum eo quotannis ad festum ejus invitat populum, frequentaturque ibi, & munerum oblatio & sanitatum exhibitio, quanta nec in loco ubi sacratissima ejus adorantur ossa, Deo, credo, per hæc innuente, satis superque sufficere debere *Meldunensibus* corporis ejus gloriam, modo cæteris non invideant virtutum ejus præsentiam.

At vero, ut dicere cœperam, superatis marinis discriminibus, devictisque longæ viæ difficultatibus, venit Romam. Erat tunc temporis *Sergius* summæ sedis Episcopus, qui viri illustris adventum ea qua decuit humanitate, suscepit, peregrinationem fovit Episcopaliter. Excitabat reverentiam Pontificis in Abbatem, quod videretur à vitæ ejus religione non discrepare scientiam, moribus non desidere doctrinam. Aluit bonæ famæ odorem propitia Divinitas, in tanta urbe virtutum laude clientem sublimans. Est *Romæ* consistorium, quod *Lateranense* vocant, ubi *Constantinus* Imperator ex palatio suo fecit Apostolicis pontificibus Patriarchium. Ibi *Aldelmus* cum Papa manens, benignum frequentabat contubernium, nullumque diem excipiebat, quo

quo Missam non cantaret, quo solennis tædium peregrinationis falleret, Deo se suosque commendaret. Id cum quadam die pro consuetudine fecisset; jam missa dicta, vestem, quam *Casulam* vocant, post terga rejecit, opinatus falso aliquem qui exciperet astare, alias scil. cogitatione projecta, & extasis divinæ adhuc plenus; minister parum providus ad aliam altaris partem nescio quid scrutabatur. Sed enim non dormitat neque dormit qui custodit *Israel*, qui, cessante hominis industria, sua prompsit magnalia. Confestim enim radius solis per perspicuitatem vitreæ fenestræ clarus emicuit, & casulæ se subjiciens, longiuscule à terra suspensam per inane portavit. Quantus tunc ibi popularis clamor fuerit, quis referat? quia viderent famulo Christi famulari naturam contra naturam, merito, ut qui semper mentem librabat in æthera, vestem suspenderet in aera, & illius obsequio solidaretur inane, quia omnia terrestria despuens ut fluxa & caduca, sola inhiaret cœlestia. Hæc autem vestis, incertum an ab *Anglia* secum delata, an ibi ad tempus commodata, hactenus apud nos habetur. Servatur studiosissime tantæ virtutis conscium indumentum, nihil diligentiæ prætermittentibus æditius, ut sine labe pascat oculos succiduarum generationum. Est autem fili delicatissimi, quod conchyliorum fucis ebrium rapuerit colorem coccineum, habentque nigræ rotulæ intra se effigiatas species pavonum longitudinis spatiosæ, qua docemur proceræ staturæ Sanctum fuisse. Idemque ossa brachiorum, & cætera quæ videre meruimus, protestantur, *Aldelmum* quondam ea excrevisse habitudine, qua non molem, sed dignam proceritatem corporis possumus diffinire. Morabatur ille *Romæ*, continuabatque Dominus in famulo virtutum gratiam, subinde causas exculpens quibus dilectum sibi efferret. Et in tempore res accidit, quæ secundæ virtutis occasionem dedit. In unius Apostolici Cubicularii domo puer natus recens erat, exieratque & perstrepebat fama in vulgus, mulierculam, quæ religionem professa vestem mutaverat, caput velaverat, peperisse, nec patrem exstare. Nec jam dubia suspicione, sed publico clamore Pontifex sceleris arguebatur, quod ad illum fœmina ventitare, & secretius colloqui diceretur, familiari mortalium miseria, ut omnium statim impetatur odio, qui quolibet sauciatur infortunio. Tunc ille omnium criminum reus dicitur, & qualibet cruce dignus. Sic popularis insania laudabilem Pontificem suspicionibus urgebat, infamabat clamoribus virum, quo nemo unquam vel literis occupatior & promptior, vel fide rectior & probabilior, vel vita sanctior & perfectior fuit, faceret omnia quæ sancta, diceret quæ Catholica, nec ullius terrenæ potestatis metu premeretur. Denique Imperatorem *Constantinopolitanum* contra fidem Catholicam garrientem palam sententia lata condemnavit, eodemque discrimine proceres consentaneos, si non resipiscerent involuit. Quantas ille propter hoc epistolas scripserit, quantos labores pertulerit, aliæ volentem scire literæ docent, ego ad *Aldelmum* recurro, qui Pontificis injuriæ compassus ad animam, causam fluctuantem quantis potuit facundiæ viribus apud populum egit. *Turpe esse & miserabile, ut ipsi pontificem suum suspicione criminum incessant, quid momenti apud Britannos, vel aliam gentem, siqua ultra Oceanum jacet, habitaturus sit Pontifex Romanus, qui à suis impetatur civibus. Postremo, verum non videri, ut talis peccati se impediret volutabro, qui toti se meminisset prælatum mundo*, Hæc cum in auras effunderet, nec enim popularis tumultus semel excitatus leviter leniri posset, ille pro sanctitatis conscientia paulo commotior; *afferte*, inquit, *infantem, ut ore suo Pontificalem depellat injuriam. Proinde à fatuis suspicionibus discedant, in gratiam Antistitis redeant, se quantum sua interesset, pati non defuturum.* Dictum excipere nonnulli cachinnis, quod insolita promittere, indebita præsumere advena videretur. Veruntamen, infantem allatum, vix dum novem à matre dierum, baptismi lavacro prius innovavit, sciscitatus est deinde publice, utrum vulgi opinio conveniret veritati de patre. Tum ut videres *Dei* gratiam præsentem, pusiolus in vocem absolutissimam conatus, nodum dubietatis abrupit, sanctum & immaculatum *Sergium*

gium esse, nunquam illum mulieri communicasse. Plaudit plebs miraculo, innocens *Antistes* ovat triumpho, *Aldelmi* meritum extollat Roma, repercussusque & ingeminatus lætantium clamor ipsa quatit sydera. Qui tamen rogatus ut falsum patrem infamia exueret, verum cognitioni populi addiceret, facere refugit præfatus, suum esse insontes si posset damno eximeret, non ut sontes morte opprimeret. Talibus virtutum indiciis eximie delectatus *Pontifex*, non difficilem se impetratu exhibuit, ut Monasteriis quibus rogabatur elaboratæ autoritatis privilegium indulgeret, quod hîc ex integro apponam, ut omnem ambiguitatis evadat scrupulum, quantis sint maledictionibus obnoxii, quantarum pœnarum sint futuri servi, qui nunc id impune se opinantur temerare & transgredi.

" *Sergius* servus *Servorum Dei Aldelmo* Abbati ejusque Successoribus, & per vos venerabili vestro Monasterio. Ea quæ religiosæ conversationis intuitu Monachis servis Dei pro libera vivendi facultate conferuntur, non pro illecebrarum licentia, sed pro sedulitate bene conversandi, & divinis servitiis seipsos proculdubio mancipandi, à præsulibus atque cultoribus Deo decretæ Christianæ Religionis indulgentur, ut nexum humanæ conditionis exuti, dum ab omni munere secularium functionum efficiuntur immunes, sicut professionis eorum regula protestatur, Deo penitus vacent, & ejus solius sint imbuendi servitio, pro cujus Majestis reverentia, non solum ab oneribus temporalium ditionum sint liberi, sed etiam amore Religionis, maximo honore sunt digni. Unde poscente à nobis Religione vestra, ut autoris nostri Beati *Petri* Apostolorum Principis vice, cui Creator & Redemptor noster Dominus Jesus *Christus* claves ligandi atque solvendi, in cœlo atque in terra dignatus est impertire; cujus & nos, licet impares ministerio fungimur, & Ecclesiam ejus Dei dignatione disponimus, Monasterium Beatorum Apostolorum *Petri* & *Pauli*, quod *Melduni* religiosæ memoriæ condidit, quod etiam nunc *Meldunesburge* vocatur, situm in Provincia Saxonia, atque illud Monasterium, quod in honore Sancti *Johannis Baptistæ* est in eadem provincia positum, juxta fluvium qui vocatur *From*, quæ tuam Religionem, Deo cooperante, provide dispensare multorum veridica relatione cognovimus, Apostolicis privilegiis roboremus, piæ devotionis facientes assensum, hortamur vos in Dei laudibus & orationibus studiosis, atque pervigiles abstinentiæ, castimoniæ, purificationi tenaciter inhærentes, hospitalitatis atque humanitatis officiis deditos ac devotos obedientiæ & humilitatis Christi existere vos amatores, circa invicem pia charitate concordes, mandatis spiritualibus & Sanctorum patrum regulis serviendo Apostolicæ fidei rectitudinem illibate servare, bonis studiis operam dare, humanitatem peregrinis & egentibus impendere, Ecclesiarum Dei præsulibus & sacerdotibus venerationem debitam exhibere, Deo vacare, seculares curas & quæstus effugere, temperantiam & paupertatem diligere, psalmis & hymnis spiritualibus, atque orationibus assiduis cum Deo colloquium inserere, abstinentiam tanquam purificationem corporis in cunctis vitæ studiis adhibere, in omnibus Dei mandatis alterutros excitare, sollicitos circa sui salutem esse, & proficientes in melius æmulari, & in Dei præsidio confidere, immaculatos vos non solum à cogitatione carnali, sed etiam à sermonibus noxiis & cogitationibus custodire, ut castitas atque sobrietas corporis simul & spiritus vestri ante Dei oculos luceat, quatenus & interior homo gratia virtutis illustretur, & exterior bonæ conversationis laudem atque opinionis obtineat. Quia igitur talibus debetur Pontificalis indulgentiæ beneficium, præsentibus Apostolicis privilegiis prædicta venerabilia Monasteria decernimus munienda, quatenus sub jurisdictione atque tuitione ejusdem, cui & nos deservimus, autoris nostri Beati Petri Apostoli, & ejus quam dispensamus Ecclesiæ, & nunc sint, & in perpetuum permaneant, sicut tua Religio petiit, nulliusque alterius jurisdictioni sint subjecta, nec quisquam Episcoporum aut Sacerdotum aut cujuslibet Ecclesiastici

" ordinis

"ordinis Clericus, quoquo tempore sibi in ea qualemcunque jurisdictionem "defendere, aut susceptionem, vel quælibet munuscula, à religiosa congre-"gatione extorquere vel exposcere præsumat, neque in eorum Oratorio "Episcopalem Cathedram constituere; aut Missarum solennia ibidem ge-"rere, præter si à Religioso Abbate & congregatione ascitus advenerit. "Presbyterum vero, si necesse habuerint, pro Missarum solenniis ibi ordi-"nari aut Diaconum, à reverendissimo Episcopo, qui è vicino est, consecran-"dum expostulent, illo duntaxat quæ ad sacram regulam pertinent sub divino "judicio perquirente & absque muneris datione ordinante. Si autem & Reli-"giosum Abbatem obire contigerit, & ad electionem alterius fuerit ventum, "illum quem religiosa congregatio servorum Dei communi consilio elegerit, "promovendum è vestigio, ut non detrimentum Monachicæ conversationis "disciplina incurrat, vel res Monasterii Abbatis privatione depereant. Præ-"sul quoque qui similiter in vicinio fuerit, ex Apostolici Pontificis autori-"tate, orationem ei Abbatus attribuat. Dum hæc ita sint, si quisque Epis-"coporum, Presbyterorum, vel cujuslibet Ecclesiastici ordinis Clericus, sive "etiam Laicus, cujuscunque dignitatis fuerit, hæc à nobis sub divino judi-"cio statuta transgredi, vel temerare tentaverit, reum se noverit ante con-"spectum Dei, & à participatione corporis salutiferi & sanguinis Domini "alienum, condemnationem, quam *Judas Iscariot* assecutus est, assequatur, & "ab ejus Apostolorum principe, ut Ananias & Sapphira percellatur, nisi de "incœpto temerariæ præsumptionis pœniteat; vita vero, salus & beatitu-"do perpetua his qui hæc conservaverint, & conservari mandaverint. Bene "valete dilectissimi Fratres.

Paginæ hujusce prærogativa *Aldelmus* triumphans, simulque benedictione *Antistitis*, & sacrarum reliquiarum pignoribus fretus, redeundi domum iter impiger adoritur; devehens secum multimoda peregrinarum mercium pretia, quæ patriæ nova & mirabili inferret copia. Inter quæ fuit Altare ex splendenti marmore, candido colore, sesquipedali crassitudine, quadrupedali longitudine, latitudine trium palmorum, labio ex eodem lapide prominenti in circuitu pulchre densatum. Camelus, ut dicitur, (quod enim & nostræ regionis animal tantam sustineret molem?) ejusque ad Alpes bajulus fuit, & inoffenso tulit. Ibi Camelus, seu quodlibet quadrupes, nec enim refert quæ bestia tulerit, vel injusti falcis injuria, vel propter prærupta viæ declivia concidit, ruina jumentum contrivit, & marmor in duas partes effregit; utriusque rei damnum sociis ingemiscentibus, Sanctus arcano cordis murmure & protensa benedictione dextræ sarcivit; animali salutis vigor refusus, quod alacri statim se motu excutiens, in pedes constitit. Fractura lapidis, quæ non recta linea, sed quodam anfractu dissiliens crepuerat, statim se in solidum compegit. Sed ut mirabilis signi memoria non obsolesceret, adhuc cicatrix scissuræ patet, sanata quidem miraculo, sed curioso tamen perspicua oculo. Recidit mœstitia, reiteratur semita. Ita omni comitatu incolumi ad mare, quod *Galliam Angliamque* disterminat, venit. Ibi placide carbasum exceptum, post feliciter enavigatum pelagus, secunda Compatriotarum desideriis fortuna restituit; venienti occursum est, ibique magna pompa longo apparatu salutantium. Religiosorum alii suavi cantu mulcent aera, alii lignum *Domini* præferunt, alii odoris thymiamatibus vias afficiunt. *Laicorum* pars pedibus plaudunt thoreas, pars diversis corporum gestibus internas pandunt lætitias. Omnes in commune Deum laudant, qui lumen *Britanniæ* reduxit, quod jamdudum peregrinantes radios per illas terras porrexerat. Nec fastus Regius *Inam* & *Ethelredum*, illum *West-Saxonum*, hunc *Merciorum* Principem, ab hac excepit lætitia, quippe ubi antiquo viri amori, recens accreverat Apostolicarum salutationum reverentia. Magno igitur gaudio, & pronæ reverentiæ assentatione susceptus, privilegia Monasteriorum suorum ambobus ostendit Regibus. Ita efflagitabat ratio, ut quæ utrorumque subsistebant muneribus, utrorumque firmarentur assensibus. Accurrit con-

tinuo Regia religio dictis Pontificis, nihilque minus fuit quin vicino obedientiæ pede jussa persequerentur.

Id quamvis memorandi Principes pro insita benevolentiæ gratia non difficulter fecissent; ex abundanti tamen, *Aldelmus* magnorum xeniorum oblationibus, consensum voluntarium elicuit. Et alteri quidem alia, sed *Inæ* altare dedit. Is illud in vico quodam tunc Regio, *Briwecune* vocabulo, sanctissimæ Genetricis Dei locavit obsequio, ubi ad hanc diem situm vivum, ut ita dicam, sanctitatis *Aldelmi* præbet indicium. Est ibidem & alia major Ecclesia in Sancti *Petri* nomine, quam à Beato viro factam & consecratam non negligenter asseverat opinio. Hujus orientalem frontem nuper in majus porrexit recentis ædificationis ambitio. Eo, ut dixi, modo, processit labor laudabilis pro Sanctæ Ecclesiæ honore susceptus, jamque ille in dies senectuti affinis processerat. At vero aliquod amoris intercurrente spatio, *Hedda* totius West-*Saxoniæ* Pontifex, apud *Wintoniam* sedem habens, excessit mundo. Gratissimus fuit hic obitus cœlestibus, quod pro sanctitate præteritæ vitæ, numerum eorum ampliaret, luctuosus mortalibus, quod vix parem possent invenire, qui tantæ Diœceseos circuitum vellet regere. Quicquid enim nunc 4 Episcopi gubernant, unus tunc ille frænabat, rebelles autoritate premens, supplices simplicitate demulcens. *Synodali* ergo concilio Diœcesis ultra modum protensa, in duas sedes divisa, quarum altera *Scireburniæ*, altera esset *Wintoniæ*: iniqua & impar fuit ea divisio, ut unus duos tantum pagos, alter totum regeret, quicquid West-Saxonici tractus immensitas continet: singulis sedibus suffecti Pontifices pro scientiæ merito & natalis soli confinio; *Wintoniæ* prælatus *Daniel*, qui esset ejusdem regionis oriundus, literarum non egenus; *Sciréburnam* sortitur *Aldelmus*, cui sapientiæ prærogativa & ævi maturitas ad majus culmen aspiraret, cum & genitalis terræ charitas suffragaretur, quod ejus Provinciæ indigena esset. Proceditergo, ut creditur, agente Deo, universalis electio, ambiturque à beatissimo sene ut Episcopatum dignetur. Omnis ætatis & ordinis conflatur sententia dignum videri præsulatu excocta jam ætate serium, literis uberem, religione nulli disparem. Sin vero natalium dignitatem considerandam putes, quam Beatus Apostolus in talibus non permisit, quis eo nobilior, qui regalem prosapiam proxima contingit linea, ejus famæ, ejus vitæ, semper illum fuisse, de qua nunquam vel parum sinistra jactata sit opinio, restitit ille quantum potuit, quæ repulsam suam adjuvare, quæ unanimitatem illorum infirmare possent, non segniter objectans. Sed enim in nihilum fatigabatur, cum eo ipso quod pro se paraverat convinceretur. Id erat annorum gravitas, quibus è proxima meta respicientibus, senium admoneretur levi quiescere otio, non periculoso indulgere negotio. Quod statim ab audientibus retorquebatur in aliud, quod quanto annis maturior, tanto esset vitiis defæcatior, consiliis promptior. Habuit ergo modum, restititque quoad concinnum orationi visum est. Sed ubi unanimitatem & diuturnum assensum accendit, fraternæ obedientiæ habenas vitæ suæ laxavit, veritus divino resultare oraculo, quod corda omnium conflaverat, ora oppleverat. Suscipiunt igitur collegam Episcopi, patrem *Clerici*, patronum *Laici*, inde acclamantibus cunctis, reclamantibus nullis, *Berthwoldo* primæ sedis Archiepiscopo pro more consecrandus deducitur. Is in veteris contubernii sodalem, jam & pariter literis studuerant, pariterque viam religionis triverant, electionem factam gratiose complexus favorem auxit. Itaque non solum consecratione indulsit, sed etiam multos dies secum retinuit, ejus consilio Archiepiscopatus sui pondus allevians, causarum rationem examinans, unde factum est ut his diebus *Doroberniam* pergeret, quod est litus *Cantuariæ* ad 12 millia proximum, audiens illic naves appulisse. Portus ibi ut plerique maritimorum locorum inquietus, quia angustus, citissimus eo à *Morinis* transitus paucorum admodum millium trajectu. Quo fit, ut in illius spatii angustia inter sese concurrentes & illidentes fluctus, nimia occasione pelagus exasperent, ibique maxime incurratur

curratur periculum, ubi sperabatur periculorum effugium. Jam vero in statione navibus receptis tutissima quamvis tempestate quies, hæc ideo protuli, quia ad rem quam inferam attinet. Spatiabatur Sanctus juxta mare, intentusque oculos mercimoniis infigebat, si quid forte commodum Ecclesiæ usui attulissent nautæ, qui *Gallico* sinu in *Angliam* provecti librorum copiam apportassent; conspicatusque librum totius Testamenti veteris & Novi seriem continentem, ad emendum intentus animum à cæteris remisit. Cumque gnarius folia volveret, pretium affringeret, barbari eum nautica lascivia convitiis aggrediuntur. Quid ita merces alienas depretiaretur, & attenuaret rerum non suarum valentiam, sua si vellet, eventilaret, extranea suo pretio relinqueret. Horum ille contra verborum contumaciam nihil retulit nisi risum. Postremo, adhuc pretium libri percunctantem, loco cum ignominia deturbant, tensisque rudentibus longius à litore se removent. Sed non longe morata divina ultio injuriam Sancti acrius vindicat, procella surgit, turbo sævit; densatur nubes, subducitur dies, pelagi caligo, aerisque horror noctem indunt, congeminat terrorem ventorum furor, rudentum stridor, antenna sævitiam tempestatis non patitur, latus navis hinc illinc retundentibus fluctibus quassatur, defecit ars remigum, decidit peritia nautarum. Et jam pessundabant, videbanturque in miserorum mortem omnia conspirasse elementa, cum licet brutos animos intelligentiæ subiit propter injuriam Sancti, cui convitiati fuerant, se luere pœnas. Exclamant ergo in planctum, & supplices tendunt ad litora palmas. Orant opem, pollicentur emendationem. Facile fuit Beato Pontifici ut remitteret culpam qui non doluerat contumeliam. Et primo quidem porrecto contra sævientia flabra crucis signo, nonnihil tempestatis diminuit & mansuefecit. Mox cum ipse Scapha ascensa virtute remigum periclitantes adisset, mutata in bonum omnia. Tempestas tota quiescit, turbo conquiniscit, ventorum usus conversus navem impellit ad litus, undæ, quæ ante minabantur exitium, nunc sensim allabentes pollicentur obsequium. Potiti ergo nautæ optata stationis arena, librum sponte offerunt, accipiat gratis dignetur munus famulorum, quos ab ipsis mortis faucibus in siccum evexit. Appendit ille mercedem æqua lance in medium conferens, ne aut pauperes magno damno emungeret, aut supplicum preces repudiaret. Id volumen adhuc *Melduni* visitur, antiquitatis venerandum præferens specimen. Novi ergo compos honoris provinciam regressus, cum in omnibus nomen æquaret officio, tum vel maxime libertati Monasteriorum studere, habuitque sedem *Scireburniam*, ubi & Ecclesiam, quam ego quoque vidi, mirifice construxit. Ac primum quidem humanæ vitæ incertum metuens, cum Monasteriis Abbates præponere vellet, huic voluntati *Monachi* consueti patris dulcedine opposuerunt obicem. Cujus rei tenorem contulit in scriptum ne laboretur, neve successores necessitatem perverterent in tyrannidem, non parituris sub obligatione divina interminatus perniciem, illius scripti textus hic est. *Nihil in hoc seculo prolixa felicitate perfruitur, nihil dominatione diuturna potitur, nihil quod non ad fatalem vitæ terminum loci cursu protenditur. Et ideo nobis sic mundanarum rerum patrimonia sunt perfruenda, ut tamen æternæ patriæ emolumentis nunquam fraudemur. Hinc est quod ego* Aldelmus, *postquam me immeritum minusque pene dignis moribus comprobatum, in Pontificatus officii sedem divina gratia subthronizasset, proposui arcano mentis meæ affectu ut Monasteriis meis, quibus jamdudum in* Abbatus *gradu constitutus, suffragante Domino, regulariter præfui, religiosum* Abbatem, *quem sibi spontanea familiarum mearum optio consona voce elegisset, canonica ratione atque regulari Sanctione constituerem. His voluntariis propositionibus meis, pia Monachorum meorum restitit pervicacitas. Et cum hoc sedulo sæpiusque in conventu fratrum meorum fiducianter narrassem, nullus his votis meis placidissimum præbet assensum, dicentes, quod quamdiu vitali vegetans spiritu nobiscumque præsentis vitæ deputaris stadio, tuæ semper dominationis jugo humillima colla subdere non dedignamur. Sed hoc supplici prece, communique rogatu deprecamur,*

mur, quod sub sacra Scripturarum testificatione & favorabilium virorum claro consensu corrobores, ut nullus post obitum tuum, nec Regalis audacitas, nec pontificalis autoritas, vel aliquis Ecclesiæ seu secularis dignitatis vir, sine nostro voluntatis arbitrio in nobis sibi vendicet principatum. Huic debitæ Monachorum meorum maximæque famulorum Dei petitioni libentissime consensi, & in Monasterio quod juxta fluvium qui dicitur Winburna *situm est, cui venerandi Regis nostri germana* Cuthberge *præsidet, cum optabili famosissimi Regis* Inæ *consensu, & reverendissimi Fratris & Co-Episcopi mei* Danielis *nutu, præsentatæ professionis devotionem decentissimam, & vernarum Domini postulationem sacræ Crucis signaculo confirmavi, identidemque venerandus Rex & prænominatus Pontifex pari devotionis manu subscripserunt. Nec multo post in sacro-Sancto concilio, quod juxta fluvium qui dicitur* Noodr, *congregatum esse dignoscitur, idem omnis* Saxonicæ *gentis* Archimandritarum, *cum Regalis potentatus assensu, & pontificalis prioratus nutu, consensit autoritas. Si quis vero contra hæc tam illustrium personarum decreta moliri machinetur, & sacra præsentis schedulæ scita prævaricari præsumpserit, sciat se ante terribilem divinæ Majestatis thronum cum prævaricatoribus præceptorum Domini, lugubri damnationis judicio percellendum. Sunt autem hæc nomina Monasteriorum* Maldmesburge, Froom, Bradanford. *Scripta est hujus Confirmationis chartula, Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi 705°. Indictione 3ª Subscripserunt* Ina *Rex,* Daniel *Episcopus,* Ethelfrithe *Patricius.* Quamvis igitur hac charta suis Monasteriis consuluisse & tyrannidem successorum propulsasse videretur, non tamen illustri animo suffecit, nisi & omnibus ecclesiis, quæ in *West-Saxonia* erant, consultum faceret. *Dulcibus* igitur monitis credulum sibi animum Regis urgens, hujusmodi edictum obtinuit. *In nomine Domini Dei nostri Salvatoris, Ego* Ina, *regnante Domino, Rex, cum consilio & decreto Præsulis nostri* Aldhelmi, *simulque cunctorum Dei Sacerdotum suggestione, & Monachorum petione qui in* Parochia *Saxonum, conversantur, hanc ubertatem Ecclesiis impendo, & hanc privilegii dignitatem Monasteriis confero, ut sine impedimento secularium rerum, & absque tributo fiscalium negotiorum liberis mentibus Deo soli servientes, & Monasticam* Cœnobii *disciplinam,* Christo *suffragium largiente, regulariter exerceant, ac pro statu & prosperitate regni nostri, & indulgentia commissorum criminum, ante conspectum divinæ Majestatis preces fundere dignentur, & orationum officia frequentantes in Ecclesiis pro nostra fragilitate interpellare nitantur. Si quis vero contra hujus decreti Syngrapham venire tentaverit, sciat se coram* Christo *novemque Angelorum ordinibus in tremendo examine rationem redditurum. Hoc vero decretum à nobis libenter concessum, taliter servari & confirmari decernimus, ut tam nobis vita comite propitia Divinitate regni gubernacula regentibus, quam futuris successoribus hæreditatis jure regnandi Monarchiam tenentibus, inextricabili lege firmiter roboretur. Nam pro amplioris firmitatis testamento principes & Senatores, judices & patricios subscribere fecimus. Actum publice & confirmatum in loco qui appellatur* Eburleagh 8 *Kalend. Juniarum die, Indictione 2ª. Anno ab Incarnatione* Christi 704° *fideliter. Subscripsit* Ina *Rex, Ego* Aldelmus *servus servorum Dei hoc decretum manu propria roboravi, subscripserunt &* Abbates, *Proceres* &c. Ista divinus Pontifex indefessus agebat, vicini finis non nescius. Sordebant enim jam terrena viro, inhiabatque cœlestibus. Quapropter optimum factu ducebat, si metam vitæ talibus præcurreret, quæ essent suæ laudi & memoriæ, subjectis emolumento & gratiæ. Et licet annis effœta caro labores perferre negaret, tamen solida mens, jamque foras eminens & ipsis cœli januis imminens vincebat temporum situm, fragilem igitur corporis usum non longe post desertorem animi spiritualibus exercitiis subjiciebat. In prædicationibus noctes perinde ut dies continuans, Diœceses non segniter circuiens ipse integre & non minus quam in viridi ætate jejunia, cæteraque id genus bona frequentans, ducta itaque vita hominibus placido, Deo placita, post Episcopatus annos 4.

Ad superos superum cultor sociusque recessit.
Alterat astra solo mutat & arva polo.
Halitus alta subit, fovet artus hospita tellus,
Depositumque suum poscit uterque locus.
Impulerat Phœbus *bis quina luce* Laconas,
Involucris mundi cum resolutus abit.

Villa est in pago *Sumersetensi*, *Dultinge* vocabulo, in qua hominem exuit quampridem Monachis dederat *Glastonientibus* usufructuarium pactus. Domus obitus ejus conscia lignea erat Ecclesia, in quam se ultimum spirans inferri jussit, ut ibi potissimum efflaret, sicut incolæ hodie per succiduas generationes asseverant. Hanc dum quidam *Glastoniensis* Monachus ex lapide refectam in Dei faceret consecrari nomine, immiscuit se confertæ multitudini muliercula utroque lumine jamdudum capta. Hæc insigni fide densitatem vulgi perrupit, clamitans ut ad altare duceretur, incunctanter se credere quod Sanctus, cujus basilica consecraretur, viduæ cæcitatem depelleret, qui lata vita solennes eleemosynas viduis conferre solitus esset. Audacia credulitatis de cœlo traxit auxilium, implevit viduos orbes lux serena. Nec latere potuit miraculum coram populo celebratum, præsertim cum Persona & personæ calamitas provinciæ vulgatissima esset. Constat in eadem Ecclesia lapidem esse, cui Sanctus moriens insederat, cujus ablutione plures ægroti sanitatem iniisse noscuntur. Tunc Beato *Eguino Wigorniensi* Episcopo visio cœlestis affulgens obitum sodalis innotuit, & ut ad locum pergeret, præcepit. Ille dolens, & amoris stimulis tunc maturans celeriter *Dultinge* pervenit, depositaque pro animæ requie oratione, ut pro desiderio & præcepto Sancti, *Meldunum* corpus promoveatur, jubet. Compescit ejulantium lachrymas fidei præsumptione, opus accelerat ipse operis maturator assistens. Efferuntur ergo felices exuviæ magno præeuntium & subsequentium agmine, dum quisque beatiorem se putaret qui propior esset, eratque ingens comitantium solamen saltem feretrum videri, si non posset tangi. Ipsa enim species & forma exanimis corporis decoquebat dolores, demulcebatque oculos, manens gratia & permanens figura. Celebris illa pompa funeris fuit, dum pro miraculorum frequentia figerentur semper lapideæ cruces ad septem milliaria. Ad quas plures inveteratis morbis debiles cum fide accedentes, violentia precum celerem rapuere salutem, virtutum signis manentibus usque hodiernum diem. Nec fidem auditorum excedere debet quod dico, cum pene tot sint miraculorum testes quot provinciales, quorum certissimum Beatum *Eguinum* in testem cito, qui in quodam scripto post quædam alia, sic ait. Post duos annos *Aldelmus* religiosus Episcopus migravit ad *Christum*. Quod ego per revelationem agnoscens, convocatis fratribus & obsecundantibus meis, excessum venerandi patris eis aperui, concito gradu ad locum ubi Sacrum corpus ejus jacebat, 50 ferme millibus ultra *Meldunense* Monasterium situm deveni, & ad sepulturam adduxi, & honorifice sepelivi, & mandavi ut in quocunque loco sacrum corpus in asportione pausaverat, sacra Deo erigerentur signacula. Manent omnes cruces, nec ulla earum vetustatis sensit injuriam, vocanturque *Biscepstane*, id est, lapides Episcopi, quorum unam in claustro Monachorum in promptu est videre. Quæ res admonuit, ut quæ fama de *Biscepstune* jactitat non tacerem. Villa est in valle ad quam prædicationis sollicitudinem expleturus venisse dicitur, dum sermonem sereret in plebem, forte baculum fraxineum quo nitebatur terræ fixisse. Illum interim per Dei virtutem miram in magnitudinem excrevisse, succo animatum, cortice indutum, foliorum pubem & frondium decorem emisisse; Pontificem qui verbo intenderet clamore populi admonitum respexisse, adoratoque miraculo Dei munus ibidem reliquisse; ex primæ arboris pulla multas pullulasse fraxinus, adeo ut, sicut

 dixi,

dixi, villa illa vulgo ad Episcopi arbores nuncupetur. Hæc sane non pro solido asserui, sed ne quid præteriisse arguerer, non omisi. Cætera scriptis vel cœlaturis ex antiquo factis approbo, nec quicquam, Deo teste, adjeci de meo, nisi si aliquod verbum causa politius ornandæ lectionis avolavit. Non enim eget *Aldelmus* ut mendaciis asseratur, tanta sunt de illo quæ indubiam depromant fidem, tot sunt quæ non veniant in litem Innumera signa, quæ modo apud ejus fiunt memoriam, ostendunt præsentibus præteritæ vitæ Sanctimoniam. Excipiunt interea patronum *Meldunenses* ingenti ploratu,, reverenti affectu, Jungebatur amori veneratio, pugnabatque fides cum obsequio. Nescires quid eligeres; aut in parentem affectum, aut in advocatum gaudium. Si lætarentur pro præmisso ad Deum Patrono, sed dolore cogebantur pro amisso vitæ solatio. Inter hos fluctus aliquot extractis diebus, tandem sepeliri permiserunt in Sancti *Michaelis* Ecclesia, ubi sibi vir sanctissimus olim sepulturam providerat. Excessit anno ab Incarnatione Domini 709°, ante *Inam* annis 18. ante *Bedam* 25. postquam *Abbas* à *Leutherio* factus est 34. postquam Episcopus à *Berthwaldo* anno 6°. Nam annos ætatis ejus nulla scriptura misit in calculum, sed est conjectura non fallax grandævum fuisse Sanctum qui paulo minus 34 annis in Ecclesiastico manens præsidatu, non nisi legitima ætate, illo præsertim tempore, sumpsisset honorem, gravis ille annus *Britanniæ* fuit, & qui multa lumina vel extinxit, vel obduxit; eodem enim anno *Wilfridus* Episcopus decessit, de quo superior sermo palam fecit, quod nemo in *Anglia* eo promptior & justi tenacior fuit. Quin & *Kenredus* Rex *Merciorum*, *Ethelredi* successor, cum *Offa* orientalium *Anglorum* Rege *Romam* profectus, stadium vitæ decurrit: quorum societatem adornavit, ut supra dixi, *Eguinus*, felix Episcopus, qui postquam Beato *Aldelmo* justa persolvit, & illud arduum ultroneis compedibus illaqueatus & adorsus & permensus est. Sed hæc plenius scire volentem alias & nostra & aliorum lectio informabit. Jacuit corpus Beati viri in Ecclesia supradicta 246 annis, quo toto tempore, quæ miracula exhibuerit, quæ nec parva nec pauca fuisse crediderim, omnia sepelivit, omnia suppressit æmula oblivio. Enimvero, Monachi se in Sanctæ *Mariæ* transtulerunt Ecclesiam, ut vicinius & oportunius necessitates suas ministrarent mausoleo; quamvis, ut per chartas probabimus, omnibus usque ad *Edgarum* Regem annis Sancto *Petro* daretur primatus.

4. Jam enim quartam pollicitationem meam, Domino juvante, complere ingrediar, ut ostendam quanta volubilitate fortunæ *Cœnobium Meldunense* excreverit, plerumque etiam, nisi Sanctus auxilium porrexisset, pessum iverit. Per successionem ergo Regum & chartarum appositionem agam propositum. *Inæ* successit *Ethelardus* 14 annis, ei *Cuthredus* pari spatio; hujus donum ita scriptum habemus. "Ego *Cuthredus* Rex *Gewisorum*, cogente ca-" terva charitatis *Christi*, & indivisibilis affectu dilectionis. *Aldelmo Abbati*, "familiæ sub illius regiminis amore degenti, cum consensu atque scientia "eximii Præsulis *Danielis*, optimatumque meorum & dignitatum, ob recor-" dationem scilicet, orationum suarum ad redemptionem animæ meæ, ut "in plenitudine Electorum Domini collocatus sim, terræ partem, inextri-" cabilem possessionem, in loco qui dicitur *Wdecun*, sub 10 mansionum æsti-" matione taxatam, sub contestatione Sanctæ Trinitatis, dapsili quidem li-" bertate & hilariter ad *Meldunense* Monasterium largitus sum, [& post ali-" liqua] Exemplar hujus largitionis promulgatum est anno ab Incarnatione " *Christi* 745°. in prædicto cœnobio, sub præsentia *Cuthredi* Regis. Liquet " igitur anno ultimo vitæ Regis *Cuthredi* hoc factum esse, superstite adhuc " *Daniele* Episcopo, qui cum Beato *Aldelmo* Episcopus factus fuerat, post ex-" cessum ejusdem patris anno 36.° unde constat hunc *Aldelmum* Abbatem, cui " *Cuthredus* Rex *Wdecun* dederat, alium fuisse quam magnum *Aldelmum*. " Fertur sane quod secundus *Aldelmus* prioris nepos fuerit. *Cuthredo* Regi

" successit

"succeſſit *Sigebricht*: anno primo *Sigebrichti*, ſucceſſor fuit 31 annis *Kenewlfus*, hic anno tertio regni ſui cœnobium hoc inſigni munere auxit.

"In Chriſti nomine, Ego *Kinewlf* Rex, cum conſenſu principum meorum "aliquam terræ portionem quaſi 30 manentium familiæ Chriſti in *Maldunenſi* Monaſterio conſtitutæ, pro remedio animæ meæ perpetualiter poſſidendam donavi, hoc eſt ubi ſe duo latices *Meardene* & *Rockburne* jungunt, "& in ciruitu eorum, quemadmodum ipſi incolæ bene noſſe dignoſcuntur "terminos ac limites locorum illorum, nec non & villam cui ſubjacent "paſcua, prata arida & irrigua ſimul, & ſilveſtria loca. Et hæc acta ſunt ab "Incarnatione Chriſti 758. Indictione 11, à tranſitu Domini *Aldelmi* Epiſcopi nono & quadrageſimo. Subſcripſit *Kineardus* electus in Epiſcopatum *Wintoniæ*, & *Herewoldus* Epiſcopus *Sciréburniæ*.

Contra eundem *Kinewlfum* Regem annum jam viceſimum & quartum in regno habentem, Offa Rex *Merciorum* propter villam *Benefingtune* congreſſus, & ipſam & plurimam partem regionum *Weſt-Saxonicarum* victoria functus uſurpavit: denique villas *Cœnobii* & *Ettamumſter*, quam Rex *Merciorum Etheldredus*, & *Piretune*, quam Rex *Weſt-Saxonum Cedvalla* dederat, infeſtus prædo abſtulit. Et primam quidem *Wigornienſi* Epiſcopo dedit, ſecundam filius ejus *Egferthus* reddidit hoc ſcripto.

"In nomine Domini, Ego *Egferthe* Rex *Merciorum* anno primo regni nobis "à Deo conceſſi, rogatus à *Brithrico* Rege occidentalium *Saxonum*, & *Ethelardo* "Archiepiſcopo, terram 35 manentium, in loco qui vocatur *Ecpirigeam*, ab "orientali parte Sylvæ quæ vocatur *Braden*, reddidi Abbati *Cuthberto*, & Fratribus Monaſterii *Maldubienſis*, pro indulgentia piaculorum meorum, & pro "requie animæ patris mei *Offæ*, quam ille vivens abſtulit eis. Et ea ſcilicet "ratione concedo terram ſupradictam ut ſecularibus regum ſervitiis libera "ſit, ad ſerviendum neceſſitatibus Fratrum Deo ſervientium in prædicto Monaſterio, ut memoria noſtra in illo Sancto loco in Sanctis orationibus apud "eos maneat in perpetuum. Sed & Abbas & Fratres ejuſdem Monaſterii in "comparatione terræ illius dederunt mihi duo millia ſolidorum argenti "puri. Et hoc feci cum conſilio Epiſcoporum ac Principum meorum, quorum nomina ſubter aſcripta ſunt. Et hoc actum eo anno ab incarnatione "Chriſti 796. Indictione 4. à tranſitu Patris *Aldelmi* anno octogeſimo 7. "augentem hanc meam eleemoſynam, Dominus conſervet & benedicat, minuentis vero ac frangentis nomen, quod non optamus, eradicabitur de terra viventium, & ſocietate Sanctorum privabitur, niſi digne emendaverit.

Subſcripſit *Ethelardus* Archiepiſcopus, qui ex Abbate prius *Meldunenſi*, & Epiſcopo poſtea *Wintonienſi* ſupremum honorem nactus *Cuthberthum* hunc conſtituit *Melduni* Abbatem. Subſcripſit *Beorthricus* Rex *Weſt-Saxonum* 16 annis poſt *Kenewlfum*, Subſcripſerunt Epiſcopi *Cneberth Winton*, *Benefrithe Sciréburne*, *Hedered Wigorn*. *Edulf* electus ad *Hereford*.

Succeſſit *Brithrico Egbirthus* annis 37, qui omnia regna *Anglorum*, *Weſt-Saxonico* uſque hodie curavit imperio. Hinc *Ethelwlfus* filius annis 18, quem quidam *Athulfum* vocant, viz. qui libertate collata Eccleſiis, omnes anteceſſores, quique poſtremo ſeipſum nova liberalitate vicerit: fecit etenim ſcrinium, quo Sancti Confeſſoris oſſa locaret in anteriori parte ex ſolido argento, jactis imaginibus. In poſteriori vero levato metallo miracula figuravit quæ jam ſermo deprompſit, unde putatum eſt hunc fuiſſe librum vitæ in quo iſta legerit, ſed poſtea tempore Danorum omiſſum, faſtigium chryſtallinum Rex *Ethelwlfus* appoſuit ſcrinio, in quo nomen ejus literis aureis eſt legere. Sunt qui dicunt venerandas reliquias per eum levatas, ſed nos cum ad locum venerimus, magis tritam opinionem perſequemur. Nunc ponamus Regis dona, quæ Monaſterio contulit. "Regnante in perpetuum "Domino noſtro Jeſu Chriſto, ſummo & ineffabili rerum omnium Creatore. Ego *Edelwlfus*, gratia Dei, occidentalium *Saxonum* Rex, in Sancta "& celeberrima Paſchali ſolennitate pro remedio animæ meæ, & regni &

"populi prosperitate mihi à Deo commissi, consilium salubre cum Episco-"pis & Comitibus, cunctisque optimatibus meis perfeci, ut decimam par-"tem terrarum per regnum meum, non solum sacris Ecclesiis da-"rem, verum etiam & Ministris meis in perpetuam libertatem habere "concederem, ita ut talis donatio fixa incommutabilisque permaneat ab "omni regali servitio, & omnium secularium absoluta servitute. Placuit au-"tem *Albstano Scireburnensis* Ecclesiæ Episcopo, & *Swinchuno Wincanstrensis* "Ecclesiæ Episcopo, ut omni Sabbato tota congregatio quinquaginta "Psalmos, & unusquisque Presbyter duas Missas omni hebdomada cantet "pro Rege *Edelwlfo* & ducibus in hoc consentientibus &c. Scripta est autem "hæc chartula anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo 54. Indicti-"one 2. die Paschæ, in palatio nostro quod dicitur *Wiltun.* Terra autem "ista quam in libertate poninus, ad Ecclesiam pertinens *Meldubesburgh* &c. "est, *Piretune* 35, *Lacot* 15, *Suttune* 5, *Corsaburn* 5, *Cridanville* 10, *Cemele* 10, "*Dancesie* 11. Fecerat autem scholis & Ecclesiis chartam libertatis, quam hic prætermisi, quia in gestis Regum posui. Anno primo regni sui, Incarnationis 844, à transitu Beati *Aldelmi* 335. ubi has terras ad *Meldumesburge* pertinentes nominaverat, *Ellendune* 30 hidas, *Elmhamstede* 15, *Undetune* 10, *Cerlatune* 20, *Tottanham* 5, *Minti* 5, *Reodburnam* 10.

"Regnante in perpetuum Domino nostro Jesu Christo, Ego *Ethelulf* Rex, "partem terræ *Gewisorum*, hoc est, 5 mansiones, donavi Deo & Sancto *Petro*, "& familiæ *Maldubiensi*, in loco qui dicitur *Toccanham*, eatenus ut ipsi jugi-"ter orent pro nobis Deum omnipotentem, quatenus prospera nobis tempora "largiatur ad conservandam fidem nostram, & regni nostri guberacula, per "omnia tempora gentis *Anglorum*. Et nemo audeat hoc domum mutare ab "ipso Monasterio sive ira & vindicta Omnipotentis Dei. Et hoc donum "actum est anno ab Incarnatione Dominica 854, quod & servetur in pace. "Subscripserunt *Swithinus* Episcopus & *Albstanus*.

"Regnante & gubernante nos in perpetuum Domino Deo Salvatore nostro "Jesu Christo, qui cuncta secula salvavit, & humanum genus suo sanguine "redemit, atque ab æterno interitu Diabolicæ damnationis per fidem re-"ctam & baptismatis sacramentum liberavit. Ego *Ethelwlf* Rex meis non "meritis, sed gratia largiente occidentalium *Saxonum*, nec non eodem Deo "donante, *Cantwariorum* populo, & omni australi *Anglorum* genti, Dei arriden-"te gratia, regimine Prælatus, aliquantulam terram, id est, 5 mansiunculas, in "loco qui dicitur *Minti*, Deo Omnipotenti, ad Monasterium *Maldubiense*, in "perpetuam possessionem largitus sum hoc tenore, ut in perpetuum damne-"tur qui hanc terram ab ipsa Ecclesia auferre conabitur. Et hoc actum est "anno Incarnationis Domini 885. Subscripserunt *Celnothus* Archiepiscopus "*Cantuar*. *Albstan* Episcopus *Scireburn*. *Ethelstane* filius ejusdem Regis, Rex "*Cantuariorum*.

Huic tres filii continua succedentes serie regnaverunt annis 15. Quartus quoque *Elfredus* nomine annis triginta, sex minus mensibus.

Hujus tempore venit *Angliam Johannes Scotus*, vir perspicacis ingenii & multæ facundiæ, qui dudum relicta patria *Francia* ad *Carolum Calvum* transierat. A quo magna dignatione susceptus familiarium partium habebatur, transigebatque cum eo tam seria quam joca, individuusque Comes & mensæ & cubiculi erat, multæ facetiæ ingenuique leporis, quorum exempla hodieque constant, ut sunt ista, Assederat ad mensam contra Regem ad aliam tabulæ partem; procedentibus poculis, consumptisque ferculis, *Carolus* fronte hilariori post quædam alia cum vidisset *Johannem* quiddam fecisse, quod *Gallicanam* comitatem offenderet, urbane increpuit, & dixit, Quid distat inter *Sottum* & *Scottum*? Retulit ille solenne convitium in autorem, & respondit, *Tabula, tantum*: interrogaverat Rex de morum differenti studio, responderat *Johannes* de loci distante spatio. Nec vero Rex commotus est, quod miraculo scientiæ ipsius captus adversus Magistrum nec dicto insurgere vellet,

sic

ſic eum uſitate vocabat. Item cum Regi convivanti miniſter patinam obtuliſſet, quæ duos piſces prægrandes adjecto uno minuſculo contineret, dedit ille Magiſtro, ut accumbentibus duobus juxta ſe *Clericis* departiretur. Erant illi giganteæ molis, ipſe perexilis corporis. Tum qui ſemper aliquid honeſti inveniebat, ut lætitiam convivantium excitaret, retentis ſibi duobus majoribus, unum minorem duobus diſtribuit; Arguenti iniquitatem partitionis Regi, imo inquit, bene feci & æque. Nam hic eſt unus parvus, de ſe dicens, & duos grandes piſces tangens. Itemque ad eos converſus; hîc ſunt duo magni *Clerici* immenſi, & unus exiguus, piſcem nihilominus tangens. *Caroli* ergo rogatu, *Hierarchiam Dionyſii Areopagitæ* in Latinum de Græco verbum è verbo tranſtulit. Quo fit ut vix intelligatur Latina litera, quæ volubilitate magis Græca quam poſitione conſtruitur noſtra. Compoſuit etiam librum, quem περὶ φύσεων μερισμοῦ, id eſt, De naturæ diviſione titulant, propter perplexitatem quarundam quæſtionum ſolvendam bene utilem, ſi tamen ignoſcatur ei in quibuſdam, quibus à Latinorum tramite deviavit, dum in Græcos acriter oculos intendit. Quare & *Hæreticus* putatus eſt, ſcripſitque contra eum quidam *Florus*. Sunt enim revera in libro *Peri Phyſion* perplurima, quæ niſi diligenter diſcutiantur, à fide Catholicorum abhorrentia videantur. Hujus opinionis particeps fuiſſe cognoſcitur *Nicolaus* Papa, qui ait in Epiſtola ad *Carolum*, ‘Relatum eſt Apoſtolatui noſtro, quod opus Beati ‘*Dionyſii Areopagitæ*, quod de divinis nominibus vel cœleſtibus ordinibus ‘Græco deſcripſit eloquio, quidam vir *Johannes* genere *Scotus* nuper in Latinum tranſtulerit, quod juxta morem nobis mitti & noſtro judicio debuit ‘approbari, præſertim cum idem *Johannes*, licet multæ ſcientiæ eſſe prædicetur, olim non ſane ſapere in quibuſdam frequenti rumore dicatur. Propter hanc ergo infamiam credo tæduit eum *Franciæ*, venitque ad Regem *Elfredum*, cujus munificentia illectus & magiſterio ejus, ut ex ſcriptis Regis intellexi, ſublimis *Melduni* reſedit, ubi poſt aliquot annos, à pueris quos docebat graphiis perforatus. [* *Jo. Pariſienſ.* in hiſtoria ſua anno 877. *Johannes* ‘*Scotus* inter cætera fecit librum de Euchariſtia, qui poſtea lectus eſt & condemnatus in Synodo *Vercellenſi* à Papa *Leone* celebrata. Eodem anno quo ‘*Lanfrancus* ab errore *Berengarii* ſe purgabat, unde ſicut dicit *Lanfrancus*, ipſe ‘in fide deſipuit; tandem ibat in *Angliam* ad Regem *Elfred*, & apud Monaſterium *Malmesber*. à pueris graphiis perforatus] animam exuit tormento gravi ‘& acerbo, ut dum iniquitas valida & manus infirma ſæpe fruſtraretur, & ſæpe ‘impeteret, amaram mortem obiret. Jacuit aliquamdiu in honorabili ſepultura in Beati *Laurentii* Eccleſia, quæ fuerat infandæ cædis conſcia. Sed ubi divinus favor multis noctibus ſuper eum lucem indulſit igneam, admoniti *Monachi*, eum in majorem tranſtulerunt Eccleſiam, & ad ſiniſtram altaris ponentes his martyrium ejus verſibus prædicaverunt.

Conditur hoc tumulo Sanctus Sophiſta Johannes,
Qui ditatus erat jam vivens dogmate miro.
Martyrio tandem Chriſti conſcendere regnum,
Quo meruit, regnant cuncti per ſecula Sancti.

Elfredus Rex & filius ejus *Edwardus* nihil huic contulerunt Monaſterio, niſi quod commutatio videatur magis quam donum. Scripta tamen hîc apponam, quæ ſint indicio hanc Eccleſiam prius in nomine Sancti Salvatoris & Beati *Petri* conſecratam, ſitque operæ pretium audire ſcripta & percenſere veterum.

“In nomine Domini, Ego *Elfredus* gratia Dei *Anglo-Saxonum* Rex, una “cum conſenſu venerabilis familiæ *Maldubienſis* Eccleſiæ, concedo meo fideli, “nomine *Dudi*, aliquantulum terræ, id eſt, quatuor caſſatorum ad eandem

* *Quæ uncinulis concluduntur, ex margine ingeſta fuiſſe videntur.*

"Ecclesiam pertinentium, in loco qui dicitur *Cellanwird*. Post trium autem "dies hæredum, prædicta terra ad Ecclesiam Sancti Salvatoris & Sancti *Petri* in *Maldubærg* absque omni contradictione redeat. Acta est autem hæc "conscriptio in loco eodem, qui veteri vocabulo dicitur *Maildubery*, nostro "autem *Maldumesburg*. Processu vero temporis sub *Edwardo* filio *Elfredi*. *Ordlafus* Dux præpotens emptam à *Dudi* terram, cœnobio pro commutatione alterius terræ reddidit, idemque, qui esset quieti animi & boni, cum mortis viam iniret, jussit utrasque sine refragatione restitui. Quocirca in eodem loco sepultura nobili, & memoria perenni numeratus est. Sunt ergo hæc scripta.

Edwardo Anglo Saxonum gloriosissimo Rege consentiente, nec non & ejus optimatibus, qui ei in præsentia tunc aderant familia Deo servientium, in loco nuncupato antiquo vocabulo *Maildubery*, in Ecclesia Sancti Salvatoris, quæ ibidem opere cæmentario pulcherrime composita cernitur, venerabili Comiti *Ordlafo* aliquantulum terræ, id est 5 manentium suæ propriæ possessionis, in loco qui dicitur *Mebandum*, largiens concedit pro commutatione alterius terræ, id est, 4 manentium, in loco quem *Ruricolæ Cellewurde* appellant. Finitis autem diebus 4 hæredum præfata terra Fratribus Ecclesiæ sine omni contradictione redditur.

Ego Ordlaf *aliquantulum terræ mei proprii juris, quam à* Dudi *viro venerabili cum licentia Domini mei gloriosissimi Regis* Edwardi *cum pecunia comparavi, familiæ Sancti Salvatoris in* Maildubery, *ubi ruricolæ Cellanwirdan appellant, pro commutatione alterius terræ quæ Mebandum appellatur, largiens, concedo* &c. *Acta est hæc Conscriptio anno Incarnationis Domini nongentesimo primo, ab excessu Sanctissimi Confessoris Centesimo nonagesimo secundo.*

In nomine Domini, Ego Edwardus *gratia Dei* Anglo-Saxonum *Rex, dedi venerabili familiæ* Maldubiensis *Ecclesiæ aliquantulum terræ, in loco qui dicitur Henecintun, pro commutatione alterius terræ quantitatis ejusdem, id est* 10 *cassatorum, in loco ubi ruricolæ* Frenberg *appellant. Sunt autem prædictæ terræ ab omnibus secularibus negotiis liberæ. Hanc autem Commutationem deprecantibus Fratribus pro eorum commoditate feci, qui à terra quam prædictis Fratribus dedi, duobus distat tantum milliariis ab eorum Monasterio, illa autem quam accepi distat à prædicto Monasterio ferme* 20 *milliariis. Scripta vero est hæc chartula Anno ab Incarnatione Domini* 901°. *anno mei regni primo.* Subscripserunt *Ealkswid* mater, & *Elfled* conjux Regis *Edwardi*: qui quatuor & viginti annis regnavit.

Successit filius *Ethelstanus* annis 16, qui beatissimo *Aldelmo* cognato suo, ut dicebat, ut res erat, ita famulabatur, ut ei animam corpusque devoveret, sed & ipse Sanctus sensim ex tunc in clariorem & crebriorem miraculorum processit indolem; quasi admoneret, quod degenerem sepulturam dedignaretur. Nec destitit antequam post paucos annos efferretur, & locaretur in scrinio. Interea *Ethelstanus Elwinum* & *Ethelwinum* filios patrui sui *Ethelwerdi*, quos præcipuo amore coluerat, in bello contra *Analavum* amissos, *Meldunum* deferri, & dextra lævaque altaris in Ecclesia Matris Dei sepelire curavit. Causa sæpe dicta fuit, quod ense, invocatione nominis *Aldelmi*, cœlesti eum se donatus, & ab hostibus ereptus sit: Ex quo die Monasterio prædia plurima, pallia multa, crucem auream, phylacteria æque aurea, cum portione ligni Domini, quod ei *Hugo* Rex *Francorum* miserat, contulit. Longum est narrare, quantæ devotionis in Monasteriis ædificandis & reficiendis fuit, quantam barbariem paucissimo exercitu profligaverit, quod terminum imperio in *Scotia* statuerit, viderer enim indulgenti materiæ incumbere, & alias dicta pro eloquii pompa repetere, simulque videretur Ecclesiæ nostræ laudis ostentatio toties illum laudare, qui multis in vita beneficiis, postremo in morte, venerandi corporis reliquiis eam honoraverit. Veruntamen, hoc ausim dicere, quod licet omnes ante se, vel solus superaverit, vel, ut mitius dicam, æquaverit, nihil ad comparationem faciendorum fuit quod fecit, quia ingentes actus festinata dies fatis abrupit. Immatura ergo morte &

quæ

quæ animositatem illam, si Dominus voluisset, non deceret, è mundo in *Glocestria* sublatus, *Meldunum* devectus est, ibique sub altari Sanctæ *Mariæ* in turri sepultus est. Unde falluntur qui dicunt, quod *Elfricus* Abbas turrem illam fecit, quem post *Ethelstani* mortem plus annis 30 constat Abbatem factum fuisse.

Hic jacet orbis honor, patriæ dolor, orbita recti
Justitiæ fulmen, munditiæ specular.
Æthera flatus adit carnis compage soluta,
Urna triumphales excipit exuvias.
Sol illustrarat bis seno Scorpion ortu,
Cum Regem cauda percutit ille sua.

Accumulant merita ejus in *Cœnobium*, multorum Sanctorum reliquiæ quas invexit, in quibus emendis thesauros patris sui speciose prodigus distraxit, cœlesti somno admonitus. Itaque ex transmarina *Britannia* & *Normannia*, quippe cum *Rollone* Comite amico obligatus fœdere, multas Sanctorum, in quibus & Sancti *Paterni Abrincatensis* Episcopi, reliquias mercatus est. Is *Aquitanus* genere, à juvene Monachus, processu ætatis Heremita fuit. Cumque secretioris Philosophiæ studiis virtutum non exiguum quæstum [conflasset,] processit in publicum, dignus qui animarum rector esset, qui seipsum regere nosset. Itaque prius in *Constantinensi* pago Abbas, deinde apud *Abrimas* Episcopus, miraculorum non expers fuit. Sitiens, levi allisione baculi ad silicem, elicuit laticem, stupendum omnino, ut negante natura, sanctitas viri marmoreas venas in aquatiles produceret bullas. Puellæ ori linguæ officio destitutæ oleum infudit, & organum restauravit. Contractio muliebrium digitorum olim volæ infixa, contactu Sancti devoluta est. Puerum in mortem intumescentem, cui virosos molares anguis infixerat, erexit incolumem, cutis lascivia sedata & ad proprium modum edomita. Spiritus nequam præsentientes Sancti adventum familiares clientes reliquerunt, excusata fugæ timiditate, quod pro Paterni violentia nequirent subsistere. Aviculæ pastæ frumento quod benedictione condierat, digredientes per multa milliaria remigio alarum secutæ, nunquam ab ejus divelli charitate potuerunt, quoad vixerunt. Præterea sunt alia quæ *fortunatus* lepido illo eloquii sale nostræ ingessit notitiæ. Hunc Rex *Athelstanus* adjunxit Sancto *Aldelmo* socium, nec unquam se ille dissimulavit esse sanctum frequentia miraculorum. Hoc quod dicam, majores nostri egregie meminerant, & præcipue ferebant, *Furbracteam* auri ex scrinio tulerat, egressusque Ecclesiam, in quos libuerat usus consumpserat. Non hoc Sanctus, quamvis alias patiens tulit tacitum. Nam cum reatus conscius impune se putaret reintraturum Ecclesiam, hæsit ad ostium invisibilibus loris irretitus. Si conaretur ultra, tum vero ingens vis invisa flammæ miserum adurens miserabilem ejulatum excutiebat. Si retro tentaret, retrahebatur obtortis faucibus laqueo. Nihil horum astantes videbant, clamorem & nisum *Latrunculi* stupentes; sed edocti eo confitente ad culpam & pœnam, intercessiones ad Sanctum adhibuerunt. Soluto itaque damno, solutus est ille supplicio. In hoc scrinio hæc scriptura legitur, [*Hoc opus Rex* Ethelstanus *totius Britanniæ, multarumque gentium in circuitu positarum Imperator, in honorem Sancti* Paterni *fieri jussit, quod has reliquias ex transmarinis partibus meruerit.*] Epistolam subjiciam. *Summæ & individuæ Trinitatis honore omniumque Sanctorum præcellentissima intercessione, glorioso ac munifico Regi* Adelstano, Samsonis *summi Pontificis Ego* Radhodus *præpositus, istius seculi gloriam, & æternæ beatitudinem benignitatis ac sublimitatis vestræ piissimæ, & in omnibus hujus temporis Regibus terrenis famosa laude præcellentissime Rex* Adelstane, *optime noverit pietas, manente adhuc stabilitate nostræ regionis, quod pater vester* Edguardus *per literas se commendavit consortio fraternitatis Sancti* Samsonis *summi Confessoris, ac* Joviniani *Archiepiscopi*

senioris ac consobrini mei, ac Clericorum ejus, unde usque hodie indefessas Regi Christo pro ejus anima & pro salute vestra fundimus preces, & die noctuque videns super nos magnam misericordiam apparere vestram, in Psalmis & Missis orationibusque nostris, quasi provolutus ego & 12 Canonici mei genibus vestris fuissemus, promittimus Deum clementem orare pro vobis. Et modo reliquias quas omni terrena substantia vobis scimus esse chariores transmitto vobis, id est, ossa Sancti Senatoris, & Sancti Paterni, *atque Sancti* Scubilionis *ejusdem Sancti* Paterni *Magistri, qui similiter uno die eademque hora cum supradicto Paterno migravit ad Christum. Isti certissime duo Sancti cum Sancto Paterno, dextra lævaque jacuerunt in sepulchro, atque illorum solennitatis, sicut & Paterni 9 Kalendas Octobres celebrantur. Igitur Rex gloriosæ Sanctæ exaltator Ecclesiæ, gentilitatis humiliator pravæ, regni tui speculum, totius bonitatis exemplum, dissipator hostium, pater Clericorum, adjutor egentium, amator omnium Sanctorum, invocator Angelorum, deprecemur atque humiliter imploramus, qui in exulatu atque captivitate nostris meritis atque peccatis in* Francia *commoramur, ut non nostri obliviscatur vestræ felicissimæ largitatis magna misericordia, & nunc à modo, quæ mihi dignemini commendari, sine ulla mora potestis impetrare.* Hæc epistola inventa est in scrinio apud *Meldunense* cœnobium, quod idem Rex à fundamento fecit, & ibi reliquias Sancti *Samsonis* posuit. Sed jam judicia prædiorum, quæ Rex cœnobio contulit, subjicienda video, quæ multis quidem chartis, sed unam Scripturam præferentibus intexuit hoc modo.

Fortuna fallentis seculi procax, non lacteo liliorum candore amabilis, sed fellita evitandæ corruptionis amaritudine odibilis, fætentis filios in valle lachrymarum carnis, rictibus debacchando venenosis dilacerat, quæ quamvis arridendo sit infelicibus attrectabilis, Acherontici tamen ad ima Cocyti *(ni salus alti subveniat) boantis impudenter est declivis. Et ideo quia ipsa ruinosa deficiendo carnaliter dilabitur, summo opere festinandum est ad amœna indicibilis lætitiæ arva, ubi hymnidica angelicæ jubilationis organa, mellifluaque vernantium rosarum odoramina, à bonis beatisque naribus inæstimabiliter dulcia capiuntur, sineque calce auribus felicium suavia audiuntur. Cujus amore felicitatis illectus Ego* Ethelstanus *Rex Anglorum, per Omnipotentis dextram totius Britanniæ regno sublimatus, aliquas terræ particulas venerabili familiæ* Maldubiensi, *pro animabus Patruelium meorum filiorum* Etheldredi, Clitonis, *viz.* Elfwini & Ethelwini, *Deo & Sancto* Petro *in perpetuum jus largitus sum, sub æstimatione* 10 *cassatorum, in loco qui dicitur* Wdecun, *sub æstimatione 6 cassatorum in loco qui dicitur* Breoniet, *sub æstimatione 5 cassatorum in loco qui dicitur* Summerford. *Item 5 in loco qui dicitur* Nortun. *Item 5 in loco qui dicitur* Ewulm *; hoc præcipiens ut nemo nostrorum Successorum hoc nostrum donum, quamdiu Christianitas vigeat, vel ex minimo interrumpere tentet. Quod si quis tentaverit, à Deo se damnandum in perpetuum sciat. Sciant autem sapientes nostræ regionis nos has præfatas terras non injuste rapuisse, rapinamque Deo dedisse, sed sic eas accepi quemadmodum judicaverunt omnes optimates regni* Anglorum, *insuper & Apostolicus Papa Romanæ Ecclesiæ* Johannes, Elfredo *defuncto, qui nostræ felicitatis & vitæ æmulus exstitit, nequitiæ inimicorum meorum consentiens, quando me voluerunt patre meo defuncto cæcare in* Wintonia *civitate, si non me Dominus sua pietate eripuisset. Sed denudatis eorum machinamentis remissus est ad Romanam Ecclesiam, ut ibi se coram* Johanne *Apostolico jurejurando defenderet, & hoc fecit coram altari Sancti* Petri. *Sed facto juramento cecidit coram altari, & in manibus famulorum suorum portatus est ad scholam Anglorum, & in 3. nocte vitam finivit. Et nunc Apostolicus ad nos remisit, & quid de eo ageretur consuluit. Nos autem optimatum nostrorum rogatu concessimus, ut portaretur ad cæteros Christianos, quamvis indignus. Et sic indicta est mihi possessio illius omnis in magnis & modicis* &c. *Hujus autem à Deo Dominoque Jesu Christo innuente atque inspirante voluntatis Schedula, anno Dominicæ Incarnationis* 938, *regni vero mihi gratis commissi* 11. *Indictione* 8. *epacta* 14. *concurr.* 3 *Kalend. Januarias lineà vertentis mensis* 10ª, *in civitate celeberrima quæ* Dornacester *appellatur, conscripta est tota optimatum generalitate sub alis Regis dapsilitatis ovanti.* Subscripsere subreguli *Eugenius, Howell Morrant, Indual.* Archiepiscopi, *Wulfelmus Dorberniæ,*

Wulstanus

Wulstanus Eboraci. Episcopi, *Burgrice Rofensis, Tedrid Lundoniensis, Ethelgar* orientalium *Anglorum, Alfriche Wintoniensis, Elfredus Sciretburnensis, Wulfelinus Wellensis, Ethelgar Cridiensis, Oda Wiltensis, Eadhelm Selesensis, Sexhelm* Sancti *Cuthberti, Tidelus Herefordensis, Elwine Wigorniensis, Kinsi Licitfeldensis, Winsi Legesestriensis.*

Ethelstano successerunt fratres, *Edmundus* 6, *Eldredus* 6, *Edredus* 9 annis, *Edredo Edwinus* 4 annis, filius *Edmundi*, qui, sicut alias, latius diximus meretriculæ unius seductus illecebris, *Dunstanum* stultitiæ suæ sævissimum correptorem patria expulit. Inde semel malo imbutus omnes ad dolorem *Dunstani* in tota *Anglia* Monastici ordinis homines prius nudatos facultatum auxilio, post & deportatos exilio, calamitatibus indignis affecit. Nam & *Meldunense* Cœnobium stabulum Clericorum fecit anno 246. post transitum patris *Aldelmi*; postquam à *Leutherio* ibi præpositus est Monachis, anno 276. Sed tu Domine Jesu Creator & Recreator noster, bone artifex, multumque potens formare nostra deformia, per illos homines irregulares & vagos, thesaurum tuum tot seculis abditum, in lucem propalasti, sanctissimi *Aldelmi* corpus dico, quod illi de terra elevatum in scrinio, quod supradixi, locarunt. Accessit Clericorum gloriæ Regalis liberalitas, ut daret Sancto prædium vicinitate & amplitudine peroportunum, quod nominarem, nisi quia notum est, & Reges anteriores multas ejus portiones dederint, ne hic solus communem gloriam vel totam vendicet, vel partem vellicet. Sed omnis temporum iniquitas mature decidit, succedente *Edgaro* fratre, omnium antecessorum, nisi *Ethelstanus* palmam præoccupasset, facile primo; denique nescias quem præferas, nisi quod iste tenuerit, ille inceperit, ille fortior, iste fortunatior, ille Dei & suo auxilio nisus, iste prudentium virorum consilio credulus. *Edgarus* igitur abolitis edictis germani, quæ luxus Regius & juvenilis impetus [effuderat;] quid Ecclesiæ nostræ dederit, quid abstulerit, suo melius sermone referabit.

"Cum universitatem generalis Massæ meta maneat certa, visibiliaque, ut "ait Apostolus, sint temporalia, invisibilia vero sint perpetua, restat unum-"quemque hic peracta illic recipere merita. Unde ego *Edgarus* totius Al-"bionis Basileus, necne maritimorum, seu insulanorum Regum circum ha-"bitantium, adeo ut nullus progenitorum meorum subjectione largiflua, Dei "gratia suppetente, sublimatus, quid imperii mei potissimum Regi Regum "Domino darem, tanti memor honoris, solertius sæpe tractavi. Piæ igi-"tur fautrix devotionis pervigili meæ studiositati subito superna insinuavit "pietas, quæque in regno meo Sancta instaurare Monasteria, quæ velut mu-"scinis scindulis, cariosisque tabulis tignotenus visibiliter diruta, sic, quod "majus est, intus à servitio Dei ferme vacua, fuerant neglecta. Idiotis nem-"pe Clericis ejectis nullius regularis religionis disciplinæ subjectis, pluri-"mis in locis Sanctiores seriei, scilicet, Monachici habitus præfeci pasto-"res, ad ruinosa quæque templorum redintegranda, opulentos fiscalium nu-"merum eis exhibens sumptus, quorum unum nomine *Elfricum*, virum in "omnibus Ecclesiasticis expertissimum, officiis famosissimi custodem con-"stitui Cœnobii, quod Angli bifario vocitant onomate *Maldelmesburg*. Cui "pro commoditate animulæ meæ, ob Salvatoris nostri ejusque theotocos "semper Virginis *Mariæ*, nec non Apostolorum *Petri* & *Pauli*, *Aldhelmique* "olim præsulis honorem, particulam terræ, 10 videlicet manentium, vo-"cabulo *Estotun*, cum pratis & Sylvis, munifica liberalitate restitui. Hæc "terra à prædictis semel accommodata Clericis, diu à plerisque, postremo "à contentioso injuste possessa est *Athelindo*. Sed superstitiosa subtilique "ejus invectione à sapientibus meis audita, ac disceptatione illius mendosa, "ab eisdem me præsente convicta, Monasteriali à me reddita est usui, anno "Dominicæ incarnationis 974. regni vero mei 14. Regiæ consecrationis 1. "post transitum pretiosi Confessoris *Aldelmi* 265. Hanc vero restitutionis "schedulam prædicti Abbatis rogatu, ob futuræ posteritatis memoriam te-

"nacem charaxari præcepi, ne quamdiu Christiana fides viget in nostratibus, ab aliquo tyrannici potentatus præfatum rus ab illo Sancto loco violenter (quod absit) alienetur. Et subscriptio Archiepiscoporum *Dunstani Cantuariensis*, & *Oswaldi Eboracensis*, & Episcoporum *Athelwaldi Wintoniensis*, trium *Elfstanorum, Lundoniensis, Rofensis, Wiltinensis*, & cæterorum. Hic est *Elfricus*, qui omnem curam ad beatam transferens *Mariam*, possessionem & nomen Monasterii ejus delegavit ditioni, ut tanto interim beatissimi *Petri* nomine, ipsa sola loco videatur imperare. Nec fastidivit gloriosa Domina illustris & prædicandi viri munus, quinimo usque hodie præsidet Ecclesiæ sanctissimi *Aldelmi*, communionem in pietate amplectens, cum peritum literarum, præsertimque elegantissimum interpretem, nisi fallax tradit vetustas, ædificandi gnarum, qui omnes Monachorum officinas, eo tempore præstantissimas, nec adhuc adeo despicabiles, fundavit & consummavit. Hujus intermisso nomine facit mentionem *Abbo Floriacensis* in præfatione passionis Sancti *Edmundi* ad *Dunstanum* beatum Archiepiscopum his verbis. *Passionem Sancti* Edmundi *à nemine Scriptam, pluribus ignotam, tua sanctitas ex antiquitatis memoria collectam historialiter, me præsente, retulit Domino Episcopo* Rofensis *Ecclesiæ, & Abbate Monasterii quod dicitur* Malmesbury, *ac aliis circumassistentibus, sicut tuus est mos, fratribus.*

Elfricus sane cum jam grandævus esset, in Episcopum *Cridiensem* altatus, vix quatuor annis superfuit. Reliquit aliquantos codices non exigua ingenii monumenta, *vitam Sancti Adelwoldi*, antequam eam *Wulstanus* operosius concinnaret, *abbreviationem passionis Sancti Edmundi, libros multos ex Latino in pátrium Sermonem versos.*

Tempore ergo *Edgari* Regis, *Dunstanus* sanctissimus Archiepiscopus nostri Cœnobii restaurationi & decori egregiam curam admovit, invitatus in amorem Sancti *Aldelmi*, & generis *West-Saxonum* affinitate, nam de hac provincia oriundus fuerat, & miraculis subinde crebrescentibus, qui gauderet Sanctum suæ regionis, suis potissimum temporibus, in speculam elatum. Ideo in multis loco munificus, quæ tunc in *Anglia* magni miraculi essent, decusque & ingenium conferentis ostenderent, offerre crebro. Inter quæ signa, sono & mole præstantia, & organa, ubi per æreas fistulas musicis mensuris elaboratas,

Dudum conceptas follis vomit anxius auras,

Ibi hoc distichon laminis æreis impressit.

Organa do Sancto Præsul Dunstanus Aldelmo
Perdat hic æternum, qui vult hinc tollere, regnum.

Poterunt & ii versus sermonis veritati suffragari, quos conspicati sumus impressos vasculo, quod ministris altaris famulabatur aquæ obsequio.

Hydriolam hanc fundi Dunstan *mandaverat Archi-*
Præsul, ut in templo Sancto serviret Aldelmo.

In quibus licentia Poetica Substracta è nomine Sancti priori, *l*, litera, ut versus staret, ingeminaverat. In neutro autem insculptum erat *Aldhelmo*, sed *Adelmo*. Interea post obitum suum, futuræ suæ in *Anglia* calamitatis, & *Danitæ* depopulationis spiritu prophetico præsagus, utpote qui eas non ænigmatico, sed aperto eloquio, ipsi etiam Regi prænunciavit, Sanctissimis Confessoris ossibus metuebat. Jamque animo volutans *Danorum* avaram sævitiam, & sævam avaritiam, mente imaginabatur Monasterium

rium cupiditate pecuniarum prædatum iri. Tum ne aliquis splendore metalli raptatus scrinium abriperet, avideque pretiosas crustas finibus ingerens, lignum nudatum cum ossibus aliquorsum projiceret, id vero maximo horrori & timori erat. Quocirca diu multumque perpenso consilio, reverendissimas reliquias ereptas scrinio, lapideo composuit tumulo excitato in editum ad dextram altaris, loco cunctis in Ecclesiam intuentibus conspicuo. Apposuit juxta ossa primum nitenti & delicata sindone, deinde pretiosissimo cotto circumlecto phialam purissimo vitream balsamo plenam. Congrua profecto Pontifici aromata, qui semper in cœlum thurificasset virtutum & orationum holocausta, simulque partem asserum ex antiquissimo sarcophago, quo tota in mortalem conditionem defluxerat caro. Nec abstinuit versibus, forensem sepulchri ambitum decoravit, quorum hæc erat summa, ut Amatorem suum delictorum dignaretur venia, nec accerseret in culpam, quod eum editiori loco deposuisset, scire Sanctum id se fecisse pro cautela, non pro contumelia. Nec eventus rerum fefellit prophetam, nec cecidit de verbis ejus quicquam in terram, quod breviter intimabo, si successionem Regum quam intermiseram continuavero.

Edgaro post 16 annos regni successit *Edwardus* filius tribus annis & dimidio. Illi *Egelredus* frater substitutus 37 annis miserabile regnum obsedit, subruit, pessundedit. Cujus gesta iis inserere ex abundanti opinor, præsertim cum alios miseriarum ejus labyrinthos evolverim. Illud non tacebo, quod *Edgaro* mortuo, qui se pluribus quam ullum progenitorum suorum dominari jactaverat, non quod latius, sed quod securius imperitaret, res in contrarium cessit, suprema felicitas regni in præcipiti stetit. Summis enim, ut quidam ait, rebus diu stare negatum. *Danorum* ergo gens assueta vivere rapto totis litoribus in *Anglia* efferbuit. Jamque, ut compendio dicam, omni maritima ora depopulata, medullam mediterranei soli depascebatur, eo in indigenas insolentior, quo à scientia viri Dei remotior, pars cum duce præfato *Meldunum* venerat. Ibi eo se terrore quo consueverat, acturam existimans, Ecclesiam furibunda irrupit, circumductis utrinque oculis nihil quod avidæ rapacitati satisfaceret præter scrinium Sancti conspicatur. Cætera meticulosa Monachorum provisio curioso furori summoverat. Illud solum fortunæ, vel ut verius dicam, tutelæ Sancti exposuerat, tutaretur si vellet; sin minus, ludibrio se haberi permitteret. Id illi vasto ore inhiantes, lymphatis gressibus involant, quorum unus, quem improba fames argenti audaciorem fecisset, arrepto cultello, pretiosos lapides cassibus expedire nitebatur, jamque manum admoverat, cum grassantem luem avaritiæ Sancti virtus festinata compescuit. Luit ergo ausum temerarium mente amissa, retro in pavimentum elisus, tanquam si penetrabile telum cordi suspiraret adactum. Pœna unius reduxit ad sanitatem cæteros ne furarent, ne streperent, ut loca Sancta intaminata relinquerent, ut fugerent. Accelerant igitur fugam per plana, per invia, gaudentes vel sola corpora eripuisse discrimini, multorum enim militum cursu non intermisso, aliquid humano timore majus se pertulisse prodiderunt, dum nullus à tergo urgeret, nullus à fronte obsisteret. Hujusmodi fama multitudine hostium pervagata segniorem ad prædam & timidiorem ad reverentiam Sanctorum effecit, unde contigit ut, omnibus in circuitu monasteriis depopulatis vel expilatis, istud solum nunquam adeo gravem deploraret ærumnam. Iste Rex villam 10 manentium Cœnobio Sancti *Aldelmi* contulit sub Abbate *Athelwerdo*, qui *Elfrico* successerat. Stimulabant eum adhuc in regno tenellum heroes illustrissimi, qui erant superstites, post quorum decessum, & in vitæ luxum, & in regni detrimentum totus emarcuit. Copia enim rerum quas reliquit pater, incitavit in lasciviam, offensa Dei meruit iracundiam Dei, iracundia gentem adduxit in exterminium. Est autem scriptura hujusmodi.

Universis

Universis crebro studium sophiæ intente rimantibus liquido patescit, quod præsentis vitæ terminus variante diversæ calamitatis ærumna instare, jamque ingruere, imo terrore dignoscitur. Ego igitur Edeldred, *Christi gratia opitulante, totius* Albionis Basileus, *optimatum meorum monitu instructus, æterna caducis mercari cupiens, quandam ruris partem,* 10 *videlicet manentium, loco celebri, qui ab hujus patriæ peritis noto* Redburne *nuncupatur onomate, Domino nostro* Jesu Christo *ejusque genitrici semper Virgini* Mariæ *in veneratione* Beati *Præsulis* Aldelmi, *qui locum ipsum usitato vocabulo nominatum* Maldesmeburg *fecit, ad usus Monachorum sub* Ethelwerdi *Abbatis regimine inibi degentium, æterna largitus sum hæreditate* &c. *Anno Dominicæ Incarnationis* 964°. *Scripta est hæc Chartula post transitum ejusdem Patris* 263°. *subscripserunt illi qui in superiori charta, & cum eis* Elfricus *jam Episcopus, sed &* Escinnus Dorcestrensis *Episcopus.*

Egelredo post 37 annos regni defuncto successit *Canuto* annis 20. *Cnutoni Haroldus* filius annis 4. Ei *Ardecnut* anno uno. Illi *Edwardus* 24 annis. In his 86 annis fuerunt post *Ethelwerdum Kjneward, Brichtelnius, Brictwoldus, Edericus, Wulsinus, Brictbwoldus,* ut ex scriptis *Anglicis* animadvertimus. Multa incommoda Cœnobio intulit, terras vel omnino distrahendo, vel parvo pretio invadendo. Sed enim excusatur, quod magno illo *Geldo*, qui tunc *Danis* dabatur, oppressus, unicum inveniebat malorum remedium, quod futurorum incautus, non videbat obesse posse in posterum. *Wulsinus* religionem Monachorum propter adventum *Danorum* multum debilitatam erexit in vigorem priscum. Non defuerunt nostro tempore Monachi qui eum in carne conspicati, memoriam viri ruminare & aliis proferre dulce habebant, ex quorum narrationibus pendulus multa ejus insignia animo indidi, sed dicere refugio, quia minus suscepto concurrunt operi. Ei *Egelwardus* annus 10 successit; mox *Elwinus* anno & semis, *Brichtwoldus* huic annis 7, eum inertem ad bonum, alacrem ad malum, miserabilem mortem obiisse tradit vetustas, in villa inter medios potationum apparatus extinctum, in Ecclesia Beati *Andreæ*, quæ magnæ adhærebat Ecclesiæ, inter prædecessores sepultum. Satisque constat custodes loci umbris phantasticis inquietatos, donec cadaver suffossum longe à Monasterio paludi profundæ immerserint, unde aliquoties teter odor emergens, sævam vicinis exhalat *Mephitim.* Sed hæc quæ jucunda sunt relinquentes, ad miracula, quæ hoc temporum decursu apud Beati Confessoris tumulum Divinitas ostendit, attingamur.

Dani cum in *Angliam* venire affirmassent, propositum ad societatum victoriæ *Norreganos* ascivere, utrorumque immanis barbaries, se *Norreganorum* cupiditas rapacior, libido infestior. Horum Comiti dum depopulatur omnia, puella quædam *Elfildis* nomine cessit in partem prædæ, honesto apud *Anglos* loco nata, ingenui corporis & vultus. Hæc illecebrarum fomenta barbaro fuere, ut legitimo connubio repudium daret, in captivæ suæ nuptias intendens nervos, cujus integritatem tutari & captivitatis misferere deberet, nisi barbarus esset. Quare primo, consumptis blanditiis, renitentis & multum deprecantis pudorem prædo nocturnus invasit & rapuit. Veruntamen non diu superfuit, nec spe conceptæ prolis, nec longa vita post injuriam feminæ factam lætatus. Eo ergo defuncto, rumor speciosæ *Elfildis* aures Regis terræ implevit. Ille mox, pro more gentis in feminæ cupiditatem potiendæ adhinnivit. Fit ergo ex Rege amator, ex potente cliens. Adorat per internuncios majestatem Captivæ ut se amicum dignetur, pollicetur montes auri, amorem perpetuum; postremo, quæcunque possunt vel mulierem decipere vel captivam illicere. Omnia clam uxore, quam ne incenderet, verebatur quam maxime. Respondit *Elfildis* contraria, se aliis amoribus intentam, Deo intentam, Deo deservire proposuisse, tulisse illum suos secum amores, qui & vivens primitias libasset, & moriens consepelisset. Hoc audito Rex dolens se muliercu-

culæ fuiſſe deſpectui, vi negantem aggreditur; & quadam nocte, nihil tale metuentis amplexus ſubit violentus. Ex una conjunctione concipitur fœtus & editur maſculus contra utrorumque votum. Nam & Rex periclitari famam ſuam metuens, vellet quidem exercere placitum, ſed nollet habere fructum; & *Elfildis* Deum primo pro inceſto viri conjugati metuens, Zelotypiam Reginæ ſedulo cavebat. Veruntamen, proles, ut dixi, edita utrorumque blandiebatur oculis, ut eos ſibi conciliaret virum, ne mulierem ex ſe matrem abjiceret, præſertim corpore pulchram, genere ingenuam, conditione captivam, ſe ſolo cum quo rem haberet continenter ſobriam, mulierem ut & facti conſuetudine & filii dulcedine virum in amore reciperet. Peccatum ergo quod aſpernanter inierat libenter fovebat voluptate addita. Et ut regni notitiam falleret, apud quendam Epiſcopum terræ latibulum habebat, indeque cum libebat in uſus noctis abducebatur. Sed hæc illecebrarum gaudia proximus Regis obitus abrupit, remanſitque illa in medio cum pupillo filio. Quapropter non neſciens quantum mulierum ira in pellices audeat, in longiſſimas *Norwegæ* provincias fugæ indulſit, agente fideliter & neceſſaria miniſtrante Pontifice, cui ſoli tutelam orphani ſupremis verbis Rex obiens commiſerat. Unde factum eſt, ut cum muliebrem faſtum imperitantis optimates detrectarent, ille rem omnem ut erat non taceret. Ita decreto communi parvulus ad umbram in faſtigio Regni locatus, tutoribus omnia negotia pro arbitrio diſponentibus. Exacto autem non plus anno & dimidio, puerulus ille vocabulo magnus acerba morte vitæ ſubtractus, colus parcarum evolvit. Dicitur quod inſidiis procerum, ſed ego non aſſentior, ut illi innocenti vim mortis conſciſcerent, quem Regem creaverant. Tunc ergo, ne longam texam fabulam. *Elfildis* omni viduata conſilio in patriam receptui cecinit. Et ut tam periculoſum navigium Deus ſecundaret, vovit, ſi *Angliam* incolumis adnavigaret, nunquam ſe terreſtris animalis carnes comeſuram, nunquam niſi diebus feſtis unctiores eſcas ſumpturam. Pro Dei nutu felicem ſortita eventum, induſtriæ continebat votum, ex pecunia, quam mariti & filii liberalitate meruerat, tres villas mercata, quarum redditu ſuam, ſuorumque vitam toleraret. Poſt aliquot annos, lautiore convivio in hilaritatem profuſa, convivas ad lætitiam hortabatur. Illique viciſſim ut quantulumcunque carnium ſumeret rogantes, diu caſſos expendere ſermones; veruntamen Presbyterorum qui adeſſent rogatu preſſa, promittentium orationes & miſſas, dicentiumque magnarum etiam deliciarum culpam miſſarum celebratione poſſe deleri, ſummis illa digitis neſcio quid carnium attingens ori ſuo ſenſu recuſante appoſuit, ſtatimque Divinæ ſeveritatis clemens animadverſio ſecuta. Illa valetudine quam Græce Paralyſin, id eſt reſolutionem membrorum dicunt, maſticantem perculit tam valide, ut nullum membrorum officium ſuum facere poſſet. Sola lingua inter fauces palpitabat quæ delictum diceret, veniam oraret. Præclare innocens pro lapſu temporali caſtigata eſt verbere. Cæterum ſi pœnalem commiſiſſet culpam, non habuiſſet venialem vindictam. Triennio integro tali decocta incommodo in lætitia Sanctorum circuibat loca, pulſabant ſuffragia quos celebriores miraculorum fecerat fama. Ceſſit omnis ſuperior charitas, deditque locum beatiſſimi *Aldelmi* gloriæ, ut tam illuſtri perſona curata excellentius volitaret per hominum ora. Venit ergo poſt triennium ad natale Sancti, quod octavo Kal. Junias magna Provincialium frequentia colitur. Nec morata virtus herilis in ipſa ſolennitatis vigilia orantem ad ſepulchrum attigit, reviruitque ſanitas, artuum laxa compago induruit, incolumis paralytica ſurrexit. Stupentibus & laudantibus notis, ſtrepentibus, & rem percunctantibus Monachis, lætantibus cunctis, *Elfildis* Curatori ſuo non ingrata, omnia ſua loco contulit, Sanctimonialem profeſſa vivens propter Eccleſiam manſitavit, defuncta famoſam ſepulturam in clauſtro accepit. Hoc miraculum pro claritate, ut dixi,

personæ & temporum vicinitate ad nos per successiones transmissum fidem facit, multa fuisse quæ obscuravit annorum injuria, quæ occuluerit scriptorum incuria. Eodem tempore venit ad locum quidam Monachus *Græcus*, nomine *Constantinus*, cæterum, unde oriundus incertum, necessitas an voluntas domo patriaque eliminaverit. Hic primus autor vineæ fuit, quæ in colle Monasterio ad Aquilonem vicino sita, plures duravit annos. Staturæ fuit habilis, moribus dulcis, colloquio affabilis, cibi sobrius, potus parci, & pene nullius, festorum dierum in orationibus consumebat ferias, cæterorum in vineæ opere totas consumebat horas. Jam vero moriens, voce præclusa, cum paucissimas animæ reliquias efflaturus æstimaretur, resumpsit, & lento conamine surrexit, tentataque pera quæ semper adhærebat lateri, protulit ex ea pallium, quod est insigne Archiepiscoporum, quod sibi quantum jacens poterat, more quo sciebat, coaptavit, continuoque violentia mortis recidens supremum efflavit & defecit. Quo animadversum est *Archiepiscopum* fuisse, sed adhuc cognitio vacillat qua causa patriæ olim valefecerit. Nobis ambigua in bonum torquere licet, quod amor religionis pontificem peregrinari compulerit. Tunc igitur inter sepulchra Abbatum in Ecclesia Sancti *Andreæ* quæ tunc erat, reverenter humatus est. Successu vero annorum, cum necessitas novorum ædificiorum ipsum & cæteros antiquis deturbasset sedibus, ossa reperta candoris insoliti & odoris gratissimi dederunt indicium, plebeiæ Sanctitatis non fuisse *Constantinum*. Ruricola quidam in vicinia *Melduni*, notus Monachis & urbi, pessimo afflatus Dæmone torquebatur. In cominus astantes, quos contingere nequiret, dentibus frendere, propiores calce seu pugno impellere. In eminus positos spumas jacere, quicquid ad manum venisset vice tormenti rotare, furor arma suggerebat, ut nemo impune accederet qui non læsus abiret. Insana præterea loquens, in ipsa sydera jaculabatur convitia. Ex uno ore diversæ & confusæ voces audiebantur, ut modo ex latratu canem, modo ex mugitu bovem, nunc ex stridore bubonem opinareris. Cibos nec humanos, nec coctione conditos voragini ventris immergens. Sic dementia molares exacuerat, ut quodlibet osseum, ligneum, ferreum, facili, ut putabatur, negotio demoleret. Tum illam edacitatem & crudam indigeriem uno dissolvens rictu, quicquid consumpserat, levi fumo ejiciebat. Hujuscemodi hominis calamitate vicini commoti, consilium ceperunt ducendi eum per loca Sanctorum. Id quo minus fieret obsistebat insania, opusque erat ut vinciretur. Res ergo erat in ancipiti, quia nec præ ferocia vinciri poterat, nullus quamlibet experti roboris vincula innectere tentaret, quin solo ejus nisu exterebraretur: quocirca necessitas invenit remedium, ut porrectis funibus, quo eum eundi tulisset impetus pedes impedirent, irretitus astutia succubuit ingenio qui præstaret robore. Nec sic tamen quamvis illaqueato corpore coerceri nequam in mente spiritus potuit, quoad illi, necessariis paratis, ad Sanctos patientem promovere cœperunt. Obtulit se *Meldunum* euntibus in ipsa sacrosanctæ Ascensionis Domini & Salvatoris nostri vigilia. Ibi audito & credito quod Sanctus *Aldelmus* olim in talibus morbis curandis promptus esset subsistere, aditis Monachis, viam & viæ causam exposuere, pollicentur illi Sancti suffragium, largiuntur consilium: diem imminere, qua Dominica caro triumphali gaudio invecta sit cœlo, datam spem membris omnibus ut sequantur caput, quorum, scilicet, opera à fide non degeneraverint. *Aldhelmum* præcipuum Dei membrum capitis sui præsentiam, operum merito profecto assecutum. Quocirca illi nihil impetratu difficile, probatum id experimentis pluribus, effundunt ergo supplices ad misericordem Sanctum preces, quia proculdubio præsto sit ille omnibus integra fide deprecantibus. Hoc animati oraculo advenæ quantum valebant homines id generis & scientiæ hortatibus non defuere. Nec fuisse agrestum infructuosas preces, sanitas ægroti è vestigio consecuta ostendit: namque ante

ante altare depositus, mox inconditam vultus & oculorum ferociam amisit, turbulenta illa colla in levem soporem deposuit. Sic à servitute Diaboli emancipatus, & animi libertati redditus, cum ex lenitate verborum sanum sapere comprobaretur, assistentium corda in Dei & Sancti laudem extulit, ora resolvit. Ejusdem conditionis hominem nervi poplitum contracti in hanc miseriam redegerant, ut omnis ambulationis usus solis niteretur genibus, his squalentes pulvere semitas verrebat, si quando usquam commeabat, his lutosum solum evadebat; & quia crura natibus adhærebant, exhibebat quadrupedem potius quam hominem, videbaturque informe prodigium, &, ut ita dicam, carnis offa, quam immaturo foetu projecisset natura; vix unquam se subrigeret cœlo, ita semper inferiora despiciens, damnatus erat solo. Luctabatur ergo cum anima, nec aliud ei erat vivere, quam diuturnitas miseriæ, volvebat tamen sedulo à quo Sanctorum opem imploraret, alias illum, alias istum potentem, quosdam in effugandis dæmonibus valere, quosdam in morbis curandis accurrere, *Christum* authorem omnium in omnibus præcellere. Id enim tum præcipue rumor ferebat ut res erat, apud quendam locum, qui solitario vocabulo *Christi Stecerce*, id est, *Christi* Ecclesia, vocatur, magnas virtutes fieri. Nihil adeo molestum hominibus quod non ibi depelleret *Christus*. Illuc igitur contractus conducto vehiculo tunc meditabatur. Itineranti pervium *Meldunum* exhibuit hospitium, & forte tum accidit, ut quartus à festo dies esset, cum recens adhuc de virtutibus Sancti fama ferveret. Nam illa festivitate solita plures eo coacervarat miseros necessitas, & sanatos emiserat beatissimi patris pietas. His debilis acceptis, in Ecclesiam interim secessit, mane futuro, si votum non successisset, viam repetiturus. Erat tunc Sabbatum, & diluculum expectabatur Dominicum, miraque omnino Sancti virtus: mox ut Ecclesiæ lectum subivit, debilitate membrorum aliquatenus discussa, sensit nescio quid medelæ per omnes artus concurrisse. Hoc ille confidentior, & ad reliquum alacrior, nocturna ibi protelavit insomnia. Jamque dies aderat, misero, plusquam sperare posset, allatura subsidium. Monachis, pro more, per claustrum procedentibus, ille vacuum chorum eminus intuitus suffragio scabellorum suffragines movens eo irrepsit. Ita coram altari tota corporis strage volutus, quasi ecstasin passus oculis dormitantibus conquievit. Sed tumultu & cantu redeuntium Monachorum somno excussus in alacrem saltum convaluit, intuebaturque se intuentes, mirabaturque & ipse de tam inopinata saluto, narrabat ingenua fronte quare venit, sed ignorabat quomodo tam celeriter erectus fuerit. Credita res est, Deoque laudes tributæ, hospite præsertim exaggerante miraculum, qui eum pridie suscepisset contractum, & nunc videret erectum. Illud fuit tempus quo beatissimi *Audoeni Rothomagensis* Archiepiscopi reliquiæ in Cœnobium nostrum evectæ sunt. Causa evectionis hæc fuit. *Emma* Regina, defuncto *Egelredo* Rege, *Normanniam* ad fratrem transierat, nihil sibi apud *Danos*, qui *Angliam* occupaverunt, tutum opinata. Diutine ergo in *Rothomago* mansitans, cum alios monachos Sancti *Audoeni*, tum secretarium loci, muneribus illexerat in amicitiam, ad hoc intendens præcipue, ut Beati Præsulis sibi venditaret corpus, sic enim Christianitas viluit, sic cupiditas increvit, ut Sanctorum corpora mercem faciamus, felices exuvias venum proponentes. Exhorruit primo Monachus immane facinus; postmodum vero adductus necessitate nepotis sui, qui in *Francia* captus redemptionem desiderabat, mercimonium quod petebatur exposuit. Opima præda potita mulier, cum sereniore tempore accedente rediisset *Angliam*, corpus reliquum *Cantuariæ* contulit, caput in secreto suo habuit. At vero post multos annos, cum filius ejus *Edwardus* regnum suscepisset, memoria præteritarum rerum cor Regium in matrem excitavit. Nam quia parum in prolem liberalis fuerat, cum ipse tenues actitaret annos, jussit omnem maternam supellectilem expilari, factumque est

ut quidam aurifaber, qui ei à secretis fuisset, scrinium Sancti cum capite surripuit, cæteris interim ad thesauros inhiantibus. Is cum fratre Monacho, quem apud *Meldunum* habebat, deposuit, nulli aptius quam Monacho sacra deleganda ratus. Nec multo post, fato satisfaciens, perennem sui memoriam loco reliquit, quem tantis gazis insignivit. Hæc non ambiguis autoribus sparsa acceperim, sed eis qui viderint ætate, fide, scientia plurimum præstantibus. Jam vero quod de miraculis *Audoeni* scribere nostri non intersit officii, judicabit qui grandes libros de gestis ejus majorum cura editos, meritoque suo notissimos legerit. Rependit sanatus sanatori gratiam tota in posterum vita in ejus juratus militiam.

Brithwoldo Abbate, ut prædiximus, defuncto, *Hermannus* Episcopus vacantem Abbatiam sede sua implere cogitavit, sed prævenerunt conatum suum Monachi, fautoribus *Godwino* & *Haraldo* Comitibus. Quorum, qui Princeps *Brithritus* ex præposito factus Abbas septem annis gloriosissime Cœnobio præfuit. Sed ex comite *Normanniæ Willielmus* factus Rex *Angliæ*, *Turaldum* quendam *Fiscanniensem* Monachum, qui eum magnis demeruerat obsequiis, viventi *Brithrico* intrusit. Veruntamen, postmodum rem perperam factam intelligens, dolensque se ambitione festinantis circumventum, dono Abbatiæ de *Burhtuna* exulantis damnum consolatus est. Idem *Turaldus*, dum tyrannidem in subjectos ageret, ad *Burh* à Rege translatus est, Abbatiam opulentam, sed quæ tunc à latrunculis, duce quodam *Herewardo*, infestaretur, quia inter paludes sita erat. *Per splendorem, inquit, Dei, quia magis se agit militem quam Abbatem, inveniam ei comparem qui assultus ejus accipiat, ibi virtutem suam & militiam experiatur, ibi prælia proludat.*

Huic substitutus est *Warinius* de *Lira*, Monachus, vir efficax, in hoc maxime quod Monachus regulæ insueverit, cæterum alias Ecclesiæ non multum utilis, quia majoris spe honoris præceps raptaretur. Quapropter, idoneus Monachorum marsupia evacuare, undecunque nummos rapere, sed non ita cupide parta abscondere, quinimo & circa & ultra mare res Ecclesiæ dilapidare, ut majorem locaret apud potentes gratiam, & apud eos, qui eum olim pauperem vidissent, compararet jactantiam. Id cum primum ad Abbatiam venit, antecessorum facta parvi pendens, typho quodam & nausea Sanctorum corporum ferebatur; ossa denique Sanctæ memoriæ *Meildulfi*, & cæterorum qui olim Abbates ibi, posteaque in pluribus locis Antistites, ob reverentiam patroni sui *Aldhelmi* se in loco tumulatum iri jussissent, quos antiquitas veneranda in duobus lapideis crateris ex utraque parte altaris, dispositis inter cujusque ossa ligneis intervallis, reverenter statuerat. Hæc, inquam, omnia pariter conglobata velut acervum ruderum, vel ut reliquias vilium mancipiorum Ecclesiæ foribus alienavit. Et ne quid impudentiæ deesset, etiam Sanctum *Johannem Scotum*, quem pene pari quo Sanctum *Aldelmum* veneratione Monachi colebant, extulit: hos igitur omnes in extremo angulo Basilicæ Sancti *Michaelis*, quam ipse dilatari & exaltari jusserat, inconsiderate occuli lapidibusque præcludi præcepit. Contumeliam facti gravavit jocularis dictum convitii. *Qui modo, inquit, melius potest, auxilietur aliis.* O tempora! O mores! Quis digno improperio tantam prosequatur audaciam? Quanta hominis impudentia? Quod beatissimus *Dunstanus*, & cæteri sapientissimi & gloriosissimi viri vel fecerunt ipsi, vel permisere fieri, nos nugaces & ad ludibria nati destruemus. Sed coercebo stylum, frænabo spiritum, quia ipse magno in Sanctum *Aldelmum* obsequio offensam cæterorum vel lenivit vel delevit, Cujus tamen Sanctitatis ambiguus & incertus primo fuit, quia non ejus votis sed ad miraculorum exhibitionem famularetur; veruntamen occurrit labanti pietas Sancti, ut dubietatis nubilum deponeret, certitudinis lucem infunderet hoc facto. Quidam *Wehcæ* insulæ indigena arte piscandi victum transigebat, apud suos qui ejusdem artis erant non ignobilis, honestam supellectilem domi conflaverat. Hic igitur, dum una

una dierum jam sueto insudaret muneri, flatu ex adverso spirante, densissima coorta nebula os, oculosque remigantis opplevit. Ita prospectu adempto, primo quidem risit, subito diei caliginem cito recessuram opinatus; sed magis magisque crassescentibus tenebris, veram cæcitatem intelligens, miseriam suam sociis per oram litoris idem negotium agentibus clamore pronunciavit. Illius ergo calamitas cæteris indixit piscandi ferias, dimissaque præda quam ceperant omnes, uno nisu ad eum litori restituendum laborant. Expositus ripæ ad manus tractus domi sistitur. Res acta materiam sermoni dedit agrestium. Conferunt inter se, & ventilant, quis fuerit ille flatus, fortuitus vel diabolicus, qui insonti piscatori diem eripuerit, noctem adduxerit. Ille lumine obducto ad singula illachrymans fortunarum suarum medelam indefessus sciscitabatur. Responsum est, humanum desperari auxilium, ad Dei & Sanctorum patrocinium fugiendum. Id adeo peroportune in *Ecclesia Christi*, de qua supra dixi, posse fieri, quæ ab ea insula in continentem minimo trajectu abest. Probato concilio, cæcus cum sociis conscendit lembum, quem pari moderamine nisus remorum & prosperitas ventorum continuo alteri ripæ intulit. Ibi ergo perpetuo triennio cæcus sanitatem desiderans trivit operam. Differebat Dominus *Jesus* salutem ut irritaret ardorem, essetque remedium jam tandem acceptum eo gratius, quo fuisset dilatum diutius, & desideratum molestius. Consumpto triennio procul ambagibus monuit per somnium cœlestis visio, ut si cordi esset sanitatem recipere, *Meldunum* non pigritaretur pergere. Ille lætæ spei plenus, prorumpente in lucem die, fortunatis successibus institit, comiteque prævio qui titubantes gressus regeret, ad locum venit; ibi per septem moratus dies divinum operiebatur promissum, interimque præcario victu Monachalis eleemosynæ sustentabat inopiam. Advenerat dies Dominicus, idemque octavus cum ille in Ecclesia Crucifixo prostratus non se vana somniasse sensit. Sereno luminum excepto, erumpenteque & distillante ex oculis sanguine, sicut mulgentibus mulierculis solet ex uberibus pecudum copiosi lactis linea profluere. Laxat homo clamorem in gaudium, postulatoque vase, ne sacrum pavimentum cruoris sentiret injuriam, quod defluebat excepit. Factum illud coram senili populo, palam Monachis omnibus, magno apud *Normannos* ad honorificentiam Sancti fuit incremento; Insulanus, contempto quo periculum oppositum tentabat baculo, viam expeditus regrediens, consuetos lares repetiit. Hoc viso, cum nihil Abbati excusabilis cunctationis esset, reliquum ad colendam pretiosissimi Confessoris honorificentiam suæ mentis excitavit industriam. Quia enim temporum turbine sedato nihil hostile metuebatur, visum est rationi convenire ut Sanctus claustrum egrederetur lapidum, in quo inclusus fuerat pro timore *Danorum*. Indignumque erat ut ossa lapis in solum premeret quæ miraculorum gloria in cœlum efferret. Intendebat igitur ut mausoleo eruta locarentur in scrinio. Et ut res religiosa ordinatius procederet, triduanum Provincialibus indictum jejunium. Tum ipsa die Pentecostes, adjuncto sibi *Serlone* Abbate *Glocestriensi*, accedens ad tumulum impedimenta sustulit, lapidem summovit, conspectoque interius quod & ossium constaret integritas, & res vera narrationi Monachorum faveret, iterum usque in octavum reclusit diem, quo ejus expectabatur natale, Paschalis enim lineæ varietas festum circumagens modo ante Pentecosten, modo post celebrari compellit. Aderat spectaculo adjutor operis & collevator oneris Monachus, *Hubertus* nomine, antiquo intraneorum laborans incommodo. Tunc quoque solito gravius inhorruerat, cum curiosius inspectantem reliquiarum flagrantia in ora reverberans retro conspulit. Ex odore salus per ossa cucurrit & penetratas medullas infecit. Nihil ulterius Monachus usque ad diem sensit obitus quod quateret vitalia, quod turbaret viscera: quod cum illius crebra relatione crebruerit, tum præcipue cæterorum, qui eum sæpe antea gravedine morbi

pene anima periclitatum vidissent. Sequenti ergo Dominica ascito viro venerabili *Osmundo* [*Seresbiriensi*] Episcopo, cœptæ rei manus suprema imposita, ossa in scrinio decenter immissa, lætitia plebi effusa. Ex quo die tot ibi facta miracula quot scribendis nulla facultas eloquii suppeteret, quæ vel sub oculis sunt fusa, vel privatis necessitatibus sensa, quorum hîc sub ope *Christi* aliqua ponemus, quantum operi suscepto congruere videbimus: facta est autem hæc secunda translatio postquam à Beato *Dunstano* reconditus fuerat anno nonagesimo secundo, post transitum ejus trecentesimo sexagesimo nono, ab Incarnatione Domini millesimo septuagesimo octavo, post adventum *Normannorum* 13°.

Colonia est civitas maxima, totius Metropolis *Germaniæ*, conferta mercimoniis, referta Sanctorum patrociniis. Hujus urbis civis infortunio magis quam industria fratricidii reus, multis annis occuluit factum, quod esset clam hominibus. Sed enim, ut *Augustinus* ait, *Mens mali conscia ipsa sibi tormentum est, anticipatque vivens mortuorum supplicia.* Depascebatur ergo miserum animum labes reatus, & præsentes imaginabatur inferos. Quapropter tandem aliquando exulceratæ conscientiæ vulnera detexit medico *Annoni* ejusdem urbis Archiepiscopo, viro in primis severo, qui, cum in reum quantum atrocitas facti exigebat, invectus est, lenes admonitiones adjecit. Præclare & Evangelico exemplo, ut primum vinum vulnerato infunderet, quo purulentos recessus ablueret, deinde oleum adjiceret, ut spe remissionis peccatorum leniret. Septenam ergo pœnitentiam indixit, ut Sanctorum Ecclesias circuiret, ferro brachia vestiret, quæ parricidiali ausu cognatum hauserat sanguinem, ut quæ fuerat autori ad culpam, esset punitrix ad pœnam, inediæ & taciturnitati assuesceret, spe boni graves labores falleret, duraret ergo, futurum olim ad gloriam quod interim præsumebat ad veniam. Facit imperata pœnitens, cruces præterea nonnullas adjiciens, quadamque hostilitate vim corpori suo ipse consciscens *Romam* adiit, *Hierosolymam* penetravit. Magnum & insigne tunc temporis facinus aggressus, quia nondum semitas illas Christianorum nostrorum virtus pervias fecerat. Ibi dum vix admissus ante sepulchrum oraret, lorica in fragmenta Dei virtute dissiluit, regrediens totam circuivit *Europam* multis periculis terra marique jactatus. Laborum meta fuit cœnobium nostrum expetitum. Eo loci dum pronus ante beatum Confessoris Mausoleum jaceret, veniam emeruit. Pulsabat violentia orationis cœlum, intravit sydera, traxit a superis auxilium, vincula brachiorum evoluta sunt, ferrum altius excussum & longius 15 pedibus projectum, pœnitens anima languente æstuavit. Sed ubi latice aspersus frigido [vires] resumpsit, Deo laudes, Deo gratias, omnibus qui aderant concinentibus, persolvit. Nec vero de miraculo dubitare poterant, cum eum antea multis diebus stipe Monachorum pastum, & dirissime vinculatum nossent. Interea patientia lectorum turbari non debebit, si uniforme miraculum in diversa persona exhibitum diversi styli tenore apponam. Recenter factam sanitatem in claudo, qui esset ætatis provectæ, descripsi, nunc idem subjiciam de puero. *Folkwinus* pusioni nomen, quem imperfectum alvus materna effuderat. A superiori parte ad singulum homo, cætera vel quadrupes, vel, nescio quid enuntiem, erat, Suræ crurum flexibilitatem naturalem negantes ita pertinaciter adhærebant natibus, ut divelli nequirent. Denique quidam, quos aut livor aut incredulitas agitabat, manus immittebant ut dividua facerent, quo miserum puerulum ingenti afficiebant incommodo, qui horrendos stridores ejiciens, sæva pulsatoribus imprecabatur, videbant enim innocentem curis vacuum, cachinnis & ludorum frequentiæ inhiare, hærebantque incerto an Pædagogi documento contractionem fingere nosset, ut eo commento majusculam stipem miserantibus detraheret. Veruntamen, cum, ut dixi, fuisset irrita tentatio, credulitati & miserationi aliorum accesserunt. Addiderat ille ad duo lustra vel tres

vel

vel quatuor annos, quanto ætate provectior, tanto obstinatius rigescentibus nervis ambulandi impotentior; maximeque urbicis, nam apud *Meldunum* pascebatur à Monachis, miserationem movebat. Quod si quolibet reptare intenderet, luto viarum crura impeditus loco hæreret, palpitabatque in cœno, & replebat auras questibus, quoad aliquis miseratione infractus miserum ulnis efferret. Hanc invisi rigoris compagem *Aldelmus* post duos annos revelationis secundæ dissolvit. Jacebat in natali ejus, quod die primo Pentecostes fuerat, sed procrastinatum servitium die secundo fiebat; jacebat, inquam, puer retro chorum, levemque carpebat per membra soporem. Monachi nocturnis expeditis, laudes matutinas ingressi fuerant. Cantabatur versus ad sacrum ejus tumulum frequenter m l. m°. s. q m. s. g. restituuntur, videt interim ille personam sibi clementer assidentem, quæ nec staturam justam excederet, & minimos super excelleret, mento & crine cano, vultu qui nihil minaretur asperum, sed polliceretur commodum, vestitu & baculo qui Pontificem simularet. Hæc igitur, ut dixi, assidens, cruscula videbatur leviter palpata sensim indirectum ducere & naturæ restituere, & pulchrum in modum cernebatur ab astantibus dormitans crura extendere, audiebantur nervi crepitare sicut tumultuantur digitorum juncturæ, quando aliquis manus suas violentius conatur protendere. Miraculo ergo, vocibus Monachorum consono, somno excitatus, in pedes *Folkwinus* constitit, facile conatu, mirabile nisu: continuoque lætitia puerili, constantia virili cursu incœpto ante altare procumbit. Tum populus miraculo plaudens certatim accurrere, oblationes sanato conferre, Sancto accumulare. Hoc signum tantum habuit miraculi, ut Abbati qui absens *in curia Regis* esset, literis citatis illud ingererent monachi. Quas, cum ille *Lanfranco* Archiepiscopo monstrandas putasset, vir illustris scientiæ merita confessoris ex prodigio metiens, legem in totam promulgavit Angliam, qua eum incunctanter haberi & coli pro Sancto præciperet. Statimque annuales ad festum ejus institutæ sunt nundinæ, ut quos non invitabat Confessoris sanctitas, vel mercium advocaret aviditas.

Illud fuit tempus quo vir reverendissimæ vitæ *Osmundus* ejusdem Diœcesis Episcopus, reliquias Sancti flagitabat, decere putans & prædicans, ut probatissimi Antecessoris communicaret exuviis, fructuosum id sibi, gratum Sancto, qui parvo integritatis suæ dispendio novos honores, magnos favores mercaretur. Sed nec Abbas *Warinus* difficilis fuit impetratu, qui se ad consentiendum ratione duci videret: datum itaque Præsuli os brachii sinistri, quod ille maximo semper habuit & amori & honori, denique opera sumptuosa & arte studiosa thecam paravit argenteam, qua illud induceret. Aderat dies omnium Sanctorum operi destinatus, cum inter agendum memoriam Præsulis subivit Archidiaconi sui *Edwardi* valetudo, qua ille medullitus decoctus decumbebat, mandatum igitur viro ut se quolibet ingenio ad Ecclesiam promoveri faceret. Paret æger, locumque adit, famulis in Dominum ut in corpus exanime succollantibus. Neque enim ipse per se vel pedem, vel quodlibet membrum præter linguam naturaliter posset movere obsequio. Pallorem vultus & debilitatem corporis totius perspiciens Episcopus, nonnihil à spe sanitatis ejus defecit. Sed mox ad cor regressus præteritarum virtutum fomite fidei rapuit flammam. Quin & in pectus ægroti adhortationibus suis credulitatis scintillas excussit, ne dubitaret se Sancti virtute posse sanari. Effectus ergo rei addidit robur fidei, & utrique studiis suis convenientem exitum sortiti sunt. Alter sacrati ossis intinctu conditum porrigendo laticem, alter cum potu pariter glutiendo salutem. Quæ, ut ambiguitate carens testatior esset, ad eandem Missam super hallelujah cantitantes vocale organum, qua excellebat arte, insonuit, non impar socrui *Petri*, quæ Domino Salvatori exhibuit sedulitatem obsequii, nisi quod illa precibus aliorum sanitatem meruit,

iste fide sua exigebat. Ejusdem antistitis alter erat Archidiaconus *Hubaldus*, vir qui liberalium artium non exiguum experimentum cepisset, sed pro titubantia oris parum eas audientibus expediret. Hic familiarem clientelam Sancto devoverat, quod quondam *Meldumi*, in festivitate positus, ejus opera de gravi morbo sanatus fuerat. Namque cum infesto colli & scapularum dolore premeretur, qui somnum negaret, cibum subtraheret, solo tactu feretri, quod cernuus subierat, sanitatem, ut sic loquar, furatus est. Hunc enim morem frequentant æditui, ut post processionem, ita ex transverso valuarum coaptent scrinium, ut nisi humiliato corpore, nullus patentem invadat ingressum. Ibi quisquis fide plenus accesserit, quodcunque optat, rapit, nec fere unquam aliquis exors voti recedit. Certat audax fides offerentium, ut pro uno nummo vel obolo, fœneretur apud Sanctum multorum summam votorum. Idem ergo Archidiaconus *Hubaldus Salesbiriæ* manens, eadem qua superius ægritudinis molestia ingemiscebat, excesseratque antiquas metas dolor, ut non solum collum & scapulas, sed & brachium usque ad extremitatem unguium tam pertinaciter urgeret, ut nec manum ad os ducere, nec cuilibet usui aptare prævaleret. Erat tunc dies Ascensionis, quo per totam Christianitatem paratur processio accurate solennis. Proferuntur reliquiæ ex conditoriis, statuitur brachium beatissimi *Aldelmi* ferendum cum cæteris, visio brachii oscitantem Archidiaconi roboravit fidem, dormitantem revocavit memoriam, ut ejusdem cujus quondam merito se liberandum ab eodem confideret incommodo. Episcopum ergo supplicibus ambivit precibus, ut esset per processionem lator brachii, quamvis id parum sui interesset officii: Credere se quod piæ sarcinæ vectatio ad promerendam salutem magno accederet emolumento. Ille tantæ fidei gratulans, simulque magnopere sanitatem desiderans, qui & ejus necessarius, & non perfunctorie, ut dixi, esset literatus, sua manu de altari sublatum, illi commisit bajulandum. Incredibile fortassis videatur quod dicturus sum, nisi nobis in talibus *Aldelmi* operibus assuetis. Statim quippe ut Archidiaconus infirmæ manus digitos ad contingendas reliquias aptasset, dolor brachii diffugit, gravedo scapularum evanuit, malesana superbia colli resedit. Jamque dicturientem, jamque in vocem gestientem prævenit interrogatio Episcopi, quid ita vultu renideret? Respondit *Hubaldus*. Favorabilia quantum illa permittebat lætitia, diu in laudes effusus, diu in præconium Sancti moratus. Hæc sunt *Aldelmi* opera quotidiana, hæc sunt virtutum ejus proludia. Quæ si parva, quis dixerit? sic quoque laudabilis patris nostri pietas apparebit, quem videmus non fastidientem in minimis, cum sciamus eum potentem in maximis. Quanquam haud scio, an inferioris virtutis sit quotidie exhibere facilia, quam semel ostendere prægrandia. Defuncto Abbati *Guarino* successit statim ad 15 dies *Godefridus*, qui fuerat *Gemetecensis* Monachus, ejus tempore & industria multum adolevit honos Ecclesiæ; aucta Religio, ornamenta facta perplurima, quatenus tantulæ facultatis homo tam occupato tempore poterat, libri conscripti nonnulli, vel potius bibliothecæ primitiæ libatæ.

Quod studium si prædicô, videor id quodam meo proprio jure facere, qui nullis majoribus, in hoc præsertim loco cesserim, imo, nisi quod dico jactantia sit, cunctos facile supergressus sim. Sit qui modo parta conservet, ego ad legendum multa congessi, probitatem prædicandi viri in hoc duntaxat æmulatus. Ipsius ergo laudabili cœpto pro virili portione non defui, utinam sit qui labores nostros foveat! Monachi, qui vulgares tantum literas balbutiebant, perfectè informati, servitium Dei institutum liberaliter, actitatum instanter; adeo ut monasteriorum nullum per Angliam *Malmesberiensi* excelleret, multaque cederent. Aderat ipse in primis, discedebat cum ultimis, civilitate demulcens bonos, austeritate territans reos. Ad iram pronus, sed quam dulci responsione compescere vel frangere statim posset, ipse

ipse qui excitasset, frugalitate sobrius, & ut dicebatur nimius, ut qui sæpe quantum ad se uno contentus ferculo, non temere nisi semel inter prandium & cœnam biberet. Lautitiarum appetentissimus, ut qui nihil nisi exquisitissime accuratum mensæ suæ inferri pateretur, integerrimi post Abbatiam cœlibatus, antea nonnulla infamia respersus, uno & ipso immani commisso infamis. Nam cum *Willielmus* Rex junior importabile tributum indixisset Angliæ, quo *Normanniam* à fratre *Roberto* intendebat emere. *Godefridus* ut suam partem ex facili componeret, thesauros Ecclesiæ, quos antiquorum cura coacervarat, fœde distraxit, pessimorum usus consilio, quos nominare possem, si peccantium societas crimen alleviare posset magistri. Enimvero *facinus quod inquinat, æquat*: denique die uno 12 textus Evangeliorum, 8 Cruces, 8 Scrinia argento & auro nudata & excrustata sunt. Sed pulchre contigit quod penuria cupiditatem frustrata, non sufficit voluntati. Quippe quod non plus quam 72 Marcæ repertæ. At vero nocte sequenti visus est videre hominem terrifico vultu & gestu in se impetum facere, & aquam præfervidam cum urceo in facie jacere. Quo terrore somno excussus, brevi consecuta pœna, veritatem somnii præsensit. Siquidem primo faciem, mox totum corpus morbo nefando, morbo Regio correptus extabuit, non illo qui mitior, sed illo qui cæteris deformior, pustulis per totum corpus protuberantibus, ex humorum pessima Melancholia procedit, familiari & omnibus consueta Sancti consuetudine ut diu quidem injurias portet, sed cum semel decreverit non portare injuriatorem suum, toti mundo spectaculum exponat. Id in multis factum visimus, in multis faciendum anhelante spe præsumimus. In defuncti corpore inventus est circulus æreus qui totum ventrem ambierat, jamque cute superducta, vitalia ipsa penetraverat, qui cum pro miraculo efferretur populo, processit Monachus qui fuerat à secretis, dicens ferreum circulum eodem modo impactum, non multo ante virtute divina effractum, quapropter, æreum appositum, ut si venter protenderet ultra modum solitum, non esset voluptas, sed supplicium; se sacramento astrictum ne proderet quamdiu ille vitalibus auris frueretur, sed quia nihil tam bene fit quod verbis depravari non possit, quidam illud malignis versibus carpsit ita.

Mortificare decet vitiis carnalia membra,
Non decet ut ferro mortificentur ea.
Hunc naturali decuisset morte resolvi,
Quam qui prævenit, est homicida sui.

Cui totidem versus responderi potest.

Immo decet quocunque modo cohibere cadauer,
Hoc exempla decent, hoc tenet alma fides.
Nec voluit ferro propriam consciscere mortem,
Terrea sed vitiis ponere fræna suis.

Hujus Abbatis diebus non ita cavit à miraculis Confessor pretiosus, imo eo magis, ut videbatur, coruscabat, quo illius favorabili arridebat gaudio vir industrius. Quorum duo, quæ ponam, meam anticipaverunt memoriam, cætera & vidi, & vidisse juvat. In vicino mulier commanebat, quam non ita natales sordidaverant ut penitus plebeia esset, nec ita extulerant, ut altum saperet, sed mediocris sanguinis fortuna mediocrem quoque supellectilem ministrabat. Ea post emensos pubertatis annos parilem sortita jugalem sedula viri conciliabat amorem morum æqualitate, facie non aspernabili, fœcunditate alvi; delectabat eos mediocritas, nec quicquam erat quod plus cuperent, quibus adesset & concordia mentium & sanitas

corporum, tum porro affluentia victualium. Sed, ut fere semper fit in rebus mortalium, interpolavit illa gaudia ægritudo feminæ, quæ contractis in toto corpore nervis primo per domum testudineo gradu repens, mox lecto prona decubuit. Hoc morbo decocta quinquennio quicquid necessariorum domum corrasisse videbatur, vel in stipem, vel in medicos consumpsit. Cumque frequentem exhaustionem nulla suppleret adjectio ad inopiam etiam diurni panis domus quondam accurata defecit. Quocirco fames advena veteribus deturbatis colonis novos induxit, dedit ergo repudium feminæ maritus infidus & transfuga conjugalis affectus, qui vilem haberet fidem, parum penderet annorum consuetudinem. Ita illo migrante & fœdo mercimonio domos suas causa sibi oppignorante, aliena sustentabatur misericordia mulier ægra. At vero Dominus clementi eam tandem respectans oculo, tali per visum confortavit oraculo. Si vis sanitatem recipere, vade ad *Meldunense* Monasterium, ibi per Sancti *Aldelmi* merita quod petieris, impetrabis. Illa vocem auditam cujus autorem non vidisset ad omen bonum interpretata, excussit soporem, agilique motu membrorum multum priori gravedini decessisse gavisa est, tentatoque per ambitum domus gressu, sed parum promovente, carpento imponitur ad Abbatiam trahenda. Illuc ergo paucis diebus ante festum venit in spe bona erecto animo, moxque quamlibet confertam perrumpens multitudinem, & ante altare cubitans perfectam sanitatem à Sancto reposcebat, cujus & sponsionem ex somnio & arras ex membrorum motu acceperat. Nec illi precum violentia & inconditus clamor fuit fraudi, sed apud homines laudi, apud Deum & Sanctum celeri & integræ saluti. Qua potita, tot habuit non simulati [miraculi] testes quot fuerunt vel è vicino cives, vel longinquo agrestes. Ea postmodum feliciter & diu vivens legalis judicio placiti desertorem connubii in amplexus suos transduxit, libens quoque ille legem accepit, quod uxor nulla unquam penuria, nulla cujuslibet petulantis instantia pudicitiam prodidisse audiebatur. Ejusdem imo gravioris contractionis miseriam patiebatur citra nubiles annos puella *Pukelicerce*, quæ dicitur villæ indigena; siquidem spinam curvata dorsi genas pene in genibus habebat. Tum præterea genua flexa quasi in conum in scabellis ut plures id genus debiles repere, nec quoque nisi alterius manibus subvectaretur, progredi poterat. Sextus erat ægritudinis, duodecimus ætatis annus; accreverat cum ætate debilitas, dimidiaverantque dies puellæ salus & incommoditas. Tum frater qui ei esset uterinus germanæ infelicitatis miseratus, cui cumulus inopiæ necessariorum addebat pondus, vehiculo impositam ad *Meldunum* adduxit. Id semel, id secundo, sicut se annuus orbis torquebat ad festum, frustra fecit, nam illa & primo & secundo expers sanitatis, exors petiti muneris, remeavit; non quod pietas Sancti segnis fuerit, qui omnibus se cum fide appellantibus prompta facilitate accurrit. Sed credo, seu quod deferentium credulitas titubaverit, fides friguerit, illa enim ætas quid credere, quid discredere noscet, seu ut miraculum de pusiola testatius vulgo esset, quam toties advectam, toties revectam urbs ignorare nequiret. Tertio igitur anno attracta tertio quoque precum instantiam inaniter expendit. Quapropter, cum tædium & infidelitas fratrem effugasset, remansit illa ad Dominicam Ascensionem, quæ tertio die festum nostrum exceptura erat. Advenerat ergo dies Domini Jesu triumpho solennis, in qua vel sæpe vel semper aliquid egregii operari non renuit patronus insignis, nam tunc scrinium effertur in populum & occluduntur fores, ut dixi, ne quis ingrediatur Ecclesiam, nisi sub eo humiliaverit dorsi spinam. Ita pro more bajulantium obsequio exierat Ecclesiam corpus, sed remansit cum infirma munificus & sanitatis largitor spiritus, jacebat illa ante Crucifixum solo æquata, hauriebat auribus lætos euntium strepitus, eo quod magis pectus succutiebat fletibus alienum gaudium, geminabat illi dolorem suum; confestim ergo divino

divino medicamine tacta surrexit, & devoluto genuum rigore, erecto tergi sinuamine obviam gratias actura Sancto redeunti prosiluit. Quis referat quot fuerint plausus lætantium, quot voces attestantium? Ego vidi, cognovi ista, illa contracta modo sanatur. Sed minus est audita depromere, nisi studeat &. stylus ea apponere quæ nobis donavit Deus videre. Quod cum fecero, nihil minus lector, si æquus arbiter est, nec studiis partium agitur, credere debebit, quam sibi credi velit, si aliquid insigne diebus suis factum vel scripto vel verbo narraverit. Nec vero, ut puto, quisquam dicet me vel oculis meis non debuisse credere, vel visa pro Dei laude non debuisse scribere. Illud enim fatui & increduli, istud superbi & ingrati esset. Videor sane compatriotis Sanctis non modicam præstitisse gratiam, sed & Dominum & Patronum meum non inhonorum reliquisse, qui me hactenus & vita, ut possem, & scientia, ut noscam eum laudare, dignatus est, vir plane multarum virtutum laudandus insignibus, quem antiqua philosophia votis suis æquare non potuit. Denique minus fuit quod illa faciendum docuit, quam quod iste gessit; majorque ambitioso eloquentiæ mendacio simplex veritatis fides, cujus viventis quæ fuerit in Deum Devotio testantur post obitum facta miracula, quorum ut crederem veritati exegerunt ipsa quæ vidi. Merentur enim de præsentibus fidem facta præterita, & confirmant antiquorum relationem signa recentia. Producatur ergo in medium *Ernulfus* de *Hesdinge*, vir inter optimates Angliæ opinatissimus, mirus ad agriculturæ solertiam, mirus ad munifice sublevandam pauperum inopiam, decimarum ita curiosus, ut si horreum non decimatum jam intaxatum esset, omnia ejici & cunctanter decimari juberet, expertus non semel eo sibi per divinam gratiam rusticos proventus augeri, quo studuisset nullam fraudem decimationi fieri. Hujus manus pessimo gravabantur morbo, adeo ut præter ulcera nigra sanie stillantia, tremulo sinuamine rotarentur nervi. Nec ergo eas poterat ad aliquod officium ducere, nec, quod dictu quoque pudendum sit, earum usu ciborum reliquias abstergere. Sua ergo penuria cibabatur, sua verecundia diluebatur manu aliena. Insumpsit quocirca consilium ut *Meldunum* pergeret, expecturus ibi tunc cujusdam *Gregorii* probatissimi Medici operam, qui cum omnes artis machinas pro præcepto Abbatis *Godefridi* simul & favore hominis mercando incassum adhibuisset, tandem fatis relinquendum dixit morbum incurabilem, boni viri functus officio, ne infirmum inhiantem saluti frustra donis emungeret, pecuniis exinaniret. At vero Abbas aliquid de miraculis Sancti tentandum ratus, balsamum quod in sepulchro inventum fuerat afferri, & ei manus inungi imperavit. Quam speciosa res statim ut pretiosi liquoris gutta manum attigit, nervorum tremor riguit, fluida tabes exaruit, & ne longum faciam, paucissimis post diebus totus convaluit. Satisque constat illustri viro per hoc miraculum devotionem accrevisse, adeo ut despecto affectu necessitudinum, desputo cumulo divitiarum, *Hierosolymam* desperato reditu profectus sit: inter religiosorum multitudinem ad festum viventium, nebulonum quoque se immergit copia, qui facili compendio victum mercantur, dum excogitatis salibus audientium cachinnos eliciunt, quorum unus, me puero, illuc venerat præter cæteros ludo mordente facetus, obscœnos quoque gestus imitari peritus, si quando verbis minus agentibus destitueretur. Hic beati scrinio foras portato, impudens, quod importunum etiam relatu est, contra stetit. Primoque nudato inguine, incestavit aera, tum [deinde] crepitu ventris emisso turbavit auras. Id quanquam fatuis risum imperasset, monachis tamen in immanem dolorem venit, qui dolerent impune nebulonem garrire. Enimvero illic vindictam imprecantibus, vicina non defuit auris Confessoris; vix enim vestes demiserat, & ecce coram populo, violento compressus dæmone pœnas impudentiæ pendebat. Ita rotabatur in gyrum, ita spumabat in modum suis, quem latratus canum circumagit,

cumagit, ita crepitantibus frendebat molaribus, ut palam fieret quod in illius ditionem transisset, cujus instinctu tantum scelus incœptasset. Quare à sociis pie violentis correptus, ad manus vellet nollet domum tractus est. Ibi ad postem ligatus dum aliquid quietius meditari putaretur, ex improviso erupit super convivas prandentes, mensam depulit, aliquos pugnis contundit, aliquos telis excerebravit, omnes effugavit, vasis quæ apposita erant pro armis usus. At vero socii, qui miserum non relinquendum putarent, in cuneum constrictum ad sepulchrum pertrahunt. Ibi tribus vigilatis noctibus, totidemque jejunatis diebus, Monachis supplicantibus & gemitibus suis alienam salutem mercantibus, sanatus est, non solum dæmone, sed quod præstantius dicas, loquacitate, perpetuo posthæc modestus & lenis, veruntamen oculis fellitis & minacibus, quorumque sanguinea intorsione nos pueros semper territaret, recordantes quod ante sanitatem sedens ad sepulchrum vultu nitenti in eos faciebat impetum, si aliud nequiret, immundum ejectans sputum. Mulier apud *Keligeham* nata nebat die Sabbati vespere, jam in occiduum declivi, admonita à considentibus ut reverentiam Dominicæ diei habens ferias faceret: non solum non paruit, sed etiam illas arrogantiæ notavit, quod se necessariis inservientem arguerent & stultæ segnitiei quod non idem facerent. Dictum secuta est pœna, continuoque in solum prostrata altera corporis parte præmortua, minimum defuit quin exanimaretur: sed ubi frequenti aquæ jactu spiritum resumpsit, agnovit culpam, deflevit ærumnam, oravit veniam. Veruntamen non sic facile indulgentiam rapimus ut reatum committimus, quia voluptas quidem avolat & transit, sed peccatum pertinacem radicem infigit. Quocirca, femina baculis utroque latere sustentans gressus, in imo cadavere jam pene sepulto multorum Sanctorum patrocinia annis perpluribus circuivit. Sed cum ut sibi videbatur, ubique laborem inanem trivisset, tandem auditis miraculis Beati *Aldhelmi Meldunum* contendit, prævenit adventus ejus dies decem, quibus totis in Ecclesia commanens, nec usquam nisi semel in die progrediens, molem peccatorum attenuebat inedia. Jam Paschalis lætitiæ favor mentes mortalium hilaraverat, jamque secundo die peregrinos agebamus, cantabatur ille versus quo *Fulbertus Carnotensis* Episcopus pulcherrima disjuncta *Judæos* convenerat, ut aut sepulchrum reddant Christum, aut surgentem adorent. Cum illa ante Crucifixum baculis innixa stans gravi præter solitum ad terram ruina pavimentum allisit. Accurrere plerique volentes prostratam erigere, quod vererentur ne casus importunus paralyticæ membra fregisset. Cæteri quibus sanius consilium erat prohibuere, dicentes, exitum rei Deo, qui probe dispensandum nosset, commendandam. Sursum ergo cordibus erectis intenti ora tenebant omnes, cum illa scintillantibus oculis, mirantibus digitis, omni corpore surrexit incolumis. Quæ miraculi certitudo civium, qui eam pro diuturnitate convictus integre nossent, in laudem Dei & Confessoris ora laxavit. *Calna* est vicus *Melduno* ad 10 miliaria proximus, territoriis *Abbatiæ* & vici collimitantibus, hujus indigena vir vocalis officii expers, eodem anno, si bene teneo, ad festum venit, regioni ob insigne calamitatis notissimus, multisque probatus experimentis, quod esset vere mutus; siquidem præses provinciæ hominem tormentis plusquam semel adegerat, ut vi extorta confessio, quod simulatum esset, in veritatem efferret. Sæve quidem ille, sed severitatem exigebat quorundam miserorum simulatio, qui ad Dei & hominum ludibrium quemlibet effingunt morbum, ut hoc figmento emendicatis nummulis lasciviam impleant ventris. Edebat ergo ille inter supplicia rugitus miserabiles, & spiritu conturbato, qualem Dominus diligit, finem ærumnarum optabat. Quamvis igitur lingua inefficax, intellectu tamen perspicax, frequentiæ populari ad festum festinanti se immiscuit. Et primo quidem, ante majus altare soli videre datum Pontificem juxta basin altaris spatiantem, conniventis vultus

tus

tus lætitia Monachos cantantes perstringere. Quod ille cernens, cæteris quorum visus perspicuitatem moles peccatorum obruerat, digitorum nutu & immani oris rictu ostendere nitebatur. Sed cum verborum effectus loqui volentem fraudaret, nec illi divini essent ut intelligerent, sicut indignabundus in cryptam quæ tunc erat novi operis, se proripuit. Ibi cum idem videret, magnoque conatu in sermonem gestiret, Monachus qui aderat aliquid divinum præsagiens, digitos brachii Beati *Aldelmi* ori clamantis immersit. Tunc vero ille pro Sanctorum digitorum reverentia longe reductis dentibus, productis ab imo suspiriis, ingenti nisu frustulentam offam carnis cum sanguine pariter ejecit, & vocem, Domine Sancte *Aldelme* adjuva me. Illa vox expedito ex tunc & deinceps sermone felix dedit auspicium, aliquantosque postea duravit annos inoffense locutus, nisi quod per angustum meatum faucium rauciori sono modulabatur organum. Ejusdem vici non indigena sed incola, femina lucis inops, postero anno in solennitate patris *Aldhelmi*, lumen per duos & viginti annos amissum recepit, causam cæcitatis, quia nescio, nolo contexere, cavens loquacitate me legentium fidem fallere. Hoc constat, quia cum ante Crucifixum staret flavo crine in tergo soluto spectabilis, sed tenebris oculorum deformis, crebris punctionibus orbes luce vidui cœpere moveri. Quibus mulier irritata, primo leni fricatione cruorem emisit, sed, cum majori prurituі atrociore unguium injuria satisfaceret, copiosiori profluente; unde postulata cruorem excepit concha. Ita expeditis obstaculis concavitatem fenestrarum serenum illustravit luminis. Tunc affines, veracissimi qui adessent homines, & plausere miraculo, & usque nunc eam stipendiario sustentant commodo. Illa sanctioris habitus professa velamen nulla fraudatur visus dispendio, nisi quantum provectior ætas accedit senio; vivit ad hunc qui ista scriptitamus annum, qui est ab incarnatione Domini Millesimus, centesimus, vicesimus quintus, à translatu sanctissimi Confessoris quadringentesimus 16. in regno *Henrici* Regis 25. falsariorum qui monetam corruperant per totam *Angliam* detruncatione notabilis, propter eandem perinde falsitatem annonæ charitate, & edaci fame, tum præterea indiscreta vulgi clade infamis, eminentissimorum virorum mortibus funestus, præsertim *Calixti* Papæ & 5 *Henrici* Imperatoris *Alemaniæ*, quibus nulli unquam præstantiores fuerant in officiis, utrisque tonitribus & fulminibus per omnes menses infestus, imbrium continuatione nullo pene intermisso die, æstivis etiam mensibus pluvius & luteus.

FINIS.

HISTORIA
RAMESIENSIS
SIVE
LIBER
DE FUNDATIONE ET BENEFACTORIBUS
COENOBII RAMESIENSIS.

Ex Cod. MS. qui servatur in Regio Scaccario Westmonasterii, *à parte Rememoratoris, Anno* CIↃDLXXXIX.

Chronicon, ſive Liber de Benefactoribus Eccleſiæ RAMESIENSIS.

Omittitur Præfatio.

CAPUT I.

De ſitu Inſulæ quæ Rameſia *dicitur.*

UM igitur in Orientali angulo Territorii *Huntingtonenſis*, quem *Uſæ* fluvii alveus terminus coanguſtat mariſcorum, memorata Inſula ſita eſt; paluſtrium Inſularum juxta quantitatem ſui pulcherrima eſt. Quæ quia apud pleroſque ſui commendatione jam nititur, ſtili noſtri officio non indiget commendari. Attamen ne adjacentem materiam omnino intactam prætergrediamur, locum illum à parte occidentali (nam alias paluſtria loca humanis greſſibus haud pervia longius prætenduntur) à tellure ſolidiori duobus fere baliſtæ jactibus interjacentes luteæ ſalebræ dirimunt. Qui locus olim ſegni tantummodo amne naves ſerena advectas aura, placido jocundi marginis excipiens gremio, nunc, gravi labore & ſumptu lignorum arenæ pariter & lapidum congerie, lutosâ obſtructa abyſſo, via publica vel calle ſolido in eadem parte pedibus aditur. Hæc autem inſula duobus ferme millibus in longum extenſa, egena latitudine paulo ſtrictior habetur. Quæ tam alneto quidem quam Arundineto, cum virore calami & junci pulchre in girum coronata, multo antequam inhabitaretur arborum genere, potiſſimum autem viridanti tota veſtiebatur orno. Quæ cujus proceritatis fuerit & quantitatis ex trabium & tignorum quorundam ad tectum Eccleſiæ inde aſſumptorum inſpectione poterit quilibet edoceri. Nunc vero longiore temporis tractu nemoribus ex parte demolitis, terra ubere glebâ arabilis cernitur, & opima fructibus, & frugibus jocunda, ortis conſita, paſcuis opulenta, nonnullis adhuc arboribus nemoroſa, & pratorum gratia verno tempore ſpectantibus & arridente, velut depicta floribus, tota Inſula vario coloratur colore. Ambitur præterea iſdem locus paludibus anguilloſis, maris late patentibus, & ſtagnis multimodi generis piſcium & avium natalium nutritivis. E quibus maris una eſt *Rameſmere*, de nomine Inſulæ dicta, quæ cæteras adjacentes aquas pulchritudine & fertilitate ſuperexcellens, ab ea parte qua major Inſulæ ſilva denſior habetur, arenoſam ipſius oram, in loco qui dicitur *Merebam*, pulchre allambens, delectabile videntibus ſpectaculum præbet. In cujus vaſtis gurgitibus laxatis tam ſagenis quam alterius generis retibus, immiſſis quoque ineſcatis hamis cum cæteris artis piſcatoriæ Inſtrumentis, admirandæ magnitudinis lucei, qui ab Incolis *Habredes* [al. *Hakedes*] nuncupantur, perſæpe extrahuntur; & tam diebus quam noctibus indeſinenter ibi laborat aquatilium induſtria venatorum, ſemper ibi multiplex aquatici generis capitur fœtus, ſemper quod capiatur abundat. Hæc de ſitu Inſulæ & adjacentibus aquis ad notitiam ignorantium exarata ſufficiant, nunc de nominis ratione aliqua breviter ſubjungamus.

CAP. II.

De Etymologia Nominis & triplici ratione.

IGitur *Ramesia* congrue satis dici potest à duobus nominibus Anglicis *Ram*, quod est aries, & *eie*, quod Insulam sonat, ut inde composito nomine *Rameseia* quasi Insula arietis nominetur. Siquidem antiqui hujus loci patres junioribus suis, quorum relatione & nos sibi relata didicimus, referre solebant, in eadem Insula olim, priusquam ab ullo inhabitaretur homine vel domestico animali, arietem inter silvestres feras carpentem gramina repertum, qui, ut putatur, limosis locis & humantibus aliqua parte Insulæ vel gelu hiemali obduratis, vel æstivi solis longo forte calore arentibus, relicto alicubi grege suo illuc errabundus deveniens, eisdem iterum locis in humorem & molliciem solitam resolutis tortis ac recurvis de naturæ artificio cornibus armatus heremita remanere compulsus, sempiternum loco nomen temporalis inhabitator reliquit. Ut autem hoc dictum similium casuum quodam confirmemus exemplo, *Augustodunum* in finibus *Burgundiæ* nominatissimam urbem, à duobus hœdis, qui in initio fundandæ Civitatis omnium pecudum domesticarum soli ibi inventi sunt, alio nomine *Eduam* usque hodie constat esse nominatam. Possumus & aliter nomen ipsum de auctoritate veterum à ramis interpretari, quasi Insulam ramorum, ob copiam videlicet arborum, quæ, ut supra taxatum est, antiquitas ibi habebatur, sicut restantes adhuc reliquiæ testantur. Ex divina autem, ut credimus, providentia tale loco inditum est nomen, quæ ab exordio nascentis mundi à sanctis viris & religiosis hanc providit & præscivit inhabitandam, qui proculdubio de *Oleastro sterili* mundanæ conversationis securi divinæ vocationis abscissi, veræ olivæ Christo, tanquam boni rami, socii intimæ pinguedinis effecti, solius gratiæ insitione adhærentes diversos virtutum & bonorum actuum fructus velut virentia folia protulerunt. Jam vero ut interpretationem ipsius nominis aptius ad mysticum intellectum reducamus, congrue dici potest à *Ramesse*, urbe quodam opulentissima, in extremis, ut vult Ysidorus, *Niliacæ* Regionis sita finibus, quam filiis *Israel* divino monitu ab eisdem locis post diuturnam duræ servitutis calamitatem demigrantibus, primam legimus præbuisse mansionem. *Ramesses* quoque *Commotio* vel *Tonitruum* interpretatur; recte igitur huic loco hoc congruit nomen, quia demorantes in eo viri Sancti psalmodiæ vel lectionis divinæ sonitu quasi terrore tonitrui à malis compescuntur, & cum *Ezechiele* propheta vocem commotionis magnæ *post se frequenter audiunt*, dum per exhortationis verbum ad pœnitentiam concussi in lacrimas & gemitum plerunque erumpunt. De hujusmodi commotione per prophetam alium dicitur, *pedes ejus steterunt & mota est terra.* Quia, ut ait *Gregorius*, cum veritatis vestigia in mente audientium figuntur, ipsa mens in sui consideratione turbata commovetur. Congrue ergo *Ramesia* commotio vel tonitruum dicitur, quandoquidem peccatores quilibet in ea ad servitium Dei de subdolo, blandiente, & male pacato mundi amore conversi, ex contritione commoti & conteriti, sua acta condemnantes in mœrore pœnitentiæ salubriter perturbantur. Hæc triplici jam ratione de ipsius Etymologia nominis breviter perstrinximus, siquid rectius super hæc aut utilius dici potest tuo Lector arbitrio relinquentes; dummodo omnimodis tuæ constat prudentiæ honestum esse de incertis honesta æstimare, & in re ambigua, de qua nulla invenitur auctoritas majorum, in meliorem semper partem deflecti debere æstimationem.

CAP. III.

De Genealogia Aylwini *Ældermanni.*

JAm vero quia propositæ narrationis id deposcit utilitas, ad inclyti quondam ducis *Æthelwini* Advocati nostri genus declarandum articulos cum calamo convertamus. Breve siquidem & studii ipsius nobis adauget materiam, & inchoati operis provectum præparat & proventum. Fuit in diebus *Æthelstani* totius olim Angliæ Basilei quidam orientalium Anglorum dux, Regiæ dignitatis consors & nominis, ab atavis Regibus præclara ingenuæ successionis linea transfusus, cui innatæ devotio liberalitatis apud conterminales multam gratiam comparavit, apud hostes patriæ nonnullam virtus bellica invidiam generavit. Qui, quia & nobilitate naturæ, & opum affluentia terrenarum, & prudentia seculari, celebri æstimatione reddebatur insignis, præcipue vero quia ipsi Regi adeo officiosa erat ejus impensa sedulitas, ut ad arbitrium ipsius cuncta Regni negotia tractarentur, idcirco ab universis *Æthelstan Halfbyng*, quod est semirex, dicebatur. Is, cum in fortioris adolescentiæ robur devenisset ob amorem sobolis procreandæ, uxorem sibi quandam *Alfwen* nomine, tam generositate natalium quam non illepidæ spei gratia thoro suo congruentem, maritali dotavit connubio. Hæc postea inclytum Regem *Ædgarum*, tenerum adhuc in cunis puerum, sedulitate materna nutrivit & educavit. Qui postmodum debito sibi hæreditaria sorte totius Angliæ regimine suscepto, nutricis suæ acceptis beneficiis non ingratus, Villam de *Weston* eidem regali munificentia largitus est, quam filius ejus Aldermannus postea, matre necessitudine naturæ è medio sublata, *Ramesiensi* Ecclesiæ in perpetuam Eleemosynam pro ejus anima condonavit. Hac igitur præfato viro nupta & fecundata quatuor filiorum distincto nascendi ordine, *ad flumen usque ad mare* se extendens pulcra germinavit propago. Nam cum in gratiam omnium adolescerent & favorem, usque ad remotiores patriæ fines multæ causæ celebrem Juvenibus notitiam contulere, eorumque mores ingenuos ultro tam prudentiæ quam benignitatis nobilitavit accessus. Qui naturæ fœdere copulati solo sectandæ justitiæ zelo pulcre sibi sine invidia contendebant. Primus *Æthelwoldus*, secundus *Alfwoldus*, tertius *Athelsinus*, quartus *Æthelwynus* dicebatur. Quorum ultimus etsi eum natura statuisset novissimum, disciplinatæ tamen moralitatis pretio supra cæteros virtutis multimodum mercabatur prioratum. Horum pater prænominatus dux *Ethelstanus*, cum jam multum sui temporis in operibus piis & virtutum exercitiis consummasset, sagaci providentia mundum ante deludens, quam deluderetur à mundo, Monachus factus Glastoniæ prioris nævos ætatis maturiori expiavit conversatione. Tandemque prædictos novellos fœcundæ vitis quatuor palmites, in sortis suæ hæreditariæ & morum successione relinquens, ibidem vitæ & finem sortitus est & sepulchrum: perseveravit autem vir iste Christianissimus ab *Æthelstano* Rege piissimo usque ad nepotem ipsius ex fratre *Edmundo* illustrem Regem *Edgarum*, quatuor scilicet Regum tempora complens; fidejubent sermonis nostri veritatem, quædam in archivis Ecclesiæ nostræ repertæ vetustissimæ scedulæ, eorundum Regum nomina & quibusdam personis factas ab eisdem terrarum donationes continentes, quæ donationes etiam ab ipsis personis postmodum Ecclesiæ in perpetuam Eleemosynam, cum earundem scedularum munimento sunt collatæ, in quarum singulis vir ille inter alios nobiles earundem donationum testis invenitur ascriptus.

CAP. IV.

De prosapia inclyti Regis Ædgari, *in cujus diebus Ecclesia nostra fundata est.*

QUia vero prædicti illustris Regis *Ædgari* tempore Ecclesia nostra primæ contentionis suæ initium sumpsit, & magna libertate ipsius illustrata beneficio, valituro quoque in ævum ejusdem munita est privilegio, operæ pretium arbitrati sumus de supradictorum Regum genere successivo pauca inserere lectoribus, quatenus scilicet nosse cupientibus, per quos meatus memoratus Rex *Edgarus* aviti sanguinis præclaram traxerit venam, evidenter innotescat, & omnis ante lectoris faciem, si qua emerserit difficultas, complanetur. Igitur sicut testatur Fastorum series vel Chronicorum, pacificus jam dictus Rex *Æthelstanus* inclyti illius *Alfredi* Regis *Anglicarum* legum conditoris, ex filio *Edwardo*, qui ei successit in Regnum, Nepos fuit; ejusdem autem *Edwardi* quinque filiorum, quos de diversis tulerat uxoribus, primogenitus extitit, alto quidem patris profusus sanguine, sed ut fertur non æque nobilis, exceptus gremio concubinæ. Tamen quia notam hanc, quam malorum invidia proponebat, elegantis gratia spei & virtuosæ mentis industria palliavit, potissimum autem quia frater ejus *Eswaldus* patris *Edwardi* de legitima conjuge filius, patrem decedentem cita morte secutus est, principatum adeptus, & ab *Athelmo* Archiepiscopo *Dorobernensi* consecratus, multa gloria & nobilitate tempora sua venustavit & regnum, cujus laudem versificus quidam metrico commendans carmine inter cætera ait.

> *Magnus* Athelstanus *patriæ decus, orbita recti,*
> *Illustris probitas de vero nescia flecti.*

Tantæ quidem strenuitatis & providentiæ erat, ut opinionem suam usque ad Europam dilatatam, & nomen intra nativi soli terminos non sineret contineri, unde factum est ut exteri Reges & principes sorores ejus, quas pater indotatas reliquerat, per internuncios nobiles xeniis & muneribus onustos in conjugium sibi dari postularent, & acciperent, quatenus compago copulæ genialis perpetuæ inter eos amicitiæ & pacis vel foedus contineret.

CAP. V.

Quod Sanctus Odo ad Dorobernensis *Ecclesiæ Archiepiscopatum promovetur.*

INterea *Wlfelmo*, prædicti domini *Dorobernensis Athelmi* successore, naturæ munere functo, vir celeberrimæ opinionis & Sanctitatis plurimæ *Odo*, unanimi tam Regis quam totius Cleri voto & assensu, ad gerendam ejusdem Ecclesiæ sollicitudinem decernitur promovendus. Ille vero qui nondum Monachici habitus accepisset amictum, sine cujus schemate nullum ante sua tempora eandem sedem impune didicerat conscendisse, ne vel sanctorum patrum sententiæ refragari, vel contra antiquam ipsius Ecclesiæ dignitatem temere venire videretur, non minorem offensam torporem inobedientiæ, quam zelum ambitionis contrahere sciens, utrique desperationis periculo hoc modo obviavit. Transito ocius mari *Floriacense* Cœnobium, quod in *Galliis* juxta *Ligeris* alveum situm est, adiit, ubi eo quem longo ante tempore moribus & vita prætulerat, habitu religionis accepto celeriter repatrians, sumpta Archipræsulatus Insignia omni vitæ suæ tempore sacris operibus & virtutum meritis uberius insignivit, cujus sanctitatem comperiens Rex *Æthelstanus* ejus sæpius delectabatur alloquiis, & consiliis adquievit.

CAP.

CAP. VI.

Mira quæ per eundem Sanctum Odonem *operatus est.*

QUodam ergo dierum contra *Analafum* quendam Barbarorum ducem strenuissimum, qui hostili invasione partem jam *Angliæ* turbaverat, exercitum ducens, virum Sanctum in comitatu habuit, ipsius meritis eventum belli prosperum sibi fieri posse confisus. Igitur hostibus castra Regis sub cæca nocte callide invadentibus, facta strictius partium congressione, dum se mutuis ictibus dilaniant, dum stridores lituorum fierent & fremitus armorum, forte Regius ensis è vagina lapsus adversariis quidem incrementum audaciæ, ipsi vero Regi & suis plurimum formidinis importavit. Quo cognito vir beatus oravit & vaginæ Regis vacuæ alius divinitus missus est ensis, quo ad nutum viri Dei educto populatores palantes cæsi sunt, & de eis inopinata celeritate triumphatum. In argumentum divinæ bonitatis & Regiæ victoriæ idem ensis in thesauris Regum, ut fertur, usque hodie reservatur, Sancti *Oswoldi Eboracensis* Archipræsulis gratia, de quo inferius plurima relatu digna referemus, hujus Sancti viri, quia ejus patruus fuit, mentionem huic operi censuimus ingerendam, occasionem de prædicto Regis triumpho aucupati. Nunc ad idem unde digressi sumus revertamus.

CAP. VII.

Obitus inclyti Regis Æthelstani.

REliquos ergo Regis *Æthelstani* triumphos & virtutem bellicam, qua cunctis hostibus, patriæ formidini fuit, quia aliorum literis legentibus luce clarius innotescit, nostris apicibus non indiget illustrari. Tandem igitur, dum adhuc tanti pretii tela ordiretur, fatalis incommodi immaturo succisa est accessu. Post XVI. circiter annos suscepti principatus Ecclesiam *Malmesbyriensem* cum opibus & prædiis pluribus exuviarum regalium nobilitavit. Quo tempore micuit è matris alvo in *West-Saxoniæ* finibus jubar illud sidereum beatus *Dunstanus*, tenebras quas ex debilitate religionis succedentia postmodum contraxerunt per Angliam tempora fugaturum. *Dunstanus nascitur.* Successit *Æthelstano* germanus ejus ex patre *Edmundus*, fraternæ pietatis sedulus æmulator, morum hæres & regni, cui sanctus *Dunstanus* familiaris & à secretis, vivacitate consilii & sedulitate impensa regiæ serenitatis gloriam multo decore ampliavit; cumque legitima Regis conjux Sancta *Ælfgina*, post primogenitum *Edwynum* filium ejus, *Edgarum* peperisset, idem Dei servus *Dunstanus* vocem cœlitus emissam dicitur excepisse talia præconantem. *Edmundus succedit Æthelstano.* *Pax Angliæ regno, recens orto regnante puero, nostro superstite Dunstano.* Demum, cum multa felicitate Regis florerent successus, hos tandem miserabiles exitus defloravit. Nam VI. anno & dimidio regni in festivitate Sancti *Augustini*, ob amorem tanti prædicatoris & memoriam, facto intra palatium apud *Cantuariam* regali convivio, orta subito ut assolet inter convivas, immo jam æstuantes, discordia, Rex ipse fati stimulis agitatus ad sedandum tumultum è mensa prosilivit, cum quidam versutus nebulo, quem ob commissi scelus latrocinii olim jusserat exulare, ruentis in se Regis pectori, exempto quo latenter accinctus erat pugione, lætale vulnus inflixit. Satellites regii irruentes auctorem sceleris multis vulneribus dilaniatum proprio funere funus regium prosequi coegerunt. Divinus *Dunstanus* in remotioribus constitutus, dæmone coram se cachinnante, spiritum

spiritum sibi solito influentem hauriens, Regis obitum intellexit, eoque properans exanime corpus *Glastoniæ*, cui ab eo Abbatis jure prælatus erat, condecenti tradidit sepulturæ. Post quem frater ipsius *Edredus* filius *Edwardi* tertius, patris & fratrum gesta laudabilia imitatus, susceptum regnum pacifice tenens, rebellium præsumptionem strenue compescuit, suæque potestati subjugavit. Beati *Dunstani* alloquiis frequentibus & ipse delectatus, & admonitionibus obtemperans, apud eum confessionum suarum secreta deposuit. Qui, anno nono regni & dimidio, corpore valetudinis incommodo tactus, ipsum ascivit, properantis ad ægrotum beati viri vox desuper in aures clare insonuit, *Nunc Rex* Edredus *in domino quievit*. Brutum animal, quo Sanctus vehebatur, tonitruum vocis Angelicæ perhorrescens mox sub sessore corruit & expiravit. Regio cadaveri *Wyntoniam* delato vir Dei præclaras, ut decuit, inferias persolvit. Cujus nepos *Edwynus Edmundi* Regis Sanctæ *Ælfgivæ* primogenitus, regni jura adeptus, à progenitorum suorum moribus prorsus degenerans elegantem corporis formam, & totum generis sui nobile stemma, petulantis adolescentiæ luxu deformavit. Namque [ut] animum ad superfluum libidinis usum incautior inclinavit, necesse erat totius in eo robur virtutis infirmari. Cujusdam cognatæ suæ eximiæ speciei juvenculæ illicitum invasit matrimonium: pro cujus copula à Sancto *Dunstano* redargutus, & Sancti *Odonis* Archipræsulis auctoritate per ipsum ad repudium mulieris est coactus. Sed quia *non exuit Æthiops pellem suam*, sed, ut ait Poeta,

Edredus Edmundo.

Edwynus Edredo.

> *Quo semel est imbuta recens servavit odorem*
> *Testa diu,* — — — — — —

conceptus semel in corde lascivi Juvenis furor venereus irritari potuit, non domari. Furore igitur cæco agitatus omnem amittit justitiæ cultum, beatum virum proscriptum, cum aliis monasticæ professionis viris venerabilibus, rebus omnibus spoliatis, eliminat, remanentes reliquos multis calumniis afficere laborat: unde contigit ut *Anglorum* Ecclesia oppressis filiis multo diutius incommodo laboraret. Nam omnia passim per diversas provincias Monachorum cœnobia, expulsis habitatoribus, Clericis secularibus cum concubinis suis habitanda exposuit. Qui in hæreditatem Domini temere venientes, Templum Sanctum ejus polluerunt, facultates Ecclesiarum in stipendiis enervantes, partem possessionum suis vel fratrum nepotibus in præbendas ordinarunt, partem in proprios usus convertentes possiderunt, sicque factum est ut multitudo Clericorum monasticæ Sanctitudinis derogaret raritati, dum in locis, ubi prius calami & junci pulchre oriebantur, inter Dracones, sibi converso, imo perverso ordine, cubilia vendicabant. Quid multa? Nunquam Monachos dies tristior, nunquam Clericos hilarior, & nisi *Dominus abbreviasset diem illum, non fieret salva* omnis Ecclesia Anglorum. Sed Domini dispositione, dum adhuc illicita animo spiraret, occasionem occupati populi *Mercensium* & *Northanhumbrorum*, mortale in eum odium concipientes, relicto illo, fratrem ipsius venustæ formæ Adolescentem *Edgarum* in Regem sibi erexerunt, sicque re quondam solida in duo diversa, *Thamise* fluvius utrique partium diremptionis terminus fuit. Rex *Edgarus* beatum *Dunstanum* ab exilio revocat, revocatum *Wygorniæ* Ecclesiæ, defuncto suo Antistite *Cornwaldo*, cum consensu Cleri præficit. Ad honoris quoque cumulum anno sequenti *Londoniensis* Ecclesiæ pio patre viduatæ custodiam eidem committit; quem enim multiplici virtutum varietate noverat redimitum, hunc duorum Episcopatuum honore duplici censuit esse dignissimum. Deinde parvo temporis tractu procedente, ipse Rex *Edwinus* conditionis humanæ necessitudine fortunæ rotam volvens, fratri *Edgaro* occasionem præstitit, qua diversas regni partes in antiquam soliditatem revocavit; vir utique pietate in Deum, probitate in patriam, morum sinceritate per omnia insignis.

Edgarum sibi in Regem Mercenses erigunt qui Dunstanum de exilio revocatum ad Episcopatum Wygorniæ promovit.

CAP.

CAP. VIII.
De Origine & vita Sancti Oswoldi.

HIs demum peroratis de pio patre & pastore nostro *Oswoldo*, promissæ superius relationis fidem absolvamus. Bonæ igitur indolis juvenis *Oswoldus* parentibus *Danicis* tam nobilitate generis quam opum cumulo splendidissimis, sed in *Anglia*, ut dicitur, prius incognitam Sancta Trinitatis fidem professis procreatus, cuidam viro *Frithegodo* nomine, qui omnium sui temporis, ut putabatur, in *Angliæ* tam seculari quam divina scientia peritissimus habebatur, traditus est instruendus. Cujus cum ille acri animo & alacri studio adprime disciplinam attigisset supradicto Sancto *Odoni*, cui eum fraterni sanguinis vena conjuxit, commendatus est educandus. Ad cujus institutionem in anteriora libere semper studia Sanctitatis extendens, vernantis juventæ florem tenerum distinctis maturæ moralitatis coloribus adornabat. Cernens ergo beatus *Odo* manifesto futuræ veritatis auspicio nepotem suum humani favoris fugaces auras, & secularis pompæ inanes ventos omni studio declinare, *exultationes Dei in gutture ejus sonuerunt*, aures itaque divinæ pietatis continuis sollicitabat precibus, ut novellæ plantationis suæ primordia in eo consecrare dignaretur, quatenus conceptæ spei dignus fieret expectatione proventus.

CAP. IX.
Sanctus Oswinus *Canonicus* Wyntoniensis *Decanatus magisterium sumpsit.*

MIttitur itaque Floridæ ætatis Adolescens cum autoritate pontificali *Wyntoniam*, si quid disciplinæ regularis inter Canonicos Civitatis addiscere posset probaturus. Quorum ille institutionem, crescente Sanctitatis merito, transcendens, & mores Decanatus, eis est prælatus officio, & dissolutioris conversationis eorum normam arctius innormans, senum caniciem vitiorum infectione puer ipse defæcaret: verum dum illi ad solita semper suspicarent, & nil ab eis præter honestatem excludi, nulla præter virtutem via potest præteriri; ne membrorum corruptio in caput commigraret, & in perniciem pastoris ovium pestilentia deveniret, relictis illis patrum suum adiit, communicato ei cordis sui proposito perficiendi consilium accepturus.

CAP. X.
Idem Floriacum *missus & ibidem Religionis habitum accepit.*

UTrorumque ergo concurrente voto pariter & affectione, recens ille flos paradisi floribus interserendus, *Floriacum*, cum condecenti tam literarum quam munerum commendatione, destinatur, Floridi loci floribus virtutum suarum flores admixturus. Suscipitur cum omni alacritate, & gaudio, & quem diu desideraverat monasticæ institutionis habitu suscepto, post paucorum intervalla temporum, per dispositos sacrorum ordinum gradus, sacerdotalis honoris culmen conscendit; quanta humilitate, honestate, & religione gradum suum decoraverit, quot crucibus corporeæ afflictionis carnis suæ incentiva edomaverit, quam crebras in Dei obsequela excubias protelaverit, quot denique virtutum signis sanctitatis suæ opinionem circumquaque volens dilataverit, legenti vitam ejus clarius constabit.

CAP.

CAP. XI.

Beatus Oswaldus *de Gallia revocatur.*

EMenso denique aliquot annorum spacio, cum jam Dominus Sanctus *Odo* longævæ cœpisset senectutis incommodo fatigari, & debilitas continua cum vicissitudinaria ægritudine spem ei vitæ diuturnioris adimeret, dilecti Nepotis sui præsentia pariter & alloquio confractam laboribus senectam recreari, & suspectum desiderans suum exitum communiri, nuncium cum exenniis & literis transmittit. Quibus susceptis Dominus Abbas cum fratribus, tanti viri mandato contraire indignum judicantes, venerabilem alumnum suum abire permittunt, iter ipsius dolore & lacrymis prosequentes. Quibus & ipse mœstitiæ & fletum vicissitudinem rependens, cum *Angliæ* littora navigatione votiva attigisset, audiens beatum virum, à quo totius solatium laboris erat accepturus, improba jam fatorum necessitate adventum suum prævenisse, sperato gaudio dolorem insperatum flebili commercio comutavit. Quibus & quantis mœroribus anxiebatur spiritus ejus, ex ipso propriæ affectionis motu poterit quilibet æstimare. Demum ergo salubri secum excogitato consilio venerabilem virum *Osketallum*, *Dorcastrecensis* Ecclesiæ tunc temporis Episcopi, jure præsidentem expetiit, eum propinqui gratia sanguinis propensiorem sui curam sperans habiturum. Qui cognatum suum cum multa alacritate excipiens, dolorem, qui ei super tam miserabili sperati proventus dispendio accidisse, blandæ consolationis impendio delinivit, fortunæ melioris gratiam spondens affuturam: verum brevi tempore lapso, *Eboracensis* Ecclesiæ pater *Wlfstanus* in fata concessit, ad cujus sedem memoratus *Osketallus*, favente Rege, & populo acclamante, sessor accessit.

CAP. XII.

Sanctus Oswoldus *cum* Osketello Eboracensis *Ecclesiæ Archipræsule Romam petit.*

QUi postea Romani pontificis præsentiam pro pallii adiens susceptione, beati *Oswoldi* Sanctitatem contra Maris injurias, intemperiem aeris, prædonum insidias, & totius itineris suscepta pericula, sibi ratus valituram, eum viæ socium habuit, consortemque laboris. Cumque peracto ad votum negotio læti revertentes *Galliarum* fines attigissent, ad *Floriacense* cœnobium, patres & coalumnos suos salutaturus, Sanctus *Oswoldus*, licentia patris, & benedictione percepta, divertit: ubi, dum aliquamdiu moraretur, unus è sociis *Germanus* nomine, *Wyntoniæ* oriundus, loci pulcritudine & rigore ordinis delectatus, ad ejus mentionem veteris hominis depositis exuviis, ovilis illius gregi sociatus, viro Dei repatriante, ibidem propter tenera adhuc novæ militiæ rudimenta est relictus, prospero igitur itinere beatus *Oswoldus* in *Angliam* regressus, ad memorati propinqui sui *Osketelli* nota præsidia convolavit, penes eum latentem super se divini consilii altitudinem operiens adimplendam.

CAP. XIII.

Quomodo Sancto Dunstano ad sedem Cantuar. *promoto Sanctus* Oswoldus *ad Episcopatum* Wygorn. & *Sanctus* Æthelwoldus *ad Ecclesiam* Wynt. *regendam sunt assumpti.*

IGitur Sancto *Odone*, ut supra meminimus, de peregrinatione carnis assumpto ad patriam, Sanctus *Dunstanus* de Abbate *Glastoniæ Wygorniæ*, &

& *Londoniæ* Episcopus, Deo ordinante, & voto totius Cleri & populi cum favore Regio consonante, Metropolitano *Cantuariensi* Archipræsul subrogatur. Qui, *Romæ* ab *Johanne* Papa accepto pallio, *Angliam* reversus, Sancti *Oswoldi*, quæ per universam jam regionem late percrebuit opinione comperta, magnifico Regi *Edgaro* ejus Sanctitatis insignia suggessit, & ipso favente, ad pontificatum *Wygorniensem* ipsum sibi successorem consecravit. Eadem quoque tempestate vir notæ Sanctitatis Abbas *Abbendoniæ Æthelwoldus*, Sancti *Dunstani* alumnus, *Brithelmo Wyntoniæ* Episcopo humanis rebus exempto, ejusdem sedis dignitatem, volente Domino, est adeptus. Hæ ergo tres lucernæ clarissimæ, *Dunstanus* videlicet, *Oswoldus*, atque *Æthelwoldus*, per tria candelabra, *Doroberniæ*, *Wygorniæ*, atque *Wyntoniæ*, Domino disponente, collocata, tria orbis *Anglici* climata à vera luce mutuati luminis fulgoribus adeo irradiarunt, ut ipsis quoque firmamenti sideribus contendere, & merito, propter insolitam quibusque illius temporis tantæ sanctitudinis eminentiam, præsentibus miraculo fieri viderentur.

CAP. XIV.

Quomodo Rex Edgarus, *per Sanctum* Oswoldum *& alios illius temporis Celeberrimæ Sanctitatis viros, Ecclesiam Anglorum ad pristinam libertatem reduxit.*

MAgnificus igitur Rex *Edgarus*, Regiæ strenuitatis specimen singulare, prudentiæ decus venerabile, & magis pro insitivæ virtutis industria, quam pro successivæ dignitate prosapiæ, suo tempore admirandus, germano suo *Ædwio*, avitæ gloriæ abortivo, fatali sorte sublato, jus totius Anglici principatus, ut supra retulimus, est adeptus. Qui nulli unquam locum dans ignaviæ, plus prudentis animi sagacitate, quam fremitu armorum, vel stridore lituorum, rempublicam pacifice gubernabat. Exteros namque regalis munificentiæ artificio, domesticos vero, qui vigorem regni non enervarent, innatæ benignitatis lenocinio, ad amoris sui & pacis inclinavit affectum, & hac calliditate fere usque ad remota orientis terrorem virtutis suæ, & amorem pariter liberalitatis dilatavit. Sub hoc itaque rege præmemorati quatuor, *Ailwinus* videlicet Advocatus noster, & tres fratres ejus militabant, omnes gloriosi, omnes insigni regio condigni, omnes, tam exercitatione bellorum, quam vivacitate sensus & consiliorum, acris & expertæ probitatis viri; non eos ab agendis timor inertiæ cohibebat, nec ad temeritatem aliquam præceps audacia stimulabat. His igitur quatuor commanipularibus Rex *Ædgarus* gloriosus & felix, forensia quæque disponebat, horum virtute hostium gladios terrebat, horum industri providentia & provida industria amica jocundi pacis tranquillitate potiebatur. Tres autem supradicti reverendæ Sanctitatis Pontifices, ad animandam monastici cultus infantiam, per memoratum Regem *Edwynum* jam dudum in tota fere regione palpitantem, animi regalis devotionem monitionum suarum stimulis sollicitabant. Cumque piis studiis Pontificum & persuasionibus, favor regius consentiret, utrorumque triumphis cœpit Ecclesia *Angliæ* liberari, virtutibus adornari, magnificentia sublimari, & quanto plus terroris pravitati intulerunt, tanto religioni plus exhibuerunt charitatis.

Cœperunt Clerici passim de Monasteriis expelli, Monachi prius dispersi denuo congregari, & caput æneum statuæ aureæ malignorum opificio indecenter affixum conteri, & deponi, antiquæ religionis cultus renovari, *Hebræi* ditari, *Ægyptii* spoliari. Tunc ordo Monasticus caput paulo ante depressum erexit, & quasi languore aliquo malorum gloria contabuit, Monachis orta est securitas ex timore, & ad veri solis radios præcedentis adversitatis nebula dissoluta, toti jam Ecclesiæ *Anglorum* desideratæ tran-

quillitatis serenitas arridebat. Dulce fuit nobis virorum istorum, *Dunstani* videlicet *Cantuariæ*, & *Æthelwoldi Wyntoniæ* Pontificum memoriæ diutius immorari, eorumque exemplis morum nostrorum duritiem emollire. Sed quia apud suos eorum vita mirabilis, & virtutes, quibus in provehendo sanctæ religionis cultu, multos piorum sudores operum insumpserunt, luce clarius digestæ habentur, alias ire pergentes his supersedendum duximus, ne [perplexitate ipsa materiæ, vel] prolixitate lectionis lectori nauseam gravare videamur.

CAP. XV.

Quomodo Sanctus Oswoldus *apud* Westbyri *viros Religiosos congregavit, & eos regulariter ibi Deo inservire perdocuit.*

IN tempore illo Ecclesia *Wygorniensis*, juxta veterum institutionem, pro Monachis Canonicos seculares habebat, inter quos beatus *Oswoldus* Episcopus quasi stella matutina refulgens in medio nebulæ, totam Dioecesim sua pia sollicitudine salutaris Doctrinæ radiis illustrabat, cujus sanctitudinis eminentiam, quasi summi jubar luminis super se cœlitus emissum, ambulantes in tenebris conspicientes, tanquam apes ad alvearis sui foramina, ita ad eum certatim undique confluebant; & jam seculum nauseantes ipsius institutionibus erudiri, & exemplis cupiebant ad cœlestia informari. Erat enim vir Dei alacer alloquio, acer ingenio, providus in consilio, in divinis rebus solicitus, potens in opere & sermone, promptus ad omnia, quibus deberet sancti viri industria collaudari. Erat tam in Ecclesiasticis quam in secularibus negotiis efficax & acceptus omnibus sui temporis pastoribus, necessarius ad omnem ab ovili Dei & gregibus lupinæ voracitatis ingluviem reprimendam. Pluribus ex his, qui ad eum confluxerunt, sanctæ religionis tradidit amictum, cœlestibus eos prædicationibus informans, & Monasticis imbuens disciplinis. Inter quos affuit quidam sacerdos venerandi vultus & habitus, qui tam propter vitæ honestatem, quam propter ætatis vel sapientiæ maturitatem, *Ædnothus* senior ab omnibus dicebatur.

CAP. XVI.

Germanus à Floriaco revocatur.

COnsiderans itaque vir beatus, quod ad corroboranda novellæ plantationis suæ auspicia, prona favoris publici concurrerent vota, missis nunciis venerabilem Monachum *Germanum*, quem olim, sicut superior sermo non tacuit, ipse à *Galliis Angliam* rediens apud *Floriacum* reliquerat, accersivit. Congregatisque messionis suæ manipulis in cellula, apud Dioecesis suæ vicum, *Westbyri* nomine, ipsum ibidem Priorem ad docendum subditos Monasticæ institutionis normam, memoratum vero *Ædnothum*, ad gerendam exteriorum solicitudinem præpositum instituit. Igitur exceptis pueris, defæcatis moribus puris, qui inter eos ad regularis disciplinæ observantiam informabantur, duodenum numerum compleverunt. Quibus sanctus Episcopus sufficientem victus & vestitus corporalis providens alimoniam, spiritualem nihilominus verbi divini & sacræ exhortationis stipem, ex frequenti eis suæ visitationis impertiebat accessu.

CAP. XVII.

Quomodo Sanctus Oswoldus *&* *Dux* Aylwinus *mutuas inter se amicitias contraxerunt.*

INterea tota *Anglia* placido tranquillæ pacis otio feriante, contigit ut in quadam solemnitate paschali, universi totius patriæ *Majores*, tam Clerici, quam laici utriusque ordinis & professionis, gratia festivitatis celebrandæ ad Regis Curiam ab ipso vocati, convenirent, regiis ab eo muneribus honorandi; Divinis mysteriis cum omni alacritate & gaudio celebratis, ad reficienda corpora Palatio omnes accesserunt. Continuatis aliquot diebus, personat regia plausibus aula, fremit discursibus platea, nullus omnino regalis munificentiæ sentit repulsam, omnes diversi generis & pretii donariis, in vasis, vestibus, vel equis optimis, magnifice munerati. Jamque cœperat solvi conventus, cum ecce, juxta quod scriptura commemorat, *extrema gaudii luctus occupat*. Quidam miles, cui multum splendoris & gratiæ, tam innata prudentia, quam probatissimus in rebus bellicis corporis vigor, cum generositate natalium, apud Regem contulerat, corporeæ valetudinis gravedine tactus, & mox diem claudens extremum, gaudium mœrore, cytharam ploratione, organum voce planctus commutavit. Sicque quam nulla sit, quam caduca, quam variabilis vitæ præsentis gloria, ejus casus omnibus peroravit. Rex militis dispendio admodum contristatus, corpus exanime *Glastoniæ* ad tumulandum deportari, & quosdam Episcoporum, Comitum, & Baronum, eo usque feretrum prosequi cum honore imperavit. Interfuere igitur comitatui funereo Præsul sanctissimus *Oswoldus*, & Dux inclytus *Æthelwinus*, nomine tantum sibi eo usque cogniti, occasione funeris pignoratrices vitæ amicitias venaturi.

CAP. XVIII.

Commendatio Comitis Aylwyni.

ERat autem Dux memoratus domi religione, foris virium exercitatione & disciplinæ militaris usu percelebris, nobilitatem, quam natales contulerant, morum venustate perornans, jocundi vultus & hilaris, aspectu reverendus, urbana facundia comis, sermone verax & blandus, communis officio, rarior affectu, vultu & moribus haud dissimilis, nullo etiam cultu mundissimus, fide constans & gravis, devotione sincerus, in consilio suasor recti, causam rei & actoris sententia dirimens æquitatis, amorem Dei in aliis venerans, & aliis persuadens, quo pii pectoris ejus penetralia plena tumebant. In quo dispendium veritatis non admittebat puritas voluntatis, prudenti animo modum in omnibus servans, ne præceps affectio præjudicium aliquando ingereret rationi. Tanta in viro seculari & illiterato apparebat congeries gratiarum, ut utrum laudanda magis sit merito ambigeres, an miranda. Is igitur Episcopum sanctum ad defuncti inferias jugi psalmorum psallencio cernens intentum, dimisso vultu mature incedentem, nonnullis faciem lacrymis irrorantibus, statim juxta id cujusdam sapientis, *gaudent singula cum sui similibus convenire*, complacuit sibi in illo anima ejus, statim imis pii cordis medullis ipsius concepit affectum. Hoc enim habet animus humanus moris & virium, ut alieni nidoris, quo se conditum sentit, inhalationes hauriens, perfacile sui similis capiat sine judice notitiam, moxque gaudens ad talem, alienum affectum imbibit, infundit suum. Funeris itaque officiis rite consummatis, alter *Cornelius* ad

Petrum alterum, non Angelo sed devotione mentis invitante, non tunc primo fidei rudimentis imbuendus, sed monita salutis accepturus accessit; Comiteque salutato dixit, *Olim, Pater sancte, optaveram, ut aliqua impendendi tibi obsequii occasio arrideret, unde novæ inter nos amicitiæ argumenta orirentur. Optaveram jocundo sacri sermonis tui alloquio recreari, qui efficaciam habere dinoscitur plurimam corda audientium rerum peritia erudire, & eruditionis suæ suavitate aures demulcere. Ego homo sum sub alterius potestate, super alios potestatem exercens, quem ingenuitas generis, quem opum copia terrenarum, quem peccatrix sapientia mundi, & gratia labiorum, quem demum indifferenter tam pauperum quam divitum favor publicus attollit. Et quia omnis potestas à Deo est, timeo ne potestate ista in animæ meæ videar abuti perniciem, sciens proculdubio, quanto mihi plus est commissum, tanto amplius à me exigendum.* Audiens sanctus Antistes fidem viri, quam Dominus in illo Centuriore Evangelico tanta laude commendavit, admiratus est; & familiarem sibi spiritum hauriens sereno vultu ita respondit. *Placet mihi admodum amicitiæ tuæ contractus, virorum nobilissime, placet animi devotio contrahentis, placet meræ liberalitatis affectio, qua omne meum præveniens meritum, antequam mihi accessisset petendi fiducia, charitatis intimæ exhibes affectum. Gratior insuper Deo, cujus in te sationis semina fecundos jam fructus promittentia conspicio germinare: unde & tua interest totis semper viribus constantiæ studere, ut illam propheticæ vocis insultationem caveas, dicentis, Immatura profectio germinavit laudabile principium, spem ingerit futurorum non securitatem. Perpendat igitur prudentia tua, charissime, quod quanto altius aliis in potestate seculari præeminemus, tanto perspicacius vitam nostram & opera Universi contemplantur. Et licet aliis alii præferamur, omnes tamen æquale habemus vivendi principium, eandem sortimur legem moriendi. Omnes æque in dolore nascimur, & in dolore viventes, in dolore itidem vitam terminamus, eundem omnibus occasum & ortum prudens natura constituit, quos sola vitii aut virtutis apud Deum distantia discernit. Quid enim prodest generositas natalis, cui vitia dominantur. Ille vere ingenuus est, qui virtute animi & morum claritate refulget; Degener autem est, quantumlibet genere clarus, in cujus mente ratio ancillari, concupiscentia laxa voluptatis fræna regere comprobatur; & in omni scriptura divina pauperes commendari, divitibus invenies derogari. His dico divitibus, quorum avidæ cupiditati nulla opum congeries satis est, nulla sufficit eminentia potestatis. Utile quoque est & licitum habere divitias, sed ut animo ipse tuo prius memineris dominandum, præesse, inquam, licitum, sed tutius est subesse. Omnia enim ardua & alta casui exposita sunt graviori. Cumque innatum arboribus robur validum ab imis radicibus enervet vis ventorum, & celsas turres ab ipsis fundamentis subvertat machina bellatorum, arundo flexibilis non frangitur, myrtus humilis non movetur. Augustum perpende Cæsarem, qui totum orbem virtute martia subjugarat, cujus fere ipsos mundi terminos potestas excesserat, in pulverem jam solutus, angusto nunc tabidus tumulo continetur: Macedonem similiter Alexandrum, qui universas nihilominus terras bellis detrivit, qui per loca serpentosa, & humanis gressibus indetrita, usque ad secretiores superioris Indiæ partes avidus gloriæ penetravit; duodennio tamen illicita tyrannide fastigatum, alieni soli parvissima vena inferiis excepit peregrinis. Ut autem quod dico confirmetur notiore exemplo, in illum qui in tota domo Regis clarus habebatur & insignis, ad cujus nutum etiam animus Regius inclinari videbatur, qui paulo ante sericis vestitus & ostro in Curia nobiscum Regiis obsoniis vescebatur, en, inquam, illum nunc intulimus in sepulchrum; omnia ejus transierunt, præter bonorum si quos collegit manipulos meritorum.* Ad hæc verba Dux in fletum erumpens ait. *Quid igitur de me fiet, Pater sancte, qui, sicut peroravit sermo superior, sub potestate sum, quem etsi bonis forte juvat aliquando studiis implicari, improbus contrariæ necessitudinis non permittit accessus. Siquidem frequenter me seu angariarum regalium, seu exercitationum bellicarum, seu distribuendorum militibus stipendiorum, seu causarum judicialium, seu exercendæ in reos animadversionis, seu aliorum quorumlibet negotiorum forensium, in quibus difficile, vel nunquam, potest offensa declinari,*

Sanctum Osw. Comes alloquitur.

Sancti viri Responsio.

Cui Comes.

clinari, importuna vexatio defatigat. Cui sanctus Episcopus, *omnes,* inquit, *ista quibus implicaris occupationes terrestes; Charissime, incrementum tibi præstant justitiæ, si servaveris in omnibus æquitatem, superexaltaveris misericordiam in judicio, si oculum tuum simplicem,* id est, *intentionem rectam contigerit inveniri. Cæterum autem, quia falsa rectitudinis specie etiam bonæ intentionis nonnunquam acies adumbratur, eleemosynarum largitionibus, & pauperum misericordiis, excessus hujusmodi memineris redimendos: ut autem evidentioris consilii habeas incitamentum, animadvertat prudentia tua, quoniam qui seculo renunciasse, & voluntariam pro Christo paupertatem amplexari videntur, illi soli liberi, soli quieti sunt, & ab eo, cui nos expositi sumus, terrenæ sollicitudinis periculo singulariter alieni: horum meritis commota nonnunquam superni Judicis compescitur ira, sententia mutatur, salubris conceditur aer, provenit copia frugum, fames & pestes refugæ cedunt, regnorum respublica gubernatur, patescunt carceres, solvuntur vincti, naufragi relevantur, curantur ægroti, debiles convalescunt, & ut totum comprehendam, divina licentius imo vesanius abutens patientia, tota universaliter per eos perdurat fabrica mundi. Si igitur, Charissime, in aliquo juris tui territorio (vel prædio) locum monasticæ religionis professoribus haberes idoneum, ibi ad honorem Dei Monasterium construendum, & ad obsequium divinum viros sanctos laudarem congregandos, quorum precibus & defectus suppleri, & peccata tua possunt expiari. Ego nempe & cooperationi vires impenderem, & impendio adjicerem facultates.* Comes ad hæc, *habeo,* ait, *venerande pater, hæreditarii Juris mei fundum quendam, qui* Ramesia *à Compatriotis nuncupatur, palustri uligine circumseptum, talium quales memoras virorum habitationi, ut æstimo, satis congruentem. Nam & ab hominum frequentia alienus, & solitariæ conscius est tranquillitatis. Est autem locus diverso arborum genere saltuosus, in quodam sinu suo fecundæ cespitis gratam habens planitiem, denso graminum vellere pastu pecorum detondendo vestitum. Olim quidem nulla in eo habitatio, nullum ædificium habebatur, præter sola stabula armentorum meorum, quæ ibidem crassioris glebæ beneficio alenda constitui. Ante paucos vero annos cum gravissimæ valetudinis ardore decoquerer, & nihil aliud nisi fati beneficium, quo languor ingravescens terminaretur, operirer, ex insperato per vicariam interpositæ personæ visionem à beato Benedicto Monachorum patre promissionem sperandæ sanitatis accepi, adjuncto in mandatis, ut in honorem Dei, & ejusdem patris memoriam, Monasterium ibidem statim, recepto vigore corporis, aggrederer fabricare. Cumque visionis fidem promissæ sanitatis probasset accessus, intra dies paucos cellulam ibi de schemate ligneo interim feci compaginari, donec, opportunitate & viribus receptis, ampliarem Ecclesiam, cum officinis valeam ædificare; in qua etiam jam nunc tres viri, cunctis, ut videtur, spretis spurcæ carnis oblectationibus, sibi cohabitant, Monasticæ sanctionis normam, si adesset qui ostenderet, ardenter nosse cupientes.* Narravit igitur Dux illustris sancto viro totam seriatim visionem; sicut in privilegio *Edgari* Regis exarata continetur. Quæ cum audisset, gaudens, & Deo gratias agens, ait beatus Oswoldus, *si igitur, vir illustrissime, cœlesti tibi, ut asseris, hoc oraculo imperata sunt & ostensa, expedit ut quod jussum est devoto animo exequaris, sciens proculdubio divinæ propositum voluntatis, ut pote jam vicinum operi, non posse immutari. Porro si consilio vel — auxilio indiges alieno, in alterutro vires meas labori tuo & piæ sollicitudini, quicquid potuerunt solaminis, noveris præbituras. Hoc ipsum quippe mihi studii fuit semper & voluntatis, loca scilicet Religioni congrua quærere, viros sanctos ad Dei servitium congregare, congregatos confovere, eorumque necessitatibus, in omnibus pro posse providere, unde & in quodam dioecesis meæ vico, habeo hujus vitæ viros ad* XII *congregatos, incolatum istum fastidientes, & cœlestis desiderii calore æstuantes. Horum autem profectibus mundi malitiam me defuncto invisuram, & successoris mei gratiam timeo defuturam. Siquidem in alicujus personæ secularis electionem, amore & desiderio secularitatis, vota fortassis & favor eligentium convenient, qui Episcopalis hujus honoris culmen adeptus, novellam plantationem meam extirpare potius quam propagare studebit. Difficile namque cuilibet & insolitum ejus regulæ habere diligentiam, cujus non novit disciplinam.*

Insula Ram. sancto viro indicatur.

ciplinam. Quapropter ad inspiciendum ipsum de quo loqueris fundum, tecum convenire mihi quoque non erit oneri, tuæ tantum placeat nobilitati. Et si inter nos miti devotione mutua roboretur unitas voluntatum, & paritas studiorum, alterius laboribus aderit profecto provectus pariter & profectus.

CAP. XIX.

Ex voto communi ad inspiciendum locum sanctus Oswoldus *& Dux pariter tendunt.*

AD hæc Dux inclytus alacri voce & fronte serena respondit. *In omnibus quæ perorasti, sanctissime Antistes, votis meis quam maxime concordas, & affectum meum tua sibi affectio conformavit. Id ipsum enim, quod à sanctitate tua petendum decreveram, votum meum ultro provide præveniens, desidiamque reputans præveniri, humiliter expetisti. Convenit itaque ut sibi alterutro alterutrius conscientia concurrat, & ad honorem Dei utriusque propositi argumenta lucidius innotescant. Ad locum igitur arbitrio tuo exponendum pariter si placet accedamus, & ex his & illis, quas ambo memoravimus ovibus, unum unius curæ pastoris committendum ovile constituamus, ex alterutris alternæ sedulitatis impendiis tam Pastori quam gregi pabula providentes.* His dictis, sociis Episcopis & Baronibus valedicentes, versus *Ramesiam* iter pariter ambo accelerarunt. Quo cum pervenissent, Dux venerabili viro, *ecce*, inquit, *pater mi, locus in quo Sanctus Benedictus per vicariam, sicut superius retuli, fidelis viri manum, domum sibi monuit fabricari. Ingredere insulam, inspice loci situm, totius negotii curam tibi suscipe in expedito collocatam. Tuum erit quod voles imperare, in me nulla obediendi mora reperietur.*

Videns ergo vir sanctus locum mariscorum paludibus undique cinctum, & multis commoditatibus opportunum, & ab accessu populari semotum, futurorum præscium attrahens spiritum, *hic est*, inquit, *alter Elysius, viris summo Paradiso destinatis ab æterno provisus. In hoc loco fidei tuæ & devotionis speculum, O amice, viventem æternæ memoriæ tuæ imaginem speculantibus exhibens, per successiva futuræ generationis secula resultabit; hæc requies tua in seculum, seculi hoc fato functus habitabis, quoniam elegisti eam. Hujus loci ædificandi occasio aucupata perpetuæ inter nos amicitiæ fœdus continebit, per temporalem ejusdem ædificationem æternæ incoluminis domus nobis, si fidei defectus non obstiterit, præparabimus mansionem; sicut ergo, dum candet ferrum, crebris ictibus malleorum in quem voluerit malleator extenuatur usum, sic utique, dum adhuc in nobis concepta calet igniculus devotionis, opus est propositi oper exordium maturetur, ne forte intercedente dilatione, alicujus occasionis ex diaboli invidia tepor prægrediens actionem intentionis, principium fini prohibeat adæquari. Ego itaque, si tuæ placet Celsitudini, ad propria cum festinatione revertar, quendam virum fidelem, & in talium exercitio negotiorum probatum, transmissurus, cujus ordinatione & consilio refectorium parvum cum dormitorio venturis fratribus interim præparetur, donec Nos denuo convenientes, super construendæ basilicæ forma & quantitate consilium simul accipiamus. Tuæ autem interdum sollicitudinis & operæ erit, & ad laborem vires, & ad impendia colligere facultates.* Cui placito Duce alacriter connivente, unanimitatem suam humilitate mutua paciscentes, & alterutrum devote salutantes, ab invicem discesserunt.

CAP.

CAP. XX.

Vir Domini Wygorniam veniens fratrem Ædnothum Ramesiam transmisit.

VEniens ergo *Wygorniam* vir beatus, venerabilem virum *Ædnothum*, cujus meminit sermo superior, super injuncto negotio commonitum, & benedictione Patris communitum, fidem dictis socians *Ramesiam* transmisit. Quo perveniens vir probatæ experientiæ multimoda loci commoditate delectatus, conductis statim artificibus, Capellam, quam invenit, in ampliorem statum, erexit, officinas quoque necessarias juxta modum & formam à Sancto viro sibi præmonstratam pulchro schemate construxit. Omnibus igitur intra breve tempus ad votum actitatis, familiaris quoque silva, quam intra ambitum Insulæ densa stipitum testudine consertam diximus, vicino beneficio, quicquid ligneæ materiæ artificum industria expetiit, conferebat, transmisso ocius nuncio id patri venerabili intimare maturavit. Ad cujus nuncii fidem præsul sanctissimus maximo exultans gaudio, prosperatori studiorum suo Deo immensas gratias egit, & tempus autumni quo fruges reconderentur utile ratus operiri, quatenus scilicet horrea hinc recedens vacua non relinqueret, & huc veniens plena reperiret, futuræ interim profectioni necessarios componebat apparatus. At demum veniente tempore votivo, libros & ornamenta divino cultui congruentia manticis imposuit, ac præmemoratos duodecim fratres de *Westbyri*, tanquam novellas XII plantationes de territorio *Wigorniæ* ubere humo *Ramesiæ* inserendas secum emigrans, venerabili viro *Germano* pariter assumpto profectus est. In die itaque decollationis beati *Johannis* eximii illius heremiticæ professionis viri, persequente se inclyto duce *Athelwyno*, qui ei ibidem juxta condictum vocatus grataner occurrerat, heremum nostram ingressus, in caulas noviter fabricatas, suæque visitationis gratia sanctificatas, pusillum gregem introduxit, ubi cum lætitia solemni divinis mysteriis celebratis, ordine quo supra, *Germano* interiorum, *Ædnotho* exteriorum administratio commissa est gerenda. Quibus rite ordinatis, sanctus Episcopus pariter & Dux illustris votis suis divinam clementiam publicum videntes præstitisse favorem, publice eandem laudis exhibitione persecuti, filiis suis & fratribus ad solamen victus & vestitus, quousque in prædiorum & possessionum redditibus utilius eis providerent, certum de communi utrorumque marsupio singulis mensibus numerandæ pecuniæ pondus statuerunt. Inito deinde consilio, tota hyeme sequenti quicquid provida comentariorum ars, tam in ferreis quam in ligneis instrumentis, exquirebat, & omnia, quæ futuro videbantur ædificio necessaria, præparabat. Emensa denique hyeme, cum jam consitum floribus ver caput exereret, *fit congestorum distractio thesaurorum.* Exquisiti conducuntur Artifices, construendæ Basilicæ longituto & latitudo commensuratur, fundamenta alta propter uliginem undique vicinam jaciuntur, & crebris arietum ictibus insolidam supponendo oneri fortitudinem fortius contunduntur. Operariis igitur tam devotionis fervore quam mercedis amore laborem continuantibus, dum alii lapides comportant, alii cementum conficiunt, atque alii hoc & illos rotali machina in altum subministrant, Domino incrementum præstante opus indies altius consurgit. Duæ quoque turres ipsis tectorum culminibus eminebant, quarum minor versus occidentem in fronte Basilicæ pulchrum intrantibus Insulam à longe spectaculum præbebat, Major vero in quadrifidæ structuræ medio columnas quatuor, porrectis de alia, ad aliam arcubus sibi invicem connexas, ne laxe defluerent, deprimebat. Juxta eam qua vetus illa antiquitas utebatur, ædificandi formam, spectabile satis ædificium. Igitur Ecclesia ad summam manum evecta eo loci Deo devotorum

Fratres de Westbyri sanctus Osw. transmigr. in Rames.

Quomodo Ecclesiam ædificare ceperunt.

Anno Dominicæ incarn. 969.

rum virorum numerus paulatim augebatur. In quorum moribus amor divinus cum mundi odio ipsa etiam sydera æmulatione sancta perstringere videbatur, nec fuit sanctus Dei famulus *Oswoldus* horum tantum contentus sedulitate laborum, sed etiam Ecclesiam *S. Mariæ Wygorniæ* ab ipsis fundamentis ad summum tecti fastigium devotione sancta asperos fallens labores perduxit, ubi ex favore regio, & summi Pontificis *Dunstani* autoritate, proposita Canonicis secularibus Civitatis illius deliberatione, ut *aut præbendis suis renunciarent, vel habitum religionis, alterius arbitrio militaturi, susciperent.* Quidam eorum usitatæ conversationis vetustatem pluris habentes quam propositæ vitæ novitatem, cedendum elegerunt, & certas sedes deinceps non habentes vagi per patriam ferebantur. Cæteri vero, quibus & sensus inerat & ætas maturior, sancti viri consilio se dedentes omnipotentis Dei tyrocinio sunt addicti: quorum unus *Winsinus* nomine, qui cæteris & dignitate generis & opum copia insignior habebatur, seculo renuncians, & habitu Monastico amictus *Ramesiam* missus est, Regularis ordinis disciplina instruendus & instituendus, ac deinceps inde revocatus ad *Wigorniæ* Prioratum est promotus. Et ibi ergo novello Deo famulantium grege congregato utrique sanctus *Oswoldus* ovili vicissitudinariæ visitationis impendens solatia, sanctæ exhortationis pabula ministrans, illi quidem Pontificis, huic vero Abbatis jure præsidebat. In cujus argumentum veritatis schedæ quædam in Ecclesia nostra hodieque reperiuntur, professiones virorum temporis illius in præsentia ejus celebratas continentes.

Quomodo sanctus Os. Ecclesiam Wygorn. construxit, ubi pro Canonicis Monachos collocavit.

Cap. XXI.

Idem & Vir Domini, expulsis Clericis de Ecclesia Winchelcumbæ, Monachos ibidem congregavit, eisque præfatum Germanum de Priorum Ramesiæ Abbatem præfecit.

PER idem quoque tempus apud celebre Monasterium *Winchelcumbæ*, Clericos loci illius similiter sanctæ calliditatis arte circumventos cedere coegit, eorumque loco Monasticæ religionis professoribus congregatis, venerabilem virum *Germanum* Priorem *Ramesiæ Ædnotho* seniore ei in Prioratum subrogato, in Abbatem ordinavit. Demum, quoniam omnis fere literaturæ studium & Scholarum usus per *Angliam* in dessuetudinem venerat & soporem, transmisso sanctus *Oswoldus* ocius nuncio quendam virum nominatissimum *Abbonem*, qui liberalium artium notitiam imis hauserat medullis, de Cœnobio *Floriacensi* evocatum, apud *Ramesiam* scholas regere & novellas recentis ortuli sui incisiones doctrinæ suæ rore rigare constituit. Is ex mandato summi Præsulis *Dunstani*, apud quem, tam prudentia literarum quam morum virtute, plurimum gratiæ contraxit & amoris, passionem Sancti *Edmundi* Regis & Martyris laudabili stilo persecutus totius orbis *Anglici* notitiæ commendavit. Deinceps vero aliquot annis elapsis, ad suam denuo Ecclesiam *Floriacensem* cum honore evocatus, Abbatis eidem officio est prælatus, ac post plurima adimpleta opera pietatis in *Guasconia*, indomitæ gentis illius circumventus factione, pro justitia tandem interemptus, momentanea morte vitam interminabilem commutavit. Post hæc igitur cum *Osketelus Eborum* Ecclesiæ pater vitæ metas excessisset, Rege *Edgaro* ad Archipræsulis *Dunstani* admonitionem favente, & Cleri voce votis populi consonante, ad summum Archipræsulatus ejusdem apicem inthronizatur *Oswoldus*. Qui eodem anno *Romani* Pontificis *Johannis* pro pallio adiens præsentiam, voti compos læto peregrinationis proventu ad sedem suam remeavit. Sed cum ei tantæ gloriæ ad votum favor arrideret, nequaquam tamen veteres erga Ecclesiam *Ramesiam* affectiones novæ immutavit majestas dignitatis, nec labiles adepti fastigii divitiæ ingenuæ

Sanctus Abbo de Floriaco in Angl. ad Scholas regendas evocatur.

genuæ detinuerunt primitias liberalitatis. Quinimo, communicato cum inclyto Duce *Æthelwyno* consilio, ambo de communium impendio facultatum, aucupato tempore opportuno, Ecclesiam solemniter dedicari statuerunt. Competentibus itaque tam celebri negotio apparatibus procuratis, illius Dioeceseos Episcopus *Alfnothus* in adminiculum votivi laboris advocatur, conveniunt populi, scopantur pavimenta, verruntur parietes, tota rerum supellex exportatur, altaria spoliantur, & tota, quasi recens baptizandus puer, Ecclesia omni ornatu denudata, DCCCCLXXIV^to^. Dominicæ incarnationis anno, sexto Idus Novembris, ad Virginis Virginum patrocinium & sancti *Benedicti* nomen, & omnium Virginum memoriam, à Beato *Oswoldo* solemniter Christo annuente dedicatur. Nec dubium fidelium suorum ea die votis divinam gratiam affuisse, cum clementissimi elementi aeris serenitate votiva in favorem eorum conspirare, & sol eorum devotioni solutis radiorum crinibus applaudere videretur. Igitur vir Domini *Oswoldus*, & gloriosus Dux *Æthelwynus*, dignationem divinam publica gratiarum actione prosecuti, quod pios exhibitæ sedulitatis suæ labores ad felicem votivi proventus finem perduxisset, novam nuptam utriusque irrigui, hic inferioris, ille superioris donario dotaverunt. Siquidem Dux venerabilis non de his quidem, quæ sibi in finibus hæreditariæ sortis cecidisse videbantur, ne successoribus suis conquerendi adversus Ecclesiam præberet occasionem, sed de his quæ veno exposita, seu publica cambitione, seu domestica marsupii familiaris emunctione, libero juri suo accesserant, in prædiis, redditibus, piscariis, pratis, & molendinis, multa & præclara Ecclesiæ contulit beneficia. Sanctus quoque *Oswoldus* ejus fidei congratulans & devotioni, primo locum ipsum orationum suarum & meritorum patrocinio, deinceps perpetue valituro, ad superioris irrigui felicitatem communivit. Demum vero quasdam terras, quas à Rege *Edgaro* vel prece adquisierat, vel manifestæ commutationis, sive legitimæ emptionis quæstu obtinuerat, munificentia liberali adjecit. Has donationes universas cum aliis aliarum venerabilium personarum donariis postea collatis, suo loco singulas in cartis collatorum expresse & apposite, qui legerit, inveniet exaratas. Cum igitur omnia devotione celebri fuissent consummata, pii patris sedula exhortatione in fide confortati, & benedictione confirmati, post refectionem corporalem, quæ omnibus universaliter illa die abunde satis & splendide ministrabatur, singuli in propria cum gaudio rediere. His utrinque peroratis, quasi densitate dumeti & spinarum non absque difficultate penetrata, locum tandem respirandi adepti, primi hujus textrini operis hîc telam succidimus, à donationibus beneficiorum nostrorum cum competenti gestorum relatione in liciatorio calami secundæ portionis fila composituri.

Explicit pars Prima.

Incipit pars Secunda.

NUnc igitur per planiorum quidem sed tamen difficiliorum amfractus & semitas viarum, ad declaranda diversorum temporum diversa à diversis personis Ecclesiæ *Ramesiensi* collata donaria, ingressuri, ab eo qui *via est & veritas* petimus dirigi gressus nostros, ut vestigia relationis propositæ metas veritatis non excedant.

Sæpe quidem contingit ut possessiones & prædia, quæ viris Ecclesiasticis & religiosis à secularibus in Eleemosynam conferuntur, per simplicitatem aut incuriam tam Prælatorum quam subditorum, violentia calumniantium prævalente ab Ecclesiis alienentur; hujusmodi autem mali enormitatem, ne quid religiosorum patientiæ videretur deesse virtutis, præsentium maxime dierum malitia suscitavit, cum paternæ devotionis calumniatores filii accedunt, & avitæ impudenter derogantes pietati, viros foro judiciali insuetos calliditate circumveniunt seculari, vocantes in jus, qui, quid sit hujusmodi jus, penitus ignorant. Impugnant qui debuerant oppugnare. Calumnias instruunt, quorum erat potius calumniatoribus obviare: plerumque igitur vincit potestas, & deprimitur paupertas, paucitas occumbit & prævalet multitudo, Justitia præteritur, innocentia condemnatur. Sicque religionem fatigatam his diebus secularium affligit ambitio, ut singulare miseriæ sit remedium usus sufferendi; ubi tamen, Dei renitente clementia, non prævalent filii penitus abripere, quæ patres contulerunt, ibi nihilominus alterius utuntur genere infestationis, dum triplicata seu quadruplicata annui commeatus frequentatione, quasi debitam sibi ex patrum beneficiis hospitalitatis per ipsas Ecclesias exigentes pensionem, per partes absumunt, quod simul & semel totum nequeunt obtinere. Verumtamen quantumlibet proficiat vel deficiat versutia filiorum, patrum devotio meritum vel memoriam non amittit. Eapropter præsenti hujus operis distinctioni universa, quæ memoratæ Ecclesiæ à prima ejus fundatione collata sunt, beneficia, tam servata quam amissa, vel publica cambitione commutata, cum benefactorum nominibus duximus inserenda, quatenus licet ipsa nobis aliqua perierint occasione, memoria tamen justorum cum laudibus perseveret.

CAP. XXII.

Inclyti Regis Ædgari *donaria, quibus Ecclesiam Ramesiam insignivit.*

CUM igitur prima hujus basilicæ fundamenta illustris Rex *Ædgarus*, prece & instantia Archipræsulis *Oswoldi* provocatus, in necessarios incepti ædificii sumptus, quinque Hidas apud *Burwell* liberalitate regali largitus, scripto suo eidem Ecclesiæ perpetuo possidendas confirmavit. Itemque idem Rex, ad petitionem ejusdem sancti Pontificis, in devotionis suæ memoriale æternum, dedit Ecclesiæ *Ramesiensi* & fratribus ibidem Deo servientibus, & per successiva tempora servituris, Ecclesiam de *Guthmuncestria* cum tribus Hydis terræ; & regalis munificentiæ donum scripto, quod hodieque apud nos habetur, confirmavit. Qualiter autem hæc Ecclesia cum memorata ruris portione à nobis alienata sit, in sequentibus nosse cupienti curabimus indicare. Perpendens præterea jam dictus Rex *Christianissimus* sæpe memoratam *Ramesiensem* Ecclesiam in divina religione succrescere, & gregem ibidem Deo famulantium tam merito quam numero adaugeri, ad devotionis suæ cumulum, pro pace & firmitate regni sui, dedit eis etiam unam Hidam terræ, quæ fuerat cujusdam viri *Turkemeri* nomine, in *Stivecle*, & duas Campanas xx[ti]. librarum pretio comparatas.

al. Turremanni.

CAP.

CAP. XXIII.

Donationes quædam Sancti Oswoldi.

DEinde vir Domini *Oswoldus* calliditatis & malitiæ, quam hac nostra ætate contra simplicitatem veterum & fidem turgescere videmus, præscius & index, missis nunciis ad Johannem Papam, qui tum temporis Romani Pontificatus arcem tenebat, privilegium suum in libertatem & munimentum Ecclesiæ noviter constructæ & dedicatæ adquisivit, ne successoribus suis calumniandi occasio arrideret, nihil de Episcopii jure, sed quæ familiaris loculi emunctione in jus suum transierant, veno exposita, seu quæ legitima cambitione fuerant adquisita, hæc sola Ecclesiis quarum vel fundator extiterat vel patronus, liberius & quietius possidenda conferre studuit & confirmare. Emerat igitur à Rege *Ædgaro* villam, quæ § *Nidingworth* dicitur, competentis pretii mutatione, multis scilicet & pretiosis reliquiis, quæ in duabus crucibus de sexies xx^ti^. marcarum auri pondo fabricatis continebatur. Pro qua itidem villam de *Wyslowe*, quia Ecclesia *Ramesiæ* vicinior accessu magis competens erat & recessu, à memorato Rege in escambium accepit, acceptam Deo & Sancto *Benedicto* in perpetuam solemniter tradidit hæreditatem: provida autem Antecessorum nostrorum sagacitas suspecta prudenter præcavens pericula, prædictam villam de *Nidingworth* pro commutatione memoratæ Ecclesiæ, & trium hydarum de *Gumecestria*, Ecclesiæ *Ramesiensi* in funicularem hæreditatis perpetuæ sortem redemit, sicque, quemadmodum superius promisimus referendum, eadem Ecclesia & terra in alienæ jus potestatis usque hodie concessit. Dedit præterea vir sanctissimus *Oswoldus* quinque Hidas apud *Burwell*, alias ab illis quas piissimum Regem *Ædgarum* superius retulimus nobis contulisse. Hæc est illa terra, quam, sicut in vetustissimis scedulis Anglice scriptum reperimus, vir quidam *Edwynus* nomine, filius *Othulfi*, venerabili antea concesserat Archiepiscopo *Odoni*, pro mercede sollicitudinis & laboris, quo Regem *Ædredum* ad consensum inflexerat, ut ei liceret filiam cujusdam viri *Ulf*, quam concupiverat, maritali sibi fœdere copulare: hanc autem donationem cum Presbyter quidam *Æthelstanus*, prædicti Archipræsulis *Odonis* Germanus, inficiari conatus, ejusdem terræ medietatem suo juri legitime competere allegasset, pacificus Christi vernula *Aylwynus* Aldermannus, facultatum suarum dispendio semper *Ramesiensi* Ecclesiæ obvians detrimento, datis ei in mutuam commutationem pro eodem agello octoginta marcis auri, sub testimonio Regis *Ædgari* & *Dunstani* Archipræsulis, & *Alferi* & *Oslaki* Comitum, omnem calumniæ viam obstruxit, & jam dicto viro posterisque ejus perpetuum ut putabatur super hoc silentium indixit. Postea vero, quia rebus humanis nil solidum, nil diu quietum, piissimo Rege *Edgaro* vitæ præsenti exempto, quidam *Wynsigus* à præfato *Othulpho* longam consanguinitatis lineam trahens, ex sola successionis hæreditariæ fiducia, sine ulla auctoritate judiciali memoratas quinque hidas sibi vindicavit, mansumque suum in eis constituit; unde vir illustris *Ailwynus*, nobilis animi, indignationem nobilis iræ stimulis urgens, tantæ temeritatis præsumptionem ferro vindice ulcisci spiravit, & profecto tumentis pectoris opus explesset, nisi cujusdam fratrum *Ramesiæ Ædnothi* nomine, prudens & provida discretione obstitisset. Qui cum homicidium in damnum Ecclesiæ *Ramesiensis* factiosa contrariæ partis criminatione redundare posse manifesta affirmaret ratione, pacatum prudentis viri animum à proposito revocavit. Deinde communicato idem frater *Ædnothus* salubriori consilio majores & prudentiores de Comitatu *Cantebrigiæ* convocavit, quorum opera & industria ad hoc memoratum *Wynsigum* induxit, ut quandam terram de

§ *Al. Wid.*

Præsumptio Wynsigi.

Delsingtune, in mutuam jam dictæ terræ de *Burwell*, *Cambitio* gratanter acciperet. Sicque eadem terra in jus *Ramesiensis* Ecclesiæ rediit ab omni, tam ipsius *Wynsigi* quam totius posteritatis suæ, calumnia soluta penitus & quieta. Cujus laboris proventu quidam vir *Alfgarus* nomine, Aldermani familiaris & à secretis, congratulans prædictæ terræ ab omni reclamatione jam liberæ, domos suas & curiam, tres quoque hidas cum XL. acris, & unam præterea virgatam, & Ecclesiam de *Burwell*, cujus fuit advocatus, pro sua prædecessorumque suorum animabus mera liberalitate adjecit,

Cujusd. viri Alfgari donaria.

Donatio Athelgivæ.

Quædam quoque matrona, *Æthelgiva* nomine, aliorum provocata devotione & exemplo, dedit Deo & Sancto *Benedicto Ramesiensi* in eadem villa LX. Acras & unam virgatam terræ, quæ fuerat *Guthredi*, & VIII hydas apud *Exninge*. Fratres quoque *Ramesienses* favorem divinum cum gratia sibi temporis arridere cernentes, plurimas ibidem terras tam in campo arabili, quam in villæ mansis, multi æris pretio comparaverunt. Sæpe dictus etiam *Wynsigus*, læsam præcedentis temeritate facti Dei & Ecclesiæ *Ramesiensis* gratiam, plenius sibi gestiens reformare, sub testimonio Aldermanni & uxoris suæ & filiorum dedit dimidium hidam in *Stivecle*. Cujus occasione doni fratres *Ramesienses* postea, dato cuidam filio ejusdem *Wynsigi* competenti pretio, aliam hidam integram in eadem villa justo emptionis titulo possederunt.

Prædicti Wynsigi Donatio.

CAP. XXIV.

Hîc annotantur Donaria quibus inclytus Dux Æthelwynus *Ecclesiam* Ramesiensem *dotavit.*

HÆC vero sunt, quæ piæ recordationis Dux *Ailwynus*, tanquam pater filiæ maritatæ dedit Ecclesiæ *Ramesiensi*, in jus patrimoniale perpetuo possidenda. Primo scilicet *Insulam* ipsam, ubi *Xenodochium* constructum est, cum adjacentibus maris & stagnis. Deinde terram de *Upwode*, quam à Rege *Edgaro* regalis munificentiæ largitate cum vicinorum gurgitum piscariis ad eam pertinentibus fuerat assecutus. Ibi tamen aulam suam & curiam tanti viri nobilitati in vita sua habuerit congruentem. Quia enim locus & nemoribus consitus & mariscorum paludibus erat vicinus, frequenter ibi in venatu & aucupatione [vel aucupio] spatians morabatur. Dederat ei præterea idem Rex *Rafleam* illam, quæ propinquior prædictæ villæ de *Upwode* adhæret, quam ipse itidem Deo & Sancto *Benedicto* cum Dominio & debito hominum servitio in perpetuam hæreditatem concessit. Dedit etiam totum quod juri suo in *Saltretha* competebat. Nam pater *Æthelfledæ* uxoris suæ cum adhuc viveret & quandam ejus ruris portionem legitimo patrimonii jure possideret, dedit eam cuidam viro, *Æthelstano* nomine, Aldermanno, in mutuam alterius cujusdam terræ, quæ ei erat acceptior, permutationem: postea vero eadem *Æthelfleda* patre suo prædicto & eodem *Æthelstano* alea fatali delusis, super terra memorata calumniam instruens ordine judiciario eam in hæreditariæ sortis suæ jus revocavit, revocatam deinceps Deo & Sancto *Benedicto Ramesiensi* cum funere corporis sui conferens, in redemptionem peccatorum suorum, & pretium sepulturæ. Idem præterea verus Israelita *Aylwinus* terram de *Helingeye*, quæ undique aquis accincta est & profunda uligine mariscorum, dedit *Ramesiæ*, cum *Snores Berewico* suo, quod foris Insulam habetur, & molendino adjacente. Medietatem quoque piscariæ ejusdem loci dedit Ecclesiæ, alteram vero partem filiis suis dedit. Etiam quinque hidas apud *Walsokne*, & dimidium piscariæ suæ, quæ eum in *Wella* contingebat; postea vero, terminum vitæ positurus, alteram medietatem reliquæ adjiciens portioni, totam simul piscariam

Donum Æthelfledæ Uxoris Aldermanni.

cariam *Ramesiensi* Ecclesiæ contulit cum mansis & tostis piscatorum. Terram quoque de *Brinintonia*, quæ post patris sui obitum, & decem hidas, quæ post decessum matris in hæreditariam sibi sortem ceciderunt, dedit *Ramesiæ*, pro sua & utriusque parentis salute. Hæc est illa terra de *Westonia*, quam sicut supra in prima hujus opusculi distinctione retulimus, Rex *Ædgarus* dederat eidem *Alfwenæ* matri Comitis, pro ea quam sibi in cunabulis impenderat sedulitate nutrituræ. Dedit etiam idem vir Deo devotus *Alwinus* x hidas apud *Gidding* & *Wedeton*, quas sub Regis & Optimatum testimonio, appenso cuidam viro *Othengaro* non modici æris pretio, justo possederat titulo emptionis. Nec in his quoque fervori devotionis suæ terminum ponens, dedit septem hidas apud *Stivecle*, & quandam partem x hidarum, quas habuit apud *Tofte*, pro anima jam dictæ *Athelfledæ* uxoris suæ, pro alia vero illarum hidarum parte, ut integre omnes cederent Ecclesiæ *Ramesiensi* in possessionem, à fratribus ejusdem loci accepit in escambium terram quandam de [*Lincolnia*,] quam vir quidam *Wlfhunus* nomine in liberam eis contulerat eleemosinam, quando seculo renuncians Collegio eorum sociatus est. Porro terram de *Acleia* prædictis donationibus suis vir fidelis adjecit, quam quidam Presbyter *Kinemundus* nomine, vivendi finem faciens multis testibus ei in Testamento reliquit. Dedit etiam VI hidas in *Wammaford*, quas postea fratres *Ramesienses* per posterorum calumniam sibi ablatas, numerata pecunia redemerunt, pratum præterea apud *Hocton*. & molendinum, quod à quodam cognato suo, *serico* dato ei non modico probatæ monetæ pretio, comparaverat, eidem Ecclesiæ in jus perseverabile concessit. Terram quoque de *Hemmingford*, quæ oppido *Huntingdon* ex opposita parte fluvii *Usæ* habetur vicinior eidem Ecclesiæ, in fidei suæ & devotionis monumentum contulit sempiternum; hanc autem terram, quia accessu propriore sibi erat acceptior, in publicam & legitimam acceperat permutationem à Sancto *Athelwyno Wyntoniæ* Episcopo pro terra de *Hathfeld*, multis à præfato Episcopo precibus sollicitatus, XXX scilicet hidas pro XL, fertilitatis forte vel vicinitatis gratia pluris reputans pauciores.

[*al. Lintone.*]

Nota pro molendinis de Hocton.

CAP. V.

Quod duos Martyres Æthelredum *atque* Athelbrithum *Ramesiam transferri fecit.*

SUB eadem tempestate duo gemelli fratres *Athelredus* atque *Athelbritus*, ex ingenuo antiquorum Regum stemmate oriundi, & post obitum patris, cum ad debitam sibi aviti beneficio sanguinis Regni succrescerent [vel adolescerent] dignitatem, edaci cujusdam nebulonis livore innocenter jugulati, apud villam venerabilis Aldermanni *Wacheringe* nomine, antiquitus habebantur in Ecclesia consepulti. Quos cum pietas divina martyrii gloria sublimatos nonnullis signorum indiciis declarasset, visum est eidem Aldermanno minus eis ibidem honoris & reverentiæ, quam deceret, exhiberi; eorumque pignora fecit cum devotione condecenti *Ramesiam* transferri, Ecclesiam ipsam, & omnium donationum suarum consummationem, earum pretiosarum gemmarum illustratione perornans.

CAP. XXVI.

Quarundam personarum commendatio, quæ plurima Ramesiensi *Ecclesiæ terrarum donaria, in plena corporum sospitate, facto Testamento, cum Cyrographis suis, provida dispensatione contulerunt.*

DIgnitas conditionis humanæ à primæva suæ originis radice cupiditatis mundanæ obelo sauciata, per traducem successivæ generationis lineam

neam eo usque suæ corruptionis morbum transfudit, ut nostri nunc novissimi temporis viri & mulieres, quibus divitiarum ad votum affluit copia terrenarum, etiam in extremis agentes vix earum pondus deponant & amorem; unde nonnunquam contingit ut plerique, dum sibi spatium vitæ diuturnioris promittunt, ægrotantes, spei suæ augurio decepti flebiliter decedant intestati. Sed non est salubris consilii pro spe caduca & incerta, certa & æterna subire dispendia. Proinde antiquorum plurimi, quos meliora secula procrearunt, & quibus uberior inerat virtutum vigor & gratia, nulla adhuc valetudine tacti, sed dum propensius eis mundanæ prosperitatis cum plena corporum sospitate favor arrideret, de rebus suis, quid cuique religiosorum locorum post se pro animarum suarum salute cedere debuisset, incertæ vitæ certa fallentes dispendia, provide disponebant. Testamentum quoque suum contra futuræ generationis malitiam commendabant, quatenus authentica scripta exquisitam posteris publicæ attestationis exhiberent veritatem, nihilonimus tamen eorum aliqui ea, quæ alienis deputabant, propriis, quoad viverent, usibus reservabant. Scientes juxta Apostolicæ sententiæ fidem, *Testamentum in morte solummodo testatoris confirmari, vivente vero testatore, non valere.* De qualium numero quarundam hic personarum mentionem cum beneficiis, quæ nobis hoc modo contulerunt, & benefactorum Cyrographis dignum duximus annotare. *Vide caput* 130.

CAP. XXVII.

Cyrographum Wlfgivæ *Comitissæ, quæ dedit Bramcestriam.*

IN *Nomine Domini Ego* Wlfgiva *omnibus notum facio hoc, quod omnipotenti Deo concedere volo, post dies meos, pro anima mea, villam scilicet de* Bramcestr. *do Deo & Sancto* Benedicto *de* Ramesia, *hoc volo ut firmiter stet & à nullo hominum immutetur. Hoc scriptum fuit in tribus partibus divisum, quarum una remansit in manibus* Æthelstani *Episcopi, alteram mecum retinui, tertiam obtuli* Ramesiæ, *Deus optimus custodiat omnes quicunque hoc custodire voluerint, & qui hoc immutare attentaverit, Deus illum ad justitiam & emendationem revocet,* Amen.

CAP. XXVIII.

In hac Scriptura continetur, quomodo Æthelgiva *Comitissa, pro animæ suæ salute, dedit Ecclesiæ* Ramesiæ Stowe, *& alia quædam donaria in auro & argento, sicut Anglice Scriptum invenimus.*

EGO Athelgiva *Comitissa do & concedo Ecclesiæ* Ramesiæ *ad honorem* Dei *& Sancti* Benedicti, *& ad animæ meæ subsidium sempiternum, terram meam de* Stowe *& de* Brunne, *ita libere & quiete possidendam, sicut ipsa eam unquam liberius & quietius possedi, & novum molendinum, & unam marcam auri, cujus medietas in usus Monasterii necessarios cedat, de altera vero medietate refectio fratribus procuretur, & duos ciphos argenteos de* XII *marcis ad pondus hustingie* Londoniensis, *ad serviendum fratribus in refectorio, quatenus, dum in eis potus edentibus fratribus ministratur, memoria mei eorum cordibus arctius inculcetur. Estote fratres charissimi memores mei erga eum cujus gratia indigeo. Deus autem sit vobis propitius, & ego vobis fida soror ero, quamdiu duraverit tempus meum.*

CAP. XXIX.

In hoc scripto, quod de Anglico latinum fecimus, declaratur quomodo Æthelstanus *Manvessone in vita sua de possessionibus suis & terris disposuit, & hoc* Ailwyno *Aldermanno, & cæteris amicis suis notum fecit & quid post ejus obitum exinde factum sit.*

INprimis *Æthelstanus Manvessone* concessit sancto *Benedicto Ramesiæ* terram de *Chateriz*, pro animæ suæ salute, cum dominio & hominibus, cum gurgitibus & piscariis, sicut ipse & pater suus eam unquam melius & plenius habuerunt, & terram de *Walde* Sanctæ *Ætheldrithæ* de *Ely*, & per omnes terras suas, de xxx hominibus numeratis, XIII manumisit, quemadmodum eum sors docuit, ut in quadrivio positi pergerent quocunque voluissent. Uxori vero suæ dedit in dotem *Clopham* & *Gravele*, *Wereste* & *Ellesworthe*, quatuor scilicet has terras in vita sua possidendas, post mortem vero ejus ut remanerent Sancto *Benedicto*, pro sua utriusque salute. Medietatem quoque terræ de *Cnapwelle* dedit eidem uxori suæ, & alteram medietatem *Lessio* cognato suo. Concessit etiam memoratæ Uxori suæ facere quod voluisset de terra de *Owra* & de *Haliwelle*, Filio autem suo concessit terram de *Coteham*, si amicorum consilio adquiescere voluisset, sin autem, in dispositione *Aylwyni* Aldermanni eadem terra remaneret. Dedit præterea primogenitæ filiæ suæ terram de *Grantedene*, quam *Æthelsneta* mater ejus spiritualis, quæ eam de sacro fonte levaverat, ei concesserat, & sorori ejusdem duas hidas apud *Hettenleiam*, & *Alfwennæ* juniori filiæ suæ quandam terram de *Slepe*, & terram de *Haggethorn*; post mortem puellæ decrevit eandem terram Ecclesiæ *Ramesiensi* venire in possionem, si vero hæredem haberet in vita sua, eandem terram hæres teneret, postea *Ramesiensi* Ecclesiæ pro sua & Antecessorum suorum animabus remansuram. Dedit etiam *Lessio* reliquam terram de *Hettenleia*, & filio fratris ejus terram de *Pottune*, post mortem *Alfæ*, si erga eam dirationare posset, quod ipsa eam cuiquam dare non deberet. Itemque præfatæ uxori suæ dedit medietatem totius piscariæ de *Welle*, & consuetudinalium præsentationum alteram medietatem filio suo & duabus filiabus. Post obitum igitur ejusdem *Athelstani*, uxor ipsius, parentum inducta suggestione, huic testationi omnino contradixit, Conventionem quandam excogitatam prætendens, quam, ut dicebat, inter se habuerant ipsa & vir ejus, dum adhuc viveret. Rogavit itaque mulier fratres *Ramesienses*, ut ei liceret libere possidere terram de *Ellesworth*, ut quicquid de ea disponeret ratum esset, & stabile, tam in vita quam post mortem ipsius, & ipsa eo pacto totum reliquum stare permitteret, sicut superius scriptum est. Tunc fratres communicato ad invicem consilio, animam defuncti fide quam viventi promiserant nolentes defraudari, quia in eis spem habuerat, quod liberos suos post mortem suam adjuvarent, concesserunt mulieri terram, quam petierat; ea tamen interposita conditione, quod terra de *Slepe*, post dies prædictæ *Alfwennæ* filiæ ejus, tota simul *Ramesiensi* Ecclesiæ remaneret, sive haberet liberos sive non; Mulier igitur placito adquiescens, hoc totum affidavit in manu Sancti *Oswoldi* Archiepiscopi cognati sui, fidejussoria insuper præstita cautione. Hoc totum factum fuit apud *Slepe*, in die qua præfati *Æthelstani* anniversaria commemoratio agebatur, sub testimonio *Æthelsii*, filii *Æthelstani* Aldermanni, & *Leofrici* filii *Æthelwyni* Aldermanni, *Edrici*, *Lefrici*, *Lefwyni* filii *Ætholfi*, *Alfnothi* de [*Ailricheseya*,] *Oswardi* Presbyteri, & aliorum multorum, qui Conventioni huic interfuerunt. Indicet altissimus eum, qui hoc immutare præsumpserit, quod ipsi cum vadio & fidejussoribus inter se confirmaverunt. [*al. Aifricheia.*]

CAP.

CAP. XXX.

Istud est Chirographum Alfelmi *&* Affæ *Uxoris ejus de terra de* Pottune, *&* *de* Hettenleia, *quarum priorem, sicut in superiori scriptum continetur,* Æthelstanus Manussone *dederat* Leffio *cuidam agnato ejusdem* Alfelmi, *posteriorem vero cuidam filio fratris sui, si erga eandem* Affam *dirationare posset, sed quia non potuit, idcirco eadem* Affa *eam dedit* Ramesiæ, *sicut inferius Scriptum continetur.*

IN *nomine Domini Ego* Alfelmus *&* Affa *uxor mea notificamus præsentis scripturæ judicio,* Ailwyno *Aldermanno & multis amicorum nostrorum cum eo, nos pro animarum nostrarum salute dedisse & concessisse Deo & Sancto* Benedicto *de* Ramesiæ *terram de* Hattenleia, *& terram de* Pottune, *cum omnibus ad easdem terras pertinentibus, in liberæ eleemosynæ munus æternum, & ut hoc apud generationem nascituram ratum habeatur & firmum, præsentis paginæ munimine, sub eorum omnium testimonio apud* Wathamestede, *devotionis nostræ donationem roboravimus.*

CAP. XXXI.

Quomodo villa de Hoclon confertur nobis.

PIÆ memoriæ *Alfwoldus Ailwyni* Aldermanni germanus, qui celebribus quatuor causis, prudentia scilicet seculari, probitate militari, generis nobilitate, & morum venustate, apud omnes sui temporis clarus habebatur & insignis, fraternæ fidei devotionem æmulans, dedit Deo & Sancto *Benedicto Ramesiæ, Hoclon* & *Witton, Ripton* quoque cum *Weninton, Britherne* & *Elinton,* nobili ingenuæ mentis largitate æternalis, in eodem loco memoriæ fructum & decus sibi egregium comparans sepulturæ. Ipso tamen rogante & fratribus *Ramesiæ,* ejus placito conniventibus *Alfild,* legitima ejus Conjux omnes memoratas terras præter *Hoclon* & *Witton,* in vita sua nomine Ecclesiæ tanquam usu fructuaria possedit, post fata ipsius & possessionem ejusdem Ecclesiæ justo præfatæ donationis titulo reddituras.

CAP. XXXII.

Istud est Cyrographum præfatæ Alfildæ Comitissæ, *uxoris supra memorati* Alfwoldi *Comitis, in quo continetur quomodo in fata concessura resignavit Ecclesiæ* Ramesiæ Ripton, *&* Weninton, *&* Elinton, *&* Bitherne.

IN *nomine Domini Dei summi, Ego* Alfild, *notum facio omnibus amicis meis, quomodo disposui de rebus & possessionibus meis, quas vir meus* Alfwoldus *Comes frater* Ailwyni *Aldermanni, mihi & liberis meis concessit. Imprimis igitur concedo Deo, & Sanctæ* Mariæ, *& Sancto* Benedicto Ramesiæ, *terram de* Ripton, *& terram de* Weninton, *& terram de* Elinton, *sicut prædictus vir meus* Alfwoldus *eas adhuc vivens viva voce eidem Ecclesiæ concessit. Concedo etiam* Ædnotho *filio filiæ meo, ut si fratres* Ramesiæ, *eum in Monachum suscipere voluerint, terra de* Bitherna *simul cum eo cedat* Ramesiæ *in possessionem, quod si noluerint, nihilominus concedo eandem* terram præfatæ Ecclesiæ pro animæ meæ salute, Concedo præterea *Almaro* Capellano meo terram de *Cloptuna* in *diebus suis libere tenendam, post dies vero ejus remaneat simul cum cæteris terris Ecclesiæ* Ramesiæ. *Rogo autem Deum omnipotentem, ut quicunque vel parentum meorum vel*

vel hominum cæterorum contra hoc venire præsumpserit, vel quicquam horum immutare, iram Judicis æterni cum reprobis Angelis incurrat, nisi vivens delictum suum emendaverit. Amen. Iste quem supra memoravimus *Ædnothus*, prædictæ *Alfildæ* ex filia nepos, sicut à plerisque conjicitur, fuit ille quondam *Slepensis* prædii præpositus, qui, cum divinæ placuisset pietati Sancti *Ivonis* sociorumque ejus ossa revelari, relatæ sibi visionis temere fidem irridens, ipsum *Sanctum Sutorem* vocavit, à quo etiam, in temeritatis ultionem, perseverantis usque in finem valetudinis ocreas accepit, quatenus videlicet traditus hujusmodi Sathanæ in interitum carnis, in Die Domini spiritus salvari mereretur.

CAP. XXXIII.

Quod non omnes Donationes, quæ sub eodem tempore Ecclesiæ Ramesiæ *sunt collatæ, hìc annumeratæ sint.*

HÆC igitur, quæ prætaxavimus, in diebus illustrissimi Regis *Ædgari*, Ecclesiæ nostræ collata sunt terrarum donaria, quæ in vetustissimis scedulis, Cartarum seu *Cyrographorum* formam prætendentibus, universa fere *Anglice* scripta invenimus, inventa in latinum Idioma transferri curavimus, translata huic libello seriatim cum rubricarum annotationibus ad notitiam lectorum inserentes. Notandum vero quod nullis eædem scedulæ sigillorum impressionibus sunt munitæ, quia videlicet inversivas hujusmodi figurarum facies, quæ crescenti cum dierum malitia astutæ hominum calliditati nostris nunc temporibus opponuntur, simplex illa antiquitas non habebat. Nonnullæ quippe aliæ donationes, ab aliis eodem tempore memoratæ, Ecclesiæ donatæ sunt, quarum chartæ vel cyrographa, quia vel vetustate consumpta sunt, vel per incuriam perierunt, nostro eas stilo declarare supersedimus; maxime quia in subscripto præfati Regis *Edgari* privilegio commemoratas inter alia & confirmatas, ad veterum fidem & devotionem commendandam, & præsentis tempestatis malitiam refellendam, valere satis arbitramur. Vir quidem dives *Godricus* nomine, vitæ æternæ adipiscendæ desiderio tactus, dedit Ecclesiæ *Ramesiensi*, in pretium salutis æternæ, totam terram sui juris in *Grettona*, sub testimonio *Brithnothi* & *Germani* Albani, *Ædnothi* præpositi, & omnium fratrum *Ramesiensium*, & *Wlfnothi*, de *Stowe*, *Alfnothi* filii *Godnigi*, *Lefsii* filii *Godæ*, & aliorum proborum hominum plurimorum. Sub eodem quoque tempore erat vir quidam in territorio *Eboracensi*, *Ærnketel* nomine, cum uxore sua *Wlfrun*, generis & patriæ notitiam nominis indicio declarans. Qui ambo venustate morum natales ingenuos perorantes, & in incerto divitiarum nullam sibi penitus fiduciam statuentes, ex assensu communi decreverunt ut terra sua de *Hikelinge*, & de *Kinildetune*, post obitum suum, in redemtionem peccatorum suorum, Ecclesiæ *Ramesiæ* cederet in possessionem. Quod ut ratum apud posteros haberetur, subscripto Cyrographo suo hoc confirmaverunt, & Ecclesiam exinde sarsierunt.

CAP. XXXIV.

Chirographum Ærnketel & Wlfrun *uxoris ejus.*

EGO Ærnketel & Wlfrun *uxor mea*, Æthelredo *Regi Domino nostro, & omnibus suis de* Eboraco *& de* Notingeham, *notum facimus nos concessisse, & præsenti Cyrographo confirmasse Deo, & Sanctæ* Mariæ, *& Sancto* Benedicto *de* Ramesia, *post dies nostros, terram nostram de* Hikelinge, *& terram de* Kinildetune,

tune, *cum firma & servitio, sicut habetur in dominio nostro, volumus autem ut post dies nostros corpora nostra ibidem, si Deo placuerit, sepulta requiescant, & ubicunque alter nostrum vitam finierit, fratres* Ramesiæ *venientes, cum custamento tam suo quam amicorum nostrorum, corpus defuncti* Ramesiam *deferant tumulandum. Et ego* Ærnketel *volo, quod in pretium sepulturæ meæ & animæ salutem, proveniant Ecclesiæ* Ramesiæ xv. *libræ de argento, & auro, & catallis, quæ die defunctionis meæ apud me contigerit inveniri, pro salutæ vero animæ præfatæ uxoris meæ & corporis sepultura, remanebit eidem Ecclesiæ terra de* Lochantona *cum catallis omnibus, quæ in ea invenientur. Ego autem* Wlfrun *singulis annis vitæ meæ, ad festum Sancti Benedicti, quod est in æstate, decem mittas de brasio, &* v. *de Grut, &* x. *mittas farinæ triticeæ,* & VIII. *pernas,* & XVI. *caseos,* & *duas vaccas pingues de terra mea* Hikelnige, *pro respectu decerno eidem Ecclesiæ procurari; in capite vero quadragesimæ* VIII *isicios. Quicunque ergo hanc donationem infringere præsumpserit, vel permutare, animadversionis æternæ in die Judicii coram Deo reus existat, nisi condigna pœnitentia temeritatem suam correxerit. Nec liceat cuiquam Episcopo vel Monacho has terras pro auro vel argento permutare, sed sint semper in possessione Ecclesiæ, cui eas per hoc Cyrographum studuimus confirmare.* His patre & matre natus est bonæ indolis puer *Æthelstanus,* quartus postea *Ramesiensi* Ecclesiæ Abbas.

Cap. XXXV.

Quomodo viri Deo devoti Sanctus Oswoldus, *& Dux* Æthelwinus, *Regem* Edgarum *de confirmandis per suum priuilegium universis præscriptis adeuntes convenerunt.*

POst hæc ergo Sanctissimus Archipræsul *Oswoldus,* & urbanissimus dux *Ailwynus,* ante suspecta vitæ hujus instabilis dispendia, insumptos piorum sudores operum blanda consummatæ perfectionis manu extergere gestientes, communicato consilio, sæpe dictum Regem *Ædgarum* adeunt, familiarique eum ausu taliter allocuti sunt. *Invictissime principum & Regum specimen terrenorum, regiæ benevolentiæ tuæ favorem, quem nobis huc usque ad votum arrisisse gaudemus, multarum prosequimur actionibus gratiarum. Porro nunquam alicujus malignantis delatio serenitatem tuam nobis obduxit, nec mendacium aliquod lumen nobis gratiæ tuæ obfuscavit, nec mirum, nam personas, quos justitia & honestas videntur commendare, nullius objectione criminationis vilescere, nullo apud excellentiam tuam patrocinio certum est indigere. His etenim duabus virtutibus facile favorem præstas, non rogatus, quarum altera te in decus admirationis, altera omnibus universorum undique regibus regnorum in formam proposuit imitationis; prudentia tua & probitate tota jam Anglia tranquilla pace lætatur, nulla bellorum suspicione sollicitatur, ærugine arma exterorum consumuntur, silent litui, gladii hebetescunt, domesticæ quoque fraudis intentores rarescunt, alienæ possessionis expilatores conquiescunt, matronalis seu virginalis hostes pudicitiæ delitescunt, omnis denique iniquitas conculcata tabescit, victrix justitia ad omnem libere conatum convalescit. Monasteria nempe, quæ quondam Clericorum secularium invaserat ambitio, dehonestaverat conversationem, fœdaverat luxus, tuis jam liberata triumphis, tam ordinis regularis per Civitates & castella, quam observationis monasticæ proventu votivo gaudent & provectu. Sed quoniam in rebus humanis nil solidum, nil quietum, ubi aer communis nunc pluvialis est, nunc serenus, post tranquillitatem suspecta præcavenda est tempestas, post coruscationem ictus grandinis declinandus, adhuc siquidem simultatis velo adumbrata spirat iniquitas, & in obitu tuo, vires sibi redivivas obdurata malignitas reservavit. Eapropter Majestati tuæ fiducialiter supplicamus, quatenus Ecclesiam, quæ in Insula* Ramesiensi, *nostrorum studiis laborum, & impendiis facultatum, cum Regiæ tuæ munificentiæ*

munificentiæ adminiculo constructa, & Deo & Sanctæ Mariæ sub beati Benedicti patrocinio dedicata est, in tuæ recipias custodia protectionis, &, ad nominis tui memoriale sempiternum, omnes donationes beneficio fidelium eidem collatæ, privilegii tui auctoritate & tuæ imaginis impressione, titulum perpetuitatis & robur perpetuæ securitatis assequantur. Solent enim privilegia regum testamentorum vice à morte testatorum perseverantiæ statum obtinere, & contrahere firmitatem. Hæc autem dixerunt viri providi & prudentes, quia, sicut supra taxavimus, impressiones nondum antea passim in usum venerant sigillorum. Respondens ergo voce hilari Rex ait; *Congratulor, O fideles mei, devotionis vestræ successibus & proventui laborum; vos inter summos amicos Majestati meæ, alter in divinis rebus, alter in humanis, à secretis astitistis, quarum fidem plurima bonorum operum argumenta commendarunt; per vos Regni mei status solidatur, disponuntur jura, tractantur negotia, & ad votum prosperantur universa: sed sicut sermo vester peroravit, post bona mutabilia malorum timendus est accessus. Nulli etenim mortalium semper successit feliciter, nemo unquam de prosperitate votiva vel lætabitur continue vel lætatus est. Quapropter, charissimi mei, dignum est vestræ annuere petitioni, & providentia salutari suspectæ præpedire calamitatis eventum.* Conversusque Rex ad ducem *Ailwynum, nosse, ait, & audire desidero quod fama de te, amice charissime, celebrat, utrum verum sit necne? Ferunt siquidem nonnulli beatum Benedictum, qui ordinis Monastici dicitur institutor, per vicariam interpositæ personæ tibi injunxisse visionem, ut hoc ei templum in loco quem memoras construere deberes, cujusdamque miraculi exhibitione visionis affirmasse veritatem.* Cum igitur Regi gratanter auscultanti Comes cœlestis oraculi seriem & rerum gestarum ordinem retulisset, accito Rex notario, jussit omnia literis in privilegio suo ad futuræ generationis notitiam commendari, Ecclesiam quoque *Ramesiensem* omnesque donationes eidem collatas, eidem privilegio & valituro in ævum, multarum venerabilium personarum, quorum nomina ibi caraxantur, anathemate communiri. [*Extat* Edgari *privilegium T.* I. *Mon. Angl.* p. 235.]

CAP. XXXVI.

Illustrissimus Rex Ædgarus *moritur.*

HIs ita gestis post jucundæ prosperitatis insignia, quibus tunc temporis *Anglicana* sub tanto principe claruit Ecclesia, ne eam successus votûm in insolentiam dejicerent, vel vacatio longa exigeret in contemptum, cribrari eam tanquam triticum expetente Sathana, divinæ complacuit dispensationi, quatenus & intellectum vexatio auditui importaret, & humilitatem tribulatio custodiret. In *sententia ergo vigilum securis ad radicem arboris* præpropere missa est succidendæ, dum illustris Rex *Ædgarus* postquam orbis *Anglici* principatum XVI. tantum annis, plus quater virtutum moderamine quam exercitio tyrannidis martiæ, laudabiliter & pacifice tenuerat, valetudinis corporeæ tactus est aculeo, quo urgente naturæ debitum solvens, vivendi simul & regnandi finem fecit. Regales exuvias *Glastingensis* Ecclesiæ pater & fratres, cum Sancto multorum venerabilium virorum conventu, præclaris ut decuit inferiis exceperunt, quatenus templum, quod ipse magnificentia regali constructum possessionibus ampliaverat, nobilitaverat honoribus, pignore corporis sui excellentius nobilitaret. Lucerna ergo tanti luminis extincta, plurimæ pristinæ malignitatis statim tenebræ emerserunt.

CAP. XXXVII.

De tribulatione multimoda, quam post Regis obitum Ecclesia perpessa est Anglorum.

TUnc etenim malignantium factio horam & potestatem tenebrarum aucupata, veteris audaciæ cornu rabidum erexit, quanto diutius explendi sui famem desiderii protelatam doluit, tanto vesanuis arrepta in oves dominicas demum opportunitate lupina rabie debacchata. Tunc Clerici, quorundam magnatorum, filiorum *Belial*, armati favoribus, Monasteria expulsis Monachis denuo invadentes, redivivam temerariæ præsumptionis suæ violentiam per loca exercuerunt. Tunc Monachi potentioribus humiliter cedentes, recidivam calamitatis pristinæ miseriam incurrerunt. O quam callida aleatrix mors, quam arguti & incerti jactus tesserarum! O quam varius rerum eventus! Tessera mortis quam infida!

CAP. XXXVIII.

Dux Ailwynus *& frater ejus* Alfwoldus *partes suas ab invasione illicita malignorum defensarunt.*

TOta ergo Anglia in obitu Regis perturbata, cum verteretur in luctum chorus Monachorum, organa in vocem flentium, viri Deo devoti Dux *Ailwynus* & ejus frater *Alfwoldus* Zelo fidei armati, Sanctorum patrum instituta convelli doluerunt. Manuque valida congregrati principibus, malitiæ audacter resistentes, partes *Orientalium Anglorum* viriliter defensarunt. Sicque, Deo volente, *Ramesiæ* Ecclesia integritatem tam morum quam rerum suarum conservavit indemnem: ubi vero, nullo resistente, potentes potuerunt, defecerunt impotentes. Quantum igitur laboris & doloris Monachi illis diebus pertulerint, nec ipsa prolixitas audire, nec perplexitas permittit expedire.

CAP. XXXIX.

Quomodo de Ecclesia Winchecumbe, *expulsis Monachis, Abbas loci Germanus Floriacum repetit, & exinde denuo Ramesiam à Sancto* Oswoldo *revocatur.*

INter alia quoque Monasteria, quæ tot malorum adversitas tunc temporis profligavit, Ecclesia de *Winchelcumbe* tanti turbinis ictum non evasit; ubi cum Monachi plus potestate quam æquitate expellerentur, vir venerabilis *Germanus*, quem de *Ramesia* assumptum loco eidem Abbatis jure perlatum sermo superior affirmavit, transito mari, *Floriacum*, ubi quondam Monasticæ institutionis rudimenta susceperat, expetiit. Fratres vero, qui cum eo de *Ramesia Winchelcumbam* ad confirmandas ibidem novarum plantationum teneritudines advenerant, alium refugii locum non habentes, nota prioris incolatus præsidia petierunt; sociatique duo greges quadragenarii numerum unum compleverunt. Exacto deinceps triennio, misso *Floriacum* ocius nuncio, beatus *Oswaldus* prædictum *Germanum* inde *Ramesiam* advocavit, ubi usque ad decessum Aldermanni inter fratres in Sancta conversatione semper proficiens demoratus est.

CAP.

CAP. XL.

Quomodo Sanctus Dunstanus *&* *Sanctus* Oswaldus, *cum Coepiscopis suis*, Ædwardum *filium* Ædgari *Regem consecraverunt.*

INterea duo Metropolitani *Dorobornienſis* & *Eboracenſis*, cum *Wyntonienſi* & cæteris Coepiſcopis, coacto cœtu virorum timentium Dominum, ſuper ſedanda regni turbatione conſilium communicates, duorum filiorum *Ædgari* Regis majorem natu *Ædwardum*, ſenſu vegetiorem & viribus, conſecratum de more, & diademate regni inſignitum, promoverunt in regem. Qui paternorum ſtudiorum æmulator, bonis in blandimentum pacis, malis in terrorem timoris adoleſcens, illorum gratiam, horum in ſe odium excitavit; unde factum eſt, ut, cum quinquenino regnum ſtrenue gubernaſſet, perfidæ gentis proditione, vitali innocenter aura privatus, regnum cœleſte pro terreſtri commutaret.

CAP. XLI.

Donatio Regis Edwardi.

EX hujus mera donatione duas hydas in *Broctona* fide hæreditaria uſque hodie poſſidemus.

CAP. XLII.

Quomodo frater Ædnothus *unam hidam terræ in* Broctona, *aliam in* Botintunia, *Eccleſiæ Rameſiæ adquiſivit.*

IN tempore quoque, ipſius frater *Ædnothus*, quem præpoſiti vice rerum exteriorum apud *Rameſiam* gerere diximus adminiſtrationem, unam hidam terræ in villa præfata ab *Æthelwoldo* Epiſcopo *Wyntonienſi*, legitima cambitione, pro Eccleſia de *Wilburgeham*, & pro XL. acris, quas ibidem *Wlſbunus* Monachus, cujus ſupra meminimus, nobis dederat, in jus Rameſiæ adquiſivit. Eadem nihilominus tempeſtate, cum cujuſdam negotii difficultas inter prædictum *Wyntonienſem* Epiſcopum, *Elienſis* Eccleſiæ patronum, & Rameſienſis Eccleſiæ Advocatum *Ailwynum*, diutius protelaretur, memoratus frater *Ædnothus* fratrum *Elienſium* precibus inductus, eidem Sancto Epiſcopo plurimum honoris impendit, & Aldermanno ad conſenſum emollito, jam dicti negotii deſideratum eum ſortiri fecit effectum. In cujus viciſſitudinem beneficii fratres *Elienſes*, & eorum primus Abbas *Brithnothus*, dederunt jam dicto fratri *Ædnotho* unam hidam in *Bottintonia*, ſub teſtimonio *Æthelſii* Avunculi ipſius Aldermanni, & *Ælfgithæ*, & liberorum ejus. Providus itaque vir *Ædnothus* & prudens, quatuor ceſpites cum gramine viridi de ipſa terra aſſumptas, in crypta Rameſiæ ſuper altare beati Gregorii, providentiam ejus multorum oculis cum favore proſequentibus, in hujus meræ donationis argumentum collocavit.

CAP. XLIII,

Æthelredus frater Edwardi regni jura suscepit.

IGitur Rege *Edwardo, (*ut fides tenet fidelium, & ipsa divinitas miraculorum declarat indicio,*)* coetui Martyrum per Martyrium sociato, junior frater ejus *Æthelredus*, vir vegetus corpore, & animo prudens, ad Regiæ dignitatis fastigium in funiculo hæreditariæ successionis sublevatus est. Qui *Emmam* Normannensium specimen feminarum, senioris Richardi *Normannorum* ducis filiam, in conjugem accipiens, duos ex ea filios *Alfredum* & *Edwardum* postea Regem procreavit.

CAP. XLIV.

Ejusdem Regis Donatio.

REX igitur *Æthelredus* patris sui *Ædgari* fidem imitatus & devotionem, inter alia liberalitatis Regiæ diversis Ecclesiis, pro incolumitatis suæ statu & regni, collata beneficia, dedit Deo & Sancto *Benedicto* Ramesiæ IX. hidas in sæpe dicta villa de *Broctona*, Literisque suis eandem donationem ad futuræ posteritatis notitiam commendavit. In diebus illis fratres *Ramesiæ* dispendio pecuniarum possessiones suas semper dilatare solliciti, & successorum suorum provide ubique venantes utilitatem, terram quandam apud *Sueilesswelle* veno propositam, à quodam viro *Leomanno*, sub oculis & testimonio copiosæ multitudinis, qui affuerunt, xx. librarum pretio comparaverunt.

CAP. XLV.

Quomodo quidam Presbyter Oswardus x. *sibi hidas apud Slepe usurpavit, & quomodo super eisdem à fratribus Ramesiensibus implacitatus cum eis tandem concordatus est.*

SUB eodem quoque tempore fuit quidam Presbyter *Oswardus*, propinquus *Alfwennæ* uxoris *Æthelstani*, *Mannessone*, de cujus donatione villam de *Slepe* nobis accessisse supra meminimus; qui, ausu propinquitatis, x hidas in præfata villa usurpatas possedit, super quibus fratres *Ramesienses* contra eum calumniam machinantes, & multis eum placitorum gravaminibus infestantes, tandem, mediantibus amicis, taliter cum eo transegerunt. Habuerunt tunc temporis fratres prædicti, ex justo antiquitatis vetustæ beneficio, XVIII hidas apud *Bernewelle*, quas, rerum statu postea variante, tempore variato, & aliorum diversis ex causis ad alios jure devoluto, dubiæ fidei titulo possederunt. Nam in vita Regis *Edwardi* protestata super eis lite, & causa sæpius ventilata, cum demum apud *Northampton* totius Curiæ concors sententia eas Regis dominio adjudicasset, de benignitate tamen Regis, usque ad hæc tempora, fratres sic penduli permanserant in possessione. *Leswinus* igitur filius Comitis *Ailwyni*, eisdem diebus, calumniavit adversus quendam filium ipsius Oswardi, x hidas in *Wiclea*, & VIII. in *Aclea*, quas juri suo competere arbitrabatur. Cumque filius Presbyteri expensarum in placitando diutius dispendia pateretur; & spes certa obtinendi nulla ei ad votum arrideret, Presbyter damnosis filii laboribus compatiens, simul & memoratas x hidas de *Slepe* contra calumniam Monachorum retinere se posse desperans, rogavit *Leswynum*, ut

ut supradictas XVIII hidas de *Bernewelle*, pro X hidas de *Slepe*, in possessionem sibi à *fratribus* Ramesiæ commutaret, & filio suo memoratam terram, super qua vexabatur, liberam dimitteret & quietam. Cui placito *Lefwyno* conivente, fratres *Ramesienses* suspecti damni prævenientes accessum, nequando easdem hidas de præcedenti judicio Rex sibi saisiri præciperet, eo libentius eas memorato *Lefwyno*, precibus Presbyteri, in permutationem liberam X hidarum de *Slepe* concesserunt, quo eum Regi amiciorem, & Regem in ejus gratiam proniorem cognoverunt. Frater quoque *Ædnothus* suspectis ubique periculis provide obvians, dedit insuper præfato *Lefwyno* duas hidas, quas habuerat apud *Thiruinge*, cum Dominio & consueto hominum servitio, in hujus cambitionis monimentum, quatenus fratribus *Ramesiæ* nulla deinceps super hoc reclamatio oriretur. Cumque hoc factum Regis auribus relatione aliquorum innotuisset, Rex, rei inquisita diligentius & agnita veritate, prudentiam Monachorum, quod sic alieni juris mercimonio proprium coemissent, collaudans, sæpe dictas X hidas de *Slepe* ab omni tam præsentium quam futurorum calumnia liberas, pro sua suorumque salute, Deo & Sancto *Benedicto* concessit & confirmavit. Memorato vero *Lefwyno*, qui carus ei erat & familiaris, terram, quam receperat de *Bernewelle*, tenere permisit, pro qua ejusdem quantitatis terram de *Wiclea* & de *Aclea*, quam de jure ipsius *Lefwyni* fuisse perdiximus, filio Presbyteri ablatam in Dominium suum permutavit, sicque volente Domino, & Regis gratia ultro favente, Monachi, quod sum erat, obtinuerunt, Presbiter vero & filius ejus juste, quod injuste possederant, amiserunt.

CAP. XLVI.

De terra quam frater Ædnothus emit apud Stapleford.

ERat eodem tempore vir quidam *Alfstanus*, habens duas hidas apud *Stapelford*, quas, necessitate aliqua compulsus, venalitati exposuit: has frater *Ædnothus* utilitatibus Ecclesiæ semper invigilans, numeratis ei centum solidis argenti optimi, reliquis quæstibus suis in possessionem Ecclesiæ adjunxit.

CAP. XLVII.

Quomodo fratres Ramesiæ *eandem terram pro quadam de* Suafham Alfwoldo *fratri Aldermanni in escambium dederunt, & quomodo inde deinceps vexati sunt.*

NObilis autem vir *Alfwoldus* frater Aldermanni, cujus sæpius supra mentionem fecimus, habuit terram quandam in *Suafham*, quam non modico probati æris pretio, ab *Æthelwoldo* cognato *Wlfstani* de *Detham*, in jus suum, sub multorum testimonio permutaverat: hanc quia Ecclesiæ *Ramesiæ* commodior esse videbatur, rogatus a fratribus, in mutuam eis pro prædictis duabus hidis de *Stapelford* tradidit cambitionem: sed quia semper vel clam vel palam exercendæ suæ locum malitiæ iniquitas aucupatur, post lapsum dierum, memorato *Alfwoldo* fatorum sorte sublato, quidam *Alfnothus* filius *Godingi* eandem terram contra Ecclesiam improbe calumniatus, fratrem *Ædnothum*, utpote loci ejusdem præpositum & provisorem, cum aliquot fratribus super ea responsurum, apud *Wendlebiri* coram Judicibus apparere coegit, cui foro *Ailwinus* Aldermannus, & *Edricus* Regis præpositus, Judices præsidebant, lite igitur inchoata, & rationibus hinc inde auditis, ex consilio Magnatorum, qui affuerunt, XXXVI. Barones de amicis utriusque partis pari numero electos, ipsi Judices constituerunt.

stituerunt, qui causam judiciali sententia inter eos dirimerent; quibus ad decernendum exeuntibus, & rem diutius examinantibus, interim idem *Alfnothus* coram Judicibus fratrem *Ædnothum* interrogavit, & *Alfwynum* Monachum, qui cum eo venerat, quanam ratione, & cujus donatoris nomine, eandem terram possedissent, cui frater *Ædnothus* constanti voce respondens, illustris viri, qui eam quiete, & absque omni calumnia tenuerat, & libere donare poterat, justo meræ donationis titulo se eam possedisse affirmavit. Quem cum calumniator interrogavit, si assertionis suæ veritatem corporalis præstatione sacramenti cum præfato Monacho socio suo probare auderet, ut omnis deinceps omnino controversia terminaretur; Frater *Adnothus* de puritate conscientiæ securus consensit, omnibus itaque sententiam approbantibus, solus Aldermannus, vir probatæ prudentiæ & discretionis, viros professionis Monasticæ coram potestate seculari juramentum præstare debere abjudicans, prorupit in medium, se *Ramesiensis* Ecclesiæ *Advocatum*, se possessionum ejus tutorem, se fraternæ devotionis & fidei testem, ad se hujusmodi juratoriæ cautionis exhibitionem pertinere allegans; videntes igitur omnes constantiam viri, & fidelitatem cognoscentes, propter reverentiam tam sublimis personæ, & propter clarescentia veritatis judicia, præstandæ jurationis necessitatem exemerunt, præfati *Alfnothi* pro falsa calumnia, & religiosorum virorum vexatione injusta, universa tenura & omnibus catallis Regis misericordiæ adjudicatis. Sed *Edrico* Regis præposito, & cæteris qui aderant magnatis operam dantibus, idem *Alfnothus* successivum suorum dispendium prævidens, si tanti viri indignationem erga se consenescere permisisset, eadem terra publice abjurata, & fide coram omnibus interposita, quod nunquam ulterius aliquid calumniæ super ea præsumeret machinari, taliter ejus gratiam sibi se consiliasse gavisus est. Veruntamen infidi procedentis variatio temporis, nos de proventu votivo nequaquam diutius permisit exultare. Postea siquidem sustentationis nostræ baculo in excessu beati *Oswoldi* confracto, & protectionis nostræ cornu in obitu *Aldermanni* contrito, idem *Alfnothus* opportunitatem nactus, nefario redivivæ temeritatis ausu contra juramentum & fidem suam veniens, eandem terram violenter nobis ablatam, in suam convertit possessionem. Semper deinceps veteris iracundiæ adversus utilitatem Ecclesiæ juxta posse stimulos urgens.

CAP. XLVIII.

Quomodo Laushella, *& terra de* Halistede, *& de* Ryseby, *in possessionem* Ramesiensium *devenerunt.*

A*Lfwinus* quidam filius *Brixii*, cui terrenæ possessiones, & pecuniarum affluentia plurima arridebat, spiritu ut creditur tactus divino, ipsas pecunias cum seculo nauseans; apud *Ramesiam* comam deposuit, & in conversionis suæ pignus dedit Deo & Sancto *Benedicto* villam de *Laushella*, cum omnibus pertinentiis suis, & terram de *Halistede*, & terram de *Ryseby*, nominis sui memoriam meræ devotionis titulo posteris commendans æternam. Ad precem vero & voluntatem Sancti *Oswoldi* Archipræsulis, concessit memoratus *Alfwynus* Monachus, & totus fratrum conventus, viro cuidam *Wlfrico* nomine terram de *Ryseby*, pro certa annui census pensitatione, nomine Ecclesiæ in vita sua tenendam. Ita autem inter eos mediante Sancto viro convenit, ut si aliquam idem *Wlfricus* fraudem faciens à pacto forte resiliret, statim fratres absque omni placitorum litigio, & arbitrio judicum, jus suum nullo obsistente resaisirent. Quamdiu autem fidem fratribus de statuto censu annuatim solvendo integram servaret, eandem terram quiete possideret. Eo quoque decedente, sopita omni hæredum

dum ſuorum calumnia, in diſpoſitionem fratrum libera & quieta rediret, hoc totum idem *Wlfricus* ſub oculis multorum, qui aderant, in manu viri Dei, qui pro eo interceſſor acceſſerat, affidavit, & fideliter, quoadvixit, obſervavit.

CAP. XLIX.

De Stura quam quidem vir Berricus *contulit* Rameſiæ.

VIr quidam moribus & genere nobilis, in territorio *Wygorniæ* oriundus, nomine *Berricus*, vitæ hujus brevitatem, & noviſſimi examinis diſtrictum judicium animo revolvens, pro ſalute animæ tam ſuæ quam *Athelrici* filii ſui, dedit Deo & Sancto *Benedicto Rameſiæ* optimam partem poſſeſſionum, quas à divina largitate fuerat aſſecutus, terram ſcilicet de *Stura*, cum dominio & firma, totam, integram, liberam, & quietam, ſicut fuit die qua ſimul ſpiravit & exſpiravit, hæc autem donatio facta eſt ſub teſtimonio Sancti *Oſwoldi*, & totius Curiæ tam *Rameſiæ* quam *Wigorniæ*, *Ailwini* Aldermanni, & *Ailwardi* Comitis filii, & *Ailrici Child*.

CAP. L.

Hoc eſt Cyrographum, quod de Anglico convertimus in Latinum, quo Sanctus Oſwoldus *ſucceſſivæ poſteritati declarare curavit, quomodo ad petitionem ſuam, fratres* Rameſienſes *conceſſerunt ei prædictam terram de* Stura *in vita unius hominis, cui eam aſſignare voluiſſet in vita ſua tenendam.*

" EGo *Oſwoldus* Dei gratia *Eboracenſis* Archiepiſcopus, præſenti ſcripto " notum facio, tam tibi, chariſſime amice dux *Ailwyne*, quam toti " Curiæ *Wygorniæ*, & omnibus amicis meis, quod dilecti filii & fratres mei " de *Rameſia* conceſſerunt mihi terram de *Stura*, ſub gratuita conditione, " qua pacifice inter nos poterit convenire, hoc eſt, ſpatio vitæ unius ho- " minis, cui eam tenendam dimittere voluiſſem, cum inſtauramento, & " rebus ad eam pertinentibus: Quapropter, chariſſime Dux, ſub tuo & " omnium veſtrum teſtimonio, concedo eandem terram *Oſulfo* cognato " meo in vita ſua tenendam, ita plane, ut poſt ejus obitum, cum inſtau- " ramento quod in ea invenerit, & omni melioratione quâ eam in vita " ſua meliorare poterit, ad honorem Dei & Sanctæ *Mariæ*, & omnium " Sanctorum, pro meæ & ſuæ & ejus, qui eam primo eidem Eccleſiæ *Ra-* " *meſiæ* in teſtamento reliquit, animarum ſalute, in diſpoſitionem fratrum " & poſſeſſionem, libera redeat & quieta. Quicunque igitur hoc immi- " nuere attentaverit, aut immutare, a conſortio Civium ſegregetur ſuper- " norum, & cum Angelis *Sathanæ* ſit commoratio ejus in Inferno, niſi in " vita ſua condigna ſatisfactione præſumptionem temeritatis ſuæ ſtudue- " rit emendare. *Amen.*

CAP. LI.

Donatio Godwini.

ERat ſub eadem tempeſtate quidam vir, *Godwinus* nomine, fide & opibus dives, qui ut labilium mercimonio rerum, nomini ſuo memoriam, & animæ ſuæ æternam mercaretur ſalutem, dedit Deo, & Sanctæ *Mariæ*, &

& Sancto *Benedicto Ramesiæ*, totam terram de *Hecham*, quæ sui juris erat, præter trium tantum hominum tenuram, *Æthelwardi* scilicet Dapiferi sui, *Lefrici* aurifabri, & *Wlfgari*: his etenim, annuentibus fratribus, tenementa sua libere possidere concessit, tali proposita conventione, ut quislibet eorum moriturus, terram suam ab omni posterorum calumnia liberam, Ecclesiæ *Ramesiensi* consignaret, ad victuale subsidium ibidem Deo famulantium Monachorum. Terram præterea de *Horningesherthe*, quam pater uxoris suæ in extremis agens ei in testamento reliquerat, post obitum ejusdem Conjugis suæ, ipsa coram multis testibus favente, pro sua utriusque salute, in possessionem sæpe nominatæ Ecclesiæ cedere concessit.

CAP. LII.

Quomodo Alfwara *dedit* Ramesiæ Haliwelle, *& terram quandam apud* Elesworth, *cum Ecclesia ejusdem* Villæ, *&* Chinnoram, *& terram de* Beorlea *cum aliis Donariis multis.*

QUædam nihilominus matrona *Alfwara*, genere nobilis, sed fidei devotione nobilior, novissima sua crebro memorans, & vitæ humanæ conditionem, in pretium salutis suæ, dedit Deo & Sancto *Benedicto Ramesiæ* terram de *Haliwelle*, & Ecclesiam de *Ellesworth*, cujus erat Advocata, cum quadam ejusdem Manerii portione. Dedit etiam eidem Ecclesiæ prædium, quod dicebatur *Chinnora*, & cum *Ædnotho* quodam cognato suo, qui vitam ibidem mutavit, totam terram de *Beorlea*, præter unam hidam, quam cuidam servienti suo *Alfsio* in vita sua concessit possidendam, post fata ipsius in dispositionem fratrum cum terra reliqua concessuram. Dedit insuper eadem mulier casulam unam, & albam, & cætera omnia sacerdotalia ornamenta, & v marcas auri probatissimi, ad hæc omnia deauranda, & unam Crucem optimam, & pulvinar unum de palleo, duas quoque pelves argenteas, duas cortinas, & unum baucale, & sellam suam cum omni equestri apparatu, fidei suæ fervorem posteris suis proponens imitandum. *Gode* præterea quidam Presbyter de *Haliwelle*, totam terram quam tenuit, simul cum Ecclesia sua, post dies suos *Ramesiæ* Cœnobio assignavit.

CAP. LIII.

Quomodo & qua de causa ipsa Ramesiæ *Ecclesia solotenus subversa est, & denuo in melius reædificata.*

INterea cum fratres *Ramesienses*, in novitatis suæ teneritudine, tam votivis florerent successibus, & in utilitatem eorum communem prona favoris publici vota convenirent, ne religionis aut profectuum suorum detrimentum continuæ prosperitatis paterentur accessu, placuit Divinitati supernæ, otium eorum interrumpi, & quietem; quatenus in incerto felicitatis temporaneæ fiduciam certam addiscerent non habendam, Una igitur dierum, cum mane surrexissent, ecce aspicientibus apparuit in pariete turris eminentioris fissura, dehiscens à summo usque deorsum, quæ toti reliquæ adhærenti ei totius Ecclesiæ moli ruinæ magnæ casum minitari videbatur. Cujus perditionis detrimentum, vel ex debilitate operis accelerati, vel ex infirmioris fraude fundamenti, per improvidentiam cementariorum certum est accidisse. Divino ergo timore fratres perterriti, quid faciendum sit deliberant: grave capitibus suis cernentes periculum imminere. Id ergo consilii omnibus complacuit, ut Dompnus *Germanus*, cujus superius mentio habita est, & probatæ prudentiæ frater *Ædnothus*, ad inclytum Ducem

cem *Ailwynum* patrem & patronum suum dirigerentur, ei ingens hoc infortunium & fratrum desolationem indicaturi, & consilii simul remedium petituri. Euntes itaque communis perturbationis modum & causam fidenter & fideliter Comiti indicaverunt. Quo audito Christi miles fortissimus demisso vultu paululum conticuit, ponens videlicet ori suo custodiam, ne alto dolore stimulatus, verbum præceps & impatientiæ indicem proferre cogeretur. Conferebat tacite cum conscientia sua, quomodo beatum *Job* Sathan, ex permissione divina & superna, tam liberorum quam rerum suarum dispendio, ad impatientiam impellere conatus est, & demum tantæ moestitudinis nunciis sic ait. "Obmutui ad hæc nuncia, *charissimi filii*, & humiliatus sum, quia labor meus renovatus est; sicut Domino placuit, ita "factum est, sit nomen Domini benedictum. Senectutis plurimæ jam gravatus accessu, confracta laboribus membra opportuna requie statueram "sublevare: sed ecce in perniciem meam veluti conjurata hæc duo conveniunt, veterum scilicet laborum dispendium, & accessus novorum. "Accedit tamen ad solatium, quod adhuc, Deo gratias, vegetus sum corpore, & effœtis in visceribus viget sensus vegetior. Porro casus hujusmodi malum desperationis nonnunquam importarent, si detrimenta præsentium viris bonis ad proventum non proficerent æternorum; sed adquirendæ mercedis supernæ securitatem divina mihi dignatio præstare "videtur, quia tamen adversi casus injurias patientiæ compensat certitudo. Lætus itaque & alacer vir, fide plenus, quod ex altitudine dispositionis divinæ, ad incrementum meritorum, vexationis sibi renovandæ occasio arrisisset, morarum impatiens jussit mannum præparari, simul cum his qui ad se venerant viris venerabilibus ad Insulam properans, laboris & operæ præteritæ jacturam visurus, & moestificata super tam miserabili eventu fratrum corda solaturus. Venienti patri totus fratrum cœtus obviam ruit, divinis concentibus aera gratificantes, & præcedentis moestitiæ lacrymas succedentis lætitiæ solatio evacuantes. Intrat Ecclesiam Dux venerabilis, comitante psallentium caterva, & oratione præmissa denuo exiens, turrim ipsam terribili jam ruinæ expositam intuitus est, intuentis animum pars inclinata terrore concussit. Quæritur cæmentariorum sententia, asserunt omnes fraudem fundamenti mollioris causam fore læsionis, non posse disjunctum solidari absque totius temeratæ molis dejectione. De communi tamen assensu, sanctissimo patri *Oswoldo*, qui eo tempore confectus senio, protractos diutius priorum labores operum apud *Eboracum* placida quiete solabatur, decrevit vir illustris, transmissis ocius nunciis, negotium intimandum, ejusque super hoc consilium expetendum. Quo facto vir Domini *Oswoldus* charissimi amici in tanto discrimine condolens angoribus, & angustiis fratrum medullitus compatiens, altum tamen cordis dolorem, ut desperationis ab eis arceret periculum, hilaritatis exhibitione dissimulavit. Demandat ergo protinus Duci inclyto & toti fratrum congregationi ut spe meliore confortati nulla prorsus super hoc casu tristitia absorberentur. "Vasa figuli fornacem probare, homines autem justos tentationem tribulationis: robur mentis humanæ nonnunquam continuatione "prosperitatis enervari, vicissitudinariæ vero turbationis accessu virtutem "memorans solidari. Timiditatem omnem provide propulsandam, vires "non segniter exercendas, in benedictione sua & confidentia meritorum "quassum opus solotenus diruendum, fundamentum altius perscrutandum, "& crebris arietum concussionibus in solidiorem statum confirmandum, "& totam denique structuram ad Dei gloriam in melius renovandam. Audito hoc nuncio Aldermannus, & transmissa viri sancti salutationis honorificentia cum benedictione reverenter suscepta, vocatis ad se fratribus, ait. "En ut cernitis longevæ senectutis incommodo defatigor, & tot tolerantiam laborum pristinarum virium defectus non admittit, dubiis "me jactibus fatalis alea deludit, & inconstans tesseræ casus spem mihi

"vitæ diuturnioris abrumpit, vobis igitur, quibus ineſt vis virtutis præ-
"ſtantior, & penetrativæ lux prudentiæ acutior, vobis, inquam, incumbit in-
"ſtantium ſubire pondus laborum, operarios conducere, & antequam vi-
"cina mors maturum jam mihi titubantis demetat florem ætatis, celeri-
"tatem negotii commoditatis propriæ ſtimulis maturate. Ego vero de
"opibus, quas hactenus ad crumenas corrogavi, ſufficientiam vobis om-
"nem ad expenſas munificus miniſtrabo. Accepta igitur licentia fratres, conductis operariis, turrim ipſam à tecto aggrediuntur; & contumacia quadam vires laborantium raparante, lapidem in ea ſuper lapidem ad ſolum uſque non relinquunt. Tantæ proditionis cauſam perquirentes, egeſta altius humo, fundamenti fraudem deprehendunt. Deinde lapidum congerie arietum tunſionibus cum cæmento tenatiori durius conſerta, abyſſum ipſam denuo conſtruunt, & ſuperædificantes cotidiani laboris votivo gaudent proventu.

Cap. LIV.

De Ædnotho juniore, qui, ſeneſcente altero Ædnotho, curæ exterioris pro eo accepit adminiſtrationem.

ERat tunc temporis quidam Chriſti tirunculus, ad differentiam ſenioris *Ædnothus* junior ab omnibus nominatus, qui, tradente Sancto *Oſwoldo*, in Cœnobio *Rameſiæ* ſuſceperat Monachatum, & eodem ordinante, ſubdiaconatus jam & diaconatus conſcenderat gradum. Is ab ipſo rudimentorum tirocinio, gremio matris *Rameſiæ* exceptus, lactatus uberibus, monaſticæ ſcientia diſciplinæ decenter imbutus, majorum ultra ætatem æmulans virtutes, fauſto pede callem triverat ſanctitatis. Ingenuitatem natalium, venuſtatem formæ, peritiam literarum, morum elegantia perornabat; ferveſcentis ſiquidem devotionis à puero ſtimulis incitatus, plus jam puero adultus in ampliora ſemper conabatur. De hoc Juvene plurima in ſequentibus ex materiæ copia relaturi, ipſius hîc memoriam nequaquam cenſuimus omittendam, quia acceſſu profectuum, quos ei proceſſus temporis miniſtravit, evidens claruit indicium, altitudinem divinæ diſpoſitionis à Juvene ſuper eum latuiſſe: *Ædnotho* igitur ſeniore multis ab adoleſcentiæ annis laboribus fatigato, de communi conſilio *Ædnothus* junior, eximiæ virtutis adoleſcens, & prudentiæ caſtigatæ, in ſollicitudinis ſolatium ei ſociatur, qui præpoſituræ ſuper operarios adminiſtratione ſuſcepta, coævos juvenes cotidie poſt primæ horæ pſallicium ad laborem invitabat, & ſic floridæ pubertatis vires diurnæ vexationis exercitio extenuantes, neceſſaria nocturnæ quietis viciſſitudine eaſdem reparabant. Ore Pſalmodiam ruminantes, cæmentariis muros pulcro ſchemate conſtruentibus, lapides cum cæmento pendulis brachiis miniſtrabant. Exercitatione itaque alternæ ſollicitudinis impulſu continuata, ſtructura ipſa poſt caſum firmitate melior, & aſpectu glorioſior ſurrexit, paulatimque ſuccreſcens intra tempus non diuturnum ad conſummationem claræ concluſionis evecta eſt. Comes ſuper celeritate proſperati operis admodum gaviſus, & lætitiæ aculeo nobilis animi perurgens devotionem, tabulam ligneam in fronte eminentioris altaris fabrefieri præcepit, quam ad honorem Dei & Sancti *Benedicti*, & ad decus Eccleſiæ, amplis & ſolidis argenti laminis, cum varii tam coloris quam generis gemmis, inſigniter perornavit. Triginta præterea libras ad fabricandos cupreos organorum calamos erogavit, qui in alveo ſuo ſuper unam coclearum denſo ordine foraminibus inſidentes, & diebus feſtis follium ſpiramento fortiore pulſati, prædulcem melodiam & clangorem longius reſonantem ediderunt. Omnibus itaque votivo ordine compoſitis, quia dedicatio prior cum veteri ædificio in ven-

tos

tos abjerat, visum est universis novum opus nova dedicatione debere consecrari. Comes ad dedicandam Ecclesiam denuo Sanctum *Oswoldum* invitat. De assensu igitur fratrum communi, venerabilis Aldermannus Sancto Archipræsuli *Oswoldo* legationem mittit in hæc verba. "Honorificentiam "salutationis sanctitudini tuæ, pater, exhibere dum timor prohibet & in- "dicit assentio, hæc tandem fortior prævalens illum evacuat, & loquendi "suggerit ausum. Excellentiæ ergo tuæ præsentium constet indicio, Ba- "silicæ *Ramesiensis* ædificium, quod ante non multum temporis temeratum "& ruinæ audisti expositum, & juvantibus tuorum suppetiis meritorum, "in statum longe meliorem votivo jam consummationis fine restauratum. "Eapropter piæ paternitati tuæ censui supplicandum, quatenus dum aleas "tabulæ tessera nutat, dum vicinum jam mortis terminum vivi adhuc & "vividi operimur, tremula ex assensu semel incommodi membra ad dedi- "candam denuo Ecclesiam vexare non pigriteris, ut omnibus ad votum "consummatis, optato alternæ sedulitatis fine tædiosæ jam ipsius vitæ "terminum gaudentes invitemus. Hic multis igitur oneratus precibus fa- "ciens cum hilaritate quod rogatur, quia incitamenta vota spontanea non "requirunt. Susceptis & auditis his, vir Domini *Oswoldus* amicissimo sibi viro talia rescribit, nil moratus.

CAP. LV.

Rescriptum Sancti viri ad Comitem.

"LÆtatus sum in his quæ mihi ex nomine tuo dicta sunt, Dux illu- "strissime, & exultationes Dei in gutture meo sonuerunt. Jam "quoniam replevit in bonis Dominus desiderium meum, renovata est ut "aquilæ juventus mea. Veniam igitur, nec difficultatem itineris, nec ae- "ris intemperiem, nec ipsius injurias longævitatis ullatenus expavescens. "Angelus Domini bonus omnia ante faciem meam aspera complanabit, & "quas ætas denegat, ipsa mihi devotio Sancta vires ministrabit. Præparen- "tur interim universa tantæ celebritatis officio necessaria, donec ipse & "vires nutriam, & corrogandas colligam facultates. Acceptum miles Christi hujusmodi viri Sancti mandatum, lætus ipse & hilaris, mox fratribus communicans, omnes pariter indicibili gaudio recreavit. Nam ante pendula variabilis hujus vitæ discrimina, patrem suum perdilectum videndi simul & alloquendi longa diutius & dilatione crescentia traxerant desideria, ut igitur paucis plurima expediantur, omnibus enixissime præparatis, vir Domini *Oswoldus* longioris viæ fatigationem dietarum brevitate consolatus, juxta condictum advenit. Adventus ejus fama præcurrens ocior omnes hilares reddit & lætos, omnes solemnibus ornamentis redimitos venienti obviam impellit. Titubantes ex accessu senectutis gressus baculo sustentans dux ipse cum cæteris gaudenter accurrit. Porrectis fratres in altum votis & vocibus, his aera pulsant, illis cœlos onerant, his aures humanas demulcent, illis divinas sollicitant: præterita igitur oratione, pater & filii in mutuos amplexus conveniunt, osculorum vicissitudinem grata dulcedine libant, labores præteritos & infortunia multimodæ felicitatis interpositæ recordationibus consolantur. Omnibus itaque divini verbi pabulo satiatis, conversus Sanctus *Oswoldus* ad ducem *Ailwynum*, ait. "Licet "debilitatis pariter & ægritudinis plurimæ incommodo graver, amice ve- "nerabilis, ad vocationem tamen tuam, propter causam quam honestas com- "mendat, proficisci & venire non refugi. Novissima quippe mea instare "non ignoro. Tu quoque tua eisdem stimulis noveris perurgeri. Haud "ergo priorum operum nostrorum bonam fore censui consummationem, si "filios nostros in hoc sacrum ovile congregatos ab omni post nos mali-

Adventus viri Dei ad Rameseyam.

"gnorum inquietudine securos, & ovile ipsum à timore incursionis lupinæ "alienum relinquamus & immune: Alioquin pulvere ventos pavisse vi- "debimur, in loco uberioris pascuæ sine securitate ovibus collocatis. "Quinimo hoc erit non eis salubriter providisse, sed eas potius periculo "exposuisse. Quapropter id consilii absque præjudicio sanioris reor ad- "mittendum, ut ad dedicationem istam solemnem omnes benefactores Ec- "clesiæ, qui adhuc vitalem hauriunt auram, & adesse possunt, convocen- "tur. Aliæ quoque honorabiles tam Ecclesiasticæ personæ quam seculares, "coram quibus ipsi de fide & pace Ecclesiæ conservanda, & de donatio- "num suarum firmitate omnimodam præstent securitatem, ad cautelæ a- "bundantiam invitentur. Duce igitur & omnibus ea, quæ sanctus sermone peroraverat castigato, approbantibus, discurrunt nuncii, & omnes die statuto, tanquam à Deo vocati, nullam omnino excusationis causam prætendentes, advenerunt, præter orientalium Anglorum primos & potentes de *Cantebrige Scira*, de *Hertford Scira*, de *Bedeford Scira*, de *Huntendune Scira*, & de *Hamptone Scira*, & de *Kestesna*, viri quoque sanctitudinis plurimæ & auctoritatis *Æselwius* Episcopus *Dorcastrecensis*, *Brithnothus Eliensis*, *Alfricus* Sancti *Albani*, *Aldulphus Burgensis*, & *Godemannus Tornensis*, Abbates omnes pari devotione affuerunt.

Omnes Benefactores Ecclesiæ ad novam Dedic. invitantur.

CAP. LVI.

Dux Ailwynus *universos alloquitur.*

DIsposite omni in unum circumsedente Corona, Dux è medio surgens *Ascwio* Dioecesano Episcopo, Abbatibus & Baronibus, totiusque multitudinis universitati ait. "Gratias Sanctitudini & Nobilitati vestræ, Patres & Commilitones mei, quod ad laboris nostri solatium unamines in "Domino convenistis. Ut novit universitas vestra, Basilicam hanc Do- "minus Archipræsul *Oswoldus* & ego, operosa sollicitudine & pecuniæ multæ "impendio jam denuo construximus, denuo eam dedicare statuentes. A "cujus prima fundatione multa eidem tam ab illustrissimo Rege *Ædgaro*, "quam à nobis vel aliis plerisque fidelibus, quorum quidam adhuc viven- "tes nostro nunc præsentes intersunt Collegio; quidam vero in Domino "dormierunt, in pagis & vicis, in bosco & plano, in molendinis & pisca- "riis, in Ecclesiis & divinorum obsequiorum ornamentis collata sunt donaria, "quæ fere universa authentico ejusdem Regis privilegio confirmata, & ex- "pavescendo sæculis multarum & venerabilium personarum anathemate "communita habentur, ut ergo eidem Ecclesiæ vos in vita vestra firma "pacis compage teneamini, posteritas quoque vestra nullam omnino per "tempora successiva adversus eam malignandi venari possit occasionem, "utile videtur & optimum memoratum prædicti Regis privilegium, pri- "usquam celebrandæ dedicationis inchoetur officium in auribus nostris re- "citari, donationes etiam post fata ipsius collatas notitiæ vestræ pariter "declarari. Quo facto si aliquis vestrum in aliquo eorum, quæ memora- "buntur, aliquid calumniæ se putaverit habere, sine omni contentione be- "nignos auditores habiturus jus suum coram omnibus poterit allegare. Nos "vero auditis diligenter ejus rationibus, & jure cognito, rem calumniatam, "& judiciali præsentium sententia evictam, vel prece ab eo vel compe- "tenti pretio obtinere conabimur, aut si neutrum horum valuerit, calum- "niatori suum absque altercatione & litigio ultro dimittemus.

CAP.

CAP. LVII.

Privilegium Regis Ædgari *in auribus omnium recitatur.*

OMnibus itaque ea quæ Comes peroraverat approbantibus, jam dictum privilegium, universis gratanter audientibus, distincte & apposite recitatur, donationes omnimodæ demonstrantur, Donatorum devotio ab omnibus collaudatur, nullo universaliter de tam numeroso nobilium virorum collegio horum quicquam calumniante. Diutius igitur conticescentibus universis, & ad confirmandas potius, quam ad extirpandas virorum bonorum eleemosynas, assentationis publicæ votis convenientibus, maximo Aldermannus fluctuans gaudio omnibus ait. *Universitatem vestram fidelem coram Deo & sanctis ejus testem invocamus, quod publice hodie præbuerimus copiam audientiæ, siqua laica vel ordinata persona, aut eorum quispiam, qui patria lingua* Twelfhende, *vel* Twihende, *nominatur, aliquam adversus Ecclesiam hanc voluissent calumniam machinari. Et cum omnes tacuerint, vestro, O viri boni sapientes, decernendum committitur arbitrio, utrum post hanc taciturnitatem ulterius præsentium quisquam debeat calumniator admitti*: igitur potentes viri & auctoritatis plurimæ, qui affuerunt, post datam cuique loquendi copiam omnem, universis ipso suo silentio deinceps abjudicarunt actionem. Tunc reverendæ sanctitatis Abbates *Brithnothus Elyensis, Andulfus Burgensis*, & *Godemannus Tornensis*, commoditatis suæ aucupandæ hac occasione locum nacti, erigentes se sciscitati sunt quæstione simili, utrum quisquam eorum adversus Ecclesiam, quibus præsidebant, vel etiam adversus Cœnobium *Croilandiæ*, vel Monasterium de *Enolfesbiri*, quod nunc Sancti *Neoti* dicitur, quorum tunc temporis Comes *Ailwynus* habebatur patronus & Custos, quicquam reclamationis habere se æstimaret, factoque silentio, & nullo penitus obloquente, communi omnium sententia decretum est, universa prænominatis Ecclesiis pertinentia omnibus inposterum seculis rata & inconvulsa permanere. Deinde, ne quicquam, quod omnimodæ securitati abundantiorem cautelam posset contrahere, intentatum relinqueretur, miles Christi Aldermannus, sancti *Oswoldi*, & aliorum qui affuerunt virorum venerabilium pia admonitione, decrevit præsentes universos nobiles & potentes corporalis sacramenti juratoriam præstare cautionem, quod verbo spoponderant omni se vitæ suæ spatio fide & opere servaturos. Sacrorum ergo Evangeliorum textu coram posito, primus ipse Dux, ut cæteros callido provocaret exemplo, dextram extendens, juratus devovit se tam *Ramesiensem* quam omnes vicinas, quas memoravimus Ecclesias, cum universis pertinentiis earum, semper dum viveret, omni nisu tanquam proprii domicilii utilitatibus inserviendo protecturum, & nec per se nec per cujuslibet personæ interpositionem quicquam malignitatis vel doli eisdem scienter illaturum. Post quem filii ipsius & alii juxta ordinem dignitatum vicissim accedentes, eodem juramento & indissimili verborum schemate ultronei se omnes pariter obligarunt, & sic data universis bonæ fidei securitate, omnem abunde cuiquam deinceps pravæ suspicionis necessitatem exemerunt. Sacrosanctis itaque Evangeliis in pignus præstitæ jurationis super majus altare coram Deo collocatis, Abbates & Monachi, pro vicissitudine impensæ sibi liberalitatis, in commune beneficium, & fraternitatem Ecclesiarum suarum, eos receperunt. Ut igitur fratres *Ramesienses* exterioris jam ad votum irrigui felicitate donati, domesticæ etiam tranquillitatis & sociæ pacis interius irriguo potirentur, à sancto Archipræsule *Oswoldo* & illius simul Dioeceseos Episcopo *Æscwio* decretum est, ut si forte eorum quisquam contra regulam & statuta majorum recalcitrans, turbulentus in congregatione & inquietus inveniretur, tertia

Omnia singulorum dona, nullo penitus reclamante, Ramesiæ Ecclesiæ remaneant confirmata.

tertia juxta regulæ sanctionem correptione nil emendatus, à communione loci & consortio cæterorum exsors ipse fieret & alienus: nullum postmodum nisi emendatioris vitæ commercio reversionis aditum mercaturus.

Cap. LVIII.

Ecclesia secundo ædificata à Sancto Oswoldo *&* Æscwio Dorcastrecensi *Episcopo denuo dedicatur.*

OMnibus itaque in pacem Ecclesiæ & fidelitatem pia, ut prædictum est, illustris viri Aldermanni calliditate fœderatis, vir Domini *Oswoldus* in sæpe dicto *Æscwio* Episcopo tanti laboris propter senium partiens pondus, cum copiosæ multitudinis alacritate votiva, Ecclesiam ipsam, eodem quo prius fuerat consecratam titulo, solemniter dedicavit. Divino ergo officio de more celebrato, post laborem votivum, quem in tardiorem diei horam protraxerant, omnes simul ad reficienda corpora convenerunt. Quam splendide, quam affluenter, quam opipare, eos dux venerabilis in variis tam ferculorum quam potionum generibus procuraverit, narrare supersedemus, ne abstinentium nauseam provocare, vel edacium videamur appetitum inaniter irritare.

Cap. LIX.

Singulis in sua revertentibus, Sanctus Oswoldus *novissimum hunc cum filiis suis & cum Aldermannis sermonem habuit recessurus.*

MAne sequentis diei, pii patris petita benedictione & accepta, in sua singulis cum gaudio remeantibus, Sanctus Archipræsul remansit, cum filiis charissimis familiarius colloquium habiturus. Quos ante se convocatos vir beatus, assidente sibi Aldermanno, novissima hac oratione allocutus est. "Alumni mei & filii in Domino charissimi. Ecce pater "vester Dominus Aldermannus & ego, a contractæ olim inter nos mu- "mutuæ dilectionis exordio, alter alterius sollicitudinem *enixissime* ju- "vantes, locum hunc multi laboris impendio ædificare curavimus. A ter- "ritorio quoque *Wigorniæ* ablatos in hac vos humo uliginosa tutius & "utilius collocavimus, & patronali vobis vice præsidentes, quæcunque seu "corporaliter seu spiritualiter necessaria videbantur & commoda, exa- "ctissima sedulitate, & quæstu operoso, studuimus providere. Et nunc "Deo gratias & merito & numero succrescentes, temporalium vobis copi- "am bonorum & visu cernitis, & utilitate sentitis sufficienter arridere. "Possessiones & prædia, prata & nemora, piscarias & molendina benefi- "cio fidelium collata, tam eorundum cyrographis quam magnifici Regis "*Ædgari* privilegio, ad vestrum vestorumque successorum subsidium loco "huic confirmata possidetis, vestra igitur interest singulorum, ut corpo- "raliter ditati spiritualem à nobis inopiam bonorum operum exercitiis "propulsetis. Quomodo autem & quibus armis hostes spirituales, qui "spiritualibus viris nunquam desunt, repellere debeatis: Satis, ut arbitror, "in turri *David* collocati didicistis, in qua mille clypei pendunt, & om- "nis fortium armatura, non modo ad intuendum proposita, sed exposita "ad tollendum. Studete itaque, fratres charissimi, studete Ordinis obser- "vationem, reddite gratulanter vota, quæ distinxerunt labia vestra, vacate "orationibus, paci mutuæ & dilectioni operam date, & incentiva lasciviæ "carnis vigiliis & parcimoniæ fræno edomate, animos vestros Sanctos à "terrenorum cupidine cohibete, bona quæ habetis transitoria in usu non

"in

"in affectu possidete, illam, quam extrinsecus habitu prætenditis, intrin-"secus religionis veritatem moribus exhibete. Talibus etenim mercimo-"niis divinis vobis gratiam stabilem & firmam conciliabitis, quæ, omni "semper malignantium fraude delusa, collatorum vobis bonorum indem-"nitatem conservans, plura his & ampliora nobis deficientibus munifica "cumulabit. Post decessum autem meum, unum quempiam de collegio "vestro, quem divina vobis provida pietas dignabitur declarare, concor-"di omnes voto assensuque uniformi, juxta tenorem privilegii, quod ad "petitionem meam vir venerabilis *Johannes* Romanæ sedis pontifex sum-"mus huic indulsit Ecclesiæ, in Abbatem vobis eligatis. In electione "vero illius, ambitionis vitium, discordiam & invidiam summopere ca-"veatis, ne quis vestrum communem utilitatem privatis affectibus post-"ponat, sed illum omnes omni contentione remota assumant, quem se-"nioris partis dictata à Spiritu Sancto sententia indicaverit ordinandum. "Nos siquidem, ut cernitis, segni jam senio laboramus, vitalis spiritus "seniles jam deserit arctus, prolongatum diutius incolatum suum con-"querens anima, familiarem jam incipit carcerem nauseare. Quorum "omnium edoctus præsagio neutrum nostrum ulterius vobiscum diu "permansurum prædico. Ego quippe ad sedem meam revertor, corpo-"reis vos oculis resolutionis meæ ibidem diem operiens non visurus. Ad ducem autem conversus, "Tu quoque, amicissime virorum, fata tua "eisdem noveris stimulis agitari, eadem te sententia ad solutionem de-"biti naturalis memineris perurgeri. Ad quem venerabilis heros, Ha-"ctenus Sanctissime pater, *inquit*, dulce mihi fuit tecum vivere, prospe-"ram in hoc mari procelloso habere me ratus te remige navigationem. "Nunc vero ad portum te festinantem, naviculam meam, longo navigan-"di usu jam quassam, inter tumentes sine gubernaculo versari diutius un-"das non arbitror expedire. Si igitur mihi non datur anteire remoran-"tem, detur utinam sine dilatione saltem subsequi præcedentem. *Cui San-"ctus*, En, ait, à te nunc corpore digredior, animo tibi semper indisso-"lubiliter fœderatus. Cum me ab ergastulo carnis exisse didiceris, tunc "in brevi carniculæ tuæ compagines dissolvi, omnemque dubiæ naviga-"tionis ultra tibi tolli scias necessitatem; attamen in subeundo portum, "ubi applicantes, graviori oborta tempestate, scopulis nonnunquam & cau-"tibus invehuntur, & navi & oneri propter tabulatorum distractores me-"mineris providendum. Hæc & similia cum vir sanctus prophetico ple-nus spiritu perorasset, multa utrinque fusa sunt fletuum suspiria, multum mœstitiæ insumptum cordibus singulorum, una omnes voce se rogant non deseri, desolatos se dilecti patris vel pastoris præsentia non frustrari. Suspecta prætendunt pericula, locum à se sanctificatum excessu suo honorari, & triumphalibus sancti Corporis exuviis præsenti aliter communiri flagitantes; sed consilium divinum, quod *Wygorniæ* Ecclesiam tanti luminis fulgore disposuerat illustrari, nulla humana potuit ratione mutari. Benedicens ergo pius pater, & gratam singulis osculorum gratiam libans, tristis & moerens recessit, tristi grege recedentem pastorem usque ad fores Ecclesiæ cum lacrymis prosequente, ubi conversus flens largiter, eisque denuo benedicens, hoc eis novissimum verbum dixisse memoratur. *Consociet nos Christus in Paradyso.* Quo dicto moestus abiens, moestos revertentes dimisit. Dux quoque propter rei curam familiaris longius à vicinia recedens, circa proximæ initium quadragesimæ eos se spopondit, Deo volente, revisurum.

CAP. LX.

De visionibus quæ post viri Dei discessum quibusdam ex fratribus ostensa sunt.

IGitur *Ædnotho* iniore, ad consilium Domini *Germani* & *Ædnothi* senioris, sicut sanctus ordinaverat, exteriorem curam gerente, reliqui fratres quo certius utriusque patroni dispendium, juxta quod audierant, sibi imminere crediderunt, eo ferventius disciplinis Monasticis, & militiæ divinæ exercitiis, vacare studuerunt. Verum, cum transisset rigor brumalis, & verni temporis inciperet tepor arridere, illis frequenter de his, quæ à sancto audierant, inter se sermocinantibus, sicut animæ dolenti, in curis multis laboranti, nonnulla per nocturnas visiones ostendi solent futuræ veritatis auspicia, una noctium cuidam fratri soporato visum est quasi utramque Ecclesiæ turrim una post alteram cum fragore magno corruisse. Item quoque alii duo longius à Monasteriio nocturnæ indulgentes quieti, sonitum horrificum, quasi simul Ecclesia uno fulminis ictu cecidisset, audierunt. Quo terrore excitati æstimabant universum fratrum Collegium eadem ruina involutum, recurrentesque cum festinatione, omnesque incolumes deumque laudantes repererunt. Itemque cum fratres quadam die in horto spatiando deambularent, tumultu magno quasi ex ictibus arietum & lapidum collisione intra Ecclesiam facto, partem murorum ruisse putaverunt, sed introcurrentes omnia sana cum admiratione conspexerunt.

CAP. LXI.

Excessus viri dei Oswoldi *fratribus Ramesiæ nuntiatur.*

TAlium ergo prodigiorum causis fratribus sollicitatis, & suspectæ significationis eventum præstolantibus, ecce post dies paucos, transmisso à *Wygorniæ* lacrimabilis nuncii bajulo, sanctus Archipræsul & Deo amicissimus *Oswoldus* illa quadragesimæ Dominica, quâ *oculi mei semper ad Dominum* decantatur, quæ tunc II Kal. Mart. habebatur, ex hoc mundo ibidem feliciter migrasse nunciatur. Quomodo autem excesserit, & quam laudabilem vivendi finem ibi sortitus sit, & sepulcrum, legenti libellum vitæ ipsius satis constabit. Cujus tonitruo rumoris universi ad ima cordium penetralia percussi, id ipsum statim venerabili Aldermanno, qui superioris promissionis suæ fidem absolvens, eodem tempore in partes illas redierat, nuntiare studuerunt. Quo præter ætatis memoriam cum lacrimis non segnitur advolante, pulsant signa, officium de more celebrant, psalmodiam cum fletu ruminant, plangunt & ejulant omnes, cum tamen gaudendum potius aliqui non ignorarunt, si intemperantia doloris persuasionem prævalere sineret rationis.

CAP. LXII.

Venerabilis Aldermanni *fata sua instare intelligens ultima hac allocutione filios adhortatur.*

EXhinc coadunata ante se princeps illustris tota fratrum cohorte, ita eos, præsentibus duobus filiis suis viris nobilibus, *Ædwyno* atque *Æthelwardo*, allocutus est. *En filii mei charissimi, en virga correctionis, & baculus*

tulus sustentationis vestræ, in unius casu, sicut cernitis, personæ, utraque contrita sunt. En lucerna, ad cujus intuitum dirigebantur gressus nostri, non dico extincta est, sed caliginem induit absconsionis. En, inquam, ex lacrimabili unius turrium vestrarum ruina, juxta fidem ostensæ aliquando alicui vestrum visionis, alteram certissime scire potestis cito ruituram. Sed & juxta viri sancti vaticinium, postquam hinc ille ablatus est, depositionem tabernaculi mei agilitate fatali agitari non dubito. Quin etiam ipsa senecta effoeti & curvi corporis vires attenuans, votum mihi diutius hîc morandi penitus abrumpit. Jam enim olim venustæ formæ gratiam rugæ mihi seniles deformarunt, amara tussis punctionibus crebris anhelum pectus defatigat, pallidus mihi color & exanguis, difficilius solito odores jam discerno, minus sapiunt quæ gustu sumo, titubantes gressus vix fuste confirmo, tremulis manibus firmius vix aliquid teneo, sicque jam & valetudine confectus & annis, totus mihi senectutis furto subtractus sum, ut totum me, transeuntibus furtiva successione diebus, videar amisisse. Quæ ergo habenda est in conditionis humanæ labilitate fiducia. Jocundum sit mori, cum vita tediosa esse comprobatur. Quapropter, dilectissimi mihi in Domino filii, delicta mea & ignorantias meas in præsentia vestra divinæ confiteor pietati. Nec præter dispositionem cælestem vitam mihi diuturniorem servari, sed potius exitum meum muniri, & peccata mea orationibus vestris desidero & meritis expiari. Cumque corporeæ pugnæ arma deposuero, vos sedulitate filiali paterno funeri honestas in loco isto inferias procurantes, & memoriam mei deinceps continuam habentes, posteris quoque vestris ipso devotionis vestræ monumento in perpetuum continuandam commendabitis. Quo dicto obortis lacrimis vir inclytus in pavimento coram altari senile corpus extendens, se peccasse, injuste se egisse, lascivis spurcæ carnis oblectamentis frænum cohibitionis præter modum se laxasse, in potestatis terrenæ fastigio peccati perfunctionem deliciis adquisisse, in causis forensibus injuste passim se judicia exercuisse, cum magnis ejulatibus confitetur, Gemitibus igitur imis & suspiriis vocem viri præpedientibus, astantes fratres madefacti lacrimis septem super eum psalmos poenitentiales decantare cœperunt. Quibus finitis dompnus *Germanus* solitæ orationis super eum absolutionem dedit, respondentibus cunctis, *Amen.* Filiorum suorum ministerio miles Domini levatus, locum in quo jacuerat fletibus madidum reliquit. Approprians que & innixus columnæ, *ne indignemini,* inquit, *fratres mei, cum literati & disciplinis eruditi sitis divinis, à viro peccatore & laico sanctitatem vestram commoneri. Solent enim in arandi consuetudine juvenci præeuntes hilarius laborare, notis subsequentium vocibus confortari. Eapropter licet posterior, licet meritis inferior, charitate vos debita & voce moneo consueta, ut alternæ dilectioni & concordiæ summopere intendentes, & meliorum exempla æmulantes, bonis principiis finem semper adæquare studeatis. Ecce in loco religioni satis apto, & à commeatu populari semoto consistitis, in quo juxta legis monasticæ sanctionem, arctioris disciplinæ decreta servare potestis, extra ejus terminos sufficientes necessariis corporum usibus, ex meis & aliorum fidelium beneficiis redditus annuos possidentes, omnem igitur dissolutionis impudentiam à vobis semper resecantes, ab omni opere quod professionis vestræ fidem dedeceat, & timor Dei & hominum nos reverentia cohibeat, ne infra muros domesticos ulla aliunde scandala oriantur, unde à sanctuario Dei quicquam præter suavitatis odorem publicis naribus offeratur, si quæ tamen cujuslibet excessus corrigendi emerserit occasio, statim districtione regulari occurrendum censeatis, ne dissimulatio remissa peccandi nutriat ausum, & unius impunitas personæ obstinationem inferat induratis frontibus aliorum. Sit ergo vobis intrinsecus cum regularis rigore disciplinæ mutua dilectio fervens, extrinsecus autem hilaris omnibus exhibitio charitatis, quatenus non solum favor humanus, sed etiam dignatio cælestis, utilitatibus vestris bonæ opinionis vestræ suavi semper inclinetur odore.* Hæc dicens vir Christianissimus, conversus ad filios suos, *vos,* ait, *Successio generis mei, os meum & caro mea, vos inquam rogo, hortor, & admoneo, ut locum hunc cum habitatoribus ejus affectu fraterno diligentes, in omni semper necessitate pro viribus* eis

eis patrocinari non desistatis. Quinimo sub interminatione paternæ maledictionis inhibeo, ne de beneficiis quæ me eis juste nostis contulisse, fraudem ullam aliquando machinari præsumatis, sed juvet eos apud vos semper meæ benignitatis affectus, patrique decedenti in gratia sibi & benevolentia sentiant filios successisse. Quibus se ad fidem Ecclesiæ coram patre voto obligantibus, miles Christi osculans omnes, & benedictione accepta singulorum, ad domum suam, quæ extra insulam non longe in margine mariscorum sita erat, navigio vectus est. Ubi in vigiliis orationibus & eleemosynis devotas Christo celebrans excubias, mense tandem Aprili gravissima febrium valetudine vicini discriminis præsaga & indice tactus, beatum *Alfegum* tunc *Wyntoniensis* Ecclesiæ venerabilem pontificem, qui illis in diebus quasi à Deo, ut viri justi deserviret exequiis, missus, infra terminos viciniæ præsens habebatur, accersiri fecit. Ad cujus interrogationem, præsentibus senioribus *Ramesiæ*, cum multis aliis qui aderant venerabilibus personis, articulos Catholicæ fidei, quos semper, vita & moribus tenuerat, publica attestatione est confessus, ac demum ejusdem ministerio sacrati olei unctione delibutus, eodem quoque tradente, indeficiens dubiæ peregrinationis viaticum percepit. Deinde vero, usque ad diem sibi peremptorie præfixum, jugi Psalmorum, quos ipse didicerat, Psallicio, exitum suum cum fratribus præmuniens: cum denique *omnis Spiritus laudet Dominum*, voce debili & lingua palpitanti tertio repetisset, manu leva sibi ipse oculorum cilia componens, dextra vivificæ se crucis signaculo armavit, sicque ex diuturni fatigatione cursus, fessus jam & anhelus Spiritus, VIII. Kal. *Maii*, relicta corporis gleba, ad requiem, ut creditur, bravium percepturus, feliciter evolavit. Cujus corpus cum *Ramesiam* ad tumulandam deferrent exanime, copiosa totius fere viciniæ turba, viri venerabilis exequias comitatura convenit. Divites laborum suorum solatium, pauperes vero inopis se vitæ suæ subsidium, in ejus excessu gemitu lacrimoso querebantur amisisse. Ita ergo in domo, quam summa dictante sapientia sapienter sibi ædificaverat, venerandæ sapientis Architectoris exuviæ, prædicti Sancti præsulis *Ælphegi* ministerio in memoria justorum æterna venerabiliter depositæ, diem extremum operiuntur resumendæ.

Explicit pars Secunda.

Incipit

Incipit pars Tertia.

CAP. LXIII.

CUnctis fidei lumen agnoscentibus solius Dei invariabilem liquet esse substantiam, quia in eodem semper statu nulli omnino datum est permanere. Rare autem, & *merula rarius alba*, alicujus mortalium primordiis videbis ex æquo novissima respondere. Cum igitur in humanæ mutabilitatis casibus nil firmum, nil esse durabile constet, necesse est adversa prosperis, prospera adversis aliquando cedere, & ob diversorum seu probationem seu reprobationem, hæc illis, illa istis, variantibus vicibus provenisse. Hæc autem idcirco dixerimus, quia quatenus sæpe memorati, semperque memorandi viri, Sanctus videlicet *Oswoldus* & Dux *Ailwynus*, in hujus vitæ stadio laborem sui cursus protelaverunt, Ecclesia *Ramesiensis*, Domino sibi in alterutro illorum ad alterutrius irrigui felicitatem feliciter præsidente, felicibus ad votum sine Abbatis regimine successibus succedentibus, viginti quatuor circiter annis post fundationem suam primam, est gavisa; post excessum vero amborum, variantibus diebus, varias pro voto passim & contra votum sub Abbatum temporibus vices variavit.

CAP. LXIV.

Ædnothus junior primus Ramesiensis *Ecclesiæ Abbas beato Alphego ordinatur.*

NAM prædictus celeberrimæ Sanctitudinis præsul *Ælphegus*, statim funereis viri venerabilis exequiis celebratis, fratres omnes super pii patris dispendio admodum contristatos ante se convocavit, blandeque consolatos jussit, ut unum de universitate Collegii sui, quem sibi præfici dignum æstimarent, eligerent, & indicarent ordinandum. Qui, Spiritus Sancti gratia piis votis & vocibus invitata, in *Ædnothum* juniorem virtutum coloribus ex institutione *Oswoldi* varie venustatum, uniformi omnes sententia convenerunt. Unde vir Domini hymno laudis Domino cum eisdem fratribus decantato, præfatum electum eorum, cum aliquibus ex prudentioribus domus, in præsentiam *Æthelredi* Regis abiens produxit, illoque annuente eum in Abbatem primum *Ramesiensis* Ecclesiæ, Salva matricis *Doncastrensis* Ecclesiæ obedientia, ordinavit, domumque remisit.

CAP. LXV.

Germanus Ecclesiæ Celesige *Abbas præficitur.*

SUB eodem quoque tempore præfatus Rex *Æthelredus*, venerabilem virum *Germanum*, cujus supra pluries mentio habita est, Ecclesiæ *Celesige* orbatæ pastore præfecti, ubi & plurimis postea annis, usque ad communis debiti exactionem, in bonorum exercitiis operum studia semper continuavit honesta. Abbas autem *Ædnothus* commissæ sollicitudinis suscipiens gradum, usitatæ diutius non abjecit humilitatis amplexum, prælatus aliis nec elatus, fuit in illis tanquam unus ex illis, ut magis videretur prodesse quam præesse, præfuit officio, profuit autem admonitione & exemplo. Charitatem veterem erga omnes & affectum, novæ in eo conscientia dignitatis non mutavit. Utilitates rerum exteriorum communes omni semper nisu augmentare laborans, interioris tamen rigorem disciplinæ non laxavit. Cujus proventu quidam frater ejus *Godricus* nomine

congratulans vir fidelis, & dives propriæ salubriter providens saluti, nulla tamen adhuc valetudine corporis tactus, quod in peccatorum suorum redemptionem post fata sua Ecclesiæ *Ramesiæ* remanere deberet, litteris *Anglicis*, quas nos in latinum, sicut inferius habentur, transtulimus, commendavit,

CAP. LXVI.

Carta Godrici *fratris* Ædnothi *Abbatis, qui dedit* Turingtonam.

EGO Godricus concedo Deo, & Sancto Benedicto Ramesiæ, *post dies meos, terram meam de* Turingtonia, *ita duntaxat ut Abbas ejusdem Ecclesiæ Ædnothus frater meus adquietet eam de servitio, quod Heregeat Anglice, latine Relevatio hæreditatis dicitur, quæ ab hæredibus liberis post mortem patrum Dominis solet impendi. Concedo etiam juniori filio meo* Ædnotho *terram de Acleya. Præter hæc quoque plurima alia dona, quæ aliis concessit, in eodem scripto reperimus, quæ quia nos minime contingebant, in figuris Anglicis neglecta remanserunt.* Hanc autem terram de Acleya idcirco tetigimus, quia & ipsa, tradente eodem *Ædnotho* filio ejusdem *Godrici*, post revolutionem dierum Ecclesiæ *Ramesiæ* in liberam, sicut in sequentibus dicetur, eleemosynam concessit.

CAP. LXVII.

De quatuor pueris qui campanam fregerunt.

FUerunt tunc temporis apud *Ramesiam* quatuor Ephebi Adolescentes, qui olim à beato *Oswoldo*, cum essent infra septem annos, in gremio ejusdem Ecclesiæ ab ipso rudimentorum tirocinio sub norma religionis educati, jam ætatem attigerant pubertatis. Hi tanquam olivarum novellæ ad virtutum profectus succrescentes, & ipso bonorum proventuum auspicio utilem intimæ pinguedinis fructum promittentes, honestate studiorum & venustate morum ingenue consecrarant, primitias juventutis, *Æthericus* ætate & ordine primus, secundus *Ædnothus*, tertius *Oswoldus*, Sancti *Oswoldi* ex fratre nepos, quartus *Æthelstanus* dicebatur. Erant igitur omnes bonæ spei juvenes, omnes elegantiam formæ & natalium nobilitatem castigatis animorum motibus perornantes. Hi ergo quatuor, ne ex rigore ordinis fatigati sine interpolatione recreationis deficerent, juxta illud, *quod caret alterna requie durabile non est*, aliquoties in hebdomada, horis competentibus, ex licentia magistrorum, solebant extra claustrum locatione honesta & discursu puerili observantiæ regularis labores & tædia relevare. Quadam itaque dierum cum pedissequo suo ad spatiandum de more exeuntes, ad restes campanarum majorum, quæ in occidentali turri Ecclesiæ pendebant, e trabibus accurrerunt. Quarum unam tam diu imbecillium virtutum tenera lacertorum trahentes agitabant, quousque obortam in ea subito ex motu inæquali fracturæ rimulam malefidus in secretis sonus stridulus indicaret. Quo comperto vehementi in pueros ira tam magistri eorum quam fratres reliqui pro rei familiaris dispendio exarserunt, gravissimam eis verberum minantes ultionem, unde perterriti admodum, & in lacrymas erumpentes, tandem sententiæ illius quam in capitulo sæpe recitari audierant memores, qua à beato *Benedicto* præcipitur, ut qui perdiderit quicquam aut fregerit, alios in delicti sui accusatione festinet prævenire, statim venientes ad pedes Abbatis cum ejulatu flebili & damnum, quod per eos, indicarent. Miseros igitur vir discretus clementer mise-

miserans, & misericordiam flagitantes misericorditer consolatus, accitis fratribus, ait, innocentes non voto sed contra votum, non sponte sed nolentes, non de industria sed casu fortuito culpam commisisse non votivam; parcendum potius dolentibus, de quorum pœna nullum esset remedium proventum; non supernæ dispensationi difficile, per pueros nobilitati natalium commendatione morum ex æquo respondentes, damnum perpetratum, cum ad maturitatis annos devenerint, in centuplum resarcire. Sicque vir pius exasperatam in miseros fratrum iracundiam mulcendo delinivit, & promissorum reis verberum timorem penitus exemit. Deinde dimissis fratribus pueros secretius hortatus est, & instruxit. Qui, pii patris parentes admonitioni, nudis Ecclesiam pedibus intrantes, anxietatis intimæ domino coram Sanctis, quorum ibi patrocinio habebantur, sanguinem libaverunt, qui vota sua divinæ pietatis auribus importaret. Nec defuit dignatio cœlestis puris precibus puerorum, quæ quid petierunt, aut quibus se votis obligaverint evidenti indicio declaravit, dum eos magnis in mundo & claris honoribus, procedente tempore, sublimavit, in quibus positi votorum haud immemores præclara & ingentia eidem Ecclesiæ, sicut in sequentibus lectori constabit, beneficia singuli contulerunt.

CAP. LXVIII.

Quomodo Sanctus Ivo *sit inventus.*

HIS ita gestis Sanctum *Ivonem*, quo Ecclesiam *Ramesiæ antiquus ille dierum ex alto oriens*, ante nascentis primæ primordium diei, præscius decreverat visitare, feliciter sub eadem contigit tempestate declarari. Sancti siquidem Archipræsulis *Ivonis* beata pignora, quæ in agro *Slepensis* prædii prope *Usæ* fluminis alveum annosa tumulaverat antiquitas temporum plurimorum, dum terræ viscera coacto ex nutu Dei profundius vomere rimatur arator, hærentibus ad tanti vas thesauri bobus, reperta sunt. Quæ cujus essent cum ab omnibus ignoraretur, cuidam ejusdem villæ viro simplici Sanctus nocturna apparens visione, & suas esse reliquias asseruit, quas *Ramesiam* deferri oporteret, & tres socii sui ubi inveniendi essent indicavit. Cujus visionis dompnus Abbas *Ædnothus* signis etiam miraculorum comperiens fidem, accercito ocius, quem sæpe tetigit sermo superior, Abbate *Germano* eodem consorte, pretiosa supernæ pietatis munera cervicibus suis imposita in *Ramesiensem* Basilicam, ubi usque hodie claris coruscant miraculis, cum multa populorum caterva transportavit. Decennio igitur post defunctionem Advocati nostri Comitis *Ailwyni*, eodem die quo eundem patronum nostrum, VIII scilicet Kal. *Maii*, suscepit terra tumulatum, ex divinæ munere largitatis, novum nobis itidem edidit terra patronum, nulla prorsus fatorum sorte deinceps auferendum. Qui eidem requietionis suæ loco, imo omnibus cultoribus suis, hodieque apud Deum patrocinari non desistit.

CAP. LXIX.

Ædnothus Abbas Ramesiæ Dorcastrecensis *Ecclesiæ Episcopus consecratur.*

SUB eodem tempore Sanctus *Ælphegus* de Episcopo *Wyntoniæ* Archiepiscopalem *Doroberniæ* Cathedram quartus à Beato *Dunstano* suscepit. Tunc quoque *Dorcastræ* Ecclesiam pastore suo *Alfelmo*, venerabilis viri *Æscwii* successore, contigit viduari. Pro quo *Ramesiæ* Ecclesiæ Abbas

bas *Ædnothus*, vir prudentiæ plurimæ, & probitatis opinione percelebris, conclamante in ejus electionem tam Clero quam populo, ſedi eidem Epiſcopus ſubrogatur. Is præfatum Sanctum *Alphegum*, *Dacorum* rabie in *Cantia* partibus ſæviente, Martyrio vitæ præſenti exemptum, *Londonii* cum ejuſdem urbis Epiſcopo *Alfuno*, venerabili ut decuit tradidit ſepulturæ. Contigit ergo, ut qui ſe in Abbatem *Rameſiæ* ordinaverat, ipſius triumphalibus poſtmodum exequiis feliciter ipſe deſerviret.

Cap. LXX.

Poſt Ædnothum Wlſsius *Abbas* Rameſiæ *Efficitur*.

FRatribus itaque *Rameſienſibus* poſt promotionem *Ædnothi* privilegii ſui auctoritate utentibus, *Wlſſius* quidam, è ſuis, de libera omnium electione, eis Abbatis jure præficitur. Erat autem vir religioſus & prudens, ſatiſque commendabilis, niſi parcitatis virtutem in tenacitatis vitium, quod in Eccleſiæ ſuæ detrimentum poſtea redundavit, convertiſſet.

Cap. LXXI.

De Brithnoto *Comite*.

ERat ſiquidem tunc temporis Comes quidam, *Brithnothus* nomine, qui *Rameſienſem* Eccleſiam plurimum diligens, in privilegio *Ædgari* Regis duo eidem Maneria, *Iſham* videlicet & *Wythentoniam*, in liberam Eleemoſynam contuliſſe memoratur. Vir inter proceres Regni ſublimis & honorabilis, cui tam claritas generis quam opum affluentia, potiſſimum autem labor bellicus, quo contra hoſtes patriæ ſæpe deſudavit, celebrem contulerat opinionem. Qui, cum aliquando contra *Dacos*, qui partem regni turbaverant, more ſolito pugnaturus, prope *Rameſiam* navigio tranſiens, multam duceret manum militarem, mittens rogavit Abbatem prædictum *Wlſſium*, ut ſibi & ſociis ſuis refectionem unam procuraret. *Ille* autem rogantis fiduciam temere deludens, non adeſſe ſufficientiam *panum* tot hominum numero, non ſufficere penum remandavit, cum VI aut VIII tantum Comitibus pranſurus, ſi vellet, veniret. Collectæ autem multitudinis famem alias relevandam cogitaret. Qua reſponſione accepta vir nobilis, quamlibet percitus ira, tacitus tamen receſſit, honeſtius judicans commune cum exercitu jejunium continuare, quam eſuriente milite principem ſaturari. Abbas ergo *Elienſis* & fratres ex imprudentiæ hujus levitate captandæ tanti viri benevolentiæ occaſionem aucupati, mittentes in occurſum venientis, largis eſurientium inediam eduliis refecerunt, hoſpitalitatis humanitatem gratis offerentes; ſicque gratiam viri, quam à nobis ex præcedentis temeritate delicti deſciviſſe cognoverant, levi ſibi liberalitatis pretio conſciſcentes, plurimas & amplas terrarum donationes, quarum aliquas *Rameſienſi* Eccleſiæ fato functurus dare decreverat, in jus ab eo hæreditatis ſempiternum receperunt. Idem tamen poſtea, ex ictu belli morti diſpoſitus teſtamentum faciens, unam hidam nobis dedit apud *Dodintonam*, ne omnino affectionis antiquæ immemor videretur.

Cap.

CAP. LXXII.

De morte Regis Æthelredi, & Ædnothi *Episcopi* Dorcastr. & Wlfsii *Abbatis* Ramesiæ & Aylwardi *filii Comitis* Ailwyni.

IN tempore illo Rex *Æthelredus*, Regis *Ædgari* filius, post multas martiæ virtutis exercitationes, quibus, ob defensionem patriæ contra *Dacos*, annis XXXVII sub sorte sæpe infirma desudavit, apud *Londonium* vita decessit; cujus loco *Anglici Ædmundum* ejus, non *Emmæ*, filium, qui, ob illustrem vigorem corporis & robur laudabile, *Ædmundus Irenside*, id est, *latus ferreum* appellatur, in Regem erexerunt. Contra quem *Cnut* Rex *Dacorum* navalem exercitum ducens, pluribus eum bellis lacessivit, multisque partem *Angliæ* calamitatibus profligavit. Attamen triumphale decus belli sæpius cessit *Ædmundo*. Sed quoniam ex infida rotatione fortunæ non semper idem manet successus præliorum, quadam vice, cum uterque Regum, multo milite manu augmenta, pari congressione & finali rem strictius gladiis agerent, cæde despecta, Dux quidam *Ædricus* patriæ proditor & gentis, videns *Ædmundum* furore fulmineo hostium aciem penetrantem; callidus doli artifex primus cum cohorte sua fugæ consuluit, mortuum *Ædmundum* vociferans & affirmans. Quem cæteris ex stupore & pavore sequentibus, *Dacis* audacia crevit, *Ædmundus* loco certaminis cessit, quia robur principis lapsum milites enervavit. In illo igitur congressu *Ailwardus Ailwyni* Aldermanni filius periit, totius quoque fere *Britannicæ* Nobilitatis emarcuit viror, claruitque evidenter, quantum in bellicis negotiis valeat Comitum fides, discretio Ducis, militandi usus: potissimum autem artis Martiæ disciplina. In eodem etiam certamine, dum gladius hostilis nulli prorsus ordini, nulli parceret professioni, occubuerunt, quorum hæc, commemorationis gratia, perstrinximus, *Ædnothus* Episcopus *Dorcastriæ*, & *Wlfsius* Abbas *Ramesiæ*, qui cum multis aliis religiosis personis, juxta morem Anglorum veterem, ibidem convenerant, non armis, sed orationum suppetiis, pugnantem exercitum juvaturi. Igitur prædicti *Ailwardi* & *Wlfsii* Abbatis corpora officio suorum collecta sunt, & apud *Ramesiam* humata.

CAP. LXXIII.

Quomodo corpus Ædnothi *Episcopi* Elienses *nobis abstulerunt*.

SImiliter etiam Episcopum *Ædnothum* decreverunt sui in loco eodem debere sepeliri, ut ubi pueritiæ olim transigens tempus in virum evaserat, & promotionis primæ conscenderat gradum, ibidem repositus diem operiretur extremum. Qui per *Eliensem* Insulam, cum cadavere extincto, navigio transeuntes, illo vel lassitudine, vel vergente in tenebras diei luce, coacti diverterunt, ubi dum in Ecclesia pausarunt, summo, ut credebant diluculo, cum pignore allato recessuri, fratres loci glebam viri latenter elatam furtivis familiaris urnæ inferiis exceperunt. Mane facto, de depositi dispendio æditnos causantur, actores rei factum non inficiantur, Illis causam quærentibus, allegant hi, suum fuisse Episcopum, non oportere longius Cadaver asportari, quandoquidem ibidem, tanquam in Diœcesis suæ Ecclesia non ignobili, honestam habere potuit sepulturam. Tunc etenim temporis, antequam Abbatia *Elyensis* in Episcopatum esset transmutata, parochiæ *Dorcastriæ* eadem cohærebat; hac itaque reddita ratione hospitum ira pacata quiescit, *litem* omnem *mollis responsio dirimit*, fortiori cedit

cedit pars infirmior & recedit. Fuerunt fratres quidam illius Ecclesiæ, qui ipsa nocte lumen cœlitum divinitus super defuncti feretrum asserunt micuisse, cujus assertionis fide domesticam familiam ad tollendum corpus animabant. Raro siquidem alicujus affectio alienæ unquam utilitati fuit quam suæ propensior, & idcirco venerabilis viri reliquias nobis, dum sibi consulunt, invidebant; sed quia super horum certitudine vacillamus, nutantem opinionem, quam fama dubia serit, confirmare non audemus.

Cap. LXXIV.

Rege Ædmundo *diem obeunte*, Cnutus *Dacus in Regem Anglorum consecratur.*

POst hoc, Regis *Ædmundi* flore juvenili proditionis falsæ succiso, *Cnuto* Rex *Dacorum* simul & *Norwegentium*, totius etiam *Britannici* Imperii adeptus est principatum. Filii *Æthelredi* & *Emmæ* Reginæ, *Alfredus* & *Edwardus*, in *Normannia* apud avunculum suum *Richardum*, usque ad mortem *Cnutonis*, tutas exilii latebras coluerunt. *Emmam* vero Reginam Dux *Richardus Cnutoni* nuptum dedit, qui filium *Hardecnutum*, & *Gunnildam* filiam, quæ postea Imperatori *Alemannorum Henrico* in matrimonium venit, ex ea progenuit.

Cap. LXXV.

Ethericus Ecclesiæ Ramesiæ Alumnus, Ædnotho *in Episcopatum Dorcastriæ*, Wythmannus *vero in* Ramesiensis *Ecclesiæ regnum*, Wlfsio *succedit.*

UNde sic igitur aliis accedentibus alii cedunt decedentes, & fallaci fortunæ lusu hæc ita transiguntur. Interim bonæ indolis puer *Æthericus* quatuor Alumnorum *Ramesiensium*, quos commemoravit præcedens lectio, primus à pueritiæ colo longum profectuum bonorum contorquens filum, morum laudabilium confecerat glomus ingens, unde spectabilem virtutum telam ordiens pontificalem sibi infulam præparavit. Tantam siquidem apud omnes opinio juveni contulit vulgata notitiam, ut *Ædnotho*, ordine quo supra retulimus, rebus humanis exempto, rege tam Cleri quam populi votis consentiente, ipse, de Claustro *Ramesiæ*, *Dorcastriæ* Cathedræ assumeretur in sessorem. Sub eodem nihilominus tempore, post *Wlfsium*, quem belli occasione interemptum meminimus, ad regimen Abbatiæ *Ramesiensis Wythmannus* successor accessit. Qui, cum esset bonæ vitæ, & prudentiæ laudabilis, genuina tum animi feritate, utpote *Teutonicus* natione, damnum aliquod suæ attulit laudi.

Cap. LXXVI.

Quomodo Abbas Wythmannus *fratres* Ramesienses *apud* Æthericum *accusavit.*

CUM enim subditos bonis studiis ex usu deditos, ad meliora magis cogere quam admonere conaretur; eisdem plus timendum se præbuit quam amandum. Unde contigit aliquando, ut ipso in eos immoderatæ iracundiæ aculeos perurgente, communi injuria lacessiti recalcitrarent, pluribus eum verborum contumeliis exacerbantes. Qui nimium commotus, prædictum *Æthericum* illius Dioeceseos Episcopum aditurus, iter conceptæ iræ stimulis maturavit. Cujus copiam adeptus, de contumacia, de inobedientia, de regularis denique negligentia disciplinæ, innocentem gregem

gregem apud eum cœpit paſtor anxius accuſare, non poſſe eos intra domeſtica Clauſtri ſepta contineri, mobilitatem mentium vagis inquietorum corporibus declarari, ad correctionem eorum oportere manum fortitudinis adhiberi. Stupens igitur vir diſcretus ſuper his & admirans, aliqua mora ab ea, quam deſiderabat, ſententia, conſenſum animi ſuſpendit, ut dilatione decreſceret pendulæ umbra veritatis. Cogitabat quam Sancta, quam honeſta pueritiæ ſuæ cunabula reliquiſſet. Non eſſe credibile, ut confratres & coalumni ſui, ab eo, quem longa ſecum exercitatione in uſum verterant, amore diſciplinæ, tam facile deſciviſſent. Conſolatum ergo, & ad patientiam commonitum Abbatem, ad domum remiſit, ex occupato ab aliis, quibus tunc tenebatur negotiis, animo, in propria ſe perſona quantocius venturum, omnia in virga diſtrictæ animadverſionis ad ejus arbitrium correcturum promittens. Abbate tamen recedente, nullum certum determinavit diem, quo vel accuſatores vel accuſati venientem operiri debuiſſent. Callebat etenim vir prudens innopinata incautos ſurreptione deprehendendos, ne præmuniti & ab invicem commoniti vera falſis palliata poſſent ſimulatione adumbrare.

CAP. LXXVIII.

Quomodo accuſationis falſitatem, & innocentiam accuſatorum Epiſcopus deprehendit.

Opportunitatem igitur aucupatus, iter Epiſcopus verſus *Rameſiam* cum familia tenui, ne calliditas ejus deprehenderetur, aggreſſus, prope Inſulam, breviore in craſtino dieta adeundam, hoſpitatus eſt. Summo autem diluculo veniens, & viatorem aliquem ſe ſimulans, Monaſterium tanquam oraturus ingreſſus, ubicunque patebat aditus venienti, & nulla fuit repulſa obviantis, cœpit omnia ſollicite perſcrutari. Igitur antequam eum quiſquam agnoviſſet, alios ad privata altaria miſſas devote celebrare, alios circa majus altare ad memoriam ſanctorum orare, alios inter columnas Clauſtri denſo ordine conſedentes, vel lectioni cum ſummo ſilentio operam dare, vel ſcribendi officio, vel certe cujuſlibet alterius honeſti operis exercitio, otioſitatis reperit ſegniciem devitare. Cum ergo ſic operto capite loca ſingula, quæ familiari a puero uſu didicerat, ſine errore ſcrutaretur, aliquis fratrum ei denique obviam veniens, & ſollicitudinem ſcrutantis admirans, dum ſuſpenſior in eum intendit, ex notiſſimo geſtuum & inceſſus indicio, Epiſcopum recognovit. Currenſque ad Abbatem, en, inquit, adeſt Epiſcopus, en à mane ſummo uſque nunc inter nos quaſi alienus, nobis prorſus quis eſſet ignorantibus, in Eccleſia & clauſtro, nullo præ ſpectabilis perſonæ reverentia prohibente, deambulavit. Quibus auditis Abbas ſtupidus, ad ſalutandum hoſpitem feſtinavit. Quem indignanter aſpiciens *Æthericus*, nullamque reſalutationis honorificentiam exhibens ſalutanti, de ſuggeſtione falſi, & indebitæ criminationis injuria, quam filiis pater turbulentus irrogaverat, graviter increpavit. "Ecce, inquiens, "innocentiam fratrum noſtrorum argumentoſa calliditate deprehendimus, "quos in eodem, quo eos olim hinc recedens dimiſeram, religionis ri-"gore, perſeverantes invenimus. Conſtat ergo non fervorem juſtitiæ, "ſed zelum amaritudinis ad eorum te accuſationem animaſſe, unde tam "pro eo quod nobis, qui auctoritate tibi Epiſcopali præminemus, ſub "ſchemate veritatis mendacium ſuggerere non metuiſti, quam pro inno-"centia injuſte criminata, eandem, qua innocentes innodari deſideraveras "ultionis ſententiam, in teipſum non immerito retorqueremus, niſi primæ "novitas offenſionis animum à propoſito revocari compuliſſet. Nunc ergo, "frater, feritatem morum tuorum memineris temperandam, ut juxta beati

"Benedicti institutionem, non sis turbulentus vel anxius, non nimius, vel "obstinatus, non Zelotypus, vel nimis suspiciosus, sed utrosque lacertos, "justitiæ videlicet & misericordiæ, exere prudenter & exerce; ne eos, "qui nec digito suo quod alienis imponunt humeris movere dignantur, "aliquatenus imitari videaris. Non tamen dicimus ut dissimulando vitia "radicari permittas, sed nascentia statim falce discretionis amputare fe-"stines, diligenter teipsum considerans, ne passioni, quam in aliis mitigare "studueris, ipse aliquando exponaris. *Convocatis autem fratribus*, Nolu-"mus tamen, *ait*, ut horum occasione verborum subditi tui debitam tibi "subjectionis reverentiam impendere detrectantes, exercendæ erga te con-"tumaciæ ullatenus nutriant ausum. *Quinimo in virtute* obedientiæ eis "præcipimus, quatenus omnem tibi tanquam Abbati suo obedientiæ hono-"rem cum amore exhibentes, semetipsos etiam mutuæ caritatis officiis "cum sedulitate contendant prævenire. Si vero, quod absit, aliquem re-"bellem repereris, & post tertiam correptionem à protervia sua desistere "nolentem, debitam temeritatis suæ excipiat pœnam, sciturus pro certo, "quamcumque in eum justam tuleris sententiam, auctoritatis nostræ con-"niventia roborandam. Sic itaque utrorumque, Abbatis videlicet & fratrum, irritatæ olim injuriis iræ, consilii & consolationis ejus beneficiis delinitæ sopierunt, & in pacis pristinæ gratiam invicem se conversis affectibus receperunt.

CAP. LXXIX.

Wythmannus *Abbatiam reliquit, & ejus loco* Æthelstanus *substituitur.*

POstea autem cum recessisset Episcopus, efferos motus Abbas, & geniales secum affectionum suarum metiens passiones, difficile sibi perpendit & periculosum servire moribus plurimorum, qui suo ipsius animo ad votum non potuit dominari. Quapropter Abbatiæ administratione relicta, fratribus valedicens, nec eum retinere volentibus adquiescens; *Jerosolimam* ad visitandum Dominicæ passionis & sepulturæ locum peregre est profectus. Cujus loco *Æthelstanum*, cujus superius meminimus, in Abbatem sibi fratres *Ramesienses* erexerunt. Exacto deinde plus minus integro anno, peracta *Wythmannus* peregrinatione, *Ramesiam* regreditur, rumor quoque præcurrens nunciat venientem. Abbas ergo *Æthelstanus* cum fratribus, hora, qua *Wythmannus* Ecclesiæ approquinquare foribus nunciatur, in refectorio reficiens, jubet lectorem statim lectionem terminare, omnesque sacris vestibus redimitos Abbati suo cum reverentia obviam festinare, *Wythmannus* vero pristinæ enormitatis se accusans, & recipiendæ processionis vel Abbatiæ recuperandæ oblatum honorem humiliter recusans, universis petitioni ejus gratanter faventibus, locum solitarium, qui *Northeya* dicitur, ad habitandum accepit. Est autem locus ille ab Ecclesia *Ramesiæ* unius vix balistæ jactu secretus, in medio alneto, lutosa palude circumseptus, tam longitudine quam latitudine admodum egenus, sine navis vehiculo inaccessibilis, vitam secularem nauseantibus satis conveniens & acceptus. Ibi ergo *Wythmannus* cum uno tantum fratre comite, & duobus servientibus, cotidiano de penu *Ramesiæ* victus alimento sibi indulto, reliquum vitæ suæ in virtutum exercitiis, usque ad tempus scilicet *Edwardi* Regis transigens, prioris nævos atrocitatis valida posterioris manu mansuetudinis emendatior penitus delevit, & possessiones Ecclesiæ *Ramesiæ* quæstu suo, sicut inferius declarabimus, augmentando ampliavit.

CAP.

CAP. LXXX.

Cnutonis Regis commendatio.

INterea *Cnuto* Rex Christianissimus nulli prædecessorum suorum Regum comparatione virtutum vel bellica exercitatione inferior, cœpit sanctam Ecclesiam enixissime venerari, & religiosorum causis virorum patrocinari, eleemosynis profluere, justas leges, vel novas condere, vel antiquitus conditas observare. Cumque non solum *Angliæ*, sed & *Daciæ* simul & *Norguegiæ* principaretur, erat tamen humilitate cernuus, usus venerii parcus, alloquio dulcis, ad bona suadibilis, ad misericordiam proclivis, amatorum pacis amator fidissimus, in eos autem, qui vel latrocinio vel deprædatione jura regni violassent, ultor severissimus.

CAP. LXXXI.

Quod Cnuto Æthericum *Episcopum familiarem habens, & ejus admonitione* Ramesiam *Ecclesiam diligens, & aliam Ecclesiam in Insula ipsa construxit.*

QUI, dum bonorum fidelibus delectaretur consiliis, *Æthericum* Episcopum sciens justum, prudentem, & vivacis consilii virum, frequenter eum ad privata colloquia accersivit. Audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. Cujus hortatu *Ramesiæ* Ecclesiam, circumquaque suavem spirantem jam bonæ opinionis odorem, plurimum diligens; in ipsa Insula quandam aliam Ecclesiam juxta primam ejusdem formæ, sed quantitatis paulo dissimilis, datis de fisco regio sumptibus, in honorem sanctæ *Trinitatis* construi fecit. In qua, cum coetum Monialium aggregare decrevisset, ut sicut in altero Monasterio collegium virorum, sic in hoc quoque chorus feminarum sedulum Deo obsequium exhiberet; ex providentia tamen Dei, quid utilitatis aut damni ex vicinitate sexuum amborum provenire posset, non latebat, propositum non implevit. Porro crypta, quæ subtus majus ipsius Ecclesiæ altare fabricata fuerat, ejusdem ædificii testis & index, in cœmiterio nostro hodieque indemnis perdurat.

CAP. LXXXII.

Quomodo Æthericus *Episcopus, Rege* Cnutone *favente, sanctum felicem de* Seham Ramesiam *transferri fecit.*

IN diebus illis sanctus *Felix*, orientalium olim *Anglorum* Episcopus, apud Regium Manerium *Seham* habebatur sepultus. Ibidem etenim ipse sanctus, spectabilis formæ quondam vitalem adhuc hauriens auram, Ecclesia constructa & dedicata, coetum non minimum Monachorum aggregarat. Qui postea, pio patre defuncto, & apud *Donmoth* præsulatus sui sedem tumulato, opportunitatem aucupati & nacti, dulces ossium ejus exuvias exinde ablatas, apud se in memorata *Ecclesia* de *Seham* venerabiliter collocarant. Postmodum vero eadem Ecclesia [vel eodem Monasterio] *Dacis* in partibus illis sævientibus, funditus destructa, Monachisque peremptis, usque ad memorata *Cnutonis* Regis tempora, prædicto sanctissimo viro minus reverentiæ, minus impendebatur honoris. Quo comperto, *Æthericus* Regem precibus sollicitans, & sollicitatum ad consensum inflectens, Abbati *Æthelstano* & fratribus *Ramesiæ* intimavit, ut modici

dici laboris pretio inexhauriendas sibi divitias comparantes, propriæ utilitatis stimulis effectum negotii maturarent. Abbas ergo *Æthelstanus*, assumpto secum *Alfwino* tunc præposito, cum veneranda fratrum caterva, locum tanti vas thesauri continentem, navigio adiit, & auctoritate Regis simul & Pontificis vires resistentium compescentes, sanctosque cineres cum ossibus navi imponentes, versus *Ramesiam* iter retrogradum cum gaudii psallicio direxerunt. Quo audito *Elienses*, & pignus tanti nobis thesauri invidentes, naves cum manu valida ascenderunt, ut paucioribus, glebam quam abstulerant, cum multitudine auferre niterentur; ut autem plus voluntate divina quam [humanâ] dispensationem hanc fieri clarescceret, cum naves alterutræ, votiva aeris serenitate arridente, sibi obviam properarent, subito ad impedimentum plurimum & subsidium paucorum orta est nebula densissima, quæ partes utrasque diremit, sicque adversariis alio errando divertentibus, nostrorum recto cursu tutos domestici littoris gremio famulatrix unda restituit. Dubiam tamen hujus miraculi fidem, quam fluctuans veterum nobis tradidit relatio, nulla, lector, cogeris suspicere necessitate, dummodo omnimodas indubitata tibi constet veritate Sancti *Felicis* reliquias, *Cnuto* Rege precibus *Ætherici* Episcopi favente, de præfata villa *Seham* in *Ramesiensem* Ecclesiam translatas, & honorifice reconditas: ubi usque hodie plurima cultoribus suis vir sanctus confert beneficia. Si vero cujus nationis, qualis vitæ, quantive meriti fuerit nosse desideras, *Bedam* consule, qui *Anglorum* historiam laudabili stilo persecutus, inter alios, quos ibi commendat plurimæ sanctitudinis viros, ipsius laudem tacendam non putavit.

CAP. LXXXIII.

De Donariis Ætherici *Episcopi.*

JAM vero nunc ad declaranda ingentia & præclara *Ætherici* Episcopi donaria, quibus redimere studuit damnum, quod per eum *Ramesiensi* Ecclesiæ in perditione Campanæ olim, cum ibi puer nutriretur, accessit, calamus convertatur. Felix casus & damnum fortunatum, quod eidem Ecclesiæ in tanti postea commodi cessit monimentum. Siquidem memoratus *Æthelricus*, Episcopii Dorcastriæ dignitatem post *Ednothum* summæ religionis prudentiæ & sagacitatis nactus, instrumentis cum ei gratia Regis totiusque populi favor arrideret. Nutricis tamen suæ & cunarum memoriam non omisit. Multa namque & usque hodie spectabilia, loco olim pueritiæ suæ conscio contulit beneficia, non quidem de Pontificii sui jure exempta, sed divitiis affluentibus, quibus cor non apposuit, comparata, seu calliditate laudabili adquisita.

CAP. LXXXIV.

Quomodo occidentalem partem de Ellesworth *nobis adquisivit.*

CUM enim, ut dictum est superius, Rex *Cnuto*, genere *Dacus*, *Anglici* Principatus esset Monarchiam adeptus, quidam *Angli* nobiles, Antecessorum suorum Regum proditores, ex ejus sententia proscripti, & exterminati, *Dacis* Commilitonibus Regis abjudicatas sibi suæque posteritati vel successioni hæreditates reliquerunt; unde contigit, ut quidam *Turkillus*, de stirpe non infima *Dacorum* oriundus, occidentalem partem Manerii, quod dicitur *Elleswort*h, cujus partem orientalem ex donatione *Æthelstani Mannessone* nobis accessisse supra meminimus, inter alia casu funiculariæ

cularię sortis possideret: qui habens uxorem, unicum ex ea filium procreavit, post cujus ablactationem intra dies paucos mulier naturæ debitum solvens, matrimonialis connubii fœdera pariter solvit. Remansit igitur homo uxore viduatus, doloremque, quem de solutione vinculi conjugalis contraxerat, in spe & amore superstitis solatus est pusionis. Sed quoniam ejus animum sollicitabat frequenter sollicitudo thori conjugalis, cum alia muliere matrimonium contrahens, perniciosæ se copulæ nexibus innodavit. Videns enim mulier virum animum dimidiasse in filium, & præ hoc se ab illo parcius diligi cognoscens, novercali odio in privignum concepto, in necem ejus fœmineæ malignitatis furorem accendit. Et quia raro vel Dei vel hominum timore mentes muliebres à concepta semel pertinacia possunt revocari, illa meditatum facinus invidia urgente studuit maturare, quatenus & divisum conjugis animum detestandi criminis pretio sibi totum consciseeret, & patri in hæreditatem succederet ex se soboles nascitura. Quærit ergo maleficam, quæ arte & præstigiis animos nosset immutare. Inventæ, fidem pollicitis promissis & præmiis pignorata, denudat mysterium, quonam modo conjugis animus à pueri affectu avocari, & in se possit converti, sciscitatur? Illa artem non inficiante, cupidum lucri aniculæ animum facile ad consensum emollit, æqualem ei omnium communionem pollicita facultatum. Confectum ergo nefariæ medicamen scientiæ in cibo vel potu viro porrigitur ignoranti. Quod sumptum tantam efficaciam habuit, ut mentem ejus omnino alienaret, & omne in eo rationis robur enervaret. Totam itaque vim amoris in conjugem transtulit, non solum ad solita oscula filium non invitans, sed etiam contumaciter repellens paternis se amplexibus ingerentem. Gavisa admodum mulier de laboris sui proventu, cum aliquando maritus ejus in remotioribus alterius provinciæ partibus quibusdam negotiis detentus diutius moraretur, innocentem in interiora domus vocatum & innocenter vocanti arridentem sola crudeliter jugulavit. Cumque sola non posset jugulati corpus clam ad locum, quo illud occultandum decreverat, bajulare; tunc demum accita malitiæ prioris socia, sub securitate conductitiæ, qua olim convenerant, fidei, infantem exanimem illi recentis adhuc sanguinis rubore perfusum ostendit, causam simul tam crudelis facti indicans sciscitanti. Illa igitur primo quidem factum detestante; sed tandem roganti adquiescente, tollentes ambæ cadaver tenerum in prato de *Lolleswortb* sub cæca nocte tumulaverunt, nudamque humum cespite viridi, ne agnosceretur tumulus, cooperientes, locum caute complanatum reliquerunt. Revertenti denique domum viro mulier maligna complosis callide manibus occurrit, mutuatoque ab oculis fœmineæ fletu levitatis, *heu me*, inquit, *charissime Conjux, post discessum tuum transactis usque huc aliquot diebus puer non comparuit: missi quoque in villam & viciniam de familia aliqui quæsitum minime repererunt, unde nunc usque gemitum & suspiria continuans gravissimum mihi misera capitis dolorem conscivi. Et nisi alterius suscipiendæ de te sobolis spem mihi consultius promisissem, vitæ prorsus pertæsa, mortis compendio dolorem forsitan terminassem.* Quibus vir auditis indoluit quidem, sed amore vesano debriatus, unicæ prolis dispendium ferendum levius, quam amatæ conjugis mœstitiam indicavit. Illis ergo alterutrum confortantibus, pater unici filii, cujus corpusculum mulier sacrilegis manibus tumulaverat, memoriam in urna oblivionis intra dies paucos tumulavit. Famulis autem & vicinis de tam repentina pueri surreptione mirantibus, & ad invicem mussitantibus, suspicio oritur, longeque & late super his opinio pervagatur. Sed quia difficile est crimen occulte commissum, aliquando vel tarde vel maturius casus alicujus indicio palam non prodire, contigit quadam dierum, mulierum istarum pauperiorem à ditiore aliquid petere, quod ipsa dare refutaret, unde anus statim & læsæ fidei & temeratæ heram arguit pactionis. Illa vero, cui jam omnia pro voto arriserant, anum miseram contemnens, fidem

fidem diffitetur; nulli credibile fore arbitrata, tantæ dignitatis personam hujusmodi cum vetula paupere habuisse contractum. Itaque inter eas, uti solet inter mulieres garrulas, acri altercatione suborta, vocat æditues domina, jubens ut cum dedecore anum miseram ulterius non admittendam amoverent. Illa vero, quam pœnitentia facti forte, certe autem fraus promissorum compulerat in dolorem, *amodo* inquit, *ad fidem me tibi noveris non teneri, cujus ipsa prior fœdera violasti.* Sicque recedens sæpe dictum *Æthericum* Episcopum adiit, cui reatum suum de alienata, sicut superius retulimus, suæ artis opificio viri mente, humiliter & clam confessa, etiam quæ se ad hoc promissis invitaverat de homicidio, cui non consenserat, palam accusavit. Ego, inquiens nec in voto nec in conscientia habui, ut innocens necaretur, necatum tamen postea sciens & temere celans spe mercedis, quam non accepi, cum interfectrice tumulavi, hinc me miseram graviter fateor deliquisse, sumque ad omnia, O Episcope, quæ pro adipiscenda commissorum venia decreveris, promptissima & parata. Cui Episcopus, propter populum, quorum jam antea fama fluctuans conscientiam læserat, publicam pœnitentiam injunxit, *Dacum* vero cum uxore sua ad synodum suam citavit, super certitudine famæ rationem allegaturum. Quo citato apparere contemnente, à severitate tamen meritæ ultionis censuit Episcopus ad tempus temperandum, ne *Anglus Dacum* ad Regis injuriam injuste vexare diceretur. Postea vero Regis copiam nactus, omnia quæ claudicans per universam dioecesim suam sparserat opinio, & grave scandalum populi ei intimavit, hoc quoque allegans fidem dare opinationi, quod ad innocentiæ suæ purgationem citatus tertio *Dacus* venire detrectasset, super quo Rex indignatus, missis literis *Turkillo* mandavit, ut nullas omnino causas dilationis admittens, statim post acceptionem mandati iter ad se veniendi aggredi festinaret. Cujus ille mandati causam simul & novitatem admirans, venit, & coram Rege ab Episcopo ad rationem positus, tam suam quam suæ uxoris innocentiam constantissime commendavit. Unde decretum est debere virum ad propria reverti, & ad summonitionem Episcopi, die determinato & loco, ipsum cum XI simul juratoribus, uxorem vero suam cum totidem sui sexus personis venire, & suam famam aliorumque conscientiam juramento, si possunt, sanare solenni. Episcopus ergo peremptorie eis examinationis locum & diem præfigens, tanquam manifestandæ præscius divinæ virtutis, mandavit Abbati *Ramesiæ Æthelstano*, ut cum aliquot ex fratribus præcipuas sibi, quas haberent, sanctorum reliquias, eadem die exhiberent. Tandem, veniente die, in prato de *Lollesworth*, eodem quo à prædicta anu puerulum tumulatum didicerat loco, causam callide statuit ventilari. Quo loci copiosa tam Laicorum quam Clericorum turba concurrente, jussit Episcopus omnia, quæ Abbas & fratres *Ramesiæ* secum advexerant, super tumulum collocari. Coram quibus *Thurkillus* poplite plexo dexteram extendit jurans, neci filii sui nunquam consensisse, sed nec à quo occisus fuisset vel quali morte periisset in conscientia se habere. Quod cum jurasset, daturus locum successuris, uxori suæ de cujus conscientia nihil sciens temere confidebat, volens jurandi necessitatem præpedire, ultro peierans, manu dextra barbam, quam admodum grandem & prolixam habebat, involavit. *Sic me inquiens, O Episcope, de barba ista Deus gaudere permittat, sicut & conjux mea, a crimine quo impetitur, immunis est & aliena.* Quo dicto dextram reducere volens, nutu divino totum illud virile vellus sacrilegæ manui firmius adhærens, à nativo genarum loco radicius abstraxit, turpiterque eviratus manum fortius excutiens in aera jubam tenuem ventilavit. Ad hoc miraculum clamor populi attollitur, à Monachis & Clero Deus in operibus suis collaudatur, pars *Dacorum* confunditur, confusus & ipse *Turkillus*, totum crimen in Conjugem signi hujus emendatiori judicio censuit intorquendum, qua adhuc crimen repellente, demum jubet Episcopus tumulum aperiri,

aperiri, & egesta puerili ossa omnium oculis exponi. Quo facto mulier convicta, & ventilatæ diutius veritatem causæ ulterius inficiari non valens, pedibus Episcopi provoluta culpam lacrimis prodidit, & sacerdotem ad misericordiam gemitibus invitavit. Ambo igitur coram omnibus confessi, vir de reatu perjurii, mulier de culpa homicidii, solemnis pœnam pœnitentiæ exceperunt, ac *Turkillus* ultro adhuc Episcopo satisfaciens, quod in hac causa diutius ei contumaciter restitisset, plenitudinemque gratiæ ejus sibi conciliare gestiens, memoratam occidentalem partem de *Ellesworth* coram omnibus ei donavit, cuicunque religiosorum locorum voluisset condonandum, quam ille gratanter suscipiens, Abbati & fratribus *Ramesiæ*, qui aderant, ab omni ejusdem *Turkilli* & hæredum illius calumnia liberam statim assignavit. Sicque *Æthericus Ramesiensi* Ecclesiæ nutrici suæ prædictum Manerium, quod eo usque quasi semimutilatum possederat, juvante se virtute cœlesti, alumnus haud degener solidavit.

CAP. LXXXV.

Quomodo Athelinton *adquisivit, &* Ramesiæ *in Eleemosynam dedit.*

EST in territorio *Huntingdon* quædam villa, cui longæva olim antiquitas *Athelinton* nomen dedit, situ loci pulcherrima, aquarum decursu accommoda, pratorum planitie jocunda, alendis pecudibus pabulosa, fœcundi ruris beneficio opulenta. Hanc, antequam *Daci* regnum Angliæ invasissent, quidam Anglus hæreditaria sorte possidebat. Cui cum natura liberos invidisset, sine hærede mortis legem subiens, conjugi suæ superstiti eam reliquit dotis nomine possidendam. *Cnutonis* ergo Regis tempore quidam *Dacus*, cum memorata muliere, ex permissione Regis, connubium trahens, prædictæ villæ dominium jure conjugis est adeptus. Itaque cum quadam vice Rex *Cnuto* more assueto Regni fines peragraret, contigit eum in easdem partes devenire, & longioris viæ necessitudine ad villam Regiam de *Nassingtona* hospitandi gratia declinare. Cujus angustia villæ, cum principibus & magnatis Regem comitantibus hospitalitatis beneficium denegaret, in vicinis oppidis & viculis domesticos familiarium lares singuli petierunt. *Æthericus* igitur Episcopus, quem, ob meritum fidei & prudentiæ singularis, nulla causa, nisi quam necessitas enormis vel inevitabilis damni occasio decrevisset admittendam, lateri ejus diutius abesse permittebat, apud eundem *Dacum* in jam dicta villa cum quatuor consecretariis Regis decenter hospitatus est. Et quoniam famulitium subjectorum, non solum dominis, sed etiam familiaribus debetur Dominorum, *Dacus* ille tanto accuratius, tantoque splendidius, omnia hospitibus in cibis variis & potibus necessaria ministravit, quanto id Regi Domino suo placiturum non dubitavit. Tandem satiatis omnibus, mensisque remotis, diem in vesperum potando pertraxerunt. Is igitur, qui pincernæ munere fungebatur, cursum calicis sæpissime ad *Dacum*, Episcopo connivente, retorsit. Qui jocundus admodum factus, Episcopo instauramentum & valentiam villæ sciscitanti referre cœpit quantum peculii, quot armentorum seu ovium greges in dominio haberentur, quoto nomine gleba curiæ fungeretur, quantumque pecuniæ singulis annis de statuta totius villæ pensione numeraret. Cui Episcopus, libentissime, inquit, tale Manerium, si venale invenirem, congruo pretio compararem. At *Dacus*, quem vehebat ebrietas, animabat jocunditas, temeritas ad rei familiaris dispendium perurgebat, Ego, ait, si cras summo diei diluculo quinquaginta mihi marcas auri obtuleris, absque retractatione omnibus rebus meis ablatis villam totam tibi liberam assignabo; hoc tamen dixit, non quod jus suum veno distrahere voluisset, sed quod Episcopum tanquam ab Episcopio suo, loco videlicet

delicet loculorum suorum conscio, longe remotum, & cum parvo manticarum numero apud se hospitatum, nulla industria, quæstu nullo, ante unius noctis terminum tantam prædicti massam metalli arbitrabatur posse corrogare. Episcopus ergo haud segnis suæ venator utilitatis, confestim verbum de ejus ore rapiens, & viros, qui secum venerant, in testimonium causæ advocans, fiat inquit juxta verbum tuum. Ecce fidei meæ & pactionis testes, quod si non cras ante diluculum totam quam rogasti auri congeriem coram te deposuero, temeritatis me argues, & defectui meo jure insultabis. Si tamen uxorem tuam in eandem tecum sententiam feceris convenire. Conjugis, inquit, meæ consensus non deerit, tantum expleas quod permittis. Itaque ad deridendum Episcopum sese temere *Dacus* animavit, & ad idem audendum animum conjugis stimulavit. Quid multa, vir pariter & mulier sensum hospitis ex suo metientes, & temulentum eum arbitrantes, negotium maturare studuerunt. Itaque pactio, quæ primitus joco agi putabatur, in serium tandem conversa, fidejussoria ab alterutro cautione roboratur & confirmatur, ut si Episcopus fidem solveret promissorum nullus *Daco* ad resiliendum locus præberetur. *Dacus* ergo stratum adiens nocturna quiete rei familiaris dispendium ultro conscivit. *Æthericus* vero somni pigritia in sollicitudine conversa commoditatis propriæ emolumentum impiger adquisivit: cum enim cubitum isse putaretur, tunc accito clam Notario factas otius literas urgentis causæ indices, universis amicis, ad quos eundi & redeundi sufficiens nox illa spatium præbere videbatur, destinavit, preces precibus insuens, ut nostri tantæ necessitatis articulo verum se quisquam amicum, operis impendio comprobaret. Ipse quoque mannum, curiam aditurus, ascendens, ipsumque calcaribus urgens, Regem adhuc tesserarum vel Scacorum ludo longioris tædia noctis relevantem invenit: ad quem familiariter admissus, causam nocturni & tam subiti adventus indicat admiranti, totumque ab eo aurum, quod ibi in loculis regiis contigit inveniri, mutuatus, lege mutui se astringens, onustus reversus est. Necdum anhelum ex acceleratione itineris spiritum quiete aliqua recreaverat, cum ecce ante noctis terminum reversi nuncii, singulis singuli succedentes ingrediuntur, tanti auri copiam coram Domino suo effundentes, ut necessitatem mensura ponderis superarent. Unde indicibili Episcopus gaudio fluctuans, statim in ipso diei ortu *Dacum* postulatam auri congeriem suscepturum excitari præcepit. Qui tumultuantium insolentia expergefactus, & hesterna crapula vel ebrietate nocturna quiete absumpta sanior effectus, pactum dissimulat: alienum esse quod loquebantur affirmans. Cui Episcopus, cum utriusque partis fidejussoribus sibi præsentatis promissam fulvi massam metalli pondere publico pensitavit, rem justo emptionis titulo adquisitam, juxta intervenientium fidem, sibi postulans assignari. Reclamat *Dacus* asserens culpam, quam unius contraxisset temeritas personæ, in damnum hæredum nullatenus redundare debere. Ad quod Episcopus; etsi te, ait, ebrietas præcipitavit in culpam, uxor tamen tua, ad quam hæreditatis specialiter spectat origo, parcius bibens, minus dispendii familiaribus visa est doliis intulisse. Hæc, inquam, sæpius utrum placito adquiesceret interrogata, nil prorsus reclamans, sacram auri famem, quam habuit, ipso contradicendi silentio indicavit; his dictis acclamant testes, acclamantium voces facile uti in proprio domicilio reprimunt reclamantes, hinc lite suborta, ad audientiam Regis à parte alterutra appellatum. In cujus foro causa diligentius ventilata, fidejussores facti allegant veritatem, quod pacta ab emptore pecunia persoluta, nullus omnino venditori ad rem venditam repetendam pateret regressus. Daco igitur ad horum improbationem deficiente, emptio emptori, pretium venditori de sententia Regis adjudicatum accessit. Mulieri tamen adhuc litiganti, & duo ejusdem villæ molendina, quæ catulos suos vocabat, pertinentias Manerii non contingens

voce

voce garrula affirmanti, garrulitatem omnem, omnem calumniæ viam, duarum marcarum auri adiectione emptor prodigus obstruxit. Vir itaque & mulier judicio justitiæ sponte vel inviti parentes, supellectilem omnem è domesticis efferunt laribus, thorum maritalem cultu solita denudant, animalium greges cum familia abducunt, & nudos parietes cum rebus tantum immobilibus, novis Dominis, accessionis lege, relinquentes, accepto auri pretio alias sedes recedunt mercaturi. Episcopus ergo omni prorsus huic inde, lite sopita, ausu familiari tam diu *Cnutonem* precibus oneravit, quousque emptionis suæ quæstus regiæ sibi auctoritatis titulo firmaretur. Deinde quatuor Baronibus, quorum vivaci sedulitate & sedula vivacitate in hoc negotio efficacissime se senserat adjutum, parum æstimavit gratias agere verbis, nisi grataretur & rebus. Quorum singulis duas residui auri marcas largifluus tribuens dispensator, & gratitudinem eorum & amicitiam perpetuo sibi fœderavit. Sicque *Æthericus* LX circiter auri marcas, hujus occasione mercimonii, expendit. Petita post hæc à Rege licentia, ab aliis animum avocans negotiis, versus *Ramesiam* iter deflexit. Audierat siquidem Abbatem remissius cum subditis agentem, monasticæ eis frenum laxasse disciplinæ, fratres verò remissionis ausu à fervore observantiæ regularis tepescentes suavem bonæ opinionis suæ odorem corrupisse; veniens igitur & veritatem rei famæ reperiens conquadrare, capitulum comminans & fremebundus intravit, totaque ante se convocata cohorte, fratres de excessu, Abbatem vero de consensu durius arguere cœpit, Anathematis eis interminans innodationem, nisi emendatione congrua pœnam præpedire festinarent. Illi itaque, quos, cum verbis comminantis, reatus conscientiæ terrebat accusantis, nusquam reniti valentes, *verbum molle quo ira frangeretur* fausto omine elegerunt. Omnes igitur à juvene usque ad senem pedibus ejus provoluti, sævientem in se viri iram lacrimosis precibus in mansuetudinem converterunt, super quorum conversione & humilitate Episcopus admodum gavisus, prædictam villam ad perpetuum eis alimentorum subsidium, vir caritate fervidus, assignavit. Qui, vacuatis anterioris mœstitiæ lacrimis, in lætitiæ jam lacrimas erumpentes, pedibus ejus & genibus pro tam ingenti beneficio cum actione gratiarum singuli oscula libaverunt. Hoc igitur ordine *Æthericus* Episcopus fratres & coalumnos suos, quos verborum severitate ad correptionem contristarat, insignis eleemosynæ largitione ad emendationem solatos reliquit.

CAP. LXXXVI.

Item qualiter Terrefeld *adquisitam* Ramesiæ *dedit.*

NEC sic quidem vir fide plenus, laxatum in nos devotionis suæ cohibens frænum, aliud nihilominus Manerium pretio, non pulchritudine vel situ priori comparandum, *Terrefield* nomine, hoc nobis ordine opum suarum dispendio adquisivit. De sorte Regiæ distributionis quidam alius *Dacus*, præfatum prædium tunc temporis possidebat, vir factiosus & dives, qui *Anglorum* animos ex suo ponderans, illis *Dacos* fore semper exosos, quod patriam suam invasissent, & sibi insidias, occulte tamen propter metum Regis, ab eis parari arbitratus, de tota scilicet villata per noctes singulas singulis hominum quaternionibus, quos addiceret sors successiva labori, forinsecus citra domesticos aulæ suæ parietes, alternas decrevit excubias celebrari, ne sibi quod verebatur accideret, & timor, quem timebat, aliquando eveniret. Cum ergo avara viri cupiditas laboriosis cotidianæ servitutis operibus rusticos opprimeret, & tædiosis nihilominus nocturnæ sollicitudinis vigiliis eos inanis ejus timiditas diutius fatigaret, contigit quadam noctium, ut, viris quatuor in ordine vicis suæ à foris excuban-

cubantibus, Dominus interius in strati mollitie recubans, placidum ab oculis somnum curis deditus avocaret. Rustici ergo extrinsecus, emptitio vespertinæ cœnulæ potu præter solitum exhilarati, & Dominum solito nobilium vinorum haustu sopori deditum æstimantes, hoc adinvicem intempestæ noctis silentio tacite contulerunt. *Quid facimus, quousque tædia ista diuturna & injurias patiemur. Quousque alienigenæ istius vitam donandam gratis Britonibus latronibus continuis noctium excubiis ad nostrum dedecus & damnum conservamus. Ille, ex tenui paupertatis nostræ quæstu, pudendis famelicæ cupidinis inferiis opum sibi cumulos exaggerat, & ad irritamentum nostrum commune, odiosæ nobis vitæ suæ committit custodiam. Animemur, & oportunitatem aucupati ferro visceribus ejus secretius adacto, tam nostros quam convicaneorum nostrorum labores terminemus.* Dacus ergo hæc omnia attonita hauriens aure, non expectata diei luce, amicos viciniæ beneficio exhibitos adiit, eisque rusticorum vesaniam metu palpitans propalavit. Qui omnes in unam convenientes sententiam, *asserunt rusticos ex paupertatis conscientia in incœpto pertinaces; dubitandum, ne factionem, quam pauci prodiderant, ex paritate laboris & pœnæ, proposito pari concepissent universi. Nec esse tutum vel omnes universaliter è natalibus expellere tuguriis, vel, in reos tantum animadvertendo, animositatem irritare cæterorum. Erit, inquiunt, quilibet fortasse, qui temeritatis rusticanæ stimulis agitatus, (dummodo conservorum sodalitium exoso sibi tuo eruat Dominio) salutis propriæ detrimentum nece tua parvipendet compensare. Consultius ergo agens facultates in pretia collige, distrahe rus, cujus causa salutem tuam nosti distrahendam, & suffarcinatis accepto ære marsupiis, in domesticos soli originalis fines demigrans, tutiora tibi sortis emptitiæ jura fideli pretio memineris comparanda.* Acceptato *Dacus* consilio Regem super his allocuturus *Londonium* ire perrexit. Erat ergo apud proximam villam, quæ dicitur *Æscwelle*, vir quidam Episcopi *Ætherici* familiaris & amicus, cui Episcopus dederat in mandatis, ut ubicunque terras aliquas venales invenire potuisset, venaretur & judicaret. Is itaque cum rei relatæ, fama indice, veritatem comperisset, sub festinatione misso ad Episcopum nuntio, apertam intimavit. Qui festinus iter arripiens *Londoniam* venit, & à Regiis collateralibus officiose exceptus, *Dacum* jam super prælato negotio Regem alloquentem offendit, Audiensque de memorati venditione prædii agi consilium, statim emptorem se exhibens, *Dacum* super pretii quantitate convenit. Ambo igitur in foro Regis difficultatem negotii diversis diutius affectibus ventilantes, tandem lege se contractus invicem vincientes, contrarias prius in idem paciscendo consciverunt voluntates. Pactam ex conventione pecuniam, quia nobis non constat de quantitate, ignorantia nos compulit reticere. Quid plura? *Dacus* damni sui commercio implevit marsupium, Episcopus vero, Rege sub multorum testimonio annuente, quæstus publici suscepit dominium. Deinde accepta domum revertendi licentia, versus *Ramesiam* viam tetendit. Quo perveniens, honestate cunabulorum delectatus, religiositati contubernalium congaudens, & bonæ eorum opinionis odore perfusus, memoratam villam de *Terefeld* perpetuo eis jure tradidit possidendam.

CAP. LXXXVII.

Quomodo inde Schutlingtone *adquisivit, & adquisitam* Ramesiæ *dedit.*

IN pago *Bedeford* est villa quædam *Schitlingdonia* antiquitus dicta, olim sicut hodieque extantes indicio sunt reliquiæ, vallata nemoribus, aere salubris, ubere glebæ & frugum feracis, curiam spatiosam, & penates dominicales ad oram nemoris in loco edito habens sitos, ubi ab ostio aulæ tota fere villa, & late patens ager arabilis, oculis subjacet intuentis. Hanc, sicut

ſicut veterum accepimus relatu, piæ recordationis advocatus noſter *Ailwinus Aldermannus*, de *Ædgari* victorioſiſſimi Anglorum baſilei munificentia regali, olim in jus hæreditarium aſſecutus erat. Quo demum fatorum ſtimulos ſentiente, *Ailwardus* filius ejus decedenti in univerſitatem paternæ hæreditatis ſucceſſit. Hoc quoque ante nexum vinculi conjugalis, ante liberorum procreationem, martio diſcrimine vitæ exempto, & deinde in brevi poſt defunctionem Regis *Ædmundi* Regno Anglorum ad *Dacorum* dominium devoluto, eadem villa cuidam alienigenarum, *Cnutone* Rege concedente, ceſſit in poſſeſſionem. Procedente vero tempore *Æthericus* Epiſcopus, vivacitate ſenſus & acceptione conſiliorum, familiaritatem Regis, ut dictum eſt, & gratiam adeptus, poſſeſſori de *Anglorum* fide diffidenti, & ſolum natale inviſere cupienti, dato coram teſtibus non parvo numeratæ pecuniæ pretio memoratum prædium prodigus venalium venator, in ſuum tranſtulit Dominium. Qua emptione conniventiæ regiæ titulo confirmata, idem Epiſcopus matris ſuæ *Rameſiæ* prolem plurimam & numero & merito ſuccreſcenti, eundem familiaris crumenæ quæſtum præfatæ Eccleſiæ in jus hæreditatis perſeverabile condonavit.

CAP. LXXXVIII.

De Bernewell, Hemington, Gretton, Stowe, *& tribus hidis in* Brocton, *quas idem Epiſcopus dedit.*

DE ejuſdem nihilominus recolendæ ſemper viri memoriæ largitate munifica, *Bernewell*, *Hemington*, *Gretton*, *Stowe*, & tres hidas in *Brocton* uſque hodie poſſidemus. Quas ille terras quomodo aut ubi adquiſierit, nos licet ignoremus, in his tamen commendabile ejus beneficium utilitate non deficienti experimur.

CAP. LXXXIX.

De aliis ejuſdem Donationibus, quæ per regni mutationem in alienum Dominium tranſierunt.

SUnt & aliæ ejuſdem donationes, quas etſi per injuſtitiam aut violentiam fortiorum amiſerimus, ad commendandam tamen exuberantem in nos viri benevolentiam, catalogo cæterarum duximus inſerendas. Dedit namque *Rameſienſi* Eccleſiæ idem Epiſcopus terram de *Bodekeſham*, ſcilicet tres hidas cum cæteris eleemoſynis ſuis, quam terram *Æthelſtanus* Abbas cuidam Monacho *Ailrico* nomine præfati Epiſcopi cognato tradidit, firmarii vice cuſtodiendam. Qui *Ailricus*, pluribus poſtea annis, ſcilicet uſque ad adventum *Normannorum* in *Angliam*, dedit exinde *Rameſienſi* Eccleſiæ cenſum & firmam conſtitutam. Poſtmodum vero mutato rerum ſtatu ex novorum permutatione Dominorum, veniens *Walterus Giffardus* ſenior per violentiam eandem ſibi terram ſaiſivit, & per defectum juſtitiæ, imo per injuſtitiam licenter pullulantem, tota vita ſua inconcuſſe poſſidens, hæredibus ſuis uſque hodie poſt ſe poſſidendam reliquit. Dedit præterea prædium quoddam *Offertbun* nomine, in *Holandia*, ad fabam, ſalem, & mel fratribus exinde procuranda, poſtea vero tempore *Normannorum*, quidam *Alanus*, cognomento *Rufus*, violenter eandam terram in jus ſuum transferens, ſe ſuamque poſteritatem alieni juris dominio hæreditavit.

CAP. XC.

De Westmilne *quomodo eam amisimus.*

HAbuimus nihilominus terram de *Westmilne* de ejus donatione, quam *Osgodus Sneyn*, permittentibus Abbate *Æthelstano* & fratribus, in vita sua nomine Ecclesiæ tenuit, tali videlicet coram testibus proposita conditione, ut post fata ipsius, libera & quieta ad *Ramesiæ* Ecclesiam rediret, addita etiam terra patrimonii sui de *Upsfordia*, quam *Ramesiæ* Ecclesiæ cum corpore suo dedit in pretium sepulturæ & salutis. Eodem igitur *Osgodo* vitæ exempto, Ecclesia *Ramesiæ* multo postea tempore utriusque terrarum illarum gavisa est possessione, quousque in diebus *Alfwini* Abbatis, vir quidam de *Waltona*, *Sexius* nomine, Comitis *Leofrici* cognatus, multis precibus à prædicto Abbate & fratribus terram de *Westmilne* obtinuit, quoad viveret de eis tenendam, post ejus obitum simul cum terra sua de *Waltona* in Dominium Ecclesiæ iterum reversuram. Cum ergo Rex *Willelmus* omnem sibi Angliam virtute bellica subjugasset, eundem *Sexium*, sicut & alios plerosque Anglos exhæredavit, & jus nostrum simul cum suo ei auferens, alium quem voluit inde hæreditavit. Igitur quia nulli unquam sine intermissione successit feliciter, ad humilitatis incitamentum, felicitatem nostram de profundissimo admirabilis consiliarii consilio hoc uno contigit interrumpi, dum ex occasione mutationis dexteræ, excelsi jura nostra ad alienos transierunt. Itaque præter multimoda, quæ ob difficultatem narrandi singula, Ecclesiastici reticemus cultus ornamenta, istæ, quas prælibavimus, sunt præclaræ & memoria dignæ terrarum donationes, quibus *Æthericus Dorcastriæ* Episcopus, *Ramesiam*, locum scilicet rudimentorum suorum olim conscium, vir viscerum misericordiæ prodigus insignivit. Videris, lector, an damnum Campanæ, quam eum olim fregisse sermo retulit superior, sufficienter redemit, an restet quicquam, unde infensa dudum materna viscera adversus filium in querimoniam debeant permoveri.

CAP. XCI.

De Dono Ailrici, *qui apud* Ramesiam *comam deposuit.*

SUB eodem tempore fuit vir quidam *Ailricus* nomine, cui tam divitiarum congeries, quam non obscura veterum *Anglorum* progenies, celebrem contulerat opinionem. Is primo juventutis annos mundialis pompæ nugas fastidiens, & Monasticæ quietis desiderio fervens, sub testimonio *Liviugi* Archiepiscopi *Dorobernensis*; & Dioecesani Episcopi *Ætherici*, & *Brithwoldi* Episcopi, & *Alfsii* Episcopi, & *Turkilli* Comitis, & *Eylasi Aldermanni*, aliorumque multorum, res suas mobiles, & terras, quas quæstu proprio juri suo adjecerat hæreditario, personis religiosis & locis diversis in pignus suæ salutis partitus, quinque hidas terræ apud *Berewik* Ecclesiæ *Ramesiensi* contulit, ubi & veteris militiæ singulum solvens, novi tyrocinii arma soli Deo militaturus accepit.

CAP.

CAP. XCII.

De obitu Ætherici *Episcopi & promotione* Ædnothi.

POst hæc igitur florem illum nectareum, cujus & dulcifluis perfundebamur odoribus, & fructibus pascebamur, *Æthericum* intellige Episcopum, anno præsulatus sui XVIII conditionis humanæ necessitas immaturo depasta est accessu. Qui apud quendam Dioecesis suæ vicum, febrium sentiens punctiones, & vicina jam fata prænoscens, corpus suum, cum librorum & ornamentorum Episcopalium xeniis plurimorum, *Ramesiam* deferri delegavit tumulandum. Quo facto locum, ubi fausto omine teneræ dedicarat primordia pubertatis, unde per gradus virtutum Episcopalis conscenderat apicem dignitatis, quem etiam, sicut relatum est, laudabilibus illustrarat munificæ beneficiis largitatis, Deo disponente, dulcibus pii patris exuviis contigit honorari, defuncto *Ætherico*, vota & voces tam Cleri quam populi in *Ædnothum* coalumnum ipsius conveniunt, & Rege *Cnutone* assentiente, post eum in Episcopum consecratur. Sicque *Ramesiensis* Ecclesia, opinione bonæ nutrituræ cognita & publicata, tertium jam sibi patrem vicissim de prole communi procreavit.

CAP. XCIII.

Quomodo Alfwardus Ramesiensi *Monachus prius* Eveshamæ *Abbas*, *ac deinde* Londoniensis *Episcopus sit effectus*.

EAdem tempestate Abbatem *Evesham* de medio mortalium sublato, quidam *Alfwardus* de Claustro *Ramesiæ* assumptus, loco eidem Abbatis jure præficitur, ac deinceps parvi spatio temporis diversis meritorum gradibus præparatis, exinde ad Episcopii *Londoniensis* culmen ascendens, Abbatiæ tamen regimen non amisit.

CAP. XCIV.

Cnuto *Rex mortitur &* Haroldus *in Regem consecratur*.

HIS ita se habentibus, *Cnuto* Rex, cum principatus *Anglici* jura magna civilitate XX annis tenuisset, naturæ debitum solvens, geminam ex duabus uxoribus sobolem, utramque spem regnandi consoventem, reliquit. *Haroldus* autem, quem ex *Alfwen* filia *Alfelmi* Ducis susceperat filium, primus regni gubernacula obtinens, *Emmam* novercam suam, sororem junioris *Ricardi Normannorum* ducis, quæ post fata mariti prioris regis *Æthelredi* cum *Cnutone* diutius fœdus foverat conjugale, cum filio *Hardecnut* in *Flandriam* propellens exiliavit. Ipse vero quatuor annis, & mensibus totidem in regno exactis, diem clausit extremum.

CAP. XCV.

Defuncto Haroldo, Hardecnut *de exilio revocatus in Regem erigitur*.

TUnc *Angli* & *Daci* in unum conspirantes assensum, legatarios honorabiles in *Flandriam* propter *Hardecnut* transmiserunt, adductumque in Regem erexerunt, unus autem ex nunciis illis fuit prædictus *Alfwardus*,

wardus, de *Ramesiensi* Monacho *Evesbamæ* Abbas simul & Episcopus *Londoniæ*, ad cujus commendationem, miraculum, quod per ipsius fidem de periclitantibus tempestate marina se & sociis divinitus contigisse opinio ferit, absque tædio lectorum libet inserere lectioni.

CAP. XCVI.

De miraculo, quod ad Orationem Alfwardi *per merita beati* Egwyni *in mari factum est.*

CUM primo Angliæ littus deserentes versus *Flandriam* cursum dirigerent, erat aer serenus, ventus votivus, & quieti terga æquoris aura placida crispante omnia tranquilla. In altum vero venientibus illis, ex insperato tempestate suborta, quæ prius flatu prospero à puppe ferebantur, statim adversâ vi ventorum à prora rates repercussæ, tumescentibus maris voluminibus, in girum cœperunt agitari. Omnes in supremo discrimine positi, nil nisi mortis remedium quo timoris pœna terminetur operiri. Inter hæc igitur solus *Alfwardus* pontifex & Abbas os aperiens, & spiritum attrahens consolationis, utrisque volis in aera porrectis, hac usus est oratione. *Sancte Pater* Egwine, *qui tantorum apud Dominatorem marium præfulges gratia meritorum, miserere in præsentis articulo discriminis, non jam Episcopo sed humillimo ministro & domus tuæ provisori, siquid hactenus per meam vel vicariam sollicitudinis incuriam circa reverentiam tui cultus negligentius actum est, accuratius amodo omnimodæ emendationi operam dabo. Quin etiam sponsione, tuæ me devotus obligo sanctitati, quod si sedato turbine, pacato pelago, me sociosque meos, ab instantis metu periculi exemptos, natalis soli gremio restitueris incolumes, thecam argenteam, in qua venerabiles corporis tui exemptionis reliquiæ, operose faciam fabricari, & celebritatis tuæ cultum circumquaque dilatatum enixissime à fidelibus venerari.* Omnium igitur votis orationem viri juvantibus, statim divinitus tempestas cessavit, paulatim mare detumuit, fragor omnis quievit, & *Flandrensis* arenæ littoribus votivo à tergo impulsæ flatu naves insederunt, unde cum *Hardecnut* sicut dictum est in *Angliam*, prospero navigio perduxissent, *Alfwardus* beneficii divini, quod per Advocati sui sanctissimi *Egwini* merita expertus fuerat, non immemor, sponsionis fidem pii operis sedula executione persolvit, hoc idcirco retulimus, ut, qualium quantorumve *Ramesia* extiterit nutrix virorum, notitiæ legentium innotescat.

CAP. XCVII.

De Donationibus quas Rex Hardecnut *contulit* Ramesiæ.

IGitur *Hardecnut* in Regem sublimatus, cœpit largitate profluere, & patris sui exemplo, imo potius matris *Emmæ*, quæ & *Alfgiva Anglica* nomine dicebatur, instinctu, Ecclesias largis honoribus ampliare. Inter alia igitur aliis Ecclesiis collata beneficia, dedit Ecclesiæ *Ramesiensi Hemmingford* orientalem cum pertinentiis suis in liberam eleemosynam & quietam, & cartæ suæ, quam de *Anglico* convertimus in Latinum, munimine confirmavit.

CAP. XCVIII.

Carta ejusdem.

HArdecnut *Rex & Alfgiva mater ejus Regina*, Ædnotho *Episcopo, &* Turri *Comiti, &* Kinrico, *& omnibus Ministris de Comitatu* Huntingtoniæ *salutem. Notificamus vobis, quod nos in nomine sanctæ Trinitatis dedimus & concessimus Ecclesiæ* Ramesiensi, *pro anima* Cnutonis *Regis Domini nostri, & nostra amborum, terram orientalem de* Hemmingford, *& omnia quæ ad illam pertinent, cum saca & soca, ita plene & honorifice, sicut nobis in manu stetit. Quicunque ergo hanc donationem nostram ab eadem Ecclesia alienare tentaverit, alienatur ille in die Judicii à gaudio cœlesti, & pœnas inferni cum dæmonibus sortiatur.*

CAP. XCIX.

Item Carta ejusdem, qua confirmavit nobis Mansionem *nostram apud* Tedford.

HArdecnut *Rex* Agelwino, *& omnibus* Burgensibus *de* Tedford, *salutem. Notum vobis sit, quod Ego volo & præcipio, ut Abbas* Æthelstanus *de* Ramesia, *habeat mansum suum in* Tedford, *ita plene & ita libere, sicut habuit in diebus* Cnutonis *Regis patris mei.*

CAP. C.

Quomodo in tempore Normannorum *eandem terram de* Hemmingford, *& v Hidas, quas Rex* Hardecnut *nobis dedit, amisimus.*

IDem quoque Rex *Hardecnut*, hortatu matris suæ *Emmæ*, quæ erat fidei Christianæ & Religionis Monasticæ amatrix munificentissima, dedit Ecclesiæ *Ramesiensi* apud *Gillinge* [v hidas,] pro anima patris sui Regis *Cnutonis*, in jus hæreditatis æternæ. Postea vero in tempore *Alfwini* Abbatis, qui post *Æthelstanum Ramesiensem* Ecclesiam gubernavit, venit vir quidam *Wlfwinus* nomine, filius *Alfwini*, & easdem quinque hidas de *Gilling*, & prænominatam terram orientalem de *Hemmingford*, totam scilicet donationem *Hardecnut* Regis, à præfato Abbate & fratribus *Ramesiensibus* suscepit in vita sua tenendam: hæc autem concessio eidem *Wlfwino* facta fuit in capitulo fratrum, apud *Ramesiam*, in vigilia Pentecostes, sub hac conditione, quod Abbas & fratres post obitum ipsius jus suum libere & sine omni hæredum reclamatione sibi resaisirent, & de terra ejusdem *Wlfwini Abintunam*, & *Uggele*, & *Weldingefeld*, & *Bumstede*, pro ejus anima in eleemosynam liberam possiderent. Factum est ergo, Regno *Anglorum* ad *Normannorum* dominium translato, ut memoratus *Wlfwinus* in fata concederet, & Rex *Willelmus Albrico* de *Ver* totam ipsius hæreditatem condonaret. Qui eam sibi saisiens, etiam totam terram, quam sæpe dictus *Wlfwinus* Ecclesiæ nostræ nomine tenuerat, cum cæteris simul possessionibus ejus invasit, & violenter tota vita sua possidens hæredibus suis post se possidendam reliquit.

Cap. CI.

De Lefrici Diaconi *donatione.*

ERat in tempore illo Diaconus quidam in *Lindeſeia*, *Leſſius* nomine, de *Langetun*, qui, ante ſuſceptum Diaconatus officium, filium genuerat vocabulo *Morkerum*. Quem pater unice diligens, ſcholæ Monaſticæ apud *Rameſiam* diſciplinis divinis tradidit informandum. Ipſe etiam *Leſſius* hæreditarii juris poſſeſſionibus dives, de univerſitate patrimonii ſui terram quandam apud *Langetun*, & terram de *Wipſintan*, & terram de *Merton*, & item terram de *Wathingworth* cum eodem alumno ſuo, in puram eleemoſynam *Rameſienſi* Eccleſiæ conceſſit. Fratres etiam *Rameſienſes* conceſſerunt eidem *Leſſio* Monachatum, & matri pueri velum in *Rameſia*, quandocunque vitam mutare voluiſſent, hoc totum factum fuit & prælocutum in præſentia *Ædnothi* Epiſcopi, apud *Rameſiam*. Poſtea vero eodem *Leſſio* mortuo, memoratus Monachus *Morkerus* filius ipſius, eaſdem terras dirationavit Deo & ſancto *Benedicto* contra calumniatores, in pleno Comitatu de *Lincoln*, coram *Ædwardo* de *Saresbiri*, & aliis multis fidelibus Regis & Miniſtris. Idem quoque *Morkerus* de permiſſione Abbatis jam dictas terras vice firmarii tenens, ſtatutum ex eis cenſum ſingulis annis perſolvit, quouſque in permutatione regni *Odo* Epiſcopus, Regis *Willelmi* Germanus, per violentiam eum exinde diſſaiſivit, & diutius in dominio non juſto retinens, demum quem voluit quæſtu damnoſo hæreditavit.

Cap. CII.

Hardecnut *Rex moritur, &* Ædwardus Æthelredi *junior filius, ad Regni jura promovetur.*

REX *Hardecnut* demptis de emenſione biennii poſt ſumptum principatum diebus decem, in medio pubertatis teneræ virore mortem guſtavit immaturam, vir prædicandæ indolis, & eximiæ in miſeros pietatis. Nam & *Gunnildam* ex patre *Cnutone* & *Emma* matre ſororem, ſicut ſupra dictum eſt, *Henrico Alemannorum* Imperatori cum multis ſumptuum impendiis nobiliter maritavit. *Ædwardum* vero, *Æthelredi* ex eadem *Emma* filium, diuturni exilii pertæſum, & in ſpe fraternæ clementiæ ad originale ſolum revertentem, benigniſſime exceptum, ſecum retinuit. Primogenitus namque *Æthelredi* filius *Alfredus*, idem antea per quorundam factionem miſerabili morte præreptus erat. Igitur poſt *Hardecnutum*, prædictus frater ipſius ex matre *Ædwardus* à proceribus Angliæ in Regem electus, prima die ſolemnis Paſchæ, ab *Edſio Dorobernia* Archiepiſcopo apud *Wyntoniam* ſacratus eſt & coronatus. Erat autem vir ſimplex & rectus, in Dei rebus ſtrenuus, vir, qui propter manſuetudinem innatam, vix etiam injuriis impetitus noſſet iraſci, unde quia ſine ſeveritate cauſali nullum congrue regi poteſt imperium, pluribus propter indulgentiam ejus & ſimplicitatem parum idoneum eum ad tractanda regni negotia arbitrantibus, Deus tamen opera ejus dirigens, & imperium timeri & majeſtatem ejus ab omnibus fecit adorari. *Ædgitham* filiam *Godwyni* Ducis accepit in conjugem, cum qua diutius thori maritalis fovens communionem, nunquam tamen ipſius attactu pudicitiæ ſuæ aliquam intulit læſionem.

Cap.

CAP. CIII.

De obitu Æthelstani *Abbatis*, & Ælfwini *promotione*.

POst hæc igitur *Æthelstanus Ramesiæ* Abbas huic mundo valefecit, vir alienæ affectionis industrius aucupator, qui in commune Ecclesiæ suæ subsidium multas alienæ sationis messuit fruges, multoque plures forsitan messuisset, si fata sivissent, hoc autem modo ad vitæ metas, sorte flebili impellente, properavit; habebat idem Abbas præbendarium *Hibernia* oriundum, quem olim confectum macie, & consumptis ex longa diuturnæ famis inedia carnibus, de squalore mendicitatis exceperat, & per annos plurimos de ciborum suorum reliquiis potu refecerat largiori. Cui aliquando aliqua de causa infensus, jussit eum foris stipem percipere constitutam, & à privatæ aulæ introitu & familiaris mensæ consortio arceri; unde ille vehementer permotus, juxtà illud sapientis, *qui nutrit servum suum delicate, postea sentiet eum contumacem*, genuinæ contumaciæ stimulos, quibus in miseratorem suum vindicaretur, damnosi sibi malleolis odii in acies penetrativas exacuare non cessavit. In die ergo sancti *Michaelis*, fratribus vespertinam synaxim celebrantibus, &, juxta consuetudinem antiquitus usitatam, ad stationem ante crucem in navem Ecclesiæ procedentibus, detestandus ille lanio, juxta ostium Abbatem novissime processurum operiens, tandem venienti, & nihil præter ea quæ sanctitatis sunt & innocentiæ cogitanti, *mortiferum valide per viscera ferrum* exegit. Saucius eliso ventri & dissectis vitalibus manus properantius apponens vulnus illatum compressit, ne largior sanguinis fluxus animam citius egereret laborantem. Auctor sceleris multis pugnorum tunsionibus dilaniatus, manus loris, pedes compedibus præbuit constringendos, conversi fratres & cantum ploratione commutantes, patrem jam cadentem, jam pallentem ad mortem, jam oculos invertentem, bajulis manibus in cellam deferunt infirmorum. Ubi usque mane sequentis diei in exitu laborans, tandem quæ Christianorum sunt assecutus, dans pacem omnibus & benedictionem, necnon & percussori suo ignosci, & eum à vinculis affectuose flagitans enodari, spiratione suprema laborem terminavit & vitam. Attamen re publicis auribus oblata, nil preces viri justi valuere, nil profecerunt anxia vota pietatis, quin juxta forensium sanctionem legum graviter in infandum animadverteretur helluonem. *Æthelstano* tumulato *Alfwinus* præpositus, cujus supra meminimus; de electione fratrum communi, Abbatiam *Ramesiæ*, favente Rege *Ædwardo*, suscepit, quam triginta & octo ferme annis strenue gubernavit.

CAP. CIV.

Quomodo Alfwardus *Episcopus* Londoniensis *lepræ valetudinem incurrens, relicto Episcopatu*, Ramesiam *se cum multis pretiosarum rerum donariis contulit, ibidemque vivendi finem fecit*.

SUB eadem tempestate prædictus *Alfwardus Londoniensis* Episcopus, & *Eveshame* procurator, xi Pontificatus sui anno, gravi corporis valetudine tactus est, qua curationis desperationem adducente, juxta fidem *Chronicorum*, utriusque Ecclesiæ renuncians administrationem, duobus occasionem præbuit, qua eum, quem solus possederat, prælationis geminæ divisum sortiti sunt honorem. Cujus valetudinis causam quamlibet chronica taceant, hanc tamen fuisse quorundam relatio serit; cum beatæ *Osgithæ*

githæ virginis Martyris corpus, quod apud Dioecesis suæ vicum *Chich* nomine tumulatum habebatur, ausu temerario inspicere, & aliquas inde reliquias auferre præsumeret, divino, ut creditur, judicio tantæ temeritatis pœnam solvit, in brevi siquidem post hoc factum turgentes papulæ, totam viri faciem confuso ordine repleverunt, quibus per moram dierum dissiccatis, scabra cutis candorem lepræ visa est induisse. Sed quoniam multiformes sunt accidentium causæ, quibus vana hominum corrumpitur salus, nutantem super his opinionem nequaquam confirmamus. Ut enim quidam philosophus ait, quicquid nos in vitia morborum à naturali sanitate commutat, facit aut nimii sanguinis pondus exæstuans, aut superfluus calor aut ultra naturalem modum humor exundans, aut spiritus per tacitos meatus non solita laxitate discurrens. Igitur *Alfwardus* seu casu accidentali seu prædictæ ultione præsumptionis, tabe lepræ perfusus, & meliore jam sui parte præsepultus, fratres *Evesham*, quibus, ut dictum est, ante Episcopatum & post, patris eo usque officio functus fuerat, per officium vicariæ legationis humiliter flagitabat, quatenus sibi apud eos in domesticorum latebris larium susceptæ ægritudinis tædia continuare liceret. Quibus cum irreverenter repellentibus, & ad commanendum omnino suscipere renuentibus, conversus ad suos, ad matris, inquit, meæ gremium revertar, & ubi juventutis rudimenta transegi, tædiosæ ibidem senectutis otia consovebo. Fides namque materna, nec sanum novit fastidire, nec ægrum aliquando filium abhorrere: omnibus igitur, quæ ibi antea deposuerat, Ecclesiastici usus ornamentis, & libris pontificalibus abrasis, *Ramesiæ* onustus contulit æger, ubi officiosissime à fratribus loci exceptus, eodem anno naturæ functus munere gravissimæ ægritudinis laboribus ferias dedit, in loco familiari votivæ honorem nactus sepulturæ. Inter alia quippe munera pretiosa attulit etiam maxillam Sancti *Egwini* confessoris atque Pontificis, nihilominus atque cucullam sanctissimi Martyris *Alphegi*, quæ olim percusso in se Martyre dulces ac præclaras sacri susceperat maculas cruoris, quas usque hodie & oculis conspicabiles & osculis attrectabiles ostendit. Cum tantorum ergo oblatione thesaurorum callidus æger veniens, totam fratrum cohortem obviam sibi invitavit, & pretiosiorum xenii munerum omnium in sui miserationem animos inflexit, sicque fratres *Eveshamiæ*, dum infirmo patri mansionem simul & alimenta impudenter denegarunt, nobis plurimum utilitatis propriæ profuerunt dispendio.

Cap. CV.

De obitu Ædnothi *Episcopi* Dorcastrensis, *qui dedit Ouram,* Bertonam, & Cnapwelle.

HIS ita se habentibus, *Ædnothus* de Ecclesia *Ramesiensi*, sicut supra relatum est, ad Præsulatus *Dorcastriæ* culmen assumptus, gradum suum priorum exercitiis operum decoravit. Qui super damno, quod cum coalumnis suis in campanæ fractione olim inter rudimenta pueritiæ matri suæ *Ramesiæ* intulit, conscientiæ bonæ metu sollicitatus, tria eidem prædia loculorum familiarium emunctione comparata, *Ouram* videlicet *Bertonam*, & *Cnapwelle*, in præteritæ expiationem offensionis largitus est, locum quoque ipsum multa semper diligens affectione, ibidem post obitum suum corpus exanime intra materna viscera decrevit tumulari. Quintodecimo ergo Episcopatus sui anno, vitæ labentis fine bono terminans cursum, *Ramesiam* suorum officio deportatus est, ibi & sepulturæ & memorialis æterni decus egregium assecutus.

CAP.

CAP. CVI.

Quomodo ad instinctum Withmanni *quondam Abbatis, &* Oswoldi *Monachi,* Edwardus *Rex dedit nobis* Ringstede, Winebodesham, *& forum de* Dunham.

INter hæc *Oswoldus* Monachus venerabilis, sancti *Oswoldi* Archipræsulis Nepos, quem quartum eorum qui Campanam fregerunt sermo præhabitus judicavit, erat vir eruditione & religione apud omnes percelebris; nam à memorato patruo suo sanctissimo *Oswoldo* in teneræ olim lanugine pubertatis apud *Ramesiam* cœlestibus imbutus disciplinis, *Floriacum* ab eodem, ubi & ipse quondam monastici incolatus didicerat militiam, fuerat destinatus ubi aliquandiu literaturæ studens, & exemplis se informans; meliorum, ad tantam satietatem proposita à Doctoribus artium liberalium fluenta combiberat, ut ad patriæ fines denique reversus famam præcedentem multimodæ executione virtutis supergredi videretur. Oblatum quoque, ut fertur, à quodam Regum Pontificii honorem humiliter declinans, in maternis finibus *Ramesiæ* placida literarum studia confovebat. Habetur hodieque in Archivis nostris liber ejus versificus, multiformis peritiæ ipsius & perspicacis ingenii testis. Eodem etiam tempore *Withmannus* quondam Abbas, in solitudine *Northeiæ* heremeticæ vitæ callem terens, remotas patriæ partes suavi sanctitudinis suæ respersit odore; utrorumque igitur *Withmanni* videlicet & *Oswoldi* opinione comperta, Rex *Edwardus* familiaritatis suæ prærogativa donatos ad privata eos colloquia, quoties in eas regni partes devenisset, accersivit; vir siquidem, non tam martiæ exercitationi, quam ingenuæ mentis deditus religioni, mansuetudinem & modestiam, quam longo à cunabulis usu in se confoverat, naturæ in alienæ similitudine moralitatis lege ductus veneratus est. Viri igitur isti Regem virtutum studiis & eleemosynarum largitionibus conspicientes delectari, alterna affectum ejus suggestione in domestici laris *Ramesiæ* amorem inclinarunt. Qui, ut affectionem suam fructuosam ostenderet, *Withmanni* quidem instinctu, *Kingstede* cum libertate adjacente, & omni maris ejectu, qui *Wrech* dicitur. *Oswoldi* vero precibus *Winebodesham* cum *Hundredo* & Dimidio, & cum LXIV illius *Hundredi Socamannis*, & forum de *Dunham* cum libertatibus suis, magnanima animi regalis liberalitate in florentem perpetuo eidem Ecclesiæ eleemosynam largitus est.

CAP. CVII.

Quomodo Abbas Alfwinus *eadem Regis Donaria Regiis literis Ecclesiæ* Ramesiensi *petiit & obtinuit confirmari.*

A*Lfwinus* quoque Abbas domesticæ utilitatis venator industrius erat, qui nulli omnino locum dans ignaviæ, suscepti regiminis rem communem semper augmentare curabat. Siquidem aut obsequiorum impendio, aut exhortationis callidæ lenocinio, omnium animos in suum & Ecclesiæ suæ invitavit affectum. Qui Regis gratiam sibi favorabilem esse perpendens ausu familiari piis aures ejus precibus tam diu sollicitavit, quousque supradictas donationes suas, literis Anglicis regiæ suæ Imaginis impressione roboratis, ad futuræ posteritatis malitiam refellendam communiret. Quia vero post Dominationem *Normannorum* in Anglia hujusmodi apices minus usitati, minus cogniti habentur, cartas & cyrographa, quæ in tempore ejusdem Regis nobis facta sunt, de *Anglico* in *Latinum* ad posterorum notitiam curavimus transmutare.

CAP. CVIII.

Carta Regis Edwardi.

"EDwardus Rex Anglorum *Stigando* Archiepiscopo, *Ailmaro* Episcopo, "*Girth* Comiti, *Toli* vicecomiti, & omnibus Ministris suis de *Northfolke* & *Suthfolke*, & universis aliis fidelibus suis per totam Angliam "constitutis, tam Clericis quam *Laicis*, salutem. Notifico vobis me concessisse Deo, & sanctæ Mariæ, & sancto Benedicto, & *Alfwino* Abbati de "*Ramesia*, sacam & socam *Tol* & *Team*, & *Infaugenethef*, *Firwite*, & *Ferdwite*, *Forestall*, & *Hamsokne*, *Grithbriche*, & *Schipbriche*, & *Seapwarp*, in "omnibus rebus apud *Bramcestre* & apud *Kingstede*, ita bene & libere sicut "ipse ea melius & liberius habeo in littore marino alicubi in Anglia, "omnesque rectitudines & jura, quæ ibi ego ipse unquam habui, volo "etiam ut soca, quæ est infra *Bichanidich*, in omnibus ad sanctum Benedictum *Ramesiensem* pertineat, ita plene & perfecte sicut eam ipse habui, "& omnes rectitudines, quas Rex ibi potest habere. Volo præterea ut "sancta Maria, & sanctus Benedictus, & Abbas, & fratres *Ramesia* habeant socam in omnibus super omnes homines, qui sunt *Motwrthi*, *Ferdwrthi* & *Faldwrthi*, in illo Hundredo & dimidio, cujuscunque homines "sint. Concedo eis etiam Mercatum de *Dunham* per aquam & terram, "cum inductione & eductione, & cum omnibus rectitudinibus, quæ ad "illud pertinent, ita bene & libere sicut illud ipse unquam melius habui, "& nolo pati ut aliquis hoc in aliquo imminuat. In omni quoque Comitatu, ubi sanctus Benedictus habet terram, concedo eis sacam & socam "suam, *Tol* & *Team* & *Infaugenethef* infra *Burgum* vel Civitatem & extra, "ubique in terra & aqua, in bosco & plano cujuscunque fuerit soca, habeat "sanctus Benedictus libertatem suam in omnibus, ita bene & plene sicut "ego ipse alicubi habeo in tota Anglia. Habeant & omnes forisfacturas, "quæ pertinent ad regiam coronam meam, in natali Dominico, in pascha, "& in sancta ebdomada rogationum, in omnibus rebus sicut ipse habeo, "& per totam Angliam infra Civitatem & extra, in omni foro & annuis "nundinis, & in omnibus omnio locis per aquam & terram, ab omni telonii exactione liberi sint. Prohibeo itaque Dei prohibitione & mea, "ne aliquis hanc concessionem meam mutet aut minuat. Siquis vero "aliquid horum quæ in hoc scripto continentur temerare præsumpserit, "segregatus sit ille à Christo & ab omni sanctorum ejus consortio. Hæc "carta facta fuit apud *Windeshoram* in IV die ebdomadæ Paschalis sub "testimonio *Æthithæ* Reginæ, *Godwini* & *Haroldi* Comitum. Cum igitur Abbas & fratres *Ramesienses*, in liberam omnium horum possessionem, de munifica Regis donatione, missi fuissent, post paucos dies extiterunt malignantium quidam, qui eos super præfata soca, quæ est infra *Bichamdich*, vexarunt, tantam munificentiæ Regiæ portionem eis demere gestientes; sed Abbas *Alfwinus* ad nota clementiæ Regalis confugiens præsidia, & temerarium adversariorum ausum pio indicans patrono, hanc ab eo cartam ad refellendam omnem tam præsentium quam posterorum calumniam impetravit.

CAP.

CAP. CIX.

Item Carta Regis Edwardi *de saca quæ est infra* Bichamdich.

" EDwardus Rex *Stigando* Episcopo, *Ailmaro* Episcopo, *Alfgaro* Comiti, " & omnibus Ministris suis de *Northfolk* salutem. Notum sit vobis, " quod ego volo ut saca infra *Bichamdich* in omnibus rebus ad sanctum " Benedictum *Ramesiensem* pertineat ita integre & plene, sicut primo ei- " dem Ecclesiæ data fuit, & prohibeo ne aliquis eam in aliquo minuat, " qui amicitiam meam diligit. Rogo igitur vos ut *Alfwinum* Abbatem " & fratres *Ramesiensis*, ubicunque opus habuerint, omnes unaminiter ad " justitiam adjuvetis, & pro amore meo nullum permittatis eis auferre " quicquam eorum, quæ ad eos dinoscuntur pertinere.

Terram quoque de *Hemmingford*, quam Rex *Hardecnut* & *Alfgiva*, quæ & *Emma* mater ejus *Ramesiensi* Ecclesiæ in eleemosynam superius memorantur contulisse, idem Rex *Edwardus*, ad preces Abbatis *Alfwini*, hac carta sua confirmavit.

CAP. CX.

Carta ejusdem de Hemmingford.

" EDwardus Rex *Ædnotho* Episcopo, *Turi* Comiti, *Kinrico* [vicecom.] & " omnibus Ministris suis de Comitatu *Huntington*. salutem. Notum " vobis sit, quod ego volo ut sanctus Benedictus de *Ramesia* habeat terram " de *Hemmingford*, cum omnibus pertinentiis suis, ita plene & perfecte, " sicut Rex *Hardecnut* frater meus, & *Alfgiva* mater mea, eam eidem Ec- " clesiæ concesserunt; & nullum omnino nec Anglicum nec Danum hanc " donationem mutare permitto.

CAP. CXI.

Item Carta ipsius de terra & soca, quam dedit apud Brocton.

" EDwardus Rex *Ulfsio* Episcopo, *Siwardo* Comiti, *Alfrico* Vicecomiti, & " omnibus Ministris suis de *Huntingdoniensi* scira, salutem. Notum " vobis sit, me dedisse Deo & sancto Benedicto, & *Alfwino* Abbati de " *Ramesia*, terram de *Brocton*, quam egomet ibi habui, cum saca & soca, " in omnibus & nulli hominum hanc donationem immutare permitto. " Quod siquis post dies meos hoc minuere, vel mutare ausus fuerit, sive " Clericus sit sive *Laicus*, segregetur ille à Christo, & à sancti Benedicti & " omnium sanctorum consortio, & nisi hic emendaverit quod temere de- " liquit, pœnas infernales cum Dæmonibus sortiatur.

CAP. CXII.

Relatio, quomodo Abbas Alfwinus *fodiendorum lapidum in territorio de* Burch *perpetuam sibi & Ecclesiæ suæ adquisivit libertatem.*

EOdem tempore terram quandam de *Marham*, quæ inter *Stanford* & *Burgum* in medio nemorum pulcre sita est, de longævæ antiquitatis beneficio

"mihi quod hæc compositio facta fuit inter eos, sub testimonio *Lefsii* "Abbatis de *Ely*, & *Wlfgeci* Abbatis *Croilandiæ*, & eorum qui cum ipsis "præsentes affuerunt. Itaque volo vos scire quod *Alfwinus* Abbas ita "mecum locutus est, & tantum mihi de suo dedit, quod ego hanc con-"ventionem concessi, & volo ut firmiter stet semper, sicut inter se pro-"locuti sunt, ad laudem & honorem Dei, & Sanctæ *Mariæ*, sanctique "*Benedicti*, tam moderno tempore quam futuro. Mando igitur & præcipio, "ut nullus omnino, nec Clericus nec laicus, hanc commutationem & pa-"ctionem infringere audeat. Prohibeo quoque super plenam forisfactu-"ram meam ne ullus homo tam audax sit, ut aliquod gravamen aut inju-"riam inferat hominibus sancti *Benedicti*, neque rebus eorum, sed pacem "Dei & meam habeant ipsi, & omnia quæ ipsorum sunt aut erunt, ubique "in aqua & terra. Mando præterea & præcipio per hoc scriptum meum, "ut termini & metæ in *Kingesdelfe*, ita permaneant sicut Abbas *Alfwinus* "*Ramesiæ* eas dirationavit contra *Siwardum* Abbatem *Thornton*, sub testimo-"nio *Lefsii* Abbatis de *Ely*, & *Lefrici* Abbatis de *Burth*, & *Wlfgeci* Abbatis "*Croilandiæ*, & eorum qui cum ipsis placito interfuerunt, ex parte scilicet "orientali ipsius navigii vel ladæ, usque ad locum qui dicitur *Gan-*"*gestede*, & exinde in parte occidentali ab *Hundeslake* usque ad *Wenlesmere*, "& medietas de *Kanberehelt*. Quicunque ergo hanc conventionem eorum "in aliqua re temerare vel imminuere præsumpserit, separatus sit ille à "gaudio cœlesti, nisi antequam hîc moriens recedat, delictum suum con-"grue emendaverit, *Amen*. Hæc carta facta fuit apud *Westm.* in festo sancti *Petri*, teste *Stigando* Archiepiscopo, *Edwino* Abbate, *Haroldo* Comite, *Esgaro Stalere*, & *Hugelino* Cubiculario.

Cap. CXIV.

Relatio quomodo Alfwinus *Abbas, dato Regi* Edwardo *non parvo auri pretio, quatuor Maneria quæ* Ailwinus *niger in fata concedens donavit* Ramesiæ, *super quibus plurimum post ejus obitum vexabatur, concedi sibi obtinuit.*

ANte eadem quoque tempora, dum adhuc erga loca sancta & religionis professores, fidelium ferveret devotio, erat vir quidam, fidei integritate, opum congerie, possessionum amplitudine, & antiquorum *Anglorum* alta progenie clarus, qui *Ailwinus* niger dicebatur, de specifico naturæ munere hoc sortitus agnomen. Is infirmitatis incommodo ad extrema deductus testamentum fecit, quo sanctum *Benedictum Ramesiæ* quatuor Maneriis, *Clopham* videlicet, *Kembeston*, *Kerdington*, & *Cranigfeld*, pro animæ suæ salute hæreditavit. Eo vero defuncto, *Alfricus* quidam, cognatus ejus, filius *Withgari*, improbe resistens, & se legitimum defuncti hæredem esse affirmans, eandem ipsius donationem inficiari conatus, hanc absque favore Regio, & conniventia sui assensus, nullatenus stare posse allegavit. Videns igitur Abbas *Alfwinus* eminentiam viri, & generis ejus, cui innitebatur, multitudinem nobilem, & multam nobilitatem, propter dubietatem eventus, litem, quæ multarum indigebat impendio facultatum, periculosum est arbitratus cum eo publice contestari. Utens itaque consilio potiori, & dissimulata intentione, efferos contrariæ partis conatus, callido fallens eludio, Regis copiam nactus, defuncti devotionem, & contradicentium improbitatem, cum supplicatione modesta, opportune ei intimavit. Apposuit quoque, de divitis crumenæ dispendio, viginti marcas auri, quibus gratiam Regis mercaretur; *Ædthithæ* quippe Reginæ sedulitatem quinque marcarum auri pretio exegit interponi, ut pias ejus preces regiis auribus fideliter importaret. Qua Regis animum super præ-

fato negotio exhortatione familiari sollicitante, Rex annuit, & memorato *Alfrico* calumniæ suæ ad Regis arbitrium renuntiante, Abbas *Alfwinus* eorundem prædiorum sub magnorum & multorum, qui affuerunt, virorum testimonio, tradente Rege, suscepit dominatum. Acta sunt hæc, postquam sæpedictus Abbas *Alfwinus* repatriavit, revertens de magno concilio, quod *Remis* à *Leone Papa* anno verbi incarnati Mille XLIX celebratum est, quo missi fuerunt honorabiliter à Rege *Ædwino Duduc* Episcopus, & ipse *Alfwinus Ramesiæ*, & *Wlfricus* de sancto *Augustino* Abbates, decreta Christianitatis, quæ ibi à sanctis patribus statuebantur, relaturi. Ut igitur hoc totum apud generationem nascituram robur solidum, & perpetuam obtineret firmitatem, decrevit Rex omnia ordine, quo gesta sunt, vel relata literis *Anglicis* ad monimentum futurorum declarari, ejusdemque scripti medietatem in gazophilacio, ubi quæcunque habebat præcipua & pretiosa erant reposita, ab *Hugelino* cubiculario suo diligenter conservari.

CAP. CXV.

Abbas Alfwinus *in Concilio Remensi hoc privilegium à* Leone Papa *adquisivit.*

NEC silentio prætereundum, quod memoratus Abbas *Alfwinus*, in memorato Concilio *Remensi* tantam in oculis Domini *Papæ Leonis* gratiam invenit, ut, ad preces ipsius & instantiam, *Ramesiensem* Ecclesiam liberali protectionis Apostolicæ dono privilegiatam, & jura ejus & possessiones, tam habitas tunc, quam in posterum justa adquisitione habendas, auctoritate suarum literarum contra malignantium infestationem communiret.

CAP. CXVI.

Quomodo, & sub quali conditione, Abbas & fretres Ramesienses *Rado Comiti villam de* Crancfeld *in vita sua tenendam concesserunt.*

POstquam igitur laboris sui Abbas *Alfwinus* votivo gaudens proventu, in prædictorum de Regis beneficio missus est possessionem prædiorum, Comes quidam *Radulphus* nomine, *Normannus* natione, quem Rex *Edwardus*, de tædiosi latibulis exilii olim revertens, secum in *Angliam* adduxerat, sicut in quodam cyrographo vetustissimo Anglice scriptum reperimus, ab Abbate & fratribus *Ramesiensibus* villam de *Crancfeld* in vita sua tenendam postulavit. Videntes itaque Abbas & fratres nobilitatem viri, & eum in domo Regis, & in tota Curia, inter cæteros honoratos plurimum posse perpendentes, ex licentia Regis præfatum ei Manerium nomine Ecclesiæ, sicut petierat, tenendum sub ea conditione concesserunt, ut eo defuncto Ecclesia *Ramesiensis*, & jus suum libere cum instauramento, & omni melioratione, nullo prohibente reacciperet, & de terra ejusdem comitis *Cherletonam* & *Brunstanethorp* pro anima ipsius in perpetuam eleemosynam possideret. In hæc vota coram Rege partes alterutræ convenerunt, & sub multorum testimonio hoc inter se fœdus facto triplici chirographo firmaverunt, una pars scripti, jubente Rege, in ejus Capella cum reliquiis, quas habebat, sanctorum remansit, alteram Comes, tertiam vero fratres apud se in pignus securitatis retinuerunt: hæc ergo universa eorundem indicio cyrographorum, quæ *Anglice* exarata, & pene vetustate invenimus consumpta, utrumque cognoscentes, huic opusculo non

non incongrue, ad lectoris notitiam, censuimus inserenda. Quomodo autem omnes has terras præter *Cranefeld* solam amiserimus, nec scripti nec alicujus relatoris habuimus documentum; ut tamen creditur, in adventu *Normannorum* alienigenis aliena licenter invadentibus, in alienæ sortem hæreditatis omnes sorte nobis flebili concesserunt.

CAP. CXVII.

De Acleia *quam* Ædnothus *dedit* Ramesiæ, *& aliis terris nobis fidelium donatione collatis, sed in permutatione Regni ad aliorum Dominium usque hodie devolutis.*

ERat tunc temporis vir quidam, nomine *Ædnothus*, genere & opibus insignis, qui & Abbatis *Ramesiæ* familiaritate, & ipsius loci religione admodum delectatus, filium suum *Æthericum*, tenerum tam ætate quam sensu puerum, ibidem Monachari constituit. Terram quoque de *Acleia* ipse pariter & uxor ejus admonitione prædicti Abbatis & consilio inducti, Deo & sancto *Benedicto* in perpetuam eleemosynam contradiderunt, usumfructum juxta ejusdem patris sententiam, quoad viverent, sibi reservantes. Hoc igitur chirographum de *Anglico Latinum* fecimus, quod factum est inter Abbatem *Alfwinum*, & eundem *Ædnothum*, ad futurorum notitiam, de præfatæ donationis conditione.

CAP. CXVIII.

Chirographum ejusdem Ædnothi.

"NOtum sit universis hoc legentibus, quod Ego *Ædnothus* & uxor "mea, dedimus & concessimus Deo, & sancto *Benedicto Ramesiæ*, "terram nostram de *Acleia* in perpetuam eleemosynam, pro nostris & pa-"trumque matrumque nostrarum, & filiorumque nostrorum animabus. *Ta-"lem autem* consentionem *fecimus cum Alfwino* Abbate, & Conventu *Ra-"mesiæ* de eadem donatione. Nos quidem in vita nostra eandem terram "nomine Ecclesiæ tenebimus, sed neuter nostrum poterit ulla ratione "eam alibi dare, vel distrahere, vel ingenium quærere, per quod à præ-"fatæ Ecclesiæ Dominio alienetur: sed post mortem utriusque, meam "scilicet & uxoris, tota simul quieta, & ab omni calumnia libera, in ma-"num Abbatis & fratrum transibit. Cum autem in dominio eam habue-"rint, duas libras singulis annis *Æthelrico* Monacho filio nostro inde ad "vestitum procurabunt, quatenus idem *Æthelricus* hujus respectu beneficii, "humilis & devotus Deo sit, Abbati quoque & fratribus suis tractabilis. "Qui si forte habitum suum & Monasterium relinquens, reverti nolue-"rit, nihil omnino inde ulterius percipiat. Concessimus autem *Lefwino* "homini nostro virgatam terræ, in quo mansum suum habet in vita sua "quietam. Post decessum vero ipsius in possessionem Ecclesiæ simul cum "principali parte redibit. Dimidiam vero partem hominum, qui in me-"morata terra sub servitute degunt, libertate donavimus. Rogamus ergo "& obsecramus per Dei terribile nomen, ut nullis omnino hanc terram "donet, vel vendat, vel aliquo modo ab eadem Ecclesia alienet. Quod "siquis fecerit, sit ille maledictus, & alienatus ab omni beatitudine præ-"sentis vitæ & futuræ, sitque ejus commoratio cum Dæmonibus in infer-"no, ubi ignis eorum non extinguitur, & vermis eorum non morietur.

Sub eadem tempestate vir quidam *Alfsius* de *Longwathe*, & uxor ejus *Leva* dederunt & concesserunt terram quandam apud *Borewelle*, ut post

 mortem

mortem suam utriusque in pretium suæ salutis Deo & sancto *Benedicto Ramesiæ* cederet in possessionem. Quibus defunctis *Alfwinus* Abbas, eandem terram præfatæ donationis titulo quiete & libere possessam, de consilio & assensu fratrum, cuidam viro *Godwino* de genere memorati *Alfsii* concessit in vita sua firmarii vice tenendam. Qui *Godwinus* eidem Abbati exinde respectum, quod *Gersume* dicunt, tanti viri honori conveniens dedit, & singulis annis de consuetudine hospitium ei, & cuncta hospiti necessaria, firmata utrinque pactione procuravit. Deinde vero regni jure ad alienigenarum Dominium devoluto, Comes *Radulphus* de *Wather* eandem terram præfato *Godwino* violenter ablatam, reclamante Abbate, sed nihil, propter injustitiam licite tunc temporis invalescentem, proficiente, tenuit, posterisque suis tenendam reliquit. Item unus ex Baronibus Regis *Edwardus Tostius* nomine, frater *Tri*, cum infirmatus mortis sentiret punctiones, corpus suum *Ramesiæ* humari petiit, & quatuor hidas terræ in *Saltretha* dedit Deo & sancto *Benedicto*, in pignus salutis suæ, & pretium sepulturæ. Quo facto, *Eustachius* Vicecomes easdem hidas per violentiam sibi saisivit, denique violenter tenens *Waltero* de *Belmeys* Militi suo eas post se dimisit. *Willelmus* de *Warenna* senior abstulit Deo & sancto *Benedicto*, & fratribus *Ramesiæ*, LXVII homines * socamannos apud *Winebodesham*, in soca illa, & eos injuste saisiens per violentiam tenuit contra Deum & contra Abbatem *Ramesiæ*. Qui socamanni semper postea *novi homines* vocati sunt. Item Matrona quædem *Thirgnut* nomine, morbo corporis tacta, & in extremis agens, terram de *Saltretha* pro suæ animæ salute, Deo & sancto *Benedicto*, permittente viro suo *Thurkillo* de *Haringwich*, in Testamento reliquit, cum firma & consueto hominum servitio, cum omni investitura, sicut fuit in die sanctæ Paschæ, quando cœpit mulier ægrotari. Qua fati munere functa vir ejus exanime conjugis corpus *Ramesiam* ad tumulandum deferri fecit, & terram prænominatam pro ipsius anima super majus altare coram Abbate *Alfwino* & toto fratrum conventu obtulit, sub testimonio *Ulfi* de *Glattona*, *Lefrici* filii *Dodi*, & *Leofredi* de *Fodringeya*, & aliorumque multorum tam Clericorum quam Laicorum. Hæc terra similiter ut cæteræ, quas supra in hoc capitulo commemoravimus, regni statu in *Normannorum* adventu turbato, in alienam nobis ablata transiit possessionem. Posthæc itaque præclaræ opinionis & celebris experientiæ vir Abbas *Alfwinus*, pro quibusdam regni negotiis *Ramesiam* ab *Edwardo* Rege destinatus, privilegium, quod inferius habetur, ab *Alexandro Papa* secundo in perpetuum Ecclesiæ suæ patrocinium contra suspectam futurorum nequitiam adquisivit.

CAP. CXIX.

Quomodo Rex Edwardus *Ecclesiam* Ramesiensem, *quam* Alfwinus *propter ægritudinem dereliquit,* Ailssio *Abbati Sancti* Augustini *custodiendam commendavit.*

UNiversis itaque cartis & chirographis, quæ in *Archivis* nostris Anglica barbarie exarata invenimus, non sine difficultate & tædio in latinos apices transmutatis, nunc demum ad ea quæ post hæc gesta sunt, vel contigerunt, cursum calami dirigamus. Cum ergo rem Ecclesiæ suæ communem multi sudoris insumptione, & fideli continuatæ sedulitatis quæstu, Abbas *Alfwinus* juxta fidem præteritæ relationis ampliasset, tandem quam vana sit salus hominis, prosperitas quam infida, ipso quod ad finem usque vivendi sanitatis corporeæ protraxit dispendio comprobavit. Quia enim quamlibet placida, quantumlibet diuturna, semper tamen in fine valetudinis flatu validiore sospitatis humanæ fugax dispergitur aura,

* *Dugdalus in Monast. Angl. v.* 1. *p.* 237, *edidit, cum* 64. *Sosamannis ad Hundredum pertinentibus. Spelmanus legit in suo codice, prout hic scribitur.*

ex

ex præteritorum continuatione laborum, potissimum autem ex *Romani* itineris difficultate ægritudinem contraxit, qua omnium fere membrorum officio destitutus est. Crescente indies languore, & spem ei omnem redituræ sanitatis penitus adimente, forinsecæ administrationis renuntians officio, omne perfunctoriæ potestatis onus, ut secum quietior habitaret, abjecit. Fratres autem victuale ei subsidium de communibus impendiis, cum omni sufficientia, & debita tanto Patri charitate & reverentia, usque ad obitus sui diem, ut decuit, procurarunt. Quibus auditis Rex *Edwardus* amicissimi viri adversis condolens casibus, & Ecclesiæ ipsius provida dispensatione consulens utilitati, cuidam *Ailfsio*, viro prudenti & industrio, qui tunc temporis Monasterio sancti *Augustini* Abbatis jure præsidebat, Domus *Ramesiensis* curam commisit; qui omni vigilantia & sollicitudine ejusdem domus commoditatibus studens, & obvians detrimentis, cartam insignem, ad reprimendam futuræ generationis malitiam, perpetuo valituram à præfato Rege petitam reportavit.

CAP. CXX.

De excessu Regis Edwardi, *& quomodo* Haraldus *post eum Regnum invadens, decimo mense à* Normannis *interemptus, Duci* Willelmo *illud reliquit.*

DEhinc Rex *Edwardus*, in die Natalis Dominici, facto *Londoniæ* generali totius fere nobilitatis Angliæ conventu, cum gloria & honore regio coronatus est. Ibidemque morbo tactus, quem metas sibi vivendi præsumsit positurum, Ecclesiam *Westmonasteriensem*, quam ipse largis sumptibus ædificatam possessionibus ampliaverat & donis, in Natali sanctorum innocentium cum gaudio celebri & apparatu solemni fecit dedicari, nequid tanto deesset ædificio, quod constructor pius magnanima liberalitate non adimplesset. Sic igitur Rex *Edwardus* ævi sanctitudinis & gloriæ plenus, in vigilia *Theophaniæ* spiritum cœlo mittens cœlibem, pudicitiæ florem, quem inter regni delicias, & inter amplexus conjugales, præter periculum, quod præter solitum est, conservarat virentem perpetuo, floribus immiscuit Paradysi. Exuviæ regales intra ipsam basilicam, ubi usque hodie tam divinæ virtutis quam humanæ devotionis frequentia honorantur, cum insigni regio tumulatæ sunt. Cumque in ipso die *Teophaniæ*, recens adhuc exequiarum regalium luctus ageretur, *Haraldus* filius *Godwini* Ducis, frater *Æditha* Reginæ, sacramentum, quo antea *Willelmo Normanno* Duci Regnum *Angliæ* firmaverat parvipendens, altitudine generis fretus, diademate regni sese temere insignivit. Quo audito Dux *Willelmus* propriæ conscius justitiæ, & de cœlesti adjutorio non diffidens, cum *Normanniæ* Principibus statim contra eum in arma conspiravit. Dumque expeditio pararetur, *Tostinus* interim major natu frater *Haroldi* de Flandria, ubi diu exulaverat, multam manum navalem conducens cum *Haroldo* Rege *Noricorum*, totam provinciam trans *Humbre* fluvium piratica excursione vastabat. Cui cum *Haraldus*, propter imparitatem forsitan copiæ militaris, obviare dissimularet. Sanctus *Edwardus* prædictum Abbatem *Ailsium*, cujus commendationis causa hæc interserimus, per visum admonuit, ut Regem *Haraldum* ad invadendas hostes ab eo missus animaret, triumphum ei victoriæ certissime compromittens. Quod cum *Ailsius Haraldo* nunciasset, ille visionis fide roboratus, viribus undique collectis, inimicam aciem acerrime aggressus, præfato Rege & *Tostino* ferro cæsis, cæteros omnes palantes vel in mortem compulit vel in fugam. Sed quoniam de belli eventu votivo superbiens, plus viribus propriis quam virtuti divinæ victoriam temere deputavit, tam arrogantiæ hujusce quam perfidiæ præcedentis stupendo Dei judicio pœnas luit. Nam ipso die consummatæ victoriæ cum

 apud

apud *Eboracum* lætus pranderet, statim nunciatum est ei *Willelmum* Ducem *Normannorum*, juratum sibi ab eo regnum, & aviti propinquitate sanguinis debitum, petentem, australes *Angliæ* partes cum alienigenæ gentis manu validissima invasisse. Ille igitur, quem vis fati jam impulit in ruinam, cum exercitu ei superbe occurrens, & pugna commissa hostibus diutius probe resistens, tandem sagittarum imbre circa se ruente, oculo ut fertur, primo vulneratus, statim cum *Girth* & *Leswino* fratribus suis consulibus gladio ictus occubuit. In casu cujus ita totius nobilitatis Anglicæ viror omnis emarcuit, quod usque ad diem hunc nunquam postea in pristinæ libertatis gloriam revirescere potuerunt. Hic itaque tertiam hujus opusculi telam decrevimus succidendam, quatenus quartam ordiri festinantibus attenuatæ præteriti continuatæ laboris vires interpolationis beneficio reparentur.

CAP. CXXI.

Extra locum.

IGitur *Wlfgiva* Comitissa, præfati *Aldermanni* legitima uxor, viri sui fidem æmulans & devotionem, dedit Deo & sancto *Benedicto* Regiam villam de *Bramcestria*, quæ supra mare sita est, in *Nortfolchia* ad vestimenta fratribus procuranda, & meræ liberalitatis suæ donum hoc chirographo suo, quod de *Anglico* latinum fecimus, ad posterorum notitiam confirmavit. [Vide Caput 27.]

Inscriptio Sepulchralis Ailwini, *prout in alio libro* Ramesiensi *Legit* Lelandus & Cambdenus.

HIC REQUIESCIT AILWINUS INCLITI REGIS EADGARI COGNATUS; TOTIUS ANGLIÆ ALDERMANNUS, ET HUJUS SACRI COENOBII MIRACULOSUS FUNDATOR.

FINIS Tertiæ Partis.

HISTORIA Ecclesiæ *ELIENSIS*

LIBER I.

Incipit Prologus *Libelli quorundam insignium operum Beati* Aedelwoldi *Episcopi.*

UM præteritarum notitia rerum ignorantiæ tenebris queat involui, & vicissitudine rerum interveniente ab humana memoria facile poterit labi, operæ pretium est, ut illud, quod sic gestum est, quod dignum memoria sit, sedulo styli officio commendetur; quatenus sic memoriæ repræsentetur, quod nisi scriptum fuerit, oblivioni tradetur. Cumque Gentilium figmenta, sive deliramenta, cum omni studio videamus composita, coloribus rethoricis ornata & quasi quodammodo depicta, cathegoricis syllogismis & argumentationibus circumfulta & corroborata, in gymnasiis & scholis publice celebrata, & cum laude recitata, dignum duximus ut sanctorum dicta & facta describantur, & descripta ad laudem & honorem Christi referantur, ut per illos & in illis ipse glorificetur, & mirabiliter prædicetur, per quem ipsi gloriosi fiunt & mirabilia operantur. Sic enim ipse Dominus ait, *Luceat Lux vestra coram hominibus, ut videantur Opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in Cælis est.* De quorum siquidem consortio beatus *Aedelwoldus*, Electus Dei Pontifex, suis temporibus floruit, cujus vita virtutibus gloriosa, & miraculis clara effulsit; de quo si cui minus claret, & plenius scire desiderat, legat librum qui de ortu & de vita, necnon de obitu ejus, contextus est, & inveniet liquido quanti meriti, quantæque sanctitatis fuerit. Quædam vero insignia ejus, quæ gesserat in vita sua, in illo libro non sunt contexta, nec erant stylo exarata Latino, quæ dum vir prudens & egregius *Herveus*, venerabilis *Elyensis* Ecclesiæ Episcopus, relatu digna comperibat, rogatu quorundam fratrum mihi injunxit, ut ea de Anglico idiomate in Latinum sermonem transferrem, cujus præcepto nullatenus contraire ausus parui, & injunctum opus suscepi, ac pro facultate mea ad unguem perducere curavi. Ubi, siquid positum est quod Deo acceptum sit, non tumori arrogantiæ deputetur, sed obedientiæ bono commendetur.

CAPUT. I.

Quomodo Beatus Aedelwoldus *Elyense* Cœnobium *Renovavit.*

TEmpore quo Rex *Ædgarus* gubernacula Regni Anglorum *Sceptrigerando* regebat, Beatus *Ædelwoldus*, egregius Pontifex, vir eximiæ virtutis magnæque sanctitatis, ut Lucerna ardens & lucens in populo Dei, fulge-

fulgebat. Qui cum omnium Ornamentis virtutum bonorumque exemplis operum præditus esset, ac Ecclesiam Dei regendam suscepisset, non solum Rector strenuus, verum etiam Coenobiorum plurimorum fundator nobilis extitit: alia siquidem à fundamento cœpit, & ad unguem usque perduxit; alia vero, quæ destructa sive destituta erant, diligenter restaurando renovavit, familiamque summi Patrisfamilias sub norma sanctæ conversationis in omnibus locavit, facultates terrarumque possessiones, ac ea, quibus opus habebant, eis affluentissime administravit. Inter quæ *Elyense* Coenobium renovavit; qui locus multum erat famosus Reliquiis, & Miraculis celeberrimus. Sed Pagani sæva invasione olim irruentes, eundem locum igni cremandum dederant, & sanctimonialium caterva quampluriam ibi crudeliter necata, omnibusque bonis undeunde sublatis, locum cum Reliquiis quasi quoddam exterminium relinquentes, abierunt; sicque postea per destitutionem Regiæ sorti sive Fisco idem locus additus erat.

CAP. II.

Quomodo Rex Ædgarus *quibusdam petentibus eundem locum dare denegavit.*

EO autem tempore quo beatus *Ædelwoldus*, ut diximus, floruit, duo de Magnatibus Regis, videlicet *Sygedwoldus* Episcopus, natione *Græcus*, & *Thurstanus* genere *Dacus*, petierunt à Rege, ut eis idem locus daretur; cumque pari ambitione ad hoc inhiantes anhelarent, & uterque se hoc adipisci æstimarent, lis & altercatio permaxima orta est inter eos, quis illorum voti compos efficeretur. Illis igitur altercantibus, unus qui Regi erat à secretis, nomine *Vulstanus* de *Dalham*, vir prudens, consilio pollens, opibusque potens, cœlitus inspiratus, accessit ad Regem, & ait, *Domine Rex, cum tuæ saluti tuoque Imperio omnes providere debemus, nemo nostrum est qui consulere velit, ut horum petitioni annuere debeas, si enim scires Domine, quam celebre Domicilium, & quam caræ reliquiæ habentur in loco de quo contendunt, nullatenus eundem locum talibus committere velles hominibus.* Deinde exposuit Regi per ordinem de dignitate loci, & celebritate earundem Reliquiarum, nam antea latebat Regem. Quod ut Rex audivit, fervore divino accensus est, & supradictis viris dare quod petierant, non solum denegabat, verum etiam eundem locum se magnificaturum dicebat.

CAP. III.

Quomodo Ædelwoldus *in* Elyensi *Monasterio Monachos inthronizavit.*

ET factum est, postquam illi, qui dixerunt *Hæreditate possideamus sanctuarium* Dei, confusi & fraudati sunt à desiderio suo, gloriosus Rex *Ædgarus* accito beato *Ædelwoldo* consilium iniit cum eo, & ostensa illi voluntate sua, cœpit rogare beatum virum, ut Monachos, qui Deo servirent, in prædicto loco adunare curaret, dicens se nolle ut tantæ Reliquiæ sine cultore, & absque digna veneratione, diutius haberentur. Pollicitus est etiam se idem Coenobium Terris ac Donis locupletaturum, & æternæ libertatis privilegio confirmaturum. Intellexit protinus vir Dei quod Spiritus Sanctus operabatur in Rege, gratias egit Deo, *in cujus manu corda sunt Regum*, opusque bonum maturare non distulit, quod ut ageret Rex ei injunxerat, memor scripturæ dicentis, *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* Et in alio loco, *Semper nocuit differre parata.* Quid moror? Beatus igitur *Ædelwoldus*, ut erat operibus sanctis semper insistens, prædictum Coenobium ex præcepto Regis, ut diximus, diligenter renovavit,

vavit, Monasterialibus ædificiis situm loci insigniter decoravit, Monachos ibi inthronizavit, & Religiosum virum nomine *Brithnothum* eis Abbatem ordinavit, Regiæque auctoritatis privilegio confirmatum Deo ac Sanctæ *Ædeldrydæ* totum commendavit.

In mundo vere tunc aurea secla fuere;
Tunc ver æternum decus enituitque supernum.
Tunc & spinetum fuerat ceu suave Rosetum.
Lactea currebant tunc flumina, mella fluebant.
Tunc & sponte dabat Tellus, quam quisque rogabat.
Pura fides, Pax, verus amor tunc emicuere.
Fraus, tumor, & livor, perjuria tunc latuere.
Tunc & libertas sedes habuit sibi certas.
Tunc & in Ecclesia fulserunt Martha, Maria.
Tunc erat ordo bonus cum floruit iste Patronus.

CAP. IV.

Quomodo beatus Ædelwoldus *totam Insulam de* Ely *emit à Rege* Ædgaro.

HAud multo post præfatus Pontifex, beatus *Ædelwoldus*, cum reverentia sæpe nominandus, repletus Spiritu Sancto, prævidens & præcavens in futurum dolosa mala, quæ per vicissitudines rerum & mutationes Regnorum pullulare & oriri solent in terra; iterum accessit ad Regem *Ædgarum*, & facta cum eo conventione, de integro emit ab eo totam adjacentem Regionem prædictæ Insulæ, scilicet XX Hydas terræ, quas Rex infra Insulam habuit, sed & *dignitatem* & *socam* VII hundretorum & dimidii, & V Hydas apud *Meldeburne*, & III Hydas cum dimidia apud *Earningeforde*, & XII Hydas apud *Northwalde*, datis mutuo Regi LX Hydis, quas ipse de dono Domini sui [*Æthelstani* Regis] apud *Eartingan* habuerat, datoque insuper centum librarum pretio cum aurea Cruce, mirifico opere polita, Reliquiisque referta. Has igitur terras à Rege emptas cum omnibus Regiis consuetudinibus, & cum privilegio æternæ libertatis corroboratas, beatus *Ædelwoldus* Deo Sanctæque *Ædeldrydæ* obtulit.

Institor O dives, felix per secula vives.
Cœlica sumpsisti, dum tu terrena dedisti.
Ecce tenes cœlum quo nostrum dirige velum
Concives tecum qua conregnemus in ævum.

CAP. V.

Quomodo Rex Ædgarus *dedit Sanctæ* Ædeldrydæ Hatfeld.

POstquam beatus *Ædelwoldus* præfatum Coenobium, ut dictum est, renovarat, gloriosus Rex *Ædgarus*, sicut pollicitus erat, locum venerari ac dilatare cœpit, cupiensque adimplere votum suum, XL Hydas terræ in Pago, qui dicitur *Hatfeld*, quas vir potens quidam, *Ordmarus* nomine, & uxor ejus *Ealde*, cum morerentur, ei dimiserunt, Deo, Sanctæque *Ædeldrydæ* cum cyrographo obtulit, ut quia saltuosa Regio erat, ibi materiam ad opus Ecclesiæ, satisque lignorum suos usus ad explendos fratres inde habere possent. Hanc igitur terram, quamdiu Rex vixerat, absque

calumnia Fratres habuerunt; defuncto autem Rege, perturbatoque statu Regni, ac rupto foedere terræ, surrexere viri potentes, videlicet, *Ægelwinus*, qui cognominatus est *Alderman*, quod intelligitur *Princeps* sive *Comes*, & Fratres sui, terramque illam calumniati sunt, dicentes quod Pater eorum *Adelstanus Alderman* pro patrimonio suo, quod erat in provincia quæ dicitur *Devene*, illam terram cambierat. Sed Rex *Ædgarus* per violentiam utraque terra eum privaverat; enarrata ergo ac ostensa sua calumnia calumniatores prævaluerunt, postpositaque Sanctæ Ecclesiæ reverentia, eandem terram invadentes sibi vendicarunt. Videntes autem Fratres se nullatenus illam terram absque magno detrimento potuisse dehabere, ut pote alias non habentes silvam, unde suos usus explere possent, requisierunt prædictum *Ægelwinum*, & facta cum eo conventione, sæpe dictam terram, scilicet, *Hathfeld*, mercati sunt ab eo, dantes pro ea duas terras, quas *Vulstanus* de *Dalham*, cum moreretur, Sanctæ *Ædeldrydæ* dedit, videlicet, XXX Hydas in *Hemmingeford*, & VI in *Winningetun*, addentes etiam apud *Gyllinges* V Hydas, quas *Vulwinus Cocus* & uxor ejus *Alfsueth* multis modis, & teste populo, per transgressionem amiserunt. Acta sunt hæc in loco qui dicitur *Slothhere*, coram *Alfero Alderman*, & *Adelwino* ac *Alurico Cyld*, quod intelligitur *Puer*, & coram tota gente quæ cum eis erat. Ut autem hæc Conventio firma & insolubilis esset, *Agelmarus Cyld* & *Alwoldus*, duo Optimates Angliæ, fidejussores ac testes hujus rei erant.

Pacem Sanctorum sic rumpere sæpe Virorum,
Sic solet antiquus turbare bonos inimicus,
Sic armat mundum contra Sanctos furibundum.
Ut pars justorum succumbat mole malorum
Ni Domini pietas dignetur ponere metas.
Ne, dum tentantur, nimium tentando graventur.

CAP. VI.

Quomodo beatus Adelwoldus *emit* Lindune *&* Hylle *&* Wicheham *&* Wilbertune.

QUoniam sicut veritas testatur, *si quis volens turrim ædificare, sedens prius computat sumptus*, qui necessarii sunt, *si habet ad perficiendum, ne postea quam posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui vident incipiant ei illudere, dicentes, quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare.* Venerabilis Præsul *Ædelwoldus* veritatis Discipulus, fiduciam habens non in auro nec in argento, sed in Domino *Jesu Christo*, opus, quod cœpit, consummare diligenter studuit, & ut præfatum Monasterium dilataret, terras innumeras adquirere curavit, mercatus est siquidem a *Lenrico* de *Bramdune* filio *Athelferthi* XII Hydas, scilicet Manerium, quod *Lindune* dicitur, cum appendicibus, videlicet, *Hylle*, & *Wicheham*, & *Wilbertun*, datis centum aureis, & optimo sonipede, reddiditque ei terram de *Besingtune*, quam uxor ejusdem *Lenrici*, *Adelsled* nuncupata, antea sibi vendiderat. Hæc itaque emptio & conventio, in territorio quod dicitur *Grantebrygge*, facta est, coram melioribus ejusdem provinciæ. Postea vero evoluto tempore, & defuncto Rege *Ædgaro*, visus est idem *Leonricus* subdola calliditate omnem conventionem, quam cum Episcopo fecerat, annullare, si posset, sed legales viri *Ædricus Rufus*, & *Leonricus* de *Berle*, & *Siverthus Vecors*, qui huic rei interant, & testes fuerant, eum convictum reddiderunt.

CAP.

CAP. VII.

Quomodo beatus Ædelwoldus *emit* VIII *Hydas in* Stretham.

CIrca idem tempus præfatus *Leonricus* & *Adelfled* ab Episcopo precibus impetrabant, ut Ecclesiam suam de *Bramdune* dedicaret. Ubi itaque ventum erat ab hoc quod dedicata fuisset, pro amore & honore quem eis exhibuerat, obtulerunt ei argenteam scutellam XL solidorum, cum aliis rebus quam plurimis & optimis. Quibus oblatis, ait eis Episcopus, *Charissimi, Nolo argentum vestrum, nec ista munera, sed hæc omnia sint vestra, tantummodo, Charissime* Leonrice, *annue ut terram sororum tuarum mihi emere liceat, scilicet,* VIII *Hydas in* Stretham, *quas* Leonricus *frater earum moriens eis dimisit.* Audita itaque voluntate Pontificis *Leofricus* libens annuit, & sorores ejus *Adelfled* & *Adeleve* nuncupatæ similiter concesserunt. Venerabilis siquidem Præsul comparavit illam terram, unique sororum, scilicet *Adelfled*, pro suis IV Hydis, & pro pecunia quæ in eadem terra habebatur, dedit XXX Libras, & alteri earum, scilicet *Adeleve*, pro suis IV Hydis, & pro sua parte pecuniæ, tantumdem argenti contulit. Hæc autem pecunia data ac persoluta erat sororibus in oppido, quod dicitur *Grantebrygge*, eodem tempore quo emit idem Episcopus *Lyndune*, cum C tripondiis auri, à præfato *Leonrico*, ut in priori Capitulo relatum est. Ubi cum esset puerulus filius *Vulfsii* & *Adelfledæ* allatus, latores pueri & matertera ejus *Athbeleve* receperunt XXX libras, & cum puero pecuniam tulerunt matri ejus, scilicet *Athelfledæ*.

O quantus vir erat, quem gratia tanta replerat,
Esset ut in mundo vivens Christo sine mundo,
Felix ille Pater, quem nescit Spiritus ater!
Pectore sub cujus mundi jus nil habet hujus,
O decus Ecclesiæ, vas nobile Philosophiæ!
Cujus ad Exemplum Christi fies homo templum,
Vir pie, Sancte, bone Pater, Adelwolde Patrone,
Inter opes secli sitiebas gaudia Cœli,
Mundus vilescit tibi dum dos cœlica crescit,
Qua nos dotari felix dignare precari.

CAP. VIII.

De Eodem.

EVoluto post hæc unius anni spatio, beatus *Athelwoldus* comparavit in eodem *Stretham* ab *Alfwoldo* de *Merthanlege* unam Hydam, & duos Gurgites, pro viginti aureis, coram omnibus, apud civitatem quæ dicitur *Grantebrigge*, & duo fratres æquivoci, scilicet, duo *Alfelmi*, quorum uni cognomentum erat *Polga*, vades hujus rei erat. Post mortem vero *Ædgari* Regis, idem *Alfwoldus* omne pactum fregit, dicens se coactum ad hoc fuisse, & vim ac rapinam sibi illatam esse; dixitque se velle illam terram habere, & pecuniam acceptam reddere. Tunc *Brihtnothus* Abbas profectus venit contra eum apud *Hertford*, & coram cunctis in *generali placito* proposuit ei, quomodo uxor & filii sui de terra Sanctæ *Ædeldrydæ* de *Hætfeld* innati fuerant, & quomodo, ut liberos & absque calumnia eos habere posset, vendiderat Episcopo eandem terram, acceptis ab Episcopo viginti aureis.

aureis. Audita igitur hac ratione cœpit cessare *Alfwoldus* à procacitate sua, tandemque omni fine facto, Abbas *Brihtnothus* supradicto auro XL solidos addidit, & dedit ei. Pro qua pecunia duo filii sui *Alfwinus* & *Ægelwarus* ad *Grantebrygge* venerunt, & *Alfwardus*, & *Wine* de *Witforde*, ex parte Abbatis pecuniam eis illuc detulerunt. Hujus autem rei testes erant *Oswi*, & *Oschetel* de *Bece*, & *Osulf* de *Grettune*, & plures alii proceres illius Provinciæ.

CAP. IX.

De Eodem.

IN eodem *Stratham* quædam vidua, *Wlfled* vocabulo dicta, *Sivertht* Relicta, XXIV acras prælato *Elyensi* vendidit, eodem die quo *Nonna* facta est Deo sacrata. Quam terram adquisiverat pater ejus *Wlstanus*, tempore *Athelstani* Regis, & illa post mortem patris sui eandem terram absque calumnia semper habuit, & hoc noverat totum *Hundretum*.

Omine felici condignum censeo dici,
Qui servit Christo, mundo dum vivit in isto,
Sicut Adelwoldus fecit, Præsul venerandus,
Ex utero Matris se moribus exuit atris,
Proposito salvo dum Matris vixit ab alvo,
Instituit vitam divina Lege peritam.
Composuit mores essent totidem quasi Flores,
Excoctus digne dum purificatur in igne,
Purior extractus resplenduit illius actus,
Dumque suum cursum direxit ad Æthera sursum,
Per vitæ portus æternos venit ad ortus.

CAP. X.

De Dunham.

HÆC est descriptio quomodo beatus *Ædelwoldus* Episcopus VI Hydas in *Dunham* adquisivit, quæ villa est fertilissima, & Monasterio proxima. Primum pepigit pro duabus Hydis *Lessio*, & uxori ejus *Sifled*, XV libras apud *Grantebrycge*. Tunc *Leofwinus* præpositus, & *Wine* de *Wiceforde*, & omnes optimi homines de *Ely* partem pecuniæ, scilicet, X libras extulerunt, cujus rei testes erant, *Sexferth*, & *Oschetel*, & *Oswi* de *Bece*, & VIII, & plures alii fideles viri. De V autem libris quæ restabant dies inter eos datus erat. Inter hæc fecerunt iterum aliam conventionem inter se, videlicet, quod prædictus *Lessius* & uxor ejus emere deberent ab Episcopo cum eisdem XV libris V Hydas apud *Cleie*, eo tamen pacto, quod Episcopus eis ultra dare deberet unum cyphum argenteum de XL solidis, quem *Bixius* pater *Lessii* moriens dimisit Episcopo. Hac itaque conventione facta, omnem pecuniam vivam, & mortuam, quæ in duabus terris, scilicet, in *Dunham* & in *Cleie* erat, cambierunt sive mutaverunt. Interea antequam reddidissent Episcopo illas X libras pro *Cleie*, exuit hominem Rex *Ædgarus*. Quo mortuo, prædictus *Lessius* Dei inimicus, deceptorque hominum, & uxor ejus, omne pactum habitum cum Episcopo irritum fecerunt, & aliquando obtulerunt ei X libras, quas ab eo acceperant, aliquando vero se ei aliquid debere omnino denegabant, sic quo-

que

que existimabant se per dolum recuperaturos terram, quam vendiderant; sed nos in omnibus cum testibus nostris semper eos convicimus. Cum igitur ea tempestate, qua Rex, ut diximus, obierat, nos diu differrent & fatigarent, addidit idem deceptor malum malo, & dolum dolo, Deoque ac Sancto *Petro* abstulit cum rapina *Burch* & *Undelas*, & *Kateringes*; qua de causa contigit, quod nemo illas terras infra duos annos aravit, nec seminavit, nec ullo modo coluit; sicque tota cultura perditum ibat. Videns ergo Dominus Deus quantis injuriis, quantisque tribulationibus ille seductor servos suos afficiebat, labores eorum miseratus est; cujus misericordia sancta Ecclesia recuperavit quæ injuste amisit. Nam edicitur *generale placitum* apud *Lundoniam*, quo dum *Duces*, *Principes*, *Satrapæ*, *Rhetores*, & *causidici* ex omni parte confluxerant, beatus *Ædelwoldus* præfatum *Leoffsum* in jus protraxit, & coram cunctis suam causam & injuriam ac rapinam, quam ipse *Leoffsus* intulerat sanctæ Ecclesiæ, ex ordine patefecit. Qua re bene & rite ac aperte ab omnibus discussa, omnes Deo & beato *Ædelwoldo* per judicium reddiderunt, *Burch*, & *Undelas*, & *Kateringes*. Judicaverunt etiam ut *Leoffsus* Episcopo totum damnum suum suppleret, & mundam suam redderet; de rapina vero Regi forisfacturam emendaret, dato pretio genealogiæ suæ. Post hæc infra octavum diem convenerunt iterum ad *Northamtune*, & congregata ibi tota provincia, sive vicecomitatu, coram cunctis iterum causam supradictam patefecerunt; qua patefacta ac declarata, ut præjudicatum erat apud *Lundoniam*, judicaverunt & isti apud *Northamtune*. Quo facto omnis Populus cum juramento in Christi Cruce reddiderunt Episcopo absque calumnia quæ sua erant, scilicet, *Burch*, & *Undelas*, & *Kateringes*.

CAP. XI.

De Eodem.

INterea prædictus *Leffsus*, qui servos Dei tantum afficiebat, ultione divina fervente, turpiter ac miserabiliter interiit. Quo mortuo beatus *Ædelwoldus* & *Agelwinus* cognomento *Alderman*, ac Primates *Northamtunensis* provinciæ, nec non *Orientalium Anglorum Proceres*, Placitum habuerunt apud *Walmesford* in octo *Hundretis*. Ubi inter alia judicatum est, ut *Sifled* Relicta *Leffsi*, & Hæredes sui, Deo & Episcopo prædictam rapinam emendare deberent, sicuti ipse, si vixisset, facere debuisset; appretiaveruntque summam damni, quod Episcopo intulerat, plusquam c libras. Tunc prædicta Mattona omnium optimatium qui aderant suffulta patrociniis, Episcopum humiliter requisivit, ut pro amore Dei ejus misereretur, & ut forisfacturam, quæ ad eam pertinuerat, præter puerorum suorum forisfacturam, emendare posset cum c solidis, quos daturus erat ei Episcopus pro suis duabus Hydis in *Dunham*, unde ille diem acceperat ab eis, ut supra diximus; annuit itaque gloriosus Pontifex hæc quod petierant, & insuper misericordius quam sperabant sibi fecit. Nam totam rapinam, quæ super eam judicata erat, ei dimisit, & insuper dixit ei, ut infra octavum diem ad *Ely* venisset, & ab Abbate *Britlnotho* c solidos recepisset: quæ sic fecit, dataque est ei illa pecunia coram duorum *Hundretorum* testimonio. Præterea dedit ei Episcopus pro blado suo, quod erat in terra de *Dunham* VII libras. Sic igitur huic rei fine imposito, beatus *Ædelwoldus* duas Hydas de *Dunham*, & terram suam de *Cleie*, cum tota pecunia, quæ in ea erat, recepit.

Digitized by Google

Eſſe locum memorant, quem mella loquentia rorant.
Dunham dixerunt qui nomen ei poſuerunt,
Deliciis plenus locus, uber, lætus, amœnus.
Uber ager gratis ſat confert fertilitatis.
Piſcoſi fluvii juxta noſcuntur haberi,
Stat viridis lucus crebris venatibus aptus,
Floribus eſt pictus congeſto Ceſpite cinctus,
Aggere terrarum claudit genus omne Ferarum,
Hic canit omnis Avis, dum ventilat Aura ſuavis,
Pica loquax, merulæ, turdi, turtur, philomelæ,
Inſtar habent Cytharæ, dum certant garrulitate,
Regia ſplendeſcit qua ſilva decora pateſcit,
In cujus clauſtris loca perflat ventus ab auſtris,
Copia quæ reſidet, felix opulentia ridet.
Hic loca formoſa, viridaria ſunt ſpecioſa,
Hiſque locis nempe vileſcunt Theſſala Tempe,
Ortus ibi creſcit, qui fructus quoſque capeſcit,
Ortus Athalantiadum deſcribitur aureus eſſe.
Et ſatis Heſperidum reor aurea poma fuiſſe,
Aurea poma quidem naſci dicuntur ibidem,
Aut eſt tranſlatus huc qui fuit aureus ortus,
Aut ita res agitur qui hic illius inſtar habetur.

Cap. XII.

NEC multo poſt *Siverthus* de *Dunham* defractus viribus, vergenſque in ſenium, infirmitate pedum, quæ podagra dicitur, graviter contrahebatur. Qui eo tempore quo beatus *Ædelwoldus Ædelredum* futurum Regem, tunc vero Comitem, & matrem ſuam, & *Alfricum Cyld*, & plures majores natu Angliæ ad *Ely* ſecum adduxerat, venit cum conjuge ſua nomine *Wlfled* ad Epiſcopum, & ei coram præmemoratis notificavit, ſe poſt diem ſuum duas Hydas, quas in *Dunham* habuit, Deo ſanctæque *Ætheldrydæ* pro anima ſua daturum, ibique ſe dixit ſortitum eſſe locum ſepulturæ ſuæ, rogavitque omnes qui aderant, ut ſuper hac re ſibi teſtificarentur.

Alio quoque tempore, poſt mortem ſcilicet *Godingi* de *Gretune*, venit ſecundo idem vir ad *Ely*, ubi noverat illum eſſe ſepultum, rogavitque fratres ut eum ad ſepulturam illius ducerent; nam erat ei familiariſſimus. Quo cum veniſſent, vocavit ad ſe Abbatem, & *Ædricum*, & *Leonricum* de *Berle*, & *Leningum* de *Trumpentune*, innotuitque eis, *quod ſui chariſſimi & fideliſſimi amici ibi eſſent ſepulti, & quod ipſe nimia infirmitate depreſſus morti appropinquaſſet, ideoque, inquit, o chariſſimi mei, volo ut conventio mea coram vobis renovetur, videlicet, quomodo hîc elegi mihi locum ſepulturæ meæ, & poſt diem meum Deo Sanctæque* Ætheldrydæ *dedi duas Hydas, quas in* Dunham *habeo, & filiæ meæ duas Hydas in* Wilbertune, *& precor, O amici mei, ut hoc oblivioni non tradatis, imo ubi neceſſe fuerit, illud recognoſcatis.* Item eodem die remeando domum, renovavit eandem conventionem coram melioribus ejuſdem provinciæ, ultra *Upwere*, in loco qui dicitur *Hygenumiſtowe.* Deinde cum idem vir, videlicet, *Siverthus* de *Dunham*, prævalente infirmitate mortis, horam ſibi ingruere ſenſiſſet, & apud *Lindonia* abſque ſpe recuperandæ ſanitatis jacuiſſet, miſit pro Abbate *Brihtnotho*, & pro Fratribus Eccleſiæ; aderantque ibi *Aluricus* de *Wicheham*, *Alfſtanus*, & filius ſuus *Wine*, *Leonricus*, *Brihtelmus*, *Ælfelmus* de *Redewinclen*, & *Adri-*

cus

tus unus de Procesibus *Æielwini Alderman*, & *Oswoldus Presbyter*, & *Sexferdus* cum filio suo. Tunc *Brihtnothus* Abbas testamentum hujus *Siferdi* coram uxore, & coram filia sua, coramque omnibus supra memoratis, fecit scribi in tribus chirographis, coramque cunctis fecit recitari, lectumque fecit incidi, unamque partem cyrographi retinuit *Siverdus*, alteram autem dedit Abbati, tertiam vero misit statim per præfatum *Brihtelmum* *Æielwino Alderman*, qui tunc temporis degebat in *Ely*, & petiit ab eo ut suum Testamentum ita stare concessisset, quomodo Abbas illud scripserat & ordinaverat apud *Lindune*, coram prædictorum testimonio virorum. Cum itaque *Æielwinus Alderman* hoc audisset, & cyrographum vidisset, remisit ilico ad eum *Wlnothum* de *Stowe* cum *Brihtelmo*, sciscitatusque est ab eo, quid aut quomodo vellet de Testamento suo. Qui mox per eosdem renunciavit ei, sic suum Testamentum absque omni contradictione vel mutatione se velle stare, sicuti præfatus Abbas illud in cyrographo posuerat. Quod ut *Wielwinus Alderman* audivit, totum concessit, ut staret sicuti ipse *Siverthus* testatus erat.

CAP. XIII.

Post hæc *Æthelwoldus* Episcopus & *Brihtnothus* à duobus fratribus *Alurico* & *Leofwino*, filiis cujusdam Comitis nomine *Hrerici*, crebra petitione quæsierunt, ut duas Hydas, quas habebant in *Dunham*, sibi vendidissent pro auro sive pro argento, vel pro alia terra, quæ tantundem valeret, mutassent. Sed quamdiu illi duo fratres eandem terram simul habuerunt, nullatenus huic rei finem imponere potuerunt. Tandem vero senior frater, scilicet *Aluricus*, mutavit terras cum juniore fratre suo, proque duabus Hydis de *Dunham*, dedit ei terram, quam mater eorum dimisit eis in *Cypenham*. Post modicum tempus contigit, quod idem *Aluricus* gravi *tributo* opprimebatur. Qui cum pecuniam à se exactam non haberet, venit ad *Ædelwoldum* Episcopum, & ad *Brihtnothum* Abbatem, obtulitque eis duas Hydas suas de *Dunham* ad commutandum, pro tribus Hydis, quas ipsi habebant in *Cypenham*, eo pacto ut tantum pecuniæ quantum eis placeret sibi ob incrementum ab eis daretur. Qui sic fecerunt, videlicet terras commutaverunt, & ei quatuor libras insuper dederunt, facta est autem inter eos hæc conventio, sive commutatio, ac persoluta est *Alurico* hæc pecunia, juxta *Grantebrucge* in Australi parte, coram toto populo illius provinciæ. *Aluricus* igitur eandem terram *Brihtnotho* Abbati liberavit in manu, primum coram XXIV Judicibus in prædicto loco, deinde etiam fecit similiter coram testibus legalibus, *Ædrico*, & *Alfelmo* cognomento *Polcan*, & *Leoffio Alfwii* filio, & *Osulfo*, & *Leovingo*, & *Alfnotho*, & *Uvi*, & *Oswio*, & *Grim*, & *Wlnotho*, & *Alurico*, & *Wensio*, & *Leoffio* & *Alfnotho Godingi* filio. Omnibus igitur his assistentibus, & testimonium dantibus, *Æluricus* filius *Hrerici* Comitis *Brihtnotho* Abbati tradidit duas Hydas in *Dunham* in omnibus rebus, in terris, in silvis, in paludibus, sicuti pater suus unquam illam terram melius sive liberius habuit, præter unam paludem juxta *Grantebrucge*, & V acras terræ, quas ipse *Æluricus* retinuit. Postquam autem hoc totum factum est, gloriosus Episcopus *Æthelwoldus* dedit ei X solidos, & *Brihtnothus* Abbas contulit ei XX solidatas ovium, & unum Palefridum pro X solidis. Datis itaque his solidis & solidatis *Æluricus* recepit pro duabus Hydis de *Dunham* VI Libras, & III Hydas in *Cypenham*. Mutaverunt autem Abbas & *Æluricus* boves & frumentum, quod erat in horreis in duabus terris, videlicet, *Aluricus* liberavit Abbati apud *Dunham* XV Carretas, & Abbas ei e converso liberavit totidem apud *Cypenham*,

Esse locum memorant, quem mella loquentia rorant.
Dunham dixerunt qui nomen ei posuerunt,
Deliciis plenus locus, uber, lætus, amœnus.
Uber ager gratis sat confert fertilitatis.
Piscosi fluvii juxta noscuntur haberi,
Stat viridis lucus crebris venatibus aptus,
Floribus est pictus congesto Cespite cinctus,
Aggere terrarum claudit genus omne Ferarum,
Hic canit omnis Avis, dum ventilat Aura suavis,
Pica loquax, merulæ, turdi, turtur, philomela,
Instar habent Cytharæ, dum certant garrulitate,
Regia splendescit qua silva decora patescit,
In cujus claustris loca perflat ventus ab austris,
Copia quæ residet, felix opulentia ridet.
Hic loca formosa, viridaria sunt speciosa,
Hisque locis nempe vilescunt Thessala Tempe,
Ortus ibi crescit, qui fructus quosque capescit,
Ortus Athalantiadum describitur aureus esse.
Et satis Hesperidum reor aurea poma fuisse,
Aurea poma quidem nasci dicuntur ibidem,
Aut est translatus huc qui fuit aureus ortus,
Aut ita res agitur qui hic illius instar habetur.

CAP. XII.

NEC multo post *Siverthus* de *Dunham* defractus viribus, vergensque in senium, infirmitate pedum, quæ podagra dicitur, graviter contrahebatur. Qui eo tempore quo beatus *Ædelwoldus Ædelredum* futurum Regem, tunc vero Comitem, & matrem suam, & *Alfricum Cyld*, & plures majores natu Angliæ ad *Ely* secum adduxerat, venit cum conjuge sua nomine *Wlfled* ad Episcopum, & ei coram præmemoratis notificavit, se post diem suum duas Hydas, quas in *Dunham* habuit, Deo sanctæque *Ætheldrydæ* pro anima sua daturum, ibique se dixit sortitum esse locum sepulturæ suæ, rogavitque omnes qui aderant, ut super hac re sibi testificarentur.

Alio quoque tempore, post mortem scilicet *Godingi* de *Gretune*, venit secundo idem vir ad *Ely*, ubi noverat illum esse sepultum, rogavitque fratres ut eum ad sepulturam illius ducerent; nam erat ei familiarissimus. Quo cum venissent, vocavit ad se Abbatem, & *Ædricum*, & *Leonricum* de *Berle*, & *Leningum* de *Trumpentune*, innotuitque eis, *quod sui charissimi & fidelissimi amici ibi essent sepulti, & quod ipse nimia infirmitate depressus morti appropinquasset, ideoque, inquit, o charissimi mei, volo ut conventio mea coram vobis renovetur, videlicet, quomodo hic elegi mihi locum sepulturæ meæ, & post diem meum Deo Sanctæque* Ætheldrydæ *dedi duas Hydas, quas in* Dunham *habeo, & filiæ meæ duas Hydas in* Wilbertune, *& precor, O amici mei, ut hoc oblivioni non tradatis, imo ubi necesse fuerit, illud recognoscatis.* Item eodem die remeando domum, renovavit eandem conventionem coram melioribus ejusdem provinciæ, ultra *Upwere*, in loco qui dicitur *Hyrennamistowe*. Deinde cum idem vir, videlicet, *Siverthus* de *Dunham*, prævalente infirmitate mortis, horam sibi ingruere sensisset, & apud *Londoni* absque spe recuperandæ sanitatis jacuisset, misit pro Abbate *Brihtnotho*, & pro Fratribus Ecclesiæ; aderantque ibi *Aluricus* de *Wicheham*, *Aldstanus*, & filius suus *Wine*, *Leonricus*, *Brihtelmus*, *Ælfelmus* de *Redewinclen*, & *Ædri-*

tus unus de Proceribus *Æielwini Alderman*, & *Oswoldus Presbyter*, & *Sexferdus* cum filio suo. Tunc *Brihtnothus* Abbas testamentum hujus *Siferdi* coram uxore, & coram filia sua, coramque omnibus supra memoratis, fecit scribi in tribus chirographis, coramque cunctis fecit recitari, lectumque fecit incidi, unamque partem cyrographi retinuit *Siverdus*, alteram autem dedit Abbati, tertiam vero misit statim per præfatum *Brihtelmum Æielwino Alderman*, qui tunc temporis degebat in *Ely*, & petiit ab eo ut suum Testamentum ita stare concessisset, quomodo Abbas illud scripserat & ordinaverat apud *Lindune*, coram prædictorum testimonio virorum. Cum itaque *Æielwinus Alderman* hoc audisset, & cyrographum vidisset, remisit ilico ad eum *Wlnothum* de *Stowe* cum *Brihtelmo*, sciscitatusque est ab eo, quid aut quomodo vellet de Testamento suo. Qui mox per eosdem renunciavit ei, sic suum Testamentum absque omni contradictione vel mutatione se velle stare, sicuti præfatus Abbas illud in cyrographo posuerat. Quod ut *Wielwinus Alderman* audivit, totum concessit, ut staret sicuti ipse *Siverthus* testatus erat.

Cap. XIII.

Post hæc *Æthelwoldus* Episcopus & *Brihtnothus* à duobus fratribus *Alurico* & *Leofwino*, filiis cujusdam Comitis nomine *Hrerici*, crebra petitione quæsierunt, ut duas Hydas, quas habebant in *Dunham*, sibi vendidissent pro auro sive pro argento, vel pro alia terra, quæ tantundem valeret, mutassent. Sed quamdiu illi duo fratres eandem terram simul habuerunt, nullatenus huic rei finem imponere potuerunt. Tandem vero senior frater, scilicet *Aluricus*, mutavit terras cum juniore fratre suo, proque duabus Hydis de *Dunham*, dedit ei terram, quam mater eorum dimisit eis in *Cypenham*. Post modicum tempus contigit, quod idem *Aluricus* gravi *tributo* opprimebatur. Qui cum pecuniam à se exactam non haberet, venit ad *Ædelwoldum* Episcopum, & ad *Brihtnothum* Abbatem, obtulitque eis duas Hydas suas de *Dunham* ad commutandum, pro tribus Hydis, quas ipsi habebant in *Cypenham*, eo pacto ut tantum pecuniæ quantum eis placeret sibi ob incrementum ab eis daretur. Qui sic fecerunt, videlicet terras commutaverunt, & ei quatuor libras insuper dederunt, facta est autem inter eos hæc conventio, sive commutatio, ac persoluta est *Alurico* hæc pecunia, juxta *Grantebrucge* in Australi parte, coram toto populo illius provinciæ. *Aluricus* igitur eandem terram *Brihtnotho* Abbati liberavit in manu, primum coram XXIV Judicibus in prædicto loco, deinde etiam fecit similiter coram testibus legalibus, *Ædrico*, & *Alfelmo* cognomento *Polcan*, & *Leofsio Alfwii* filio, & *Osulfo*, & *Leovingo*, & *Alfnotho*, & *Uvi*, & *Oswio*, & *Grim*, & *Wlnotho*, & *Alurico*, & *Wensio*, & *Leofsio* & *Alfnotho Godingi* filio. Omnibus igitur his assistentibus, & testimonium dantibus, *Ælurıcus* filius *Hrerici* Comitis *Brihtnotho* Abbati tradidit duas Hydas in *Dunham* in omnibus rebus, in terris, in silvis, in paludibus, sicuti pater suus unquam illam terram melius sive liberius habuit, præter unam paludem juxta *Grantebrucge*, & V acras terræ, quas ipse *Æluricus* retinuit. Postquam autem hoc totum factum est, gloriosus Episcopus *Æthelwoldus* dedit ei X solidos, & *Brihtnothus* Abbas contulit ei XX solidatas ovium, & unum Palefridum pro X solidis. Datis itaque his solidis & solidatis *Æluricus* recepit pro duabus Hydis de *Dunham* VI Libras, & III Hydas in *Cypenham*. Mutaverunt autem Abbas & *Æluricus* boves & frumentum, quod erat in horreis in duabus terris, videlicet, *Aluricus* liberavit Abbati apud *Dunham* XV Carretas, & Abbas ei e converso liberavit totidem apud *Cypenham*,

penham, *Aluricus* quoque liberavit Abbati xxx acras seminatas, & Abbas ei totidem tradit seminatas apud *Cypenham*, & XL * VIII dedit ei dono. Huic autem rei testes intererant *Leoffsius* filius *Gode*, & *Uvius*, & *Water* de *Suafham*, & *Bondo*, & *Brunstanus* homo ejusdem *Ælfrici*.

CAP. XIV.

RES ipsa hortari videtur ut de tribus Hydis de *Cypenham*, quæ *Alurico* filio *Rerici* Comitis datæ fuerant pro duabus Hydis de *Dunham* dicamus, quomodo conquisitæ erant. Inprimis quidam nomine *Wine* comparavit in *Cypenham* LXXX acras, & V prædia domibus constructa, à *Leoffso* de *Fracenham*, datis C solidis; ab *Alurico* de *Wicham* emit quoque XX acras, & unum *Alodum* domibus ædificatum, datis XX solidis. A *Wolfelmo* fratre *Wlfwini* mercatus est decem acras cum X solidis. Hoc quoque totum factum est coram totius *Hundreti* testimonio, deinde *Alfwoldus* qui dicebatur *Groffus*, & uxor ejus, totam terram suam, quam in eadem villa, scilicet, in *Cypenham* habebant, Abbati *Brihtnotho* venum obtulerunt. Venerunt itaque apud *Horningeseie* ad eum, ubi cum essent, cœpit Abbas inquirere ab eis quot Hydas in *Cypenham* habuissent, & quanti taxassent eas? Illi itaque dicebant & affirmabant se III Hydas ibi habere. Tandem igitur convenit illis, quod Abbas pro singulis Hydis C solidos eis daret, statueruntque terminum, videlicet, VIII diem, apud *Cypenham*, quatenus uxor *Alfwoldi* illuc veniret XV libras acceptura, & Abbati III Hydas integras & absque calumnia traditura; nam illa majus rectum in illa terra habebat per alterius viri conjugium. Venit igitur Abbas ad statutum diem, sed & mulier prædicta aderat, ibi & cum ea *Othulf* de *Egninge*, & *Simundus*, & Nepos ejus *Tucca*, & *Ægelwardus*, & *Osbernus* de *Saham*, & *Alfstanus* de *Fugelburne*, & *Athelstanus* Presbyter, & frater ejus *Bondo* & *Wlfelmus*, & omnes fere meliores qui in eadem villa erant. Quibus congregatis Abbas coram omnibus XV libras protulit, & proferendo profudit, surrexerunt ilico duo viri, videlicet, *Brunstanus* de *Saham*, & *Glor*, & ex parte *Ulfi* LXXV. acras de eadem terra mulieri ne venundaret, & Abbati ne compararet interdixerunt, duobus etiam villanis VII acras prohibuerunt. Tunc quidam de astantibus ait, terra de qua agitur, licet absque calumnia esset, & uni parti tota simul concederetur, minime III Hydæ essent ibi integræ, ne dummodo dum calumniantur, & calumniando in partes eunt. Quo audito vocavit Abbas ad se omnes meliores & sapientiores, qui ibi aderant, acceptoque ab eis consilio, dimidium pecuniæ dedit Mulieri, dimidiumque reservavit, donec illa, sicuti pacta erat, III Hydas integras & absque calumnia sibi perficeret, quod si hoc facere non posset, secundum pretium terræ, pretium pecuniæ metiretur ei, factique sunt prænominati viri super hac re fidejussores ac testes utrinque, mane itaque facto electi sunt hinc & inde quamplures, videlicet, de hominibus Abbatis & de hominibus mulieris. Qui primum circumeuntes mensi sunt terram, quæ absque calumnia erat, & non invenerunt de terra quæ mulieris jure fuisset nisi unam Hydam per sexies XX acras, & super Hydam XXIV acras, de terra vero calumniata repererunt LXXXII acras; nec mora, præcepit *Ulfsius* hominibus, ut suas LXXV acras sine dilatione colerent, interea idem *Ulf* debebat Abbati XXXVII acras ad supplementum super duas Hydas apud *Middeltune*, quas ipse *Ulf* mutaverat Abbati pro duabus Hydis & XXXVII acris apud *Fordham*. Debebat etiam Abbati XX solidos, quos ei præstiterat, & miserat per *Alfricum Aldwini* filium. Quæsivit itaque Abbas ab eo ut prædictam terram de *Cypenham*, scilicet, LXXV acras, quas calumniatus erat, sibi dimitteret pro XXXVII acris, quas sibi debebat, & pro XX solidis quos ei præstiterat, eo tamen pacto ut *Ulf* illam terram de

dirationando liberam ac quietam & abſque calumnia ſibi faceret, quod ſi hoc facere nequiret, & mulier terram dirationaretur, Abbas ab ea terram emeret, ſicuti conventionem fecerant, & ſicut teſtes eorum conventionem recognoſcere vellent: ut autem *Alfwoldus* & uxor ejus compererunt, ſe terram amiſſuros per calumniam quam *Ulf* impoſuerat, ut ſupra diximus, omne conſilium poſtpoſuerunt, & omne pactum irritum fecerunt, veneruntque ad Dominum ſuum nomine *Alfwoldum* fratrem *Ægelwini Alderman*, ac dixerunt ei, quod Abbas eos fraude circumveniſſet, & quod eo impellente *Ulf* illam terram calumniatus eſſet, dixerunt etiam quod Abbas xv libras per conventionem pro eadem terra pepigiſſet, eſſet ibi plus vel minus. Pro hac igitur cauſa diſcutienda *Ægelwinus Alderman* & *Ælfwoldus* frater ejus, & Abbas *Elyenſis* Monaſteris, & cum eis omnes majores natu *Orientalis Angliæ* & de *Grantebrucge*, venerunt ad *Fracenham*, & inde profecti ſunt ad villam quæ dicitur *Henegetun*; ubi III *Hundreta* congregata erant, ibique produxit Abbas, qui inter eum & mulierem teſtes ei fidejuſſores erant, quorum nomina ſupra memoravimus: producti ergo teſtes cum III *Hundretis* perhibuerunt teſtimonium Abbati, videlicet, quod *Ulf* quodam tempore congregatis III *Hundretis*, aſſiſtente quoque uxore *Ælfwoldi*, coram cunctis defenſionem fecerat de eadem terra, dimidio anno priuſquam Abbas illam terram ab ea venum quæſiſſet. Perhibuerunt etiam ſe eſſe teſtes ac fidejuſſores inter Abbatem & mulierem, quod Abbas daret ei xv libras, ſi illa III Hydas integras in *Cypenham* ſibi liberaret, ſi autem hoc facere non poſſet, ſecundum pretium terræ, pretium pecuniæ daretur ei ab Abbate. Videns itaque *Ægelwinus Alderman*, quod Abbas per teſtimonium jure dirationatus eſſet, rogavit eum ut pro amore ſuo ſupradictam pecuniam, ſcilicet, VII libras & dimidiam aliquantulum augeret, cujus rogatu dedit ei Abbas xxx ſolidos, & miſit ei per *Wine* de *Ely Oſmundi* filium, quam pecuniam ipſe *Wine* detulit de *Grantebrucge*, ibique ex parte Abbatis dedit mulieri, cujus illa terra erat, coram viro ſuo palamque omnibus. O nefas ſecli, o ambitio mundi, quæ nunquam ceſſat Eccleſiaſticis rebus inhiare, inhiando dilacerare, & dilacerando minuere! Videte quam iniquum commercium, Abbas dedit mulieri huic IX libras, & non habet pro his niſi unam Hydam & XXIV acras arabiles de terra, quæ abſque calumnia ſit, & VI prædia cum dimidio nuda & vaſtata. Conſtitit igitur illa Hyda C ſolidis, & XXIV acræ viginti ſolidis, & VI prædia & dimidium conſtiterunt LX ſolidis, quæ nemo qui ſapit appretiaret pluſquam XX ſolidos.

CAP. XV.

De Wicheford.

DEinde comparavit Abbas CC acras apud *Wiceford* à *Sumerlede* pro IX libris, coram totius *Hundreti* teſtimonio, tempore *Ædgari* Regis. Defuncto autem eo, ſtatuque Regni fluctuante, idem *Sumerlede* rediit ad dolos, & pactum quod cum Abbate habuerat, irritum fecit, dixitque ſe coactum feciſſe quod fecerat, atque acceptam pecuniam ſæpe reddere voluit. Interea venit *Ægelwinus*, *Alderman* ad *Ely*, & infra cimiterium ad aquilonalem portam Monaſterii tenuit placitum cum toto *Hundreto*, ibique cauſam ſive litem, quæ erat inter Abbatem & *Sumerlede*, finivit ſic, quod Abbas dedit ibi *Sumerlede* XXX ſolidos, ſicque perſolvit ei XII libras pro CC acris.

CAP. XVI.

De Eodem.

IN eadem villa mutavit Abbas cum *Osmundo* cognomento *Hocere* XVI acras, dans illi pro his totidem apud *Grantebrugge*; ea tamen conventione, quod post obitum *Osmundi* Abbas habiturus esset terras utrasque

CAP. XVII.

De Eodem.

IN eadem quoque villa mutavit Abbas VII acras, quas ab *Alfwoldo* emerat in *Wilbertune*.

CAP. XVIII.

De Wald.

NON longe inde *Athelstanus* filius *Manne*, dum moreretur, dedit Sanctæ *Ætheldridæ* C acras in *Walde*.

CAP. XIX.

De Wicham.

APud *Wicham* sunt L Acræ, quas *Ædwardus* & *Brihtferthus* habere solebant mutuum; his acris simul collectis Sancta *Ætheldryda* habet III Hydas integras in *Wiceforde* & *Walde*, & *Wiccebam*.

CAP. XX.

De Helle, *&* Hederham.

APud *Helle*, & apud *Hederham Leofwinus* præpositus comparavit à *Wifago* de colle unum prædium, & LXX acras pro LX & X solidis coram totius *Hundreti* testimonio.

CAP. XXI.

De Eodem.

IN eadem villa emerunt fratres Ecclesiæ totam fere terram *Ælfsi*, & plurimam acram à villanis pauperioribus ejusdem villæ.

CAP. XXII.

De Eodem.

IN eadem villa, scilicet, in *Hederham* emit Abbas ab *Adulfo* & uxore sua *Burgsled* unum prædium Ædificatum, & LXXVI acras, sicuti *Manna* Presbyter eas mensus est, deditque Abbas pro illa terra VII libras, apud *Tedford*: hujus itaque rei testes erant *Oslacus* filius *Appen*, & *Folcardus*, & *Kenelmus* Presbyter, cognatus *Adulfi* Episcopi, & alii quamplurimi *Barones*, & omnes *Urbani* de *Tedford*, & meliores de *Ely*, scilicet *Ælfstan* & *Euma*, & *Godere*, & *Wine* de *Wiceford* & *Ælfricus*. Has siquidem LXXVI acras,

Digitized by Google

acras, & xx alias, quæ antea emptæ fuerant in *Hederham*, Abbas & fratres Ecclesiæ dimiserunt *Grim* filio *Wine*, ut in stipendium haberet, quamdiu ipse eis bene serviret.

CAP. XXIII.
De Wilbertune.

IN *Wilbertune* emit Abbas ab *Alfwino* & uxore sua *Sifled* duas Hydas duodecies xx acrarum arabilium, præter prata, pro xc aureis, & insuper v prædia ædificata; & hoc aurum totum persolutum erat ei apud Monasterium de *Ely*; coram *Oswi* fratre *Ulf* & coram *Wine*, & altero *Wine*, & coram omnibus melioribus & senioribus de *Ely*.

CAP. XXIV.
De Eodem.

EPiscopus *Ædelwoldus* emit ibi ab *Oppele* LXX acras.

CAP. XXV.
De Eodem.

ABbas mutavit ibi cum *Alfrico* de *Suthertune* LXXX acras, dans ei terram de *Wicceham*.

CAP. XXVI.
De Eodem.

EMerunt quoque fratres ibi ab *Æddingo* LXX acras, & ab aliis, quorum nomina scripto non commendantur, quam plurimas acras ibi emerunt, ita quod v integræ Hydæ ibi habentur, & totum *Hundretum* uniuscujusque emptionis fuit in testimonium.

CAP. XXVII.
De Staneie.

DIU antequam *Ædelwoldus* Episcopus apud *Ely* Monachos coadunasset, venit *Wlstanus* de *Dalham*, & cum eo *Barones* quamplurimi illuc, ibique collectis duobus *Hundretis* versus aquilonem, ad ostium monasterii, placitum habuit; tunc venit ad eum quædam vidua nomine *Æsumen* de *Staneie*, & cum ea venerunt quamplures de cognatis, & vicinis suis. Quæ coram omnibus dedit *Wlstano Staneie*, & piscationem quam habebat ibi, surrexit itaque *Ogga* de *Mildenhale*, & facto silentio ait, *Charissimi, volo ut sciatis, quod Ego do Sanctæ Ætheldrydæ post diem meum unam Hydam terræ, Grantebrucge.* Quo audito surrexit *Wlstanus*, coramque omnibus dedit sanctæ *Ætheldrydæ* terram & piscationem de *Staneie*, quam præfata vidua sibi dederat. Deinde vocavit *Oggan*, *dixitque ad eum, quandoquidem, Charissime, Gloriosam virginem* Ætheldrydam *venerari cœpisti, ne differas facere quod facturus es; bonum quidem est quod voluisti facere, sed felicius est ut vita comite perficias.* Cujus consilium *Ogga* haud parvipendens, fecit ut dixit, deditque Sanctæ *Ætheldrydæ* coram cunctis absque omni calumnia prædictam Hydam. Fuit autem Ecclesia *Elyensis* de illa terra vestita, sive saisita per multos annos, absque calumnia, videlicet, quamdiu vixerat *Ogga*.

Eo autem defuncto, cognatus ejus *Uvi* nomine calumniatus est eandem terram. Venerunt itaque hinc & inde ad *Grantebrucge*, aderatque ibi *Wlstanus* de *Dalham*. Tunc audita calumnia, quam *Uvi* fecerat, discusserunt causam hinc & inde, judicaveruntque *Uvi* daturum pro forisfactura quatuor marcas, quia calumniabatur illam terram, de qua, vivente *Ogga*, numquam calumniam fecerat.

Cap. XXVIII.

POst mortem quoque *Ædgari* Regis idem *Uvi* nolens unquam à procacitate sua desistere, verum etiam dolis dolos, & calumniis calumnias addens, fecit ut ille, qui jam letale vulnus in corpore habebat, sed adhibitis medicis de vulnere fecit cicatricem, post cujus verò sanationem per propriam vecordiam cicatricem eandem redegit in vulnus, ut unde aliorum ope sanus fieri posset, sui ipsius insolentia inde mortem anticiparet; venit igitur idem *Uvi* ad Abbatem post mortem *Ædgari* Regis, ut diximus, & procaciter eandem terram cœpit calumniari, & calumniando dolis & mendaciis suis insidias prætendit. Quod ut Abbas vidit, usus est consilio duorum *Hundretorum*, & *Oswii*, & *Osketeli* de *Becce*, quorum testimonio dirationatus est, quod *Ogga* eandem terram ab *Uvi* jure emerat, & absque calumnia, dum vixit, habuerat.

Cap. XXIX.

EOdem tempore *Oslacus* forte fuit accusatus apud Regem *Ædgarum*, jussitque Rex ut desaisitus de tota terra sua fuisset, & ut privaretur omnibus quæ habebat. Requisivit igitur *Ædelwoldum* Episcopum humiliter, ut esset suus defensor, & ut pro eo intercedere dignaretur ad Regem, qui sic fecit, dimisitque Rex *Oslaco* totum pro amore & precatu *Ædelwoldi* Episcopi, eo pacto ut ipse *Oslacus* daret Regi C aureos. Qui cum non haberet tantum aurum mutuatus est ab Episcopo XL aureos, & quia sæpe succurrebat ei, promisit se sibi daturum XL acras terræ apud *Grantebrucge*, & unum prædium, & tertiam partem silvæ, apud *Dullingeham* misitque *Hawardum* cognatum suum ad *Ely*, qui palam omnibus ex parte *Oslaci* terram Episcopo daret, & donum quod ei dederat manifestaret. Post mortem vero *Ædgari* Regis idem *Oslacus* irritum fecit omne donum, quod Episcopo dederat. Tunc Abbas *Elyensis* misit *Wine* ad eum, & ad *Ordelmum*, & ad filios ejus, rogavitque eos venire contra eum ad *Pontem de Grantebrucge*, qui sic fecerunt. Quæsivit itaque Abbas ab eo de dono quod dederat Episcopo, quid aut quomodo voluit? Respondens autem *Oslacus*, non novi, inquit, me dedisse ei quod dicis, sed scio bene quod debeo illi XL aureos, & volo ac annuo ut nostri amici, qui hic sunt, videant & appretient XL acras, quas de me habetis, & unum prædium & tertiam partem silvæ apud *Dullingeham*, & secundum quod appretiaverint, hæc pro tanto accipite, reddamque quod restabit. Nec mora, fuerunt siquidem hæc appretiata pro XXVI aureis, & *Oslacus* redditurus erat XIV aureos reliquos. Fuit itaque laudatum ac concessum sic ex utraque parte, & *Ordelmus* erat utrinque testis ac fidejussor hujus emptionis.

Cap. XXX.

De Grantebrige.

EMerunt quoque fratres Ecclesiæ à *Brithlaue* unum prædium optime ædificatum apud *Grantebrucge*, & XXX acras arabiles, & pratum unum, dantes

dantes ei pro his apud *Wicham* unum prædium bonum, domibus constructum, & partem de LXX acris: quod prædium & quas acras emerant prius ab *Urchelmo*.

CAP. XXXI.

De Eodem.

EMerunt etiam ibi, videlicet, apud *Grantebrucge* VII acras à filio *Ægelmari* Episcopi, & VII acras à *Sifled*, & unaquæque acra constitit XVI nummis. Et ab *Hungeve* quadam vidua emerunt ibi V acras; quæ etiam dedit Sanctæ *Ætheldrydæ* X acras, & unius gurgitis piscationem, ut stipendium, quamdiu viveret, de Monasterio habere posset.

CAP. XXXII.

De Dudingtune, *&* Wimiligtune.

ABbas quoque fecit quandam mutationem cum *Wine* filio *Osmundi*, deditque ei LX acras in *Dudingtune* & in *Winblingtune*, & unum gurgitem reddentem mille anguillas, quem emit à *Gunulpho* pro C solidis, & *Wine* liberavit Abbati in *Grantebrucge* LIII acras, & unum gurgitem valentem mille anguillas, quem *Eanflead* moriens partim dimisit *Wine*, & partim emit ipse à cognatis suis. Hæc eadem *Eanfled*, dum moreretur, [dedit] Sanctæ *Ætheldrydæ* V acras; *Wine* etiam dedit Sanctæ *Ætheldrydæ* VIII acras apud *Hylle*; ibique emerunt fratres Ecclesiæ V acras à filio *Ælstani*.

CAP. XXXIII.

De Duningtune *&* Weremere.

TUrkitelus Abbas *Ramesiæ* vendidit *Ædelwoldo* Episcopo unam Hydam apud *Dudingtune*, & medietatem de *Weremere*, & omnes paludes quæ ad *Weremere* pertinent, eo pacto, ut per amicitiam liceret sibi frui & possidere terram de Bebroi, quam *Oscbetelus* Episcopus moriens dimisit *Ædelwoldo* Episcopo. Illam itaque Hydam de *Dudingtune* Abbas, totusque conventus *Elyensis* præstiterunt *Wine*, ut inde suum vestitum haberet.

CAP. XXXIV.

Abbas Elyensis *emit à Monachis* Ramesiæ X *acras in* Wimblingetune *& duas piscationes pro* XX *solidis.*

SUpra memoravimus qualiter quædam vidua nomine *Æscuven* dederat *Wlstano* de *Dalham Staneie*, & paludem pertinentem, & quomodo *Wlstanus* eandem terram & paludem postea dedit Sanctæ *Ætheldridæ*, nunc vero dicendum est, de eadem palude quid actum sit. Cultores siquidem qui in *Eliensi* Monasterio tunc temporis erant, prædictam paludem de *Staneie* quibusdam cognatis præfatæ viduæ pro duobus millibus Anguillarum locaverunt. Qui, XV fere annis antequam Episcopus *Ædelwoldus Ely* possedisset, cum eadem conventione illam paludem tenuerunt; postea quoque sub eo similiter fecerunt, quoad usque Rex *Ædgarus* mortuus erat. Post mortem vero ejus, *Begmundus* de *Holande*, & cognati præfati viduæ, qui prædictam paludem sive piscationem tenuerant ad locationem, terram de

de *Staneie* Sanctæ *Ætheldrydæ* injuste diripuerunt, sine judicio & sine lege civium & *Hundretanorum*. Deinde venit *Ægelwinus Alderman* ad *Ely*, fueruntque *Begmundus* & alii pro hac causa vocati, & summoniti ad placitum civium & *Hundretanorum*, semel & secundo; sed & multoties; nunquam vero venire volebant. Abbas tamen non ideo desistebat, sed infra urbem & extra ad placita renovabat, & sæpe reiterabat hanc eandem causam, & quærimoniam populo inde faciebat. Tandem veniens *Ægelwinus Alderman* ad *Grantebrucge* habuit ibi grande placitum civium & *Hundretanorum* coram XXIV judicibus, subtus *Therningefeld* prope *Maideneburge*, narravit igitur palam Abbas omnibus, quomodo *Begmundus* & cognati præfatæ viduæ, injuste diripuerant Sanctæ *Ætheldrydæ Staneie*, & quam sæpe fuerant summoniti, pro illa causa ad placitum, nec unquam venire voluerant. Tunc judicantes statuerunt ut Abbas suam terram, scilicet, *Staneie*, cum palude & piscatione, habere deberet; statuerunt etiam ut *Begmundus* & cognati præfatæ viduæ suum piscem de VI annis Abbati solverent, & persolverent, & Regi forisfacturam darent; statuerunt quoque ut si sponte sua hoc reddere nollent, captione suæ pecuniæ constricti justificarentur; præcepit itaque *Ægelwinus Alderman*, ut *Oschetelus*, & *Oswii* de *Becce*, & *Godere* de *Ely* eandem terram circuissent, & Abbatem super eam duxissent, & hoc totum perfecissent; qui sic fecerunt, totumque sic peractum est. Collectis igitur omnibus terris, quas beatus *Ædelwoldus* Episcopus infra aquas & paludes & Mariscum de *Ely* adquisivit, Deoque ac Sanctæ *Ædeldrydæ* dedit, habentur ibi sine dubio Hydæ unde-LX.

Qui dispensator, qui fidus erat Operator,
Qui Cultor Christi, pater Ædelwolde, fuisti
Non decus Argenti, speciem non excolis auri.
Non fodis in terris, sed nosti condere cœlis,
Divitias & opes, ubi nil tentant male fures
Quo Regnas tutus, Thesauros ipse secutus,
Quos præmittebas, quos tam bene distribuebas,
Interes æternis opibus, gazisque supernis,
Pace fruens, Christi, quem prudens excoluisti,
Quo nobis certus patronus adesto misertus.

CAP. XXXV.

De Bluntesham.

QUodam tempore cum gloriosus Pontifex *Ædelwoldus* & *Wlnothus* convenissent ad *Tantune*, ibi primum prælocuti sunt, quod Episcopus emere deberet ab eo *Bluntesham*. Facta igitur conventione, & determinato emptionis pretio, scilicet XXX libris, misit *Wlnothus* filium suum majorem natu ad *Ely* pro illa pecunia, ibique recepit à *Brihtnotho* Abbate C solidos; XXV vero libræ, quæ restabant, datæ sunt ei postea coram Rege *Ædgaro*, & coram sapientibus suis. Quod cum factum fuerat, *Wlnothus* coram eisdem liberavit Episcopo *Bluntesham* cum chirographo. Quo facto *Brihtnothus* Abbas dedit insuper *Wlnotho* VII libras pro omnibus quæ habebantur in *Bluntesham*, videlicet, pro hominibus, & pro pecunia, & pro frumento. Postea vero mortuo Rege *Ædgaro*, filii cujusdam viri nomine *Boge* de *Hemminggeford* calumniati sunt eandem terram, scilicet, *Bluntesham*, dicentes, quod avunculus eorum, *Tope* vocabulo dictus, illam terram jure hæreditario possidere deberet; hac ratione, videlicet, quod avia ejusdem *Tope* existens in flore virginitatis suæ de *Bluntesham* transierat, & requisierat *Ædwardum* Regem in territorio, quod dicitur *Grantebrucge*,

tempore

tempore quo *Toli* comes provinciam de *Huntedune* contra Regem vi obtinuerat, ac ea de causa debuit illa suam terram jure habere. Quod totum sapientes illius provinciæ & senes, qui bene recordabantur tempestatis, qua *Toli* comes occisus fuerat apud *Tamensem* fluvium, dixere frivolum. Dixerunt etiam, quod Rex *Ædwardus* antea *Huntedunensem* provinciam adquisierat, suæque ditioni subjugaverat, quam comitatum *Grantebrucge* habuisset; perhibuerunt quoque quod in toto vicecomitatu de *Huntedune* non erat terra tam libera, quæ per forisfacturam non posset iri perditum, præter duas Hydas juxta *Spaldwic*. Statuerint itaque ut *Wlnothus Ædelwoldo* Episcopo terram quietam de *Bluntesham* faceret, aut pecuniam acceptam sibi redderet; post hæc convocatus totus comitatus *Huntedunie* à *Beorhtnotho Alderman*, & ab *Alfwoldo*, & ab *Ædrico*. Nec mora, fit maxima concio, summonetur *Wlnothus*, adduxit secum illuc perplures viros fideles, scilicet, omnes meliores de VI *Hundretis*, & *Leffius* modo de *Ely* detulit illuc cyrographum de *Bluntesham*. Quibus congregatis calumniam explicuerunt, & causam ventilaverunt, ac discusserunt, cognitaque rei veritate, per judicium abstulerunt *Bluntesham* à filiis *Bogan* pro duabus causis, quarum prima hæc est, quia mentiti fuerant, quicquid dixerant de *Topa* & de avia sua; altera vero hæc est, quia proprior erat ille ut terram haberet qui cyrographum habebat, quam qui non habebat. Tunc *Wlnothus* adduxit fideles viros plusquam mille, ut per juramentum illorum sibi vendicaret eandem terram, sed filii *Bogan* noluerunt suscipere jusjurandum, statuerunt itaque omnes, ut *Wlnothus Bluntesham* haberet, & in fide promiserunt se ei super hac re auxiliaturos, & testificaturos idem, quod ibi fecerant, si unquam alio tempore ille, vel aliquis Hæredum suorum, opus haberet. Ut autem hoc totum factum est, *Ædelwoldus* Episcopus dedit *Wlnotho* XL solidos, & unum dextrarium III marcas valentem, quia multum super hac causa laboraverit, & quia mare transiturus erat in servitio Domini sui.

CAP. XXXVI.

De Toftes.

Eodem anno quo *Ædelwoldus* Episcopus emerat ab *Wlnotho Bluntesham*, proposuit idem *Wlnothus* Episcopo suas X Hydas apud *Toftes* venundandas, unde dato & accepto die, venit infra VIII diem *Brihtnothus* Abbas ad *Grantebrucge*, & coram tota civitate dedit *Wlnotho* XL libras pro suis X Hydis apud *Toftes*, ipse autem *Wlnothus* segregavit inde omnem suam pecuniam vivam & mortuam. Quo facto quæsivit Abbas ab eo vades de emptione hujus terræ, cui omnes respondentes dixerunt, quod *Grantebrucge* & *Norwice*, & *Thedforth*, & *Gyppeswice*, tantæ libertatis ac dignitatis essent, ut siquis ibi terram compararet vadibus non indigeret.

CAP. XXXVII.

De Eodem.

Godingus modo cum moreretur dimisit Sanctæ *Ædeldrydæ* in eadem villa, scilicet in *Toftes*, unam Hydam terræ, quam filius ejus *Alfnothus* postea mutare voluit, sed Abbas dedit ei XX solidos apud *Grantebrucge* coram cœtu civium, & ipse *Alfnothus* tradidit Abbati unam plenam Hydam in terra, in campo, in silva, præter suum prædium, quod exceperat.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXXVIII.

EAdricus longus de *Æstsexe*, cum moreretur, dimisit Regi *Ædgaro Hanechestune*, & omnem pecuniam quæ ibi habebatur, vitaque adhuc comite misit Regi cyrographum testamenti sui. Defuncto autem eo multi eandem terram à Rege petierunt, è quibus unus erat venerabilis Pontifex *Ædelwoldus*. Qui ut in omnibus negotiis prudens erat & industrius, prævenit alios, atque ad opus Dei, Sanctæque *Ædeldrydæ*, emit à Rege IV Hydas & dimidiam apud *Havekestune*, & III Hydas apud *Newetun*, datis Regi ducentis aureis. Deinde vero infra unum mensem priusquam Episcopus & Abbas cyrographa de *Havekestune* & de *Newetune* habuissent, & antequam relevationes datæ fuissent de illis terris, exuit hominem *Ædgarus* Rex. Tunc disposuit *Alwoldus* frater *Ædrici* & nonnulli ex cognatis suis discerpere, ac seorsum facere ab *Havekestun* III Hydas de *Newetun*, quæ terra proculdubio pertinet ad *Havekestun*, acra sub acra posita. Qua de causa lis & altercatio permaxima orta est, & multos annos habita, inter eos. Verumtamen *Ægelwinus Alderman* dixit, & ad multorum testimonium direxit, quod utræque terræ, scilicet, *Havekestune* & *Newtun*, datæ erant Regi pro uno manerio; ac per hoc Episcopus tenuit utrasque terras, quasi in una copula. Tulerunt tamen graviter Episcopus & Abbas quod *Ælwoldus* & alii cognati *Ædrici* cyrographa de *Havekestun* & de *Newetun* habebant, per hoc enim metuebant sibi quandoque calumnias ac dolos oriri. Rogavit igitur Abbas *Ægelwinum Alderman*, ut supradictarum cyrographa terrarum, sibi ab *Alwoldo* fratre *Ædrici* adquireret, & terras, scilicet, *Havekestun* & de *Newetun*, quietas & absque calumnia sibi faceret; & ut hoc libentius fecisset, promisit se daturum illi III Hydas apud *Wambeford*. Quo audito *Ægelwinus Alderman* recepit *Wambeford*, pollicens semper & promittens se facturum, quod Abbas petierat, sed pollicitatio caruit effectu; res etenim eadem multis annis in lite versabatur. Interea venit ad *Ely Brihtnothus Alderman*, tunc Abbas, & omnis coetus fratrum accesserunt, & petierunt ab eo ut pro amore Dei, Sanctæque *Ædeldrydæ*, prædicta cyrographa ad opus Ecclesiæ suæ ab *Alwoldo* fratre *Ædrici* emeret. Et dixerunt se daturos eidem *Alwoldo* pro illis cyrographis cyrographum unum de *Ramesia*, & de *Sprowintune* quod est in *Eastsexe*, quo cyrographo multum indiguit, & insuper promiserunt ei XXX aureos. Tunc *Brihtnothus Alderman* fecit sicut rogatus fuerat, accepit siquidem cyrographum de *Ramesia*, & de *Sprowintune*, quod fratres de *Ely* habebant, deditque illud *Alwoldo*, & de suo proprio auro dedit ei insuper XXX aureos, & è converso recepit ab eo cyrographa de *Havekestune* & de *Newetune*, misitque illa Sanctæ *Ædeldrydæ* ad *Ely*.

CAP. XXXIX.

De Wambford.

ALio tempore cum essent *Anulfesbyri* ad dedicationem Ecclesiæ *Leonrici*, rogavit Abbas *Ægelwinum Alderman*, ut terram de *Wambeford* aut sibi redderet, aut aliquo modo solveret, quia pactum, quod sibi pro illa habuerat, nullatenus ad effectum perduxerat. Cognovit itaque *Ægelwinus*, quia Abbas verum dixerat, promisit se daturum ei pro illa terra XXX aureos, in testimonio *Alfstani* & *Ædnothi* & *Alfwini*. His itaque pactis longo post tempore coepit *Ægelnothus* frater *Leofrici* calumniam facere super *Wambeford*, & super *Abbintune*, dixitque ea esse de patrimonio suo,

suo, respondens vero *Ægelwinus Alderman* dixit se emisse illas terras, nec sibi aliquid esse ostensum aut oppositum, videlicet, nec calumniam, nec contradictionem, sive defensionem à Domino, aut à parentibus.

CAP. XL.

De Fordham.

BRihtnothus Abbas & *Wine* emerunt à *Grim* filio *Osulfi* duas Hydas, & xxxvii acras, apud *Fordham*, datis xi libris pro his coram testimonio villæ & *Hundreti*. Quæ terra cum esset cuidam viro nomine *Ulf* prope manus, & ille idem duas Hydas habuisset apud *Middeltune*, quarum multum indigebat Abbas propter introitum & exitum, mutaverunt terras. Abbas itaque liberavit ei duas Hydas de duodecies xx & xxxvii acris apud *Fordham*, & ille è converso liberavit Abbati duas Hydas de duodecies xx acris apud *Middeltune*.

CAP. XLI.

De Eodem.

IN eadem villa habuit etiam *Thurketelus* Abbas iv Hydas & dimidiam. Qui eo tempore, quo expulsus erat de *Bedeford*, petiit ab Episcopo *Lundoniensi* nomine *Ælfstano*, & à clero, ut cum eis posset habere communionem, & partem in Monasterio, ubi prius in Presbyteratu emerat sibi locum. Sed Episcopus cum toto clero recusavit eum. Tandem tamen usus consilio & patrocinio amicorum hæretavit Sanctum *Paulum* de quatuor Hydis & dimidia, quas habuit apud *Middeltune*, ut in illorum contubernio esse posset. Quod cum factum fuerat, ipse quamdiu vixerat, tenuit eandem terram de fratribus, hoc est de clero; dans eis quot annis inde xx solidis: post mortem vero ipsius utebantur ipsi clerici illa terra, sed cum injuriosa difficultate. Qui cum multas injurias paterentur ibi, concupivit tandem *Brihtnothus* Abbas eandem terram ab eis vel ad censum vel ad mutationem, si forte habuisset tantundem terræ, quæ prope esset eis infra comitatum. Interea contigit quod avia *Ædgari* Regis nomine *Ædgyva*, cum moreretur, dimisit cuidam nobili matronæ, quæ dicebatur *Ælftred*, v Hydas in *Eastsexe* apud *Holand*, quas ipsa emerat à *Sprowe* pro xx libris. Tunc prædicta matrona, scilicet, *Ælftred*, dedit illam terram Sanctæ *Ædeldrydæ*; *Ædelwoldus* vero Episcopus, & *Brihtnothus* Abbas, totusque coetus Monachorum de *Ely*, tradiderunt eandem terram Sancto *Paulo*, & clero *Lundoniensi*, pro quatuor Hydis & dimidia de *Middeltune*. Dederunt etiam pecuniam pro pecunia: superabundabant tamen apud *Holande* c oves, & lv porci, & duo homines, & v boves subjugales.

CAP. XLII.

De Horningeseie.

PRiusquam *Paganorum* rabies, qui in *Orientali Anglia* debacchati erant, circa provinciam *Grantebrycge* efferbuisset, terramque vastationi & desolationi tradidisset, apud *Horninggeseie* Monasterium Regiæ dignitatis extitit, eratque ibi non parva congregatio clericorum. Eodem vero tempore, quo exercitus illo in loco debacchatus est, *Cenwoldus* Presbyter sa-

 cerdotii

cerdotii officio fungebatur ibi. Tunc illi qui ex paganismo ad Baptismi gratiam confluxerant, dederunt prædicto Monasterio v Hydas in *Hornig-geseie*, & duas in *Eie*. Mortuo autem *Cenwoldo* successit in locum suum *Herolfus* Presbyter, qui quoniam sequutus erat *Æthelstanum* Regem, sub tutela & protectione illius locum obtinuit. Illis tamen in diebus *Wlfricus* præpositus, qui cognatus erat *Cenwoldi*, duas Hydas supradictas de *Eie* vi & injuste abstulit Monasterio. Deinde in diebus *Ædgari* Regis *Æthelstanus* Presbyter, cognatus *Herulfi*, loco in vice ejus in eodem Monasterio functus, sacerdotium otinuit. Qua tempestate contigit, ut quidam furarentur magna & innumera bona cujusdam *Thord* nomine, *Oslaci* comitis filii; qui frangentes cophinos ejus, extraxerunt sicam unam optime insignitam auro, & argento, sed & plurima indumenta pretiosarum extraxerunt vestium, quæ secum asportantes detulerunt omnia ad *Athelstanum* Presbyterum, eique commiserunt. Qui ea accipiens inclusit in chophinis *Herulfi*. Quibus ita peractis furtum casu patuit. Nec mora, adest *Thord* cum *Centurionibus* & *Triumviris* ac præconibus, & reseratis cophinis *Herulfi*, reperit furtum sub custodia *Æthelstani*. Qui extemplo capitur, vinclis artatur, & ante conspectum Pontificis *Oskiteli* sistitur. Interea venit *Herulfus*, & casu *Æthelstani* cognito, accepit omnes Gazas Ecclesiæ, quas boni viri Deo devoti priscis in temporibus pro animabus suis Monasterio impenderant, & veniens ad *Wlstanum* dedit partem earum illi, eo pacto ut eum misereretur, & ut Monasterio suo diebus vitæ suæ potiretur. Quædam quoque ornamenta dedit Episcopo, ne *Æthelstanus* Presbyter vita privaretur, nec degradaretur. Post modicum tempus *Herulfus* Presbyter tollitur e medio, & *Æthelstanus* successit pro eo: his itaque peractis beatus *Athelwoldus* accessit quantotius ad Regem *Ædgarum*, & emit ab eo *Horniggeseie* pro L aureis. Tunc jussit *Wlstanus* ut beatus *Æthelwoldus* metiri fecisset terram, quam Presbyter *Æthelstanus* habuit, videlicet III Hydas de duodecies XX acris. Quo audito *Æthelstanus* cœpit usurpare sibi *Eie*, & attestari quod illud esset jure suum proprium. Ut vidit tamen quod contra Episcopum suis juribus non sufficeret, petiit *Wlstanum*, fecitque sibi *homagium*, ac promisit illi *Eie* ad vendendum pro tanto pretio, quantum sibi placeret, quatenus contra Episcopum *Æthelwoldum* manu-teneret eum, quia Episcopus appellabat eum de Gazis Ecclesiæ, quas ille & *Herulfus* cum sacrilegio extulerant. Taliter nactus est *Wlstanus Eie* per mandata Presbyteri, & per aliquantulum pecuniæ, sicque habuit quamdiu vixerat contra Deum, & contra beatum *Æthelwoldum*. Post mortem vero illius, cœpit Episcopus facere calumniam super *Eie*, & super *Æthelstanum*, qui Gazas Ecclesiæ abstulerat. Videns igitur Presbyter, quod nil proficeret, si cum Episcopo contenderet, quæsivit sibi patronos, scilicet, *Osulfum*, & *Godingum*, & *Ælferdum*, & alios quam plures viriones, qui eum apud Episcopum deprecarentur. Tunc Episcopus rogatu illorum dimisit ei duntaxat calumniam de Gazis, eo pacto, quod redderet Deo & Sanctæ *Ædeldrydæ Eie*. Ivit igitur Presbyter cum eo ad *Hely*, ac juravit super altare Sanctum, & super corpus Sanctæ *Ætheldrydæ*, quod nec ille nec aliquis successorum suorum unquam tempore vitæ suæ, nec postea, *Eie* repeteret, nec calumniam inde faceret.

Ante hac, quatuor annis, *Wlfricus* præpositus exuit hominem, & dimisit nepoti suo *Leofstano* Presbytero duas Hydas, quas, ut ante docuimus, Deo & Monasterio de *Horinggeseie* vi & injuste arripuerat. Interea quidam institores de *Hybernia*, cum variis mercibus & sagis, apud civitatulam, quæ *Grantebrycge* nuncupatur, appulerunt, & expositis mercibus, contigit quod præfatus Presbyter *Leofstanus* furtim subduxisset saga eorum. Quod cum patefieret, petiit patrocinium civium, qui ei deprecati sunt vitam & solum, [vel patriam.] Quod cum factum fuerat, præfatus Presbyter duas Hydas, quas *Wlfricus* præpositus ei dimiserat, dedit *Wlfstano* cum cyrographo,

cyrographo, *Wlstanus* vero dedit eas cum cyrographo *Æthelstano Chusin* (id est) cognato suo, quas, post obitum *Wlstani*, *Æthelwoldus* Episcopus emit ab eo pro VIII libris.

Cap. XLIII.

De Horningeseie.

DEinde post mortem *Ædgari* Regis prædictus *Leofstanus* & filius *Wlfrici* prosiluerunt, & vi obtinuerunt duas præscriptas Hydas *Horinggeseie*. Et *Æthelstanus* Presbyter assultum fecit, & obtinuit *Eie*, mentitus Deo & Sanctæ *Ætheldrydæ* jusiurandum, quod juraverat. Partitusque est Presbyter terram de *Eie* cum duobus fratribus suis, hoc modo; dimidiavit primum, & post dimidiam partem acceptam, accepit & tertiam. Eo enim majorem partem cœpit, quo ei magis quam aliis terra constitit. Nam dedit *Æthelstano* filio *Manne* duas marcas argenti, & *Omundo* cum fratribus suis tantundem. Dedit etiam multa aliis proceribus, ut eum contra jus & fas manu tenuissent. Cum igitur Presbyter *Æthelstanus* multis injuriis Episcopum & Abbatem affectos reddidisset, post multa annorum curricula, consilium inierunt cum amicis, tandemque fecerunt, ut iste Presbyter & fratres sui *Bondo*, & *Ælfstanus*, simul essent in unum, diemque constituerunt apud *Horniggeseie*. Venerunt itaque ad diem Abbas & *Alfnothus* filius *One*, *Uvi* & frater ejus *Oswi*, *Wlnothus* de *Stowe*, *Grim* filius *Osulfi*, *Saxferd* & filius ejus *Oskitelus*, *Oswi* de *Bece*, *Alfstanus Clac* de *Fugelburne*, *Omundus* & filius ejus *Simundus*, *Uvi*, *Wacher* de *Swafham* & *Ælfnothus Godingy* filius, coram his ergo testibus dedit Abbas *Æthelstano* pro sua parte de *Eie*, unum prædium & unam Hydam, de duodecies XX acris, apud *Sneillewelle*, quam emerat à *Wedwino Aldstani* filio pro VI libris. Deditque etiam ei aliud prædium & LXXV acras, quas emerat ab *Hugone*, & ab *Alfrico*. Deditque etiam Abbas fratribus *Æthelstâni*, *Bondôni*, & *Ælfstano*, in eodem loco, quatuor libras & XVIII denarios; sicque pacificati sunt Abbas, & *Æthelstanus*, & *Bondo*, & *Alstanus*, de omnibus, scilicet, de terra, & de marisco, & de pecunia, cum omni amicitia, & coram Testimonio populi.

Cap. XLIV.

DEinde ibant quidam fratres *Leofsius*, *Ælfstanus* & *Wlgarus* & *Oslacus*, gener eorum, ad *Brihtnothum Alderman*, & dederunt ei unam Hydam, quam acquisierant, eo pacto ut ipse manum ferret eis, ad conquirendam quandam terram in *Orientali Anglia*; quod cum fecisset, *Wlgarus* & *Oslacus* fecerunt ei de sua parte de Hyda, sicuti pepigerant: alii vero omne pactum cum eo irritum fecerunt, ab his autem qui pactum fregerant, comparavit Abbas & *Ædricus* suam partem de Hyda, pro quatuor libris, coram testimonio populi.

Post hæc comparavit prædictus *Leofsius* Presbyter *Alefstano* Presbytero unam Hydam, & unum campum pro C solidis. Qui, tametsi antea pactum, quod cum *Brihtnotho Alderman* habuerat, irritum fecisset, iterum tamen proposuit ei unam Hydam datum, aliam vero venundatum; verum ut antea, ita & nunc, omnia mentiri comprobatur. Videns igitur *Brihtnothus Alderman*, quod Presbyter, mendaciis & perfidia quia plenus erat, eum seduxerat, jussit illum summoneri, & veniens ad *Dittune*, cœpit ibi differere & enarrare causas & calumnias, conventiones, & pacta infracta, quæ habuit super eum, per testimonium multorum legalium virorum. Cui omnia

omnia illata deneganti, & contradicenti, statuerunt ut cum jurejurando se purgaret; quod cum facere nequibat, nec qui secum jurare debuerant, habere poterat, decretum est, ut eo expulso, *Brihtnothus Alderman* utrisque Hydis uteretur, videlicet, quam pollicitus erat ei dare, & quam proposuit venundare, hoc idem iterum alia vice statutum erat apud *Grantebricge*. Quod cum factum fuerat, *Brihtnothus Alderman* easdem terras contulit Sanctæ *Ætheldrydæ*.

CAP. XLV.

De Suafham & Berlea.

EAdgarus Rex emit ab *Ægelwino*, *Æthelwardi* filio, & *Suthsexe*, *Suafham*, & *Berlea* pro LXXX aureis. Deinde comparavit utrasque terras *Æthelwoldus* Episcopus à Rege, datis illi totidem aureis; post obitum vero *Ædgari* Regis, quidam maligni per parentelæ violentiam impetum fecerunt super *Berelea*, & vi obtinuerunt illud. Tamen illa terra facta erat per furtum transgressioni obnoxia, tempore *Ædgari* Regis, *Wlstano* præposituram agente. Contigit igitur quodam tempore, quod magna concio erat statuta apud *Witlesford*, & convenerunt illuc *Ægelwinus Alderman*, & fratres sui *Alfwoldus*, & *Ægelsius*, & Episcopus *Eswi*, & *Wlfled* relicta *Wlstani*, & omnes meliores concionatores de comitatu *Grantebrycge*. Assidentibus itaque cunctis, surrexit *Wensius Wlfrici* cognatus, & fecit calumniam super terram de *Suafham*, dixitque se & cognatos suos injuste carere illa terra, quandoquidem pro ea nil habuissent, videlicet, nec terram, nec terræ pretium. Audita igitur hac calumnia, interrogavit *Ægelwinus Alderman*, si aliquis esset ibi in populo qui sciret quomodo *Wlstanus* illam terram adeptus esset? Respondens adhæc *Alfricus* de *Wicham*, dixit quod *Wlstanus* emerat eandem terram, scilicet, duas Hydas in *Suafham* à prædicto *Wensio* pro VIII libris. Et ut credibile quod dixerat haberetur, VIII *hundreta* quæ sunt in australi parte *Grantebrycge* traxit in testimonium. Dixit etiam quod *Wlstanus* dederat *Wensio* illas VIII libras, per duas vices, extremam tamen partem pecuniæ, & extremum denarium misit ei per *Leofwinum Ædulfi* filium. Qui dedit illi pecuniam in una cyrotheca involutam coram VIII *Hundretis*, in quibus prædicta terra forte jacuerat. His ergo auditis, statuerunt, ut Episcopus & Abbas duas Hydas in *Suafham*, sine omni calumnia haberent, & pro libitu potirentur. Si autem *Wensius* aut cognati sui pecuniam, aut aliud pretium, pro illa terra amplius exigere voluissent, ab hæredibus *Wlstani*, & non ab alio illud exegissent. Terra enim illa fuit modo in quarta manu, & quamvis esset in tertia vel in secunda manu, similiter facere debuissent. Post hæc *Æthelwoldus* Episcopus & *Brihtnothus* Abbas, has duas Hydas, & LXX acras, quas Episcopus emerat, præstiterunt *Ædrico*, eo pacto ut ille cum moreretur, redderet Sanctæ *Ætheldrydæ* hanc eandem terram, cum omni pecunia & omni facultate, omnibusque bonis, quæ ipse in vita sua acquisierat. Et hujus rei testes erant *Ægelwinus Alderman*, & totus cœtus, qui tunc apud *Grantebricge* convenerat.

CAP. XLVI.

ÆLsgarus de *Muletune*, cum moreretur, dimisit *Wlstano* de *Dalham* V Hydas apud *Brandune*, & *Liveremere*, *Wlstanus* vero dedit eandem terram cognato suo *Wihtgaro*, multis annis ante finem vitæ suæ; post obitum vero ejus, quodam tempore, cum convenissent concionatores Angliæ

gliæ ad *Lundoniam*, idem *Wihtgarus Æthelwoldo* Episcopo eandem terram obtulit venum; quod cum audissent Episcopus & Abbas, dederunt ei pro terra xv libras, coram testimonio *Leofrici*, *Æthelferthi* filio & *Uvi* de *Winelingeham*. Centum vero solidos miserunt ei postea per *Leofwinum* præpositum, & *Wine* de *Wiceford*, qui dederunt ei eandem pecuniam, apud *Brandune*, coram testimonio totius *Hundreti*, in quo illa terra jacet. Emerunt etiam ab eo omnem pecuniam, quæ erat in illa terra secundum quod appretiata fuerat. Ea vero tempestate, quod Rex *Ædgarus* de hac vita decessit, quidam *Ingulfus* nomine vi & injuste Deo Sanctæque *Ætheldrydæ Brandune* abstulit. Sed ut manifestaretur virtus Dei, & meritum beatæ *Ætheldrydæ* virginis, ex illo die, quo sic res Ecclesiæ invasit, nihil edulii aut liquoris gustavit, rumpebatur enim sine omni dilatione cor ejus, sicque factum est, quod qui vivus quæ Dei erant injuste arripuerat, oppetens mortem retinere non potuit. Sed se & illa simul amisit; uxor quoque & filii ejus eo mortuo invaserunt eandem terram similiter, sed quemadmodum honorem Deo non dederunt, nec animæ suæ pepercerunt, sic ultio divina exarsit super eos, & infra unum annum omnes miserabiliter interierunt. Tunc *Siverdus Ingulfi* frater dedit Episcopo suam terram, contra voluntatem *Ægelwini Alderman*, aliorumque quamplurium.

CAP. XLVII.

De Brandune & Liuremere.

ÆLfgarus emit omnem octavam acram in *Brandune*, & III Hydas apud *Liuremere*, à quodam comite, qui dicebatur *Scule*, pro duobus dextrariis, & duobus dorsaliis de pallio & L aureis.

CAP. XLVIII.

ÆThelwoldus Episcopus addidit supradictis xx libris x aureos, & dedit *Wihtgaro*, pro amicitia quæ inter eos erat.

CAP. XLIX.

De Sudburne.

ÆDgarus Rex & *Alftreth* dederunt Sancto *Æthelwoldo* manerium, quod dicitur *Sudburne*, & cyrographum quod pertinebat; quod comes, qui dicebatur *Scule*, dudum possederat; eo pacto ut ille regulam Sancti *Benedicti* in Anglicum idioma de *Latino* transferret; qui sic fecit. Deinde vero beatus *Æthelwoldus* dedit eandem terram Sanctæ *Ætheldrydæ*, cum cyrographo ejusdem terræ.

CAP. L.

De Wdebregge.

BEatus *Æthelwoldus* comparavit III Hydas apud *Wdebrygge*, & appendicia quæ pertinebant, ab *Wlfleda* relicta *Wlstani*, pro xv libris, coram testimonio totius *Hundreti*.

Cap. LI.

De Stoche.

QUædam matrona, quæ dicebatur *Alftreth*, cœpit deprecari Regem *Ædgarum*, ut beato *Æthelwoldo* venderet x Hydas, apud *Stoche*, quod prope est de *Gyppeswic*, & duo molendina, quæ sunt sita in australi parte, cujus preces valuerunt apud eum, nam Episcopus dedit Regi pro illa terra, & pro molendinis, c aureos, & postea obtulit eandem terram, & eadem molendina Sanctæ *Ætheldrydæ*.

Cap. LII.

De Sudburn, *&* Wdebtegge, *&* Stoche, *&* vi *Hundretis.*

FEcerunt quodam tempore conventionem inter se Episcopus & Abbas, & *Ægelwinus Alderman*, ut ipse *Ægelwinus* tenere deberet de illis *Sudburn*, & *Wdebrygge*, & *Stoche*, & vi *Hundreta*, quæ pertinent ad *Sudburn*, qui sic fecit, reddiditque eis pro his ministeriis x libras, quot annis, in termino *Rogationum*.

Cap. LIII.

De Nordwolde.

THurverthus abstulit cum rapina Deo & Sanctæ *Ædeldrydæ* xii Hydas apud *Nordthwolde*, nam hæc terra erat pars terrarum, quas beatus *Æthelwoldus* comparavit à Rege *Ædgaro*, dans ei pro his *Eartingan*.

Cap. LIV.

De Pulham.

DIripuit etiam idem Deo, & Sanctæ *Ætheldrydæ*, *Pulnham*, quam *Æthelwoldus* Episcopus emerat à Rege *Edgaro* pro xl libris. Quas terras, videlicet *Nordwaldæ*, & *Pulnham*, per transgressionem amisit *Waldchist*, & omnia quæ habebat, tempore *Ædmundi* Regis; & fuerunt in manu Regis *Ædmundi*, & *Æthelredi*, quousque ipse *Eathelredus* dedit easdem terras *Eadgivæ* matri suæ; post cujus mortem acquisivit easdem terras *Wlstanus* à Rege *Ædgaro*, sed & *Eadgiva* & *Wlstanus* acquisierunt, & emerunt plures terras, & plura bona, quam unquam *Waldchist* habuisset, & his duodus maneriis addiderunt. Hæc igitur duo maneria prædictus *Thurverthus* vi cœpit & obtinuit.

Cap. LV.

De Wetinge.

APud *Wetinge* comparavit *Æthelwoldus* Episcopus iii Hydas, ab *Eagelwardo*, pro vi libris. Deinde vero quidam nomine *Steapa* per sua munera tantum fecit, quod Episcopus caruit utrisque, viz. terra & pecunia.

Cap.

CAP. LVI.

De Horningeseie.

EMit quoqe Episcopus ab *Ethelstano Ægelwardi* fratre, duas Hydas apud *Horniggeseie*, pro VIII libris, nunc vero caremus & illa terra & pecunia.

CAP. LVII.

De Grantedene.

ÆThelwoldus Episcopus emit *Grantedene* pro ducentis aureis, ab *Henrico* de *Waneting*, coram testimonio *Eadgari* Regis, & *Alferi Alderman*, & *Ægelwini*, & *Brihtnothi*, & *Alfrici Cyld*, & *Ringulfi*, & *Thurverthi*, & aliorum sapientum, qui tunc ibi aderant; sicque facta est illa conventio coram illis, quod siquis unquam in alio tempore facere vellet calumniam super illa terra, *Henricus* & Hæredes sui Episcopo ducentos aureos redderent, ipsique discordiam cum calumniatoribus haberent. Quamvis hæc conventio sic facta fuisset, tamen caret Ecclesia de *Ely* nunc & illa terra, & pecunia.

CAP. LVIII.

De Messewrde.

ÆDgarus Rex & *Alfred* dederunt Sanctæ *Ætheldrydæ* terram de *Meassewrde*, quam *Alfgiva*, cum moreretur, dimisit ei.

CAP. LIX.

De Killinge.

ÆThelwoldus Episcopus emit ab *Ædrico Daco* suam terram de *Chillinge*, pro XX libris, & pecuniam quæ erat in ea emit pro XI libris, recepit igitur *Ædricus* apud *Ely* C solidos ab Episcopo coram *Hundreto*, & XL Libras, quæ restabant, detulit illi *Ægelsius*, qui tunc erat præpositus Episcopi, & dedit eas ei coram tribus *Hundretis*, in quibus *Chillinge* jacet; aderantque ibi *Wlstanus* de *Dalham*, & *Ringulfus*, & fere omnes meliores de illis finibus. Dataque est ei pecunia coram testimonio trium *Hundretorum*.

CAP. LX.

De Horningeseie.

POst obitum vero *Ædgari* Regis, dum esset Rex *Ædwardus*, & fere omnes sapientes sui apud *Kyngestune*, rogavit *Ægelwinus Alderman Æthelwoldum* Episcopum, ut dimisisset eum habere *Chyllinge*, eo pacto ut è converso ille mutaret sibi tantundem terræ, quæ ei esset proprior & copiosior: de pecunia vero, quæ erat in terra, pro libitu fecissent. Quod cum concessissent Episcopus & Abbas, *Ægelwinus Alderman* tradidit eandem terram *Ringulfo*. Deinde petierunt Episcopus & Abbas ab eodem *Ægelwino*,

wino, ut adquietaret eis, & absque calumnia habere faceret duas Hydas apud *Horningeseie*, à filiis *Wlfrici*, quas, ut supra diximus, Episcopus emerat ab *Æthelstano*. Quo audito, *Ægelwinus* cœpit semper bene promittere se hoc facturum, sed verba sua pondus non habuerunt, nec promissa ad effectum pervenerunt.

Æthelwoldus Episcopus emit à quodam suo optimate *Lessio* duas Hydas, apud *Ceagnesworde* pro IV libris. Quæ terra est in vicecomitatu de *Bedeforde*, pertinens ad *Hohtune*. *Brihtnothus* igitur Abbas dedit *Lessio* primam partem pecuniæ, scilicet, LX solidos apud *Heatfeld*, coram testimonio *Alfwardi* de *Stodham*. Deinde vero, cum moreretur idem *Leofsius*, XX solidos qui restabant, fecit Abbas dari & partiri clericis pro anima sua. Sed & relevatio *Leofsii* restabat, nec data erat Episcopo. Sic emit Episcopus illam terram, & tamen per rapinam & violentiam ei ablata est.

Hyda quoque & dimidia ei ablata est apud *Earningeford*, quæ per pugnam & per furtum facta erat transgressioni Obnoxia.

Quæ sequuntur, addita sunt ex alio antiquo Codice MS Historiæ Elyensis, *penes me; qui quidem codex Historiam Ecclesiæ* Elyensis *ad tempora* Nigelli *Episcopi deducit. Totum opus constat tribus libris, quorum primum edidit, sed imperfecte,* Lucas Dachery *in Actis Benedictinorum.*

Ex

EX SECUNDO LIBRO
Historiæ Elyensis.

CAPUT. I.

Quo tempore Ecclesia fuit dedicata vel a quibus.

INTERIM Abbas [*Brithnodus*] circa Ecclesiæ fabricas instabat munificentia Regis fultus, atque auxiliis sancti præsulis, quam, non ut piger operator sed cum summa intentione, à *Danis* quondam subversam ad perfectum erigere laborabat, ex parte enim lapsa velut nova, non sine grandi labore, licet plurimo tempore decurso, tamen propere quam sperabat consummatione adimplevit, ac deinde tectis reparatis, quæ igne fuerant consumpta, templum rursus ædificatum non minus eximium aut eminens quam prius apparuit. Tandem deprecatione fratrum tam Abbas quam Episcopus *Ædelwoldus*, dedicationis diem obtinuerunt à beatissimo archipræsule *Dorobernensi Dunstano*, tempore assignato die sequenti Purificationis Sanctæ *Mariæ*, cum quo multi Pontifices & Ecclesiarum pastores ad tam festivam solemnitatem celebrandum convenerunt, inprimis officinas Monasterii benedictionibus repleverunt, & sua autoritate locum & quæ alicujus fidelium largitione ibidem collata fuerant scripto consignantes, adhibitis excellentissimi Regis *Edgari* privilegiis, cum quibus universa confirmaverunt. Post hanc dedicationem incœperunt in benedictionibus dulcedinis, in capite Ecclesiæ titulum beati *Petri* Apostolorum principis ponentes, & in Australi parte memoriam Sancti Dei genetricis semper virginis *Mariæ*, & diem exultabilem solemniter celebrantes juxta ritum dedicationis templi, in hymnis & confessionibus Domino benedicebant: sicque post sanctarum missarum veneranda officia edentes & bibentes in Domino continuis VII diebus festum agebant, ac deinde in lætitia magna unusquisque remeavit ad propria. Emundatus est locus ille, divina operante clementia, ex omni fœditatis squallore & negligentiæ, immaculatum Domino illic sacrificium quotidie offertur in odorem suavitatis, unum & Angeli congaudent atque lætantur Archangeli & collaudant in cœlis Filium Dei. Corpus autem beatissimæ virginis reginæ *Ædeldredæ* in Ecclesia secus altare majus, in loco quo transtulerat illam sancta Sexburga, invenit venerandus pater *Ædelvoldus*, quam certissime intentatam & inconspectam non sub terram delitescentem, sed desuper eminentem reliquit, & quidem hoc illi ad majorem gloriam accrescit, quod nemo ipsius tumbam pandere, nemo inspicere præsumpsit; qui vero illam aliquando intueri tentabant, sicut *in miraculis ejusdem legitur*, absque mora oculis de capite evulsis miserabiliter interierunt.

CAP. II.

Quibus metis Insula cingitur & quanta auctoritate munitur.

ECclesia namque, ut domum Dei decet sanctitudo, in longitudinem dierum sub religiosorum contubernio collocata, & jam res Ecclesiæ augmen-

augmentari cœperant, nec folus ad omnia *Brithnodus* Abbas intendere fufficerat, unde fratrum concordia atque favore virum honeftum ex eis *Leonem* nomine fibi commilitonem extrinfecus pofuit, in rebus quidem agendis providum atque follicitum, cui rei familiaris commifit præpofituram. Hic velut *Martha* follicitus erga plurima, promptus ad omne opus bonum citius ut jubentis fufceperat imperium, ipfo etiam fuo Abbati non parvum adjumentum in operibus tribuit, etenim fines regionis *Elye* fua industria metiri inchoavit, & tanquam munitionibus obfedit, præcavens in futurum dolofa machinamenta, ne aut incircumcifus aut immundus quærens plufquam fua funt, prave & perverfe Dei fervos quieti vacantes iniqua exactione laceffando pertranfiret terminos eorum, quod fæpius contigiffe meminerat; unde vocatis hinc & inde vicinis utrorumque accolarum difcuffa portione atque divifa, poffeffionum Ecclefiæ ad perpetuam evidentiam fecationem fecit ipfo in invio & in aquofo paludum medio, quam vulgo ufque ad hanc diem Anglice *Abbotefdelf*, latine autem *Abbatis foffa* fonat, ut effet tanquam firmamentum in luto aquarum, ne quis circumpofitos titulos utriufque partis temere proriperet aut confcenderet; fed & infulam per girum cum auctoritate Regis *Ædgari* taxato fignavit limite, & à feculo in feculum illius ftatutum nequaquam valet infringi. Nitebatur frater ille in augmento commodorum, & quicquid emolumenti exegiffet totum in commune tradidit, habens illud terroris *Ananiæ* & *Saphiræ* femper præ oculis, erant enim illis omnia communia, ficut fuiffe narratur de ipfo nafcentis Ecclefiæ primordio; crucem vero fecit argenteam quæ crux *Leonis* præpofiti nominatur, in qua, forma corporis Chrifti ingenuo artifici cavata fanctorum reliquias *Vedafti* & *Amandi* continebat, quam *Nigellus* Epifcopus tulit, & plura quæ loco congruo juxta feriem temporis referemus; aliud quippe opus geffit præcipuum & utile, quod ad præconium ejus credimus enarrandum, hortos quoque & pomaria circa Ecclefiam late plantavit nafcentium, & ipfe peritus confiderans locum infignem atque venerandum obfidione arborum decentius apparere, quæ multum loco & amœnitatis & commodi tribuunt, quæque ab eo plantata & infita ficut ligna filvarum in altum erecta cerneres, & omni citius fructuum ubertate repleri. Hæc ad hiftoriam non incongrue adducentes ad propofita manum vertimus. Regio autem *Elge* per milliaria VII in longum extenditur, à *Cotingelade* viz. ad *Littleport* vel ad *Abbotefdelf*, nunc *Bifcopefdelf* dicitur, & IV in latum à *Chirchewere* ad mare de *Stretham*, fed terminus duorum centuriatuum, qui ad *Ely* ab antiquo pertinet, amplius comprehendi nofcuntur, hoc eft de medietate pontis de *Tid* ufque ad *Upwere*, & de *Bifcopefdelf*, ufque ad fluvium juxta *Burch* quod vocatur *Nen*, ut in capite libri primi contexitur. Et hæ funt *dignitates* & *confuetudines* Ecclefiæ de *Ely*, conceffæ & confirmatæ à Rege *Ædgaro* & omnibus fubfequentibus Regibus *Angliæ* ufque hodie Sanctæ *Ædeldredæ* infra infulam & infra duos centuriatus infulæ, fcil. omnia placita & jura quæ pertinent ad Coronam Regis; & omnes homines duorum centuriatuum infulæ de quindecim in quindecim diebus debent convenire ad *Ely* vel ad *Wichefarda*, quæ caput centuriatuum infulæ dicitur, vel ad *Modich* quæ quarta pars eft centuriatuum, ad difcernenda jura Sanctæ *Ædeldredæ*, & nemo infra infulam habeat terram vel jus aliquod nifi fancta *Ædeldreda*, & nullus *Baronum* Regis infra duos centuriatus infulæ habeat *Curiam* fuam, fed calumniator & calumniatus ad prædicta loca venient & ibi judicabuntur. Similiter in quinque centuriatibus, & dimidio de *Wichelave*, & uno & dimidio de *Dyrham*, & in trijugo de *Wineftune*, & fi quis in terra Sanctæ *Ædeldredæ*, cujufcunque homagii fit, five externus five indigena, calumniatus fuerit & judicatus, ad aquam & ignem, nec alias fed in *Ely* quod dominus indulferit recipiet, neque fuper hoc fecularis aut Ecclefiaftica perfona rectitudinem exiget, foli autem Ecclefiæ per manus facriftæ

cristæ, qui Archidiaconi vices in insulam gerit, persolvetur, unde quidam literarum peritissimus senio atque canitie venerandus attestari perhibetur, textus quidem hic est. *Venerabili domino & amico charissimo Alexandro Priori* Elyensi Henricus Archidiaconus Huntiduniæ *salutem. Noverit dilectio vestra nunquam Nicholaum* Archidiaconum Cantebrigiæ *aut prædecessores ejus potestatem exercuisse, vel quicquam accepisse ab aliquo reo, qui subisset aquam vel ignem infra insulam* Elyensem, *sicut mea fert memoria, & ab illis quos diligenter super eadem re conveni, & ejusdem rei scientes didici. Vale.* Sed neque Episcopus neque judex hactenus super insulam se intromittit, vel rem Sanctæ inquietare præsumit, ex autoritate Apostolicorum & Regum interdici videtur, sed à quocunque potissimum elegerint ordinari vel sua sanctificari Episcopo faciant. Hæc de scriptis & brevibus Ecclesiæ, nec autem à me ut commenta concepi, sed tanquam flens dico, monens & obsecrans, ne quis possessiones Sanctæ extra Ecclesiam distrahere, sive dignitates ejus sibi vendicare præsumat, judicium enim portabit quicunque est ille, testis est mihi Deus quanta animadversione mulctantur quotidie, non solum ipsi qui talia præsumpserunt, verum in quartam & quintam eorum generationem ira furoris Domini imminere cognoscitur, & hæreditate proripere gestientes sanctuarium Dei, ipsi nunc degeneres innumeris possessionum agris minime contenti alienis sua relinquere, & graviter egere vindice Christo compelluntur.

CAP. III.

Qualiter Martiricatus est primus Abbas noster.

QUodam igitur tempore sanctum *Brithonodum* Abbatem ad Regis curiam *Ædeldredi* contigit pro Ecclesiæ negotiis proficisci; cis *Geldedune*, per silvam quæ nova foresta vocatur, ibat, ubi ut fertur ad usus naturæ remotiora loca repetiit, cavens, ut erat homo simplex & magnæ verecundiæ, undique circumspexit, Reginam forte sub quadam arbore offendit *Elsiredam* suis veneficiis vacantem, quo viso, non absque luctu & pavore ingenti in talibus se perceptam ingemuit, peritissima vero in arte mechanica, ut fertur, habebatur, sed vir domini ex hujuscemodi rebus minime turbatus quantocius inde recessit, & ad Regis curiam deveniens magnifice susceptus Ecclesiæ suæ negotia citius adimplevit, itaque munificentia Regis perfunctus & exhilaratus ad sua redire viam repetiit, & ne Reginam licet abhorrens declinaret, ad ejus descendit aulam, quam fortuitu ab omnibus vacuam penitus invenit, tamen celeriter Reginæ illius innotuit adventus, illa vero petivit ut cum festinatione ad eam solus veniret, & quod cum eo de salute animæ suæ nonnulla secrete tractare habuerit mandavit, cui ingresso plures enormitates lasciviæ nimis favorabiliter & inverecunde locuta est, precibus & promissis illum veluti Sanctum *Joseph* mulier impudica si posset incontinentiæ sibi nodis alliceret, æstimans fraude maligna Sanctum Dei in scelere secum commisceri, quoniam per illum metuerat detegi à malitia, quam illam exercere invenit; ille viribus & verbis obstat, negat, & abhorret, unde in furorem commota evocatis ex suo nequam famulatu ancillis, & quia conceperat dolorem, peperit iniquitatem, beatum virum neci tradere jussit, nolens esse superstitem quem fore dubitavit suorum aliquando scelerum proditorem, excogitat quoquo modo illum extinguat, corpore à vulnere reservato immune, & nec apparente læsione, admonet eas mucronum capulos in ignem fervere, & sub asellis sancti Abbatis imprimi usque dum spiritum excutiant, quo facto clamant intrinsecus velut tali infortunio pavefactæ, unde ministri Abbatis qui cum illo venerant adcurrunt, Monachi eum subita

morte præventum ab eis audiunt & ingemiscunt; at illi ex eventu nimium dolentes, & voces lugubres emittentes, corpus domini sui vehiculo imponentes in *Ely* ad suam detulerunt Ecclesiam, nullum criminis in eo comperientes indicium sepulturæ tradiderunt, martirizatus est itaque primus Sanctæ *Elyensis* Ecclesiæ Abbas unius mulierculæ suffocatus machinationibus, optans magis incidere in manus hominis quam legem domini derelinquere, cujus anima cum sanctis omnibus semper regnatura æterna in cœlis promeruit gaudia. De Regina vero sinistrum nemo aliquid vel saltem mutire, sive malum in ipsam præsumpsit inferre sermonem. Poterat hoc verbum cunctos latere diutius, nisi quod eadem de sceleribus, de suis veneficiis, & nefandis operibus Dei miseratione compuncta, & maxime de interitu gloriosi Regis *Edwardi* privigni sui, quem palam cunctis suis circumventum insidiis, ut proprius ejus filius *Elredus* levaretur in Regem, injuste peremisse confessa est, pró quo cœnobium sanctimonialium de *Werewelle* ex suis opibus fecit, ubi omnibus diebus vitæ suæ in luctu & pœnitentia permansit, & quali morte *Brithnodum Elyensem* Abbatem interfecit, ut præsignatum est, gemens & anxia ostendit, in quo loco tam in rebus quam in possessionibus multa deinde beneficia contulit.

CAP. IV.

Post obitum primi Abbatis quis ei substituitur.

ANtiquorum exemplis provocati quorundam sanctorum maxime Abbatum, quorum cura cœtus noster in sancta religione profecit, sed & Regum atque virorum, quorum munificentia locus noster effloruit, & beneficiis excrevit, memorias elabi non sinamus; sed ex historiis sub conveniente brevitate quædam decerpentes, ut nec prolixitas quenquam fastidiret, nec plena veritas minus innotesceret attendimus. Qualiter vero primus *Elyensis* Ecclesiæ Abbas vita discessit præcedens lectio designavit, quem Sanctus *Dunstanus Dorvernensis* Archiepiscopus, & Sanctus *Ædelwoldus Wintoniæ* Episcopus jubente Rege *Ædgaro* benedixerunt. Quo defuncto alium nomine *Ælsium* prædictus *Ædelwoldus* jubente Rege *Ædelredo* in loco ejus constituit, & ipse benedixit; hujus autem Regis tempore ipsa Ecclesia de *Ely* plurimum crevit, & licet idem Rex bellorum frequentias haberet, patris sui *Ædgari* largitatem erga eandem retractans Ecclesiam, voluit & ipse memoriam suam Regali in ea munificentia propagare. Paterna igitur probitate accensus ad dilatandum eam possessionibus se accinxit, sequentique privilegio suam in ea donationem confirmavit.

CAP. V.

Privilegium Regis Ædelredi *super villam de* Lithleberi.

"UNiversa secularium opum patrimonia incertis nepotum hæredibus "relinquuntur, & omnis mundi gloria appropinquante istius vitæ "termino ad nihilum redacta fatescit, sicut per quendam sapientem dici"tur, mundus hic quotidie transiens deficit, & omnis pulchritudo ejus "sicut flos fœni marcescit, idcirco terrenis caducarum rerum possessioni"bus indeficientia supernæ patriæ gaudia Domino patrocinante lucranda "sunt. Quamobrem ego *Ædelredus* totius *Britanniæ* cæterarumque gen"tium in circuitu persistentium basilicus, quandam ruris possessionem, xx "viz. mansas, in loco qui celebri *Lithanberc* nuncupatur vocabulo, Domino "& ejus genetrici *Mariæ*, & Beato *Petro Apostolorum* principi, nec non Sanctæ

" *Ædeldredæ*

"*Ædeldredæ* virgini præcipuæ, ac reliquis virginibus sibi cognatis, ad mo-"nasterium scil. quod in *Ely* situm est, ad usus monachorum ibi degen-"tium, perpetua largitus sum hæreditate, ut illo perpetualiter cum om-"nibus utensilibus, pratis viz. silvis pertineat. Sit autem prædictum "rus omni terrenæ servitutis genere liberum, tribus exceptis laboribus, "rata viz. expeditione, pontis, arcisve restauratione. Si quis hanc igitur "nostram donationem in aliud quam constituimus transferre voluerit, pri-"vatus consortio Sanctæ Dei Ecclesiæ, æternis barathri incendiis lugu-"bris, cum Juda proditore ejusque complicibus puniatur, si non satisfa-"ctione emendaverit congrua quod contra nostrum deliquit decretum. Anno vero Dominicæ Incarnationis millesimo IV scripta est hæc charta.

CAP. VI.

De venerabili Duce Brithnodo, *qui dedit Sanctæ* Ædeldredæ Spaldewich & Trumpintune, Ratendune, & Hesberi, Seham, Fuulburne, Thevereſham, Impentune, Pampewrde, Cracheſtune, & Fineberge, Tripelave, Herdwich, & Sumerſham *cum apendiciis ejus.*

DE *Brithnodo* viro singulari & glorioso succedit memoranda relatio, cujus vitam justam & gesta non parvis præconiis *Anglicæ* commendant *Historiæ*, de quibus pauca qualicunque stylo cum venia lectoris excepimus. Res enim magna est, & majorum relatione dignissima, quam nos exigui & elingues arido sermone non sine pudore narramus. Itaque vir iste nobilissimus *Northanimbrorum* Dux fortissimus fuit, qui ob mirabilem sapientiam, & corporis fortitudinem, qua se suosque viriliter protegebat, Anglica Lingua *Alderman*, id est, *Senior*, vel *Dux*, ab omnibus cognominabatur. Erat sermone facundus, viribus robustus, corpore maximus, militiâ & bellis contra Hostes Regni assiduus, & ultra modum sine respectu & timore mortis animosus. Præterea Sanctam Ecclesiam & Dei ministros ubique honorabat, & in eorum usus totum patrimonium suum conferebat, murum quoque pro religiosis conventibus semper se contra eos opponebat, qui loca sancta inquietare conabantur. Nam avaritiæ & vesaniæ quorundam primatum, monachos ejicere, & prius ab *Ædgaro* & Sancto *Ædelwoldo* ejectos in Ecclesias revocari studentium, vir iste religiosus in synodo constitutus cum magna constantia restitit, dicens, *nequaquam ferre se posse ut monachi ejicerentur de Regno, qui omnem Religionem tenuerunt in Regno.* Vitam autem suam ad defendendam patriæ libertatem, quamdiu vivebat, impendebat; totus in hoc desiderio positus, ut magis moreretur, quam inultam patriæ injuriam pateretur. Fiebat siquidem eo tempore frequens inruptio *Danorum* in *Angliam*, quam diversis in locis navigio venientes graviter devastabant. *Brithnodo* autem duci omnes provinciarum Principes quasi invincibili Patrono pro magna ipsius probitate ei fide sese fideliter alligabant, ut ejus præsidio contra inimicam gentem securius se defenderent. Igitur cum *Dani* quodam tempore apud *Meldunam* applicuissent, ipso audito rumore cum armata manu eis occurrens, pene super pontem aquæ omnes interemit. De quibus pauci vix evadentes propriam patriam ad hæc narranda navigarent. Post hanc autem victoriam *Brithnodo* duce cum alacritate in *Northanimbrorum* reverso, *Dani* nimium hoc audito tristati, classem denuo reparant, *Angliam* properant, & ad ulciscendam suorum necem quarto iterum anno, *Justino* & *Guthmundo* filio *Steclani* ducibus, ad *Meldunam* applicant. Quem portum nacti, ut audiverunt *Brithnodum* ista in suos perpetrasse, statim mandant se ad ulciscendos eos adventasse, ipsumque inter *ignavos* habendum, si non audeat

cum eis conferre manum, quibus nunciis *Brithnodus* in audaciam concitatus, pristinos socios ad hoc negotium vocavit, & cum paucis bellatoribus spe victoriæ, & nimia ductus animositate, iter ad bellum suscepit, & præcavens & properans, ne hostilis exercitus saltem unum passum pedis se absente occuparet. Dum igitur iter agendo ad Abbatiam *Rameseiæ* appropinquaret, & ab Abbate *Wlsio* sibi suisque hospitium & procurationem quæreret, responsum est ei, quod locus ille tantæ multitudini non sufficeret, sed tamen ne omnino abiret repulsus, sibi & VII de suis, quod petebat ministraret, ad quod fertur eleganter respondisse, *sciat Dominus Abbas, quod solus sine istis nolo prandere, quia solus sine illis nequeo pugnare.* Et sic discedens iter ad *Elyensem* Ecclesiam direxit, præmandans Abbati *Ælfsio* se insulam cum imbecillis copiis transiturum ad pugnam, & si ei placeret, apud eum cum suo exercitu cœnaturum. Cui Abbas pari voluntate conventus sui respondit, *se in opere charitatis nulla numerositate terreri, sed magis de ipsorum adventu gratulari.* Receptus ergo cum omnibus suis regali hospitalitate procuratur, & pro sedulo Monachorum obsequio ad magnum loci amorem succenditur. Nec videbatur sibi aliquid bonum unquam fecisse, si hoc Monachorum beneficium irremuneratum reliquisset. Cogitans itaque apud se illos causâ sui non parum fuisse gravatos, in crastinum causâ suscipiendæ fraternitatis venit in capitulum, & gratias agens Abbati atque conventui de tam liberali eorum charitate, ad compensandam eorum largitatem dedit eis statim hæc capitalia maneria, *Spaldewich*, & *Trumpintune*, *Ratendune*, &. *Hesberie*, *Seham*, & *Acholl*, exponens negotium ad quod ibat, aliaque maneria sub hac conditione concessit, scilicet, *Fuulburne*, *Thevereshamm*, *Impetune*, *Pampeworde*, *Crocheslune*, & *Fineberge*, *Tritpelave Herdwic*, & *Sumereshamm* cum appendiciis ejus, & super hæc triginta marcas auri, & viginti libras argenti, ut si forte in bello occumberet, corpus illius huc allatum humarent. Hanc quoque donationem cum duabus crucibus aureis, & duabus laciniis pallii sui pretioso opere auri & gemmarum contextis, binisque cyrothecis artificiose compositis, Ecclesiæ *Elyensi* investivit. Deinde commendans se orationibus fratrum cum suis properavit ad bellum. Quo perveniens nec suorum paucitate movetur, nec hostium multitudine terretur. Sed statim eos adgreditur, & per XIV dies ardenter cum eis congreditur. Quorum ultimo die paucis suorum superstitibus, moriturum se intelligens, non segnior contra hostes dimicabat; sed magna strage illorum facta pene in fugam eos converterat, donec adversarii paucitate sociorum ejus animati, facto cuneo conglobati unanimiter in eum irruerunt, & caput pugnantis vix cum magno labore secuerunt, quod inde fugientes secum in patriam portaverunt. Abbas vero audito belli eventu, cum quibusdam Monachis ad locum pugnæ profectus, corpus ipsius inventum ad hanc Ecclesiam reportavit, & cum honore sepelivit, in loco autem capitis massam ceræ rotundam apposuit, quo signo diu postea in temporibus recognitus, honorifice inter alios est locatus. Fuit autem vir iste pius & strenuus diebus *Edgari*, *Edwardi* Regis & martyris, & *Ædelredi* Regum Anglorum, & mortuus est anno Regni ipsius *Ædelredi* XIV. Ab incarnatione vero Domini anno nongentesimo nonagesimo primo.

CAP. VII.

De Domina Ædelfleda *uxore prædicti ducis, quæ dedit nobis villam de* Ratendune, *& de* Saham, *& de* Dittune, *&* Chesle.

UXor quippe ejus nomine *Ædelfleda* Domina, eo tempore quo vir idem suus interfectus est, & humatus, manerium de *Ratendune*, quod erat

erat de dote sua, & terram de *Saham*, quæ est ad stagnum juxta *Ely*, & *Dittune*, & unam Hydam in *Chesle*, & torquem auream, & cortinam gestis viri sui intextam atque depositam, depictam in memoriam probitatis ejus, huic Ecclesiæ donavit.

Cap. VIII.

De Hadham *&* *de* Chelesħelle.

HUjus autem soror nomine *Ædelfleda* uxor *Ædelstani Ducis*, rebus dote atque hæreditate suorum opulentissima, unde inter affines ipsa nobilior apparuit, sed dum incertis mundi opibus videbatur inhærere, circa Sanctæ Religionis cultum piè sollicita, exemplo beatæ *Annæ* in viduitate post obitum viri sui jugiter permanebat, insuper sanctas nostras intima dilectione & veneratione crebro requisivit, & ad eas cum devotione excubias frequentabat, unde sana & incolumis cum plurima munerum largitione Abbatem *Ælfsium* & fratres Ecclesiæ convenit, ob insignem familiaritatis gratiam ad magnum loci amorem trahebatur. Dedit illis *Dittune* & *Hedham* & *Chelesħelle*, & ea in Testamento suo Anglice confirmari fecit, sed sorori suæ prædictæ *Ælfledæ*, dum viveret, villam de *Dittune* concessit habendam.

Cap. IX.

De Sanctæ memoriæ Ædelstano *Episcopo qui dedit nobis* Dregestune.

QUam venerabilis olim extiterit locus iste, testatur etiam *Ædelstanus Helmamensis* Episcopus, vir Ecclesiastica devotione præcipuus & præcipua largitate erga Ecclesiam istam munificus, qui crebris *Sanctarum* hic quiescentium virtutibus & fratrum religione ad diligendum hunc locum attractus, *Brithnodum* & *Ælfsium*, primum videlicet & secundum loci hujus Abbates, totumque conventum, de societate fraternitatis, & sepultura sui corporis, diu ante obitum suum adhuc sanus & incolumis cum multa munerum largitione convenit, cui & Monachorum professiones, & faciendos ordines, & cætera Episcopalia ob insignem familiaritatis gratiam, Abbas uterque apud se concessit. Erat enim talis Ecclesiæ istius libertas, ut quemcunque Episcoporum mallent, ad hæc facienda convocarent, unde magis alios Episcopos quam *Lincolniensem* ad facienda pontificalia jura vocabant, ne *Lincolniensis* Ecclesia, in cujus Diœcesi sita est ista *Elyensis*, calumniosis exactionibus sub Episcopali potestate posset eam aliquando gravare. Quare ob indicium alicujus dignitatis servatæ sunt hucusque in scriniis nostris priscorum fratrum scriptæ professiones, quæ factæ sunt in præsentia Domini *Ædelstani Helmanhensis* Episcopi, nulla vero in præsentia alicujus Episcopi *Lincolniensis*, ipse ergo tali honore magis animatus & delectatus, propria pecunia, ut carta ipsius testatur, totum manerium de *Dringestuna* libera emptione comparatum in æternam possessionem *Elyensi* conventui hæreditario jure donavit, & ut firmior esset donationis hujus munificentia, aliis etiam magnificis muneribus eam amplificavit, & amplificatam sub multis testibus roboravit, quæ sigillatim verbis ipsius annotare non erit inutile. Præterea, inquit, *concedo vobis pro salute animæ meæ omnia capellæ meæ insignia*, scilicet, crucem Episcopalem & majorem turrem xx librarum inter aurum & argentum, quam *Nigellus* Episcopus postea cœpit atque comminuit, & plura quæ loco suo retexentur, & calicem cum patena x librarum argenti, sed factione *Godcelini* clerici cognomento

Digitized by Google

mento de *Ely* post multum temporis aufertur, & meliorem sacerdotalem vestem meam, & I turribulum V librarum & I cappam cantoris, & unum bonum pallium, & XL marcas auri, & singulis annis quinque libras ad indumenta Monachorum, & quicquid boni de cætero potuero, vobis ministrabo, ut gratior Deo & huic sanctæ Ecclesiæ sit societas mea, & studiosior sit apud vos mei memoria. Deinde multo post tempore defunctus, conditum sepulcri locum huc allatus accepit, & deinceps inde remotus, & in seriem aliorum translatus, feliciter requiescit, fuit autem contemporaneus beati *Ædelwoldi* sub piissimo Rege *Ædgaro*, qui locum istum Monachili ordini assignarunt, Monachis & divitiis ampliarunt.

CAP. X.

De Wivelingeham.

SEquitur vir bonus *Uva* nomine, qui de opibus sibi creditis sic disponere appetebat, quatenus post metam hujus vitæ, non detrimenti sed emolumenti causa sibi forent. Dedit autem Deo, & suæ Almæ Virgini *Ædeldredæ*, villam de *Winelingeham*, & terram de *Cotenham*, jure perpetuo possidendam, cum omnibus quæcunque ad eam pertinebant; sed & aliis Ecclesiis in possessionibus & muneribus abundanter donavit, & cum testamento usitato sermone corroborari fecit, ne in æternum distrahi videretur, quod Christo Domino pro æterna gloria commutaverat. Hoc enim pactum in plurimorum præsentia testium sub cyrographo scriptum est, & pro munimine in Ecclesia hucusque habetur. Horum primus *Leoffsinus Alderman*, & Abbas *Ælfsinus*, & fratres Ecclesiæ de *Ely*, & alii plures, qui in ipso cyrographo nominantur.

CAP. XI.

De Stevecheswrde, *&* Merch, *&* Chertelinge, *&* Dullingeham, *& una virgata, in* Suafham.

HUjus quoque frater fuit *Oswius* nomine, cujus mores Deo & seculo probatos, omni honestate ordinatos, omni ordini gratos, largæ eleemosinæ, & donationes in Ecclesias & pauperes proferebant: nec erat animus ejus aliunde occupatus, nisi ut Deo placeret, & omnes beneficiis superaret; cui erat uxor *Leofleda* dicta, quæ in cunctis conjugis sui profectibus applaudens, ipsa beatitudinis præmia expectans, eleemosinæ largitatem frequentabat. Dederat illis Deus utriusque sexus propaginem, quam de copiis bonorum atque possessionum divites fecerant, atque sublimes. Ex quibus *Ælfwinum* nomine Deo & Sanctæ *Ædeldredæ* in monachum obtulerunt, atque ad vestimentum ejus villam de *Stevecheswrde* statuerunt, & post vitam ejus Ecclesiæ perpetim absque impedimento adjaceret. Præterea Ecclesiam de *Ely* plurimum provexerunt, & his possessionibus ampliare volebant, videlicet, de *Merch*, de *Chertelinge*, & *Dullingeham*, & una virgata in *Swafham*. Horum testes fuerunt *Ælfricus Cantuariensis* Archiepiscopus, & *Escuwius Merciorum* Episcopus, cujus sedes, quæ nunc est *Lincolniæ*, in *Leircestria* fuerat, & Episcopus *Orientalium Anglorum Ædelstanus*, de quibus supra meminimus, atque duo fratres ejus, prædictus *Uva*, alius *Ædericus*, & plures qui in scripto illius habentur.

CAP. XII.

De Caeddeberi.

QUomodo enim de duobus fratribus dictum est, sic & de tertio nequaquam præterire debemus; hic autem Deo acceptus *Ædericus* nomine, bona sua, velut apes prudentissima, collegit, & collecta Ecclesiis dispersit & pauperibus. Exemplo autem suorum Germanorum concitatus est, atque beatissimam Dominam suam *Ædeldredam* tota mentis devotione venerari cupiebat, & multa rerum munificentia decorari, filiumque suum amantissimum *Ædelmum* illic in Sancta Religione tradidit, & cum eo terram calciatoriam, videlicet, *Ceaddeberi*, jure perpetuo adjicere voluit, ut & ipse & uxor ejus cum genere suo benedictionem à Domino mererentur. Hoc quoque *Anglice* in suo testamento scriptum est, & penes nos in munimentum libertatis hucusque servatum, quod etiam inter alia in latinum transferre studuimus.

CAP. XIII.

De Ædnodo *Pontifice*.

SEquitur *Ædnodus*, vir in Christo famosus, & Monasticæ Religionis cultor egregius, qui à beato *Oswaldo Eboracensi* Archiepiscopo, & glorioso duce *Ægelwino*, in *Ramesiensem* Ecclesiam, quam ipsi construxerant, de *Wigornensi* Monachatu ad officium Abbatis est assumptus. Ubi cum in omni honestate sub Christo floreret, & gregem Domini fideli cura salubriter gubernaret, facta est cuidam fabro divina revelatio de corpore beati *Yvonis*, & sociis ejus simul cum ipso apud villam de *Slepa* quiescentibus; apparens enim fabro in Episcopi specie beatus *Yvo*, & se & socios suos in eadem villa ab antiquissimo tempore jacuisse indicavit, & ut *Ædnodo* id indicaret imperavit. At ille statim evigilans viro Dei visionem revelavit, & de oblata suo tempori gratia nimis eum lætificavit. Qui tantam sanctorum gloriam non passus est diutius in cœno latitare, sed convocatis clero & populo, ad effodiendum cœlestem thesaurum cum Ecclesiasticis apparatibus properavit, & beatum *Yvonem* propriis manibus cæteris cæteros ferentibus, ipse usque in *Rameseiam* portavit, & postea in ipsa *Sdepa* Ecclesiam in nomine ejusdem sancti ædificavit. Nec multum postea defuncto *Lincolniensi* antistite, in Episcopum promovetur, pro qua potestate nihil minuit de antiqua Religione, sed quanto altior tanto melior effectus, circa condendas Ecclesias & augendas congregationes assiduus insistebat. Quarum unam apud *Chateriz* ob amorem Sanctæ Dei genitricis *Mariæ*, & *Ælfwennæ* sororis suæ, cognomento *Dominæ*, ad ponendas ibi cum ipsa sanctimoniales construxit, & rebus necessariis ampliavit. Ipse quoque corpus beati *Ælfegi* Martyris & Archiepiscopi, apud *Grenewicum* à *Danis* lapidatum, pietate succensus, & fide armatus collegit, atque *Londoniis* sepelivit. Tandem vero Martyris gloria pro gloriosa conversatione decorandus, in bello, quod fuit inter *Ædmundum* Regem, & *Canutum*, apud *Assandun*, dum missam cantaret, à *Danis Canuti* sociis prius dextera propter annulum amputata, deinde toto corpore scisso, interfectus est cum Abbate *Wlsio*, qui secundum chronicam ad adorandum Dominum pro milite bellum agente convenerant. Hujus corpus cum ad hanc *Elyensem* Ecclesiam à suis fuisset allatum, ut confestim hinc ad *Rameseiam* ubi Abbas fuerat deferretur, *Ælfgarus* vir sanctus qui tunc temporis relicto

Helmanensi Episcopatu hic ex toto se dederat, corpus illud ad augendam loci hujus dignitatem inebriatis custodibus, in secreto loco sepelivit, tum quia illum sanctas nostras valde dilexisse cognoverat, tum quia Martyrem eum esse credebat. Qui & ipse de veteri sepultura inter alios translatus, magno nobis honori habetur. Passus est anno ab incarnatione Domini millesimo sextodecimo, & fuit in diebus *Ædelredi* & *Ædmundi* Regum temporibus.

Cap. XIV.

De Ælfgaro *confessore Domini.*

DE prædicto *Algaro* talis instat narratio, quod prius sacerdos & confessionarius beati *Dunstani Cantuariensis* Archiepiscopi fuit, cui ad laudem suæ sanctitatis hoc sufficit, quod à tanto viro in tantum officium est assumptus. In quo ministerio constitutus, quale meritum habuerit apud Dominum ex subsequenti visione datur intelligi. Sicut enim *in vita* Sancti *Dunstani* legitur, anno, quo idem sanctus migravit ad Dominum, lucescente aurora Dominicæ Ascensionis, quæ dies tertia præcessit ipsius transitum, præfatus sacerdos, dum sacris officiis in Ecclesia *Salvatoris* pervigil insisteret, mentemque cœlesti contemplatione suspenderet, raptus in suprema mirabili visione, conspicit beatum *Dunstanum* in pontificali throno sedentem, & clero jura Ecclesiastica dictantem. Nec mora, videt irruentem per omnes Ecclesiæ Januas Angelorum multitudinem, stolis candidis & coronis aureis rutilantem, *Cherubin*, & *Seraphin* sese proclamantem, & quasi divina nuntia deferentem. Cumque per ordinem astarent pontifici, verba salutationis proferentes, *Salve*, inquiunt *Dunstane noster*, *& si paratus es ad nos venire, nostro consortio gratiosus adjungere.* Quibus ille, *scitis*, inquit, *o beati spiritus, hodie Christum cœlos ascendisse, nosque tantæ diei hodiernum obsequium debere, atque populum Dei officio nostro indigere, ut hac vice non possim vobiscum abire.* Tunc illi, *paratus igitur esto proximo die sabbati* nobiscum [*Romam*] transire, & ante sanctum sanctorum, tu sanctus, æternaliter cantare. Quibus illo id libenter annuente, confestim qui apparuerant, disparuerunt. At sacerdos tantarum rerum contemplator, rei exitum tacitus expectabat; donec idem sanctus ipso Ascensionis die, missarum agens solemnia, post Evangelium de tanta solemnitate populum alloqueretur, suamque præsentiam mox illis rapiendam prænuntiaret. Tunc ergo demum cognito visionis veritate, palam omnibus, cum magno gemitu, quæ viderat indicavit. Qui postea pro illustri vita factus *Helmhamensis* Episcopus, prædecessoris sui *Ædelstani* exemplo adeo specialem devotionem *Elyensi* conventui, quamdiu vixit, impendit, ut Episcopatum relinqueret, & in hac congregatione reliquo vitæ suæ tempore permaneret. Quem honore dignum æstimantes, de antiquo sepulcro inter cæteros reverenter transtulimus. Vixit autem vir sanctus temporibus *Ædelredi*, *Ædmundi* & *Canuti*, Regum Anglorum, & defunctus est anno millesimo vicesimo primo ab incarnatione Domini, sub ipso Rege Canuto.

Cap. XV.

Quis dedit villam de Wratinge.

LOngo igitur retroacto tempore fuit quidam miles divitiis abundans, nomine *Ælfelmus*, qui Ecclesiam Sanctæ *Ædeldredæ* cultu veræ Religionis florere, signis quoque & virtutibus ad merita illius admodum coruscare

ruscare prospiciens, in beneficiis ejus & honore attentus & benevolus extitit, cujus lumina frequenter visitans, diversis generibus xeniorum obsequens, varia negotia & causas illius fideliter patrocinans, tanquam debitum inde salarium recepturus. Audierat fortasse illud *Proverbium, Deum placat qui sanctos suos honorat.* Ingruente autem resolutionis suæ tempore, suorumque saluti spiritualiter providens, orationibus beatæ virginis quadam obligatione se familiarius commendavit, dans illi in *Eleemosynam* villam de *Waratinge* in perpetuum possidendam, exceptis duabus Hidis. Executor illius Dominicæ exhortationis, *facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna Tabernacula.*

CAP. XVI.

Quod istæ possessiones traditæ sunt Ecclesiæ cum Leoffino *futuro Abbate, scil.* Glemeford, Herdherst, Berchinges, Feltewelle, Scelford.

TUnc quippe temporis in Monachatum educandus bonæ indolis puer susceptus est *Leoffinus*, Abbas futurus, cum quo etiam parentes ejus juxta seculi nobilitatem, divitiarum copiis affluentes, honorifice postulationem fecerunt; sicque filium suum in Monasterio offerentes, amantissimum licet adhuc ætate parvulum, Dei servitio mancipaverunt, & certe non absque meritis, etenim ex bonis sibi præstitis dare voluerunt cum illo donationem pro mercede sua, videlicet *Glemefford, Hertherst, Berchinches, Feeltewelle, Seelford* possessiones nominatas.

CAP. XVII.

Cum Ælfwino *Episcopo hæ possessiones in Ecclesia datæ sunt*, Walepol, Wisebeche, *quæ est quarta pars centuriatus insulæ, &* Deberham, Brithewelle, Oddebrigge.

EOdem tempore *Ælfgaro Helmhamensi* Episcopo, cujus supra meminimus, ad cœlestia regna translato, *Ælwinus Elyensis* Ecclesiæ à puero Monachus, vitæ sanctitate & gratia morum honestatus, successit in ministerium ejusdem Episcopatus. Cum ipso enim in Ecclesia oblato data est *Walepol, Wisebeche,* quæ est quarta pars centuriatus insulæ, cum suis appendiciis, & *Deberham, Brithwelle, Oddebrigge*, à generosis parentibus coram venerabilibus testibus: & licet teneræ ætatis adhuc fuisset, habitum Monachatus suscipere promta voluntate parabatur, ut quod junior ad profectum animæ instituì conciperet, jam senior factus diu inolitum abuti minime videretur. Unde fideliter completur in eo, quod scriptum legitur in *Jeremia. Bonum est viro, cum portaverit jugum ab adolescentia sua*; cumque totam vitæ suæ seriem cum summa prudentia & gravitatis modestia usque in virilem ætatem perduxisset; pro Religionis suæ fama, jubente Rege præfato *Æthelredo*, ad Episcopale culmen sublimatus, matris suæ *Elyensis* Ecclesiæ oblivisci non potuit; sed bonis pro se puero primum eidem loco collatis, jam Episcopus factus plurima superaddere curavit, ut postea docetur.

CAP. XVIII.

Quod Ælsinus *Abbas intulit in* Ely *Reliquias Sanctæ* Wendredæ *virginis, & quod obtinuit pretio à Rege* Ædeldredo Cadenho & Strethle, *& duo* Lintunum.

PRædictus vero Abbas *Ælfsinus* mentis liberalitate insignis, nec deerat ei vel nobilitas generis, vel honestas secularis; unde apud memoratum Regem non minus carus & honoratus extiterat, sed maxime circa Dei cultum assiduus intenderat. Quantum ei ad utilitatem & sublimationem suæ spiraret Ecclesiæ, omni discretæ patet intelligentiæ: nam ipsum locum sublimius augere cupiens, etiam reliquias sacræ virginis *Wendredæ* à vico de *Merch* intulit in *Ely*, & in scrinio ex auro & lapidibus decenter aptato imposuit, & quidem super hæc omnia Regem convenit, & taxato pretio has emit ab eo possessiones, ut ex præsenti innuitur carta.

CAP. XIX.

Inde hoc munimentam Regis.

S*Ummo & ineffabili rerum dispensatore in æternum regnante, omnibus gradibus, qui in triquadro mundi cardine per theoricam vitam ad cælestis ac indeficientis beatitudinis jocunditatem pervenire satagunt, ultroneo devotionis affectu cum tota mentis alacritate illuc incunctanter adnitendum est; quod quidam sapiens sagaci mente considerans, sic fida pollicitatione ait; meliorem autem illum judico & propinquiorem Deo, qui voluntate bonus est, quam illum, quem necessitas cogit. Qua de re infima quasi peripsemata quisquiliarum abjiciens, superna adinstar pretiosorum monilium eligens, animum sempiternis gaudiis figens, ad adipiscendam mellifluæ dulcedinis misericordiam, perfruendamque infinitæ lætitiæ jocunditatem. Ego* Ædelredus, *per Omnipatrantis dexteram totius* Britanniæ *Regni solio sublimatus, quandam ruris particulam, viz.* XIX *cassatos, in tribus locis, quæ celebri,* Cabdanho, & Strethle, *nec non & duo* Lintunum, *nuncupantur vocabulo,* Domino nostro *Jesu Christo* & Sancto *Petro* Apostolorum principi, castæque virgini *Ædeldredæ*, ac sacris sororibus ejus, una cum illa requiescentibus, æterna largitus sum hæreditate, ad usus Monachorum in *Elyensi* Monasterio degentium. Sunt autem duæ ex iisdem XIX mansis in illo rure, quod vocatur *Cadenho*, in *Strethle* X, *& in* Lintune VII, *pro quorum possessione prædiorum Abbas nomine* Ælsinus, *dedit Regi præfato appensuram novem librarum purissimi auri, juxta magnum pondus* Normannorum. *Prædicta equidem rura cum omnibus utensilibus, pratis videlicet, pascuis, Molendinis, & silvis, ab omni terrenæ servitutis jugo sint libera, tribus exceptis, Rata videlicet expeditione, pontis, arcisve restauratione. Si quis igitur hanc nostram donationem in aliud quam constituimus transferre voluerit, privatus consortio Sanctæ Dei Ecclesiæ æternis baratri incendiis lugubris jugiter cum* Juda Christi *proditore ejusque complicibus puniatur; si non satisfactione emendaverit congrua quod contra nostrum deliquit decretum. Scriptum est hæc cartula, anno ab incarnatione Domini nostri* Jesu Christi *millesimo octavo. Indictione* VI.

CAP. XX.

Quod Ecclesia de Ely *locum ad ministrandum in curia Regis ex consuetudine obtinet.*

ADjecit itaque gloriosus Rex *Ædgarus*, gloria & honore *Elyensem* decorare Ecclesiam, sicut pollicitus fuerat, quando eum illic cum matre & nobilibus Regni Sanctus *Ædelwoldus* adduxerat, tempore fratris sui *Ædwardi* Regis, ubi coram multitudine plebis ad sepulcrum beatæ virginis, cui affectu & multa dilectione deditus erat, se servum deinceps illius fore spopondit. Qui postea suscepto Regno, alterius Regis se intelligens esse mancipium, sui Regis præcepta regaliter observabat, & sponsam ejus Ecclesiam tanquam matrem suam donis & obsequiis sublimavit, & privilegiorum fune subligavit. Sicque suum consummans propositum, æternam sibi propagavit memoriam, ut & finis esset sine fine, & ad eum, qui fine caret finem perveniret. Hinc enim pius oculus suum ad sequentia transferat aspectum, & digno intuitu rerum magis quam verborum perscrutans seriem jocundo Regi per hanc dispositissimam illius benevolentiam congaudeat. Statuit vero atque concessit, quatenus Ecclesia de *Ely*, ex tunc & semper, in Regis curia *Cancellarii* ageret dignitatem, quod etiam aliis, Sancti videlicet *Augustini* & *Glastoniæ* Ecclesiis constituit, ut Abbates istorum cœnobiorum vicissim adsignati, succedendo temporibus, annum triplarie dividerent, cum sanctuariis & cæteris ornamentis altaris ministrando. Abbas quoque *Elyensis* cœnobii semper in die purificationis Sanctæ *Mariæ* ad administratorium opus procedebat in ipso *Februarii* mensis initio; & sic ipse Abbas, vel quem de fratribus destinaret, quantum temporis ei suppetebat, per quatuor menses, tertiam videlicet anni partem, cum summa diligentia illic officium reverenter supplevit: deinde alii, quos diximus, residuum anni per adsignata sibi tempora explicabant. Hoc autem consuetudinis ab ipso revocationis suæ tempore apud Ecclesiam, ad magnam loci provectionem & libertatem, fuisse memoratur, nec ab aliunde impeti aut subjici patiebatur, donec Anglia sub *Normannorum* jugo misere depressa, ex omni pristino spoliatur honore, unde *Elyensis* Ecclesia quondam famosissima, inter filias *Jerusalem* speciosa, quæ fuerat libera, calamitatis nunc oppressa amaritudine, & princeps provinciarum facta est sub tributo.

CAP. XXI.

Quomodo reliquiæ Almæ *virginis* Wendredæ *ex hoc loco sublatæ sunt, & quod Regina* Ymma, *sicut sub Rege* Ædelredæ *hanc Ecclesiam honoribus provexit, ita sub Rege* Canuto, *secundo sponso ejus, decore vestium adornavit.*

DEinde cum Rex *Ædelredus*, licet inter frequentias Bellorum, ut à se iram Domini amoveret, quam per mortem fratris sui mitissimi Regis *Edwardi* incurrerat, & Dei misericordiam obtineret, Ecclesiis undique *Anglorum* bona gessisset, defunctus est *Londoniæ*, post magnos labores, & multas vitæ tribulationes, quas super eum venturas regalis in consecrationis suæ die, post impositam coronam, prophetico Spiritu Sanctus *Dunstanus* prædixerat. *Quoniam, inquit, aspirasti ad Regnum per mortem fratris tui, quem occidit mater tua, propterea audi verbum Domini. Hæc dicit Dominus, non deficiet gladius de domo tua sæviens in te omnibus diebus vitæ tuæ, interficiens*

interficiens de semine tuo, quousque Regnum tuum transferatur in Regnum alienum, cujus ritum & linguam gens, cui præsides, non novit. Nec expiabitur nisi longa vindicta peccatum tuum, & peccatum matris tuæ, & peccatum virorum, qui interfuere consilio ejus nequam. Corpus autem illius in Ecclesia Sancti *Pauli* honorifice est sepultum. Post quem cives *Londonienses* & pars *Nobilium*, qui tunc temporis considebant *Londoniæ*, filium ejus *Edmundum* cognomento *Ferreum Latus* in Regem levavere, qui solii regalis culmine sublimatus, Dei fretus adjutorio, audacter contra exercitum *Danorum* occurrit in montem, qui *Assendum* nuncupatur, strenui militis & boni Imperatoris officium exequebatur. Hostes simul omnes protereret, si perfidi Ducis *Ædrici* non essent insidiæ, totusque fere globus *Nobilitatis Anglorum* illic cæsus est, qui nullo in bello majus unquam vulnus quam ibi acceperunt, ubi *Ædnodus Lincolniensis Episcopus*, *Ramesiensis* quondam præpositus, & *Vulsius* Abbas, qui ad exorandum Deum pro milite bellum agente convenerant, interfecti sunt, & fratres de *Ely*, ut mos est Ecclesiæ, qui cum reliquiis ascenderant illuc, prostrati sunt, & reliquiæ virginis Almæ *Wendredæ*, quas secum attulerant, ablatæ, nec usque nunc Ecclesiæ sunt restitutæ; fertur enim quod tunc ab ipso *Canuto* sublatæ sunt, & in *Dorobernia* repositæ. Nec diu post hæc Rex *Ædmundus* rediens *Lundoniam*, perimitur dolo prædicti *Ædrici*, veru ferreo in secreta naturæ transfixus, dum in secessu sederet, & sepultus est cum avo suo *Ædgaro Glastoniæ*, filiis ejus & fratribus nullam Regni portionem * existimantibus, sed *Canutus* ab omni Anglorum populo in Regnum levatur. Infra duos annos tres Reges Angliæ præfuerunt, ut adimpleretur quod Sanctus *Dunstanus* ad Regem *Ædelredum* locutus est in sermone Domini, cujus Reginam *Algivam*, alio nomine *Emmam*, idem Rex *Canutus* in conjugium accepit, quæ sicut in illius tempore *Elyensem* Ecclesiam honoribus decoravit, & donis, ita & sub isto illam augmentare intendit. Insignem quoque purpuram aurifriso undique cinctam fecit, & per partes auro & gemmis pretiosis mirifico opere, velut tabulatis, adornavit, illicque obtulit, ut nulla alia in Anglorum Regione talis operis & pretii inveniatur; opus quippe illius materiam præcellere videtur, atque cæteris Sanctis nostris pannum sericum unicuique, licet minoris pretii, auro & gemmis intextum obtulit, quæ penes nos hactenus reponuntur. Fecit etiam indumenta altaris, magnam pallam viridi coloris insignem cum laminis aureis, ut in faciem altaris per diem solennem celsius appareret. Desuper Bissus sanguineo fulgore, in longitudinem altaris, & ad cornua ejus attingens usque ad terram cum aurifriso, latitudinem habens pedis, spectaculum decoris magni pretii administrat.

CAP. XXII.

De transitu Ælsini *Abbatis, cui* Leofwinus *successit, & ei* Leofricus, *ambo succedente tempore consecrati ab* Wlfwino Elmanhensi *Episcopo.*

PRæterea *Ælsinus* supra memoratus *Elyensis* Ecclesiæ Abbas, gratia sanctitatis decoratus, obiit in observantia mandatorum Dei, post multam gloriam & possessiones Ecclesiæ adquisitas. Complevit autem dies suos in senectute bona, & juxta prædecessorem suum, ejusdem Ecclesiæ Abbatem primum, in mausoleo est conditus. Decessit autem tempore Regis *Ædelredi*, à quo ipse Abbas constitutus fuerat, ac plenus dierum locum pastore vacuum reliquit. Cui *Oschitellus*, alio nomine *Leofwinus* appellatus, successit in locum, sed morte præveniente modico præfuit tempore. Hujus vero mentionem in scriptis nostris nusquam reperimus, nisi tantum in *Chronico Anglico* legitur, quod ille dejectus à suis, cum *Ægelnodo* Dorober-

Dorobernensi Archiepiscopo petente pallium, Romam perrexit, ubi in conspectu *Benedicti* Papæ de sibi objectis se purgavit criminibus, & sic in gratiam suorum recipi meruit, postquem ipsius loci præpositus *Leofricus* in reginam est assumptus, ambo diversis succedentes temporibus. Unde factum est ut hos duos ibi Abbates benediceret *Ælfwinus Elmanbensis* Episcopus, tam Rege *Canuto* præcipiente, quam toto conventu id petente.

CAP. XXIII.

De Estre, Fanbrege, & Hirlinges.

IN diebus *Leofrici* Abbatis, regnante *Canuto*, quædam femina *Godiva* nomine cujusdam comitis derelicta fuit, quæ post ipsius obitum bona sua Ecclesiis divisit, ut ad meritorum suorum participes forent apud Deum. Ad sponsam Domini *Jesu Ædeldredam* orationum excubias actitans, loci amœnitate & fratrum devotione in maximum erga eos accenditur amorem, unde de suo jure aliqua rura, sed præcipua, beatæ virgini & Deo illic ministrantibus donavit, & in Testamento *Anglice* confirmavit, quorum hic nomina memorantur, *Æstre*, *Fanbrege*, *Terlinges*.

CAP. XXIV.

Privilegium Canuti *Regis*, *de mutatione villarum* Chesle, & Ditune.

" IN nomine *Christi* Salvatoris mundi in perpetuum regnantis, cujus sunt " dispositione universi ordines & potestates totius dignitatis & prin- " cipatus ordinati, qui jure cunctis principatur & dominatur, ut pote crea- " tor omnium. Ego *Canutus* Rex totius gentis Angligenæ ejusque amore " provocatus, & venerabilis orientalis Episcopi *Alfwini*, & Abbatis *Leo-* " *frici* Monasterii *Elyensis*, & fratrum eorundem petitionibus incitatus, ac " pro remedio animæ meæ feci commutationem apud Abbatem ejusdem " Monasterii, *Leofricum* scilicet, dando eis reciproca vicissitudine villam, " quæ proprio notamine appellatur *Dittun*, cum omnibus ad se jure atti- " nentibus in Longitudine & in Latitudine, ut mihi in potestate stetit, " accipiens quoque pro ea villam silvosam, vocabulo *Chesle*, cum omnibus " quæ ad eam attingunt, in pratis, in pascuis, in silvis, & in quibuslibet " negotiis. Facta est hæc commutatio anno Incarnationis Dominicæ mil- " lesimo vigesimo secundo, indictione quinta, epactæ quindecim concur- " rentes septem, die festivitatis Sanctæ *Ædeldredæ* Reginæ & virginis, quæ " Sanctis suis meritis cum sororibus suis, videlicet, *Withburga*, *Sexburga*, " & filiæ *Sexburgæ Armemilda*, illud Monasterium patrocinatur & regit. " Siquis hanc nostram placitam vicissitudinem malo molimine machina- " tur mutare, absque voluntate servorum Dei Monasterio illo inhabitan- " tium, sit pars ejus cum Diabolo, participium sumens de omnibus pœnis " ejus æternaliter, nec contingat ei perpetualiter vicissitudo, cujus vicissi- " tudine possit sibi gaudium aliquod in hoc seculo vel in futuro sperare.

CAP. XXV.

De Berechinge.

NUnc restat adjicere qualiter fidelis Domini *Godiva Ælfricum* Episcopum & *Leofricum* Abbatem de *Ely* per scripta salutavit, & quod de salute

salute sua eis ostendere voluit, sic quoque ait, *O Domini mei, ego infelix mulier, quamvis circa salutem animæ meæ minus provide intendi, & tempus exitus mei instat, cum adhuc licet operari, beatitudini vestræ insinuo quid ad Dominam meam sacratissimam virginem* Ædeldredam *in* Ely *constituo fieri de bonis meis atque concedo, hoc est terram de* Berchinges, *quæ mei juris est, parentum hæreditate, illic perpetualiter impertior, ut apud eos mei jugiter memoria sit.*

CAP. XXVI.

A quo benedicitur Abbas Leoffinus Elyensis, *& quæ bona illic gessit, & quod ex nutu Regis* Canuti *annua firma Ecclesiæ constituitur.*

UT autem Rex *Canutus* imperium suscepisset, prædecessorum suorum Regum accensus devotione erga beatissimam *Ædeldredam*, & loci Sancti ministros, *Leoffinum* quoque ejusdem Ecclesiæ pastorem, qui *Leofrico* successerat, & diu absque benedictione fuerat, apud *Walewich* ad se accersitum ab *Egelnodo* Dorobernensi Archiepiscopo sacrari præcepit. Hic non suam sed Domini gloriam exposcens, summo studio locum provehere studuit, & ut neminem in congregatione Monachum susciperent, nisi electos in scientia & præclaros genere, quorum largitione Ecclesia sublimius ditaretur, & fratres solito deinceps victum & vestitum abundantius haberent. Qui vero in * mobilibus se suscipi in eorum consortium rogarent, ad numerum Monachorum frustatim, quicquid offerrent, divideretur, & juxta panes cunctorum in refectorio, sive aurum sive argentum, quique partes ex oblato perciperent, & sic pari consilio, ad quodcumque opus erat, in commune locaretur. Taliter locus extrinsecus in possessionum affluentia accrevit, & decore vestium intrinsecus adornatur; prohibuit maxime nullum permitti de indigenis ministrare in loco, sed potius de externis, dicens ab eis cavendum esse, optans illos, quemadmodum in Evangelio Dominus suos præmuniri voluit Discipulos, à fermento *Pharisæorum.* Addidit quoque ornamenta insignia in decorem Domus Dei, inter quæ albam præclaram cum amicto, cum superhumerale, cum stola, & manipulo ex auro & lapidibus contextis, atque infula rubea mirando opere subtus & desuper floribus retro extensa, & velut quodam tabulatu gemmis & auro ante munitur, cujus opus exponere non sufficimus. Vasa enim aurea fecit & argentea in ministerium Domini, quæ in seditione postea *Normannorum* exposita sunt. Supra gregem Domini Pater iste instanter vigilias adhibuit obsecrando, increpando in mansuetudine, miscens temporibus tempora, illud semper & potius affectans *beati Benedicti* plus amari quam timeri. Statuit etiam nutu & favore ipsius Regis *firmas* consignando, quæ per annum Ecclesiæ in cibum sufficerent, & potius electæ de vicis & arvis, quæ abundantiore dulcedine & uberiore cespite segetes creare noscuntur, quarum hic nomina inseruntur. Inprimis *Scelford* duarum solvit *firmam* Ebdomadarum, *Stapelford* unius, *Litlebery* duarum, *Tripelave* duarum, *Havecheftune* unius, & *Neutune* unius, *Meldeburne* duarum, *Grantedene* duarum, *Thoftes* unius, & *Cotenham* unius, & *Wivelingeam* unius, *Dittune* duarum, *Horningesete* duarum, *Stevechewordt* duarum, *Belesham* duarum, *Kadenhom* quatuor dierum, *Sanfham* dierum trium, *Spaldwic* duarum Ebdomadarum, *Sumeresham* duarum, *Bluntesham* unius, & *Colne* unius, *Hertherst* unius, *Drenchestune* unius, *Radesdene* duarum, *Hetham* duarum, *Berechinche* duarum, *Heddinge* unius, *Wederingesete* unius, *Brecheham* duarum, *Pulleham* duarum, *Thorpe* & *Dyrham* duarum, *Nordwolde* duarum, *Feltewelle* duarum, *Merham* vero ad vehendum *firmam* Ecclesiæ de *Nortfolchie*, & ad suscipiendum ingredientes & egredientes de Monasterio. Et hæc siquid minus statuto suis conferrent temporibus, insula ad hoc deputata reliquum suppleret.

CAP.

CAP. XXVII.

Qua difficultate ad suam festivitatem Rex Canutus *in* Ely *pervenit, & de longe audiens Monachos cantilenam composuit.*

QUodam vero tempore, cum idem Rex *Canutus* ad *Ely* navigio tenderet, comitante illum Regina sua *Emma*, & optimatibus regni, volens illic juxta morem purificationem Sanctæ *Mariæ* solemniter agere, quando Abbates *Ely* suo ordine incipientes ministrationem in Regis curia habere solent, & dum terræ approximarent, Rex in medio virorum erigens se, nautis innuit ad *portum Pusillum* ocius tendere, & tardius navem in eundo pertrahere jubet, ipse oculos in altum contra Ecclesiam, quæ haud prope eminet in ipso Rupis vertice sita, vocem undique dulcedinis resonare sensit, & erectis auribus quo magis accederet amplius melodiam haurire cœpit; percepit namque hoc esse Monachos in cœnobio psallentes, & clare divinas horas modulantes, cæteros qui aderant in navibus per circuitum ad se venire, & secum jubilando canere exhortabatur, ipsemet ore proprio jocunditatem cordis exprimens, cantilenam his verbis Anglice composuit, dicens, cujus exordium sic continetur. Merie sungen ðe Muneches binnen Ely. ða Cnut ching reu ðer by. Roweð cnites noer the land. and here ye þes Muneches sæng. Quod latine sonat, *Dulce cantaverunt Monachi in Ely, dum Canutus Rex navigaret prope ibi, nunc milites navigate propius ad terram, & simul audiamus Monachorum harmoniam, & cætera* quæ sequuntur, quæ usque hodie in choris publice cantantur; & in proverbiis memorantur. Hoc Rex agitans, non quievit cum venerabili collegio pie ac dulciter concinere, donec pervenit ad terram, & quando cum processione, ut mos est principem aut celsiorem personam, à fratribus digne susceptus in Ecclesia duceretur; mox bona prædecessoribus suis Anglorum Regibus Ecclesiæ collata, suo privilegio & auctoritate ad perpetuam munivit firmitatem, & desuper altare majus, ubi corpus sacre virginis ac sponsæ Christi *Ædeldredæ* pausat in sepulcro, in faciem Ecclesiæ coram universis jura loci perpetuo libera esse sancivit. Ad hanc igitur solemnitatem ipsum Regem aliquotiens præ nimio gelu & glacie inibi contigit non posse pervenire, usque paludibus & aquis gelatis, sed sic à bonitatis suæ studio Rex non mutatur, licet nimium gemens & anxius fuisset, in Domino Deo confisus, super mare de *Saham*, cum non cessaret vehemens pruina, usque in *Ely* trahere se in vehiculo desuper glaciem cogitavit, sed, siquis eum præcederet, securius & minus pavide asperum iter perficere, nec differre asseruit, casu enim astitit ibi vir magnus & incompositus ex insula quidam *Brihtmerus Budde*, pro densitate sic cognominatus, in multitudine & ante Regem se progredi spopondit. Nec mora, Rex festinus in vehiculo secutus est, admirantibus cunctis, illum tantam audatiam præsumpsisse. Quo perveniens cum gaudio solemnitatem ex more illic celebravit. Nam sicut in *Sapientia* legitur, *fortis est ut mors dilectio, & dilectio custodia legum est*, in sola dilectione ac devotione Christi virginis *Ædeldredæ* Rex gloriosus nitebatur, & completur in eo illud Dominicum, *omnia possibilia credenti*. Ad gloriam beatæ virginis narrare consueverat Rex sibi à Domino concessum fuisse, quod tam magnus Rusticus & incompositus per viam nullum offendiculum senserat, ut & ipse agilis, & mediocris staturæ, directe & intrepide subsequi * licuisset, Rex namque liberalis animi atque munificus, laborem viri rependere volens, ipsum cum possessione sua æternæ libertati donavit, unde filii filiorum ejus usque ad diem hanc quieti consistunt.

Digitized by Google

CAP. XXVIII.

Quod Ælwinus *Episcopus Monachos apud* Betrichesworde *primum locavit, & post relicto Episcopatu ad nos rediens hic suam sepulturam elegit.*

SAnctus iste confessor Domini *Ælwinus* vitæ merito & morum honestate ad Episcopale culmen, ut prælibavimus, attingens, sua postulatione prædictum manerium de *Dittune Silvestre* pro *Chevele* mutuari, & huic loco perpetuo jure confirmari à Rege *Canuto* impetravit. Hic etiam ipsius Regis præcepto in *Betrichesworde* primum Monachorum adduxit catervam, quosdam de sua Ecclesia de *Ely*, quosdam vero de *Holm* illic collocavit, eisque affluenter subsidia detulit, auxilium impendente *Thurchillo* comite, rebusque & ornamentis eidem loco de sua quoque parte collatis quamplurimis. Præfecitque eis patrem & Abbatem nomine *Uvium* virum humilem, modestum, mansuetum, & pium. Presbyteros vero, qui inibi inordinate vivebant, aut in eodem loco ad Religionis culmen erexit, aut datis eis aliis rebus in alia loca mutavit. Et post multa beneficia sacris locis collata, demum relicto proprio Episcopatu, ad contemplativam quietem in *Elyense* cœnobium reversus est, ubi usque ad ultimum vitæ permansit, hunc etiam de antiquo tumulo tempore *Nigelli* Episcopi inter reliquos honorofice transtulimus.

CAP. XXIX.

Quomodo, quando, & à quo corpus Vulstani *confessoris Domini translatum est.*

GLorioso itaque Rege atque piissimo Anglorum *Stephano*, post multa tempora regnante in septentrionalem partem Ecclesiæ nostræ, venerabilium reliquiæ virorum, quorum beneficiis locus noster adcrevit, & quorum * cœtus noster in Sancta Religione profecit, cura *Alexandri* prioris de veteribus sepulchris translatæ sunt, quæ antiquitus in profundo positæ, & magna difficultate tandem cum certis signis inventæ, singulorum loculos cum scriptionibus nomina acceperunt. Horum primus est in ordine vir optimus *Wlstanus*, licet aliquorum, exigente narrationis serie, supra meminimus. Vir optimus bonis pollebat moribus, primo Monachus, deinde Abbas, postremo beato *Oswaldo* Eboracensi Archiepiscopo tertius in sedem pontificalem successit. Omnes vero ipsius mores & actus religioni serviebant, nec deerat ei vel nobilitas generis, vel honestas secularis. Nam & sororis ejus filius *Brithtegus Wigornensis* Episcopus fuit, & plures alios Generosos viros propinquos habuit, & tam ex genere quam ex sanctitate cunctis honorabilis habebatur. De quo id mirabile ferebatur, quod secto matris utero in hanc lucem productus fuerat, & vaccæ uberibus proximorum industria educatus. Floruit autem temporibus *Ædeldredi, Edmundi*, & *Canuti* Regum *Anglorum*, quibus singulis æque amabatur, ut frater, æque honorabatur, ut pater, & ad maxima Regni negotia, ut pote doctissimus consiliarius, frequenter vocabatur, in quo ipsa Dei sapientia, quasi in quodam spirituali templo loquebatur. Cui ob insigne meritum, Rex *Canutus* hunc honorem suo in tempore detulit, ut eum ad dedicandam Ecclesiam ab ipso *Canuto* & *Thurchillo* comite in monte *Assandun* ædificatam invitaret, quam & ipsis præsentibus ipse cum multis aliis Episcopis gloriose & honorifice ædificavit. Qualis denique vir iste apud Deum semper extiterit, circa vitæ finem evidenter apparuit, quodam

dam enim tempore contigit eum hanc Ecclesiam orationis causa visitare, cui fratres loci processionaliter cum magna ut decuit reverentia occurrerunt, cumque jam in Ecclesiam fuisset deductus, & in capite processionis Episcopali more baculo pastorali staret innixus, subito baculus pene ad medium sui terram intravit, de quo signo spiritualiter commonitus, futuram ibi sui corporis requiem pluribus audientibus Davidico vaticinio sic prænunciavit, *hæc requies mea in seculum seculi, hîc habitabo*; unde & locum istum quoad vixit vehementer dilexit, ornamentis ditavit, & plurima munimenta nostra primus inter primos subscriptione sua roboravit. Post modum vero imminente vocationis suæ die, cum jam dissolvi inciperet, corpus suum de Eboraco huc afferri præcepit, & locum, ubi baculus fuerat infixus, in veteri Ecclesia obtinuit. Ad cujus tumulum sæpe contingebant miracula, quæ in veteri fiebant Ecclesia, ita ut hactenus vivi reperiantur, qui à turpibus morbis ibi curabantur. Deinde constructa nova, quæ nunc est, Ecclesia, placuit fratribus de pristino eum loco removere, & corpus ejus infra sepulcrum visitare, quod quidem dissolutum invenerunt. Sed casulam & pallium auratis spinulis affixum cum stola & manipulo invenerunt, ut mirum fuerit tanto spatio temporis sub putredine corporis potuisse illa saltem in aliqua sui parte durasse. Motus ergo de primo sepulturæ suæ loco pro necessitate novi operis, quod tunc construebatur, extra Ecclesiam juxta cancellum in cimiterio fratrum interim fuit collatus, donec ipso opere perfecto in meliorem locum, ut dignus erat, transferatur. Quod nos tandem post multos annos sub venerabili patre *Nigello* Episcopo, Deo annuente, complevimus, primum eum in serie aliorum collocantes, quos subsequens narratio declarabit. Mortuus est autem plenus dierum, & appositus est ad patres suos, anno M. XXIII ab Incarnatione Domini, V Kalend. Junii, feria secunda, benedictus Deus per omnia.

CAP. XXX.

De Belesham *&* Wetheringesete *&* Stevethesworde.

EST villa frugifera pascuis & agris spatiosa, *Belesham* dicta, de jure *Leoflede* mulieris, uxoris *Oswi*, filia *Brithnodi*, cognomento *Alderman*, quorum supra meminimus. Hæc juxta *Marham*, circa frequens ministerium adtenta, nudos vestiebat, miseros pascebat, Ecclesiam tota anima honorabat, & servis Dei, ubicunque poterat, beneficia impendebat. Et, appropinquante vitæ suæ termino, scriptum *Canuto* Regi hæc continens direxit. "Tibi Domino dilectissimo, atque venerabili Dominæ meæ Re-"ginæ, omnibus modis gratias refero, quod circa me ancillam vestram "benigne agere voluistis, & mihi de substantiis meis, ex quo vir meus "ablatus est à me, pro libitu disponere indulsistis. Nunc igitur ostendo "in hoc libello, quod villam de *Belesham* Deo & Sancto *Petro* & Sanctæ "virgini *Ædeldredæ*, cum omnibus ad eam pertinentibus, post diem meum "concedo, pro anima viri mei & liberis meis, seu vivis vel defunctis. "Deinde duabus filiabus meis annuo *Stevethesworde*, dum vivant, tenere, "*Ælfwenne* & *Ælfwide*, & ultra dies suos in locum Sanctum *Ely* libere "dimittant. Aliæ vero filiæ, scilicet *Leofware*, vicum illud de *Weddreringesete* sub hac conditione permitto, ut caste se conservet, vel virum le-"gitime accipiat, ne ipsa & progenies nostra lupanaris contagii notetur "infamia. Hæc & alia ego ancilla tua, tam Ecclesiis quam Domesticis, "Domine Rex, tuo favore post diem meum esse dispono, & rata in æ-"vum consistent, nemo ea præter te, quod absit, subtrahat vel minuat, & "quicunque aliquid ex eis evellere tentaverit, maledictionem habeat Do-

"mini nostri *Jesu Christi*, & cum *Juda* proditore auditionem malam audiat, ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus. Hæc scripto tripliciter consignantur, unum est apud *Ely*, aliud in thesaurum Regis, tertium *Leofleda* habet. Quæ cum mortua fuit, corpus illius ad nos delatum in cimiterio fratrum sepelitur. Qua sepulta, mox filia ejus præfata *Ældeswida* cum possessione de *Stevecheworde* Ecclesiæ se tradens, viri consortium aspernatur, illic jugiter professa est permanere, cui tradita est *Coveneia*, locus Monasterio vicinus, ubi aurifrixoriæ & texturis secretius cum puellulis vacabat, quæ de proprio sumptu albam casulam suis manibus ipsa talis ingenii peritissima fecit, & soror ejus *Leofware* nobilissimo viro *Lustwino* sublimiter dotata terram de *Wedreringesete* Ecclesiæ postmodum adjecit, & plura quæ de dono viri sui sequenter inseremus.

CAP. XXXI.

De Dittune Silvestre, *&* Burch, *&* Cnopwelle, *& cæteris quæ scripto illo nominantur.*

CUM de pluribus diximus, de hoc amico nostro *Lustwino* prætereundum non est, quem maxime inter cæteros memorare debemus, cui præfata *Leofwara* matrimonio jungebatur, Hi ambo Deo devoti Sanctarum nostrarum virtutibus in fratrum religione ad diligendum hunc locum adtracti, de fraternitate cum illis, de sepultura corporis sui cum plurima possessionum largitione constituunt. Ambo spe futurorum bonorum certi, ambo circa Sanctæ Religionis cultum devotione intenti, sed potius erga nos suam bonitatem extendere disposuerant, & de sua hæreditate Ecclesiæ nostræ, ut carta eorum demonstrat, in jus perpetuum tradiderunt, quæ hic debite inseruntur. Nam dederunt pro animarum suarum expiatione Deo & Sanctæ *Ædeldridæ Dittune*, non illam *Silvestrem*, & *Cnopwelle* præter dimidiam hidam, & tunicam ex rubea purpura per girum & ab humeris aurifriso undique circumdatam, atque has addidit possessiones, videl. *Burc parvum*, & *Westune*, *Chidingtune*, & *Pentelawe*, *Wimbisc*, *Girdele*, *Hamminggefelde*, & *Æstchendune*, cum suis pertinentiis. Hæc quoque concessa sunt, & in libro testamenti sui descripta, coram multitudine plebis & gentis suæ.

CAP. XXXII.

Quam nefarie proditus sit Aluredus Clito *frater gloriosi Regis* Edwardi.

CIrca idem tempus innocentes *Clitones Ælwredus* & *Ædwardus*, *Ædelredi* quondam Regis *Anglorum* filii, de *Normannia*, ubi cum *Ricardo* avunculo suo manserant tempore longo, multis *Normannis* militibus secum assumptis, in Angliam, paucis transvecti navibus, ad suæ matris colloquium, quæ morabatur *Wintoniæ*, venere. Quod indigne graviterque ferebant potentes nonnulli, qui, licet injustum esset, *Haraldo* fratri suo multo devotiores extitere, quam illis maxime, ut fertur, comes *Godwinus*. Hic quidem *Alfredum* cum versus *Londoniam* ad Regis *Haraldi* colloquium, ut mandarat, properaret, retinuit; & arctam in custodiam posuit. Sociorum vero illius quosdam disturbavit, quosdam catenavit, & postea cæcavit, nonnullos cute capitis abstracta cruciavit, & manibus ac pedibus amputatis multavit, multos etiam vendi jussit, & mortibus variis ac miserabilibus apud *Gildefordam* sexentos viros occidit. Sed illorum nunc animas

in *Paradiso* creditur gaudere cum Sanctis, quorum corpora tam crudeliter sine culpa perempta sunt in arvis. Quo audito Regina *Ælfgina* filium suum *Edwardum*, qui secum remansit, maxima cum festinatione *Normanniam* remisit. Deinde *Godwini* & quorundam aliorum jussione ad insulam *Ely Clito Alfredus* strictissime vinctus ducitur; sed ut ad terram navis applicuit, in ipsa mox eruti sunt oculi ejus cruentissime, & sic ad Monasterium ductus, & Monachis traditur custodiendus. Ubi brevi post tempore de hac migravit luce, & in Australi porticu in occidentali parte Ecclesiæ corpus ejus debito cum honore, anima vero *Paradisiaca* fruitur amœnitate. Quo in loco miræ & pulchræ visiones luminum & virtutum sæpe contigerunt.

CAP. XXXIII.

Qualiter Edwardus *factus est Rex, & quam pie bona sibi* Infantia *ab Ecclesia collata rependere studuit.*

NEC multo post prædictus *Edwardus* de *Normannia*, ubi pluribus exulaverat annis, venit *Angliam*, & à fratre suo *Hardecanuto* Rege, qui fratre suo *Haraldo* cognomento *Harefoh* successerat, honorifice suscipitur; post quem ipse *Lundoniæ* levatur in Regem. Jamque sublimatus in Regno, beneficiorum, quæ puer in *Ely* habuerat, nequaquam est oblitus, digna enim recompendere præmia studuit. Illuc enim delatus, in cunabulis à patre Rege & à matre Regina super Sanctum altare oblatus fuerat, palla involutus orbiculata, brevibus circulis non plene viridi coloris adhuc ibi ostenditur, & sicut seniores Ecclesiæ, qui videre & interfuere, narrare consueverant, cum pueris in claustro illic diu alitus est, psalmos & himnos Dominicos cum illis didicit. Hujus quoque largitas supra omnium præcedentium Regum munificentiam *Elyensi* se infudit Ecclesiæ, dans ei universa quæ in subjecto continentur privilegio.

CAP. XXXIV.

Carta ipsius super omnibus quæ possidet Ecclesia.

"EDwardus Dei gratia Rex Anglorum, cunctis *Christi* fidelibus perpetuam in Domino salutem. Cum Rex & Dominus rerum omnium Deus, nullo indigens cuncta possideat, agit ineffabili qua hominem dilexit charitate, ut ex his quæ usui humano creata largiter ministrat, ipse aliqua quasi donaria gratanter recipiat, quo se colentis ad suæ servitutis intentionem devotiores reddat, quos postmodum perpetua secum libertate regnare concedat. Qua servitutis intentione antiqui patres successi, sua primum Domino studuerunt impendere, postmodum se, mutuantes terrenis cœlestia, temporalibus sempiterna. Quorum vestigia *Ædgarus* avus meus ac prædecessor sceptrigeræ potestatis, "diligenter subsequens, & exempla perfectius implens, *Elyense* cœnobium & alia, illud tamen egregie præter cætera restauravit, restaurans ditavit, ditans omnimoda libertate quietavit, consultus adjutusque sedula Sancti *Ædelwoldi* summonitione, vel copiosa prædiorum augmentatione. Quod & Sancto *Dunstano* alacriter collaudante, cunctisque primatibus Regni, privilegio firmatum est. *Æthelredus* quoque pater meus, suæ gubernationis tempore, quædam prædia eidem loco contulit, prioremque libertatem suæ suorumque concessionis privilegio solidavit. Horum ego *Edwardus* Dei gratia successor, licet indignus, cum in his devotam circa Dei Eccle-

"siam, religionem, vel religiosæ devotionis operationem, longe dispar conspicio, veneranda eorum statuta nequaquam infringere præsumo, sed fortiter, quantum in mea efficacia est, defensare, & utcunque augere desidero. Unde & præfato cœnobio villam nomine *Lachin-geede* firme & hæreditarie subjicio, quo illorum aliquomodo jungar consortio, & Sanctorum inibi multiplici meritorum laude quiescentium amplificer suffragio, libertatem ab eisdem ut diximus restitutam, ab ipsa autem Regina virgine Sanctissima prius habitatione possessa possessione Sanctificatam, Sanctificatione venerabilem factam, inviolatam manere, & omnimode provehendam censeo, quod & privilegii attestatione, in eorumque consensu fidelium, stabile præsentibus & futuris pronuntio, summam ergo eorum, quæ illi loco hoc nostro adjacent tempore, vel legum consuetudine nominatim subjecta, monstrabimus descriptione.

In comitatu *Grantecestriæ*, ipsa insula cum duobus centuriatibus, & omnibus appendiciis; Extra, *Suafham*, *Horniggeseie*, *Dittune*, *Havechestune*, *Nentune*, *Stapelford*, *Scelford*, *Tripelau*, *Meldeburne*, *Erningeford*, *Grantedene*, *Stevechwrde*, *Belesham*, *Fuelburne*, *Theuresham*, *Westlai*, *Trumpintune*, *Wratinge*, *Sneilewelle*, *Dittune*, *Hardwic*, *Mideltune*, *Impetune*, *Cotenham*, *Wivelingeham*, *omnisque quartus nummus* reipublicæ in provincia *Grantecestriæ*, & aliæ terræ in ipsa villa.

In comitatu *Sutfolc*, *Hertest*, *Glamesford*, *Hecham*, *Ratlesdene*, *Drinchestune*, *Neddinge*, *Berchinges*, *Bercham*, *Wederingesete*, *Lturemere*, *Acholt*, *Wichelau*, quinque & dimidium centuriarum; *Sutburne*, *Meltune*, *Kingestunho*, *Stoche*, *Debham*, *Brithwelle*, *Ordebruge*, *Brandune*.

In comitatu *Nortfolc*, *Feltewelle*, *Brugeham*, *Medelwolde*, *Crochestune*, *Watinge*, *Mundeford*, *Berc*, *Westfeld*, *Fingeham*, *Notwelle*, *Walepol* cum appendiciis, *Merham*, *Derham*, *Thorp*, *Pulleham*. In comitatu *Essexiæ*, *Hadestoc*, *Litelbirig*, *Stratlai*, duæ *Rodinges*, *Ratendune*, *Amerdene*, *Brochesene*, *Estre*, *Fanbruge*, *Terlinges*. In comitatu *Hereford*; *Hadham*, *Hethfeld*, *Keleshelle*. In comitatu *Huntendune*; *Spaldwich* cum appendiciis, *Sumeresham*, *Colne*, *Bluntesham*. "Hæc & aliorum appendicia, sive majora sive minora insuper omnia, à quocunque adjecta vel adicienda, bonorum testimonio possessa, cum omni *Sacha* & *Socha*, sine aliqua exceptione secularis vel Ecclesiasticæ justitiæ, illi Monasterio damus, data quieta clamamus, eadem qua Sancti viri illud glorificaverunt libertate, quo neque Episcopus, neque comes, neque alicujus exactionis minister, sine licentia vel advocatione Abbatis vel fratrum, ullomodo se præsumat intromittere, vel rem Sanctæ aliquomodo inquietare, sitque in eorum ut semper fuit arbitrio, à quocunque potissimum elegerint ordinari vel sua Sanctificari Episcopo. Convenienti equidem dispositione Regina hac utitur libertate, quæ Regum & Regnum mundumque florentem deserens, insulam pro dotalitio possedit, ubi sponso suo Christo integerrime servivit, quod & caro florens in tumulo veste etiam incorrupta ostendit. Hæc quemcunque voluit Episcopum ascivit, sed Sanctus *Wilfridus* Eboracensis Archiepiscopus, familiarior ei extitit, qui eam cum suo cœtu virginum consecravit. Cum autem multo posteriori tempore, servitio Dei pene deficiente, *Ædgarus* restauraret cœnobium, posito ibi grege Monachorum, quibus Abbates præfecit, quos Sanctus *Ædelwoldus* & Sanctus *Dunstanus* Sanctusque *Oswaldus* ordinaverunt, & quamdiu vixerunt quasi suis consuluerunt. Post hos quosque meliores vinculo charitatis sibi adtrahebant, è quibus aliquos secum in Monasterio retinebant. Harum ergo consuetudinum cum non fuissem constitutor, malo esse testis & fidelis conservator, quam perfidus & detestabilis eversor, Deum summum servatorem invocans, ut qui hæc constituta Sanctorum, nostrumque infregerit testamentum, Sanctorum & omnipotentis, nisi pœniteat, incurrat odium, induens maledictionem, sicut vestimentum, dum *Judæ* æmulatur opprobrium.

Quam

Quam ſolicita fuerit pii Regis in ſua largitate benignitas teſtatur ſequens Apoſtolici privilegium, quod individua ſocietate, ſub eodem contentum ſignaculo Regiam munificentiam *Petri* auctoritate confirmat. Voluit enim Rex piiſſimus inde inſtitutionis ſuæ habere firmamentum, unde totius Eccleſiæ proceſſit fundamentum, & tanquam in futuræ ſtabilitatis oraculum, non alterum quam *Petri* adhibere ſignaculum. Ut ergo fides vincat perfidiam, veritas falſitatem, & omnem de cætero juſta poſſeſſio repellat calumniam, *Victor* Papa & nomine & auctoritate legitimæ donationi concurrit, ſignificans invictum eſſe munus quod roborat.

CAP. XXXV.

Privilegium Victoris Papæ de libertate loci & omnium quæ illic adjacent.

"VIctor Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, *Edwardo* Regi Anglorum filio dilectiſſimo, cunctiſque Principibus Regni ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Privilegium Apoſtolica & Romanæ Eccleſiæ auctoritate antiquitus conſcriptum, & multorum ſæpius atteſtatione auctorizatum ſuper cœnobium *Elyenſe*, quod glorioſi Sanctæ Eccleſiæ patres pio affectu, larga manu, conſtituerunt, veſtræ piæ petitioni ſuccincte renovamus, ac perpetua ſtabilitate firmamus; imo firmatum conclamamus. Mandamus ergo & jure Apoſtolico præcipimus liberam eſſe Eccleſiam, & omnia quæ ibi continentur, vel adjacent, vel adjicientur, cellis, terris, agris, paſcuis, paludibus, ſilvis, venationibus, aquis, piſcationibus, libertatibus, ſervitiis debitis, decimis, cenſu, capitationibus, legibus, conſuetudinibus, cauſarum diſcuſſionibus, correptionibus, emendationibus, ſive Eccleſiaſticis ſive ſecularibus, & omnino rememorari poſſit quæ à Regibus vel ab aliquo fidelium Sanctis in illo Monaſterio collata vel conceſſa ſunt, quo nemo ex his ſubtrahere vel diminuere, aut diſperdere aliqua occaſione judicio vel poteſtate præſumat; nec Epiſcopus nec alicujus ordinis miniſter ſe intromittat; ſiquis vero malignitatis ſpiritu commotus hanc libertatem loci illius infringere, noſtrumque privilegium contemnere vel abjicere voluerit, à Deo & ab omnibus Sanctis ejus ſit condemnatus, & à nobis in quantum licet excommunicatus, & à conſortio omnium fidelium ſeparatus, niſi reſipiſcat.

CAP. XXXVI.

Quomodo Vulfricus *factus eſt Abbas.*

HIS vero diebus prædictus Abbas *Leofſius*, cum multa ſuæ geſſiſſet Eccleſiæ commoda, morte obiit, & juxta patres ſuos in Eccleſia Sanctæ virginis *Ædeldredæ* collocatus eſt. Quo defuncto Rex *Edwardus Wlfricum* cognatum ſuum Abbatem ad jam dictum cœnobium apud *Wintoniam* aſſumpſit, ibique à *Stigando Dorobernenſi* Archiepiſcopo benedici fecit, tertio Regni ſui anno; ab Incarnatione vero Domini milleſimo quadrageſimo quinto; atque hujus ſcripti teſtimonio uſitatæ locutionis ipſum in loco confirmavit.

CAP.

CAP. XXXVII.

Stabilitas loci à Rege roborata.

ÆDpapduſ cẏning gpet ælle mine biſcopaſ. ↄ mine eoplaſ. and mine ſcẏpepen, and ælle mine þegenas on þan Scẏpan þep þa land to-liggað into Elẏ ſpendlice. and ic kẏþe eop. þet ic habege unnen Wlſpice þet Abbotpice in þelẏ on eallen þingen binnen bupgan ↄ butan. toll and team. and inpangen-þeop. ſiht-pite. and ſepd-pite. ham-ſochne. ↄ gpiþ-bpice. ſitte hiſ mann þep þep he ſitte. pẏpce þet he pẏpce. and nelle ic ge-þapian þet ænig man op handa ateo. nan þepe þinge þeſ ic him geunnen habbe. God eop gehealde:·

CAP. XXXVIII.

Item de eodem.

HAnc quippe Epiſtolam in Latinum duxi commutandam, & ſic in Hiſtoriam redigere. "*Edwardus* Rex Anglorum Epiſcopis, Baronibus, & Vicecomitibus, & omnibus fidelibus ſuis in quorum comitatu "Abbatia de *Ely* terras habet, ſalutem. Notum ſit vobis, quod donavi "*Wlfrico* Abbatiam de *Ely* cum omnibus rebus ad eam pertinentibus intra "Burgum & extra, *Toll* & *Team* & *Infangantheof*, *Fihtwite*, & *Ferdwite*, "*Hamſochne*, & *Gredbrice*, & omnes alias forisfacturas, quæ emendabiles "ſunt in terra ſua ſuper homines ſuos, & nolo ut aliquis ſubtrahat ex his "omnibus, quæ illi conceſſi. Deus vos conſervet.

CAP. XXXIX.

Quod Eccleſia de Ely *villam de* Eſtre *cuidam ad tempus tenere conceſſit.*

DE famoſa villa de *Eſtre* alio nunc nomine *Plaſſiz* vocitata prætereundum non eſt, ſed quam miſere & injuſte ab Eccleſia Sanctæ *Ædeldredæ* diſtracta ſit, ſecundum antiqua loci ſcripta in palam producere. *Algarus* quidam *Stallare*, latine *Dux* dicitur, poſſeſſionem illam invadit, invadens poſſedit, poſſidens velut proprio abuti cœpit, jamque indebite poſſeſſor eſt factus, cui juſte foret alienus, Abbas vero præfatus *Wlfricus*, & fratres loci eum ſedulo, licet fruſtra, requirentes, cum nihil apud eum profeciſſent, pium Regem *Edwardum* adeunt de indebita hoſtis pervaſione conquerentes, illius ſuffragium implorant, ſed ille rebus & honore ſublimis, nec Deum nec hominem verebatur, Regiis juſſis nequaquam obtemperans, illum imitabatur, qui dixit, *ponam ſedem meam ad aquilonem & ero ſimilis altiſſimo*, ſed ſicut ille de cœlo in infernum ruit, ſic iſte per ſuperbiam & abuſionem in ſcandalum & opprobrium cadendus eſt. *Normannis* Dei judicio *Angliam* bello citius obtinentibus, qui uſque ad diem mortis ejus cum pluribus aliis in ergaſtulo carceris ferro aſtrictus, mox retrudendus erat. Fratres autem cum in gratiam nec prece nec promiſſis ipſius animum flecti cognoviſſent, jaculo anathematis eum ferire adgreſſi ſunt, nec ſententiam ſuper eum ullo die prætermittebant. Quod ille diutius parvipendens, licet magnus & potens in Regno, uti Regis *Conſtabularius*, ab Eccleſia eliminatus & fidelium conſortio, ad correctionem, vix tandem cunctis jam deteſtabilis effectus, compulſus eſt pervenire. Quippe cordis ſui ductus livore & avaritia donationes fidelium, quas Deo prompta voluntate pro ſui & ſuorum redemptione adſignaverant, divertit, & pro libito

bito disponit, sed Ecclesia jus suum continue reclamante, & testamentum donantis, & præscriptum Regis privilegium in ipsum publice ostendente, unde plurimum objurgatus, necnon à Rege correptus, in se reversus prece nititur tandem obtinere, quod iniquâ manu rapere cunctatus non est. Illi vero hoc cognoscentes, ut filii Dei, pacem cum omnibus habentes, suis tunc petitionibus annuant, dimiserunt ei; quamvis ad sui incommodum, ita ut jurejurando post ipsius vitam ab omni suorum inquietudine libera ad Ecclesiam possessio rediret. Quod quidem factum est, & scripto Anglici sermonis designatum, atque hoc ut cætera ex Anglico translatum in seriem adducimus & hic textus ejusdem. *Igitur Abbas Wlfricus & conventus* Elyensis *Ecclesiæ statuerunt cum* Esgaro Stallere, *quatenus idem* Esgarus *cum Dei benedictione, & illorum permissione, terram de* Estre *habeat in vita sua, atque possideat, & post diem illius cum omnibus quæ in ea fuerunt, libere ad Ecclesiam revertatur. Hujus enim concessionis prædictus Rex* Edwardus *& Regina, cum optimatibus Regni testes existunt, sicut hactenus gestæ rei scriptum perhibet.*

Cap. XL.

Quomodo Abbas Wlfricus *quasdam Ecclesiæ possessiones, nesciente conventu, fratri suo concessit, & de ipsius obitu.*

PORRO idem Abbas gradum suum in honore primum servavit, & sollicite locum rebus cumulare studuerat. Nam cum quodam comite *Elgaro* nomine habuit conventionem, & manerium de *Bercham* ab eo emit, pro viginti quinque marcis auri, & in præsignata Regis carta, quam adquisierat, confirmari fecit, & quamvis hoc commodum suæ gessisset Ecclesiæ, noluit intelligere ut in finem bene ageret, sed evanuit à cogitationibus suis, curis seculi se implicando, gloriam appetens humanam; unde in ignominiam & in proprium corruit. Habuit enim fratrem *Gudmundum* vocabulo, cui filiam præpotentis viri in matrimonium conjungi paraverat. Sed quoniam ille quadraginta *Hidarum* terræ Dominium minime obtineret, licet nobilis esset, inter proceres tunc numerari non potuit, eum puella repudiavit; unde pudore minium suffusus, ad Abbatem rediit, conquerens infortunium sibi illatum, & ut ei aliqua Ecclesiæ rura pro fraternitate committeret, intentius exorat, ne nunc honoris nomine, præsertim optata matrimonii copula, frustraretur, Abbas vero nimium carnaliter amans fratrem, absque titulo & subscriptionis testimonio, hæc subjuncta maneria illi, sed tantum in præsto dimisit, partem viz. de *Merham* cum curia villæ, *Liveremere*, *Nachentune*, *Acholt*, *Bedenestede*, *Gerboldesham*, & hoc non manifeste, ne Monachis innotesceret: non prævidens aut præcavens quantum criminis & discriminis sit ad momentum etiam res sacras, & bona Domino oblata, laicorum manibus exponere, ut perfecta matrimonii celebratione absque controversia recipere deberet. Quod factum Monachos diu non latuit, qui eum ut decuit pro tali transgressione probris & objurgationibus proterve infestabant. Ipse vero multo magis factum expavit, ad unum [eorum] quos exposuerat, secessit locum, *Acolt* vocitatum, moerens coram omnibus, in Deum & animam suam, contra professionem sui ordinis, peccatum imo scelus perpetrasse, distrahens bona de loco Sancto, quæ pretium erant piorum in redemptionem animarum eorum. Ibi dum aliquamdiu moras ageret, ex animi confusione ac perturbatione in languorem decidit, sed remedium salutis expectans, cum meliorari credidit, obiit, & in *Ely* ad sepeliendum deportatur. Illic namque mori salubre æstimavit, ut per mortem suam claresceret Ecclesiam debere conquirere, quod negligenter & indigne consensum præbuit extulisse. Post cujus mortem

frater ejus ſupradictus *Gudmundus* nequaquam eaſdem terras reliquit, ſed facta conventione cum Abbate *Turſtano*, qui ipſi ſucceſſerat, ut quamdiu viveret, teneret, ſed citius *Normannis* Regnum obtinentibus, miles illorum quidam *Hugo* de *Mumford* eaſdem terras invaſit, & hactenus Eccleſiæ detinuit.

Cap. XLI.

Quomodo Abbatiam de Ely Stigandus *Archiepiſcopus tenuit, & quanta illic Ornamenta tribuit.*

POſt deceſſum vero Abbatis *Wlfrici*, *Stigandus* *Dorobernia* Archiepiſcopus, Abbatiam de *Ely*, ſed & Epiſcopatus atque Abbatias ſibi aſſumpſit plurimas, & gratia utriuſque Domini ſui, *Edwardi* ſcilicet, & *Haroldi* Regum, eas propriis paſtoribus viduatas, quamdiu voluit in ſua manu tenuit, & quibus voluit perſonis, conferebat. Nam *Wintonienſem*, *Glaſtonienſem*, Sancti *Albani*, & Sancti *Auguſtini*, & *Elyenſem* ante *Turſtanum* Abbatem Abbatias in manu ſua receperat, & velut proprias poſſidebat. Ipſo quoque ſuggerente, *Haroldus*, qui regni ſceptra tenebat, ipſum *Turſtanum* ab eodem *Stigando* benedici fecit; etenim *Stigandus*, quamvis ſubſtituto illic Abbate, cauſas Eccleſiæ agebat, ſed quaſdam illius optimas poſſeſſiones, ſicut *liber terrarum* inſinuat, ad maximum loci diſpendium retinuit, deditque tamen dona cœnobiis affluenter, præſertim his quæ in manu ſua cognoſcitur tenuiſſe, in *Ely* quippe vaſa majora & minora de argento & auro in miniſterium ſacri altaris contulit, quæ in deditionem *Wilhelmi* Regis magni comminuta ſunt & diſtracta; fecerat quoque illic crucem magnam deargentatam deſuper totam cum imagine Domini noſtri *Jeſu Chriſti* ad magnitudinem formæ illius, atque ſimilis operis imagines, juxta Sanctæ Dei genitricis *Mariæ*, & Sancti *Johannis* Evangeliſtæ, ex ære fabrefactas, quas *Nigellus* Epiſcopus, ac plurima alia, poſtmodum abſtulit atque comminuit. Inſuper albam fecit & cappam cantoris, atque ineſtimabilis facturæ & pretii caſulam, qua nulla in Regno ditior aut pretioſior æſtimatur, quæ poſtea à prædicto Rege ſublata hactenus recuperari non valuit.

Cap. XLII.

De Oſmundo *Epiſcopo.*

NUnc dicendum eſt de *Oſmundo* pontifice inter ſupradictos pridem honorifice tranſlato, qui de *Suedtheda* regione, ubi Epiſcopus extiterat, veniens in Angliam, *Edwardo* Regi aliquamdiu adhærebat, ejuſque curiam cum magna ipſius Regis gratia ſequebatur. Erat autem vir grandævus & honorabilis, cunctiſque Regni primatibus pro reverentia ſui amabatur. Dum igitur verſaretur in Regali curia, fama *Elyenſis* Religionis delectatus, locum ipſum viſitare decrevit, volens ibi reliquum vitæ tempus tranſigere, ſi fratrum gratia cum ſua voluntate concordaret. Quo perveniens, loci amœnitate & fratrum devotione detinetur, & in plenam fraternitatem receptus, omnia Epiſcopalia apud eos eorum petitione faciebat, hoc enim ſolum omnes Epiſcopi huc ſe conferentes ſibi retinuerunt, ut relicta cura Epiſcopatuum, ſolum Epiſcopale officium exercerent. Durayit autem piiſſimus vir iſte apud hanc Eccleſiam à temporibus *Wlfrici* Abbatis, qui eum ſuſceperat, uſque ad tempora *Turſtani* Abbatis, ſub quo defunctus Epiſcopalia ornamenta, hic dum viveret, conceſſa nobis dereliquit, & tandem de veteri ſepultura à nobis tranſlatus in pace requieſcit.

Cap.

CAP. XLIII.

De obitu Regis Edwardi, *& quod* Haraldus *post eum Regnum suscepit, qui* Thurstanum *in* Ely *Abbatem constituit.*

ANglorum decus pacificus Rex *Edwardus*; quamvis curis secularibus multum esset occupatus, abjectis tamen plerumque noxiis honoribus, divinorum studiorum erat indagator fervidus. Unde Rex Regum multa ei arcana revelavit, & non multa de futuris, sicut seniorum relatione didicimus, insinuavit. Interim cum omnem vitam Deo dicatam in vera innocentia duceret, morte obiit *Lundoniæ*, & in crastino sepultus est Regio more, ab omnibus, qui tunc affuere, non sine lacrimis plangebatur amarissime. Quo tumulato subregulus *Haraldus Godwini* Ducis filius, quem Rex ante suam decessionem Regni successorem elegerat, à totius Angliæ primatibus ad regale culmen electus, die eodem ab *Aldredo Eboracensi* Archiepiscopo in Regem honorifice consecratur, quia *Stigandus* Archiepiscopus *Cantuariæ* ab *Alexandro* Papa, tanquam schismaticus, suspensus erat. Et mox accepto Regno *Turstanum* in *Ely*, mortuo nuper *Wlfrico* patre, ejusdem Monasterii constituit Abbatem, virum probatæ virtutis & abstinentiæ Anglice & Latine sufficienter à puero ipso in loco edoctum.

CAP. XLIV.

Quod Rex Haraldus *post annum interemptus est à Duce* Normannorum Wilhelmo, *qui jus Regni bello obtinuit.*

REX igitur *Haraldus*, mox ut Regni gubernacula susceperat, leges iniquas destruere, æquas cœpit condere, Ecclesiarum ac Monasteriorum Patronus fieri; Episcopos, Abbates, Monachos, clericos colere simul ac venerari, pium, humilem, affabilemque se bonis omnibus exhibere, malefactores exosos habere, & pro patriæ defensione ipsemet terra marique desudare. Sed per modicum tempus in parva lætitia & jocunditate tenens imperium, Regnum cum vita perdidit; interea nuntiatum est ei *Willelmum* comitem gentis *Normannicæ* cum innumera multitudine fundi balariorum, sagittariorum, peditumque advenisse, & in loco qui *Pesnese* dicitur, suam classem appulisse. Unde Rex statim versus *Lundoniam* suum movit exercitum, magna cum festinatione, & licet mediam partem sui exercitus nondum congregaret, quam cituis tamen potuit, hostibus occurrere non formidavit, & cum eis prælium commisit. Ab hora vero diei tertia usque ad noctis crepusculum adversariis restitit fortissime, & se ipsum pugnando tam fortiter defendit & tam strenue, ut vix ab hostili interimi posset agmine. At postquam ex his & illis quamplurimi corruere, heu ipsemet cecidit, crepusculi tempore, & cum eo nobiliores totius Angliæ. Deinde comes *Willelmus* victor existens, in ipsa Dominicæ nativitatis festivitate à prædicto *Aldredo Eboracensium* Archiepiscopo in *Westmonasterio* consecratus est honorifice, prius, ut idem Archipræsul ab eo exigebat, ante altare Sancti *Petri* Apostoli, coram clero & populo, jurejurando promittens, *Se velle Sanctas Dei Ecclesias ac Rectores illarum defendere, nec non & cunctum populum sibi subjectum juste ac regali providentia regere, Rectam legem statuere & tenere, Rapinas injustaque judicia penitus interdicere.* Et hic primus *Normannorum* in Anglia imperavit, eorum dico qui utroque parente *Normanni* & in *Normannia* sunt educati. Quod quidem non subito eventu aut incerto casu, * provido Dei judicio ipsa rerum series indicat contigisse.

Et nunc de Anglia quid dicam? Quid posteris referam? Væ tibi est Anglia, quæ olim Sancta prole fuisti Angelica, sed nunc pro peccatis valde gemis anxia. Naturalem Regem tuum perdidisti, & alienigenæ bello cum ingenti tuorum sanguine fuso succubuisti, filii tui miserabiliter in te occisi sunt, & consiliarii principesque tui victi seu necati vel exhæredati sunt. De ipso quidem prælio testantur adhuc *Franci* qui interfuerunt, quoniam licet varius casus hinc inde extiterit, tamen tanta strages & fuga *Normannorum* fuit, ut victoria qua potiti sunt, verę & absque dubio soli miraculo Dei ascribenda fit, qui puniendo per hanc iniquum perjurii scelus *Haraldi*, ostendit se non *Deum esse volentem iniquitatem*. Rex itaque factus *Willelmus* quid in Principes *Anglorum*, qui tantæ cladi superesse poterant, fecerit, dicere cum nihil prosit, omitto. Quid enim prodesset, si nec unum in toto Regno de illis dicerem pristina potestate uti permissum, sed omnes aut in gravem paupertatis ærumnam detrusos, aut exhæredatos, patria pulsos, aut effossis oculis, vel cæteris amputatis membris, opprobrium hominum factos, aut certe miserrime afflictos, vita privatos. Simili modo utilitate carere existimo, dicere quid in minorem populum, non solum ab eo sed à suis actum sit, cum id dictu sciamus difficile, & ob immanem crudelitatem fortassis incredibile. Usus ergo atque leges, quas patres sui & ipse in *Normannia* habere solebat, in *Anglia* servari volens, de hujusmodi personis Episcopos, Abbates, & alios principes per totam terram instituit, de quibus indignum judicaretur, si per omnia suis legibus postposita omni alia consideratione, non obedirent; & si ullus eorum pro quavis terreni honoris potentia caput contra eum levare auderet, scientibus cunctis, unde, qui, ad quid assumpti fuerint. Cuncta ergo divina simul & humana ejus nutum spectabant. Monasteria quidem totius Angliæ perscrutari fecit & pecuniam, quam ditiores Angli propter illius austeritatem & depopulationem in eis deposuerant, auferri, & in ærarium suum jussit afferri. Et consilio statuto, *Stigandus Doroberniæ* Archiepiscopus degradatur, atque ejus frater *Ægelmarus Estanglorum* Episcopus similiter *Wintoniæ* est degradatus, Abbates etiam aliqui ibi degradati sunt, operam dante Rege, ut quamplures ex Anglis suo privarentur honore, in quorum locum suæ gentis personas subrogaret, ob confirmationem scilicet sui, quod noviter adquisierat Regni. Ideo & nonnullos tam Episcopos quam Abbates, quos nulla evidenti causa nec concilia nec leges seculi damnabant, suis honoribus privavit, & usque ad finem vitæ custodiæ mancipatos detinuit, efferato properanter animo undique patriam devastare, homines trucidare, & multa mala non cessabat agere, suspicione, ut diximus, tantum inductus novi Regni.

Reliqua pars hujus secundi libri Historiæ Elyensis *hìc non adducitur, quoniam pertinet ad tempora* Normannorum.

COL-

COLLECTIO PRIVILEGIORUM
Elyensis Ecclesiæ.

Privilegium ÆDGARI REGIS *Anglorum.*

OMnipotentis Dei cunctorum sceptra regentis moderamine regum, immo totius seculi creaturæque indissolubili regimine æque gubernantis habenas, ipsius nutu & gratia suffultus, ego Rex *Edgarus* basileus dilectæ insulæ *Albionis*, subditis nobis sceptris *Scotorum*, *Cumbrorumque* ac *Britonum*, & omnium circumcirca regionum, quieta pace perfruens, studiosus sollicite de laudibus Creatoris omnium occupor addendis; ne nostra inertia nostrisque diebus, plus æquo servitus ejus tepescere videatur, sed greges Monachorum & Sanctimonialium, hac nostra tempestate (ipso opitulante, qui se nobiscum usque in finem sæculi manere promittere dignatus est) ubique in regno nostro desertis Monasteriis, antiquitus Dei famulatu deficiente, nunc reviviscente, assurgere cupimus, sub St. *Benedicti* Abbatis regula viventes, quatenus illorum precatu, & vigente religione sancta, servitus Dei, nos ipsum rectorem placatum habere queamus. Unde frequentes monitus *Ædhelwoldi* venerabilis Episcopi, corde tenus pertractans, cupio honorare hoc privelegio, rebusque copiosis Monasterium, quod in regione *Ely* situm dinoscitur antiquitus, ac St. *Petri* Apostolorum principis honore dedicatum; decoratumque reliquiis & miraculis almæ virginis *Ætheldredæ*, cujus vita venerabilis nobis modernis Historiâ *Anglorum* promitur, quæ etiam in corruptibili corpore, hactenus condita marmoreo mausoleo albo perdurat.

Locus denique prædictus, deficiente servitio Dei nostri, ætate regali fisco subditus erat, sed à secretis nostris *Æthelwoldus*, deique amator, dioecesi *Wintoniensis* civitatis fungens, datis nobis sexaginta cassatis in villa, quæ ab accolis *Heartingas* nuncupatur, mutuavit locum prædictum cum appendiciis ejus, augmentavique mutuationi tres villas, quæ his nominibus vocitantur, *Meldeburne*, *Ærmingford*, *Northwolde*, & ipse illico Monachos meo consilio & auxilio Dei, fideliter regulari norma servientes perplures inibi collocavit, quibus *Brithnodum* quendam, sapientem, ac bene morigeratum virum, præpositi jure præfecit, cui effectui admodum ego congaudens, lætabundus pro amore *Christi* & St. *Petri*, quem sub Deo patronum mihi elegi, & Sanctæ virginis *Ætheldredæ*, Deo dilectæ, & ejus prosapiæ Sanctæ illic quiescentis, & pro animabus patrum meorum regum antiquorum, augmentare largiter mutuationem illam his donis, testibus meis consiliariis volo.

Hoc est decem millia anguillarum, quæ omni anno in villa quæ *WELLEN* [al. *Willan*] dicitur, pro expenditione [al. expeditione] redduntur, fratribus ad victualia, modo & deinceps concedo, & inter paludes causas seculares duorum centuriatuum in *Wichlaw* in provincia *Orientalium Saxonum* [*Anglorum*] benigne ad fratrum necessaria sanciendo largior: quinetiam omnes causas, seu transgressionum correptiones justæ legis in sermonibus secularibus omnium terrarum, sive villarum ad Monasterium prædictum rite pertinentium, & quas in futurum ævum Dei providentia loco prælato largitura est, sive emptione, sive donatione, aut aliqua justa adquisitione, stent causæ sæculares emendandæ, tamen clemente examine, fratrum loco manentium victui vel vestitui necessaria ministrantes. Adhuc insu-

"mini nostri *Jesu Christi*, & cum *Juda* proditore auditionem malam audiat, ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus. Hæc scripto tripliciter consignantur, unum est apud *Ely*, aliud in thesaurum Regis, tertium *Leofleda* habet. Quæ cum mortua fuit, corpus illius ad nos delatum in cimiterio fratrum sepelitur. Qua sepulta, mox filia ejus præfata *Ældeswida* cum possessione de *Stevecheworde* Ecclesiæ se tradens, viri consortium aspernatur, illic jugiter professa est permanere, cui tradita est *Coveneia*, locus Monasterio vicinus, ubi aurifrixoriæ & texturis secretius cum puellulis vacabat, quæ de proprio sumptu albam casulam suis manibus ipsa talis ingenii peritissima fecit, & soror ejus *Leofware* nobilissimo viro *Lustwino* sublimiter dotata terram de *Wedreringesete* Ecclesiæ postmodum adjecit, & plura quæ de dono viri sui sequenter inseremus.

CAP. XXXI.

De Dittune Silvestre, *&* Burch, *&* Cnopwelle, *& cæteris quæ scripto illo nominantur.*

CUM de pluribus diximus, de hoc amico nostro *Lustwino* prætereundum non est, quem maxime inter cæteros memorare debemus, cui præfata *Leofwara* matrimonio jungebatur, Hi ambo Deo devoti Sanctarum nostrarum virtutibus in fratrum religione ad diligendum hunc locum adtracti, de fraternitate cum illis, de sepultura corporis sui cum plurima possessionum largitione constituunt. Ambo spe futurorum bonorum certi, ambo circa Sanctæ Religionis cultum devotione intenti, sed potius erga nos suam bonitatem extendere disposuerant, & de sua hæreditate Ecclesiæ nostræ, ut carta eorum demonstrat, in jus perpetuum tradiderunt, quæ hic debite inseruntur. Nam dederunt pro animarum suarum expiatione Deo & Sanctæ *Ædeldridæ Dittune*, non illam *Silvestrem*, & *Cnopwelle* præter dimidiam hidam, & tunicam ex rubea purpura per girum & ab humeris aurifriso undique circumdatam, atque has addidit possessiones, videl. *Burc parvum*, & *Westune*, *Chidingtune*, & *Pentelawe*, *Wimbisc*, *Girdele*, *Haminggefelde*, & *Æstchendune*, cum suis pertinentiis. Hæc quoque concessa sunt, & in libro testamenti sui descripta, coram multitudine plebis & gentis suæ.

CAP. XXXII.

Quam nefarie proditus sit Aluredus Clito *frater gloriosi Regis* Edwardi.

CIrca idem tempus innocentes *Clitones Ælvredus* & *Ædwardus*, *Ædelredi* quondam Regis *Anglorum* filii, de *Normannia*, ubi cum *Ricardo* avunculo suo manserant tempore longo, multis *Normannis* militibus secum assumptis, in Angliam, paucis transvecti navibus, ad suæ matris colloquium, quæ morabatur *Wintoniæ*, venere. Quod indigne graviterque ferebant potentes nonnulli, qui, licet injustum esset, *Haraldo* fratri suo multo devotiores extitere, quam illis maxime, ut fertur; comes *Godwinus*. Hic quidem *Alfredum* cum versus *Londoniam* ad Regis *Haraldi* colloquium, ut mandarat, properaret, retinuit; & arctam in custodiam posuit. Sociorum vero illius quosdam disturbavit, quosdam catenavit, & postea cæcavit, nonnullos cute capitis abstracta cruciavit, & manibus ac pedibus amputatis multavit, multos etiam vendi jussit, & mortibus variis ac miserabilibus apud *Gildefordam* sexentos viros occidit. Sed illorum nunc animas in

in *Paradiso* creditur gaudere cum Sanctis, quorum corpora tam crudeliter sine culpa perempta sunt in arvis. Quo audito Regina *Ælfgina* filium suum *Edwardum*, qui secum remansit, maxima cum festinatione *Normanniam* remisit. Deinde *Godwini* & quorundum aliorum jussione ad insulam *Ely Clito Alfredus* strictissime vinctus ducitur; sed ut ad terram navis applicuit, in ipsa mox eruti sunt oculi ejus cruentissime, & sic ad Monasterium ductus, & Monachis traditur custodiendus. Ubi brevi post tempore de hac migravit luce, & in Australi porticu in occidentali parte Ecclesiæ corpus ejus debito cum honore, anima vero *Paradisiaca* fruitur amœnitate. Quo in loco miræ & pulchræ visiones luminum & virtutum sæpe contigerunt.

Cap. XXXIII.

Qualiter Edwardus *factus est Rex, & quam pie bona sibi* Infantia *ab Ecclesia collata rependere studuit.*

NEC multo post prædictus *Edwardus* de *Normannia*, ubi pluribus exulaverat annis, venit *Angliam*, & à fratre suo *Hardecanuto* Rege, qui fratre suo *Haraldo* cognomento *Harefoh* successerat, honorifice suscipitur; post quem ipse *Lundoniæ* levatur in Regem. Jamque sublimatus in Regno, beneficiorum, quæ puer in *Ely* habuerat, nequaquam est oblitus, digna enim recompendere præmia studuit. Illuc enim delatus, in cunabulis à patre Rege & à matre Regina super Sanctum altare oblatus fuerat, palla involutus orbiculata, brevibus circulis non plene viridi coloris adhuc ibi ostenditur, & sicut seniores Ecclesiæ, qui videre & interfuere, narrare consueverant, cum pueris in claustro illic diu alitus est, psalmos & himnos Dominicos cum illis didicit. Hujus quoque largitas supra omnium præcedentium Regum munificentiam *Elyensi* se infudit Ecclesiæ, dans ei universa quæ in subjecto continentur privilegio.

Cap. XXXIV.

Carta ipsius super omnibus quæ possidet Ecclesia.

"EDwardus Dei gratia Rex Anglorum, cunctis *Christi* fidelibus perpe-"tuam in Domino salutem. Cum Rex & Dominus rerum omnium "Deus, nullo indigens cuncta possideat, agit ineffabili qua hominem di-"lexit charitate, ut ex his quæ usui humano creata largiter ministrat, ipse "aliqua quasi donaria gratanter recipiat, quo se colentis ad suæ servitutis "intentionem devotiores reddat, quos postmodum perpetua secum liber-"tate regnare concedat. Qua servitutis intentione antiqui patres suc-"censi, sua primum Domino studuerunt impendere, postmodum se, mu-"tuantes terrenis cœlestia, temporalibus sempiterna. Quorum vestigia *Ædgarus* avus meus ac prædecessor sceptrigeræ potestatis, "diligenter sub-"sequens, & exempla perfectius implens, *Elyense* cœnobium & alia, illud "tamen egregie præter cætera restauravit, restaurans ditavit, ditans om-"nimoda libertate quietavit, consultus adjutusque sedula Sancti *Ædelwoldi* "summonitione, vel copiosa prædiorum augmentatione. Quod & Sancto "*Dunstano* alacriter collaudante, cunctisque primatibus Regni, privilegio "firmatum est. *Æthelredus* quoque pater meus, suæ gubernationis tem-"pore, quædam prædia eidem loco contulit, prioremque libertatem suæ "suorumque concessionis privilegio solidavit. Horum ego *Edwardus* Dei "gratia successor, licet indignus, cum in his devotam circa Dei Eccle-

"siam, religionem, vel religiosæ devotionis operationem, longe dispar conspicio, veneranda eorum statuta nequaquam infringere præsumo, sed fortiter, quantum in mea efficacia est, defensare, & utcunque augere desidero. Unde & præfato cœnobio villam nomine *Lachin-geede* firme & hæreditarie subjicio, quo illorum aliquomodo jungar consortio, & Sanctorum inibi multiplici meritorum laude quiescentium amplificer suffragio, libertatem ab eisdem ut diximus restitutam, ab ipsa autem Regina virgine Sanctissima prius habitatione possessa possessione Sanctificatam, Sanctificatione venerabilem factam, inviolatam manere, & omnimode provehendam censeo, quod & privilegii attestatione, in eorumque consensu fidelium, stabile præsentibus & futuris pronuntio, summam ergo eorum, quæ illi loco hoc nostro adjacent tempore, vel legum consuetudine nominatim subjecta, monstrabimus descriptione.

In comitatu *Grantecestriæ*, ipsa insula cum duobus centuriatibus, & omnibus appendiciis; Extra, *Suafham*, *Horniggeseie*, *Dittune*, *Havecherstune*, *Nentune*, *Stapelford*, *Scelford*, *Tripelau*, *Meldeburne*, *Erningeford*, *Grantedene*, *Stevechwrde*, *Beleſham*, *Fuelburne*, *Theuresham*, *Westlai*, *Trumpintune*, *Wratinge*, *Sneilewelle*, *Dittune*, *Hardwic*, *Mideltune*, *Impetune*, *Cotenham*, *Wivelingeham*, *omnisque quartus nummus* reipublicæ in provincia *Grantecestriæ*, & aliæ terræ in ipsa villa.

In comitatu *Sutfolc*, *Hertest*, *Glamesford*, *Hecham*, *Ratlesdene*, *Drinthestune*, *Neddinge*, *Berchinges*, *Bercham*, *Wederingesete*, *Lturemere*, *Acholt*, *Wichelau*, quinque & dimidium centuriarum; *Sutburne*, *Meltune*, *Kingestunho*, *Stoche*, *Debham*, *Brithwelle*, *Ordebruge*, *Brandune*.

In comitatu *Nortfolc*, *Feltewelle*, *Brugeham*, *Medelwolde*, *Crochestune*, *Watinge*, *Mundeford*, *Berc*, *Westfeld*, *Fingeham*, *Notwelle*, *Walepol* cum appendiciis, *Merham*, *Derham*, *Thorp*, *Pulleham*. In comitatu *Essexiæ*, *Hadestoc*, *Litelbirig*, *Stratlai*, duæ *Rodinges*, *Ratendune*, *Amerdene*, *Brocheſene*, *Estre*, *Fanbruge*, *Terlinges*. In comitatu *Hereford*; *Hadham*, *Hethfeld*, *Keleshelle*. In comitatu *Huntendune*; *Spaldwich* cum appendiciis, *Sumeresham*, *Colne*, *Bluntesham*. "Hæc & aliorum appendicia, sive majora sive minora insuper omnia, à quocunque adjecta vel adicienda, bonorum testimonio possessa, cum omni *Sacha* & *Socha*, sine aliqua exceptione secularis vel Ecclesiasticæ justitiæ, illi Monasterio damus, data quieta clamamus, eadem qua Sancti viri illud glorificaverunt libertate, quo neque Episcopus, neque comes, neque alicujus exactionis minister, sine licentia vel advocatione Abbatis vel fratrum, ullomodo se præsumat intromittere, vel rem Sanctæ aliquomodo inquietare, sitque in eorum ut semper fuit arbitrio, à quocunque potissimum elegerint ordinari vel sua Sanctificari Episcopo. Convenienti equidem dispositione Regina hac utitur libertate, quæ Regum & Regnum mundumque florentem deserens, insulam pro dotalitio possedit, ubi sponso suo Christo integerrime servivit, quod & caro florens in tumulo veste etiam incorrupta ostendit. Hæc quemcunque voluit Episcopum ascivit, sed Sanctus *Wilfridus* Eboracensis Archiepiscopus, familiarior ei extitit, qui eam cum suo cœtu virginum consecravit. Cum autem multo posteriori tempore, servitio Dei pene deficiente, *Ædgarus* restauraret cœnobium, posito ibi grege Monachorum, quibus Abbates præfecit, quos Sanctus *Ædelwoldus* & Sanctus *Dunstanus* Sanctusque *Oswaldus* ordinaverunt, & quamdiu vixerunt quasi suis consuluerunt. Post hos quosque meliores vinculo charitatis sibi adtrahebant, è quibus aliquos secum in Monasterio retinebant. Harum ergo consuetudinum cum non fuissem constitutor, malo esse testis & fidelis conservator, quam perfidus & detestabilis eversor, Deum summum servatorem invocans, ut qui hæc constituta Sanctorum, nostrumque infregerit testamentum, Sanctorum & omnipotentis, nisi pœniteat, incurrat odium, induens maledictionem, sicut vestimentum, dum *Judæ* æmulatur opprobrium.

Quam

Quam ſolicita fuerit pii Regis in ſua largitate benignitas teſtatur ſequens Apoſtolici privilegium, quod individua ſocietate, ſub eodem contentum ſignaculo Regiam munificentiam *Petri* auctoritate confirmat. Voluit enim Rex piiſſimus inde inſtitutionis ſuæ habere firmamentum, unde totius Eccleſiæ proceſſit fundamentum, & tanquam in futuræ ſtabilitatis oraculum, non alterum quam *Petri* adhibere ſignaculum. Ut ergo fides vincat perfidiam, veritas falſitatem, & omnem de cætero juſta poſſeſſio repellat calumniam, *Victor* Papa & nomine & auctoritate legitimæ donationi concurrit, ſignificans invictum eſſe munus quod roborat.

Cap. XXXV.

Privilegium Victoris Papæ de libertate loci & omnium quæ illic adjacent.

" VIctor Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, *Edwardo* Regi Anglorum filio dilectiſſimo, cunctiſque Principibus Regni ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Privilegium Apoſtolica & Romanæ Eccleſiæ auctoritate antiquitus conſcriptum, & multorum ſæpius atteſtatione auctorizatum ſuper cœnobium *Elyenſe,* quod glorioſi Sanctæ Eccleſiæ patres pio affectu, larga manu, conſtituerunt, veſtræ piæ petitioni ſuccincte renovamus, ac perpetua ſtabilitate firmamus; imo firmatum conclamamus. Mandamus ergo & jure Apoſtolico præcipimus liberam eſſe Eccleſiam, & omnia quæ ibi continentur, vel adjacent, vel adjicientur, cellis, terris, agris, paſcuis, paludibus, ſilvis, venationibus, aquis, piſcationibus, libertatibus, ſervitiis debitis, decimis, cenſu, capitationibus, legibus, conſuetudinibus, cauſarum diſcuſſionibus, correptionibus, emendationibus, ſive Eccleſiaſticis ſive ſecularibus, & omnino rememorari poſſit quæ à Regibus vel ab aliquo fidelium Sanctis in illo Monaſterio collata vel conceſſa ſunt, quo nemo ex his ſubtrahere vel diminuere, aut diſperdere aliqua occaſione judicio vel poteſtate præſumat; nec Epiſcopus nec alicujus ordinis miniſter ſe intromittat; ſiquis vero malignitatis ſpiritu commotus hanc libertatem loci illius infringere, noſtrumque privilegium contemnere vel abjicere voluerit, à Deo & ab omnibus Sanctis ejus ſit condemnatus, & à nobis in quantum licet excommunicatus, & à conſortio omnium fidelium ſeparatus, niſi reſipiſcat.

Cap. XXXVI.

Quomodo Vulfricus *factus eſt Abbas.*

HIS vero diebus prædictus Abbas *Leofſius*, cum multa ſuæ geſſiſſet Eccleſiæ commoda, morte obiit, & juxta patres ſuos in Eccleſia Sanctæ virginis *Ædeldredæ* collocatus eſt. Quo defuncto Rex *Edwardus Wlfricum* cognatum ſuum Abbatem ad jam dictum cœnobium apud *Wintoniam* aſſumpſit, ibique à *Stigando Dorobernenſi* Archiepiſcopo benedici fecit, tertio Regni ſui anno; ab Incarnatione vero Domini milleſimo quadrageſimo quinto; atque hujus ſcripti teſtimonio uſitatæ locutionis ipſum in loco confirmavit.

CAP. XXXVII.

Stabilitas loci à Rege roborata.

ÆDwardus cyning gret ælle mine biscopas. ⁊ mine eorlas. and mine Scyreferen, and ælle mine þegenas on þan Scyran þer þa land to-liggað into Ely freondlice. and ic kyþe eow. þet ic habege unnen Wlfrice þet Abbotrice in Hely on eallen þingen binnen burgan ⁊ butan. toll and team. and infangen-þeof. fiht-wite. and ferd-wite. ham-socne. ⁊ grið-brice. sitte his mann þer þer he sitte. wyrce þet he wyrce. and nelle ic ge-þafian þet ænig man of handa ateo. nan þere þinge þes ic him geunnen habbe. God eow gehealde:-

CAP. XXXVIII.

Item de eodem.

HAnc quippe Epistolam in Latinum duxi commutandam, & sic in Historiam redigere. "*Edwardus* Rex Anglorum Episcopis, Baronibus, & Vicecomitibus, & omnibus fidelibus suis in quorum comitatu "Abbatia de *Ely* terras habet, salutem. Notum sit vobis, quod donavi "*Wlfrico* Abbatiam de *Ely* cum omnibus rebus ad eam pertinentibus intra "Burgum & extra, *Toll* & *Team* & *Infangantheof*, *Fihtwite*, & *Ferdwite*, "*Hamsochne*, & *Gredbrice*, & omnes alias forisfacturas, quæ emendabiles "sunt in terra sua super homines suos, & nolo ut aliquis subtrahat ex his "omnibus, quæ illi concessi. Deus vos conservet.

CAP. XXXIX.

Quod Ecclesia de Ely *villam de* Estre *cuidam ad tempus tenere concessit.*

DE famosa villa de *Estre* alio nunc nomine *Plassiz* vocitata prætereundum non est, sed quam misere & injuste ab Ecclesia Sanctæ *Ædeldredæ* distracta sit, secundum antiqua loci scripta in palam producere. *Algarus* quidam *Stallare*, latine *Dux* dicitur, possessionem illam invadit, invadens possedit, possidens velut proprio abuti cœpit, jamque indebite possessor est factus, cui juste foret alienus, Abbas vero præfatus *Wlfricus*, & fratres loci eum sedulo, licet frustra, requirentes, cum nihil apud eum profecissent, pium Regem *Edwardum* adeunt de indebita hostis pervasione conquerentes, illius suffragium implorant, sed ille rebus & honore sublimis, nec Deum nec hominem verebatur, Regiis jussis nequaquam obtemperans, illum imitabatur, qui dixit, *ponam sedem meam ad aquilonem & ero similis altissimo*, sed sicut ille de cœlo in infernum ruit, sic iste per superbiam & abusionem in scandalum & opprobrium cadendus est. *Normannis* Dei judicio *Angliam* bello citius obtinentibus, qui usque ad diem mortis ejus cum pluribus aliis in ergastulo carceris ferro astrictus, mox retrudendus erat. Fratres autem cum in gratiam nec prece nec promissis ipsius animum flecti cognovissent, jaculo anathematis eum ferire adgressi sunt, nec sententiam super eum ullo die prætermittebant. Quod ille diutius parvipendens, licet magnus & potens in Regno, uti Regis *Constabularius*, ab Ecclesia eliminatus & fidelium consortio, ad correctionem, vix tandem cunctis jam detestabilis effectus, compulsus est pervenire. Quippe cordis sui ductus livore & avaritia donationes fidelium, quas Deo prompta voluntate pro sui & suorum redemptione adsignaverant, divertit, & pro libito

bito disponit, sed Ecclesia jus suum continue reclamante, & testamentum donantis, & præscriptum Regis privilegium in ipsum publice ostendente, unde plurimum objurgatus, necnon à Rege correptus, in se reversus prece nititur tandem obtinere, quod iniquâ manu rapere cunctatus non est. Illi vero hoc cognoscentes, ut filii Dei, pacem cum omnibus habentes, suis tunc petitionibus annuant, dimiserunt ei; quamvis ad sui incommodum, ita ut jurejurando post ipsius vitam ab omni suorum inquietudine libera ad Ecclesiam possessio rediret. Quod quidem factum est, & scripto Anglici sermonis designatum, atque hoc ut cætera ex Anglico translatum in seriem adducimus & hic textus ejusdem. *Igitur Abbas Wlfricus & conventus* Elyensis *Ecclesiæ statuerunt cum* Esgaro Stallere, *quatenus idem* Esgarus *cum Dei benedictione, & illorum permissione, terram de* Estre *habeat in vita sua, atque possideat, & post diem illius cum omnibus quæ in ea fuerunt, libere ad Ecclesiam revertatur. Hujus enim concessionis prædictus Rex* Edwardus *& Regina, cum optimatibus Regni testes existunt, sicut hactenus gestæ rei scriptum perhibet.*

CAP. XL.

Quomodo Abbas Wlfricus *quasdam Ecclesiæ possessiones, nesciente conventu, fratri suo concessit, & de ipsius obitu.*

PORRO idem Abbas gradum suum in honore primum servavit, & sollicite locum rebus cumulare studuerat. Nam cum quodam comite *Elgaro* nomine habuit conventionem, & manerium de *Bercham* ab eo emit, pro viginti quinque marcis auri, & in præsignata Regis carta, quam adquisierat, confirmari fecit, & quamvis hoc commodum suæ gessisset Ecclesiæ, noluit intelligere ut in finem bene ageret, sed evanuit à cogitationibus suis, curis seculi se implicando, gloriam appetens humanam; unde in ignominiam & in proprium corruit. Habuit enim fratrem *Gudmundum* vocabulo, cui filiam præpotentis viri in matrimonium conjungi paraverat. Sed quoniam ille quadraginta *Hidarum* terræ Dominium minime obtineret, licet nobilis esset, inter proceres tunc numerari non potuit, eum puella repudiavit; unde pudore minium suffusus, ad Abbatem rediit, conquerens infortunium sibi illatum, & ut ei aliqua Ecclesiæ rura pro fraternitate committeret, intentius exorat, ne nunc honoris nomine, præsertim optata matrimonii copula, frustraretur, Abbas vero nimium carnaliter amans fratrem, absque titulo & subscriptionis testimonio, hæc subjuncta maneria illi, sed tantum in præsto dimisit, partem viz. de *Merham* cum curia villæ, *Liveremere*, *Nathentune*, *Acholt*, *Bedenestede*, *Gerboldesham*, & hoc non manifeste, ne Monachis innotesceret: non prævidens aut præcavens quantum criminis & discriminis sit ad momentum etiam res sacras, & bona Domino oblata, laicorum manibus exponere, ut perfecta matrimonii celebratione absque controversia recipere deberet. Quod factum Monachos diu non latuit, qui eum ut decuit pro tali transgressione probris & objurgationibus proterve infestabant. Ipse vero multo magis factum expavit, ad unum [eorum] quos exposuerat, secessit locum, *Acolt* vocitatum, moerens coram omnibus, in Deum & animam suam, contra professionem sui ordinis, peccatum imo scelus perpetrasse, distrahens bona de loco Sancto, quæ pretium erant piorum in redemptionem animarum eorum. Ibi dum aliquamdiu moras ageret, ex animi confusione ac perturbatione in languorem decidit, sed remedium salutis expectans, cum meliorari credidit, obiit, & in *Ely* ad sepeliendum deportatur. Illic namque mori salubre æstimavit, ut per mortem suam claresceret Ecclesiam debere conquirere, quod negligenter & indigne consensum præbuit extulisse. Post cujus mortem

frater ejus supradictus *Gudmundus* nequaquam easdem terras reliquit, sed facta conventione cum Abbate *Turstano*, qui ipsi successerat, ut quamdiu viveret, teneret, sed citius *Normannis* Regnum obtinentibus, miles illorum quidam *Hugo* de *Mumford* easdem terras invasit, & hactenus Ecclesiæ detinuit.

CAP. XLI.

Quomodo Abbatiam de Ely Stigandus *Archiepiscopus tenuit, & quanta illic Ornamenta tribuit.*

POst decessum vero Abbatis *Wlfrici*, *Stigandus Dorobernia* Archiepiscopus, Abbatiam de *Ely*, sed & Episcopatus atque Abbatias sibi assumpsit plurimas, & gratia utriusque Domini sui, *Edwardi* scilicet, & *Haroldi* Regum, eas propriis pastoribus viduatas, quamdiu voluit in sua manu tenuit, & quibus voluit personis, conferebat. Nam *Wintoniensem*, *Glastoniensem*, Sancti *Albani*, & Sancti *Augustini*, & *Elyensem* ante *Turstanum* Abbatem Abbatias in manu sua receperat, & velut proprias possidebat. Ipso quoque suggerente, *Haroldus*, qui regni sceptra tenebat, ipsum *Turstanum* ab eodem *Stigando* benedici fecit; etenim *Stigandus*, quamvis substituto illic Abbate, causas Ecclesiæ agebat, sed quasdam illius optimas possessiones, sicut *liber terrarum* insinuat, ad maximum loci dispendium retinuit, deditque tamen dona cœnobiis affluenter, præsertim his quæ in manu sua cognoscitur tenuisse, in *Ely* quippe vasa majora & minora de argento & auro in ministerium sacri altaris contulit, quæ in deditionem *Wilhelmi* Regis magni comminuta sunt & distracta; fecerat quoque illic crucem magnam deargentatam desuper totam cum imagine Domini nostri *Jesu Christi* ad magnitudinem formæ illius, atque similis operis imagines, juxta Sanctæ Dei genitricis *Mariæ*, & Sancti *Johannis* Evangelistæ, ex ære fabrefactas, quas *Nigellus* Episcopus, ac plurima alia, postmodum abstulit atque comminuit. Insuper albam fecit & cappam cantoris, atque inestimabilis facturæ & pretii casulam, qua nulla in Regno ditior aut pretiosior æstimatur, quæ postea à prædicto Rege sublata hactenus recuperari non valuit.

CAP. XLII.

De Osmundo *Episcopo.*

NUnc dicendum est de *Osmundo* pontifice inter supradictos pridem honorifice translato, qui de *Suedtheda* regione, ubi Episcopus extiterat, veniens in Angliam, *Edwardo* Regi aliquamdiu adhærebat, ejusque curiam cum magna ipsius Regis gratia sequebatur. Erat autem vir grandævus & honorabilis, cunctisque Regni primatibus pro reverentia sui amabatur. Dum igitur versaretur in Regali curia, fama *Elyensis* Religionis delectatus, locum ipsum visitare decrevit, volens ibi reliquum vitæ tempus transigere, si fratrum gratia cum sua voluntate concordaret. Quo perveniens, loci amœnitate & fratrum devotione detinetur, & in plenam fraternitatem receptus, omnia Episcopalia apud eos eorum petitione faciebat, hoc enim solum omnes Episcopi huc se conferentes sibi retinuerunt, ut relicta cura Episcopatuum, solum Episcopale officium exercerent. Durayit autem piissimus vir iste apud hanc Ecclesiam à temporibus *Wlfrici* Abbatis, qui eum susceperat, usque ad tempora *Turstani* Abbatis, sub quo defunctus Episcopalia ornamenta, hîc dum viveret, concessa nobis dereliquit, & tandem de veteri sepultura à nobis translatus in pace requiescit.

CAP.

Cap. XLIII.

De obitu Regis Edwardi, *& quod* Haraldus *post eum Regnum suscepit, qui* Thurstanum *in* Ely *Abbatem constituit.*

ANglorum decus pacificus Rex *Edwardus*; quamvis curis secularibus multum esset occupatus, abjectis tamen plerumque noxiis honoribus, divinorum studiorum erat indagator fervidus. Unde Rex Regum multa ei arcana revelavit, & non multa de futuris, sicut seniorum relatione didicimus, insinuavit. Interim cum omnem vitam Deo dicatam in vera innocentia duceret, morte obiit *Lundoniæ*, & in crastino sepultus est Regio more, ab omnibus, qui tunc affuere, non sine lacrimis plangebatur amarissime. Quo tumulato subregulus *Haraldus Godwini* Ducis filius, quem Rex ante suam decessionem Regni successorem elegerat, à totius Angliæ primatibus ad regale culmen electus, die eodem ab *Aldredo Eboracensi* Archiepiscopo in Regem honorifice consecratur, quia *Stigandus* Archiepiscopus *Cantuariæ* ab *Alexandro* Papa, tanquam schismaticus, suspensus erat. Et mox accepto Regno *Turstanum* in *Ely*, mortuo nuper *Wlfrico* patre, ejusdem Monasterii constituit Abbatem, virum probatæ virtutis & abstinentiæ Anglice & Latine sufficienter à puero ipso in loco edoctum.

Cap. XLIV.

Quod Rex Haraldus *post annum interemptus est à Duce* Normannorum Wilhelmo, *qui jus Regni bello obtinuit.*

REX igitur *Haraldus*, mox ut Regni gubernacula susceperat, leges iniquas destruere, æquas cœpit condere, Ecclesiarum ac Monasteriorum Patronus fieri; Episcopos, Abbates, Monachos, clericos colere simul ac venerari, pium, humilem, affabilemque se bonis omnibus exhibere, malefactores exosos habere, & pro patriæ defensione ipsemet terra marique desudare. Sed per modicum tempus in parva lætitia & jocunditate tenens imperium, Regnum cum vita perdidit; interea nuntiatum est ei *Willelmum* comitem gentis *Normannicæ* cum innumera multitudine fundi balariorum, sagittariorum, peditumque advenisse, & in loco qui *Pefnese* dicitur, suam classem appulisse. Unde Rex statim versus *Lundoniam* suum movit exercitum, magna cum festinatione, & licet mediam partem sui exercitus nondum congregaret, quam citius tamen potuit, hostibus occurrere non formidavit, & cum eis prælium commisit. Ab hora vero diei tertia usque ad noctis crepusculum adversariis restitit fortissime, & se ipsum pugnando tam fortiter defendit & tam strenue, ut vix ab hostili interimi posset agmine. At postquam ex his & illis quamplurimi corruere, heu ipsemet cecidit, crepusculi tempore, & cum eo nobiliores totius Angliæ. Deinde comes *Willelmus* victor existens, in ipsa Dominicæ nativitatis festivitate à prædicto *Aldredo Eboracensium* Archiepiscopo in *Westmonasterio* consecratus est honorifice, prius, ut idem Archipræsul ab eo exigebat, ante altare Sancti *Petri* Apostoli, coram clero & populo, jurejurando promittens, *Se velle Sanctas Dei Ecclesias ac Rectores illarum defendere, nec non & cunctum populum sibi subjectum juste ac regali providentia regere, Rectam legem statuere & tenere, Rapinas injustaque judicia penitus interdicere.* Et hic primus *Normannorum* in Anglia imperavit, eorum dico qui utroque parente *Normanni* & in *Normannia* sunt educati. Quod quidem non subito eventu aut incerto casu, * provido Dei judicio ipsa rerum series indicat contigisse.

COLLECTIO PRIVILEGIORUM
Elyensis Ecclesiæ.

Privilegium ÆDGARI REGIS *Anglorum.*

OMnipotentis Dei cunctorum sceptra regentis moderamine regum, immo totius seculi creaturæque indissolubili regimine æque gubernantis habenas, ipsius nutu & gratia suffultus, ego Rex *Edgarus* basileus dilectæ insulæ *Albionis*, subditis nobis sceptris *Scotorum*, *Cumbrorumque* ac *Britonum*, & omnium circumcirca regionum, quieta pace perfruens, studiosus sollicite de laudibus Creatoris omnium occupor addendis; ne nostra inertia nostrisque diebus, plus æquo servitus ejus tepescere videatur, sed greges Monachorum & Sanctimonialium, hac nostra tempestate (ipso opitulante, qui se nobiscum usque in finem seculi manere promittere dignatus est) ubique in regno nostro desertis Monasteriis, antiquitus Dei famulatu deficiente, nunc reviviscente, assurgere cupimus, sub St. *Benedicti* Abbatis regula viventes, quatenus illorum precatu, & vigente religione sancta, servitus Dei, nos ipsum rectorem placatum habere queamus. Unde frequentes monitus *Ædhelwoldi* venerabilis Episcopi, corde tenus pertractans, cupio honorare hoc privelegio, rebusque copiosis Monasterium, quod in regione *Ely* situm dinoscitur antiquitus, ac St. *Petri* Apostolorum principis honore dedicatum, decoratumque reliquiis & miraculis almæ virginis *Ætheldredæ*, cujus vita venerabilis nobis modernis Historiâ *Anglorum* promitur, quæ etiam in corruptibili corpore, hactenus condita marmoreo mausoleo albo perdurat.

Locus denique prædictus, deficiente servitio Dei nostri, ætate regali fisco subditus erat, sed à secretis nostris *Æthelwoldus*, deique amator, dioceseli *Wintoniensis* civitatis fungens, datis nobis sexaginta cassatis in villa, quæ ab accolis *Heartingas* nuncupatur, mutuavit locum prædictum cum appendiciis ejus, augmentavique mutuationi tres villas, quæ his nominibus vocitantur, *Meldeburne*, *Ærmingford*, *Northwolde*, & ipse illico Monachos meo consilio & auxilio Dei, fideliter regulari norma servientes perplures inibi collocavit, quibus *Brithnodum* quendam, sapientem, ac bene morigeratum virum, præpositi jure præfecit,* cui effectui admodum ego congaudens, lætabundus pro amore *Christi* & St. *Petri*, quem sub Deo patronum mihi elegi, & Sanctæ virginis *Ætheldredæ*, Deo dilectæ, & ejus prosapiæ Sanctæ illic quiescentis, & pro animabus patrum meorum regum antiquorum, augmentare largiter mutuationem illam his donis, testibus meis consiliariis volo.

Hoc est decem millia anguillarum, quæ omni anno in villa quæ *WELLEN* [al. *Willan*] dicitur, pro expenditione [al. expeditione] redduntur, fratribus ad victualia, modo & deinceps concedo, & inter paludes causas seculares duorum centuriatuum in *Wichlaw* in provincia *Orientalium Saxonum* [*Anglorum*] benigne ad fratrum necessaria sanciendo largior: quinetiam omnes causas, seu transgressionum correptiones justæ legis in sermonibus secularibus omnium terrarum, sive villarum ad Monasterium prædictum rite pertinentium, & quas in futurum ævum Dei providentia loco præfato largitura est, sive emptione, sive donatione, aut aliqua justa adquisitione, stent causæ sæculares emendandæ, tamen clemente examine, fratrum loco manentium victui vel vestitui necessaria ministrantes. Adhuc insu-

Item Privilegium Ædgari *Regis*

☧ UNiversa opum secularium patrimonia incertis nepotum hæredibus relinquuntur; & omnis mundi gloria, appropinquante vitæ mortis termino, ad nihilum reducta fatiscit. Idcirco terrenis caducarum [rerum] possessionibus semper mansura supernæ patriæ emolimenta adipiscentes Domino patrocinante lucremur. Quamobrem ego *Ædgarus* totius *Brittanniæ* Basileus, quandam ruris particulam decem videlicet cassatos, in loco qui celebri & *Lyntune* nuncupatur vocabulo, Domino ejusque genitrici *Mariæ*, nec non *Ætheldrydæ* perpetuæ virgini, ad Monasterium quod in *Elig* situm est, ad usus Monachorum ibi degentium perpetua largitus sum hæreditate, ut illo perpetualiter cum omnibus utensilibus, pratis videlicet, pascuis, silvis pertineat. Ad hanc autem tellurem multa jugera ex diversis circumjacentibus villis pertinent, perpetua insignita libertate. Sit autem prædictum rus omni terrenæ servitutis jugo liberum, tribus exceptis, rata videlicet expeditione pontis arcisve restauratione. Si quis igitur hanc nostram donationem in aliud quam constituimus transferre voluerit, privatus consortio Sanctæ Dei Ecclesiæ æternis barathri incendiis lugubris jugiter cum *Juda* proditore *Christi*, ejusque complicibus puniatur: si non satisfactione emendaverit congrua, quod contra nostrum deliquit decretum. His metis præfatum rus hinc inde giratur.

Þis synd ða land into Lintune. ðe Æþelflæd geuðe his sunu Leofric. þæt þonne liðhid-mælum ⁊ æcer-mælum on Wilburhtune. and on hædanham. ⁊ on hylle. ⁊ on Wichamme. he hit gesealde Eadgare Cyninge unbesacan. Ealswa hit his yldran ær mid feo geboht en ⁊ se fore-sprecena cyning hit gesealde Gode ⁊ Sce Æðelðryðe his saule to alysednesse.

Anno Dominicæ incarnationis nongentesimo septuagesimo scripta est hæc carta, his testibus consentientibus, quorum inferius nomina caraxantur.

Ego Eadgar Rex præfatam donationem concessi. ✠	Ego Kyneward Abb. ✠
Ego Dunstan Dorovernensis Ecclesiæ Archiepis. consignavi. ✠	Ego Alfeah Abb. ✠
Ego Æþelwold Epis. expressi. ✠	Ego Æþelhere Dux. ✠
Ego Oswulf Epis. consignavi. ✠	Ego Æþelwine Dux. ✠
Ego Ælstan Epis. ad quievi. ✠	Ego Brihtnoð Dux. ✠
Ego Oswold Epis. subscripsi. ✠	Ego Osgar Dux. ✠
Ego Ædelm Epis. non renui. ✠	Ego Oslac Dux. ✠
Ego Brihtelm Epis. confirmavi. ✠	Ego Elfwine Minister. ✠
Ego Alfwold Epis. consolidavi. ✠	Ego Eþelward M. ✠
Ego Æswig Abbas. ✠	Ego Wulstan M. ✠
Ego Elfric Abb. ✠	Ego Elfsige M. ✠
Ego Osgar Abb. ✠	Ego Æaulf M. ✠
Ego Elfstan Abb. ✠	Ego Elfric M. ✠
Ego Eþelgar Abb. ✠	Ego Edwine M. ✠
	Ego Elfwold M. ✠
	Ego Elfward M. ✠

Item

Item Privilegium Ædgari *Regis.*

☧ FLebilia fortiter deteſtanda titillantis ſeculi piacula diris obſcenæ horrendæque mortis circumſepta latratibus. Non nos patria indeptæ pacis ſecuros, ſed quaſi foetidæ corruptelæ in voraginem caſuros provocando ammonent, ut ea toto mentis conamine cum cacaſibus ſuis non ſolum deſpiciendo, ſed etiam velut faſtidioſam melancoliæ nauſeam abominando fugiamus; tendentes ad illud propheticum, *divitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.* Qua de re infima quaſi peripſema quiſquiliarum abjiciens, ſuperna adinſtar pretioſorum monilium eligens, animum ſempiternis in gaudiis figens, ad adipiſcendam mellifluæ dulcedinis miſericordiam, perfruendamque infinitæ lætitiæ jucunditatem, Ego *Ædgar* per omnipatrantis dexteram totius *Britanniæ* regni ſolio ſublimatus, quandam ruris particulam, decem videlicet caſſatos in loco qui celebri *Ætſtoche* nuncupatur vocabulo, Sanctæ Dei Eccleſiæ ad reverentiam beati *Petri* Apoſtoli principis, nec non beatæ *Ætheldrydæ* perpetuæ virginis dedicatæ, loco qui celebri *Elig* nuncupatur onomate, ob æternæ beatitudinis remunerationem perpetua largitus ſum hæreditate, quatenus rus præfatum ad uſus Monachorum inibi degentium, uti *Æthelwoldus* Epiſcopus ſuo famulatu obtinuit devote, deſerviat. Prædicta equidem tellus cum omnibus utenſilibus, pratis videlicet, paſcuis, molendinis, ac ſuburbanis, ſupradictæ jugiter ſubjaceat Eccleſiæ. — ſit autem prædictum rus omni terrenæ ſervitutis jugo liberum, tribus exceptis, rata videlicet expeditione, pontis, arciſve reſtauratione. Si quis igitur hanc noſtram donationem in aliud quam conſtituimus transferre voluerit, privatus conſortio Sanctæ Dei Eccleſiæ, æternis barathri incendiis lugubris jugiter cum *Juda Chriſti* proditore ejuſque complicibus puniatur: ſi non ſatiſfactione emendaverit congrua, quod contra noſtrum deliquit decretum. His metis præfatum rus hinc inde giratur.

Ðis synd þara x hyda land gemæra. æt Stoce. þæt is þonne ærest of ðære hyde. and lang streames æt Escmannes yre. ⁊ swa forð on midde-wearðne stream. ꝥ hyt cymð on brunnan. ⁊ swa forð on ðeodforde. ⁊ þanon on haligwille on healdenes ho. of þæm ho on pottafordabricge. on horsewade into merscmylne. of merscmylne into þere brige:·

Anno Dominicæ Incarnationis nongenteſimo ſeptuageſimo ſcripta eſt hæc carta, his teſtibus conſentientibus, quorum nomina inferius caraxantur.

Ego Ædgar Rex totius Britanniæ præfatam donationem cum ſigillo Sanctæ crucis confirmavi. ✠
Ego Dunstan Dorobernenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus ejuſdem regis donationem cum ſigno crucis conſignavi. ✠
Ego Ælfstan Epiſ. conſignavi. ✠
Ego Æþelwold Epiſ. conſenſi. ✠
Ego Osulf Epiſ. ✠
Ego Winsige Epiſ. ✠
Ego Oswald Epiſ. ✠
Ego Alfwold Epiſ. ✠
Ego Ædelm Epiſ. ✠
Ego Alfwold Epiſ. ✠
Ego Elstan Epiſ. ✠
Ego Wulfric Epiſ. ✠
Ego Wulfsige Epiſ. ✠
Ego Ælfsige Epiſ. ✠
Ego Escwig Abb. ✠
Ego Osgar Abb. ✠
Ego Ælfric Abb. ✠
Ego Ælfstan Abb. ✠
Ego Æþelgar Abb. ✠
Ego Kyneweard Abb. ✠
Ego Elfeah Abb. ✠
Ego Folbriht Abb. ✠
Ego Godwine Abb. ✠
Ego Brihtnoð Abb. ✠
Ego Osward Abb. ✠

Ego Byrhteh Abb.	✠	Ego Wulfstan M.	✠
Ego Ælfhere Dux.	✠	Ego Byrhtric M.	✠
Ego Alfeah Dux.	✠	Ego Leofa M.	✠
Ego Æþelstan Dux.	✠	Ego Þringulf M.	✠
Ego Æþelwine Dux.	✠	Ego Oswulf M.	✠
Ego Byrhtnoð Dux.	✠	Ego Ðurefer'ð M.	✠
Ego Oslac Dux.	✠	Ego Þeanric M.	✠
Ego Wulfstan M.	✠	Ego Leofric M.	✠
Ego Ælfward M.	✠	Ego Æðwig M.	✠
Ego Eanwulf M.	✠	Ego Leofwine M.	✠
Ego Osweard M.	✠	Ego Aþulf M.	✠
Ego Oswulf M.	✠	Ego Osferð M.	✠
Ego Ælfwine M.	✠	Ego Ælfhelm M.	✠
Ego Eadwine M.	✠	Ego Sigeferð M.	✠
Ego Ælfric M.	✠	Ego Osgod M.	✠
Ego Ælfhelm M.	✠		
Ego Ælsige M.	✠		
Ego Winsige M.	✠		
Ego Wulfget M.	✠		
Ego Æþelsige M.	✠		

Ðis is þara x hida land boc æt Stoce ðe Ædgar cyning bocade Gode and Sancte Æðelryðe into Elig on ece yrfe. his saule to Alysednesse. Ealswa Æþelfryð hit geærndode his gebidda.

Privilegium Æthelredi *Regis*.

Ðis is þara xx hida boc æt Lytlanbyrig, ðe Æþelred cyning gebocede ⁊ hit gode sealde ⁊ sancte Æþeldriþe ⁊ hire halgan cinne into Elig:.

UNiversa secularium opum patrimonia incertis nepotum hæredibus relinquuntur, & omnis mundi gloria, appropinquante istius vitæ termino, ad nihilum reducta fatiscit; sicut per quendam sapientem dicitur, *Mundus hic quotidie transiens deficit; & pulcritudo ejus ut flos fœni arescit.* Idcirco terrenis caducarum rerum possessionibus indeficientia supernæ patriæ gaudia, Domino patrocinante, lucranda sunt. Quamobrem ego *Æthelredus* totius *Britanniæ* cæterarumque gentium in circuitu persistentium basileus, quandam ruris possessionem xx viz. mansas, in locoqui celebri *æt Littlanbyrig* nuncupatur vocabulo, Domino ejusque genetrici *Mariæ*, & B. *Petro* Apostolorum principi, nec non Sanctæ *Æthelthrydæ* virgini præcipuæ, ac reliquis virginibus sibi cognatis, ad monasterium sc. quod in *Elig* situm est, ad usus monachorum ibi degentium perpetua largitus sum hæreditate, ut illo perpetualiter cum omnibus utensilibus, pratis viz. pascuis, silvis, pertineat. Sit autem prædictum rus omni terrenæ servitutis jugo liberum, tribus exceptis causarum laboribus, rata viz. expeditione, pontis arcisve restauratione. Si quis igitur, &c. *ut supra.* His metis præfatum rus hinc inde giratur.

Ðis syndan ða land gemæra into Lytlanbyrig. þæt is ærest. of þam forde ðe is Æþelwardes ceasterforda gemæra. ⁊ Icelingtune gemæra ⁊ Litlanbyrig gemæra: swa and-lang styrice into þam smalanforda to stræleage mere. of þam smalanforda to crocesþorne. of crocesþorne and-lang sceacerdene into þere caldan delle. of þam delle into þam hæcce *** into þam wulfpitte. of þam pytte into botulfes heale leage suðwarde. of þere leage into wullafes leage. of wullafes leage. and-lang into Leofsies pytte. of leofsies pytte swa ut to þam felda into þam caldan gehæge. of þam gehæge into Spelbeorhge. into styrice on Icelingtune gemæra. ⁊ Ceasterforda gemæra. ⁊ Lytlanbyrig gemæra:·

Anno Dominicæ Incarnationis quarto scripta est hæc carta. Indictione secunda. His testibus quorum inferius nomina caraxantur.

Ego Æþelredus Rex Anglorum præfatam donationem cum sigillo Sanctæ crucis confirmavi. ✠
Ego Ælfstanus ejusdem Regis filius una cum fratribus meis corroboravi. ✠
Ego Ælfricus Dorobernensis Ecclesiæ Archiep. ejusdem regis donationem cum trophæo agiæ crucis consignavi. ✠
Ego Wlfstanus Eboracensis Ecclesiæ Archipræsul consensi. ✠
Ego Ælfeah Winton. Eccl. Pontifex adquievi. ✠
Ego Lyfingus Epis. consolidavi. ✠
Ego Ordbryhtus Epis. expressi. ✠
Ego Aþulfus Epis. subscripsi. ✠
Ego Ælfgarus Epis. non renui. ✠

Ego Wulfgar Abbas. ✠
Ego Ælfwino Abb. ✠
Ego Germanus Abb. ✠
Ego Ælfhere Abb. ✠
Ego Kenulf Abb. ✠
Ego Ælfric Abb. ✠
Ego Ælfric Dux. ✠
Ego Ælfelm Dux. ✠
Ego Leofwine Dux. ✠
Ego Æþelmer M. ✠
Ego Ordulf M. ✠
Ego Wulgeat M. ✠
Ego Ædric M. ✠
Ego Wlfcytel M. ✠
Ego Ælmær M. ✠
Ego Æþelmær M. ✠
Ego Godwine M. ✠
Ego Siweard M. ✠

De Dittune.

Ðis is Dictunes boc. Ðe was ge hwyrfed wiþ ceaflea:

IN nomine *Christi* salvatoris mundi in perpetuum regnantis, cujus sunt dispositione universi ordines & potestates totius dignitatis & principatus ordinati, qui jure cunctis principatur & dominatur, utpote creator omnium. Ego *Cnut* totius gentis Angligenæ ejus amore provocatus, & venerabilis orientalis Episcopi *Alfwini*, & Abbatis *Leofrici* monasterii *Elyensis*, & fratrum eorundem petitionibus incitatus, ac pro remedio animæ meæ, feci commutationem apud Abbatem ejusdem monasterii, *Leofricum* sc. dando eis pro ea vicissitudine, villam quæ proprio notamine appellatur *Dictun*, cum omnibus ad se jure attinentibus in longitudine & latitudine, ut mihi in potestate stetit, accipiens pro ea quoque villam silvosam vocabulo *Ceaflea*, cum omnibus quæ ad eam attingunt, in pratis, in pascuis, in silvis, & in quibuslibet negotiis. Facta est hæc commutatio anno Incarnationis Dominicæ millesimo vicesimo secundo, Indictione quinta, epactæ XV concurrentes VII, die festivitatis VIII. *Æthedrydæ* Reginæ & virginis, quæ sanctis suis meritis cum sororibus suis, viz. *Wyrburga*, *Sexburga*, & filiæ *Sexburgis Ærmenhilda*, illud monasterium patrocinatur & regit. Si quis hanc nostram placitam vicissitudinem malo molimine machinatur mutare, absque voluntate servorum Dei in monasterio illo inhabitantium, sit pars ejus cum diabolo, participium sumens de omnibus pœnis ejus æternaliter, nec contingat ei perpetualiter vicissitudo, cujus vicissitudine possit sibi gaudium aliquod in hoc seculo vel futuro sperare. His astipulantibus fulcitur hæc commutatio.

Inprimis

Inprimis ego Knut basileus totius Albionis gentis cum vivifico signo crucis corroboravi, æque perenniter volo ut inviolabiliter ab omnibus fidelibus roboretur. ✠
Ego Ælfgifu Regina præscripti Regis cum omni alacritate mentis hoc sancivi, ut perpetualiter inconcussum sit. ✠
Ego Wulfstanus Archiepiscopus Eboracensis civitatis Apostolica auctoritate confirmavi. ✠
Ego Æþelnoðus modernus Archipræsul Cantuariorum cum principalitate & decreto Petri principis Apostolorum confirmavi. ✠
Ego Gerbrandus Roscylde Parochiæ Danorum gente confirmavi. ✠
Ego B[illegible]woldus Episc. confirmavi. ✠
Ego Ælfwinus Episc. corroboravi. ✠
Ego Æþericus Episc. consolidavi. ✠
Ego Ælmerus Episc. consignavi. ✠
Ego Leofwinus Episc. affirmavi. ✠
Ego Æþelwinus Episc. consensi. ✠
Ego Brihtwinus Episc. stabilivi. ✠
Ego Ælfric Episc. sancivi. ✠
Ego Godwinus Episc. corroboravi. ✠
Ego Ælfwinus orientalium Anglorum Episc. qui hanc vicissitudinem petivi, ut fieret cum consensu ejusdem Regis Cnut, corroborando sancivi. ✠
Ego Brihtwig Abbas. ✠
Ego Ælfsige Abb. ✠
Ego Ælwere Abb. ✠
Ego Æþelwinus Abb. ✠
Ego Ælmerus Abb. ✠
Ego Ælfwardus Abb. ✠
Ego Leofwinus Abb. ✠
Ego Æþelstanus Abb. ✠
Ego Yric comes assentiendo corroboravi. ✠
Ego Eglaf comes ratum duxi stabilire sapientum decretum. ✠
Ego Godwine comes quod dominus meus Rex statuit confirmo. ✠
Ego Godricus M. ✠
Ego Æþelwinus M. ✠
Ego Ðurstanus M. ✠
Ego Ðrumm M. ✠
Ego Wulfricus M. ✠
Ego Ælfwinus Satrapa. ✠
Ego Ælfwig Satrapa. ✠
Ego Ælfricus Satrapa. ✠
Ego Godwinus Satrapa. ✠
Ego Ælfwardus Satrapa. ✠

Sequebatur ibidem Privilegium Edwardi Regis ut supra; & in Monast. Angl. vol. primo.

Item Privilegium Victoris Papæ, ut in Monastico Anglicano, nisi quod hic in fine ista verba habeantur, nisi resipiscat. Fiat? Fiat. Placet? Placet. Laudatis? Laudamus. Hoc sit stabile? Fiat, Fiat, Fiat.

Item Epistola Edwardi Regis, Saxonice ut prius.

Regum sequentium Brevia & Paparum Privilegia nunc omittuntur; quoniam ad hoc intervallum non pertinent.

FINIS.

INCIPIUNT CHRONICA *Joannis Wallingford.*

NNO ab Incarnatione Domini CCCCXLIX. *Anglorum* sive *Saxonum* gens invitata à Rege *Wortigerno*, tribus longis navibus *Britanniam* advehitur, apud locum qui dicitur *Ypevinesflet*, quasi pro patria pugnatura, re autem vera hanc expugnatura suscipitur. Advenerat autem de tribus populis fortissimis *Germaniæ*, id est, *Saxonibus*, *Anglis*, *Jutis*.

De *Jutarum* origine sunt *Cantiani* & *Vectuarii*. Hæc est ea gens, quæ *Vectam* tenet insulam, & ea quæ usque hodie in provincia *Occidentalium Saxonum*, *Jutorum* natio nuncupatur, posita contra insulam *Vectam*.

De *Saxonibus*, id est, ea regione, quæ nunc *antiquorum Saxonum* cognominatur, venere *Orientales Saxones*, *Meridiani Saxones*, *Occidui Saxones*.

Porro de *Anglis*, id est de illa patria, quæ *Angulus* dicitur, & ab eo tempore manere usque hodie deserta inter provincias *Jutarum* & *Saxonum* perhibetur, *Orientales Angli*, *Mediterranei*, *Merci*, tota *Northimbrorum* progenies, cæterique populi *Anglorum* sunt excitati. Duces eorum fuerunt *Hengest*, & *Horsa*. Deinde & alii Duces advenerunt, qui quas sibi sedes occupaverunt subter annotatur.

De Regibus Cantiæ.

PRimus Rex *Anglorum Hengest*, qui regnavit viginti quatuor annis; cui successit *Oesic* XXIV annis; post hunc *Otta*; huic successit *Eormeric*; cui filius *Eathelbertus* primus ex *Anglorum* regibus Christianus, & regnavit quinquaginta & quatuor annis; post quem filius ejus *Eadbaldus* regnavit. Cui successit *Earconbertus*, & regnavit XXIV annis. Post illum filius ejus *Egbertus* IX annis; cui successit frater *Lothere* XII annis; post illum *Eadricus* filius *Egberti* & regnavit uno anno & dimidio. *Explicit Cantia.*

De Regibus Merciorum.

PEnda filius *Wibbæ* regnavit XIX annis in *Mercia*. Quo in bello occiso, interfector ejus *Oswin*, Rex *Northimbrorum*, tenuit regnum tribus annis. *Peada* filius *Pendæ* ibidem regnavit, sed parvo tempore. Sed *Wolferus* filius *Pendæ* restauratur, & *Oswinum* [*Escwine*] legitimum recepit regnum. Cujus frater *Ethelredus* successit, tenuitque regnum XXIX annis, iste filiam Regis *Oswi* duxerat uxorem. Et tandem relicto regno Monachus vitam finivit, sepultus in *Bordanige*. *Explicit Mercia.*

De Regibus Westsexiæ.

ANno ab Incarnatione Domini CCCCXCV. *Cerdic* & filius ejus *Kinric* cum V navibus *Britanniam* venientes, ad ostium fluminis, quod è nomine ejus [*cerdices ora*] dicitur, applicuerunt. Qui cum debellassent illius

lius loci *Britones*, post XXIII annos adepti sunt regnum *Gewissorum*, regnavitque primus ex *Anglis* in *Westsaxonia Cerdic* XV annis. Cui successit filius ejus *Kenric* XXVI annis. Dederat autem duobus nepotibus suis *Stupho* & *Worthgaro*, *Vectam* insulam. Post *Kenric* regnavit *Ceaulmus* filius ejus XXX, & I annis. Huic successit *Ceolric* VI annis. Deinde frater ejus *Celwolf* regnavit XIV annis. Post hunc *Kineglis* frater ipsius *Celwolfi*. Hic primus Regum *Occidentalium Saxonum* baptizatus est à Sancto *Birino* Episcopo misso ad prædicandum à Papa *Honorio*, hunc *Kineglissum* de baptismo exeuntem suscepit Rex Northimbrorum Sanctus *Oswaldus*, eratque filiam ejus in conjugem accepturus. Post *Kineglissum Kenwalch* filius ejus regnavit XXXI annis. Post hunc *Sexburga* Regina I anno tenuit regnum. Deinde *Eascuine* regnavit II annis; post illum *Kentwine* filius *Kinegilsi* IX annis; cui successit *Cedwalla*, filius *Coenberti*, filii *Cudæ*, filii *Cuthæ*, filii *Cealini*, filii *Kinrici*, filii *Cerdici*. Regnavit autem *Cedwalla* duobus annis. Dehinc *Romam* venit devotus, ibique baptizatus, & adhuc in albis positus vitam terminavit sub *Sergio* Papa; successit *Ine*, & *Inor*. *Explicit Westsexia.*

De Regibus Orientalium Anglorum.

ÆOdwald, [*Redwald*] *Eorthwald* filius ejus; *Sigbertus* frater illius, bonus ac religiosus Monachus vitam terminavit; *Egryc* cognatus ejus; *Anna* filius *Eani*, pater Sanctæ *Etheldridæ*, qui occisus est à *Penda Merciorum* Duce; *Eathelhere* frater *Annæ* Regis. *Eathelwold* frater *Aldulf* patris Sanctæ *Ethelburgæ* virginis. Fuit iste *Eathelwoldus* filius sororis Sanctæ *Hildæ*, nomine *Hereswith*. *Eadmundus*, *Gitrum*, qui ex pagano conversus ad fidem, à Rege *Athelstano* susceptus de fonte baptismatis, post occisionem *Eadmundi* in *Estanglia* regnavit, donante Rege *Athelstano*. *Extralineari successio.*

Eathelbertus, qui & *Cantuariorum* Rex, fecerat Ecclesiam Sancti *Pauli Londoniæ*; *Sigebertus* baptizatus à *Phinano* Episcopo; *Swthelm*; *Sibbi* postea Monachus; *Sigeardus* & frater ejus *Swefredus* filii *Sibbi*. *Swebertus*. *Explicit de Regibus* Estsexiæ.

De Regibus Northimbrorum.

ANno ab Incarnatione Domini DXLVII. Ab adventu vero *Anglorum* in *Britanniam* XCVIII. *Ida* primus Rex ex Anglis cœpit regnare in *Northimbria*, à quo tota ejusdem provinciæ Regnum cœpit originem. Habuit autem ex Regina sex filios, *Adda*, & *Helric*, *Theodoric*, *Ecbric*, *Thenceric*, *Osmerum*; & alios ex Concubinis, scil. *Ogg*, *Alric*, *Eccam*, *Osbaldum*; venerat cum patre comite *Eoppa* cum LX navibus ad *Flemaburch*, indeque boreales partes occupans, ibidem regnavit duodecim annis. Quo mortuo regnum *Northimbrorum* divisum in duo. Nam *Elle* regnavit in *Deira*; *Adda* vero successit patri in *Bernica*, ubi regnavit VIII annis; cui successit *Glappa* I anno. Post quem *Hulsa* —— annis; post illum *Frithwolf* regnavit VII annis. Huic successit *Theoricus* VII annis. Post illum *Eatheldricus* IV annis; huic successit *Eathelfridus* XXIV annis. Habuit autem VII filios, *Eanfridum*, & ex sorore Regis *Eadwini*, *Accam*, *Oswaldum*, *Oswium*, *Ollac*, *Oswielu*, *Osa*, *Offa*. Mortuo autem *Elle*, *Eathelfridus* expulit filium ejus *Eadwinum* fratrem uxoris suæ à regno *Deirorum*, qui exulavit apud Regem *Readwolfum*, ab eodem reductus est in regnum omnium *Northimbrorum*, qui effectus Christianus tenuit regnum XVII annis. Quo regnante, filii *Easfridi* exulaverunt inter *Scotos*; sed *Eadwino* interfecto, redierunt. Quorum primus *Eamfridus* regnavit in *Bernica* I anno. Quo interfecto, frater ejus *Oswaldus Bernicæ* gentis simul & *Deiræ* adeptus est regnum, atque ex duobus populis unum compaginavit, & regnavit IX annis; cui

cui successit frater ejus *Oswius*, & primo in sola *Bernica*, sed paulo post, interfecto *Oswino*, simul & in *Deira*, à quo tempore simul utræque provinciæ unum habuere Regem. Defuncto *Oswio* post XXVIII annos *Egfridus* filius ejus regnavit XV annis. Iste Sanctum *Cutbertum* constituit Episcopum, cujus regni anno VI natus est Sanctus *Beda*, & traditur septennis *Benedicto* Abbati cognomento *Biscop* in Monasterio apud *Werremuthe*. Post *Egfridum* successit *Alcfridus*.

De Bernicibus *&* Deiris *linearis successio.*

ANno ab Incarnatione Domini DLX *Elle* cœpit regnare in *Deira*; & ipse traxit originem unde alii Reges Anglorum. Istius *Elle* mentio fit in vita Sancti *Gregorii* Papæ, regnavit XXX annis. Cui mortuo filius ejus *Eadwinus* successit, sed tamen Rex *Bernicorum Eathelfridus*, cum esset Gloriæ cupidissimus, quamvis sororem *Eadwini* duceret uxorem, eum regno pepulit, quem tamen Rex *Readwolfus* restituit, Rege *Eadelfrido* occiso, regnavitque super *Bernicam* simul & *Deiram* XVII annis. Quo interfecto à *Cedwalla* Rege *Britonum* & *Penda Merciorum*, suscepit post illum regnum *Deirorum* (unde ipse *Eadwinus* originem duxerat) *Osricus* filii patrui sui, qui *Ealfricus vocabatur*, qui regnans uno anno occisus est à *Cedwalla* Rege *Britonum*. Deinde *Oswaldus* utriusque Provinciæ Regnum IX annis tenuit. Illo occiso *Oswinus* de stirpe Regia *Eadwini* regnavit in *Deira*, erat enim filius *Osrici* supradicti. Eo interfecto *Oswius* Regnum *Deirorum* & *Bernicorum* gubernavit, *Eathelwaldus* tamen filius *Oswaldi*, qui in *Deirorum* partibus regnaverat, patruum suum *Oswium* sæpe cum gente *Merciorum*, & cum *Cedwalla* Rege *Britonum* acriter impugnabat; veruntamen *Bernicorum* & *Deirorum* provinciæ deinceps unum habent Regem.

Hic sequitur in MS vita S. Guthlaci *ex quâ excerptum hoc.*

CUM nocte quadam S. *Guthlacus* staret ad psallendum, audivit quasi murmur multitudinis *Britonum*, qui omni tempore vitæ Sancti infesti *Anglis* habebantur: ut enim *Galfridus* in translatione historiæ *Britonum*, (licet ex translatore magis habeat auctoritatem quam ex editore) scribit, *Cadwalladrus* (quem *Beda* & alii nominant *Cedwallam*) remisit, cum *Romam* iret, *Inor* filium suum & *Ine* Nepotem suum, qui sexaginta novem (post decessum *Britonum* pro variis tempestatibus) annis infestaverunt *Anglos*, quo tempore interlabente, decessit Rex *Merciorum Ethelredus*, anno septingentesimo quarto, & Rex *Northimbrorum Alfridus* anno DCCV, habueruntque successores *Ethelredus* in *Mercia Conredum*, & *Alfridus* filium suum *Osredum*. Regnavit in *Cantia* post *Eadricum* filius *Egberti Wihtredus* XXXIV annis & semis. Igitur infestantibus *Britonibus Anglos* sub Regno *Conredi* sanctus *Guthlacus*, ut inceperam dicere, quadam nocte audivit, ut putabat, *Britones* sibi colloquentes, & quasi tumultuarent, turbæ clamores.

Conredus cum regnasset quinque annis in *Mercia* reliquit regnum *Ceolredo* filio *Ethelreci*, quem in fide sua susceperat ad hoc nutriendum. Erat minus ad regnandum (patre suo decedente, & cum tunc temporis instarent ingentia bella) aptus pro ætatis teneritudine. Ideoque coactus *Ethelredus* sibi *Coenredum* reliquit successorem, qui per omnia præstans suam fidem prædecessori, quam dederat in promissis, statim ut ætatem ad regnandum attigit, *Ceolredo* reliquit regnum, & *Romam* petens, optimo fine sub Monachico habitu quievit anno septingentesimo nono. Reliquit etiam duos filios *Ine* & *Inglif*, quorum alter regnavit primo non statim, post *Cedwallam* scilicet, *Ine* in *Occidentali Anglia*. Ex altero vero processit Regii generis continua usque ad *Eadwardum* linea.

Igitur *Ceolredo* filio *Ethelric* regnante in *Mercia*, habuit contemporaneum juvenem

juvenem præstantissimum *Ethelbaldum*, qui ex Regiæ potestatis stemmate ducens originem, ad regnum aspirabat, infestumque habuit, & post privatam vitam *Ceolredus* ad exilium eum coegit. Hic inter exilii varias curas detentus, nunc huc nunc illuc instabilis habetur, & sicut mare fervens cogitatione dispertitus nihil certum de rebus agendis potuit invenire. Venit tamen ad eum fama Sancti *Guthlaci*, & ad eum videndum causâ solacii ab eo percipiendi pergebat, exponebatque ei & sui exilii causas, & sui juris de regni petitione dignam rationem; excepitque ab eo, quantum attinet ad verba, primo solatium, postmodum vero de regni successione plenam prophetiam. Habuit & idem exul comitem nomine *Ecgam*, in quem immundus spiritus miserabiliter grassabatur, ita ut se etiam nesciret, & cum corpus maneret in eo illæsum, accessit etiam miseriæ quod loquendi facultas defuit voluntati; qui, cum primo curiositate ad Sanctum virum est perductus, sola cinguli vel *Zonæ* ejus succinctione, & à furiositate est sanatus, & ad facultatem loquendi reductus. Appropinquabat, inter hæc multa alia miraculose facta, & prophetice prædicta, ad terminum vitæ hujus, complevitque eum sub anno ab Incarnatione Domini DCCXV. Quod *Ethelbaldus* prædictus exul audiens, ad eum etiam mortuum, sub cujus prophetia spem acceperat, & in qua quasi in solida fidei columna suarum solatium curarum posuerat, etiam ad tumulum ejus accedens, querulis lamentis replens, de solatio vitæ suæ surrepto querebatur. Sed nocte subsequente apparuit ei Sanctus, & ante quam sol annum perficeret, id quod prædixerat reiteravit affuturum. Porro eodem anno emergente, anno vero DCCXVI usuali * mortuus est *Ceolredus*, & eodem occisus *Osredus* Rex *Northimbrorum*. Habuit & successorem *Ceolredus* in *Mercia Ethelbaldum*, & *Osredus* in *Northimbria Osricum*. Eidem Sancto erat contemporanea *Etbelburga Eadulfi* Regis filia, quæ primo Anachoreticam vitam in virginitate Sancta duxit. Postmodum vero exigentibus causis necessariis à loco suo extracta, Abbatissæ nomen accepit, & vices adimplevit. Nam sanctimonialium multarum cuneis præposita in virginitate permanens, vitam præsentem terminavit, eratque *Eadulfus* frater *Ethelwoldi* filii sororis Sanctæ *Hildæ* & *Witebi*, nomine *Hereswit*. Habuit etiam contemporaneum venerabilem *Bedam* Presbyterum, quem à tribus annis, siquis diligenter historias & Chronica consideret, in nascendo præcessisse inveniet; *Beda* vero post *Guthlac* diu vixit, qui à septenni ætate in Monasterio de *Werremuthia* nutritus elegantem vitam & Sanctam duxit, & à pueritia in literatura bibit, quæ in senectute virtuose eructaret, scripsit multa ad Ecclesiæ ædificationem opera vitæ ejus attestantia, nec enim alter vixit quam docuit. Inter quæ opera etiam *Anglicanam Ecclesiasticam historiam* usque ad tempora sua continuavit, ab adventu *Gaii Julii Cæsaris* in *Angliam*, quem LX anno ante Incarnationem Domini *Jesu* advenisse testatur. Scripsit & *Omelias* multas & satis elegantes, composuit etiam multos & in Veteris & Novi Testamenti libros, quæ usque ad seculi faciem laudem ejus exclamabunt, quos etiam ipse in fine libri Historiæ curavit annotare, finitque *Historiam Ecclesiasticam* quantum ad Regum successionem in *Osrico* Rege prædicto, & *Ecgberto*, quo scil. anno ab Incarnatione Domini DCCXXIX post cometarum apparitionem mortuos asseverat, successit autem *Osrico Ceolwlfus* frater *Coenredi*, ad quem scribit *Beda Historiam Anglicanam*, eratque filius *Cuthæ*, qui fuit filius *Cuthewini*, qui fuit *Leswaldi*, qui *Egwaldi*, qui *Aldelini*, qui fuit *Oggæ*, qui fuit *Idæ* primi Regis *Northimbrorum*. In cujus Regni tempore transiit *Beda* venerabilis sacerdos, & circa annum DCC—, cum vixisset LIX annis, felix in Domino, & satis probatus in expositione multiplici, & Theologiæ multum eleganti & eloquenti narratu, quia æque patet janua doctrinæ ab Anglia, ut a Jerusolimis, in fidei soliditate constituto. Multa & alia de hoc Sancto narrantur, quæ majori operi conservanda æstimo. Mortuus est autem & *Ine* ille gloriosissimus Rex *Occidentalium Saxonum*, filii *Coenredi*, sub tempore *Bedæ*, anno

ab

ab Incarnatione Domini DCC—. Habuit successorem *Ethelardum* in occidentali *Saxonia:* ipse autem relicto Regno *Romæ* finivit vitam, legiturque dedisse Sancto *Petro* ex omnibus domibus in Regno suo singulos denarios, causa pauperes, & præcipue *Anglos Romæ*, illuc accurrentes sustentandi, quod & multo tempore post ejus decessum fuit observatum. Regnavit autem *Ethelardus* XIII annis. Omnibus autem his, qui à DCCXVI anno successererunt, contemporaneus fuit Discipulus Sancti *Guthlaci Ethelbaldus*. Qui statim ex quo regnare cœpit Heremiticum locum in Abbatiam cœpit mutare, & ipsum Sanctum, per quem de Regnandi acceperat potestate prophetiam, in gloriosa condivit techa Sancto tanto condigna. Eratque valde strenuus in armis; nam & omnia Regna *Australis Angliæ* ab *Umbra* suæ legitur subdidisse ditioni. Suscepit autem Regnum *Merciorum*, anno ab Incarnatione Domini DCCXVII. Regemque* *Cantiæ Ethelbertum* [*Ermenrici*] filium, & *Ethelardum* Regem occidentalium, & omnia alia proxima Regna vel sibi subjecit ut propria, vel sibi sub——. Porro *Britonum* reliquias à *Logria* abegit, & in *Kambria* sola fecit residere, excepta sola *Cornubia*, à qua pars eorum usque ad præsentem diem ejici nec potuit, nec quisquam subsequentium Regum ejicere curavit. Ipso etiam regnante, *Ceolwolfus*, cum VIII annis regnasset, relicto regno Monasterium *Lindisfharnense* intravit, ibique optimo fine in Monachico habitu vitam conclusit. Reliquitque successorem Regni filium patrui sui ætate tenerum *Eadbertum*, cujus frater erat *Egbertus Eboracensis* Archiepiscopus, qui primus post *Paulinum* accepto pallio legitur fuisse confirmatus in Archiepiscopatu; regnavitque post *Ceolwolfum Eadbertus*, cœpitque regnare à DCCXXXVIII anno ab Incarnatione Domini, sub cujus tempore occisus est in bello, quod & ei prædixerat Rex *Ethelbaldus*, cum regnasset super *Merciam* præcipue & super alia regna XXXIX annis; anno ab Incarnatione Domini DCCLV. Successitque ei sed parvo tempore *Bernredus*, eique *Offa* Rex Anglorum potentissimus, [qui] cœpit regnare anno ab Incarnatione Domini DCCLVII. Interruperunt autem isti Reges *Ethelbaldus* & *Offa* & *Kenewlfus* subsequens omnium Australium Regum *Anglorum* regna, & ideo horum nunc annotationem, ut aliquantulum cæteris certiorem, sequar. Nam aliorum, prope usque ad *Alfredum* filium quartum *Ethelwlfi*, annotationem inveni fluctuantem & incertam, sed & ante hæc multa in numeri annotatione relinquimus incerta. Solent autem de isto *Offa* multa narrari, quæ etiam relinquimus pro incertis & apocryphis, ea tamen in cedulis notavimus, ut si quando vera possint vel probari, vel certe deprehendi, majori operi commendemus. Fuit autem iste contemporaneus *Pipini* Regis Francorum, patris magni *Karoli*, factaque est hiems maxima & incomparabilis ejus Regni VII anno; & Rex *Pepinus* obiit regni ejus anno XII. Successitque *Karolus* filius anno ab Incarnatione Domini DCCLXIX. Porro iste, sicut alia regna, sic & *Angliam* tempore hujus Regis *Offæ* sibi subegit. Sub *Offæ* tempore Rex *Northimbrorum Eadbertus*, cum regnasset XXI annis, contempto regno, assumptaque tonsura in Ecclesia *Eboracensi*, quam frater ejus prædictus *Egbertus* tunc regebat, in clericatu vitam terminavit; tradidit autem Regnum filio suo *Osulfo*, quod cum uno anno tenuisset occisus nequiter à sua familia juxta *Michelwongtune*, successitque in regnum *Eathelwoldus* cognomento *Mol*, regnavit sex annis. Dehinc amisso regno in *Winchanheale Aloredum* ex prosapia *Idæ* habuit successorem. Qui cum IX annis regnasset pellitur à regno in exilium. Post quem *Ethelredus* filius *Ethelwoldi Mol*, regnavit V annis. Quo dehinc pulso in exilium, filius *Osulphi* quondam Regis supradicti paternum suscepit regnum *Ethelwoldus*. Quod per decem annos tenens pie ac religiose, facta à suis conjuratione, occiditur in *Cyrencestre* juxta murum, sed sepultus est honorifice in Ecclesia *Sancti Andreæ in Hagusteldesham*. In loco ubi interfectus est, lux emissa videri sæpius solet. Successitque *Olredus* filius *Alredi* supradicti Regis. Regnavit uno anno; quo

per dolum interfecto, *Ethelredus* de exilio rediens suscepit regnum. Omnibus his conregnavit in Australi Anglia Rex supradictus *Offa*, qui sub anno regni sui XXXVI, & DCCXCIII anno ab Incarnatione Domini, ab primo adventu *Anglorum* in *Britanniam* anno trecentesimo quadragesimo quarto, Angelica ammonitione præhabita, fecit transferri corpus beati *Prothomartyris Anglorum Albani*. Accitoque *Humberto Merciorum* Archiepiscopo divinam de martyre transferendo pandit voluntatem; at Archiepiscopus assumptis secum *Ceolwolfo* & *Unwona* Episcopis, magnaque multitudine clericorum diversorum graduum, venit ad locum Sanctum, ubi factis precibus & præhabitis [jejuniis] haut segniter domini clementiam invocantes, & beati Martyris auxilium implorantes, aperuerunt terram, qua Sancti gleba tenebatur, levantesque reliquias gloriosi Martyris cum vario gloriæ apparatu transtulerunt. Deditque Rex Martyris loco *Wineslowe*, eo quod Angelica apparitione ibi fuerit illustratus, dum de transferendo Martyre responsum accepisset. Dedit etiam prope totius circumjacentis provinciæ subjectionem, & religioni, quam ibi inchoavit, præfecit Abbatem nomine *Guillegodum*; anno primo sequente occidit in campestri indicto bello Sanctum *Ethelbrithum* Regem *Westsaxonum*, re quidem vera sed causa incerta. Eumque solum nævum gloriæ suæ præhabitæ reliquit, porro nec ipse diu super morte ejus gavisus est; nam anno abhinc tertio, hoc est ab Incarnatione Domini DCCXCVI & ipse obiit, sepultusque est, ut dicitur, in *Usa* flumine juxta *Bedeford*. Multa quidem & alia his æque commemoranda de viro isto audivi, quæ cum veriora esse constiterit, alias Deo largiente explicabo. Reliquit autem regni sui successorem filium suum nomine *Egredum*, sed parvo tempore regnavit. Nam interceptum est Regnum ejus & fama à *Kenewolfo*, qui etiam multorum Regum regna sibi subjugavit. Nam & *Cantiorum* Regem *Eadbertum*, qui loco fratris sui *Ethelberti* filii primi *Withredi* successit, in bello vastata *Cantia* cœpit, effossisque oculis ejus, & præcisis manibus, regnum *Cantiorum* suo adjecit. Sed & Australium *Saxonum* regnum obtinuit, post *Sigebertum*; qui uno anno regnavit. Habuit tamen semper pars illa Reges suos, sed toto tempore *Kenewolfi* subjectos *Kenewolfo*. Nam & *Brichtricus* ei subjectus tenuit occidentale regnum sub eo XVI annis. Quo regnante *Dani* primum venerunt in *Angliam* tribus longis navibus advecti. Cœpit autem *Kenulfus* regnare circa annum ab Incarnatione Domini DCCXCVII. Regnavitque XXIV annis, felix satis, si successori, ut oportuit, providisset. Obiit anno ab Incarnatione DCCCXIX.

De Martyrio Sancti Kenelmi *Regis & Martyris.*

RElinquit autem *Kenulfus* duas filias nubiles ætate, & unum parvulum nomine *Kenelmum*, qui sub custodia sororum positus paternum regnum erat suscepturus, invidit autem ei major natu sororum nomine *Wendreda*, eo quod sibi in regni jure esset præponendus *Kenelmus*. Alia vero nomine *Burchenilda* erga fratrem sororia affectione tenebatur. Insidias tamen, quas puero prætendebat major soror timore ejus detegere non audebat.

Regnavit in *Northimbria* à tempore *Kenulfi Osbaldus*, post *Ethelredum* apud *Corebrige* occisum, tenuitque regnum viginti septem dies. Illo vero projecto & in exilium fugato, *Eardulfus* ex semine Regio de comite provehitur in Regem; regnavit decem annis; cui successit *Alfwodus* duobus annis. Post hunc *Eanredus*, qui regnavit XXXIX annis.

De Sancto Botulfo *confessore.*

FUit etiam contemporanus his duobus regibus *Merciorum Offa* & *Kenulfi Alcmundus* pater *Egberti*, ex nobili prosapia fratris *Inæ Iggles*; fuit

fuit enim filius *Easi*, qui fuit *Eoppæ*, qui fuit *Ingleis*, filii *Coinredi*. Relictusque fuit in manibus matris, cum esset ineptus ad Regni gubernaculum, ob teneritudinem pueritiæ. Habebat autem & ipse *Eathelmundus* duas sorores, quas pater *Easi* transfretari fecerat in *Saxoniam*, à qua cum omnibus progenitoribus suis originem duxerat, ob mores gentis *Saxonum* erudiendos. Præceperat etiam ut sub Ecclesiasticæ forma institutionis religioni se aptarent; paruerunt autem per omnia patris imperio *Easi*, & regularibus præceptis subditæ pupillæ post patris mortem in *Saxoniâ* remanserunt. Erantque duo fratres in eodem Scemate Religionis *Eadulfus* & *Botulfus*, & ipsi ex *Anglia* nati, eadem, qua puellæ transmissæ fuerant, causa transfretaverunt, & in tonsura Clericali vivebant; erat autem uterque bene religiosus, attestabaturque factis quod tonsura designabat.

Successit interea patri suo *Alcmundo* sive *Ethelmundo Egbertus*, cœpitque regnare ab anno Incarnationis Dominicæ DCCCIII. Corregnavitque etiam ipse *Kenulfo*, post cujus mortem omnia regna, quæ ei subjecta fuerant, sibi virtute & armis subjecit. Nam *Cantiæ* Regem *Baldredum*, qui primus post *Cuthredum* regnavit, misso filio suo *Ethelwolfo* cum magna copia armatorum, ultra *Thamisam* pepulit, & consequenter *Cantuariorum* regnum obtinuit, & Regem ab ejus tempore habere cessavit, consensitque Regi patere *occidentalium Saxonum*. Sed & ejus tempore *Kenulfo* successit in *Mercia Celwolfus*; duobus annis regnavit, eique successit in eadem *Bernulfus*, qui ab *Estanglis* occisus esse legitur. Cui successit in eadem *Ludecan*, & post *Wiglaf* ibidem regnavit. De quorum tempore Regum nullam inveni annotationem, sed & *Egberto* supradicto regnante, successit *Eanredo* (qui XXXII annis regnavit in *Northimbria*) *Athelredus*, qui regnavit IX annis; post *Osbertus* XIII annis. Quem *Northimbrorum* populus pellens de regno, *Ellam* alienum Regii seminis in ejus loco substituerunt. Sed *Danis* eo tempore *Eboracum* irrumpentibus necessitas concordiam Regum fecit; uterque enim Rex adunatis viribus suis *Eboracum* tendit; & primo quidem in fugam vertunt hostes, compuleruntque eos in civitatem intrare, quam antea armis occupaverant. Sed cum ad eam *Danos* incaute insequerentur *Angli*, cæsi sunt ambo Reges ab eis, atrociter pro vita repugnantibus, simul exercitu suo. His vero qui superfuerunt de *Northimbris* præfecerunt *Dani Egbertum*, qui etiam ibidem regnavit V annis; subjecta est etiam *Egberto Sutheria*, *Suthsexia*, *Estsexia*, & *Estangla*, & Reges *Merciorum*; regnavitque XXXV. Habuit successorem filium suum *Ethelwlfum*, mortuusque est circa annum ab Incarnatione Domini DCCCXXXVII. Reliquit etiam *Ethelwlfus*, postquam XVIII & dimidium regnasset, quatuor filios, *Ethelbaldum*, *Ethelbrithum*, *Ethelredum*, & *Ealfredum*; regnavit primus *Ethelbaldus* post patrem, qui ab anno Incarnationis Domini DCCCLV cœpit regnare, & tenuit regnum V annis, continuavitque cum *Danis* bellum, sicut & *Ethelbrithus* frater ejus post eum, VI annis, & *Ethelredus* idem fecit V annis, dederuntque animas suas pro patriæ, & populi sui liberatione. Sed *Alfredus* adhuc juvenis nil famæ inter fratres potuit obtinere.

Omnibus autem his regibus fuit contemporaneus Sanctus *Swithunus*, qui, sub tempore *Egberti* Regis, à *Kenegilso* primo inter Reges *Occidentalium Anglorum* Baptizato, octavi, vitæ suæ cursum inchoavit, feliciterque terminavit.

Erat tunc temporis *Wentonianæ* sedis Antistes & Episcopus, vir vitæ venerabilis *Elmestanus*, qui eum ad honorem sacerdotii promovit, & quia virtutem in amplexibus vidit, inter familiares habuit, & ut ministerium suum honorantem honoravit, inter cujus clericos vita & sanctitate emicuit *Swithunus*.

Tradidit enim interea *Swithuno* filium suum *Athulfum* nomine Rex prædictus, & literis imbuendum, & sanctis moralitatis præceptis instituendum, habebat autem eum solum solamen, & patris & regni spem unicam, & ju-

ris paterni ſucceſſorem. Invaluitque ſub manu diſciplinæ Sancti in diſcipulo tantum literaturæ affectio, ut diu præhabitam & inter magnos viros verſatam Sancto ſolveret quæſtionem. Nam cum inter clericatum & militaturam ſoleat eſſe de præſtantia altercatio, ipſe quantum ad judicium ſuum attinuit, diſſidium terminavit, & elegit ſub tonſatura clericorum vivere Chriſto, quam ſub regali potentia deſervire mundo; unde & Dei judicio, per omnia multum approbando, conſecutus utriuſque vitæ eminentiam & primatum. Nam & in *Wenthoniana* Eccleſia gradum ſubdiaconatus aſſecutus vices ipſius eleganter adimplevit, & ad ulteriorem profectum ſpem acceperat efficacem. Sed interim decedente patre *Egberto*, quia ſolus erat ei filius *Athulfus*, ſolus ut juſtus hæres ad ſuccedendum petebatur à populo regni. Sed cum inauditum eſſet, ut quis à ſubdiaconatu ad laicaturam trahi deberet, facta eſt inter clericos & laicos diſſenſio, adeo ut ſuper hoc capitulo ſedes Apoſtolica conſuleretur. Miſit autem Regio ad Leonem Papam, populi ſuggerens petitionem; qui ſuper eodem capitulo habito concilio, populi & utilitati & voluntati aſſenſit, & à ſubdiaconatu ad regalem dignitatem virum prædictum redire permiſit.

Decedente interea Rege *Aithulfo* Sancti *Swithuni* Diſcipulo; ſucceſſit ei filius ejus *Athelbertus*, cujus Regni anno tertio, & eodem anno ab Incarnatione Domini noſtri *Jeſu Chriſti* DCCCLXII, meruit audire Sanctus *Swithunus* à Domino, *Euge ſerve bone & fidelis, quia in paucis fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam. Intra in gaudium Domini tui.* Tranſlatuſque eſt poſt aliquot annorum curricula, & in decenti theca reconditus in *Wentonia* Eccleſia, ubi uſque ad præſens cooperante domino fiunt crebro miracula, qui vivit & regnat per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

De adventu Ynguar *&* Ubbe.

INgreſſuri diverſorum diſſidia bellorum, à lectore petimus, ut ſi brevitas, cui ſtudemus, non placet ei, ſaltem pro imagine teneat quod legit. Nam rerum pelagus quis ſequetur? Igitur regnante *Ethelberto* in provincia *Wintoniana*, & *Ethelberto* filio *Ethelwolfi* ſecundo in *Occidentali Anglia*; *Burredo* vero in *Mercia*; & *Eadmundo* in *Eſtanglia*, quæ noſtro tempore *Norfolchia* dicitur, eruperunt ex provincia ſua *Dani*, & quod à diu paulatim inchoaverant, nunc niſi ſunt conſummare: ſed quia res ſe ingerit, de gentis hujus origine pauca prælibabo, pauca enim de ea prædixi, & multa ſi deus annuat dicturi ſumus. De qua diverſi diverſa ſentiunt Hiſtoriographi. Nam quidam eos à *Trojanorum* gente deſcendiſſe in hiſtoria reliquerunt, ſiquidem cum *Anthenor Trojanus* in obſidione *Trojanorum* proditionis accuſaretur, & timeret ſibi ut conſcius, collectis mille quingentis viris evaſit à civitate, & poſt multos maris labores ad *Germaniam*, quæ tunc temporis colonis eguit, pervenit. Quam poſtmodum derelinquens, ulteriores terræ ſinus petiit, & in eis regnavit. Vocavit nomen terræ Regni ſui à *Dana* quodam Rege, ex quo ſtemma produxerat, *Danemarchiam*, nomenque ſatis Hiſtoriæ conſentit; alii vero aliter & forte melius hujus gentis originem texunt. Nam ex tertio filii *Noe*, *Japheti* ſcilicet, mediante filio ejus ſecundo *Magog* nomine, à quo *Gothica* ſoboles deſcendit, eos originem ducere dicunt, & de ſimilitudine ultimæ ſillabæ nomine patris vocabulum trahere *Gothos*. Porro duo populi ab *Gothis*, poſtquam in *Scanzia* inſula, quam ſibi vendicaverant, multiplicati ſunt, deſcenderunt. Unus cum Rege ſuo *Thanauſe* ulteriorem *Scythiam* invaſit, & ſedem, poſt multa bella adverſus *Velonem Ægyptiorum* Regem, fecit; cujus populi uxores diutinam belli protractionem moleſte ferentes, repudiata virorum copula, duas ſibi Reginas cæteris audactiores *Lampetho* & *Marpeſſam* elegerunt, & in arma converſæ ſunt. Quæ dextris mamillis ob telorum jactus aduſtis, levam

ſolam

solam lactentibus reliquerunt. Alter vero populus ab eadem vagina, scil. *Scanzia* insula, erumpens, cum Rege suo *Berig*, intra *Germaniæ* sinus *Meotidas* paludes occupavit, & in secunda sede *Danemarchiam*. Omnibus autem his populis una fuit diu consuetudo (quousque *Christianitatis* & fidei titulo inter *Danos* est repressa.) Quod pater omnes filios adultos à se repelleret, excepto uno solo, quem juris sui relinqueret Hæredem. Unde & factum est quod Juvenes propriæ voluntati dediti, luxui nimio se subdentes, & mulieribus diversis copulantes, innumeram sobolem procrearent; & consuetudo inter eos inolevit, ut cum eos patria ferre non posset, ad aliam sedem quærendam arcerentur. Qua lege acti omnibus populis suæ patriæ adjacentibus infesti habebantur. Legat, qui vult, *Gothorum* Historiam, invenietque nec etiam ab eorum vexatione Romam fuisse tutam. Porro *Galliam* à *Beir* costæ ferreæ, & à Magistro suo *Hangisto* omnium paganorum sceleratissimo ita devastatam, ut vix pauci incolæ remanerent. A quo tempore *Normanni* partem Aquilonarem Franciæ occupantes, loco nomen dederunt, sed his paucis pro digressione notatis ad proposita revertamur. Igitur regnantibus *Anglis* regibus supradictis, evaginavit *Deus* ad corripiendam superfluitatem *Anglorum* gladium suum, qui etiam mala in bonos usus convertit, & ebullire fecit à *Daciâ* gentes infinitæ multitudinis, quæ usque ad præsens in *Scandalum* permanent adjacentium populorum. Primæ autem eruptionis circa hæc tempora (nam ab antea multa loca *Angliæ* obtinuerant) fuerunt Duces *Igguar* & *Ubba*, qui cum multitudine maxima in *Northimbria* primo applicuerunt; secundo vero *Rollonis* comitatus; tertio vero *Gitri*, qui omnes infra viginti annos vices correptionis à Deo præordinatæ in diversis locis, ut dicendum est, compleverunt. *Igguar* ergo & *Ubba* in *Northimbria* primo applicantes omnia mari loca affinia, à mari *Scottico* usque ad *Estanglam*, depopulationi tradiderunt. Loca Sanctorum incenderunt, urbes, vicos, & castella campis coæquaverunt, Regiæque dignitatis & generis quendam virum nomine *Gutredum*, à quodam cognato Duce nomine *Hardecnuto* comprehensum in servum vendiderunt. Sed hunc Sanctus *Guthbertus* ex servitutis jugo excussum mirifice post pauca promovit in Regem. Porro *Werremuthiam* Abbatiam in quâ Sanctus Deoque dilectus *Beda* contemplativæ vitæ fructus degustavit, incenderunt, quæ usque modo ob venerationem Ecclesiastici doctoris in cellula parva nomen tenet & famam. Sed ipsius reliquiæ cum multis aliorum Sanctorum, quæ ibi continebantur, in *Dunnolmensem* Ecclesiam translatæ honorifice juxta altare Sancti *Guthberti* reconduntur. Inde ad *Withebi* Sanctæ *Hildæ* locum transierunt, & Sanctimoniales, (quæ à Sanctæ virginis tempore eum locum inhabitaverant) cum injuriis effugantes, vastitati locum dederunt. Exinde per portum *Umbræ* ad *Eboracum* venientes, eam etiam post multos bellorum eventus irruperunt, & Archiepiscopatus, sicut aliis Sanctorum Monasteriis fecerant † tervorum flammis tradiderunt. Et quis inter hæc miseriæ dispendia, parvulorum neces innocentium, matronarum dehonestationes, virginum deflorationes, & diversa flagitiorum genera exsequeretur, magis autumationi sunt per hæc pauca, quam scripturæ, quia sunt multa, relinquenda. Decedente interim secundo filio *Ethelwlfi* nomine *Ethelbritho*, successit ei tertius *Ethelredus*, qui sicut & fratres sui viriliter restitit *Danis* & v annis regnavit, cujus Regni anno quarto, & eodem ab Incarnatione Domini DCCCLXIX, intravit *Inguar Estanglam*, quæ Euro Aquiloni exposita, multos habet aptos navigiis portus, & sicut ab exercitu peditum pro muro habens oceanum est tuta, sic à periculis ab oceano navigio erumpentibus est incerta & improvisa.

Digitized by Google

De Sancto Eadmundo *Rege & Martyre excerptum.*

REgnabat autem tunc temporis pius Rex Deoque devotus ibidem *Eadmundus*, qui & ipse ex nobili *Saxonum* genere stemma ducens, omnem nobilitatem generis & morum elegantia & fidei religione superavit. Solentque quidam ad hunc Sanctum Regem retorquere satis accommode [quoad] tempora, & quod narratum est superius de Sancto *Bothulfo*, sicut hîc invenio *Eadmundum*, ita in patris *Egberti* nomine *Alcmundum*, & in *Legenda* Sanctorum *Ethelmundum*; potestque facere de nomine dissonantia.

Ejusdem provinciæ Episcopus *Theodredus*, qui ob reverendæ religionis & vitæ sanctæ scema bonus agnomen accepit. Nam cum latrunculi quidam ex præcondictu ad Ecclesiam Sancti, ac ut eam infringerent, accessissent; quilibet in suo temeritatis ausu comprehensus est, stabantque quasi ligati, ne pedem possent movere, nec arreptum opus deponere. Sed alius cum sua scala pendebat in aere, alius ut fossor incurvus, palæ quam tenebat, inhæsit, & pala ipsi. Alius cum lima aut fabri malleo, ut seræ vel pessulæ, quatenus infringeret, incumbebat, stetit suo supellectili alligatus, & supellectiles ipsi. Deprehensi sunt ergo unusquisque in ausu suo, & ante judicium Episcopi prædicti perducti. Quos omnes præcipiti judicio, ut postmodum sibi visum fuerat, patibulis fecit appendi, non enim eguit res probatione, cum ex evidentia facti & miraculi ostensione pateret fures esse. Retractabant autem factum Episcopi Coepiscopi, & illum contra ordinis sui jus fecisse acclamabat provincia. Ipse etiam pœnitentia ductus, contra auctoritatem canonum confessus est se fecisse. Invenerat enim scriptum, *Nequis Episcopus vel de clero delatoris fungatur officio*, & illud, *satis dedecet ministros vitæ cœlestis assensum præbere in mortem hominis alicujus*, recordatus est etiam facti *Elisei*. Qui latrunculos à *Samaria* egressos pavit coram Rege, pane & aqua pastos remisit ad propria, magisque liberandos esse secum disseruit ex facto ipsius *Helisei*, qui cum Rex *Israel* manus mittere in eos vellet, prohibuit fieri. Revolvit etiam secum *scripturam* dicentem, *eos qui ducuntur, eruere festina*. His aliisque multis *scripturæ* auctoritatibus & rerum vel factorum exemplis sese concludens Episcopus, in pœnitentiam & lamentationem diutinam dedit, & quia etiam in hoc facto scandalum † Ecclesiæ, voluit per eandem in satisfaciendo adjuvari; induxit dioecesim suam ut pro hoc delicto suo jejuniis & orationibus communiter indulgerent, sicque facto ut sibi videbatur sufficienti piamine, etiam thecam martyris studuit in aliquo decorare, infractaque theca veteri visu expertus est, quod sub æstimatione diu dubitavit, & corpus & caput conjuncta & integra reperit, induit etiam novis vestibus & ornamentis Sanctum, & aromatibus innovatis recondivit, & quod oculis viderat, omnibus diebus vitæ suæ prædicavit, ad laudem Domini, & his ob reverentiam martyris & Regis, pro digressione insertis, ad textum historiæ revertamur. *Dani* qui eum occiderant, aliis suæ perversitatis & originis *Danis*, qui jam maximam partem *Merciæ* occupaverant, adjuncti in ducatu *Igguar*, ut dicitur, etiam *Londonias* irruperunt. Non enim habebant *Londonienses* spem diffugii, deficiente & interrupta omnium *Australium Regum* potestate, solus tamen in *Westanglia* regnavit filius tertius *Ethelwlfi Ethelredus*, qui & sequenti anno, hoc est ab Incarnatione Domini DCCCLXX, morti debitum persolvit, successitque ei frater ejus *Alfredus* ultimus filiorum *Ethelwlfi* eodem anno. XXIII annorum fuit cum regnare cœpit, regnavitque in multis periculis à *Danis* illatis, cujus generationis lineam sic forte ex assuetudine antiquorum continuatam in scriptura inveni.

De

De Alfredo *primo Monarcha.*

ANno ab Incarnatione Domini DCCCXLIX. Angl. *Saxonum* Rex *Ealfredus* natus est in illa plaga Angliæ, quæ *Barrocsira* dicitur, fuitque filius *Ethelwlfi* Regis, qui fuit *Egberti*, qui fuit *Alcmundi*, qui fuit *Effe*, qui fuit *Eoppa*, qui fuit *Ingles*; porro *Ingles* & *Ine* ille famosus Rex Occidentalium *Saxonum* germani duo fuerunt, qui *Ine* Romam pergens, ibique vitam præsentem finiens, cœlestem patriam cum *Christo* regnaturus adivit. *Ingles* autem & *Ine* fuerunt filii *Coenredi*, qui fuit *Ceolwald*, qui fuit *Cutha*, qui fuit *Cuthwine*, qui fuit *Ceaulin*, qui fuit *Cynric*, qui fuit *Creotha*, qui fuit *Cerdic*, qui fuit *Elesa*, qui fuit *Ella*, qui fuit *Gewis*, à quo *Britones Anglicam* gentem *Gewis* nominant, qui fuit *Wig*, qui fuit *Freawine*, qui fuit *Freothegar*, qui fuit *Bran*, qui fuit *Bealdag*, qui fuit *Guodden*, qui fuit *Frithewald*, qui fuit *Frelaf*, qui fuit *Frethewlf*, qui fuit *Fingoldwlf*, qui fuit *Geata*, [*Geta*] quem *Geattam* [*Getam*] pagani jamdudum pro Deo venerabantur, qui fuit *Cetirwa*, qui fuit *Beau*, qui fuit *Celdewa*, qui fuit *Heremod*, qui fuit *Idermod* qui fuit *Hathra*, qui fuit *Wala*, qui fuit *Beadwing*, qui fuit *Semb*, qui fuit *Noæ*, qui fuit *Lamech*, qui fuit *Mathussalam*, qui fuit *Enoch*, qui fuit *Malaleel*, qui fuit *Cainan*, qui fuit *Enos*, qui fuit *Seth*, qui fuit *Adam*. Quod si cui hæc non placet Genealogiæ deductio, quærat aliam, non enim ut authenticam eam proponimus, sed si alterutrum cogeret, potius inter apocryfa numerarem. Hic ergo *Ealfredus* in primordiis Regni sui veteri homini totus deditus, vivebat luxui & vitiis subjugatus, *Ealfredusque* ut juvenis, mentem & corpus luxuriosæ etiam dederat voluptati, & cum unica esset spes *Anglicæ* generositatis, nullam æstimationem profectus vel bonæ opinionis in factis suis sagacibus dereliquit; nec erat qui Regem corriperet. Arrisit etiam tunc temporis ei pax. Nam *Hubba* (à *Northimbris* interfecto *Igguar*) cursum suæ ferocitatis causa eum ulciscendi illac diverterat, & Maris ut dicunt tempestate circumventus cum omni classe sua & effera multitudine infandorum satellitum usque ad præsens disparuit. Æstimant autem plures eum immergio illius tempestatis interiisse: igitur arridente prosperitate & pace *Ealfredo*, & Regia potestate blandiente, *dederat*, ut prædictum est, *servire membra sua immunditiæ ad immunditiam*, nihilque ut *Christiani* est, de *Christi* passionibus in corpore suo vel portavit vel portare curavit, sed econtra virgines, & castæ [vivere] volentes, suæ luxuriæ vel invitas vel voluntaneas subdere omni studio festinavit.

Circa hæc tempora lege *Danorum* prædicta *Rollo* cum suis actus sedem in exteris regionibus quæsivit, & in transitu suo multas insulas & loca regionum maritima exturbavit. More enim luporum subito incursu à silvis erumpentium, litoribus naves impellebant, & actis prædis naves reintrabant, & pansis velis ad ventum subito disparebant: unde factum est ut à diversis portibus & locis mari vicinis quærelæ ad Regem defferrentur *Alfredum*, qui super hoc habita deliberatione pacem æstimavit petendam esse, qua enim contra taliter à mari erumpentes exercitum duceret, penitus ignoravit. Adipiscitur pacem quam petivit, & religata multitudine *Danorum* qui fluctuabant & incerta sede ferebantur in *Anglia*, pandit *Rollonis* comitatus vela ventis, & post varios eventus maris & terræ *Secannicum* portum allabitur, ubi postmodum vel invitis vel voluntariis *Francis* sedem & principatum consecutus *Rollo*, & usque ad præsens in posteris possedit.

De

De Sancto Neoto *excerptum.*

MUltis vel divinæ vel humanæ manus flagellis correptus Rex *Ealfredus* à luxuriis [quibus] assuetus fuerat temperavit, & de præteritis etiam cœpit pœnitere. Venitque ad virum vitæ venerabilis *Neotum*, cujus nomen aliquantulum in Aula Regis, ex divina gratia, celebre habebatur, ab eo consilium petiturus: qui tunc temporis in extremis vitæ agens, inter fratres quos collegerat & regularibus institutis informaverat in *Nedstoche*, in quo aliquamdiu heremiticam [vitam] duxerat, degebat. Est autem locus in ulterioribus partibus *Cornubiæ Nedestoche*, quæ à viro incolante nomen traxit, & incultus à rerum primordiis usque ad sua tempora permansit, aptior lustris ferarum, quam hominum habitaculis, quousque Sanctus eum à rudibus frutectis labore suo exemit.

Prænoverat autem antequam ad ejus consilium veniret ex fama vitam ejus, ideoque securior & providentior in vitam ejus fecit invectiones, nam etiam quæ putavit Rex cunctos latere, audacter in faciem rejiciens Sanctus, vehementer, ut oportuit, increpavit, & asperis ut erat à Sancta pagina instructus miscuit blandimenta, vinumque cum oleo in vulnera sauciati infundere curavit. Sicque timorem incussit, ut ad spem erigeret, & in spem erexit, ut in ea non diu fluctuaret, institit enim oportune, importune, frontaliter ei intentans voraginem vitiorum, quibus assuetus fuerat, in exemplari multos traxisse ad periculum, gravem esse *Gehennæ* ignem, & gravem injungendam evadere volenti esse pœnitentiam, inter hæc etiam injunxit ei ut sub spe veniæ scholas *Angliæ* niteretur privilegiare, & ad Dominum Papam hac occasione legatos mittere non differret. Quod ad voluntatem suggerentis sufficienter adimplevit; habentur etiam in *Anglia*, ejus officio ad Sancti *Neoti* instantiam, privilegia Anglice & Anglicis apicibus scripta.

Anno ab Incarnatione Domini *Jesu* DCCCLXXVIII. Regni vero *Ealfredi* anno eodem VII, erupit, lege *Danorum* sæpe dicta, pestis effera, tyrannus nomine *Gutrum*, applicuitque in *Anglia* cum multitudine maxima domino & duci in crudelitate persimili, qui omni *Gentilium* superstitione perditus, cæteris bestiis *Igguar* & *Hubba* & *Rollone*, videlicet, immanior apparebat. Nam non more ipsorum maritima & loca eis vicina invasit, prædas duxit, & naves reintravit, sed frontaliter mediterranea irrupit & vicos, urbes, civitates cum mœnibus eorum succendit, vixerant enim præcipue in *Westanglia*, & mediterraneis, à tempore *Britonum* in pace *Angli*, quæ sicut in fide manentibus vinculum spiritualis est, & *Ecclesiasticæ Unionis*; sic his qui sunt ex diverso peramica est, & nutrimentum vitiorum, quâ sub multi temporis interstitio arridente, reliquerant, ut incauti, urbium & civitatum mœnia, veterno & mensarum & potuum luxui se dederant, nihil de tam subita irruptione conjectantes. Advenit ergo bestialiter viventibus, & luxui deditis bestialiter sæviens homo bestialis, & in omnes crudeliter sæviens, effecit quod voluit in gladio, & securi, non enim occursantibus & ante ejus oculos se prosternentibus peperit, nulli siquidem vel seni vel juveni adulto vel puero, matronæ, puellæ, vel virgini profuit ætas vel sexus suus, nulli profuit oblatio thesauri patrum antiquorum vel oblatæ cautio subjectionis. Nam pagos, vicos, urbes, & civitates flammis, & vulgus dedit ensi suo. Non pepercit ejus ulli hominum oculus: erat videre miserabile excidium, nam senes venerandæ caniciei in porticibus suis jugulati, matronæ inhonestatæ irreverenter supinæ in mediis urbium plateis, virgines expositæ, juvenes truncati caput manus & pedes, pueri perforati mucronibus jacebant in viis, compitis, & plateis, à prætereuntibus conculcandi. Jacebant in mediis cameris vel domibus semiusti quidam, dum erumpere non auderent. Nam qui ab incendio eruperat, exceptus est

est à securi. Nec tacuit interea fama, quæ per patriam delapsa, etiam robustos sub timore tanti discriminis fugæ ventilabat, Rex vero *Ealfredus* elegit prophetiæ spiritui cedere, quam cum certo suorum dissidio sævientibus occursare; considerans pro suis suorumque peccatis hæc instare, jugum Dominicæ præceptionis, quod Sanctus *Neothus* prophetice imposuit, humiliter, ut debuit, studuit sustinere. Recessit igitur scienter timidus & sapienter fugitivus; devenitque in *Athelingeiam*, quæ locus est in ultimis *Angliæ* partibus ad occidentem vergens, diciturque à *Brithonibus*, *Clitonum patria*, est autem in mediis salis paludibus, gratam interius habens planitiem, *Illac* ergo devenit, & inter irrumpentes infortunii procellas *patientiam*, quæ *gaudet duris*, amplexans, saltem in ea fortis stetit, fortunæque ludibriis, quia vitare non potuit, *medium unguem ostendit*, sibique animo infixit, quod sæpe à Sancto acceperat iteratum, quod scilicet, *potentes potenter tormenta patientur*, & illud Apostoli, *flagellat Deus omnem filium quem recipit*; sed & Sancti *Job* & *Tobiæ* ante oculos justitiæ posuit incrementa, qui inter tot adversa Domini justitiam laudaverunt. Latuit autem in subulci tugurio, & in privato habitu diem solatii à Sancto *Neotho* prophetatum, & in Dei voluntate pendentem, in patientia expectavit.

Interea contigit quod in domo solus resideret, & vetula subulci de reditu viri sui, qui in pascuis cum armento morabatur, solicita, panem subcinericium cineri calenti tradidit decoquendum, & ad alia quæ opus erat, dum panis in cinere fuit, se divertit, oblitaque est panis, quousque per ustrinam memoriæ revocaretur. Accurrit ergo, intermissis interim quæ præ manibus habebat anus, & virum quem præsentem vidit, sermonibus impetens, dixit, *quâ parte homo es in curæ? qui pani ardenti negligis subvenire, nunquam vidi hominem tam negligentem, qui etiam panem subcinericium nesciat gyrare, & certe cum appositus tibi fuerit, de eo comedere maturabis. Quare ustrinæ ejus subvenire pigrescis*, Rex autem conviciorum verba patienter ferens, miseriæ & pœnitentiæ suæ etiam ipsa ascripsit, & voluntati Dei arridens respondit, *ut dicis ita est. Hospes mea, nam nimis pigrescerem, si pani subcinericio nescirem subvenire*, & decoctioni panis exinde indulsit, & manus ad nimis insolita extendit, & quousque sufficienter coqueretur custodivit.

Aspexit Regis interim humilem pœnitentiam Deus, & ad ejus oppressioni subveniendum manum extendit pietatis. Nam exploratus ab aliquibus suorum Rex in medium erupit, & munitiorem arcem post paucos dies perfecit, collectisque aliquot militibus & senioribus, in quibus vigebat solertia & ingenium, ex effectu pœnitentiæ solidior ad resistendum se paravit, & primo quidem ex saltibus & locis ad diverticulum aptis imminens eis aderat improvisus, aliquando etiam crepusculis vel diluculo, pro indifferenti æstimans vel manifeste vel occulte hostium insidiis insidere. In transitu quoque sæpe illos, ut quem bene noverat, prævenit, & invasione facta, ut vidit —— ad tutiora loca se collegit, & sic quidem primo debile ex improviso erumpens, postmodum validum & frontaliter hostibus bellum intentavit, ex diludioque eventuum nunc patuit victoriæ, nunc victoria cessit ei.

Militia vero quæ à patria diffugerat, audiens interea Regem *Ealfredum* hostibus rebellare, sub festinatione retransfretans ad ejus castra se divertit, sicque factum est ut de die in diem immanior assurgeret, & hostibus artius immineret. Missis etiam legatis, *Rollonem*, qui continuum bellum, nisi quod ipse interrupit, cum Gallis habuerat, ad suum subsidium vocavit; qui ob memoriam beneficii quod ei contulerat, dum ut prædictum est per *Anglica* littora transiret, ejus mandatis adquievit, & obsidione intermissa quam *Parisianis* intentaverat, in *Angliam* venit. Igitur receptis ab undique viribus, municipia præoccupavit montuosa, & loca transitu difficilia munivit, & viam hostibus interclusit. At adversarii non minori cautela usi omni annisu *Anglis* occurrere curaverunt, unde & *Gytrus* undique *Danos* con-

 vocans,

vocans, qui in multis *Angliæ* locis consœderant, municipiaque in locis montuosis præoccupaverant, jubet eis derelictis in exercitum cogi, & præceps ruit quasi pro consulto in periculum, vidit enim moram trahere periculum, Rege ab undique de die in diem in exercitum accrescente. Igitur & ipse manum magnam contraxit, & prodigus animarum suorum solummodo diem congressionis adoptavit. Rex vero licet securus de victoria ex sponsione Sancti esset, tamen timuit ut bonus Rex gregi suo, & in monte quem anticipaverat hostibus nimis aptum, si præcavissent, super diem discriminis Sancti expectabat præmonitionem.

De Baptismo Gitri.

PEractis tandem solemniter triumphis Rex *Ealfredus* in *Eathelingeiam* rediit, ibique castellum fortissimum condidit, ubi *Gitrus* post tres septimanas sponsionem completurus invenit eum, & cum triginta primatibus suis baptizatus, post albas depositas, Regia præventus munificentia ad propria in pace una cum omnibus suis est reversus. Reliquum vero vitæ suæ in pace bona deduxit. Rex *Ealfredus* tractabat Regni negotia, ut à Sancto *Neotho* præmonitus fuerat, insigni justitia, nam & leges prædecessorum Regum & consuetudines bonas in scripto redegit, & posteris custodienda mandavit, tranferri etiam multas fecit à *Brithonica* lingua in *Anglicam*, inter quas etiam *Merchene Leaga* posuit, quam nobilis & sapiens quædam Regina *Marcia* nomine *Britonissa* adinvenit. Addidit etiam de sua adinventione nonnulla, quæ adeo æquitatis munimine fulciuntur, ut à nemine redargui possint. In quo ejus facto colligi potest, quam devotus ad monita Sancti vixerit, & justitie tramitem sit secutus.

De Edwardo *filio ejus dicto seniore.*

REX *Ealfredus* cum complesset Regni sui annos XXVIII & dimidium, vitæ vero suæ annos L & unum, debita naturæ ab *Adam* vitiatæ persolvens, in pace defunctus est VIII Kalend. Novembris, ab Incarnatione Domini DCCCC anno. Successit autem ei filius ejus *Edwardus* vir modestus, prudens, & pius, qui per omnia patris mores, consuetudines & elegantiam secutus est; devotus præcipue Deo, quod à patre didicerat, cui & se & Regni moderamen commendabat, patre latior in Regno, ditior opibus, diuturnior in pacis bono; in eum consenserunt omnes *Suthangli*. Nam *Juti Vectiani*, qui à tempore *Aelberti* filii *Aistulphi* sub tempore *Eelfredi* mortui, & *Cantiani Juti* qui à tempore *Baldredi*, quem *Egbertus* Rex supradictus pater *Ethelwlfi* misso filio cum multa manu subegit, caruerant Rege, & *Mediterranei*, qui & *Mercii*, à tempore *Burthredi* Rege vacui, condicto potius & voluntate ei se subdiderunt, quam bello vel viribus subacti; solus enim *Ealfredus* pater *Edwardi* eis in tempore *Danorum* succursui fuerat, & ideo in filium facilius consenserunt. Porro benignitas ejus multum vera ad hoc etiam eos multum illexit.

Duxit autem in summa & bona pace vitam suam, excepto quod aliorum incommodis vexabatur: nam à temporibus *Sweni* & *Igguar* & *Hubbæ* ducibus *Danorum*, sub diversis eorum eruptionibus, consederant in diversis promontoriis & locis ad munitiones aptis *Dani* multi, & ea optime muniverant, nullius incursum metuentes. In tempore Ducum supradictorum irrogaverunt molestias quas poterant omnibus patriotis, nec etiam adhuc patriam inquietare erant pigri. Quamobrem diversæ provinciæ in unum condicentes, petierunt à Rege *Edwardo*, ut eorum voluntati hostes prædicti traderentur, deponentes in Regis † nono multas querelas de frequenti prædarum subreptione, de viarum interclusione, de *Mercatorum* spoliis, & de multis aliis in hunc modum erumpentibus, sed & in secretis quæ ad publicam

publicam non pertinent narrationem †. Accepta itaque à Rege licentia unaquæque provincia munitiones quibus se tuebantur dejecit, non tamen sine gravi bello & labore diutino, sub quo tempore deletum est optimum eorum præsidium in *Mercia Wistoche*. Sed hæc alias.

Interruptum autem fuit inter tempora *Danorum* diu Regnum *Northimbrorum*, & usque ad tempora *Ethelstani* nullus ibi regnavit, excepto solo *Gudredo*, qui XIV annis regnavit, quem *Hardecnuti* filii in servum vendiderant; sed hunc Sanctus *Cuthbertus* à servitio promovit in Regem: iste, ut audivi, *Hubbam* socium *Inguar* in *Campestri* bello delevit.

Suscepit autem, inter hæc tempora labentia, à conjugali choro Rex *Edwardus* tres filios, & unam filiam nomine *Orgivam* [*Edgivam*,] quam Rex *Francorum Karolus* accepit uxorem, in duobus sibi consulens, ut non timeret ex parte illa *Anglos*, ad quorum suffragium *Rollo* & sequaces ejus sæpe confugerant, qui sub tempore *Eadwardi* Christianus obiit, habuitque successorem *Wilhelmum* filium suum; & ut ad *Eadwardum* haberet refugium in excercitus restauratione, si necessitas urgeret. Filius autem primogenitus fuit *Ealstanus*, secundus *Eadmundus*, tertius *Eadredus*, in quorum manu Regni dispositionem omnino dereliquit. Emicuitque inter eos *Ealstanus* ut major natu, & vivacitate consilii, & morum elegantia, & in dominandi potestate; accepta enim licentia à patris consilio in *Angliam Gytrum* revocavit, qui cum maxima manu à *Dacia* rediens ejus se subdidit una cum suis voluntati; deditque, assensu patris, *Estanglam* ei, Regnum Sancti *Edmundi*, quod, eodem titulo, quo ut dictum est multa alia Regna, ad Dominium *Eadwardi* devenerat, ususque ejus auxilio *Ealstanus* omnes rebelliones *Suthangliæ* patris jugo supposuit, magnumque posteris in facto scandalum fecit, ut ex sequentibus sufficienter patebit.

Regnavit autem *Eadwardus* in pace bona XXIV annis, & mortuus est anno ab Incarnatione Domini DCCCCXXIV.

Successitque ei *Ethelstanus* filius ejus major natu, unxitque eum in Regem *Eathelmus Cantuariensis* Archiepiscopus, de quo *Galfridus Monemutensis* (quamvis invidulus genti & gentis regibus *Anglorum* esset) scribit quod primus de gente *Saxonum* diadema portaverit: quod & possit esse verum, tamen credendum est invidum magis prioribus regibus derogasse, quam *Ealstanum* laudasse. Nam & subsequenter Historiam *Anglorum* tradit, *Wilhelmo Malmesberiensi* & *Henrico Huntedunensi in corde & corde locutus*, & verendum est de eo ne *disperdat Dominus labia dolosa*: verum quia vices interpretis se dicit exsequi, utcunque excusari posset, si ad tempus *Ealstani* ejus editor (quem *Britonem* dicit) perscripsisset, nos autem eandem Historiam Deo commendamus, & prout ipse donaverit exsequemur, tantum imaginem futuræ editionis & materiam hic præpingentes.

Igitur regnante *Ealstano* in Monarchiam redacta est *Anglia*, nam & *Northimbria* & *Scotia*, *Cumberlandia*, & aliæ quæque partes *Angliæ* in insula potius ad ejus *Monarchiæ* potestatem accesserunt, quam cogerentur. Erat enim pacis amator, & quod ab avo audierat, & in patre viderat, in judicio justus, & ex multarum virtutum condictu adeo omnibus gratiosus, ut nihil usque ad præsens in eum fama audeat, quæ omnium saltem post mortem carpere solet factiones. Reservavit ad istum Regem, quod superius dixi, de *Ealfredo* & *Rollone*, scriptor historiæ *Normannorum*, quod nequaquam stare potest, cum *Rollo* usque ad *Ealstani* Regnum ex ipso ejus volumine & Chronicorum supputatione convinci possit non pervenisse. Sed & multi alii Historici ob auctoritatem *Ealstani* ad eum referunt, quæ ad eum constat non pertinere.

Cœpit autem regnare anno ab Incarnatione Domini DCCCCXXV, venitque ad eum *Lothowicus* cum matre sua *Orgiva*, fugiens *Gallorum* timore, orta enim occasione dissidii inter Regem *Karolum* patrem *Lodowici* & gentem *Gallorum*, in manus eorum devenit & occisus est ab eis. Timens filius de

 simili,

ſimili, divertit ad avunculum *Ealſtanum*, qui honorifice ut oportuit eum ſuſcepit, & de reformanda pace non pigritavit; nam miſit legatos ad *Willelmum Normannorum* ducem *Rollonis* filium, & ejus internuncio pacem reformavit: porro ſororem ſuam *Orgivam* dedit *Sictrico* ex *Danorum* genere in uxorem, quem ideo ad nomen Regis ſublimavit, ne ſoror à Reginæ nomine ad nomen deſcenderet comitiſſæ. Accepit *Sictricus* pro Regno à *Theiſa* flumine uſque ad *Etheneburgam*. Sic ergo primum ſub tempore hujus Regis liberum habuerunt *Dani* acceſſum, nam qui in tempore Regum præcedentium, quaſi erratici per *Angliam* vagabantur, ſub *Elſtani* tempore manebant ſtabiles; nam & *Gytrus* in *Eſtanglia*, & *Sictricus* in *Northimbria* gentis ſuæ libertati, nec mirum, ſtudebant; favebant necnon voluntati eorum optimi portus, qui terram *Danorum* ex directo reſpicientes recedentibus & accedentibus faciles patuerunt. Porro & *Sictricus* & *Gytrus Ealſtano* omnibus diebus fideles paruerunt. Sed quia prudentiam rerum exitus metitur, debuit Rex ſapiens poſteris præcaviſſe, & iter hæredibus nocituris clauſiſſe. Sed quia *nemo ex omni parte beatus* addidit eorum commoditati, quod familiariſſimos habere ſtuduit *Danos*, & ad omnem voluntatem ſuam habuit præparatos, deſcenderat enim aliquando in tempore patris ſui ad *Gytrum* in *Daciam*, & multa de moralitate populi ſuis moribus adjecerat. *Quædam deſiderantur.*

Porro *Eathelmus* videns eum [*Dunſtanum*] facetum, extendit manum ſuam & commendavit eum *Ealſtano* Regi, qui etiam ob reverentiam Archipreſulis, quem ſemper habuit, ut patrem, eo quod ab eo in Regem unctus fuerat, inter familiares habuit *Dunſtanum*, & cito induſtriam & elegantiam morum ejus & deprehendit & collaudavit; ſed intercreſcente à *Northimbris* diſſidio, non potuit Rex dare occaſionem ſapienti, *ut adderetur ei ſapientia*, ſed ad præparatoria bellorum ſe convertit. Filius ſororis ſuæ & *Sictrici*, quem Rex *Ealſtanus* ſub nomine Regis tenuerat, cauſa præaſſignatâ, patre jam mortuo avunculo rebellavit. Erat autem cauſa rebellionis *Guttredi* ſuggeſtio *Northimbrorum*, qua Adoleſcenti ſuggeſſerunt quod eorum patria ſuo Rege ſemper ſolet gaudere, & ſub nullo *Suthanglorum* vectigari. Porro à tempore adventus *Anglorum* in inſulam hoc verum eſſe conſtat, quod nulli *Anglorum* Regum ſubjecti fuerint niſi *Ealſſtano*; igitur eo inconſulto nomen Regis vſurpaverat ſibi *Guttredus*, & ſubſidia & caſtella terræ cuſtodibus ejectis ſuæ tutelæ ſubdiderat, & tributa quæ patri impoſita fuerant, præciſe negabat. His permotus *Ealſtanus* ad expugnandum invigilabat rebellionem, & cum ſatis in manu ſuorum id poſſet exſequi, placuit etiam amicorum fidem & provinciarum ſuo Regno adjacentium attentare, & infra paucos dies magnum excercitum collegit. Cave autem hìc de hiſtoria *Normannorum*, quæ falſo quidem ſuggerit ad hanc veniſſe *Rollonem*, dum eundem conſtet ſecundum Chronica etiam ante Regnum *Ethelſtani* obiſſe, ſed *Guttredus* audito *Ethelſtani* adventu diſparuit; qui poſtmodum, ut in geſtis Sancti *Cuthberti* legitur, præſidio affuit *Anglis* ipſius Sancti monitis exhortatus, contra piraticam *Danorum* irruptionem, regnavitque ut ibi legitur multis annis, ſed fides hiſtoriæ communis habet nullum in *Northanglia* regnaſſe poſt tempora *Ethelſtani*, auctoritati factum relinquimus qua probatur. Regnavit autem *Ethelſtanus* XVI annis, & mortuus anno ab Incarnatione Domini DCCCCXXXIX. Succeſſitque ei frater ejus *Eadmundus*, cœpitque regnare anno ab Incarnatione Domini DCCCCXL. Hic in primitiis Regni, quæ ſolent diſſidiis patere, infeſtos habuit *Northimbros* ad antiquam libertatem aſpirantes, ſed viriliter eos oppugnans jugum in eos obtinuit, quod frater *Eathelſtanus* impoſuerat.

Interea *Northimbri* freti auxilio cujuſdam *Norwenſis* nomine *Olaf*, quem ad hoc ſub nomine Regis potius quam re nominis ſibi à *Norweia* vocaverant, rebellabant *Eadmundo*. Cujus rebellionis finem [*Olafi*] internecione idem *Eadmundus* terminaſſet, niſi baptizmi interfugio excercitus ejus inſtantiam

ſtantiam præveniſſet. Erat enim paganus, & diffugium mortis ſub baptiſmi pallio in miſericordia Regis invenit. Conſpiraverunt nec minus contra eundem *Eadmundum* duo, *Olaf* filius *Sictrici* & *Orgivæ* ſororis Regis, ſecundo natus; & *Reginaldus* filius *Guthredi*, quem ut prædictum *Ethelſtanus* à Regno dejecit, ſed & hos in multitudine exercitus copioſa à Regno ſuo expulit, & deinde toto tempore vitæ ſuæ *Northimbriam* in manu propria ordinavit.

De Dunſtano.

FActo ipſius die crepuſculo vidit interim *Dunſtanus* Abbas in *Veſpertino* Regis convivio eundem † ut quempiam alium inter frequentantes Miniſtros Regis oberrantem. Porro poſt aliquot dies vidit Sanctus juvenem ignotæ faciei Regis curiam perluſtrantem, ferebatque in manu *Rotulam* multum involutam, & gloſa minuta conſcriptam; interrogatuſque quis eſſet, reſpondit ex orientalibus Regni partibus, & *Saxonica* voce ſe eſſe, & cum Rege quædam nuptialis verbi habere ſecreta: quæſituſque ut Regi aſtaret ad mandata exequenda, diſparuit, unde uſque ad præſens neſcitur uter ſpiritus eſſet in forma aliena, an homo verus in ſua. Rex autem eodem die ſica in viſcera ejus [adacta] in menſa occubuit. Sed qua ratione vel à quo occiſus fuit uſque ad præſens incertum habetur. Appoſituſque eſt ad patres ſuos anno Regni ſui ſexto, & eodem ab Incarnatione Domini *Jeſu Chriſti* DCCCCXLVI. Succeſſitque ei frater ejus *Eadredus*, cœpitque regnare eodem anno, fratriſque ſui *Eadmundi* filios *Eadwinum* & *Eadgarum* ſub diligenti cura tradidit nutriendos, ſatis ex facto ſuo indicans eos juſtos fore Hæredes, niſi ætatis teneritudo obloqueretur. Erat enim bene religioſus, provectæ ætatis, & maturus moribus. Huic erat *Dunſtanus* magis quam prioribus fratribus, *Ethelſtano* ſcilicet, & *Eadmundo* familiaris & gratioſus; quem quaſi parem amicitiæ ſuæ præelegit, ſed & *Dunſtanus* tantæ æſtimationi in quantum potuit ſtuduit reſpondere. Tradidit etiam ei Rex ex dilectionis confidentia omnia prædia ſua *Glaſtoniæ* vicina, ut ejus videlicet providentiæ ſubjacerent; ſed & antiquos patrum & prædeceſſorum Theſauros, cum his quos etiam ipſe adjecerat, ſub munimine Monaſterii ejus fideliter obſervandos, & Abbas ei ut Theſaurarius reſponderet, quæ omnia ut fidelis omni vita *Eadredi* Regis obſervavit, & quæ impoſita prædiis fuerant, juſte perſolvit. Rebellavit etiam huic *Northimbria*, & infracta fide quam illi juraverant in primitiis Regni *Northimbri*, revocaverunt *Olavum*, quem à Regno dejecerat *Eadmundus*. Et ejus ducatu niſi, quæ ſibi impoſuerat Rex vectigalia præciſe reddere negabant. Ad quorum edomandam ſuperbiam collecto *Suthanglorum* excercitu *Northimbriam* invadit Rex, & eam incendiis urbium, dirutione caſtellorum, occiſione hoſtium, & proſcriptione ſuſpectorum ex magna parte delevit, & *Olavum* reductum in exilium perpetuo dejecit. Sed cum in *Suthangliam* redire diſponeret, timens hoſtium inſidias rerewardum exercitui poſuit, quem *Northimbri* in tranſitu ad nocendum prono reſidentes in inſidiis, ex magna parte deleverunt. Et quendam *Hericum* nomine filium *Horoldi* ſibi in Regem elegerunt, qui earundem inſidiarum auctor fuiſſe perhibetur. Sed Rex ut audivit cunei ſui extremi interfectionem, valde infenſus totum ſe ad ulciſcendum injuriam ſuam erexit, & relato cito excercitu in *Northimbriam* ad eam penitus ſubvertendam redire diſpoſuit; ſed creba ſupplicatio, & multa munerum exhibitio, & finalis ſubjectio iram Regis mitigavit. Ex quo tempore paſſa eſt jugum *Suthanglorum Northimbria*, & Rege proprio & antiqua libertate ad hæc [tempora] queritur caruiſſe. Porro duo Regna, quæ ibi aliquando fuerant, in Baronias & Comitatum diviſa ſunt.

Aſpiravit interea *Eadwinus* major natu filiorum *Eadmundi* ad Regnum, quod ſibi de jure hæreditario deberi privata familiaritas ſuggeſſerat, quocirca

circa omnes familiares avunculi sui *Eadredi* invido oculo respexit, & [licet] manu nil auderet, dum Rex viveret, tamen interiorem invidiæ flammam vultus & oculorum torvitate depromebat, unde & plures magnates, Regis fortunæ amici, futurum Regem metuentes à curia recesserunt.

Senium nimirum *Eadredum* interim vexavit, & *multis incommodis* quæ *senes solent circumvenire* ad extrema deduxit. Erat autem præcipua causa quæ ei mortem maturavit, exesio dentium. Nam solidorum ciborum edulia non potuit masticare, nec ad diu sustentandam vitam, quæ ei frequenter præparabantur sorbilia, suffecerunt. Accessit ad hæc languor continuus, & familiaris senibus tussis frequens. Imminente autem —— morte ejus, misit ad prædiorum suorum custodes, & suos Thesaurarios, ut videlicet divitias congererent, quæ & exequiis sufficerent; & [ut] emeritoriis satisfaceret clientelæ fidelibus, & amicis commonitoria post mortem bona daret; & ex his excrescentia successoribus suis prompta forent. Ad hæc, dum ad curiam *Dunstanus* properaret, in media via facta est vox Angelica de sublimi dicens, *ecce nunc Rex Eadredus in pace defunctus est*, & admirantibus universis qui aderant, & in suo statu cunctis permanentibus, solus equus quem Sanctus insederat in media via corruit & mortuus est. Cujus facti causam usque ad hoc tempus historia potuit ignorare, indicavit vero Sanctus sociis suis, qui de cœlo solus audierat. Et mirantes in rei subitæ & inauditæ eventu in fletum & dolorem pro morte Regis convertit, sed & in hora & in facto ita inventum est, ut de cœlo audivit. Invenerunt enim Regem mortuum, & sub eadem hora. Porro Sanctus Abbas amiciciæ vices penitus exsequens, licet multi prælatorum Regis exequias ob morem successoris diffugerent [*Eadwini*] quasi solus amicus substitit, & omnino quod Regem noverat præcepisse, prosecutus est. Funus quoque Regis honorifice in excubiis circumsedit, & inter patres & fratres regaliter sepelivit anno Regni ejus nono, ab Incarnatione Domini DCCCCLV.

Successit ei *Eadwinus* primogenitus *Eadmundi* eodem anno. Verum in ipsis primordiis Regni, videlicet ipso die unctionis ejus, qualis futurus Rex foret, demonstravit. Cui enim post Coronationem & missarum solemnia, ut tantæ solemnitati congruit, Barones & comites quasi in consuetudine deliciose corporis procurationi assiderent, & post prandium ad pocula, quibus *Angli* nimis sunt assueti, ipse Rex è mediis exiliens causa lasciviendi thalamum intravit. Cujus reditum cum diu expectassent Barones, exiliens *Gynesium* Episcopus, qui unctioni ejus interfuerat, & Abbas *Dunstanus*, ut Regem ad convivium reducerent, intraverunt eundem Thalamum, inveneruntque, Coronam de capite ejus —— & ipsum medium inter duas, matrem *Ethelgivam* nomine *& filiam* – alternatimque eas lascive & pudende palpitantem, corripiuntque eum —— facto, satis ei suggerentes nequaquam bene convenire quod primam vi —— tali interludio maculasset, & inter correptiones Coronam capiti imponentes, potius invitum quam voluntarium ad convivium reduxerunt. —— *Algiva* ut erat procacis linguæ & bene noscens animum *Eadwini* —— & obprobriis *Dunstanum* impetens, ipsi etiam ex parte Regis malevolenter — illusit, sed qui spem suam in Deo ex toto posuerat, nihil ad verba ejus timens, post festi consummationem ad Abbatiam reversus est: sed non diu distulit impudens illa mulier, sed omne iræ suæ venenum in Sanctum Abbatem evomuit, & sub pallio suæ dissimulationis Regis sui prosecuta est voluntatem, suspectus enim erat *Eadwino* omni tempore *Dunstanus*, eo quod tempore *Eadredi* Thesauros patrum suorum custodisset, sub cujus obtentu suspicionis etiam ipsa mulier impudens licentiam à Rege acceperat omnes facultates & supellectilem Sancti proscribendi. Extendens igitur manum suam ex magna parte conventum *Glastoniæ* in Abbatem convertit, & à familiaribus causam suæ malitiæ prosequendæ excitavit, excitatamque fovit, & eousque rem diduxit, ut ipsum Sanctum proscriptioni appelleret, quid enim inter tot hostes

hostes faceret? Regis iram sensit erumpentem ab occultis, & Reginæ manum exterius & aperte flagellantem, & in mediis fratribus seditionis fornacem eo periculosiorem, quo à peste familiari succensus; noti quoque ejus & amici Regis & Reginæ malevolentiam metuentes incurrere, in consiliis dandis ei defuerunt. Quasi enim publicus hostis habebatur, quicunque eum solatii subterfugio juvare tentaret. Sed nec inter hæc se potuit occultare antiqui hostis versutia. Nam in voce mulieris quasi eum irridentis in media proscribentium multitudine cachinnum dedit audibilem, & de ejus † quam æstimavit ex perditione exultavit. Sed vir Dei in fundamento Christo habens fixam mentem, irridenti insultans fertur respondisse, *Magis dolebis Deo volente* in reditu, *quam gaudeas in proscriptu.* Insurgente igitur ex omni parte tempestate compulsus est vir Sanctus per latibula mare adire, & exilii dispendio redimere timorem mortis. Ad quod etiam parentela mulieris prosequens, ex indignatione quam impudenter ipsa moverat, Sancti oculos eruere disponebat. Sed frustra, nam intercapedine fluctuum jam securus eorum insidias non timebat. Fuit autem Dominus cum Exule suo, & omnia opera dirigebat, nam suscepit eum vir beatæ vitæ *Earnaldus* ex Regia *Francorum* stirpe editus, & misericordiæ compassione, quæ omnium Regum & Regalium virorum *Francûm* satis est assentanea, venerabiliter exhibuit. Quo etiam tempore idem *Earnaldus Cœnobium*, quod prius fuerat à Sancto *Amando* Episcopo constructum, nomine *Blandinium*, renovavit, & elegantioribus ædificiis insignivit; Beatum quoque *Wandregisilium* Abbatem cum aliis confessoribus ad idem *Cœnobium* transtulit, & auro & argento incapsavit. Cum hoc ergo viro moras faciens, linguam, *quam non noverat, audivit*, & didicit, facetiaque gentis multum instructus in ipsis angustiis exilii aliquem usum invenit. Sed tamen non abstulit memoriam & desiderium natalis soli dulcis terræ multum inculcata jocunditas, vel populi satis elegans facetia, nam solet se semper ingerere exulum mentibus, & imago patriæ ad se trahit etiam reluctantes, sed & Dominus per visiones & revelationes sæpe eum interim confortavit. Sanctus quoque *Andreas* ei assidue apparens ad pusillanimitatem descendere non permisit.

Facta est interea in *Anglia* Dei nutu ab *Eadwino* discessio, & in *Ædgarum* prope omnes principes consenserunt, erat enim ei species digna imperio, quam & eloquentia & morum nobilitas venustabat, eratque prudens in rebus agendis, verax in sermone, providus in consiliis, & in judicio justus, satisque in omnibus usualium virtutum incrementis dabat intelligi, quod in non usitatis, si occasio suppeteret, non deesset. At contra *Eadwinus* frater ejus pacem mundi, quæ peramica est vitiis, diligens, in hac sola, simia virtutis, mores terminavit. Nam, ut prædictum est, erat voluptati carnis deditus, negligens, suis excessibus faventes diligens, & infestus bonis, his sibi ex utraque parte causis stimulantibus coacti sunt magnates Regni *Eadgaro*, ut Regi, adhærere, & discedere ab *Eadwino*. Sed in his † rebellavit *Eadwino*, immo ante omne diffidium & guerram, ut pacis qualiscunque bono uteretur, concessit fratri secum regnare, urgente insuper ex omni parte concilio, facta est inter eos divisio, ita tamen ut Diadema quod semel acceperat *Eadwino* remaneret. Disterminavit Regna eorum *Thamisa* flumen terræ notissimum, regnavitque in Australi parte *Eadwinus*. Consenserunt in eum *Juti Cantiani*, & *Juti Vectiani*, & omnes *Occidentales Angli* ad diffinium prædicti fluminis, & *Cornubia* cum omnibus appendiciis, estque pars illa longe uberior in Segetum & fructuum copia, quam ea quæ remansit *Eadgaro*, sed longe inferior in multitudine populorum & intercapedine locorum. Nam consensit in *Eadgarum* pars *Aquilonaris Angliæ* ab eodem flumine *Thamisa*, videlicet, *Exsexia*, *Northfolchia*, & tota *Mercia*, cum *Siris* suis; & *Bernia*, & *Deira* cum *Louthian*, quæ antiquitus duos Reges habebant, usque ad *Castellum Puellarum*. Confirmatus ergo *Eadgarus* in suæ partis

partis Regno statim fideles prædecessorum suorum Dei nutu recollegit & quod diu concupiverat, *Dunstanum* Sanctum, legatis ad hoc præparatis, honorifice, ut oportuit tantum patrem, ab exilio revocavit cum suis, qui † eadem proscripti fuerant: & quia ex magna parte ad Regnum *Eadwini* fratris sui eorum spectabant possessiones, erat enim *Dunstanus* cum suis ex *Eadgoresleia*, quæ vicina est *Glastoniæ*, natus, patre *Heorstano*, matre vero *Kynedrith*, quod in fratris parte non poterat, ex sua parte supplevit; dans, viz. illis possessiones, prout unicuique competebat, ipsum etiam Sanctum, quia in *Glastoniæ* Abbatia instituere non potuit, in sua curia retinebat, quousque ad sublimiora Dei adjutorio eum proveheret, sub quo tempore etiam coegit concilium de Regni sui negotiis *Eadgarus* Rex in *Bradamford*, cui interfuit Sanctus, qui, inter alios *de jure* & *consuetudinibus* Regni tractantes, inventus multa bene ordinasse, & ad profectum Regis & Regni multa involuta evoluisse. Fecit etiam in eodem concilio sermonem ad populum, qui bene ordinati fuit initium concilii, & in quo adeo peroravit, ut omnes eum ad Episcopi dignitatem attitularent. Assensit autem Rex omnibus his, quæ in consiliis dabantur à Sancto, & præcipue arrisit applausui populi, quem electione fecerant *Dunstani*; erat enim id idem cupiens jam ante; concurrente ergo favore populi Regis voluntati, ad *Wigornensem* Ecclesiam devenit pastor, quæ eodem tempore pastore suo *Kenewoldo* Episcopo viduata est.

Unde post pauca *Londoniensi* Episcopo mortuo sedem ejus & Episcopatum curæ subjecit. Ut videlicet unius Ecclesiæ esset pastor, & præsul, alterius verò nutricius & procurator. Assensit per omnia *Odo Cantuariensis* Archiepiscopus, ut duarum Ecclesiarum esset moderator, sciens in spiritu quod multo plurium cura eum expectaret. Qui sub eodem tempore morti debita persolvit. Electusque ad ejus vices suplendas *Exoniensis* [*Wintoniensis*] Episcopus nomine *Ealsinus*. Hic, cum esset ex parte *Eadwini* Regis adhuc juvenis, Romam pro pallio juxta morem *Cantuariorum* electorum missus, in *Alpinis* montibus frigore interceptus obiit. Substitutusque est ei *Brithelmus Dorchasinus* Episcopus. Eratque vir mitis & benevolus, suavis, clemens, & modestus, & in his totus fuit. Nec aliquo vel austeritate suppositivâ virtutes temperavit. Sed ne sub ejus nimia remissione fluctuaret Ecclesia, temperavit Deus. Nam *Eadwino* mortuo cum regnasset tribus annis, ante divisionem Regnorum, & tribus post, totius terræ subscriptus est Rex *Eadgarus*, & ad eum devenit, divina gratia dispensante, prædecessorum hæreditas; hic ergo remissam modestiam Archiepiscopi ascribens vitio, cum nullo articulo justitiæ temperaretur, eadem via qua ascenderat fecit eum descendere. Nam concione super hoc eodem facta objecit *Brithelmo* plura capitula, nimiam ejus remissionem morum arguentia, & condictione *Baronum* suorum & assensu, ad curam solius *Casinæ* Ecclesiæ relabi fecit. Dehinc omnium assensu & acclamatione electus est Sanctus *Dunstanus*. Qui *Romæ* Pallio suscepto cum maximo honore & veneratione Apostolica est institutus. At Rex *Eadgarus* sub eodem tempore *Barones Northumbrenses* in consilium convocans apud *Eboracum*, capitula multa ad Regni negotia spectantia bene ordinavit. Inter quæ etiam *Osulfi* comitatum, quem avunculus ejus *Eadredus* toti *Northimbriæ* sub nomine comitis præfecerat, in duos divisit comitatus. Ipso *Osulfo* jam mortuo, noluit sub nomine hæreditatis Rex eam partem terræ alicui provenire soli, ne ad antiquam libertatem aspirantes † *Northimbria*, hoc est ab *Humbria* usque ad *Theisam Oslach*, & comitis gladio eum cinxit. A *Theisa* vero usque ad *Mireforth* sub nomine etiam comitatus, partem videlicet maritimam Deiræ dedit *Eadulf* cognomento *Ewelthild*. Sicque duo Regna ad duos comitatus devenerunt, permanseruntque omni tempore Regum *Anglorum* sub ditione & donatione eorundem. *Louthion* vero semper patuit excursibus *Scotorum* & *Pictorum*, & idcirco parum curæ fuit regibus hæc pars terræ,

terræ. Porro Rex *Scotorum Kineth* audiens ex fama & commendatione duorum comitum *Oslach* & *Eadulf*, & Episcopi *Dunelmi Elfsi*, *Eadgari* Regis magnificentiam, desiderio videndi petivit conductum veniendi *Londoniam*, ut cum eodem colloqueretur, & impetravit. Conduxeruntque eum ex præcepto Regis duo comites prædicti & Episcopus, venit *Londonias Kineth* Rex *Scotorum*, ubi à Rege *Eadgaro* honorifice susceptus est, & honori habitus, cumque amice familiariter & jocunde colloquerentur; suggessit Rex *Kineth* Regi *Eadgaro Louthion* ad suum jus debere pertinere, & hæreditarie à regibus *Scotorum* possideri. Rex nolens aliquid abrupte facere, ne post factum pœniteret, Regis *Kineth* causam curiæ suæ intimavit. Proceres vero qui à progenitoribus erant eruditi, nisi sub nomine homagii Regi *Angliæ* à Rege *Scotorum* inpensi, † & præcipue quia ad tuendum terram illam difficilis est accessus, & parum proficua ejus dominatio, † assensit autem assertioni huic *Kineth*, & sub nomine homagii eam petiit & accepit, fecitque Regi *Eadgaro* homagium sub cautione multa promittens, quod populo partis illius antiquas consuetudines non negaret, & sub nomine & lingua *Anglicana* permanerent. Quod usque hodie firmum manet. Sicque determinata est vetus querela de *Louthion*, & adhuc nova sæpe intentatur. Subjectus est ergo *Eadgaro* Rex prædictus prædicta causa, sed & Rex *Cumbrorum Malcolm*, & *Oriccus* [*Mackus*] plurimarum Rex insularum, & *Orcadum* diversi Reges. Qui omnes *Eadgaro* Homagii nomine tenebantur.

Floruit ergo in pace sancta tempore *Eadgari* Regis & Archiepiscopi *Dunstani Angliæ*; &, Deo per omnia dispensante, magisterio bonorum præfectorum, sic arrisit prosperis, ut exemplar fieret successuris, impletumque est per omnia quod de eo prophetice Angelica voce audierat Sanctus *Dunstanus*, *Pax Anglorum Ecclesiæ nati nunc pueri & nostri tempore Dunstani*. Habuitque tunc tempora sua, cum de suo Rege & de sua gente nato gauderet, & animarum procuratores in suo Idiomate salutis verbum audiret, & prædicantes. Sed quid faciat peccatum ex sequentibus poterit quis conjectare.

Acceperat autem interea *Eadgarus* duas uxores, ex quarum prima susceperat optimum successorem nomine *Eadwardum*. Ex alia autem uxore nomine *Gunnild* alium filium nomine *Ethelredum*, invidebat autem etiam omni tempore *Eadgari* novercali more noverca privigno suo *Eadwardo*, eo quod filio suo *Ethelredo* præcessurus erat ad Regnum. Sed nequaquam tempore Regis machinationem suam ad effectum perducere æstimavit. Nam Deus, quem de puero cognoverat, eum quoad voluit protexit. Regnavit autem *Eadgarus* in omni bona jocunditate sexdecim annis, & mortuus est, & sepultus cum patribus suis. Successitque ei primogenitus ejus *Eadwardus* eodem anno, videlicet, ab Incarnatione Domini DCCCCLXXIX. Unxitque eum in Regem *Dunstanus* Sanctus, jam quidem ætate floridus, & ad æternos fructus commaturans. Instruxitque eum patris sui & prædecessorum sequi vestigia, & super omnia Domini gratiam quærere in factis suis, fidei documenta omni affectu & desiderio amplecti, & exemplar populo quem regeret se præbere. Quod & ipse *Eadwardus* omni tempore fecit. Nam erat exemplar virtutis, quem spiritus Dei potius quam voluntas innata temperaret, & sanctitatis insigne, quod optime, licet præmature terminavit, in motu & gestu, tenore justitiæ, & operibus præmonstravit, insignivit enim vas suum Spiritus Sanctus, quod prælegit, & quasi ductu naturæ ad virtutum incrementa impegit, sed vere artificio in eo usus est, ut in brevi consummatus, expleret tempora multa. Nam eousque charitatis dono flagravit, ut etiam ad novercam, quam optime infestam sibi scivit, manum extenderet beneficii. Dedit ei sub nomine dotis patris sui totam *Doresetam*, & sub nomine Regiæ dignitatis eam præcepit possidere, ut videlicet nulli de eadem responderet, sed ut Regina & domina omnia etiam ad Coronam Regis spectantia, ad voluntatem disponeret, sed sub hac charitativa

 largitate

largitate invenit venenum novercale, nam nihilominus novercata est ei omni tempore, quod ex fine plenius patebit.

De Passione Sancti Ædwardi Regis & Martyris.

IGitur Rege Regni negotiis invigilante, & per omnia bonæ paci studente, noverca ejus parvipendens emergentia, nulla justitia populum suæ partis temperavit, sed feminea levitate causas tunc forefacta + dissimulavit. Insuper etiam ipsa populum perturbavit suum, volens multas querelas ad Regis thronum pervenire, gaudens etiam, si quomodo eum posset perturbare. Emergente ergo circa hæc multa occasione, delatæ sunt ad Regem *Eadwardum* multæ & frequentes querelæ, quas omnino remisit ad novercæ suæ cognitionem. Sed frustra, nam ad Regem infectis rebus reversi sunt conquerentes, dissimulavit ergo quantum potuit, in partem novercæ manum mittere, ne injuriose cum ea agere videretur, sed succrescentibus querelis, coactus est Rex per internuncios novercam corripere, & postea per mandata in scriptis redacta, & cum hæc omnia noverca parvipenderet, ne aliquando Rex pietati deesset in propria persona eam adire maturavit. Proh dolor! nimis incurius fraudis novercalis & insidiarum, quas ei tetenderat etiam adhuc patre *Eadgaro* vivente: sed vicit egregium pectus bonitas innata, & quas nullo modo admitteret, in noverca timere noluit fraudes. Descendit etiam cum paucis, ne in viribus aliquid putaretur velle actitare, sed quod perverso pectore vertebat, facie ad tempus hilari palliabat, & cum reverentia & gloriæ apparatu suscepit Regem noverca, peractis itaque Rex ad quæ venerat monitis, & sub pietate correptione completa, dum redire disponeret ad sua, percussit eum noverca *Cultello*, quem absconderat, & occidit. Diffugit autem statim turba, quæ cum eo venerat, & corpus negligenter dimiserunt. Quod illa plumbo involvens in *Stura* flumine, ut dicitur, diu abscondit. Suppressa est statim res gesta ob timorem *Ethelredi*, quem patria noverat jure ei debere succedere, nec fuit qui corpus quæreret, nec mortis ultionem. Successit enim ei statim *Ethelredus* eodem anno ab Incarnatione Domini DCCCCLXXXIII. Regni *Eadwardi* anno quarto.

Qui postmodum *Angelica* revelatione inventus, ad *Softheberiam* est translatus, ubi gloriose ut martyr inthecatus accepit in possessione perpetua quod novercæ dederat pro dote temporali, nam conventu *Sanctimonialium* illustratus, gloriosius multo æternaliter triumphat, quam sub Regis nomine suo tempore militavit. Unxit autem *Ethelredum* in Regem Sanctus *Dunstanus*, qui & *Eadgarum* Regem pacificum, & filium ejus Sanctum *Eadwardum* martyrem, & matrem ejus & *Ethelredum* in throno Regni collocavit.

Rex autem *Ethelredus* accepit uxorem primam de gente sua, suscepit ex ea filium nomine *Eadmundum*, qui postmodum ob probitatem & indurationem bellorum & armorum agnomen accepit *Ferreum Latus*, sed & filiam nomine *Algivam*, quam postmodum dedit in uxorem *Hurthredo* comiti *Northimbrensi*, qui patri suo *Waldevo* seniori successit, ex dono ipsius Regis. Fuit causa præcipua ut haberet progugnaculum *Northimbrium* a facie *Danorum*.

Circa hæc tempora Rex *Ethelredus* fundavit Monasterium *Celisige*, suggestione Archiepiscopi *Sirici*, & paterna pietate constructum & ditatum tradidit ad ordinandum *Germano Abbati Winchelcumbiæ*, quem *Eadgarus* pater ejus à *Floriacensi* Monasterio transtulerat illuc, ubi cum bene omnia ordinasset, transtulit eum ad suam Abbatiam novam *Celisige*. Fundavit autem eam pro anima fratris sui *Eadwardi* prædicto modo occisi.

Circa hæc tempora *Ethelwinus Alderman*, exhortatione *Oswaldi Eboracensis* Archiepiscopi, fundavit *Ramense* Monasterium, & transtulit illuc duos Re-

ges

ges & martyres *Ethelbrictum* & *Ethelredum*, qui ibidem inthecantur.
Duxit etiam, eadem uxore mortua, aliam nomine *Emmam*, *Normanni* genere, filiam *Ricardi* ducis *Normannorum*, qui & vetus appellatus est, qui fuit *Wilhelmi*, qui fuit filius *Rollonis* primi ducis *Normannorum*. Accepitque ex ea duos filios *Eadwardum* & *Ealfredum*, regnavit autem iste Rex in multis periculis ex prægregnantium accessoriis causis sibi incumbentibus, ita ut Dominus pepercerit Sancto martyri *Eadwardo*, ne tempora videret *Ethelredi*. Increverant enim nimirum *Dani* à tempore *Ethelstani*, qui eorum fautor fuit, & optima terræ municipia occupaverant. Nam ubi sunt eorum manu omnes Reges *Westangli* ad alias provincias debellandas, quamobrem constituerant, ut quælibet domus quæ ad hoc sufficeret, Dacum unum in victualibus procuraret, ut ad expeditiones Regum prompti haberentur. Succrescebant autem minutatim & populum terræ opprimebant.

Patebat enim eis omnibus diebus illis *Estanglia* præcipue, quæ terræ eorum est exposita, & ob portuum habilitatem facilem habebant accessum & recessum: unde siquid ex eorum numero vel senio vel occasione aliqua minuebatur, statim ex hac accessoria causa potuit resarciri. Optima etiam terræ municipia vel occupaverant vel præparaverant, & genti terræ multas molestias inferebant: habebant etiam ex consuetudine patriæ unoquoque die comam pectere, Sabbatis balneare, sæpe etiam vestituram mutare, & formam corporis multis talibus frivolis adjuvare; unde & matronarum castitati insidiabantur, & filias etiam nobilium concubinarum nomine detinebant, factaque sunt multa pro his aliisque hujusmodi causis in Regno diffidia & guerræ, Rege penitus simulante, quia *Dani* semper pejori parti incumbebant. Sed ex scaturigine præassignata & numero & viribus aucti, parum Regem dubitabant, qui tandem multis querelis ex *Danorum* incentivis surgentibus actus, concessit omnes *Anglorum* voluntati, sed non bene vertit: nam parum Dei judicium metuentes, & incircumspecte sibi præcaventes condixerunt invicem ut quælibet provincia suos *Danos* occideret, unumque diem statuerunt in quo in eos insurgerent, sabbatum videlicet, in quo ut prædictum est solent balneare, deletique sunt in die condictionis nimis crudeliter à minimo usque ad maximum. Nam nulli ætati vel sexui pepercerunt, ipsas mulieres suas, quæ luxuriæ eorum consenserant, & pueros, qui ex fœditate adulterii nati erant, una delentes, mammas quarundam absciderunt, alias vivas terræ infoderunt, pueros postibus & lapidibus alliserunt, porro ipsos adeo deleverunt, ut nec esset qui factum renunciaret. Exceptis duodecim tantum juvenibus, qui ab excidio *Londoniensi* effugientes ad *Thamisam* diffugerunt, cimbæque parvæ se præcipitantes, & remigiis incumbentes, fissâ retracti usque, cito disparuerunt, venientesque ad rivagium maris navem cambiverunt, & pando velo, quoad citius potuerunt, *Danemarchiam* allabuntur.

In fletu itaque & gemitu Regi suo *Swenio* nomine quæ in *Anglia* facta fuerant nunciaverunt, qui extemplo de ultione præmeditans consilium ad hoc convocatum ad suam retorsit voluntatem, & ad ulciscendum inflammavit, sed & factum in Epistolis redactum misit per adjacentes provincias & regiones, qui ut sunt omnes avidi cædis & sitibundi sanguinis, audita hac causa, omnes unanimi assensu in auxilium *Sweni* consenserunt, & ad tempus statutum convenerunt *Alani* & *Sciti* & *Swathedæ*, & ab *Yperboreis* montibus populi, & à primo statu *Aquilonis*.

De adventu Swein Daci *&* Onlaf *Rege* Norwagenorum.

ADerant *Norwenses* cum Rege suo *Onlaf*, conflatusque est infra breve tempus Exercitus maximus, solus tamen *Sweinus* studio ulciscendi actus est, nam alii lucri cupidi fertilitatem *Angliæ* suæ cupiditati ministrare velle æstimabant, commoverat fama interea non has, quæ dictæ sunt, re-

 giones

Digitized by Google

largitate invenit venenum novercale, nam nihilominus novercata est ei omni tempore, quod ex fine plenius patebit.

De Passione Sancti Ædwardi *Regis & Martyris.*

IGitur Rege Regni negotiis invigilante, & per omnia bonæ paci studente, noverca ejus parvipendens emergentia, nulla justitia populum suæ partis temperavit, sed feminea levitate causas tunc forefacta † dissimulavit. Insuper etiam ipsa populum perturbavit suum, volens multas querelas ad Regis thronum pervenire, gaudens etiam, si quomodo eum posset perturbare. Emergente ergo circa hæc multa occasione, delatæ sunt ad Regem *Eadwardum* multæ & frequentes querelæ, quas omnino remisit ad novercæ suæ cognitionem. Sed frustra, nam ad Regem infectis rebus reversi sunt conquerentes, dissimulavit ergo quantum potuit, in partem novercæ manum mittere, ne injuriose cum ea agere videretur, sed succrescentibus querelis, coactus est Rex per internuncios novercam corripere, & postea per mandata in scriptis redacta, & cum hæc omnia noverca parvipenderet, ne aliquando Rex pietati deesset in propria persona eam adire maturavit. Proh dolor! nimis incurius fraudis novercalis & insidiarum, quas ei tetenderat etiam adhuc patre *Eadgaro* vivente: sed vicit egregium pectus bonitas innata, & quas nullo modo admitteret, in noverca timere noluit fraudes. Descendit etiam cum paucis, ne in viribus aliquid putaretur velle actitare, sed quod perverso pectore vertebat, facie ad tempus hilari palliabat, & cum reverentia & gloriæ apparatu suscepit Regem noverca, peractis itaque Rex ad quæ venerat monitis, & sub pietate correptione completa, dum redire disponeret ad sua, percussit eum noverca *Cultello*, quem absconderat, & occidit. Diffugit autem statim turba, quæ cum eo venerat, & corpus negligenter dimiserunt. Quod illa plumbo involvens in *Stura* flumine, ut dicitur, diu abscondit. Suppressa est statim res gesta ob timorem *Ethelredi*, quem patria noverat jure ei debere succedere, nec fuit qui corpus quæreret, nec mortis ultionem. Successit enim ei statim *Ethelredus* eodem anno ab Incarnatione Domini DCCCCLXXXIII. Regni *Eadwardi* anno quarto.

Qui postmodum *Angelica* revelatione inventus, ad *Safthebiriam* est translatus, ubi gloriose ut martyr inthecatus accepit in possessione perpetua quod novercæ dederat pro dote temporali, nam conventu *Sanctimonialium* illustratus, gloriosius multo æternaliter triumphat, quam sub Regis nomine suo tempore militavit. Unxit autem *Ethelredum* in Regem Sanctus *Dunstanus*, qui & *Eadgarum* Regem pacificum, & filium ejus Sanctum *Eadwardum* martyrem, & matrem ejus & *Ethelredum* in throno Regni collocavit.

Rex autem *Ethelredus* accepit uxorem primam de gente sua, suscepit ex ea filium nomine *Eadmundum*, qui postmodum ob probitatem & indurationem bellorum & armorum agnomen accepit *Ferreum Latus*, sed & filiam nomine *Algivam*, quam postmodum dedit in uxorem *Hurthredo* comiti *Northimbrensi*, qui patri suo *Waldevo* seniori successit, ex dono ipsius Regis. Fuit causa præcipua ut haberet progugnaculum *Northimbriam* à facie *Danorum*.

Circa hæc tempora Rex *Ethelredus* fundavit Monasterium *Celisige*, suggestione Archiepiscopi *Sirici*, & paterna pietate constructum & ditatum tradidit ad ordinandum *Germano Abbati Winchelcumbiæ*, quem *Eadgarus* pater ejus à *Floriacensi* Monasterio transtulerat illuc, ubi cum bene omnia ordinasset, transtulit eum ad suam Abbatiam novam *Celisige*. Fundavit autem eam pro anima fratris sui *Eadwardi* prædicto modo occisi.

Circa hæc tempora *Ethelwinus Alderman*, exhortatione *Oswaldi Eboracensis* Archiepiscopi, fundavit *Ramense* Monasterium, & transtulit illuc duos Reges

ges & martyres *Ethelbrictum* & *Ethelredum*, qui ibidem inthecantur. Duxit etiam, eadem uxore mortua, aliam nomine *Emmam*, *Normanni* genere, filiam *Ricardi* ducis *Normannorum*, qui & vetus appellatus est, qui fuit *Wilhelmi*, qui fuit filius *Rollonis* primi ducis *Normannorum*. Accepitque ex ea duos filios *Eadwardum* & *Ealfredum*, regnavit autem iste Rex in multis periculis ex præregnantium accessoriis causis sibi incumbentibus, ita ut Dominus pepercerit Sancto martyri *Eadwardo*, ne tempora videret *Ethelredi*. Increverant enim nimirum *Dani* à tempore *Ethelstani*, qui eorum fautor fuit, & optima terræ municipia occupaverant. Nam usi sunt eorum manu omnes Reges *Westangli* ad alias provincias debellandas, quamobrem constituerant, ut quælibet domus quæ ad hoc sufficeret, Dacum unum in victualibus procuraret, ut ad expeditiones Regum prompti haberentur. Succrescebant autem minutatim & populum terræ opprimebant.

Patebat enim eis omnibus diebus illis *Estanglia* præcipue, quæ terræ eorum est exposita, & ob portuum habilitatem facilem habebant accessum & recessum: unde siquid ex eorum numero vel senio vel occasione aliqua minuebatur, statim ex hac accessoria causa potuit resarciri. Optima etiam terræ municipia vel occupaverant vel præparaverant, & genti terræ multas molestias inferebant: habebant etiam ex consuetudine patriæ unoquoque die comam pectere, Sabbatis balneare, sæpe etiam vestituram mutare, & formam corporis multis talibus frivolis adjuvare; unde & matronarum castitati insidiabantur, & filias etiam nobilium concubinarum nomine detinebant, factaque sunt multa pro his aliisque hujusmodi causis in Regno diffidia & guerræ, Rege penitus simulante, quia *Dani* semper pejori parti incumbebant. Sed ex scaturigine præassignata & numero & viribus aucti, parum Regem dubitabant, qui tandem multis querelis ex *Danorum* incentivis surgentibus actus, concessit omnes *Anglorum* voluntati, sed non bene vertit: nam parum Dei judicium metuentes, & incircumspecte sibi præcaventes condixerunt invicem ut quælibet provincia suos *Danos* occideret, unumque diem statuerunt in quo in eos insurgerent, sabbatum videlicet, in quo ut prædictum est solent balneare, deletique sunt in die condictionis nimis crudeliter à minimo usque ad maximum. Nam nulli ætati vel sexui pepercerunt, ipsas mulieres suas, quæ luxuriæ eorum consenserant, & pueros, qui ex fœditate adulterii nati erant, una delentes, mammas quarundam absciderunt, alias vivas terræ infoderunt, pueros postibus & lapidibus alliserunt, porro ipsos adeo deleverunt, ut nec esset qui factum renunciaret. Exceptis duodecim tantum juvenibus, qui ab excidio *Londoniensi* effugientes ad *Thamisam* diffugerunt, cimbæque parvæ se præcipitantes, & remigiis incumbentes, fisâ retracti usque, cito disparuerunt, venientesque ad rivagium maris navem cambiverunt, & pando velo, quoad citius potuerunt, *Danemarchiam* allabuntur.

In fletu itaque & gemitu Regi suo *Swenio* nomine quæ in *Anglia* facta fuerant nunciaverunt, qui extemplo de ultione præmeditans consilium ad hoc convocatum ad suam retorsit voluntatem, & ad ulciscendum inflammavit, sed & factum in Epistolis redactum misit per adjacentes provincias & regiones, qui ut sunt omnes avidi cædis & sitibundi sanguinis, audita hac causa, omnes unanimi assensu in auxilium *Sweni* consenserunt, & ad tempus statutum convenerunt *Alani* & *Sciti* & *Swathedæ*, & ab *Yperboreis* montibus populi, & à primo flatu *Aquilonis*.

De adventu Swein Daci *&* Onlaf *Rege* Norwagenorum.

ADerant *Norwenses* cum Rege suo *Onlaf*, conflatusque est infra breve tempus Exercitus maximus, solus tamen *Sweinus* studio ulciscendi actus est, nam alii lucri cupidi fertilitatem *Angliæ* suæ cupiditati ministrare velle æstimabant, commoverat fama interea non has, quæ dictæ sunt, re-

giones verum etiam omnes finitimas *Angliæ*, qui non considerantes probra quæ *Anglis* à *Danis* privatim illata fuerant, omnes factum eorum in occisione *Danorum* sceleri ascripserunt, unde ad resistendum minime se paraverunt, illi etiam qui ex debito affinitatis Regi *Ethelredo* tenebantur, videlicet *Normanni* nihil in discriminis articulo contulerunt. Nam Rex *Eathelred* audita tot gentium conjuratione transfretavit, & ad fratrem uxoris suæ *Emmæ Ricardum* filium *Ricardi* venerat causa petendi auxilii, susceptusque ab eo honorifice causam *Anglorum* & suam ei studuit intimare. Erat autem bene religiosus ille Rex [Dux] unde quasi pater Monachorum æstimatus est, audivitque petitionem attentius, sed nihil per factum respondit. Nam reversus in *Angliam* Rex sub spe quidem auxilii, sed penitus frustrata de futuro: reliquit tamen in *Normannia* duos filios suos, quos ex sorore *Ducis* susceperat *Edwardum* & *Ealfredum*, nutriendos in domo avunculi eorum, ipse autem Rex *Wintoniæ* se recepit, diem & tempus divini discriminis sub multo præludio famæ, & certo periculo, ob enormitatem peccatorum & sui & populi *Anglicani* expectans.

At Rex *Danorum Swenus*, & *Norwensium Olavus* in portu *Humbræ* applicantes apud *Eboracum*, territoriis ejus videlicet, exercitum suum longo maris tractu & labore vexatum per aliquot dies refecerunt; deinde *Eboracum* invadentes ante paucos dies suæ ditioni subdiderunt. Est enim ante hoc tempus, & fuit à diu *Dacorum* genere multum permixta illa provincia, & multum assentanea in loquela. Inde pandunt vela ventis, & per *Thamisem* portum intrantes *Londonias* eadem lege sibi subigere studuerunt, sed vi civium ad tempus repulsi, *Cantiam* subactam sibi vectigalem fecerunt, & multitudine eorum ab undique affluente, tandem stabili obsidione *Londonias* sunt aggressi. Porro Rex *Olaf* repacificatus Regi *Ethelredo* in obsidionis tempore ab eodem baptizatus susceptus est à fonte, reversusque est statim in patria sua: invidiæ & odii *Sweino* & filio ejus *Cnutoni* fontem ministravit.

De Persecutione Sweni *Regis.*

SWeinus vero amplius ultioni indulturus remansit, & loca quæ potuit devastavit. Induratumque est bellum inter *Anglos* & *Danos* multo tempore, sed populus invasor de die in diem immanior assurgebat, & terræ mortalitas imminebat, nihilque terræ patuit tutum omnibus diebus *Sweini*: nam *Eboracum* ex toto possidens, & *Cantiam* tributariam ad usus exercitus sui in obsidione positi fungens, per intervalla temporum *Southanglis* & *Westanglis* imminebat horrendus. Regnassetque etiam in *Anglia* vivente *Eathelredo*, nisi fortunæ diludium ei invidisset, & mors etiam felicitatem interrupisset. Nam ipso disponente de Regno in parte suæ jurisdictionis mortuus est. Disperditaque sunt *Danorum* molimina ad tempus, qui funeri Regis sui honorem exhibentes simul omnes cum eo & *Cnutone* filio & successore *Sweini*, ab *Anglia* discesserunt, & eum in *Danemarchiam* deportaverunt. Sepultoque eo, suscepit *Cnuto* & causam ejus & arma. Qui exercitum suum resarciens, ad modum *Antei* resumptis viribus à tactu matris fortior & immanior insurgebat, adhæsit enim, ut credendum, peccatum matris suæ ex parte in *Eathelredo*, quod in Sanctum *Eadwardum* commiserat, & ira Dei populo terræ, pro crudeli *Danorum* supra omnem modum interfectione.

De reditu Cnutonis Dani *filii* Sweni.

REdiit ergo *Cnuto* in *Angliam* cum exercitu magno, cum Rege *Suecorum Lacmane*, & cum *Norwensium* exercitu, nam Regem eorum *Onlavum* virum Christianissimum à Regno expulerat, quia patrem apud obsidio-

obsidionem *Londoniarum* reliquerat contra conjurationis Sacramentum, quod in *Anglos* incentaverant; Regnum vero ejus in manu sua tenuit, & exercitum terræ secum deduxit. Appulit autem in *Northimbria* ulteriori, ibique *Huctredum* comitem obviam habuit, & interfecit, uxoremque ejus *Algivam* filiam *Eathelredi* secum omni tempore guerræ detinuit, genuitque ex ea *Horaldum* qui primo ei successit.

Adjecit autem statim suæ ditioni omnia quæ pater suus bello obtinuerat, & ab undique collectis viribus obsidionem paravit iterum *Londoniis*, occurrerunt autem ei *Angli* in multitudine gravi apud *Auxedune*, & facta congressione traditi sunt omnes judicio Dei in manus adversariorum, & occisa est ibi *Anglorum* infinita multitudo. Dehinc per *Thamisæ* portum invectus *Londonias* obsidione circumsedit. Erat autem in civitate tunc temporis *Eathelredus* subministrans arma & auxilium populo, & ex sola præsentia sua confortans, nam in propria persona ægrotavit, & infra tempus obsidionis ad extrema pervenit. Annoque Regni sui XXXVIII. Et eodem ab Incarnatione Domini nostri *Jesu Christi* M. XVI. mortuus est & sepultus.

De Ædmundo Yreneside *filio* Æthelredi *Regis*.

SUscepit autem Regnum ejus filius ejus *Eadmundus Ireneside* ex prima Regina, eleganterque suo tempore rexit. Erat enim strenuissimus in armis & in militatura fulmineus. Nam infra breve tempus, quo ejus voluntati subjecti fuerunt *Angli*, quinquies cum *Cnutone* prælium commisit, & nisi *Anglorum* exturbationibus præpediretur, guerram ad debitum finem deduxisset. Sed *Angli* mortale diffidium & guerram amplius non ferentes, quod prope per XVIII annos continuaverant, dederunt male manum subjectioni, & Regem suum *Eadmundum* ad concordiam compulerunt, & sic concordiam cum *Cnutone* inivit invitus. Eratque forma concordiæ, quod *Cnuto* ea quæ ipse vel pater ejus *Sweinus* invasores in Regna obtinuerant, in pace possideret, & *Eadmundus* Rex ea quæ ex jure hæreditario sibi provenerunt; & prior decedens suæ partis superstitem hæredem derelinqueret. Daturque in confirmatione hujus concordiæ *Emma* Regina *Ethelredi Cnutoni* in uxorem, multum gaudenti ex affinitate *Normannorum*, quam per eam contrahebat.

Ipse autem *Eadmundus* post primum mensem à concordia inita, proh dolor! hominem exuit, & gentem suam diutinæ servituti dereliquit, & solam divinam gratiam ad libertatem præhabitam expectantem.

Successitque ei ex prædictæ concordiæ condictione *Cnuto Danus* & hostis potius *Anglorum* quam regnator, immutavitque statim statuta & leges scriptas patriæ, & consuetudines, & populum, qui sub omni honore & libertate tempore suorum regum exstiterat, sub gravi jugo coegit, nihilque de *Aelfredi* boni Regis & justi, qui ab undique bonas consuetudines collegerat & scripserat, audire noluit statutis. Sed & omnia quæ vel ipse vel successores legitime sanxerant, ad suam studuit reducere voluntatem. Sicque factum, ut prædia & possessiones & antiqua præclarorum virorum tenementa suæ ascriberet ditioni.

Porro quot & quanta sub pallio ejus protectionis facta fuerint injusta, non est scriptura quæ possit explicare.

Adhuc in primordiis Regni sui venerunt legati à *Normanniâ* ex parte *Eadwardi* & *Ealfredi*, filiorum *Eathelredi*, fratrum *Eadmundi Irenneside*, cujus de jure erant hæredes, qui cum *Cnutone* de Regni jure disceptantes juvenibus prædictis Regnum postulabant.

Super quo habito consilio cum suis, in inficias ivit *Cnuto*: & ita legati vacui, & penitus re infecta pro qua venerant, ad *Normanniam* redierunt.

De filiis Eathelredi *Regis* Angliæ & *Matrimonio matris eorum* Cnutoni Daco.

AT fratres *Eadwardus* & *Ealfredus* cum avunculo suo *Ricardo* secundo de Regni jure tractantes, ad id rem deduxerunt, ut avunculus pro nepotibus arma movere tentaret. Compassus enim diutino eorum exilio, & superbæ præsumptioni *Cnutonis* indignatus, rem ultione dignam judicavit, & classe ad hoc præparata ad *Angliam* ex proposito tetendit. Sed frustra, nam tempestate subito exorta exturbati nautæ, multumque adversante vento acti, post longum tempus & periculum ad montem Sancti *Michaelis* vix revecti sunt.

Sed *Cnuto* interea auditis minis filiorum *Ethelredi* de præparatione jam dilata, etsi non ablata, & de causa sui juris diffidens, & multas circumstantias conferens, legatis præparatis misit ad *Eadwardum* & *Ealfredum*, qui cum eis de pacis bono tractarent, qui & medietatem Regni *Anglicani*, coram omnibus quos ad audientiam legatorum Dux *Robertus* convocaverat, promiserunt * pro ejus pacis bono, nam quadam molestia tactus *Cnuto*, & sibi & causæ suæ timuit, & sub cotidiana formidine diffidium & periculum, quod ex parte illa imminere sensit, studuit terminare.

Inter hæc tempora *Olavus* Rex *Norwensium*, qui, ut prædictum est, in tempore obsidionis *Londoniarum* à *Sueno* factæ, ad baptismum confugerat & in patriam redierat, & in reditu *Cnutonis* cum funere patris sui *Sueni* abactus fugerat in *Russiam*, *Angelico* præmonitus afflatu, in *Norweiam* rediit, ibique multitudinem gentis suæ adversam sibi invenit, quæ cum *Cnutone* contra eum conspiraverant, & cum infideliter eum à regno arcerent, infidelius eum in bello occiderunt, qui & pro martyre S. jure à *Norwensibus* colitur, ibi crebris miraculis coruscans.

De Hardecnuto *filio* Cnutonis.

SED & de liberis, quos jam ex sorore *Emma*, Duci studuerunt suggerere, qui non inferiori linea consanguinitatis eum contingebant, susceperat enim jam ex eadem filium *Hardecnutum* nomine, & filiam *Gunildam* nomine, quam accepit postmodum in uxorem Imperator Romanorum.

Dilatum ergo multo tempore Regnum *Eadwardi* & multis causis, præcipua tamen putabatur iter Ducis *Jerosolimam*, quod à diu ante voverat, & de his, quæ à legatis in promissis acceperat, omnino nihil actum est, Duce rem differente usque ad reditum suum, in quo & in [*Nicenâ*] urbe mortuus est, anno M. XXVI. [M. XXXV.] ab Incarnatione Domini.

HISTO-

HISTORIA
COMPENDIOSA
DE
REGIBUS BRITONUM
AUCTORE
RADULPHO DE DICETO.

HISTORIA COMPENDIOSA DE REGIBUS BRITONUM

Per Radulphum Dicetum.

Reges Britonum.

RUTUS primus de genere Britonum, quo tempore, & quo fortunio conquisivit terram, & de tribus filiis, vide in Galfrido.

Locrinus II.

Maddan (ex Guendolena, uxore) Locrini filius, III.

Memprітius filius ejus, IV.

Ginbrancus, aliter Ebrancus, V.

Brutus, *cognomine viride Scutum*, VI.

Leyr, aliter Leyl, VII.

Rudbutebras,aliter Rudubras, vel Ludhurdibras, vel Ruthudibras, VIII.

[*Franscion, qui venit de Trojâ.*]

Bladuo, aliter Bladud, IX. Hic construxit Bad, & balnea in ea, & ibi posuit ignem perpetuum in domo Minervæ.

Leyr X. & de tribus filiabus suis.

Cordeilla fœmina II. *uxor Regis Franciæ.*

Cunedagius, XII.

Rivallo, XIII.

Gurguntius, aliter Gurgustius,XIV.

Sisillius, XV.

Lago, aliter Tago, XVI.

Amemarcus, aliter Kinimacus, vel Kynmarcus, XVII.

Bodogodo, aliter Corbodug, XVIII.

Gerbergus, aliter Ferrex, XIX.

Dumwallo, aliter Mulmutius Dumwallo, XX. Hic filius Regis Cornubiæ: quinque Reges, qui erant in Britannia debellavit, & leges quæ Molmutitiæ vocantur,creavit, & de duobus filiis, Belino sc.& Brennio, & de pugna inter eos pro Regno, & quomodo Belinus victoriam adeptus, & quomodo quatuor regias vias per Angliam fieri fecit; supra.

Belinus XXI. Rex Britonicus fuit, & in eo facta est prima translatio personalis illius regni: & ultra de Brennio, quomodo regnavit in urbe Scenonensi; & quomodo venit ad pugnandum cum Belino fratre suo Rege Angliæ, & quomodo per matrem pacificati sunt: & ultra de præliis quæ fecerunt isti duo fratres, & quomodo conquisierunt Romam, & Italiam, supra. De isto Brennio dicit *Brome*, sic. Brennius autem, dum apud urbem regnavit Scenonensem,cum trecentis millibus Gallorum ad Italiam venit,& eam usque Scenogalliam, super mare Adriaticum sitam, occupavit, & ibi ab invicem separati sunt Galli, quorum centum millia Delphos adeuntes, Græcorum gladiis perierunt: alia vero centum millia intra Græciam remanentes, primum Gallo-Græci à candore corporis, postea Galathæ sunt appellati, alia centum millia remanserunt in Italia,& Ticinum, & Mediolanum, Pergamum, & Brixiam construentes, Cisalpinæ Galliæ nomen dederunt, unde Gallia Transalpina, quæ ultra Alpes habetur, & Gallia Cisalpina, quæ infra Alpes est, vocatur.

Gurguitarcurt filius Belini, XXII. Rex Britonicus: quomodo autem iste Rex in Insulis Orcadum invenit xxx naves plenas Hispanis, qui Vascles vocantur, & quomodo tradidit eis Insulam Hiberniæ, qui illam Insulam usque nunc inhabitant, vide modo *Brome*.

Gintelinus XXIII. Rex Britonicus, al. Guinthelinus.

Sisubrius XXIV. al. Cecilius.

Marius XXV. al. Kimarus.

Daunus XXVI. al. Elanius, vocatus etiam Davius

Morwidus XXVII. al. Morindus

Gorbonianus XXVIII. al. Gorbomannus

Artallo XXIX. al. Archigallo

Elidurus pius XXX.

Jugenes XXXI. al. Vigenius

Peridurus XXXII.

Marganus filius Gorboniani XXXIII. al. Morganus

Cumamius XXXIV. al. Emerianus, vel Enion.

Idwallo filius Jugenes XXXV. al Jual

Rimo filius Periduri XXXVI.

Geruntius filius Eliduri XXXVII.

Cateulus filius Geruntii XXXVIII. al. Catellus

Coillus XXXIX. al. Coilus.

Porrex XL.

Eberinus magnus potator XLI. al. Chirimus.

Fulgentius filius Eberini XLII.

Aeldradus frater Fulgentii XLIII. al. Eldred.

Andragius frater Aeldradi XLIV. al. Androgius.

Adrianus filius Andragii XLV. al. Urianus.

Eliud XLVI.

Elodacus XLVII. al. Cledaucus.

Elotenus XLVIII. al. Clotenus.

Gurguntius XLIX.

Merianus pulcherrimus L. al. Meiriannus.

Bledanus filius Meriani prodigus LI. al. Bladunus.

Capo LII. al. Capenus.

Boenus LIII. al. Ovenus.

Sisillius LIV. al. Silius.

Blagabred, al. Bledgabredus. Hic multum novit de cantu, & propter hoc vocabatur Deus Joculatorum, LV.

Aruay frater suus LVI. al. Archemalus.

Edol filius Aruay, luxuriosus valde, LVII.

Redion LVIII. al. Rodianus vel Redion.

Bedochius LIX. al. Redargius vel Rothericus.

Samul LX. al. Samulius Penisel.

.Parir, pulchram Cæsariem habuit, LXI. al. Pyrrhus.

Capoir LXII. al. Caporus.

Guiguellus filius Capoiri LXIII. al. Dinellus.

Hely filius suus LXIV. al. Helius, vel Bely.

Lud filius Hely LXV. Hic Londoniam renovavit & nomine suo Earluden vocari præcepit, usque huc *Brome*, & nihil habetur superius de his.

Cassibelaunus, al. Cassivelan frater Lud. LXVI. Rex Britonum, de quo supra *Brome*. Hunc Cassibelaunum proditione fratris sui Androgei vicit Julius Cæsar, nam tum Julius Cæsar bis victus terga sua Britonibus ostenderat pugnando. Ludum statuerunt Britanni, in quo filius Androgei, filium Regis interfecit: unde Rex fratri suo mortem minatus est, nisi filium sibi traderet occidendum, & primo Androgeus Cæsarem revocavit, & tradita sibi Londonia, fratrem suum, & gentem Britonum Romanis subjugavit, hæc *Brome*.

Theman-

Themantius, al. Theomantius, LXVII. Rex Britonicus, frater Androgei.

Kimbelinus, filius Themantii, LXVIII. de quibus supra, *Brome*. Post Passionem anno quarto Claudius imperavit Romæ, qui quarto anno Regni sui Britanniam adiens, cui neque ante Julium Cæsarem, neque post eum quisquam attingere ausus fuerat, sine ullo prælio ac sanguine intra paucas dies plurimam Insulæ partem ditioni suæ recepit, & Oxoniam fundavit. Vespasianus autem à Claudio illuc missus insulam *Vectam*. i. e. de *With*, Britanniæ proximam, Romano imperio adjecit. Nero vero successor, scilicet Claudii, in re militari nihil omnino ausus, Britanniam pene amisit, nam duo nobilissima oppida illuc capta atque subversa sunt.

Guiderius LXIX.

Armiragus, vel Arviragus, frater Ganderii, LXX. Rex Britonicus. [al. Armoger. *f. Arivoger* vel *Arivog*,]

Marius filius Arviragi LXXI. [aliter *Maurinus, fortè, Maur.*]

Coillus, frater, Marii LXXII. de quibus supra.

Lucius filius Coilli LXXIII. Rex Britonicus. Hic primus fidem Christi suscepit circiter annum Domini clxxxviii, & ultra, sicut supra, *Brome*: tunc constructa est extra Cantuariam Ecclesia sancti Martini. Tunc fundata est Abbatia Westmonasterii, ultimo anno Antonii Pii Imperatoris. Sed postmodum Abbatia diu destructa, ab Edwardo Rege reparata est, & nobiliter dotata. Vates etiam quidam paganus in Britannia Dominicam Nativitatem prædixerat, unde Rex Lucius Romam pro orthodoxæ fidei doctoribus misit; susceptam autem, ut dictum est, à Britonibus Christianitatem, usque in tempora Diocletiani principis, integerrime, inviolatamque, quieta pace, servabant: hæc *Brome*. Hic autem fuit secunda translatio personalis regni istius: nam Severus, qui & Imperator Romæ, de quo supra, regnavit post Lucium: nam Glodio Albino, qui se in Gallia Cæsarem fecerat, apud Lugdunum interfecto, in Britannicas civitates bellum transfert, & perdomuit Britones rebellantes. Hic fecit vallum inter Britones & Pictos, ubi, ut receptas provincias ab incursione Barbarica faceret securiores, magnam fossam, firmissimumque vallum, crebris etiam turribus communitum, per septem & triginta milliaria, à mari usque ad mare produxit: sed eo tandem à Pictis perempto requiescit Eboraci, in monte qui ab eo Seversho vocatus est. Iste igitur Severus fuit LXXIV. Rex Britonicus.

Basianus, al. Bassianus Caracalla, filius Severi, fratre suo Geta superato regnavit, & fuit LXXV. Rex Britonicus: & hic est tertia translatio, non tantum personalis, sed ad alios de alia gente: nam Caurasius, al. Karencius, non de genere Britonum, Basianum occidit, sumptaque purpura Britanniam occupavit, tempore Diocletiani Imperatoris, in cujus tempore, in Britannia pene tota Christianitas deleta est: tunc enim passus est beatus Albanus juxta Verolanum, i.e. Werelamecestre, sive Watlingecestre, ubi Ecclesia mirandi operis constructa est & Abbatia nobilissima: & etiam Aaron, & Julius Legionum urbis cives, aliique quam-plures utriusque sexus, ex præcepto Diocletiani, & Maximiniani; qui Diocletianus in oriente, & Maximinianus in occidente, vastari Ecclesias, affligi, interficique Christianos præceperunt. Iste Caurasius, infimus genere, sed consilio & manu promptus & providus, ad oceani littora, quæ tunc Franci & Saxones infestabant, prædam prædonibus eripuit, & sibi soli vindicavit, volens aliquam partem Dominis restitui, quamobrem à Maximo Jussus occidi, Britanniam occupavit, quam fortissime per septem annos sibi retinuit: tandem fraude socii sui, sc. Allecti, interemptus est. Allectus occidit Caurasium, Britanniamq; tenuit per tres annos, & hic est quarta translatio retro ad Britones, nam Britones elegerunt sibi Regem,

Asclepidiotum [al. Athelpandem] ducem Cornubiæ, de quo supra; iste est LXXVI. Rex Britonicus, iste occidit Allectum, & Gallerium socium ejus, unde dicitur Wallebrok; Britanniamque per decem annos tenuit: hic est quinta translatio personalis, tumque,

Choel

Choel Dux, al. Coil, Colecestræ interfecit istum Asclepidiotum, & regnavit, & fuit LXXVII. Rex Britonicus, de quo supra: & hic est sexta translatio regni personalis: tumque post mortem istius Choel, *Constantius* Senator [al. *Constans Glyn.*] post regnavit super Hispaniam & Galliam; duxit filiam ejus Helenam, regnavitque decem annis. Alii dicunt quod tantum habuit eam concubinam, genuit ex ea Constantinum Imperatorem, sicut habetur supra, & hic LXXVIII. Rex Britonicus, obiitque Eboraci.

Constantinus Magnus filius Constantii, regnavit post patrem suum in Britannia, & fuit LXXIX. Rex Britonicus, iste postea Romam occupavit, & Constantinopolim occupavit, de nomine suo sic vocatam, translato illuc Imperio, de isto supra. Helena autem mater ejus Londoniam muro, qui adhuc superest, fertur cinxisse, & Colecestriam mœnibus adornasse, & hic est septima translatio, quia,

Octavius [al. *Octovianus*] dux Gewiseorum obtinuit regnum: hic LXXX. Rex Britonicus: & hic etiam octava translatio personalis: quia,

Trahera avunculus Helenæ Octavium vicit, & Regnum obtinuit, hic LXXXI. Rex Britonicus, & hic etiam nona translatio personalis, quia iterum Octavius, dissipatis Romanis, regnum obtinuit, qui senio confectus invitavit Maximum Senatorem, & ei filiam suam unicam cum Regno donavit, & hic ideo decima translatio hujus Regni.

Maximus, patre Britannus, filius *Choelini* avunculi Helenæ, matre vero & natione Romanus, Armoricorum regnum, quæ nunc Britannia dicitur, debellavit. Umbaldum ducem Armoricorum, & quindecim millia armatorum cum eo interfecit, & quicquid masculini sexus erat per Armoricam: tandem sedato regno Armorico, ipsum Britannico populo replevit: triginta millia militum, & centum millia plebanorum, ab insula Britannica collegit, & eas per diversas Armorici regni nationes distribuit, fecitque alteram Britanniam, & eam Canono Meridiaco donavit. Ipse vero Maximus, ulteriorem Galliam, & totam Germaniam subjugavit, thronum suum statuens apud Treveros. Imperatores Gratianum, & Valentinianum, alterum interemit, alterum ex Roma fugavit. Gratianum enim dolis circumventum apud Lugdunum occidit, fratremque ejus Valentinianum ex Italia expulit, unde propemodum ab exercitu Imperator creatus est, ubi contra Sacramenti fidem per tyrannidem emersisset in Britanniam. Hic LXXXII. Rex Britonicus fuit: videntes autem transmarinæ gentes Scotorum & Pictorum, Britanniam, omni pene armata juventute copiisque militaribus spoliatam, milite ac defensore destitutam, quæ Maximi tyranni vestigia secutæ in Gallias, nunquam ultra domum rediere, insulam adveniunt: & vastatam direptamque multos per annos opprimunt. Conanus autem ut nullam commixtionem cum Gallis faceret, decrevit ut ex Insula Britannica mulieres venirent, quæ suis maritarentur: direxit ergo nuncios in Britanniam insulam ad Dionothum Regem Cornubiæ. Dionothus igitur collegit per diversas provincias filias nobilium, numerum undecim millia virginum: de plebanis sexaginta millia infra Londoniam, quas Guainus, Rex Hunnorum, & Melga Rex Pictorum periclitatas interfecerunt apud Coloniam Agrippinam: & hic translatio personalis udecima: quia

Gratianus Rex municeps, cum Maximus interfectus fuisset Romæ ab amicis Gratiani Imperatoris, cepit diadema Britanniæ, sed à Plebanis interfectus est, & hic LXXXIII. Rex Britonicus fuit. Britones vero Scotorum Pictorumque infestationem non ferentes, Romam mittunt, & sui Subjectione in perpetuum promissa, contra hostes auxilium flagitant, quibus statim missa Legio, magnam barbarorum multitudinem stravit, cæteros à Britanniæ finibus pellit: ac domum reversura, præcepit Sociis ad arcendos hostes trans insulam inter Albaniam & Deiram murum statuere: qui absque magistro artifice, magis cespite quam lapide factus, nihil operantibus profuit: nam ut mox discessere Romam, Guainus & Melga, & priores hostes ad-

vecti

Digitized by Google

vecti navibus Britones oppresserunt, iterum autem petenti auxilia Romani advolant, & cæsum hostem trans maria fugant. Conjunctisque sibi Britannis murum, non terra ut ante, non pulvere, sed saxo solidum, inter civitates, quæ ibidem ob metum hostium fuerant factæ, à mari, usque ad mare collocat, sed & in littore Meridiano maris, quia & inde hostis timebatur, turres per intervalla ad prospectum maris statuunt, sic valedicunt Sociis, tanquam ultra non reversuri: interim autem Guitelinus Londoniensis Archiepiscopus, in minorem Britanniam, ut auxilium à confratibus postularet, transfretavit, Britonesque à Scotis, & Pictis, & Hunnis oppressos collectis viribus de minori Britannia liberavit: regnabat vero tunc in minori Britannia Androenus 4us. à Canono Meridiaco, qui habuit Constantinum, quem Guittelinus Archiepiscopus in Regem majoris Britanniæ consecravit: & ideo hic est duodecima translatio personalis, quia,

Constantinus Rex frater Androeni cum duobus millibus militum transfretavit in Britanniam insulam, & à Guitelino Londiniensi Archiepiscopo regni diadema suscepit; cui puellam de genere Romanorum ortam in Matrimonium copulavit, de qua genuit tres filios, Constantem, Aurelium, Ambrosium, & *Uterpendragum*, & hic LXXXIV. Rex Britonicus: Constans factus est Monachus in Ecclesia Amphibali infra Wintoniam.

Constans Monachus filius Constantini per Vortigirnum consulem Gewiseorum erectus in Regem, & consilio ipsius Vortigirni interfectus, & hic LXXXV. Rex Britonicus. Circa hoc tempus exorta est in Britannia hæresis Pelagiana, quam Pelagius Brito, & Julianus Capanensis longe lateque seminarunt. Tempore Vortigirni venit in Britanniam Horsus, & Hengistus, venit & Germanus Antissiodorensis, & Lupus Trecacensis Episcopi missi per Papam in eam, ad reprimendam hæresim Pelagianam, qua compressa beatus Germanus, omnium Apostolorum diversorumque Martyrum secum reliquias habens, petiit Sanctum Albanum Protomartyrem, & facta oratione jussit revelli sepulchrum, pretiosa ibidem munera conditurus, quibus depositis de loco ipso, ubi beati Martyris effusus erat sanguis, massam pulveris secum portaturus abstulit. Qualiter autem Saxones primo venerunt in Britanniam, Beda recitat, *lib. 1. cap.* 30. Recedente enim à Britannia Romano exercitu, Scoti & Picti, cognita reditus Romanorum denegatione, redeunt ipsi, & cæsis, captis, fugatisque custodibus muri, & ipso interrupto, intra illum crudelis præda grassatur: mittitur Epistola lacrimis & ærumnis referta ad Romanæ potestatis virum Ethium ter Consulem, 23°. Theodosii Principis anno, petens auxilium, nec impetrat. Cujus hoc principium est. *Ethio ter Consuli Romanorum gemitus Britonum,* & in processu Epistolæ, ita calamitates suas explicant, *repellunt Barbari ad mare, repellit mare ad Barbaros, inter hæc oriuntur duo genera funerum, aut jugulamur, aut mergimur.* Usque huc Epistola: neque tamen hæc agentes quicquam ab illo auxilium impetrare quiverunt: initum est ergo consilium, quid agendum, ubi quærendum esset præsidium ad evitandam, vel repellendam, tam feram irruptionem, Hybernorum, Pictorum, & Scotorum; placuitque omnibus cum suo Rege *Vortigerno,* ut Saxonum gentem de transmarinis partibus, in auxilium vocarent. Itaque Britanniam tribus longis navibus advecti, inito certamine cum hostibus Britonum, victoriam reportarunt: advenerant cum tribus Germaniæ populis, i. e. *Saxonibus, Anglis,* & *Vitis:* omnis enim terra, quæ sub Septentrione jacet, Germania vocatur, quia tantum virorum germinat: & Angli, & alii multi dicuntur Germani. *De Vitarum origine sunt Cantuarii, & Victuarii, hoc est, ea gens quem* [quæ in Tenet] *tenet Insula, & ea* [quæ] *usque hodie in provincia occidentalium Saxonum Vitarum natio nominatur, posita contra ipsam insulam Vectam. De Saxonibus, i. e. ea generatione quæ nunc antiquorum Saxonum cognominantur, venere Orientales Saxones, Meridiani Saxones, occidui Saxones: de Anglis, hoc est, illa patria quæ Angulus dicitur, quæ ab eo tempore usque hodie manet deserta, venerunt Orientales Angli, Mediterranei Angli, Merchii, & tota Nor-*

Digitized by Google

thanimbrorum progenies: horum duces fuerunt duo fratres, Horsus, & Hengistus, Horsus autem occisus est à Britonibus à Catigerno filio Vortigirni. Monumentum habet in Cantia. Usque huc Beda. Vortigernus autem gentem prædictam intra insulam recepit, eisque locum habitationis, ad sui suorumque perniciem, concessit. Nam gens illa paganis ritibus adhuc dedita totam Christianitatem in Insula pene per successionem temporum deleverunt, totamque terram vi & dolo obtinentes, Britones Christianos de suis sedibus effugarunt: applicuerunt vero in Britanniam anno Domini cccc. lxxxii. Theodosii Imperatoris xv. non tamen eam plene possederunt, quin Reges Britonum interim in ea postmodum regnaverunt. Germanus autem & Lupus, qui ad hæresim tollendam venerant, bellum Saxonum Pictorumque, adversus Britones eo tempore junctis viribus susceptum, divina virtute retundunt. Cum Germanus ipse Dux belli factus, clamore *Alleluiah*, totius exercitus voce ad sydera levata, hostes in fugam vertit, magnamque partem in cæcitatem convertit.

Vortimerius filius Vortigerni evectus est in Regem à Britonibus, & hic LXXXVI. Rex Britonicus fuit, [13ª. *translatio personalis hujus regni*] cum autem Horsus, & Hengistus impetum Vortimerii ferre non possent, petierunt Germaniam, sed Vortimerius insidiis Novercæ suæ *Rowein* interfectus est in Londonia. Vortigernus iterum restitutus est in Regnum. Hengistus autem cum ccc. millibus armatorum reversus est in Britanniam: postmodum Vortigernus & Hengistus in pago Ambrii convenerunt Kalend. Maii, facturi pacem cum Britonibus, sed Saxones dolo principes Britones interfecerunt, & cccc. lx. Barones, & consules cultris interfecerunt. Edol Consul Claudiocestriæ sustulit palum, quo septem Saxones interfecit. Cum autem Saxones totam fere Britanniam occupassent, Vortigernus secessit in Kambriam, vel partes Kambriæ, turrim fortissimam ædificaturus, ad quem adductus est Merlinus: iste Merlinus fuit vates ex filia Regis sanctimoniali & incubo Dæmone natus: nam mater ipsius inter Monachas in Ecclesia Sancti Petri degebat in urbe Carmerdin, quæ asseruit se nunquam virum cognovisse: sed quidam in specie pulcherrima ipsam frequenter deosculans, & evanescens, & iterum apparens, & eam amplectens gravidam reliquit: unde cum ille Rex Vortigernus Britanniæ illud ædificium miræ magnitudinis construeret, & nocte evanesceret quod de die ædificabatur, admirans, à magis accepit reponsum, quod ædificium non perficeret, nisi calcia misceretur sanguine alicujus sine patre procreati, & cum per Regnum talis quæreretur, Merlinus puer à quodam puero secum contendente talis notificatur, & captus, atque coram Rege ductus, magos mentitos esse dixit, & ostendens sub terra voraginem totum absorbentem montem: de isto Merlino & prophetia sua supra. David, qui & Dewy, ex patre Rege Sancto nomine, & Nunna matre, nascitur tempore Leonis Imperatoris primi: & hic translatio 14. personalis, quia,

Aurelius Ambrosius [*al. Aurilambros*] filius Constantini regni diadema suscepit. Hic LXXXVIII. Rex Britonicus fuit: hic victores Saxones vicit & repulit, & ex eo tempore, nunc hi, nunc illi palmam habuere, donec advena potentior tota insula potiretur. Hic combussit Vortigernum in turri; Edol, Hengistum interfecit.

Uterpendragon [*al. Uter, vocatus Pendragon*] frater Aurelii LXXXIX. Rex Britonicus fuit.

Arthurus filius Uterpendragon LXXXX. Rex Britonicus fuit. Quomodo strenuissimus fuit, & quomodo à Modredo vulneratus est, deinceps Britonibus de vita ejus nulla certitudo remansit. Sepulchrum autem ejus tempore Ricardi apud Glastenbirie est repertum, qui olim paludibus circumseptus *insula Avallonis Britannice. i. e. Pomorum* vocatus est. Sed quia Britannica historia de ejus morte nil certum tradidit, Britones adhuc eum vivere delirant: in ultima autem Britannia, quam Arthurus obtinuit, præcipua ferri

ferri materia est, sed aqua ferro violentior, quippe temperamento ejus ferrum acrius redditur, nec ullum apud eos telum probatur, quod non in fluvio Calabi tingatur: unde & *Curtannum* gladium Arthuri ejusdem *Caliburth* dicunt.

Constantinus cognatus Arthuri, & filius Cadoris ducis Cornubiæ per viginti annos regnavit: iste LXXXXI. Rex Britannicus fuit.

Aurelius Conanus nepos Constantini Monarchiam suscepit, & postquam regnaverat triginta annis, mortuus est. Hic LXXXXII. Rex Britonicus.

Vortiporius Saxones superavit, hic LXXXXIII. Rex Britonum.

Malgo totam insulam obtinuit, Hiberniam, Gothlandiam, Orcades, Norwegiam, Daciam adjecit potestati suæ: hic LXXXXIV. Rex Britonum fuit.

Cathericus [*al. Careticus*] LXXXXV. Rex Britonicus fuit: hujus tempore Gormundus Rex Affricanorum, & Ysenbertus nepos Regis Francorum, qui Gormundo venit in auxilium cum c. & LX. millibus Britanniam infestantes, terram vastaverunt. Interea Sanctus Augustinus, in Angliam missus est à beato Gregorio ad convertendum populum, & prædicandum verbum Dei anno Domini 595. anno pontificatus Papæ Gregorii 4. Mauritii Imperatoris 14. anno ab adventu Anglorum in istam provinciam 142, regnante in Cantia Ethelberto, qui filiam Regis Francorum Christianam duxerat in uxorem: eodem tempore occisi sunt mille ducenti Monachi apud Bangor, jubente Ethelberto Rege Cantiæ, quia noluerunt obedire Sancto Augustino. In quadam alia Chronica habetur, quod Ethelfridus Rex Northambrorum, cum apud Legecestriam mille ducentos monachos interfecisset, ei Britones restitissent, amisit de suis decem millia. Sanctus *Yvo* Episcopus, & Doctor *Inclytus* tempore Mauritii Imperatoris migravit ad Deum: qui in Perside ortus, finibus occiduis Britanniæ à Domino est destinatus.

Caduanus Dux Venedociæ, & LXXXXVI. Rex Britonum fuit, de quo.

Cadwallo [*al. Cadwallinus.*] Filius Caduani LXXXXVII. Rex Britonicus fuit, de isto, & Edwino proditore Saxonico supra in Galfrido. Iste 48. anno regni sui migravit à sæculo.

Cadwaladrus [*al. Cadwallader*] Rex Britonicus & ultimus de illa gente. Iste mortuus est ann. Dom. 689. & Romæ quiescit: Post istum supervenientibus Anglis, Britones, & nomen, & Regnum perdiderunt. Duravit autem regnum Britonum à Bruto primo conquisitore, usque ad Cadwaladrum, qui fuit ultimus de illa gente, duobus millibus & 46. annis, sub centum & duobus Regibus, præter Wallenses, & Cornubienses. Angli autem, qui & Saxones dicti sunt, ccc[tis] 44 ännis ante adventum Normannorum. *Hæc Brome.*

Explicit historia compendiosa de Regibus Britonum.

In hoc Catalogo omissi sunt, ad numerum centum & duorum regum complendum, Madan. Allectus. Vortigernus, Archigallo; ex quibus Vortigernus & Archigallo depositi, vel ejecti, & postea restituti, bis numerantur ab aliis.

Quædam sunt hîc inserta ex Tab. Cotton. Bibliotheca sub Vespas. E. 7.

DE

DE PARTITIONE PROVINCIÆ

In Schiras, & Episcopatus, & Regna.

IN *Anglia* sunt triginta duo *Shiræ*, exceptis Northumberland, Westmerland, Cumberland, *Cornubia*, in qua continentur septem *Shiræ*, & exceptis *Wallia*, & *Scotia*, & insula de *Wiks*.

In aliis Chronicis sic ordinantur *Shiræ*.

Suthfolchiæ, Nortfolchiæ, Cantebrigiæ, Lincolniæ, Notinghamiæ, Derbyæ, Staffordiæ, Cestræ, Schropesbyriæ: infra, Kentiæ, Suthhiriæ, Suthsexiæ, Suthhamptoniæ, Wiltoniæ, Sumersetæ, Dorsetæ, Devenschiræ, Berchschiræ, Essexiæ, Midelsexiæ, Hertfordiæ, Huntedoniæ, Bedfordiæ, Northamptoniæ, Buckinghamiæ, Oxenfordiæ, Leycestræ, Warewikiæ, Wirecestræ, Glocestræ, Herefordiæ.

In his triginta duobus *Shiris*, tres leges Constitutæ sunt.

Una *Westesaxenlagha*, alia *Devenlagha*, tertia *Merchenelagha*.

Ad *Westesaxenlagha* novem Shiræ pertinent, videl. Kentiæ, Suthsexiæ, Suthreyæ, Berchshiræ, Wiltshiræ, in quibus Continentur MMMM. & DCCCC. hidæ. Southamptoniæ Schiræ, Sumersetæ, Dorsetæ, Devenschiræ.

Ad *Danegla* pertinent quindecim Schiræ. Everwich-Schiræ, Notingham-Schiræ, Derby-Schiræ, Leycestræ-Schiræ, Essexæ, Middelsexæ, Suthfolkiæ, Cantebrigæ-Schiræ, Stanufordiæ, Bukinghamiæ, Northamptoniæ, Huntedoniæ, Hertefordiæ-Schira divisa in duas partes, seu medietates.

Ad *Merchenelagha* pertinent octo Schiræ Glocestre-Schiræ, in qua sunt MM. hidæ, & ccc.

Wirecestre-Schiræ, in qua sunt MMM. hidæ & cc.

Hertford-Schira in qua sunt M. hidæ. Warewik-Schira, in qua sunt M. hidæ & cc. Oxenford-Schira, in qua sunt MM. hidæ & cccc. [Cestreschira.]

Stafford-Schira, in qua sunt quingentæ hidæ.

Salopesbiricestræ.

Episcopatus vero sunt xx. & duo Archiepiscopatus.

Primus *Cantuariæ*, habet sub se 13.

Primus *Roffensis*, secundus *Londoniensis*.

Tertius *Norwaycensis*, qui de duobus unus factus est.

Nam una sedes erat apud *Helinam* vel *Teford*: secunda apud *Domnach*.

Quartus *Cicestrensis*.

Quintus *Wintoniensis*.

Sextus *Saresburensis*: qui olim erat divisus in duos, quorum altera sedes erat apud *Ramesbiriam*, altera apud *Schireburne*. Sed Rex Edwardus hos duos Episcopatus, Episcopo *Heremanno* commisit, qui unum Episcopatum fecit, & sedem apud *Saresburiam* locavit.

Septimus *Exoniensis*, qui ex duobus unus factus est, unus fuit apud S. *Germannum* in *Cornubia*, alter apud *Croditonam*. Sed *Leuricus* sedem locavit apud *Exoniam*.

Octavus Episcopatus apud *Bathonam*, cujus sedes fuit apud Welles, sed tempore *Willielmi Junioris*, per *Joannem* Episcopum, posita est sedes apud *Bathonam*.

Nonus *Herefordiæ*.

Decimus est *Wigorniæ*.

Undecimus *Lichefeldiæ*, vel *Coventeriæ*: sed nunc est sedes apud *Cestriam*.

Duodecimus *Lincolniæ*, qui olim in duos Episcopatus fuit divisus, sed tempore

tempore Regis *Willielmi* primi, erat ſedes Epiſcopatus apud *Dorkaceſtre*, ſed *Remigius* Epiſcopus tranſtulit ſedem *Lincolniæ*.

Tertius decimus *Elyenſis*, qui fuit ſubtractus de Epiſcopatu *Lincolniæ*.

In *Wallia* vero ſunt quatuor Epiſcopatus ſimiliter ſubjecti *Cantuarienſi* Archiepiſcopo.

Unus autem apud Sanctum *David*, qui vocatur *Menenſis*: alius apud *Bangor*: tertius apud *Clomorgan*, modo *Landaff*: quartus apud *Aſaph*.

Secundus Archiepiſcopatus eſt *Eboracenſis*; qui olim in Epiſcopatus quinque fuit diviſus, ſc. in unum Archiepiſcopatum, & quatuor Epiſcopatus.

Unus fuit ex parte fluminis *Uſæ*, alter apud *Ripam*, tertius apud *Witeby*; quartus apud *Beverlæum*. Modo habet ſub ſe tres Epiſcopatus. Scil. *Dulenenſem*, videlicet *Durem*, cujus ſedes erat olim apud *Lindiſarnenſem* Eccleſiam.

Iterum *Cardotenſem*, ſc. *Carduil*: vel *Carlel*, qui fuit ſubſtractus ab *Eboracenſi*, non tamen demptus ab Epiſcopatu.

Iterum *Candidecaſæ*, qui vocatur *Galeweyæ*.

Notandum vero quod in inſula Britanniæ multi fuerunt Reges de diverſis gentibus, ſc. *Britonum*, *Saxonum*, & *Anglorum*, *Danorum*, & *Normannorum*, diverſis temporibus.

Gigantibus nempe ex ea expulſis, primi regnaverunt in ea *Britones*, quorum nomina per libros XI. ſeriatim expaſſa, ſi certam redigantur ad ſummam, ad nonaginta novem excreſcent, quorum primus Rex fuit *Brutus*.

Poſtea ſeptem populis *Germanicorum*, Britanniam incurſantibus, nomen Regium uſurpatum eſt, ſub Regulis nonaginta ſex.

Quorum primus Rex fuit *Hengiſtus*: etenim tunc in Anglia fuerunt ſex particularia Regna, ſicut dicetur infra.

Ad ultimum Reges quindecim in Anglia, regio diademate ſublimati ſunt.

Quorum primus Rex fuit *Alfredus*, & inter hos 15 fuerunt, tres de *Dacia*, ſc. *Cnutus*, *Haroldus*, *Hardecnutus*.

In fine, decem de genere *Normannorum* in urbe Londoniæ coronati ſunt.

Quorum primus Rex fuit *Willielmus Baſtardus*.

Erant vero à tempore *Hengiſti* particularia Angliæ regna ſex, præter Regulos Britonum qui reſidui erant, qui hodie *Carnowallenſes*, & *Wallenſes* dicuntur.

Reges ſiquidem *Cantuaritarum*, ſive *Kentenſes*, dominabantur in *Cantia*: in qua ſunt Epiſcopatus duo; Archiepiſcopatus *Cantuarienſis*, & Epiſcopatus *Roffenſis*.

Reges Weſtſaxonum dominabantur in *Wiltſchire*, *Berchſchire*, *Dorſeth*, in quibus modo eſt unus Epiſcopus, cujus eſt modo ſedes *Saresburiæ*, quondam erat *Ramesburæ*, vel *Schiresburnæ*:

Dominabantur ſimiliter duo Reges in *Suthſexia*, quæ aliquando tempore habuit Regem proprium: eratque ſedes Epiſcopalis ejus pagi in *Seleſea*, quæ eſt Inſula circumflua Ponto, ut Beda narrat, ubi *Wilfridus* Monaſterium conſtruxit: nunc vero eſt apud *Ciceſtriam*.

Dominabantur etenim in *Suthamton-Schire*, & *Suthrea*: quibus eſt Epiſcopus, qui habet ſedem *Wintoniæ*.

Dominabantur etiam in *Sumerſeth* habentem olim Epiſcopum apud *Wellas*, qui nunc *Bathoniæ*.

Dominabantur in *Devonia*, quæ *Devenſchira* dicitur, & in *Cornubia*, quæ nunc *Cornu Galliæ* dicitur: erantque duo Epiſcopatus, nimirum unus apud *Credentone*, alter apud Sanctum *Germanum*; nunc eſt unus, & eſt ſedes ejus *Exoniæ*.

Porrro Reges Merciorum dominabantur in *Gloceſtre-ſchira*, & *Wygornienſi*, & *Warewicenſi*, & in his eſt Epiſcopus unus, cujus ſedes eſt *Wygorniæ*.

In *Ceſtrenſi*, & *Staffordenſi*, & *Derbenſi*, & in his eſt unus Epiſcopus, habetque partem *Warewicenſis*, & *Scrobesburienſis*, & eſt ſedes apud civitatem *Legionum* i. e. Sanctum *David*, vel *Coventreyam*; quondam erat *Lychefeldiæ*, nunc eſt apud *Ceſtriam*.

In *Herefordensi*, habeturque ibi Episcopus, habens dimidium pagum i. e. Schiræ *Scrobesburiæ*, & partem *Warewicensis*, & *Glocestrensis* possidens in *Herefordo*. Iterum in *Oxenfordensi*, *Burfordensi*, *Huntedunensi*, *Bedefordensi*, *Northamptonensi*, *Lincolniensi*, quos regit Episcopus, qui modo habet sedem *Lincolniæ*; quondam vero habebat apud *Dorkecestriam*.

Iterum in *Leycestrensi*, vel *Legecestrensi*, & *Notingamensi*, seu *Snotingam*, quibus olim præerat proprius Episcopus, cujus sedes erat apud *Legecestriam*: sed nunc spectat ad Archiepiscopum Eboracensem.

Reges Estanglorum, vel Orientalium Anglorum, dominabantur in pago *Grantebrigiensi*, quondam de *Lincolniensi* Diœcesi, sed nunc est nisi unus Episcopus, cujus sedes est apud *Ely*.

Iterum *Northfolk*, & *Suthfolk*, & est nisi unus Episcopus, cujus sedes est apud *Norwicum*, apud *Helinam*, vel *Teford*.

Reges Orientalium Saxonum, vel *Estsexiæ*, dominabantur in *Estsexia*, *Middlesexia*, & dimidia *Herefordensi*, & habetur ibi unus Episcopus, habens sedem apud *Londonias*.

Reges Northumbrorum, dominabantur in omni Regione quæ est ultra *Humbram* fluvium usque *Scotiam*.

Erant ibi Archiepiscopatus Eboracensis, & Episcopatus *Haugustaldensis*, & *Ripensis*, & *Lindisfarnensis*, & de *Candida Casa*. *Haugustaldensis* & *Ripensis* defecerunt. *Lindisfarnensis* vero translatus est in *Dunelmum*.

Hæ erant partitiones regnorum, quamvis Reges pro vicissitudine temporum, modo hi, modo illi terminos prætergrederentur pro fortitudine; vel ignavia amitterent.

Sed has omnes Regnorum varietates *Ædbrictus* Rex *Westsaxonum* animi magnitudine compescuit, & ea uni conquadrans imperio, ad uniforme dominium vocavit, servans unicuique proprias leges.

Ab illo vero tempore *Westsaxones* caput extulerunt.

JOHAN-

JOHANNIS FORDUN

SCOTI CHRONICON

SIVE

SCOTORUM HISTORIA.

Bbbb 2

JOHANNIS FORDUN

SCOTORUM HISTORIA

Incipiunt tituli Capitulorum Libri primi gentis Scotorum.

Expliciunt Capitula libri primi.

Incipies Opus Hoc Adonay Nomine Nostri
Exceptum Scriptis Dirigat Emanuel
Fantes Ornate Ructent, Dum Verbula Nectant.
Compilatoris nomen superis Elementis
Construe quem Lector precor ora scandere cœlum,
Atque Pater Noster offer amore Dei. Amen.

Literæ majusculæ trium horum Versuum (qua supera elementa in prædicto versu nominantur) insimul compositæ reddunt Authoris nomen,
JOHANNES DE FORDUN, qui Scoto-Chronicon scripsit.

JOHAN-

JOHANNIS FORDUN
Scotorum Historiæ.

CAP. I. *De vetustate originis, & gestis Scotorum; & primo de mundo sensibili.*

EX variis quippe veterum scripturis *Chronographorum* colligitur, quod gentis antiquissimæ natio *Scotorum* à *Græcia* & *Ægyptiorum* reliquiis, cæteris mari rubro cum rege submersis, primum cœperat exordium. Igitur educationis suæ, regnorum viz. *Græciæ* simul & *Ægypti*, cæterorumque peregrinationis suæ locorum & stationis, sedis etiam habitationis modernæ situs, describere puto conveniens, ut sub quo vel cœli cardine vel orbis parte situata consistant Lectori facilius pateat. Omnipotens autem Deus Creator omnium & rector, mundum in sua creatione secundum Philosophos rotundam voluit habere formam, & in ejus regione media terram posuit, omnium vegetabilium, sensibilium, & rationabilium matrem, nutricem, & habitaculum: ab omnibus cœli partibus in centri modum, æquali separatam intervallo. Est autem mundus sensibilis, terra viz. infiniti maris Oceani aquis undique cincta. Cujus brachiis multiformiter invasa, percussa, & furcata, ac humiditate sua per occultos meatus humectatione penetrata, ne nimiæ siccitatis dominio in pulverem penitus redigatur. Habet igitur mundus quatuor principales punctos sive parallelos abinvicem æque distantes, viz. Orientalem, Occidentalem, Australem, & Borealem. A quibus quatuor venti cardinales procedere dicuntur cum suis octo ventis collateralibus.

II. *De quatuor ventis cardinalibus, quorum collaterales octo sunt, & de capite mundi sensibilis, in oriente Paradiso terrestri.*

PRimus punctus, sive cardinalis ventus, in Oriente consistit, ubi Sol oritur, sub æquinoctio vernali: & dicitur subsolanus. Iste vero ventus duos habet collaterales, Vulturnum versus Septentrionem, etiam Eurum versus Austrum: *Secundus* vero punctus vel ventus cardinalis, situm habet in Occidente, ubi Sol occidit sub æquinoctio autumnali: & dicitur Favonius, quique duos habet collaterales ventos, scil. Circium versus Aquilonem: & Zephirum versus Austrum. *Tertius punctus* seu ventus cardinalis est Auster, atque sub Polo Antarctico est æstivalis solstitii, ubi Sol altius ascendit, in meridie situatur, & hic duos habet collaterales ventos, Nothum, scil. versus Orientem & Africum versus Occidentem. *Quartus* quoque punctus aut cardinalis ventus est Boreas, qui vero sub Polo Arctico hyemalis solstitii sistitur, ubi Sol media nocte profundius descendit; & hic utique duos habet collaterales ventos, Aquilonem versus occidentem & Chorum versus Orientem. In Oriente quidem sub cardinali subsolano terra sive mundus sensibilis initium habet, cujus caput terrestris est Paradisus, locus florum, & arborum, omni suavitate redolentium amœnissimus. Inhabitabilis tamen propter Adæ peccatum hominibus, sed Spiritibus bonis, animalibusque glorificatis receptibilis. In tantum vero constat locus ille super altitudinem terræ levatus, quod universale diluvium cacumina montium longe transgrediens illic attingere non valebat.

III. *De*

III. *De tribus mundi partibus inæqualiter diviſis, & mari mediterraneo.*

MUndus autem ſecundum *Iſydorum* in tres non æquales partes diviſus eſt. *Aſiam, viz. Africam* & *Europam*. Qui quidem ideo diviſus dicitur, quoniam à *Favonio* vel Occidente ſinus Oceani permaximus terram intrans, & ab ejus auſtrali plaga Circialem dividens, ſcil. Africam, ab Europa, pene mundi pertingit ad medium, ubi ſinum efficiens angularem, verſus Boream inter Orientales Europæ fines & Aſiam contra Polum Arcticum directe dirigit Oceano curſum ſuum. *Aſia* vero quæ media creditur eſſe pars orbis, ex nomine cujuſdam mulieris eſt appellata, quæ apud antiquos regnum tenuit Orientis ſecundum *Iſydorum*. Hæc à puncto Boreali per Orientem uſque ad Auſtrum perveniens: ab Oriente ortu ſolis, à Meridie Oceano, ab Occiduo mari mediterraneo finitur, & à Septentrione quaſi ſub polo, Meotide lacu terminatur. *Europa* dicitur ab *Europa* filia Agenoris regis Libyæ ſic vocata, quam Jupiter raptam ab Africa Cretam adduxit, & tertiam partem orbis terrarum ex ejus nomine appellavit. Incipit autem ab eodem Meotide lacu deſcendens, per ſeptentrionalem Oceanum uſque ad Occidentem & mare Gaditanum. Pars autem ejus orientalis & meridiana à Ponto conſurgens tota mari mediterraneo conjungitur, & ad idem Gaditanum Fretum terminatur. *Africa* tertia pars mundi dicitur eſſe contra Aſiam & Europam, quæ tamen minor eſt ſecundum *Yſidorum* ſpatio quam Aſia vel Europa, ſed pro ſua quantitate decior, & mirabilior qualitate: hoc nomen habet ab *Afer* uno de poſteris Habrahæ de Cethura, qui dicitur exercitum duxiſſe verſus Libiam, & ibi victis hoſtibus conſediſſe, ſuoſque poſteros Afros nominaſſe. Incipit autem à finibus Aſiæ juxta Meridiem, pergens per meridianum Oceanum, uſque Atlantem montem. A Septentrione vero mari mediterraneo clauditur & in Gaditano Freto etiam finitur. Et ſic medium mundi ſola tenet Aſia, medium vero Europa & Africa, quæ ideo duæ factæ ſunt, quia inter utramque ab Oceano mare magnum ingreditur, quod eas interſecat.

IV. *De Diviſione trium mundi partium inter tres filios* Noe, Sem, Cham, & Japhet. *Et ſitu quarundam regionum,* Aſiæ & Africæ.

SIC autem diviſerunt mundum inter ſe *Noe*; *Sem*, *Cham* & *Japhet*, filii *Noe*, poſt diluvium. Inter quos *Sem* cum ſua poſteritate Aſiam, *Japhet* Europam, & *Cham* Africam poſſederunt. A quibus diſſeminatum eſt omne genus humanum, per nationes & regna ſuper terram, viz. à *Sem* Judæi & Sarraceni, immo verius Agareni. *A Japhet* Gentiles, quorum pars maxima Chriſtiani. Et à *Cham* Chananæi, qui maledictione *Noe* prophetante expellendi de loco habitationis ſuæ. Hæ vero tres partes mundi multas habent & diverſas regiones, quas omnes nullatenus, ſed eas ſolummodo quæ ad opus inceptum neceſſariæ videntur, intendo diſtribuere, vel eas ſaltem quæ dignæ ſunt ob Patronorum reverentiam, ſingulari laude præferri. Ut eſt *Jeruſalem* Sancta civitas, & urbs etiam Romana. Aſiæ prima regio in Oriente ſecundum Vincentium eſt Paradiſus terreſtris, ſed nobis ignota; deinde India ſub ortu ſolis: ultima vero verſus Boream eſt Scythia ſuperior, & ultima ſua regio verſus Auſtrum eſt Ægyptus, ex qua ſcripſerunt antiqui Scotos primordii partem habuiſſe. Inter has regiones ſcil. Ægyptum & Scythiam, ſuper mare mediterraneum Jeroſolima regio conſiſtit, ubi ſitus eſt Sanctæ civitatis Hieruſalem, in qua filius Dei Deus & homo Jeſus Chriſtus Dominus Noſter pro omnuim ſalute paſſus eſt. Africa vero primam habet ab Oriente regionem Libyam-Cirenenſem, Ægypti partibus conjunctam. Ab Auſtro Æthiopiam ſuperiorem, & ultima regio verſus Occidentem inferior eſt

Æthiopia

Æthiopia. Est enim triplex Æthiopia, cujus pars occidua est montuosa, incipiens ad montem Atlantem. Media vero arenosa. Oriens autem deserta. Ad mare mediterraneum in Boreali plaga *Zeugis* est regio, ubi quondam *Chartago* magna, ipsa est vera *Africa*.

V. *De situ quarundam regionum Europæ, viz. Scythiæ, Græciæ, & urbis Romæ.*

DEinde pro distribuendis quibusdam *Europæ* regionibus stilus aptandus est, de qua *Tholomæus* in tripartita nova, sic. Habet autem *Europa* post *Asiam* plus de habitabili terra, immo secundum suam quantitatem supra omnes partes terræ, amplius est populosa. *Europæ* vero prima regio est *Scythia* inferior, & incipit sub Polo Arctico à montibus *Riphæis*, & *Mæotidis* paludibus, inter Danubium & Oceanum Septentrionalem, & usque Germaniam porrigitur. Et habet ab Oriente mare mediterraneum, quod ibidem *Balthicum* dicitur à *Bath*, loco ubi terram intrat ab Oceano. A qua regione secundum quosdam *Albionenses Picti* progressi sunt. Deinde super litus Mediterranei maris & in mari versus Austrum septem sunt Græcorum provinciæ, quæ quondam regna fuerunt, scil. *Dalmatia, Epyrus, Ellades*, quæ & *Attica*, ubi sunt *Athenæ* mater liberalium artium & nutrix Philosophorum. *Thessalia*, *Macedonia*, *Achaia*, & *Creta* in mari, quæ & *Centopolis* quondam dicta est. Cum insulis *Cycladibus* numero LIII, quarum Metropolis est *Rhodus*. Etiam in sinu *Achaiæ Arcadia*, quæ & *Sicyonia*. Ab istarum una regionum, propter insolentias progressi sunt quidam Græci, & cum Ægyptiis conjuncti unum fecerunt *Scotorum* populum, ut in sequentibus patebit. Super idem itaque mare versus Austrum, in angulari sinu quo retorquet versus Boream, principales situantur ratione regiones à duabus partibus mari conjunctæ. Quæ sunt *Italia, Tuscia, Etruria, Calabaria*, & *Appulia*, quarum pene medio famosissima urbs *Roma* situatur. Cui maxima pars mundi quondam fuit subjecta. In qua gloriosi Petrus Apostolus, Orthodoxorum sub Christi Vicarius, & Paulus gentium doctor passi, cum aliis innumerabilibus sanctis martyribus confessoribus & virginibus requiescunt.

VI. *De eodem, & insulis, Europæ majoribus: Albania & Hybernia.*

ULtima quidem Europæ regio sub plaga Favonii est Hispania, vel Gades insula, quæ CXX. passibus in Oceano mari separantur ab Hispanica terra, quibus quondam Hercules suas fixit columnas. Duæ sunt Hispaniæ, citerior & ulterior, diversas regiones continentes. *Legionem* scil. & *Castellum*, *Navarriam*, *Arragoniam*, & *Portugalliam*, cum cæteris provinciis ut est *Galicia*, cujus indigenæ secundum *Isidorum* Græcam sibi vendicant originem. Et *Celtibia* super *Hyberum* flumen: quibus *Scoti* primam habuerunt aliqualem temporis stationem. Insulas etiam habet Europa multas & magnas, quarum maximam *Albionem* in Oceano plaga Circiali sitam. Cujus austrina pars & major olim à Britonibus habitata, *Britannia* dicta, sed *Anglia* modo nuncupata. *Borealis* itaque pars ab antiquo *Scotis* inculta dicebatur *Scotia*, quæ nunc etiam Deo protegente suum est regnum principale. Habent etiam *Scoti* multas insulas numero C. vel eo amplius, per eos ab antiquis temporibus possessas, ultra quarum ripas sub circello non invenitur terra, excepta quadam, ut aiunt, *Tyle* dicta, navigatione VII. dierum ab ipsis discreta. Ultra quam navigatione unius diei pigrum & concretum dicunt mare. Etiam ultra Britanniam in Oceano inter eam & Occidentem insula situm habet *Hiberniæ*: qua *Scoti* fixerunt primam sedem. Hæc vero

quantum ad propositi præambulum, de regionum descriptione sufficiant ad præsens. Et ad mundi transactas ante Dominicam Incarnationem ætates hoc opere ponendas percurramus.

VII. *De numeris annorum ab origine mundi per ætates quinque divisis usque Christi Nativitatem.*

AB origine mundi cursus annorum, ad Christi Nativitatem, antiqui patres in quinque partiuntur ætatibus, quas tamen non omnes uno & eodem modo, sed varie, distingunt. Igitur in infra scribendis istius Chronicæ temporibus antiquæ translationis annorum summa, quam sancta tenet Ecclesia, servetur, quousque facere operis faciat, per quem inceptum est, qui fons est & initium totius bonitatis, initio carens & fine, nullatenus hujus finem. Ipsarum autem ætatum prima continet annos à mundi principio ad diluvium MMCCXLII. A diluvio quoque secunda tenet annos, ad Nativitatem *Habrahæ*, DCCCCXLII. Tertia quidem, ab *Habraham* ad regnum *David*, annos habet DCCCCXXXX. A regno quoque *David* ad transmigrationem annos habet ætas quarta CCCCLXXXV. Quinta siquidem ætas ab ultima transmigratione filiorum *Israelis* in *Babylonem*, usque Dominicam Incarnationem, annos continet DLXXXXVIII. Et sic habetur ab initio mundi summa totalis ad Incarnationem MMMMMCXCIX. Unde quidam metrice,

Sic ætatem plebis à primo patre videbis,
Ad Christum C. bis, ac quinquies M. removebis.

VIII. *De motu primo* Scotorum *originis, & eorum rege primo* Geythelos.

IN ætate vero tertia, temporibus *Moysi*, Rex quidem unius regnorum *Græciæ*, nomine *Neolus* originis, vel *Heolaus*, filium hujus vultu elegantem, animo tamen instabilem, nomine *Geythelos*, nullum in regno potestatem habere permiserat; dum concitatus in iram, & manu multorum munitus juvenum, horrenda crudelitate paternum regnum multis affecit cladibus, & insolentiis patrem & incolas offendens vehementer. Quapropter à patria violenter expulsus navigio divertit in *Ægyptum*, & ibidem, quia fortitudine simul & audacia præpollens, atque regali propagine natus extiterat, filia *Pharaonis Scota* conjugio sibi fuerat copulata. *Alia Chronica*, Infestabant omnem *Ægyptum Æthiopes* illis diebus, more solito vastantes à montibus usque civitatem *Memphym*, & mare magnum: ideo *Neoli* regis filius *Geythelos Pharaonis* confœderati, in adjutorium sibi cum exercitu magno missus est. Cui confederationis gratia pacti, rex unicam filiam tradidit in uxorem. *Legenda Brandani.* Legitur inibi quendam militem, cui principalem generis sui dignitatem attribuunt, *Athenis* in *Græcia* regnasse; cujus filium, nomine *Gaythelos*, filiam *Pharaonis* regis *Ægypti Scotam*, à qua *Scoti* nomen etiam traxere, conjugio perhibent habuisse. Qui scil. *Gaythelos* viribus præstans & audacia, dum patrem vel cæteros insolentia perurgeret, causa repulsa potius quam voto discedens, animosa fretus manu juvenum in *Ægyptum* secessit. *Alia Chronica. Gaythelos* autem quidam, nepos, ut fertur, *Nembrocht*, per generis successionem regnare nolens, per indigenas ipsius tyrannidi nolentes subesse, auxiliantibus finitimis, ex patria cessit, quem secutus est populus multus juvenum cum exercitu. Denique multis per loca varia bellis lacescitus, & inopia victualium compulsus venit in *Ægyptum*, & cum rege *Pharaone* junctus, filios *Israelis* una cum *Ægyptiis* nisus est in servitutem perpetuam tenere: unde filiam *Pharaonis* unicam nomine *Scotam* uxorem duxit, animo tendens ut in regnum *Ægypti* Socero succederet.

IX. *De*

IX. *De succedentibus in* Ægypto *regibus usque* Pharaonem *patrem* Scotæ, *qui submersus est mari rubro.*

REgnum *Ægypti*, cui primo nomen *Ætherea*, omnium regnorum antiquissimum est, præter *Scytharum*, secundum *Vincentium*, quod tempore *Ragau, abavo Habrahæ*, sicut & *Scythia*, legitur originem habuisse. Unde contentio diu inter *Scythas* & *Ægyptios* de sui generis antiquitate habita est. *Scythæ* tamen antiquiores visi sunt. Hoc autem regnum *Ægypti* duravit à tempore *Ragau* usque ad *Octavianum Augustum*, non tamen continuè sed factis quibusdam interruptionibus. In quo regno primum regnavit, ut quidam volunt, *Pharao*, per quem *Pharus* civitas ædificata legitur, à quo etiam posteri reges dicti sunt *Pharaones*. Post quem regnavit *Zoes*. Tempore quidem nativitatis *Habrahæ*, regnum *Ægypti* regebatur per potestates quæ dicebantur Dynastiæ. Porro in XVII. Dinastia regnaverunt *Pharaones*, quorum unus sublimavit *Joseph*, quem Commestor *Nephrem* vocat. Et iste *Nephres Pharao* mortuus est, anno tertiodecimo ducatus *Joseph*. Cui succedens *Amosis Pharao* regnavit annis XXV. Cui *Chebron Pharao* annis XIII. Cui *Amenophis Pharao* annis XXI. Cui *Mephres Pharao* annis XII. cujus anno nono obiit *Joseph*. Deinde *Misphermotosis Pharao* annis XXVI. Cui successit *Authmosis Pharao*, annis IX. Cui *Ammenophis* annis XXXI. cujus filia *Theremuch*, anno regni sui XXVI, natum *Moysen* de aqua suscipiens in filium adoptavit; & post hoc *Amenoph* ille annis *quinque* regnavit. Post *Horus Pharao* annis XXXVIII. regnavit. Cui *Acentris Pharao* annis XII. Cui *Athorisis Pharao* annis VII. Cui *Chencres Pharao* succedens regnavit annis XVIII. Quique persequendo filios *Israel* in mari rubro submersus est. Cujus etiam erat filia *Scota*, quæ memorato *Gaythelos* conjux fuerat.

X. *De tempore quo* Scoti *primam habuerunt originem, & à quibus, & eorum ex* Ægypto *proscriptione.*

A Mundi quoque principio transactis MMMDCLXXXIX. annis. In tertiæ viz. ætatis anno DV. qui fuit ante captivitatem Trojæ CCCXXX. ante conditionem urbis DCCLXXX. & ante Domini Nostri Jesu Christi Nativitatem MDX. supradicto *Pharaone* cum suis exercitibus submerso, sexcentis & curribus, quinquaginta millibus equitum, & ducentis millibus peditum armatorum. Hi vero repente qui superfuerant domi superstites, à servitute frugum olim illata per *Joseph* tempore famis sperantes absolvi, generum regis *Gaythelos*, *Glas*, insontes Hebræos nolentem persequi, ne super eos dominium invaderet, cum suis de regno penitus abigebant. Cunctis itaque Græcorum pariter & *Ægyptiorum* nobiles, quos nequaquam vorax absorbuit Pelagus, allecti Pagenses, servili tumultu crudeliter à se propulerunt. *Alia Chronica*. *Gaythelos* autem ex industria inter ipsum & regem *Pharaonem* condicta post exercitum civitate remansit *Heliopoleos*, suo quasi regno forsitan successurus. At populus *Ægyptius*, qui residuus adhuc fuerat, quid de suo rege contigit advertens, simulque præcavens ne Jugo tyrannidis alienæ semel submissus, excutere denuo non valeret. Collectis igitur viribus *Gaythelo* mandat quod si ocius e regno non maturaret exitum, inexterminabile sibi suisque proveniret exitium absque mora.

XI. *De electione* Gaythelos *in regem, & ejus profectione versus occidentem.*

PRæterea *Geythelos*, quia gener regis omniumque nobilissimus, ab expulsis utriusque gentis nobilibus in regem erigitur. Sed nihilominus, exercitu quanquam numeroso stipatus, caute perpendit se tantæ multitudinis hostium turmis sævientium non posse resistere: sed & iterum in *Graciam* sciens obstructam redditus orbitam, ob perpetrata ibidem prius scelera, suorum consilio majorum pro rata quippe decrevit, ut aut regnum & terras aliis abriperet gentilibus armis perpetuo colendas; seu Diis sibi faventibus desertas saltem mansiones conquireret possidendas. Quodque pro viribus omnibus executione debita prosequi, communi proposito conjurantur. Sublimato quidem *Geythelo* ergo duce, nobiles expulsi, ut in extremi mundi finibus, velut opinantur, adhuc vacuas novas terras igitur colendas acquirerent, juvenilibus ducti quodammodo lasciviis, classem non modicam immissis victualibus cum cæteris navigio necessariis oneratam citissime præpararunt. *Alia Chronica.* Collectis igitur *Gaythelos* suis omnibus cum uxore *Scota* ab *Ægypto* recessit: & quia propter veteres inimicitias timuit in partibus è quibus in *Ægyptum* venerat repedare, versus occidentem iter vertit, ubi noverat, ut pauciores, ut minus bellicosos habitare populos, cum quibus congredi necesse fuerit, hominibus armis minus doctis. *Item alia Chronica.* Denique paratis omnibus *Geythelos* cum conjuge totaque familia, cæterique duces Deorum suorum regimini fidentes scaphis advecti naves conscendunt paratas, & anchoris funditus subductis, nautarumque funibus diligenti cura solutis, vela latius ventorum afflatibus expanduntur. Mediterraneum inde fretum petentes, inter australes *Europæ* fines & *Africam* proris pelagi secantibus undas, versus occidentales mundi plagas tetendere.

XII. *De tempore quo stationem fecit in* Africa Geythelos, *& causa qua primo petiit* Hispaniam.

G*Eythelos* itaque provinciis pluribus pervagatis, & variis per loca stationibus quæ reperit opimiora factis, quia popplum quem duxit mulieribus ac parvulis multisque sarcinis oneratum ultra modum vexari noverat, per *Ausaga* flumen *Africam* intrans, per aliquod temporis spatium *Numidiæ* provincia quievit. Licet illius patriæ cultores nullam requiei certam habent sedem. Igitur per annos xl. quibus habitaverunt filii *Israelis* in deserto sub *Moyse*, & ipse *Gaythelos* cum suis nunc hac nunc illac per plures vagabatur terras: sed *Africa* tandem relicta, navibus quas habere tunc poterat ascensis, juxta *Gades* insulas advehitur in *Hispania*. *Alia Chronica.* Sic quidem diu per maris incogniti loca huc illucque vagi plura pertranseunt; & prout contrario ventorum agebantur impetu pericula multa discriminaque varia perpessi, cogente tandem alimentorum penuria, quasdam insperatas *Hispaniarum* ad oras incolumes adventant. Ubi naves ejectis anchoris affixæ tenacibus quieverunt.

XIII. *De causa sui recessus ex* Ægypto *secundum quosdam, & aliorum eadem causa recedentium.*

PErhibetur tamen alibi multos *Ægyptios* & advenas *Græcos*, non solum humano metu, sicut superius exprimitur, sed potius timore divino perterritos, ab *Ægypto* procul & patria nativa fugisse. Videntes autem terribiles plagas

plagas & signa, quibus per *Moysen* afflicti fuerant, timuerunt valde, nec ausi sunt ibidem amplius præstolari. Nam sicut *Gomorreorum* regiones cum populis & *Sodomorum*, olim in cineres propter peccata redactæ fuerant, sic totam sperabant *Ægyptum* cum incolis subito subvertendam. Quod & in Historia Scholastica patet, ubi dicitur. Multi quidem *Ægyptiorum* timentes *Ægyptum* perituram egressi sunt; quorum *Cecrops* in *Graciam* transiens urbem condidit *Athen*, quæ postea dicebatur *Athenæ*. Creditur etiam ea tempestate quod *Dionysius Bacchus*, egressus ex *Ægypto*, *Arges* in *Græcia* civitatem condidit, & usum vineæ *Græcis* dedit. Siquidem vel hujusmodi sponte metu divino ductam, sive violenter ab hostibus coactam, modo penitus è duobus altero verum esse docetur, *Scotam* cum viro, magna sectante familia, territam *Ægypto* processisse. *Grossum caput*. Antiquitus autem exiit de *Ægypto Scota*, filia *Pharaonis*, cum marito suo nomine *Gayel*, & maxima Comitiva. Audierant enim mala quæ superventura fuerant *Ægypto*, & hoc per præcepta Deorum vel responsa, plagas fugientes quasdam venturas miserunt se in mari, Deorum suorum gubernaculo committentes. Qui taliter diebus plurimis per maria fluctuantibus animis navigantes, tandem littori cuidam propter aeris intemperiem læti applicuerunt.

XIV. *Qualiter primam obtinuit sedem in Hispania* Geythelos.

ILlis interim diutina maris fatigatione vexatis, & acquirendi gratia victus ac quietis ad terram *Hispaniæ* properantibus, ex omni parte concurrunt cives, eorumque indigne ferentes adventum, bello proponunt & armis obsistere; sed & pugna mox ingenti contentione commissa victi sunt indigenæ pariter & fugati. Patrata deinde victoria *Geythelos* cives insequitur, & aliquantis agrorum prædatis ad littora reversus, in quodam altiori loci monticulo tentoria vallo circundata confixit, ubi hostium insultantibus cuneis poterat obviare. Quo postmodum subactis aliquantisper incolis oppidum interpolate fortissimum, nomine *Brigantiam*, ædificans, cujus in medio maximæ celsitudinis turrim constituit, profundis adhuc patentibus fossis circumseptam. Omnibus igitur diebus vitæ suæ continuis affectus bellorum incursibus ibidem deguit, variisque casibus jugiter obvolutus. *Legenda Sancti Brandani*. *Gaythelos* autem ex *Ægypto* pulsus, & sic per mediterraneum mare vectus navibus ad *Hispaniam* applicat, atque super *Hyberym* flumen turrim condens nomine *Brigantiam*, locum & sedem violenter ab incolis usurpavit.

XV. *De continua cede suorum ibidem, propter quod exploratores pro terris Oceano scrutandis direxit, qui reperta quadam insula redierunt.*

MUltimodis interim afflictus ibidem incommodis *Geythelos*, cujus circa gentis suæ tuitionem, sicut utilem decuit & curiosum principem, tota versabatur intentio, cum aliud illac eventum sibi nullatenus advenire prospexerat, quam aut à populis *Hispanorum* fortissimis ipsum cum gente de superficie terrarum omnium deleri, vel jugo perpetuæ subjici servitutis: & licet adversariis sæpius strages plurimas ipsum inferre contigerat, nunquam tamen aut una potitus est victoria absque suæ gentis exiguæ detrimento, quam quotidiano jugique dispendio minui potius prospicit quam augeri. De tali vero continua cæde, necnon imminente discidio, seu deinceps de dicto quod agendum negotio, dum cura pervigili præcavens mente divolveret, secum tandem disceptans animadvertit, quod quas patiebatur merito tulisset angustias; utcunque suum primitivæ deliberationis propositum, terras scil. vacuas nulli molestiam inferens acquirere dimiserat, sed &

 solum

ſolum inſultans aliis divinitus adhibitum populis, quod in hoc ſuos multipliciter Deos offendiſſe ſperavit. Ad præconceptum igitur in *Ægypto* propoſitum intendens regredi, ſuorum conſenſu majorum nautas convocat, & eos armis inſtructos cum naviculis victualibus refectis terras quæſitum diſſitas ad infinitum confeſtim dirigit Oceanum perſcrutandum. Illi nimirum abeuntes naves petunt,& explicatis velis,litus linquentes *Hiſpanicum*,ad incognita maris loca relictis cognitis adveniunt. Quique curſu velociſſimo favore conducti Deorum, procul eminentem viderunt inſulam undique ſalo circumfuſam. Ad quam in portu cum applicarent proximo locatis navibus eam explorantes circueunt, atque viſa quoad poterant inſula celeri remige *Brigantiam* repetunt, de quadam plaga terræ pulcherrima Oceano reperta ſuo regi *Gaythelo* enunciantes.

XVI. *De eodem, & exhortatione filiorum ut dictam adirent inſulam.*

GAythelos namque cum eſſet incolis ingratus, die quodam ſereno cum de *Brigantia* ſpectans, eminuſque terram contemplatus eſſet in mari, agiles & Bellicoſos juvenes armat, & cum tribus naviculis exploratum dirigens, alto ſe committunt freto. At illi ſpirantibus auris ad notum tandem ad inſulam conveniunt, & eam contemplando circueuntes, & remis incolas repertos invadentes peremerunt. Sicque tellure luſtrata mirantes ejus decorem ad *Brigantiam* redeunt. Sed *Gaythelos* morte repentina præventus, filios hortando commonuit ut prædictam certamine terram invaderent, eorum pariter ſegnitiem arguens & ignaviam, ſi tantæ nobilitatis regnum desereretur, quod ſine bello vel quovis diſcrimine penetrare valerent. Vobis, inquit, hanc inſulam quicquid de mea ſalute contigerit facere poteritis, ut aſſeritur, habitabilem, applicantibus in hac regione, nobis urgente victus inopia, dum noſtri de obſtantibus incolis juſtam dedere victoriam, ſi quantocius ut refectis alimentorum copia navibus recedentes, hanc quam Dii nobis jam offerunt inſulam, vel conſimilem cultoribus vacuam adiremus. Hæc igitur nobis adverſantia merito patimur, quia juſtis Deorum votis nullatenus obedire curavimus. In his æſtimo partibus dominii poſſeſſio difficilis acquiritur niſi caro nimis pretio, ſervili viz.ſubjectione, ſeu nimirum omnium morte, quod abſit mortibus redimatur. Sed & nobis jocundius eſt laudabiliuſque mortem compati bello ſtrenuo, quam ignobiliter quaſi viventes moriendo quotidie, ſub execrabilis onere ſubjectionis jugiter compediti. Hominis enim nullatenus dignus eſt nomine, cujus continuum, velut aſini collo, jugum imponitur ſervitutis. Nunc igitur ô filii munera Deorum oblata gratanter accipite, & vobis paratam adite nec tardetis inſulam, qua velut nobiles & liberi degere poteritis, cum ſit hominum ſumma nobilitas & cordis cujuſque generoſi deſideratiſſima rerum jocunditas, immo gemma cunctis mundi merito præferenda jocalibus, nullius Alienigenæ dominantis imperium pati: ſed ſucceſſionem ſolummodo propriæ nationis uti ſpontaliter poteſtate.

XVII. *Qualiter* Hyber, *filius* Geythelos, *dictam aggrediens inſulam obtinuit, quæ de nomine ſuo poſtmodum* Hybernia *dicta fuit.*

AUditis igitur *Iber* patris ſermonibus cum *Hymec* fiere navigio prædictam aggreſſus eſt inſulam,& eam non vi ſed vacuam, ut quidam volunt, omni cultore carentem obtinuit, & obtentam frari ſuæque familiæ committens, ad *Hiſpaniam* reverſus eſt. Quidam vero tradunt illam inſulam primo Gigantes inhabitare, quod & ſcriptum in ſua *Chronica Galfridus Monumetenſis*

nunetensis Aurelii Ambrosii gesta commemorans, libro septimo sic. *Galfridus.* Mitte pro *Chorea* Gigantum, inquiens *Aurelio Merlinus*, quæ est in *Gallareo*, monte *Hyberniæ*, & infra. Ad cujus verba solutus est *Aurelius* in risum dicens, qualiter id fieri posset ut illius choreæ tanti lapides ex regno tam longinquo adveherentur, ac si *Britannia* lapidibus careret. *Ad hæc Merlinus*, ne moveas ô rex vanum risum, quia vana non profero. Mystici sunt lapides illi, & ad diversa medicamenta salubres. Gigantes olim eos asportaverunt ex ultimis *Africæ* finibus, & posuerunt in *Hybernia*, dum eam inhabitarent. Causa autem erat ut *Balnea* infra ipsos conficerent, cum infirmitate gravarentur, hæc ille. *Legenda Brandani.* Ex filiis *Gaythelos* unus quidem *Hyber* nomine, Juvenis sed de ætate valens, incitatus ad bellum accepit arma, paratoque pro posse navigio prædictam aggressus insulam, partem paucorum incolarum quos reperit necat, sibique partem subegit. Sed & totam sibi possidendam & fratribus terram vendicat eam, ex nomine matris *Scotiam* nuncupando. *Grossum caput.* Et quia ipsa Ducissa eorum inter omnes qui aderant nobilissima fuerat, *Scota* dicebatur, ipsam partem terræ, cui prius applicuerant, scil. *Scotiam* vocaverunt, *Oylister. Legenda.* Postmodum autem ab eodem *Hybero* rege, vel mari potius *Hyberico Hyberniam* vocaverunt. *Ex Chronicis. Hyber* igitur sua postmodum tam crebra navigatione versus insulam proficiscens, indeque toties iterum per mare rediens, eidem mari sicut & insulæ de suo nomine vocabulum reliquit æternum. Ita viz. quod *Hybericum* mare de cætero, siquidem & insula, vel ab eodem rege vel pelago *Hybernia* vocentur interim & usq; tempus præsens. Quidam quoque tradunt scriptores *Hyberum* amnem toti *Hispaniæ Hyberia* nomen dedisse, quique nota ab ipso rege sicut legitur accepit. Citeriorem autem *Hispaniam Januensis scripsit* primo vocari *Hyberniam*, sed ulteriorem *Hesperiam* vel ab *Hespero* stella, qui in ipsa parte cœli lucet, vel ab *Hesperio* rege, *Atlantis* fratre, qui pulso à Germano Italiam tenet, eamque de suo nomine, vel nomine pristinæ regionis quam reliquerat, *Hesperiam* nominavit.

XVIII. *De his quæ doctor* Ysidorus, *&* Beda *venerabilis scripserunt de* Hibernia.

Januensis autem ponit *Hyberniam* ab *Hiems* derivatam, eo quod ibi præcipue sit *Hyems* dura. Aliter tamen scripserunt omnes Historici, qui mentionem faciunt hujus insulæ. *Beda.* Est autem *Hybernia* insula omnium post *Britanniam* maxima, & ad Occidentem ejus sita. Et sicut contra Aquilonem ea brevior, ita in Meridiem se trans fines illius plurimum procedens, usque contra *Hispaniæ* septentrionalia, quamvis magno æquore interiacente, pervenit. Hæc autem & latitudine sui status, & salubritate, & serenitate aerum, multum *Britanniæ* præstat. Ita ut raro ibi nix plusquam triduana remaneat. Nemo propter *Hyemem* aut fœna secet æstate, aut stabula fabricet Jumentis. Nullum ibi reptile videri soleat, nullus vivere serpens valeat. Nam si aliunde illuc serpentes allatæ fuerint, mox ut odorem aeris illius persenserint, intereunt. Quin potius omnia pene, quæ de eadem insula sunt, contra venenum valent. Dives lactis ac mellis insula, nec vinearum expers, volucrumque, sed & cervorum caprarumque venatu insignis. *Ysidorus. Hybernia* Oceani est insula in *Europa*, *Britanniæ* insulæ vicina, spatio terrarum angustior sed situ fœcundior. Hæc ab Austro in Boream porrigitur, cujus partes priores in *Hybernum Cantabricum* Oceanum mare tendunt. Est autem insula frumentariis campis uberrima, fontibus & fluviis irrigua, pratis & silvis amœna, in metallis fœcunda & gemmigera. Nam ibi gignitur lapis Sexagonus, & Hiris, qui soli appositus format in aere Cœlestem Arcum. Quantum autem ad salubritatem aeris, est *Hybernia* regio valde temperata, modicus enim est ibi æstus vel *Hyems*. Excessus ibi nullus in frigore vel calore.

Regio

Regio est, ubi nulla anguis, avis rara, apis nulla, adeo ut advectos inde lapillos vel pulveres, si quis sparserit inter *Alvearia*, examina favos deserant. Nullus ibidem Serpens, nulla Rana, nulla Aranea venenosa, Immo tota terra adeo est contraria venenosis, ut terra inde delata & spersa Serpentes perimat & Bufones. Lana etiam *Hybernica* & animalium coria fugant venenosa. Sunt ibidem fontes & lacus mirabiles, de quibus nihil ad præsens. Sed in illa terra multa sunt alia mirabilia, quorum proprietates omitto describere, quia Lectori, ut æstimo, fastidium generarent.

XIX. *De quibus legibus* Geythelos *populum suum prius instruxit.*

DOcuit autem populum suum leges servare *Geythelos*, quas rex *Phoroneus Græcis* dedit. *Comestor.* Tempore quo *Jacob* consilio matris fugit ad *Laban*, viz. infra spatium XIV. annorum, quibus ei servivit pro filiabus, *Phoroneus*, filius *Inachi* & *Melissæ*, primus *Græciæ* leges dedit, & sub judice causas agi, locumque judicis destinatum instituit. Locum commerciis forum à suo nomine appellavit. Soror ipsius *Isis* in *Ægyptum* navigans quosdam apices terrarum *Ægyptiis* dedit, & post mortem ibidem numero Deorum accepta est. Filius autem *Phoronei* rex *Argivorum*, qui *Apis* dictus est, cum fratrem suum *Ægialeum Achaiæ* præfecisset, ipse cum populo ad *Ægyptum* navigavit, & ibidem mortuus ab *Ægyptiis* deificatus est. Eisdem ferme eo tempore legibus & lingua fruebantur *Ægyptii*, sicut & *Græci*, quamvis secundum diversarum regionum vel gentium mores & ritus in multis differant, ut in scriptis variis reperitur. *Unde in libro Ethymolog.* IX. de *Græcorum* lingua *Isidorus*. Lingua enim *Græca*, quæ in modo pronunciandi clarior est cæteris, in quinque partes distingitur. *Una* vero est mixta sive communis qua omnes utuntur. *Secunda* Attica, quæ *Atheniensis* dicitur, qua usi sunt omnes auctores *Græciæ* sive Philosophi. *Tertia* Dorica, qua *Ægyptii* & *Syri* utebantur. *Quarta* vero Jonica. *Quinta* Æolica, qua *Æolistæ*, utebantur. Et ipsarum una quæque lingua multas habet species, vel varietates. Sic & in lingua Latina continentur *Ecclesiastica, Italica, Gallica,* & *Hispanica.* Sed inter istas linguas fit subdivisio secundum loquendi modum, & propria idiomata provinciarum. *Alia Chronica.* Legibus vero, quas *Phoronæus* rex *Græcis* mandaverat, & jam suo tempore apud *Ægyptios* celebratas, memoriter *Gaythelos* eruditus, populum qui eum secutus est imbuit, & per earundem legum constitutiones, quoad tempus quo vixerat, illum prudenter ac moderate tractavit; unde & usque hodie *Scoti* nostri eisdem legibus se usos gloriati sunt.

XX. *De successione filii* Geythelos Hyber *in regnum* Scotorum, *post mortem patris in* Hispania *degentium.*

AD regimen vero *Scotorum* in *Hispaniis* permanentium post mortem patris successit *Hyber*. Cui filius ejus *Nonael*; deinde quidem quicunque regimen jure successionis attigerat, hunc gens præfecerat suum regem. *Alia Chronica.* Per CC. *circiter* XL. *annos* inter *Hispanos*, qui eos jugiter infestabant, ægro victu & vili habitu moram fecerunt. Deserta quippe loca montibus *Pyrænæis* & saltuosa, sibi sunt ab *Hispanis* contradita, ut vix vivere poterant, solummodo lacte caprino & melle silvestri vitam sustentantes. His igitur ærumnis vel pejoribus multo tempore vixit populus iste, silvis degens & abditis, præter quod ex rapinis habere valuit & prædis, propter quod à circumsitis undique populis maxime detestatus, nihil habens, nudipes gradiens, male pastus, habitu vilissimus; nam pene nudus, exceptis saltem pelliciis vel pilosis vestibus, quibus fuerat informiter coopertus. Et in omnibus his malis & angustiis nunquam ut regi subderetur alieno

vel

vel ad obediendum flecti poterat, quin potius humilis semper & devotus sub rege proprio cum libertate, tantum hanc vitam eligeret ducere bestialem. *Grossum caput.* *Scoti* quoque quasi à principio regnum ab aliis distinctum, & regem semper proprium habuerunt.

XXI. *De* Mycelio *rege* Scotorum Hispaniensium, *& suis filiis ad* Hyberniam *proficiscentibus.*

PErvenit tandem regiminis culmen ad virum æque strenuum & industrium, regem viz. *Micelium Espayn,* cujus antecessoris quidam sibi suisque gentibus cum libertate sedem mansionis acquisivit liberam, sed tantæ numerositatis gentibus nimis modicam. Desideratæ vero pacis tranquillitate, pro qua diu certasset, obtenta per circuitum ab omnibus, hoc tempore populus fruebatur. Erant enim *Micelio* tres filii, quorum nomina sunt, *Hermonius, Bartholomus*, & *Hibertus.* Ipsos interim ad *Hyberniam* parata classe copioso transmisit exercitu, sciens ibidem eos ad colendam spatiosam reperire terram sed pene vacuam, licet paucis & ex eodem genere gentibus fuerat antiquitus incolata. Quo post breve spatium cum advenissent, & eam vel bello, vel ab incolis sponte recepti, faciliter occupassent, *Hermonius* ad patrem *Hispanias* rediit, fratres vero sui *Bartholomus*, & *Hibertus* cum gentibus in insula commanserunt. *Alia Chronica.* Post mortem *Geythelus* & *Scotæ* suorumque filiorum, in illo successerunt ducatu quique proximi singillatim, sicut casus se casibus obtulit, usque quendam qui proprio nomine *Bartholomus* dicebatur. Is animo sagax & æque sensu industrius dolere cœpit, se populum suum in illis partibus crescere vel multiplicare non posse propter acerrimas & crebras infestantium molestias *Hispanorum.* Igitur à tam arido solo, quod etiam ærumnoso tenuerant iter, ab iis quoque, qui eos tanquam hominum vilissimos reputabant, sese proponunt eripere, & ad mansiones pro posse latiores transducere. Consilio proni demum inito cum senioribus ad mare Gallicum cum sportellis & sarcinis accedunt, & comparatis, vel undecunque poterant quæsitis navibus, marino discrimini sese committunt, certas quæsituri quo se fortuna perduceret & perpetuas cum libertate mansiones. Igitur ab *Hyberniam Bartholomus* cum sua familia navigio profectus est, & eam subactis indigenis in perpetuam sibi possessionem, obtinuit.

XXII. *De his quæ* Galfridus *Monumetensis scripsit de* Bartholomeo *filii Micelii.*

INter cæteras tamen Historiæ *Britonum* incidentias, ista *Bartholomi* profectio pro conquirendis *Hyberniæ* partibus fabulose reperitur sic inscripta. *Galfridus. Gurgunt Bartruc,* rex *Britonum, Belini* regis filius, cum post victoriam à *Dacis* tributum solitum denegantibus obtentam domum navigio per *Orcadum* rediret insulas, invenit triginta naves viris & mulieribus plenas; & cum causam adventus eorum inquisisset, accessit ad ipsum dux eorum *Bartholomus* nomine, & eo adorato veniam rogavit & pacem. Dicebat autem se ex partibus *Hispaniarum* fuisse expulsum, & maria illa circuire. Petebat autem ab eo portiunculam *Britanniæ* ad inhabitandum, ne odiosum iter maris diutius perararet. Nam annus & dimidius jam erat emersus, ex quo à patria sua expulsus per Oceanum cum sociis navigaverat. Ut igitur *Gurgunt Bartruc* & ipsos ex *Hispania* venisse, & *Vasclenses* esse vocatos, & eorum petitionem edoctus fuit, misit homines cum eis ad insulam *Hyberniæ*, quæ tum vastata omni incola carebat, eamque illis concessit. Denique creverunt illic & multiplicati sunt, insulamque usque ad diem hodiernum tenuerunt, *hæc ipse.*

XXIII. *De dissonantiis Historiarum.*

SED hoc omnino videtur Historiæ præcedenti tam facto quam tempore dissonum, in qua traditur *Hyberniam* ante suum adventum cultam fuisse non vacuam, neque de dono regis alieni receptam, sed vel gladio vel indigenarum voto tantum in regem susceptum, sedes etiam ibidem libere quas denuo coluit possidere. Nostræ siquidem nullatenus Historiæ contemporaneos esse tradunt hos reges. Nam ætate tertia circa dies *Abdon* Judicis *Israelis*, vel ante paulo, cujus *anno* VI. *Trojanum* celebratur excidium, *Bartholomi* regnum à Chronicis initium habere traditur. Regem vero *Gurgunt* in ætate quinta post primam urbis *Romæ* captivitatem regnare perhibetur. Quia, ut refert *Galfridus*, rex *Belinus* pater regis *Gurgunt* cum fratre *Brennio*, Gallorum regulis omnibus captis, & ad deditionem infra unum annum coactis, eorum provincias suæ submisit ditioni. Quibus confectis exercitu copioso *Romam* petentes per dies aliquot obsessam manu valida ceperunt, anno secundum *Eutropium* ab urbe condita ccc. lxiv. Hujus autem Captivitatis annus ut vult *Eusebius* sic summatur. *Anno* XVII. regis *Persarum Artaxersis* secundi, qui *Hebraica* lingua dicitur *Assuerus*, sub quo & Historia *Hester* conscripta est, qui est annus ætatis quintæ CXCVIII. Galli *Senones* duce *Brennio Romam* invadentes excepto capitolio ceperunt, illudque tenebris nocte cepissent, nisi anser eos impediret. *Isidorus*. Gallorum ascensus in capitolio anseris clangore deprehensus est. Nullum enim animal ita odorem hominis sentit sicut anser. Unde in derisionem Deorum gentium *Ambrosius Romam* sic alloquitur. *Ambrosius*. Merito debes anseribus ô *Roma* quod regnas, Dii enim dormiebant & anseres vigilabant. Illis potius debes sacrificare quam *Jovi*. Cedant enim Dii tui anseribus, à quibus se sentiunt esse defensos, ne & ipsi ab hoste capiantur. Igitur capta *Roma*, dicit *Galfridus*, ibidem *Brennio* fratre relicto *Belinus* rex ad *Britanniam* reversus aliquo tempore regnavit. Quo, cum reliquis diebus vitæ suæ collapsas reparasset urbes, & novas ædificasset, defuncto, successit ei filius suus *Gurgunt Bartruc*, patet igitur ipsum clare post urbem captam regnasse.

XXIV. *Quomodo, circa tempus primæ captivitatis* Romæ, *non* Scoti *sed* Picti *tentantes* Hyberniam *pro sedibus, missi sunt à* Scotis *ad* Albioniam.

SCiendum est quod in his diebus, *Romanæ* viz. captivitatis, quibus ipsum à *Galfrido* regnare proponitur, de *Pictavia* progressi cum sua familia *Picti* trans fretum *Britannicum* ratibus *Hyberniam* adibant, ut ibi sedes à *Scotis* acciperent, quos ipsi nequaquam admittere volentes ad *Albionem* ut infra patebit transmiserunt. De quibus, nisi fallor, intelligi possint quæ superius per *Galfridum* vitio relatoris de *Scotis* inscripta sunt. Nam ipsis ut puto per maria vagis casu rex obvians, ut navigarent ad insulam consuluit. Ex quo popularis inepta loquacitas de tali forte consilio sublimia glorians asserere voluit, *Hyberniam* eis de sui regis dono fuisse datam, de quo rege *Gurgunt* quendam Historicum quod sequitur scripsisse reperi. Mirandum est inquiens hujus animositate modesti regis *Britonum* & prudentis, qui propriæ nationis gentibus in tanta numerositate dotatus, quod remotas valde transmarinas regiones, quas olim invadere *Romanis* etiam terror inerat, periculosis vel subjicere vel inquietare saltem bellis præsumeret, & secundam insulam *Hyberniæ* quàm inclytam, quod hæc ab Historicis multum *Britanniæ* præstare diceretur, incultam dimitteret & vacuam, eamque gentibus extraneis traderet possidendam. Raro qui regna notis præbeant domesticis noscuntur reges, ignotis autem extraneis rariores.

XXV. *Qua-*

XXV. *Qualiter excusat* Chronica *dissonantias Historiarum.*

ET licet in his aliqualiter & forsan in aliis dissentiant Historiæ, non inde mireris: quia in pluribus Historici dissonare videntur scripturis omni die, sicut habetur exemplum in Chronicis regum *Persarum.* *Argem vero* filium regis *Ochi*, *Justinus* inter reges *Persarum* non numerat, sed statim post *Ochum* ponit *Darium*; *Tertullianus* autem hunc *Argem* vocat *Argum*, quem dicit regnare anno uno. *Isidorus appellat* eum *Persen*, quem dicit regnasse annis quatuor: *Jeronimus* super *Danielem* vocat eum *Arxen*, alii appellant eum *Arsanum*, sicut *Comestor*. Nec etiam ipsius *Romæ* totius pene mundi triumphatricis conditoribus consonos habemus Historicos. *Salustius* enim sicut & *Isidorus* urbem à *Trojanis* ab initio conditam & inhabitatam scripserunt. *Alii* dicunt ab *Evandro* rege, secundum quod *Virgilius*.

Tunc rex Evandrus Romanæ *conditor urbis.*

Alii à *Romulo*, ut *Ennius* & *Eutropius*. Si igitur, ut ait *Isidorus*, tantæ civitatis certa ratio non appareat, mirum non est si in aliorum opinione dubitetur. Unde non Historicos, nec Commentatores vel Commentores varia dicentes, imperite vel imperitiæ condemnare debemus, quia antiquitas ipsa creavit errorem, longinquitate sæpe fit temporis ut originis conditio non pateat.

XXVI. *De profectione tertia* Scotorum *ad* Hyberniam *facta per* Smonbracht, & *ejus Genealogia.*

AD insulam præterea supradictam processu temporum, ab *Hispaniæ* iterum finibus, ut docent Chronciæ, etiam tertius adveniens accola, *Scotici* generis, cui nomen Scoticè *Smonbrecht*, Latine vero *Simon Varius* vel *Lentiginosus*, ibique regni fastigium accipiens, indigenis abunde novis insulæ populos ampliavit. Eo tempore regnavit, ut asserunt, in *Judæa Manasses*, filius *Ezechiæ*. Qui cœpit anno quartæ ætatis CCCLXIV. rexit autem annis quinquaginta quinque. Hic pessimus idolatra fuit, & plateas *Jerusalem* sanguine Prophetarum purpuratas fecit. Inter alia quidem sua scelera, *Isaiam* quoque avum maternum secundum *Hebræos*, vel suum affinem, ejectum extra *Israelem*, circa piscinam *Siloe* serra lignea per medium secari fecit. Qui, dum in principio sectionis angustiaretur, sibi petiit aquam dari ut biberet: & cum nollent ei dare, Dominus à sublimi misit aquam in os ejus, & expiravit, nec tamen carnifices destiterunt à sectione. Ob hanc aquæ missionem, confirmatum est nomen *Siloe*, quod interpretatur missus. Temporibus itaque *Manassæ*, *Romanorum* secundus regnavit *Numa Pompilius*, qui *Romulo* successit, & primus leges Romanis dedit. Erat enim idem *Simon* filius regis *Fonduf*, qui tunc temporis super *Scotorum* reliquias *Hispania* degentes regnavit, qui fuit filius *Etheon*, filii *Glath*, filii *Noethath Fail*, filii *Elchata*, *Oltbaim*, filii *Sirue*, filii *Dein*, filii *Demail*, filii *Rothotha*, filii *Ogmam*, filii *Eugus*, olim *Cotha*, filii *Fiathach Labrain*, filii *Emirnai*, filii *Sinretha*, filii *Embatha*, filii *Chiernay*, filii *Falegis*, filii *Etheor*, filii *Jair Olfacha*, filii *Hermonii*, fratris *Bartholom'* & *Hibert*. Et hi tres fuerunt filii regis *Miceli Espain*, cujus supra mentionem fecimus, de quo quidem *Smonbricht*, & ejusdem adoptione regni, quoddam ut sequitur in Legenda Sancti *Congalli* reperitur inscriptum.

XXVII. *De eodem* Smonbracht & *Cathedra Regali lapidea, & ejusdem vaticinio.*

ERat autem quidam *Scotorum Hispaniæ* rex, plures habens filios, unum tamen, cui nomen *Smonbracht*, quamvis natu non major fuerat vel hæres, præ cæteris tum diligebat. Misit igitur ipsum pater ad *Hyberniam* cum exercitu, donavitque sibi marmoream cathedram, arte vetustissima, diligenti sculptam opifice, qua *Scoticæ* nationis *Hispaniæ* reges sedere solebant. Unde diligenter in sua regione quasi pro anchora tuebatur. Pergebat autem idem *Smonbrecht*, magna comitatus hominum caterva, prædictam ad insulam, & in ea suo subjecta dominio regnavit annis multis. Lapidem vero præfatum, scil. cathedram in eminentiori loco regni *Themor* nomine posuit, qui regia sedes locusque regni superior de cætero dictus, quo suæ propaginis posteræ reges multis temporibus sedere solebant, regiis honoribus insigniti. Attulit secum hanc cathedram *Gaythelos*, cum aliis ornamentis regalibus ad *Hispaniam*, ut aiunt quidam, ex *Ægypto*. Alii quoque quod *Smonbret* in mari prope litus *Hybernicum* emissas è navi confixit anchoras, & eas iterum, urgente ventorum adversitate, dum ex undosis omni conatu retrahere fluctibus valide lategerat, in formam cathedræ decisum ex marmore lapidem de pelagi profundo sublatum, in navi cum anchoris introduxit. Hunc igitur lapidem quasi pretiosum munus à Diis oblatum certum etiam futuri regni præsagium accipiens, & nimio fluctuans in gaudio, suos in tantum veneratus est Deos, ac si regnum sibi tradiderant penitus cum corona. Accepit ibidem & inde vaticinium à Diis suis hujusmodi, sicut scriptis asseritur, quod ubicunque locorum regno seu dominio per adversariorum de cætero potentiam ab eis invitis delatum reperiant lapidem, pro firmo tenere jusserunt aruspices ibidem se suosque postea regnaturos. *Unde quidam* ex eorum divinatione vaticinando metrice sic prophantur.

Ni fallat fatum, Scoti *quocumque locatum,*
Invenient lapidem, regnare tenentur ibidem.

Et hoc, sicut vulgaris asserit hactenus opinio, verum in sua sæpius primitiva peregrinatione probari. Nam ereptum per hostes lapidem non solum *Hispanienses* regulos, verum etiam & *Hybernienses* patriotas, hunc una cum eorum regionibus, secundum assignatum superius vaticinium, & ipsi potenter ab hostibus receperunt. Verum quia de *Græcis* & *Ægyptiis* populus iste commixtus duxerat originem, ne priorum memoria suorum principum prolixi transcursu temporis ex hominibus forte periret, eorum nomina suis coaptabant nominibus. *Græci* viz. ex sui principis nomine *Gaythelos* se *Gaythelenses*, similiter & *Ægyptii* de *Scota* se *Scotos* protinus vocabant, quo solo nomine postmodum hodieq; communiter utraq; gens perfrui gratulatur, unde quidam.

Scoti *de* Scota, *de* Scotis Scotia *tota*
Nomen habent, vetito Gathelos *ducis adaucto.*

XXVIII. *De rege primo* Scotorum *inhabitantium insulas* Albionis.

CRevit autem in terra populus & valde multiplicatus est, extendit enim à mare usque ad mare palmites suos, & *Albionis* insulas, ut traditur, nullo cultore præhabitatas, propagines ejus. *Primus autem* eorum *dux* eas inhabitantium, *Echachius Rothay*, pronepos supradicti *Simonis Brec*, interpretatione sui nominis insulæ *Rothisay* nomen dedit, quo quidem non parvi temporis spatio fruebatur nomine, quousque Salvatoris Nostri fide per universos orbis terræ fines & insulas quæ procul sunt diffusa, *Sanctus Brandanus* in ea *botham*, idiomate nostro *Bothe*. i.e. cellam construxit. Unde & deinceps & usque tempus nostrum habetur binomia, quod aliquando *Rothisay*, i.e. insula *Rothay*, sic & aliquando insula de *Bothe* ab indigenis nuncupatur.

XXIX. *De*

XXIX. *De* Pictis *advenientibus* Hyberniam, *pro sedibus ibidem habendis, quos abactos* Scoti *miserunt ad* Albioniam.

REvoluto quidem non pauco tempore, dummodo prospera quiete degebant & pace, populus quidam ignotus ab *Aquitaniæ* finibus emergens, qui *Pictus* postea dicebatur, suo littori ratibus applicuit, & quod vel per se loco deserto, vel secum in insula passim cohabitare posset, humiliter à majoribus postulavit. Ex propria namque patria se dicebat adversantium valida manu licet immerito nuper expulsum, ac eatenus in mari periculis vexatum fuisse maximis & horrendis procellarum. Nec tamen ut inter eos eadem maneret insula fateri volebant, immo sub amicitia suæ pacis & protectione susceptum, ad finem *Albionis* aquilonalem desertum hactenus cum quibusdam traditis secum comitibus transmiserunt. Illis igitur incipientibus ibidem terras incolere, nec secum suæ nationis mulieres habentibus dederunt uxores *Scoti* filias suas, sub pacto sempiterni fœderis & dotis condicto speciali. *Pictorum* autem accessus ad hanc insulam per varios varie describitur auctores, quorum quidam tradunt quod à gentibus quas secum ex *Scythia* rex *Humber* ad *Britanniam* conduxerat, cum à *Locrino* filio *Bruti*, propter occisionem sui fratris *Albanacti*, submersus est fluvio, *Picti* sumpserunt originem. Nam sublato gentes rege suo non recesserunt ab insula, sed in extremis ejusdem finibus multo tempore causas judicibus terminabant. *Alia Chronica*. *Picti* quidem exorti de *Scythia* fugam *Agenoris* comitati sunt, & ipso duce insederunt *Aquitanorum* nationem, huic assertioni nostræ urbs testatur *Agenorensis* ab *Agenore* constructa, & *Pictavorum* patria, in qua *Picti* de proprio nomine *Pictavem* condiderunt civitatem, his vero classe postmodum composita petentes *Albioniam* cum *Scotis* hactenus commanere dicuntur.

XXX. *de his quæ* Beda *de* Pictorum *adventu conscripsit*.

IN Ecclesiasticis autem gentis *Anglorum* Historiis, quas venerabilis *Beda* apud se stilo fideli composuit, *Pictos* quoque, non ut tradit *Galfridus*, ex donatione *Britonum*, sed *Scotorum*, vel eorum exhortatione saltem *Albionem* prius advenisse docetur, etiam sub eorum protectionis custodia terras ibidem insedisse. Cujus hæc sunt verba quæ sequuntur. *Beda*. Cum *Britones*, plurimam insulæ partem incipientes ab Austro possedissent; contigit gentem *Pictorum* de *Scythia*, ut perhibent, longis navibus non multis ingressam Oceanum, circumagente flatu ventorum, extra fines omnes *Britanniæ Hyberniam* pervenisse, ejusque septentrionales oras intrasse, atque inventa ibi gente *Scotorum*, sibi quoque in partibus illis sedes petisse, nec impetrare potuisse. Ad hanc insulam ergo usque pervenientes navigio *Picti*, petierunt in ea sibi quoque sedes & habitationem donari. Respondebant *Scoti*, quia non ambos eos caperet hæc insula; sed possumus, inquiunt, salubre vobis dare consilium, quod agere valeatis. Novimus insulam esse aliam non procul à nostra, contra solis ortum, quam sæpe lucidioribus diebus de longe aspicere solemus. Hanc adire si vultis habitabilem vobis facere valeatis, vel si quis vobis restiterit, nobis auxiliariis utimini. Itaque petentes insulam *Picti*, habitare per septentrionales ejus partes cœperunt: nam *Austrinos Britones* occupaverunt. Cumque uxores *Picti* non habentes peterent à *Scotis*, ea solum conditione dare consenserunt, ut ubi res veniret in dubium, magis de fœminea regum prosapia quam de masculina regem sibi eligerent. Quod usque hodie apud *Pictos* constat esse servatum, hæc *Beda*.

XXXI. *De causa prima* Scotorum *aditus, ad insulam* Albionem.

S*Cotorum* vero filias quas nuptum *Picti* sumpserunt & cognatas, dum secum ad propria paulatim mariti conducerent, earum innumeri parentes secuti sunt, patres viz. & matres, fratres etiam & sorores, neptes similiter & nepotes; sequuntur autem & cæteri plures, quos non solum affectio filialis urgebat vel sororia, sed potius quos telluris *Albionicæ* quo tendebant herbosa fertilitas, atque suorum amplissima pecorum pascua penitus provocabant. Utriusque vero sexus tanta sequacis vulgi copia secum armenta deducens cum *Pictis* mansura per exigui temporis exiit intervallum, quanta non legitur propriam liquisse patriam absque duce. Sed & eorum itaque numerum augebat proscriptorum contraria progressio maleficorum, quia legis disciplinam quisquis subire timescens, cohabitare *Pictis* securus adiit, ubi deinceps accersitis parvulis & uxore pacifice remanens, nullatenus de cætero reversus est. Adventum vero tantæ multitudinis interim *Picti* moleste ferentes, nam timor eorum eos pervaserat, ne quis advena sedem de cætero mansionis usquequaque finibus suis obtineat, ex præconio proclamari jubebant; sed & his qui secum prius ad votum manere contenderant occasionem dedere multiplicem recedendi. Nam primo cum intrabant ad insulam, per suorum responsa Deorum, sed potius Dæmonum, quibus antequam operis cujusque quicquam facerent immolantes, intellexerunt futurum esse, quod si non *Scotos* expugnare satagerent, ab eis penitus delerentur. Ideoque videntes eorum inter eos augeri numerum, magis ac magis timere cœperunt, & eos acrius à sua regione propulerunt. Quod autem verum non statim postea sed post mille annos expertum est, quia genus eorum eo tempore cum lingua per eos penitus deletum est.

XXXII. *De Diis gentium, imo verius, gentium Dæmonibus.*

SAcra quoque scriptura testatur, quod per Deos gentium, Idola viz. ex ære, ligno, vel lapide manufacta, quæ surda fuerunt & muta, Dæmones multotiens quasi per instrumenta loquebantur, & falsa quandoque, quandoq; vera dicentes. Vera quidem vel omnino per bonos Angelos coacti dixerunt, vel ut fortius suos postea multo tempore cultores deciperent, vel ficte vera nunciando sub intentione duplici, sive vigilantibus, sive dormientibus, ut maleficos, qui se vexando per incantationes à præda pinguiori præpedirent citius extinguerent, aut damni eis in corpore, bonis temporalibus, aut fama, celerius inferre valerent. Sicut fratri quondam *Hasdrubalis Amilcari* contigit, qui postea bello *Siciliensi* occisus est. Huic *Amilcari*, ut ait *Valerius*, cum obsideret *Syracusas*, dictum est per *Somnium* à Dæmone, futurum est ut proxima die in eadem urbe cœnaret. Quod & in crastinum fecit, non victor sed captivus. *In Elucidario* quoque dicitur, quod Dæmones formulas Idolorum intrare solebant, & populum per responsa seducentes ludificabant. Ex Angelica enim natura Dæmonibus inest plurima scientia, non tamen omnia sciunt, sed quanto eorum natura est subtilior quam hominum, tanto in omnibus artibus peritiores sunt quam ullus hominum: futura nesciunt nisi quatenus ex transactis colligunt. *hæc ibi.* Vel ut puto quantum eis per bonos Angelos scire permittitur ex indignis. Multos enim Deos olim habuere gentiles. Nam apud *Græcos*, ex quibus & *Ægyptiis Scotorum* propagatur soboles, *Cecrops*, sub quo urbs *Atheniensium* ex appellatione *Minervæ* nomen sortita est, primus omnium *Jovem* appellavit Deum, scil. temperantiæ simulacra reperit, aras statuit, victimas immolavit, unde *Theodolus*.

Egregio

Egregio Cecropi debetur causa litandi
Ille bovis primo rimatur viscera ferro.

Ægyptii quoque colebant *Isidem* Deam terræ, sed *Serapis* omnium deorum *Ægypti* maximus est. Ipse fuit rex *Argivorum Apis*, qui postea dictus fuit *Serapis*. Iste *Serapis Ægypti* cum *Iside* Dea, necnon & *Græciæ Jupiter* cum Dea sapientiæ *Minerva*, quam de *Jovis* capite natam dicunt, Deos fuisse creduntur *Scotorum* antiquitus principales. Apud *Romanos* omnes pene Dii gentium sub suo militantium imperio colebantur, ut *Apollo* Deus divinationis & medicinæ. *Diana*, germana *Apollinis*, Dea & præses viarum. *Saturnus* Deus seminum terræ. *Janus* Deus principii. *Mars* Deus belli. *Ceres* Dea frugum. *Volcanus* Deus ignis. *Neptunus* Deus aquæ. *Juno* soror *Jovis*, Dea januarum mulierum. *Venus* uxor *Vulcani*, Dea generationis. *Cupido* filius *Veneris*, Deus amorum. *Genius*, Deus genitalium habens vim rerum omnium gignendarum.

XXXIII. *De eisdem & earum in talibus stultitia.*

GEntiles autem, ut in Epistola *Bragmannorum* ad *Alexandrum*, Deorum unicuique membra sui corporis regenda distribuunt, cuilibet membro Deum statuentes. Affirmant enim *Minervam* pro eo quod fuit inventrix multarum artium, natam de capite *Jovis*, & tenere sapientiam. Proinde dicunt eam tenere capitis summitatem. *Junonem*, pro eo quod fuit iracunda, dicunt esse Deam cordis. *Martem*, pro eo quod fuit præses Bellorum dicunt esse Deum pectoris. *Mercurium*, pro eo quod multum loquebatur, dicunt esse Deum leporis & linguæ. *Bacchum*, quia fuit egregius potator & ebriosus dicunt esse Deum gutturis. *Herculem*, pro eo quod XII. mirabiles fecit virtutes, dicunt esse Deum brachiorum. *Cupidinem*, eo quod fuit fornicator, dicunt in manu tenere favillam ardentem, cum qua accendit libidinem, proinde dicunt illum esse Deum jecoris, ubi habitat maxima pars ignis corporis. *Cererem*, pro eo quod fuit inventrix frumenti, dicunt esse Deam ventris. *Venerem*, pro eo quod fuit maximè luxuriosa, dicunt esse Deam membrorum genitalium. Sed & in Deorum laudibus accesserunt Poetæ secundum *Isidorum*, & compositis carminibus in cœlum eos in stellis mutatos sustulerunt; proinde autem ex his septem Planetis vel Stellis nomina dierum dederunt, dicentes se habere ad *Apolline* spiritum, à *Diana* corpus, à *Marte* sanguinem, à *Mercurio* ingenium & leporem, à *Jove* temperantiam, à *Venere* voluptatem, & humorem à *Saturno*. Talis quippe gentilium extitit stultitia quod tales esse Deos credunt, quales propter suam turpitudinem digni non sunt homines appellari. *Bel* autem idolum *Babyloniæ* fuit omnium idolorum occasio, sicut dicitur, & primum. Fuit enim hic *Bel* pater *Nini* regis *Assyriorum*, quem quidam *Saturnum* appellant, quidam *Bel*. Primum apud *Assyrios* & *Afros*, postea cultum est & apud alios plures, sed à diversis diversimode nominatum, ut *Bel, Baal, Belyal, Belzebub*, & *Belphegor*.

XXXIV. *De primo rege* Scotorum *Regnantium in* Albione.

PRæterea dum *Picti Scotos* advenas hujusmodi damnis affligerent & angustiis, nunciatum est clanculo gentis suæ majoribus, quali quantaque per eos degebant ærumna. Sed & interim accedentes quidam, qui tam amplæ tantæque fœcunditatis amœnitatem regionis etiam sibi prodiderant, in qua volatilia tantum & feræ silvestres inerant & bestiæ, redigenda siquidem faciliter in culturam. Hæc igitur ut audivit nobilis quidam & immodicæ probitatis juvenis *Fergus* filius *Ferehad*, sive *Ferehardi*, ex antiquorum prosapia

prosapia regum progenitus, quod scil. acephala gens suæ nationis absque rectore per *Albionis* vastas vagando solitudines, à *Pictis* ejecta degebat, cordis ob iram candescere cœpit. Insuper & illius commendatione regionis, qua forsan regnare tetenderat, multum allectus est; quam qui vidissent uberrimam prædicabant, præter quod operiebatur eo tempore condensis valde nemoribus omnis humus, unde certum nobis & hactenus hujusmodi patet indicium, cum in locis contigerit & sæpe planissimis, quibus terra fortassis effossa fuerit, seu cavata, subterraneæ radices arborum ingentes & trunci reperiuntur, immo quo nusquam antea silvas crevisse diceres ullo signo. His ergo exhortationibus & ambitione regnandi stimulatus, magna sibi juvenum copiam accumulans ad *Albionem* continuo progressus est, ubi segregatos e medio *Pictorum Scotos* accolas, una cum his quos secum attulerat, in occidentalibus insulæ locando finibus, ibidem super eos Regem primum se constituit.

XXXV. *Quomodo à gentibus* Pictorum, *&* Scotorum, *Boreales* Albionis *partes prius possessæ fuerant*.

DUabus autem his gentibus diversæ nationis vetustæ docent Historiæ possessam primo fuisse *Scotiam*, & earum ingressus inibi, nullo vel pauco saltem interveniente temporis spatio, cum tamen ante *Pictos* quidam volunt regnare *Scotos* multis annis. Sed in hoc etiam, etsi pariter insulam fuissent ingressi, nequaquam ideo dissonant Historiæ, quia regnantibus continue regibus in *Scotos* à suo principio, ducentorum viz. ad minus annorum decursu, *Picti* non Regibus sed judicibus usi sunt; & quoadusque *Clementis* unius judicum filius, nomine *Cruchne*, regia violenter arripiens insignia, regnabat insuper in hac gente. Et videtur *Bartholomæus*, decimoquinto libro de proprietatibus rerum, velle conjunctos ab initio cum *Pictis* fore *Scotos*, & pariter intrasse *Galliam Narbonensem*. *Bartholus*. *Pictavia Galliæ Narbonensis* est provincia, quam *Picti* & *Scoti* navigio impetentes antiquitus inhabitaverunt, & tandem regioni & genti de sua antiqua prosapia nomen in posterum reliquerunt. Hi de *Britannicis* finibus classem facientes oras Oceani circueunt, & fines *Aquitanici* tandem invaserunt. Deinde non sine bellorum discrimine contra incolas locum in patria obtinentes, *Pictavum* oppidum à *Pictis* nominatum construunt, & longa patriæ confinia *Pictaviam* de cætero vocaverunt. Huic vero nulla favet quam legebam Historia. *Polumanticus*. Avis Pica vel Picta *Pictavorum* urbi nomen contulit, levitatem gentis & colore & voce præfigurans. *Pictorum* populos volunt quidam, vel à venustatis forma, vel eleganti statura corporis vocari *Pictos*, vel à *Picturatis* vestibus, quasi præ cæteris circumsitis quadam varietate splendidioris amictus & novitate depictos, vel eos forte quia vilissimos habitu cæteræ gentes derisorie *Pictos* per antifrasim vocaverunt.

Explicit Primus Liber.

Incipiunt tituli Capitulorum secundi Libri.

XXXII. Quomodo imperator *Severus*, ad excludendum *Scotos* & *Pictos* ab invasione *Britonum*, murum fieri fecit transversus insulam.

XXXIII. Quomodo fulgentius *Scotorum* fultus & *Pictorum* præsidio civitatem obsidens *Eboracum*, *Severum* occidit imperatorem.

XXXIV. De hoc quod *Beda* scripsit de dicto muro civitatis, etiam obsidione seu morte severi.

XXXV. De sancto *Victore* Papa primo, sub quo *Scoti* suscipere fidem cœperunt Catholicam.

XXXVI. De ignobili successione multorum Imperatorum.

XXXVII. De primo motu dissentionis inter *Scotos* & *Pictos*, tempore *Diocletiani*, vel ante paulo exortæ.

XXXVIII. De conventione *Carausii* facta cum *Scotis*, & *Pictis*, & Romanorum ejectione prima de *Britannia*.

XXXIX. De ratificatione conventionis ejusdem, & fœdere per *Carausium* inter insulanos *Scotos*, *Britones*, & *Pictos* inito, imperpetuum duraturo.

XL. De proditiosa morte *Carausii* per adlectum militem, & ejus ad insulanos exhortatione, seu doctrina, quomodo de *Romanis*, vel quibuscunque cæteris adversantibus transmarinis, semper se defenderent.

XLI. De successione *Galerii* & *Constantii* Imperatorum, & bello constanter contra *Scotos* & *Britones Albanenses*.

XLII. De successione magni *Constantini* imperatoris, & ejusdem avunculo *Thraberii* per *Scotos* & *Britones* occiso.

XLIII. Quomodo *Octavius* rex *Britonum* tripharias insulæ gentes, videlicet, *Scotos*, *Britones*, & *Pictos*, ad unitatem pacis reduxit, ut olim *Carausius*, & de successione filiorum *Constantini*.

XLIV. Quomodo *Conanus* nepos *Octavii Scotos* & *Pictos* bellando duxerat contra tyrannum *Maximum*, *Constantini* magni consanguineum, qui *Maximus* postmodum simulata pace *Pictos* à *Scotis* callide separaverat.

XLV. Quomodo *Britones* cum *Pictis*, duce *Maximo*, *Scotos* à regno dejecerunt.

XLVI. De translatione reliquiarum beati *Andreæ* Apostoli per *Constantinum* Imperatorem de civitate *Patras* ad *Constantinopolim*.

XLVII. Quomodo Angelus Domini beatum Abbatem *Regulum* cum sociis mandaverat, ut accepta parte reliquiarum Boreales adire mundi partes non tardaret.

XLVIII. Quomodo beatus *Regulus* sociique sui cum reliquiis naufragi primo *Scotiam* advenerunt, tempore regis *Pictorum Hurgust*.

XLIX. Quomodo *Maximus* postquam *Scotos* separatos à *Pictis* bello contriverat, & ipsos etiam subegit, & de successione Imperatorum.

L. De præsumptione *Maximi* contra *Romanum* Imperium, & ejus interitu. Ac de *Conano*, cui regnum tradidit *Armoricum*, quod de cætero minor *Britannia* vocatum est, & Imperatorum successione.

LI. De Christianissimis actibus Imperatorum *Theodosii Senioris*, & ejusdem uxoris *Placellæ*.

LII. Quomodo mortuo tyranno *Maximo Scoti* regnum suum recipere cœperunt, & de successione Imperatorum.

Expliciunt tituli Capitulorum Libri secundi.

Digitized by Google

Incipiunt Capitula Libri Secundi.

CAP. I. *De situ longitudine, latitudine, mutationeque nominis, hujus* Albionis *insulæ in* Britanniam & Scotiam.

TOtius namque peregrationis *Scotorum* ambitu, de gente viz. in gentem, de regno ad regnum siquidem alterum utcunque transcurso, cum eorum tandem modernæ sedis in Dei nomine perveniatur ad patriam, cui nomen secundum scribas *Albion* erat antiquitus; de sui nominis varia mutatione, propter novæ nationis adventum ipsam crebro superantis, ac de hoc situ regnorum ejus marginibus, procedat ulterius sermo brevis. *Albion* enim Oceani quædam est insula, situs hujus in *Europa*, sub Circio, quæ per longum à Meridie primo tendens versus Aquilonem, deinde curvam quasi formam assumens quodammodo vergit in Vulturnum. Australes quidem ejus & mediæ regiones *Hyberniam* habent Insulam ab Occidente, Boreales vero contra Polum Arcticum, Oceano patent infinito. Habet etiam *Islandiam* à Borea, sic & Vulturno *Norguegiam*. Ab Oriente *Daciam*. Ab Euro *Germaniam* vel *Almanniam*. A Notho quidem *Hollandiam* & *Flandriam*. Ab Austro siquidem & Africo *Galliam*, cum suis provinciis; ac *Hispaniam* a Zephiro, quibus Oceani maris undique nunc majore jacet intervallo, nunc minori circumsepta. Longitudinis quoque passuum esse traditur octingentorum millium, seu paulominus. Transverso vero Latitudinis quibusdam locis amplissimis ducentorum, quibusdam aliis multo strictior. Nam in sui pene medio milliaria tantum sexaginta quatuor ab Oceano tenet ad Oceanum; ubi magnis est adeo perfusa fluminibus, quod præter asperos terræ meabilis amfractus spatio millium viginti duorum passuum, interstitis nemoribus, arbustis, ac paludibus, eorum ferme capita contrahuntur. Unde fit quod ex hujusmodi magnorum hinc inde fluminum influentia, quamvis ad invicem non plene contingant eam, in duabus quasi divisam insulis nonnulli scripserunt Historici, sicut per hæc quæ sequuntur scripta clarius apparebit. Hæc igitur *Albion* insula post Gigantes, obmisso nomine primo, duobus consequenter nominibus secundum has duas divisiones, *Britannia* viz. & *Scotia*, fruebatur. *Primi quidem ejus* accolæ partis Australis fuerunt *Britones*, a quibus, quia per eos suæ primo cultæ fuerant regiones, vocabulum habuerunt *Britanniam*, Aquilonalis itaque partis regiones advenas primos habebant *Pictos* & *Scotos*, quibus similiter a *Scotis* postmodum *Scotia* nomen inditum est.

II. *De scriptis* Galfridi *diversis affirmantibus* Britanniam *esse diversam a* Scotia.

HÆC autem istorum divisio primitiva regnorum & antiqua scriptis multorum roboratur. *Galfridus Monumetensis*, peculiaris *Britonum* Historicus, in sua Chronica sic inscripsit; Rex *Britonum Leyl*, dum prosperitate regni usus est, urbem in Aquilonali parte *Britanniæ* de suo nomine *Karleyl* vocatam ædificavit. Urbs autem illa *Karleyl*, in parte revera Boreali *Britanniæ* constat, sed in *Albionis* Boreali nequaquam, quia sui pene medio situatur. *Idem Galfridus. Belinus* Rex ambiguum legi suæ auferre volens, jussit viam ex cæmento lapidibusque fabricari, quæ Insulam in longitudinem secaret. Quæ quidem strata via sive fossa non amplius, in rei veritate, quam ad maris *Scotici* litus protenditur, nam ejus vestigium patet hactenus, nec ab intuentium delebitur visibus in futurum. *Idem Galfridus. Severus* partem

tem illam *Britanniæ*, quam ſubjugare nequivit, diris debellationibus in *Scotia* trans *Albaniam* fugavit. *Idem Galfridus.* Timentes autem *Aurelium Saxones* ſeſe *Trans Humbrum* in *Albaniam* receperunt, vicinitas enim *Scotiæ* tutelam eis adhibuit, qui in omne damnum civium *Britanniæ* conſueverant imminere. *Idem Galfridus.* His igitur à *Cadwallone* regibus interfectis ſucceſſit *Oſwaldus* in regnum *Northumbrorum*, quem *Cadwallo* poſt cæteros inquietatum in provinciam uſque ad murum, quem *Severus* Imperator olim inter *Britanniam* & *Scotiam* conſtruxerat, fugavit. *Idem* in libri ſui proemio *Britanniam* de ſuis fluminibus commendans ait. Porro *Britannia* piſcoſis fluviis eſt irrigua, nam abſque meridiano plagæ freto, quo navigatur ad *Gallias*, tria nobilia flumina, *Thamenſem, Sabrinum*, & *Humbrum*, velut tria Brachia extendit, quibus tranſmarina commercia ex diverſis nationibus eidem deferuntur. Quod igitur nomine plura ſunt in *Albione* famoſa flumina verum, ſi totam *Albionem Britanniam* diceret, flumina *Scotiæ*, quæ multo ſupradictis ampliora ſunt fluviis, piſcoſiora meliora, necnon utilitatibus cunctis fœcundiora, ſilendo minime tacuiſſet, ſicut flumen de *Forth*, quod & auſtrale dicitur fretum vel mare *Scoticum*; flumen *Esk*, quod dicitur *Scotiſwath*, ſive *Sulwath*. Flumen itaque de *Clyde*. Flumen etiam de *Tay*. Et flumen Borealis freti, *Crombathy*, quod propter ſuæ firmitatis excellentiam à nautis *Zikirſorant* nomen habet. Et præter hæc alia plura, quæ fluminibus *Britanniæ* ſuperius dictis conchelinis ſunt & marinis piſcibus, etiam aquæ dulcis, utiliora nautis; itaque procellis Oceano periclitantibus incomparabili refugio tutiora.

III. *De ſcriptis* Wellielmi Malmesberienſis & Bedæ *venerabilis hoc idem affirmantibus.*

WIllielmus *itaque Malmesberienſis*, verus *Anglorum*, ut aiunt, & inſuſpectus Hiſtoricus, non omnem *Albionem* dici velit *Britanniam*, immo territoria tantummodo *Britonum, Britanniam*, quaſi *Britonum* terram, ſive quas ipſi regiones regnando coluerunt etiam per ſe velut inſulam à *Scotia* diviſam, ſuas tradit aperte per ſcripturas. *Willielmus. Saxones* navigio gentes *Orcadum* cum *Scotis* & *Pictis* pari ærumna involventes, in Aquilonali parte inſulæ, quæ nunc *Northumbria* dicitur, & tunc & deinceps inſedere; ultima pars inſulæ *Britanniæ* verſus Boream eſt *Northumbria. Idem Willielmus.* Vir venerabilis *Beda*, quem mirari facilius qua indigne prædicare poſſis, in remotiſſima *Britanniæ* plaga, territorio viz. Monaſterii quod eſt apud *Weremuth*, locum nativitatis & educationis habet *Scotiæ* propinquum; igitur remotiſſima & eſt. Sanctus *Cuthbertus*, ut in ejus habetur hiſtoria, lecto vigilanti *Alfredo* regi apparuit dicens, juſtitiam de cætero diligas & judicium, quia me impetrante totius imperium *Britanniæ* tibi conceditur: nec multo poſt imperium quod Sanctus prædixerat obtinuit. Sed quale poſtea rex imperium obtinuit *Willielmus* idem deſcribens ait, *Alfredus* totam Angliam præter id quod *Dani* habebant animo ſuo ſubdiderat. *Beda.* Exinde cœperunt per plures dies de *Scotorum* regione venire *Britanniam*, & *Anglis* verbum dei prædicare. *Idem Beda.* Interea *Colmannus* Epiſcopus, qui de *Scotia* erat, relinquens *Britanniam* ad *Scotiam* reverſus eſt. Deinde ſeceſſit ad inſulam non procul ab *Hybernia* ſecretam. *Idem Beda.* Occiſus eſt autem Sanctus *Oſwaldus*, juxta murum, quo *Romam* ob arcendos Barbarorum impetus totam à mari ad mare præcinxerunt *Britanniam*. *Tholomæus. Scotia* regnum promontorium eſt, montibus & maris brachiis à *Britannia* ſeparata, mores habet & linguam modumque vivendi ab *Anglicis* omnino diſtinctum: regio quidem *Hyberniæ* per omnia conformis. *Bartholomæus. Anglorum* progenies *Britanniam* inſulam poſſidet. *Idem. Britannia*, quæ nunc dicitur *Anglia*, eſt inſula contra

proſpectum

Digitized by Google

prospectum *Galliæ*, &c. *Idem.* A *Bruto* dicitur *Britannia*, sed tandem ab *Anglicis* ipsam obtinentibus vocata est *Anglia.*

IV. *De scriptis etiam eorundem è converso contrarium affirmantibus, & quod à scribis æmulis Historiæ sæpius eversæ falsificantur.*

HÆC autem & alia siquidem innumera scriptis eorundem reperta, *Scotiam* astruunt à principio separatam à *Britannia*, licet è contrario quibusdam eorum scriptis omnis *Albion* vocari *Britannia* dinoscatur. Unde primo *Beda. Britannia* Oceani est insula, cui quondam *Albion* nomen fuit, per millia passuum octingentorum longa. Et hæc revera totius est *Albionis* longitudo. *Idem Beda.* Denique duabus gentibus transmarinis vehementissimis, *Scotorum* à Circio, *Pictorum* ab Aquilone, *Britannia* multos gemuit per annos. Transmarinas dicimus has gentes, non quod extra *Britanniam* essent positæ, sed quia à parte *Britonum* erant remotæ. *Galfridus. Britannia* quidem insularum optima, in Occidentis Oceano sita, milliaria tenet in longitudine octingenta. *Idem Galfridus. Albanactus* filius *Bruti* possedit patriam, quæ nostris temporibus *Scotia* vocatur, cui nomen ex nomine suo dedit *Albaniam. Auctor.* Nunquid hæc omnino differre videntur à præcedentibus? immo differunt: sed neque super his vel illis fixum Historiæ sermonem retinent; quin & eisdem varia variis contraria sæpius intermiscentur etiam, ut eodem quandoque capitulo quædam insint sibimet clausulæ dissonantes. Et licet hujusmodi sane crebra discrepatio reperta sit Chronicis, ipsarum peritis, immo sanctis, nullatenus est auctoribus imputanda, qui caute suis originalibus immobili stylo consonas quippe veritati scripserunt Historias. Sed scribis potius æmulæ nationis, quorum invidia quædam omnino Chronicæ, ne regnorum confinium vigeat auctoritas, evertuntur, pejorantur, & violantur, ac indiscrete sæpius adeo mutantur, ut unius videatur assertio capituli sensum alterius adnullare: Verum quicquid hujusmodi variæ definitionis finium *Britanniæ* scriptorum vitio reperiantur Historiis, vulgaris opinio moderni temporis omnem *Albionem* à *Bruto*, qui præter Australes ejus regiones cultura redegerat, dici velit *Britanniam*, velut ab *Agenoris* filia dudum *Europa* mundi pars tertia nomen accepit æternum, licet illius exigua parte Dominium prima tunc temporis excoluerit.

V. *Sub quo Bruto prius Britones ad* Albionem *insulam accesserunt.*

IGitur primo *Scotorum* illic introitu superius utcunque digesto, restat jam ut *Britonum* accessus ibidem secundum diversas Historicorum traditiones sub compendio declaretur. Incoluerunt ergo *Britones Albionem* insulam prius sub duce quodam *Bruto*; sed quis fuerit ille *Brutus* cujusve sit generis non omnes consentiunt Historici. Nam quidam à *Bruto* duce *Trojani* generis suisque sequacibus *Britanniam* esse vocatam volunt & populatam, sicut à *Galfrido* sibique faventibus traditum est. Etiam à *Bruto* quodam *Isichionis* filio primogeniti ducis *Alanii* quidam *Britones* asserunt nuncupatos. Erat enim *Alanius* de genere *Japhet*, qui primus mare mediterraneum transiens cum tribus filiis, *Isichyon*, *Armenon*, & *Negno*, pervenit ad *Europam*, à quibus exortæ sunt, ut dicitur, gentes quatuor, viz. *Latini*, *Franci*, *Alemanni* & *Britanni*. Quidam itaque *Britones* ab eorum conditione silvestri, Latinè *Britones*, quasi brutos homines, sicut à ferocitate *Francos*, denominari volunt, quibus & favet *Isidorus*. Nonnulli siquidem ingenio veterum derogantes à *Bruto* consule *Romano* vocabulum dedere *Britonibus*. Nos verumtamen, obmissis cæteris minus notis assertionibus, notioris nobis paginæ scriptis fidem adhibentes,

bentes, & in hoc sectantes *Galfridi* Chronicam, ab ipso *Bruto*, qui fuit filius *Silvii*, filii *Ascanii*, filii *Æneæ*, de *Troja* profugi, cujus pater *Anchises* filius *Troii*, filii *Dardani*, congruum de *Britonibus* nostræ sumamus initium relationis.

VI. *De divisione trium Regnorum* Britonum *inter filios* Bruti.

IDem vero filius, patre vivente, de nobili familia, nepte viz. *Laviniæ* Reginæ, genuit *Brutum*, quia sicut per hunc patet versum, natus est ab origine mundi. *Mille quater Deca tres fit Adam Bruto prior annis.* Hoc est octingentesimo XLVIII. tertiæ ætatis anno. Ex *Italia* quidem exivit *Juvenis* annorum quindecim, & in *Albionis* regnare cœpit provinciis Australibus, annorum ætatis triginta quinque. Genuit igitur idem *Brutus* ex uxoris filia *Pandrasi* regis *Græcorum* tres filios, quibus imposita sunt hæc nomina, *Locrinus*, *Albanactus* & *Camber*. Qui postquam viginti quatuor annis regnaverat mortuus est, & sepultus à filiis in urbe *Londoniensi*. Post cujus obitum filii Regnum prius, quod ab eo fuisse *Britonibus* est dicta *Britannia*, divisum in tribus inter se Regnis partiti sunt, limites cuilibet & vocabula de suis nominibus imponentes, *Locria* vero *Locrini* Regnum, ad Meridianam Insulæ plagam, *Cotonense* scil. litus incipiens, ad *Humbri* flumen versus Boream, & ad amnem de *Tharent* finem habet. *Cambria* deinde fratris quoque *Junioris Cambri* regio connexa *Locriæ* regno. Jacet non ad Australem ejus finem, ut quidam autumant, neque Borealem, sed ad ipsius latus occiduum, ab eo montibus marique *Sabrino* divisa, quasi collateralis ei versus *Hyberniam* ex opposito. *Albania* siquidem regnum *Albanacti*, tertia regio regni *Britonum*, ad idem *Humbri* flumen & gurgitem amnis de *Tharent* habens initium, in fine Boreali *Britanniæ*, sicut superius est expressum, terminatur. Hujus autem *Albaniæ* regionis provincias, quæcunque fuerint, quæ sunt inter *Humbrum* & mare *Scoticum*, olim *Britones* dominio tantum, & nihil unquam possessionis in *Albione* versus Boream, habuerunt. His ex introitu *Britonum* ad hanc insulam, & ambiguitate divisionis finium regnorum ejus ita peractis, modo superest ut *Scotorum* regio *Scotia*, quam modernis *Albaniam* dici placeat, qualis & quanta sit, seu dudum fuerit, propaletur.

VII. *De* Scotia *qualis & quanta sit, vel dudum fuerit.*

SCotia quidem à *Scotorum* gentibus quibus incolitur appellatur. Ad fretum quoque *Scoticum Scotia* prius initium sumpsit, ab Austro deinde quidem ad *Humbri* flumen, à quo cœpit exordium *Albania*. Postmodum vero juxta murum incœpit *Thirlwal*, quem *Severus* extruxerat ad amnem *Tynam*. Modo quidem ad amnem *Twedam* incipit, a finibus *Angliæ* Borealibus, & in longum per quadringenta vel paulominus milliaria versus æstivum protensa Circium, & in freto *Perthtlandiæ*, quo formidabilis & dira Caribdis, aquas bibit & vomit omnibus horis, terminatur. Terra quoque fortis & progressus difficilis ac laboriosus. Est namque regio quodammodo promontoria, quodammodo depressa sive plana. Nam a fine per medium ejus usque finem, ut *Alpes* altissimi per *Europam*, sic montes protenduntur excelsi, qui *Scotos* dudum a *Pictis*, & eorum ab invicem regna separabant. Impertransibilis quidem equitibus, nisi perpaucis in locis, & tamen propter in eis continuas nives, excepto solum æstatis tempore, perdurantes, tamen propter altissimorum præruptos rupium scopulos, tamen propter eorum medio concavitates profundas, peditibus extant vix meabiles. Quorum vero montium circa

radices

radices nemora sunt ingentia, cervis, damulis, aliisque feris silvestribus diversi generis, & bestiis referta, quæ contra prædationes hostium pecudibus incolarum firmas multotiens & tutas adhibeant munitiones. Habent autem, ut aiunt, illarum armenta partium ex usu consuetudinem, ut quandocunque virorum clamores audiant vel mulierum, ac si confestim rimarentur canibus, currendo gregatim silvas petunt. Fontes autem ex declivis montium jugis & collibus quamplurimum prorumpentes ebulliunt: & inter ripas ad ima florigeras quam dulci sonitu rivulis scaturiunt cristallinis: ex ipsis vero per vallium planities condescendentibus amnes multi nascuntur, ac etiam ex illis magna flumina, quibus *Scotia* mirifice præ cæteris abundat, quorum in ostiis quo maria repetunt, portus habet nobiles & securos.

VIII. *De* Scotiæ *Regionibus imis & summis, & de contentis in eisdem.*

Regiones quoque maritimas satis planas & uberes habet, virides campos habentes ac agros fertiles & frugiferos, frumentarios, & hordeaceos, fabis, pisis, ac cæteris quibusque frugibus aptos; vini tamen expertes & olei, sed mellis & ceræ nequaquam. Sed & in summis & secus montana provinciis, agri frugibus, exceptis avenis tamen & hordeo, sunt minus habiles. Rura multum ex moris ibidem sunt tetra, palustribus arvis, luteis & squalosis conspersa; pascuosa tamen armentorum herbagiis, & juxta decursus aquarum virore convallibus sunt decora. Regio namque lanuginosis ovibus est ac equis abundans, cujus tellus herbosa, pecudem altrix & ferarum, lactis & lanæ dives, piscibus marinis fluvialibus & lacualibus multiplex opulenta. Multimodis etiam volatilibus est insignis. Falcones ibi nobiles altissimi volatus & animositatis egregii sunt, & accipitres audacitate maxima præstantes. Ibi lapis marmoreus bini coloris seu trini, niger viz. varius & candidus, & Alabastrum reperitur. Ferrifodiis & Plumbicidiis, cujuslibet etiam pene metalli, satis habilis: *Erodotus. Scotorum* regio quoad humi fertilitatem nemorum amœnitatem, fluviorum ac fontium irriguitatem, gregum omnium ac jumentorum multiplicitatem, ubi litus gaudet cultoribus, nec etiam ipsi solo *Britannico* impar est. *Isidorus. Scotia* quantum ad aeris & cœli salubritatem est regio valde temperata; modicus ibi caloris æstate vel nullus excessus, aut hyeme frigoris; & eadem omnia ferme de *Scotia* quæ de *Hybernia* descripsit. Solstitio quidem æstivo *Scotia* longissimos dies octodecim horarum habet, vel amplius; hyemali vero brevissimos non plene sex; cum in insula *Meroe*, quæ caput est *Æthiopum*, dies sit longissimus horarum duodecim, in *Alexandro Ægypti* tredecim, in *Italia* quindecim. In insula vero *Tyle* sex mensibus æstivalibus dies continuus est, & iterum senis mensibus brumalibus etiam nox continua.

IX. *De divisione gentium* Scotiæ *& linguarum, ac diversis moribus earundem.*

Mores autem *Scotorum* secundum diversitatem linguarum variantur, duabus enim utuntur lingiis, *Scotica* viz. & *Teutonica*, cujus linguæ gens maritimas possidet & planas regiones, *Scoticæ* vero linguæ montanas inhabitat & insulas ulteriores. Maritima quoque domestica gens est & culta, fida, patiens & urbana, vestitu siquidem honesta, civilis atque pacifica, circa cultum divinum devota, sed & obviandis hostium injuriis semper prona. Insulana vero sive montana, ferina gens est & indomita, rudis, & immorigerata, raptu capax, otium diligens, ingenio docilis & callida, forma spectabilis, sed amictu deformis, populo quidem *Anglorum* & linguæ, sed & propriæ nationi

tioni propter linguarum diversitatem infesta jugiter & crudelis. Regi tamen & regno fidelis & obediens, necnon faciliter legibus subdita, si regatur. *Solinus* Historicus mores primævæ *Scotorum* gentis describens ait. Inhumano ritu gens *Scotica* semper aspera fuit & bellicosa. Namque dum eis nascerentur masculi, patres cibum eis mucronis cuspide primum offerre solebant, ut non aliter mortem quam in armis, pro libertate bello perire desiderent; & cum adulti deinde fuerint, & ad bellandum habiles, interemptorum sanguine prius hausto victores vultus suos oblinitmt: liberalis enim gens est, victu parca, animo sæva, vultu ferox & torva, affatu aspera, erga suos tamen affabilis & benigna, dedita ludis & venationibus & otio potius quam labori. *Isidorus. Scotica* gens ea ab initio est quæ quondam in *Hybernia* fuit, & ei similis per omnia, lingua, moribus & natura. Nam gens est levis, animo ferox, sæviens in hostes, tantum fere mortem diligens, quam servitutem, in lecto mori reputans segnitiem, interfici campo per hostes ut interficiat, gloriam arbitrans & virtutem, gens parci victus, famemque diutius sustinens, & raro ante solis occasum se super cibum effundens. Carnibus & lacticiniis est contenta. Et cum sit à natura populus satis elegantis figuræ generaliter, & faciei pulchræ, multum eos tamen deformat proprius habitus.

X. *De insulis* Scotiæ *divisis ab* Orcadibus *Insulis.*

A Tergo quoque *Scotia* multas habet utriusque quantitatis inter ipsam & *Hyberniam* insulas, ab *Orcadum* insulis interjacente magno freto separatas, quarum hæc sunt quædam nomina quæ sequuntur. Est enim ab Austro prius incipiens insula, quæ dicebatur antiquitus *Eubonia*, modo quoque *Marina*. Cujus regulus Domino suo regi *Scotiæ* galeas piraticas, quotiens opus fuerit, præter alia servitia regia providebat. In qua sedes est Episcopalis *Sodorensis*. Insula *Arane*, ubi duo sunt castra regalia, *Brethwik* & *Lochransay*. Insula *Helantina Laysche*. Insula de *Rothisay*, sive *Bothe*, & ibi castrum regale pulchrum & inexpugnabile. Insula *Combrey* major, dives & magna. Insula *Combray* minor, insignis venatui, paucos igitur habet incolas. Insula *Bladay*. Insula *Inchmernok*, & ibi cella Monachorum. Insula *Awyne*, ubi capella sancti *Anniani*, ibique pro transgressoribus refugium. Insula *Rachryn*, sex milliaribus tantum distans ab *Hybernia*. Insula *Gya*. Insula *Helant Naicarmyk* & ibi refugium. Insula magna quæ dicitur *Ile*, ubi dominus insularum duas habet mansiones, & castrum *Domanowalk*. Insula *Helanttexa*, ibique cella Monachorum. Insula *Colonsey*, & ibidem abbatia regularium Monachorum Canonicorum. Insula *Dura*, viginti quatuor milliaribus longa, cujus pauci sunt incolæ, quia venationibus multum apta. Insula *Starbay*, longitudinis quindecim milliarium, ubi capella beatæ Virginis, qua multa fiunt miracula. Juxta quam gurges Oceani decurrit fortissima *Carebrekane*. Insula *Linguay*. Insula *Luyng*. Insula *Svnay*. Insula *Selee* major. Insula *Selee* minor. Insula *Hellan Leneow*, est insula *Scotorum*, & ibi refugium. Insula *Garboleane*, juxta magnum castrum de *Donquhonylie*, distans ab aliis insulis sex milliaribus in Oceano. Insula *Mule*, ibi duo sunt castra, scil. *Domandoward* & *Domanarwise*. Et à *Mule* per quatuor milliaria distans in mari, fortissimum extat castrum *Carnebrog*. Insula *Hycolumbkille*, ubi duo Monasteria sunt, unum Monachorum, aliud Monialium, ibidem itaque refugium. Insula Sancti *Kenethy*, cujus ibidem est Ecclesia Parochialis. Insula *Kerneras*. Insula *Lismoree*, ibi sedes Episcopalis est *Ergadiem Lismorensis*. Insula *Coel*. Insula *Tyree*, qua turris est fortissima, etiam hordei magna copia. Insula *Hellantinok*, i. e. insula *Porcorum*. Insula *Barraye*, & ibi cella Sanctæ Trinitatis. Insula *Vyst*, ubi maxima de cetis cæterisque belluis marinis habetur abundantia, & ibi castrum de *Berwewil*. Insula *Ruernie* silvestris & montana, venationibus

bus apta, paucos etiam habens incolas. Insula *Fuleay*. Insula *Assek*. Insula *Sky*. Insula *Lewis*. Insula *Hirth*, omnium insularum fortissima. Juxta quam est insula quædam viginti milliarium longa, qua dicitur oves inesse silvestres, quæ non præter à venatoribus capiuntur. Insula *Tyreym*. Insula *Thorsat*, & ibi turris est fortissima. Insula *Stromeay*. Insula *Durenys*, & ibidem æstatis solstitio sol per noctem visus est non lucens sed quasi caliginem pertransiens. Has habet *Scotia* supradictas & plures alias Insulas, ad Occidentis sui limites inter ipsam & *Hyberniam* mari sparsim situatas, quarum sub æstivò Circio quædam infinitum respiciunt Oceanum. Unde sub hac *Scotiæ* plaga mundus ut creditur habitabilis finem habet.

XI. *De insulis Orcadibus.*

SUnt etiam insulæ *Pomoniæ*, quæ dicuntur *Orcades*, ad finem *Scotiæ* Borealem, inter eam & *Norguegiam* Oceano situm habentes, & à prædictis insulis, ut superius dicitur, æquore non modico disjunctæ, quamvis & has & cæteras insulas quidam velint *Orcades* appellari. Dicuntur autem *Orcades* à *chorein Græce*, quod est recipere; quia ibidem Oceani Scylla sive Charybdis aquas maris continue recipit, & refundit, de quibus scripsit *Isidorus* dicens, *Orcas* est insula juxta mare *Britannicum*, à qua conterminatæ traxerunt insulæ nomen *Orcades*, & sunt in numero triginta tres, quarum viginti desertæ sunt & tredecim incoluntur. Sed revera, si cum ipsis *Orcadibus* cæteras *Scotiæ* connumeremus insulas, cultas viz. & incultas, plures reperientur quam ducentæ; modernis namque temporibus *Orcadum* insulæ quadraginta cultæ sunt & plures. Igitur ut earundem insularum differentia liquidius pateat, *Orcadum* itaque nomina consequenter inscripta sunt. Insula major earum *Pomonia* dicitur, vel *Orcadia*. Insula *Revaldisay*. Insula *Papey* major. Insula *Papay* minor. Insula *Stromisay*. Insula *Sanday*. Insula *Onskery*. Insula *Etheay*. Insula *Stromeholme*. Insula *Westeray*. Insula *Fereay*. Insula *Eglisay*. Insula *Rollisay*. Insula *Were*. Insula *Inhelaw*. Insula *Gorisay*. Insula *Swynay*. Insula *Scalpadisay*. Insula *Heleneholm*. Insula *Colbanysay*. Insula *Lambolm*. Insula *Glenusholm*. Insula *Borowray*. Insula *Ronaldisay*. Insula *Flatay*. Insula *Swynay* minor. Insula *Grymisay*. Insula *Rysaymor*. Insula *Swytay*. Insula *Wawis*. Insula *Hoy*. Insula *Fareay* minor. Insula *Calfay*. Insula *Calf* de *Flataye*. Insula *Pentlandiskery*. Insula *Sowliskery*. Insula *Borch* de *Brisay*. Insula *Borch* de *Dernes*. Insula *Papay* tertia.

XII. *De tempore quo* Fergusius *filius* Ferethardi *rex* Scotorum *primus in* Scotia *regnare cœpit, & armis ejus bellicis.*

AD hanc insulam *Albion* memoratus adveniens *Fergusius*, *Scotorum* primus rex in ea creatus est, quibus & ipse datis legibus & statutis, ab Occidentali quidem Oceano regnum, & ab insulis usque dorsum *Albaniæ* dilatans, limites ibidem inter regna constituit: nam orientalis Oceani regnum *Picti* coluerunt. De regni quoque principio dicti regis & armis bellicis sic habentur.

Albion *in terris rex primus germine* Scotis.
Ipsorum turmis rubri tulit arma leonis.
Fergusius *fulvo* Ferthard *rugientis in arvo*
Christum trecentis ter denis præfuit annis.

Hoc vero tempore, viz. anno ætatis quintæ CCLV. magnus *Alexander* patri *Philippo* succedens, anno regni sui postea sexto *Darium* regem *Persarum* interfecit, atque *Babyloniam* obtinuit: per idem itaque tempus apud *Romanos Lucius Papirius* dictator effectus. Adeo tunc, ut ait *Eutropius*, inter bellicosissimos urbis millites habebatur, ut cum diceretur *Alexandrum* in *Italiam* transgredi, *Romani* inter cæteros duces hunc eligerent

 præcipue,

præcipue, qui bellis fustineret impetum *Alexandri. Hiſtoria beati Congalli.* Deinde poſt multum tempus venit quidam rex ex *Hybernia* nomine *Ferguſius*, filius *Ferethardi*, regalem in *Scotia* ſecum deferens cathedram marmoreo lapide deciſam, in qua primus ibidem Rex à *Scotis* coronatus eſt. Cujus exemplo ſuccedentes poſtmodum in regno cæteri reges eadem cathedra rite coronam ſuſceperunt. Hanc quoque cathedram *Symonbrec*, ut ſupradictum eſt, primus attulit ad *Hyberniam*. Poſt cujus vero Regumque quorundam aliorum deceſſum, abnepos ejus *Renther*, quem Beda *Rendam* vocat, ad regimen Regni *Scotorum Albionenſium* ſuccedens, ſui Regiminis temporibus indeſeſſo labore regionis limites protendere ſtuduit: nam & aliquas *Pictorum* Regni partes adduxit ſollicitus ſuo regno. Inſuper nec arridentis ei tam felicis fortunæ dono contentus; immo prorogandi Regni fines aviditate nimia deditus, appoſuit etiam & ex terris *Britonum* quaſdam extremi limitis provincias verſus Boream ſuo dominio ſubjugare.

XIII. *De rege* Rether *ejus abnepote, quem* Beda Rendam *vocat*.

REX igitur *Rether* in manu forti copioſam hominum ex *Hybernia* conducens multitudinem, cum *Scotis* inſulanis & *Albaniæ* terras habitantibus, partes *Britonum* aggreſſus eſt. Ubi procurſu modici temporis cum ſuis reſidens, parti cuidam regionis, qua fixit tentoria de nomine ſuo *Retherdale*, hoc eſt, vallis, ſive pars *Rether*, Anglicè *Riddeſdale*, inditum eſt nomen hodiernum. Ipſum tamen quidam à *Britonibus* eorum partes deprædantem eadem valle referunt occiſum, & hoc exinde vocabulum habuiſſe. Sub hoc autem rege ſecundus ex *Hibernia Scotorum* adventus ad *Albaniam* perfici legitur. Nam omnes ferme, quos in auxilium inde vocaverat, ultro ſibi facta fide, *Scotis* adjuncti ſunt *Albanenſibus*, nec unquam de cætero reverſuri. *Beda*. Scoti vero duce *Renterha* de *Hybernia* progreſſi, vel amicitia vel ferro inter *Pictos* ſedes quas hactenus habent vendicarunt. Dum idem utique regnaret Rex, inter ſuos tam inſulanos quam terrigenas *Scotos* & *Pictos* reparata pace, firmiſſimum communionis fœdus caute compoſuit, ut cujuſque gentis alienæ bellorum inſultibus unanimi voto conjuncti de cætero ſimul reſiſterent ſimiliter & impeterent, cum contigerit. Quodque fœdus diu poſtea variis conjugiorum alternative confectis nexibus, & ob amicitiam mutuæ dilectionis inter eos eorumque ſoboles perpetrandam multimodis hinc inde donariis firmatum eſt.

XIV. *De legatis à* Julio Cæſare *miſſis ad reges* Scotorum *&* Pictorum, *ut* Romanis *obedirent hortando*.

PORRO modeſta pace *Scoti* concordes effecti cum *Pictis*, ſuorumque Regnorum limitibus ambo contenti multo ſequenti tempore regnabant, nullam alterutris moleſtiam, ſeu quicquid injuriæ conferentes. Fuerunt ſiquidem eo tempore reges Monarchæ *Britonibus*, qui gentes undique circumſitas bellis nequaquam injuriando vexabant; ſed omni manſuetudinis clementia cunctis concordiam utrobique conſervarunt. Tali namque pacis concordia dum cunctæ ſub Circio gentes potirentur inſulanæ, *Gaius Julius Cæſar*, poſtquam ponte facto *Renum* tranſiens totam perterruiſſet *Germaniam*, omnemque fere *Galliam*, quæ inter *Alpes*, flumen *Rodanum*, *Renum* & Oceanum eſt, *Gallorum* gentem ferociſſimam annis novem domuiſſet: mox *Britannis* bellum intulit, quibus ante, ſicut refert *Eutropius*, nec nomen quidem *Romanorum* cognitum eſt. *Beda*. Verum *Britannia Romanis* uſque *Gayum Julium Cæſarem* inacceſſa atque incognita fuit, qui cum *Lucio Bibulo* conſul factus

factus, *Germanorum* gentibus & *Gallorum* vel territis vel ſuperatis, *Britonum* regem *Caſſibilanum* ad deditionem coegit. *Galfridus*. *Caſſibilanus* vectigal ſingulis annis librarum argenti tria millia *Julio Cæſari* ſpopondit. Igitur Urbis Conditæ anno DCCIII. & ante Divinam Incarnationem XLIX. *Cæſar* victis *Britonibus*, *Aquilonalium* partium reges conſimili volens ſubjicere jugo, præmiſſis primo legatis, qui quas petebat ab eis ſervari leges exponerent, pertranſit *Britanniam*, & ad mare *Scoticum*, quo tunc temporis *Britones* à *Scotis* disjuncti fuerant, uſque perveniens, in ripa fluminis ejuſdem magno vallatus exercitu per tempus aliquod aſſidebat. Ipſis interea, *Scotorum* viz. regibus & *Pictorum*, per nuncios bifarias & clementiæ ſimul & auſteritatis direxit epiſtolas: quarum ſi priores, hoc eſt ſpontaneæ ſubjectionis & pacis, quaſi propriæ ſalutis forſan immemores, fronte rugata ſtolide reſpuant, ut alteras ſibi bellorum literas mandavit ac diffidentiæ præſentarent.

XV. *De reſponſis eorundem regum tranſitorie* Julio *remiſſis.*

Hujuſmodi vero cum audiſſent reges nuncium indignati valde, brevi reſcribentes ſtilo, ſub uno tenore conjuncti reſponſa dabant tali forma. Reges *Scotorum Pictorumque* voce conſona *Romanorum* civium *Julio* procuratori, Salutem dicimus & pacem; ſi quæ ſunt pacis ſapias aut ſalutis; & tum conſequenter ad hanc clauſulam. Ne putes, ô *Cæſar*, puerili nos more talibus adulationum ſeduci poſſe blanditiis, quod ab innatæ nobis amœna nobilique libertatis platea, qua noſtri directe parentes ope Deorum ſuffulti ſemper ibant, non à dextris ad ſiniſtram flectentes, per callem inviam, generoſi cordis cuique tortam aſperam & horribilem, ſervili valle teterrima inferios errando deducere valeas, cum hæc præcipue, quæ blanditiarum inſipientibus apta conveniunt pignora, tuæ legationi defuerant, giracula viz. vel poma, quo libationi fortius aſpirat gratulando ſtultorum levitas quam ſi quis Regnum eis libere genibus offerat provolutus. Minas itidem, quas ex tuis literis te nuper equitaſſe propendi poterit, parum timendas vel nihil omnino decernimus, cum eas non Deorum exiſſe ſperamus decreto; ſed nonnulli tuæ præſumptionis, audacia potius ambiguum non eſt: nam temet, ſeu quos te fateris eorum conſulem, nuſquam offendimus, ſed neque novimus teſte mundo. Nobis injuſte ſic quidem inſontibus bella promittis in proximo, ſi non hujuſmodi prætactas ſuperius adorationis tuæ ſectantes ſemitas, eleganti dejecto nobilitatis antiquæ ſepto, quod abſit, reges tamquam blaſphemi propriæ gentis, cunctiſque monſtra regibus, ordine rationis everſo famulemur civibus, & regia dignitate vertices coronis hactenus aureis aſſuetos, ſub ſervitutis torque lugubri præcipites miſere ſubmittamus. Igitur hæc nobis tua legatione nuper aſcripta, quia Deorum ſimul & hominum diſſona videntur legibus, Deos in adjutorium nobis & tuam perniciem, ſi tes dictis facta ſequantur, inſurgere præſto non diffidimus. Non enim ad bella quaſi pompatice te provocantes hoc brevius reſcribimus. Sed omni voto pacem humiliter, & priſcorum ſalvis omnino patrum traditionibus, tuam attentius amicitiam obſecrantes. Nam traditionis libertatem, quæ diligenda nobis ſuper aurum eſt & topazion, quæque noſtro judicio cunctas longe mundanas & incomparabiliter opes tranſcendit, & infinite jocalia, quam ab initio magnanimi patres incontaminatam nobis filiis, & uſque ad mortem, ſervabant egregie: ſimiliter & nos profecto non tamquam noſtris demeritis ab eorum degenerati natura, ſed quaſi ſuarum imitatores legum ſtrenui noſtris poſt obitum filiis inviolatam ſervabimus, & abſque ſervili quoque ſcrupulo transferemus, valeas &c.

XVI. *De Repentino* Julii *redditu, propter* Francorum *sive* Gallorum *iteratam rebellionem sedendam, & de signo lapideo, meta scil. ultima* Romanæ *possessionis sub circulo.*

DUM vero per idem tempus ad *Scotici* maris australe litus responsa præstolans *Cæsar*, cum exercitu moram faceret, advenerunt ex *Gallia* naves, à quibus audivit quod *Ambio* Rex cum *Eburnacibus* & *Advaticis*, consilio *Treverorum* animatus, *Romanorum* legatos insidiis cum tota funditus adventante sibi legione circumventos apud *Embronas* interfecisset. Quod itaque conspirantes iterato *Galli* contra *Romanos* ad arma crudeliter conjurassent. Intelligens autem majora quam ipsorum regum expugnationem hæc superesse negotia, festinus, priusquam ad *Gallias* mare transcenderet, incertus sui reditus, ex magnis politisque lapidibus absque cæmento rotundam casulam columbaris ad instar, præter signum ut patet intuentibus ad nihil utilem, fieri jussit, ab ostio non procul amnis *Caronii*. Ipsam vero domunculam *Romanæ* possessionis ultimam quasi fine mundi sub Circio metam, suæque famosæ militiæ perdurans signum, extruere voluit, ut dudum *Hercules*, ob æternæ famæ suique laboris longinqui memoriam, in insula *Gades* columnas fixit, ad finem *Europæ* sub Favonio. Docetur tamen alias, & præcipue fama vulgante, quod *Julius Cæsar* hanc domunculam per singulos lapides separatim ab exercitu circumferri secum jussit, ut in ea singulis diebus qualibet statione reædificata, securius quiesceret, quam tentorio. Sed dum regredi concitus ad *Gallias* voluit, eam ut hactenus patet lapide tantum imposito lapidi constructam in intentione citius redeundi dereliquit. Hujus ad Orientem domus, tantæ quantitatis extat introitus, ut emissario miles armatus sedens ingredi valeat, galea capite cristata fastigium valvæ non attingens. *Richardus*. *Julius Gallorum* gentem ferocissimam multis præliis expugnavit: denique navibus *Britanniam* advectus, *Romanum* imperium ultra limitem, viz. Oceanum, dilatans, quod totum intra decennium consummavit.

XVII. *De primo* Julii Cæsaris *Imperio, qualiterque vi* Romanam *arripuit potestatem.*

RUmore vero conjurationis *Gallorum* crebrescente, *Cæsar* rem tanti negotii non negligendam ratus, ne rebellionis aliorum hæc impunis fieret occasio, reges prædictos bellis ad tunc impetere distulit, & vere proximo debellandos se reversurum, improperans, instructis navibus ad *Gallias* rediit, victosque *Britones* acceptis obsidibus secum duxit. Ubi vero, secundum *Orosium* & *Bedam*, à *Britannis* reversus, repentinis bellorum tumultibus undique circumventus & conflictatus est. *Orosius*. Igitur cum pacatam universam esse *Galliam Cæsar*, neque ausuram fore ut aliquos aspiraret motus, arbitraretur. Legiones in *Hyberniam* misit, & *Ambionis* regis fines, qui tot excitaverat bella, stragibus hominum horrendis devastavit. Oppressa deinde rebellione *Gallorum*, bellum civile continuo surrexit *Romanis* execrandum, & lacrimabile, quod & totam urbem *Romanam* quatuor annis, & usque mortem *Cæsaris* tenuit, quo populi *Romani* fortuna pene mutata diceretur. Interea *Cæsar*, altero consulatu, quem ita per nuntios expetierat, ut & sine aliqua dubietate deferretur, per *Marcellum*, *Jubulum*, *Pompeium*, atque *Catonem* contradicto, jussus est ut dimissis legionibus ad urbem redire non tardaret. Ob quam injuriam, ab *Arantinio*, quo congregatos milites habebat, adversus patriam repente venit cum exercitu. Cujus adventu territi consules, & omnis

omnis senatus, atque universa nobilitas ex urbe fugerunt in *Græciam*; & apud *Epirum, Macedoniam*, & *Achaiam*, duce *Pompeio*, Senatus contra *Cæsarem* bellum parat. *Cæsar* vero vacuam urbem ingressus, dictatorem se fecit, cujus auctoritas ab antiquo fuit ut consulum excederet potestatem. Deinde quatuor annis ut dictum est civilibus bellis intentus, omni pene vel victo vel interfecto Senatu cum *Pompeio*, cæteraque nobilitate, solus *Romanum* annis quinque tenet imperium, per idem vero tempus in *Africa* duces *Romani, Cato, Scipio Petreius* & *Juba*, quia per *Cæsarem* victi, seipsos nequiter occiderunt.

XVIII. *Quomodo, ex necessitate,* Romanorum *tempora Principum scribenda sunt in hac* Chronica, *& de quatuor mundi Monarchiis.*

NEC te pigeat quicquam, ô lector, quod *Romanorum* gesta seu bella quidem Imperatorum, hoc consequenter opusculo scripta reperias, quæ compendiose quidem huic ratione duplici sunt inserta; una viz. est & necessaria, quod à tempore *Julii Cæsaris*, qui *Scotos*, ut priori notatur capitulo, si non ab aliis forte bello fuisset occupatus, subjicere gladio tetendit, per annos & ultra quadringentos insultando *Romani Scotos* subigere, resistendo similiter & hi sua defendere bellis adinvicem conflixerunt. Altera quippe sed spontanea, quia præ cæteris omnium nationum Historiis, excepta duntaxat Historia sacra, quæ merito cunctarum Regina dici debeat Historiarum, & Dominam, *Romanorum* penitus effulget Historia. Juxta cujus igitur Imperatorum successiones, qui per annos notantur Incarnationis Dominicæ, tactis quorundam famosis aliquibus gestis bellisve, negotio quodammodo junctis, hujusmodi vocari, Chronicles, tempora prætenduntur. Quatuor namque mundi dudum fuisse Monarchias Historiis legimus, per *Assyrios, Persas, Græcos*, & *Romanos* obtentas, quarum excellentior, amplior, & diuturnior est *Romana*. *Prima* vero Monarchia partibus surrexit Orientis. Nam sicut humanum genus originem habuit in Oriente, sic & ibidem multiplicatum Dominium primo præ cæteris pullulavit, & in ætate mundi tertia tempore Nativitatis *Abrahæ*, transactis ab ejus principio MMMCLXXXIV annis, per Regem *Assyriorum Ninum*, & eo modo per *Semiramidem* ejus uxorem, insuper & ad obitum *Sardanapalli* continuata. Hæc autem *Semiramis Indis* bellum intulit, quos præter illam & *Alexandrum* nullus intravit. *Secundam* deinde per *Cyrum* Regem *Persarum*, ætatis quintæ principio vel citra surrexit, & in morte regis *Darii* filii *Argis* finem habuit. *Tertia* quidem in eadem ætate quinta per magnum *Alexandrum Macedoniorum* Regem initium habens; post cujus obitum, *Romanis* triumphantibus, paulisper evanuit. *Quarta* quoque Monarchia sed & famosissima, sicut legitur, ab ipso *Romanorum* Imperatore primo *Julio Cæsare*, vel ab *Octaviano* sibi succedente nepote principium traxit, ac deinceps cum annis Incarnationis concurrens hactenus durat. Et licet hodiernum *Romanæ* potestatis imperium, cessante justitia, multimodisque peccatis exigentibus, temporali nequaquam gladio regatur ut assolet, ejus tamen modernæ possessionis Monarchia, Domini Dei Nostri *Jesu Christi*, cujus caractere signatur, favente gratia, præcedentes Monarchias, cæteraque mundi dominia, sicut & honestate similiter & audacia, longe præcellit & infinite.

XIX. *De morte* Julii Cæsaris, *& mirabili vindicta suis proditoribus, ut spero, divinitus illata.*

PRimus apud *Romanos Caius Julius Cæsar* Imperium arripuit, singulare viz. anno *Clepatræ* 3. qui fuit annus ætatis quintæ quingentesimo quadragesimo quarto, & imperavit annis fere quinque. *Ricardus*. Per *Julium Cæsarem*

ſarem repetitum eſt jus uni parendi in Republica anno ab urbe condita DCCV°. ac pro regibus Imperatores ſunt appellati. Denique *Cæſar* bellis civilibus orbe toto compoſitis, *Romam* rediens, dum Reipublicæ ſtatum juxta priorum exempla clementer inſtauraret, auctoribus, *Bruto* & *Caſſio*, plurimo ſiquidem ſenatu conſcio, in curia viginti quatuor, alii viginti tribus, alii viginti uno tradunt, vulneribus confoſſus interiit. In hac conjuratione ducentos ſexaginta vel amplius conſcios fuiſſe ferunt. Duo enim *Bruti*, de genere *Bruti*, qui primus *Romæ* Conſul fuerat, & reges extulerat, *Gayus Caſſius*, atque *Servilius Caſta*, ſtrictis in capitolio pugionibus, *Cæſarem* annos ætatis habentem quinquaginta ſex occiderunt. *Romanus* itaque populus dolore ſtimulatus, Capitolium cum auctoribus cædis incendere volens, ejus raptum corpus in foro fragmentis tribunalium ac ſubſelliorum cremavit. Apud quos etiam ita poſtmodum memorabilis factus eſt, ut omnis poſt eum Imperatores *Cæſares* appellarentur. *Suetonius.* Animadvertens *Cæſar* undique ſe ſtrictis pugionibus peti, toga caput obvoluit, ſimulque ſiniſtra manu ad ima crura deduxit, quo caderet honeſtius, etiam inferiori parte velata corporis: atque uno tantummodo ad primum ictum edito gemitu ſine voce, percuſſorum *Cæſaris* fere neque triennio quiſquam amplius ſupervixit, neque ſua morte defunctus eſt. Damnati omnes alius alio caſu periit, pars naufragio, pars prælio, nonnulli eodem pugione quo *Cæſarem* violaverant, ſeſe miſerabiliter interemerunt. Ecce lector renunciationem juſtam proditionis. *Eutropius.* Vir ergo nullus unquam bellis magis innituit. Ejus vero ductu undecies centum nonaginta duo millia cæſa ſunt hoſtium, nam quantum bellis fuderit civilibus noluit annotare. Signis collatis quinquagies dimicavit; ad hoc nullus celerius ſcripſit, nemo velocius legit, quaternas etiam Epiſtolas ſimul dictavit. Tantæ fuerat bonitatis, ut quos armis ſubegerat, clementia magis vincebat.

XX. *De tempore ſucceſſionis Imperatoris* Octaviani *nepotis* Julii Cæſaris, *& de viſione ſibi divinitus revelata.*

JUlio quoque *Cæſari Romanorum* ſecundus ſucceſſit Imperator, nepos ejus, annorum decem & ſeptem, *Juvenis Octavianus Auguſtus*, à quo cæteri *Romanorum* Imperatores *Auguſti*, ſicut à *Julio Cæſares* ſunt appellati. Ipſum *Julius* hæredem Teſtamento relinquens nomen ſuum ferre juſſerat. Cœpit anno quidem ætatis quintæ DXLVIII. ac annis LVI. regnavit. Poſtmodum autem, anno duodecimo quam Conſul fuerat, bellis orbe toto confectis, *Romam* rediit, & ex corem publicam quadraginta quatuor annis ſolus obtinuit, ante vero per XII. annos cum *Antonio* & *Lepido* tenuerat. Ejus autem anno circiter XXVII. nata eſt beata Virgo *Maria*, juxta librum *Joachim*, & Revelationem factam *Elizabeth*, ex qua poſtmodum filius Dei, cooperante Spiritu Sancto, ſine virili ſemine carnalem aſſumpſit Nativitatem. Hujus autem *Auguſti* diebus trans *Tibrim* de taberna meritoria fons olei exundavit è terra, ac per totum diem largiſſimo rivo fluxit, ſignificans *Chriſti* gratiam ex gentibus. Etiam circulus aureus, ad ſpeciem cœleſtis arcus, circa ſolem apparuit. Igitur cum totum orbem *Cæſar Auguſtus* ſub pace tranquilla compoſuiſſet, *Romani* non intelligentes quod pax illa non *Auguſto*, ſed naſcituro *Chriſto* famularetur, dicunt ei. Te volumus adorare quia Deus eſt in te. Si hoc vero non eſſet, non ita tibi proſpere ſuccederent omnia. Quod renuens inducias poſtulavit, & ad ſe Sybillam *Tiburtinam* ſapientem convocans, ſibi quod ſenatores dixerant recitavit. Quæ ſpatium petiit trium dierum, quibus arctum operata eſt jejunium, & Imperatori poſt diem tertium reſponſum dedit in hunc modum,

Judic

Judicii signum tellus sudore madescit.
De cœlo Rex adveniet per secla futurus.
Scilicet in carnem potius ut judicet orbem.

Et cætera per ordinem versuum, quæ sunt in numero XXVII. Quibus imperatori recitatis illico cœlum apertum est, in quo pulcherrimam Virginem stantem vidit super altare puerum tenentem in brachiis, vocemque dicentis audivit, hæc est Ara filii Dei. Quam senatoribus visionem retulit, & ipsi supra modum mirati sunt. Cujus postmodum anno quarto, octavo Kal. octobris, quando dies incipiunt minui, suum filium *Elizabeth* peperit *Johannem* Baptistam, præcursorem divinum.

XXI. *De Conceptione Nativitateque Domini Nostri* Jesu Christi.

GRatiæ quidem anno primo, qui *Cæsaris Augusti* fuit XLII. post præcursoris vero Conceptionem mense sexto, Kal. videlicet *Aprilis* octavo, quando dies incipiunt crescere, beata Virgo *Maria*, servata Virginitate, mundi pereuntis Redemptorem, Angelo nunciante, concepit. Qui cum in forma Dei esset humiliter ex ea servi formam accipiens in *Bethleem Judæ*, civitate *David*, ejusdem anni mense decimo, Deus & homo Dominus Noster *Jesus Christus* nasci voluit, ut tunc demum aptior fieret humilitatis institutio, cum jam pœna superbiæ per totum mundum omnibus esset exemplum. *Igitur* sopitis ubilibet bellorum tumultibus, dum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter faceret, Dei patris verbum caro factum est, & habitare cœpit in nobis, à mundi principio transactis MMMMMCXCIX. annis. A transitu maris rubri MMCCCCLII. A *Troja* capta sex annis mille ducentis. Et quinquaginta septingenti duo fluxi Urbis erant, *Christus* cum mundum sanctificavit. A primo Rege *Scotorum* in *Scotia* regnante, qui *Christum* trecentis ter denis præfuit annis. A resuscitatione Regni *Judæorum* per *Judam Machabæum* CLVIII. *Orosius* autem in Apologetico super illud orationis *Abacuc* Prophetæ. Domine opus tuum in medio annorum vivifica, illud describens ait, *Christus* filius Dei in virtute & gloria Patris, ea quæ principio condidit in medio redemit, & in novissimo judicabit. Mundus itaque per tria variationis legum tempora divisus est. Nam in *Adam* incepit tempus legis naturæ, durans usque ad *Moysen*, in quo terminatum est. In *Moyse* vero tempus incœpit legis scripturæ fluens ad *Christum*, quod & in ipso terminatur. In *Christo* siquidem incœpit tempus legis gratiæ, quod usque consummationem seculi perdurabit.

XXII. *De diversis accidentibus post Incarnationem, & successione* Tiberii.

ANno Gratiæ secundo Gentiles Magi, *Jasper*, *Melchior*, & *Balthazar*, cum muneribus procul ab Orientis finibus, eos nova ducente stella, venerunt *Judæam*, adorare *Christum* Natum. Quem cum adorassent, jussui regio non obedientes, per aliam viam in suas regiones reversi sunt. Igitur *Herodes* iratus omnes pueros duorum annorum & infra *Bethleem Judæ*, & in omnibus finibus ejus occidit, sperans inter eos occidere Dominum *Jesum*. Eodem anno *Johannes* Evangelista natus est. Anno gratiæ VI. miserabiliter *Herodi* mortuo successit filius ejus *Archelaus*. Et anno XII. *Christus* in Templo Doctores audit, & in *Chana Galileæ* convertit aquam in vinum. Eodem etiam anno *Judaicum* Regnum in quatuor Tetrarchiis divisum est inter fratres *Archelai*,

Archelai, videlicet *Herodem*, *Antipatrum*, *Lisaniam* & *Philippum*. Qui quidem *Archelaus* anno Domini xv. obiit. Et illi successit *Herodes* Tetrarcha. Anno quoque Domini xvi. *Cæsar Augustus* obiit, quem *Romani* plangentes dixerunt. Utinam aut non nasceretur, aut non moreretur. Vir qui non immerito ex maxima parte Deo similis putatus est. Nullus eo vel in bellis felicior aut in pace moderatior. Qui certe nunquam aut reipublicæ ad se potentiam traxisset, aut ea tamdiu potiretur, nisi magnis studiorum & naturæ bonis abundasset. Beatissimam rempublicam *Tiberio* successori reliquit, qui privignus ei, mox gener, postremo filius adoptione fuerat. Hic *Tiberius* anno quidem Imperii xxiii. obiit, omnium ingenti gaudio. *Pilatus* anno Domini xxvi. Procurator efficitur in *Judæa*.

XXIII. *De Passione & Resurrectione* Christi, *& diversis accidentibus.*

ANno gratiæ tricesimo tertio Deus & Dominus Noster *Jesus Christus*, ut ipse prædixerat, secundumque prophetias, quæ de eo præscriptæ fuerant, ad Passionem sponte venit, passusque sepultus est, ac tertia Die resurrexit. Die vero deinde quadragesima propria virtute cœlos unde venerat ascendit. Eodem anno Sanctus *Stephanus* lapidatur, & *Paulus* conversus est. Anno gratiæ xxxvii. Sanctus *Petrus* in *Antiochia* cathedratus est. Et anno xxxviii. *Pilatus* seipsum interemit. Decedenti quoque *Tiberio* nepos ejus successit, *Romanorum* quartus, *Cayus* cognomento *Caligula* sive *Galigula* sceleratissimus; cœpit anno domini xxxix. & regnavit annis quatuor. Hic *Herodem Agrippam* à vinculis liberatum Regem *Judeæ* fecit. Annoque sequenti Sanctus *Matthæus* Evangelium in *Judæa* scripsit. *Gaius* vero, dum adversus cunctos ingenti crudelitate sæviret, in palatio consilio Senatorum interfectus est. *Claudius* inde *Romanorum* quintus, *Gaii* Patruus, regnare cœpit anno Domini xliii. & imperavit annis fere xiv. cujus anno tertio *Jacobus Zebedei*, frater *Johannis* Evangelistæ, decollatus est ab *Herode*, à quo *Petrus* etiam vinculatus, sed aperto carcere per Angelum liber exivit, & ejus anno iii. *Romæ* Cathedram suscipiens, ibidem annis xxv. princeps Ecclesiæ sedit. Porro post passionem Dominicam, erat *Petrus* Ecclesiæ Rector annis quatuor, postea quidem *Antiochiæ* tenuit Episcopatum annis vii. at *Romæ* deinceps Pontificatum annis ut supra viginti quinque, sicque sacerdotii gradu post *Christum* fungens, annis xxxvi. papa sedit. Anno Domini l. *Claudii* quoque *Cæsaris* octavo *Paulus Romam* invitus mittitur.

XXIV. *De successione* Claudii Cæsaris, *& ejus bello* Britannis *illato, & successione* Neronis.

CLaudius autem, in quarto suæ Regnationis anno, *Britannis*, ob negatam tributi solutionem, bellum intulit; quos nullus post *Cæsarem Julium* attigerat. Ipsorum autem interempto Rege *Guyderio*, fratrem suum *Arviragum*, ejus loco Regem sublimatum, ad deditionem tributique solutionem coegit: unde, secundum *Galfridum*, ibi per totam hyemem moram faciens, suam filiam nomine *Gewissam* uxorem *Arvirago* tradidit, quo facto *Romam* reversus est. *Beda*. *Claudius* sine ullo prælio ac sanguine intra paucissimos dies plurimam insulæ partem in dedicatione recepit, ac sexto quam profectus est mense *Romam* rediit. Insulas quoque tunc *Orcades* inter *Scotiam* & *Norgugiam* positas, auxilio *Britonum* usus *Romano* subdidit imperio. Nec omnes eo tempore *Britones Romanis* subjecti sunt: nam postquam recesserat, eos ad rebellionem reparatos *Vespasianus*, qui post *Neronem* regnavit, ab eodem *Claudio Britanniam* missus, perdomuit, & insulam *Wectam* jam primo sub ditione *Romana* suscepit. *Nero* quoque post hunc ad Imperium successit avunculo

culo suo *Gayo* simillimus, cœpit anno Domini LVI. & imperavit annis XIII. & mensibus octo. *Eutropius*. Hic *Romanum* imperium & deformavit & minuit, inusitatæ fuit luxuriæ sumptuumque, ut retibus aureis piscaretur, quæ balteis funibus extrahebat. Infinitam senatus partem interfecit; bonis omnibus hostis fuit; urbem *Romam* incendit, ut ejus imaginem spectaculi cerneret, quali *Troja* capta dudum arserat. Cujus anno sexto, *Jacobus* frater Domini à *Judæis* lapidatur. Et anno VII. *Marcus* Evangelista, *Mariaque Magdalena* obierunt. Ultimo quidem imperii anno *Petrus* ab eo crucifixus, & *Paulus* decollatus est. Eodem anno publicus hostis à senatu judicatus, cum quæreretur ad pœnam, è palatio fugiens seipsum interfecit.

XXV. *Quomodo anno* Claudii *duodecimo, bellum primo* Britannicum *adversus* Scotos *initium sumpsit.*

CIrca quidem hæc tempora, duodecimum viz. annum *Claudii*, *Britannicum* primo bellum adversus *Scotos* & *Pictos* exortum fuisse dicitur, quod per centum quinquaginta quatuor annos, ad annum scilicet *Severi* decimumquintum, nullius interveniente pacifica temporis stabilitate: hoc utique modo sequenti cœptum est; *Vaspasianus* enim ab Imperatore *Claudio* variis legionibus *Britanniam* transmissus, postquam omnium rebellione sopita, *Britones* ad annuam tributi solutionem reduxerat, *Romam* rediit; & pro tuenda patria sui partem exercitus ibi relinquens, ut *Britonum* fulta subsidio gentem servire cogeret *Hybernienfium*, & *Scotos* similiter & *Pictos*, vel deleret, præcepit. Progressi denique comites cum *Romanis Britones* ad *Hyberniam*, ubi datis mutuo receptisque variis cladibus parum aut nihil profecerunt. Indeque reversi contiguas regni *Scotorum* & *Pictorum* plagas, quia se *Romanis* subjicere nollent, incendiis ubique consumunt, & cædibus similiter & rapinis. Convalescentibus interim *Romanorum* & *Britonum* bellis, crudelissimæ gentes, *Hybernici* viz. *Picti*, sed & *Scoti*, quos eadem urgebat convenire necessitas, quia triplex difficile funiculus rumpitur, adversus eos fœdere firmissimo colligatæ, *Britanniam* ex omni parte vastare cœperunt. Nam ab Occidente prorumpentes *Hybernici*, *Scoti* siquidem à Circio, necnon & ab Aquilone *Picti*, divisas inter se regni partes misera cæde consumunt, non sexui parcentes vel parvulorum ætatulæ, sed vel in ore gladii vel incendio sorbentes omne quod attigerant. Illi quidem eos è contra nec immerito subjicere compari clade satagentes, visa quæque, præter humum & lapides, aut in nihilum igne redigunt, aut gladio passim trucidarunt.

XXVI. *De bellorum sævitia* Scotorum & Pictorum *contra* Britones, *& ab eis primo conquestu regionum* Albaniæ *trans fretum* Scotorum.

SÆvissimum inter eos nec auditum antea consimile bellum, quippe nullum Historiis tale vel eo crudelius inter gentes prædicatur: vulgus quidem gentis utriusque, cujus proprium est Agriculturæ solummodo non cædibus indulgere seu bellis, ex omni parte prædis penitus & bellis expositum est ac rapinis. Miseri quoque plebis viz. abjectio, qui neque prodesse civibus, vel hostibus quicquam nocere noverant, absque pietate trucidantur. Pars namque populi residua, quæ gladiorum ullatenus aciem evadere poterat, omni destituta præsidio, montibus, speluncis, atque latendo silvarum siluit in abditis. Herbarum itaque radicibus, fructibus etiam & foliis arborum, seu corticibus, aut lacte saltem cujusque pecudis, si quidem habuerit, summe contenta, misere vitam sustinebat: unde & contigit quod & cives fortissimis urbium inclusi mœnibus, oppidorumque custodes, hujusmodi gla-

dio vel decisis agrorum vel fuga prolapsis cultoribus, ad tantum famis & inediæ pervenerunt inopiam, ut domos, universasque facultates, totamque supellectilem, pro nihilo reputantes, seipsos, uxores, & liberos, ab hac clade salvare cupientes, remotis procul in partibus adduxerunt. Urbes interea sic sæpius evacuatæ custodibus, præter paucos vecordes, omni defensionis expertes peritia derelictas, circumdant hostes, nec ab his diu quievit eorum feritas, sed lectis in unum agminibus facile scandentes mœnia, quibus absque mora prostratis funditus, ac sparsim lapidibus fossa dejectis, humo protinus coæquabant. Hujus vero sunt testes cladis vrbes *Britonum* fortissimæ, viz. *Agned*, quæ per *Heth Scotorum* Regem reparata postmodum, *Hethniburgh* dicta fuit: *Kaerleyl* etiam, & *Alneclud*, oppidaque plurima, quæ per eos usquequaque solotenus dejecta sunt, nec à quoque hactenus reformata. *Romanorum* Historiis *Eutropius* hujus reminiscens cladis, ait. *Nero* quidem in re militari nihil ausus, pene *Britanniam* amisit: nam duo sub eo vel tria nobilissima capta sunt oppida & subversa.

XXVII. *De* Moraviensibus, *à natali solo* Moravia *per* Romanos *expulsis, qui se* Pictis *postmodum conjunxerunt.*

IMperatoris illius nequissimi *Neronis* vecordia segnitieque non incognitis, spes pristinæ libertatis recuperandæ nonnulla est exorta gentibus. Innumera mala *Romani* suis diebus perpessi sunt. Nam legionibus Orientis *Parthi* jugo subductis, *Armeniam* ab eis receptam servire cogebant. *Britanniam* quidem à circumsitis est diminuta peneque vastata populis. *Germanos* insuper & *Pannonios* novo motu rebellare volentes *Romani* domabant exercitus. Itaque *Moravia, Pannoniæ* regio quædam juta *Danubii* flumen, ut sæpe solebat per seditionem excitata, *Roderico* duce rebellans, totam ipsius patriæ tutricem legionem dolo circumventam occidit. Hos quoque *Moravios* ante privignus *Augusti Cæsaris Tiberius*, nondum Imperator, cæde cruenta ferme delevit. Quamobrem propinquæ provinciarum legiones sceleris hujusmodi factione percepta decernunt, quod vel eorum majores videlicet *Moraviorum* punirent gladio, sive perpetuo deinceps damnatos exilio relegarent. *Rodericus* igitur advenientium impetus legionum pavore territus ferre non sustinens, cum suis exul classe refecta victualibus per *Danubii* flumen mare petiit, ac arte piratica sinus varios Borealis Oceani prædando circuiens, ad mare *Belgicum* se transtulit. Igitur dum ibidem per tempus aliquod adversando *Romanis* mare transcurreret, ac multis infestationibus *Galliæ* partes & *Britanniæ*, suasq; naves afficeret, *Pictis* demum, inter quos antea sæpius moram fecerat, quiescere volens, perpetuo fœdere manus dabat. Quorum illico multitudine nervosiores *Picti* multoque fortiores effecti, contra *Britones* ad bella procedere continuo *Scotos* hortantur, quod & factum est. Nam sua componentes in unum agmina, nullius adversarii timentes impetum, *Britanniam* advolant, & post multos hominum hinc inde discursus gravesque provinciarum vastationes ad propria redire contendunt, quibus interea cum prædis pluribus & spoliis in margine Regnorum revertentibus, *Romanæ* gentis legionum dux *Marius*, *Britonumque* patricius occurrens, eos utrinque sævissima cæde commissa fugere compulit, perempto prius in acie *Moraviorum* principe *Roderico*. Hos enim *Moravios* genus fuisse *Pictos* de *Scythia* scriptis imposuit, & bene, nam omnes à mari *Baltico* regiones usque *Danubium* olim inferior *Scythia* dicebantur, ex quarum una venientes se *Pictis* pro perpetuo conjunxerunt. Regressus vero domi *Pictorum* populus post fugam confusi penitus; necnon & acephalæ genti *Moraviæ*, cujus princeps in bello cecidit, filias in uxores & amplam dedit patriam excolendam, cui pristinæ regionis *Moraviæ Kataniæ* tradentes nomen, cum *Pictis* insuper commanserunt.

XXVIII. *De signo quod* Marius, Romanarum *legionum dux, ob belli memoriam fieri fecit, & Imperatorum successione.*

PAtrato quoque triumpho *Romanus* idem *Marius*, perpetuam volens ad posteros tanti dirigere belli memoriam, conclavis ad similitudinem pene quadranguli quoddam signum utilitatis modicæ, tamen dolatis ex lapidibus absque cæmenti compagine compositis artifice, juxta victoriæ locum erigere jussit, quod itaque secti tegebant & concavi lapides insitati penitus operis antea fabricatum. *Servius Galba*, post *Neronem*, per aliquod tempus successit ad imperium, quod breve fuit; nam *Othonis* occisus insidiis imperii mense septimo *Romæ* foro jugulatus est. Inde *Lucius Otho*, perempto *Galba*, pervasit imperium, hisdem namque temporibus quibus *Otho Galbam* occiderat, *Vitellius* à *Germanicis* exercitibus Imperator factus, *Othonem* in *Italia* prælio vicit levi, unde futuri belli desperatus eventu, XCV. die quo sumpsit imperium semet occidit, dicens, se non esse tanti meriti quod propter eum civile bellum oriretur. Deinde *Vitellius* imperio positus multo dedecore gravique sævitia rexit. Hic cum *Nerone* simul esse vellet à *Vaspasiani* ducibus occisus est, imperii completo mense VII, perempto prius ab eo nequiter *Vaspasiani* fratre *Sabino*, quem cum capitolio *Vitellius* incendit. *Vaspasianus Romanorum* septimus huic interfecto successit, anno Domini LXXI. & regnavit annis novem, mensibus X, diebus XXII. Hic apud *Palæstinam* factus fuit imperii princeps. Obscure quidem natus, sed optimis comparandus. Cum filio suo *Tito* de *Jerosolumis* triumphavit, interfectis in ea centum & undecim millibus *Judæorum*. Qui cum anno vitæ suæ LXX. cunctis amabilis esset ac jucundus, profluvio ventris fessus assurrexisset, stantem, ait, Imperatorem terras excedere decet, & sic exanimatus est. Cui successit *Titus* filius ejus *Romanorum Octavus*, anno LXXX°. & regnavit annis [illegible] & mensibus octo. Vir omnium virtutum genere mirabilis adeo, quod amor & deliciæ generis humani diceretur, facundissimus, bellicosissimus, moderatissimus: fœlicitatis & libertatis tantæ fuit, ut cum nulli quicquam negaret, & ab amicis reprehenderetur, respondit, nullum debere tristem ab Imperatore discedere. Præterea cum quadam die recordatus in cœna fuisset, nulli se quicquam illo die præstitisse, dixit, amici, hodie perdidi. Interea XLII. ætatis anno morte præventus est, hominum majore quam suo damno. *Tito* successit frater ejus *Domitianus*, *Neroni* vel *Galiculæ*, vel *Tiberio*, quam fratri seu patri similior, anno Domini LXXXIII. imperavit annis XV. Hic secundus post *Neronem* Christianos persequens, cum ob scelera cunctis exosus esse cœpisset, interfectus est in palatio per senatum. Nerva successit *Domitiano*; regnavit anno uno & mensibus quatuor.

XXIX. *De his quæ de* Romanæ *potestatis ascensu & descensu scripserunt* Orosius & Augustinus, & *Imperatorum successione.*

ANno Domini C. *Romanorum* undecimus *Ulpius Crinitus Trajanus*, natus *Italicæ* in *Hispania*, regnavit annis XIX. mensibus V. diebus XV. Denique prostrato debilitatoque statu *Romano*, in remedio malorum divinitus credebatur *Nerva* datus. Innumera quidem evenerunt semper *Romæ* bella contraria, non solum his sed etiam à suæ conditionis diebus continue, quamvis ad tantam potestatem pervenerit, de quibus omnibus epilogatis in generali scripsit *Orosius* dicens. Partem sive latitudinem regni *Roma* suis cladibus in suam versa cædem singularem, quasque gentes ibidem ubi domuit vindicavit; *Asiæ*, *Europæ*, atque *Africæ*, non dico tribus mundi partibus, sed totis trium partium

 angulis,

angulis, gladiatores suos feriatusque inimicis spectaculum ultionis misere ingessit. Et *Augustinus*; partibus orbis imperans ipsa tanquam se ferre non valens se sua quodammodo magnitudine fregit. *Nerva* quoque rempublicam ita ministravit ut omnibus principibus merito præferatur. Inter plura dicta hoc ipsius fertur egregium, amicis eum culpantibus quod nimium circa omnes communis esset, respondit, talem se Imperatorem esse privatis, quales esse sibi imperatores privatus optasset. Obiit profluvio ventris ætatis anno XLIII. Hujus tantum memoriæ delatum est, ut usque nostram ætatem non aliter in senatu principibus acclametur, nisi felicior *Augusto*, melior *Trajano*. Ejus tempore *Johannes Apostolus*, cum esset nonaginta novem annorum, migravit ad Dominum. *Helyus Adrianus*, Consobrinæ *Trajani* filius, ab *Augusto* duodecimus princeps creatus, cœpit anno Domini C. XIX. imperavit autem annis XXI. Omnibus pene diebus vitæ suæ pacem habuit. Urbem *Romanam* suo tempore circuiit, *Judæos* secundo rebelles subjugavit, muros *Jerusalem* reparavit, & *Helyam* de suo nomine vocari præcepit, ne cui *Judæorum* in ea daretur intrandi licentia, sed tantum *Christianis*, alias in ea gentes collocando.

XXX. *De successione diversorum Imperatorum.*

ANtoninus Adrianus, cognominatus *Pius*, *Helii* gener, eo mortuo decimus tertius *Romanorum* successit, anno Domini CXL. & imperavit cum filiis *Aurelio* & *Lucio* XXII. annis. Cui decedenti *Marcus Antoninus*, & *Lucius Aurelius Commodus*, anno Domini CLXII. imperium assecuti sunt. Hi æquo jure administraverunt imperium, cum ad hoc tempus singuli fuerint *Augusti*. Conjuncti regnabant annis decem: undecimo quidem anno *Aurelius Commodus* obiit, & *Marcus Antoninus* rempublicam solus tenuit annis VII. Quem mirari quisquam facilius quam laudare posset. A principio quoque vitæ tranquillissimus, adeo quod ab infantia multum nec ex gaudio, nec ex mœrore mutaverit. Ipsius tempore *Lucius* Rex *Britonum*, ut fertur, ad papam *Eleutherium* Epistolam misit, obsecrans ut per ejus mandatum *Christianus* efficeretur; & mox effectum piæ postulationis consecutus est. Anno CLXX. sancta crux inventa est. *Aurelius Commodus* patre defuncto regnavit annis XIII. cœpit anno Domini CLXXXI. Tandem ipse *Commodus*, cunctis incommodus, in domo vestali strangulatus interiit, *Helyus* deinde *Pertinax* senex à senatu creatus est Imperator. Imperare vero jussus est anno Domini CXCIII. sed *Juliani* Jurisperiti scelere occisus est, quem postea *Severus* apud *Milvum* pontem interfecit. *Julianus* autem, qui vi sibi *Romanum* vendicavit imperium, imperavit mensibus septem. Sicque inter *Pertinacem Cæsarem*, & *Julianum* ejus successorem, unus annus scriptus est. *Severus* igitur *Afer* genere, *Romanorum* decimus septimus, regnavit annis XVIII. Solus omnium memoria & ante & post ex *Africa* Imperator fuit. Cœpit anno Domini CXCIII. Hic natura sævus, multis bellis lacescitus, rempublicam fortissime, sed laboriosissime rexit.

XXXI. *De confœderatione* Fulgentii *ducis* Britonum Albanensis *cum* Scotis & Pictis.

TEmporibus autem Imperatoris *Commodi* præcedentis civile discidium in *Britannia*, propter tributi solutionem, oriri cœpit inter *Britones*. Nam defuncto, vel ut alibi non comparente suo rege *Lucio*, post quem eorum regia stirps in *Britannia* regnare desiit, tribuni pro regibus constituuntur ibidem à *Romanis*. Consul interim *Britonum Albanensium Fulgentius*, ex

ex antiquorum exortus regum prosapia, se nequaquam *Romanis* tributa solvere, sed neque debere dicebat, cum nullam eis unquam, vel fidem vel subjectionem promisisset. Ob hoc autem ad invidiam excitati concives, ipsum contribuere suas namando terras cogere disponunt, quibus & ipse renamando nullatenus, sed in ipsos quasi desæviens prædando, vicem compensat cum usuris. Unde postmodum rapinæ sequuntur acerrimæ, seditiones etiam & incendia, nulli mutuo parcentes, sed omnia, quasi totaliter ab Australibus Boreales divisi scil. *Britones*, atque seipsos ad invicem ubique consumentes. *Scoti* siquidem cum *Pictis*, more solito, crebris irruptionibus propinquas eis *Fulgentii* partes vastando dilacerant, prædas innumeras abducentes. Quod utique *Fulgentius* ut undique bellis competeretur non sustinens, fœdus cum *Scotis* ad tempus iniit; & ex pacto pace firmata, *Britones* socios toto conamine, *Romanorumque* patricios, qui patriam eo tempore regebant, invasit. Dum hæc autem apud *Britanniam* civilis discidii geruntur incommoda, tributi pensio *Romanis* annuatim solita transmitti, remansit penitus insoluta. Multi quoque *Britonum* à *Romana* fidelitate post ipsum abierunt, à tributorum subjectione sperantes sic absolvi.

XXXII. *Quomodo imperator* Severus, *ad excludendum* Scotos *&* Pictos *ab invasione* Britonum, *murum fieri fecit transversus insulam.*

AD imperii Regimen, ut dictum est, *Severus* accedens, ubique rempublicam omnino turbatam invenit, quam ad statum reducere magnis laboribus conatus est. Igitur postquam *Pasceniumnigrum*, *Ægypti* partibus & *Syriæ* rebellare conantem, occidisset, ac *Parthos*, *Arabes*, & *Azabenos*, victos ad pacem reduxerat; *Judæos* etiam & *Samaritas*, iterato rebellionem meditantes repressos, multaque rebellia toto *Romano* pacisceret orbe, *Clodium Albanum*, qui se *Galliis Cæsarem* fecerat, apud *Lugdunum* civitatem victum, interfecit. Civilibus itaque bellis ex omni parte maxima diligentia repressis, sola *Britannia* factione *Fulgentii* remansit effrænis. Inito quidem imperator consilio, quis inter totius militiæ principes acceptis secum legionibus *Britanniam* adire se disponeret inquirens, nec ullum se paratum esse dicentem audierat, assumpto gladio, præsto sum, inquit, omnes præparate sequimini, mecum ibitis, sicque continuo versus *Britanniam* profectus est. Nec tamen adventus sui causa *Fulgentio* latuit, sed ab amicis per præmissos clam nuncios præmonitus, quod tantæ multitudinis pugnatorum adversus impetum se nequaquam cum suis speraret ullatenus prævalere. Quamobrem festinus *Scotiam* ingrediens, cum regibus *Scotorum* & *Pictorum*, perpetuæ pacis suarumque gentium æternæ communitatis perstabile fœdus iniit, filiis suis duobus obsidibus interim derelictis. Quorum deinde maximo suffultus exercitu *Britanniam* regressus est, bella confestim commissurus. Ibat autem hujusmodi sæpius expeditiones faciendo redibatque, donec latissimi valli munitione per *Severum* trans insulam deducti præpeditus, ac tunc primo paululum conquievit.

XXXIII. *Quomodo fulgentius* Scotorum *fultus &* Pictorum *præsidio civitatem obsidens* Eboracum, Severum *occidit Imperatorem.*

FEcerat enim Imperator eo tempore vallum trans insulam, cum effugatum in *Scotia Fulgentium* superasset, inter duos hinc inde fluvios, viz. *Tyne* & *Esk*, ne suis continuis hostibus *Scotis* & *Pictis*, aut ipsis etiam *Albaniæ Britonibus*, invadendi socios, ut soliti fuerant, appareat de cætero locus patens. Sciens igitur *Fulgentius* iter suum terrestre versus *Eboracum* esse

 vallo

vallo præclusum, naviculas victualibus instrumentisque bellicis, ac equitibus oneratas repente præparat; pedites etenim cum seipso cæterique terrestris duces exercitus fluvium adeunt, & carabos ex complectis virgulis, scaphas scil. portatiles, coriis circumcirca subtiliter consutas, quarum unaquaque duos aut unum saltem cum armis & remige transferre poterat, ex industria facientes, quibus remigando noctis caligine, natando similiter prospere, fluvium præ diluculo transferunt. Adunatis in unum deinde catervis, civitatem, quam invadente *Severo* prius amiserat, *Eboracum* forti circundans obsidione, suorum quosdam ab eo recedentes antea procerum in fide pristina sibi conjunctos recipiebat. Animati vero tanta pugnatorum multitudine, quæ secum aderat, sibi potius adhærere quam *Romanis* elegerunt. Dum igitur post paucos dies obsidioni vacaret intentius, & præparatis multis instrumentorum ad mœnia civitatis scandenda seu perforanda machinis, assultum diligenter afficeret, in impetu repente cum suis idem *Romanus* princeps, ut erat magnanimus, in eos irruit, & cum *Fulgentio* bellum lethale committens occisus est. *Beda* vero *Severum* eadem civitate propria morte defunctum refert: sed *Galfridus*, sicut & hic, hunc à *Fulgentio* testatur sequentibus interfectum.

XXXIV. *De hoc quod* Beda *scripsit de dicto muro civitatis, etiam obsidione seu morte* Severi.

BEda. Victor ergo *Severus* bellorum civilium, quæ sibi gravissima concurrerant, in *Britannias* omnium pene sociorum defectu trahitur, ubi magnis gravibusque præliis sæpe gestis, receptam insulæ partem, à cæteris indomitis gentibus, non ut quidam æstimant muro, sed vallo distinguendam putavit. Hoc itaque vallum firmissime crebris insuper turribus communitum à mari deduxit ad mare, ibique, viz. apud *Eboracum*, morbo obiit. *Galfridus. Severus*, mox ut appulsus *Britanniam* fuerit, bellum *Britonibus* committens, partem patriæ sibi submisit, & partem quam subjugare nequivit, diris debellationibus in *Scotiam* fugavit. At illa duce *Fulgentio* toto nisu resistens, maximam sæpius stragem & concivibus & *Romanis* inferebat. Conduxerat enim in auxilium insulanos quoscunque populos, & sic cum victoria multotiens redibat. Igitur irruptiones *Fulgentii* crebras graviter ferens Imperator, fieri jussit vallum inter *Deiram* & *Albaniam*, ut ejus impetum propius accedere prohiberet. Communicatoque sumptu à mari fecerunt illud usque ad mare, quod post hostium accessus futuro tempore facilius poterat detinere. At *Fulgentius*, cum *Severo* diutius resistere nequisset, transmeavit in *Scotiam*, ut *Scotorum* auxilio *Pictorumque* restitueretur dignitati. Cumque totam ibi juventutem collegisset navigando reversus est *Britanniam*, & *Eboracum* obsedit civitatem. Quod cum per cæteras *Britanniæ* nationes divulgatum fuisset, maxima pars *Britonum Severum* deserens penitus abivit ad *Fulgentium*. Nec ob id ab inceptis *Severus* destitit, sed convocatis *Romanis*, cæterisque *Britonibus*, obsidionem petens cum *Fulgentio* dimicavit. Sed cum pugnam acrius confecissent, *Severus* cum multis suorum interfectus est, & *Fulgentius* vulneratus.

XXXV. *De sancto* Victore *Papa primo, sub quo* Scoti *suscipere fidem cœperunt Catholicam.*

ANno quidem imperatoris *Severi* septimo, *Victor* primus, post *Petrum* Papa decimus quartus, *Africæ* nationis oriundus, patrem habens nomine *Felicem*, sedit annis decem, mensibus duobus, diebus XII. Sub eo *Scoti* fidem Catholicam ceperunt, anno viz. Domini CC. tertio, unde quidam.

Christi

Christi transactis tribus annis atque ducentis.
Scotia *Catholicam cœpit inire fidem.*
Roma Victore *primo Papa residente.*
Principe Severo *Martyr & occubuit.*

Hic autem *Victor*, sicut prædecessor ejus *Eleutherius*, sanctum Pascha Die Dominica celebrari constituit, & ad sacerdotum interrogationem, de termino paschali celebrando, cæteris etiam Ecclesiæ pernecessariis, Concilium in *Alexandria Palestinæ* celebravit. Cui interfuit Concilio sanctus ipse Papa *Victor*, *Narcissus* itaque Patriarcha *Hierosolymorum*, atque *Theophilus Cæsariensis* Episcopus; ubi statutum est, ut observata XIV. luna mensis *Aprilis*, semper Die Dominico Pascha celebraretur. Multi quidem & Orientis & *Asiæ* tunc Episcopi, multoque tempore postea, cum *Judæis* Pascha celebrabant. Constituit etiam quod urgente necessitate quicunque hominum sive fluminibus, sive fontibus, vel in mari, Christiana tamen professione credulitatis clarificata baptizaretur. Martyrio quoque sub *Severo* coronatur, & apud Sanctum *Petrum* sepultus in *Vaticano*, cujus festum agitur V[to]. *Kalendas Augusti.*

XXXVI. *De ignobili successione multorum Imperatorum.*

Eutropius. Reliquit enim *Severus* duos filios successores, *Basianum*, & *Getham*, sed *Basiano* nomen *Antoninus* per senatum impositum est, ac *Getha* publicus hostis judicatus confestim periit. *Antoninus* igitur *Basianus*, qui & *Caracalla*, post patrem regnare cœpit anno Domini CCXIII. & sex annis regnavit, atque defunctus apud civitatem *Edissam*, adversus *Parthos* moliens expeditionem. *Sigibertus* apud *Edissam* civitatem *Basianum* à *Parthis* tradit interfectum. *Galfridus* vero *Basianum* in *Britannia* docet occisum à *Carausio*, sed priorum potius historiis annuendum æstimo; quia *Diocletiani* temporibus & *Maximiani*, certum est *Carausium* tunc primo *Britanniam* à *Romanis* usurpasse. Nam transactis, post hujus mortem, *Basiani* septuaginta duobus annis, *Carausius* in *Britannia* contra *Romanos* rebellis effectus, ab Imperatore *Diocletiano* per socium adlectum interfici jussus est, ut infra statim recitetur. *Basiano* successit *Macrinus Opilius* anno Domini CCXIX. & imperavit anno uno. Post quem *Marcus Aurelius* imperio potitus imperavit annis quatuor. Hic *Romanorum* vicesimus cœpit anno Domini CCXX. Huic *Alexander* succedens anno Domini CCXXIII. regnavit annis XIII. Quo militum occiso tumultu, *Romanorum* vicesimus secundus regnavit *Maximinus*. Hic primus ex corpore militari sine senatus auctoritate Imperator electus est ab exercitu, anno Domini CCXXXVII. & regnavit annis III. Mox *Pupienus* & frater ejus *Balbinus*, interfecto *Maximino*, usurpaverunt imperium, & statim in palatio cæsi sunt. *Gordianus* ad imperium sublimatus imperavit annis sex, cœpit anno Domini CCXL. qui *Philippi* fraude occisus est. *Romanorum* igitur XXIV. regnavit *Philippus* cum filio *Philippo* VII. annis. Qui primus omnium ex *Romanis* Imperatoribus *Christianus* effectus est. His regnantibus *Romanæ* urbis millesimus expletus est annus, quique fraude *Decii* successoris occisi sunt: sicque *Romanorum* XXV. regnavit *Decius* anno uno & mensibus tribus. Porro non totis duobus annis cum regnasset cum filio, in medio sinu *Barbarorum* interfectus est. Post hunc *Gallus Hostilianus*, qui & *Decius*, cum filio *Volusiano* regno potitus imperavit vix ann. II. cœpit autem anno Domini CCLIV. *Romanorum* quoque XXVII. imperavit *Valerianus* cum *Galieno* filio, qui & *Decius*, & imperaverunt anno XV. cœperunt anno Domini CCLVI. Qui quidem *Valerianus*, post Martyrium beati *Pontii* & aliorum Martyrum plurimorum, à rege *Persarum* *Sapore* captus, omnibus diebus vitæ suæ merita pro factis percepit, ita ut quotiens rex *Sapor* æquum conscendere vellet, non manibus

bus, sed incurvato dorso, cervice ejus posito pede, equo membra locaret. *Galienus Mediolano* gladiis à militibus confossus est. *Romanorum* XXVIII. regnavit *Claudius* secundus annis fere duobus; cœpit anno Domini CCLXXI. Cui frater ejus *Quintilius*, ab exercitu electus, & VII. die percussus occubuit. *Aurelianus* post hunc regnavit annis pene VI. post *Aurelianum* occisum *Romanorum* XXX. regnavit *Tacitus* mensibus sex. Quo apud *Pontum* occiso, imperium *Florianus* obtinuit, & diebus LXXXIX. imperavit. Hoc apud *Tharsum* interfecto, *Romanorum* XXXI. regnavit *Probus* annis sex, mensibus IV. cœpit anno Domini CCLXXIX. qui militari tumultu apud *Sirmium* necatus est. Cui successit *Carus* anno Domini CCLXXXV. & imperavit annnis II.

XXXVII. *De primo motu dissentionis inter* Scotos *&* Pictos, *tempore* Diocletiani, *vel ante paulo exortæ.*

C*Aro* quoque fulminis ictu percusso, *Diocletianus* post *Augustum* XXXII. anno Domini CCLXXXVII. succedens annis XX. regnavit & *Maximianum*, *Herculium* primo *Cæsarem*, deinde fecit *Augustum*, & in *Gallias* misit. In quo itinere *Thebea* legio passa est. Tanta quidem furia persecutionis *Christianorum* invaluit eorum temporibus, ut infra triginta dies XXII. millia promiscui sexus per diversas provincias Martyrio coronarentur. Qua persecutione Christianitas in *Britannia* deleta est. Sed eorum jussu dum ista geruntur per omnes imperii *Romani* fines, subitarum graves perturbationum concrepuere fulgores. Porro *Carausio*, qui ad observanda Oceani littora penitus fuerat, in *Britannia*, ac in *Ægypto Achilleo* rebellantibus, *Narseus* Rex *Persarum* Orientem, & *Africam Quinquegentiani* premebant. Hujus autem *Diocletiani* vel ante paulo tempus, *Scotorum* corregnantibus pacifice gentibus & *Pictorum*, junctisque viribus suas ubique regiones protegentibus, casu contigit ut die statuto gentis utriusque quidam nobiles more solito regnorum confinibus gratia venandi convenerunt. Ubi vero dum per diei ferme spatium huc illucque discopulatis canibus feras agitando discurrerent, molossus quidam, qui sanguinolenta ferarum vestigia solebat insequi, furto per *Pictos* abductus, & apud eos continuo repertus est. Quem cum repetentes *Scoti*, nec reddere voluissent, & in seditionem versi per violentiam eis eripere nitebantur. At illi quidem è contra nequaquam injurias satisfaciendo mitigare, sed vel crudelius augere curantes, ad pugnam properant, ex quo partis utriusque multi qui convenerant gladiis mutuo trucidantur. Hæc etenim occasio primæ dissentionis inter eos, ut legitur, & initium est, qui per quingentos annos una pace degentes, unaque potentia cæteris quibusque resistentes gentibus concordarunt. Sed non diu postmodum, quanto prius eorum quandoque unius amicitia gentis crebris alternatim obsequiorum beneficiis, confœderationibus liberorum firmis matrimonii lege, necnon & mutuis sæpe conviviis, fovebatur intentius, tanto crudelius eorum inimicitia de cætero rapinis, incendiis, cædibus, & insidiis, tumultibus variis & eruptionibus, de die crescebat in diem. Et licet frequenter inter eos pax firmata treugarumque tractatus convenerunt, opus tamen in deterius quotidie versum est, ut una gens alteram delere satageret toto nisu. Reparata tamen pax est per *Carausium Britonem*, conducere vero secum eos præliatum contra *Romanos* intendit, ut in sequentibus elucescet.

XXXVIII.

XXXVIII. *De Conventione* Carausii *facta cum* Scotis & Pictis, & Romanorum *ejectione prima de* Britannia.

VOlvente rotam hujusmodi non indubie fortuna mobili, *Romanorum* attenuatæ vires adeo mutantur, ut eorum orbis totus mari terraque turbaretur. Porro *Carausius* idem vilissime natus, militaris tamen officii peritissimus, dum arte piratica *Saxones* & *Franci* tractus *Belgici* maris & littora navibus populabantur, illud pacandi accepit potestatem à Senatu. Qui continuo latrunculis undique convocatis, quos ad factionem quisquis pronos semper habere poterit, multas ab hostibus prædas sæpe receptas non sociis æque dividens, nec sua restituens indigenis, vel ad reipublicæ provectum, aut Senatui quicquam impertiens, integras sibi curiositate callida collectas retinuit, se ditando. Ob hoc igitur etiam, ne nimia barbaros amicitia susceptos, & in *Romani* status perniciem aggregatos induceret, à Senatu secreto per literas ut occideretur jussum est. Ille vero, cum in omnibus prudens fuisset & cautus, *Cæsaris* mandati serie comperta, mox omni virtute contra *Romanos* insurgens, totam sibimet *Britanniam*, nihil eis inde largiens, retinuit, dominioque proprio supposuit universam. Insulanas insuper quascunque nationes, *Scotos* etiam & *Pictos*, quos acerrimis pridem deprædationibus affecerat, ad amicitiam pacis cum instantia repente provocans, ut *Romanos* ex insula conjuncti cum eo pariter dejicere consurgerent, multa promittendo donaria, diligenter postulabat. Nec eos ad hujusmodi pacis usquequaque contractum allicere poterat, si non acquisitæ gladio tempore *Neronis* possessiones sub eadem pacis subsisterent forma concesserit, etiam eis integre pro perpetuo remanerent. His igitur in adjutorium sibi conjunctis, in *Romanos* irruens, ereptis sibi cunctis munitionibus, & oppidis, omnes è *Britannia* crudeliter expulsit, seseque regni cum diademate consignivit.

XXXIX. *De ratificatione Conventionis ejusdem, & fœdere per* Carausium *inter Insulanos,* Scotos, Britones & Pictos, *inito, in perpetuum duraturo.*

HUnc ergo *Carausium*, ex sera licet militia *Britones* & obscure natum cuncti cognoscerent, propter tamen rei militaris qua callebat peritiam, libenter in regem suscipiunt, sperantes citius per ejus industriam à *Romanorum* eripi potestate. Conventiones quoque cum *Scotis* nuper & *Pictis* per ipsum initas, sponte ratificant, ac dominia ducis quondam *Fulgentii*, quæ nepos ejus ex filia *Gotharius*, ad fluminis *Humbri* ripam, à *Romanis* eatenus ope *Scotorum* multis labentibus annis ærumnose tenuerat, in possessionem extunc sibi perpetuam, confederationis gratia pacti, libere concesserunt. Et ut futuris firmatum est temporibus unus quasi confecti populus contra *Romanos*, vel alias quascunque nationes ipsis inferre vel eorum alteri bella volentes, absque dolo fidelem alterutris opem darent. Mittitur interea duce *Basiano Romana* potestas ab Imperatoribus ad *Britanniam*, ut à barbaris eam gentibus & indomitis, occiso *Carausio* vel effugato, reciperet, & ad solitum reipublicæ statum perduceret: sin autem, incolarum cadaveribus respirare volentium lugubre sterneret sua rura. Sollicitabat interim adventu primo blandiens *Pictos Basianus*; non utique *Basianus* ille *Caracalla*, qui transactis non paucis annis *Severo* patri successit imperio, sed alius jam tunc propter militiæ famam legionibus præstare ducatum electus; quia si percusso secum fœdere contra *Britones* ipsum bello juvare contenderent, etiam & eis ipse contra *Scotos* continuum adhibere præsidium non negaret.

Hhhh Sed

Sed quia Conventione prius à *Carausio* præventi fuerant, de præmissis finale nullatenus dedere responsum: ipsum tamen vel eorum protenus habendi subsidium, seu bello saltem se subtrahendi seductum, callide dimittentes. Volebant enim fallaci prius prævidere cautela belli finem, de victoria certi, quo securius cum victore pacto postmodum convenirent. Adveniens igitur *Basianus*, postquam perfugatos cædibus variis & proscriptionibus affecerat *Britones*, à *Carausio*, junctis sibi *Scotis* & *Pictis*, acerbissimo certamine cum multis militibus occisus est.

XL. *De proditiosa morte* Carausii *per* Adlectum *militem, & ejus ad Insulanos exhortatione seu doctrina, quomodo de* Romanis *vel quibuscunque cæteris adversantibus transmarinis semper se defenderent.*

POst hanc igitur victoriam *Carausius* præ cæteris in omni militia splendescens, cum primus omnium *Britones*, postquam ab Imperatore *Julio* subacti fuerant, expulsis ex eorum medio *Romanis*, ad libertatem redactos pristinam egregie rexisset, à suo milite non absque proditionis nota deceptus gladio periit. *Beda*. *Carausius Britannis* sibi per septem annos fortissime vendicatis ac retentis, fraude tandem *Adlecti* socii sui interfectus est. Erat enim *Carausius* ex pacto præclare fidelis, promissa quæque, sed & cum *Scotis* Conventiones & *Pictis* compositas, ad unguem observans, eos ad mutuam & veram frequenter concordiam per intercedentes nuncios, sæpiusq; per literas adhortando. In hac, inquiens eis *Carausius*, Insula metuendos esse *Romanos* nequaquam censeo, dummodo communione fideli nationum illius varietas sub fidis adunata principibus firmam alterutris pacem observet. Sic quidem, ut non intrantibus statim adversariis, priusquam sociorum habito vel amicorum concursu, repentinum præceps in bellum irruat improvide: sed ab hostibus substractis prudenter victualibus, bello quidem oporteat differatur, & sic communi deliberato caute proposito, bellandi suscipiat tempus aptum. Ob mortem interea *Carausii* principis pars maxima gentis *Britannicæ* reparato cum *Scotis* præhabitæ confœderationis pacto, vel ut *Adlectum* occidere vel ex *Britannia* posset expellere nitebatur. *Adlectus* vero *Pictos*, qui fœdus ante præmissum *Britonibus* eruperant, secum ducens, variis *Britanniam* afflixit incommodis: post annos tandem paucos pugnam cum eis aggrediens, post plurimas utrorumque strages, & ipse non immerito cecidit interemptus. *Eutropius*. Post *Carausium Adlectus* triennio *Britanniam* tenuit, qui *Asclepiodori* ductu Præfecti Prætorio oppressus est. Deinde vero genti *Britannicæ* bella quotiens per *Romanos* illata fuerant, auxiliantes ei totiens fidele ferebant & *Scoti* subsidium, adversus quoque *Britones*, *Romanis* opem assidue *Picti* dabant. Separabat autem *Pictos* à *Britonibus Adlecti* calliditas, qui se invicem deinceps usque *Galliarum* Imperatoris *Maximi* tempus alternis cædibus vastabant. Ad Imperatorum recitando successiones redeamus.

XLI. *De Successione* Galerii *&* Constantii *Imperatorum, & bella* Constantii *contra* Scotos *&* Britones Albanenses.

VErum periclitante republica sub *Augustis Dioclesiano* & *Maximiano* supradictis, coadjutores sibi duo creantur, *Constantius* viz. *Magni Constantini* pater, qui *Claudii* nepos ex filia fuit, & *Galerius Maximinus*. Quos ut eis etiam affinitate conjungerent, *Dioclesianus Galerio* filiam suam *Valeriam*, atque *Constantio Maximianus Theodoram*, suam privignam, uxores dederunt. De *Theodora* vero *Constantius* septem filios *Constantini* fratres genuit, qui tandem ad oppressam ab *Alemannis Galliam*, *Britanniamque* laborantem civilibus, à *Maximiano* missus est. *Gallias* autem pacificatas pertransiens secessit

in

in *Britanniam*, & tres secum transducens legiones, non bello, sed belli quidem formidine, *Britones* faciliter Australes ad pacem coegit. *Albanicis* vero *Britonibus* & *Scotis* bellum indicens, *Pictorum* in eos gentem, in vicinorum perniciem semper pronam, agitabat. Erat enim his diebus cum *Diocletiano* militans filius *Constantii Constantinus* juvenis, ex *Helena* priore conjuge genitus, quem *Diocletianus* dolo perimere, stimulante *Galerio*, satagebat. Cujus fraude per *Faustam Maximiani* filiam, quam uxorem duxerat, detecta, salvus ad patrem remeavit. Recedentes ab imperio *Diocletianus* & *Maximianus*, eosdem *Constantium* & *Galerium* successores habebant, anno Domini CCCVII. qui postquam creati sunt *Augusti*, *Romanum* imperium in duas procurationes, Orientis scilicet & Occidentis, primi diviserunt. Ita ut *Gallias*, *Africam* & *Italiam Constantius*, *Galerius Illyricum*, *Asiam*, & Orientem obtinerent. *Constantius* tamen *Augusti* dignitate cum *Galliis* contentus, regendi quidem *Italiæ* sicut & *Africæ* sollicitudinem recusavit. Sicque biennio *Galerius* imperium solus tenuit. *Beda*. *Constantius*, qui vivente *Diocletiano* *Galliam Hispaniasque* regebat, vir summæ mansuetudinis & civilitatis, in *Britannia* morte obiit. Hic *Constantinum* filium ex *Helena* Concubina procreatum *Galliarum* reliquit Imperatorem.

XLII. *De successione Magni* Constantini *Imperatoris, & ejusdem avunculo* Traherio *per* Scotos *&* Britones *occiso.*

Eusebius. Igitur *Constantinus*, ex *Helena Constantii* Concubina genitus, anno Domini CCCIX. pervasit imperium, & regnavit annis XXXI. cum mensibus X. qui statim post mortem primus, animo totum imperium invadendi, collectis *Gallorum*, & quotquot *Britonum* habere potuit, versus *Italiam* profectus est. Interim excitato *Romæ* tumultu Prætoriani *Maxentium Maximiani* filium *Augustum* nuncupaverunt. *Eutropius*. Eo tempore respublica per quatuor tuebatur Imperatores, *Constantinum* & *Maxentium*, *Augustorum* filios, *Licinium* & *Maximinum* novos homines. *Constantinus* quoque post assumptum imperium anno quinto *Maxentium* vicit, *Italiaque* potitus est; anno deinde IX. *Maximino* fortuita morte prævento, *Licinium*, cui soror ejus *Constantia* nupta fuerat, navali terrestrique bello victum interficiens, totum obtinuit imperii principatum. Anno sui regiminis X. *Romæ Petri* Cathedra Sanctus Papa *Silvester* sedit, natione *Romanus*, qui dictum Imperatorem à lepra baptizando mundavit, ex quo pacem deinceps accepit Ecclesia, quæ secundum omnes historicos à tempore *Neronis* continua turbine persecutionis laborabat, quamvis crudeliores cæteris decem annotentur. Nam ad hunc *Silvestrum* exclusive quotquot *Romæ* præfuerunt Ecclesiæ Pontifices, excepto duntaxat *Marco*, Martyres extiterunt. Victi sunt his diebus in *Britannia* per *Britones Romani* cum *Gallis*, quos ad ipsius tutelam *Constantinus* transmiserat, sed nullatenus expulsi, quia ad eorum mittebantur præsidium legiones aliæ, quæ sub jugo redactis *Britonibus* clade misera *Scotos* etiam lacerabant. Inter hæc vero *Britannici* generis *Octavius* nomine dux quidam, insperate primo cum paucis insurgens, legionum duces atque Patricios simul Prætorio consedentes extinxit. Igitur ad eum mox omnes indigenæ libertatis gradum volentes ascendere subito confluunt, ac suum unanimes in regem, hostibus ex Insula dejectis, erexerunt. Deinde mittuntur adversus eum Italiæ legiones duce *Traherio*, à quo victus *Scotiam* adiit, & *Scotos*, *Pictos* etiam, quos *Britones* eatenus hostes habuerant, firma pace compositos, *Britanniam* rediens, secum adduxit, ac ipsum *Traherium*, cui *Britonum* penitus obstiterat omne robur, interfecit.

XLIII. *Quomodo* Octavius *Rex* Britonum *trifarias Inſulæ gentes*, *videlicet* Scotos, Britones & Pictos, *ad unitatem pacis reduxit*, *ut dudum* Carauſius, *& de ſucceſſione filiorum* Conſtantini.

IGitur ſolio regni ſublimatus *Octavius*, ad veræ pacis unitatem, ut dudum *Carauſius*, Inſulæ trifarias gentes, *Scotos* viz. *Britones* & *Pictos*, verùs interceſſor exiſtens, reduxit; promiſit inſuper ex pacto ſe ſuoſque ſemper ad eorum defenſionem pronos juvamen impendere, ſi ſecum adventantes contra *Romanos* dimicarent, cum opus fuerit, & hoc idem quiſquis eorum confirmavit alteri ſacramento. Quomodo utique conventionis fœdus ex omni parte fideliter aliquandiu ſervatum eſt, & uſque cujuſdam tyranni tempus, cui nomen *Maximus*, cujus crudeli dolo tyrannidis ab invice[illegible] gentes ſeparantur, & in nihilum peſſe, ſicut infra declarabit hiſto[illegible], rediguntur. *Conſtantino* quoque *Nicomediæ* decedenti tres filii [illegible]ceſſerunt, *Conſtantius* viz. *Conſtantinus* & *Conſtans*, anno Domini CCCXL. *Conſtantius Romanum* adeptus eſt imperium, *Conſtantinopoli* vero *Conſtantinus* regnavit, & apud *Antiochiam Conſtans*. *Conſtantinus* interea dum fratri bellum inferre vellet occiſus eſt. *Conſtantem* quoque *Magnentius* apud caſtrum cujus *Helenæ* nomen eſt interemit, imperii anno XVII. *Conſtantius* autem vir egregiæ tranquillitatis, cum annis XXIV. [*al.* XXVIII.] regnaviſſet, ad bellum civile contra *Julianum Apoſtatam* converſus, inter *Siciliam* & *Cappadociam* obiit in itinere. Anno quidem hujus *Conſtantii* XVI. *Maximus*, de quo ſuperius eſt tactum, ab eo regendi *Gallias* accepta poteſtate, cum legionibus proficiſcens proditione quorundam *Britonum* allectus, relictis in quiete *Galliis*, *Britanniam* cum ſuis copiis venit, *Gallis* pariter & *Romanis*. Hic ex Imperatorio genere deſcendens, *Conſtantini* viz. *Magni* conſanguineus, partem imperii ſibi competere calumniabatur. In catalogo Principum *Romani* generis, qui dominabantur *Britonibus*, legitur, quod ab anno *Gratiani* primo, & deinceps, apud *Britones* regnaverit *Maximus* annis XXXIII. hoc eſt ab anno Domini CCCLXXVI. & ſic ad annum quintum Imperatoris *Honorii* vixiſſe diceretur. Sed hoc nullatenus ſtare putatur, quia *Theodoſii* Senioris anno ſecundo, qui dominicus eſt annus CCCLXXXVIII. Idem *Maximus*, propter iniquam mortem *Gratiani*, quem proditione magis quam bello peremerat, apud *Aquileiam* a *Theodoſio* captus eſt, & occiſus; patet igitur verius quod anno *Conſtantii* XVIII. Domini viz. CCCLV. *Maximus* hoſtiliter *Britanniam* intraverat debellandam.

XLIV. *Quomodo* Conanus *nepos* Octavii, Scotos & Pictos *bellando duxerat contra tyrannum* Maximum, Conſtantini Magni *conſanguineum*, *qui* Maximus *poſtmodum ſimulata pace* Pictos à Scotis *callide ſeparat*.

IPſi tyranno quoque *Maximo* venienti *Britanniam*, primo nutu pars maxima *Britonum* adhæſit, ſed hi præcipue, quos ut patriam invaderet invitatores habuit, pars vero reſidua firmiter cum *Octavio* permanebat. Deinde in *Britannia* civile bellum inter eos commotum eſt, & hinc inde conflictus varii. *Maximus* tamen potiori bellorum fine potitus eſt. *Conanus* autem *Brito* Regis *Octavii* nepos, cujus adminiſtrationes belli gerebat, ſeceſſit in *Scotiam*, & ſocios *Albaniæ*, *Britones*, *Scotos* & *Pictos*, & aliis undique collectis auxiliis regreſſus, & bellum cum *Maximo* committens victus eſt. Unde deſperatus *Octavius* rex triumphanti *Maximo* ſeſe dedit. Ad *Scotiam* nihilominus iterum *Conanus* refugiens, copiis iterumque reſociatis ad bellum properans, adhærentes cum *Maximo* Provincias trans *Humbrum* clade vaſtando graviſſima contrivit. Bellorum vero ſtrages inter eos continuæ trium annorum durabant ſpatio, quibus *Scotorum* vires tantis attenuantur incommodis,

quod secum deinceps ad certamen secum se conferre nequaquam posse dixerunt; quia suæ nobiliores gentis quamplurimos bellis prioribus amisissent. De pace vero tractanda salvis omnino confoederationibus consilium dabant. Præcaventes autem & hi, qui *Conanum* extollere volebant *Britones*, ne suo sine consensu *Scoti* cum *Maximo* pacem secreto conficerent, etiam socios, sine quibus minime bella subissent, à suo videntes subsidio deficere, pacem & illi continuo, quam ipse sæpius expetiit, inierunt. *Galfridus*. Redibat igitur *Maximus* commissis prœliis quandoq; cum triumpho, quandoq; superatus abibat. Denique, cum alter alteri damnum maximum intulisset, concordiam annuentibus amicis fecerunt. Hunc *Maximus* per anni spatium firmam simulando pacem habere cum *Scotis*, ut primo tractatu sub fide *Conano* promiserat, regem *Pictorum* & populum occulte sibi callida societate connectens, adversus eos bella movendum fallaciter excitavit. Intendens vero populum utrumque sub sua servitute deducere, caute primo divisit ab invicem, ut postmodum facilius vincere posset; quia quos insuperabiles communi potentia conjunctos noverat, dolo superatos vincere proposuit, cujus propositi statim effectus, & in brevi postea sequebatur.

XLV. *Quomodo* Britones *cum* Pictis, *duce* Maximo, Scotos *à regno dejecerunt.*

Immemores deinde confecti fœderis, quod olim agente *Carausio* nec frustra *Scotis Picti* pepigerant, eorum illico Provincias non solum cum *Maximo* conjuncti Comites, verumetiam duces præcipui cæteris per omnia crudeliores vastabant, & interceptos vel populando quoscunque, vel conflictu majores, omni spreta redemptione trucidant, inermi nequaquam vulgo parcentes vel imbelli. Omnis vero *Britannicæ* gentis aggregata potestas, ut eos deleret, *Pictis* adhærere non distulit, solus *Conanus* & sui, quamvis opprobrium à *Maximo* cum indignatione tulissent, à prædis se continent & cædibus, nec eis assensum tantummodo dare volebant aut juvamen. Me dudum eis, *Conanus* inquiens, & ipsi fidem perpetui fœderis mihi fecisse commemoro, quam violare nullatenus honeste valeam, quemadmodum inviolatam hactenus ut illi fideliter observarunt. Nefanda deinceps inter eos bella multo prioribus sæviora resurgunt, quibus, post modicum adhuc tempus, non confectorum senio, fugentium vel ubera parvulorum, muliercularumve partu proximo quicquam hinc inde miseretur, sed cujusque sexus universi, quos vel interciperent, hac clade misera consumti sunt. Quid plura:

Finalis demum Pictis *victoria cessit,*
Amplius in bello nequeunt resistere Scoti,
Qui probitate solent armorum gentibus esse
Contiguis terror, hostesque fugare superbos,
Subdere vi terras, victores jura tueri.
Fœdere conjunctis & opem conferre potentes.
Jam latitant derelicti, fit nullus omnis.
Fugantur gladio, cæduntur & exiliuntur.
Hostis & est plebi judex, generosa propago
Exulat, heu regni cum principe vis perit omnis.

Cecidit autem his diebus in bello rex *Scotorum Eugenius* cum filio, multique cum eis Principes & reguli, vulgus etiam innumerabile: sed & reliqui, qui bello supererant, relictis prædiis, subesse cum populo vel hostibus servire nolentes, elegerunt in terram potius alienam velut advenæ degentes liberi, quam propria subditi vivere continua servitute. *Echoth* quoque regis fra-

ter cum suo filio, cui nomen *Erth*, aliisque pluribus *Hyberniam* petiit. Alii vero *Norguegiam*. Insulas itaque quidam petentes per omne tempus latebant excidii, præter quas omne regnum, circa Dominicæ tempus Incarnationis, annum viz. CCCLX. amiserunt.

XLVI. *De translatione reliquiarum beati* Andreæ *Apostoli per* Constantium *Imperatorem, de civitate* Patras *ad* Constantinopolim.

IDem quoque circa tempus *Constantius* Imperator, filius Magni *Constantini*, de quo præmissum est, anno regni sui XX. zelo Christianæ Religionis ductus & speciali devotione, quam erga beatum *Andream* Apostolum antea diu corde conceperat, stimulatus, facto complere desiderans, regionis *Achaiæ* civitatem *Patras*, qua passus est Apostolus & sepultus, adiit, & suas inde reliquias manu valida surripiens, in maxima lætitia cum hymnis & canticis VII. Idus Maii *Constantinopolim* transtulit, ac thecis ibidem aureis & argenteis summo locavit cum honore. *Achaia* quidem est una de septem *Græciæ* Provinciis, & Insula pene; nam absque Septentrionali sua parte, qua *Macedoniæ* jungitur, est undique mari circumsepta. Erat enim beatus *Andreas* Apostolus Christi vocatione primus, in ordine secundus, aut certe tertius, colore niger, decorus aspectu, statura mediocris, barbam habens prolixam, cujus quorundam ossium de *Patras* ad *Scotiam* translatio sequitur in hunc modum. Accidit autem, ut divino nutu, tertia nocte priusquam Imperator civitatem est ingressus, Angelus Domini cuidam sancto viro timenti Deum Abbati, nomine *Regulo*, reliquiarum custodi, dicens: Applica tibi fratres idoneos, & pergens ad Sarcophagum, quo beati *Andreæ* Apostoli recondita sunt ossa, tolles inde dextræ manus tres digitos, & os brachii dependens ab humero, dentem unum, & genu patellam, ac ubi monstravero tibi caute custodias, donec redeam. Qui mox electis fratribus accersitis omnia velut sibi præceptum est ossa secum deferens, in secretiori loco per Angelum condidit assignato: veniens igitur expeditis legionibus Imperator post biduum civitatem opibus evacuando captivat, & acceptum in quo condebantur reliquiæ scrinium, decenti veneratione *Constantinopolim* afferri jussit, seipso pariter cum exercitu comitante.

XLVII. *Quomodo Angelus Domini beatum Abbatem* Regulum *cum sociis mandaverat, ut accepta parte reliquiarum Boreales adire mundi partes non tardaret.*

TRanscursis demum annis aliquot Angelus iterato cœlestis ad Abbatem reversus *Regulum*, hoc illi mandatum vultu terribili quod sequitur in omnipotentis Dei nomine tradidit & his verbis. Resumptis, inquit, beati *Andreæ* Deo dilecti, quas me nuper docente reservasti, reliquiis, *Scotorum* totum laudabilem assumens comitivam, occiduas partes sub leonis circio, mundi finem, adire non differas; & quocunque locorum qua transveheris carina Deo volente naufragio periclitet, te tamen & sociis in incolumitate persistentibus, ibidem tui laboris extensum aut longioris saltem itineris scias feliciter consummatum. Caveas insuper, nec hujusmodi sis mandati negligens aut immemor, quia & eodem loco, divini nominis ad honorem, & Apostoli sui sancti perpetuæ venerationis laudem, firmiter Ecclesiæ fundamina jaceas; quia futurum est, ut sicut ejusdem vivet prædicationis sonitu, quod non ignoscis, dudum Oriens, ita reliquiarum ejus scias veraciter signis fiendis & totum Occidens pro perpetuo decorari. Erit enim locus ille quidem electus à Deo sempiterna sedes Apostolica, firma siquidem fidei petra, nec immerito, quia beati *Petri* fratris, cui dixit Dominus tu es *Petrus* &c. itaque

regni

regni, quo situm habeat, immobilis erit & tenax anchora, cunctisque fidelibus, præcipue regibus & cæteris terræ potentibus, ob devotionem Apostoli percelebris, quorum prædiis abunde ditabitur & muneribus. Venientium igitur ibidem perægre diversis ex mundi finibus, ut corporis salutem & animæ recipiant, catervæ crebro fidelium, adeptis mirifice petitis ad propria gaudentes redibunt,& Deum in Apostolo,qui semper in suis gloriosus est sanctis, voce magnifica collaudantes. Et his dictis Angelus ab eo disparuit, & ejus ad exequenda mandata beatus *Regulus* se convertit. Igitur divinis volens obtemperare præceptis, prudentibus viris ac religiosis ad se vocatis, scientia, moribus præclaris, quos & pridem angelica sigillatim exhortatio præmonuit suæ peregrinationis fieri participes, secum ad navem sacras deferens reliquias mare petiit, partes adire paratus circiales. Hæc autem hujus comitivæ Sanctorum sunt nomina quæ sequuntur: Primus vero Sanctus Abbas *Regulus*, & Sanctus *Damianus* Presbyter. *Gelasius* & *Thubaculus* diaconi, *Merinatus* frater Sancti *Damiani*. *Nerius* & *Elusenius* de *Cretha*, *Mirenus*, *Machabenus*, & *Silvius* frater ejus. Heremitæ quidem octo, viz. *Felix*, *Sajanus*, *Mathæus*, *Mauricius*, *Madianus*, *Philippus*, *Lucius* & *Eugenius*. Ac Virgines Sanctæ tres de *Colosia*, viz. *Triduana*, *Potentia*, & *Emeria*.

XLVIII. *Quomodo beatus* Regulus *socique sui cum reliquiis naufragi primo* Scotiam *advenerunt, tempore Regis Pictorum* Hurgust.

HI quoque viri sanctissimi cum virginibus refertam quibusque necessariis ingressi naviculam, æquoreo tramite Mediterraneo fines *Europæ* circuiverunt, quousque sitas Oceano multis fatigati laboribus venirent ad Insulas sub Occasu. Cumque spatio duorum pene fuissent annorum, ut aura duce contigerat, freto non cognito vagantes, ignari quid agerent, ab Oriente subito ventus vehemens & solito validior in velum irruit, cujus impetu regno *Pictorum* inter scopulos *Albionis* Insulæ, velut ab Angelo prædictum fuerat, ratis impulsa conquassatur. Confortatus tamen à Deo beatus *Regulus*, incolumis ad terram cum sociis IV. kal. Octobris, Dominicæ crucis prælato signaculo, gaudens aggreditur, & ibidem in nemore *Porcorum*, quod patria lingua *Mucrossis* dicitur, ad honorem Apostoli basilicam postea dedicavit. In quo loco reliquiarum attactu multa fiebant, etiam hactenus stupenda fiunt miracula, qualia post fidei susceptionem in Insulis visa nequaquam catenus vel audita sunt, utpote cæcis ab utero daretur visus, mutis sermo, gressus claudis, & omnibus pie suffragium Apostoli petentibus, à quacunque tenebantur infirmitate, medela protinus Deo miserante largiretur. Crebrescentibus hujusmodi quotidie miraculis occurrunt undique nationum populi cum muneribus, immensas Deo laudes, complosis manibus, de tanto patrono suppliciter extollentes. Illius autem eo tempore regionis rex *Hurgust*, filius *Forgii*, loci delectatus sanctitudine, suum inibi palatium juxta basilicam ædificans, beato *Regulo* suisque fratribus terras quasdam pro seminandis frugibus in elemosynam perpetuam excolendas concessit. Cujus exemplo posteri reges, ut suæ devotionis dictabat affectus, quamvis in modico, possessio tum augebatur, usque quo rex *Hungus*, qui post annum octingentesimum Incarnationis Dominicæ *Pictos* rexit, decimam regni partem beato *Andreæ* tradidit, ob opem mirabilem in expeditione sibi collatam contra *Saxones*, ut libri quarti decimotertio capitulo patet & decimoquarto.* In forma quoque monasteriali fundata cellula, deputatisque reliquiarum custodibus, beati viri prædicando per patrias exiere, non equites, sed ut dudum Apostoli, per binos & binos verbum Dei gentibus ubique seminandum innumera signa miraculose facientes. Cum igitur has in fide gentes doctrinis cœlestibus imbuissent, & signis confirmassent variis, beatissimus Abbas *Regulus* post annos triginta duos, postquam naufragiis in *Albioni* advenerat Insula, quibus evangelicum

gelicum opus exercens mirifice Deo complacuit, apud *Kilremont* à *Mucrosis* per regem mutato nomine, plenus dierum obiit & grandævus.

XLIX. *Quomodo* Maximus, *postquam* Scotos *separatos à* Pictis *bello contriverat, & ipsos etiam subegit, & de successione Imperatorum.*

RUpti namque fœderis gens ipsa *Pictorum*, cum *Scotos* à regno callide per eam deceptos expulisset, impunis postmodum diu non exstitit. Nam & ejusdem *Maximi* tyrannidem statim postea persensit, & ex eodem liquore felleo, quem sociis nequiter propinari composuit, etiam & ipsa nec immerito potavit. Igitur tyrannus idem *Maximus*, dum *Scotos* à regno penitus noverat exactos, totius potentiæ robur in *Scotiam* repente conduxit, & *Pictos* priori bello multum à *Scotis* debilitatos, & pluribus oppressos bellis servire coegit, eorum cunctis munitionibus, etiam *Scotorum* quas ipsi ceperant, captivatis. Interea *Constantius* Imperator, advérsus patrui filium *Julianum* Apostatam regnare molientem ad bellum civile conversus, post annum imperii vicesimum quartum, inter *Ciliciam* obiit & *Cappadociam* in itinere. Quo mortuo *Julianus* ad Imperatoriam accessit dignitatem, anno Domini CCCLXIV. & imperavit anno uno cum octo mensibus, alibi tamen annis tribus. *Eutropius* quoque septem tradit; erat enim magni *Constantini* nepos, qui *Bizantiam* de suo nomine *Constantinopolim* vocari præcepit. Habuit enim *Constantinus* duos ex eodem patre sed non ex eodem matre germanos, *Dalmatium* scilicet & *Constantium*, qui vero *Constantius* istum genuit *Julianum*. Sub eo passi sunt Sancti *Damianus*, *Gordianus* & *Epymachus*, *Johannes* & *Paulus*, & plures alii Sancti. Post necem vero *Juliani*, quem sanctus martyr & miles *Mercurius*, sicut Sancto *Basilio* revelatum est, peremit. Accessit ad imperium *Jovinianus*, & imperavit mensibus octo. Deinde magnus *Valentinianus* imperio successit, anno secundum *Paulum Diaconum* ab urbe condita MCXVI. & secundum *Hugonem* anno Domini CCCLXVII. *Romanorum* Imperatorum in computatione tricesimus octavus, & imperavit annis XI. Hic non solum corporis fortitudine sed & prudentia, temperantia, atque justitia, corporisque magnitudine præfulgebat. Cum idem antea sub *Augusto Juliano* fidem Christianitatis integram gerens, scutariorum tribunus esset, jussus ab Imperatore sacrilego vel idolis immolare vel cedere militia, sponte decessit. Nec mora, cæso *Juliano*, *Jovinianoque* mortuo, idem *Valentinianus*, qui pro Christi nomine tribunatum amiserat, in locum sui persecutoris imperium accepit. *Valentem* vero fratrem in communione regni suscepit, & filium *Gratianum* anno regni tertio sustolli fecit Imperatorem. *Sigibertus*. Hoc tempore *Maximus*, qui per tyrannidem *Britanniam* invasit, *Scotos* & *Pictos* eam incursantes superavit, & regis *Octavii* filia assumpta conjugio, se regni diademate consignivit.

L. *De præsumptione* Maximi *contra* Romanum *imperium, & ejus interitu. Ac de* Conano, *cui regnum tradidit* Armoricum, *quod de cætero minor* Britannia *vocatum est, & Imperatorum successione.*

POstquam *Valentinianus* apud *Brigitionem Quadorum* oppidum subita sanguinis effusione, quæ dicitur apoplexis, expirasset, ejus frater *Valens* cum nepote *Gratiano* III. annis & VI. mensibus imperavit. Quo *Valente* per *Gothos* in vili casula cremato, remansit *Gratianus* Imperator cum *Valentiniano* juvene fratre suo; cœpit anno Domini CCCLXXXI. & imperavit annis sex. Coadjutorem vero sibi *Theodosium Augustum* fecit, qui post ipsum *Gratianum* occisum à *Maximo*, solus imperavit annis XI. cum jam in Orientis partibus sex annis *Gratiano* vivente regnasset; cœpit anno Domini CCCLXXXVII. Porro *Maxi-*

Maximus, qui merito *Maximus*, si tyrannorum addatur, dici posset, in regni *Britanniæ* sublimatus fastigio, cum suæ dolo calliditatis & potentia *Scotos* à *Pictis* sociis nequiter circumventos, ac trusos in exterminium, eorumque victores *Pictos* suo cernebat subditos dominio, superbire cœpit, & contra *Romanum* imperium suam tyrannidem exercere. Nam divulgata morte *Valentis*, non obstante quod *Valentiniano* jamdudum & filio suo *Gratiano* regnantibus firmatam sacramento fidem fecisset, arrepta tyrannide purpuram induit, & *Dionoto* tribuno pro judice *Britannis* relicto, omnes *Galliarum* regiones, quas sub eisdem *Augustis* regendas acceperat, imperio sublatas usurpavit. Hæredem se dicebat magni *Constantini*, ideo quod *Gallis* ad minus imperare deberet ac *Britonibus* contendit. *Gallica* deinde regna postquam obtinuit, *Armoricum* regnum *Conano Meriodok* pro *Britannia* recuperatum, anno Domini CCCLXXXVI. tradidit, & expulsis indigenis promiscuo sexu *Britannici* generis illud restaurans, minorem deinceps *Britanniam* nominavit. Timuit enim ne *Conano* redeunte *Britanniam*, cum eo *Britones* contra suæ majestatis potentiam, ut soliti semper adversus extraneos, tumultu consurgerent; ipsum igitur cum aliis sibi suspectis proceribus secum transduxit ad *Gallias*, quos cum multis plebanorum millibus ex Insula deductis minori locavit in *Britannia*. *Beda*. *Maximus*, vir quidem *Augusto* dignus, nisi contra fidem emersisset, in *Gallias* transiit, ibique *Gratianum* dolo circumventum occidit. *Theodosius* insuper anno regni sui secundo, vel secundum alios primo, beneficiorum *Gratiani* non immemor, hostem illum *Maximum* trucem ac formidabilem occidit apud *Aquileiam*, ac *Valentinianum* fratrem *Gratiani* restituit Occidentis ad imperium. *Sigibertus*. Tempore *Theodosii* Senioris Sanctus *Patricius Scotus* in *Hybernia* cum sororibus venditur, ubi cum *Reguli* cujusdem *Porcarius* esset, Angelico sæpius alloquio fruebatur.

LI. *De Christianissimis actibus Imperatoris* Theodosii Senioris, *& ejusdem uxoris* Placellæ.

HUgo *Floriacensis*. Denique Christianissimus Imperator *Theodosius* contra gentilium errorem insurgens, eum evertere funditus destinavit. Lege primo data præcepit idolorum templa solotenus everti. Ante sui temporis imperium magnus *Constantinus*, qui primus pietate morum ornavit imperium, sacrificare dæmonibus interdixit, non tamen eorum evertit templa, sed inaccessibilia fore præcepit. Cujus filii paterna sunt secuti vestigia. *Julianus* autem eis succedens impietatem renovavit, & veteris flammam erroris reaccendit. Interemptoque *Juliano Jovinianus* imperium assecutus, immolationes rursus prohibuit idolorum. *Valens* denique cunctis imperii *Romani* gentibus concessit, ut religiones suas colerent sicut vellent. Illos impugnans solummodo, qui dogmata non suscipiebant Arriana. Sic quidem & usque tempus hujus nobilis *Theodosii*, & ad idolorum aras ignis accendebatur, & libamina atque sacrificia offerebantur; sed & publicas festivitates populi per plateas agebant, & orgya *Dionysii* celebrabant, atque cum sacris currebant eviscerantes canes, & furentes agebant omnia, quæ nequitia proprii erroris insinuat. Sed hæc omnia Catholicus Imperator *Theodosius* extirpare radicitus imperavit, & evulsa corripuit & condemnavit. Imperatrix uxor sua *Placilla* claudorum, cæcorum, atque debilium maxime habebat curam, non servis, non aliis utens ministris ad hæc officia peragenda, sed per semetipsam hæc agens ad eorum habitacula veniebat, unicuique quod opus habuit præbens, & per Ecclesiarum Xenedochia discurrens suis manibus infirmis ministrabat. Ollas eorum extergens, jus gustans, offerens coclearia, panem frangens, cibos ministrans, calices gustans, & alia cuncta faciens, quæ servis & ministris mos est solemniter operari, faciebat. Illis autem qui de rebus eam talibus prohibere nitebantur dicebat. Aurum autem distribuere imperii

Digitized by Google

opus est, ego autem pro ipso imperio hoc opus offero mihi bona tribuenti. Sed & viro suo sæpe dicebat, oportet te, marite, semper cogitare quid dudum fueris, & quid modo sis. Nam si semper hæc cogitaveris, ingratus Deo benefactori tuo non eris, sed imperium, quod eo largiente suscepisti, per omnia legaliter gubernabis. His autem & hujusmodi sermonibus optima mulier sedulo virum suum proficere virtutibus hortabatur.

LII. *Quomodo mortuo tyranno* Maximo, Scoti *regnum suum recipere cœperunt, & de successione Imperatorum.*

THeodosius autem, bene tranquillata republica, apud *Mediolanum* naturalis mortis quietem invenit. Cui successerunt duo filii, quos ex eadem *Placella* genuit, *Honorius* & *Arcadius*, anno Domini CCCXVIII. simulque regnabant annis XIII. Eorum anno secundo dicit *Sigibertus* Sanctum obiisse *Martinum*, sed *Prosper* eorum anno quinto. Istorum vero temporibus Imperatorum diu prostrata lateque dispersa *Scotorum* natio, post mortem *Maximi* statim resurgere cœpit, & ex illatis sibi tanto tempore per hostes injuriis ultionem expetere condignam intendit. Cum igitur à *Theodosio* peremptus fuisset *Maximus*, ejusque filius *Victor* nomine, quem imperandum *Gallis* dum ad *Italiam* tenderet reliquit, etiam ab eo fuerat extinctus, necnon & comes suus *Andragatius* his auditis ex navi præcipitem sese dedisset in mari, nec ulterius ejus familiæ ulla spes iterum respirandi fuerat, *Gratianus* municeps à quibusdam *Britonibus* Imperator ejus loco *Britanniæ* creatus est. Ab aliis tamen suam timentibus tyrannidem, ne velut *Maximus* perperam aliquid in eos ageret, post creationem mox percussus occubuit. *Paulus & Beda.* Apud *Britannias* loco *Gratiani Constantinus* ex infinita militia propter solam spem nominis sine merito virtutis eligitur. Qui *Gallias* transiens detrimento reipublicæ magis fuit quam augmento, *Constantemque* filium ex monacho *Cæsarem* factum *Hispanias* misit. Quod audiens *Honorius*, dum jura reipublicæ continuis vexari cerneret incommodis, generem suum *Constantium* comitem, virum strenuum, ad *Gallias* cum exercitu misit. Ubi mox ingressus *Constantinum* apud *Arelatem* extinxit. *Constans* vero filius ex monacho *Cæsar* à *Gerontio* comite *Vienna* peremptus est. Hos vero patrem & filium *Galfridus* in *Britannia* proditione *Pictorum* docet occisos, cujus etiam variæ tenent historiæ contrarium.

Explicit Liber Secundus.

Inci-

Incipiunt tituli Capitulorum Libri tertii.

XXVI. De ſucceſſione trium regum, *Eugenii*, *Convalli*, atque *Kynatel*, ſive *Convydem*, & adventu Sancti *Columbæ*.

XXVII. De Angelo librum vitreum deferenti Sancto *Columbæ* regni conſecrationis, & ſucceſſione regis *Aydani*.

XXVIII. De ſubſidio per *Aydanum Malgoni Britonum* regi miſſo, & victoria paganorum, de parentibus Sanctorum *Furſei*, *Feylam*, & *Vulcani*.

XXIX. De rege *Aydano* pro *Cadwallonis* regis *Britonum* ſubſidio proficiſcente contra *Saxones*, & belli victoria, & prophetia Sancti *Columbæ*, de dicto bello, & de Sanctis *Kentigerno* ac *Convallo*.

XXX. De eodem *Aydano* per *Northumbrorum* regem *Æthilfridum* è bello fugato, & de *Auguſtino* fidem *Anglis* prædicante.

XXXI. De prophetia Sancti *Columbæ*, de regis *Aydani* filiis, & ejus morte, & de Sancto *Droſtano* ſuiſque parentibus.

XXXII. De ſucceſſione *Eugenii* filii *Aydani*, & de Sanctis *Gillerno* & *Columbano*.

XXXIII. De fuga *Cadwallonis* regis *Britonum* venientis in *Scotia* pro ſubſidio, & adventu Sancti *Oſwaldi*, fratrumque ſuorum ibidem baptizatorum, & ſepultura dextræ manus, & gladii regis *Eugenii* in mora lapidea.

XXXIV. De ſucceſſione regum *Ferthardi*, ſuique fratris *Donaldi*, quem Sanctus *Columba* benedixit adhuc puer, & reditu Sancti *Oſwaldi* in patriam.

XXXV. De eodem Sancto *Oſwaldo*, & electione Sancti *Aydani* ad *Saxones* convertendos.

XXXVI. De prædicatione ejuſdem Sancti *Aydani*, & morte Sancti *Oſwaldi*.

XXXVII. De ſucceſſione regis *Ferthardi*, & Sanctis *Fynano*, *Furſeo* & *Fulano*.

XXXVIII. De Sancto *Colmanno* & ejus prædicatione tribus annis, & ſuo reditu.

XXXIX. De numero regum *Anglorum*, quos *Scoti* baptizabant, & Epiſcopis à quibus baptizabantur.

XL. De ſucceſſione *Maldwyni*, & Epiſcopo *Tuda* ſuccedente poſt *Colmannum*.

XLI. De fuga *Cadwaladiæ* noviſſimi regis *Britonum* ex *Britannia*, & cauſis quibus dejecit eos Deus de regno.

XLII. De eiſdem cauſis, & *Britonum* futuro reditu per *Angliam* prophetato, & quibuſdam prophetiis *Merlini* de eodem.

XLIII. De ſucceſſione regum *Eugenii* quarti & *Eugenii* quinti, & de Sanctis *Cuthberto* & *Adamnano*.

XLIV. De ſucceſſione regis *Amrynkyleth* & ejus morte, & de Sancto *Chiliano*.

XLV. De ſucceſſione Reguli *Eugenii* ſexti & *Murdaci*, & ſtatu tunc temporis in *Britannia*.

XLVI. De ſucceſſione trium regum, *Ethfyn*, *Eugenii* ſive *Nathani*, atque *Ferguſii*, & de ſua morte per reginam.

XLVII. De ſucceſſione *Selwalthii*, & de magno rege *Karolo*.

XLVIII. De ſucceſſione regis *Athay*, primam cum *Francis* confœderationem facientis, & ejus cauſa, & de egregio milite *Gilmerio Scoto*.

XLIX. De nunciis *Scotorum* *Karolo* miſſis pro eadem confœderatione firmanda.

L. De execranda proditione *Northumbrorum* in ſuis regibus, adeo quod eis nullus auderet imperare.

LI. De principio ſtudii *Pariſienſis*, & à quibus incepit primo.

LII. De imperio *Karoli* filiique ſui *Ludovici*, & à *Clodoveo* ſucceſſione regum *Francorum* ad ipſum *Karolum* aſcendendo.

LIII. De ſucceſſione regum *Convalli* & *Dongalli* reſuſcitantes bellum diu ſopitum in *Pictos*.

Incipit Liber Tertius.

CAP. I. *De* Fergusio *filio* Erth Pictis *conjuncto, regnum dolo tyranni* Maximi *per* Romanos & Britones *quadraginta tribus annis detentum recipiente.*

HUjusmodi quidem & aliis ubique *Romanis* contingentibus incommodis, & super hæc *Britannia* civili discordia laborante, *Picti*, quorum eis nuper *Maximus* munitiones eripiens suis servandas militibus tradiderat, à servitutis vinculo cupientes resolvi pristinæ vicissitudinis, & pacis fœdus cum *Scotis* occulte componunt, ut libertates avorum & regna, conjunctis viribus hortantur suppliciter, cum opportunum instaret jam tempus, reciperent. Illi vero suis annuere parati suggestionibus, sed dolosæ gentis proditionem primitus expertam omni cura cavendam decernunt, quod nec bella saltem publica seu deprædationes cum paucis suo nunquam meant consortio, nec præviam in bellis aciem inter amicum viz. suspectum & hostem publicum assumere de cætero non præsumant. Nam sæpius incauti, post fœdus noviter initum, dolosis ab hostibus prosternuntur. Igitur anno Domini CCCCIII. Imperatorum *Arcadii* & *Honorii* VI. regni quoque *Scotorum* in *Albion* Insula DCCXXIII. Ab eorum origine, primo viz. eorum ex *Ægypto* progressu, MDCCCCCIII. ac ab origine mundi MMMMMMDXXV. *Fergusius* filius *Erth*, filii *Echadii*, qui fuit frater *Eugenii* regis, bello prostrati per tyrannum *Maximum*, juvenis strenuus, cæteris virtute præcellens, fortis viribus & audax, in bello quoque pronus & efficax, cum duobus fratribus *Loaru* & *Cenego* suisque popularibus Insulanis *Hibernensibus* ac *Noricis*, intrepide *Scotiam* regnum de jure sibi debitum adveniens, hostes in ea diu degentes abunde longius effugavit. Igitur,

Agmine condenso ventis velamina pandit:
Et ratis æquoreos atque galea petunt
Fluctus: in his acies juvenum phalerata superbo
Principe congreditur. Nec mora, turma potens
Ad natale solum properat; relevare jacentes
Rex fasces regni cespite sospes adit
Intrepidus patrio, pandens vexilla leonis,
Terruit occursu quem fera nulla ferox,
Ocius advenit, fuerat quæ turbine diro
Subdita plebs, annis & quater & tribus; hæc
Congaudens patrio regi servire parata,
Ad libertatem quicquid ut orbe volat.

Rejo prætereà *Fergusio* cum exercitu per patrias, quas paulatim cum indigenis ad pacem recepit, procedenti, *Pictorum* gentes cum suis occurrunt cuneis; & ne quidem eis ullus vel odii vel perfidiæ scrupulus putaretur inesse, castra quæque, cunctasque munitiones quotquot *Scotorum*, permittente *Maximo*, tenuerunt eatenus, apertis sibi spontaliter januis reddiderunt.

II. *De eodem, &* *expulsione* Romanorum & Britonum *de suis regnis.*

COnduxerunt utique de *Dacia Vespiliones* ac etiam *Hunnos*, qui mare turbarent *Britannicum*, plurima sibi promittentes spolia, suisque regnorum portubus firmum contra *Romanos* de cætero receptaculum. In unum nam-

Digitized by Google

namque præfatæ gentes conglobatæ, fœderibus tactu facramentorum iteratis: quia & una fuerat & amborum neceſſitas, per regna gradientes alienos è prædiis ejiciunt, & quia prudentis nullatenus eſt differre paratis, inducias nulli concedere volebant; immo cujuſque conditionis quemquam, ſi non vel è regnis feſtinum arriperet exitum, vel eatenus ſi caſtra tenentes petita ſponte non redderent, poſt obſidionis impetum ſtatim ereptos jugulabant. Infra quoque ſpatium ab inde trium annorum idem *Ferguſius*, univerſas regni regiones eis, citraque vadum *Scoticum*, à patribus ab antiquo poſſeſſas, de mora lapidea viz. & *Inchegal* ad Inſulas *Orcades*, ſub ſua compoſuit ditione. A primo quidem hujus regni rege *Ferguſio*, filio *Ferthar*, ad hunc regem *Ferguſium*, filium *Erth*, incluſive, quadraginta quinque reges ejuſdem gentis & generis in hac Inſula regnaverunt. Sed & horum ſingillatim diſtinguere tempora principatuum ad præſens omittimus, nam ad plenum ſcripta non reperimus. Ab hoc ergo rege jam ulterius omnium regum, etiam tempus uſque modernum ſucceſſive ſecundum chronicas, regnationis annos inſerere convenit, ut quis quo quantove tempore regnaverat, clarius poſteris propaletur. Idem namque rex XVI. regnavit annis in *Scotia*, quorum tribus ultimis ultra *Dernalban*, hoc eſt, ultra dorſum *Albaniæ*, primus regum *Scotici* generis in terra *Pictorum* à montibus ad mare *Scoticum* regnavit: ſed ſi vel gladio vel alio quo jure mihi non patuit, ubi nullus antea primatum tenuit prædeceſſorum. Conjuncti quidem ut ſuperius *Scoti* cum *Pictis*, poſtquam à propriis ſedibus *Romanos* expuliſſent & *Britones*, eorum regnum *Britanniam*, quæ tunc temporis omnium belligerorum ope vindicata fuerat, crebris agminibus, ut diverſorum notatur in chronicis, ſæpius invadunt, vulgi miſerabilis partem gladio cædentes, partemque vitæ relictam ſub ſervitute deducentes.

III. *De crudelitate cladis per* Pictos & Scotos *illatæ* Britonibus, & Romana *legione, ac ædificatione foſſæ per Inſulam, quæ dicitur* Grymiſdike.

ABduxerat enim ſecum *Maximus* omnes bellicoſos Inſulæ juvenes quos reperit, & inermes tantum colonos reliquit, qui, cum ſuæ feritati reſiſtere vel bello confligere non noverant, ab eorum occurſu velut ab igne relictis prædiis aufugerunt. Tanta nimirum tyrannide tunc temporis eos vexabat, ſuaque crudeli diſperſit verſutia, quod hactenus & hodiernum uſque diem ſtatum nequaquam attingere priſtinum, ſeu quomodolibet proſperare valebant. *Beda* vero de crudelitate cladis his diebus, & ædificatione muri ſecundi tranſverſus Inſulam, ita ſcripſit. Exinde *Britannia* omni armato milite, totaque floridæ juventutis alacritate ſpoliata, quæ tyrannorum abducta temeritate nuſquam ultra domi rediit, præda tantum patuit, utpote omnis uſus bellici prorſus ignara. Denique ſubito duabus gentibus tranſmarinis vehementer ſævis, *Scotorum* à Circio, *Pictorum* ab Aquilone, multos ſtupet gemitque per annos. Tranſmarinas autem dicimus has gentes, non quod extra *Britanniam* eſſent poſitæ, ſed quia à parte *Britonum* erant remotæ, duobus ſinibus maris interjacentibus, quorum unus ab Orientali mari, alter ab Occidentali, *Britanniæ* terras longe lateque irrumpit. Orientalis habet in medio ſui urbem *Guidy*; Occidentalis ſupra ſe, hoc eſt ad dextram ſui, habet urbem *Alcluit*, quod eorum lingua ſonat petram *Cluit*, eſt enim juxta fluvium nominis illius. Ob harum autem infeſtationem gentium *Britones* legatos *Romam* cum Epiſtolis mittentes, lacrimoſis precibus auxilia flagitant ſubjectionem continuam, dummodo hoſtis imminens longius arceretur, promittebant. Quibus mox legio deſtinatur armata, quæ ubi Inſulam advecta cum hoſtibus aggreſſa eſt, & magnam eorum multitudinem ſternens, cæteros ſociorum è finibus expulit, eoſque interim à diriſſima depreſſione liberatos, hortata eſt inſtruere murum inter duo maria trans Inſulam, qui arcendis hoſtibus poſſit eſſe

esse præsidio, sicque domum cum magno triumpho reversa est. At illi trans Insulam murum, quem jussi fuerant, non tam lapidibus quam cespitibus construentes, utpote nullum tanti operis artificem habentes, ad nihil utilem statuunt. Fecerunt autem eum inter duo freta vel sinus de quibus diximus maris, ubi aquarum munitio deerat, ubi præsidio Valli fines suos ab hostium irruptione defenderent. Cujus ibidem operis valli usque hodie certissima vestigia cernere licet. Incipit autem spatio duorum ferme millium à monasterio *Abircornyng*, i.e. *Abircornum*, ad Orientem, & tendens contra Occidentem, juxta urbem *Alcluit* terminatur. Post *Arcadii* mortem imperavit *Honorius* cum octenni puero, fratruele suo *Theodosio*, XIV. annis, cum ante cum *Arcadio* fratre tresdecem annis regnaverit, & cœpit anno Domini CCCCXI.

IV. *De victoria* Romanæ *legionis* & Britonum *contra* Scotos & Pictos, *bello quo cecidit rex* Fergusius, *cum magna parte suorum* & Pictorum.

EQuidem & inde refert *Paulus Diaconus*, quæ sequuntur. Hac tempestate *Britanni Scotorum* & *Pictorum* infestationem non ferentes, *Romam* mittunt, ac sui subjectione promissa contra hostes auxilia flagitant; quibus statim ab *Honorio* missa militum legione, magnam eorum multitudinem stravit, cæterosque *Britanniæ* finibus expulit. Illis igitur ex *Britannia* fugatis, *Britones Romanorum* auxilio superiorem in bello manum habentes, ut eis jussum est, supradictum murum ab Oceano construunt ad Oceanum, & tantis per intervalla firmatum turribus, quod ab unaquaque tubæ clangor ad aliam pertingere posset, maximo sumptu perfecerunt. Incipit autem ab Oriente super Australe litus *Scotici* maris juxta villam *Karedyn*: deinde passuum spatio viginti duorum millium procedens per transversum Insulæ porrigitur, & civitatem habens ab Austro *Glasguensem* in ripa fluminis de *Clyde*, juxta *Kirkpatrik* terminatur. Hujus autem atrocissimi præmemorati conflictus post ruinam, quo triumphantibus *Romanis*, à *Britonibus* rex inclytus *Scotorum Fergusius* cum magna suorum *Pictorumque* multitudine corruit, qui de *Scotis* superfuerant, *Romanis* nequaquam, aut *Britonibus* volentes subjici, paucis vulgaribus exceptis vacuam linquentes patriam aufugerunt. Non enim ultra fretum Australe moram diutius audebant trahere, quamvis ejusdem temporis nonnulli vates, gentis utriusque tanta belli non obstante clade, futurum esse canebant *Scotos* proculdubio totam Insulam possidentes. Filios autem tres reliquit impuberes, *Eugenium*, *Dongardum* & *Constantium*, quos ex filia *Britonis Gryme* genuit, de stirpe ducis *Fulgentii* descendentis. Ipsum quoque *Gryme* Imperator *Maximus*, quia *Conani* fautor indeficiens atque *Scotorum* extiterat, callide pulsit à dominio, *Eugenius* vero post mortem patris regni sustollitur arte. Juvenis quidem & paucos habens annos, ideoque rectorem sibi suisque fratribus & regni custodem, avum suum *Gryme* primates deputant, cum & ipse militia præstans de suorum etiam priscorum regum genere duxerat originem. Quia vero sicut & pacis ita bellorum temporibus aptum regimini non ignorantes in ducem eligunt, quousque nepotes ad annos attigerint puberes, ac habiles extiterint ad regendum.

V. *De successione regis* Eugenii *filii* Ferthardæ, *qui cum avo* Gryme *evertit* Grymisdike, & *de secunda legione* Scotos *iterum* & Pictos *fugante citra amnem* Tynam.

IN regni denique sublimatus solio rex *Eugenius*, cum avo consule *Gryme* regnare cœpit anno Domini CCCCXIX. & Imperatoris *Honorii* IX. regnavitque XXXIII. annis. Interim *Romana* legione post ædificationem muri reversa

versa, primo quæ pacis sunt regni caute disponens, ad bella deinde se convertit. Terras quidem ad Boream *Humbri*, quarum sibi quædam successione parentum dudum, *Fulgentio* viz. aliisque *Scotorum Pictorumque* nobilibus, ante bellum jure competerent, moleste ferens injuste per *Romanos* & *Britones* fore detentas, collectis undique adjutoribus in magna potentia dictum adiens murum, præordinatis machinis, custodibus vel fuga lapsis vel occisis, funditus evertit. Evidens enim illius fossæ vel muri signum veraque patent hactenus vestigia, quique de suo nomine nomen hodiernum accepit, & *Grymisdik* ab incolis est vocatus. Everso denique muro terras olim ab eis possessas una cum indigenis sub ditione pristina susceperunt. *Beda*. Verum priores inimici, ut *Romanum* militem abesse conspexerant, advecti mox navigio irrumpunt terminos, omnia cædunt, & quasi maturam segetem obvia quæque metunt, calcant, & pertranseunt. Unde rursum mittunt *Romam* legatos flebili voce auxilium implorantes, ne penitus misera patria deleretur, ne nomen *Romanæ* Provinciæ, quod apud eos tam diu claruerat, ex terrarum gentium improbitate obrutum vilesceret. Rursum mittitur legio, quæ inopinate tempore autumni adveniens magnas hostium strages dedit, eosque qui evadere poterant omnes trans maria fugavit, qui prius anniversarias prædas trans maria milite nullo obsistente cogere solebant. Ab *Honorio* quidem & hæc etiam mittebatur legio, qua dictæ gentes diversis incursionibus exterritæ publicum inire certamen non audebant, sed quo securius latere poterant, donec ipsa rediret legio, tutamina petentes, sed neque procul à fluviorum ripis *Esk* & *Tyne* Aquilonalibus retrocedunt.

VI. *De reparatione muri, quem* Severus *Imperator olim construi jussit trans Insulam, inter* Gatyshede *&* Carlyle, *ac reditu legionis, & electione primi regis* Francorum.

Beda. Tunc *Romani* denunciavere *Britonibus*, non se ultra ad eorum defensionem tam laboriosis expeditionibus posse fatigari. Ipsos potius monent arma corripere, & certandi cum hostibus studium inire, quo non aliam ob causam quam si ipsi inertia solverentur eis possent esse fortiores; qui etiam, quia hoc sociis, quos derelinquere cogebantur, aliquid commodi allaturum putabant, murum à mari ad mare recto tramite, inter urbes quæ ibidem ob metum hostium factæ fuerant, ubi & *Severus* quondam vallum fecerat, firmo de lapide locaverunt. Quem videlicet murum, hactenus famosum atque conspicuum, sumptu publico privatoque, adjuncta secum *Britannorum* manu, construebant, octo pedes latum & duodecim altum, recta ab Oriente in Occasum, lineasque & turres per intervalla collocant, ut usque hodie intuentibus clarum est. Quo mox condito dant fortia segni populo monita, præbent instituendorum exemplaria *Romanorum*, & valedicunt sociis, tanquam ultra non reversuri. Anno quidem *Honorii* nono, secundum *Sigebertum*, *Samnone* & *Marcomiro*, *Francorum* ducibus defunctis, *Franci* in communi deliberant, ut & ipsi, sicut & aliæ gentes, regem habeant, & filium *Marcomiri* ducis *Pharamundum* sibi regem ordinant, qui regnavit annis undecim. *Honorius* autem *Augustus* transactis annis XIII. quibus imperaverat cum *Arcadio* fratre suo, & aliis iterum quatuordecim annis cum suo nepote *Theodosio*, rebus excessit humanis.

VII. *De* Scotis *murum destruentibus, & de clade quam* Britonibus *intulerunt.*

Paulus Diaconus. Sed mox ut *Romani* discesserunt, advecti navibus iterum hostes, obvia sibi quæque conculcant ac devorant. *Beda*. *Romanis* interim ad sua remeantibus, cognita *Scoti Pictique* redditus denegatione, confestim

ſtim & ipſi ſolito confidentiores facti, omnes Aquilonalem & extremam Inſulæ partem pro indigenis ad murum uſque capeſcunt. Statuitur ad hoc medicæ artis acies ſegnis, ubi trementi corde ſtupida die noctuque marcebat. At contra non ceſſant uncinata hoſtium tela, quibus ignavi propugnatores miſerrime de muris tracti allidebantur. Quid plura? relictis civitatibus ac muro, fugiunt, diſperguntur, inſequitur hoſtis, accelerantur ſtrages cunctis prioribus crudeliores. Sicut enim agni à feris, ita miſeri cives diſſipantur ab hoſtibus, nude à ſuis manſionibus & poſſeſſionibus ejecti; imminens ſibi famis periculum latrocinio ac rapacitate mutua temperabant, agentes exteras clades domeſticis motibus, donec omnis regio totius cibi ſuſtentatione excepto venandi ſolatio vacuaretur. Interea fames illa præfata magis ac magis *Britones* afficiens, ac famam ſuæ malitiæ poſteris diuturnam relinquens, multos eorum coegit victos infeſtis prædonibus dare manus. Initium vero trahit ille memoratus murus ad Orientem in Auſtrali ripa fluminis *Tyne* ad *Capricapud*, quod *Anglorum* lingua ſonat *Gaitiſhede*, ubi dudum *Severus* murum per vallum fieri juſſit ex oppoſito *Novi Caſtri*, & ſuper fluvium *Esk*, ſed alias dicitur *Scotis Wath*, per ſexaginta paſſuum millia porrectus, finem habet juxta *Carlyl*, ad Occidentem. Poſt deceſſum *Honorii*, *Theodoſius* idem Junior, ejus ex *Arcadio* fratre nepos, ad imperium anno Domini CCCCXXV. ſuccedens, ſolus imperavit annis tribus, & anno tertio *Valentinianum*, *Conſtantii* & amitæ ſuæ *Placidiæ* filium, Imperatorem ſecum regnare creavit, qui vero pariter annis XXIV. regnaverunt.

VIII. *De adventu Sancti* Palladii *in* Scotia, *primi* Scotorum *Epiſcopi & doctoris, quamvis ante fidem longe ſuſceperant.*

ANno quoque *Theodoſii* ſecundo, primus *Cæleſtinus*, Eccleſiæ *Romanæ* Papa quadrageſimus primus, natione *Romanus*, à patre *Priſco* nomine genitus, ſedit annis octo, menſe uno, diebus autem octo. Hic conſtituit ut Pſalmus, *Judica me Deus* &c. ante introitum miſſæ diceretur. Et Pſalmi *David* centum quinquaginta, ante ſacrificium antiphonatim canerentur ex omnibus. Quod ante non fiebat: niſi tantum Epiſtola *Pauli* & ſanctum Evangelium recitabantur. Ex hoc inſtituto de Pſalmis excerpti ſcil. introitus miſſæ, gradalia, alleluja, & offertoria ante ſacrificium, orationes inter communicandum cum modulatione ad miſſam in Eccleſia *Romana* cantari cœperunt. *Sigibertus*. Anno Domini CCCCXXIX. vel ſecundum alios CCCCXXX. ad *Scotos* in Chriſtum credentes Sanctus *Palladius* ordinatus à Papa *Cæleſtino* primus Epiſcopus mittitur, & hoc idem teſtatur *Beda*. *Socrates* autem eiſdem præmiſſis verbis ait: Erat enim Sanctus *Palladius* diſcipulus *Evagrii*, qui duorum fuit *Machariorum* diſcipulus, de quibus & cæteris *Ægypti* Sanctis patribus liber ejus affluenter loquitur. Ait enim, oportet nos & addiſcere quæ neſcimus, & fideliter docere quæ novimus &c. *Polychron*. Anno Domini CCCCXXX. Papa *Cæleſtinus* primum Epiſcopum in *Scotia* miſit Sanctum *Palladium*, de quo *Scotis* convenit quod ſuam, id eſt, *Scotorum* gentem, longe quamvis in Chriſtum ante credentem, fidem orthodoxam verbo ſollicite perdocuit, & exemplo feſta ſimul & memorias Eccleſiaſticas diligenter celebrare. Ante cujus adventum habebant *Scoti* fidei doctores, ac ſacramentorum miniſtratores, preſbyteros ſolummodo vel monachos, ritum ſequentes Eccleſiæ primitivæ. Advenit vero *Scotiam* magna cleri comitiva, regis *Eugenii* regnationis anno XI. cui rex manſionis locum ubi petierat gratis dedit.

IX. *De Sanctis, eodem* Palladio, Servano, Kentigerno, Ternano & Niniano.

PRædicationis autem & sacramentorum ministrationis consortem sanctissimum virum *Servanum* habuit, quem ordinatum Episcopum, quia tantæ genti ministeria solus impendere pastoralia non sufficiebat, ad orthodoxam populo fidem docendam; at opus sollicite perficiendum Evangelii, dignum per omnia suum effecit coadjutorem. *Ex historia beati Kentigerni.* Iste vero *Servanus* in primitiva pene *Scotorum* Ecclesia discipulus venerandi Pontificis *Palladii* fuit. Hunc *Palladium* anno post Incarnationem Dominicam, ut supra, sanctus Papa *Cælestinus*, longe credentibus ante *Scotis*, primum misit Episcopum. Ille vero *Scotiam* adveniens Sanctum ibidem invenit *Servanum*, & eum ut in vinea Domini Sabaoth operaretur invitans, doctrina postmodum Ecclesiastica sufficienter imbutum, in omni *Scotorum* gentem suum constituit suffraganeum. *Hæc ibi.* Erat itaque discipulus beato *Palladio* Sanctus *Ternanus* Pontifex, cui & baptismate pater & universis literarum & fidei rudimentis almificus doctor & alumnus. Discipulus etiam Sancti *Servani Kentigernus*, à quo sacri baptismatis est fonte lotus, & in omni Christianæ religionis dogmate sive scientia perfecte doctus, qui tantæ perfectionis & gratiæ desuper datæ postmodum etiam & adolescens habitus est, ut magna per eum Deus atque stupenda dignatus est operari miracula. *Sigibertus.* Anno quoque postquam *Palladius* advenit *Scotiam*, missus est ad *Scotos Hybernienses* ab eodem Papa *Cælestino* Sanctus *Patricius*, genere *Brito*, filius *Chouches*, sororis Sancti *Martini Turonensis* Episcopi, qui dictus est in baptismo *Suchat*, à Sancto *Germano Magomus*, à Sancto *Cælestino Patricius*, à quo & Episcopus ordinatus, per sexaginta annos, doctrina, signis, & sanctitate excellens, totam *Hyberniam* Insulam ad Christum convertit. Imperatoris istius *Theodosii* Junioris temporibus, Sanctum obisse ferunt *Ninianum* Pontificem. Ipsum namque, secundum historiarum scripta, sub imperio sui patris *Arcadii* & *Honorii* patrui scimus veraciter floruisse: nam eorum anno quinto beatus *Martinus Turonensis* Episcopus obiit, cujus adhuc in carne viventis alloquio Sanctus meruit *Ninianus* saluberrino consolari. Australium quoque regni partium ultra fretum *Scoticum* prædicavit gentibus, quæ nondum cum Aquilonalibus *Scotis* Christi legem suscipere meruerunt. Erat autem mirandæ virtutis vir & sanctitatis coram Deo & hominibus, ac innumerorum vivens miraculorum, etiam post transitum & hactenus, operator mirificus; unde *Gregorius.* Quid mirum, si electi quique in carne positi multa facere mirabilia possunt, quorum ipsa ossa mortua plerumque in miraculis vivunt.

X. *De dejectione muri per* Scotos *&* Pictos, *& unde nomen accepit, & de subjectione* Britonum Albanensium *sub* Scotorum *ditione.*

DUrante vero famis memoratæ superius egestate *Scotorum* principes & *Pictorum*, assumptis *Hybernicis*, ad ejusdem muri fines utrosque, trans flumina *Tyne* & *Esk*, diverso navigii genere remigantes, undique per circuitum regiones invadunt, destruunt, & consumunt. Ubi modico post tempore quibusdam indigenarum ad pacem acceptis, his autem fugatis, aliis interemptis, totam à mari usque ad mare regionem sub protectione pacis suscipientes, hactenus abinde nequaquam abigi potuerunt. *Galfridus.* O divinam ob præterita scelera vindictam! ô tot per vesaniam *Maximi* tyranni bellicosorum militum absentiam, qui si in hujusmodi strage calamitatis adessent, non supervenisset populus quem non in fugam propellerent. Interea vero non cessant, ut superius per *Bedam*, uncinata hostium tela, quibus miserum

rum vulgus de muris trahebatur, & solo crudeliter allidebatur. Quid plura? relictis enim civitatibus, & muro celso, civibus iterum fugæ, iterum dispersiones multum solito desperabiliores, iterum insectationes ab hostibus, iterum crudeliores strages accelerant. Obtinentes autem quæ cis citraque murum sunt regiones, inhabitare cœperunt victores, ac citato repente rurali vulgo, cum suis sarpis quilibet, & ligonibus, rastris, tridentibus, & fossoriis patulas in eo rimas foraminaque crebra perfoderunt, quibus ubique promptum habeant aditum etiam & recessum. Ab illis ergo foraminibus hæc deinde materia nomen hodiernum assumpsit, quod *Anglica* lingua sonat *Thirlit wall*, Latine vero *murus* dicitur *perforatus*. Anno quoque regni regis *Eugenii* duodecimo, Diabolus in Insula *Cretha* specie *Moysis Judæis* apparuit; ad terram repromissionis per mare pede sicco perducere promittit, sicque plurimis necatis ac submersis, reliqui ad Christum convertuntur.

XI. *De* Britonibus *adhuc mittentibus Epistolas ad* Romanos, Litorium *viz.* & Aetium, *pro succursu, nec obtinuerunt.*

DUm autem & his ac hujusmodi stragibus *Britonum* hinc inde populi grassabantur, regis *Eugenii* bellorum princeps & consul præcipuus *Gryme*, postquam custodis officio decem & novem annis fungeretur, quibus & regnum nobiliter rexit, & nobilius ad statum reduxit pristinum, morte propria senex obiit. Deinde post ejus mortem rex solus XIV. annis regnavit. Etiam & ipse *Pictis* adjunctus crudele bellum contra *Romanizatos Britones* suscitare non distulit; sed & eos communi potentia totis viribus invasit: quibus vero confestim obsistere non valentibus, ad *Romanos Patricios* mittitur, qui sub Imperatoribus *Theodosio* & *Valentiniano* reipublicæ vices gerebant, *Aetium* viz. & *Litorium*, qui secunda potestate post *Aetium* cæteris præerat, ut eis ipsi sicut & aliis *Romanorum* subditis adversus *Scotos* & *Pictos* hostes ferocissimos opem inferre non recusent. *Beda.* Ad *Aetium* pauperculæ *Britonum* reliquiæ mittunt Epistolam, cujus hoc principium est: *Aetio* Consuli gemitus *Britannorum*. Et in processu Epistolæ suas ita explicant calamitates. Repellunt ad mare barbari, mare repellit ad barbaros; inter hæc duo genera funerum oriuntur, aut enim jugulamur aut mergimur. Neque tamen hæc agentes quicquam auxilii ab illo impetrare quiverunt, utpote qui gravissimis eo tempore bellis cum *Bledla* & *Attila* regibus *Hunnorum* erat occupatus. Siquidem ab eis nihil habentes adjutorii tristes ad sua redeunt, atque concivibus suam denunciant repulsam. *Paulus.* Itaque *Britanni* cum rursus *Scotorum Pictorumque* concursionibus præmerentur, mittunt *Aetio* Epistolam lacrimis & ærumnis refertam, ejusque quantotius auxilium efflagitant. Quibus dum *Aetius* nequaquam annuisset, eo quod contra viciniores occupatus hostes existeret, quidam *Britannorum* strenue resistentes hostes abigunt, quidam vero coacti hostibus subjiciuntur. Denique *Scoti Pictique* subactam extremam hujus Insulæ partem, eam sibi habitationem facientes hactenus exinde nullatenus expelli valuerunt. Interea *Theodosius* Imperator, dum absque viginti uno superioribus annis, quos cum *Honorio* patruo regnaverat, septem & novem annis regnavit, ex quibus cum *Valentiniano* genero suo vigintiquinque gessisset, apud *Mediolanum* morbo consumptus obiit, & ibidem sepultus est. Hoc tempore Sanctus *Johannes Baptista* caput suum duobus monachis Orientalibus venientibus *Jerosolymam*, juxta quondam *Herodis* regis habitaculum, revelavit.

XII. *De desperantibus* Britonibus *cum suo rege* Vortigerno, *qui paganam gentem* Saxonum, *in adjutorium contra* Scotos & Pictos *invitarunt*.

EX *Chronicis*. At vero residui *Britannorum*, dum *Scotorum* continue formidarent impetum, ultra jam de *Romanorum* præsidio diffidentes, sui regis consilio gentem *Saxonum* anno Domini CCCCXLVII. vel potius CCCCXLIX. regis *Eugenii* tricesimo tertio, cum duobus ducibus *Horsa* & *Hengist*, in suæ defensionis auxilium invitarunt. *Sigibertus*. Postquam *Maximus* Insulam *Britanniæ* præsidio militum evacuaverat, irruerunt in eam *Scoti* & *Picti*, cæteræque nationes cum eis, & populum imbellem terramque totam cædibus & prædis vastare cœperunt. Accessit & aliud huic malo, quod rex *Vortigernus*, ad sui tutamen, & hostium impugnationem, gentem invitavit *Saxonum* paganorum. *Ex Chronicis*. Anno ut supra, cum *Vortigerni Britonum* regis iniquitas & animi levitas omnibus per circuitum nationibus divulgata fuisset, insurrexerunt in eum à Circio *Scoti*; *Picti* siquidem ab Aquilone, qui regnum *Britanniæ* acerrimis infestationibus & laboribus impugnabant. Nam ferro & flammis, prædis & rapinis, omnia consumentes, gentem peccatricem, quæ regio fastui & luxuriæ favebat, conteruerunt; & sic plebs simul cum rege contaminata communi procellitur ultioni. Et quos de miserando populo hostilis irruptio non attigit, fames prævalida penitus consumpsit. Et sic quasi inter duas molas plebs contrita volveretur, ingruente peste, gladius grassabatur, adeo quod nec vivi sufficerent suos mortuos sepelire. Rex itaque cum populo desolato, & bellicis incursionibus fatigato, contra hostium irruptiones ignarus quid ageret, in desolationem inclinavit. *Beda*. Inito namque consilio quid agendum, ubi quærendum esset præsidium, ad evitandas vel repellendas tam feras tamque creberrimas Aquilonalium gentium irruptiones. Placuit tandem omnibus cum suo rege *Vortigerno*, ut *Saxonum* gentem de transmarinis partibus in auxilium vocarent. Quod divino nutu constat esse dispositum, ut venirent contra improbos mala, sicut evidentius rerum exitus comprobavit. Nam anno superius notato, gens *Anglorum* sive *Saxonum*, tribus advecta primo longis navibus, à *Vortigerno* rege *Britonum* invitata, locum manendi in *Cantia*, quasi pugnatura pro patria suscepit. Advenerunt igitur de tribus populis *Germaniæ* fortioribus, i. e. de *Saxonibus*, *Angulis*, & *Jutis*: porro de *Anglis*, hoc est de gentibus exortis ex illa patria, quæ *Angulus* dicitur, cæteræ gentes *Anglorum* omnes denominantur.

XIII. *De adventu primo* Saxonum, *& diversis stragibus hinc inde datis & receptis*.

A *Britonum* deinde præsidio *Romanis* deficientibus, ex deliberato communi consilio *Saxones* invitantur. Qui, statim postquam advenerant, nova bella contra *Scotos* juncti *Britonibus* reparare captantes, procedunt ad *Albaniam*, ac eam hostiliter impetentes prædas plurimas abstulerunt. E contra quidem & *Scoti* cum *Pictis* & *Britonum* parte sibi subjecta, nam *Albaniam* his diebus passim manentes colebant, suos collegerunt cuneos, regiones more solito trans *Humbriam* deprædantes. *Galfridus*. *Saxones* illico barbari confirmato fœdere cum *Vortigerno* sua remanserunt curia, sed & ex *Albania*, *Scoti*, *Pictique* grandem valde fecerunt exercitum, & Insulæ cœperunt *Aquilonares* partes devastare. Quod ut audivit *Vortigernus* milites suos cum *Saxonibus* collegit, atque trans *Humbrum* obviam pergens, hostes, qui vincere solebant, in fugam protinus repulit. Dedit autem *Hengisto Vortigernus* agros in regione plurimos *Lyndissaya*. Siquidem annorum ferme duorum spatio, crebras hinc inde strages conferunt, bella nequaquam publica commissa sunt.

Suggerebant

Suggerebant autem *Vortigerno Saxones* dolo, quod si plures aliquos de sua patria stipendiarios habere disponeret, supradictos faciliter hostes sibi redderent superatos, quod & factum est. Nam ut refert *Beda*, confluentibus certatim in Insula memoratarum gentium catervis, grandescere populus cœpit advenarum. Ita ut ipsis quoque qui eas invitaverant indigenis, essent terrori. *Galfridus. Britones* vero cum hoc vidissent, eorum timentes proditionem, dixerunt regi, quod eos ex regni finibus expelleret, sed *Vortigernus* suo diffugiebat acquiescere consilio, quia *Saxones* super omnes gentes propter filiam *Hengisti Rowen*, quam ante duxerat uxorem, diligebat; unde *Britones* illico *Vortigernum* deserentes, *Vortimerum* filium regis, quem ante genuit, ut barbaros expelleret repente regem erexerunt. *Willielmus. Vortimerus* vero, filius *Vortigerni*, cum se suosque *Britones Saxonum* dolo perverti cerneret, ad eorum expulsionem, post septem annos adventus eorum, mentem intendit.

XIV. *De successione regis* Dungardi *fratris* Eugenii, *& confœderatione regis* Vortimerii, *filii* Vortigerni, *tunc regis* Britonum, *cum* Scotis *contra* Saxones *inita, & eorum agitatione de* Britannia.

E*ugenius* namque, completis ærumnosæ regnationis suæ diebus, morbo prævalente mortuus est, vel ut in quadam historia traditur, à *Britonibus* & *Anglis* ad Austrum *Humbri* bello corruit, sibique frater ejus *Dongardus* in regni sublimatus solio quinque regnavit annis, ac anno Domini CCCCLII. regnare cœpit, & Imperatoris *Marciani*, qui *Theodosio* successit, anno primo, qui *Marcianus* imperavit annis sex, & sex mensibus. Anno quoque *Dongardi* secundo, *Vortimerus*, de quo supra, patre vivente continuo rex conclamatus: non tutum animo sentiens, nondum *Scotis* ad concordiam inductis, temere *Saxones* præceps offendere, ne forsan conjuncti viribus simul in *Britones* irruant, nuncios illico regi dirigit, qui fœdus solitum, quod contra *Romanos* olim pepigerant, in omni securitate contra *Saxones* paganos reparatum fideliter in omnibus observaret. Paruit enim eis rex libenter in omnibus ac per omnia postulatis, qui suo regi cuncta per ordinem acta referunt, & concessa. Ille vero statim abilitate captata temporis, in eos subito cum suis irruens, ducem *Horsum* fratrem *Hengisti* primo prælio cum multis aliis interfecit. Occiso quidem *Horso* principe, *Saxones Hengistum* fratrem ejus in regem erigunt, quem ter eodem anno contra *Britones* pugnasse legitur, sed probitati tamen *Vortimerii* resistere non valens ad Insulam *Thanet* confugit, ubi quotidie prælio navali vexabatur. Tandem *Saxones* cimbas suas vix ingressi relictis mulieribus & parvulis in *Germaniam* redierunt. Deinde *Vortimerio* forte fatali sublato, qui multum à facilitate patris abhorrens egregie regnum moderasset, si Deus sivisset, *Vortigernus* iterum in regni sustollitur regimen, & *Saxones Britanniam* redierunt. *Marcianus* Imperator anno imperii sexto, sed & eodem mensium numero transactis obiit, & *Leo* Magnus illi successit, ac imperavit annis XVI. Obiit autem anno *Marciani* quinto rex *Dongardus*.

XV. *De reditu* Saxonum *post mortem* Vortimerii *cum majori multitudine paganorum, & proditiosa morte magnatum* Britonum.

I Gitur anno Domini CCCCLX. primo *Hengistus* audito obitu *Vortimerii*, qui per venenum à sua noverca *Rowen* porrectum extinctus fuerat, cum tribus millibus armatorum sibi sociatis in *Britanniam* advectus est. Sed cum tantæ multitudinis adventus iterum *Vortigerno* in rege creato principibusque regni nuntiatum fuisset, indignati valde cum illis constituunt prælia. Quod cum *Hengisto* filia sua, *Vortigerno* injuste prius copulata, per internuncios pa-

tri clam indicasset. Ipse *Hengistus* gentem *Britanniæ* sub specie pacis prodere cogitavit. Misitque legatos ad regem, dicens se non tantam multitudinem conduxisse, ut sibi vel regno aliquam ingereret violentiam, sed ut sese per populum suum dispositioni committeret, ut quos rex optaret in regno retineret, & residui in *Germaniam* vela retornarent. Cumque talia regi nunciarentur, necnon ut dies & locus ad hæc firmanda de communi consensu præfigerentur, jussit rex cives & *Saxones* kal. *Maii* in pago *Ambrii* convenire, ubi prædicta firmarentur. Interim commilitonibus suis præcepit *Hengistus*, ut unusquisque longum cultrum infra caligas haberet, & cum securius *Britones* colloquium tractarent, unusquisque paratus, facto signo, veniet *Zonre Sexes*, astantem sibi *Britonem* educto cultro jugularet. Quod ita factum est, *Hengistus Vortigernum* per pallium detinuit, cæteri autem astantes *Britones* nihil talia præmeditantes, circiter quadringentos sexaginta viros, Barones & Consules jugularunt. *Saxones* quoque mox quasque Provincias devastantes ingrassantesque, subito cives invaserunt, quasi lupi oves quas pastores deseruerunt, Ecclesias, & Ecclesiastica omnia ad solum usque destruebant, Sacerdotes juxta altaria trucidabant, sacras Scripturas igne concremabant. Viri religiosi & conjugati substantiam, conjuges, liberos, & quod majus est libertatem relinquentes, exteras ac transmarinas petebant regiones. Itaque nonnulli de miserandis reliquiis, qui ab hac clade evadere poterant, speluncas & nemora loco, quidam Boreales partes, quidam Australes, *Scotiam*, viz. *Walliam* & *Cornubiam* petierunt. Alii vero fame convicti procedentes, pro accipiendis alimentorum subsidiis, manus dabant hostibus, æternum subituri servitium, si non continuo trucidarentur.

XVI. *De successione* Constantii, *& divisione* Britanniæ *processu temporis inter* Saxones, *& octo regnis.*

CONstantius quoque frater *Dongardo* successit, anno Domini CCCCLVII. quique regnavit annis XXII. *Vortigerno* rege *Britonum* fulminis ictu percusso, vel ut velit *Galfridus*, turre propera per *Aurelium Ambrosium* cremato, idem *Aurelius* in regem susceptus est à *Britonibus*. Nam ut tradit *Willielmus*, post mortem regis *Vortimerii Britonum* robur emarcuit, & jam tunc *Britones* pessum issent, nisi solus *Ambrosius Romanorum* superstes, qui post *Vortigernum* regnavit, monarcha regni fuisset. *Beda.* Utebantur autem *Britones* eo tempore duce *Aurelio Ambrosio*, qui fuit vir modestus, & qui solus forte *Romanæ* gentis præfatæ tempestati superfuerat, occisis in eadem parentibus regium ferentibus nomen & insigne. Eo quoque duce vires capescunt *Britones*, & ex eo tempore nunc cives, nunc hostes vincebant, usque ad annum obsessionis *Badomor* montis, quando non minimas eisdem hostibus strages dabant, XLIV. circiter anno post eorum adventum in *Britanniam*. Subjugata siquidem à *Saxonibus Britannia*, cœperunt processu temporis octo reges *Saxonum* regno inter se partito regnare, qui nihil potius quam Christum & Christianorum subvertere cultum sitiebant, dilatantes sua regna, & pro uniuscujusque possibilitate regnis suis lites imponentes, quorum hîc nomina consequuntur. Primum utique regnum fuit *Kantia*, cujus reges primi *Horsa* & *Hengist*. Secundum vero *Suthsax*. cujus rex primus *Elle* regnare cœpit anno Domini CCCCLXXVII. *Aurelio* regnante super *Britones*. Tertium *Westsax*. temporibus *Uther* initium sumpsit à rege *Terditio*. Quartum deinde *Estsax*. sumpsit initium temporibus *Arthuri* regis ab *Erkenwino*. Quintum est *Anglia*, cujus rex primus *Wlfa*. Sextum regnum *Merciorum*, incepit à rege *Creodda*. Septimum regnum *Deirorum*, cœpit ab *Alle*. Octavum est regnum *Berwiciorum*, quod sumpsit initium ab *Adda*; & hæc ultima duo regna de regno *Northumbriæ* diviso facta sunt, quod postmodum in uno regno reintegratum est. Et hæc de *Saxonum* adventu primo lectori sufficiant ad præsens.

XVII. De

XVII. *De confœderatione regis* Britonum Aurelii Ambrosii *cum rege* Constantio *contra* Saxones, *&* *vate* Merlino.

C*Onstantio* deinde regi, rex *Britonum Aurelius Ambrosius* salutem misit, ac intermissis nunciis ab eo diligenter expetiit, ut & ipse paganis *Saxonibus*, veri Dei Christianæque religionis assiduis hostibus, bellum non tardaret inferre, *Britonibusque* confœderationis præhabitæ gratia subveniret consociis sua parte; & fœderi namque per *Vortimerium* nuper inito rex consentit, & iteratum pro perpetuo duraturum magnis intervenientibus Sacramentis, si quidem *Aurelius* hoc idem faceret, confirmavit. Nuncii vero, cunctis prospere pro quibus advenerant expeditis ad votum negotiis, cum aliquibus secum Ambassatoribus iterum ad propria sunt regressi. Misit enim *Aurelius* eo tempore *Pictorum* regi *Drostano* nuncios etiam, eodem oneratos negotio, qui præventus ab *Hengisti* nunciis, cui fœdus amicissime contra *Britones*, & tutum in necessitate receptaculum promiserat, neque pacis solummodo securitatem *Aurelio* ulterius præstare curavit. Unde, postquam *Hengistus* in finibus *Cantiæ* regnum firmaverat, promissione *Pictorum* confisus, fratrem suum *Octavi*, ac filium *Eubusam*, probitate viros & audacia probatos, ad Boreales occupandas *Britanniæ* partes, & ad resistendum *Scotis*, suosque compescendos impetus emisit. Venientes igitur dicti milites statim à *Pictis* cum hilari vultu recepti sunt, quibus etiam adaucti numero bellum paulisper & *Scotis* & *Britonibus* intulerunt. Conjuncti de cætero simul *Britones*, & *Scoti*, contra *Pictos* semper & *Saxones* pugnaverunt. *Aurelii* regis simul & sui prædecessoris *Vortigerni* diebus, vates quidam ex *Cambria*, *Merlinus* nomine, plura quasi prophetice cecinit ad intelligendum obscura, quæ, donec contingant, nullatenus aut vix à quoquam discerni valeant, sed contingentia sæpius, vel postquam acciderint, à multis creduntur agnosci: hæc autem quæ prædixerat, in chronicis *Galfridi* libro sexto prope finem reperies. Unde quidam,

Vortiger in veste regali sedit honeste,
Merlino stante ventura pericula fante.

Sic enim incipit, sedente *Vortigerno* super ripam exhausti stagni, &c. Quod autem *Britones* à *Saxonibus* de regno fuissent expellendi, suis aperte continetur dictis; etiam *Saxones* prius à *Danis* superandi, postmodum à *Neustrensibus* è *Normannis* dejiciendi, quæ quidem per omnia nostris diebus noscuntur veraciter perimpleta. Ab his itaque qui modo regnant in *Anglia Normannis* iterum *Britones*, concomitantibus *Armoricis* gentibus & *Albanicis*, regnum erepturos pristinum prædixit, & inibi de cætero regnaturos. Cæterum sive divinationis hujusmodi futura, quæ nondum ut putatur fiunt, sive fienda contingent, annon ejus constant arbitrio, cui præterita simul & futura præsentia continue præsto sunt.

XVIII. *De successione regis* Congalli, *&* *renovatione fœderis inter* Scotos *&* Britones, *&* *intestina dissentione* Britonum, *per quam regnum amiserunt, &* Saxones *penitus prævaluerunt.*

P*Ost* mortem vero *Constantii*, qui morbo decoctus occubuit, ejus nepos *Congallus* ex fratre *Dongardo*, regnum anno Domini CCCCLXXIX. suscepit, & anno *Zenonis* Imperatoris sexto, qui *Leoni* successit, cujus filiam duxerat in uxorem: regnavit autem rex annis similiter XXII. sicut & patruus prædecessor. Etiam & cum *Congallo*, statim ut in regem coronatus est, per regis

regis *Aurelii* nuncios, amicitiæ fœdus innovatum confirmatur. Invalescebant namque bella *Saxonica* contra *Britones*, novis assidue supervenientibus turmis, & tandem undique copiis, quod eos ex regno nequaquam valebant abigere; sed magis magisque numero malitiaque de die proficientes in diem prævaluerunt. Ex omnibus paganorum terris, maxime tamen *Germanicis*, ut ad cadavera corvi, naves armatæ conveniunt, quibus eorum vehementer adauctus est numerus, & *Britonum* quotidie minoratus. Intestina dissentionis etiam clade continua robur eorum nimium indulgens variis adeo divisum est partibus, quod si non *Aurelii* cum austeritate juvisset prudentia, tunc regnum proculdubio perdidissent. Suo quidem omni tempore *Britones Scotorum* gentibus amicitiam, & ipsi mutuo *Britonibus* observabant. Non enim eos ulla deinceps adversariorum sejunxit versutia, nulla de cætero suæ pacis aliena pactum effregit sævitia, nec suarum protinus gentium altrinseca dissentio, vel injuria, suam amicitiam dissecuit; immo festina reparatio fortior potius dilectione colligatos solidabat. Pugnatum est ergo continue contra invicem à *Saxonibus* & *Pictis*, adversantibus eis *Scotis* & *Britonibus*, quousque superiorem manum obtinentes *Scoti Pictos* omnes pessundarent, & à *Britonibus*, propria licet incuria, *Britanniam Saxones* eripuissent. Unde *Willielmus*; conjuncti denique simul *Britones* & *Scoti* contra *Saxones* & *Pictos* bello sæpius dimicabant. *Beda*. Interea *Saxones* & *Picti*, quos eadem & una necessitas in castra contraxerat, bellum junctis viribus adversum *Britones* & *Scotos* susceperunt.

XIX. *De primo rege* Francorum *baptizato, nomine* Clodoveo, *& eorum origine.*

CLodoveus vero *Francorum* rex, anno *Congalli* regis x. vel circiter, baptizatus est, in nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, à Sancto *Remigio*, & cum eo sui exercitus ad tria millia, cunctusque *Francorum* populus, exemplo sui consequenter baptizatur. *Sigibertus*. Originem vero gentis *Francorum* de relatu fideli majorum, hanc esse notificemus. Post illud famosum & cunctis notum sæculis *Trojanæ* civitatis excidium, victoribus *Græcis* reliquiæ *Trojanorum* cedentes, pars quædam cum *Ænea* ad fundandum *Romanum* Imperium ad *Italiam* perrexit, pars una, scil. decem millium, duce *Anthenore* in finitimas *Pannoniæ* partes secus *Meotidas* paludes pervenit, ubi civitatem ædificantes, ob sui memoriam *Sicambriam* vocaverunt. In qua cohabitantes multis annis magnam coaluerunt in gentem, & crebris incursibus *Romanum* solum usque *Gallias* ferocitatis suæ vestigia dilataverunt. Hos adeo *Romanis* infestos *Constans Cæsar*, filius Magni *Constantini*, bello pressit, & tandem *Romano* imperio subjectos aliquantulum à sua ferocitate mansuetos fieri coegit. Post aliquot annos, *Alanis* rebellantibus contra *Valentinianum* Imperatorem, qui cum eos debellare non posset, eo quod intransibiles *Meotidæ* tutarent eos paludes, promisit Imperator, quod si qua gens has paludes intrando rebelles *Alanos* posset conterere, decem annis à tributo liberam redderet. Hac illecti sponsione, fortitudine sua simul & prudentia confisi, duce *Priamo*, *Meotidas* paludes *Romanis* invias ingressi, gentes *Alanorum* exuperantes *Valentiniano* satisfecerunt. Imperator autem eorum virtute delectatus, eos, qui prius *Trojani*, postea *Sicambri* vocati fuerant, *Attica* lingua *Francos*, quod interpretatur Latina *feroces*, appellavit. Ab illo tempore tantum virtus eorum crevit, ut totam *Germaniam*, & usque juga montis *Pirenæi*, *Gallias*, & ultra, subjugaverunt. Alii *Francos* ab *Hectoris* filio *Francione* volunt appellari. Dicunt enim quod prius excidium *Trojæ* multitudo magna inde fugiens, & in duos postea populos dividens, alia *Francionem* super se regem levabat, alia *Thureum* nomine secuta, sic & ex eis duos populos *Francos* & *Thureos* appellari.

XX. *De*

XX. *De eodem, & tempore quo primum habuerunt regem, ac de regia successione usque hunc* Clodoveum, *& Sancto* Giberiano Scoto.

VErum undecunque denominati sunt *Franci*, quantum altius historici colligere poterant, diebus ultimis *Valentiniani* principis, aut *Gratiani*, primus quidam *Priamus* vel super eos regnare, vel eorum dux esse cœpit. Non *Priamus* ille magnus rex *Trojæ*, sed *Priamus* qui, post multa tempora, de filiis nobilissimi militis *Hectoris* in *Francorum* chronica legitur descendisse. Igitur anno primo *Gratiani*, qui *Valentiniano* successit, in commune *Franci* deliberant, ut & ipsi sicut aliæ gentes regem habeant, & ipsum *Priamum* regem constituunt, qui super eos regnavit annis quinque: cui *Marcomirus* filius ejus succedens, annis XXXIII. regnavit, hos enim duos in quadam chronica, non reges, sed duces fuisse, legitur. Sic enim habetur; Imperatoris *Honorii* temporibus *Sampnone* & *Marcomiro Francorum* ducibus defunctis, *Franci* regem habere volentes, filium *Marcomiri* ducis *Pharamundum* in suum erigunt regem, qui regnavit annis XI. cui *Clodius Crinitus* filius ejus succedens, regnavit annis XVIII. cui cognatus ejus *Meroveus* succedens, regnavit annis X. cui filius ejus *Hildericus* succedens, regnavit annis XXIV. cui *Clodoveus* filius ejus, de quo fit mentio, succedit, & regnavit annis XXX. Cæterorum quoque nomina regum *Francorum* successiones & tempora noscere captans, isto libro consequenter septimo capitulo reperiet. Anno *Congalli* XV. Imperatore *Zenone* mortuo, qui decem regnavit & novem annis, *Anastasius* ab *Augusta* assumptus, Imperator simul & *Augustæ* maritus cunctis innotuit, & imperavit annis XXV. Cœpit anno Domini CCCCXCIII. *Congalli* regis etiam anno XVI. Sanctus *Gybertianus Scotus* cum fratribus suis & sororibus *Galliis* peregrinatus, urbem *Remensem* vita morteque sua perlustravit. Ejus autem anno XVII. Letaniæ, quæ dicuntur rogationes, à beato *Mamerto Viensis* Episcopo institutæ sunt, & in *Scotia* promulgatæ. Eodem autem anno duces duo *Saxonum*, *Cerdix* viz. qui primus regnavit in *Westsax.* & filius ejus *Kenrik*, in *Britanniam* cum quinque navibus advehuntur, & ipso applicationis die bellum cum *Britonibus* committentes vicerunt.

XXI. *De successione* Gonrani, *& renovatione fœderis cum* Uther, *& de Sancta* Brigida.

BElla quoque publica *Congalli* temporibus nulla, sed irruptiones variæ, *Saxonibus* & *Pictis* insultantibus, fuisse leguntur. Illi vero discedenti *Gonranus* frater ejus, filius etiam *Dongardi*, vir ætatis provectæ, successit, anno Domini DI. necnon Imperatoris *Anastasii* nono, regnavitque XXXIII. annis. Ejus regnationis principiis, inter ipsum & *Britones* emergere bella cœperunt; nam statim ut sublatus esset è medio nobilis ille princeps *Britonum* *Aurelius*, *Saxonico* proditorie potionatus veneno, nequaquam *Britones*, vel fœderatis pacem amicis, vel sibimet concordiam noverant ulterius observare: ejus vero laudes eximius *Britonum* historicus *Gildas* præ cæteris eorum regibus non tacuit, immo posteris eleganti stilo sua gesta fideliter conscripta dereliquit. Erat enim fortis pede, fortior equo, largus & audax; in divinis obsequiis sedulus, cunctis modestus, & ad exercitum regendum doctissimus. Obeunti tandem sibi frater ejus *Uther* successit, inter suos civilium bellorum nimius excitator. Nitebatur etiam & ipse quorundam instigatione regionem *Westmeriam*, cum aliis annexis regionibus, *Scotis* eripere, quibus possessione pacifica tantis transacti temporis gaudebant annis. Sed hostium impetitus undique paganorum incursibus, cum rege pristinum renovare fœdus consentiit, atque partis utriusque nunciorum intercessione concordes adin-

 vicem

vicem sunt effecti. Anno *Gonrani* regis octavo, pagani præscripti *Cerdix* & *Kenrik*, una die quinque millia *Britonum* cum rege suo *Nathanleod* occiderunt. Etiam ejus anno XIV. *Stuff* & *Wichtgare* pagani *Saxones*, cum paucis navibus *Britanniam* advehuntur, & apud *Cherdixore* bellum cum *Britonibus* committunt, & omnes in fugam versi sunt. Ejus anno XVIII. obiit Sancta *Brigida*, virgo Deo dilecta, *Dunoque* sepulta est. Eodem anno *Cherdix* & *Kenrik* apud *Cherdixforde* pugnaverunt contra *Britones*, & victores exstiterunt, ac in *Westsex* deinde regnandi potestatem obtinuerunt.

XXII. *De Historico* Gilda, *& suis quibusdam metricis prophetiis.*

HOc circa tempus *Gildas* obiit, verus historicus & facetus, qui in Insula *Avallone* vetusta sepultus est Ecclesia. Cui, sicut variis testatur historiis, *Britanni* debent, si quid inter cæteras gentes habent notitiæ: quidam ipsum *Arthuri* fuisse Capellanum volunt, & quidam non, sed ejus primis & ante floruisse diebus. Hic in eadem Insula *Avallone*, affectu non modico locique sanctitudine delectatus, diutina perendinatione mansit. In ea vero vitam Deo placabilem atque solitariam ducens, ad tantam pervenit gratiam, ut & miraculis & spiritu sæpius prophetiæ meruit divinitus decorari. Multa quidem & vera, quorum prosaice quædam, & quædam metrice, prædixit experta. Sed pauca quædam operis sui metrici, quæ secundum nostri temporis expositores nondum accidisse putantur, huic operi præsenti capitulo placuit inserere quæ sequuntur. Et primo sequitur de continuatione confecti fœderis inter *Scotos* & *Britones*, incepti prius à *Carausio*, deinde fideliter à *Conano* servati, sed & ab *Aurelio Ambrosio* reparati, necnon à multis hucusque principibus quamvis non omnibus continuati, *Gildas.*

Bruti posteritas cum Scotis associata,
Anglica regna premet, marte, labore, nece.
Flumina manabunt hostili tincta cruore,
Perfida gens omni lite subacta ruet.
Quem Britonum fundet Albanis juncta juventus,
Sanguine Saxonico tincta rubebit humus.
Regnabunt Britones Scotorum gentis amici.
Antiquum nomen Insula tota feret.
Ut refert aquila veteri de terra locuta,
Cum Scotis Britones regna paterna regent.
Regnabunt pariter in prosperitate quieta,
Hostibus expulsis, juditii usque diem.

XXIII. *De eisdem prophetiis, & Sanctis* Brandano *&* Machuto.

ETiam & hæc de quibusdam casibus *Scotis* contingendis inter cætera cecinit dicens:

Fata ducis celebris super omnia Scotia flebit,
Qui loca septa salo junget ubique sibi:
Principe magnifico tellus viduata vacabit,
Annis bis ternis, mensibus atque novem.
Antiquos reges, justos, fortes, locupletes,
Largos, famosos, Scotia mœsta luget,
Ut Merlinus ait, post reges victoriosos,
Regis more carens, regia sceptra reget.
Væ canet Albania *tantis præsaga ruinis,*

Totaque

Totaque gens propria fraude perempta jacet.
Serviet Angligenæ *regi per tempora quædam,*
Proh dolor! Albania *fraude subacta sua.*
Quod respirabit post funus regis avari,
Versibus antiquis prisca sibilla canit.
Candidus Albanus *patriotis causa ruinæ,*
Traditione sua Scotica *regna teret.*
Rex Borealis enim numerosa classe potitus,
Affliget Scotos, *ense, furore, fame,*
Extera gens tandem Scotorum *fraude peribit.*
In bello princeps Noricus *ense cadet,*
Gallica *quem gignet, qui* Gazis *regna replebit,*
O dolor, ô gemitus fratris ab ense cadet!
Tristia cessabunt quæ prospera fine sequentur,
Pacis & adveniet tempore grata quies.
Historiæ veteris Gildas *luculentus Orator,*
Hæc retulit parvo carmine plura notans.

Justinus Senior, Imperator Christianissimus, *Anastasio* perfido succedens anno Domini DXVIII. imperavit annis X. & anno regis *Gonrani* XXVIII. mortuus est. Cui successit ex sorore nepos ejus *Justinianus* eodem anno, viz. Incarnationis Dominicæ DXXVIII. & imperavit annis XXXVIII. Ipse libros *Romanorum* legum in uno volumine, quod *Justinianum* vocatur, abbreviavit. Anno itaque regis XXX. *Therdix* & *Kenrik* filius ejus *Wectam* Insulam ceperunt, & illam nepotibus suis *Stuff* & *Wichtgare* dederunt. Et hoc tempore *Dionysius* in urbe *Roma* Paschalem circulum decennovennalem composuit, & anno Domini DXXXII. incœpit. Eo tempore Sanctus *Brendanus* in *Scotia* floruit, qui & magnæ abstinentiæ vir & in virtutibus clarus, trium fere millium monachorum pater fuit. Hic quoque fortunatas Insulas Septentrionali navigatione perquirens, multa miraculo digna vidit. A quo Sanctus *Machutes*, qui & *Macloveus*, baptizatus & regulariter educatus, ac ipsius navigatione socius, in *Britannia* miraculis & sanctitate claruit.

XXIV. *De morte* Gonrani *regis, & de* Arthuro *rege* Britonum.

GOnranus utique plenus dierum, postquam in regno triginta quatuor impleverat annos, apud *Innerlothyn*, à suo nepote filio fratris *Eugenio* vel *Eothodio Hebdir* insidiis circumventus interiit: cujus ad sepeliendum corpus ad Ecclesiam Sancti *Orani* delatum est, ubi patris & avi funera quiescunt in *Hy* Insula. Uxor vero post ejus mortem regina, cum filiis suis *Rogenano* & *Aydano*, ad *Hyberniam* clam aufugit, ubi, dum vel ipse vel frater ejus regnabat, & usque mortem permansit: filii tamen sui, cum perfectæ pubertatis annos, & militiæ robur habuissent, animo regis intercedentium amicorum mitigato precibus, ad patriam redeuntes in pace de cætero quieverunt; de quibus, ut infra suo loco patebit, amplius est dicendum. Cum enim *Uther* rex *Britonum*, sicut bonæ memoriæ frater ejus *Aurelius*, *Saxonum* perfidia veneno periisset, filius ejus *Arthurus* factione quorundam in regno successit; quod tum illi debitum de jure non fuerat, sed *Annæ* sorori potius vel suis liberis. Illa namque de thoro procreata legitimo, consuli *Loth Scoto* & domino *Landoniæ*, qui de familia ducis *Fulgentii* processit, nupta fuit: ex qua duos filios genuit *Galwanum* nobilem & *Mordredum*, quem aliter ex adverso genitum nonnulli tradunt, sed non tenet. *Arthurum* regnasse *Gonrani* diebus regnationis certum est, & post ejus decessum septem annis. Nam anno Domini quingentesimo quadragesimo secundo, sicut variis apparet in Scriptis, obiit *Arthurus*, sed quoto regnum susceperat anno mihi non notuit. Sed quare

assumptus est *Arthurus* in regem, omissis legitimis hæredibus, patere poterit per *Galfridum*, qui, ut dicit, defuncto *Uther Pendragonum*, convenerunt ex diversis Provinciis gentes *Britonum*, & proceres in civitate *Cilcestriæ*, *Dubricio* urbis legionum Archiepiscopo suggerentes, ut *Arthurum* filium ejus in regem sublimarent & consecrarent; arguebat enim eos necessitas, quia audito prædicti regis obitu, *Saxones* concives suos ex *Germania* invitaverunt, & duce quodam *Colgerino* eos exterminare nitebantur.

XXV. *De eodem* Arthuro.

DUbricius ergo calamitatem patriæ dolens, associatis sibi Episcopis, propter periculum eminens futurum, *Arthurum* regni diademate insignivit. Erat enim XV. annorum *Arthurus*, juvenis inauditæ virtutis & largitatis, in quo tantam gratiam sua innata bonitas sibi præstiterat, ut à cunctis fere populis amaretur. Insignibus igitur regiis initiatus solitum morem servans semper largitati indulsit, propter ejus admirabilem liberalitatem cum aliis virtutibus confluebat ad eum tanta multitudo militum, ut quod etiam dispenderet ei deficeret. Sic cui naturalis inest largitas cum probitate, quamvis ad tempus indigeat, nullatenus tamen continua paupertas ei dominari poterit: sed ut ad propositum revertamur, ubi dicitur. Arguebat enim eos necessitas quæ legem non habet, nam multotiens necessitas facit licitum quod aliter licitum non esset. Sed quæ vel qualis fuerat ista necessitas non multum declarat, nam satis luculenter apparere poterit, & colligi ex dictis ejusdem processus, quia tunc *Gawanus* & ejus frater *Mordredus* pueri erant impuberes; & ponito ut jam diximus, quod *Arthurus*, quum assumptus est in regem, fuit annorum quindecim, diversis eruptionibus per eum bellicis *Saxonibus* illatis; interim post hujusmodi bella à tempore regnationis ejus edita, sic loquitur *Galfridus*. His itaque gestis &c. post pauca, erat *Wauwanus* filius *Loth*, XII. annorum juvenis, obsequio *Sulpitii* Papæ ab avunculo traditus, à quo arma recepit. Et ideo ingruente tanta necessitate potius adolescens tendens ad virum eligitur, quam in periculis puer in cunabulis, & hac forte de causa movebat bellum *Mordredus* contra *Arthurum*, in quo alteruter fatis cessit, &c. Scribit enim *Galfridus*, *Mordredum* & *Gawanum* fuisse filios sororis *Aurelii* patrui *Arthuri*, sic dicens. *Loth* autem qui tempore *Aurelii Ambrosii* sororem ejus duxerat, ex qua *Mordredum* & *Gauwanum* genuerat, infra tamen vocat *Arthurum* avunculum eorum. Sic dicens, erat autem *Wauwanus* filius *Loth* annorum XII. juvenis, obsequio *Sulpitii* Papæ ab avunculo traditus. Tamen clare constat quod ei tunc non erant superstites, nec *Aurelius* nec *Uther*. Ideo colligitur quod *Arthurus* fuit iste avunculus, qui obsequio Papæ eum tradiderat: alibi tamen legitur *Mordredum* fuisse sororium *Arthuri*. Unde Scriptor de prophetia Venerabilis *Beda*, & ejus scriptis. *Beda* Venerabilis de *Anglia* sic prophetizans dixit:

Villa super Twedam *fert* Anglis *te fore prædam,*
Gaude per Bedam, *qui scripsit verbula quædam,*
Libro de gestis Anglorum *scripta potestis.*
Cæteris quod pestis erit Anglis *tetra testis,*
Prædixit Christi vir genti credulus isti.
Stragi dolo tristi mala gens semper studuisti;
Ebria gens, fidei fictæ, gens Ingluviei,
Gens peravara rei, gens nequam progeniei.
Est ter ventura gens Francorum *nocitura,*
Te subversura semper sine spe labitura,
Non gens Francorum *tamen sed spreta proborum,*
Gens tibi Scotorum *fiet major duorum.*

Hæc

Hæc ille *Beda*. Nota quod anno Domini DXLII. *Arthurus* in bello lethaliter vulneratus, abiit ad sananda vulnera in Insulam *Avallonis*. *Evegus*; non legimus quo fine pausavit, sed quia in Ecclesia monasteriali de *Glasmbery* dicitur esse tumulatus, cum hujusmodi epitaphio, sic eum ad præsens ibidem credimus, unde versus:

Hic jacet Arthurus *rex quondam rexque futurus.*

Credunt enim quidam de genere *Britonum* eum futurum vivere, & de servitute ad libertatem eosque reducere &c. Contemporaneus fuerat *Arthurus* Sancti *Columbæ*, Sanctus etiam *Constantinus* rex *Cornubiæ* eodem tempore reliquit regnum terrenum, adhærendo & invitando regem cœlestem, & cum Sancto *Columba* in *Scotiam* venit, & fidem *Scotis* prædicavit, monasterium de *Goron* fundavit & Abbas fuit, & *Pictis* prædicavit; terram totam de *Kintyre* convertit, & ibidem martyrio occubuit, &c. Item Sanctus *Columba* convertit *Kenderen* regem *Pictorum*, & gentem ejusdem, & Abbas fuit in *Hybernia*, in monasterio quod vocatur *Campus*, & in *Scotia*, in monasterio *Gensy*; non fuit Episcopus sed monachus.

XXVI. *De successione trium regum*, Eugenii, Convalli, *atque* Kynatel, *sive* Connyd, & *adventu Sancti* Columbæ.

EUgenius, qui & *Eocbodius Hebdir*, occiso patruo *Gonrano*, regnum suscepit anno Domini DXXXV. & regnavit annis XXIII. Suæ regnationis anno octavo, & Imperatoris *Justiniani* decimo quinto, commissum est in *Britannia* bellum inter *Britonum* regem *Arthurum* & suum nepotem *Mordredum*, quo bello cecidit vulneratus ad mortem uterque cum multitudine copiosa *Britonum*, pariter & *Scotorum*. Totum namque tempus sui reginimis cum *Saxonibus* & *Pictis* assidue dimicando transduxit, illi quandoque vel illis fortuna victoriam concedente: pacem cum *Britonibus*, & pristinæ colligationis vinculum diligenter observans, sæpius eis etiam persona præsens subsidium contra paganos exhibuit. Illi vero post mortem successit frater ejus *Convallus* anno Domini DXVIII. & Imperatoris *Justiniani* tricesimo primo, regnavitque decem annis. Eo regnante *Scotis* anno octavo, & *Pictis Brudeo* filio *Mealochon* anno sui regni nono, qui erat annus Domini DLXV. ex *Hybernia* venit in *Scotiam* Sanctus Presbyter & Abbas *Columba*, vir vitæ non nimus mirabilis quam venerabilis, monasteriorum fundator, & multorum pater & instructor monachorum. Hic cum *Jona* Propheta sortitus est nomen, nam quod Hebraica lingua *Jona*, Latina vero *Columba* dicitur, Græca vero *Peristera* vocitatur. Nomina virorum duodecim, qui cum Sancto *Columba Scotiam* adnavigaverunt ex *Hybernia*, sunt hæc: duo filii *Brendini*, *Bathenus*, qui & *Coninus*, Sancti *Columbæ* successor, & *Obthacus* frater ejus: *Aernamus* avunculus Sancti *Columbæ*: *Dormitius* ejus ministrator: duo filii *Rodaini*, *Rus* & *Fechno*: *Standalaus* filius *Bresaili*, filii *Endei*, *Goghodius*, *Thocammeus*, *Mocuferus*, *Cetea*, *Cayrnaanus*, filius etiam *Brandiur*, filii *Melgy Grillaamis*. Die quodam & eadem hora qua commissum est bellum in *Hybernia*, quod *Ondemorum Scotice* dicitur, idem homo Dei, coram eodem rege *Convallo* filio *Congalli* conversatus in *Scotia*, narravit per omnia, tam de bello commisso, quam etiam de regibus quibus Deus donavit victoriam de inimicis. Sancti vero *Columbæ* post adventum anno secundo mortuus est rex *Convallus*, & illi statim frater ejus *Kynatel* sive *Connyd* eodem anno succedens in regno, post annum & tres menses discessit.

XXVII. *De Angelo librum vitreum deferente Sancto* Columbæ *regiæ consecrationis, & successione regis* Aydani.

ADamnanus. His itaque temporibus cum in Insula, cui nomen *Hymba*, Sanctus *Columba* mansisset, nocte quadam, mentis in extasi, vidit angelum Dei vitreum in manu librum regum ordinationis gestantem, quem ut legeret Sancto *Columbæ* porrigebat, qui cum tertia nocte, secundum quod ei in libro jussum fuerat, *Aydanum* filium *Gonrani* regem ordinare recusaret, cum fratrem ejus *Jogenanum* magis diligeret, extendens subito manum angelus flagello sanctum virum percussit. Cujus in latere linosum omnibus suæ vitæ diebus permansit vestigium. Hoc itaque verbum intulit, pro certo scias, inquiens, quia cum hoc libro sum ad te missus à Deo, ut juxta quod in eo legisti regem ordines *Aydanum*, quod si nolueris huic obsecundare jussioni iterato te percutiam. Itaque cum angelus Domini per tres continuas noctes eundem in manu vitreum habens codicem eidem Sancto apparuisset, & divina jussa de regis ejusdem ordinatione commendasset, ad *Jonam* transnavigavit Insulam, & ibidem *Aydanum* his diebus adventatem, sicut erat jussus, manum super caput ejus imposuit, & in regem benedicens ordinavit, ac inter ordinationis verba de filiis nepotibus ac pronepotibus futura prophetavit. *Aydanus* igitur angelicis in regem hujusmodi monitis ad suæ lætitiam gentis ordinatus, regnum in magna prosperitate rexit. Cœpit autem anno Domini DLXX. *Justini* Junioris, qui *Justiniano* successit, anno quinto; nam imperare cœpit anno Domini DVI. & imperavit annis duodecim, regnavitque rex annis XXXV. Hic bellicis motibus nimis etiam contra beati *Columbæ* monita se supra modum ingerens, adeo quod quasque gentes per circuitum, quotiens suum irruebant in regnum, *Noricos* viz. *Pictos* & *Saxones* devinceret, sed & eosdem *Pictos* etiam propriis in sedibus superabat, binis tamen vicibus suum exercitum Scripturæ docent superatum. Una vero vice sub *Brendino* principe bellorum, altera quidem sub seipso; quarum unius & primæ modus disconfecturæ sequenti capitulo sequitur, & est talis, &c.

XXVIII. *De subsidio per* Aydanum Malgoni Britonum *regi misso, & victoria paganorum, de parentibus Sanctorum* Fursei, Feylam, *&* Vulcani.

MIsit autem ei nuncios *Malgo* rex *Britonum*, cum suæ probitatis præconium audisset, obsecrans, ut posteræ confœderationis & amicitiæ non immemor, auxiliari sibi contra nefandæ nationis ethnicam gentem non recuset. At ille faciliter tam justæ petitionis aurem inclinans effectui, filium suum *Griffinum* militem egregium, atque *Brendinum Euboniæ* regulum, ex parte sororis nepotem, anno regni sui XV. cum manu potenti destinavit. Non enim illis hac vice tanti curam commisisset negotii, cum antea nihilominus exercituum prudenter soleret & sæpius ducatum gerere, quia dictam per se profectionem regere disposuit, si non saniori consilio primates diligentius ipsum à proposito revocassent. Illis mox cum exercitu proficiscentibus *Britones* associantur Boreales, & sic conjuncti simul quasi nihil timentes secure *Malgonem* adire contendunt. Sed ecce subito die tertia, postquam moram transissent lapideam, in paganorum turmas, non improvisi penitus incidunt, quibus præfuit *Westsaxonum* rex *Cenlinus*, loco qui *Fethanleg* appellatur, ubi cum non parvo diei spatio fortiter certassent, *Cutha*, *Cenlini* filius, cum tota quam ducebat acie prima peremptus est. Nec tamen ob id paganorum acies reliquæ quicquam timentes ex campo recedere, quin & fortius instare curabant, donec & nostros & *Britones*, qui bellum primo videbantur

tur evincere crudeli cæde terribiliter effugaret. *Unicus* erat enim his diebus in *Scotia Brendino Regulo* frater, cui nomen *Adelfius*, de cujus filia vocata *Gelgebes*, rex *Hyberniæ Philtanus* Sanctum genuit *Furseum*, & fratres ejus *Stoylanum*, & *Ultanum*, magnificos Sanctos apud Deum. Anno regis *Aydani* nono *Justinus* obiit, & ad imperium successit *Tiberius* anno Domini DLXXVIII. & imperavit annis VI. *Tiberio* mortuo successit gener ejus ex filia *Mauritius*, anno Domini DLXXXIV. & regnavit annis XXI.

XXIX. *De rege* Aydano *pro* Cadwallonis *regis* Britonum *subsidio proficiscente contra* Saxones, *& belli victoria, & prophetia Sancti* Columbæ *de dicto bello, & de Sanctis* Kentigerno *ac* Convallo.

A *Britonibus* & suo rege *Cadwallone*, rex *Aydanus* anno regni sui XXIII. contra prædictum *Cenlinum* regem de subsidio requisitus, ad *Cestriam* usque cum suo perrexit exercitu, quo *Britones* cum eo turmatim globati per acies adversus ipsum dimicaturi convenerunt. Quibus & ipse cum hoc audisset, cum suis paratus ad bellum obvius incedit, & apud *Wodenysborth* duro commisso prælio, duces de parte *Cenlini*, *Cealinus* & *Quichelm* & *Crida*, copiæque bellatorum sui pene perierunt exercitus, sed & ipse vulneratus fugiens regno statim privatus est. Ipso quoque tempore belli vir sanctus *Columba Jona* moram faciens Insula, sicut refert in suis Scriptis, subito ministrum advocat dicens, cloccam pulsa; cujus incitati sonitu fratres ad Ecclesiam ocius, ipso sancto præsule præeunte, cucurrerunt. Ad quos in Ecclesia flexis genibus jussit, nunc Deum intentius pro rege deprecemur *Aydano*, & hoc populo, nam in hac hora bellum ineunt. Et post modicum intervallum Ecclesiam egressus in cœlum respiciens inquit, in fugam nunc barbari vertuntur, *Aydanoque*, quamlibet alias infelix, à Deo tamen victoria conceditur. Sed & exercitus *Aydani* de numero trecentorum interfectorum & trium virorum, prophetice vir sanctus atque veraciter narravit. Contemporaneus vero cum Sancto *Columba* beatissimus floruit *Kentigernus Glasgweum* Episcopus, vir mirandæ sanctitatis, & multorum operator miraculorum, cujus ibidem ossa veneranda, multis ad laudem Dei clarificata miraculis, tumulata requiescunt. Ejus versus Austrum Episcopatus tunc temporis ultimus finis fuerat, ut esse modo de jure debeat, ad crucem regiam infra *Stanemure*. Unus vero discipulorum ejus præcipuus erat Sanctus *Convallus*, miraculis clarus & virtutibus, cujus itaque ossa sepulta quiescunt apud *Inchenave* juxta *Glasgw*.

XXX. *De eodem* Aydano *per* Northumbrorum *regem* Æthelfridum *è bello fugato, & de* Augustino *fidem* Anglis *prædicante*.

ALio quidem in tempore victus est *Aydani* regis exercitus ipso præsente, suæ viz. regnationis anno tricesimo tertio. Denique, postquam *Cenlinum* regem *Westsaxonum* devicerat anno undecimo, conventum est inter ipsum & *Britones*, populos *Northumbrenses*, quos tunc rex fortis viribus & prudens *Æthelfridus* rexit, qui *Britones* continuis & *Scotos* affecit injuriis, iste quidem ad Boream, illi siquidem ad Austrum, utrisque partibus impetere condicto subfirmata fide termino convenirent. Rex igitur, quamvis ætate grandævus, adveniente nocturno tempore, sperans eos ex adverso facturos quod pacto pepigerant, *Northumbriæ* partes invasit, & dum per dies singulos incendio suis vacaret & spoliis exercitus, una dierum dispersos hujusmodi prædando per villas & arva *Scotos*, rex *Æthelfridus* condenso superveniens agmine, non absque suorum magna cæde superavit. *Beda*. Profectibus *Æthelfridi* motus *Scotorum* rex *Aydanus*, contra eum cum immenso fortique venit

venit exercitu, ſed cum paucis, loco qui dicitur *Degſaſtan*, omnis pene cæſus eſt ejus exercitus. In qua tamen pugna *Theobaldus Æthelfridi* frater, cum omni quem ducebat exercitu peremptus eſt, victus nihilominus *Aydanus* aufugit. Ante quidem hoc bellum anno quinto, Sanctus *Gregorius* Papa miſit *Auguſtinum* cum ſociis, primum doctorem in *Angliam*, ut eis fidem prædicaret, qui regem *Cantiæ Athelbertum* ad fidem eodem anno convertit. *Franci* quidem & *Hiſpani* temporibus *Aydani* de Paſcha celebrando diſſentiunt, *Francis* XIV. kal. *Maii*, *Hiſpanis* XII. kal. *Aprilis* Paſcha celebrantibus. Ejus etiam tempore Sanctus *Gregorius Turonenſium* ordinatur Epiſcopus, & clarus habetur in omnibus. Hic regum *Francorum* hiſtoriam ſcripſit. Poſt autem dictum bellum rex *Æthelfridus* gentem *Britonum* miſere vaſtavit, pluresque terras eorum, exterminatis indigenis, aut genti *Anglorum* tributarios, aut habitabiles fecit.

XXXI. *De prophetia Sancti* Columbæ, *de regis* Aydani *filiis, & ejus morte, & de Sancto* Droſtano *ſuiſque parentibus.*

A*Damnanus*. Tempore vero quodam, cum Sanctus *Columba* regem *Aydanum* de regni ſucceſſore quæſierat, illo ſe reſpondente neſcire quis eſſet regnaturus de filiis, *Arthurius*, an *Eochodius Find*, an *Dongartus*? Sanctus hoc conſequenter prophetatur, nullus ex his tribus erit regnator, nam in bellis cadent ab inimicis trucidandi: ſed nunc ſi quos habes alios minores ad me veniant, & quem ex eis Dominus regem elegerit ſuper meum ſubito irruet gremium. Quibus accitis, ſicut prophetabat Sanctus, *Eochodius Buyd* adveniens in ejus ſinu recubuit, quem Sanctus ſtatim oſculatus eſt, & benedicens ad patrem ait, hic eſt ſuperſtes, & rex ſtatim poſt te regnaturus etiam, & poſt eum regnabunt ejus filii. Sic omnia plene ſuis temporibus impleta ſunt, nam *Arthurius* & *Eochodius Find* non multo poſt temporis intervallo bello *Maychorum* trucidantur, *Arthurius* quoque bello *Saxonico*, ſicut & ante diu frater ejus major *Griffinus*, peremptus eſt; ſed *Eochodius Buyd*, quod noſtra lingua ſonat *Eugenius*, in regno patri poſt annum ſucceſſit. Hujus enim *Griffini* filii regis *Aydani*, filii *Gonrani*, filiam nomine *Fynewennem Conanrodus* filius regis *Demetiæ* duxit uxorem, ex qua genuit filium multum Deo dilectum Sanctum *Droſtanum*, qui monachico degens in habitu Deo ſeipſum hoſtiam obtulit acceptabilem. Anno Domini ſexcenteſimo Sanctus obiit *Columba*, poſtquam optima converſatione in *Scotia* manſiſſet annis plene triginta quatuor, quod ex dictis beati viri patet. Uſque in hunc, inquiens fratribus, præſentem diem meæ peregrinationis in *Scotia* terdeni completi ſunt anni; ſed quia dominus mihi totis viribus roganti donavit, ut ad ipſum hac die de mundo tranſirem, multarum magis Eccleſiarum orationes pro me exaudiens, dictum citius immutavit, & ipſis exorantibus à domino donatum eſt, ut, quamlibet contra meam voluntatem, anni quatuor ab hac die mihi carne manenti ſuperaddantur. *Aydanus* quoque rex poſt bellum *Degſaſtan* continue mœrens, tantis ſeipſum afflixit doloribus, quod anno ſecundo poſt fugam, adeo grandævus ut annorum octoginta pene metas attingens, apud *Kentyre*, & apud *Kylcheran*, quo prædeceſſorum nullus antea, tumulatur. Statimque *Kenethus Kere* filius *Conal* regiam ſuſcepit coronam, & poſt annum, vel ut alibi poſt tres menſes, defunctus eſt.

XXXII. *De*

XXXII. *De successione* Eugenii *filii* Aydani, *& de Sanctis* Gilleno & Columbano.

AD regni deinde successit apicem filius *Aydani* regis, *Eugenius Buydnel*, *Eochodius* à quibusdam, *Aydo* secundum alios, anno Domini DCVI. & regnavit annis XVI. Anno quoque præcedente, Christi viz. DCV. *Mauritio* cum uxore & filiis à milite suo *Foca* perempto. *Focas* idem invasit imperium, & tenuit annis octo. *Bonifacius* Ecclesiæ *Romanæ* Papa LXIV. qui *Sabiniano* successit, apud eundem *Focam* obtinuit, ut Ecclesia *Romana* caput esset omnium Ecclesiarum, quia tunc Ecclesia *Constantinopolitana* se primam scribebat omnium Ecclesiarum. Hic *Eugenius* à *Parmeno*, postquam in beati *Columbæ* gremio caput reclinaverat, dilectus fuit ejus alumnus tenerrime nutritus, diuque postmodum discipulis diligenter tribus informatus. Ejus doctrinam rex effectus in multis oblivioni tradens, nam paci raro, sed bellis continue curam adhibuit, gravibus semper regiones *Saxonum* irruptionibus, aliquandoque *Pictorum*, infestavit. In cunctis vero regendis austerus erat, ac omnibus suæ majestatis imperium irritantibus per omnia crudelis atque ferox, gloriosius multo superbos putavit aut effrenes cruenter quam civiliter superare. Subactis tamen vel hostibus vel legiis civibus valde misericors & mitis fuit, sed & injuriarum veniam poscentibus promptus indultor & suavis, in hoc enim generosi leonis, cujus ipse signum tulit in armis, verus imitator dici possit, cum parcere prostratis sit nobilis ira leonis. Ejus anno octavo, cum *Focas* Imperator in suos crudeliter domesticos desæviret, *Heraclii Africæ Patricii* jussu peremptus est, qui post ejus necem sibi rempublicam vendicavit; cœpit anno Domini DCXIII. trigintaque regnavit annis: hic rempublicam dissolutam invenit & attritam. Eo tempore Sanctus *Gillenus Scotus* Provinciam *Attrebatensem* sana doctrina Christo acquisivit, & illi claris attraxit miraculis. Quadam die, cum idem Sanctus cum Sancto *Phareone* corpus reficeret, vas vitreum, quo vinum propinabatur, pincerna tenente, casu ruens confractum est: cernens autem beatus *Gillenus* vultum ministri in pallorem versum, innuit illi latenter dari frustum calicis fracti, super quem oratione facta, repente vitreum reintegratum est. *Eugenii* diebus Sanctus *Columbanus Scotus* multis claruit virtutibus, in *Galliis* Cœnobia *Luxoniensis* & *Bobrensis* construxit; postmodum à *Theodorico* rege, instinctu *Brunechild* aviæ suæ, expellitur de *Francia*, qui post, relicto *Gallo* discipulo in *Alemannia*, Cœnobium construxit in *Italia*.

XXXIII. *De fuga* Cadwallonis *regis* Britonum *venientis in* Scotia *pro subsidio*, *& adventu Sancti* Oswaldi, *fratrumque suorum ibidem baptizatorum*, *& sepultura dextræ manus*, *& gladii regis* Eugenii *in mora lapidea*.

ANno quidem *Eugenii* decimo, *Westsaxonum* regis *Cinegillus* & *Quichelmus* prælium apud *Beautonum*, adversus regem *Britonum Cadwallonem* committentes, exercitus sui duobus millibus quadraginta sex occisis, ipsum fugam arripere coegerunt. Qui postmodum *Scotiam* cum paucis clam adveniens, opem habiturus à rege, de qua placitum sibi promissum accepit: de *Scotia* vero petiit *Hyberniam*, indeque *Britanniam* secessit *Armoricam*, ubi statim à rege, cui nomen *Salamon*, cum obtenta bellatorum manu non modica domi reversus, immuneris *Saxones* occisionum cladibus infestavit. Undecimo quidem anno suo *Redwaldus*, rex Orientalium *Anglorum*, *Ethelfridum Northumbriæ* regem bello peremit; in quo regno succedens *Edwinus*, septem filios *Ethelfridi*, viz. *Andefridum*, *Oswaldum*, *Oslafum*, *Oswium*, *Offam*, *Oswudum* & *Oslacum*, & unam filiam *Ebbam*, ex regno patris sui depulsit. Hi quidem

dem omnes cum multis nobilibus amicorum diligentia fuga lapsi, supremam coacti necessitate *Scotiam* adveniunt, quos rex adhuc paganos, ac licet eorum pater suum debellasset in bello patrem, eo tamen honore quo decuit benigne suscipiens, in regno diu postmodum receptavit. Ejus etiam hortatu post paucos annos, doctrinaque sanctorum Patrum & prædicationibus, quorum assidue gloriosa tunc conversatione *Scotia* refulsit, ad Christianam perducti fidem, Sanctæ Trinitatis nomine sacri baptismatis aqua sunt renati. Anno duodecimo regni regis, & Imperatoris *Heraclii* quinto, *Palæstina* bello premitur à *Persis*, sanctaque civitas *Jerusalem*, peremptis in ea Christianorum nonaginta millibus, capitur, & ipsa sancta Dominica crux asportatur. Unde quinto post hoc anno motus Imperator, mensis Aprilis die quarta, secundaque feria Paschæ, contra regem *Cosdroem* iter arripuit, quo statim interfecto, *Jerusalem* reportavit sanctam crucem, in cujus Imperator erumpendo laudibus hanc cecinit Antiphonam, O crux splendidior, &c. Rex igitur *Eugenius*, qui cunctis pene regni diebus quietem abhorruit, ad vitæ bravium tandem perveniens, etiam & hostibus post mortem, ut dudum vivens, æternus voluit esse timor. Nam ut in futurum regni gentes, ipso defensore licet mortuo, nunquam careant, legiis majoribus sub fide jurata præcipiendo testamento constituit, quod ad eorum firmam de cætero tutelam, in extremis ad Austrum regni finibus, eo defuncto, dextram statim ab humero decisam, ac signo leonis bellico decoratam habentem manu gladium sepelirent; hujusmodi tamen regiæ manus sepulturam *Eugenio* regi *Congalli* filio, non isti, chronica quædam ascripsit; arbitrio lectoris, an isti debeat ascribi, vel alteri potius relinquatur.

XXXIV. *De successione regum* Ferthardi, *suique fratris* Donaldi, *quem Sanctus* Columba *benedixit adhuc puer, & reditu Sancti* Oswaldi *in patriam.*

EJus enim filiorum major *Fertbardus* anno Domini DCXXII. principis *Heraclii* X. in regno sibi successit, & regnavit annis X. in cujus nihil actum est tempore memoria dignum. Ejus circa principium regnationis, magus & pseudopropheta *Machometus*, *Arabes*, qui & *Saraceni* dicuntur, & populos multos seduxit. Qui vero *Fertbardus*, cum in Insula *Columbæ* sepultus esset, accepit pro eo regnum frater ejus *Donevaldus Brek*, anno Domini DCXXXII. & ejusdem *Heraclii* XX. & regnavit annis XIV. Idem vero *Donevaldus* adhuc puer ad Sanctum *Columbam*, sicut tradit *Adamnanus*, in Insula *Dorcete* per mercatores adductus est, quem Sanctus intuens *Columba* percunctatur, inquiens, cujus filius est hic quem adduxistis? Illis respondentibus, hic est *Donevaldus* filius *Eugenii*, qui ad te ideo perductus est, ut tua redeat benedictione ditatus. Quem cum continuo Sanctus eum benedixisset, ait, hic post omnes fratres suos superstes erit, & rex valde famosus, nunquam in manus inimicorum tradetur, sed in senectute, morte placida, suam inter domum, & coram amicorum familiarumque turba, super lectum morietur, & hæc omnia vera sunt secundum beati viri vaticinium adimpleta. Regis enim anno secundo *Northumbrorum* rex *Edwinus*, qui regis *Ethelfridi* filios supra memoratos è regno pulsit, à *Cadwallone Britonum*, & *Penda Merciorum* regibus occisus est. De cujus nece fratres *Andefridus*, *Oswaldus*, ac cæteri nobiles, qui decem tunc & septem annis exules mansissent in *Scotia*, veraci relatione certificati regis accesserunt præsentiam, rogantes, ut libertate concessa, sibi subsidium quoddam, quo regnum reciperent patris, conferre dignetur gratiose. Rex autem liberam eis recedendi facultatem ac redeundi gratis tribuit: sed & contra *Pendam* seu quoscunque *Saxones* subsidium promittens, adversus *Cadwallonem* & *Britones*, quibus amicitia veri fœderis *Scotos* ad diu conjunxit, omnino renuit adhibere. Ut itaque sui monarchias salvi pertranseant, non affectione

affectione *Saxonici* generis, sed Christianæ zelo religionis, bellatorum cum eis manum copiosam misit. Ac illi tantis suffulti catervis, paternum intrantes regnum, libenter ab incolis recepti sunt, ac eorum major *Andefridus* mox in regem coronatur *Berwiciorum*. Regnum quoque *Deirorum* eo tempore *Osricus* ab Episcopo *Paulino* baptizatus suscepit; nam *Northumbriæ* regnum in duabus tunc regionibus *Berwiciis* & *Deiris* divisum est. Qui quidem reges *Andefridus* & *Osricus* utcunque regna receperant, fidem abnegantes Catholicam, serviendum idolis redierunt.

XXXV. *De eodem Sancto* Oswaldo, *& electione Sancti* Aydani *ad* Saxones *convertendos*.

BEda. Toto quidem tempore quo regnavit *Edwinus*, filii præfati regis *Æthelfridi*, cum magna nobilium juventute, apud *Scotos* exulabant, ibique ad doctrinam *Scotorum* catechisati, & baptismatis sunt gratia recreati. Qui, ut mortuo rege inimico patriam sunt redire permissi, & eorum primus *Andefridus* regnum *Berwiciorum* accepit, *Osricus*, ut supra, regno præficitur *Deirorum*; qui uterque rex, ut terreni regni sortitus est infulas, Sacramenta regni cœlestis anamatizando perdidit, & se priscis idolatriæ sordibus polluendum restituit, ac perdendum. Nec mora regem utrumque *Cadwallo* rex *Britonum* impia manu, sed ultione Dei justa, peremit. Deinde cum anno integro *Northumbrorum* provincias possideret *Sanctus Oswaldus*, post occisionem fratris cum parvo superveniens exercitu, sed Christi fide munitus, ipsum regem *Cadwallonem* cum immensis copiis interemit. Est autem locus pugnæ juxta murum illum qui vocatur *Thirwall*, ad Aquilonem, quo *Romani* quondam, ob arcendos *Scotorum* impetus, totam à mari ad mare præcinxerunt *Britanniam*. Idem rex *Oswaldus* ubi regnum suscepit, desiderans totam cui præesse cœpit gentem fidei Christianæ gratia imbui, misit ad majores natu *Scotorum*, inter quos exulans ipse baptismatis Sacramenta cum his qui secum erant militibus consecutus erat, petens ut sibi mitteretur antistes, cujus doctrina gens quam regebat *Anglorum* Dominicæ fidei dona disceret, ac susciperet Sacramenta. Nec aliquanto tardius quod petiit impetravit, missus est igitur ad prædicandum primo vir quidam austerus animo, qui cum aliquandiu genti prædicans *Anglorum* nihil proficeret, patriam rediit, & in conventu seniorum retulit, quod nihil prodesse docendo genti ad quam missus erat potuisset, & quod essent homines indomabiles & duræ mentis. At illi tractatum magnum in consilio, quid esset agendum, habere cœperunt, desiderantes quidem genti quam petebant saluti esse, sed de non recepto quem miserant prædicatore dolentes. Tunc ait Sanctus *Aydanus*, nam & ipse consilio intererat, ad sacerdotem eum de quo agitur, videtur mihi, frater, quia durior justo indoctis auditoribus fuisti, & non eis juxta Apostolicam disciplinam primo lac doctrinæ mollioris porrexisti, donec paulatim enutriti verbo Dei, ad capienda perfectiora, & ad facienda sublimiora Dei præcepta sufficerent. Quo audito universi, qui consedebant, ad ipsum oculos & ora convertentes, diligenter quid diceret discutiebant, & ipsum esse dignum Episcopatu, ipsum ad erudiendos incredulos mitti decernunt & indoctos.

XXXVI. *De prædicatione ejusdem Sancti* Aydani, & *morte Sancti* Oswaldi.

ITaque *Beda*. Accepit ergo Sanctus *Oswaldus* Sanctum Pontificem *Aydanum*, summæ mansuetudinis, & pietatis, ac moderaminis virum, habentem zelum Dei, cui locum sedis Episcopalis in Insula *Lindisfarnensi*, ubi ipse petebat, tribuit, atque ejus ammonitionibus humiliter ac libenter in omnibus auscultans, Ecclesiam Christi in regno suo multum diligenter ædificare, ac dilatare curavit, ubi pulcherrimo sæpe spectaculo contigit ut evangelizante antistite, qui *Anglorum* linguam perfecte non noverat, ipse rex suis ducibus ac ministris interpres verbi existeret cœlestis, quia nimirum tam longo exilii sui tempore linguam *Scotorum* jam plene didicerat. Exinde cœperunt plures per loca indies de *Scotia* venire *Britanniam*, atque illis *Anglorum* Provinciis, quibus regnavit *Oswaldus*, magna devotione verbum Dei fidei prædicare,& credentibus gratiam baptismi, quicunque Sacerdotali erant gradu præditi, ministrare. Construebantur ergo Ecclesiæ per loca, confluebant ad audiendum verbum Dei populi gaudentes, donabantur munere regio possessiones & territoria ad instituenda monasteria, imbuebantur præceptoribus *Scotis* parvuli *Anglorum* una cum majoribus; studii & observationis regularis disciplinæ inter alia vivendi documenta, sanctus antistes saluberrimum abstinentiæ, vel continentiæ, clericis exemplum reliquit, cujus doctrinam id maxime commendabat omnibus, quod non aliter quam vivebat ipse cum suis docebat. In tantum vita illius à nostri temporis segnitie distabat, ut omnes qui cum eo incedebant, vel attonsi vel laici meditari deberent, id est, aut legendis Scripturis, aut Psalmis discendis operam darent. Anno quidam regis *Donaldi* XI. idem Sanctus rex *Oswaldus* à *Penda* rege *Merciorum* occisus est, & illi frater ejus *Oswius* successit; hic etiam à *Scotis* in fide Catholica doctus & baptizatus est. Eodem anno moritur *Heraclius* Imperator, & *Constantinus* filius ejus substituitur, ac imperii sui quarto mense à noverca sua *Martina*, & *Pirro* Patriarcha, veneno extinctus est: *Martina* deinde cum filio suo *Heraclona* imperium arripuit. Verum *Heraclonas* post annum abscisso naso, & *Martina* mater ejus abscissa lingua exulantur, & *Constans*, qui & *Constantinus*, filius *Constantini* prædicti, cepit imperium anno Domini DCXLIV. regnavit annis XXVI.

XXXVII. *De successione regis* Ferthardi, & *Sanctis* Fynano, Furseo & Fulano.

ANnis autem in regno completis quatuordecim *Donaldus* moritur, & nepos ejus *Ferthardus Fode*, filius *Ferthardi*, promotus ad regni regimen coronatur; regnare cœpit anno Domini DCXLVI. *Constantis* ejusdem, qui & *Constantini*, tertio; regnumque XVIII. tenuit annis, & in pace toto tempore rexit. Anno regni sui sexto Sanctus Episcopus & doctor *Anglorum Aydanus*, postquam Episcopatum *Northumbriæ* septendecim annis gloriose rexisset, migravit ad Dominum. Et Sanctus *Finanus* etiam *Scotus* illi succedens, decem annis regebat, à quo, statim post suum ibidem adventum, mediterraneorum *Anglorum* rex *Peada*, filius *Pendæ*, baptizatus est, cum omnibus qui secum venerant comitibus ac militibus, earumque familiis universis. Ejusdem regis circa regnationis principium Sanctus *Furseus*, de cujus parentibus dictum superius est, virtutibus plenus emicans, de *Scotia* pro Christo peregrinationem aggressus, ad *Gallias* usque pervenit, & à rege *Clodoveo* filio *Dagoberti* susceptus, honorifice *Laciniacum* Cœnobium fundavit: quem non multo post fratres sui Sanctus *Foilanus* & Sanctus *Ulcanus*, pari peregrinandi voto

voto secuti per *Gallias* claruerunt. E quibus *Foilanus* dono *Gertrudis* virginis *Fossense* postea monasterium fundavit, ubi etiam & ipse martyrio coronatus quiescit. Ejus itaque temporibus *Dido Pictavensis* Episcopus, ad regem in *Scotia* missus est exul, quem honorifice susceptum aliquanti temporis spatio secum retinuit, postea vero prædicto regi *Clodoveo* ipsum ad gratiam repetenti remisit.

XXXVIII. *De Sancto* Colmanno *& ejus prædicatione tribus annis, & suo reditu.*

DEfuncto quidem anno regis *Ferthardi* decimo sexto Sancto *Finano*, Episcopo, successit Sanctus *Colmannus*, etiam à *Scotis* missus & ordinatus, sed nisi tribus annis officium ibidem exercuit, nam *Anglorum*, qui transvecti fuerant, ferre non valens invidiam, Episcopatu relicto ad patriam remeavit. *Beda. Colmannus* autem cum tribus annis genti *Northumbriæ* præfuisset antistes, assumens secum partem ossium Sancti patris *Aydani Scotiam* reversus est; quantæ autem parcimoniæ, cujus continentiæ fuerit ipse cum prædecessoribus suis, testabatur locus ille quem regebant. Erant ibidem eo tempore multi de nobilibus *Anglorum*, simul & mediocrum, qui tempore *Colmanni* & *Finani* Episcoporum, relicta patria, vel divinæ lectionis, vel de continentioris vitæ gratia illo secesserant. Et quidam mox se monasticæ conversationi fideliter manciparunt, alii magis circuiendo per cellas lectioni magistrorum operam dabant. Quos omnes *Scoti* libentissime suscipientes victum eis sine pretio quotidianum, atque libros ad legendum, gratuitumque magisterium præbere curabant. Interea *Colmannus*, qui de *Scotia* venerat relinquens *Britanniam*, iterum rediens ad *Scotiam* tulit secum quos congregaverat *Scotos*, & *Anglorum* gentis viros triginta circiter, qui monachicæ conversationis studiis erant imbuti, cum quibus ad Insulam, quæ dicitur *Hy Bosynd*, non procul ab *Hybernia* secreta, perveniens, inibi monasterium construxit, & monachos utriusque nationis, quos adduxerat, in eo collocavit: qui cum invicem concordare non possent, monasterium aliud in loco qui *Mageo* nominatur constituit, ac relictis in priori *Scotis* monachis, *Anglos* ibidem consistere per semet ordinavit.

XXXIX. *De numero regum* Anglorum, *quos* Scoti *baptizabant, & Episcopis à quibus baptizabantur.*

PEr hos ergo sanctissimos viros agentibus *Scotorum* regibus, ac cleri majoribus, Episcopos *Aydanum*, *Finanum* & *Colmannum*, sive per se, sive per alios, quos ipsi consecratos *Anglis* dederant Episcopos ac Sacerdotes, cum aliis doctoribus, regna quatuor, viz. duo *Northumbrorum*, *Merciorum*, *Midilanglorum*, & media pars regni *Saxonum* Orientalium, usque *Thamensis* pene fluvii ripam, ad Christum conversa sunt, ac eorum reges cum indigenis in nomine Sanctæ Trinitatis baptizati, necnon operibus fidei docti fideliter & informati. Primus namque rex *Anglorum* à *Scotis* baptizatus *Gaudfridus* extitit, quamvis ad idola velut ad vomitum canis redierat. Ejus itaque frater Sanctus rex *Oswaldus*, quo ut supra postulante, fides Catholica *Northumbris* à beato *Aydano* prædicatur. Rex etiam *Oswius*, *Oswaldi* frater, ac ejus in regno successor. Rex itaque *Deirorum Oswinus*, quem à propriis hominibus proditum idem *Oswius* interfecit. *Midilanglorum* rex *Peada*, filius *Pendan*, cui datus est Episcopus *Dwynea Scotus*, ut ipsis *Midilanglis* præesset simul & *Merciorum* populis; nam Sacerdotum paucitas unum cogebat antistitem duobus populis duarum præfici regionum; sed Orientalium *Saxonum*, qui fidem expulso *Mellito* nuper abjecerant, rex *Sigberthus*, cui pro docen-

dis gentibus *Cedda* mittitur Episcopus, à quo siquidem rex *Swythelmus* ejusdem *Sigberti* successor baptizatus est. Episcoporum namque *Scotorum* primus fidem *Anglis* prædicantium Sanctus fuit *Aydanus*, cui discedenti Sanctus successit *Finanus*, & huic Sanctus *Colmannus*, cui *Scotiam* revertenti *Cuda* successit, Episcopus rite per *Scotos* ordinatus: *Midilanglis* equidem atque *Merciis* Episcopabat primo *Dwinia Scotus*, deinde post ejus obitum successit *Ceolatus* etiam *Scotus*, cui postmodum ad *Scotiam* reverso successit *Trumbery*, & hinc *Jarmnan*, ambo quidem *Anglicæ* nationis, sed à *Scotis* edocti pariter & ordinati.

XL. *De successione* Maldwyni, & *Episcopo* Cuda *succedente post* Colmannum.

POstquam igitur *Ferthardus* obiisset, *Maldewynus Donaldi* regis filius, ad apicem accessit regni, post incarnationem anno DCLXIV. Imperatoris *Constantini* XXI. Quo videlicet anno Sanctus rediit ad *Scotiam Colmannus*, & illi *Cuda* successit: per omne vero tempus prædicationis *Scotorum* in *Anglia*, firma pax atque communio sine strepitu contentionis habita fuit, demum cum properæ nationis *Anglorum* clerus doctrina maxime *Scotorum* multiplicatus crevisset, ingratus omnino sanctis doctoribus indignari cœpit, & occasiones multas & varias acquirere, quibus eos redire *Scotiam* cogeret, aut intolerabile quod eis impositum onus fuerat, sustinere. Unde de cætero viginti quibus *Maldewinus* regnavit annis, nulla seu rara pax inter regna contigit, sed eruptiones eruptionibus hinc inde vastando quidem continue succedebant; nullum tum bellum de quo memoria fieret his actum temporibus, neutrorum chronicis reperitur. Ejus autem anno quinto mortalitas hominum gravissima totam *Europam* horribili clade præmebat. *Adamnanus*. Hujus cladis mentionem faciens ait, de mortalitate, quæ nostris temporibus orbem terrarum bis ex parte vastaverat, majori tacendum minime videtur. Nam ut de cæteris taceam latioribus *Europæ* regionibus, hoc est de *Italia* ipsaque *Romana* civitate, & *Cisalpinis Galliarum* Provinciis, *Hispanis* quoque *Pirenæi* montis interjectu disterminatis, Oceani Insulæ per totum, *Hybernia* videlicet & *Britannia*, binis vicibus hac dira pestilentia vastatæ sunt, exceptis duobus populis, *Scotorum* viz. & *Pictorum*, inter quos dorsi *Britannici* montes utrosque discriminant. Et quamvis utrorumque populorum grandia non desint peccata, quibus ad iracundiam æternus plerumque provocatur judex, utrisque tamen patienter ferens ipse misericors hucusque pepercit. Anno regis septimo *Constans* Imperator, qui & *Constantinus*, in balneo per suos occisus est, atque *Mezentius Armenus* creatus est Imperator à militibus; sed non multo post ejusdem *Constantis* interfecti filius, nomine *Constantinus*, *Heraclii* pronepos, purpuram suscepit, & *Mezentium* cum interfectoribus patris sui morte turpissima peremit, cœpit anno Domini DCLXX. & imperavit annis XVII. cujus anno XIV. rex obiit *Maldwinus*, & in Insulis in Ecclesia beati *Columbæ* sepultus est honorifice.

XLI. *De fuga* Cadwaladri *novissimi regis* Britonum *ex* Britannia, & *causis quibus dejecit eos Deus de regno.*

HIs etenim temporibus ultimus rex *Britonum* in *Britanniam Cadwalladrus*, filius *Cadwallonis* memorati superius, obiit. Hunc *Cadwallonem Galfridus* in *Britonum* gestis, non ut in *Bedæ* seu cæterorum *Anglorum* docetur chronicis, ab *Oswaldo* tradit occisum, sed ipsum è contra præcipuum *Oswaldi* fuisse persecutorem usque ad mortem, longeque post ejus vixisse decessum, ac morte propria, cum XLVIII. regnasset annis, lecto vitam terminasse.

naſſe. Verum, ſicut in his & multis aliis expertum eſt *Britonum* geſtis & *Anglorum*, in tantum ſua ſæpius diſcordant Poetarum ſcripta quantum & populi, quorum voluntates adeo contrariæ noſcuntur, ut niſi coactus, neuter id minime quod alter velit. Hic locus exigit diſcidium notare gentis *Britonum*, ut eorum civilis aſſidua contentio, vilium flagitiorum delectatio, divini cultus omiſſio, novorum electionis regum præſumptio, ſed & virorum deſpectio, quibus regnum amiſerant, nobis continue cedant & cæteris gentibus in exemplum. Suſcepto quoque regno pro patre *Cadwaladrus*, poſt duodecim annos, prævalentibus quotidie *Saxonum* irruptionibus, urgenteque graviſſima prædictæ mortalitatis clade, fugit è *Britannia*, flens & ejulans, his verbis aut ſimilibus lamentando; Dediſti nos Domine tanquam oves eſcarum, &c. nobis peccatoribus væ nobis, ob inania ſcelera quibus Deum offendere nequaquam diffugimus, dum pœnitentiæ ſpatium habuimus; idcirco nobis ejus poteſtatis incumbit ultio, quæ nos à natali ſolo pellere feſtinat, quos nec olim *Romani*, nec *Scoti* vel *Picti*, nec verſutæ proditionis poterant *Saxones*, qui ſemper proditionem facere, nec firmam ulli fidem conſueverant retinere: ſed in vanum ſuper eos patriam recuperare nitimur, cum divina non fuerit voluntas, ut in ea diutius regnaremus. Ipſe vero juſtus judex, cum nos à noſtris ſceleribus velle nullatenus ceſſare vidiſſet, indignationem ſuam nobis inviſit, ut indignos corripit, qui noſtris, proh dolor! demeritis à patrio regno catervatim, velut inutiles arborum rami ligati faſciculis, ex vineis dejicimur, cunctis monſtrum gentibus & exemplar, ne tantis Deum irritent flagitiis in futurum. Quo miſera gens, quonam civilium bellorum tuæ contentiones abierunt & rixæ? quibus ipſa tuam dulciſſimam *Britanniæ* regionem adnihilare non omiſiſti: ex altera quidem mentitæ fidei *Saxones* ipſam nunc occupatam adeo retinent, ut nec in ea te bellis extraneis uti volunt aut civilibus. Quid igitur otioſa gens, immo vero gens otioſa, quid facies? non habes unde modo civilia valeas gerere bella, nec extranea potens exercere. Tu namque prælia ſemper civilia ſitiens, in tantum intrinſecis te debilitaſti motibus, quod patriam aut conjuges, aut filios, aut quod majus eſt, libertatem tueri nequeas ab inimicis: heu tarde nimis Evangelicum illud intellexeras! Omne regnum in ſeipſo diviſum &c. ſed hanc modo clauſulam experientia docente veriſſimam eſſe didiciſti. Nam deſolatum ideo cernis regnum tuum, & ab impiiſſimis paganis occupatum, quia civilis diſcordiæ furor, & timoris fumus tuam hebetavit mentem, & quia tua ſuperbia nullatenus uni, ſeu vero regi, debitam ferre permiſerat obedientiam, cernis domos ejus ſuper domos ruentes, ac leænæ barbaræ catulos, ejus oppida, civitates, & cæteras à te tuas eripere poſſeſſiones, à quibus adeo miſerabiliter es expulſa, quod prioris tuæ ſtatum dignitatis vix aut nunquam recuperabis.

XLII. *De eiſdem cauſis, &* Britonum *futuro reditu per* Angliam *prophetato, & quibuſdam prophetiis* Merlini *de eodem.*

EX *Britannia* vero *Cadwaladrus* fugiens, ad minoris *Britanniæ* regionem venit, ubi, dum per aliquod tempus manens redire *Britanniam* proponeret, intonans ei vox angelica præcepit, ne quod mente conceperat perficeret. Quia Deus, inquit, ad præſens gentem tuam in Inſula *Britanniæ* diutius regnare non velit, antequam fatale tempus advenerit: tunc enim propter fidei meritum *Britones* ſunt regnum adepturi, nec id tamen tempus futurum ſperent, priuſquam tuis potiti reliquiis, illas ex *Roma Britanniam* aſportabunt. Hæc acer audiens ab angelo, *Romam* adiens ibidem defunctus eſt. *Merlinus Ambroſius* de receptione regni *Britonum* ſic prophetatur; *Cadwaladrus* vocabit *Conanum*, & *Albaniam* in ſocietatem accipiet, tunc erit ſtrages alienigenarum, tunc flumina ſanguine manabunt, tunc erumpent montes armo-

armoria, & *Bruti* diademate coronabuntur &c. Porro filius ejus *Inor* & nepos *Yny*, nunc *Wallia* nunc *Scotia* recepti, collectis navibus, inquietatione sævissima regnum *Britanniæ* per multos annos affecerunt. Ab hoc autem tempore circiter, viz. annum Domini DCLX. *Britannia* vocabulum amittens pristinum, ab *Anglorum* gentibus nomen modernum *Angliam* assumpsit. Quod nomen exponens *Beda* scripsit; porro de *Anglis*, hoc est de populis venientibus ex patria *Germaniæ*, quæ dicitur *Angulus*, *Anglorum* cæteræ gentes nomen habent. Dispersi siquidem *Britones*, quidam regnum petebant *Armoricum*, quidam *Gallias*, & quidam eorum *Scotiam*, nunquam ad propria reversuri, quidam autem *Walliam*; propriæ regionis in extremis finibus miseram cum libertate potius ibidem eligunt vitam transigere, quam hostium subjici dominio servitute. Durissima quoque servitutis est cuique conditio, naturali patria famulari servus, qua dominari soleat libertate.

XLIII. *De successione regum* Eugenii *quarti*, & Eugenii *quinti*, & *de Sanctis* Cuthberto & Adamnano.

DEfuncto rege *Maldwino* nepos ejus successit *Eugenius* quartus, filius *Dongardi*, filii *Donaldi Brek*, & regnavit annis tribus. Cœpit autem anno Domini DCLXXIV. Imperatoris *Constantini* XV. Regis autem anno secundo Sanctus *Cuthbertus* ordinatus est Episcopus, tertio loco post Sanctum *Colmannum Scotum*, de quo dictum est supra. Eodem anno *Northumbrorum* rex *Egfridus* à *Scotis* occisus est. *Beda*. Rex *Egfridus*, cum temere ad vastandam *Scotorum* Provinciam exercitum duxisset, multum prohibentibus amicis, & maxime beatæ memoriæ Sancto *Cuthberto*, qui nuper fuit ordinatus Episcopus, introductus est, simulantibus fugam hostibus, in angustias inaccessorum montium, & cum maxima parte copiarum quas secum adduxerat est extinctus. Ex quo tempore spes cœpit & virtus *Anglorum* regni fluere, & retro sublapsa referri: nam & *Picti* terras possessionis suæ, quas tenuerunt *Angli*, & *Scoti* qui fuerunt in *Britannia*, *Britonum* itaque pars nonnulla receperunt. Huic *Eugenio* post mortem etiam *Eugenius* quintus successit, anno Domini DCLXXXVII. Imperatoris etiam *Justiniani* secundi, qui pariter *Constantino* successit, primo, & imperavit annis X. regnavit autem rex itaque X. annis. Iste *Eugenius* filius erat *Ferthardi Fode*, & omni tempore suo pacem cum *Anglis* habuit, cum *Pictis* vero bellum treugis paulatim interceptis. Nam ejus tempore regnavit in *Northumbria* rex *Alfridus*, frater *Nothus Egfridi* prædicti, non tamen eisdem terminis quibus frater regnum tenuit, qui non paucis annis in *Scotia* & *Hybernia* discendo literis curam dedit, ubi crebra conversatione regi fuit *Eugenio* notissimus, & ideo firmam alterutris pacem regnorum servabant in marginibus. Ejus itaque temporibus virtutibus pollens & miraculis Sanctus *Adamnanus Scotus* floruit, per omnem enim Insulam, eo regnante, tam *Scotiam* quam *Britanniam*, sanguinea pluvia per septem dies desuper effluxit, ac versa sunt in sanguinem omne lac pariter & butyrum.

XLIV. *De successione regis* Amrynkyleth & *ejus morte*, & *de Sancto* Chiliano.

REgnum discedens *Eugenius*, pace cum *Pictis* & *Anglis* firmata, suo successori reliquit *Amrykelleth*, filio *Findan*, filii *Eugenii* quarti; qui cum coronatus fuisset eodem anno Domini DCXCVII. bellum adversus *Pictos* inconsulte, pacis soluta conditione, paravit. Nec ipse plene nondum anno completo, in terris eorum prima profectione condensorum abdita lustrando nemorum, exercitus sui pluribus sagittatis, ipse rex ictu sagittæ vulneratus

subito

ſubito rediit, ac decimo die poſt vulnus acceptum moriens, *Eugenio* fratri regni ſedem evacuavit. Eodem anno apud *Wirzburgh* caſtrum oſtio *Franciæ*, Sanctus ejuſdem Epiſcopus *Chillianus Scotus*, cum ſuis diſcipulis *Clolomano* & *Colmanno*, clam martyrizantur à *Geylana*, uxore *Gothberti* principis, quæ timebat ſeparari à viro ſuo, arguente eum *Chilliano*, quod eam uxorem quondam fratris ejus etiam ipſe uxorem haberet: quorum mors cum apud omnes diu lateret, *Geylana* & percuſſoribus à dæmonio arreptis, eorum confeſſione divulgata eſt. Ipſo ſiquidem anno cum Imperator *Juſtinianus*, ut dictum eſt, decem annis regnaſſet, inſurgens in eum *Leo Patricius*, & eum regno privans & naſo relegavit. Sed anno deinde poſt ſumptum imperium peracto, *Tiberius* ab imperio *Leone* pulſo, carcereque truſo, ſibi naſum decidit, ac annis ſeptem imperavit. Deinde *Juſtinianus* auxilio *Crebellis Bulgarorum* regis imperium iterato recepit, atque *Tiberium* & *Leonem* jugulavit. Tantam in adverſarios ultionem exercebat, ut quotiens ab exciſo naſo defluentem reumatis guttam detergeret, pene totiens aliquem conſpiratorum jugulari præciperet. Ipſum vero, filiumque ſuum *Tiberium*, poſtquam ſeptem annis ſecundo regnaſſet, *Philippus* pariter interficiens, anno uno cum dimidio regnavit. In eum inſurrexit *Anaſtaſius*, & illum oculis privans ab imperio pulſit, quem utique poſt duos annos *Theodoſius* ab imperio depoſitum presbyterum ordinans, regnavit anno uno. Hunc etiam *Leo* tertius ab imperio depoſuit; qui poſt factus clericus vitæ reſiduum in pace peregit. Sicque per viginti unum annos imperium *Romanum* cunctis fuit ridiculum etiam infidelibus.

XLV. *De ſucceſſione Reguli* Eugenii *ſexti* & Murdaci, & *ſtatu tunc temporis in* Britannia.

SExtus *Eugenius*, filius *Findan* ſupradictus, *Amrykeleth* fratri ſuccedens, regnavit annis XVII. cœpit enim anno Domini DCXCVIII. *Leonis Patricii* ſecundo. Erat autem rex humilis & modeſtus, pacificum potius tranſigere tempus quam bellicum eligens, feras etiam & aves inquietare malens, quam homines: omnis vero vicinæ nationis ſagaci quodam ingenio favorem pariter & amorem alliciens, propriumque regnum continuis regendo legibus adornans, tranquillam feliciter vitam terminavit: cujus poſt mortem apud *Loarno* funus ejus allatum, ad Inſulas patrum in tumulo ſepelitur. Cui *Murdacus* nepos ejus ex *Amrynkeleth* fratre ſuccedens, eadem pace qua patruus prædeceſſor regnum rexit, ſed eodem ſeu tanto favore nullatenus vicinorum. Regnare vero cœpit anno Domini DCCXV. & regnavit annis XV. Ejus tempore regnationis *Beda* Venerabilis, nationum totius *Albionis* Inſulæ ſtatum in ſuis noviſſimis ſcribens chronicis, ſicut ſequitur annotavit. Hoc, inquit, tempore *Pictorum* natio fœdus habet pacis cum *Anglis*, catholicæque veritatis ac unitatis, cum univerſali Eccleſia particeps gaudet exiſtere. *Scoti*, qui *Britanniam* incolunt, ſuis contenti finibus, nihil jam inſidiarum contra gentem *Anglorum* moliuntur. *Britones* quoque, quamvis ex maxima parte gentem *Anglorum* odio ſibi domeſtico moribus impugnent improbis, tamen & divina ſibi & humana prorſus reſiſtente virtute, in neutro poſſunt obtinere propoſitum. Quippe qui, quamvis ex parte ſui ſint juris, nonnulla tamen ex parte *Anglorum* ſunt ſervitio mancipati, quæ res quem finem ſit habitura poſterior ætas videbit. Anno *Murdaci* ultimo circa ſolem apparuerunt duæ Cometæ, multum intuentibus terrorem incutientes, una quippe ſolem præcedebat mane Orientem, altera veſpere ſequebatur Occidentem, diræ cladis præſagæ, una diei, altera noctis præcurrebat exortum, ut mala mortalibus imminere ſignarent. Portabant faciem ignis contra Aquilonem, quaſi ad accendendum adclivem, apparebant autem menſe Januario, & duabus ferme ſeptimanis permanebant.

XLVI. *De successione trium regum,* Ethsyn, Eugenii *sive* Nectavii, *atque* Fergusii, *& de sua morte per reginam.*

ANno quoque Domini DCCXXX. *Leonis* tertii, qui *Theodosium* ab imperio deposuit, decimo tertio, *Murdaco* successit *Ethfyn*, filius *Eugenii* sexti, & regnavit annis XXXI. vir regiæ sublimitatis honore dignus, pace votiva pro parte regnationis suæ majori fruens, ultimis tamen diebus à *Pictis* bellum habuit. Ejus anno secundo, vel ut volunt quidam, anno quinto, *Beda* Venerabilis obiit. Ejus anno duodecimo Sanctus *Eucherius Aureliatensis* Episcopus in oratione positus, ad alterum seculum raptus est, qui inter cætera quæ vidit, conspexit *Carolum* patrem *Pipini* regis in inferno torqueri, quia res Ecclesiarum ab eis separavit atque divisit, & propter hoc solum damnatus est. Anno decimo tertio *Leoni* successit filius ejus *Constantinus*, & imperavit annis XXXV. Anno XXI. *Franci Pipinum* regiæ domus majorem auctoritate *Zachariæ* Papæ regem constituunt, *Hilderico* rege in monasterio tonsorato: deinde benedictus est rex *Pipinus* à Sancto *Stephano* Papa, & filii ejus *Carolus* & *Carolomannus*, & filia *Sigilla*, *Parisiis*, inter sacra missarum solemnia, præcipiente Sancto *Petro* & Sancto *Paulo*, beatoque *Dionysio*. Post *Ethpyn* septimus *Eugenius*, filius *Murdaci*, quadam tamen chronica dictus est *Nectavius*, regni coronam sortitus est, anno Domini DCCLXI. Imperatoris *Constantini* vicesimo, regnavitque duobus annis. Et illi successit *Fergusius* filius *Ethfyn* anno Domini DCCLXIII. & Imperatoris prædicti vicesimo secundo, atque regnavit annis tribus. Ipsum ab uxore regina, nimium in ipso zelata mulierum concubinatu, veneno fuisse prohibetur extinctum. Quod ipsa postmodum confitendo palam, quamvis à nemine de tali facto suspicaretur, cum regis defuncti corpus inspiceret, clamore lugubri laniando carnes in hæc seu similia verba perrumpit: O miserrima mulierum, & omni fera crudelior, vilissima proditrix, quid fecisti? Nonne, Dominum tuum regem conjugem, amantissimum virorum omnium, & supra mulierum amorem formosissimum, quem solum præ cunctis viventibus intimo cordis amore dilexeras, proditionis sævissimo genere, nec in hoc aspidi multum dissimilis, libidinoso furore stimulata nequiter occidisti? Non enim hoc flagitiosum nephas impunitum erit, vindicabor certe de meipsa. Igitur & tu maladicta manus, quod divino tuo nuper amatori dulcissimo propinasti poculum, hoc idem vel amarius audacter, & ori meo festina præpares, nec omittas. Deinde postquam lethaliter hausit liquorem, statim infert; nec ista mihi maleficæ potio pœna, quasi talionis, tantum committenti scelus sufficere debeat; immo caballorum alligata trahi caudis ad suspendium, atque spinarum incendiis hoc corpus nefandum in cineres vento dispersos concremari. Et his dictis pugione, quem præmeditata paraverat, accepto, manu coram astantibus in locum cordis subito seipsam transfigebat.

XLVII. *De successione* Selwalthii, *& de magno rege* Karolo.

SUccessor autem *Fergusii Selwalthius*, filius *Eugenii*, filii *Ferthardi*, regnare cœpit anno Domini DCCLXVI. & ejusdem Imperatoris vicesimo quinto, sed & regnavit annis XXI. Regni sui diebus cum *Pictis* pacem & *Anglis* habuit, quamvis & hi simultatibus inter se domesticis utebantur. Illi quidem *Angli*, viz. *Northumbrenses*, quorum regio *Scotiæ* propinquius adjacet, suorum miserabiliter cædibus regum & proscriptionibus operam dabant assiduam, ut infra clarius patebit; etiam ipse rex iners & remissus, otium longe bello proposuit, non ad reipublicæ augmentum prospiciens, sed omnia delabi misera segnitie permisit. Verum si populus uterque *Scotus* & *Pictus*, ut creditur,

creditur, ipso fatali tempore mutuo fidem, ut solito, servasset, & pacem etiam si sola gens *Scota* sub belligero conducta principe, justa dico belli concurrente causa, *Northumbros* armis impetisset, cunctas *Albaniæ* regiones olim proprias, ab eis eripere proculdubio potuisset. Nihil tamen actum est in adversarios eo tempore, de quo digne memoria fieret, præter eruptiones quasdam, quæ sub militiæ ducibus raro fiebant & plebeis. Anno quoque regni sui quarto *Carolus*, qui pro fœlicitatis & gestorum magnitudine dictus est *Magnus*, & frater ejus *Carolomannus*, patri *Pipino* successerunt, quos ex *Berta Cæsaris Heraclii* filia genuit. *Carolomanno* quoque post biennium mortuo, totum possessione regnum patris *Karolus* accepit, quod & in duplo quam pater habuerat ampliavit. Anno quoque duodecimo, Christi viz. DCCLXXVII. *Leo Constantini* filius imperium patris accepit, & imperavit annis quinque. Cujus post mortem successit *Hyrene*, mulier magni cordis, cum filio suo *Constantino*, & rexit imperium annis pene decem. Cœpit anno Domini DCCLXXXII. Morte vero tranquilla rex apud *Innerlochy* discedens, cum patribus in Insula requiescit.

XLVIII. *De successione regis* Achay, *primam cum* Francis *confœderationem facientis, & ejus causa, & de egregio milite* Gilmerio Scoto.

ET illi successit *Achaius* filius *Ethfyn*, anno Domini DCCLXXXVII. tunc imperantis *Hyrene*, filii quoque sui *Constantini* sexto, & regnavit annis XXXII. Ejus, ut creditur, frater erat egregius ille miles *Gilmerius Scotus*, qui diu *Karoli* regis obsequio contra crucis Christi strenue militabat hostes, unde nomen sibi perpetuum, & præclaris armorum actibus honore militari gloriosum conquisivit. Amicitia confœderationis inter reges *Scotorum* & *Gallorum*, & eorum regna, quæ nostris adhuc durat diebus illæsa, laudetur Deus, per magnum regem *Karolum*, & hunc *Achaium* initium habuit, cujus hæc sequens occasio prima fuit. Antequam paulo regnasset *Achaius*, sui viz. tempore prædecessoris, *Anglorum* reges superatis *Britonibus* erecti superbia, non solum vicinas in eadem Insula gentes, *Scotos*, *Pictos*, & *Britones*, inquietare sibi suffecerat, sed & transmarinas *Gallorum* gentes etiam maritimas, navali præda sæpius affligere, totumque mare *Belgicum* atque *Britannicum* perturbare satagebant. Erat his diebus idem rex invictissimus *Karolus* assidue paganorum intentus bellis, & ut Christianis omnibus infatigabili labore suique sanguinis effusione pacem acquireret occupatus. Cum igitur à rapinis hujusmodi piraticis, & Christianorum effusione sanguinis, etiam ab eo sæpius rogati minime desierant, illorum ad refrænandam sævitiam amicos undique venari satagebat, & eos præcipue, quos in suam perniciem noverat ardentius insudare. Denique nuncios ubilibet emittens, quorum *Achaio* regi quosdam, cum quibus iterum & ipse suos, ejusdem negotii per eum in omnibus approbati remisit bajulos, ut initi fœderis & amicitiæ conventiones & pacta, sub æquis firmarentur conditionibus, & indentatis redacta scriptis, utriusque regis munimine alternatim signarentur. Porro sæpius suis scribens amicis asseruit, quod non injuste regi cuilibet quamvis Christiano bellum indicitur, qui principem paganos infideles debellantem à tergo persequitur violenter. Neque tantas undique perstrepentes minas secutum fuit bellum, quia promittentibus illis de cætero suppliciter pacem clementer annuit & benigne. De cujus inter eos, videlicet *Karolum* & *Anglos*, tractatu pacis, *Alcwinus* socio scripsit dicens; sunt qui dicunt nos ab *Anglorum* regibus, ad *Karolum* regem pro pace mittendum. Et *Willielmus* de quibusdam actibus *Egberti* Episcopi scribens, ait, cujus rei testem idoneum adnoto *Alcwynum*, qui pro pace missus est ab *Anglorum* regibus ad magnum regem *Karolum*, &c. Nuper enim inter eos aliquid dissentionis, diabolico fomento flammante, exortum est, ut utrinque interdicta navigatio cesset.

XLIX. *De nunciis* Scotorum Karolo *missis pro eadem confœderatione firmanda.*

EJusdem dissentionis idem alibi mentionem faciens ait *Willielmus*: Rex *Merciorum Offa Karolum* Magnum regem *Francorum* frequentibus legationibus amicum paravit, quamvis in animo non facile quod suis conduceret artibus inveniret. Discordarunt ante adeo, ut magnis motibus utrobique concurrentibus, etiam negotiatorum commeatus prohiberentur. Ex hujusmodi vero dissentione fienda concordia, *Parisiis* cum aliis *Alcwynus* existens, ad regem *Offam*, de antedictis *Scotorum* nunciis, à *Karolo* nuper ad *Scotiam* revertentibus, ut sequitur, rescripsit: Sciat reverenda dilectio vestra, quod dominus rex *Karolus* amabiliter mecum de vobis locutus est, & in eo fidelissimum habetis amicum, vestræque dilectioni digna dirigit munera, & per Episcopales sedes regni nostri. Similiter & *Æthelredo* regi *Northumbriæ*, qui & *Æthelbertus* dicebatur, & ad suas Episcoporum sedes, dona direxit: sed, heu proh dolor! donis datis, & ipsis in manus missorum, supervenit tristis legatio per nuncios, qui de *Scotia* venerant, & per vos reversi, de infidelitate gentis, & ipsius nece regis. Ita *Karolus*, retracta donorum largitate, in tantum iratus est contra gentem illam, ut ait, perfidam, & perversam, ac homicidam Dominorum suorum, pejorem eam paganis æstimans, ut nisi ego fuissem intercessor pro ea, quicquid eis boni abstrahere potuisset, & mali machinari, jam fecisset. Et quia regis istius *Æthelredi* hoc loco suæ necis proditiosæ fit mentio, non meæ nationis hujus blasphemum reputes, ô lector, si cæterorum regum suorum, hunc præcedentium regem, flagitiosas cædes, proditiones inauditas & proscriptiones, sicut sui veraces historici scriptis testantur, hic inseram, quibus non ad cujuscunque gentis scandalum, sed cautelam, & ad tam horrendi sceleris vitandum nefas futuris gentibus in exemplar.

L. *De execranda proditione* Northumbrorum *in suis regibus, adeo quod eis nullus auderet imperare.*

A*Chay* quidem anno tertio, *Northumbriæ* rex idem *Æthelredus*, vel *Æthelbertus*, sive quia trinomius *Æthelwaldus*, à subditis vili proditioni succubuit. Aliorum vero nomina prædictæ regionis regum, proditione similiter pereuntium, infra patebunt consequenter. *Willielmus*. *Oswinus* autem filius *Osrici* rex *Deiræ*, quæ media *Northumbriæ* pars est, pro penuria dudum exercitus, abstinendum bello ratus, suburbanum rus clanculo concessit, & statim à suis proditus ab *Oswio* peremptus est. *Osredus* itaque filius *Alfredi* totius *Northumbriæ* rex, cognatorum insidiis subditorum, *Cenredi* viz. & *Osrici*, cæsus interiit, quorum primus duobus annis, alter duodecim, post eum regnantes; hoc tamen habent memoriale, quod Domini sui regis occisi sanguinem luentes, auras exitu fœdo polluerunt. Post eos vero conscendit tremuli regni culmen *Celwlpus*, & sibi successit *Egberthus*; ambo reges in religione tondentes comas, priorum regum fata renuunt præstolari. *Osulfus Egbertho* patri succedens, post annum à civibus innocenter cæsus *Molloni* locum fecit; qui *Mollo* satis impigre regno functus undecim annis *Alcredi* quidem insidiis occubuit. *Alcredus* itaque, decimo regni quod invaserat anno, à provincialibus cedere compulsus est. *Æthelbertus*, *Mollonis* filius, eorum consensu rex lævatus, anno quinto ab eisdem expulsus est. Tunc rex *Alfwoldus* acclamatus, post undecim annos provincialium perfidiam ingemuit, sine culpa trucidatus. Et nepos suus filius *Alcredi Osredus* succedens, vix anno emenso expulsus, regnum *Æthelredo*, qui & *Æthelbertus* dictus est, de quo prius

prius fit mentio, vacuavit. Hic filius *Mollonis*, qui etiam tertio nomine vocabatur *Æthelwaldus*, regnum post duodecim annos exilii recipiens, quatuor annis tenuit: quibus exactis fatum superiorum effugere non valens, anno quo supra misere peremptus est; quare plures Episcopi, necnon optimates offensi, de patria effugerunt. Post hunc *Æthelredum* nullus ad regnum ausus est ascendere, dum quisque regum superiorum timeret contingere sibi casum. Ita, cessante rectore, per triginta tres annos illa provincia risui finitimis & prædæ regnis fuit: hæc *Willielmus*.

LI. *De principio studii* Parisiensis, *& à quibus incœpit primo.*

CIrca vero tempus idem, *Achaio* regnante, *Parisiense* studium à duobus clericis de *Scotia*, *Johanne* viz. & *Clemente*, viris doctissimis, agente *Karolo Magno*, primum habuit fundamentum. Unde *Vincentius* in speculo: Omnipotens rerum dispositor Deus, & ordinator regnorum & temporum, cum illius admirandæ statuæ pedes ferreos vel testaceos comminuisset *Romanis*, non minus admirabilis statuæ caput aureum per illustrem *Karolum* erexit in *Francis*: qui cum in occiduis partibus solus regnare cœpisset, & studia literarum ubique essent in oblivione, ideoque veræ deitatis cultura teperet; contigit duos *Scotos* monachos cum mercatoribus ad litus *Galliæ* devenire viros, & in secularibus & in sacris Scripturis incomparabiliter eruditos: qui quotidie, dum nihil ostenderent venale, ad convenientes emendi gratia turbas clamare solebant. Si quis sapientiæ cupidus est veniat ad nos, & accipiat eam, nam venalis est apud nos. Tam diu vero conclamata sunt ista, donec ab admirantibus, vel illos insanos putantibus, ad aures regis *Karoli* semper amatoris sapientiæ sunt perlata: qui celeriter illos ad suam provinciam evocatos interrogat, si vere sapientiam haberent, ut ipse comperit? Sapientiam, inquiunt, & habemus, & eam in nomine Domini quærentibus dare parati sumus. Qui cum quæsisset ab illis, quid pro ipsa peterent? Responderunt. Loca tantum opportuna, & animas ingeniosas, &, sine quibus ista peregrinatio transiri non potest, alimenta, & quibus tegamur. Quo ille percepto ingenti gaudio repletus, primum quidem apud se utrumque parvo tempore tenuit, postea vero, cum ad expeditiones bellicas urgeretur, unum eorum nomine *Clementem* in *Gallia Parisiis* residere fecit, cui & pueros nobilissimos mediocres & infimos satis multos commendavit, & eis, prout necessitatem habuerunt, victualia ministrari præcepit, habitaculis ad meditandum deputatis. Alterum vero *Johannem* viz. in *Italiam* direxit, cui & monasterium Sancti *Augustini* juxta *Ticinensis* urbem delegavit, ut illuc si voluissent ad discendum congregari possent: qui cum ibidem per tempus aliquod moram faceret, regis mandato *Parisios* rediit, ubi magno progressus in ævo vitam famosam terminavit. Audito quidem *Alcwinus* de natione *Anglorum*, quod *Karolus* gratanter sapientes susciperet, ascensa navi venit ad eum cum sociis in omnibus Scripturis exercitatis, quem rex secum usque ad finem vitæ retinuit. De chronicis autem metropolis *Arelatensis* hæc *Vincentius* excipiens, suis addidit in speculo scriptis historiali. Anno *Hyrene* decimo filius ejus *Constantinus* eam imperio privans, septem annis imperavit: quibus ipsa finitis eum oculis & imperio privat, anno Domini DCCXCVIII. & sola quatuor annis imperavit.

LII. *De imperio* Karoli *filiique sui* Ludovici, *&* *à* Clodoveo *successione regum* Francorum *ad ipsum* Karolum *ascendendo.*

KArolus autem anno Domini DCCCII. regis *Achay* XVI. cum jam super *Francos* triginta tribus annis regnasset, *Francorum* primus imperavit XIII. annis, à *Constantinopoli* imperio *Romano* diviso circiter evolutis annis quadringentis septuaginta octo, ex qua *Bizantium Thraciæ* civitas à primo *Constantino* renovata, *Constantinopolis* dicebatur. Erat autem *Karolus* ex *Clodovei* primi *Francorum* regis baptizati prosapia genitus, quorum origo, & gentis & regum catalogus ad hunc *Clodoveum*, hujus libri tertii XIX. atque XX. capitulis habentur superius prænotatis. Idem *Clodoveus* genuit *Lotharium*, qui regnavit L. annis. Cui filius ejus *Chilpericus*, & regnavit annis XXXIII. Cui filius ejus *Lotharius* secundus, & regnavit annis XLIV. Cui *Dagobertus* filius ejus, & regnavit annis XIV. Cui *Clodoveus* secundus filius ejus, & regnavit annis XVII. genuit autem idem *Clodoveus* ex *Bathilde* regina tres filios, *Lotharium, Childericum,* atque *Theodoricum.* Successit patri *Lotharius* tertius, & regnavit annis IV. Cui *Theodoricus* frater ejus in regnum sublimatus, sed à *Francis* repudiatus, in cœnobio Sancti *Dionysii Parisiis* tonsoratur, & regnavit frater ejus *Childericus* annis XII. Cui *Theodoricus* in regnum restitutus, regnavit annis XIII. Cui *Clodoveus* tertius, filius *Theodorici*, regnavit annis IV. Cui *Childebertus* frater ejus succedens, regnavit annis XVIII. Cui *Clodoveus* quartus, & regnavit annis IV. Cui *Lotharius* quartus, & regnavit annis II. Cui *Chilpericus* secundus, annis V. Cui *Theodoricus* secundus annis XV. Cui *Hildricus* succedens, regnavit annis IX. Hic in monachum tonsoratur, *Pipino*, filio *Karoli Marcelli*, rege effecto, cujus generationis series sequitur hoc modo: ex filia quoque regis *Lotharii* quarti, *Ausbertus* genuit *Arnoldum*, & hic secundum *Arnulphum*, & hic *Anchisem*, & hic *Pipinum* majorem, & hic *Karolum Marcellum*, & hic *Pipinum* regem, qui regnavit annis XVIII. Qui vero *Pipinus* genuit *Karolum Magnum*, regem & Imperatorem. Succedentium quoque regum *Francorum* catalogus alias infra subsequentur. Gloriosus autem Imperator & rex *Karolus*, post acta sua plurima, imperio regnoque suo pacato & dilatato, statu quidem Ecclesiæ sanctæ religiose ordinato, moritur, anno ætatis suæ LXXII. & *Aquisgrani* sepelitur. Filius quoque suus *Ludovicus* Pius post ejus obitum, *Romanum* obtinens imperium, anno Domini DCCCXIV. imperavit annis ferme XXVII.

LIII. *De successione regum* Convalli *&* Dongalli *resuscitantes bellum diu sopitum in* Pictos.

POstquam rex *Achaius* vitam finierat, cognatus ejus *Convallus* ad regni sustollitur regimen, anno Domini DCCCXIX. & Imperatoris *Ludovici* VI. & regnavit annis V. Eodem anno rex *Merciorum Kynwlfus* obiit, & illi filius ejus *Kynelmus* succedens, puer admodum à sorore sua *Quendrida* cæsus innocue, nomen & decus martyrii divina sibi favente gratia promeruit. Anno quoque sequenti, quæstio magna de jure regni *Pictorum* illud asserens deberi *Scotis* oriri cœpit, & in omnium ore, sive principum sive plebium ventilari. Ad actum tamen nullatenus est processum, statim post annos quinque completos *Convallo* mortuo. *Dungallus* filius *Selwalthii* regnare cœpit anno Domini DCCCXXIV. Imperatoris *Ludovici* XI. regnavitque VII. annis. Ab ipso quidem in *Pictos* bellum annis pene quinquaginta sopitum reparatur. Dicebat autem regnum suorum suum ex jure conventionis antiquæ; jus enim primitivum in successione regum suorum & principum, secundum

cundum *Bedam* & chronicas; hoc est, Cum autem intrantes hanc Insulam primo *Picti*, nec suæ nationis uxores habebant, petierunt à *Scotis* suas filias, quas solum eis ea conditione dare consenserunt, ut ubi res & regni successio, sive dominii veniret in dubium, ex fœminina magis prosapia quam masculina sibi reges eligerent, quod utique constat apud *Pictos* constanter esse servatum. Et hæc causa forsan hujus clamii seu contentionis esse potuit. Quia verum est, ut ex eorum chronicis & historiis colligitur, in tanto diebus pacis ab initio vera fovebatur inter eos amicitia, quod sui reges & principes, quasi continue, regum *Scotorum* viz. & principum filios & filias, & è converso, duxerunt in conjuges altrinsecus & uxores. Novit enim ille, cui nihil ignotum est, hanc ultimæ contentionis causam, & quorum culpa cœptum est crudelissimum hoc bellum finem non habens, donec, ut illi placuit, qui regnorum rector est omnium, & ad libitum dissipator, *Pictis* omnino superatis, palmam victorii *Scoti* finaliter, & eorum regnum, obtinuissent. Anno deinde septimo mortuus est *Dungallus* rex, sed ut alibi bello peremptus, & in Ecclesia beati *Columbæ* sepultus, quiescit in Insulis juxta patrem.

Explicit Liber Tertius.

Incipiunt

Incipiunt tituli Capitulorum Libri quarti, Deus, in nomine tuo.

Incipit Liber Quartus.

CAP. I. *De ritu ſucceſſionis regum* Scotorum *præcedentium & ſubſequentium, uſque tempus* Malcolmi *filii* Kenethi.

REGUM vero *Scotorum* in *Albionis* parte Boreali poſt *Ferguſium*, filium *Erth*, conregnantium *Pictis*, veræ ſucceſſionis tempora patent ſuperius; ad monarchas modo procedere convenit, qui, *Pictorum* ſubverſis gentibus, omnis ipſius partis obtinuerunt ſingulare dominium: & eorum geſta quædam ſimul & tempora regnationis, prout antiquorum docent volumina, propalare; de ritu tamen ſucceſſionis eorundem primo dicendum eſt. Nam ſæpius quæſtio fieri ſolet, quare non filii communiter patribus, ſicut moderni temporis mos exigit, ad regni ſucceſſerant regimen, potius quam fratres, ut in præcedentium ſucceſſionibus eſt expreſſum. Hoc autem illis ideo fiebat diebus, quoniam & eis & *Pictis* pleriſque regnorum regibus, etiam & imperii quibuſdam principibus, eadem ſuccedendi lex erat, ſcil. ut regis cujuſque diſcedentis frater aut filius fratris, ſi filio regis ætate non fuerat ac abilitate regendi potior, quamvis gradu remotior, ipſum præcederet ad regendum. Non enim ſanguinis proximitas, ſed perfectæ pubertatis abilitas hunc vel illum regni throno ſuſtulit ad regnandum. Hujuſmodi vero regnationis conſtitutio prius invaluit, quia primitivæ gentis exigua paucitas, cum eſſet nnmero brevi, certam in acquirendo ſibi ſive ſervando cum libertate ſedem, undique bellis expoſita, non ſolum ſui regni, ſed etiam corporum abhorrens regimen tradi juvenibus, hanc legem ſtatuit prætaxatam: talis quoque ſucceſſionis regiæ mos priſcus, uſque tempus *Malcolmi* filii *Kenethi* continue durabat, & donec ipſe, propter imminens regni diſpendium, quod inde forſan evenire poterat, ordinatione communi pro lege perpetua ſanxivit, quod deinceps cuicunque regi, qui pro tempore fuerit poſt ejus obitum proxima ſobolis, filius viz. aut filia, nepos ac neptis, proximior tunc ſuperſtes ad regni regimen ſuccederet. Sed illis forte deficientibus, hæreditatis jura poſſideat, vel regia progenitus ex ſtirpe, vel collaterali proximus hæres.

II. *De ſucceſſione regis* Alpini, *ſuaque victoria de* Pictis, *& morte, & exemplo impatientiæ.*

POſtquam *Dungallus* obiſſet, *Alpinus* filius *Achay* ſtatim coronatus, regni regimen ſuſcepit, anno Domini DCCCXXXI. regnavitque tribus annis. Bellum contra *Pictos* à prædeceſſoribus cœptum, infatigabili labore continuavit eos, ſemper exercitibus aut crebris irruptionibus devaſtando. Igitur anno tertio ſui regni, in ſolemnitate paſchali, *Scoti* cum *Pictis* congreſſi ſunt, & plures de ſuis nobilibus ceciderunt; unde fit ut rex *Alpinus* victor exiſtens, in ſuperbiam elatus, eodem anno XIII. kal. Auguſti, temere cum eis altero conſerto prælio, vincitur, capitur, & omni neglecta redemtione capite detruncatur. Ad bellum quidem ultra modum præceps erat, & in cunctis actibus impatiens nimis & impetuoſus. Nihil pene minus quam impatientia bellorum executori convenit, ut patet in hiſtoriis *Romanorum*. Scripſit enim *Eutropius*, duos Conſules, *Varronem*, & *Æmilium*, adverſus *Hannibalem* ad bellandum miſſos, quibus à Senatu monitum eſt ut ipſius *Hannibalis* impetuoſi ducis impatientiam, non aliter quam bellum differendo vincerent, nam ipſum

antea

antea *Fabius* Consul differendo pugnam superavit: veruntamen per *Varronem, Æmilio* socio contradicente, apud *Cannæ* vicum in *Apulia*, cum eo pugnatum est, & ambo Consules ex impatientia *Varronis* vincuntur, atque *Romanorum* in ipsa pugna trecenta millia perierunt pugnatorum. Post vero dictum bellum *Romanis Hannibal* obtulit, ut captivos redimerent, à Senatu responsum est, illos cives non necessarios, qui cum essent armati capi potuissent; ille vero variis suppliciis eos interficiens tres modios annulorum, quos ex manibus equitum, Senatorum & militum detraxerat, *Carthaginem* misit. Nec dubium illum diem ultimum fuisse *Romani* status, si mox post victoriam *Hannibal* ad pervadendam urbem contendisset.

III. *De successione* Kenethi *regis filii* Alpini, & *ejus mira calliditate contra* Pictos.

Filius autem *Alpini Kenethus* successit in regno patris, anno Domini DCCCXXXIV. & in regno *Pictorum*, ipsis superatis, anno Domini DCCCXXXIX. Imperatoris *Ludovici* XXV. Regnationis *Scotorum* in *Albion* Insula MCLXIX. sed & exitus eorum ex *Ægypto* sub primo rege *Gaythelos*, filio regis *Neoli Atheniensium* & uxore sua *Scota*, MMCCCXLIX. quibus regnis annis ferme XVI. monarcha regnavit: erat enim vir fortis, & prudens, perspicacis ingenii, præclarus, atque bellorum executor audacissimus. Hic mira calliditate duxit *Scotos* in regno *Pictorum*, cujus hæc ut sequitur causa fuit. Primo quidem suæ coronationis anno primatibus consilio congregatis, innotuit se vindicare velle de patris sui nece crudeli, suorumque parentum in bello nuper occisorum, quorum multos, postquam se reddiderant, occiderunt. Igitur ad hoc festinandum opus eos diligenter exhortatur, & ut die statuto se, cæteris omnibus prætermissis, ad expeditionem præpararent. Illi vero noviter transacti certaminis, quo rex *Alpinus* cum multis militibus occubuit, immenso territi pavore, sed & illius belli fragore trepidantes, animoque penitus deficientes, ut vecordes vel effœminati voce consona respondentes, regi dixerunt: Quicquid, ô domine rex, vel tuum defendere regnum, vel aliud opus quodcunq; nobis faciendum præceperis, præter unum, omittere nolumus nec debemus. Regni vero *Pictorum* nequaquam volumus transcendere metas, nam breviter eos invadere non audemus. Tantus enim nos hactenus à tempore belli timor invasit, quod quamvis à Deo de cœlis missus fuerit Angelus hoc nobis annuncians, annuere forsitan trepidaremus. Avorum namque dudum temporibus, etiam & nostris nuper, *Scotorum* fortitudo leonis exsuperabat, aut unicornis audaciam, quorum primi natura nullius est cursu terreri, secundi vero vivus sub hominum potestate non venit, interfici potest, subdi vivus nequaquam; & si quandoque venatorum industria vivus capi contigerit, illico moritur: sed viceversa nobiscum volvitur alea fati, quia nunc fœminis, vel si fas est dicere, sumus lepusculis timidiores. Videns igitur rex quod neque blandis aut asperis exhortationibus quicquam proficeret, uti quadam voluit calliditate: nam eos non omnino profectionem negasse, sed dubitanter dixisse meminit, quod quamvis eis Angelus in *Pictorum* proficisci regno mandasset, nec illi forsitan obedirent. Ac ille subito cautelam mente concipiens, carissimo sibi cuidam artifici responsa principum secreto revelat, & qualiter totum perageret negotium informavit. Artifex enim ille, cum esset ingeniosus, voluntati regiæ libens favit, promittens insuper omnia pro posse fideliter perimplenda. Assumptis igitur caute squameis piscium pelliculis, quæ noctium tenebris quodam fulgore resplendent, quibus amiculum angelicis velut fulgentibus pennis coruscans subtiliter ornatum fecit, cum quo se vestiens totius effigiem corporis circumtexit. Hujusmodi quidem indutus amictu, magnatum thalamos angelica forma clam subintrans, eorum mirabiliter sensus intellectum immo vigilantium delusit, & ex parte

Dei viventis eis præcipiendo mandavit, quod in omnibus sui regis obedirent præceptis, & quod præcipue *Pictorum* regna destruere nullatenus formidarent. Subdola quoque tali prudentia duces seducti, domino regi confestim advenientes, obedientiam ad omnia compromittunt. Nam angelum Dei vidimus, aiunt, facie ad faciem, ô rex certissime, qui te sequi quocunque perrexeris nobis monuit, quibus eorum conclavigeri magno sponte Sacramento jurantes etiam attestantur: & hoc idem eis jurando rex innotuit, ipsum audisse per eundem angelum, & vidisse.

IV. *De suis victoriis contra* Pictos, *& obtentu regni sui.*

HIs autem ad votum ita peractis, & ad finem optatum per omnia deductis, communi voluntariaque deliberatione *Pictis* bellum indicitur, & congregatis exercitibus ipsorum regna penetravit. Tanta quoque non solum in homines ira, verumetiam in fœminas & parvulos desævit, ut nulli sexui vel sacris parceret ordinibus, sed omne vivens, quod secum non abduxerat, gladio vel igne consumpsit. Anno deinde regni sui sexto, cum piratæ *Danorum*, occupatis litoribus, *Pictos* sua defendentes non modica strage prædando maritima proteruissent, similiter & ipse *Kynnedus* in reliquos *Pictorum* terminos montana finium suorum, viz. dorsum *Albaniæ*, quod *Scotice Drumalban* dicitur, transiens arma vertit, & multis *Pictorum* occisis, reliquos in fugam compulit, & amborum regnorum monarchiam conquisivit. *Picti* vero reparatis aliquantulum *Anglorum* auxilio viribus, quatuor annis *Kynnedum* infestabant. Sed consequenter postmodum inopinatis incursibus, & variis eos stragibus debilitans, duodecimo tandem anno regni sui septies uno die congreditur, & immuneris *Pictorum* populis prostratis, regnum deinceps de fluvio *Tyne* juxta *Northumbriam*, ad *Orcadum* Insulas, ut dudum Sanctus *Adamnanus Hyensis* Abbas prophetando retulit, totum sibi ratificat confirmatum. Sic quidem non solum reges & duces gentis illius deleti sunt, sed etiam stirps & genus adeo cum idiomatis sui lingua defecisse legitur, ut quicquid ex eis veterum reperitur in scriptis fictum credatur à pluribus, aut apocrifum; legentibus tamen frequenter historias, nullatenus mirandum videtur, si Deus omnipotens, regum omnium & regnorum rector, atq; secundum merita conservator mirificus, secundum vero demerita terrificus dissipator, robustas gentes, & regna peccatis exigentibus perire sæpius permiserat, atque permittet in futurum. Unde Propheta *David* testatur, dicens: Ecce peccatores abundantes in seculo obtinuerunt divitias; quomodo facti sunt in desolationem? subito defecerunt, perierunt, propter iniquitatem suam. Velut somnium surgentium, imagines eorum ad nihilum sunt redactæ.

V. *De subversione diversorum regnorum propter peccata.*

COnsequenter hîc, ad futurorum cautelam, interseruntur quædam regnorum & regum subversiones, & discidia. Quorum exemplo regi cujuslibet rex aut princeps; in cunctis actibus Deum ante mentis oculos semper habeat, & evitare vitia discat, superbiam præcipue, vitiorum omnium radicem. A gula tandem & libidine, quæ corda principum infallibiliter effeminant, animum avertere studeat; potentiores & inferiores legum, rex qui judicat in veritate pauperes, thronum ejus in æternum firmabitur, peccatores ab indebitis plebium exactionibus, rapinis, & cædibus; maleficos justis assidue legibus satagat cohibere. Quisquis igitur regum hæc faciens, quamvis adversus eum superborum castra consistant, non timebit, sed hæreditabit diu terram à Deo sibi collatam, & inhabitabit in seculum seculi super eam; & quia Dominus Deus amat judicium, non derelinquet eum in adversariorum manibus,

manibus, sed in æternum conservabit. Non sic impii principes, & in servandis legibus desidiosi; non sic quorum viz. voluntas in lege Domini non est, ut pauperem liberent à potente; sed sicut pulvis, quem projicit ventus à facie terræ, deficientes ab adversariorum impetu fugient, & semen eorum, ut nunquam fuisset, interibit. *Salomon.* Cum populus dudum Dei peculiaris, duodecim tribus *Israel*, quondam lege servata Deo placuissent, multis infidelium deletis gentibus, earum cum prosperitate possidebant regna, quousque prævaricantes legem, & Domino Deo derelicto, varias abominationes facientes, iram divinæ majestatis provocando, post Deos tandem abierunt alienos. Exinde de cætero quidem in ignominiam & derisum cunctis habiti sunt populis, ut ex hominibus eorum deleantur nomina, præter solam tribum *Judæ*, de qua *Judæi* nomen habent, qui modico tempore legem sequebantur, sed cum, ut reliquæ tribus, lege postposita Deum offendentes, manum ad peccata porrexerant, in dispersionem misere traditi sunt inter gentes & dispersi. Nec eorum sub cœli cardine reperitur possessio, cum tum ad infidelitatis suæ memoriam, atque fidelibus exemplum, pauci servantur, degentes hactenus sub tributo.

VI. *De eadem.*

MUltæ quidem & aliæ nationes, ut testantur historiæ, vias ambulando non bonas, sed post peccata Domino judicante corruerunt. Ejusdem namque subversionis *Pictorum* pene diebus, natio *Gothorum* fortissima, multis primo devictis gentibus, juxta *Danubium* insedit. Quique *Gothi* postmodum in duo divisi, duo de se regna creantes, unum in *Italia Estirgothorum*, alterum *Westirgothorum* in *Hispania*, duos Imperatores, *Decium* prius cum filio, postea *Valentem* occiderunt. Et sic multo tempore reges varios & regna bellis undique lacessentes, toti quidem orbi *Romano* terrori fuerant, &, quasi duobus capitis sui cornibus, Orientem simul & Occidentem acerrime ventilantes, tandem subito reges eorum & regna cum gentibus, ac insperate, propter peccata, quibus offendere non verebantur, deleti sunt penitus, nec nominis sui sonus præter in scriptis auditur, sive noscitur inter homines in terris. *Vandalorum* populi sic quidem exorti de *Scythia*, primo *Pannonias*, deinde *Gallias*, postmodum *Hispanias* insedentes, cum ad *Africam* ultimo pervolassent, ibi regnum suum multo tempore confirmaverunt. Et dum divina simul & humana, sine respectu deitatis aliquo & humanitatis perturbassent, dispositione divina *Belizarius Patricius*, sub *Justiniano* militans, noctu cum rusticorum plaustris *Carthaginem* cepit, eorumque regnum funditus destruxit, & sic ipsa *Vandalica* rabies in perpetuum est finita. Etiam potentes dudum consanguineos & colligatos nostros *Britones*, nunquid à suo regno miserabiliter ejecerunt peccata, sicut tertio libro cap. XL. notatum est? Equidem *Hyberniensis* vicina nobis, ac ejusdem nostri generis natio, nonne dudum locuplex erat & fortis, legibus adhærens, justitiam sectans, multorum mater & nutrix *Scotorum*? Cujus audire sapientiam, ut veris docetur historiis, ex longinquis plurimi venerunt regionibus; processu quoque non magni temporis, cum ipsa, spretis hujusmodi virtutibus, desidia corporis vitiis vacasset & otio, nec uno vero rege, sed legum ac fidelitatis contemptu, pluribus contenta regibus, statim ex suis est ejecta fœcundis civitatibus & oppidis, ad proprii regni steriles & squalidas ultimas regiones, ubi silvis, rupibus, & locis abditis misere latet ad diem hodiernum, victum vix habens vel vestitum.

VII. *Etiam de eadem, &* Romana *prima poteſtate, & moderna propter peccata egeſtate.*

ET quod de *Romana* quidem urbe dicta, quæ caput mundi dicebatur, quod tantis mundi dudum regionibus imperabat, quantis licuit. Nam ut refert *Eutropius*: Ejus *Adrianus, Conſobrini Trajani* filius, qui ſibi ſucceſſit in imperium, tres nobiliſſimas provincias, viz. *Syriam, Meſopotamiam* & *Armeniam*, ſpontaliter abſcidit ab imperio, volens imperii finem habere non ultra fluvium *Euphraten*. *Aurelianus* Imperator etiam ſponte *Daciam* ab eo diviſit. Itaque *Severus Scotiam* foſſatis muris & turribus excluſit, non tamen voluntarie dimittens, ſed ut *Scotos* à *Britannicis* irruptionibus impediret. Quomodo nunc ſola ſedet civitas, tunc domina gentium? modo propter peccata paucis, immo perpaucis, dominando regionibus, nec ut aſſeritur civitatibus ſuo non procul à muro ſituatis. Quod & omnibus dolendum eſt Chriſtianis, cum ipſa ſit non immerito domina totius Chriſtianitatis & caput, ob reverentiam beatorum *Petri* principis Apoſtolorum, & coapoſtoli ſui *Pauli* doctoris gentium, atque ſuprema vicariorum Chriſti ſedes in terris; ſed & martyrum & confeſſorum innumerabilium terrena corporum requies, quorum ſancto ſanguine carniſque pulveribus, totius terræ ſuæ cineres ſtratæ, lapides, domorumque limina ſcil. & poſtes beatificati præparantur. Sed ubi nunc quæſo tantæ majeſtatis, & honoris imperium, tantæ dominationis ampla terrarum poſſeſſio, tantorum obedientium regum & principum, tributaque tot regnorum? Sed & ubi curruum aureorum ac triumphantium gloria, cui nunquam aliqua mundialis pompæ vanitas poterat, ut legitur, comparari. Quid igitur *Romanos* ab hac ſublimi potentia dejecit niſi peccata tantum? quibus ſervire potius quam Deo volebant, ſine quo nulla eſt poteſtas, cujus ſervos fidem eis & regulam juſte vivendi prædicantes occiderunt. Inter quos *Petrus* & *Paulus* Apoſtoli ſub *Nerone* martyrizantur, quapropter ſubito *Romana* poteſtas in eo ruere cœpit: nam ipſe urbis magnam partem incendit, *Parthi* tulerunt *Armeniam* ab eo, ſuis legionibus ſub jugo miſſis; utque *Britannia* tunc per affines pene perdita, ſic quidem diu poſtmodum Chriſti ſervos aliquando trucidantes,& aliquando faventes,tunc victi, nunc victores extiterunt. Tandem ad ſe reverſi fidem gaudentes ceperunt catholicam, quam operibus caritatis, & miſericordiæ magna cordis devotione diu ſervabant,& extunc ſubditis gentibus humiles,& hoſtibus terribiles imperabant. Proceſſu quidem temporis, ad inania, quibus uti ſolebant, flagitia ſe committentes, præter quod fidem cum paucis fidei tenebant operibus, ad hanc inopiam, quam modo cernitis, miſerabiliter pervenerunt. Hæc autem exempla fœlici poterint ſufficere principi, ne ſe peccatis enormibus immiſceat: quia,

Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum.

Poſt obitum *Ludovici Pii*, ſuſcepit imperium filius ejus *Lotharius*, anno Domini DCCCXLII. & imperavit annis XV. regis *Kenethi* IX.

VIII. *De finali victoria* Kenethi *regis in* Pictos, *& ejus morte.*

REx igitur *Kenethus*, poſtquam, ut præmiſſum eſt, ſeptem uno die potiretur bellorum victoriis, quaſque provincias regni *Pictorum* peragrando, populum imbellem ſub fide pacis ſuſcepit. Multi nihilominus colla ſervituti ſubmittere dedignantes, ſub ſpe reſiſtendi, novum ab eis regem creatum ſequebantur: quorum ipſe brevi poſtmodum quoſdam cum ſuo rege, turmis peditum emiſſis, occidit, & quoſdam ad deditionem compulſos obti-

obtinuit. Residui vero per vastas solitudines diu latrocinio vagantes, neque deditionem penitus, neque pacem volebant; coacti tandem, non quo caput obedirent locum habere valerent, fugæ remedium ad *Anglos* ac *Norguigenses* assumpserunt. Sic quidem Deo concedente factum est, ut totum sub Circio finem *Albionis* in monarchiam omnium regum primus suscipiens, unum fœliciter regnum compegerit è duobus: jura vero, quæ leges *Macalpinæ* dicuntur, componens, observari statuit, quarum hactenus quædam restant, ac inter populos cursum habent. Itaque legibus imbuto pacatoque regno, post multos ac innumerabiles tanti temporis labores improbos, peractis plene regenerationis in monarchia XVI. annis, & octo mensibus, apud *Forthemoth* migravit ad Dominum, & in Insula *Jona* cum honore decenti, maximoque *Scotorum* ejulatu, sepultus est; ubi quondam rex *Fergusius* filius *Erth*, cum duobus fratribus *Loaru* & *Tenegus*, humo condebatur, quorum animæ pace perpetua perfruantur. Erat enim iste *Kenethus* filius *Alpini* regis, filii *Achay*, filii *Erthfyn*, filii *Eugenii*, filii *Fyndan*, filii *Eugenii*, filii *Dongardi*, filii *Donaldi*, filii *Eugenii Buyd*, filii *Aydani*, filii *Gowrany*, filii *Dongardi*, filii *Fergusii Arth*. Qui quidem *Fergusius* regnum, dolo tyranni *Maximi*, *Pictorumque* potentia, quadraginta tribus annis detentum recepit, ac pristinæ restituit libertati, ut patet supra.

IX. *De quibusdam præambulis in catalogo regum* Pictorum.

SUbversione *Pictorum* nota superius, non importunum videtur eorum catalogum, & alia quædam veterum reperta voluminibus, hîc consequenter annotare. De sua quidem origine, quam ob causam has partes vel unde venerint, in libri primi capitulis XXIX. XXX. necnon XXXI. liquide reperietur. Ante vero Dominicam Incarnationem, ut ibi patet, hujus regni partem ante *Scotos* vel uno saltem tempore coluerunt, quamvis quædam sunt chronicæ, quæ *Scotos* asserunt, longe præ *Pictis* trecentorum annorum spatio hanc possidere regionem. *Galfridus* in sua chronica libro quinto cap. VI. *Pictos* originem habere ponit post Dominicam Resurrectionem, *Vespasiani* diebus, & ex eis tunc primum *Scotos* excrevisse: sed hæc quidem an sic, an aliter,pluribus non ignoratur chronographis. Scriberet enim certius, eo tempore *Moravios*, *Pictis* & *Scotis* conjunctos, hanc advenisse patriam contra *Romanos* sub duce *Rodorico*, qui certe *Moravius* fuit & non *Pictus*, ex quorum filiabus creata sobole multitudines suam adauxerunt. Ex facili namque probari poterit, quod hoc ante diu cœperunt per suæ regnationis tempora: nam verum est, regnabant per annos in *Albione* mille centum, & eo plures, nec dubium est quin memorati regis *Kenethi* gladio perierint. Non tenet igitur quod post Incarnationem, sed ante, sumpserunt originem. Vel si quis objicere forsan velit asserens, minime credendum regem *Ghede*, vel ejus successorem *Tharan*, tantum habuisse regnandi tempus, ut uni centum, alteri vero centum quinquaginta computentur anni, respondeat lector, quod licet alterutrisque regibus anni solummodo quinquaginta scribantur, ante tamen Incarnationis tempus annis centum & amplius, eos cœpisse reperiet. Et quia de tanto suæ regnationis annorum numero nonnulli musitant, placuit ut amborum regum annua computatio correctioni lectoris, inde veritatem perscrutantis, relinquatur. Cæterorum vero regum successionis tempora sigillatim stylum, ut noverit, prosequetur.

X. *De*

X. *Etiam de catalogo regum* Pictorum, & *adventu beati* Columbæ.

PRimus autem rex apud eos erat *Cruythne*, filius *Kynne* judicis, & regnavit annis L. Secundus vero post eum *Ghede*. Tertius *Tharan*, quibus, ut supradictum est, ascripti sunt anni ducenti quinquaginta. Regi quoque *Tharan* successit *Dmorthetisy*, & regnavit annis xx. Cui *Duchil* succedens, regnavit annis XL. Cui *Duordeghal* annis xx. Cui *Decokbeth* annis LX. Cui *Combust* annis xx. Cui *Caranathereth* annis XL. Cui *Garnabolger* annis IX. Cui *Wypopneth* annis xxx. Cui *Blarehasserath* annis XVII. Cui *Frachna Albus* annis xxx. Cui *Thalarger Amfrud* annis XVI. Cui *Canatalmel* annis VI. Cui *Dongardnethles* anno I. Cui *Feredath* filius *Fynyel* annis II. Cui *Garnard Dives* annis LX. Cui *Hurgust* filius *Forgso* annis XXVII. Hujus tempore regnationis ut libro secundo cap. XLVIII. quædam reliquiæ Sancti *Andreæ* per beatum *Regulum* in *Scotia* sunt allatæ. Post *Hurgust* successit *Thalarger*, filius *Keother*, & regnavit annis XXV. Cui *Durst*, alias vocabatur *Nectave*, filius *Irbii*, annis XLV. hic ut asseritur centum annis vixit, & centum bella peregit. Quo regnante, Sanctus *Palladius* primus *Scotorum* Episcopus à beato Papa *Cælestino* missus est ad *Scotos* docendos, longe tamen ante in Christo credentes. Cui successit *Thalarger* filius *Amyle*, & regnavit annis II. Cui *Nectave Chaltamoth* annis x. Cui *Durst Gorthnoth* annis xxx. Cui *Galaam* annis xv. Cui *Durst* filius *Gigurum* annis v. Cui *Durst* filius *Othcred* annis VIII. Cui iterum *Durst* filius *Gigarum* annis IV. Cui *Garnard* filius *Gigarum* annis VI. Cui frater ejus *Kelturan* annis etiam VI. Cui *Tholorger* filius *Mordeleth* annis XI. Cui *Durst* filius *Moneth* anno I. Cui *Thalagath* annis IV. Cui *Brude* filius *Merlothon* annis XIX. eo regnante Sanctus *Columba Scotiam* adveniens, ipsum ad fidem convertit. *Beda.* Venit Sanctus *Columba Pictaviam*, regnante *Pictis Brudeo*, rege potentissimo, filio *Meilochon*, anno nono regni sui, qui fuit ab incarnatione Domini DLXV.

XI. *De eodem catalogo, & conversione* Brudei Pictorum, *regis per beatum* Columbam, & Orcadum *regulo tunc captivo*.

EX ejus historia; in itineris vero beati *Columbæ* prima fatigatione versus regem *Brudeum* casu contigit, ut idem rex fastu regio zelatus, suæ munitionis superbæ agens, in primo beati adventu viri, non aperiret portas. Quod ut cognovit homo Dei, ad valvas portarum cum comitiva accedens, & primum Dominicæ crucis imprimens signum, manum pulsans contra ostium ponit, quæ continuo, sponte retro retrusis fortiter seris, cum omni celeritate sunt aperta. Quibus statim apertis, Sanctus consequenter cum sociis intrat, quo cognito rex cum senatu valde pertimescens, domum egressus, obviam cum veneratione beato pergit viro, pacificisque verbis admodum blande compellit, & ex ea in posterum die sanctum & venerabilem virum idem regnator, omnibus suæ vitæ diebus reliquis, valde veneratus est, magna sicut decuit honorificentia. His vero diebus, cum idem Sanctus ultra dorsum moraretur *Albaniæ*, quendam monachum volentem *Heremum* acquirere, qui postquam à terris per infinitum Oceanum plenis enavigasset velis, eidem *Brudeo* regi *Pictorum Orcadum* præsenti regulo commendavit dicens. Ex nostris aliqui nuper intransineabili pelago desertum invenire cupientes navigabant, qui si forte post longos circuitus *Orcadas* devenerint Insulas, huic regulo, cujus obsides in manu tua sunt, diligenter commenda, ne aliquid adversi intra terminos ejus contra eos fiat. Hoc vero Sanctus ita dicebat, quia spiritu cognovit, quod post aliquot menses, idem monachus, cui *Tormachus* nomen erat, ad *Orcadas* esset venturus, quod ita postmodum evenit, &

& propter prædictam sancti viri commendationem, de morte vicina liberatus est in *Orchadibus*.

XII. *De eodem adhuc catalogo.*

ISti quoque regi *Brudeo* successit *Garnard*, filius *Dompnath*, & regnavit annis xx. Hic fundavit *Abirnethy*. Cui *Nectave* filius *Irb* annis xi. Cui *Kenel* filius *Luchtren* annis xiv. Cui *Nectave* filius *Fode* annis viii. Cui *Brude* filius *Fathna* annis v. Cui *Thalarger* filius *Fartharer* annis xi. Cui *Talargan* filius *Amfend* annis iv. Cui *Garnard* filius *Dompnal* annis v. Cui frater ejus *Durst* annis vi. Cui *Brude* filius *Bile* annis xi. Cui *Gharan* filius *Amsedeth* annis iv. Cui *Brude* filius *Decili* annis xxi. Cui frater ejus *Nectave* annis xviii. Iste, secundum *Bedam*, accepit literas ex *Anglia* de circuli *Paschalis* observatione. Cui *Nectave* successit *Garnard*, filius *Feredath*, & regnavit annis xiv. Cui *Oengussa* filius *Fergusa* annis xvi. Cui *Nectave* filius *Derely* mensibus ix. Cui *Oengussa* filius *Brude* mensibus vi. Cui *Alpyn* filius *Feredeth* similiter mensibus vi. Post quem idem *Alpinus* interim regnavit annis xxvi. Cui *Brude* filius *Tenegus* annis ii. Cui *Alpin* filius *Tenegus* etiam annis ii. Cui *Durst* filius *Thalargan* annis i. Cui *Thalarger Drusben* annis iv. Cui *Thalarger* filius *Tenegus* annis v. Cui *Constantinus* filius *Fergusa* annis xl. Iste ædificavit *Duntrelden*. Cui *Hungus* filius *Fergusius* annis x. Eodem vero tempore quo Rex *Hungus*, regnavit & in *Westsex* Rex *Ethelwolfus*, cujus filii majoris *Athelstani* caput infixum sudi Rex obtenta belli victoria secum in regno detulit, ut in proximo sequenti capitulo plenius apparebit. Cui *Hungo* successit *Durstolorger*, & regnavit annis iv. Cui *Eoghane* filius *Hungus* annis iii. Cui *Feredeth* filius *Badoc* similiter annis iii. Cui *Brude* filius *Feredeth* mense i. Cui *Keneth* filius *Feredeth* annis i. Cui *Brude* filius *Fotehel* annis ii. Cui *Drusken* filius *Feredeth* annis iii. In hoc quoque rege *Drusken*, *Pictorum* regnandi defecit potestas, & ab eis penitus translatum est regnum ad regem *Scotorum Kenethum*, suisque successoribus, & unum deinceps *Scotorum* regnum est effectum. Deo gratias.

XIII. *Quomodo* Hungus *rex* Pictorum, *&* Æthelwlfus *rex* Anglorum, *contemporanei fuerant, & ejus filio* Athelstano.

QUis enim ille fuerit *Athelstanus*, quem rex *Hungus* bello prostravit, notandum est. Nam tres dudum in *Anglia* reges fuerunt *Athelstani*, quorum primus *Cantiæ* Rex erat ultimus, à quo translatum est regnum, & additum est regno *Westsaxonum*. Secundus autem iste de quo nunc agitur filius *Æthelwlfi*, cui pater omnes *Angligenæ* gentis regiones ipso vivente contulit, præter regnum *Westsex*, quod penes se solum retinet. Tertius quidem *Athelstanus* erat filius *Edwardi*, filii *Alfredi*, frater istius *Athelstani*; unde *Willielmus*. Rex *Egbirthus*, subjugatis primo *Cornugalliæ Britannis*, aquilonales etiam *Britannos* tributarios fecit. Itaque regnum *Cantiæ*, cum *Suthireya*, regnumque *Merciorum* & *Estanglorum*, orientales & australes *Saxones*, in deditionem accepit. Sic quidem cæteris *Anglorum* provinciis in fide vel tributo susceptis, *Westsaxonum* regnum ampliavit. *Northumbri* vero, qui se solos remansisse, tum propter intestinas dissentiones, tum propter fallaces jurationes, & omni digito se vocari cernerent, datis obsidibus suæ favebant ditioni. Huic *Egbirtho* post mortem successit filius ejus *Æthelwlfus*, qui patre vivente quinque filios genuerat. Hic natura levis sub quiete degere quam multis imperare provinciis mallet. Avito regno *Westsaxonum* solo contentus, cætera quæ pater subjugaverat appendicia, statim ut regnare cœperat, filio suo majori contradidit *Athelstano*. Qui quando vel quo fine deficerit

cerit incertum est; hæc ille. Verum illius *Athelstani* finis apud *Willielmum* quamvis lateat, apud nos attamen, & variis scriptis, & ore simul hactenus populorum celebri, recolitur in memoria. Nam in his quas pater ei tribuerat eo regnante regionibus, Rex *Hungus* magno cum exercitu nationes *Anglorum* finitimas *Northumbros* immani clade vastando, patriam pertransiens, post varias dietas, quamdam advenit lassus, quiescendi [causa], non procul ab amne *Tyna*, gratam planitiem, ubi castra figi mandat, quatenus exercitum itineris longitudine fatigatum pastu congruo recrearet. Et quia ipsa planities frugibus & herbis, atque nemorum arbustis, erat uberrima, fontibus & aquis irrigua, statuit inibi quasi nihil metuens per dies aliquos commorari.

XIV. *De victoria* Hungi *regis* Pictorum *contra* Athelstanum, *cujus caput sudi figi præcepit.*

HÆc cum audisset Rex *Athelstanus*, totius *Anglorum* gentis borealium simul & australium robur in unum conducens, & aciebus singillatim per turmas compositis insperate superveniens, locum quo sedit adeo suis undique circumdat cuneis, quod nullus ei pateret transitus evadendi. Territus autem Rex, & animo principes consternati timuerunt valde; nam humana protinus ope se nequaquam salvari posse sperabant, ad divinum ergo recurritur auxilium, quod poscentibus in veritate non deest, & à singulis tam majoribus quam minoribus Deo suppliciter, & suis sanctis, & præcipue sancto *Andreæ Apostolo*, nota fiunt. Rex igitur ad honorem Dei, benedictæque virginis *Mariæ*, decimam regni sui partem beato se daturum *Andreæ*, voto solenni promisit, ut ipsum cum exercitu salvum ad propria reduceret, & à tam innumerabilis, tamque superbæ gentis, incolumen eriperet potestate. Regi viro nocte sequenti beatus *Andreas* apparuit, dicens. Deus, cui semper humilium placet deprecatio, votaque superborum implacabilia, tuam interveniente me deprecationem exaudiens, die crastino, lætam tibi dando victoriam, tuos ante te prosternet inimicos, nec adversum te bellando prævalebunt, quia dominicæ crucis Angelus Vexillifer, multis videntibus, te præcedet. Cum igitur in regnum tuum prospere redieris, voti nequaquam sis immemor, sed quod de liberæ mentis arbitrio sponte promisseras, cave ne differas adimplendum. Evigilans autem rex à somno, quæ per visionem audierat, cuncta suis patefecit Comitibus & populo. Quomodo Deus, Apostoli sui precibus, certam sibi concesserat victoriam ex inimicis. Omnes igitur, ex hujusmodi visionis confidentia, supra quam credi potest exhillarati, nec ut heri vel nudiustertius jam timidi, sed fortes, & solito multum audaciores effecti, quamvis numero pauciores longe fuerant, in hostes clamoribus tubisque clangentibus proruerunt. Continuo namque tantus eorum cordi pavor invaserat, ut omnes solutis aciebus aversi sunt in fugam, exceptis cum rege paucis obsistentibus, qui primo congressu superati sunt pariter & occisi. Regis vero caput, ob tam miraculosæ cædis memoriam, abscissum à corpore Rex secum afferens, in medio maris *Scotici*, cujusdam summitate rupis palo præcepit infigi, cunctis transeuntibus per annos aliquot ad spectaculum. *Kenethi* vero regis anno XIII. classes diversæ paganorum portus *Angliæ* piraticis irruptionibus sæpius invadentes, tandem *Londoniæ* civitatem ceperunt, fregerunt, ac depopulati sunt.

XV. *De*

XV. *De successione regum* Donaldi *filii* Alpini, & Constantini *filii* Kenethi, & *morte* Donaldi.

CElebratis solenniter *Kenethi* magni regis exequiis, eodem obitus anno, successit ei frater ejus *Donaldus*, etiam *Alpini* filius, anno viz. Domini DCCCLIV. *Lotharii* quidem Imperatoris XIV. Regnavitque IV annis. Erat enim miles inclytus, & ad omnes actus bellicos fortis & pronus, quique crebras victorias & triumphos in debellatione *Pictorum* gloriose peregit. Vicinis vero regnis & regibus pacem fovere studuit & concordiam, nec quicquam suos fratres in aliquo molestare præsumpsit, præter quosdam abjectiones *Pictorum*, qui, diebus excidii, gentis suæ videntes cladem, fugerunt ad *Angliam*: qui, statim ut de morte *Kenethi* regis audierunt, ab *Anglis* instigati, necnon eorum adaucti cuneis, non obstante treuga pacis nuper inita, regni limites invadere cœperunt: sed eodem anno, regis prudentia, quorundamque fidelium *Pictorum*, nullo remanente, sunt deleti. Ejus anno tertio *Lotharius Imperator*, inter filios regno partito, seculo renunciavit, & ad imperium filius ejus *Ludovicus* secundus promotus est, & imperavit annis XXI. Apud *Scotiam* vero sedem regiam, rex universæ carnis viam ingressus, in *Jona* sepultus est insula, juxta fratrem. Anno domini DCCCLVIII. successit ei nepos ejus *Constantinus*, fratris sui *Kenethi* magni filius, & Imperatoris *Ludovici* tertio, regnavitque rex annis XVI. Suo quidem & omni tempore suorum prædecessorum, patris scilicet & patrui, magna classis ab oriente paganorum, *Danorum*, *Norguigentium*, & *Frisonum*, emergens, totum mare *Britannicum* atque *Belgicum* turbavit. Nam anno monarchiæ patris sui decimo tertio, per *Thamensem* fluvium *Angliam* impetentes, *Londoniæ* civitatem vi cœperunt, asportatis secum spoliis & gazis quibusque pretiosis; & sic continue multis diebus utrumque regnum, *Scotiam* & *Angliam*, nunc hic nunc illic, ut ventis agebantur, erumpentes, subito pluribus incommodis affecerunt. Ejus anno secundo gelare cœpit per *Europam* pene totam II Kalen. Decembris, & nonas Aprilis finivit. Anno octavo, Rex *Bulgarorum* ad *Christianismum* cum sua gente conversus, adeo fide solidatur, ut non multo post filio majore regno promoto, penitus ipse seculo renuncians monachus factus est. Sed cum filius ejus juveniliter agens ad gentilitatis cultum redire vellet, resumpto militiæ cingulo cultuque regio, filium persecutus cœpit, & oculis ejus effossis, eum in carcerem trusit; & filio juniore in regno locato, fatrum habitum recepit, & in eo usque finem vitæ permansit.

XVI. *De morte* Constantini *per* Danos *viz.* *ac* Norguigenses, & *successione regis* Heth Aliped.

EJus etiam tempore regnationis, altera paganorum classis major atque severior ex *Danubio* veniens se commixit priori, quæ statim nullius boni proposito, sed omnis malitiæ & nequitiæ consortes effecti, maria velut plantata nemoribus operuerunt. Sicque brevi postea factum est, ut in ambobus regnis solidam petentes terram, securi per dies & menses, propriis quasi sedibus commanserunt. Hos enim, ut nunc putabatur, *Scotiam* clam attraxit *Pictorum* barbaries nondum plene perdomita, sicut ex rei poterit exitu non dissimiliter suspicari. Oblatum est eis à rege sæpius securum infra regni portus receptum, ad mercanda pro libitu victualia, si tamen ab irruptionibus cessantes pacis fideliter pactum observarent. Igitur cum hujusmodi nec ullo pacis alio tractatu sedari poterant, loco, cui nomen est *Nigra Specus*, vel die præfixo, ut inopinate casu vestitur rex, bellum cum eis

eis iniens cum multis suorum occubuit. Nec mirum, quia subactos nuper quosdam de *Pictis*, quasi sinu serpentem secum bellandos tenerrimo conduxit. Namque statim conserta pugna fugientes, occasionem cæteris hoc idem faciendi dederunt. Sicque regem, ab excercitus sui magna parte campo derelictum, circumdant hostes & occidunt. Ipsis illico post victoriam ad naves recedentibus, cives fugati redeunt, & campum scrutantes, regis inventum funus ad *Jonam* Insulam ejulatu magno tulerunt, ubi conditum est cum honore sinu patris. In *Anglia* vero, duobus annis ante suam mortem elapsis, regem *Estanglia*, sanctum *Edmundum*, dictarum classium pagani martyrizabant. Illi quoque successit frater ejus *Hethus Alipes*, filius etiam magni *Kenetbi*, anno Domini DCCCLXXIV. *Ludovici* XIX. & regnavit anno uno. Hic vero tantæ vivacitatis membrorum agilitate floruit, ut ab omnibus diceretur *Hethus Alipes*, & *Hethus* alas in pedibus habens; nam suo tempore velocitatis titulo præ cæteris meruit annotari. Sed nuncquid *Alexandri* magni cursoribus, *Anisio Laconi* ac *Philonidi*, debeat agilitate præferri, qui secundum *Solinum*, usque *Sicyonem* ab *Elide* mille ducenta stadia transierunt uno die? Ejus tamen & eorum pernicitatem [superasse] videtur *Ladas* quidam, ut idem refert *Solinus*, qui super cavum pulverem ita cucurrit velociter, ut in arenis nulla relinqueret indicia vestigiorum. Sufficiat regi palma sui temporis adepta velocitatis. Illum vero secundum regni jura successione præcederet filius *Dungalli Gregorius*, unde divisis inter eos regni principibus, apud *Strathalorn* bellum committitur, in quo rex primo congressu mortali plaga vulneratus, post duos menses obiit, paucis alterutræ partis in pugna ducibus interemptis; sepultus est autem in Insula *Jona* juxta patrem.

XVII. *De successione regis* Gregorii *qui sibi subjugavit totam* Hyberniam, & *pene totam* Angliam.

IDem vero *Gregorius*, cum regni regimen, pluribus majorum annuentibus, obtinuisset, *Scotia* solenniter coronatus est anno Domini DCCCLXXV. *Ludovici* XX. & regnavit annis pene XVIII. Solennitate peracta coronationis, per omnes statim regni fines firmam stabiliens pacem, omnes, quos sibi bello resistere noverat, plena remissione concessa, [ad] suam adduxit & veram amiciciam. Neque principio suæ regnationis divini cultus extitit immemor aut negligens, quin & Ecclesiæ Dei perpetuam, ac personis Ecclesiasticis consensu principum libertatem concessit, confirmatam à Papa *Johanne* octavo. Qui quintam Synodum *Constantinopoli* celebravit. Nam eatenus Ecclesia more *Pictorum* subacta fuerat servitute. Ille vero totam sibi subjugavit *Hyberniam*, ac pene totam *Angliam*. Et quamvis *Hybernia* sibi jure successionis attigerat, quorundam tamen resistentium absque bello nullatenus eam acquisivit. Possessionis suæ dominium in *Anglia* partim armis, & partim clementia subegit. Suis diebus, sicut ante, necnon & diu postmodum, diversarum gentium, ut patet superius, piratæ, *Danorum viz. Norguigentium, Gothorum, Wandalorum*, atque *Frisonum*, unius & ejusdem malignitatis complices, per portus *Anglorum* & terras dispersi, clade miserrima partes præcipue maritimas jugiter quasi furentes vastabant, donec eas ex magna parte sub suo redactas dominio possedissent. Rex autem *Gregorius*, ut ipsi maritimas, sic & ipse superiores & occidentales non impari clade perdomuit. Sed & quarundam indigenæ provinciarum, priusquam suos attigerat fines, sese cum terris & possessionibus suæ ditioni sponte dederunt, facto prius Fidelitatis & Homagii Sacramento. Beatius vero putabant ac utilius catholicæ fidei cultoribus *Scotis* ultro subjici, licet hostibus, quam invite paganis infidelibus. *Willielmus*. Ardebant omnes Provinciæ sævis populationibus, unusquisque regum magis inimicos in suis sedibus sustinere curabat,

curabat, quam laborantibus opem porrigere compatriotis. Anno *Gregorii* primo, duo cognati *Noricorum* sive *Danorum*, *Rollo* & *Gello* cum suis, *Neustriam* penetrantes, *Rothomagum*, & cæteras urbes confines obtinuerunt. Anno tertio *Ludovicus* Imperator obiit, & *Karolus Calvus* patruus ejus successit, & imperavit annis II. Cujus post obitum succedens *Karolus Junior*, imperavit annis XII. *Karolus* igitur, cum *Rollonem* & socios à patria pellere non poterat, accepto consilio, filiam suam *Gillam* sibi dedit uxorem, & totam *Neustriam*, quam ipse de *Normannis Normanniam* vocabat, accepta tamen sponsione *Christianismum* recipiendi.

XVIII. *De eodem* Gregorio & *ejus morte, deque martyrio beati regis* Edmundi, & *quod* Anglia *pene tota tunc temporis* Scotis & Danis *erat subjecta.*

NUllum tunc temporis, scilicet *Gregorii*, defensorem *Angli*, vel certe debilem habebant, omnibus orbati regibus, qui dudum octo fuerant, præter *Alfredum* regem *Westsaxonum*, qui solus superstes, virtute qua potuit, parum proficiens hostes invasit. Et multo sæpius ab eis invasus, in tanta desolatione sævientium undique declinans hostium insidias subito decidit, ut in *Anglia*, quo se loco tutum occulere poterat, corde trepido fluctuaret. *Northumbri* vero propria culpa suos à se reges ante sæpius expulerant. Sed modo necessitate compulsi regem abjectum prius, scilicet *Osbertbum*, rursum recipientes, in brevi postmodum ipsi cum eo crudeliter ab hostibus occisi, vel infra mœnia civitatis *Eboraci* cremati sunt; eorum possessio deinceps ab eis jure bellico regionibus. Rex itaque *Merciorum Burthredus*, per hostes regno pulsus, *Romam* petiit non reversurus. Orientalium *Anglorum* rex sanctus *Edmundus*, à paganis, ut supra, gloriosum passus martyrium, terrestre solium pro cœlesti mutavit, & ejus etiam regnum inimici denuo possederunt. Cæteri quoque principes, qui superfuerant, sive *Scotis* sive *Danis* obstricti, pro vita rebusque servierunt. Superiores quidem provinciæ regno *Scotiæ* confines, regi *Gregorio* volentes manus dabant. Sic quidem his diebus, ac diu postmodum, *Anglia* tota variis fortunæ rotata casibus, variis dominis misere succubuit. Quædam pars *Danis*; & pars sed maxima *Scotis*; & pars *Alfredo* regi sed parva remansit; unde *Willielmus*. *Alfredus* autem ad hoc tandem inopiæ coactus est, ut, vix tribus pagis fide sibi parentibus, scilicet *Huntetonscire*, *Wiltescbire*, & *Somirsete*, ad quandam Insulam uligine palustri vix accessibilem, vocabulo *Adlingiam*, refugerit. Tempore *Gregorii*, *Flandriæ* Comitatus exordium habuit; prius vero regum *Francorum* regebatur Forrestariis, quorum primus *Lidericus*, secundus *Ingerlanius*, & tertius *Audacer*: sub *Pipino*, & *Karolo* magno, & *Ludovico*, isti rectores *Flandriæ* fuerunt, non tamen Comites: deinde *Karolus Calvus*, de quo supra, *Flandriam* dedit in hæreditatem *Baldwino* filio *Audacri*, & *Judith* filiæ suæ. *Gregorius* autem Rex iste magnificus, postquam annis decem & octo, mensibus aliquot exceptis, strenue regnasset, apud *Dorvedeore* diem clausit extremum, & *Jona* sepultus Insula requiescit. Anno *Gregorii* decimo tertio *Karolus* Imperator obiit; & *Arnulfus* successit, viz. anno Domini DCCCLXXXVII. & imperavit annis XV.

XIX. *De* Johanne Scoto *Philosopho*, & *Imperatore* Arnulpho, *qui à pediculis consumptus est.*

HUjus *Gregorii* tempore floruit *Johannes Scotus*, vir secundum *Helynandum* perspicacis ingenii, ac mellitæ facundiæ. Qui concrepantibus undique bellorum fragoribus, in *Franciam* ad *Karolum Calvum* transierat, ubi

ubi diverſos libros perſcrutans, rogatu *Karoli*, Hierachiam *Dionyſii Areopagitæ* de *Græco* verbum è verbo tranſtulit in *Latinum*; compoſuit etiam Librum, quem *peri phyſicon meriſmatos* & *de diviſione naturæ* intitulavit, propter prolixitatem neceſſariarum quæſtionum ſolvendam bene utilem. Succedentibus annis, *Alfredi* regis allectus munificentia venit in *Angliam*, & in brevi poſtmodum, apud *Malmesberienſe* Monaſterium, à pueris, quos docebat, grafiis ut fertur perforatus, Martyr effectus eſt. Cujus celebrem memoriam, Sepulcrum in altaris latere ſiniſtro, ſed & Epitaphii verſus prodant.

Clauditur hoc tumulo ſanctus Sophiſta Johannes,
Qui ditatus erat jam vivens dogmate miro.
Martyrio tandem Chriſti *conſcendere regnum,*
Quo meruit, ſancti regnant per ſecula cuncti.

Arnulfus Imperator, cujus tempus præcedenti capitulo notatur, *Normannos*, qui *Galliam*, *Lotharingiam*, & *Dardaniam*, circa *Leodium*, & circa *Maguntiam*, vaſtabant, incredibili plaga proſtravit: & tunc cœpit jugum *Normannorum* & *Danorum* ceſſare, qui quadraginta annis *Galliam* vaſtaverunt. Deinde idem *Arnulfus* longa infirmitate tabeſcens, nulla arte medicinali juvari poterat, quin à pediculis conſumeretur. Anno *Gregorii* XVI obiit *Guthrum Danus*, *Northumbriæ* Rex & *Eſtangliæ*, quem *Alfredus*, de ſacro fonte ſuſcipiens, *Athelſtanum* nominavit. Cui filius ejus *Ranaldus*, & cognatus *Sithricus* ſucceſſerunt.

XX. *De ſucceſſione* Donaldi *regis*, *filii* Conſtantini, & *ejus morte.*

OBitus ac ſepulturæ *Gregorii* planctu ſopito, regni faſtigium *Donaldus* obtinet, qui fuit filius ſuperioris *Conſtantini*, filii *Kenethi* magni, coronatus eſt apud *Sconam*, eodem quo deceſſit *Gregorius* anno, Domini viz. DCCCXCII. ac Imperatoris *Arnulfi* VI. Regnavit annis XI. ſtrenue quidem, ſed ingenti labore nunc in aquilonis *Scotiæ* partibus, nunc in *Angliæ*, de novo conquæſtis, non quievit, nequando deliciis aſſuetus, & otio negligens perdat & inglorius, quod ſuus prædeceſſor vigilanti prudentia magniſque laboribus acquiſivit. Quia non minus eſt virtus quam quærere parta tueri. Offerebant autem *Danicæ* gentis pagani *Donaldo*, ſicut dudum ſuo prædeceſſori *Gregorio*, pacis ſecum inire fœdus adverſus *Anglos*, ut communibus undique vocibus inſultati facilius poſſent expugnari. Quod omnino Rex uterque renuens, hoc nuncquam licere reſpondit Chriſtiano principi, contra Catholicos, quamvis hoſtes, infidelibus opem conferre paganis, aut in aliquo conjurationis fœdere colligari. Cæterum poſt annos aliquot, quidam *Danorum* Rex, *Northumbrorum*, & *Eſtangliæ*, *Gurmundus* cum ſuis ab *Alfredo* rege baptizatus eſt, & eidem ſacramento conſtrictus: ſtatim poſtea nihilominus fidelitatis & amicitiæ præoptatum fieri fœdus à *Gregorio* tunc ſuperſtite, magna cum inſtantia procuravit. Itaque poſt mortem *Gurmundi*, filio ſuo *Ranaldo*, cognatoque *Sitbrico* ſucceſſoribus, conſimilem pactum fœderum aſſidue flagitantibus, Rex iſte *Donaldus* ſponte per omnia conceſſit, licet eos indubie noverat, ſicut & *Gurmundum*, *Alfredo* feciſſe prius fidem. Per idem quoque tempus rege moram in auſtro faciente, maligni quidam latrunculi tranſmontanas partes crebris cædibus clam, palamque rapinis inquietare cœperunt. Quorum ut ſedaret malitiam, miſſis in auſtro militum præſidiis, mox illorum aggreſſus terminos, in villa de *Fores* brevi decumbens infirmitate quaſi ſubito deceſſit, an labore conſumptus an malignorum dolo potionatus dubitatur. In *Jona* quoque ſepultus eſt Inſula, diem expectans ultimam, in pace requieſcat ſempiterna. Ejus anno decimo Rex *Weſtſaxonum Alfredus* moritur,

&

& *Edwardus* filius ejus successit. Anno undecimo, viz. ultimo regnationis, Imperator *Arnulfus* obiit, ac *Ludovicus* ejus filius imperare cœpit; sed ad coronam imperii non pervenit; assignantur ei tamen anni decem. Iste vero finis fuit imperii, quantum ad posteritatem *Karoli*, propriis culpis exigentibus.

XXI. *De successione* Constantini *regis*, *filii* Heth Aliped, *& quod* Cumbriæ *dominium dedit* Eugenio *filio* Donaldi, *proximo sibi sperato successori.*

CONstantinus filius regis *Heth Alipedis*, *Donaldo* succedens, anno Domini DCCCCIII. *Ludovici* primo, regnavit annis XL. Ipso regnante duo reges *Anglorum*, supradictus viz. *Edwardus*, & suus filius nothus *Athelstanus*, successive regnantes, adversus eum frequenter bellabant, tum propter opem *Danis* adhibitam, tum quia terrarum *Cumbrorum* viz. ac cæterarum in *Anglia* possessionum indigenas, sibi fideliter & usque bellum de *Brounygfeld* adhærentes, omni virtute protegebat. *Danicæ* vero gentis mobiliores vento reges, sibi, sicut & prædecessoribus suis, sub eadem conjuratione fœderis & amicitiæ forma juncti sunt; sed duobus annis vix fide manentes, pacem cum *Edwardo*, subdolis seducti promissis, ad propriam fecerunt perniciem contra *Scotos*. Neque diu contractus hujusmodi conditio tenuit, quin post quadriennium exorta quædam inter eos discordia, dubium quo casu, sed opinatur *Edwardi* scelere, qui terras eorum hostiliter invadens, per mensem integrum miserabili strage devastavit. Illi quidem necessitate coacti, nullam alicubi sperantes opem quam reconciliandos ad priorem fœderis amicitiam *Scotos* discernunt, à quorum contubernio nuper *Edwardi* dolo recesserunt. Igitur ad mitigandum quod in eis Rex *Constantinus* fixerat odium, nuncios mittunt, veniam humiliter imprecantes & pacem, nec unquam de cætero fœdus quodcunque, si tandem hoc reficere placuerit, suis rumpendum demeritis Sacramento pollicentur. Sic quidem exacta quæque negotia nuncii secum pro voto læti receperant, ira regis in pietate reformata. *Constantinus* autem anno regni sui XVI. dedit *Eugenio* filio *Donaldi*, proximo sibi successori sperato, regendum *Cumbriæ* regionis dominium, usque quo regni *Diadema* post ejus mortem fuerit obtentus, ac eo rege coronato, suus hæres proximus ad idem succedat dominium, & sic ab hærede semper in regem coronato statim suo successori proximo dominium, hujusmodi successionis ritu, deinceps transferatur. Anno regni sui XXII. mortuus est *Edwardus*, & illi successit filius ejus nothus *Athelstanus*, ex Opilionis filia genitus, postposito fratre, qui de jure regnasset, *Edwino*, miserabili postea morti tradito; nam in navi sine remige vetustate consumpta, solus, unius hominis excepto comitatu, mari missus fuerat & demersus. Hujusmodi factis invidens quidem princeps *Elfredus*, adversus *Athelstanum*, regi *Constantino*, præfatoque *Sithrico*, se mox in omni fidelitatis societate colligavit. *Constantini* quidem anno XI. *Ludovicus* Imperator obiit, & illi *Conradus Alemannus* quidam successit, ac imperavit annis VII. tamen inter Imperatores non numeratur, nam imperiali caruit benedictione. *Conrado* successit *Henricus* anno Domini DCCCCXX. & *Constantini* XVIII. Imperavit enim annis XVIII. nec ipse computatur inter Imperatores, neque per Papam coronatus.

XXII. *De eodem* Conſtantino, *& de miſerabili crudelique bello de* Brounygfeld.

CUm autem *Ethelſtanus* prætactæ confederationis rumores audiſſet, motus immodice, nam adverſæ partis vires augeri, ſuaſque minui noverat, excogitare cœpit rem potius in occulto clam agere, quam in aperto dubios bellorum eventus experiri. Emiſſis ergo ſuis latenter ſuſurronibus, in aure *Sithrici* doloſe fraudem inſtillantibus, ipſum Sacramenti prioris immemorem, ſed & filiis ſuis hoc omnino prohibentibus, ſororis ſuæ fallaci connubio circumvenit; unde contigit quod novem minime vixit menſibus, ſed nequiter extinctus æſtimatur. Refert autem *Willielmus* quod *Sithricus*, poſt annum vita deturbatus, occaſionem *Athelſtano* dedit ut *Northumbriam* parti ſuæ jungeret. Et mox *Eboracum* obſidens, oppidanos nunc precibus, nunc ad deditionem ſollicitans, & pro voto neutrum expediens, abſceſſit. *Northumbriæ* quidem gentes & *Cumbriæ*, *Scotis* & *Danis* jam diu fideliter tamquam una gens conglutinatæ, libentius ſibi quam *Anglis* ſubjici curabant. *Sithrico* quidem ut ſupra de medio ſublato, filios ejus *Analafum*, & *Godofridum*, in principes ſibi *Northumbri* libenter ſuſcipiunt, qui ſtatim *Conſtantino* juncti, totis viribus impugnabant *Athelſtanum*. Igitur anno regni* ſui XXXVI. Rex *Conſtantinus*, *Analafus*, & *Godofridus*, grandi nimis excercitu collecto, partes *Anglorum* auſtrales [invadunt,] cuncta vaſtando per quæ tranſierant, quoaduſque locum, quo tentoria fixerat *Athelſtanus*, qui *Brounygfeld* dicitur, adveniſſent. *Willielmus*. Poſtremum *Athelſtano* bellum fuit cum *Analafo*, *Sithrici* filio, *Scotorumque* rege *Conſtantino*, qui ſpe invadendi regni terminos tranſierant, *Athelſtano* ex conſilio cedente, ut glorioſius vinceret, jam inſultantes multum in *Anglia* tranſierant. Nec mora, phalangis utriuſque partis & aciebus intermixtis, crudeliſſimum commiſſum eſt bellum, & longe præ cæteris ſæviſſimum, vel antiquorum ſcriptis traditum, ſive præſentium memoriæ commendatum. Cæſi ſunt autem, ex parte victoris *Athelſtani*, præcipui duces *Elwinus*, & *Ethelwinus*, aliique duces duo, duo ſiquidem Epiſcopi cum multis nobilibus. Ex altera vero parte regulus *Deirorum Eligenius* cum aliis tribus, duces novem, ac vulgi partis utriuſque populus innumerus.

XXIII. *De damnis per hoc bellum gentibus* Scotorum *illatis, & de obitu* Conſtantini *in religioſo habitu.*

INfauſtus enim erat *Scotis* ille dies, nam quæque dominia, temporibus *Gregorii*, vel hactenus conquæſta, necnon XXXIV annis poſſeſſa vel amplius, hoc in die jure bellico ſunt amiſſa. *Willielmus*. Cecidit ibidem Rex *Scotorum*, *Conſtantinus*, magnæ quidem animoſitatis, & vivacis ſenectæ vir, reges quinque &c^a^. Hujus *Willielmi* poſitionis contrarium veraces & variæ produnt *Chronicæ*, quia, poſt hujus belli funeſtum excidium, regni ſceptrum quatuor regebat annis, ac deinde regno ſponte dimiſſo, religionis in habitu Deo ſerviens apud ſanctum *Andream*, *Kelldeorum* Abbas effectus, annis quinque vixit, ibique moriens ſepultus eſt. *Hyenſes* deinde Monachi, ſua ſtatim effodientes oſſa tulerunt, & in baſilica beati *Orani* patrum tumulo condiderunt, anno Domini DCCCCXLVII. Nec tenet igitur quod in bello *Brounygfeld* occiſus fuerat, cum poſt bellum annis novem ſupervixerit. De prædicto quidem *Athelſtano* rege, legenda miraculorum ſancti *Johannis Beverlaci*, quod ſequitur inter cætera ſcriptum reperi. Rex *Athelſtanus*, proficiſcendo bellandum contra *Scotos*, beatum *Johannem Beverlaci* viſitavit, ſuper cujus altare cultellum pro vadio poſuit, promittens, quod ſi victor

victor rediret, cultellum digno pretio redimeret. Quod & implevit; nam in dimicando contra *Scotos*, rogavit Deum ut, prece sancti *Johannis*, aliquod signum evidens ostenderet, quo præsentes & futuri cognoscere possent, *Scotos* de jure *Anglis* subjugari. Unde Rex cum gladio suo percussit scopulum quendam lapideum, juxta castrum de *Dunbar*, cujus ictu scopulus ad mensuram ulnæ cavatur, ut usque diem patet hodiernum, hæc ibi; verum ex relatione magarum veterum, consimilem trufam audivimus, *Arthuri* regis militi *Kayo* cum quodam enormi Cato dudum pugnaturo contigisse; videns namque Catus militem pugnaciter secum bellare paratum, magnæ rupis standebat ad summum, atque deorsum descendens, ad pugnam mirabiliter ungues acuendo, variis & incredibilibus fissuris rupem cavit & amfractibus, Catum tamen, ut aiunt, *Kayus* interfecit. *Athelstani* vero rupis fissuræ non habetur in populo memoria vel notitia, ergo &c. Ipso quoque anno belli obiit *Henricus*; & *Otho* filius ejus imperavit annis XXXVI. Hujus autem anno tertio viz. DCCCCXL. mortuus est *Athelstanus*, & frater ejus *Edmundus* successit, tenuitque regnum annis pene septem.

XXIV. *De successione regis* Malcolmi, *filii* Donaldi, *cui Rex* Anglorum Edmundus Cumbriam *reddidit.*

ANno quoque Domini DCCCCXLIII. qui fuit *Othonis* sextus. Rex *Constantinus*, divinæ miserationis inspirante gratia, quæque mundana vanitati fore subjecta luculenter intelligens, ut supra patet, evacuata sede regia, *Malcolmo*, filio *Donaldi*, locum regnandi dedit; quique regnavit annis IX. Porro post mortem *Athelstani*, terrarum omnium indigenæ, quos ipse bello de *Brounygfeld* suo dominio redegerat, ad priores Dominos *Scotos*, & *Danos* respirabant. *Northumbri* quidem *Analafum* ex *Hibernia* revocandum, ac regem denuo constituendum disponunt. Quod cum ad *Edmundi* pervenit auditum, metuit ne forte populus *Cumbriæ Scotis* adhæreat, ut *Analafo Northumbri*, pro ea maluit amicum venari, quam ipso invito crudelis eam hostis, & forte pro perpetuo, possideret; unde *Malcolmi* regis auxilium, ac animum placabilem, firmiter sibi junctum, contra *Danos* habere desiderans, totam ei *Cumbriam*, in perpetuum sub fide jurata tradidit possidendam. *Willielmus*. Hoc tempore *Northumbri*, rediviva meditantes prælia, pactum, quod cum *Athelstano* pepigerant, corrumpere, & *Analafum*, ab *Hibernia* revocatum statuere regem. At vero *Edmundus* existimans injurium, si non fraternæ victoriæ reliquias persequeretur, copias contra desertores *Northumbros* ductitavit. *Analafus* animum regis tentans deditionem sui obtulit, sed non diu barbaricus animus in sententia mansit, quin & Sacramentum læderet, & Dominum irritaret. Quapropter anno sequenti pullus perpetuo exilio pœnas luit. Provinciam, quæ vocatur *Cumbreland*, regi *Scotorum Malcolmo*, Rex sub fidelitate jurisjurandi commendavit, hæc ille. Postmodum vero statim inter eos concordatum est, & amborum consilio decretum, ut in futurum, pro bono continuandæ pacis utriusque regni, *Malcolmi* regis proximus hæres *Indulfus*, cæterorumque regum *Scotorum* hæredes, qui pro tempore fuerunt, *Edmundo* regi, suisque successoribus *Anglis* regibus homagium pro *Cumbria* facerent, ac fidelitatis Sacramentum. Insuper itaque quod neuter eorum hanc barbaram aquilonis & perfidanam gentem suo receptet in regno, quovismodo protegat, auxilium præbeat, vel favorem, seu cujusque rei gratia, sub homagio suscipiat fidelitatis. Et hæc omnia fuerunt in posterum observanda. Rex uterque vinculo conjurationis alterutri est astrictus. Anno quoque *Malcolmi* quarto, Rex *Edmundus* à quodam latrunculo, quem una dierum in aula de malefactis exprobrasset, in medio militum pugione perfossus interiit, & sibi successit *Edredus* frater ejus.

XXV. *De morte ejusdem* Malcolmi, *& successione regis* Indulfi, *& sua morte per* Danos.

MAlcolmus autem Rex cum *Edredo* pacem habuit, facto sibi prius homagio pro *Cumbria* per *Indulfum*: conspirantes namque *Northumbros*, ac novum sibi statuentes regem, anno regni sui quinto, *Malcolmi* regis fultus subsidio, crudeli cæde vastavit. Quod autem in magnum regni sui damnum postea cessit. Nam *Norguigenses*, & *Dani*, quos prius amicos diu & fœderatos habebat, in ejus & regni maximam offensam excitati, maritimas undique regiones, & portus, multo tempore postmodum insultabant. Solebat autem quolibet anno, si non majori præpeditus cura, regni peragrare provincias, judicium faciens raptorum, ac latrocinantium malitiam reprimens, & quantum hoc bonis placuit & modestis, tantum malignantibus, ac regiæ pacis ruptoribus, displicuit. Tandem conspiratione quorundam, & ut Annales tradunt chronicæ, *Moraviensium* dolo, completis in regno novem annis, cum tribus mensibus, apud *Ulrim* occisus est, & in *Jona* cum patribus sepultus Insula. *Malcolmo* successit *Indulfus*, filius *Constantini*, filii *Heth Alipedis*, qui totidem, ut ipse, regnavit annis, & anno Domini DCCCCLII. necnon *Othonis* primi XV. regnare cœpit. Ad *Cumbriæ* vero dominium, eo coronato, promotus est *Duffus*, regis *Malcolmi* filius, *Edredo* regi solita fidelitatis fide facta: anno deinde tertio, viz. *Indulfi* quarto, Rex *Edredus* obiit, & illi successit *Edwius Edmundi* filius, vir deses & inutilis, quamobrem à suis & pluribus habitus est quasi derelictus. Redditus eo tempore *Danorum* ac *Noricorum* rumor sperfus omnes insulanos immodice terruit; nam *Scotos* non minus quam *Anglos* exosos habebant. Nec mora, quod verebatur anno sequenti verno tempore facto contigit. Classe quidem quinquaginta navium revecti, prout eos ventorum impetus agebat, nunc australes nunc boreales regni plagas sæpius crudelitate piratica vastabant: dum enim eis Rex in Borea nitebatur occurrere, popularis strepitus ipsos Austrum vastantes succlamabat. Illis tandem una dierum, ut contigit, fusis per cuneos, prope locum qui *Collyn* dicitur, vastando patriam, Rex in abdito, non procul à litore, statuit insidias, nam casu fortuito cum paucis ibidem tunc aderat; sed utinam non adesset. At cum prædones per agros, & villas turmatim dispersi discurrerent, in eos vociferando concitus irruit, & pluribus occisis, fugæ remedium reliquos arripere compulit. Ipse domum, ut erat magnanimus, abjectis pro dolor armis, ut ocius insequi fugatos posset, ex una navium spiculo capite percussus, eadem interiit nocte. Cujus, ut decuit honore, corpus ad Insulam *Columbæ* delatum est, & consueto regali tumulo progenitoribus consepultum.

XXVI. *De successione regis* Duff, *cujus post mortem corpus abditum fuit sub ponte, nec solis radius illuxit in regno donec repertum fuit.*

POstquam debite profectutæ fuissent regis exequiæ, successit illi *Duffus*, regis *Malcolmi* filius, anno Domini DCCCCLXI. superioris *Othonis* XXIV. quatuor annis & sex mensibus regnavit. Erat enim vir columbinæ simplicitatis quietem diligentibus & pacem; rebellium quoque, prædonum, & latronum severus ultor, terribilis, & cruentus. Tempus suæ regnationis ab exteris gentibus in pace transegit, aquilonales regni cives à propriis prædonibus oppressi sunt, quamquam rigore juris eorum crebro nequitiam antea mitigasset. Igitur anno quinto partes pacisci cupiens, cum multis adiit, & in *Moravia*, villa de *Foras*, varios plectendo maleficos aliquamdiu moram traxit. Cum autem, ut solito, cuneos, & turmas, deserta montium,

tium & silvarum scrutanda, paucis secum retentis, emiserat ex suis secretioribus quosdam vigiles, suique corporis die noctuque custodes statuit: at illi, quasi nihil timentes, jocis, ludicris, & commessationibus regi nullatenus intendebant. Quod nephandis utique grassatoribus minime latuit; unde mox, intempesta noctis hora captata, regium intrantes cubiculum, minus caute repagulis firmatum, ipsum cum solo cubiculario lecto quiescentem clam eripiunt; atque per abdita secum loca trahentes peremerunt. Corpus autem occisi regis, nullo protinus vestigio cruoris relicto, sub cujusdam pontis umbraculo juxta *Kyulos* imponunt, fossa viridi terra subtiliter coopertum. Mirum dictu, ab hora deinceps, quousque repertum fuerat, in omni regno *Scotiæ*, solis nequaquam illuxit radius; imò, quamdiu sub ponte latuit, continua tenebrositas mirabiliter operuit cunctis stupentibus totam humum. Invento postmodum quantocius corpore, sol ipso die solito clarius, ut videbatur, resplenduit, flagitia revelans proditorum. Funus autem ejus scrinio locatum, & aromaticis conditum speciebus, ad *Jonam* delatum est Insulam, ibidem honorifice sepeliendum.

XXVII. *De successione* Culenii *regis & morte, & de quadam* Apocrysa Anglorum *chronicis inscripta.*

CUlenius filius *Indulfi* regis in regem susceptus, anno Domini DCCCCLXV. & *Othonis* XXVIII. quique, sicut prædecessor, quatuor annis & sex mensibus regnavit. Ad regni vero regimen inutilis & remissus fuit, nihil regale, vel memoria dignum, suis diebus actum est. Nam spreto senatorum consilio, juvenum in omnibus inhærebat vestigiis; quippe virginum violator præcipuus; in procerum ac privatorum uxores libidinosus adulter; imitator in multis *Edwii* regis *Anglorum*, nuper defuncti, qui, secundum *Willielmum*, ipso die quo in regem sacratus fuerat, frequentissimo consessu procerum, dum de rebus seriis & regno necessariis inter eos ageretur, è medio quasi ludibundus prorupit in triclinium, in complexum meretricis devolutus. Iste quidem, dum continue vitiis hujusmodi flagitiosis totaliter animum daret, nec ab his aliquorum hortatu principum, aut clericorum, reduci poterat, omni indigenarum in se provocavit indignationem. Inter cæteros interea nefandissimos actus suos, cujusdam principis, cui nomen *Eadhardus*, pulcherrimam filiam, quam quia sibi sponte pater tradere noluit, invite raptam violavit. Quapropter ab eo postmodum in brevi multorum gaudio peremptus est, dolore protinus perpaucorum. Tulerunt autem corpus ejus, & in Insula *Jona* cum cæteris regibus sepelierunt. Quoddam mirabile *Scotis* olim contingens tempore *Gregorii* scripsissem, sed negligentia, fateor, hactenus omissum, hîc inscribam verbotenus, ut in quadam legenda scriptum est. Ab anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXXXIII. aliquanto tempore interjecto, gentes *Scotorum*, innumerabili coadunato exercitu contra *Northumbriæ* regem in pugnam, & *Lindisfarnensem* Ecclesiam inter cætera crudelitatis suæ facinora rapinis invadentes, & pacem sancti *Cuthberti* infringentes, in momento subito hiatu terræ absorptæ disparuerunt. Facto namque mane, Rex & sui in hostes irruunt, sed mirabile dictu, quos modo contra se jacula mittere conspiciunt, in eodem statim momento nunquam nec unum ex his inveniunt. Sicut enim vir Dei *Cuthbertus* regi spiritu prædixerat, coram eis terra vivos omnes deglutivit. Ut quid in talibus apocryfis aptaret pennam historicus, quibus fidem quilibet sensatus adhibere recusat?

XXVIII. *De successione* Kenethi, *filii* Malcolmi, *& diversis contentionibus; de varietate successionis tam Imperatorum quam Regum.*

SUccessit ei *Kenethus* secundus post monarchiam, *Malcolmi* filius, frater regis *Duff*, vir fortis & prudens, anno Domini DCCCCLXX. necnon *Othonis* sæpe dicti XXXIII. Regnavit autem in pace feliciter XXIV. annis, & mensibus IX. Omni tempore regnationis ipse, suique contemporanei reges *Anglorum*, *Edgarus*, ac sui duo filii, beatus viz. martyr *Edwardus*, & *Ethelredus*, fideliter adinvicem diligentes, firmissimæ pacis & amicitiæ servabant alterutris communionem. Eo quoque statim coronato, *Malcolmum*, filium *Duff*, successione proximum, si vixisset, in regulum *Cumbriæ* libenter *Edgarus* recepit, sub sacramento fidelitatis consueto. Hujusmodi mutuæ pacis & amicitiæ pactum inter reges & regna, feliciter à regibus *Malcolmo Scotorum*, & *Anglorum Edmundo*, primitus initum, absque contentionis aliquo strepitu jugiter & inconcusse centum viginti perseveravit annis, & amplius, etiam usque *Willielmns* bastardus invasit *Angliam* & obtinuit. Erat enim *Edgarus* Rex felicissimus, pacificacissimus, liberalissimus, ac regibus vicinis & principibus munificentia communicativus; nec mirum, quia à sanctissimi doctoris sui pariter & rectoris *Dunstani* monitis non recessit. Anno quinto *Kenethi* regis obiit *Otho* primus, & illi successit in imperio filius ejus *Otho* secundus, ac imperavit annis X. His diebus & antea, sed & diu postmodum, incommoda plurima, de varietate successionis regum & principum, diversis mundi partibus emergere cœperunt. Nam hujus *Othonis* primi regnationis anno quinto, sicut in historiali speculo legitur, talis inter imperii principes quæstio successionis exorta est. Utrum viz. deberent, avis superstitibus, filii filiorum post patres defunctos hæreditare, an exhæredatis fruentibus, deberet hæreditas ad patruos redire. Ex *Othonis* quidem omnique principum sententia, cognitio veritatis judicio gladiatorio commissa est. Cessitque victoria his qui dicebant, fratrum filios debere cum patribus hæreditare. Anno XV. *Kenethi* regis obiit *Otho* secundus, post cujus mortem inter imperii primates oritur itaque dissensio, de imperatore substituendo. Aliis filio ejus *Othoni* imperium deberi certantibus; aliis à filio ejus imperium transferre volentibus ad *Henricum* ducem, *Othonis* primi fratrem. Hic enim *Henricus* ipsum puerum *Othonem* factiose raptim in custodia tenuit, quem principes ex ejus extorquentes manibus, in regno sublimant, & regnavit annis XIX. In *Galliis* siquidem, mortuo rege *Ludovico*, *Francis* regnum transferre volentibus ad ducem *Karolum*, fratrem *Lotharii* regis, ipsius *Ludovici* patruum: sed dum ille rem ad consilium differt, regnum usurpat *Hugo*, filius *Hugonis* Comitis *Parisiensis*, ex *Hawyde Othonis* primi sorore.

XXIX. *De eodem* Kenetho, *& nova mutatione successionis Imperatorum & regum* Scotorum.

ETiam ut pericula de cætero successionis imperatorum evitentur, imperii principes unanimi consensu statuerunt, quod, post istius *Othonis* tertii jam imperantis, ac eodem consilio pro tribunali sedentis, obitum, nullus, quocunque sibi gradu, vel consanguinitatis vel affinitatis attingens, ad imperium deinceps accedere præsumat, si non per officiales imperii præordinatos eligatur. Qui quidem officiales septem sunt viz. *Maguntinensis*, Cancellarius *Germaniæ*. *Triverensis*, Cancellarius *Galliæ*. *Coloniensis*, Cancellarius *Italiæ*. *Marchio Brandeburgensis*, Præpositus Cameræ. *Palatinus* Dapifer. Dux *Saxoniæ* portans ensem. Pincerna Rex *Bohemiæ*. Unde versus;

Magun-

Maguntinensis, Treverensis, Coloniensis,
Quilibet imperii sit Cancellarius horum.
Et Palatinus *Dapifer; Dux portitor ensis.*
Marchio *Præpositus Cameræ; Pincerna* Boemus.
Hi statuunt demum cunctis per secula summum.

His de mutatione successionum rumoribus auditis. Rex *Kenethus* priscorum regni sui regum, hactenus intricate regnantium, successionis ritum aboleri noluit, & sobolem propriæ generationis, post quemlibet regem, præ cæteris regni diademate decorari. Habebat ipse filium illustrem, *Malcolmum* nomine, cui regnum ascribi proposuit toto nisu. Statuit igitur omni consensu principum, paucis primitivæ successionis fautoribus exceptis, ut regi cuique decedenti de cætero filius aut filia, nepos aut neptis, seu lineæ collateralis frater aut soror, aut saltem quisquis alius regi decedenti superstes sanguine proximus, succedere debeat, unius diei licet ætatis infans; cum dicatur, ætas regis in fide subditorum consistit: nulla lege deinceps in hujus contrarium prævalente. Anno *Kenethi* sexto Rex *Anglorum Edgarus* obiit. Cui filius ejus sanctus *Edwardus* successit, & tribus annis cum dimidio regnans, *Elfridæ* novercæ dolo sica perfossus martyrio coronatus est. Post quem frater suus *Ethelredus*, adeptum regnum triginta septem annis, ut vult *Willielmus*, potius obsedit quam rexit. Ejus, inquit, vitæ cursus sævus in principio, miser in medio, turpis in exitu asseritur. Suam ignaviam prædixit sanctus *Dunstanus*, nam cum ipse pusiolum in fontem Baptismi mergeret, alvi profluvio sacramentum interpolavit, qua de re turbatus, per Deum, inquit, & matrem ejus, ignavus homo erit iste.

XXX. *De* Baldredo Rivallensi *Abbate, sermonem regis* Anglorum Edgaris *recitante, contra male viventes in Ecclesia Dei.*

B*Aldredus* seu *Atbredus Rivallensis* Abbas, de sermone regis *Edgari*. Cumque Rex *Edgarus* diligenter Episcoporum, Clericorum, & Monachorum, vitam & mores investigatione pudentissima didicisset. Convocatis Ecclesiarum & Monasteriorum ad se Presbyteris, cum eis hujusmodi sermonem habuit. Quum magnificavit Dominus misericordiam suam facere nobiscum, dignum est, ô patres Reverendissimi, ut innumeris beneficiis ejus dignis respondeamus operibus. Neque enim in gladio nostro possedimus terram, & brachium nostrum non salvavit nos, sed dextra ejus & brachium ejus, quia complacuit illi in nobis. Justum proinde est, ut qui omnia subjecit sub pedibus nostris, subjiciamus & nos illi animas nostras, & ut hi, quos nobis subdidit, ejus subdantur legibus, non segniter elaboremus. Et meum quidem est inter laicos cum equitatis jure tractare inter virum & proximum suum, justum judicium facere, punire sacrilegos, rebelles comprimere, de manu fortiorum ejus inopem eripere, egenum & pauperem à diripientibus eum. Sed & meæ etiam sollicitudinis est Ecclesiarum ministris, gregibus Monachorum, choris Virginum, & necessaria procurare, & paci eorum ac quieti consulere. De quorum omnium moribus ad vos spectat examen, si vixerint continenter, si honeste se habeant ad ea quæ foris sunt, si in divinis officiis solliciti, si ad docendos populos assidui, si victu sobrii, si habitu moderati, si in judiciis discreti. Paci vestræ loquor, Reverendi patres, si ista solerti scrutinio scrutare curassetis, non tam horrenda & abominanda nostras ad aures de vestris Clericis pervenissent. Taceo quod nec illis est corona patens, nec tonsura conveniens; quod in veste lascivia, insolentia in gestu, in verbis turpitudo, interioris hominis locuntur insaniam. Præterea in divinis officiis quanta sit negligentia? Cum sacris vigiliis vix interesse dignentur; cum ad missarum solennia, ad ludendum vel ridendum magis, quam ad psallendum,

psallendum, congregari videantur. Dicam dicam quod boni lugent, mali rident, dicam dolens, si tum dici potest, quomodo defluant in commessationibus & ebrietatibus, in cubilibus & impudicitiis, ut jam domus clericorum putentur prostibula meretricum, & concionabulum histrionum. Ibi aleæ, ibi saltus & cantus, ibi, usque medium noctis spatium, cum clamore protractæ sunt vigiliæ & horrore.

XXXI. *De eodem Sermone.*

SIc sic patrimonia regum, eleemosinæ principum, imò, quod majus est, illius pretiosi sanguinis pretium, profligantur? Ad hoc nonne thesauros suos exhauserunt reges patres nostri? Ad hoc Fiscus regius detractis redditibus multis detinuit? Ad hoc Ecclesiis Christi agros, & possessiones, regalis munificentia contulit, ut deliciis clericorum meretrices ornentur, luxuriosa convivia præparentur, canes & aves & talia ludicra comparentur? Hæc milites clamant, plebs submurmurat, mimi cantant, & saltant, & vos negligitis, vos parcitis, & vos dissimulatis. Ubi gladius *Levi* & zelus *Simonis*, qui ut scorto abutentes filia *Jacob Sichimitas*, eorum habentes figuram, qui Christi Ecclesiam pollutis actibus fœdant, etiam circumcisos succiderunt? Ubi spiritus *Moysi*, qui caput vituli adorantibus, etiam domesticis sui sanguinis, non pepercit? Ubi pugio *Phinees* sacerdotis, qui fornicantem cum *Madianita* confodiens, sancta hac æmulatione Domini placuit iram? Ubi spiritus *Petri*, cujus virtute punitur avaritia, hæresis *Symoniaca* condemnatur? Emulamini, ô sacerdotes, emulamini vias Domini, & justitias Dei vestri. Tempus faciendi contra eos, qui dissipaverunt legem Domini Dei. Ego *Constantini*, vos *Petri* gladium habetis in manibus. Jungamus dexteras; gladium gladio copulemus, ut ejiciantur extra castra leprosi, ut purgetur sanctuarium Domini, & ministrent in templo filii *Levi*, qui dixit patri & matri nescio vos, & fratribus suis ignoro illos. Agite, queso, sollicite; ne peniteat nos fecisse quod fecimus, dedisse quod dedimus; si viderimus illud non in Dei obsequio, sed in pessimorum luxuria, impunita consumi libertate. Moveant nos sanctorum reliquiæ, quibus insultant; veneranda altaria, ante quæ insaniunt: moveat vos antecessorum virorum mira devotio, quorum eleemosinis vesania clericorum abutitur. Prædecessores & proavi nostri quanta contulerunt Ecclesiis, vestram Paternitatem non latet; quibus donariis altaria Christi cumulaverunt, meminisse vos decet. Habes, ô pater *Dunstane*, habes hîc tecum venerabilem patrem *Ethelwoldum Wintoniensem* Episcopum, habes Reverendissimum præsulem *Wigorniensem Oswaldum*, vobis istud committo negotium, ut, & Episcopali censura, & auctoritate regia, turpiter viventes de Ecclesiis ejiciantur, & ordinate viventes inducantur. Sentientes igitur beati patres manum regis bonam secum, ab Ecclesia *Wyntoniensi*, & *Wigorniensi*, & aliis pluribus, inhoneste viventes expulerunt, inducentes viros religiosos, qui novo quodam splendore totum regnum illustrarunt. O vere beata tunc Ecclesia! quam tanta Monachorum, & Virginum, adornabat integritas; quam devotio plebium, moderatio militum, judicum æquitas, terræ fecunditas, lætificabant. Tunc enim homines Deo, terra hominibus, cœlum terræ, justitiæ fructu, aerum temperie, debitum præstabant officium. Istum hîc regium inscripsi sermonem, ut volentibus cedat in exemplum.*

XXXII. *De*

XXXII. *De mirabili proditionis instrumento, pro eodem rege* Kenethio *decipiendo, & blanditiis versutæ mulieris.*

ODerunt autem *Kenethum* regem, & filium suum, alterius successionis principes, se jam privatos asserentes antiquitatis solito succedendi titulo, quorum præcipui *Constantinus Calvus*, filius *Culeni* regis, & *Grime*, filius *Kenethi*, filii regis *Duff*, eorum continue mortem machinati, tandem ad scelus hujusmodi complices inveniunt perpetrandum. Consentiit actibus eorum, & consilio, filia *Cruchne*, Comitis de *Angus*, cui nomen *Finele*, cujus unicum filium, sive legis severitate, vel facto, vel alio quovis eventu, nescio, dudum apud *Dounusynane* occidi jussit. Hæc igitur versuta mulier, in mortem regis ardenter aspirans, invisum antea quoddam decipulæ genus, in secretiori domunculo fieri fecit. Habebat enim affixas ex omni parte decipulæ balistas, singulis semper extensas funibus, & acutissimis paratas jaculis, earumque medio statuam in modum pueri stantem, artifice balistis annexam, quam, si quis quomodocunque motam tetigerit, ipsum, mox solutis undique balistarum laqueis, emissa statim jacula terebrarent. Hujusmodi quoque patrandi sceleris opere perfecto, memorata superius mulier nequam, regi semper vultum prætendens hilarem, verbis tandem dolosis blandiens decepit. Rex autem una dierum, cum paucis, nec procul à mansione propria, venatum pergens, filius hinc inde bestias agitando canibus, juxta villam *Fethircarum*, qua mansit proditrix, venando, divertere casu contigit, quem illa videns, flexis genibus, suam adire domum importune rogitat; alioquin, ait, apud tuæ majestatis gratiam infallibiliter reputo me suspectam. Sed novit Deus, tuque Rex statim scies, quod licet de me malignorum dictet multifarie mentiendo loquacitas, tibi semper & fui fidelis, & ero vita comite. Nam quicquid nequissimo filio meo nuper fecisti, non immerito sed juste factum optime novi. Et accurrens regis in aure susurrat; proditores tuos, inquit, filii mei maledicti complices, tibi Domino meo, proditionisque modum, dummodo mecum adveneris, explicabo. Me vero secum in tua deceptione conjuratam associare sperabant, sed eorum nephandis assentire proditionibus statim abnui: veruntamen me sua nunquam secreta prodere, tactis evangeliis, Sacramento coegerunt: & quamvis hoc eis jurata promiseram, tibi nihilominus, Domine mi Rex, cui præ cæteris firma debetur & legia fidelitas, falsissima fuissem & proditrix, discrimen tui corporis occultando. Nam contra regiæ majestatis salutem conjuratio nulla tenet, quis ignorat?

XXXIII. *De proditiosa morte ejusdem* Kenethi, *& promotione filii sui* Malcolmi *in dominium* Cumbriæ.

SIc quoque dolosa mulier regis animum callide seducens, ipsum, pro dolor! nimis sibi credulum domicilio cunctis annitentibus secum traxit. Quid plura, quid in dolendis moror? Post descensum ab æquo regem, ocius manu domo, qua latuit decipula, solum induxit, & quasi proditorum arcana revelandi gratia, sicut promiserat, hostio retrorsum clauso, statuam sibi, quæ totius pedicæ vectis fuerat, ostendit. Illi quidem quidnam sibi velit hæc statua sciscitanti, respondit arridens. Hanc, Domine mi Rex, quam cernis statuam, si quis sui capitis tangendo moveret verticem, mirabilis ex ea ludus exiet & jocundus. Ille vero doli latentis omnino nescius, ad se manu caput machinæ faciliter attrahens, balistarum vectes exsolvit & ansas, unde subito jaculis ex omni parte laxatis trajectus est, nec verbum amplius emittens occubuit. Illa deinde festina proditrix, per posticum

posticum exiens, ad tempus se silvarum abdidit umbraculis. Sed paulo postmodum secura suos pervenit ad fautores. Comites quoque regii suum diu præstolantes è domo reditum, quid inibi tardaret mirantur: denique pulsantes præ foribus diligenter januam, cum nihil audissent, furentes ipsam confregerunt. Cognito mox ejus interitu clamor ingens attollitur, etiam huc illucque quærendo maleficam frustra curritur, nec invenientes, nescii quid agerent, oppidum igne consumptum in cineres redigunt, ac cruentatum corpus regium secum ferentes, in *Jona* brevi postmodum, cum patribus more regio sepelierunt. Ipsius *Kenethi* circa vicessimum annum, postquam successionis statuta firmasset, defuncto *Malcolmo* filio *Duff*, *Cumbriæ* regulo, filium suum *Malcolmum*, ejusdem Dominii regulum efficere volens, *Anglorum Etheldredo* regi misit, à quo sub prætactis, ut supra, fidelitatis & homagii conditionibus, sponte susceptus est.

XXXIV. *De successione regum* Constantini Calvi, & Gryme *filii* Kenethi.

CRastino quoque die post regis mortem, *Constantinus Calvus*, filius *Culenii*, de quo superius fit mentio, ducens secum quos habuit fautores, publica constitutione despecta, sedem invasit regiam, & paucis procerum annitentibus, capiti proprio regni coronam imposuit, anno Domini DCCCCXCIV. & tertii *Othonis* undecimo. Quamobrem diutina sequebatur, & magni temporis, incolarum divisio, plebium strages, turbatio cleri; magnatum etiam & regum miseranda contigit cædes, ac multorum sanguinis effusio innocentum; & ut breviter concludam, regni finalem, ac totius *Scotici* generis, eversionem advenisse multi sperabant, si non divinæ miserationis pietas misereri citius suæ dignaretur genti, licet multifarie peccatrici. Duravit interim ista maledicta clades novem annis, & adeo perniciose, quod cui certantium, sive *Constantino*, quia coronato, sive cui jura favebant, *Malcolmo*, potius obediret, quisquis penitus ignoravit. Tenuit ipse regnum, postquam invaserat, nec tamen pacifice, per annum & dimidium; nam jugiter illi molesti fuerunt *Malcolmus*, suisque patrinis Nothus nomine *Kenethus*, non ignotæ probitatis miles, qui totis viribus præ cæteris ipsum occidere tentabat, indefessus persecutor. Non enim à proposito destitit, donec uno die, sive casu sive proposito certum non est, in *Laudonia*, juxta ripam amnis *Amonde*, invicem obviantes, ad pugnam congressi, post multorum partis utriusque cædem, ambo duces perempti sunt; manum tamen superiorem *Kenethum* referunt habuisse. Fugerunt interim, qui *Constantini* præsidio fuerant, ad *Gryme*, filium *Kenethi*, filii *Duff*, suum Collegam, quin & ipse præcipuus pristinæ successionis executor secum fuit. Hic absque mora, junctis sibi benevolis, eo jure quo prædecessor, insignia regia suscepit, anno Domini DCCCCXCVI. sed & Imperatoris *Othonis* tertii decimotertio; regnavit autem annis VIII. cum tribus mensibus. *Malcolmus* vero parum ante conflictum, dictante fortuna, *Cumbriam* adierat, & per quindenam vix ibi residens, audivit ab his qui dicta finaliter intererant pugna, de nece patrui, cæterorumque suorum fidelium, etiam & regni pervasione. Igitur confestim rediens, congregatis quibuscunque mox auxiliariis, *Gryme* tunc erectum in regem, & suos quoscunque fautores multimodis vexabat incommodis: at ille toto nisu resistens, eadem mensura sibi suisque, nec minore crudelitate, gravissimum intulit damnum, & sic ab utrisque miserum & exile vulgus oppressum diu jacuit pessundatum.

XXXV. *De*

XXXV. *De* Cumbriæ *regulo præfato* Malcolmo, *filio* Kenethi, *nolente tributum solvere* Danis *pro* Cumbris, *sicut cæteri Provinciales ex* Anglia *fecerunt.*

ANte parum, & his itaque diebus, *Anglici Danis* tributa pro pace dederunt, primo decem millia, deinde sexdecim, mox vigintiquatuor, & ultimo triginta millia librarum. Deinde Rex *Ethelredus* regulo *Cumbriæ* supradicto *Malcolmo* scribens per nuntium mandavit, quod suos *Cumbrenses* tributa solvere cogeret, sicut cæteri faciunt provinciales. Quod ille protinus contradicens rescripsit, suos aliud nullatenus debere vectigal, præterquam ad edictum regium, quandocunque sibi placuerit, cum cæteris semper fore paratos ad bellandum. Nam pulcrius esse dicebat, ac multo præstantius, viriliter gladio, quam auro defendere libertatem. Hac causa quidem, & sicut Rex in ira motus asseruit, eo quod regulus contra Sacramentum sibi debitum *Danis* favebat, maximam ex *Cumbria* prædam arripuit, postea tamen concordes per omnia statim effecti, pace firma de cætero convenerunt. Hæc autem *Cumbriæ* prædatio per regem *Ethelredum* facta fuit anno Domini M. regis vero *Gryme* anno quinto. Ejus autem anno septimo, idem *Ethelredus* omnes *Danos* uno die, viz. sancti *Bricii*, per totam *Angliam*, consilio ducis *Edrici* proditoris, occidi jussit, inter quos nobilem fœminam *Gunyldem*, regis *Swani*, *Dacoris* sororem. Quamobrem furibundus postmodum *Angliam* adveniens, apud *Sandwik* applicuit, & in ultiones tanti sceleris eam rapinis, & cædibus, ac provincialium erasis opibus, & ad naves cum obsidibus deportatis, non ut Dominus, secunudm *Willielmum*, sed ut tyrannus atrocissimus totam enormiter destruebat. Octavo quidem anno dicti regis *Othoni* tertio successit *Henricus*, Imperator primus electus, de cujus electione superius habes capitulo septimo; & imperavit annis XXII. Hic sororem suam *Gillam Hungarorum* regi Salamoni dedit uxorem; erat enim hactenus idolatriæ deditus, sed uxoris hortatu, cum tota gente sua Christianismum suscepit & in baptismo mutato nomine, dictus est *Stephanus*. Cujus merita per *Hungariam* usque diem hodiernum magna miraculorum gloria commendantur.

XXXVI. *De Conditionibus* Anglorum *notatis in Polychronicon, & de quadam Prophetia.*

TEmpore vero supradictæ Coronationis *Ethelredi*, sanctus *Dunstanus* hæc mala, quæ modo superveniunt *Anglis*, spiritu prophetico pronunciavit, sibi dicens; *Willelmus*. Quia, inquit, per mortem fratris tui ad regnum aspirasti, audi verbum Domini; hoc dicit Dominus Deus, Non delebitur peccatum ignominiosæ matris tuæ, & virorum qui interfuerunt illius consilio, neque nisi multo sanguine miserorum provincialium. Et venient super gentem *Anglorum* mala, qualia non passa est ex quo venit in *Anglia* usque tempus illud. De conditionibus *Anglorum* polychronicon libro primo cap. ultimo. *Eugenius* Papa dixit, gentem *Anglicam* ad quæcunque fore vellet idoneam, nisi levitas animi impediret: & sicut *Hannibal* negabat se posse vincere *Romanos* nisi è propria patria, ita gens *Anglica*, dum peregrinatur, ducibilis est, in sedibus propriis facilius expugnatur. Et ibidem, gens ista quæ sua sunt fastidiens, vituperat propria, commendat aliena, de status sui gradu vix unquam contenta, quod alterius congruit, libenter in se repræsentat. Imo nonnulli genus omne circumeuntes nullius generis sunt; omnem ordinem attentantes, nullius ordinis sunt: nam in gestu sunt histriones, in affatu citharones, in convictu nebulones, in questu caupones, in apparatu

ſunt tirones, in lucris agri *Dædali*, in cubilibus *Sardanapalli*, in templis ſimulacra, in curiis tonitrua: ſed & in cunctis paſſim *Angligens* tanta veſtium varietas, & apparatus multiformitas inolevit, ut neutri jam generis quilibet pene cenſeatur. De qua re prophetavit quidam ſanctus Anachorita, temporibus primis *Ethelredi* regis in hunc modum; *Henricus* libro ſexto. *Angli* quia proditioni, ebrietati, & negligentiæ domus Dei dediti ſunt, primo per *Danos*, deinde per *Normannos*, & tertio per *Scotos*, quos vilſſimos reputant, erunt conterendi. Horum quoque trium contagiorum duo, viz. proditionis & gulæ, per *Danos* primo, per *Normannos* ſecundo, verificata ſunt, tertium vero negligentiæ domus Dei per *Scotos* reſtat hactenus verificandum.

XXXVII. *De cauſa cladis per* Danos Anglis *illatæ.*

LIbet igitur prætactæ cladis *Danorum Anglis* illatæ cauſam, ad audientium ſive legentium futurorum cautelam, breviter his ſcriptis intimare. In tabula *Londonæ*; in *Anglorum* quidem eccleſia primitiva religio clariſſime reſplenduit, ita ut reges & reginæ, principes & duces, conſules & barones, ac eccleſiarum rectores, cœleſtis regni deſiderio ſuccenſi, monachatum, ſpontaneum exilium, vitam ſolitariam certatim appetentes, relictis omnibus, Dominum conſequerentur. Proceſſu vero temporis adeo in eis omnis virtus emarcuit, ita ut nulla gens proditione vel fraude eis conſimilis videretur. Nec erat eis inviſum aliquid niſi pietas & juſtitia; nec quicquid perviſum, niſi bella pluſquam civilia, & ſanguinis effuſio innocentium. Miſit igitur eis Deus omnipotens gentes paganas & crudeliſſimas, velut apum examina, quæ ne quidem ſexui muliebri aut parvulorum parcerent ætati, *Danos* ſcilicet & *Norguigenſes*, *Gothos* & *Swethedos*, *Wandalos* & *Friſos*, qui ab exordio regis *Ethelwlfi*, uſque ad *Normannorum* adventum, per annos ferme ducentos triginta, terram hanc peccatricem à mari uſque ad mare, & ab homine uſque ad pecus deleverunt. Sic quidem *Angliam* crebro & undique invadentes, non ſolum eam ſubjugare & poſſidere, ſed prædare & perdere ſatagebant. Qui ſi aliquando vincerent *Angli*, non proficiebant, cum alibi claſſis major & exercitus ex improviſo & ſubito adveniret. Nimirum dummodo reges *Anglorum* in plagam regni orientalem contra illos tenderent pugnaturi, antequam turmæ appropinquarent hoſtibus, dicens nuncius advolabat, quonam rex iter ſumis? ecce claſſis paganorum innumerabilis ex auſtrali parte regni littora occupans, urbes & villas prædans ferro, & quæque ſibi obvia & incendio conflagravit. Nec minus, imo rumor hujus ab oriente, vel occidente, aut aquilone ſuperveniens, omnem indigenis ſpem ſalutis ademit; ſicque tot malis ac rumoribus ſiniſtris reges cum abjectis cordibus diſſecantes contra hoſtiles incurſiones dubium certamen inibant: unde contigit ut quandoque cives quandoque vincerentur & hoſtes, unde quidam metrice,

Cernitur in geſtis Anglorum *plurima peſtis,*
Captivis, mæſtis, miſeris eſt Anglia *teſtis;*
Sunt nam bis bina, fraus, faſtus, guerra, rapina
Plana, quibus pœna manus eſt Anglis *aliena.*

XXXVIII. *De occiſione regis* Gryme *per* Malcolmum *filium* Kenethi.

INter *Malcolmum* filium, *Kenethi* de quo tactum eſt, & regem *Gryme* durante litigio, damna regnicolarum per annos octo continuata quis poterit in omnibus explicare, libentius tamen multo favet populus eis, qui per ipſum non per regem fiebant: nam in omni re militari, tam ſerio quam joco, nulli pene ſecundus in regno floruit. In vibrandis ſive jaciendis enſibus aut

lanceis

lanceis peritum, famem, sitim, frigus, atque vigilias ad diu, quod mirum est, tolerantem, annales tradunt historiæ. Igitur per regni sæpius peragrando partes, ab insidiis *Gryme* se caute muniens, optimatum sibi multorum conglutinavit animos, & ad suæ fidelitatis sacramentum clam illexit: vulgus quoque reliquum, quia variis eum virtutibus sciebat præditum, ac abilitate corporis & forma floridum, omni voto suum laudibus nomen & famam extollere cœpit, atque dignum se regno præ cæteris, quia viris potiorem etiam in aperto prædicabat. Hujusmodi vero favore populi quorundamque principum instigatione roboratus, continuo mittens ad regem, per nuntios unum è duobus eligere mandat, ut vel evacuata sede regia, coronam, quam hactenus sicut suus prædecessor injuste tenuit, abjiciat, aut campestri bello turmis bellantium ambo juncti, vel solus cum solo si placuerit, justo se Dei committentes judicio confligere, quis eorum alteri subjici debeat quoquo jure. Unde multum *Gryme* indignatus, ipsum arbitrans non posse resistere, confestim cum suis, in quibus confidebat, cum eo bellandum profectus est; at è contra, *Malcolmus* eodem proposito cum paucis obviam sed electis audacter pergens, opportunum usque bellandi devenit campum, cui nomen *Athnebard*, in quo signis utrinque collatis congressi, bellum crudele de tantis agminibus commiserunt. Rex tandem pugnando fortiter mortali vulnere sauciatus, & à suis è bello repente ductus, eadem interiit nocte: & cæteri quidem omnes suæ partis hæc videntes fugerunt, sicque felici successu *Malcolmus* triumphum obtinuit atque regnum. Postera vero die, cum de morte regis verum audisset, suis præcepit familiaribus ut nihil timentes funus ejus tollerent, & in sepulchro regum insula *Jona* sepelirent.

XXXIX. *De successione regis ejusdem* Malcolmi, *& filia sua* Beatrice *nupta* Crynyn Abthano *de* Dul.

POstquam vero *Malcolmus* victoriam, ut præmittitur, obtinuisset, non sibi statim nomen assumpsit regium, sed convocatis regni principibus, coronam ab iis sibi dari, si jura permitterent, nec alias, humiliter exegit; ac illi regiæ successionis legem, patris sui diebus statutam, per omnia ratam habentes, ipsum repente regem constituunt, regni diademate coronatum: regnare cœpit anno Domini MIV. ac Imperatoris *Henrici* sæpe dicti secundo, regnavitque annos XXX. Fortis bellator, & victor cujusque gentis continue suam molientis audaciam experiri; non eum ipsum aliquam habuisse sobolem legimus, præter unam filiam nomine *Beatrice*, magnæ strenuitatis & potentiæ viro nuptam, *Crynyn Abthano* de *Dul*, insularum Senescallo; de quo quibusdam annalibus, vitio scriptoris, reperitur *Crynyn* Abbas de *Dul*; sed verius scripsisset *Abthanus* de *Dul*: derivatur autem *Abthanus* ab *Abba* quod est Pater, vel Dominus, & *Thana*, quod est respondens vel numerans, unde *Abthanus* quasi *Thanorum* supremus, ut eorum sub Rege dominus, cui tenentur annuatim de suis firmis & redditibus domino Regi debitis respondere. *Abthanus* autem regales habet numerare redditus, & Fiscalia, velut officio fungens Iconomi sive Camerarii. Idem autem *Abthanus* ex uxore sua filium genuit, nomine *Duncanum*, qui postmodum avo suo decedenti regno successit, ut infra patebit. Iste *Malcolmus*, ubilibet Deo favente, tanta victoriarum hostes vincendo triumphavit gloria, quod in omnibus ipse quibuscunque sui sit mentio scriptis, semper pro titulo Rex victoriosissimus appelletur. *Danorum* vero piratas sæpe de navibus ad terram egressos, & partes regni mari contiguas deprædantes, ternis vicibus casu fœliciter circumventos devicit: semel etiam ab indigenis, eo tamen absente, fugati sunt. *Othredum* itaque Comitem *Anglicum*, sed *Danis* subditum, cujus inter eos simultatis exortæ causam nescio, *Cumbriam* prædari conantem, receptis prædis, juxta *Burgum* bello difficili superavit. Primis pene diebus post suam coronatio-

nem in aquilonis partibus, grandi navigio *Norguigensium* exercitus adveniens, & moram inibi destruendo diu protelans, per eum bello noctu deletus est, adeoque pauci, nautis exceptis, evadentes belli cladem, domi cæteris nunciarunt, triginta de suis tantum perdidit: unde diu post hoc bellum ab eorum incursu terra siluit. Consimilis olim belli victoria *Gneo Pompeio* contigit, cui delatum est bellum a senatu contra *Mithridatem*, minoris *Armeniæ* regem, quem ut refert *Eutropius*, nocturno prælio vicit, castra diripuit, quadraginta millia suorum occidit, viginti de suo tamen exercitu perdidit, & duos centuriones.

XL. *De eodem* Malcolmo, *& fundatione Episcopatus* Marthillach, *nunc vero translati apud* Abirdon.

DAnis atque *Northumbris*, qui tunc velut una gens coierant, *Cumbriam* vastantibus, adventus eorum aliquando per nepotem *Duncanum*, rex prævisus occurrens, magnam exercitus partem misera cede prostravit: dederat enim ei *Cumbriam* antea, regis *Ethelredi* consensu nondum obtento, quia transitus ad regem per regnum securus non erat, tamen ob metum *Danorum*; qui tunc per regnum adeo libere vagabantur, ut per quinquaginta milliaria prædam ad naves conveherent, nullas provincialium formidantes insidias, tum ob indigenarum proditionem, qui nec suo regi, secundum *Wilielmum*, servabant fidelitatem. Idem *Willielmus*; si quid, urgente necessitate, rex & duces arcanum utile decrevisset, statim ad *Danos* deferebatur per proditores, quorum præcipuus defamatur *Educus*, quem rex comitatui *Merciorum* præfecerat, fex hominum, & dedecus *Anglorum*, versutus nebulo, dissimulare cautus, fingere paratus, consilia regis ut fidelis venabatur, ut proditor disseminabat, ad hostes sæpe missus pacis mediator pugnam accendit. Anno regni sui VII. de multimodis sibi collatis à Deo beneficiis continue recolens, quid illi retribueret mente solicita revolvit, spiritus sui tandem operante gratia, divinum augere cultum corde concipiens, novam Episcopalem constituit sedem apud *Mirthillach*, non procul à loco quo superatis *Norguingensibus* victoriam obtinuit, ecclesiis ac prædiorum redditibus plurimis prædotatam. Hujus autem Diœcesis sive territorium, ab amne sive fluvio, qui dicitur *Dee*, transversum protendens usque fluvium de *Spee*, dirigi voluit. Ad hanc sedem primus Episcopus vir sanctus & episcopatu dignus, cui nomen *Reyn*, *Ethelredus* vir sanctus, ad Regis instantiam à domino Papa *Benedicto* promotus est. Anno XIII. obiit, vir secundum *Wilielmum* miseriis & laboribus natus, cui successit filius ejus *Edmundus Irynside*, ex filia *Thoreti* comitis genitus, & anno secundo proditione prænominati proditoris *Educi* nequiter occisus est, de quo prolixior libro sequenti sermo fiet. Post quem *Cnuto Danus Suani* filius ab omni statim *Anglia* susceptus est in regem, expulsis interim veris hæredibus, dicti scelere proditoris, ut idem liber subsequens declarabit. Anno XXII. Domini, viz. MXXV. primus electus Imperator *Henricus* obiit, cui succedit *Corradus* secundus, annis XV. imperavit. Anno *Corradi* VIII. *Cnuto* rex *Romam* peregrinatione proficiscens, ac ibidem eleemosinis peccata redimens, post aliquanti temporis spatium in *Angliam* est reversus.

XLI. *De contentione regis* Malcolmi *contra* Cnutonem Danum *tunc regem* Angliæ, *& ejus morte*.

NOn enim hactenus *Anglorum* regi *Cnutoni*, quia regnum invaserat, pro *Cumbria Duncanus*, quamquam iterum & iterum ab eo summonitus, homagium fecerat, quia non inde sibi de jure, sed regibus *Angligenis* fidem deberi rex rescripsit. Quapropter à *Romana* peregrinatione rediens, confestim magna

magna cum armorum potentia, *Cumbriam* suo subdendam dominio pedetentim advenit; cui rex forti præsidio suffultus obviam perrexit, æque per omnia paratus ad pugnam: sed, Deo volente, Præsulum ac cæterorum interventu proborum, ad hanc quæ sequitur adducti sententiam conveniunt, ut viz. regis nepos *Duncanus*, *Cumbriæ* dominio libere, sicut prædecessorum aliquis liberius tenuit, de cætero gaudeat in futurum; dumtamen ipse, futurorumque regum hæredes, qui pro tempore fuerint, regi *Cnutoni* cæterisque suis successoribus *Anglorum* regibus, fidem consuetam faciant; & sic abeuntes in pace discedunt per omnia concordati. Præcedentium nempe duorum regum, *Constantini* scilicet & *Gryme*, qui juste per eum & suos, ut putabatur, occisi fuerant, quidam ex stirpe progeniti, nequando se rex suspectos habeat, ejus dolose flagitant amicitiam, nec astricti, fidem sibi firmam jurantes, quæ semper & hosti publico servari convenit, suum nihilominus spirabant ad interitum. Illorum autem animos & ipse sibi benevolos inducere volens sæpius eos donis & redditibus ditare laborat, sed in vanum; nam ea raro, quæ duris radicata sunt ossibus evelli poterint molli carne. Factum est autem postea, dum quadam die solita cum equitum curia, nescio quo vel quid agendum negotii, per viam qua tenderat profectus est; quod perfidis grassatoribus, investigatione diligenti præhabita, verum patuit, & orbitam juxta *Glarmis*, per quam iturus esset, satellitum suorum latrunculis intempestæ noctis obstruentes, ipsum nihil hujus tyrannidis præmeditantem, ex insidiis effusi subito circumveniunt: at ille quidem imperterritus cum suis in eos audacter irruens, mox copias eorum, quæ suis tritiес plures fuerant, occisis proditorum majoribus, victoria lugubri superavit; Rex, proh dolor! in pugna vulneratus, per tres dies supervivens, cruoris tandem profluvio qui sisti nequeat, in mortem, cunctis dolendam *Scotigenis*, octogenarius & supra resolutus est. Sic quidem fœlicitatis victoriæ munus, quod Deus viventi frequenter contulit, etiam & morienti grate eidem id donavit.

XLII. *De vitio proditionis, omnium vitiorum vilissimo, & ab omnibus execrando, & de variis exemplis maledictæ proditionis.*

NEque vero tantæ probitatis & excellentiæ rex, tantæque fortitudinis invictæ princeps, necnon tantæ virtutis & audaciæ miles evadere posset, quin sceleratorum occumberet sævitia proditorum. O nefanda proditorum rabies! O maledicta proditionis occultæ conditio, quæ nunquam præter in se confidentes, & quos fide tenetur, præcipue decipit! O malum malorum omnium incomparabiliter fœdissimum, & cunctis hominibus execrandum! Vere proditor, quia fidem perdit, homo non est, nec alio nomine dignus, quàm renunciando fidem quam sponte suscepit, hoc est proditor. Fides, dicit Philosophus, firmissimum humani pectoris bonum est, nulla necessitate fallendum cogitur, nullo præmio corrumpitur, qui sine fide est omni vero bono vacuus est. Error iste, quem odire debet quicquid odire potest; in hoc errore detenti, quantum ad hoc, dæmonibus deteriores sunt. *Augustinus.* Qui palam adversarius est, facile cavendo vitari possit; hoc occultum malum & domesticum opprimit antequam prævideri possit. *Eleutherius* Papa; Nec calumnia, neque vox proditoris audiatur. *Jeronimus.* Regibus & principibus servare fidem oportet, quia qui non exhibuerit, apud Deum invenire præmia non potest. *Ambrosius.* Caveamus proditorem, ne per unum multi fluctuemus. *Petrus Blesensis.* Nihil detestabilius est nota proditionis in militibus: licet Joab omnia fecisset fortiter, non tamen computatur in catalogo fortium *David*, quia fortitudinem ejus proditio in *Abner* & *Amasam* denigravit. Sola fidelitas est, quæ dilatat principis & populi gloriam, quæ pacem firmat, & terrorem incutit inimicis. Abhorrent utique subditi divinis legibus, vel quibuscunque fidem debeant, seu quomodolibet,

libet, aliis in se confidentibus proditionem inferre, scientes firmiter, justum Judicem, vel hîc, vel in futuris latebris, horribiliter hoc ulturum, exemplo maledicti *Judæ*, qui postquam Filium Dei Dominum nostrum JESUM CHRISTUM, cui non latuit ejus proditio, tradidisset, de seipso nutu Dei vindictam sumpsit, nam statim abiens & laqueo se suspendens, crepuit medius, & diffusa sunt omnia ejus viscera, cujus discipuli cæteri quique proditores merito reputantur; Deus itaque justus judex. De proditiosa pagani morte *Julii Cæsaris* vindictam scripsit *Suetonius*; Percussorum *Cæsaris*, fere neque triennio quisquam amplius supervixit, nec sua morte defunctus est; damnati omnes, alius alio casu periit, pars naufragio, pars prælio, nonnulli eisdem pugionibus, quibus *Cæsarem* violaverunt, sese crudeliter interemerunt. Caveant ergo sibi proditores, ne quemquam Christianum prodant Principem, seu quemvis alium in se confidentem, ob metum justi Judicis, qui tantam exercuit in proditores vindictam pro pagano. Sequitur exemplum quam pulchra sit in homine fidelitas, & quam vilis proditio: olim vero pro captivis *Romanorum* redimendis *Fabricius Epirorum* regi *Pirro* missus est, quem cum pauperem cognovisset, quarta parte regni promissa solicitare voluit, ut ad se dimissa patria transiret, quod contemptus est à *Fabricio*. Interjecto quidem anno, idem *Fabricius* cum exercitu pugnandi directus est contra *Pirrum*, & cum ejus & *Fabricii* castra vicina fuerant, *Pirri* medicus ad eum nocte venit, promittens veneno se *Pirrum* occisurum, si sibi aliquid polliceretur; quem *Fabricius* vinctum ad dominum reduci jussit, *Pirroque* dici quid contra caput ejus spopondisset: tunc rex admiratus dixisse fertur. Iste est *Fabricius*, qui difficilius ab honestate quam à cursu suo Sol averti potest. Ecce duo valde dissimiles, quorum alter nullo beneficio, non quarta parte regni, licet pauper, redimi potuit hosti favere contra patriam, nec proditore voluit ut hostem vinceret; alter vero dominum regem ultro mercatum obtulit levi pretio.

XLIII. *De liberalitate regis* Malcolmi, *seu potius prodigalitate, quia sibi nihil de regno retinuit, præter monticulum in* Scona.

PRæfatum quoque *Malcolmum* in donis adeo largum fuisse, vel potius prodigum, ut cum omnes totius regni certas regiones & provincias ritu priscorum, in propria possessione tenuerat, nihil inde possidendum sibi retinuit, præter regiæ sedis *Sconæ* monticulum, qua reges amictu regali sedentes in throno, judicia, leges, & statuta subditis soleant propalare. Antiquitus vero consueverant reges suis dare militibus plus aut minus de terris suis in feodofirmam, alicujus provinciæ portionem vel thanagium: nam eo tempore totum pene regnum dividebatur in thanagiis; de quibus autem cuique dedit, prout placuit, vel singulis annis ad firmam ut agricolis, vel ad decem annorum, seu viginti, seu vitæ terminum, cum uno saltem aut duobus hæredibus, ut liberis & generosis, quibusdam itaque, sed paucis, in perpetuum, ut militibus, thanis, principibus, nec tamen adeo libere, quin eorum quilibet domino regi persolveret annuatim certum censum: de quibus terris omnibus & annuis redditibus, cum sibi nihil ut dictum est reservasset, generali tandem curia necessitate coactus, quoddam ab eis emolumentum regiæ dignitati congruum provideri petiit, aut terras, viz. aut redditus ut competens saltem annale subsidium, quo suæ majestatis per omnia sustentetur honestas; ita tamen quod imbecillis plebicola contributionis annuæ nullatenus gravi deprimatur onere: quod autem ab omnibus gratanter tam plebe quam nobilibus approbatum est & consensum. Insuper & cuncti nobiles cujusque status annuunt, quod omnium terrarum ac hæredum suorum custodia domino Regi per annos viginti remaneat, una cum releviis & maritagiis

cujuscunque

cujusque principis, aut libere tenendis post decessum. Rex enim iste *Malcolmus*, licet pace quam bello magnanimis, & quod inconsulte sua distribuit videtur; non quia bene meritis secum bellis militantibus, & dignis, dona gratis decentia dederat: sed quia prodigus, omisso largitatis tramite, non suæ partem possessionis, immo totam, nihil sibi retinens dissipavit. Inconsulte satis fit illa donatio, quam necessaria sequitur donorum repetitio. Unde *Bernardus*, Si stultus est qui partem suam deteriorem facit, quid ille qui penitus se reddit vacuum, ut de bonis suis nullam sibi partem reservet? *Gregorius*. Quibusdam inopiam ferre non valentibus, tollerabilius est minus dare, quam post largitatem suam ex inopiæ angustia murmurare. *Seneca*. Cave ne beneficium tuum majus sit faculate tua; inest enim tali liberalitati cupiditas capiendi, ut ad largiendum suppetant copiæ; sequuntur enim sæpius talem largitionem rapinæ, cum enim dando egere cœperint, alienis bonis manus inferre coguntur, & odia majora eorum assequuntur quibus ademerunt, quam eorum favores quibus dederunt.

XLIV. *De successione regis* Duncani, *nepotis supradicti* Malcolmi *& ejus morte, & quod fuit nimis patiens sive remissus.*

SEpulto quoque *Malcolmo* cum patribus in insula *Jona*, successit *Duncanus* nepos ejus, quem *Abthanus Crynyn* genuit ex filia *Beatrice*. Cœpit anno Domini MXXXIV, necnon Imperatoris *Corradi* secundi decimo. Regnavit autem annis sex; cujus anno secundo *Cnutus Anglorum* rex obiit, & sibi filius ejus *Haroldus Harefoot* succedens, quinque regnavit annis. Obiit etiam eodem anno *Normanniæ* dux *Robertus*, cui successit filius ejus nothus *Willielmus*, dictus *Bastard*, puer septennis, qui postmodum invasit *Angliam*; cui contradicentes *Normannos Henricus Francorum* rex ejus tutor bello vicit, & ipsum in brevi ducem constituit. Genuit autem *Duncanus*, avi sui diebus *Sywardi*, ex consanguinea *Sywardi* comitis, duos filios, *Malcolmum Chammore*, latine vero *Grossum Caput*, & *Donaldum Bane*, cui *Malcolmo Cumbriæ* regionem pater statim ut coronatus est donavit, per hoc breve regnationis suæ tempus, nihil actum est unde mentio fieret, quia firmam ex omnibus, tam exteris quam regnicolis, pacem habuit, præterquam ex antiqua conspiratorum familia quosdam rumor parsus defamat, in suum sicut & avi predecessoris interitum conspiratos. At licet hoc sibi revelatum sæpe fuisset à fidelibus, fidem eis adhibere renuit, dicens non esse credendum eos tantum facinus ausuros perpetrandum. Unde contigit, ut qui prius fidelium dictis incredulus cedere nollet, in perfidorum postea laqueis subito cecidit inprovisus: inerat enim ei laudabilis consuetudo, regni pertransire regiones semel in anno, pacificum & peculiarem populum sua benigne consolari præsentia, minorum etiam à majoribus contra leges oppressorum offensas corrigere, injustas officialium & insolitas exactiones cohibere, itaque sævientium in populo prædonum, & aliorum delinquentium malitiam, discreta quadam severitate compescere, regnicolarum intestinas sedare dissentiones: & hoc illi præcipue bonum innatum erat, quod nullum unquam in regno, vel avi vel suis diebus inter principes insurgere passus fuit dissidium, sed statim audiens prudenter concordiam reparavit. Hic autem occisus est scelere generis occisorum tam avi quam proavi, quorum præcipuus erat *Machabeus* filius *Finele*, à quo latenter apud *Lochgosnane* vulneratus ad mortem, & apud *Elgyn* delatus, occubuit: post paucos vero dies insula *Jona* sepultus est. Erat enim rex, ut videtur, nimium patiens sive remissus, in hoc quod non rumore culpator, seu quovismodo suspectos, ad amicitiam blande liniret, vel sedaret legibus, vel saltem dissimulando se cautius muniri fecisset. Imperatori quoque *Vespasiano* patientia multum similis; qui cum multas conjurationes contra se, etiam patefactas, ingenti dissimulatione contempsit, quosdam tamen contra se reos læsæ majestatis, ad pœnam exilii, sed non ultra, punivit.

punivit. Sed in hoc & alicui pœnam intulit filio suo *Tito*, ut rege senior fuit, porro *Titus* Imperator vix omnium virtutum genere mirabilis, adeo quod amor & deliciæ humani generis diceretur: tantæ civilitatis & clementiæ fuit, quod nullum omnino punierat; convictos adversum se conjurationis nota dimisit, & in eadem familiaritate quam prius habuerunt, verumtamen puto diligentiori cura de cœteris se munivit.

XLV. *De successione regis* Machabei, *& ejectione filiorum* Duncani *regis de regno in* Angliam.

IDem deinde *Machabeus* malignorum vallatus turmis, & opibus præpotens, regali dignitate potitus anno Domini MXL. regnavit annis XVII. Eodem anno *Corradus* Imperator obiit, & illi tertius *Henricus*, qui dicitur *Pius*, succedens, imperavit etiam annis XVII. Verum rex *Machabeus*, post regis *Duncani* mortem, filios suos *Malcolmum Cammore*, qui sibi succederet, & *Donaldum* fratrem, totis persequendo viribus occidere nitebatur: at illi pro posse resistentes, per annos pene duos sperando victoriam in regno manserunt, paucis ex populo vel illi vel illis opem publice conferentibus. Cum igitur non diutius contendere auderent, *Donaldus* insulas, *Malcolmus* vero *Cumbriam* adibant, quia evidentius eis mori patuit quam vivere, si manserint. Deinde vero *Malcolmus*, consilio *Swardi* comitis in omnibus ibidem agendis uti volens, ad eum perrexit, & eo statim consulto simul & ductore, præsentiam regis *Edwardi* qui tunc regnavit petentes, ad ejus amicitiam promissumque juvamen, quia multum erat misericors & mitis, libenter assumptus est, nam ut ipse modo, nuper & exul ille fuit. Residenti quidem in *Anglia* per annos ferme XIV sæpius ei reditum tam æmuli quam amici suadentes; æmuli quidem ut eum perderent; & ut in regnum sustollerent amici laborabant. Quidam vero regni majorum his diebus susurrantes de *Malcolmo* revocando, cum regni fuisset verus hæres sæpe collocuti sunt, sed palam nimis, ideoque nihil omnino perfecerunt: nam quod in aure quorundam aliquando locutum est, alium alio prodente, regi dictum est in aperto. Quamobrem eorum plures, & quos ei præcipue noverat amicitia propinquos, voto conspirationis addictos, variis damnavit incommodis, quorum alios morti tradidit, alios squalori carceris intrusit, alios confiscatis quibusque bonis, ad ultimam induxit egestatem: nonnulli quoque regis feritatem metuentes & judicium, de regno, sub spe tamen aliquando revertendi, fugerunt, relictis prædiis, liberis pariter & uxoribus. Anno quoque *Machabei* primo, post obitum *Anglorum* regis & *Danici* generis *Haroldi Harefoot*, successit frater ejus *Hardcanutus*, rex in *Anglia Danici* generis ultimus, & regnavit annis duobus. Hic quidem statim post coronationem, fratrem suum præfatum *Haroldum* effodiens de tumulo, capite truncato, *Thamensi* projecit in flumine. Post obitum cujus sanctus *Edwardus* confessor, filius *Ethelredi*, frater *Edmundi Irnsyde*, qui diu *Normannia* deguit exul, *Angliæ* regnum adeptus successit, & annis XXIV. regnavit.

XLVI. *De proscriptione* Thani *de* Fyf, *nomine* Macduf, *propter amicitiam quam habuit erga filios* Duncani, Malcolmum *dictum* Cammor, *&* Donaldum.

UT *Malcolmum* promoveret in regem, omnium laborantium major atque præcipuus vir erat egregius, nobilis, & fidelis, nomine *Macduf*, *Thanus* de *Fyf*, qui cautius cæteris atque diutius incognitum animi celavit propositum, assidue tamen culpatus apud regem, suspectus tandem habitus est. Prætereuntis interea temporis die quodam, rex occasione sumpta, quid causæ nescio, sibi crudelius solito, fortassis ex infidelitate sibi contermina, prius improperans, deinde palam adjiciens, quod ejus sub jugo collum, ut bovis in biga deprimeret, nec hoc ad diu tardandum, adjuravit. At ille pruden-

prudenter, ut incumbens & subita poposcit necessitas, licet ingens eum pavor invaserat, velut innocentis vultum hilarem & jocosum illi prætendens, feritatem ejus ad tunc subtili quodammodo verborum mollitie temperavit. Sic quidem ab ejus præsentia caute discedens, & curia furtive declinata, præproperus abiens mare confestim petiit; nec venti diutius congruitate prospecta, naviculam paucis refertam cibariis ascendit; & post multa maris pericula, quæ per inclementiam aeris passus est, vix vita comite salvus applicuit in *Anglia*, quo gratis *Malcolmi* receptus est ob favorem. Cum igitur illius regi cognita fuerat clancula discessio, furibundus ipse, vocatis ejus & equitibus universis, fugitantem festinus insequitur, donec certus progressam à terra qua velificavit naviculam in mari vidisset navigando. Sed quod eam intercipere posset nulla spes affuit, confestim rediens, & castra quæque cum municipiis obsidione circumdans, cepit terras quidem & prædia, sed & quicquid pretiosum aut concupiscibile videbatur, confiscari mandavit, totamque substantiam ejus auferens, in suo protinus jussit ærario collocari. Insuper & ipsum voce præconia publice proclamari fecit perpetuum exulem, cunctis spoliatum prædiis, ac cæteris quibusque possessionibus. Ideoque per totum regnum murmur ingens, ac inter nobiles præcipue, surrexit; quia ab eis placido favore dilectus est, eo quod ira potius quam ratione ductus, nimis præceps absque consilii generalis & nobilium decreto, tantæ strenuitatis & potentiæ virum exulem redderet vel exhæredatum. Injustum omnino dicebant quemquam nobilem sive privatum, vel exilii, vel exhæredationis subita damnari sententia, quousque statuti temporis die legitimo vocetur ad curiam; & forsan tunc veniens sese legibus explacitet, sic liber exeat; sin autem curia succumbens, corporis dispendio, vel alias regi satisfaciat; vel si conventus venire neglexerit, tunc primo proscribi debeat exul; vel si culpa postulet, exhæredari.

XLVII. *De primo adventu* Malcolmi Cammoire *ad* Angliæ *regem* Edwardum, *& de* Mariniano Scoto.

POstquam vero *Danici* generis reges regnum *Angliæ* viginti sex annis tenuissent, ac regnare desierant. Sanctus *Edwardus Ethelredi* filius, frater *Edmundi* regis, ob ingentem corporis vigorem dicti *Irneside*, ab omni populo susceptus est in regem, veris hæredibus ejusdem *Edmundi* filiis adhuc, & diu postmodum, degentibus in *Ungaria*. Anno quoque regis ejusdem *Edwardi* primo, *Malcolmus Cammoire* expulsus à patria venit in *Angliam*, quem Rex, quia injuste regia dignitate privari novit, libenter suum suscepit ad obsequium, & famulatum specialem. Imperatoris præcedentis *Henrici* tertii diebus ultimis, vel ut quidam volunt, *Henrici* quinti diebus primis, secundum *Hellinandum* & *Sigebertum*, claruit *Marinianus Scotus*, qui à *Scotia* in *Gallias* veniens, *Coloniæ* factus est monachus. Primo apud *Fuldense Cænobium*, in *Saxonia*, corpore sancti *Galli* insigne, & prædiis ditatum permagnificis. Illius loci Abbas sexaginta millia bellatorum imperatorum præbet in hostem; post apud *Maguntiam* cum inclusis contemptu præsentis vitæ gratiam futuræ promerebatur. Is longo vitæ otio Cronographos scrutatus, dissonantias cyclorum recensens, viginti duos annos, qui cyclis prædictis deerant, superaddidit, sed paucos sententiæ suæ sectatores habuit. Unde *Willielmus*. Quare sæpe mirari soleo, cur nostri temporis doctos hoc respergat infortunium, ut in tanto numero discentium, vitam tristi pallore lugubrantium, vix aliquis plenam scientiæ laudem referat. Adeo inveteratus usus placet, quod fere nullus novis licet probabiliter inventis serenitatem assensus pro merito indulget. Totis conatibus in sententiam veterum reptatur, omne recens sordet. Ita quia solus favor alit ingenia, cessante favore, obtorpuerunt omnia.

Explicit Liber quartus.

Incipiunt tituli Capitulorum Libri quinti, Deus, in nomine tuo.

CAP. I. DE *Macduff* suadente *Malcolmo Cammoir* reditum ad regnum, & prima tentatione, si fideliter hoc fecerit an ad decipendum, ficte asserens se luxuriosum.

II. De variis exemplis per *Malcolmum* positis, quod multi reges amiserunt regna propter luxuriam.

III. De responsis *Macduf* ponentis exemplum Imperatoris *Octaviani* luxuriosi, & tamen felicissimi.

IV. De secunda tentatione *Malcolmi* se furem asserentis, & responsis *Macduf*, huic vitio remedium ponentis.

V. De tertia tentatione *Malcolmi* se falsissimum esse fatentis, & dolosum, cui vitio *Macduf* nullum remedium inveniens, gemens abscessit.

VI. Quomodo *Malcolmus* de sua fidelitate securus jam effectus, secum ad regnum redire promisit.

VII. De regressu *Malcolmi* in *Scotiam*, & bello quo cecidit *Machabeus*.

VIII. Quomodo autor excusat populum cujuslibet regni, ab injusto rege fugientem è bello, & promotione *Lulach* in regem, & ejus morte.

IX. De successione *Malcolmi* regis in regnum, & ejus pugna cum quodam proditore.

X. De eadem pugna & exsuperatione proditoris.

XI. De morte regis *Anglorum Edwardi*, & quod proceres fratrem beatæ *Margaretæ Edgarum* regem fecissent, si clerus consensisset, & de quadam visione sancti *Edwardi*.

Incipit

Incipit Liber Quintus.

Spiritus alme Deus doctor adesto meus &c. Amen.

CAP. I. *De* Macduf *suadente* Malcolmo Cammoir *reditum ad regnum, & prima tentatione, si fideliter hoc fecerit an ad decipiendum, ficte asserens se luxuriosum.*

IGITUR postquam *Macduff* applicuisset apud *Ranymfors* in *Anglia*, *Malcolmum* festinus adiens, captato collationis apto tempore, redditum illi suasit, & quod ad regni se transferat regimen, diu nimis sua tantum nec alterius desidia tardatum, ardenter adhortatur. Nec quicquam, inquit, de mea fidelitate diffidas, nam me pater tuus semper fidelem habuit, etiam & tibi multa sustinens incommoda fui fidelis, sum, & ero vita comite. Regni quoque principes pro parte majori tuo nomine mihi sub sacramento fidem dantes firmam, & illis similiter hoc idem ego faciens, non in dolo; firmiter credas quia corde sumus & animo tuum fideliter ad obsequium conjurati. Omnis itaque vulgi scio veraciter corda possides; tuo sub explicato vexillo pro te sanguinem gaudenter effundere concurret, tibi domino legio placidum reddendo famulatum. Auditis enim hujusmodi sermonibus corde multum gavisus est, sed an fideliter vera suaserat, an proditiose ficta, vacillanti sæpius animo revolvens, quodammodo timuit. Nam hoc idem antea sui reditus per quosdam partis adversæ callide suasum est, ut deciperent; & igitur hoc illum prudenter modo cautus, ut sequitur, attentavit. Amice charissime, tibi tuisque consodalibus, quam valeo regratior, & vobis vicem, sed tibi præcipue, rependam pro meritis possetenus, Deo dante. De tua præsertim amodo fidelitate securus, arcana quædam cordi meo naturaliter infixa, quod ea celaveris, non ambigens tibi charissime revelabo. Sunt quidem immania, quæ mecum ab initio creverunt flagitia, quamvis id me facturum quod exigis adducere prævales, immo si mihi coronam omni remota difficultate tribuas, hæc in vos me diu regnare non permittent. Quorum utique primum est detestandæ libidinis miranda carne radicata voluptas, incredibilem me virginum corruptorem ac mulierum efficiens; unde veraciter scio, quod dominandi potestate suscepta, nobilium violando thora, virginum raptus non vitarem. Igitur scelus hujusmodi nequam in populo frequentantem, à regni principibus, verum etiam à ruralibus, quorum uxoribus abutar & filiabus, de regno me penitus expellendum non ignoro. Idcirco mihi melius videtur alieno regno privatus degere, quam à regia dignitate suscepta, culpis exigentibus, per insurgentes subditos ignobiliter degradari.

II. *De variis exemplis per* Malcolmum *positis, quod multi reges amiserunt regna propter luxuriam.*

NUnc autem inducam exempla tibi, quid & quanta mala potentibus & variis regibus, propter immoderatæ libidinis usum, transactis temporibus contingebant. *Tarquinius* vero *Superbus* olim *Romanorum* Rex potens, cum triginta quatuor annis regnasset, eo quod filius ejus etiam *Tarquinius* uxorem *Colatini Lucretiam* stupro violasset, regnum, quod non ignoras, perdidit. Nam cum ea patri maritoque, cæteris etiam amicis, ex

hac injuria questa fuerat, in omnium conspectu sese pugione percutiens occidit. Exinde vero tanta sunt in ira cives excitati, quod postquam exclusum regem abjecerunt, nuncquam passi sunt aliquem, qui nomen haberet *Tarquinium*, nec unquam insuper supra se regem habere consenserunt. Novissimus itaque sui generis Rex *Assyriorum Sardanapalus*, vir muliere corruptior, ut suæ voluptatis expleret libidinem, inter scortorum greges habitu feminæ colo purpuram tractavit. Unde tantæ fuit execrationi cunctis habitus, ut regnum simul & vitam amitteret. Ita quod in eo suæ generationis linea regnare desierat. Rex vero *Francorum* filius *Merovei Chilpericus*, pater magni *Clodovei*, cum esset nimium luxuriæ deditus, suorum filias subditorum & uxores stupro violasset, ipsum à regno dejecerunt, nec usque post annos octo transactos, & tunc casu nisi fortuito, promittentem ad minus sub cautione continentiam, iterum in regem susceperunt. *Edwius* etiam Rex nuper *Anglorum* nimis petulans, in tantum luxuriosis usus est lasciviis, quod eo die quo sacratus est in regem, cum proceres de regni seriis rebus agerent, ex eorum surgens medio prorupit in cameram, in complexum meretricis devolutus, quem sanctus *Dunstanus* abstrahens à cubiculo, perpetuum sibi fecit inimicum. Propter enim talia vitia, seu illis majora, regni proceres ipsum semper in odium, & quasi non regem habuerunt. Et quidem regni nostri *Scotiæ* Rex dudum *Culenius*, nonne propter luxuriam à suo subdito, viz. raptum filiæ suæ virginis, occisus est? *Hyberniæ* vero regnum finem habuit in *Rodorico* rege libidinoso, de nostri quippe generis stirpe progenito, qui sex simul uxores, non ut Rex Christianus, habere, nec eas propter amissionem regni dimittere voluit, licet ab Ecclesia tota, tam Archiepiscopis, quam Episcopis, sæpe monitus, & ab omnibus indigenis, tam principibus, quam privatis, terribiliter minando correptus fuerat: ab eis igitur omnibus contemptus est, nec sibi de cætero, vel regi cuiquam, dignantur hactenus obedire. Propterea regnum illud, avorum nostrorum temporibus dudum insigne, nunc, ut vides, in triginta vel amplius regnis miserabiliter est divisum. Quid moror in talibus? centum enim tibi regum & principum exempla proferre valeo, quos hoc solum incontinentiæ vitio protinus obruere non ignoro.

III. *De responsis* Macduf *ponentis exemplum Imperatorum* Octaviani *luxuriosi, & tamen felicissimi.*

CUi *Macduf* quasi dedignando subridens ait, nuncquid hæc tibi placens videtur, aut competens responsum mihi reddere? nec mihi soli sed tuis benevolis, quorum nuncii fungor officio? nobis viz. omnibus, qui pro te regnum & prædia deseruimus, filios & uxores, ac nostri generis nationem? insuper & vitam nostram mortis periculo nuper posuimus, ut decuit; etiam, si quod tuum est audacter feceris, ponemus peramplius in futurum? Sed quid hæc tua significare velit inanis excusatio multum admiror! vereris, ut æstimo, regni culmen ascendere, propter immoderatam tuæ voluptatis cupidinem, sperans te feminei generis in regno copiam habere non posse, filiabus nobilium exceptis & uxoribus. Nonne talis ratione caret excusatio? Nuncquid & tu Rex existens ad tuam explendæ libidinis luxuriam, pulcherrimas regni virgines ad libitum, ac placidissimas, habere poteris mulieres? Audacter dicam, vere poteris, licet regum, quorum incontinentiæ ponis exempla, tam *Sardanapali* quam *Chilperici*, seu *Rodorici* luxum dupliciter exuperes, vel insuper Imperatoris *Octaviani*, qui libidini serviebat usque ad probrum vulgaris famæ. Nam, ut historiæ referunt, inter duodecim virgines, & totidem corruptas, solitus est accubare. Nec tamen ob id Imperatoris felicissimi nomen amisit, seu populi favorem, qui

qui morientem planxit, dicens, utinam non nasceretur, aut non moreretur; vir qui certe nunquam aut tantam reipublicæ potentiam ad se traxisset, aut tam diu potiretur, nisi magnis studiorum & naturæ bonis abundasset. Imperium namque *Romanum* mirifice firmavit, rexit, & auxit; urbem variis & invisis antea decoravit ædificiis, hoc dicto glorians, urbem lateritiam reperi, relinquo marmoream. Similiter & tu, si regni tui fines decenter ampliaveris, pace rexeris, & legibus, ædificiis illud novis ornaveris, nomen boni regis aut favorem gentis, tanto scelere non amittes. Et quod olim ipse de sua *Roma* gloriando cecinit, hoc de tuo regno canere possis, *Scotiam* inveni dudum legibus egentem, frugibus, & armentorum gregibus sterilem, modo bonis omnibus & pace relinquo fœcundatam.

IV. *De secunda tentatione* Malcolmi, *se furem asserentis & responsis* Macduf, *huic vitio remedium ponentis.*

VEra sunt hæc, inquit *Malcolmus*, omnia quæ loqueris, sed adeo pronus semper meus est animus, & præceps ad hoc vitium; quod vix aliquando ratione poterit refrænari. Sed adhuc hoc vitio multo vilius obstat flagitium, præ pudore vero tacendum, nec tamen amico celandum, immo recitandum in secreto. Fur quoque sum & latro nequam; nam omne pulcrum & delectabile seu visu placens, ut ferrum magnes ex natura, meum cor miserum illud attrahens vehementer appetit, ac cætera corporum membra necessitate quadam alliciens, incessanter dirigit ad furandum. Hoc firmum teneas me furari, videtur enim penitus impossibile. Ergo multum tolerabilius est atque jocundius, hostiatim egere mendicus; aut mori finaliter, quam per me regni locatum in apice majestas regia tam infami scelere violetur. Excellentioris personæ semper casus in vitium, minoris lapsum, comparatione scandali, multo longius antecedit. Cui *Macduf*, hoc utique verum est, quia quanto gradus altior tanto casus gravior. Quanto nempe quisquis honoris gradibus fit exaltatus altior, tanto debet esse virtutibus eximior, & quanto virtutum in arce scandit sublimior, tanto sibi vitiorum est si cadat voragine magis pudor. Dupliciter quoque princeps virtutum declinans à tramite delinquit; quod seipsum & primo vitiis involvit, & iterum humili populo præbet exemplum delinquendi. Nam mobile mutatur semper cum principe vulgus. Sed ut ad priora revertar, hoc quod dicis, non furari, vel, ut superius dixeras, non moechari tibi videtur impossibile, cum lege divina, quam propria manu scripsit, stare non potest. Scripsit vero non moechaberis, non furtum facies, ergo credendum est Deum nobis [non] impossibilia, sub præcepto pro lege servanda, sed possibilia scripsisse. Etiam amplius nemo tentatur super id quod potest, quia proculdubio vitia quæque, sive virtutes, in nostro libero constant arbitrio, sive spernenda sive fienda. Omnia quippe divina præcepta, sive bona faciendo, sive mala cavendo, servare possumus, si competentem diligentiam, ac voluntariam, adhibeamus. Ergo nec ista valens est neque præcedens excusatio. Quod furti facinus ex rerum provenit inopia quis ignorat? At econtra regia majestas, semper habet esse locuplex, & omnimodum continue divitiis plena, nihil egens. Quis ergo sanæ mentis furari non desinet, qui cunctis abundanter opibus gloriatur? Nihil unquam tibi, Rex existens, non aurum, non argentum, non lapides pretiosi seu gemmæ deerunt: nec quicquam breviter cordi tuo placidum fuerit vel jocundum. Fortis igitur eris animo, regis officium opulens arripere cures, & execranda flagitia, fœtentis luxuriæ viz. & illud inops avaritiæ crimen furtum inducens, procul abjicere non recuses.

V. *De tertia tentatione* Malcolmi, *se falsissimum esse fatentis & dolosum, cui vitio* Macduf *nullum remedium inveniens, gemens abscessit.*

MAlcolmus autem hac sequenti propositione problematis intima cordis amici sui *Macduf*, nondum plene probati, rimari volens, respondit. Grata mihi quidem sunt & utilia, quæ memoratis utrisque tegendis vitiis præbes antidota, sed restat adhuc tertii facinoris intactum vulnus, quod infidelitatis est, & doli latens in me nephas. Fateor equidem occulte sum falsus, & dolosæ machinationis conjector artifex, fidem paucis promissam servans, & omnibus simulando promittens fideliter observandam. Mei quidem veteratoris animi continuum hoc inest scelus, ut si quandoque facultas suppetat, occulto potius blandæ simulationis artificio quempiam decipere mallem, quam in aperto dubiis fortunæ casibus causam committere criminandam. Et ideo, sicut in præcedentibus vitiis, & in hoc etiam crimine mihi subveniens, illud quæso subtiliter aliquo tui sagacis ingenii velamine pallias. Et quicquid tuæ propositionis tenor exegerit, me totis offero viribus ad implendum. Hoc vero cum audisset *Macduf*, supra modum attonitus est: & cum aliquanti temporis spatio tacuisset, suspirans ait. Væ nobis miseris miserorum miserrimis. Væ nobis, nobis dico qui saltem te sectari contendimus, virum ineptum, & inglorium, imbutum vitiis, & omni virtute destitutum. Væ nobis, ut quid nati, quam infelices dici possumus, quid infortunii nobis accidit, nonne tricipiti sumus adverso casu perplexi? nam trium execrabilium malorum nos oportet admittere saltem unum. Aut viz. amissis liberis & uxoribus, cunctisque temporalibus, perpetuum subire vagos exilium; aut regi servire tyranno, qui neque nobis, neque reipublicæ jure principare debeat; cui proprium & omni tyranno consuetum est, crudelem in populo dominationem, & insatiabilem avaritiam exercere; aut tibi de jure regi legio subdi, quod absit, cum propriæ confessionis asserat tenor, indignum te regem esse vel principem vel privatum. Nam libidinosum & furem, & quod pejus est, imo facinorum omnium vilissimum, fateris te falsum, subdolum, & perfidum, atque versutum deceptorem. Ecce quid aliud superesse videtur malitiæ genus? quam nullatenus? te proditorem appellas. Sed profecto sequitur, quia cujuscunque cordis hæc vitia condantur in vicinis, non excidit quin latens inibi proditio socia reperiatur. Ergo quia totius iniquitatis succensæ faces in te conveniunt, & tuo siquidem adversario fervens inest & improba cupiditas, superbaque regnat & intolerabilis crudelitas, vestrum uter mihi nuncquam dominabitur, exilium magis eligo sempiternum. Et his dictis, ulterius continere se non valens, erumpentibus lacrimis genas rigebat, sed & pugnis immoderato gemitu collisis, flens & ejulans, ac versus boream lamentando respiciens, ait, valeas, O *Scotia*, pro perpetuo.

VI. *Quomodo* Malcolmus *de sua fidelitate securus jam effectus, secum ad regnum redire promisit.*

ABeuntem illico *Macduf*, quin ipsum super omnia detestari perfidiam ad plenum expertus, & effectus de fidelitate jam securus, propere sequitur, & quod gressum sisteret, secum habiturus colloquium, rogat dicens. Amicorum omnium gratissime, præ cunctis viventibus diligende, nonnihil hactenus an fidus esses vel infidus expavi, ne tu, sicut aliquando quidam perversi, quod non nescis, fictis ambagibus, sicut & illi, quod æmulis traderer, mihi redditum hortatus fueras. Idcirco te talibus volui variis quæstionibus experiri. Et quia probatus odire nosceris doli notam, &

& proditionis, superabundantius habeo quam æstimas, & semper habebo te fidelem. Non enim luxuriosus sum aut latro vel perfidus, sicut te probando talibus me finxi vitiis deditum. Absit hoc à me procul, ut mihi validius quam cæteris hominum, hæc immunda vel his similia prædominentur piacula, quæ viro sunt cuilibet abominanda. Eya proinde, mi dilecte, ne formides; non eris à patria vel liberis exul, immo post regem primus in regno: confortare deinceps sisque robustus; tu me reduces in terram meam, terram quam dedit nobis Dominus & patribus nostris excolendam. Hoc autem audiens pronus in terram corruit, & velut ante mœrendo lugubris singultibus præ angustia, præ nimio jam exultans gaudio, totus in lacrimis suffusus, suos amplexando pedes osculatus est, dicens. Siquidem hæc vera sunt, quæ loqueris, ad vitam de morte me reducens festina, Domine, festina, deprecor, ne tardaveris, & libera populum tuum te super omnia desiderantem.

Si servare velis insontes quosque fideles,
Hactenus expertes omnibus auxiliis;
Illis quos pressit hostis jam per tria lustra,
Subvenias miserens mitis amore Dei.
Non super his studeas segnis, sed impiger hostem,
Prosternas, populum alleviando pium.
Ense tuum femur cingatur & arma capesce.
Corporis omnia habes fortia membra liquet.
Scotus *& es genitus priscorum cespite regum.*
Prospere procedens regna patris subies.
Regni, promitto, potieris jure Corona.
Omnia jura tibi, nulla debentur ei.
Audax jure tuo sis semper bella parare.
Non tamen incaute bella sumenda putes.
Nec praceps certes nisi sors dictaverit.
Unquam ex improviso fallitur omnis homo.
Es pugnaturus, campum non praparat hostis.
Ad loca bellandi semper adesto prius.

VII. *De regressu* Malcolmi *in* Scotiam, *& bello quo cecidit* Machabeus.

Finitis enim talibus problematum examinationibus, ac omni dubitationis ambiguitate remota, nunciare clanculo suis amicis ipsum *Macduf* *Malcolmus* *Scotiam* remisit, ut caute se præparent, suum absque dubio sperantes reditum infra breve. Ipse vero, postquam recesserat, regis *Edwardi* quantotius adiit præsentiam, ab eo postulans humiliter quosdam ex *Anglia* proceribus, qui gratis secum in *Scotiam*, regnum recipere proficisci volebant, ex gratia permittere dignaretur: cujus petitioni continuo Rex mitis annuens, liberam cuilibet volenti facultatem tribuit. Insuper & seipsum cum exercitus potentia, si necesse fuerit, ferre præsidium gratiose compromisit. Unde sancto mitissimoque regi, qui cunctis misericors consultus, aut injuste tribulatis pronus adjutor extitit, immensas referens gratias ab eo recessit, & quam primum paratus, procerum *Angliæ* solo *Siwardo* *Northumbrensium* Comite secum assumpto, *Scotiam* proficiscitur possessurus. Neque vero regni fines adhuc attigerat, dum sparso rumore per præcedentem *Macduf*, minus caute negotii consilia servantem, totum audierat regni populum dissentione commotum, ac in partes inter *Machabeum* & *Macduf* divisum: quamobrem *Malcolmus*, cum sua militia celerius propecrans, non quievit, donec hinc inde junctis agminibus fortem excercitum confecisset. Ex his autem multi, qui *Machabeum* prius sequebantur, ab eo statim

ſtatim deficientes, *Malcolmo* totis viribus adhæſerunt. Quotidie deinceps ſuum minui robur, ejus quidem augeri cernens, partibus ſubito relictis auſtralibus, boreales petiit; ubi terrarum anguſtis amfractibus, & ſilvarum abditis tutius ſperabat ſe tueri. Inſperate tamen feſtino greſſu, *Malcolmus* ipſum ultra montes & uſque *Limfanam* inſequitur, ac ibidem repente levi bello transſeptum, cum paucis reſiſtentibus interfecit, anno Domini M. LVI. menſe decembri, die quinto. Omnis enim populus ab eo bellandum productus, *Malcolmum* non ignorabat verum ſibi dominum; ideo reſiſtere ſibi bello renuens, primo lituorum ſtrepitu campum reliquit fugiendo. *Willielmus* de prædicto bello ſcribens, ait. *Siwardus Northumbrenſis* Comes, juſſu regis *Edwardi*, cum *Scotorum* rege *Machabæo* congreſſus, vita regnoque ſpoliavit, ibidemque *Malcolmum*, filium regis *Cumbrorum*, regem inſtituit. Ecce quomodo *Willielmus* hujus belli nullam *Malcolmo* victoriæ laudem aſcribens, *Siwardo* totam attribuit: cum in veritate ſolus ille cum ſuis, & vexilligero totius victoriæ cauſa fuit. Hoc utique ſpero firmiter quod populus, abſente *Malcolmo*, de bello non fugiſſet, etiamſi cum *Siwardo* Rex *Edwardus* cum ſuis præſens affuiſſet.

VIII. *Quomodo autor excuſat populum cujuſlibet regni, ab injuſto rege fugientem è bello, & promotione* Lulach *in regem, & ejus morte.*

POpulus enim iſte fidelis excuſari de fuga poterit, qui diu ſub tyrannide preſſus ſurgere non valens, aut non audens, aſſidue tamen ſui regis in corde crudelem animadvertit mortem, hæredis etiam injuſtum tanti temporis exterminium; anxiam itaque ſub viro contribule propriam ſubjectionem amplius ſubeſſe dedignans, occaſione ſumpta, locum illi fugiendo dedit regnum indubie recipiendi. Videtur enim & verum eſt, ut æſtimo, quod regni cujuſlibet populus indigena fidelis, ammoto vi capite ſuo, viz. rege, vel quodlibet opprobrium patiente, cum eo nimirum compatitur, & quaſi proprium gemendo ſuum lamentatur improperium, cum proverbio dicatur. Cujus caput dolet cætera membra languent. Et hoc verum eſt membra ſana, quæ capitis compatiuntur dolori, non putrida ſive canceroſa, quæ capitis ſui dolentis langorem non ſentiunt; talium enim membrorum ex tactu ſæpe contigit, ut quædam membra morbum incurabilem incidant, & adeo quandoque tali morbo caput ex eis etiam inficitur, unde totum corpus effici poterit monſtroſum. Nonne corpus quodcunque merito monſtrum dici poterit, cujus pes, infimum dico membrum, igneo morbo corruptum, nec tempeſtive per manus cauterio ſedatum, digniora tranſgrediens membra veneno ſui caput inficiens evellat, ac ſupra collum & humeros, ſe loco capitis contra naturam collocaverit? Eodem vero tempore belli de *Limfanam* & anno, Rex *Walliæ Griffinus*, Comitem *Herfordiæ Radulfum* è bello fugavit, & occiſis ejuſdem urbis Epiſcopo *Levegaro*, necnon *Egelnotho* Viceconite, cum multis aliis, urbem totumque Comitatum ignibus cum Epiſcopo concremavit. Hoc ſtatim *Siwardus*, poſtquam à ſuo rege per certum audierat nuncium, confeſtim juſſus domi rediit, nequaquam ulterius *Malcolmo* ferre præſidium rediturus. Subito namque poſt mortem *Machabæi*, convenerunt quidam ex ejus parentela ſcelerum hujuſmodi fautores, ſuum conſobrinum nomine *Lulach*, cognomine fatuum, ad *Sconam* ducentes, & impoſitum ſede regali regem conſtituunt: ſperabant enim ſibi quam regi populum obedire libenter, nullus tamen illi parere volebat, aut aliquibus factis vel fiendis comitare. Audiens autem hoc *Malcolmus*, ſuos Comites ipſum huc illucque perſequendum emiſit; ſed in irritum quatuor menſibus ſuos deducunt conatus, donec in ſuperioribus partibus ſcrutantes, inventum loco qui dicitur *Eſſy*, provinciæ *Streth Bolgy*, cum ſuis ſequacibus occidunt; vel ut quidam tradunt, ibidem

caſu

casu *Malcolmus* obvium habens interfecit, anno Domini M. LVII. tertia die mensis Aprilis, *Ebdomada Paschæ*, feria quinta. Hos autem utrosque *Machabæum*, & *Lulach*, sepultos fuisse tradunt in insula *Jona*.

IX. *De successione* Malcolmi *regis in regnum, & ejus pugna cum quodam proditore.*

PRostratis ubique cunctis hostibus, vel ad suam deductis pacem, idem sæpedictus *Malcolmus*, apud *Sconam*, præsenibus regni majoribus, in Throno regali positus est, & in omnium *Scotorum* gloriam, & honorem, eodem Aprili mense, die sancti *Marci* coronatus, ac eodem viz. anno Domini millesimo LVII. & Imperatoris *Henrici* quarti primo, qui quidem Imperavit annis L. Rex vero XXXVI regnavit, & VI. mensibus. Erat enim Rex satis humilis corde, fortis & animo, corporis viribus præpotens, & audax, non temerarius, ac multis aliis dotatus virtutibus, ut in sequentibus apparebit. Primis regni sui novem annis, *Edwardo* rege vivente, firmam pacem *Anglis* & communionem, & usque adventum *Willielmi* Bastard, observabat. Anno dicti regis *Edwardi* XIII. fratris sui filius regis quondam *Edmundi Irnside*; cui nomen *Edwardus*, ex *Hungaria* venit in *Angliam*, uxorem secum ducens *Agatham*, *Edgarum* filium, & duas filias, *Margaretam*, postea *Scotorum* reginam, & *Castinam* sanctimonialem, quem Rex patruus ac totius *Angliæ* populus exultantes receperunt, de quibus prolixior sermo fiet postmodum suo loco. *Turgotus*. De rege *Scotorum Malcolmo Cammor* magnanimo, dignum aliquid dicendum duximus, ut cujus fuerit cordis, quanti vel animi, unum ejus opus hîc exaratum legentibus declarabit. Relatum est aliquando sibi, quendam de summis proceribus illum occidendum cum suis hostibus convenisse. Imperat Rex hæc nuncianti silentium, siluit & ipse, proditoris, qui forte tunc aberat, expectans adventum. Qui cum ad curiam cum apparatu magno regi venisset insidiaturus, Rex ei vultum solitum atque jocundum prætendens, finxit se nihil audisse vel scivisse, quæ mente cordetenus recolebat. Quid plura? Jubet ipse Rex omnes venatores suos summo mane convenire cum canibus. Et jam aurora noctem abegerat, cum Rex ad se vocatis proceribus cunctis, & militibus, in venando spatiatum ire festinat; venit interim ad quandam planitiem latam, quam in modum coronæ densissima silva cingebat, in cujus medio colliculus unus quasi turgescere videbatur, qui diversorum colorum floribus pulcra quadam varietate depictus, fatigatis quandoque militibus ex venatu gratum præbebat accubitum. In quo cum Rex cæteris superior constitisset, secundum legem venandi, quam tristram vulgus vocat, singulis cum canibus, & sociis singula loca delegat, ut obsessa undique bestia, ubicunque eligeret exitum, mortis exitium inveniret. Ipse vero Rex seorsum ab aliis solus abscessit cum solo, suum secum retinens proditorem.

X. *De eadem pugna & exsuperatione proditoris.*

AB omni autem aspectu & auditu remoti, Rex subsistit, & vultu torvo volvente pugnam in hæc verba prorupit. Ecce inquit ego & tu mecum, solus cum solo, similibus armis protecti; non est qui mihi, licet regi, assistat, nec tibi subveniat, nec est qui videat aut audiat. Nunc ergo, si valeas, si audeas, si cor habeas, imple quidem opere, quod corde concepisti, & redde hostibus meis quod promisisti. Si me occidendum putas, quando melius, quando securius, quando liberius, quando tandem virilius? An venenum parasti? sed hoc muliercularum esse quis nesciat? An insidiaris lectulo? hoc possunt & adulteræ. An ferrum, ut occulte ferias, oc-

cultasti? hoc sicarii, non militis esse, nemo qui dubitet. Age potius quod militis est, & non proditoris; age quod est viri, & non mulieris; atque solus cum solo congredere, ut saltem proditio tua turpitudine videatur carere, quæ nunquam infidelitate carere potest. Hactenus vir ille nequissimus hæc vix sustinuit, & mox verbis ejus, quasi gravi fulmine percussus, de equo, cui insidebat, citissime descendit, projectisque armis, ad pedes regis corruit cum lacrimis, atque tremore cordis ita dixit. Domine mi Rex, ignoscat mihi ad præsens hoc meum velle iniquum tua regia potestas, & si usque modo aliquid super hujuscemodi traditione tui corporis cor meum malignum conciperet, amodo delebitur, & in futurum cóntra omnes me ter fidelissimum, Deo cum sua genitrice teste, promitto. Cui Rex ait, noli amice, noli pavere, nihil à me nec per me mali pro re ista sustinebis. Obsides tamen in pignore jubeo quod mihi nomines, atque adducas. Quibus nominatis & statim postmodum adductis, Rex inquit, in regis verbo tibi dico, res ante promissa stabit. Ille vero proditor regis voluntati, in his quæ præmisimus, opportuno tempore satisfaciens, sic revertuntur ad socios. De his quæ fecerant vel dixerant nemini loquentes.

XI. *De morte regis* Anglorum Edwardi, *& quod proceres fratrem beatæ* Margaretæ Edgarum *regem fecissent, si Clerus consensisset, & de quadam visione sancti* Edwardi.

W*Illielmus* Rex *Edwardus*, pronus in senium, eo quod ipse non susceperat liberos, & *Godwini* videret invalescere filios, misit ad regem *Hunnorum*, sed *Turgotus* dicit ad Imperatorem, ut filium sui fratris *Edmundi Irynside Edwardum* cum omni familia sua mitteret, futurum ut aut ille aut filii sui succedant hæreditario jure regno *Angliæ*; orbitatem suam cognatorum suffragio debere sustentari. Igitur continuo postquam advenerat, apud sanctum *Paulum Londoniæ* fato defunctus est, *Edgaro* filio superstite cum sororibus prænominatis, quem pro genere regno proximum Rex proceribus commendavit. Rex demum, postquam exactis in regno non plene XXIV. annis obiit vigilia *Epiphaniæ*; in crastino quidem, adhuc recenti luctu regalis funeris, *Haroldus Godwini* filius, à majoribus extorta fide, secundum alios consentientibus, arripuit diadema regni, quod vix per novem menses tenuit, nam à *Willielmo* Bastard bello peremptus est. Post quem proceres *Edgarum* in regem elegissent, & à quibusdam electus est, ut à rege mandatum fuerat, sed Episcopos non habebant assertores; hæc ille. Verum in hoc eos errasse mihi videtur, & apud Deum & populum: apud Deum; quia quem ipse genitura tantorum regum progenitorum, justa generationis procreatum linea, regnandum prætulit, eis respuere non licuit, nec insontem, linguis omni gladio præacutis, injuste justo privare patrocinio; scientes, quod ætas regia vel puerilis, vel senilis, vel etiam simplicitas in fidelitate constat, & regimine subditorum. Apud populum vero cum in suam propriam confusionem, atque regni cunctorum indigenarum sempiternum opprobrium, & scandalum, non secundum justitiam legis, sed cordis affectum sequentes, supra se virum erigunt, omnis regnandi juris expertem, *Haroldum*, filium *Godwini*, filii *Edrici*, quorum non fama sed infamia variis notatur in scriptis; ineptum illud membrum in regem sibi loco recti capitis statuentes. Ex quo brevi postmodum contigit, quod misere per aliena regna vagi dolentes, à propriis expulsi sunt sedibus, nec habentes ubi reclinarent capita, dicente propheta. Qui malignantur exterminabuntur; sustinentes autem Dominum hæreditabunt terram. Igitur ipse Dominus illam sanctam regalem lineam, se sustinentem ab eis, sed non ab eo derelictam, hæreditate terram simul & regnare volens feliciter,

Scotis

Scotis omni cum ſua regali linea gratis conjunxit, ex quibus, eo providente, deinceps & hactenus, regio ſedentes in ſolio pullulant reges, & uſquequo ſibi placuerint, pullulabunt: per viſionem ſequentem oſtenſam ſancto *Edwardo*, in extremis laboranti, patet, quod in præmiſſis Clerus errabat. *Willielmus*. poſtquam rex elinguis ſopore biduo jacuiſſet, expedita loquela, duos, inquit, mihi Monachos aſſiſtere vidi, quos *Normannia* religioſe vivere, & more feliciter noveram ſe Dei nuncios eſſe, præfati dixerunt. Quia primores *Angliæ*, Duces, Epiſcopi, & Abbates, non ſunt minſtri Dei, ſed diaboli, tradidit Deus hoc regnum poſt obitum tuum, anno uno, & uno die in manus inimici; pervagabunturque dæmones totam hanc terram quandoque. Cumque Rex ſe hoc oſtenſurum populo diceret, ut, ſicut olim *Ninivitæ*, poeniterent; neutrum, aiunt, erit, quia nec poenitebunt, nec Deus eis miſerebitur &c. Idem *Willielmus*. Ita *Angli*, qui in unam convenientes ſententiam regni potuiſſent reformare ruinam, dum nullum ex ſuis volunt, alienum induxerunt.

FINIS.

DE PONTIFICIBUS ET SANCTIS ECCLESIÆ EBORACENSIS POEMA,

Auctore FLACCO ALCWINO.

Ex MSS. Codd. Remensi, & Sancti Theodorici prope Remos.

HRISTE Deus, summi virtus, sapientia patris, *Auctoris*
Vita, salus, hominum factor, renovator, amator. *invocatio.*
Unica lingua Dei, donorum tu dator alme;
Munera da mentis, fragili da verba poetæ,
Irrorans stolidum vivaci flumine pectus,
Ut mea lingua queat de te tua dicere dona.
Te sine nulla valet dignum quid dicere lingua.
Vos quoque suppliciter cives contestor Olympi,
O Sancti! populus fortis, gens diva Tonantis,
Victrices aquilas cœli qui fertis in arcem,
Æthereo regi regalia dona ferentes,
Qui vestri causa sacratum sponte cruorem
Fuderat in terris, ut vos salvaret ab umbris,
Inque Dei patris secum deduceret aulam;
Mecum ferte pedes, vestris componite carmen
Hoc precibus: patriæ quoniam mens dicere laudes,
Et veteres cunas properat proferre parumper,
Euboricæ gratis præclaræ versibus urbis.
Hanc *Romana* manus muris & turribus altam *Eboraci*
Fundavit primo, comites sociosque laborum *conditio.*
Indigenas tantum gentes adhibendo *Britannas.*
(Nam tunc *Romanos* fecunda *Britannia* reges
Sustinuit merito, mundi qui sceptra regebant:)
Ut foret emporium terræ commune, marisque; *Emporium*
Et fieret ducibus secura potentia regni,
Et decus imperii, terrorque hostilibus armis:
Esset ab extremo venientibus hospita portu
Navibus oceano, longo sua prora remulco,
Navita qua properans ut sistat ab æquore fessus.
Hanc piscosa suis undis interluit *Usa,*
Florigeros ripis prætendens undique campos. *Fluvius &*
Collibus & silvis tellus hinc inde decora, *commoda.*
Nobilibusque locis habitatio pulchra, salubris,
Fertilitate sui multos habitura colonos.
Quo variis populis & regnis undique lecti
Spe lucri veniunt, quærentes divite terra
Divitias, sedem sibimet, lucrumque, laremque.
Hinc *Romana* manus, turbatis undique sceptris, *Brittones*
Postquam secessit, cupiens depellere sævos *incolæ.*
Hostes; *Hesperiæ* regnum sedemque tueri;
Urbis tunc tenuit sceptrum gens pigra *Britonum.*
Quæ fere continuis *Pictorum* pressa duellis,
Servitii pondus tandem vastata subivit:
Nec valuit propriis patriam defendere scutis, *à Pictis*
Vel libertatem gladiis revocare paternam. *vexati.*
Est antiqua, potens, bellis & corpore præstans, *Saxones*
Germaniæ populos, gens inter & extera regna, *auxilio*
Duritiam propter dicti cognomine *Saxi.* *vocant.*
Hanc placuit ducibus regni conducere donis,
Ut foret auxilio patriæ, pavor hostibus atque.
Ore favet vulgus clamoso mobile statim,
Et bona collaudat patrum consulta suorum.
Atria gazarum rumpunt regalia, genti
Mittere dona parant ignotæ, quo magis illa

Annuat

Annuat, ut placitæ feriant sibi fœdera pacis.
Ast indigna vident tantis exenia votis.
Legatos exire jubent, vada salsa carinis
Jam sulcare citis, dulci formidine vota
Ingeminant lacrymis: quoniam sic ipse monebat
Libertatis amor, patriæ spes ac redimendæ.

C. Remensis, quid tibi pl.

Quid jam plura canam? properans exercitus, ecce!
Venerat undosi vectus trans æquora ponti,
Subsidium sociis referens, hostemque nefandum
Expulit, & vicit multis per bella triumphis,
Donec *Picto* ferox timido simul agmine fugit.

Pictos fugant. à Saxonibus subacti.

Contentus propriis sese defendere in oris.
Hæc inter majora dari stipendia poscit
Externus sibimet miles, hæc causa duelli
In sociam fuerat gentem convertere ferrum,
Et segnem populum patrio depellere regno:
Hoc pietate Dei visum, quod gens scelerata
Ob sua de terris patrum peccata periret,
Intraretque suas populus felicior urbes;
Qui servaturus Domini præcepta fuisset.
Quod fuit affati in factum, donante Tonante.

Gregorio curante.

Jam nova dum crebris viguerunt sceptra triumphis,
Et reges ex se jam cœpit habere potentes
Gens ventura Dei; rexit tunc temporis almus
Gregorius præsul, toto venerabilis orbi,
Ecclesiæ sedem *Romanæ* maximus, atque
Agrorum Christi cultor devotus ubique,
Plurima perpetuæ dispersit semina vitæ.
Vomere nec solum *Latios* confregerat agros:
Sed bonus atque pius peregrini cultor agelli,
Oceani tumidos ultra sulcavit aratro,

Saxones ad Christum adducti.

Pectora divini fluctu gentilia verbi
Arida mellifluis perfundens arva fluentis:
De quibus æquorei potus hausere *Britanni*
Jam sibi perpetuæ, Christo donante, salutis.
Eduin interea veterum de germine regum,
Euborica genitus, dominus percuncta futurus,
Pulsus in exilium fugit puer invida regna.
Orama gentilis qua viderat ipse supernum,
Nocte soporata solus dum tempore quodam
Anxia corda gerens curis, loca congrua adivit,
Et tacitus sedit sublustri lumine lunæ:
Vix stetit ignotus habitu, vultuque repente
Ante oculos juvenis, verbisque adfatur amicis.
Quæ te dura coquit juvenum fortissime cura?
Rex Deus æternus cæli qui sydera fecit
Quæ tu pulchra vides solatia dat tibi certa.
Ecce! tuam vitam quærenti servat ab hoste;
Insuper Imperium latum tibi terminat undis.
Rex Deus ille tibi totum sit semper in ævum:
Imponensque tuo capiti pro fœdere dextram
Hæc tibi, dixit, erunt nostri signacula pacti.
Nuntius his dictis subito discessit ab illo,
Cui vigor affatim venas decurrit in omnes.
Pulsa procul fugiens & desperatio fibras
Liquerat, eventus venientis dicta probavit.

Hospites occubuit statim Rex ense nefando
Invidus imperii vitæ simul illius atque.
Tunc juvenis rediens intravit amabilis urbes,
Jam patrias populi procerumque favore receptus.
Qui mox accipiens sceptri regalis honorem,
Quæsivit propriæ genti bona largus in omnes;
Nec per sceptra ferox, sed de pietate benignus,
Factus amor populi, patriæ Pater, & decus aulæ.
Assiduis superans hostilia castra triumphis,
Imperioque suo gentes superaddidit omnes,
Finibus atque plagis, qua tenditur insula longa.
Jamque jugum Regis prona cervice subibant
Saxonum populus, *Pictus*, *Scotusque Britannus*.
Interea placida regni dum pace tribunal
Rexerat armipotens, sopitis undique bellis,
Justitiæ validis populos frænabat habenis,
Nec rapit arma furor legum sub pondere pressus,
Ultrices timuit capitis quia quisque secures,
Provida ni toto servaret pectore scita,
Quæ posuit populis rector servanda subactis.
Accipit uxorem *australi* de parte *fidelem*,
Moribus egregiam, patrumque ab origine claram,
Omnibus ac sanctæ fidei virtutibus almam.
Cui datur Antistes vitæ servator honestæ,
Nomine *Paulinus*, Civis clarissimus urbis
Romanæ, magno meritorum fretus honore,
Qui fuit ore simul verax & pectore prudens,
Justitiæ cultor, verus pietatis amator,
Catholicus Doctor, cœlestia dona ministrans,
Gentibus æquoreis, solis ceu Lucifer ortum
Præcurrens, tetras tenebrarum discutit umbras,
Atque diem monstrat mundo venisse serenum.
Sic pater ille pius, divino lumine verbi,
Expulit humanis tetricas de cordibus umbras.
Quique die quadam constanti pectore Regem
Aggressus retulit signum, quod diximus olim,
Nocte subobscura juvenem vidisse paternis
Finibus expulsum, posuitque in vertice dextram.
Territus agnoscens prædictæ signa salutis,
Rex solio supplex statim descendit ab alto,
Et ruit ante pedes venerandi Antistitis, atque
Omnia nunc faciam, dixit, quæcunque spopondi,
Atque Deum cœli credens venerabor ubique,
Qui mihi concessit vitam, Regnique coronam;
Namque erit ille mihi solus Deus omne per ævum.
Sed modo dic nobis sit qualiter ille colendus;
Cui prompto gaudens respondit Episcopus ore,
Fœda procul fugiat primum cultura deorum,
Nec pecorum sanguis falsis plus fumet in aris,
Nec calidis omen fibris perquirat Aruspex,
Nec cautus volucrum servet vanissimus Augur,
Omnia sternantur fundo simulachra deorum.
Hinc pius Antistes fidei mysteria cœpit
Testificare palam constanter in ordine cunctis,
Donec ipse fidem concepit pectore toto
Rex pius, & populo persuasit credere Christum.

Annuat, ut placitæ feriant sibi fœdera pacis.
Ast indigna vident tantis exenia votis.
Legatos exire jubent, vada salsa carinis
Jam sulcare citis, dulci formidine vota
Ingeminant lacrymis: quoniam sic ipse monebat
Libertatis amor, patriæ spes ac redimendæ.

C. Remensis, quid tibi pl.

Quid jam plura canam? properans exercitus, ecce!
Venerat undosi vectus trans æquora ponti,
Subsidium sociis referens, hostemque nefandum
Expulit, & vicit multis per bella triumphis,
Donec *Picto* ferox timido simul agmine fugit.

Pictos fugant.
à Saxonibus subacti.

Contentus propriis sese defendere in oris.
Hæc inter majora dari stipendia poscit
Externus sibimet miles, hæc causa duelli
In sociam fuerat gentem convertere ferrum,
Et segnem populum patrio depellere regno:
Hoc pietate Dei visum, quod gens scelerata
Ob sua de terris patrum peccata periret,
Intraretque suas populus felicior urbes;
Qui servaturus Domini præcepta fuisset.
Quod fuit affati in factum, donante Tonante.

Gregorio curante.

Jam nova dum crebris viguerunt sceptra triumphis,
Et reges ex se jam cœpit habere potentes
Gens ventura Dei; rexit tunc temporis almus
Gregorius præsul, toto venerabilis orbi,
Ecclesiæ sedem *Romanæ* maximus, atque
Agrorum Christi cultor devotus ubique,
Plurima perpetuæ dispersit semina vitæ.
Vomere nec solum *Latios* confregerat agros:
Sed bonus atque pius peregrini cultor agelli,
Oceani tumidos ultra sulcavit aratro,

Saxones ad Christum adducti.

Pectora divini fluctu gentilia verbi
Arida mellifluis perfundens arva fluentis:
De quibus æquorei potus hausere *Britanni*
Jam sibi perpetuæ, Christo donante, salutis.
Eduin interea veterum de germine regum,
Euborica genitus, dominus percuncta futurus,
Pulsus in exilium fugit puer invida regna.
Orama gentilis qua viderat ipse supernum,
Nocte soporata solus dum tempore quodam
Anxia corda gerens curis, loca congrua adivit,
Et tacitus sedit sublustri lumine lunæ:
Vix stetit ignotus habitu, vultuque repente
Ante oculos juvenis, verbisque adfatur amicis.
Quæ te dura coquit juvenum fortissime cura?
Rex Deus æternus cæli qui sydera fecit
Quæ tu pulchra vides solatia dat tibi certa.
Ecce! tuam vitam quærenti servat ab hoste;
Insuper Imperium latum tibi terminat undis.
Rex Deus ille tibi totum sit semper in ævum:
Imponensque tuo capiti pro fœdere dextram
Hæc tibi, dixit, erunt nostri signacula pacti.
Nuntius his dictis subito discessit ab illo,
Cui vigor affatim venas decurrit in omnes.
Pulsa procul fugiens & desperatio fibras
Liquerat, eventus venientis dicta probavit.

Hospites

Hospites occubuit statim Rex ense nefando
Invidus imperii vitæ simul illius atque.
Tunc juvenis rediens intravit amabilis urbes,
Jam patrias populi procerumque favore receptus.
Qui mox accipiens sceptri regalis honorem,
Quæsivit propriæ genti bona largus in omnes;
Nec per sceptra ferox, sed de pietate benignus,
Factus amor populi, patriæ Pater, & decus aulæ.
Assiduis superans hostilia castra triumphis,
Imperioque suo gentes superaddidit omnes,
Finibus atque plagis, qua tenditur insula longa.
Jamque jugum Regis prona cervice subibant
Saxonum populus, *Pictus*, *Scotusque Britannus.*
Interea placida regni dum pace tribunal
Rexerat armipotens, sopitis undique bellis,
Justitiæ validis populos frænabat habenis,
Nec rapit arma furor legum sub pondere pressus,
Ultrices timuit capitis quia quisque secures,
Provida ni toto servaret pectore scita,
Quæ posuit populis rector servanda subactis.
Accipit uxorem *australi* de parte *fidelem,*
Moribus egregiam, patrumque ab origine claram,
Omnibus ac sanctæ fidei virtutibus almam.
Cui datur Antistes vitæ servator honestæ,
Nomine *Paulinus*, Civis clarissimus urbis
Romanæ, magno meritorum fretus honore,
Qui fuit ore simul verax & pectore prudens,
Justitiæ cultor, verus pietatis amator,
Catholicus Doctor, cœlestia dona ministrans,
Gentibus æquoreis, solis ceu Lucifer ortum
Præcurrens, tetras tenebrarum discutit umbras,
Atque diem monstrat mundo venisse serenum.
Sic pater ille pius, divino lumine verbi,
Expulit humanis tetricas de cordibus umbras.
Quique die quadam constanti pectore Regem
Aggressus retulit signum, quod diximus olim,
Nocte subobscura juvenem vidisse paternis
Finibus expulsum, posuitque in vertice dextram.
Territus agnoscens prædictæ signa salutis,
Rex solio supplex statim descendit ab alto,
Et ruit ante pedes venerandi Antistitis, atque
Omnia nunc faciam, dixit, quæcunque spopondi,
Atque Deum cœli credens venerabor ubique,
Qui mihi concessit vitam, Regnique coronam;
Namque erit ille mihi solus Deus omne per ævum.
Sed modo dic nobis sit qualiter ille colendus;
Cui prompto gaudens respondit Episcopus ore,
Fœda procul fugiat primum cultura deorum,
Nec pecorum sanguis falsis plus fumet in aris,
Nec calidis omen fibris perquirat Aruspex,
Nec cautus volucrum servet vanissimus Augur,
Omnia sternantur fundo simulachra deorum.
Hinc pius Antistes fidei mysteria cœpit
Testificare palam constanter in ordine cunctis,
Donec ipse fidem concepit pectore toto
Rex pius, & populo persuasit credere Christum.

Ecce! sacerdotum *Caesi* tunc temporis auctor,
Errorumque caput fuerat, cui Rex ait, *Eja,*
Arripe tela tibi prius inconsueta, Sacerdos,
Et jaculo celsum primus tu pollue fanum;
Qui fueras scelerum Doctor, nunc esto salutis.
Annuit his dictis senior, paucisque respondit,
Hactenus incerto mea stamine vita pependit,
Obruit & dubiis animum caligo tenebris,
Exhinc certa sequar, cupiens agnoscere verum,
Æternumque Deum; vel sistit vita futura;
An tormenta malis, maneant an præmia justis.
His rapuit dextra dictis hastile minaci,
Atque marem conscendit equum non more sueto,
Cui per colla jubæ volitant, tumet ardua cervix;
Pectore sublato velox fodit ungula terram,
Impatiensque moræ quatiebat morsibus aurum,
Terribilis qualis curvo fit *Parthus* in arcu,
Vel si longa leves vibrat hastilia in auras,
Talis & ipse petit jaculo fastigia fani;
O nimium tanti felix audacia facti!
Polluit ante alios *quas ipse sacraverat aras.*
Plena fides patuit, nec adhuc in fonte lavatus,
Explevit virtutis opus pietate fideli.
Turba salutiferum sequitur mox tota magistrum;
Viribus unanimis sternunt cceduntque sacellum:
Tunc erecta ruit fani structura profani,
Funditus in cineres etiam distructa fatiscit.
Adfuit interea tempus paschale per orbem,
Quo Rex cum populo statuit baptisma subire,
Euboricæ celsis etiam sub moenibus urbis;
In qua tecta Deo jussit cito parva locari,
Sumeret ut sub eis sacram baptismatis undam.
Dum festiva dies inluxit temporis almi,
Cum natis ducibusque simul, cum plebe sequenti,
Undecimo regni Christo sacratus in anno est
Fonte salutifero, præfatæ in moenibus urbis.
Cujus ab hinc culmen sublimius extulit ille,
Metropolimque sui statuit consistere regni.
Sic quoque *Gregorius* Præsul decreverat olim,
Semina dum vitæ *Romana* misit ab arce
Gentibus *Anglorum,* confestim præcipit urbem
Hanc caput Ecclesiis & culmen honoris haberi,
Pallea Pontificesque in ea vestire sacratos.
Sic pius Antistis primum *Paulinus* habebat,
Qui Domini legem meditans in nocte dieque,
Sedulus in populos sparsit præcepta salutis:
Plurima quapropter convertit millia Christo;
Et fidei flammis virtutis & igne coruscans.
Frigora bis ternis borealia depulit annis,
Rex quibus egregius regnaverat *Edwinus* idem,
Dispofuitque suas justo moderamine leges,
Inlicitans servare fidem donisque minisque,
Ecclesiasque suis fundavit in urbibus amplas:
Ex quibus *Euboricæ* solidis suffulta columnis
Nobilis illa manet celso speciosa decore,
Qua statione sacra fuit ille lavatus in unda,

Quamque diu vixit *Christi* præcepta tenebat.
Illi quapropter clemens meliora parabat
Tradere regna Deus, Luci sociata perenni;
Nam sibi præscriptæ mortis dum venerat hora,
Belliger occubuit subito socialibus armis,
O res cæca nimis terreno fidere regno!
Quod præceps fortuna rotat, satisque malignis
Vertitur, & variis semper motatur in horis.
Ecce! decem & septem postquam regnaverat annis,
Edwinus occubuit regum clarissimus ille,
Post quem non habuit præclara *Britannia* talem.
Hoc tamen Omnipotens fieri non passus inultum est;
Sed dedit *Oswaldum* Regis regnare nepotem:
Qui subito veniens externis exul ab oris,
Firmiter invictæ fidei confisus in armis,
Agmina parva [trahit] properans & pergit in hostem
Vastantem patriam, ferro flammisque cremantem,
Millibus innumeris, spoliis nimiumque superbum.
Sed pius *Oswaldus* numero non territus ullo,
Alloquitur propriam constanti pectore turmam:
O quibus est semper bellorum vivida virtus,
Nunc, precor, invictas animis adsumite vires,
Auxiliumque Dei cunctis præstantius armis
Poscite corde pio, precibus, prosternite vestros
Vultus ante Crucem, quam vertice montis in isto
Erexi, rutilat Christi quæ clara trophæo;
Quæ quoque nunc nobis præstabit ab hoste triumphum.
Tunc clamor populi fertur super astra precantis.
Et cruce sic coram, Dominumque Deumque potentem,
Poplitibus flexis, exercitus omnis adorat.
His etiam gestis promptus processit in hostem,
Cædibus inrumpens hostilia castra cruentis,
Ut Leo cum catulis crudelis ovilia vastat,
Et pecus omne ferus mactat manditque trahitque;
Haud secus *Oswaldus* Rex stravit ubique phalanges
Barbaricas victor gradiens per tela, per hostes,
Cædit & inculcat, fugientesque atterit alas.
Prævenit *Oswaldi* sternendo exercitus hostes,
Sanguineos campis rivos post terga relinquens,
Donec ipse luens cecidit *Cadwala* nefandus
perfidiæ poenas, moriens in strage suorum,
Claraque magnifico cessit victoria Regi.
Hostibus occisis regnum sanctissimus *Oswald*
Ingreditur, heros veterum condignus avorum.
Vir virtute potens, patriæ tutator, amator,
Moribus egregius, *Christi* mandata secutus,
Pauperibus largus, parcus sibi, dives in omnes,
Judiciis verax, animi pietate benignus,
Excelsus meritis, summissus mente sed ipsa,
Hostibus horribilis, cunctis jocundus amicis,
Ut bello indomitus, sic pacta in pace fidelis.
Invaluit postquam sceptris & culmine Regni,
Extruit Ecclesias donisque exornat opimis,
Vasa ministeriis præstans pretiosa sacratis
Argento, gemmis aras vestivit & auro,
Serica parietibus tendens velamina sacris,

Auri blateolis pulcre distincta coronis,
Sanctaque suspendit varias per tecta lucernas,
Esset ut in templis cœli stellantis imago,
Christicolasque greges duxit devotus in illas,
Ut fierent Domino laudes sine fine canentum.
O pietas, o celsa fides! nam quicquid habebat,
Prodigus in Domini gazarum sparsit honorem:
Quapropter titulis virtutum claruit, atque
Signorum celebri fama est vulgatus ubique,
Quæ modo per mundum chartis inscripta leguntur:
Quarum pauca libet lyrico nunc tangere plectro,
Et partes cantus calamo currente referre.
Tempore nam quodam præsul Sanctissimus *Ædan*,
Cum Rege & populo, Paschalia festa peregit,
(Ejus Rex monitis nam omni servivit in actu)
Plurima per plateas inopum tunc turba jacebat,
A Rege stipem rogitans clamore frequenti.
Ingrediens recubat jam & Rex simul atque sacerdos,
Argentique prius pensantem plurima discum
Pondera cum dapibus statim direxit egenis;
Vidit ut hoc Præsul dextram comprehendit, & infit,
Incorrupta, precor, maneat manus ista per ævum.
Quod fuit & factum; sancto nam Rege perempto,
Gentili gladio præcisam à corpore dextram
Stipite suspendunt, veniens Rex illius hæres
Oswi germanus, germani & sanguinis ultor,
Arripuit dextram, *Bebbamque* ferebat in urbem
Argenti condens loculo sub culmine templi,
Quod prius ipse Deo statuit sub nomine *Petri*,
Hactenus integram fore signo est ungula crescens,
Flexilis & nervus, viridis caro, forma venusta.
Cujus quanta fides fuerat vel vis meritorum,
Post mortem, nituit magis ac magis undique signis.
Namque ubi pro patria pugnans à gente peremptus
Pagana cecidit, fiunt de pulvere multa
Signa salutifero. Quidam [dum] forte viator
Egit iter juxta fuerat qua scamma duelli,
Cujus equus subito totis lassescere membris,
Cœperat & frendens ore spumare cruento,
Atque ruens campo volvi moriturus in illo,
Inque locum versans venit, qua Rex pius *Oswald*,
Occubuit quondam, tunc statim corpore sano
Exsurgens avide carpebat amœna virecta.
Intellexit Eques quicquam præstantius illo
Esse loco, titulum ponens equitabat ab inde
Hospitium veniens quo tenderat; Ecce! puella
Tabida paralysis gelido languore jacebat,
Ultima congeminans miseræ suspiria vitæ;
Cumque domus neptim patris turbata gemebat,
Suggerit hospes eam duci quo forte caballus
Sanatus fuerat; carroque imposta puella
Ducitur ut jussit monstrans loca sancta viator,
Et sita corpus humi paulum dormivit ibidem,
Evigilansque suam persensit adesse salutem.
Inde petivit aquam, faciem sibi lavit, & ipsos
Composuit crines, caput & velamine texit,

Ducto-

Ductoresque suos alacris deinde secuta est.
Alter iter faciens præfatæ per loca pugnæ,
Ecce loci spatium campo jocundius omni
Unius inspexit, viridique venustius herba.
Hæc reputat secum, cecidit vir sanctior istic,
Arbitror idcirco prodest hæc terra saluti,
Atque ligans panno tulerat de pulvere secum,
Venit & ad quamdam lascescens vesperæ villam,
Plebs epulare casam villæ tunc venit in unam,
Qua quoque susceptus veniens intraverat hospes,
Pulveris ac pannum posta suspendit in alta.
Contigit ut subito flammis volitantibus altum
Ignis edax culmen raperet, nec viribus ullis
Extingui valuit, donec incendia totam
Consumpsere domum; nimium res mira sed acta est.
Pulvere sacratam postam timet igneus ardor
Tangere, sed penitus flammis intacta remansit.
Qua virtute quidem visa stupor omnibus ingens
Incubuit statim, tunc cognovere quod ille
Pulvis erat sacro Regis cum sanguine mixtus
Oswaldi, multis fuerat qui causa salutis.
Claruit his signis postquam locus iste peractis,
Ecclesiis Christi jucunda & reddita pace,
Regis *Edelredi* regina, *Osthfrida* fidelis,
Quæ fuit *Oswaldi* sancti jam filia fratris,
Curavit sancti sacris inducere tectis
Relliquias Patrui, dignoque recondere honore,
Ossibus allatis, stupuit miracula late
Accola *Lindissæ*, cernens super illa columnam
Ossa viri sancti summi ad fastigia cœli
Luminis ætherei tota fulgescere nocte.
Major Relliquias quas tunc aulea tegebat;
Nam priscis odiis assumere primitus ossa
Inque monasterium sævi deferre negantes,
Nocte manere foras illa fecere coloni;
Sed dum divini viderunt luminis ignem,
Quæ prius abnuerant, secum retinere rogabant;
Maneque sarcofago condentes lota parato,
Ecclesiæ tulerant magno sub culmen honore,
Divitias terris curantes condere vivas.
In quo multa loco fiunt nunc usque patroni
Ob meritum tanti in languentes dona salutis,
Sanctæ si fidei virtus comitatur eosdem.
E quibus hoc unum properanti tangere plectro
Sufficit ut credas devotus cætera lector;
  Febre puer quidam jacuit per tempora longa,
Cœnobio languens citius moriturus in illo:
Ecce die quadam miser ad loca sancta sepulchri
Ducitur, *Oswaldi* meritis ne tangeret illum
Febris acerba, fides nam præcipit omne quod orat,
Credidit ut languens citus ad sua tecta cucurrit
Corpore sanato properans & pectore læto,
Morbida nec audet plus illum tangere febris.
Postea Rex felix ornaverat *Offa* sepulchrum
Argento, gemmis, auro, multoque decore,
Ut decus & specimen tumbæ per secla maneret,

Præmia pro modico sumpturus magna labore.
Nec non terra micat cœlestibus inclyta signis
Corporis, ut dixi, quæ sancti lota lavacro est,
Sumpsit & effectum vincendi tela maligni
Dæmonis, & sanos vexatis reddere sensus.
Abbatissa quidem quædam loca sancta videre
Advenit, sese & meritis committere sancti.
Jamque domum rediens tulerat de pulvere terræ,
Ablutis sacram quæ ex ossibus hauserat undam;
Tempore transacto veniebat hospes ad illam,
Dæmone qui fuerat nocturnis sæpius horis
Vexari solitus, clamoribus, ecce! repente
Cœperat horrendis frendens loca lata replere,
Morsibus & furens semet lacerare nefandis.
Et cum nullus eum potuit constringere vinclis,
Vel miseri sævos flagris compescere motus:
Hæc abbatissæ quidam narrare cucurrit.
Illa videns miseros motus, vocesque furentis,
Jusserat adferri sacro cum pulvere capsam.
Et cum virgo ferens veniebat, & atria tecti
Intraret, subito tacuit furiosus, & omnes
Composuit motus, somno quasi membra dedisset.
Quisque rei adstantes spectabant exitus, esset
Post horæ spatium vexatus, & ipse resedit,
Suspirans graviter, sanus tum sensibus, inquit,
Redditus, & vacuas fugit vagus hostis in auras.
Mirantur cuncti stupidis hinc inde loquelis
Incolumem subito cernentes corpore toto,
Ossibus, & nervis, necnon & mente vigentem;
Inquirunt subitæ causam mirando salutis,
Qui respondit ovans, ut venit virgo locellum
Portans & pedibus tetigit hæc atria, statim
Discessere procul qui me torquere solebant
Dæmones, ut fugiunt veniente luce tenebræ.
Cui portanda data est secum pars pulveris almi;
Ac post talis ei fuerat vexatio numquam.
Te quoque sancta, potens virtutibus, inclyta multis
Crux veneranda canam, nequeam si promere dignos
Laude tua versus. Reparasti perdita pridem,
Nunc iterum per te cedit victoria Regi
Oswaldo, ut quondam paucæ cecinere camoenæ.
Exin mirificis fulsit tua gloria signis;
Ad te tota fide famosa *Britannia* currit
Quærere pro variis sibimet medicamina morbis.
Et spe ad te etiam venientem fallere nescis,
Namque salutis opes redeuntes sæpe reportant.
Non ego ruricola possum percurrere plectro
Omnia multoties quæ per te signa geruntur,
Et pecora atque homines, etiam juvenesque senesque,
Denique præcisæ de te ducuntur ubique
Particulæ, per quas fiunt pia dona salutis.
Sufficit è cunctis hoc solum dicere signum.
Frater erat quidam casu confractus acerbo,
Infractique dolens penitus gemit ossa lacerti,
Cumque dolor nimius succreverat & tumor ardens,
Pectoris ingeminat Lacrymans suspiria fessi

De

De cruce cui quidam veteres jam vespere muscos
Attulit, in gremium sibimet quos projicit æger:
Cumque iret cubitum oblitus deponere muscum,
Nescius in gremio somno præventus habebat,
Evigilans medio morbosus tempore noctis,
Ecce aliquid gelidi lateri sibi sensit adesse,
Admotaque manu sanum se forte fuisse
Reperit, atque nihil fractura sensit ab illa.
Inclyta fama viri, nec solum jure *Britannos*
Inlustrat populos, trans insuper æquora ponthi
Aspersit radios, quibus & *Germania* fulsit.
E quibus & quædam populosa *Hibernia* sensit.
Sed nobis signum vero inter multa relatu
Hoc narrare placet; diræ nam tempore pestis,
Æquoreos populos lata quæ clade peremit,
Scotorum genere Scholasticus acer in arte,
Hoc fuerat morbo patria percussus in illa,
Librorum studio doctus, sed nulla futuræ
Cura fuit misero vitæ, sibi cumque videret
Mortis adesse diem, magno trepidare timore
Cœperat, ob merita scelerum, ne ad tartara dira
Mortuus inferni raperetur, voce gementi
Alloquitur socium, *frater, mihi mortis amaræ*
Articulus properat, citiusque ad tartara ducar,
Perpetuæ mortis, quia, jam non tempore parvo,
Criminibus tantum penitus servire solebam,
Proh dolor! hæc propter novi feralia flammis
Tartara parta mihi. Totis mihi sensibus est hinc,
Si velit Omnipotens misero concedere vitam,
Viribus annisis mores mutare malignos.
Nec tamen esse mei meriti scio vivere tantum,
Ni mihi concedat vitæ modo munus amatæ
Sanctorum meritis miserantis gratia Christi.
Audivi quondam celebri rumore referri
Osvaldi *Regis laudes virtutibus amplas.*
Tu quia de genere es Saxonum *collega natus,*
Forsan habes ejus quicquam modo relliquiarum:
Cui socius statim fidam profatur in aurem;
Pars inventa sacri est mecum de stipite ligni,
Infixum fuerat caput occisi illius in quo;
Et si firma tenes fidei tu pectora credens,
Per tanti pietas meritum divina patroni,
Hujus adhuc vitæ donat tibi tempora longa;
Insuper æternæ præstabit gaudia forsan.
Nec mora, quin toto dixit se credere corde:
Tum benedixit aquam socius, partemque sacrati
Roboris inmittens ægro dedit atque bibendam.
Qui mox convaluit, mortique ereptus ab illa est.
Exhinc incolumis multo jam tempore vixit,
Ad Dominumque suam vitam converterat omnem,
Magnificasque Deo laudes referebat ubique,
Et Domini famulum magno celebrabat honore.
Sanctus ter ternis *Osvald* feliciter annis
Imperio postquam regnorum rexit habenas,
Ipse quas retinet famosa *Britannia* gentes,
Divisis linguis populis per nomina patrum;

Atque

Atque annos postquam ter denos vixit & octo,
Augustas sacra Nonas jam morte dicavit;
Ascendit meritis cœlestia regna coruscis,
Osuvi germano terrestria sceptra relinquens.
Interea obtinuit multo jam sceptra labore,
Principio propriæ rector novus *Osui* gentis;
Impugnatus enim fuerat hinc, inde vicissim,
Sæpius externis prædantibus undique fines.
Insuper à propriis perpessus bella propinquis,
Qui crudele manu lacerabant viscera regni,
Cognato implentes sceleratas sanguine dextras;
Nec metuunt patrias gentilia castra per urbes,
Invidia cogente fera, deducere, vel sic
Viribus externis conantes sternere Regem.
Cui fuit ante alios primis infestus ab annis
Hostis Rex *Pendan*, fortis virtute doloque,
Occisor fratris, regni & vastator acerbus;
Qui ter dena sibi conduxit millia bella,
Ter denosque duces totidem deducere turmas
Disposuit, quorum certus fuit usus in armis.
Hac vastare manu veniensque evertere regnum,
Mœnia destruxit, homines mucrone peremit,
Imbribus exundans torrens ceu montibus altis
Sternit agros, segetesque rapit, silvasque recidit.
Sic dux ipse ferox devastans omnia pressit,
Dans simul in pessum pueros, juvenesque, senesque.
Nullus eum sexus, vel nulla retraxerat ætas
Ad pietatis opus; nullo quia jure pepercit.
Sed rector, cui cura fuit defendere gentem,
Seque suosque simul *Christi* tutarier armis,
Legit & ipse viros fortes, atque agmina tanta
Venerat haud trepido contra Rex pectore promptus,
Milite cum raro, primo sed numen olympi
Fletibus & votis constanti corde poposcit.
His actis etiam hostiles ut vidit ubique
Innumeras acies latis discurrere campis,
Has contra opposuit parvum licet impiger agmen,
Millia trina ciens tantum, sed prompta duello.
Nec mora quin mediis se immiserat hostibus audax,
proturbans acies *Christi* testudine fretus.
Mox timor inpactas populorum dispulit alas,
Qui pugnæ immemores, armis telisque relictis,
Tuta fugæ petiere loca, & sua signa revellunt.
Palantum cuneos victor Rex cædit ubique,
Horrisona increpitans fugientes voce phalangas.
Arma cruore natant, mutantur sanguine fontes;
Fugit & ipse simul tanta vix clade coactus
Dux *Pendan*, cernens cædes stragesque suorum:
Nec tamen evaluit fugiens evadere mortem,
Sed gladio cecidit victrici occisus & ille.
Curritur ad prædam passim, & laus digna tonanti
Redditur æterno, semper qui liberat omnes
In se sperantes clemens, & salvat ubique.
Hoc erat hoc etiam multis satis utile bellum:
Namque suam gentem Rex hostibus eruit acris,
Merciorum fidei sceptris & subdidit almis,

Sacrato

Sacrato faciens Baptismatis amne lavari;
Perque illum, donante Deo, ditatur uterque
Magnifico populus cœlestis munere doni;
Ille hæres patriæ factus, hic civis olympi.
Ambo gentiles gemino micuere triumpho,
Dæmonis ille jugo, terreno hic hoste solutus.
  Plurima continuis domuit post regna triumphis
Osvi, nobiliter patrias & rexit habenas,
Æquoreasque sibi gentes hinc inde subegit,
Has terrore premens, illas mucrone coercens,
Victrices aquilas per regna ferebat ubique.
Legibus ille etiam fuerat justissimus æquis,
Invictus bellis, nec non in pace fidelis.
Donorum largus miseris, pius, omnibus æquus;
Imperium retinens septenos nam quater annos,
Compositis rebus felix in pace quievit,
Egfredo tradens proprio diademata nato,
Egfredo moriens regalia sceptra relinquens.
  Tempore nam micuit *Wilfridus* Episcopus illo,
Quem Deus omnipotens infudit luce superna,
Errorum tetricas terris ut pelleret umbras,
Per loca, perpetuæ quapropter multa salutis
Gentibus & populis doctrinæ lumina sparsit.
Illius australis studio *Saxonia* Christum
Credidit, & claro perfusa est lampade vitæ.
Nec solum populos animæ de morte maligna
Illos *Antistes* doctrinis eruit almis,
Sed nece de præsente simul salvavit eosdem.
Tempore contiguis illo nam sub tribus annis
Non ros, non imber sitientes inrigat agros.
Arida flammigeris tabescit terra sub astris,
Et victum pariter hominique feræque negabat.
Atque famem sequitur morientum cladis acervus,
Præcipitesque ruunt multi de rupibus altis.
Ast alii rapidis sese mersere sub undis,
Ut sibi præriperet longum cita mors cruciatum.
Ipsa namque die, quo gens susceperat illa
Doctrinis imbuta sacris Baptismatis undam,
Descendit pluvia, & telluribus aura serena
Et terræ rediit specimen viridantibus arvis,
Florigero campi montesque ornantur amictu,
Frugifer agricolis lætantibus inditur annus,
Inque Deum carnes cunctorum cordaque vivum
Exultaverunt, (cecinit sicut antea *David*)
Certius æternis inhiantes pectore donis,
Quo sumpsere prius sibimet terrena per illum.
  Hic quoque compulsus *Romam* properabat adire,
Sed prius est ventis *Fresonum* vectus in oras,
Atque ibi mox populi convertit millia *Christo*,
Plurima perpetuæ demonstrans dona salutis.
Et quocunque pedem movit, pia semina sevit,
Pectora perfundens arentia rore superno,
Inclyta cœlesti complevit & horrea fructu,
Et celebri fama lato laudatur in orbe.
Dum pius illud iter gestit complere Sacerdos,
Ecce! repente fuit morbo perculsus acerbo,

Perque dies multos valido crescente dolore,
Venit ad extremum confecto corpore finem,
Bis binosque dies sensu sine corporis omni
Exanimis jacuit pene, & spiraminis extors,
Voce carens membrisque stupens, in pectore tantum
Frigida vix tenui duxit suspiria flatu.
Discipuli socii stabant hinc inde gementes,
Lugentesque sui funus lacrymabile patris.
Ecce! die quinta, subito pater ipse resedit,
Atque levans oculos, socios conspexit & infit,
Quid juvat atroci tantum indulgere dolori;
Cui vult Omnipotens poterit mitescere judex,
Extremamque novum vitam convertere in ortum.
Namque suum Clemens legatum misit ab astris,
Qui steterat niveo nimium præclarus amictu,
Et mihi flammigero prædixit talia vultu;
Me pius altithronus Michaelem *misit olympo,*
Dicere quod morbo nunc confortaberis isto,
Pro meritis sanctæ matris precibusque Mariæ,
Quæ gemitus, lacrymas, sociorum & vota tuorum,
Auribus è solio cœlesti audivit apertis,
Deposcens tibimet vitam simul atque salutem.
Esto tamen quarto venienti paratus in anno,
Ipse ego tunc iterum veniam te visere, nam tu
Tempore tranquillo patriæ morieris in oris.
Angelicos sequitur monitus mox vita salusque,
Necnon, expletos post quatuor exitus annos,
Præsulis egregii prædicto est fine secutus.
Sic & in Ecclesia, quam *Petri* erexit honore,
HRipensi est positus, felix in pace sepultus.
Vir quoque temporibus sanctus fulgebat in illis,
Angelicam *Cuthbertus* agens in corpore vitam,
Qui fuit à puero signis insignis, apertis
Moribus, & meritis statim succrevit honestis;
Atque manens monachus primævo tempore clarus
Doctor Apostolicus fuit, hinc & Presbyter almus,
Et loca fructiferis replens inculta virectis,
Fontibus æternis sitientia prata rigabat;
Divina & cunctos formans virtute sequaces,
Dogmatis ætherei radios spargebat ubique,
Discutiens tenebras errorum luce serena.
Est locus Oceano dictus cognomine *Farne*,
Insula, fontis inops, frugis & arboris expers;
Hanc petit intrepidus *Christi* bellator opimus,
Contemplativos cupiens & carpere flores;
Ipse Deo soli solus servire sategit,
Ne mundanus honor mentem mutaret alacrem.
Hic heremita sacer non parvo tempore vixit,
Sæpius angelicis felix affatibus usus,
Toxica mortiferi vincebat tela draconis.
Attamen abstractus multis rogitantibus inde,
Tandem consensit secretam linquere sedem,
Pontificisque gradum, populis & Rege coactus,
Quandoque suscepit cunctis orantibus illum;
Nobiliter binis digne quem rexit in annis,
Plurima conquirens animarum lucra Tonanti;

Et

Et bene commissum sibimet servavit ovile,
Ne lupus insidians *Christi* deroderet agnos.
Sed mox mundani culmen vitavit honoris,
Ipse petens iterum soliti secreta cubilis,
Atque ibi præsentis spectaverat ultima vitæ,
Quæque Dei famuli sacrata est insula morte.
Nam locus ille nitet signis hucusque coruscis,
Ex quo Pontificis linquens ergastula carnis
Spiritus alta petens scandit super astra polorum.
Nec non & claris fiunt miracula rebus,
Facta loco sacrum pausat quo corpus humatum,
Cujus tota fuit cœlestibus inclyta signis
Usque diem mortis primævo tempore vita.
Omnia quæ dudum præclarus *Beda* sacerdos
Prosaice primum scripsit sermone magister,
Et post Heroico cecinit miracula versu.
Qualiter angelicos monitus medicina secuta est,
Dum tumor in tenero succrevit corpore fervens,
Aut quomodo ipse puer ventis per cœrula puppes
Jactatas precibus revocabat ab æquore quinas.
Qualiter aut animam ferri super astra videbat
Præsulis *Ædani*, teneros dum pasceret agnos,
Cœlicolam, quomodo terreno pane fovere
Dum cuperet, meruit cœlestes sumere ab illo.
Ut belluæ gelidum villo flatuque fovebant,
Cernentem fratrem morbo culpaque relaxat.
Utque precando famem projectus ab æquore nautis
Abstulit, & certum prædixit adesse serenum.
Aut quomodo ex aquila delato pisce cibandum
Se sociumque suum prædixit, & est ita factum.
Aut quomodo ardentes avertit ab ædibus ignes,
Incumbens precibus, juvenum quas dextra nequibat.
Dæmoniaca quidem vel qualiter uxor ab illo
Sit sanata, prius quam tecta rogantis inisset.
Dæmones aut quomodo sanctus de *Farne* malignos
Expulerit juxta faciens sibi tecta manendi.
Ex sicco ut liquidam produxit cespite lympham,
Quæ ad votum Patris præstabat in ore saporem.
Qualiter ipse sibi messem sevisset in agro,
Et volucres verbo tantum pepulisset ab illa.
Ut mare cum belvis sancto servire solebat.
Plurima veridico prædixit & ore futura,
De se, deque aliis quæ præscius ante videbat.
Qualiter uxori Comitis, cui miserat undam
Sacram, restituit depulsa peste salutem.
Chrismate sic quandam sanaverat ipse perunctam
A morbo lateris capitisque dolore puellam.
Ut benedictus item delatus panis ab illo
Inmissis lymphis quendam sanaverat ægrum.
Qualiter aut juvenem moriturum forte viator
Repperit, orando cui reddidit ipse salutem.
Ut pius atque pater, morbo vastante *Britannos*,
Prædixit matri natique domusque salutem.
Qualiter aut animam pastoris ab arbore lapsi
Angelicos cœlo cœtus inferre videret.
Atque suum ægrotans curaverat ipse ministrum,

Profluvii ventris fuerat qui tabe gravatus.
Qualiter undecimo post mortem corpus in anno
Integrum fuerat tota cum veste repertum.
Dæmoniacus humo, supra quem funditur unda
Sanatur sacros Patris quæ laverat artus.
Ægra trahens quidam suspiria qualiter orans
Illius ad tumulum morbo sanatus ab illo est.
Languidus utque oculis tangens oraria vasis,
Illius ex visu dolor & caligo recessit.
Calciamenta patris resoluto corpore quidam
Induit & sanis perrexit gressibus inde.
Qualiter infirmi curentur tegmine, sub quo
Spiritus astra petit sancti terrena relinquens.
Hæc breviter tetigi, ne tota tacere viderer
Inclyta rurali perstringens carmine gesta.
Hæc quoniam cecinit plenis cum versibus olim
Præclarus nitido *Beda* sermone magister,
Ni prævenisset nostras prius ille camoenas,
Inciperem lyricas omnes extendere fibras.
Non *Pana* rogitans, *Phoebi* nec numen inane;
Sed tua cum toto suffragia corde precarer,
Ut mihi rorifluam donares *Christe* loquelam,
Ad Narranda pii digne præconia patris.
Belliger *Egfridus* postquam hinc inde triumphos
Gesserat, & gentes domuit sub marte feroces,
Accepit sponsam *Adiltrudam* nomine dictam,
Nobilium genitam regali stirpe parentum,
Nobilior longe casta quæ mente manebat.
Nam licet illa foret thalamo conjuncta superbo,
Regia bissenos pariter jam sponsa per annos,
Intemerata tamen permansit virgo per ævum,
Inter jura thori vincens incendia carnis.
Virginis alma fides, Regis patientia mira!
Vincitur hic precibus, sed amore Tonantis & illa;
Ambo sacris fidei ferventes ignibus intus,
Permansere simul conjux cum conjuge casti.
Quamque integra foret vivens in corpore virgo,
Post mortem Dominus signis patefecit apertis;
Nam caro sex denos etiam tumulata per annos
Incorrupta quidem tota cum veste reperta est.
Corpus erat vegetum nervis & flexile totum,
Et facies rutilo fulgebat sancta decore.
Et quod jure magis multum mirabile dictu est,
Ante dies mortis binos in corpore vulnus,
Quod medicus fecit nimio cogente timore,
Apparet sanum, tenuissima visa cicatrix,
Ulceris obtendens veteris vestigia tantum.
Vestis item, sacros quæ texit virginis artus,
Expulit atrocem de obsessis sæpe chelydrum.
Nec non tumba prior, tenuit quæ virginis almæ
Sacro sancta sinu sub terris membra recepta,
Extiterat multis optatæ causa salutis,
Atque ægris oculis præstaverat ipsa medelam.
Istius ergo sacræ prædictus *Beda* puellæ
In laudem fecit præclaris versibus hymnum;
Qua propter tetigi parcis hæc pauca libellis,

Ut

Utpote commemorans veteris proverbia dicti,
Tu ne forte feras in silvam ligna viator.
Tunc quoque forte fuit quiddam memorabile gestum,
Æstimo quod multis prodesse legentibus ista,
Si tamen hæc quisquam reputabit digna legendo.
Extinctus regis frater fuit *Ælfwine* bello,
In quo miles item quidam prostratus in armis
Nobilis occubuit crudeli strage peremptus,
Exanimisque diem duxit cum nocte sequenti;
Qui tamen, extinctos anima redeunte per artus,
Redditus est vitæ, & sumpta virtute valescens,
Atque ligans sibimet refluentia vulnera, festo
Cœpit abire gradu, sed captus ab hostibus, atque
Ad Comitem quendam reflexo est calle reductus;
Cui Comes instituit de se narrare quis esset,
Ille tamen metuit clara se stirpe fateri
Progenitum, dicens pauper sum & rusticus unus,
Atque mari tali vivebam jure ligatus.
Quem Comes accipiens primo curare fategit;
Ne tamen aufugeret vinciri jussit, at ille
Vinciri nunquam potuit, nam cuncta resolvi
Vinculo sponte sua mirando more solebant.
Hæc dum cernebant stupefactis mentibus hostes,
Artibus ex magicis seu scriptis esse putantes,
Sæpius addebant priscis nova vincula vinclis.
Hoc Comes ammirans secrete convocat illum,
Et cur non posset vinciri inquirit ab illo:
An prius aut magicas didicisset forsitam artes?
Nosse nihil studiis se ex talibus ille fatetur.
Est mihi sed frater devoti pectoris, inquit,
Quem scio quod *Christo* pro me solemnia cantat
Missarum, quoniam me putat esse peremptum.
Et si forte animam nunc altera vita teneret,
Illius illa preces propter missasque frequentes
Libera, credo, foret, pœnasque evaderet omnes.
Tunc cognovit eum responsis ille receptis
Dux fore præclara genitum de stirpe parentum;
Et quamvis sibimet visus sit jure necandus
Eripit hunc morti, cuidam sed vendidit illum,
Qui quoque tentat eum diris vincire catenis.
Nec potuit, quoniam prædicto more solutus,
Liber ab impositis remanebat corpore vinclis.
Sæpius hæc equidem sed præstitit hora diei
Tertia, qua frater missarum dona solebat
Corde offerre pio; dominus dum talia cernit
Mira, facultatem dat ei sese redimendi.
Liber & ille redit pretii sub jure redemtus,
Atque domum repetens narraverat omnia fratri,
Sed referente illo cognovit tempora frater,
Illo quibus vinclis resolutum se referebat,
Hæc eadem fieri quibus & sollemnia semper
Missarum celebrasse Deo sese recolebat.

Præfuit *Egfridus* regno fœliciter annis
Ter quinis faciens victricia bella, quousque
Agminibus missis animo trans æquora sævo,
Præcipiens gentes *Scotorum* cæde cruenta

Vaſtare innocuas, *Anglis* & ſemper amicas.
Mox adverſus eum *Pictis* bellantibus, ipſe
Occubuit victus miſera cum clade ſuorum,
Imperii linquens *Altfrido* regmina fratri,
Qui ſacris fuerat ſtudiis imbutus ab annis
Ætatis primæ, valido ſermone ſophiſta,
Acer & ingenio idem Rex ſimul atque magiſter.
Præfuit Eccleſiæ venerandus *Boſa* ſacerdos,
Condignis gradui meritis tunc temporis alto,
Vir monachus, præſul, doctor moderatus, honeſtu
Quem divina ſacris virtutum gratia ſertis
Compſerat, & multis fecit fulgeſcere donis.
Plurima quapropter congeſſit lucra Tonanti,
Retia mundanas immittens ſacra per undas
Æquoreas, *Chriſto* prædas ad littora traxit.
Vir ſine fraude bonus, dives pietate ſuperna,
Inque Domum Domini fulſit ceu Lucifer ardens.
Hic Pater Eccleſiæ cultum decoravit, & illam
Moribus à plebis penitus ſecernit, & uni
Deſervire Deo ſtatuit, ſimul omnibus horis.
Ut Lyra continuo reſonaret myſtica plectro,
Æthereas Domini decantans laudibus odas.
Vox humana quidem ſuperum pulſaret olympum,
Omnia diſpenſans alternis tempora cauſis,
Lectio nunc fieret, ſed nunc oratio ſacra,
Quiſque Dei laudes præferret corporis uſu.
Juſſerat hunc raptim complere negotia carnis,
Omnibus ut fieret parvus ſopor, eſca ſub actu.
Non terras, victuſque, domus, nummiſmata, veſtes,
Nec quicquam proprium ſibimet jam vindicet ullus;
Omnia ſed cunctis fierent communia ſemper.
Qui terrena ſibi, † cœlorum vel petit hæres
Gaudia, † qui cunctis fieret communia regni.
Hic pius Antiſtes magnis virtutibus hujus
Implevit poſtquam præſentis tempora vitæ,
Tranſit in ætheream lætus feliciter aulam.
Viſio temporibus memorabilis acta ſub iſdem,
Ut reor, in noſtro ſic erit ſi carmine ſcripta,
Proderit æterna multis de morte vocandis,
Poſſet ut ergo animas vitiis ſanare peremptas.
Mortuus, ecce! diu ſurrexit corpore quidam,
Multaque quæ vidit memoratu digna ferebat,
E quibus hic noſtris addemus pauca camœnis.
Ergo domum propriam communi in plebe maritus,
Atque ſuam rexit juſto moderamine vitam,
Qui poſt tactus erat morbo jam carnis acerbo,
Perque dies multos, valido creſcente dolore,
Infirmus recubans extrema pericula duxit;
Mortuus ac tandem primo ſub tempore noctis,
Ejus in extrema reſpirans parte revixit,
Atque reſurgendo cunctos ſimul inde fugavit
Funeris exſequias peragentes nocte ſub ipſa.
Plus ſed amore vigens conjux ibi ſola remanſit,
Quam nimium pavidam rediens à morte maritus
Cœperat hortari, reliquis fugientibus illinc:
Quæ mihi fida ſatis remanes ex omnibus, inquit,

Te rogo, ne metuas nunc me, dulcissima conjux,
Vivo equidem, vere surrexi à morte remissus,
Sed mihi longe aliter nunc altera vita sequenda est,
Gaudia vel luxus meme damnare necesse est.
Nec mora, divitiis mox omnibus ille relictis,
Jura monasterii devoto est corde secutus,
Atque ibi tam duro domuit sub pondere corpus,
Ut facile ex vita possent cognoscere cuncti,
Quæ vel quanta prius ductus de corpore crevit.
Isto namque modo quæ vidit ferre solebat.
Splendidus, inquit, erat qui me de corpore duxit,
Et contra æstivum solis processimus ortum,
Quo ad latam vallem devenimus atque profundam,
Cujus in oblongum extensa est sine fine vorago,
Quæ latus horrendum flammis ferventibus urunt,
Atque aliud habuit glaciali grandine plenum:
Hæc animabus erat hominum hinc inde repleta,
Quæ nimis exustæ dum flammas ferre nequibant,
Frigoris in medium misere mox prosiliebant,
Cumque ibi nec poterant requiem reperire, vicissim
Flammivomum flentes iterum ferebantur in ignem.
Hæc cernens mecum meditabar, forte quod esset
Pœna infernalis, quam sæpe audire solebam.
Ductor & ille mihi meditanti talia dixit,
Non ut ipse putas isthic infernus habetur.
Cumque hæc aspicerem, pavidum me duxit in ante,
Tunc subito vidi tenebris loca cuncta repleri,
Intrantesque illas densatæ noctis imago
Nos circa incubuit, nec quicquam cernere præter
Ductoris speciem potui vestesque nitentes.
Et sic ingressi sola sub nocte per umbras,
Ecce repente globi flammarum valde tetrarum
Sicuti de puteo surgunt iterumque residunt;
Tunc aberat subito ductor solusque remansi,
In mediis positus trepidus stupidusque tenebris.
Cumque globi flammæ peterent alta atque vicissim
Motibus alternis repetebant ima barathri,
Omnia flammarum fastigia cerno repleri
Spiritibus hominum miseris, qui more favillæ
Cum flammis pariter scandebant atque cadebant,
Sed nimius fœtor late loca cuncta replebat.
Longius hæc cernens circumstetit undique terror,
Ut pote quid facerem, possemque vertere gressum
Inscius, aut misero qui finis forte maneret.
Audio tum subito sonitum post terga gementum,
Nec non ceu vulgi capto super hoste cachinnum;
Qui prope dum veniunt hostes agnosco malignos,
Ad pœnas animas ululantes quinque trahentes,
Cum quibus in medii descendunt ima barathri.
Flammivomo è puteo quidam deinde maligni
Dæmones ascendunt, oculis flammantibus, atque
Me circumsteterant putidum de naribus ignem,
Oreque spirantes ignitis, meque minantur
Prendere forcipibus, nec me contingere tantum
Jam poterant, quamvis multum terrere valerent.
Tunc ego conclusus tenebris, & ab hoste coactus,

Circumſpexi oculis, aliquid ſi forte veniret
Auxilii, quo jam ſalvarer ab hoſte cruento.
Tunc mihi poſt tergum fulſit quaſi ſtella per umbras,
Quæ magis accreſcens properanſque fugaverat hoſtes.
Dux erat ille meus veniens cum luce repente,
Cujus in adventu fugerunt dæmones atri.
Hinc convertit iter brumalem ſolis ad ortum,
Noctique ereptum nitidas me duxit in auras.
Ante ubi nos murus ſubito comparuit ingens,
Qui ſine fine ſui ſic viſus longus & altus,
Nullus ut extenſo videretur terminus illi.
Sed prope dum venimus, quo, quali neſcio certe
Ordine, nos fuimus ſtantes in culmine muri.
Ecce ibi campus erat magnus pulcerrimus, atque
Cujus tantus erat fragrantis nitor odoris,
A me fœtorem mox ut depelleret omnem:
Et lux tanta ſacrum perfuderat undique campum,
Vinceret ut lucem ſolis ſimul atque diei.
In his ergo locis lætas habitare videbam
Sanctorum turmas ſedeſque tenere beatas.
Hæc ego conſpiciens mecum meditabar, an eſſent
Regna ſuperna poli cunctis promiſſa beatis.
Hæc mihi volventi reſpondit ductor, & infit
Non ſicut ipſe putas iſthic ſunt regna polorum.
Fulget in ante novæ major mihi gratia lucis,
Quæ nimio ſuperat lucem fulgore priorem,
Nam tunc illa prior vere tenuiſſima viſa eſt.
Vox quoque cantantum reſonat dulciſſima ibidem,
Et cum luce fuit miri flagrantia odoris,
Ut mihi propter eam parviſſima prima putata eſt.
Quo nos dum lætus ſperarem intrare, repente
Subſtitit ipſe meus ductor greſſumque retorquet,
Meque via per quam nos venimus, inde reduxit,
Intranteſque iterum campi loca pulchra prioris,
Omnia quæ vidi, ſi ſcirem forte, requirit:
Neſcio cui dixi, ſtatimque hæc addidit ille;
Vidiſti vallem flammis & frigore plenam,
In qua nunc animæ pœnis purgantur acerbis,
Ac redeunt iterum purgatæ ad præmia vitæ.
At vero puteus putidum qui eructuat ignem
Eſt os inferni, ruerit nam quiſquis in illum
Forte ſemet, numquam poſthæc ſalvabitur inde.
Floriger iſte locus quem poſſidet alba juventus,
Eſt requies in qua ſpectant cœleſtia regna,
Qui bona geſſerunt, quamvis ex parte minus quam
Poſtulat alma fides: nam qui perfectus ubique eſt,
Ut moritur, ſtatim cœli penetrabit in aulam.
Pertinet ad cujus vicinia fulgidus ille
Luce locus nimia, miri quoque plenus odoris,
De quo cantantum ſuaviſſima vox reſonabat.
Tu quia nunc iterum debes aſſumere corpus,
Atque homines inter, moritura vivere vita,
Corrige quæſo tuos mores & verba, vel actus;
Ut tua in his ſancta reputetur manſio turmis.
Hæc ubi dicebat, quomodo ſed ſcire nequivi,
Indutum proprio ſtatim me corpore vidi.

Nec gens clarorum genetrix hæc nostra virorum,
Quos genuit soli sibimet tunc ipsa tenebat
Intra forte sui concludens viscera Regni,
Sed procul ex illis multos trans æquora misit,
Gentibus ut reliquis præferrent semina vitæ.
E quibus ille fuit dictus cognomine *Sanctus*
Egberet Antistes, primis ætatis in annis
Qui liquerat patriam patriæ cœlestis amore,
Et peregrina petens *Scotis* jam maxima vitæ
Tunc exempla dabat doctrinæ lampade fulgens,
Actibus instituens, verbis quoscumque docebat.
Pauperibus largus, sibimet sed semper egenus.
Sic bonus egregiæ duxit moderamina vitæ,
Usque diem mortis clara pietate coruscans.
Cui fuerat socius meritis & moribus aptus,
Et comes exilii *Wibert* præclarus in omni
Religione satis, sed post divisus ab illo
Theoricam solus vitam districtus agebat,
Inde suæ gentis monachis construxit ovile
Egregium, vitæ meritis & moribus illud
Exornans ovibus, Christi studiosus alendis.
Ipse per angustam quas recto tramite callem
Duxit ad æterni devotus pascua regni;
Claruit idcirco signis, & more prophetæ,
Multa futura videns mansit præclarus ubique,
Postea cœlestis penetravit gaudia vitæ.
Ast alii ratibus vecti trans æquor Eoum
Paganum petiere solum, qua verba salutis
Spargere tentabant in agrestia corda serendo.
Ut fuit egregius *Wilbrordus* Episcopus ille,
Plurima qui populi *Fresonum* millia *Christo*
Lucratus monitis fuerat cœlestibus, atque
Pontificale decus multis ornavit in annis,
Ecclesiasque Deo plures construxit ibidem,
Presbyteros in eis statuens, verbique ministros,
Omnia perficiens felix in pace quievit.
Illius ecce! duo fuerunt exempla secuti
Presbyteri, nimio accensi fervore fidei.
Nominis unius *Herwaldus* uterque vocatus.
Par opus ambobus vitæ sed & exitus unus.
Albus hic, ille niger, distantia sola capillis.
At niger in libris fuerat studiosior albo.
Ergo hi *Saxonum* paganæ compita plebis
Intrabant, aliquos si *Christo* adquirere possent;
Sed dum forte novos mores habitusque fidei
Agnoscunt miseri, metuunt ne funditus omnis
Jam caderet citius veterum cultura deorum.
Hos subito raptos crudeli morte necarunt,
Album sed trucidant statim mucrone cruento,
Longa sed exquirunt duro tormenta Nigello,
Atque peremptorum *Rheni* sub fluminis undas
Corpora projiciunt, quæ sed mox ordine miro
Contra prævalidos ferebantur fluminis ictus,
Millia & usque suos socios undana natabant.
Ast quocunque loco veniebant corpora nocte,
Maximus hinc lucis radius super astra refulsit.

Lumen & hoc illi qui sanctos ante necabant,
Aspiciunt omni semper fulgescere nocte.
Alter ab his noctu sociorum visus at uni est,
Corpora cui dixit statim reperire potestis,
Nostra ubi de cœlis lucem radiare videtis.
Visio tunc socios talis nec illa fefellit,
Corpora namque locis sic sunt inventa sub isdem,
Martyribusque piis digno conduntur honore.
Ast alii atque alii præfata ex gente ministri
Sermonis fuerant illis in partibus orbis.
E quibus egregii *Suidbert Vira*que sacerdos
Temporibus fulsere suis, qui culmine clari
Virtutum fuerant, nostro quos carmine cunctos
Tangere non libuit, nunc namque revertere musam
Urbis ad *Euboricæ* fas est (procul inde recessit)
Pontifices summos; seriemque relinquere Regum,
Qui post *Aldfridum* variarunt tempora regni.
Imperio functum denis simul atque novenis
Orbibus annorum, qui post sub tempore pacis
Appositus patribus suprema sorte quievit.
Interea *Bosa* felicia regna petente,
Accipit Ecclesiæ regimen clarissimus ille
Vir pietate, fide, meritis, & mente *Johannes*,
Pontificalis apex, priscorum formula patrum,
Flumina doctrinæ fundens è pectore puro,
E quibus intente vivacia prata rigavit;
Quem virtutis honor signis comitatur apertis,
Quorum pauca libet nostris memorare camenis.
Dum pater ipse pius jejunia sancta gerebat,
Parvula septa viris repetit comitatus honestis,
Posset ut æthereos animo decerpere flores,
Et Domino propriæ decimas persolvere vitæ,
E queis divitias cœlo reperiret opimas.
Intrans ergo locum districtis usibus aptum,
Tunc inopes jussit per proxima compita quæri,
Per se Pauperibus victum ut deferret egenis.
Tunc æger juvenis mutusque adducitur illi,
Promere qui nullis poterat jam verba loquelis,
Cui caput horribili fuerat scabrigine tectum,
Et pro crine cutis maculis vestita remansit.
Huic pius Antistes casulam congessit egeno
In qua susciperet stipem miser ille suetam.
Postque dies septem transacti temporis illum
Jusserat adduci, mutamque ostendere linguam,
Cui crucis impressit sanctæ signando figuram,
Atque diu tacitam jussit proferre loquelam.
Qui dicto citius patris præcepta secutus,
Ore loquens prompto taciturna silentia rupit,
Et pleno est penitus mutus sermone locutus.
Atque die tota, pariter cum nocte sequenti,
Non cessavit ovans varias proferre loquelas.
Atque suæ mentis secretas pandere causas,
Et cum voce cutis pariter jam sana reversa est.
Redduntur que novi crispato crine capilli;
Pulcherque est juvenis factus, promptusque loquela.
Sicque domum propriam gaudens sanatus adibat.

Nec

Nec meminisse aliud tædet laudabile signum,
Dum lustrat pastor vigili tutamine mandras,
Sanctarum venit famularum visere cellam,
De quarum numero recubat virguncula quasdam,
Vena cui nuper medio est incisa lacerto,
Et manus obstipuit nimio crassante tumore.
Ergo videbatur citius moritura puella.
Hanc sed restituit Domini virtute saluti
Antistes sanctus, qui tecta à matre rogatus
Virginis intrabat, recubamque ex more salutat,
Atque preces fundens manui benedixerat ægræ.
Invaluit statim fugiente dolore puella,
Inque modum mirum toto de corpore tota,
Cum redeunte foras secessit præsule pestis.
Protinus Altithrono magnis erepta periclis,
Virgo canit laudes multos victura per annos,
  Huic aliud simili successit in ordine signum,
Ecce! *Comes* quidam venerandum jure *Johannem*
Advocat, Ecclesiæ Domino qui tecta dicaret.
Uxor erat cujus multis infirma diebus,
Quadraginta jacens noctes depressa dolore
Algida, nec valuit sese relevare cubili:
Lurida cui gelidus pallor prætexerat ora,
Naribus alternis tenuis vix flabat † anhelus.
Huic pius Antistes benedictam miserat undam,
Qua prius Ecclesiam Domino sacraverat illam,
Ut potaret eam, atque dolentia membra liniret.
Quod dum fecisset sequitur medicina per artus,
Atque salutifero morbi periere sub haustu,
Venit & optatæ virtus concessa salutis,
Surgit & è strato statim tunc femina hospes,
Atque sacerdoti renovatis viribus almo
Pocula deportat, cunctisque impigra ministrat.
Reddidit atque Deo proprio cum conjuge grates.
  At *Comes* hunc alius diverso tempore scisci
Fecit ad Ecclesiam Domino de more dicandam,
Cujus forte puer mortali peste subactus,
Mortuus ex omni membrorum parte remansit,
Spiritus excepto quod pectora fessa movebat,
Frigida vix tenui geminans suspiria flatu,
Funeris exsequias cui tunc *Comes* ipse parabat,
Et loculus juxta stabat quo corpus humandum
Mox fuerat, vitæ quoniam spes nulla manebat:
Pro quo Pontificem lacrymans Dux ipse rogabat
Ut dignaretur puero benedicere præsto,
Atque preces Domino pro hujus fundere vita.
Nec quod plena fidei rogitabat, jure negabat,
Vir pius & clemens, statim sed visitat ægrum,
Et benedixit eum rediens ex more salutat,
Mox revalesce puer, dicens, viresque resume.
Post hæc cum Præsul vel Dux prandere sedebant,
Postulat infirmius sitiens sibi pocula ferri,
Cui Dominus gaudens quod jam potare valeret,
Mox calicem vini benedictum à Præsule misit;
Ut bibit hunc statim sanus surrexit, & ibat
Intravitque domum quo Dux & Præsul edebant.

Cumque illis bibere & vesci se velle profatur,
Potat editque sedens lætus lætantibus illis,
Post hæc & multis vivebat sospes in annis.
At quoque Præsul iter per quamdam cursibus aptam
Planiciem campi, cum clero, gessit equester;
Tunc juvenes ardent cussu contendere equorum,
Sed pius antistes vetuit specialiter unum
Ex sociis, ludo ne se misceret inani.
Ille tamen contra vetitum petulanter habenas
Solvit, equo fidens, mediumque erumpit in æquor;
Ergo cavum quoddam dum fervidus ille caballus
Transilit, & valido juvenis conamine lapsus
In lapidem cecidit, qui forte æqualis harenæ
In medio campi latuit sub cespite tectus,
Nec lapis alter erat campo repertus in illo;
Huic caput atque manum casu conlisit acerbo,
Verticis & solvit juncturas, atque cerebro
Quassato, cunctis jacuit jam sensibus expers:
Et moribundus erat motu sine corporis ullo,
Septima nempe fuit tunc circiter hora diei,
Semianimisque domum sociis defertur ab ipsis,
At vigil in precibus perstabat nocte Sacerdos;
Venit ad infirmum primo sed mane reversus,
Impositaque manu capiti benedixit eundem,
Atque illum proprio compellans nomine clamat.
Ergo gravi veluti de somno surgeret ille,
Recludens oculos Patri respondit amato,
Convaluitque cito, recreatis viribus, atque
Cras equitavit ovans caro cum Præsule pergens.
Multa alia, ut referunt, hic fecit signa *Johannes*,
Johannes Episcopus. Quæ modo non libuit brevitatis jure referri.
Diximus hîc tantum posuit quæ *Beda Magister*
Indubitante fide, texens ab origine prima
Historico *Anglorum* gentes & gesta relatu.
Consenuit postquam præfatus Episcopus ille,
Tunc alio vivens sedem concessit honoris,
Atque Monasterium devoto corde petivit,
Condignamque Deo vitam complevit ibidem.
Juraque tunc tandem terræ peregrina relinquens,
Est patriæ proprius cœlesti redditus hæres.
Wilfridus Junior Episcopus. Presbyter egregius successit jure *Johanni*
Wilfridus, hæres patri dignissimus almo.
Qui prius *Euboricæ* fuerat Vice-domnus & Abbas:
Postea sed magno meritorum culmine fretus,
Pontificis summi condignus sumsit honorem,
Ornavitque gradum meritis & moribus almis.
Plurima nam titulis sanctæ ornamenta venustis
Addidit Ecclesiæ, rutilo qui vasa decore
Apta ministeriis argentea jure sacratis
Fecit, & argenti laminis altare crucesque
Texerat auratis: nolensque abscondere gazas,
Prudens præsul eas divino impendit honori.
Hæc pius *Euborica* faciens Antistes in urbe,
Ecclesias alias donis ornavit opimis,
Nec minus ille pio curam de corde gerebat
Multiplicare greges, Domini præcepta secutus,

Doctrinæ

Doctrinæ monitis, exemplis atque coruscis.
Hos mentis dapibus, illos sed carnis alebat:
Hos fovet ætheriis, illos carnalibus auget,
Ore manuque simul, donorum largus utrisque,
Rem pietatis agens duplici moderamine Rector;
Omnibus acceptus, venerandus, honestus, amatus.
At sua facta bonus postquam compleverat ille
Pastor in Ecclesiis, specialia septa petivit,
Quo servire Deo tota jam mente vacaret:
Contemplativæ seseque per omnia vitæ
Dans, mundi varias curasque reliquit inanes.
Et quamvis ipso resideret corpore terris,
Attamen ex omni jam mente manebat olympo,
Pervigil exspectans cœlestis præmia vitæ,
Tempore quæ certo, vita præsente peracta,
Sumserat angelicis cœlo transvectus in ulnis.
Hic pastoralis posuit dum pondera curæ, *Egbertus*
Tradidit *Ecgberto* venerandæ jura cathedræ, *Episcopus.*
Quem sibi Pontificem fecit succedere summum.
Hic fuit *Ecgbertus* regali stirpe creatus;
Nobilium, coram seclo, radice parentum,
Sed Domino coram meritis præclarior almis.
Dives opum terræ, miseris quas spargit egenis,
Ditior ut fieret, cœlo dum colligit illas.
Qui curas inopum devotus semper agebat,
Pauperibus tribuens devoto pectore gazas,
Quas terris perdens, sibimet condebat olympo.
Hic erat Ecclesiæ Rector clarissimus, atque
Egregius doctor, populo venerabilis omni,
Moribus electus, justis affabilis, atque
Efferus in pravos, mitis simul atque severus.
Sacris divisit vicibus noctesque diesque,
Impiger assidue spatiosis noctibus orans,
Missarum celebrans sollemnia sancta diebus,
Inque Dei domibus multa ornamenta paravit.
Illas argento, gemmis vestivit & auro,
Serica suspendens peregrinis vela figuris.
Sacravitque probos altaribus ipse ministros,
Ordinibus variis celebrent qui festa Tonantis,
Davidisque alios fecit concinnere canna,
Qui Domino resonent modulatis vocibus hymnos.
Cujus frater idem *Tyrio* nutritus in ostro, *Eadberti*
Sumserat *Ædbertus* gentis regalia sceptra. *Regis frater.*
Qui dilatavit proprii confinia Regni,
Sæpius hostiles subigens terrore phalangas.
Tempora tunc hujus fuerant felicia gentis,
Quam Rex & Præsul concordi jure regebant,
Hic jura Ecclesiæ, Rex ille negotia Regni.
Hic ab *Apostolico* humeris fert Pallia missa,
Ille levat capiti veterum diademata patrum.
Fortis hic, ille pius: hic strenuus, ille benignus,
Germanæ pacis servantes jura vicissim,
Ex alio frater felix adjutus uterque.
Rexit hic Ecclesiam triginta & quatuor annis,
Ille annis tenuit ter septem sceptra parentum: *Anni regiminis utriusque.*
Ambo felices meritis in pace sepulti.

Bedæ mors et elogium.

Temporibus primis præfati Præsulis hujus,
Præsbyter eximius meritis, cognomine *Beda*,
Astra petens, clausit præsentis lumina vitæ.
Qui mox à puero libris intentus adhæsit,
Et toto studiis servivit pectore sacris.
Utpote septennem quem fecit cura parentum
Arcta Monasterii *Girvensis* claustra subire,
Cui jam præclarus *Ceolfridus* præfuit Abbas.

Ceolfridi Abbatis obitus.

Qui peregrina petens Christi deductus amore,
Mortuus est exsul *Linguanæ* in finibus urbis,
Atque ibi condigno felix tumulatus honore est.
Cujus corpus erat post tempora multa repertum,
Integrum penitus, patriamque exinde reductum.
Ergo Monasterio *Beda* nutritus in illo,
Ornavit teneros præclaris moribus annos.
Discere namque sagax juvenis, seu scribere semper
Fervidus instabat, non segni mente laborans:
Et sic proficiens, est factus jure *Magister*.
Plurima quapropter præclarus opuscula Doctor
Edidit, explanans obscura volumina *sanctæ
Scripturæ*, necnon *metrorum* condidit artem;
De quoque *temporibus* mira ratione volumen,
Quod tenet *astrorum* cursus, loca, tempora, leges.
Scripsit & *historicos* claro sermone libellos,
Plurima versifico cecinit quoque *carmina* plectro.
Actu, mente, fide veterum vestigia patrum,
Semper dum vixit, directo est calle secutus.
Hujus vita quidem qualis fuit ante *Magistri*,

Nota.

Claro post obitum signo est patefacta salutis.

Baltheri anachoretæ res gestæ.

Æger enim quidam Patris dum cingitur almi
Reliquiis, penitus peste est sanatus ab illa.
Te quoque *Pierio* tangentes, *Balthere*, plectro,
Et tibi, sancte locum nostris in versibus istum
Signantes petimus, placida tumente teneto,
Et rege nunc nostram pelagi per cœrula cymbam
Inter monstra maris, scopulosas inter & undas,
Ut possit portum portans attingere tutum.
Est locus undoso circumdatus undique ponto,
Rupibus horrendis prærupto & margine septus,
In quo belli potens terreno in corpore miles
Sæpius aërias vincebat *Balthere* turmas,
Quæ sibi multimodis variabant bella figuris.
Qui tamen intrepidus hostilia castra, relisit,
Tela malignorum, semper crucis arma beatus
Belliger opponens, galeam scutumque fidei.
Vir pius ille quidem quodam dum tempore solus
Incubuit precibus, meditans cœlestia tantum:
Horribilem subito strepitum simulatque fragorem
Audivit, veluti vulgi erumpentis in hostes.
Tunc anima ex superis cujusdam nubibus ejus
Ante pedes cecidit, nimio tremefacta timore;
Quam mox turba minax ingenti horrore secuta est,
Cum variis miseram pœnis torquere volentum.
At Pater ille pius placidis amplexibus illam
Arripuit gremio, statimque inquirit ab illa
Quæ esset, cur fugeret, faceret vel quæ mala? Cui tunc

Respondit

Respondit, *Levita fui, sed mente maligna*
Feminea amplexus manibus sum pectora tantum,
Et culpam erubui vivens in carne fateri. *Nota.*
Nunc idcirco feri duris incursibus hostes
Per triginta dies me me torquere sequuntur.
Nec captata fui, sed nec secura remansi.
Tunc terrebat eum clamans ex hostibus unus;
Non hodie effugies, nec si tenearis in ulnis
Petri, sed meritas patieris, pessime, pœnas.
Sanctus at irascens *Petri* convicia propter,
Hæc ait: *Ecce! minor meritis sum centies illo*
Principe Apostolico; sed de pietate Tonantis
Confidens, dico tibi, trux & sæve tyranne,
Non hodie portabis eam sub tartara tecum.
Tunc pius interventor humo prosternitur, atque
Cum lacrymis Domino pro culpa supplicat illa.
Nec prius ille preces desistit fundere sacras,
Quam propriis animam ferri vidisset ocellis
Altius angelicas cœli super astra per ulnas.
Par quoque jam veteri signumque æquabile signo
Hoc de patre pio gessit clementia *Christi*
Nam velut æquoreas *Petrus* calcaverat undas,
Sic huic evenit; gradiens nam tempore quodam
Rupis in excelsæ prærupto margine, casu,
Contigit ut caderet: sed fluctibus ille marinis
Suffultus, graditur siccis super æquora plantis.
Et ceu rura soli premeret, sic ambulat undis:
Jam nisi quod levius susceperat unda ruentem;
Quam si dura virum accepissent arva cadentem.
Dum ruit, unda fluit, casus ne læderet illum.
Gressibus arva manent, illum ne mergeret æquor.
Ambulat ergo freto solido, ceu tramite terræ,
Donec ad undivagam pervenerat ipse carinam:
Quam mox adscendit securo calle pedester.
Non in veste liquor, non soccis hæserat humor.
Quod natura negat, hoc dat tua dextera, *Christe*;
Unda tuo jussu pelagi fit pervia Justis:
Terra sed econtra vindex fit gurges iniquis.
Suffert ista humiles, dum devorat illa superbos.
Nunc te sed petimus devoti, *Balthere* sancte,
Ut sicut unda tuum portabat ab æquore corpus,
Te sanum penitus revehens ad litora nota:
Sic precibus nostras animas evadere fluctus
Mundanos facias, portumque intrare salutis.
Claruit his etiam venerabilis *Echa* diebus, *Echa Ana-*
Anachoreta sacer, eremi secreta secutus, *choreta.*
Terrenos fugiens jam corpore castus honores,
Ut cum Rege Deo cœlestes posset habere.
Angelicam terris vitam devotus agendo,
Multa prophetali prædixit mente futura.
De quo plura vetat narrari musa recurrens
Carminis ad finem, propriique ad gesta Magistri,
Qui post *Ecgbertum* venerandæ insignia sedis
Suscepit, sapiens *Ælbertus* nomine dictus. *Ælbertus*
Vir bonus & justus, largus, pius, atque benignus. *Episcopus.*
Catholicæ fidei fautor, præceptor, amator,

Ecclesiæ

Ecclesiæ rector, doctor, defensor, alumnus,
Justitiæ cultor, legis tuba, præco salutis,
Spes inopum, orphanisque pater, solator egentum.
Trux rigidis, blandusque bonis, durusque superbis:
Fortis in adversis, humilis fuit inque secundis.
Mente sagax, non ore loquax: sed strenuus actu.
Cui quantum crevit cumulati culmen honoris,
Tantum mens humili sese pietate subegit.
De quo versifico paulo plus pergere gressu
Euboricæ mecum libeat tibi, quæso, juventus.
Hic quia sæpe tuos perfudit nectare sensus,
Mellifluo dulces eructans pectore succos.
Quem mox à primis ratio pulcherrima cunis
Corripuit, rerum summamque vehebat in arcem,
Doctrinæ pandens illi secreta sophiæ.
Hic fuit ergo satis claris genitoribus ortus,
Is Monachus. Ex quorum cura studiis mox traditur almis,
Atque Monasterio puerilibus inditur annis,
Sensibus ut fragilis sacris adolesceret ætas.
De puero nec cassa fuit spes tanta parentum.
Jam puer egregius crescebat corpore quantum,
Ingenio tantum librorum proficiebat.
Sic meritis crescens annis & mente sagaci,
Levita. Jam Levita, sacer condigno est ordine factus.
Hunc bene dum fœlix adolescens gessit honorem,
Jura sacerdotii juvenis suscepit honestus:
Tum Presbyter. Cresceret ut gradibus, meritis qui creverat almis.
Tunc pius & prudens doctor simul atque sacerdos,
Ecgberti familiaris. Pontificique Comes *Ecgbert* conjunctus adhæsit,
Cui quoque sanguineo fuerat jam jure propinquus.
A quo defensor Clero decernitur omni,
Eboracensis Scolæ præceptor. Et simul *Euborica* præfertur in urbe *Magister*.
Ille ubi diversis sitientia corda fluentis
Doctrinæ & vario studiorum rore rigabat:
His dans *Grammaticæ* rationis gnaviter artes,
Illis *Rhetoricæ* infundens refluamina linguæ.
Istos juridica curavit tote polire,
Illos *Aonio* docuit concinnere *Cantu*.
Castalida instituens alios resonare *cicuta*,
Et juga *Parnassi* Lyricis percurrere plantis.
Ast alios fecit præfatus nosse *Magister*
Harmoniam cœli, solis lunæque labores,
Quinque poli zonas, errantia sidera septem,
Astrorum leges, ortus, simul atque recessus.
Aerios motus pelagi, terræque tremorem,
Naturas hominum, pecudum, volucrumque ferarum,
Diversas *numeri* species, variasque figuras.
Paschalique dedit sollemnia certa *recursu*,
Maxime *Scripturæ* pandens mysteria *sacræ*.
Nam rudis & *veteris legis* patefecit abyssum.
Indolis egregiæ juvenes quoscumque videbat,
Hos sibi conjunxit, docuit, nutrivit, amavit;
Quapropter plures per sacra volumina doctor
Discipulos habuit, diversis artibus auctos.
Non semel externas peregrino tramite terras
Jam peragravit ovans, sophiæ deductus amore:

Si

Si quid forte novi librorum, seu studiorum,
Quod secum ferret, terris reperiret in illis.
Hic quoque *Romuleam* venit devotus ad *urbem*,
Dives amore Dei, late loca sancta peragrans.
Inde domum rediens, à Regibus atque Tribunis
Doctor honorifice summus susceptus ubique est. *Romam*
Utpote quem magni Reges retinere volebant, *petit.*
Qui sua rura fluens divino rore rigaret.
Ad sibi sed properans præfinita facta *Magister*,
Dispensante Deo, patriæ prodesse, redibat.
Nam proprias postquam fuerat delatus in oras, *Episcopus*
Mox pastoralem compulsus sumere curam, *pius ac di-*
Efficitur summus, populo rogitante, Sacerdos, *ligens.*
Officiumque suis meritis decoraverat almis,
Ordinis atque bonus Pastorque repertor ubique est.
Namque tuebatur divinum cautus ovile,
Ulla ex parte lupus Christi ne læderet agnos,
Ille quibus sacri præstabat pabula verbi;
Ne sitis atque fames ullo vexaret acerbo.
De gregeque errantes eremi per devia vastæ
Ad Domini caulas humeris revehebat amicis:
Nolentesque sequi placido sermone vocantem
Insequitur juris terroribus atque flagellis.
Nec Regi aut Ducibus justus parcebat iniquis.
Sed neque decrevit, curarum pondera propter,
Scripturas fervens industria prisca legendi:
Factus utrumque, sagax Doctor, pius atque Sacerdos; *Nihil de*
Sensibus hos augens, illos & moribus ornans. *priori vita*
Nec Pater adveniens in tantum culmen honoris, *remittit.*
Vestibus atque cibis veterem mutaverat usum:
Deliciosa nimis fugiens, nec vilia valde
Sectatus fuerat, medio moderamine gaudens. *Ecclesias*
Nec minus interea vario ornamenta decore, *ornat & in-*
Addidit Ecclesiis, fidei fervore repletus. *staurat.*
Namque ut bellipotens sumsit baptismatis undam
Edvin Rex, Præsul grandem construxerat aram,
Texit & argento, gemmis simul undique & auro.
Atque dicavit eam sancti sub nomine *Pauli*,
Doctoris mundi, nimium quem Doctor amabat.
Hoc altare farum supra suspenderat altum,
Qui tenet ordinibus tria grandia vasa novenis:
Et sublime crucis vexillum erexit ad aram,
Et totum texit pretiosis valde metallis.
Omnia magna satis, pulcro molimine structa,
Argentique meri compensant pondera multa.
Ast altare aliud fecit, vestivit & illud
Argento puro, pretiosis atque lapillis:
Martyribusque Crucique simul dedicaverat ipsum.
Jussit ut obrizo non parvi ponderis auro
Ampulla major fieret, qua vina Sacerdos
Funderet in calicem, solemnia sacra celebrans.
Ast nova basilicæ miræ structura diebus
Præsulis hujus erat jam cœpta, peracta, sacrata.
Hæc nimis alta domus solidis suffulta columnis,
Suppositæ quæ stant curvatis arcubus, intus
Emicat egregiis laquearibus atque fenestris,

Pulchraque porticibus fulget circumdata multis,
Plurima diversis retinens solaria tectis,
Quæ triginta tenet variis ornatibus aras.
Hoc duo discipuli templum, Doctore jubente,
Nota. Ædificaverunt *Eanbaldus* & *Alcuinus*, ambo
Concordes operi devota mente studentes.
Hoc tamen ipse Pater socio cum Præsule templum,
Ante die decima quam clauderet ultima vitæ
Lumina præsentis, sophiæ sacraverat almæ.
Eanbaldus successor Ælberti secessus. Ergo ministrator clarissimus ordine sacro
Præsul perfectus, meritis plenusque dierum,
Tradidit *Eanbaldo* dilecto lætus alumno
Pontificale decus, sibimet secreta petivit
Septa, Deo soli quo jam servire vacaret.
Libros suos Auctori committit. Tradidit ast alio caras super omnia gazas
Librorum nato, Patri qui semper adhæsit,
Doctrinæ sitiens haurire fluenta suëtus:
Cujus si curas proprium cognoscere nomen,
Fronte sua statim præsentia carmina prodent,
His divisit opes diversis sortibus; illi
Ecclesiæ regimen, thesauros, rura, talenta:
Huic sophiæ specimen, studium, sedemque, librosque,
Undique quos clarus collegerat ante *Magister*,
Egregias condens uno sub culmine gazas.
Illic invenies veterum vestigia Patrum,
Quidquid habet pro se *Latio Romanus* in orbe,
Græcia vel quidquid transmisit clara *Latinis*:
Hebraïcus vel quod populus bibit imbre superno,
Africa lucifluo vel quidquid lumine sparsit.
Quod Pater *Hieronymus*, quod sensit *Hilarius*, atque
Ambrosius Præsul, simul *Augustinus*, & ipse
Al. acutus. Sanctus *Athanasius*, quod *Orosius* edit avitus:
Quidquid *Gregorius* summus docet, & *Leo* Papa;
Basilius quidquid, *Fulgentius* atque coruscant,
Cassiodorus item, *Chrysostomus* atque *Johannes*.
Quidquid & *Althelmus* docuit, quid *Beda Magister*,
Quæ *Victorinus* scripsere, *Boëtius*; atque
Historici veteres, *Pompeius*, *Plinius*, ipse
Acer *Aristoteles*, Rhetor quoque *Tullius* ingens.
Quid quoque *Sedulius*, vel quid canit ipse *Juvencus*,
Alcuinus & *Clemens*, *Prosper*, *Paulinus*, *Arator*,
Quid *Fortunatus*, vel quid *Lactantius* edunt.
Quæ *Maro Virgilius*, *Statius*, *Lucanus*, & *Auctor*
Artis Grammaticæ, vel quid scripsere Magistri;
Quid *Probus* atque *Focas*, *Donatus*, *Priscianusve*,
Servius, *Euticius*, *Pompeius*, *Comminianus*.
Invenies alios perplures, lector, ibidem
Egregios studiis, arte & sermone Magistros,
Plurima qui claro scripsere volumina sensu:
Nomina sed quorum præsenti in carmine scribi
Longius est visum, quam plectri postulet usus.
Moritur anno post quarto. His ita dispositis complens sua tempora summus
Antistes, totus meritis maturus & annis,
Post annos binos menses simul atque quot annos
Ex quo septa sacer Præsul secreta petivit;
Discipulis coram Pastor, Patriarcha, Magister,

Transit ad æthereum lætus feliciter aulam.
Hanc tamen hanc citius lugubris, mea fistula, partem
Desere, ne pereas lacrymarum gurgite mersa.
Dum properas portum velis hucusque secundis,
Quid memorare studes nobis mœstissima fata?
Cum subito ante oculos cunctis mors invida nostros
Lumina supremo clausit veneranda sopore
Pontificis summi, nostri Patris atque *Magistri*,
O nobis, ô nigra dies! ô clara sed illi!
Nos sine Patre dies orphanos ille reliquit,
Fletibus, exilio, duroque labore gravatos.
Reddidit ast illum patriæ Patrique superno
Fletibus, exilio, duroque labore solutum.
Jam cui *Christus* amor, potus, cibus, omnia *Christus*;
Vita, fides, sensus, spes, lux, via, gloria, virtus.
Qui decimo & quarto summi dormivit in anno
Ordinis accepti, octavo sub sole Novembris,
Dum gravis illa dies sexta fulgebat in hora.

Anno XIV *pontificatus.*

Ejus ad exsequias magnum concurrerat agmen,
Cum Clero Præsul, populus, juvenesque, senesque,
Patris honorifice curantes condere corpus.
O Pater, ô Pastor, vitæ spes maxima nostræ:
Te sine nos ferimur turbata per æquora mundi,
Te duce deserti variis involvimur undis,
Incerti qualem mereamur tangere portum.
Dum Sol noxque sibi cedunt, dum quatuor annus
Dividitur vicibus, crescunt dum germina terris;
Sidera dum lucent, trudit dum nubila ventus;
Semper honos, nomenque tuum laudesque manebunt.
Hîc ego dum volui certo te fine, *Thalia*,
Claudere, res nostris occurrit gesta diebus.
Fessa licet paucos quapropter adhuc cane versus,
Atque mei pueri causam succinge parumper,
Cui quoque præsentem testem me contigit esse.

Ecstasis cujusdam Monachi Eboracensis.

Ergo fuit quidam juvenis nutritus in urbe
Euborica, simplex animo, sed fervidus actu:
Quique meæ rexit puerilis tempora vitæ
Consilio, solus quadam qui nocte suetis
Insistit precibus *Christi* Genitricis in aula.
Tunc lux alma domum subito repleverat illam,
Et cum luce simul venit vir vestibus albis,
Fulgidus adspectu, statu sublimis honesto,
Et blandis juvenem nimio terrore cadentem
Elevat alloquiis, librumque ostendit apertum.
Perlegit hunc juvenis, dixit cui codice clauso
Candidus ille, *sciens iterum majora videbis*,
His dictis subito nitidus disparuit hospes.
Hinc quoque post aliquos non longo tempore menses
Percutitur juvenis currenti peste per artus,
Ægrotusque diu dubia sub morte jacebat.
Angustis retrahens perituram naribus auram,
Inque meis recubans manibus, tunc spiritus ejus
Est raptus subito, corpusque remansit inane.
Post spatium rediens, iterum sed membra movebat.
Et mihi narrabat, quidam quod duxerit illum
Ad loca pulcra nimis, multos ubi vidit ovantes,

Ignotos notosque simul: sed maxime sanctæ
Illius Ecclesiæ lætos agnovit alumnos.
Qui mox suscipiunt placidis amplexibus illum,
Et secum penitus semper retinere volebant.
Sed cito ductor eum converso calle reduxit
Ad proprium corpus, dicens quod solis ad ortum
Jam melius habiturus eris; de Fratribus alter
Sed hodie moriturus erit, cujusque paratam
Vidisti sedem, juvenem nec sermo fefellit.
Nam cito convaluit dum Sol rutilabat ad ortum,
Ante diem medium fuerat sed mortuus alter.
Ille tamen juvenis parvum post tempus, eodem
Anno percutitur populantis peste doloris,
Atque mihi statim morbo prædixit in illo:
Hac lue jam moriar, cito carnis claustra relinquam.
Nec secus evenit, quoniam vis magna doloris
Crevit, & extremam juvenem deduxit in horam.
Qui tenui moriens animam traducere flatu
Dum cœpit, fuerat vigilans è fratribus unus,
Vir probus & verax, vidit qui culmine ab alto
Descendisse virum facie seu veste coruscum,
Et posuisse suum mox os morientis ad ora,
Blandius amplexus manibus quoque membra cubantis:
Regressusque animam solvens de carcere carnis
Evexit volitans secum super astra polorum.
Hæc ego nauta rudis teneris congesta carinis,
Per Pelagi fluctus & per vada cœca gubernans,
Euboricæ ad portum commercia jure reduxi;
Utpote quæ proprium sibi me nutrivit alumnum,
Imbuit & primis utcumque verenter ab annis.
Hæc idcirco cui propriis de *Patribus* atque
Regibus & *Sanctis* ruralia carmina scripsi.
Hos pariter Sanctos tetigi, quos versibus istis,
Deprecor, ut nostram mundi de gurgite cymbam
Ad portum vitæ meritis precibusque gubernent.

F I N I S.

APPENDIX
ANTIQUITATUM
BRITANNICARUM.

EX CLAUDII PTOLEMÆI Geographiæ L. viii. C. ii.

ΕΥΡΩΠΗΣ ΠΙΝΑΞ. Α.

Ο Πρῶτος πίναξ τῆς Εὐρώπης περιέχει τὰς Βρετανικὰς νήσους, σὺν ταῖς περὶ αὐτὰς νήσοις. Ὁ δὲ διὰ μέσου αὐτῶν παράλλ. λόγον ἔχει πρὸς τὸν μεσημβρινὸν, ὃν τὰ ια´ ἔγγιστα πρὸς τὰ κ´. περιορίζεται δὲ ὁ πίναξ πάντοθεν ὠκεανῷ. ἀπὸ μὲν ἀνατολῶν, Γερμανικῷ.

Ἀπὸ δὲ μεσημβρίας, Βρετανικῷ καὶ τῷ καλουμένῳ Οὐεργιουίῳ. Ἀπὸ δὲ δύσεως, τῷ δυτικῷ. Ἀπὸ δὲ ἄρκτων, ὑπερβορείῳ, καὶ τῷ καλουμένῳ Δουηκαληδονίῳ.

Η μὲν οὖν Θούλη τὴν μεγίστην ἡμέραν ἔχει ὡρῶν ἰσημερινῶν κ´. καὶ διέστηκεν Ἀλεξανδρείας πρὸς δυσμὰς, ὥρας ἰσημερινὰς β´, ἔχει δὲ μοίρας ια´ νη´.

Τῆς δὲ Ἰουερνίας νήσου αἱ ἐπίσημοι πόλεις.

Η μὲν ὁμώνυμος τῇ νήσῳ, πόλις Ἰουερνὶς, τὴν μεγίστην ἡμέραν ἔχει ὡρῶν ἰσημερινῶν ιη´. καὶ διέστηκεν Ἀλεξανδρείας πρὸς δυσμὰς, ὥραις τρισὶ, καὶ τετάρτῳ.

Η δὲ Ῥαίβα τὴν ἡμέραν μεγάλην ἔχει ὡρῶν ιη´ L ιβ´ καὶ διέστηκεν Ἀλεξανδρείας πρὸς δύσεις ὥραις τρισὶ καὶ πέμπτῳ.

Τῆς δὲ Ἀλουΐωνος νήσου.

Τὸ μὲν Λονδίνιον τὴν μεγίστην ἡμέραν ἔχει ὡρῶν ιη´. καὶ διέστηκεν Ἀλεξανδρείας πρὸς δύσεις ὥραις δυσὶ καὶ γο´.

Τὸ δὲ Ἐβόρακον ἔχει τὴν μεγίστην ἡμέραν ὡρῶν ιζ L γ´. καὶ διέστηκεν Ἀλεξανδρείας πρὸς δύσεις ὥρας βγ´.

Τὸ δὲ Κατουρακτόνιον ἔχει τὴν μεγίστην ἡμέραν ὡρῶν ιη´. καὶ διέστηκεν Ἀλεξανδρείας πρὸς δύσεις βγ´.

Τὸ δὲ Πτερωτὸν στρατόπεδον ἔχει τὴν μεγίστην ἡμέραν ὡρῶν ιη´ L, καὶ διέστηκεν Ἀλεξανδρείας πρὸς δύσεις, ὥραις βς´.

Δοῦμνα δὲ ἡ νῆσος, ἔχει τὴν μεγίστην ἡμέραν ὡρῶν ιθ´, καὶ διέστηκεν Ἀλεξανδρείας πρὸς δύσεις ὥραις, β´.

Η δὲ Οὐῆκτις νῆσος ἔχει τὴν μεγίστην ἡμέραν ὡρῶν ις´ γο´, καὶ διέστηκεν Ἀλεξανδρείας πρὸς δύσεις ὥραις δυσὶ, τρίτῳ.

TABULA I. EUROPÆ.

Prima Europæ tabula Britannicas continet insulas, cum adjacentibus eis insulis. Parallelus vero ejus medius rationem habet ad meridianum, quam undecim fere ad viginti. Circumscribitur autem tabula undique Oceano. Ab ortu, Germanico.

A meridie, Britannico, & eo qui appellantur Vergivius. Ab occasu Occidentali: Ab septentrionibus vero, Hyperboreo, & qui vocatur Deucalidonicus.

Thyle igitur Insula maximam diem habet horarum æquinoctial. 20. *distatque ab Alexandria occasum versus horis duabus* . . . .

Hiberniæ vero insulæ civitates insignes.

Ejusdem nominis, cujus & insula, civitas Hybernis, maximam diem habet hor. 18. *distatque ab Alexandria occasum versus horas tres &* $\frac{1}{4}$.

Rheba vero maximam diem habet horarum 18 $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{12}$. *distatque ab Alexandria versus occasum hor.* 3. *quinta una.*

Albionis vero Insulæ.

Londinium maximam diem habet hor. 17. *distatque ab Alexandria occasum versus horis* 2, $\frac{2}{3}$.

Eboracum maximum diem habet hor. 17, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, *distatque ab Alexandria occasum versus hor.* 2, $\frac{1}{3}$.

Cataractonium maximam diem habet hor. 18. *& distat ab Alexandria occasum versus hor.* 2, $\frac{2}{3}$.

Alata Castra maximam habet diem hor. 18. $\frac{1}{2}$ *distatque ab Alexandria occasum versus. hor.* 2, $\frac{1}{6}$.

Dumna autem Insula maximan diem habet hor. 19, $\frac{1}{6}$. *ac distat ab Alexandria versus occasum hor.* 2.

Vectis vero Insula maximam diem habet hor. 16, $\frac{2}{3}$. *distatque ab Alexandria versus occasum hor.* $\frac{2}{3}$ *fere.*

ΕΥΡΩΠΗΣ

Hiberniæ Insulæ situs Cap. II.

Tabula Prima EUROPÆ.

Septentrionalis lateris descriptio, quod ab Hyperboreo Oceano alluitur.

Boreum Promontorium 11 61 0
Venienion promont. 12 50.61 20
Viduæ fluv. ostia 13 61.
Argitæ fluv. ostia 14 30.61 30
Robogdium promont. 16 20.61 30

Occidentale latus incolunt Venenii; deinde, reliquū & Orientale Rhobogdii. Descriptio autem lateris Occidentalis, quod Occident. Oceano alluitur.

Post Boreum prom. quod est 11. 61
Rhavii fluv. ostia 11 20.61 20
Nagnata Urbs insignis 11 15.60 16
Libnii fluv. ostia 10 30.60
Ausobæ fluv. ostia 10 30.59 30
Seni fluv. ostia 9 30. 9 30
Dur fluv. ostia 9 40.59 40
Jerni fluv. ostia 8 58
Notium promont. 7 40.57 45

Post Venicnios idem habitant latus Erdini, sub quibus Nagnatæ, deinde Auteri, postquos Gangani, sub quibus Velibori. Meridionalis reliqui lateris sequitur descriptio, cui Verginius adjacet Oceanus. Post Notium promont.

Dabronæ fluv. ostia. 11 15.57
Birgi fluv. ostia 12 30.57 30
Hieron vel sacrum prom. 14 .57 30

Habitant idem latus post Vallaboros Uterni. supra quos Vodiæ, & qui orientalissimi sunt Brigantes. Orientalis lateris descriptio, cui ajacet Oceanus, qui vocatur Hibernicus, post Notium promont. quod est 14 .57 30

Modoni fluv. ostia 13 40.58 40
Manapia urbs 13 30.58 40
Obocæ fluv. ostia 13 12.59
Eblana civitas 14 .59 30
Bubindæ fluv. ostia 14 49.59 40
Isamnium promont. 15 .60
Vinderii fluv. ostia 15 .60 15
Logiæ fluv. ostia 15 20.60 40

Post hæc Rhobogdium est promont.

Idem habitant latus post Rhobogdios Darnii, sub quibus Voluntii. Deinde Blanii. Post Cauci, sub quibus Ma-

ΕΥΡΟΠΗΣ

ΙΟΥΕΡΝΙΑΣ Ι ΝΗΣΟΥ ΒΡΕΤΑΝΙΚΗΣ ΘΕΣΙΣ.

Ἀρκτικῆς πλευρᾶς περιγραφὴ, ἧς ὑπέρκειται ὠκεανὸς ὑπερβόρειος 2.

Βόρειον ἄκρον μοί. ια' ξα'.
Ουενίκνιον ἄκρον ιβ' ξα'. γ'
Ουιδούα ποτ. ἐκβολαί ιγ' ξα'.
Αργίτα ποτ. ἐκβολαί ιδ' ∠ ξα'. ∠
Ροβόγδιον ἄκρον ις' ∠ ξα'. ∠

Παροικοῦσι δὲ τὴν πλευρὰν, ἀπὸ μὲν δυσμῶν Οὐενίκνιοι. εἶτα ἐφεξῆς καὶ πρὸς ἀνατολὰς Ροβόγδιοι. Δυτικῆς πλευρᾶς περιγραφὴ, ἧ παράκειται δυτικὸς ὠκεανός.

Μετὰ τὸ Βόρειον ἄκρον· ὅ ἐστιν ια' ξα'. ο'
Ῥαουίου ποτ. ἐκβολαί ια' γ' ξγ'. ϛ'
Νάγνατα πόλις ἐπίσημος ια' δ' ξ' δ'.
Λιβνίου ποτ. ἐκβολαί 3 ι' ∠ ξ'.
Αὔσοβα ποτ. ἐκβολαί ι' ∠ νθ'. ∠
Σηνοῦ ποτ. ἐκβολαί θ' ∠ νθ'. ∠
Δοὺρ ποτ. ἐκβολαί θ' γο' νη'. γο'
Ἰέρνου ποτ. ἐκβολαί η' νη'
Νότιον ἄκρον ζ' γο' νζ'. ∠δ'

Παροικοῦσι δὲ τὴν πλευρὰν μετὰ τοὺς Οὐενικνίους, Ερδινοι 4 ὑφ' οὓς, Ναγνάται. εἶτα Αυτεροί. εἶτα Γαγγανοί. ὑφ' οὓς, Οὐελλίβοροι 5. Τῆς ἐφεξῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς περιγραφὴ, ἧ παράκειται ὠκεανὸς Οὐεργίνιος. 6. μετὰ τὸ νότιον ἄκρον. ὅ ἐστιν ζ' γο'. νζ' ∠δ'

Δαβρῶνα ποτ. ἐκβολαί ια' δ'. νζ'
Βίργου 7 ποτ. ἐκβολαί ιβ' ∠. νζ' ∠
Ἱερὸν ἄκρον ιδ' νζ' ∠

Παροικοῦσι δὲ τὴν πλευρὰν μετὰ τοὺς 8 Οὐελλαβόρους Οὔτερνοι. 9. ὑπὲρ οὓς, Οὐοδίαι, καὶ ἀνατολικώτεροι Βρίγαντες. Ανατολῆς πλευρᾶς περιγραφή. ἧ παράκειται ὠκεανὸς καλούμενος Ἰούερνιος. μετὰ τὸ ἱερὸν ἄκρον, ὅ ἐστι ιδ' νζ' ∠

Μοδόνου ποταμοῦ ἐκβολαί ιγ' γο'. νη' γο'
Μανάπια πόλις ιγ' ∠ νη' γο'
Ὀβόκα ποτ. ἐκβολαί ιγ' ϛ' νθ'
Ἔβλανα πόλις ιδ' νθ' ∠
Βουβίνδα ποτ. ἐκβολαί ιδ' γο'. νθ' γο'
Ἰσάμνιον ἄκρον ιε' ξ'
Ουινδέριος ποτ. ἐκβολαί ιε' ξ' δ'
Λογία ποτ. ἐκβολαί ιε' γ'. ξ' γο'

μεθ' ἃς τὸ Ροβόγδιον ἄκρον.

Παροικοῦσι δὲ τὴν πλευρὰν ταύτην 10, μετὰ τοὺς Ροβογδίους 11, Δάρνιοι 12. ὑφ' οὓς, Οὐολούντιοι. εἶτα Βλάνιοι. 13. εἶτα Καῦκοι. ὑφ' οὓς, Μανάπιοι,

Μανάπιοι. εἶτα Κοριόνδοι ὑπὲρ τοὺς Βρίγαντας.

Πόλεις δέ εἰσι μεσόγειοι αἵδε.

Ῥιγία 14	ιγ'	ξ γ'
Ῥαίβα	ιβ'	νθ' 𐅵
Λάβηρος	ιγ'	νθ' δ'
Μακόλικον	ια' 𐅵	νη' γο'
Ἑτέρα Ῥιγία 15	ια'	νθ' 𐅵
Δοῦνον	ιβ' 𐅵	νη' 𐅵
Ἰουερνίς 16	ια'	νη' ς'

Ὑπέρκεινται δὲ νῆσοι τῆς Ἰουερνίας, αἵ τε καλούμεναι Ἔβουδαι, ε' τὸν ἀριθμὸν, ὧν ἡ μὲν δυτικωτέρα καλεῖται

Ἔβουδα	ιε'	ξβ'

Ἡ δὲ ἑξῆς αὐτῶν 17 πρὸς ἀνατολὰς ὁμοίως.

Ἔβουδα	ιε' γο'	ξβ'
εἶτα Ῥικίνα	ιζ'	ξβ'
εἶτα Μαλεός	ιζ' 𐅵	ξβ'
εἶτα Ἐπίδιον	ιη' 𐅵	ξβ'

Καὶ ἀπὸ ἀνατολῶν τῆς Ἰουερνίας εἰσὶν αἵδε νῆσοι.

Μονάοιδα	ιζ' γο'	ξα' 𐅵
Μόνα νῆσος	ιε'	νζ' γο'
Ἔδρου 18 ἔρημος	ιε'	νθ' 𐅵
Λίμνου 19 ἔρημος	ιε'	νθ'

napii. Post Coriondi supra Brigantes.

Civitates Mediterraneæ hæ sunt.

Rhigia	13	60 20
Rhæba	12	56 54
Laberus	13	59 51
Macolicum	11 30.	58 40
Rhigia altera	11	58 30
Dunum	12 20.	58 45
Ivernis	11	58 10

Hiberniæ superjacent quinque insulæ, Ebudæ nomine, quarum occidentalior vocatur

Ebuda	15	62

Deinde quæ ad ortum magis extenditur similiter

Ebuda	15 40.	62
Postea Rhicina	17	62
Postea Maleos	17 30.	62
Postea Epidium	18 30.	62

Juxta Orientalem plagam Hiberniæ insulæ hæ sunt.

Monacœda	17 40.	61 30
Mona insula	15	57 40
Edri quæ deserta est	15	57 30
Limni quæ deserta est	15	59

ΑΛΟΥΙΩΝΟΣ ΝΗΣΟΥ ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΗΣ ΘΕΣΙΣ.

Ἀρκτικῆς πλευρᾶς περιγραφὴ, ἧς ὑπέρκειται ὠκεανὸς καλούμενος Δουηκαληδόνιος 20 al. Δουηκ. Νουαντῶν 21 Χερσόνησος, καὶ ὁμώνυμον ἄκρον κα' ξα' γο'

Ῥεριγόνιος 22 κόλπος	κ' 𐅵	ξ' 𐅵
Οὐιδότερα 23 κόλπος	κα' γ'	ξ' 𐅵
Κλῶτα 24 εἴσχυσις 25	κβ' δ'	νθ' γο'
Λελαννόνιος 26 κόλπος	κδ'	ξ' γο'
Ἐπίδιον ἄκρον	κγ'	ξ' γο'
Λόγγου ποτ. ἐκβολαί	κδ'	ξ' γο'
Ἴτυος ποτ. ἐκβολαί	κζ'	ξ'
Οὐόλσας κόλπος	κθ'	ξ' 𐅵
Ναβαίου 27 ποτ. ἐκβολαί	λ'	ξ' 𐅵
Ταρουεδοὺμ 28 ἡ καὶ Ὀρκὰς ἄκρα.	λα' γ'	ξ' δ'

Δυσμικῆς πλευρᾶς περιγραφὴ, ἣ παράκειται ὅ, τε Ἰουέρνιος ὠκεανὸς καὶ ὁ Οὐεργιόνιος μετὰ τὴν Νουαντῶν Χερσόνησον ἣ ἐπέχει κα' ξα' γο'

Ἀβραουάννου 29 ποτ. ἐκβολαί	ιθ' γ'	ξα'

ALBIONIS Insulæ BRITANNIÆ Situs.

Cap. III.

Tabula prima EUROPÆ.

Septentrionalis lateris descriptio, quod alluit Oceanus, qui vocatur Deucaledonius. Novantum Chersonesus, & ejusdem nominis promontorium. 21 60 40

Rherigonius sinus	20 30.	60 45
Vidogara sinus	21 20.	60 30
Clota æstuarium	22 15.	59 40
Leanonius sinus	24	60
Epidium promont.	23	60 40
Longi fluv. ostia	24 30.	60 40
Itys fluv. ostia	27	60 40
Volsas sinus	29	60 30
Nabæi fluv. ostia	30	60 30
Tarvedum, quod & orcas promontorium.	31 20.	60 15

Occidentalis lateris descriptio, quod Ibernicus ac Verginius alluit Oceanus. Post Novantium Chersonesum, quæ habet 21 61 40

Abravanni fluv. ostia	19 20.	61

Ienæ æstuarium	19 60 30	Ἰηνᾶ 30 εἴσχυσις 31	ιθ	ξ ∠
Devæ fluv. ostia	18 60	Δεούα ποτ. ἐκβολαί	ιη	ξ
Novii fluv. ostia	18 20.59 30	Νοουΐου ποτ. ἐκβολαί	ιη γ'	νθ ∠
Itana æstuarium	18 30.58 45	Ἰτοῦνα 32 εἴσχυσις 33	ιη ∠	νη ∠ δ
Moricambe æstuarium	17 30.58 20	Μορικάμβη 34 εἴσχυσις 35	ιζ ∠	νη γ'
Setantiorum portus	17 20.57 45	Σεταντίων λιμήν	ιζ γ'	νζ ∠ δ
Belisama æstuarium	17 30.57 20	Βελίσαμα 37 εἴσχυσις 38	ιζ ∠	νζ γ'
Seteia æstuarium	17 57	Σετηία 39 εἴσχυσις 40	ιζ	νζ
Tisobis fluv. ostia	15 40.56 29	Τισόβιος ποτ. ἐκβολαί	ιε γο'	νς γ'
Cancanorum promont.	15 56	Καγκανῶν 41 ἄκρον	ιε	νς
Stuciæ fluv. ostia	15 20.55 30	Στουκία ποτ. ἐκβολαί	ιε γ'	νε ∠
Tuerobis fluv. ostia	15 30.55 10	Τουερόβιος ποτ. ἐκβολαί	ιε	νε
Octapitarum promont.	14 20.54 30	Ὀκταπίταρον ἄκρον	ιδ γ'	νδ ∠
Tobii fluv. ostia	15 30.54 30	Τοβίου 42 ποτ. ἐκβολαί	ιε ∠	νδ ∠
Ratostathybii fluv. ostia	16 30.54 30	Ῥατοσταθυβίου ποτ. ἐκβολαί	ις ∠	νδ ∠
Sabriana æstuarium	17 20.54 30	Σαβρίανα 43 εἴσχυσις 44	ιζ γ'	νδ ∠
Vexalla æstuarium	16 53 30	Οὐέξαλα εἴσχυσις 45	ις	νγ ∠
Herculis promont.	14 53	Ἡρακλέους ἄκρον	ιδ	νγ
Antævestæum promont. quod etiam dicitur Bolerium	11 30.52 30	Ἀντιουέσταιον 46 ἄκρον, τὸ καὶ Βολέριον	ια	νβ ∠
Damnonium quod etiam dicitur Ocrinum promont.	12 15.30	Δαμνόνιον 47 τὸ καὶ Ὄκρινον ἄκρον ιβ		να ∠

Reliqui Meridionalis lateris descriptio, quod Britannicus Oceanus alluit. Post Ocrinum promont.

Τῆς ἐφεξῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς περιγραφή, ᾗ ὑπόκειται Βρεττανικὸς ὠκεανὸς μετὰ τὸ Ὄκρινον ἄκρον.

Cenionis fluv. ostia	15 51 54	Κενίωνος ποτ. ἐκβολαί 1	ιδ	να ∠ δ
Tamari fluv. ostia	15 40.52 10	Ταμάρου ποτ. ἐκβολαί	ιε γο'	νβ ς'
Isacæ fluv. ostia	17 52 20	Ἰσάκα ποτ. ἐκβολαί	ιζ	νβ γ'
Alaunii fluv ostia	17 40.52 40	Ἀλαύνου 2 ποτ. ἐκβολαί	ιζ γο'	νβ γο'
Magnns portus	19 53	μέγας λιμήν	ιθ	νγ
Trisantonis fluv. ostia	20 20.53	Τρισάντωνος ποτ. ἐκβολαί	κ γ'	νγ
Novus portus	21 53 30	Καινὸς λιμήν	κα	νγ ∠
Cantium promont.	21 54	Κάντιον ἄκρον	κβ	νδ

Orientalis deinde ac australis plagæ latera, quæ Germanico alluuntur Oceano, describuntur. Post Tarvedum, quod & orcas pro. quod jam dictum est

Τῶν ἐφεξῆς πρὸς ἕω καὶ μεσημβρίαν πλευρῶν περιγραφή, αἷς παράκειται Γερμανικὸς ὠκεανός· μετὰ τὸ Ταρουεδοὺμ ἄκρον, ἢ Ὀρκάς, ὅπερ εἴρηται

Virvedrum promont.	31 60	Οὐιρουέδρουμ 3 ἄκρον	λα	ξ
Veruvium promont.	30 50.59 40	Βερουβίουμ 4 ἄκρον	λ ∠	νθ γο'
Ilæ fluv. ostia	30 59 40	Ἴλα ποτ. ἐκβολαί	λ	νθ γο'
Ripa alta	39 59 40	Ὄχθη ὑψηλή	κθ	νθ γο'
Loxæ fluv. ostia	28 30.59 40	Λόξα ποτ. ἐκβολαί 5	κη ∠	νθ γο'
Vara æstuarium	27 30.59 40	Οὐάρα 6 εἴσχυσις 7	κζ ∠	νθ γο'
Tuæsis æstuarium	27 59 0	Τούαισις 8 εἴσχυσις 9 al. Τούαι	κζ	νθ
Celnii fluv. ostia	27 58 45	Κελνίου ποτ. ἐκβολαί 10	κζ	νη ∠ δ
Taizalum promont.	27 30.58 30	Ταίζαλον ἄκρον	κζ ∠	νη ∠
Divæ fluv. ostia	26 58 40	Διούα ποτ. ἐκβολααί 11	κς	νη ∠
Tava æstuarium	25 58 30	Ταούα 12 εἴσχυσις	κε	νη ∠
Tinæ fluv. ostia	24 58 30	Τίννα 13 ποτ. ἐκβολαί	κδ ∠	νη ∠ δ
Boderia æstuarium	22 30.58 45	Βοδερία 14 εἴσχυσις	κβ ∠	νη ∠ δ
Alauni fluv. ostia	21 40.58 30	Ἀλαύνου ποτ. ἐκβολαί	κα γο'	νη ∠
Vederæ fluv. ostia	20 10.58 30	Οὐέδρα ποτ. ἐκβολαί	κ ς'	νη ∠
Dunum sinus	20 45.57 30	Δοῦνον κόλπος	κ δ	νζ ∠
Gabrintuicorum portuosus sinus	21 57	Γαβραντουίκων εὐλίμενος κόλπος	κα	νζ
Ocelum promont.	21 15.56 40	Ὀκέλλου ἄκρον	κα δ	νς γο'

Ἀβου

Ἀβου ποτ. ἐκβολαί	κα'		νς'	∠
Μεταρὶς 15 εἴσχυσις	κ'	∠	νε'	γο'
Γαρρυένου 16 ποτ. ἐκβολαί	κα'		νε'	γ'
Ἐξοχή	κα'	δ'	νε'	ιϛ'
Εἰδουμανία 17 ποτ. ἐκβολαί	κ'	ς'	νε'	
Ἰάμισα 18 εἴσχυσις	κ'	∠	νδ'	∠
μεθ' ἣν τὸ Ἀκάντιον 19 ἄκρον	κβ'		νδ'	

Οἰκοῦσι δὲ τὰ μὲν, παρὰ τὴν ἀρκτικὴν πλευρὰν, ὑπὸ μὲν τὴν ὁμώνυμον χερσόνησον, Νουάνται, παρ' οἷς εἰσὶ καὶ πόλεις αἵδε.

Λουκοπιβία	ιθ'		ξ'	γ'
Ρεριγόνιον	κ'	ς'	ξ'	γο'

Ὑφ' οὓς Σελγοοῦαι, παρ' οἷς πόλεις

Καρβαντόριγον.	ιθ'		νθ'	γ'
Οὔξελον 20	ιη	∠	νθ'	γ'
Κόρδα	κ'		νθ'	γο'
Τριμόντιον	ιθ'		νθ'	

Τούτων δὲ πρὸς ἀνατολὰς, Δάμνιοι μὲν, ἀρκτικώτεροι, ἐν οἷς πόλεις

Κολανία 21	κ'	∠	νθ'	ς'
Ουανδουαρα	κα'	γο'	ξ'	
Κορία	κα'	∠	νθ'	γ'
Ἀλαῦνα	κβ'	∠δ'	νθ'	γ'
Λίνδον	κ'		νθ'	∠
Ουικτωρία	κγ'	∠	νθ'	

Γαδηνοὶ 22 δὲ, ἀρκτικώτεροι, Ὠταδηνοὶ 23 δὲ, μεσημβρινώτεροι, ἐν οἷς πόλεις αἵδε

Κουρία	κ'	ς'	νθ	
Βρεμένιον	κα'		νη'	∠δ'

Μετὰ δὲ τοὺς Δαμνονίους, πρὸς ἀνατολὰς ἀρκτικώτεροι μὲν, ἀπὸ τοῦ Ἐπιδίου ἄκρου ὡς πρὸς ἀνατολὰς, Ἐπίδιοι, μεθ' οὓς Κέρωνες. 24 εἶτα, Καρνονάκαι. εἶτα, Καρηνοὶ 25, καὶ ἀνατολικώτεροι 29 καὶ Τελευταῖοι Κορνάβυοι 27. Ἀπὸ δὲ τοῦ Λαιλαμνονίου 28 κόλπου μέχρι τῆς Ουάραρ εἰσχύσεως Καληδόνιοι. καὶ ὑπὲρ αὐτοὺς, ὁ Καληδόνιος δρυμός. ὧν ἀνατολικώτεροι δὲ, Κανται. μεθ' οὓς Λόγοι, συνάπτοντες τοῖς Κορναυίοις· καὶ ὑπὲρ τοὺς Λόγους, Μέρται. ὑπὲρ 30 δὲ τοὺς Καληδονίους, Ουακομάγοι. παρ' οἷς πόλεις

Βαναντία	κδ'		νθ'	∠
Τάμεια	κε'		νθ'	γ'
Πτερωτὸν στρατόπεδον	κζ'	δ'	νθ'	γ'
Τούεσις 31	κς'	∠δ'	νθ'	ς'

Ὑπὸ δὲ τούτους, δυσμικώτεροι μὲν Οὐεννίκοντες 32, ἐν οἷς πόλεις αἵδε.

Ὀρρέα	κδ'		νη'	∠δ'

Ἀνατολικώτεροι δὲ Τεξάλοι 33, καὶ πόλις

Δηουάνα	κς'	δ'	νθ'	∠δ'

Abi fluv. oſtia	21	.56 30
Metaris æſtuarium	20 10.	55 40
Garieni fluv. oſtia	21	.55 20
Extenſio	21 15.	55 6
Idumanii ſiuv. oſtia	20	.55 10
Iameſa æſtuarium	20 30.	54 30
poſt quam Cantium eſt promont.	22	.54 0

Juxta ſeptent. latus ſub Cherſ. eodem appellati nomine Novantæ habitant, apud quos urbes hæ:

Lucopibia	19	.60 20
Rerigonium	20 10.	60 40

Sub iis Selgovæ, apud quos urbes hæ.

Carbantorigum	19	.59 20
Oxelum	12 30.	59 20
Corda	20	.59 40
Trimontium	19	.59 0

His verſus ſolis ortum magis ſeptentrionales Damnii ſunt, in quibus urbes hæ:

Colania	20 30.	59 10
Vanduara	21 40.	60 0
Coria	21 30.	59 20
Alauna	22 45.	59 20
Lindum	23	.59 30
Victoria	33 30.	59 0

Gadini vero magis ſeptentrionales. Otadeni autem magis Auſtrales ſunt, in quibus urbes hæ:

Curia	20 10.	59 0
Bremenium	2	.58 45

Poſt Damnonios verſus ſolis ortum magis ſepten. quaſi ad ortum vergentes ab Epidio prom. [a] Epidii ſunt. Poſt quos [b] Cerones. Poſt Orientaliores [c] Lerones. Deinde Carnonaces. Deinde Carini. Et Orientaliores ultimique Cornabii. A Lelannonio autem ſinu uſque ad æſtuarium Varar, ſunt [d] Caledonii. Et ſupra eos, Caledonia ſylva. Quibus magis Orienta. ſunt Cantæ. Poſt quos Logi conjuncti Cornabiis. Et ſupra [e] Logos Mertæ ſunt. Sub Caledoniis autem Vacomagi. Apud quos hæ ſunt urbes:

Banatia	24	.59 30
Tamia	25	.59 20
Alata Caſtra	27 15.	59 20
Tueſis	26 54.	59 10

Sub iis qui Magis Occidentales ſunt habitant Vennicontes, in quibus urbs

Orrea	26 15.	59 45

Deinde qui magis orient. ſunt, Texali; & urbs

Devana	19	.57 45

Rusſus autem ſub Elgovis & Otadinis, ad utraque Maria habitant Brigantes. in quibus urbes

Epiacum 18 30.58 30
Vinnovium 17 30.59 0
Caturactonium 20 .58 0
Calatum 19 .57 45
Iſurium 20 .57 40
Rhigodunum 18 .57 30
Olicana 19 .57 30
Eboracum 20 .57 20

Et Legio ſexta Nicephorica.

Camunlodunum 18 15.5[illegible] 0

Apud hos penes ſinum portuoſum Pariſi & urbs.

Petuaria 20 40.56 40

Sub iis & Brigantibus habitant magis ad occaſum tendentes Orduices. Penes quos urbes

Mediolanium 16 45.56 40
Brannogenium 16 .56 15

His vero magis ori. ſunt Cornabii, in quibus urbes

Devana 18 30.55 0

Et legio viceſima Nicephorica

Virocanium 16 45.55 45

Poſt hos Coritani, in quibus urbes

Lindum 18 40.55 45
Rhage 18 55.30

Deinde Catyeuchlani, in quibus urbes

Salinæ 20 10.55 40
Urolanium 19 20.55 39

Poſt hos Simeni, apud quos urbs

V[illegible]ta 20 30.55 20

Et magis Orientales penes Jameſam æſtuarium, Trinoantes ſunt, in quibus urbs

Camudolanum 21 .55 0

Iterum ſub dictis populis Maxime Occident. ſunt Metæ, in quibus urbes

Luentinum 15 45.55 10
Maridunum 15 30.54 40

His magis orientales Silyres ſunt, in quibus urbs

Bullæum 16 20.55 0

Poſt quos Dobuni & urbs

Corinium 18 54. 10

Poſt Atrebatii & urb.

Nalcua 19 .54 15

Poſt quos Maxime Orient. Cantii In quibus urbes

Londinium 20 .45 0
Darvenum 21 .53 40
Rutupiæ 21 45.45 440

Rurſus Atrebatiis & Cantiis ſubjacent Rhegni, & urbs

Πάλιν δ' ὑπὸ μὲν τὰς Ἐλγόυας καὶ τὰς Ὠταδίνὰς 34, διήκοντες ἐφ' ἑκάτερα τὰ πελάγη Βρίγαντες, ἐν οἷς πόλεις

Ἐπείακον ιη' ∠ νη' ∠
Οὐιννοούιον ιζ' ∠ νη'
Κατουρρακτόνιον κ' νη'
Κάλατον ιθ' νζ' ∠
Ἰσούριον κ' νζ' γο'
Ῥιγόδουνον ιη' νζ' ∠
Ὀλίκανα ιθ' νζ' ∠
Ἐβόρακον κ' νζ' γ'

Λεγίων ϛ' νικηφόρος

Καμουνλόδουνον ιη' δ' νζ'

Πρὸς οἷς περὶ τὸν εὐλίμενον 35 κόλπον, Παρίσοι, 36, καὶ πόλις

Πετουαρία κ' γο' νϛ' γο'

Ὑπὸ δὲ τούτους καὶ τοὺς Βρίγαντας οἰκοῦσι δυσμικώτατοι 37 μὲν, Ὀρδούικες, ἐν οἷς πόλεις

Μεδιολάνιον ιϛ' ∠δ' νϛ' γο'
Βραννογένιον ιϛ' νϛ' δ'

Τούτων δὲ ἀνατολικώτεροι, Κορναύιοι, ἐν οἷς πόλεις,

Δηούανα ιη' ∠ νε'

καὶ λεγίων κ' νικηφόρος

Οὐιροκόνιον ιϛ' ∠δ' νε' ∠ δ'

Μεθ' οὓς Κοριτανοὶ, ἐν οἷς πόλεις

Λίνδον ιη' γο' νε' ∠δ'
Ῥάγε 38 ιη' νε' ∠

Εἶτα Κατυευχλανοί· ἐν οἷς πόλεις

Σαλῖναι 39 ιϛ' νε' γο'
Οὐρολάνιον ιθ' γ' νε' ∠

Μεθ' οὓς Σιμενοὶ, 40 ἐν οἷς πόλις

Οὔεντα κ' ∠ νε' γ'

Καὶ ἀνατολικώτεροι παρὰ τὴν Ἰαμῖσσαν εἴσχυσιν Τρινόαντες, ἐν οἷς πόλις

Καμουδόλανον κα' νε'

Πάλιν δ' ὑπὸ τὰ εἰρημένα ἔθνη δυσμικώτατοι μὲν Δημῆται, ἐν οἷς πόλεις

Λουέντινον ιε' ∠δ' νε'
Μαρίδουνον ιε' ∠ νε' γο'

Τούτων δ' ἀνατολικώτεροι, Σίλυρες, ἐν οἷς πόλις

Βούλλαιον ιϛ' γ' νε'

Μεθ' οὓς Δοβοῦνοι, καὶ πόλις

Κορίνιον ιη' νδ' ϛ'

Εἶτα Ἀτρεβάτιοι, καὶ πόλις

Ναλκούα 41 ιθ' νδ' δ'

Μεθ' οὓς ἀνατολικώτατοι Κάντιοι. ἐν οἷς πόλεις,

Λονδίνιον κ' νδ'
Δαρούενον κα' νγ' γο'
Ῥουτούπιαι κα' ∠δ' νδ'

Πάλιν τοῖς μὲν Ἀτρεβατίοις, καὶ τοῖς Καντίοις, ὑπόκεινται Ῥῆγνοι,

ϗ

καὶ πόλις Νοιόμαγος ιθ ∠δ νγ γ ιβ

Τοῖς δὲ Δοβούνοις, Βέλγαι. καὶ πόλεις

Ἴσχαλις ιϛ γο νγ ∠
Ὕδατα θερμά ιζ γ νγ γο
Οὐέντα ιη γο νγ ∠

Τούτων δ' ἀπὸ δυσμῶν καὶ μεσημβρίας Δουρότριγες, ἐν οἷς πόλις

Δούνιον ιη ∠γ νβ ιβ

Μεθ' οὓς δυσμικώτατοι Δουμνόνιοι. ἐν οἷς πόλεις.

Οὐολίβα ιδ ∠δ νβ γ
Οὔξελλα 43 ιε νβ ∠γ
Ταμαρή ιε νβ δ
Ἴσκα ιζ ∠ νβ ∠δ
Λεγίων δευτέρα σεβαστή. ιζ ∠ νβ ∠ ιβ

Νῆσοι δὲ παράκεινται τῇ Ἀλουίωνι, κατὰ μὲν τὴν Ὀρκάδα ἄκραν

Ὀκῆτις νῆσος λβ γο ξ ∠ δ
Δοῦμνα νῆσος 44 λ ξα

Ὑπὲρ ἣν αἱ Ὀρκάδες, περὶ τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν, ὧν τὸ μεταξὺ ἐπέχει μοί. λ ξγ γο

Καὶ ἔτι ὑπὲρ αὐτὰς ἡ Θούλη. ἧς τὰ μὲν δυσμικώτατα ἐπέχει μοί. κθ ξγ

τὰ δὲ ἀνατολικώτατα λα γο ξγ
τὰ δὲ ἀρκτικώτατα λ γ ξγ δ
τὰ δὲ νοτιώτατα λ γ ξβ γο
τὰ δὲ μεταξὺ λ γ ξγ

Κατὰ δὲ τοὺς Τρινόαντας, νῆσοι εἰσὶν αἵδε

Τολιάπις κγ νδ δ
Κώουνος 25 νῆσος κδ νδ ∠

Ὑπὸ δὲ τὸν μέγαν λιμένα, νῆσος Οὐηκτῆσις 46 ἧς τὸ μέσον ἐπέχει μοί. ιθ γ νβ γ

Næomagus 19 43.53 46

Dobanis vero subjacent Belgæ, & urbs

Ischalis 16 40.53 30
Aquæ Calidæ 17 20.53 40
Venta 18 40.53 30

Deinde versus Occasum & Austrum Durotriges sunt, in quibus urbs

Dunium 17 .52 40

Post quos maxime Occidentales Domnonii, in quibus urbes

Voliba 14 45.52 20
Uxela 15 .52 45
Tamare 15 .52 25
Isca 17 30.52 45
Legio secunda augusta 17 .52 30

Insulæ autem adjacent Albioni juxta Orcada promont.

Ocitis insula 32 40.60 45
Dumna insula 30 .61 0

Supra quam Orcades insulæ sunt numero 30 Circiter, quarum medius gradus habet 30 .61 40

Et super Thyle est, cujus insulæ pars, quæ maxime ad occasum tendit, gradus habet 29 .63 0

Quæ maxime ad ortum 21 40.63 0
Quæ maxime ad Arctos 30 20.6 21
Quæ maxime ad austrum 30 20.62 40
Medium insulæ 30 20.63 0

Juxta Trinoantes vero insulæ hæ sunt; Toliapi insula 23 .54 20
Counos insula 24 .54 20

Sub magno vero portu insula est vectis; cujus Medium gradus habet. 19 20.52 20

 Ex

Ex Itinerario Antonini Aug. Edito per Hieronymum Suritam Anno MDC. Colon. Agrip.

Iter Britanniarum. A Gessoriaco de Galliis Ritupas in Portum Britanniarum, Stad. Num. cccccl.

A Limite, ideft, à Vallo Prætorium usque. M. P. clvi.
A Bremenio Corftopilum. M. P. xx.
Vindomoram. M. P. ix.
Vinoviam. M. P. xix.
Cataractonem. M. P. xxii.
Isurium. M. P. xxiv.
Eboracum, Leg. victrix. M. P. xiv.
Derventionem. M. P. vii.
Prætorium. M. P. xxv.

Iter à Vallo ad Portum Ritupas. M. P. cccclxxxi.

A Blatobulgio Castra exploratorum. M. P. xii.
Luguvallum. M. P. xii.
Voredam. M. P. xiv.
Brovonacim. M. P. xiii.
Verterim. M. P. xiii.
Lavatrim. M. P. xiv.
Cataractonem. M. P. xiii.
Isurium. M. P. xxiv.
Eboracum. M. P. xvii.
Calcariam. M. P. ix.
Camulodunum. M. P. xx.
Mamucium. M. P. xviii.
Condate. M. P. xviii.
Devam Leg. xx victrix. M. P. xx.
Bovium. M. P. x.
Mediolanum. M. P. xx.
Rutunium. M. P. xii.
Viroconium. M. P. xi.
Uxaconam. M. P. xi.
Pennocrucium. M. P. xii.
Etocetum. M. P. xii.
Manduessedum. M. P. vi.
Venonium. M. P. xii.
Bennavennam. M. P. xvii.
Lactodorum. M. P. xii.
Magiovintum. M. P. xvii.
Durocobrivim. M. P. xii.
Verolamium. M. P. xii.
Sulloniacim. M. P. ix.
Londinium. M. P. xii.
Noviomagum. M. P. x.
Vagniacim. M. P. xviii.
Durobrivim. M. P. ix.
Durolevum. M. P. xiii.
Durovernum. M. P. xii.
Ad Portum Ritupas. M. P. xii.

Iter à Londinio ad Portum Dubrim. M. P. lxvi.

Durobrivim. M. P. xxvii.
Durovernum. M. P. xxv.
Ad Portum Dubris. M. P. xiv.

Iter à Londinio ad Portum Lemanis. M. P. lxviii.

Durobrivim. M. P. lxviii.
Durovernum. M. P. xxv.
Ad Pontem Lemanis. M. P. xvi.

Iter à Londinio Luguvallum ad Vallum. M. P. ccccxliii.

Cæsaromagum. M. P. xxviii.
Coloniam. M. P. xxiv.
Villam Faustini. M. P. xxxv.
Icianos. M. P. xviii.
Camboricum. M. P. xxxv.
Duroli pontem. M. P. xxv.
Durobrivas. M. P. xxxv.
Causennim. M. P. xxx.
Lindum, M. P. xxvi.
Segelocim. M. P. xiv.
Danum. M. P. xxi.
Legeolium. M. P. xvi.
Eboracum. M. P. xxi.
Isubrigantum. M. P. xvii.
Cataroctonem. M. P. xxiv.
Lavatrim. M. P. xvii.
Verterim. M. P. xiii.
Brocavum. M. P. xx.
Luguvallum. M. P. xxii.

Iter à Londinio Lindum. M. P. clvi.

Verolamum. M. P. xxi.
Durocobrium. M. P. xii.
Magiovinum. M. P. xii.
Lactodorum. M. P. xvi.
Isannavatia. M. P. xii.
Tripontium. M. P. xii.
Vennonim. M. P. ix.
Ratis. M. P. xii.
Verometum. M. P. xiii.
Margidunum. M. P. xiii.
Ad Pontem. M. P. vii.
Crococalanum. M. P. vii.
Lindum. M. P. xii.

Iter

Iter à Regno Londinium. M. P. xcvi.

Clansentum.	M. P. xx.
Ventam Belgarum.	M. P. x.
Callevam Atrebatum.	M. P. xxii.
Pontes.	M. P. xxii.
Londinium.	M. P. xxii.

Iter ab Eboraco Londinium. M. P. ccxxvii.

Lagecium.	M. P. xxi.
Danum.	M. P. xvi.
Agelocum.	M. P. xxi.
Lindum.	M. P. xiv.
Crococalanum.	M. P. xiv.
Margidunum.	M. P. xiv.
Vernemetum.	M. P. xii.
Ratis.	M. P. xii.
Venno	
Bann	
Magiovinium.	M. P. xxviii.
Durocobrivim.	M. P. xii.
Verolamum.	M. P. xx.
Londinium.	M. P. xxi.

Iter à Venta Icenorum Londinium. M. P. cxxviii.

Sitomagum.	M. P. xxxii.
Cambretonium.	M. P. xxii.
Adansam.	M. P. xv.
Camulodunum.	M. P. vi.
Canonium.	M. P. ix.
Cæsaromagum.	M. P. xii.
Durolitum.	M. P. xvi.
Londinium.	M. P. xv.

Iter à Clano venta Mediolanum. M. P. cl.

Galavam.	M. P. xviii.
Alonem.	M. P. xii.
Galacum.	M. P. xix.
Bremetonacim.	M. P. xxvii.
Coccium.	M. P. xx.
Mancunium.	M. P. xvii.
Condate.	M. P. xviii.
Mediolanum.	M. P. xviii.

Iter à Segoncio Devam. M. P. lxxiv.

Cononium.	M. P. xxiv.
Varim.	D. P. xix.
Devam.	M. P. xxxii.

Iter à Muridono Viroconium. M. P. clxxxvi.

Leucarum.	M. P. xv.
Nidum.	M. P. xv.
Bomium.	M. P. xv.
Iscam. Leg. 18 Aug.	M. P. xxvii.
Burrium.	M. P. ix.
Gobannium.	M. P. xii.
Magnim.	M. P. xxii.
Branonium.	M. P. xxiv.
Viroconium.	M. P. xxvii.

Iter ab Isca Callevam. M. P. cix.

Burrium.	M. P. ix.
Blestium.	M. P. xi.
Ariconium.	M. P. xi.
Clevum.	M. P. xv.
Durocornovium.	M. P. xiv.
Spinas.	M. P. xv.
Callevam.	M. P. xv.

Iter alio Itinere ab Isca Callevam. M. P. ciii.

Ventam Silurum.	M. P. ix.
Abonem.	M. P. ix.
Traiectum.	M. P. ix.
Aquas Solis.	M. P. vi.
Verlucionem.	M. P. xv.
Cunetionem.	M. P. xx.
Spinas.	M. P. xv.
Callevam.	M. P. xv.

Iter à Calleva Iscadum Nuniorum. M. P. cxxxvi.

Vindomim.	M. P. xv.
Ventam Belgarum.	M. P. xxi.
Brige.	M. P. xi.
Sorinodunim.	M. P. viii.
Vindocladiam.	M. P. xii.
Durnonovariam.	M. P. viii.
Moridunum.	M. P. xxxvi.
Iscadum Nuniorum.	M. P. xv.

Ex Notitia Dignitatum Imperii Romani circa tempora Arcadii & Honorii.

Sub dispositione viri Spectabilis Ducis Britanniarum.

Præfectus Legionis Sextæ. [Ebor.]
Præfectus equitum Dalmatarum Præsidio.
Præfectus equitum Crispianorum Dano.
Præfectus equitum Catafractariorum Morbio.
Præfectus Numeri Barcariorum Tigritensium Arbeja.
Præfectus Numeri Nerviorum Dictensium Dicti.
Præfectus Numeri vigilum Concangios.
Præfectus Numeri exploratorum Lavatres.
Præfectus Numeri Directorum veterum, alias Veneris.
Præfectus Numeri Defensorum Braboniaco.
Præfectus Numeri Solensium Maglovæ.
Præfectus Numeri Pacensium Magis.
Præfectus Numeri Longovicariorum Longovico.
Præfectus Numeri Derventionensis Derventione.

Item per lineam Valli.

Tribunus cohortis quartæ Lergorum Segeduno.
Tribunus cohortis Cornoviorum Ponte-Ælii.
Præfectus Alæ primæ Asorum Conderco.
Tribunus cohortis primæ Frixagorum Vindobala.
Præfectus Alæ Savinianæ Hunno.
Præfectus Alæ Secundæ Astrorum Cilurno.
Tribunus cohortis primæ Bavorum Procolitia.
Tribunus cohortis primæ Tungrorum Borcovico.
Tribunus cohortis quartæ Gallorum Vindolana.
Tribunus cohortis primæ Astorum Æsica.
Tribunus cohortis secundæ Dalmatarum Magnis.
Tribunus cohortis primæ Æliæ Dacorum, Amboglanna.
Præfectus Alæ Petrianæ Petrianis.
Præfectus Numeri Maurorum Aurelianorum, Aballaba.
Tribunus cohortis secundæ Lergorum Congavatæ.
Tribunus cohortis primæ Hispanorum Axeloduno.
Tribunus cohortis secundæ Thracum Gabrosenti.
Tribunus cohortis primæ Æliæ Classicæ Tunnocelo.
Tribunus cohortis primæ Morinorum Glannibanta.
Tribunus cohortis tertiæ Nerviorum Alione.
Cuneus Armaturarum Bremetenraco.
Præfectus Alæ primæ Herculeæ Olenaco.
Tribunus cohortis sextæ Nerviorum Virosido.
Officium autem habet idem vir Spectabilis Dux, hoc modo.
Principem ex officiis Magistrorum militum Præsentalium alternis annis.
Commentariensem utrunque.
Numerarios ex utrisque officiis omni anno.
Adjutorem.
Subadjuvam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos Officiales.

Sub

Sub dispositione viri Spectabilis Comitis Britanniæ.

Provincia Britanniæ.
Officium autem habet idem vir Spectabilis Comes, hoc modo.
Principem ex officio Magistri militum.
Præsentalium alternis annis.
Commentariensem, ut supra.
Numerarios duos singulos ex utroque officio supradicto.
Adjutorem.
Subadjuvam.
Exceptores.
Singulares, & reliquos Officiales.

Sub dispositione viri Spectabilis Comitis littoris Saxonici per Britanniam.

Præpositus numeri Fortensium Othonæ.
Præpositus militum Tungricanorum Dubris.
Præpositus numeri Turnacensium Semannis.
Præpositus equitum Dalmatarum Branodunensis Branaduno.
Præpositus equitum Stablesianorum Gariannonensis, Gariannono.
Tribunus cohortis primæ Vetasiorum Regulbio.
Præpositus Legionis secundæ Aug. Rutupis.
Præpositus Numeri Abulcorum Anderidæ.
Præpositus numeri Exploratorum Portus Adurni.
Officium autem habet idem vir Spectabilis Comes hoc modo.
Principem ex officio Magistri Præsentalium à parte peditum.
Numerarios duos ut sup. ex officio supradicto.
Commentariensem ex officio supradicto.
Cornicularium.
Adjutorem.
Subadjuvam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

Sub dispositione viri Spectabilis, Vicarii Britanniarum.

Consulares.

Maximæ Cæsariensis.
Valentiæ.

Præsides.

Britanniæ primæ,
Britanniæ secundæ.
Flaviæ Cæsariensis.

Officium autem habet idem vir Spectabilis Vicarius, hoc modo.

Principem de Schola Agentium in rebus ex Ducenariis.
Cornicularium.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Ab Actis.
Curam Epistolarum.
Adjutorem.
Subadjuvas.
Exceptores.
Singulares & reliquos officiales.

Ex Anonymo Ravennate Geographo.
PARISIIS, M. DCLXXXVIII.

In qua Brittania plurimas fuiſſe legimus civitates & caſtra, ex quibus aliquantas deſignare volumus.

Giano
Eltabo
Elconio
Nemetotacio
Tamaris
Durocoronavis
Pilais
Vernalis
Ardua
Ravenatone
Devioniſſo
Statio
Deventia
Stene
Duriarno
Uxelis
Vertevia
Melarnoni
Scadum Namorum
Termonin
Moſtevia
Miledunum
Apaunaris
Maſona
Alongium

Item juxta ſupraſcriptam civitatem Scadomorum, eſt civitas quæ dicitur

Moriduo
Alauna ſilva
Omire
Tedertis
Londinis
Canca
Dolocindo
Clavinio
Morionio
Bolvelaunio
Alauna
Coloneas
Aranus
Anicetis
Moiezo
Ibernio
Bindogladia
Noviomagno
Onna
Venta Velgarum
Armis
Ardaoneon
Ravimago
Regentium
Leucomago
Cimetzone
Punctuobice
Venta Silurum
Jupania
Metambala
Albinunno
Iſca Auguſta
Bannio
Brenna
Alabum
Cicutio
Magnis
Branogenium
Epoceſſa
Ypoceſſa
Macatonion
Glebon colonia
Argiſtillum
Vertis
Salinis
Corinium Dobunorum
Caleba Atrebatium
Anderefio
Miba
Mutuantonis
Lemanis
Dubris
DurovernoCantiacorum
Rutupis
Durobrabis
Londini
Tameſe
Brinavis
Alauna
Utriconion Cornoninorum
Lavobrinta
Mediomano
Seguntio
Canubio
Mediolano
Sandonio
Dena victrix
Veratino
Lutadarum
Derbentione
Salinis
Condate
Ratecorion
Eltenori
Lectoceto
Jacio
Dulma
Virolanium
Londinium Auguſta
Cæſaromagom
Camulodulo colonia
Durcinate
Duroviguto
Durobriſin
Venta Cenomum
Lindum colonia
Banovallum
Navione
Aquis
Arnemeza
Zerdotalia
Mantio
Alunna
Camulodono
Calunio
Gallunio
Modibogdo
Cantiumeti
Juliocenon
Gabrocentio
Alauna
Bribra
Maio
Olerica
Derventione
Ravonia
Breſnetenati Veteranorum
Pampocalia
Lagentium

Valteris

Valteris	Lineojugla	Devovicia
Bereda	Vinonia	Dixio
Lugubalum	Lavaris	Lugundino
Magnis	Cataractonion	Coganges
Babaglanda	Eburacum	Corie
Vindolande	Decuaria	Lopocarium

Iterum sunt civitates in ipsa Britannia, quæ recto tramite, de una parte in alia, id est de oceano in oceano, & Sistuntiaci dividunt in tertia portione ipsam Britanniam, id est.

Serduno	Sinetriadum	Abisson
Conderco	Glidum	Ebio
Vindovala	Carbantium	Coritiotar
Onno	Tadoriton	Celerion
Celunno	Maporiton	Itucodon
Brocoliti	Alitacenon	Maremago
Volurtion	Loxa	Duablisis
Æsica	Locatrene	Venutio
Banna	Canibroiana	Trimuntium
Uxeludiano	Smetri	Eburocassum
Avalaria	Uxela	Bremenium
Maja	Lucotion	Cocuneda
Fanocedi	Corda	Alauna
Brocara	Camulossesa	Oleiclavis
Oroucingo	Præsidium	Ejudensca
Stodoion	Brigomono	Rumabo

Iterum sunt civitates in ipsa Britannia, ubi plus angustissima de oceano in oceano esse dinoscitur, id est.

Velunia	Colanica	Litana
Volitanio	Medio	Cibra
Pexa	Nemeton	Credigone
Begesse	Subdobiadon	

Iterum est civitas quæ dicitur

Jano	Iberran	Ugveste
Maulion	Præmatis	Leviodanum
Demerosesa	Tuessis	Porco Classis
Cindocellum	Lædone	Levioxana
Cermo	Litinomago	Cermium
Veromo	Devoni	Victoriæ
Matovion	Memanturum	Marcotaxon
Ugrulentum	Decha	Tagea
Ranatonium	Bograndium	Voran

Sunt autem in ipsa Britannia diversa loca, id est.

Maponi	Taba	Daunoni
Panovius	Manavi	
Minox	Segloes	

Currunt autem per ipsam Britanniam plurima flumina, ex quibus aliquanta nominare volumus, id est.

Fraxula	Tamaris	Tamion
Axium	Naurum	Aventio
Maina	Abona	Leuca
Sarva	Isca	Juctius

Leugosena	Lenda	Lemana
Coantia	Vividin	Rovia
Dorvatium	Durolani	Ractomessa
Antrum	Alauna	Senva
Tinoa	Coguvensuron	Cimia
Liar	Durbis	Velox

Finitur autem ipsa Britannia, à facie Orientalis habens insulam Thyle, vel insulas Dorcadas; à facie Occidentis ex parte Provinciæ Galliam, & promontorium Pyrenei: à facie Septentrionali insulam Scotiam, à facie meridiana Germaneam antiquam.

Numerus Hidarum regionum quarundam Cis-Humbranarum; ex codice rubro Scaccarii, p. 29. collato cum M. S. Cottoniano Claud. D. 2.

	Myrcna continet	30000 Hidas	11	Wight-gora	600 hidas.
1	Woken-Setna	7000 hidas.	12	Nox-gaga	5000 hidas.
	Westerna	7000 hidas.	13	Othgaga	2000 hidas.
	Pec-Setna	1200 hidas.	14	Hwynca	7000 hidas.
2	Elmed-setna	600 hidas.	15	Ciltern-setna	300 hidas.
3	Lindes-farona	7000 hidas.		Hendrica	3000 hidas.
	Midleth felda	....	16	Unecung-ga	1200 hidas.
4	Suth-Gyrwa	600 hidas.		Aroseatna	600 hidas.
5	North-Gyrwa	600 hidas.	17	Fearfinga	300 hadas.
†	East-Wixna	300 hidas.	18	Belmiga	600 hidas.
‡	West-Wixna	600 hidas.		Witherigga	600 hidas.
	Spalda	600 hidas.	19	East-Willa	600 hidas.
6	Wigesta	900 hidas.		West-Willa	600 hidas,
7	Heresinna	1200 hidas.	20	East-Engle	30000 hidas.
8	Sweordora	300 hidas.		East-Sexena	7000 hidas.
9	Eysla	300 hidas.		Cant-Warena	15000 hidas.
10	Wicca	300 hidas.		Suth-Sexena	100000 hidas.

Hidæ quorundam comitatuum; ex Cod. M. S. Crowlandensi.

In Wiltsyre continentur	4800 Hidæ.	In Worcestresyre sunt	1200 hidæ.
In Bedfordshire sunt	1200 hidæ.	In Herefordsyre sunt	1005 hidæ.
In Cantebrigesyre sunt	2005 hidæ.	In Warwiksyre	1200 hidæ.
In Huntedunesyre sunt	800 hidæ & dimidia.	In Oxonfordsyre	2400 hidæ.
		In Salopesyre	2400 hidæ.
In Norhantunesyre	3200 hidæ.	In Cestresyre	1200 hidæ.
In Gloucestresyre	2400 hidæ.	In Staffordesyre	..... hidæ.

Hidæ quorundam Burgorum; ex Cod. *Scaccarii &* Cottoniano.

Heorew-Buran tenet	324 hidas.	Hlida	140 hidas.
Hastinge-cestre	500 hidas.	Wiltune cum Bearstaple	260 hidas.
Lathe	1300 hidas.	Weced	513 hidas.
Burh-ham	726 hidar.	Axanbrige	400 hidas.
Cissececastre	1500 hidas.	Lengen	100 hidas.
Porcheastre	650 hidas.	Langiord	600 hidas.
Hamptona	50 hidas.	Badaran	3200 hidas.
Winchestre	2400 hidar.	Malmesburing	1500 hidas.
Pistone	1400 hidas.	Croccagelada	1300 hidas.
Tysamburing	700 hidas.	Oxford & Wallingford	2400 hidas.
Sorasslesburiag	700 hidas.	Buckingh. & Sceaftelege	600 hidas.
Tweonham	470 hidas.	Eschinghum & Suthringa-Weorch.	1800 hidas.
Weareham	1600 hidas.		
Brydian	1760 hidas.	Ast Saxhum & Wygeaceastrum	1200 hidas.
Excencestre	734 hidas.		
Hallgan Wylla	300 hidas.	Barlingewice	2404 hidas.

Iter

Iter BRITANNIARUM.

Britannia nondum in formam Provinciæ redacta, cum ipsi *Albion* nomen fuisset, Insulæ omnes versus septentrionem *Britanniæ* vocabantur, uti Plinius commemorat. Eo more apud Valerium Catullum in Cæsarem. *Nota Hiron. Surita.*

Hunc Galliæ timent, timent Britanniæ.

At Britannia Insula subacta, in ea provinciæ tres a Rufo Festo numerantur, Maxima Cæsariensis, Britannia prima, & Britannia secunda, quas Britanniarum nomine hoc Antonini loco intelligi, dubium mihi est: tametsi verisimile sit, eo jam tempore in aliquot provincias fuisse divisam. Posteriore vero tempore Auctor Notitiæ provinciarum quinque provincias Britanniæ numerat: Maximam Cæsariensem, Valentinam, Britanniam primam, Britanniam secundam, & Flaviam Cæsariensem. Plinius ratione Milliarum Longitudinis & Latitudinis Britanniam dimetitur, & non Provinciarum: & Ptolemeus laterum ejus Insulæ dimensiones colligit.

A Gessoriaco de Galliis Ritupas] In Blandiniano, Agessoriam de Galliis Ritupis. In Neapolitano, a Gessoriaco de Galliis Ritupis: & in Long. libris, à Gessoria de Galliis Ritupis. Ptol. in Atrebatiis Ρυτύπιαι. Rutupiarum portus Britanniæ Ammianus libro xx. meminit; Adulta, inquit, hieme dux ante dictus Bononiam venit: quæsitisque navigiis, & omni imposito milite, observato flato secundo ventorum, ad Rutupias, sitas ex adverso, defertur, petitque Londinum. Auctor Notitiæ Provinciarum sub dispositione V. S. Comitis litoris Saxonici per Britanniam, præpositum Leg. II. Augustæ Rutupis recenset. In Itinerario maritimo, in Regio exemplari, quod integrum extat, & mihi instar est complurium, & in Blandiniano, portus Ritupius vocatur, ut non dubitem Ritupas scribere, non Rutupas.

Stadia N. ccccl.] Manuscripta exemplaria, & vulgati libri stadia numero ccccl. Cæsar Commentario iv. ipse cum omnibus copiis in Morinos proficiscitur, quod inde erat brevissimus in Britanniam trajectus. Plinius de Britannia; hæc, inquit, abest à Gessoriaco Morinonum gentis litore proximo trajectu L. M. Ex quibus verbis, & hac Antonini itinerarii stadiorum ratione, visus est mihi Beda, initio Historiæ Ecclesiasticæ, sententiam concinnasse: cujus verba adponam, quod hujus Itinerarii auctoritas ab eo aperte laudari videatur; habet, inquit, à Meridie Galliam Belgicam, cujus proximum litus transmeantibus aperit civitas, quæ dicitur Ruthubi portus, qui portus à gente Anglorum nunc corrupte Reptacestir vocata, interposito mari à Gessoriaco Morinorum gentis litore proximo trajecta Milliarium quinquaginta, sive, ut quidam scripsere, stadiorum quadrigentorum quinquaginta. Strabo libro iv. Cæsarem perhibet, cum ad Itium navali usus esset, & initis tenebris classem ascendisset, postridie, hora circiter quarta, stadia ccc ac xx emensum applicuisse. In itinerario ad portum Ritupium ccccl. Stadia assignantur.

A Limite idest, à Vallo] Cum Spartianus in Hadriani vita auctor sit, murum Hadrienum in Britannia per lxxx. M. P. primum duxisse, qui Romanos à Barbaris divideret, & Valli nomine magna munitionum mole à Septimio Severo longius productum fuisse; dixerit quis limes hoc itinerario designetur? Ac mihi magis fit verisimile Severi Vallum intelligi: quod si ita esse donemus, auctor hujus itinerarii ætate Imperatoris Antonini Bassicani Severi. F. opus hoc composuisse tradetur: & Imperatoris hujus Antonini titulus erit, non Antonini Pii. Nam adeo singillatim hoc Itinerario à Vallo itinera ducuntur, & ex aliis urbibus ad Vallum, ut verisimile non sit Valli Hadriani fieri mentionem, sed Severi: atque eam ob causam auctor hujus Itinerarii Antonini Augusti Severi F. nomine opus edidisse videtur. Julius tamen Capitolinus Antoninum Pium auctos est

Bbbbb 3 Britannos

Britannos per Lollium Urbicum viciſſe, alio muro cæſpititio, ſubmotis barbaris, ducto. De vallo Xiphilinus, ex Dione, hæc prodit in Severo, Britannorum mores deſcribens: Οἰκοῦσι δὲ οἱ μὲν Μαιάται πρὸς αὐτῷ τῷ διατειχίσματι, ὃ τὴν νῆσον διχῇ τέμνει. Eum itidem murum à Severo erectum atque conſtructum fuiſſe, idem Spartianus auctor eſt. Britanniam, inquit, quod maximum ejus Imperii decus eſt, muro per tranſverſam inſulam ducto, utrinque ad finem Oceani munivit, unde & Britannici nomen accepit. Aurelius Victor in Epitome hiſtoriæ Auguſtæ, & Eutropius libro viii. in Severo Vallum per xxxii. M.P. à mari ad mare deduxiſſe, ut Spartianus, auctores ſunt, ſi numeri mendo non caret. Nam Euſebius in Libello Temporum ita prodit. *Severus in Britannos transfert Bellum: ubi, ut receptas provincias ab incurſione Barbarica faceret ſecuriores, Vallum per cxxxii. M.P. à mari ad mare duxit.* Oroſius, ut Caſſidorum omittam, hæc prodidit. *Severus Victor in Britanniam, defectu pene omnium Sociorum trahitur: ubi magnis gravibuſque prœliis ſæpe geſtis, receptam partem Inſulæ à cæteris indomitis gentibus, vallo diſtinguendam putavit. Itaque magnam foſſam, firmiſſimumque vallum, crebris inſuper turribus munitum per cxxxii. M.P. à mari ad mare duxit: ibique apud oppidum Eboracum morbo Obiit.* In Notitia Provinciarum Tribuni cohortium per lineam Valli recenſentur. Eo Vallo Picti, & Regiones reliquæ; quibus Scotiæ Regnum continetur.

A Bremenio Corſtopilum M.P. xx.] Habent Blandinianum exemplar, & Libri Longoliani. In Neapolitano à Bremenio Conſtropilum xix. Bremenium Oppidum in Valli limite deligi, tanquam certum locum, ex quo iter hoc ducitur Corſtopilum uſque, ratio ipſa docet. Ptolomæo in Otadenis; qui ad Meridiem vergunt Βρεμένιον. Corſtopili vero oppidi ſive manſionis primæ, neque apud veteres auctores, aut recentiores, ullam mentionem reperi.

Vindomoram. M.P. ix.] Manuſcripta exemplaria, & Libri Longoliani in hanc conveniunt auferendi caſu lectionem, cujus manſionis nullam reperi mentionem.

Vinoviam. M.P. xix.] In Blandiniano, & reliquis Vinovia M.P. xix. Ptolemæo inter Civitates Brigantum Οὐιννοούιον.

Cataractonem. M.P. xxii.] In Blandiniano Cataractoni. M.P. xxii. atque eodem pacto in Libris Longolianis. In Neapolitano Cataractorii M.P. xxii. Ptolemæo itidem in Brigantibus juxta Vinnovium conlocatur Κατουρακτόνιον. Beda in fine Libri II. Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, Cataractæ meminit: & Cataractonis vici lib. iii. cap. xiv.

Iſurium. M.P. xxxiv.] Præferunt Manuſcripta exemplaria, & Longoliani Libri: & infra ſequenti itinere Iſuriam. Ptolemæo in eiſdem Brigantibus Ισούριον.

Eboracum Leg. Victrix. M.P. xvii.] In Blandiniano. M.P. xiv. & in ſequenti Itinere, M.P. xvii. qui numerus recte hujus itineris manſionum ſummam conficit. In Neapolitano. M.P. xvii. & in Libris Longolianis xiv. & xii. corrigitur, & ſequenti Itinere M.P. xvii. ab Iſurio Eboracum adponuntur. Ptolemæo in Brigantum Regione Ἐβόρακον, & illi itidem adjungitur λεγίων Νικηφόρος.

Derventonem. M.P. vii.] In Notitia Provinciarum ſub diſpoſitione Ducis Britanniarum præfectus numeri Dervenţienſis Derventione.

Delgovitiam. M.P. xiii.] In Blandiniano exemplari, & Libris Longolianis, Delgonitia. M.P. xiii. Et in Neapolitano Delguitia. M.P. xiii. cujus manſionis & prætorii, quo hoc iter deducitur, nullam reperi fieri mentionem.

A Blatobulgio Caſtra exploratorum. M.P. xii.] Habet Blandinianum exemplar. In Neapolitano M.P. x. Et in Libris Longolianis. M.P. xv. & x. corrigitur. Rurſus manſione certa ad Valli limitem conſtituta, hoc eſt à Blatobulgio, Ritupas uſque portum, iter hoc proponitur ut prima manſio à

à Blatobulgio castris Exploratorum conlocetur; quarum mansionum fieri mentionem ab aliis Auctoribus non video.

Luguvallum. M. P. xii.] In Blandiniano & Longolianis Libris, Luguvallo M. P. xii. Et in Neapolitano, Lugufallo M. P. xii. quæ nomina alibi extare non video.

Voredam. M. P. xiv.] Ind Blandin. Voreda M. P. xiv. atque item in aliis.

Brovonacim M. P. xiii.] In Manuscriptis & Libris Longolianis, Brovonacis M. P. xiii. In Notitia Provinciarum sub eodem Duce Britanniarum, Præfectus numeri defensorum Bravoniaco, qui locus ad hanc mansionem pertinere videtur.

Verterim M. P. xiii.] In Blandiniano, Verteris M. P. xiii. Et in Neapolitano Verteris. M. P. xx. Longoliani Libri, Verteris M. P. xiii. & xx. corrigitur. Sub dispositione ejusdem Ducis Britanniar. Præfectus numeri Directorum, Verteris: ita enim in vetusto exemplari meo legitur, non Veterum, quemadmodum in vulgatis præfertur. *Locus Notitia restitutus.*

Lavatrim. M. P. xiv.] In Manuscriptis exemplaribus, & Longolianis Libris, Lavatris M. P. xiv. In eadem Notitia, Præfectus numeri exploratorum Lavatres.

Cataractonem. M. P. xiii.] In Blandiniano, Cataractone M. P. xiii. Et in Neapolitano, M. P. xvi. In Longolianis Libris, M. P. xiii. & xvi. corrigitur. & infra in Blandiniano, Cataractone Lavatrim M. P. xvii. tribuuntur.

Camulodunum. M. P. xx.] Camboduno præferunt Manuscripti, & Longoliani libri. Camboduni in Britanniarum Regionibus, neque à Ptolemæo neque ab Auctore Notitiæ fit mentio. Ptolemæo in Brigantibus καμυλόδουνον. Et in Trinovantibus καμουδόλανον. Trinovantium Camuloduni Tacitus meminit, libro xiv. & recens Coloniam deductam fuisse.

Mamucium. M. P. xviii.] In Blandiniano, Mamucio M. P. xviii. Et in Neapolitano, Mamutio M. P. xviii. & in libris Longolianis, Manutio M. P. xviii.

Condate. M. P. xviii.] Præferunt Manuscripta exemplaria, & Libri Longoliani: mansionis nomen à nullo, quod sciam, auctorum proditum. Fortasse colonia Gallorum, quæ à Condate, Redonum Oppido, sit deducta.

Devam Leg. xx. Victrix M. P. xx.] Ex Blandiniano adposuimus: præfert enim Deva Leg. xx. Vici M. P. xx. In Neapolitano, Deva Legi.xxiii. ci. M. P. xx. Ptolemæo in Texeborum regione δηούανα, & in Cornaviis δηούανα καὶ λεγίων νικηφόρος. Ut eadem sit, quæ hoc itinere constituitur, & in alterutro nomine error sit librariorum: Sed cum in nomine Deva exemplaria Manuscripta Antonini cum vulgatis conveniant, non id rejecimus.

Bovium. M. P. x.] Manuscripta & Longoliani libri, Bovio M. P. x.

Mediolanum. M. P. xx.] Ptolemæus in Ordovicibus Mediolanum Urbem conlocat.

Rutinium. M. P. xii.] In Blandiniano exemplari, & libris Longolianis, Rutinio M. P. xii. Et in Neapolitano, Rutinio M. P. xii.

Veroconium. M. P. xi.] In Manuscriptis, Urioconio M. P. xi. Et in Longolianis, Uriconio M. P. xi. Infra Viroconio, quam lectionem prætulimus, quod à Ptolemæo in Cornaviis juxta Leg. xx. vitricem Ουιροκόνιον Statuatur.

Uxaconam. M. P. xi.] In Blandiniano, Uxacona M. P. xi. & in libris Longolianis, Usocona: & nulli numeri ei mansioni adjiciuntur.

Pennocrucium. M. P. xii.] In Blandiniano, Pennocrucio M. P. xii. Et in Neapolitano, Pennocrutio M. P. xii. Longoliani libri Peunocrutio præferunt.

Etocetum. M. P. xii.] In Blandiniano, Etoreto M. P. xii. Et in Longolianis libris. In Neapolitano, Eroceto. M. P. xii.

Manduessedum. M. P. vii.] In Blandiniano, M. P. xvi. In Neapolitano, M. P. xvi. In Longoliano, M. P. vi. & xvi. corrigitur.

Bennavennam.

Bennavennam. M. P. xvii.] In Blandiniano, auferendi casu Bennavenna M. P. xvii. & in Neapolitano, Benaventa M. P. xvii. In libris Longolianis, Bennavenna M. P. xvii. & Benneventa corrigitur.

Lactodorum. M. P. xii.] In Blandiniano, Lactodoro M. P. xii. & in libris Longolianis. In exemplari Neapolitano, Lactodrodo M. P. xii.

Magiovintum. M. P. xvii.] In Blandiniano, Magiovinto M. P. xvii. & in Neapolitano, Maginto. M. P. xvii. Libri Longoliani utramque lectionem proponunt.

Verolamium. M. P. xii.] In Blandiniano, Verolamio M. P. xii. & in Neapolitano, Velolamio M. P. xii. Longoliani libri Blandinianam lectionem adponunt, & Velovanio corrigunt. Ptolemæo in Catyeuchlanis ὑρολάνιον. Beda Historiæ Ecclesiasticæ libro primo cap. vii. passum fuisse Beatum Albinum die x. Kal. Julii juxta Civitatem Verolamium perhibet.

Sulloniacim. M. P. ix.] In Blandiniano, Sulloniacis M. P. ix. Et in Longolianis libris: at in exemplari Neapolitano. M. P. x.

Londinium. M. P. xii.] In Blandiniano, Londinio M. P. xii. & in Neapolitano, Longiduno M. P. xii. Et in Longolianis, Londonio M. P. xii. In Taciti Manuscripto exemplari libro ix. & in Aldinis libris. At Suetonius, Mira constantia medios inter hostes Londinium perrexit. [A Ptolemæo in Cantiis λονδίνιον] Cognomento quidem Coloniæ non insigne, sed copia negotiatorum & commeatuum maxime celebre. Ammianus libro xx. Ad Rutupias sitas ex adverso defertur, petitque Londinum: & libro xxvii. Tendensque ad Lundonium vetus Oppidum, quod Augustam posteritas adpellavit: & libro xxviii. ab Augusta profectus, quam veteres adpellavere Lundinium. Ea enim nominis scripturæ diversitas, in uno ejus Historiæ volumine vulgato, reperitur.

Noviomagum. M. P. x.] Ptolemæo, in Regnis Cantiis finitimis νοιόμαγος.

Durobrivim. M. P. ix.] In Blandiniano, Duroprovis M. P. ix. & proximis duobus Itineribus Durobrius, & Durobrivis præfert idem exemplar. In exemplari Neapolitano, Durobrovis M. P. ix. & paulo post Dubobrius. Et in Longolianis libris, Duropronis M. P. ix. Et sequentibus Itineribus, Dubobrius & Durobrivis.

Durovernum. M. P. xii.] In Blandiniano, Duroverno. M. P. xii. Et sequentibus Itineribus Durarvenno. In Neapolitano Durorverno. M. P. xii. & infra Durarveno. In Longolianis libris, Duroverno M. P. xii. & infra Durarvenno, id Oppidum esse videtur, quod in Cantiis medium inter Londinium, & Rutupias à Ptolemæo δαρούερνον nominatur: nam vetustus interpres Darvernum vertit. Beda Libro Ecclesiasticæ Historiæ ii cap. iii. Civitatem Doroverni nominat, & à Cantio distare M. P. ferme xxiv. Ad Occidentem Cantuariam esse in Cantio arbitrantur, qui res gestas earum Provinciarum investigavere.

Ad Portum Dubris. M. P. ix.] Hujus Oppidi in Notitia Provinciarum fit mentio: nam sub dispositione Comitis Litoris Saxonici, Præpositus militum Tungritanorum Dubris recensetur.

Ad Portum Lemanis. M. P. xvi.] In eadem Notitia sub præposito Comitis ejusdem, Præpositus numeri Turnacensium Lemannis, & in vetusto item exemplari.

Luguvallum ad Vallum.] A Londinio hoc Iter Luguvallum duci Vallum versus indicatur, supra enim à Vallo Luguvallum diverticulo Castrorum Exploratorum xxiv. M. P. designantur.

Coloniam. M. P. xxiv.] Ptolemæo in Damniis κολανία, quæ haud scio, an huic mansioni sit attribuenda.

Camboricum. M. P. xxxv.] In Blandiniano, & Neapolitano Camborico. M. P. xxxv. In Longolianis libris Camboritum. M. P. xxxv.

Lindum. M. P. xxvi.] Ptolemæo in Damniis λίνδον, & alterum in Coritavis.

Segelocim

Segelocim. M. P. xiv.] In Bland[illegible], Segeloci M. P. xiv. & in Neapolitano, Segeloci M. P. xiv. [illegible] M. P. xiv. & xxiv. corrigitur: & infra in eisdem [illegible].

Danum. M. P. xxi.] Apud [illegible] Dinorum [illegible], forte pro δανεν. nam auctor Notitiæ Provinciarum huic mansionis nomen adjecit. Legitur enim [illegible] Britanniarum Præfectus Equitum Christianorum Dano.

Legeolium. M. P. xvi.] In Blandiniano, Legeolio M. P. xvi. & in Neapolitano, Legeolio. M. P. xv. In Longoliano, Legeolio M. P. xvi & xxv corrigitur; & infra in eisdem L[illegible] cognominatur.

Ilubrigantum. M. P. xvi.] In Blandiniano, Hebrigantum. M. P. xvi. & in Neapolitano Isubrigantum M. P. xvi. Longoliani [illegible] Blandiniani lectionem præferunt, & xxvi. corrigitur.

Verolamum. M. P. xxi.] In Blandiniano, Verolami M. P. [illegible] postea Verolamo. & item in libris Longolianis. In Neapolitano, Verolami & Verolamo.

Infannavatia. M. P. xii.] [illegible] Blandinianum exemplar & Longoliani libri. In Neapolitano [illegible] M. P. xii.

Triponitum. M. P. [illegible] Ptolemæo in Selgovis [illegible] quod haud scio, an ad hanc pertineat mansionem.

Verometum. M. P. [illegible]] In Manuscriptis & Longolianis Libris, Verometo M. P. xiii. & infra in eisdem Vernemeto.

Margidunum. M. P. xiii.] Margiduni infra fit mentio. [illegible]

Crocolanum. M. P. vii.] In Manuscriptis & Longoliano Crococalam, & infra Crococalano: & a Lindo ad eam Mansionem xiv. M. P. adnumerantur.

Ventam Belgarum. M. P. x.] In hoc Itinerario trium hujus nominis Oppidorum fit mentio, & item apud Ptolemæum duplicis Ventæ, cui de hac in Belgis, qui Dobunis sunt finitimi [illegible].

Iter à Regno Londinium] Regni Oppidi mentionem fieri non [illegible]eri. At regionis Regnorum, qui Atrebatibus & Cantiis [illegible] erant, Ptolomæus meminit: quorum Urbs erat Noviomagus, cujus supra fit hoc Itinerario mentio: quam Urbem hoc Itinerario intelligi arbitror.

Callevam Atrebatum. M. P. xxii.] In Manuscriptis & Longolianis, Galleva, & infra eodem [illegible] Calleva. De Atrebatibus Britannicis populis fit à Ptolemæo mentio: & corrupte in recentioribus Græcis libris, & in Latinum versis, eorum Urbs nominatur [illegible], pro [illegible]: nam à vetusto interprete Caleva vertitur, non Na[illegible].

Iter ab Eboraco Londinium.] In Blandiniano, Iter ab Uburaco. & in Neapolitano, ab Eburaco. Longoliani Blandinianam lectionem [illegible]erunt, & Eburaco corrigunt.

Margidunum. M. P. xiv.] In Blandiniano deest hæc Mansio, quæ ideo asteriscis signatur. Supra Margiduni fit mentio. In Neapolitano, Margitudis. M. P. xiv. & item in libris Longolianis.

Bannavantum. M. P. xix.] In Blandiniano, Bannavanto, M. P. xix. Et in Neapolitano, Bonnavento, M. P. xix. Et item in [illegible] Longolianis.

Iter à Venta Icenorum.] Manuscripta & Longoliani libri Icenorum. Supra Ventæ Belgarum mentio facta est, cujus & Ptolemæus meminit, altera Icenorum hoc Itinerario nominatur, & à Ptolemæo secunda Venta Simenorum Urbs constituitur, qui forte [illegible] [illegible], cum satis constet præpotentem Icenorum nationem fuisse. [illegible] libro [illegible] *[illegible] Icenis abnuere valida gens, nec præliis contusa, quia societatem nostram volentes accesserant.* Et paulo Post. *Ceterum clade Icenorum compositi, qui bellum inter & pacem dubitabant.* Nec credibile fuerit, cum ejus gentis à Tacito, & Antonino mentio sit facta, à Ptolemæo fuisse prætermissam, qui tam singillatim Regionum, Urbium, Oppidorum, Fluminum,

Ptolemæi locus expendendus.

Cccc Portuum

Portuum, æstuariorum, ac Promontoriorum Britanniæ mentionem fecerit.

Sitomagum. M. P. xxxii.] In Blandiniano, Sitomago, M. P. xxxii. Et in Neapolitano, Sitomago M. P. xxxii. Longoliani libri Blandiniani lectionem præferunt, & Sitimago corrigitur.

Cambretovium. M. P. xxii.] In Blandiniano, Cambretonio. M. P. xxii. Et in Neapolitano Compretovio. M. P. xxii. In libris Longolianis, Cambretonio. M. P. xxii.

Iter à Clanoventa.] Habet Blandinianum: & in Neapolitano, à Clamoventa. In Longolianis libris Blandiniani lectio præfertur, & Clanoventa corrigitur. In Notitia Provinciarum sub dispositione Ducis Britanniarum, Tribunus Cohortis primæ Morinorum Glannibanta recensetur in vulgatis; & in vetusto exemplari, Glamubanta: ac forte Clanoventa legendum erat.

Galavam. M. P. xviii.] In Manuscriptis, & Longolianis libris, Galava legitur, cum Callevæ supra, & sequentibus Itineribus, exemplarium consensu fit mentio.

Alonem. M. P. xii.] Manuscripta & Longoliani libri, Alone. M. P. xii. Forte id Oppidum est, cujus Auctor Notitiæ Provinciarum meminit: Nam Tribunus Cohortis iii Nerviorum Alione recensetur.

Gallacum. M. P. xix.] Præferunt Manuscripta & Libri Longoliani, Gallacum. M. P. xix. Ptolemæo inter Urbes Brigantum κάλατον. forte ad hanc mansionem pertinet.

Bremetonacim. M. P. xxvii.] In Blandiniano, M. P. xxvii. Et in Neapolitano, Bremetonti. M. P. xxvii. In Longolianis, Bremetonacim. M. P. xxvii. & xxiv. corrigitur. In Notitia Provinciarum sub Duce Britanniarum, cuneus armaturarum Bremetennaco recensetur, ut haud sciam, an ad hanc pertineat mansionem.

Coccium. M. P. xx.] Coccio præferunt Manuscripta exemplaria, & libri Longoliani, Goccio.

Iter à Seguncio Devam] In Blandiniano, à Seguncio. In Neapolitano à Seguntro. In libris Longolianis, Segontio: cujus Oppidi mentionem nullam reperio. Cæsari belli Gallici Commentario v. ex Britanniæ Civitatibus memorantur Segontiaci.

Iter à Muridono Viroconium] Supra Margiduni fit mentio bis, quæ mansio haud scio an ad hanc pertineat, & ubique Muridonum sit legendum. Nam à Ptolemæo post Trinobantes in Demetis μαρίδουνον: & infra hoc Itinerario Manuscripta & vulgati libri Moridano præferunt.

Brage. M. P. xi.] In Blandiniano, Brage. M. P. xi. Et infra Brige. In Neapolitano utroque Itinere, Brige. In Longoliano, & sequenti Itinere, Brige. Ptolemæo in Coritanorum Regione ῥάγε, ut haud sciam an hanc mansionem respiciat. Beda lib. iii Ecclesiasticæ Historiæ, in loco qui dicitur Brige, & paulo post, Maxime in Brigo, & in Cale, & in Andilegum Monasterio.

Vindogladiam. M. P.] In Manuscriptis exemplaribus, & in Longolianis libris, Vindogladia. M. P. xii. Et infra in eisdem, Vindocladia.

Durnovaria. M. P. viii.] Præferunt Manuscripta & Longoliani libri: & infra Durnonovaria.

Iscadum Nuniorum. M. P. xv.] Habet Blandinianum exemplar: Et in Neapolitano, Scadum Inminorum. M. P. xv. In Longolianis, Scadum Inunciorum. M. P. xv. Et Muniorum corrigitur: & ultimo Itinere Blandiniani & alii libri, Iscadum Nuniorum: quam lectionem præferendam esse arbitror. ἴσχαλις Urbis, in Belgis apud Ptolemæum fit mentio.

Iscam Leg. II. Aug. M. P. xxvii.] In Blandiniano, Iscæleia Augusti. M. P. xxvii. Et in Neapolitano, Iscalegi Augusti. M. P. Et in Longolianis libris, Iscelegie Augusti. M. P. xxvii. Et pro dictione Augusti, Legi. corrigit, & xxviii. M. P. Legionem II. Augustam eo loco constitutam indicat, quod & à Ptolemæo definitur: tametsi tanquam duo sint Oppida, numeri longitudinis

Digitized by Google

tudinis & Latitudinis utrique inepte attribuantur, ἴσκα λεγίων δευτέρα Σεβαςή. Præterea Legio II. Augusta in Britanniis ab Auctore Notitiæ Provinciarum recensetur, sub Comite litoris Saxonici per Britanniam, hoc modo: *Præpositus Legionis* II. *Augustæ Rutupis.*

Magnim. M. P. xxii.] In Blandiniano, & reliquis, Magnis. M. P. xxii. Sub Duce Britanniarum in Notitia Provinciarum, *Præfectus numeri Pacensium Magnis* recensetur, tametsi in Manuscripto, & vulgatis, Magis legitur: nam infra in eis per lineam Valli, *Tribunus Cohortis* II. *Dalmatarum Magnis* legitur.

Viroconium. M. P. xxvii.] Viroconio habent Blandinianum exemplar & Longoliani libri: & Neapolitani, Virocomio: supra pag. cvi. Viroconium ascribi debere advertimus, ex hac mansione, & Ptolemæi Geographia.

Ventum Silurum. M. P. ix.] Trium Ventarum hoc Itinerario mentionem fieri admonuimus, & Belgarum, & Icinorum supra mentio facta est: atque hæc tertia Silurum Regioni attribuitur. Tacito libro xii in vetusto exemplari, *Silurarum gens non atrocitate, non clementia mutabatur, quin bellum exerceret.* Et in Agricolæ vita, *Silures ex Hiberis veteribus Colonos in Britanniam trajecisse conjicit; Silurum,* inquit, *colorati vultus, & torti plerumque crines, & positi contra Hispaniam, Hiberos veteres trajecisse, easque sedes occupavisse, fidem faciunt,* Et in eodem Libro: *Sustinuit quoque molem Julius Frontinus Vir magnus, quantam licebat: validamque, & pugnacem Silurum gentem armis subegit.* Ptolemæus ultimos versus Occasum populos Demetas Statuit: ac post eos magis ad exortum Σίλυρες.

Digitized by Google

Digitized by Google

Consuetudines
ET
Jura
Anglo-Saxonica
EX LIBRO CENSUALI, DICTO
Doomesday.

Digitized by Google

Digitized by Google

CONSUETUDINES & JURA ANGLOSAXONICA

Ex Libro Censuali, Dicto DOOMESDAY.

CHENTH.

DOVERE Tempore Regis EDWARDI reddebat xviii. Libras, de quibus denariis habebat Rex E. duas partes, & Comes Goduinus tertiam: contra hoc habebant Canonici de Sancto Martino medietatem aliam. Burgenses dederunt xx. naves Regi una vice in anno ad. xv. dies; & in unaquaque navi erant homines xx. & unus. Hoc faciebant pro eo quod eis perdonaverat sacam & socam. Quando Missatici Regis veniebant ibi, dabant pro caballo transducendo iii. denarios in hieme. & ii. in æstate. Burgenses vero inveniebant Stiremannum & unum alium adjutorem; & si plus opus esset, de pecunia ejus conducebatur.

A festivitate S. Michaelis usque ad festum Sancti Andreæ, Treuva [i. pax] Regis erat in villa. Si quis eam infregisset, inde Præpositus Regis accipiebat communem emendationem.

Quicunque manens in villa assiduus reddebat Regi Consuetudinem, quietus erat de chelonio per totam Angliam. Omnes hæ Consuetudines erant ibi, quando Wilhelmus Rex in Angliam venit. In ipso primo adventu in Angliam, fuit ipsa villa combusta; & ideo pretium ejus non potuit computari quantum valebat, quando Episcopus Baiocensis eam recepit. Modo appretiatur xl. lib. & tamen Præpositus inde reddit l. iv. lib. Regi quidem xx. iiii. lib. de denariis, qui sunt xx. in Ora; Comiti vero xxx. lib. ad numerum.

In Dovere sunt xxix. mansuræ, de quibus Rex perdidit consuetudinem. De his habet Robertus de Romenel duas; Radulfus de Curbespine iii. Wilhelmus filius Tedaldi i. Wilhelmus filius Ogeri i. Wilhelmus filius Tedoldi & Robertus Niger vi. Wilhelmus Gaufridi iii. in quibus erat Gihalla Burgensium. Hugo de Montforts i. domum. Durandus i. Ranulfus de Columbel i. Wadardus vi. Filius Modberti unam. Et hi omnes de his domibus revocant Episcopum Baiocensem ad Protectorem & Liberatorem [vel Datorem.]

De illa mansura quam tenet Ranulfus de Columbels, quæ fuit cujusdam exulis; [vel utlagi] concordant quod dimidia terra est Regis, & Ranulphus ipse habet utrunque. Hunfridus [Loripes] tenet i. mansuram, de qua erat forisfactura dimidia Regis. Rogerus de Ostreham fecit quandam domum super aquam Regis, & tenuit hucusque consuetudinem Regis. Nec domus fuit ibi T. R. E.

In introitu portus de Dovere est unum molendinum, quod omnes pene naves confringit per magnam perturbationem maris, & maximum damnum facit Regi & hominibus, & non fuit ibi T. R. E. De hoc dicit nepos Herberti, quod Episcopus Baiocensis concessit illud fieri avunculo suo Herberto filio Ivonis.

Has infra scriptas Leges Regis concordant homines de iiii. Lestis, hoc est,

est Borutuar Lest, & Estre Lest, & Linuuare Lest, & Wiuuare Lest. Si quis fecerit sepem vel fossatum, pro quo strictior fiat publica via Regis, aut arborem stantem extra viam intra prostraverit, & inde ramum vel frondem portaverit, pro una quaque harum forisfacturarum solvet Regi. c. sol. Et si abierit domum non apprehensus vel divadiatus, tamen minister Regis eum sequetur, & c. solid. emendabit. De Gribrige vero siquis eam fecerit, & calumniatus in calle, aut divadiatus fuerit viii. lib. Regi emendabit. Sin autem, quietus erit erga Regem, non erga dominum cujus homo fuerit, de aliis forisfacturis sicuti de Gribrige [illegible] c. sol. emendabit. Has forisfacturas habet Rex super omnes Alodiarios totius comitatus de Chent, & super homines ipsorum. Et quando [illegible] alodiarius, Rex inde habet relevationem terræ, excepta terra Sanctæ Trinitatis, & S. Augustini, & S. Martini. Exceptis his Godric de [illegible] & Godric Carlesone, & Alnold Cilt, & Isber Biga, & Siret de Cil[illegible] Turgis, & Norman, & Azor. Super istos habet Rex [illegible] capitibus eorum tantummodo; & de terris eorum [illegible] habent suam sacam & socam; & de his terris, scilicet Got[illegible] Bocheland, & alium Bocheland, & tertium Bocheland & He[illegible] de Ora, & i. jugum de Herce.

Schildricheham, Macheheue, Ernulfitone, Olllacluntone [illegible] Piria, Brulege, Olpringe, Hortone, habet Rex has forisfacturas [illegible] socam, Gribrige, Foristel. De adulterio vero per totum Chent [illegible] Rex hominem, & Archiepiscopus mulierem; excepta terra S. Trinitatis [illegible] S. Augustini, & S. Martini, de quibus Rex nichil habet. De [illegible] qui judicatus est ad mortem, habet Rex medietatem pecuniæ [illegible] qui exulem receperit sine licentia Regis, inde habet Rex forisfacturam.

De terris supra nominatis Alnod [Cild] & similium ejus, habet Rex [illegible] diam vi. diebus apud Cantuariam, vel apud Sanuuic, & [illegible] de Rege cibum & potum. Si non habuerint, sine forisfactura [illegible] Si fuerint præmoniti vel conveniant ad feiram, ibunt usque ad [illegible] non longius. Et si non venerint, de hac forisfactura & de aliis omnibus, Rex c. sol. habebat, excepta Gribrige, quæ viii. lib. emendatur, & de [illegible] libus, sicut superius scriptum est.

In Linuuare Lest in Britenuer habet Rex consuetudinem [illegible] retas & ii. Sticas anguillarum pro uno Inewardo, & in [illegible] habet xii. denarios pro uno Incuuardo, & de uno jugo de N[illegible] denarios aut unum Incuuardum; & de Dena. xviii. denarios [illegible] unum Incuuardum. Hæ terræ jacent in Wi. & homines de his terris [illegible] diebant Regem apud Cantuariam, vel apud Sanuuic per iii. dies si Rex illuc venisset.

In Lest de Sudtone, & in Lest de Ailesford, habuerunt isti sacam [illegible] Brixi Cilt, Adelold de Eltcham, Anselal de Becheham, Az[illegible] Aluuinus [Hor] Wluuard Wit, Ordme de Horton, [illegible] de [illegible] le, Levenot de Sudtone, Edmund de Estan, Ulsten & Leuric de [illegible] Osuuard de Nordtone, Edid Aisiholte Alret de Ellinge.

In Civitate Cantuaria habuit Rex Edwardus [illegible] Burgenses [illegible] reddentes gablum, & alios [illegible] & xii. super quos habebat [illegible] & iii. molendina de xl. sol. Modo Burgenses [illegible] De xxxii aliis, qui fuerunt, sunt vastati xi. in fossato civitatis [illegible] Archiepiscopus habet ex eis vii. & Abb. S. Augustini alios xiv. pro [illegible] castelli; & adhuc sunt [illegible] Burgenses, super quos habet [illegible] sacam & socam, & molend. iii. [illegible] viii. sol. & [illegible] sol. Ibi viii acræ prati, quæ solebant esse [illegible] Regis, [illegible] reddunt de censu xv. sol. [illegible] acræ silvæ [illegible] xxiv. solidi. Intra totum T. R. E. valuit [illegible] lib. & tantundem quando Vicecomes [Hamo] recepit; & modo [illegible] lib. appreciatur. [illegible] qui tenet nunc reddit

reddit xxx. lib. arsas & pensatas, & xxiv. lib. ad numerum. Super hæc omnia habet Vicecomes c. & x. sol.

Duas domus duorum Burgensium, unam foris, aliam intra civitatem, quidam Monachus Ecclesiæ Cantuariensi abstulit. Hæ erant positæ in calle [Regis.]

Burgenses habuerunt xlv. mansuras extra civitatem, de quibus ipsi habebant gablum & consuetudinem; Rex autem habebat sacam & socam. Ipsi quoque Burgenses habebant de rege xxxiii. acras terræ in gildam suam. Has domus & hanc terram tenet Ranulfus de Columbels; habet etiam quatuor xxi. acras terræ super hæc, quas tenebant Burgenses in Alodia de Rege. Tenet quoque v. acras terræ, quæ juste pertinent uni Ecclesiæ. De his omnibus revocat isdem Ranulfus ad Protectorem Epis. Baiocensem.

Radulfus de Curbespine habet. iv. mansuras in civitate, quas tenuit quædam concubina Heraldi, de quibus est saca & soca Regis, sed usque nunc non habuit.

Isdem Radulfus tenet alias xi. mansuras de Episcopo [Baiocens.] in ipsa civitate, quæ fuerunt Sbern Biga, & reddunt xi. sol. & ii. denarios, & i. obolum. Per totam civitatem Cantuariæ habet Rex sacam & socam, excepta terra Ecclesiæ St. TRINITATIS & St. Augustini, & Eddeue Reginæ, & Alnold cild, & Eiber Biga, & Siret de Cilleham.

Concordatum est de rectis callibus quæ habent per civitatem introitum & exitum; quicunque in illis forisfecerit, regi emendabit. Similiter de callibus rectis extra civitatem usque ad unam leugam, & iii. perticas, & iii. pedes. Si quis ergo infra has publicas vias intus civitatem vel extra foderit vel palum fixerit, sequitur illum Præpositus Regis ubicunque abierit, & emendam accipiet ad opus Regis.

Archiepiscopus calumniatur forisfacturam in viis extra civitatem ex utraque parte, ubi terra sua est. Quidam Præpositus Brumannus nomine T. R. E. cepit consuetudines de extraneis mercatoribus in terra St. TRINITATIS & St. Augustini. Qui postea T. R. W. ante Archiepiscopum Lanfrancum & Episcopum Baiocensem recognovit se injuste accepisse, & sacramento facto juravit quod ipsæ Ecclesiæ suas consuetudines quietas habuerunt R. E. Tempore. Et exinde utræque Ecclesiæ in sua terra habuerunt consuetudines suas, judicio Baronum Regis quot placitum tenuerunt.

Civitas Rovecestre T. R. E. valeb. c. sol. Quando Episcopus recepit, similiter. Modo val. xx. lib. tamen ille qui tenet reddit xl. lib.

ITEM POSSESSIO S. MARTINI.

De Communitate St. MARTINI habent simul iii Canonici unum sol. &c.

TERRA ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS.

SANWICE jacet in suo proprio HUND. hoc Burgum tenet Archiepiscopus, & est de vestitu monachorum, & reddit simile servitium Regi sicut DOVERE: & hoc testificantur homines de isto Burgo, quod antequam Rex Edwardus dedisset illum St. TRINITATI, reddebat regi xv. lib. Tempore mortis R. E. non erat ad firmam. Quando recepit Archiepiscopus reddebat xl. lib. de firma, & xl. millia de Allecibus ad victum monachorum. In anno quo facta est hæc descriptio, reddidit Sanwic L. lib. de firma, & Alleces sicut prius. T. R. E. erant ibi ccc. & vii. mansuræ hospitatæ; modo sunt plus lxxxvi. idest simul ccclxxx. iii. [octog.]

TERRA COMITIS ROGERII.

CASTRUM HARUNDEL T. R. E. reddebat de quodam molino xl. sol. & de iii. conuiuis xx. sol. & de uno pasticio xx. sol. Modo intra Burgum & Portum aquæ & Consuetudinem navium redd. xii. lib. & tamen val. xiii. lib. De his habet St. Nicholaus xxiv. sol. Ibi una piscaria de v. sol.

 & unum

& unum molinum reddens x. modia frumenti, & x. modia grossæ annonæ. Insuper iv. modia. Hoc appreciatum est xiv. lib.

Robertus filius Tetbaldi habet ii. hagas de xii. sol. & de hominibus extraneis habet suum theloneum. Morinus habet consuetudinem de ii. Burgensibus de xii. denar. Ernaldus unum Burgensem de xii. denariis St. Martinus i. Burgensem de xii. denariis. Radulfus unam hagam de xii. denariis. Will. v. hagas de v. sol. Nigellus v. hagas quæ faciunt servitium.

TERRA WILLELMI DE WARENE.

Burgum De Lewes T. R. E. reddebat vi. libras & iv. sol. & iii. obolos de gablo & de theloneo. Ibi rex E. habebat cxxvii. Burgenses in dominio. Eorum consuetudo erat, si rex ad mare custodiendum sine se mittere suos voluisset, de omnibus hominibus, cujuscunque terra fuisset, colligebant xx. sol. & hos habebant qui in navibus arma custodiebant. Qui in Burgo vendit, dat Præposito numerum; & qui emit, alium. De bove obolum. De homine iv. denarios, quocunque loco emat infra rapum.

Sanguinem fundens emendat per vii. sol. & iv. denarios. Adulterium vel raptum faciens, viii. sol. & iv. denarios emendat homo, & femina tantundem. Rex habet hominem adulterum, Archiepiscopus feminam. De fugitivo si recuperatus fuerit viii. sol. & iv. denarios. Cum moneta revocatur, dat xx. sol. unusquisque monetarius. De his omnibus erant ii. partes Regis, & tertia Comitis. Modo per omnia reddunt Burgens. sicut tunc, & xxxviii. sol. de super plus. De rapo de Peuenesel. xxxix. mansuræ hospitatæ, & xx. inhospitatæ, ex quibus Rex habet xxvi. sol. & vi. denarios, & de his habet Will. de Warene medietatem. T. R. E. valebant xxvi. lib. Rex medietatem & Comes aliam habet. Modo val. xxxiv lib. & de nova moneta c. sol. & xviii.

De his omnibus habet Will. medietatem, & rex alteram.

SUDRIE TERRA REGIS.

In Gildeford habet Rex Willelmus lxxv. hagas, in quibus manent clxxv. homines. T. R. E. reddebant xviii. lib. & iii. denarios. Modo appreciantur xxx. lib. & tamen reddunt xxii. lib. De supradictis hagis habet Ranulfus Clericus iii. hagas, ubi manent vi. homines; & inde habet isdem Ranulfus sacam & socam, nisi commune geldum in villa venerit, unde nullus evadat. Si homo ejus in villa delinquit, & divadiatus evadat; nil inde habet Præpositus Regis. Si vero calumniatus ibi fuerit & divadiatus, tunc habet Rex emendam. Sic tenuit eas Stigandus [Arch.]

Ranulfus [Vicecomes] tenet i. hagam, quam hucusque tenuit de Episcopo Baiocensi: homines vero testificantur quia non adjacet alicui Manerio, sed qui tenebat eam T. R. E. concessit eam Tovi Præposito villæ pro emendatione unius suæ forisfacturæ.

Altera domus est quam tenet Præpositus Episcopi Baiocensis de Manerio Bronlei. De hoc dicunt homines de Comitatu, quod non habet ibi aliam rectitudinem, nisi quod quandam viduam, cujus erat domus, accepit Præpositus villæ, & ideo misit Episcopus domum illam in suo Manerio, & huc usque perdidit Rex consuetudines, Episcopus autem habet.

Dicunt etiam homines qui juraverunt de alia domo quæ jacet in Brunlei, propter hoc tantum quod Præpositus Ple ipsa villa fuit amicus hominis illius qui hanc domum habebat, & eo mortuo convertit eam ad M. de Branlei.

Walterannus quoque desaisivit quendam hominem de una domo, unde Rex E. habebat consuetudinem. Modo tenet eam Otbertus cum consuetudine, sicut dicit, per regem W. Robertus de Watevile tenet i. domum quæ reddebat omnem consuetudinem T. R. E. modo nichil reddit.

TERRA EPISCOPI BAIOCENSIS.

Ipse Episcopus habet in Sudwerche unum Monasterium, & unum aquæ fluctum Rex E. tenebat die qua mortuus fuit, qui Ecclesiam habebat, de Rege

Digitized by Google

Rege tenebat. De exitu aquæ ubi naves applicabant, Rex habebat ii. partes. Goduinus [Comes] tertiam. Testantur vero homines de Hund. Franci & Angli, quod Episcopus Baiocensis cum Ranulfo [Vicecom.] de his placitum inierit, sed ille intelligens placitum non duci per rectitudinem ad proficuum regis, placitum deseruit. Episcopus autem dedit Ecclesiam & fluctum primum Adeloldo, deinde Radulfo pro excambio unius domus. Vicecomes quoque negat se præceptum vel sigillum regis de hac re unquam percepisse.

Homines de Suduuerca testantur quod T. R. E. nullus capiebat Theloneum in Strande vel in vico aquæ, nisi Rex: & si quis forisfaciens ibi calumniatus fuisset, Regi emendabat. Si vero non calumniatus abiisset sub eo qui sacam & socam habuisset; ille emendam [de reo] habebat.

Ipsi homines de Suduuerche deratiocinati sunt unam hagam & theloneum ejus ad firmam de Chingestone. Hanc Eustachius [Com.] tenebat. Quod Rex habet in Suduuerche, appreciatur xvi lib.

BEROCHESCIRE.

IN BURGO DE WALINGEFORD habuit Rex Edwardus viii. virgatas terræ; & in his erant cc. lxx. vi. hagæ, reddentes xi. lib. de gablo, & qui ibi manebant faciebant servitium Regis cum equis vel per aquam usque ad Blidberiam, Reddinges, Sudtone, Besentone, & hoc facientibus dabat Præpositus mercedem [vel conredium] non de censu Regis, sed de suo.

Modo sunt in ipso Burgo consuetudines omnes ut ante fuerunt. Sed de hagis sunt xiii. minus pro castello, sunt viii. destructæ, & monetarius habet unam quietam, quam diu facit monetam. Saulf de Oxenford habet unam; Filius Alsi de Ferendone unam, quam Rex ei dedit, ut dicit Hunfridus; Visdeleuu habet unam, de qua reclamat Regem ad Warant. Nigellus unam de Henrico per hæreditatem Soarding, sed Burgenses testificantur se nunquam habuisse. De istis xiii. non habet Rex consuetudinem, & adhuc Will. de Ware habet unam hagam, de qua rex non habet consuetudines, &c.

Almer Presbyter & alius Elmer [Presb.] & Bruman & Eduui, & Emundus & Will. filius Osmundi, & Leflet & Lanbertus Presbyter, Aluuold & Godric habent gablum de domibus suis, & sanguinem si ibi effunditur; si receptus fuerit homo intus, antequam calumnietur à Præposito Regis, excepto sabbato propter mercatum, quia tunc Rex habet forisfacturam; & de adulterio & latrocinio habent ipsi emendam in suis domibus, aliæ vero forisfacturæ sunt Regis, &c.

Quando geldum dabatur T. R. E. communiter per totam Berchescire, dabat hida iii. denarios & obolum ante Natale Domini, & tantum ad Pentecost.

Si Rex mittebat alicubi exercitum; de v. hidis tantum unus miles ibat, & ad ejus victum vel stipendium de unaquaque hida dabant ei iv. sol. ad ii. menses.

Hos vero denarios Regi non mittebantur sed militibus dabantur.

Si quis in expeditionem summonitus non ibat, totam terram suam erga Regem forisfaciebat. Quod si quis remanendi habens, alium pro se mittere promitteret, & tam qui mittendus erat remaneret; pro L. sol. quietus erat Dominus ejus.

Tainus vel miles Regis Dominicus moriens; pro relevamento dimitebat Regi omnia arma sua, & equum i. cum sella, alium sine sella. Quod si essent ei canes vel accipitres, præsentabantur Regi, ut si vellet acciperet.

Si quis occideret hominem pacem regis habentem; & corpus suum, & omnem substantiam forisfaciebat erga Regem.

Qui per noctem effringebat civitatem, c. ſol. emendabat Regi, non Vicecomiti: qui monitus ad ſtabilitionem venationis non ibat [illegible] ſol. regi emendabat.

DORSETE.

IN DORFCESTRE, TEMPORE REGIS EDWARDI, erant clx[illegible] domus. [illegible] pro omni ſervitio Regis ſe defendebant, & geldabant pro x. hid. ſcilicet ad opus huſcarlium unam Markam argenti, exceptis conſuetudinibus quæ pertinent ad firmam noctis. Ibi erant ii. monetarii, quiſque [illegible] Regi unam Markam argenti, & xx. ſol. quando moneta vertebatur.

Modo ſunt ibi quatuor xx. & viii. domus & c. penitus deſtructæ [illegible] pore Hugonis Vicecomitis uſque nunc.

IN BRIDEPORT, TEMPORE REGIS EDW. erant c[illegible] domus & [illegible] vitium Regis defendebant ſe & geldabant pro v. hidis; ſcilicet ad opus [illegible] lium Regis dimid. Markam argenti, exceptis conſuetudinibus quæ pertinent ad firmam unius noctis: ibi erat unus monetarius, reddebat R[illegible] gentі, & xx. ſol. quando moneta vertebatur.

Modo ſunt ibi c. domus, & xx. ſunt ita deſtructæ, quod [illegible] geld. ſolvere non valent.

In WARHAM TEMPORE REGIS EDWAR. erant cxliii. domus [illegible] Hæc villa ad omne ſervitium Regis ſe defendebat, & geld[illegible] ſcilicet i. Markam argenti huſcarlis Regis, exceptis con[illegible] tinent ad firmam unius noctis: ibi erant ii. monetarii, quiſq[illegible] Markam argenti Regi, & xx. ſol. quando moneta vertebatur.

Modo ſunt ibi lxx. domus & lxiii. ſunt penitus deſtructæ [illegible] gonis Vicecomitis, &c.

IN BURGO SCEPTESBERIE, T. R. E. erant c. & iv. domus [illegible] gis. Hæc villa ad omne ſervitium Regis ſe defendebat, & geld[illegible] pro xx. hid. ſcilicet ii. Mark. argenti huſcarlis Regis; ibi erant iii. monetarii, quiſque reddebat i. Mark. argenti. & xx. ſol. quando moneta [illegible]

SOMERSET[illegible]

TERRA EPISCOPI WINTONI[illegible]

EPISCOPUS WINTONIENSIS tenet TANTONE. Stigandus [illegible] T. R. E. & geldebat pro [illegible] iv. hid. & ii. virgis terræ & dim[illegible] Terra e[illegible] c. carect. Præter hanc habet Epiſcopus in dominio terram ad xx [illegible] nunquam geldavit, & ibi habet xiv. carect. Ibi quater xx. villani [illegible] ii. bord. & lxx. ſervi, & xvi. coliberti, & xvii. porcarii redde[illegible] x. ſol. Inter omnes habent lx. car. Ibi lxiv. Burgenſes reddunt [illegible] Ibi iii. molini reddunt c. ſol. lx. denariis minus. Mercatum reddit [illegible] de moneta l. ſol. Ibi lx. acræ prati, paſtura ii. leucis [illegible] lata. Silva una leu. longa & tantundem lata.

Quando Walchelinus Epiſcopus recepit, reddebat l[illegible] cliv. lib. & xii. denarios, cum omnibus appendicibus [illegible] ſuis.

Iſtæ conſuetudines pertinent ad TANTONE. Burghe[illegible] infractio, haimfare. Denarii de Hundret, & denarii St. Petri [illegible] in anno teneri placita Epiſcopi ſine ammonitione, profect[illegible] cum hominibus Epiſcopi.

Has denominatas conſuetudines reddunt in TANTONE hæ [illegible]

Adhi[illegible]

Acha, Holeforde & Ubcedene & Succedene, Maidenobrohe, Laford, Hilla & Hela, Nichehede, Nortone, Bradeford, Halſa & Haſella.

Scobundare & Stocea, hæ duæ terræ non debent exercitum.

Eaſdem conſuetudines debent illi de Bauueburga, præter exercitum & ſepulturam.

De his omnibus terris facturi ſacramentum vel judicium portaturi, ad Tantone veniunt. Cum domini de his terris moriuntur, in Tantone ſepeliuntur.

Hilla & Hela non poterant a Tantone ſeparari T. R. E. &c.

De his terris ſemper jacuerunt conſuetudines & ſervitium in Tantone, & Rex W. conceſſit iſtas terras habendas St. Petro & Walchelino Epiſcopo, ſicut ipſe recognovit apud Sariſburiam, audiente Epiſcopo Dunelmenſi, cui præcepit ut hanc ipſam conceſſionem ſuam in brevibus ſcriberet.

DEVENSCIRE.

IN CIVITATE EXONIA habet REX ccc. domus, xv. minus, reddentes conſuetudinem: hæc reddit xviii. lib. per annum. De his habet B. Vicecomes vi. lib. ad penſum & arſuram, & Colunnus xii. lib. ad numerum, in miniſteriis Eddid Reginæ.

In hac civitate ſunt vaſtatæ xlviii. domus, poſtquam Rex venit in Angliam.

Hæc Civitas T. R. E. non geldabat niſi quando Londonia, & Eboracum & Wintonia geldabant, & hoc erat dimid. Markam argenti, ad opus militare. Quando expeditio ibat per terram aut per mare, ſerviebat hæc Civitas quantum v. hidæ terræ. Barneſtapla vero & Lideford & Totenais ſerviebat quantum ipſa Civitas.

Burgenſes Exoniæ urbis habent extra civitatem terram xii. carucarum, quæ nullam conſuetudinem reddunt niſi ad ipſam Civitatem.

HERTFORDSCIRE.

BURGUM HERTFORDE pro x. hidis ſe defendebat T. R. E. & modo non facit. Ibi erant cxlvi. Burgenſes in ſoca Regis Eduuardi, nullam conſuetudinem reddiderunt, niſi geldum Regis, quando colligebatur.

OXENEFORDSCIRE.

TEMPORE REGIS EDWARDI Reddebat OXENEFORD, pro theloneo & gablo & omnibus aliis conſuetudinibus per annum, Regi quidem xx. lib. & vi. ſextaria mellis, Comiti vero Algaro x. lib. adjuncto molino quem infra civitatem habebat. Quando Rex ibat in expeditionem, Burgenſes xx. ibant cum eo pro omnibus aliis, vel. xx. lib. dabant Regi, ut omnes eſſent liberi

Modo reddit OXENEFORD lx. lib. ad numerum de xx. in Ora.

In ipſa villa, tam intra murum quam extra, ſunt ccxliii. domus reddentes geld. & exceptis his ſunt ibi quingentæ domus, xxii. minus, ita vaſtatæ & deſtructæ quod geldum non poſſent reddere.

Rex habet xx. manſiones murales quæ fuerunt Algari [Comitis] T. R. E. reddentes tunc & modo xiv. ſol. ii. denar. minus, &c.

Propterea vocantur murales manſiones, quia ſi opus fuerit, & Rex præcepit, murum reficient, viz. unam ex his habuit Anteceſſor Walterii dono Regis E. ex viii. virg. quæ conſuetudinariæ erant T. R. E. &c.

Hi omnes præſcripti tenent has prædictas manſiones liberas propter reparationem muri.

Omnes mansiones quæ vocantur murales T. R. E. liberæ erant ab omni consuetudine, excepta expeditione & muri reparatione.

Aluuinus i.[tenet]domum liberam pro muro reficiendo; de hac habet xxxii. den.per annum. Et si murus,dum opus est, per eum qui debet non restauratur; aut xl. sol. Regi emendabit, aut domum suam perdit.

Omnes Burgenses Oxeneford habent communiter extra murum pasturam reddentem vi. sol. & viii. denarios

Comitatus OXENEFORD reddit firmam trium noctium, hoc est cl. lib. De augmento xxv. lib. ad pondus. De Burgo xx. lib. ad pondus. De moneta xx. lib.. denar. de xx. in Ora. Ad arma iv. sol. De gersuma Reginæ c. sol. ad numerum. Pro accipitre x. lib. pro summario xx. sol. Pro canibus xxiii. lib. denarios de xii. in Ora & vi. sextaria mellis, & xv. denarios de consuetudine.

De terra Eduini Comitis in OXENEFORD & in WARWICSCIRE, habet Rex c. lib. & c. sol.

PAX Regis manu vel sigillo data, si quis infregerit, ita ut hominem cui pax ipsa data fuerit occidat; & membra & vita ejus in arbitrio Regis erunt, si captus fuerit; & si capi non potuerit, ab omnibus exul habebitur, & si quis eum occidere prævaluerit, spolia ejus licenter habebit.

Si quis extraneus in Oxeneford manere deligens, & domum habens [illegible] parentibus ibi vitam finierit, Rex habebit quicquid reliquerit.

Si quis alicujus curiam vel domum violenter effregerit, vel [illegible] ut hominem occidat, vel vulneret, vel assaliat, c. sol. Regi emendat.

Similiter qui monitus ire in expeditionem non vadit c. sol. Regi dabit.

Si quis aliquem interfecerit intra Curiam vel domum suam; corpus ejus & omnis substantia sunt in potestate Regis, præter dotem uxoris [illegible] tam ha buerit.

GLOWECESTERSCIRE.

TEMPORE REGIS EDWARDI reddebat civitas de Glowecestre xxxvi. lib. numeratas, & xii. sextaria mellis ad mensuram Burgi, & [illegible] ferri, & c. virgas ferreas ductiles ad clavos navium Regis, & [illegible] minutas consuetudines in Aula & in Camera Regis.

Modo reddit ipsa civitas Regi lx. lib. de xx. in Ora; & de moneta habet Rex xx. lib. &c. cum alia consuetudine, quæ dat gablum, sed [illegible] consuetudinem retinet.

Omnes istæ mansiones reddebant regalem consuetudinem T. R. E. [illegible] Rex W. nichil inde habet &c. sed etiam domus erant ubi sedet Castellum, &c.

CASTELLUM de ESTRIGHOLEL fecit Will. Comes & ejus tempore [illegible] bat xl. sol. tantum de navibus in silva euntibus, &c.

Berdic joculator Regis habet iii. villas, &c.

Hos misit W. Comes ad consuetudinem Grifin Regis, licentia Regis W.

In elemosyna Regis est una villa, quæ pro anima ejus reddit Ecclesiæ ad festum St. Martini ii. porcos, & c. panes cum cervisia &c.

Walterius Balistarius tenet de Rege ii. car. terræ &c.

GUEDA mater Heraldi [Comitis] tenuit UDECESTRE. Goduinus [Comes] emit ab Azor, & dedit suæ uxori,ut inde viveret,donec ad Berchelai maneret. Nolebat enim de ipso Manerio aliquid comedere pro destructione Abbatiæ. Hanc terram tenet Eduuardus in firma de Wiltescire, injuste [illegible] miratus, quia non pertinet ad aliquam firmam. De quo [illegible] legatis Regis reddidit rationem, nec aliquis eorum [illegible] ptionem. Hæc terra reddit vii. lib.

WIRE-

WIRECESTRESCIRE.

IN CIVITATE WIRECESTRE, habebat Rex Edw. hanc conſuetudinem. Quando moneta vertebatur, quiſque monetarius dabat xx. ſol. ad Lundoniam pro cuneis monetæ accipiendis. Quando Comitatus geldabat, pro xv. hid. ſe civitas adquietabat. De eadem civitate habebat ipſe Rex x. lib. & Comes Edwinus viii. lib. Nullam aliam conſuetudinem ibi Rex capiebat, præter cenſum domorum, ſicut unicuique pertinebat. Modo habet Rex W. in dominio, & partem Regis & partem Comitis. Inde reddit Vicecomes xxiii. lib & v. ſol. ad penſum, de Civitate & de dominicis Manerii Regis reddebat. cxxiii. lib. & iv. ſol. ad penſum. De comitatu vero reddebat xvii. lib. ad penſum.

Et adhuc reddit x. lib. denariorum de xx. in Ora, aut accipitrem [norreſc] & adhuc c. ſol. Reginæ ad numerum, & xx. ſol. de xx. in Ora pro ſummario. Hæ xvii. libræ ad penſum & xvi. lib. ad numerum, ſunt de placitis comitatus & hundretis, & ſi inde non accipit, de ſuo proprio reddit.

In ipſoComitatu ſunt xii. hund. Horum vii. ita ſunt quieti, ſicut Scire dicit, quod Vicecomes nihil habet in eis, & ideo ſicut dicit, in firma multum perdit

In hoc Comitatu ſiquis ſcienter fregerit pacem quam Rex manu ſua dederit, Utlaghe judicatur: pacem vero Regis quam Vicecomes dat, ſiquis ſciens fregerit, c. ſol. emendabit; Foreſtellum qui fecerit, c. ſol. emendabit: Heinfaram qui fecerit c. ſol. Raptum qui fecerit, non fit emendatio alia niſi de corpore juſticia.

Has forisfacturas habet Rex in iſto Comitatu, excepta terra St. Petri Weſtmonaſterii, cui donavit Rex E. quicquid ibi habuit, ut Comitatus dicit.

Quando Rex in hoſtem pergit; ſi quis edictu ejus vocatus remanſerit, ſi ita liber homo eſt ut habeat ſocam ſuam & ſacam &, cum terra ſua poſſit ire quo voluerit; de omni terra ſua, eſt in miſericordia Regis. Cujuſcunque vero alterius Domini liber homo ſi de hoſte remanſerit, & Dominus ejus pro eo alium hominem duxerit, xl. ſol. Domino ſuo qui vocatus fuit emendabit. Quod ſi ex toto nullus pro eo abierit; ipſe quidem Domino ſuo xl. ſol. dabit, Dominus autem ejus totidem ſol. Regi emendabit.

TERRA REGIS

In Wich habuit Rex E. domus xi. Et in v. puteis habebat Rex E. ſuam partem. In Upewic i. puteo LIV. Salinæ & ii. hocci redduut vi. ſol. & viii. den. In alio puteo Helperic xvii. ſalinæ. In iii. puteo MIDELWIC xii. ſalinæ & ii. partes de uno hocco reddebant vi. ſol. & viii. denarios. In v. aliis puteis xv. ſalinæ.

De his omnibus habebat Rex E. vel ii. lib.

In ipſis puteis habebat Edwinus [Comes] li. ſalinas & dimid. & de hoccis habebat vi. ſol. & viii denarios; hoc totum reddebat de firma xxiv. lib. Modo habet Rex W. in dominio, & quando Rex E. & quando Comes E. habebat, inde reddebat Vicecomes lxv. lib ad peis, & ii. mittas ſalis, dum ſilvam habuit: ſi enim ſilvam non habet, nullomodo, ut dicit Hunt. reddere poteſt.

WIRECERSCIRE.

TERRA ECCLESIÆ DE WIRECESTRE.

[illegible] Eccleſia St. Mariæ de WIRECESTRE, habet unum HUNDRET quod vocatur Oswaldeslau. In quo jacent ccc. hidæ. De quibus Epiſcopus Eccleſiæ [illegible] antiquorum temporum habet omnes redditiones ſocarum, & omnes conſuetudines inibi pertinentes ad Dominicum victum, & Regis ſervitium & ſuum; ita ut nullus Vicecomes ullam ibi habere poſſit que-

querelam, nec in aliquo placito, nec in alia qualibet causa. Hoc attestatur totus Comitatus.

Hæ prædictæ ccc. hidæ fuerunt de ipso dominio Ecclesiæ; & si quid ipsis cuicunq; homini quolibet modo attributum vel præstitum fuisset ad serviendum inde Episcopo, ille qui eam terram præstita sibi tenebat, nullam omnino consuetudinem sibimet inde retinere poterat, nisi per Episcopum; neque terram retinere, nisi usque ad impletum tempus, quod ipsi inter se constituerant, & nusquam cum ea terra se vertere poterat.

TERRA St. MARIÆ DE PERSORE.

Ecclesiæ St. MARIÆ de Persore & terræ ipsum M. PERSORD, &c.

De hac terra tenet Urso i. hidam & dimid. & ibi habet ii. car & ii. vill. & iii. bord. cum i. car. ibi iv. servi, & molinum de x. sol. val. l. sol. Hanc terram tenuit Azor, & inde serviebat Ecclesiæ; & pro recognitione dabat in anno Monachis unam firmam, aut xx. sol. & erat conventio ut post mortem ejus & uxoris suæ, rediret terra ad dominium Ecclesiæ.

Hic vivebat die obitus Regis E. & ita terram tenebat; postea vero uxore sua jam mortua, factus est Utlagh.

De eadem terra isdem Urso i. hidam ad Broctune, & dicit quod W. Rex sibi eam dedit, & inde debet Ecclesiæ servitium reddere. Valebat & val. x. sol.

De ipsa terra tenet Robertus Dispens. iii. hidas & dimid. ad Wadberge, & ibi habet ii. car. & ix. bord. & iv. seruos, & parchum. Val. xl. sol. Hæc terra fuit Dominicorum villanorum, cum dimidio hidæ [illegible] tenet unus homo Abbatis.

In eadem Wadberge est una hida terræ, in qua fuit vaccaria monachorum. Hanc emit quidam Godricus Teinus Regis [illegible] vita trium hæredum [illegible] dabat in anno monachis i. firmam pro recognitione. Modo habet [illegible] terram tertius hæres, scilicet Urso qui eam tenet, post cujus mortem [illegible] ad Ecclesiam St. Mariæ.

TERRA OSBERNI Filii R[illegible]

Isdem Osbernus Wicelbold, &c. ibi xi. hidæ, &c. & xiii. [illegible] Wich secantes ii. diebus in Augusto & Martio, & servientes [illegible]

TERRA WILLIELMI filii ANSCULFI.

Willielmus Filius Ansculfi tenet de Rege [illegible] & W[illegible] Uluuinus tenuit, &c.

Hoc Manerium emit isdem Wluuinus T. R. E. de Episcopo [illegible] ad ætatem trium hominum. Qui cum infirmatus ad finem vitæ [illegible] to Filio suo * Episcopo li. & uxore sua & pluribus amicis [illegible] Audite vos amici mei, hanc terram, quam ab Ecclesia emi, volo [illegible] uxor mea dum vixerit, & post mortem ejus recipiat Ecclesia [illegible] & qui inde abstulerit excommunicatus sit.

Hoc ita fuisse testificantur meliores homines totius Comitatus.

HEREFORDSCIRE.

IN HEREFORD CIVITATE, Tempore REGIS EDWARDI erant [illegible] & iii. homines commanentes intus & extra murum, habebant has subterscriptas consuetudines:

Siquis eorum voluisset recedere de civitate, poterat [illegible] domum suam vendere alteri homini, servitium debitum inde [illegible] volenti. & habebat Præpositus tertium denarium hujus venditionis. [illegible] si quis paupertate sua non potuisset servitium facere; relinquebat sine precio domum

muri suam Præposito, qui providebat ne domus vacua remaneret, & ne Rex careret servitio.

Intra murum civitatis unaquaque integra masura reddebat vii. denarios & obolum; & iv. denarios ad locandos caballos, & iii. diebus in Augusto secabat ad Maurdine, & una die ad fenum congregandum erat, ubi Vicecomes volebat. Qui equum habebat, ter in anno pergebat cum Vicecomite ad placita & ad Hundret ad Urmelavia. Quando Rex venatui instabat, de unaquaque domo per consuetudinem ibat unus homo ad stabilitionem in silva. Alii homines non habentes integras masuras, inveniebant inewardos ad aulam, quando Rex erat in civitate.

Burgensis cum caballo serviens, cum moriebatur, habebat Rex equum & arma ejus. De eo qui equum non habebat, si moreretur, habebat Rex aut x. sol. aut terram ejus cum domibus.

Si quis morte præventus non divisisset quæ sua erant, Rex habebat omnem ejus pecuniam. Has consuetudines habebant in civitate habitantes, & alii similiter extra murum manentes, nisi tantum quod integra masura foris murum non dabat nisi iii. denar. & obolum. Aliæ consuetudines erant communes.

Cujuscunque uxor brazabat intus & extra civitatem, dabat x. denarios per consuetudinem.

Sex fabri erant in civitate; quisque eorum de sua forgia reddebat unum denarium, & quisque eorum faciebat cxx. ferra de ferro Regis, & unicuique eorum dabantur iii. denarii inde per consuetudinem, & isti fabri ab omni alio servitio erant quieti.

Septem monetarii erant ibi. Unus ex his erat monetarius Episcopi. Quando moneta renovabatur, dabat quisque eorum xviii. sol. pro cuneis recipiendis; & ex eo die quo redibant usque ad unum mensem, dabat quisque eorum Regi xx. sol. & similiter habebat Epis. de suo monetario xx. sol.

Quando veniebat Rex in civitatem, quantum volebat denar. faciebant ei monetarii, de argento scilicet Regis, & hi vii. habebant sacam & socham suam.

Moriente aliquo Regis monetario, habebat Rex xx. sol. de relevamento. Quod si moreretur non diviso censu suo, Rex habebat omnem censum.

Si Vicecomes iret in Wales cum exercitu, ibant hi homines cum eo. Quod si quis ire jussus non iret, emendabat Regi xl. sol.

In ipsa civitate habebat Heraldus [Comes] xxvii. Burgenses easdem consuetudines habentes, quas & alii Burgenses.

De hac civitate reddebat Præpositus xii. lib. Regi [E.] & vi. lib. Comiti [Heraldo] & habebat in suo censu supradictas omnes consuetudines.

Rex vero habebat in suo dominio tres forisfacturas, hoc est pacem suam infractam, & heinfaram, & forestellum.

Quicunque horum unum fecisset, emendabat c. sol. Regi cujuscunque homo fuisset.

Modo habet Rex civitatem Hereford in dominio, & Anglici Burgenses ibi manentes habent suas priores consuetudines: Francigenæ vero Burgenses habent quietas per xii. denarios omnes forisfacturas, præter tres supradictas.

Hæc civitas reddit Regi lx. lib. ad numerum, de candidis denariis, intra civitatem, & xviii. Maneria quæ in Hereford reddunt firmas suas: computantur cccxxx. v. lib. & xviii. sol. exceptis placitis de Hund. de Comitatu.

In ARCENEFELDE habet Rex tres Ecclesias. Presbyteri harum Ecclesiarum ferunt legationes Regis in Wales; & quisque eorum cantat pro Rege ii, missas unaquaque Ebdomada.

Si quis eorum moritur, Rex habet de eo xx. sol. per consuetudinem.

Si quis Walensium furatur hominem aut feminam, equum, bovem, vel vaccam; convictus inde redd. furtum, & dat xx. sol. pro forisfactura.

De ove vero furata vel fasciculo manipulorum, emendat ii. sol.

Si quis occidit hominem Regis, & facit heinfaram, dat Regi xx. sol. de solutione hominis, & de forisfactura c. sol. Si alicujus Taini hominem occiderit, dat x. sol. Domino hominis mortui.

Quod si Walensis Walensem occiderit, congregantur parentes occisi, & prædantur eum ejusque propinquos, & comburunt domos eorum, donec in crastinum circa meridiem corpus mortui sepeliatur. De hac præda habet Rex tertiam partem, illi vero totum aliud habent quietum.

Alter autem qui domum incenderit, & inde accusatus fuerit, per xl. homines se defendit; quod si non potuerit, xx. sol. Regi emendabit.

Si quis de consuetudine sextarium mellis celaverit, probatus inde pro uno sextario redd. quinque, Si tantum terræ tenet ut debeat dare.

Si Vicecomes evocat eos ad firemot, meliores ex eis vi. aut vii. vadunt cum eo. Qui vocatus non vadit, dat ii. sol. aut unum bovem Regi, & qui de hundret remanet, tantundem persolvit.

Similiter emendat qui jussus à Vicecomite secum ire in Walis non pergit. Nam si Vicecomes non vadit, nemo eorum ibit.

Cum exercitus in hostem pergit, ipsi per consuetudinem faciunt Avant-Warde, & in reversione Redrewarde. Hæ consuetudines erant Walensium T. R. E. in ARCENEFELDE.

RISET de Wales redd. Regi. W. xl. sol.

De terra Calcebuef, habet Rex. x. sol. extra firmam.

GRENTEBRISCIRE.

BURGUM de GRENTEBRIGE pro uno Hundret se defend. T. R. E. In hoc Burgo fuerunt & sunt decem Custodiæ; In prima custodia LIV. masuræ. Ex his ii. sunt Waste. In hac prima custodia habet Alanus Comes v. Burgenses nichil reddentes, &c. Hæc eadem una custodia pro duabus computabatur T. R. E. sed pro Castro sunt destructæ xxviii. domus.

In secunda Custodia fuerunt XLVIII. masuræ T. R. E. &c.

In tertia custodia T. R. E. fuerunt XLI. masuræ, &c.

In quarta custodia T. R. E. fuerunt XLV. masuræ, &c.

De consuetudinibus hujus villæ vii. lib. per annum, & de landgable vii. lib. & ii. Oræ, & duo denar.

Burgenses T. R. E. accommodabant Vicecomiti carrucas suas ter in anno. Modo novem vicibus exiguntur.

Nec averas nec currus T. R. E inveniebant, quæ modo faciunt per consuetudinem impositam. Reclamant autem super Picotum Vicecomitem, communem pasturam sibi per eum [& ab eo] ablatam.

De Harieta Lagemannorum habuit isdem Picot viii. lib. & unum Palfridum, & unius militis arma.

TERRA REGIS.

SAHAM Manerium Regis per ix. hid. & dim. se defend. &c. Ibi vii. piscatores reddentes Regi præsentationes piscium ter in anno secundum quod possunt. In totis valentiis reddebat per annum xxv. lib. arsas & pensatas, & xiii. lib. & viii. sol. & iv. denarios ad numerum de albis denar. pro frumento, brasio, melle, & aliis minutis consuetudinibus. T. R. E. reddebat xxv. lib. ad numerum.

In Fuleberne tenet Picotus xxvi. sochomannos, qui habent iv. hid. sub manu Regis, &c. Reddunt per annum viii. lib. arsas & pensatas; & unoquoque anno xii. equos, & xii. inguardos, si Rex in Vicecomitatu veniret. Si non veniret, xii. sol. & viii. denarios. T. R. E. non reddebant Vicecomiti nisi averas & inguardos, vel xii. sol. & viii. den. & super plus invasit Picot super Regem.

HUN-

HUNTEDUNSCIRE.

HUNTEDUN BURG defendebat se ad geld. Regis pro quarta parte de Hyrstingestan hund. pro L. hid. sed modo non geldat ita in illo hund. postquam Rex W. geldum monetæ posuit in Burgo. De toto hoc Burgo exibant T. R. E. de Landgable x. lib. inde Comes tertiam partem habebat, Rex duas. De hoc censu remanent nunc supra xx. mansuræ, ubi castrum est, xvi. sol. & viii. denar. inter Comitem & Regem. Præter hæc habebat Rex xx. lib. & Comes x. lib. de firma Burgi, aut plus aut minus, sicut poterat collocare partem suam, &c.

Hanc terram colunt Burgenses, & locant per ministros Regis & Comitis. Infra prædictum censum sunt iii. piscatores iii. sol. reddentes.

In hoc Burgo fuerunt iii. monetarii, reddentes xl. sol. inter Regem & Comitem, sed modo non sunt. T. R. E. reddebant xxx. lib. modo similiter.

BEDEFORDSCIRE.

BEDEFORD T. R. E. pro dimidio hund. se defendebat, & modo facit, in expeditione & in navibus. Terra de hac villa nunquam fuit hidata, nec modo est, præter unam hidam, quæ jacuit in Ecclesia St. Pauli in elemosina, &c.

TERRA REGIS.

Manerium LESTONE. Dominicum manerium Regis pro xlvii. hid. se defendit modo. T. R. E. non erant nisi xxx. hid. De his xlvii hid. sunt in manu regis xliii. hid. &c. Ibi theloneum de mercato redd. vii. lib. Intra totum redd. per annum xxii. lib. ad pensum, & dimid. diem ad firmam Regis, in frumento & melle & aliis rebus ad firmam pertinentibus. Ad opus Reginæ ii. uncias auri, & pro uno summario & consuetud. canum lxx. sol. & c. sol. ad pensum, & xl. sol. de albo argento. Hoc misit de cremento Luo Talliebosc, & i. unciam auri, ad opus Vicecomitis per annum.

Manerium LOITONE. Dominicum Manerium Regis, &c. De theloneo & mercato c. sol. Intra totum reddit per annum xxx. lib. ad pensum, & dimid. diem in frumento & melle & aliis consuetudinibus ad firmam Regis pertinentibus. Reginæ iv. uncias auri, & de summario & aliis consuetudinibus minutis lxx. sol. & de consuetudine canum vi. lib. & x. sol. & de cremento quod misit Luo Talleboſc vii. lib. ad pensum, & xl. sol. albi argenti, & unam unciam auri Vicecomiti.

Manerium HOUSTONE. Dominicum Manerium Regis, &c.

LEDECESTRESCIRE.

CIVITAS de LEDECESTRE, Tempore Regis Edwardi, reddebat per annum Regi xxx. lib. ad numerum de xx. in Ora, & xv. sextaria mellis.

Quando Rex ibat in exercitu per terram, de ipso Burgo xii. Burgenses ibant cum eo. Si vero per mare in hostem ibat; mittebant ei iv. equos de eodem Burgo usque Londoniam, ad comportandum arma, vel alia quæ opus esset.

Modo habet Rex W. pro omnibus redditibus civitatis ejusdem & Comitatus xlii. lib. & x. sol. ad pondus; pro uno accipitre x. lib. ad numerum; pro summario xx. sol. De monetariis xx. lib. per annum de xx. in Ora. De his xx. lib. habet Hugo de Grentemaisnil tertium denarium.

WARWICSCIRE.

IN BURGO de WARWIC, habet Rex in dominio suo c. xiii. domus, & Barones Regis habent c. xii. de quibus omnibus Rex habet geldum suum, &c. Episcopus de Wirecestre habet LX. masuras, & sic de cæteris: præter has supradictas masuras sunt in ipso Burgo xix. Burgenses, qui habent xix. masuras cum saca & soca & omnibus consuetudinibus, & ita habebant T. R. E.

TEMPORE Regis Edwardi Vicecomitatus de Waruuic, cum Burgo & cum regalibus Maneriis, reddebat lxv. lib. & xxxvi. sextaria mellis, aut xxiv. lib. & viii. sol. pro omnibus quæ ad mel pertinebant.

Modo intra firmam regalium Maneriorum & placita Comitatus reddit per annum cxlv. lib. ad pondus, & xxii. lib. pro consuetudine canum, & xx. sol. pro summario, & x. lib. pro accipitre, & c. sol. Reginæ pro gersuma.

Præter hoc reddit xxiv. sextaria mellis cum majori mensura, & de Burgo vi. sextaria mellis. Sextaria scilicet pro xv. denariis. De his habet Comes de Mellend. vi. sextaria & v. sol.

Consuetudo Waruuic fuit, ut eunte Rege per terram in expeditionem, decem Burgenses de Waruuic pro omnibus aliis irent. Qui monitus non ibat c. sol. Regi emendabat.

Si vero per mare contra hostes suos ibat Rex; vel iv. Batsueins, vel iv. lib. denariorum ei mittebant.

SCIROPESCIRE.

IN CIVITATE SCIROPESCIRIE TEMPORE REGIS E. erant cc. l. ii. domus & totidem Burgenses in ipsis domibus, reddentes per annum vii. lib. & xvi. sol. & viii. denar. de gablo. Ibi habebat Rex E. has subterscriptas consuetudines. Si quis pacem Regis manu propria data scienter infringebat, utlagus fiebat. Qui vero pacem Regis à Vicecomite data infringebat, c. sol. emendabat; & tantundem dabat qui forestel, vel heinfare faciebat. Has iii. forisfacturas habebat in dominio Rex E. in omni Anglia extra firmas.

Quando Rex jacebat in hac civitate, servabant eum vigilantes xii. homines de melioribus civitatis. Et cum ibi venationem exerceret, similiter custodiebant eum cum armis meliores Burgenses caballos habentes. Ad stabilationem vero mittebat Vicecomes xxxvi. homines pedites, quamdiu Rex ibi esset. Ad partum autem de Marsetelie, inveniebant xxxvi. homines per consuetudinem viii. diebus.

Cum in Walis pergere vellet Vicecomes, qui ab eo edictus non pergebat, xl. sol. de forisfactura dabat.

Mulier accipiens quocunque modo maritum, si vidua erat dabat Regi xx. sol. si puella x. sol. quolibet modo acciperet virum.

Cujuscunque Burgensis domus combureretur aliquo casu vel eventu, sine negligentia, xl. sol. Regi dabat pro forisfactura, & duobus propinquioribus vicinis suis ii. sol. unicuique.

Burgensis qui in dominio erat Regis cum moriebatur, habebat Rex x. sol. de relevamento.

Si quis Burgensis frangebat terminum, quem Vicecomes imponebat ei, emendabat x. sol.

Qui sanguinem fundebat xl. sol. emendabat.

Cum Rex iret de civitate, mittebat ei xxiv. caballos Vicecomes Lenteurde, & ipsos ducebat Rex usque primam mansionem Strafordscire.

Tres

Tres monetar. habebat ibi Rex, qui poſtquam coemiſſent cuneos monetæ ut alii monetarii patriæ, xv. die dabant Regi xx. ſol. unuſquiſque, & hoc fiebat moneta vertente.

Intra totum reddebat civitas iſta per annum xxx. lib. Duas partes habebat Rex, & Vicecomes tertiam.

Præcedenti anno hujus deſcriptionis, reddidit xl. lib. Rogerio [Comiti.]

Hæc Civitas T. R. E. geldabat pro c. hidis.

De his habebat St. Almundus ii. hid. & ſic de ceteris.

Dicunt Angligenæ Burgenſes de Sciropesberie multum grave ſibi eſſe, quod ipſi reddunt totum geldum, ſicuti reddebant T. R. E. quamvis caſtellum Comitis occupaverit li. maſuras, & aliæ L. maſuræ ſint vaſtatæ, & xliii. Francigenæ Burgenſes teneant maſuras geldantes T. R. E. & Abbatiæ quam facit ibi Comes dederit ipſe xxxix. Burgenſes, olim ſimiliter cum aliis geldantes.

Intra totum ſunt cc. maſuræ, vii. minus, quæ non geldant.

INTERRIPA & MARSHAM.

TERRAM INFRA SCRIPTAM TENUIT ROGERIUS PICTAVENSIS, INTERRIPAM & MERSHAM.

IN DERBEI HUNDRET.

Ibi habuit Rex EDWARDUS unum Manerium DERBEI nominatum, cum vi. Bereuuich. &c.

Uctredus tenebat vi. Maneria, Rabil, &c.

Hoc Manerium DERBEI cum his ſupradictis hidis reddebant Regi E. de firma xxvi. lib. & ii. ſol.

Ex his iii. hidæ erant liberæ, quarum cenſum perdonavit Tinis qui eas tenebat.

Iſtæ reddebant iv. lib. & xiv. ſolid. & iv. denar.

Omnes iſti Taini habuerunt conſuetudinem reddere ii. Oras denariorum de unaquaque caruca terræ, & faciebant per conſuetudinem domos Regi, & quæ ibi pertinebant, ſicut villani; & piſcarias, & in ſilva hajas & ſtabilituras: & qui ad hæc non ibat quando debebat, ii. ſol. emendabat, & poſtea ad opus veniebat & operabatur donec perfectum erat.

Unuſquiſque eorum uno die in Auguſto mittebant meſſores ſuos ſecare ſegites Regis: Si non, per ii. ſol. emendabat.

Si quis lib. homo faceret furtum, aut foreſtel aut heinfara, aut pacem Regis infringebat, xl. ſol. emendabat.

Si quis faciebat ſanguinem aut raptum de femina, vel qui remanebat de ſiremot ſine rationabili excuſatione, per x. ſol. emendabat.

Si de Hund. remanebat, aut non ibat ad placitum, ubi Præpoſitus jubebat, per v. ſol. emendabat.

Si cui jubebat in ſuum ſervitium ire & non ibat, iv. ſol. emendabat.

Si quis de terra Regis recedere volebat, dabat xl. ſol. & ibat quo volebat.

Si quis terram patris ſui mortui habere volebat, xl. ſol. relevabat.

Qui nolebat; & terram & omnem pecuniam patris mortui Rex habebat.

Uctredus tenuit Croſebi & Chirchedele pro i. hida, & erat quieta ab omni conſuetudine præter has vi. pace infracta, foreſtel, heinſara & pugna quæ poſt ſacramentum factum remanebat, & ſi conſtrictus juſticia Præpoſiti alicui debitum ſolvebat, & ſi terminum à Præpoſito datum non attendebat, hoc per xl. ſol. emendabat; geldum vero Regis ſicut homines Patriæ ſolvebat, &c.

IN NEWTONE T. R. E. fuerunt v. hidæ, &c.

Modo ſunt ibi vi. Drenghs, &c.

SNOTINGHAMSCIRE.

IN BURGO SNOTINGHAM fuerunt T. R. E. c. lxxiii. Burgenses, & xix. villani. &c.

In Snotingeham aqua Trente & fossa, & via versus Eboracum custodiuntur, ita ut si quis impedierit transitum navium, & si quis araverit vel fossam fecerit in via Regis infra duas perticas, emendare habet per viii. libras.

De Stori antecessore Walterii de Aincurt dicunt, quod sine alicujus licentia potuit facere sibi Ecclesiam in sua terra & in sua soca, & suam decimam mittere quo vellet.

In Snotingehamscire & in Derbiscire, pax Regis manu vel sigillo data, si fuerit infracta, emendatur per xviii. Hundret; unumquodque Hund. viii. lib. Hujus emendationis habet Rex ii. partes, Comes tertiam. Id est xii. Hund. emendant Regi, & vi. Comiti.

Si quis secundum legem exulatus fuerit pro aliquo reatu; nullus præter Regem pacem reddere potest ei.

Tainus habens plusquam vi. Maneria, non dat terræ relevationem, nisi Regi tantum viii. lib.

Si habet vi. tantum, vel minus; Vicecomiti dat relevationem iii. Markas argenti, ubicunque maneat, in Burgo vel extra.

Si Tainus habens sacam & socam forisfecerit terram suam; inter Regem & Comitem habent medietatem terræ ejus atque pecuniæ; & legalis uxor cum legitimis hæredibus, si fuerint, habent aliam medietatem.

EURUICSCIRE.

IN EBORACO CIVITATE TEMPORE REGIS EDWARDI præter Scyram Archiepiscopi fuerunt vi. scyræ, una ex his est vastata in Castellis.

In quinque Scyris fuerunt Mille & quadrigentæ & xviii. mansiones hospitatæ. De una harum scirarum habet Archiepiscopus adhuc tertiam partem. In his nemo alius habebat consuetudinem nisi ut Burgensis, præter Merlesvainan una domo quæ est infra Castellum, & præter Canonicos ubicunque mansissent, & præter iv. judices, quibus Rex dabat hoc donum per suum brevem, & quamdiu vivebant.

Archiepiscopus autem de sua scyra habebat plenam consuetudinem.

De supradictis omnibus mansionibus sunt modo hospitatæ in manu Regis reddentes consuetudinem quadringentæ, ix. minus, inter magnas & parvas; & cccc. mansiones non hospitatæ; quæ reddunt, melior 1. denarium, & aliæ minus; & quingentæ & xl. mansiones ita vacuæ, quod nil omnino reddunt, & c. xl. v. mansiones tenent Francigenæ.

Sanctus Cutbertus habet i. domum, quam semper habuit ut plures dicunt, quietam de omni consuetudine: sed Burgenses dicunt non eam fuisse quietam Tempore R. E. nisi sicut una Burgensium, nisi tantum quando Præpositus eam habebat theloneum suum & Canonicorum, &c.

Comes de Moritonio habet ibi xiv. mansiones, & ii. bancos in macello, & Ecclesiam St. Crucis, &c.

Nigellus de Monnevile habet i. mansionem cujusdam monetarii.

In scyra Archiepiscopi fuerunt T. R. E. hospitatæ ducentæ mansiones, undecim minus; modo sunt centum hospitatæ inter magnas & parvas, præter curiam Archiepiscopi & domos Canonicorum. In hac scyra habet Archiepiscopus quantum Rex habet in suis scyris.

In Geldo civitatis sunt quater xx. & iv. carucatæ terræ, & unaquaque geldabat

dabat quantum una domus civitatis, & in tribus operibus Regis cum civibus erant, &c.

In Dominicis Maneriis nichil omnino Comes habuit, neque Rex in Maneriis Comitis, præter quod pertinet ad Christianitatem, quæ ad Archiepiscopum pertinet.

In omni terra St. Petri de Euruic, & St. Joannis, & St. Wilfridi, & St. Cutberti, & St. TRINITATIS similiter Rex ibi non habuit, nec Comes, nec aliquis alius aliquam consuetudinem. Rex habet tres vias per terram, & quartam per aquam. In his omne forisfactum est Regis & Comitis, ubicunque vadant viæ, vel per terram Regis, vel Archiepiscopi, vel Comitis.

Pax data manu Regis vel sigillo ejus, si fuerit infracta; Regi solummodo emendatur per xii. Hund. unumquodque Hund. viii. lib.

Pax à Comite data & infracta à quolibet; ipsi Comiti per vi. Hundret emendatur; unumquodque viii. lib.

Si quis secundum legem exulatus fuerit; nullus nisi Rex ei pacem dabit. Si vero Comes vel Vicecomes aliquem de regione foras miserint; ipsi eum revocare & pacem ei dare possunt si voluerint.

Relevationem terrarum dant solummodo Regi illi Taini, qui plusquam vi. Maneria habuerint. Relevatio est viii. lib.

Si vero vi. tantum Maneria vel minus habuerit, Vicecomiti pro relevatione dat iii. Markas argenti.

Burgenses autem Eboracæ civitatis non dant relevationem.

LINCOLESCIRE. LINDESIG.

IN CIVITATE LINCOLIA erant, Tempore Regis Edwardi, novies centum & LXX. mansiones hospitatæ. Hic numerus Anglice computatur i. centum pro c. xx.

In ipsa civitate erant xii. Lagemanni, id est habentes sacam & socam, Hardecnut, Suartin, f. Grimboldi, Ulf filius Suertebrand, qui habuit Thol & Them, Walraven, Aluuold, Brictric, Guret, Ulbert, Godric, f. Eddeue, Siuuard [Presbyter] Leuuine [Presbyter] Aldeue [Presbyter.]

Modo sunt ibi totidem habentes similiter sacam & socam. Suardinc [i.] loco Hardecnut patris sui, Suartinc [ii.] Sortebrand [iii.] loco Ulf patris sui, Agemund [iv.] loco Walraven patris sui, Aluuold [v.] Goduinus, [vi.] filius Brictric, Normanus [vii.] Crassus loco Guret, Ulbert [viii.] frater Ulf adhuc vivit, Pethrus [ix.] de Valonges loco Godric filii Eddeue, Ulnoldus [x.] Presbyter loco Siuuard, Presb. Burnolt [xi.] loco patris sui Leuuine, qui modo est monachus, Leduuinus [xii.] filius Ravene loco Aldene Presbyteri.

Tochi filius Outi habuit in civitate xxx. mansiones præter suam hallam, & ii. Ecclesias & dimidiam; & suam hallam habuit quietam ab omni consuetudine, & super alias xxx. mansiones habuit locationem, & præter hoc de unaquaque unum denarium, id est Landgable. Super has xxx. mansiones habebat Rex theloneum & forisfacturam, ut Burgenses juraverunt. Sed his jurantibus contradicit Uluiet Presbyter, & offert se portaturum judicium quod non ita est sicuti dicunt, &c.

Radulfus Pagenel habet i. mansionem, &c. & sic de ceteris.

Aluredus nepos Turoldi habet iii. Toftes de terra Sybi, quantum Rex sibi dedit, in quibus habet omnes consuetudines, præter geldum de monedagio.

Consuetudines Regis & Comitis in Sudlincolia reddunt xxviii. lib.

In Nortreding consuetudines Regis & Comitis reddunt xxiv. lib.

In Westreding consuetudines Regis & Comitis reddunt xii. lib.

In Sudtreding consuetudines Regis & Comitis reddunt xv. lib.

Pax

Digitized by Google

Pax manu Regis vel sigillo ejus data, si fuerit infracta, emendatur per xviii. Hundret. Unumquodque Hund. solvit viii. lib. Duodecim Hund. emendant Regi, & vi. Comiti.

Siquis pro aliquo reatu exulatus fuerit à Rege & à Comite & ab hominibus Vicecomitatus; nullus nisi Rex sibi dare pacem poterit.

STANFORD BURGUM REGIS dedit geldum T. R. E. pro xii. Hundret & dimidio, in exercitu, & navigio, & in danegeld. Ibi sunt vi. Custodiæ; quinque in Lyncolescire, & sexta in Hantunescire, quæ est ultra pontem, & tamen ipsa reddebat omnem consuetudinem cum aliis, præter gablum & theloneum, quod Abb. de Burg habebat & habet.

In his v. custodiis T. R. E. fuerunt c. xl. & i. mansiones, &c.

In Stanford T. R. E. erant xii. Lagemanni, qui habebant infra domos suas sacam & socam, & super homines suos, præter geld, & heriete, & forisfacturam corporum suorum de xl. Oris argenti, & præter latronem. Hoc idem modo habent. Si non sunt nisi novem, unus eorum habet xvii. mansiones.

IN TORCHESEY, T. R. E. fuerunt cc. & xiii. Burgenses. Easdem consuetudines habebant omnes quas & Lincolienses, & tantum plus, quod quicunque eorum mansionem in eadem villa habebat, neque intrans neque exiens theloneum dabat, nec consuetudinem. Hoc autem eorum erat, ut si legati Regis illuc venirent, homines ejusdem vici cum navibus suis & aliis instrumentis navigationis usque Eboracum eos conducerent, & Viceeomes victum legatorum & nautarum ex firma sua inveniret. Quod si aliquis Burgensium alibi vellet abire, & domum quæ esset in eadem villa vendere, sine scientia & licentia Præpositi, si vellet, posset facere.

EASESSA.

IN eadem Colecestra tenuit Godricus i. lib. homo tempore Regis Eaduuardi iv. mansiones, &c.

Amo Dapifer i. domum, & i. curiam, & i. hid, &c.

Et hoc totum præter suam aulam reddebat consuetudinem tempore Regis Edwardi, & adhuc reddunt Burgenses de suis capitibus, &c.

Dominium Regis in Colecestra cii. acræ terræ, &c.

Est autem consuetudo ut unoquoque anno, quinto decimo die post pascha, reddant Burgenses Regii duas marcas argenti, & hoc pertinet ad firmam Regis. Præterea de unaquaque domo per annum vi. denarios, quæ reddere potest ad victum soldariorum Regis, vel ad expeditionem terræ vel maris, & hoc non est ad firmam. Et hoc fit si Rex soldarios habuerit, vel expeditionem fecerit. Et propter hos vi. denarios tota civitas ex omnibus debitis reddebat tempore Regis Edwardi xii. lib. & ii. sol. & iii. denar. in unoquoque anno. De quibus reddebant monetarii iv. lib. tempore Regis Edwardi. Modo reddit iv. xx. lib. & iv. sextarios mellis, vel xl. sol. iv. Et præter hoc v. sol. Vicecomiti de gersuma. Et x. sol. & iv. den. ad Præbendarios pascendos. Et præter hoc reddunt Burgenses de Colecestra & de Melduna xx. lib. pro moneta, & hoc constituit Waleramus, & advocant Regem ad turtorem, quod condonavit illis x. lib. & tantum Walchelinus Episcopus quærit ab illis xl. lib.

NORFULC.

HOc de NORWIC. In Noruic erant Tempore Regis Edwardi mcccxx. Burgenses. Quorum unus ita dominicus Regis, ut non posset recedere

cidere nec homagium facere sine licentia ipsius, cui erat nomen Edstan, &c.

Tota hæc Villa reddebat T. R. E. xx. lib. Regi, & Comiti x. lib. & præter hoc xxi. sol. & iv. denar. Præbendarios, & vi. sextarios mellis, & i. ursum, & vi. canes ad ursum; & modo lxx. lib. pensum Regis, & c. sol. ad numerum, de gersuma Reginæ; & i. asturconem, & xx. lib. blancas Comiti, & xx. sol. gersuma ad numerum G. &c.

Franci de NORWIC. In novo Burgo xxxvi. Burgenses, & vi. Anglici; & ex annua consuetudine reddebat unusquisque v. denar. præter forisfacturas. De hoc toto habebat Rex ii. partes, & Comes tertiam. Modo xli. Burgenses Franci in dominio Regis & Comitis; & Rogerius Bigot habet L. & sic de aliis.

Tota hæc terra Burgensium erat in dominio Comitis Rad. & concessit eam Regi in commune ad faciendum Burgum, inter se & Regem, ut testatur Vicecomes. Et omnes terræ istæ, tam militum quam Burgensium, reddunt Regi suam consuetudinem.

CESTRESCIRE.

CIvitas de CESTRE, Tempore Regis Edwardi, gelbabat pro L. Hidis. Tres & dimidium, quæ sunt extra Civitatem (hoc est, una Hida & dimidium ultra pontem, & duæ Hidæ in Neutone, & Redeclive, & in Burgo Episcopi) hæ geldabant cum Civitate.

Tempore Regis Edwardi erant in ipsa Civitate cccc. & xxxi. Domus geldantes: & præter has habebat Episcopus LVI. domus geldantes. Tunc reddebat hæc Civitas x. Marcas Argenti & dimidiam: Duæ partes erant Regis, & tertia Comitis: Et hæ Leges erant ibi.

Pax data manu Regis, vel suo Brevi, vel per suum Legatum, si ab aliquo fuisset infracta, inde Rex c. solidos habebat: quod si ipsa Pax Regis, jussu ejus à Comite data, fuisset infracta, de c. solidis (qui pro hoc dabantur) tertium denarium Comes habebat: si vero à Præposito Regis, aut Ministro Comitis, eadem pax data infringeretur, per XL. solidos emendabatur, & Comitis erat tertius denarius.

Si quis liber homo, Regis Pacem datam infringens, in domo hominem occidisset, terra ejus & pecunia tota Regis erat, & ipse Utlagh fiebat: hoc idem habebat Comes de suo tantum homine hanc forisfacturam faciente: Cuilibet autem Utlagh nullus poterat reddere pacem nisi per Regem.

Qui sanguinem faciebat à mane secundæ Feriæ usque ad nonam Sabbathi, x. solidis emendabat: à nona vero Sabbati usque ad mane secundæ Feriæ sanguinis effusus xx. solidis emendabatur: similiter xx. solidos solvebat, qui hoc faciebat in xii. diebus Nativitatis, & in die Purificationis Beatæ Mariæ, & primo die Paschæ, & primo die Pentecostes, & die Ascensionis, & in Assumptione vel Nativitate Sanctæ Mariæ, & in die Festo Omnium Sanctorum.

Qui in istis sacris diebus hominem interficiebat, iv. libris emendabat: in aliis autem diebus XL. solidis: similiter Heinfaram vel Forestel, in his Festis diebus & die Dominico, qui faciebat, iv. libras exsolvebat: in aliis diebus XL. solidos.

Hangenuitham faciens in Civitate x. solidos dabat: Præpositus autem Regis vel Comitis hinc forisfacturam faciens, xx. solidis emendabat.

Qui Revelach faciebat, vel latrocinium, vel violentiam fœminæ in domo inferebat, unumquodque horum XL. solidis emendabatur.

Vidua, si alicui se non legitime commiscebat, xx. solidis emendabat: Puella vero x. solidis pro simili causa.

Qui in Civitate terram alterius saisibat, & non poterat diratiocinare suam esse, XL. solidis emendabat: similiter & ille qui clamorem inde faciebat, & suam esse debere non posset diratiocinare.

Qui terram suam, vel propinqui sui, relevare volebat, x. solidos dabat:

Quod si non poterat vel nolebat, terram ejus in manum Regis Præpositus accipiebat.

Qui ad terminum, quod debebat gablum, non reddebat, x. sol. emendabat.

Si ignis Civitatem comburebat, de cujus domo exibat, emendabat per tres oras Denariorum; & suo Propinquiori Vicino dabat duos solidos.

Omnium harum forisfacturarum duæ partes erant Regis, & tertia Comitis.

Si sine licentia Regis ad portum Civitatis Naves venirent, vel à portu recederent, de unoquoque homine qui in Navibus esset xl. solidos habebant Rex & Comes.

Si contra pacem Regis, & super ejus prohibitionem, navis adveniret, tam ipsam quam homines, cum omnibus quæ ibi erant, habebant Rex & Comes.

Si vero cum pace & licentia Regis venisset, qui in ea erant quiete vendebant quæ habebant: sed cum discederet, quatuor denarios de unoquoque Lefth habebant Rex & Comes: Si habentibus Martrinas pelles juberet Præpositus Regis, ut nulli venderent, donec sibi prius ostensas compararet, qui hoc non observabant xl. solidis emendabant.

Vir sive mulier, falsam mensuram in Civitate faciens, deprehensus iv. solidis emendabat: similiter malam cervisiam faciens, aut in Cathedra ponebatur Stercoris, aut quatuor solidos dabat Præpositis.

Hanc forisfacturam accipiebant ministri Regis & Comitis in Civitate, in cujuscunque terra fuisset, sive Episcopi, sive alterius hominis: similiter & Theloneum siquis illud detinebat ultra tres noctes, xl. solidis emendabat.

Tempore Regis Edwardi erant in Civitate hac Septem Monetarii, qui dabant septem libras Regi & Comiti extra firmam, quando moneta vertebatur.

Tunc erant xii. Judices Civitatis: Et hi erant de hominibus Regis & Episcopi, & Comitis: Horum si quis de Hundret remanebat, die quo sedebant, sine Excusatione manifesta, x. solidis emendabat inter Regem & Comitem.

Ad murum Civitatis & pontem reædificandum de unaquaque hida Comitatus unum hominem venire Præpositus edicebat: cujus homo non veniebat, Dominus ejus xl. solidos emendabat Regi & Comiti: Hæc forisfactura extra firmam erat.

Hæc Civitas tunc reddebat de firma xlv. libras, & tres timbres Pellium Martrinium; tertia pars erat Comitis, & duæ Regis.

Quando Hugo Comes recepit, non valebat nisi xxx. libras: valde enim erat vastata: Ducentæ & quinque Domus minus ibi erant, quam tempore Regis Edwardi fuerunt: modo totidem sunt ibi, quot invenit.

Hanc Civitatem Mundret tenuit de Comite pro lxx. libris, & una Marka Auri.

Ipse habuit ad firmam pro l. libris, & una Marka Auri, omnia Placita Comitis in Comitatu & Hundretis præter Inglefeld.

Terra in qua est Templum Sancti Petri; quam Robertus de Rodelend clamabat ad Teiland, (sicut diratiocinavit Comitatus) nunquam pertinuit ad Manerium extra Civitatem, sed ad Burgum pertinet, & semper fuit in consuetudine Regis & Comitis, sicut aliorum Burgensium.

BRITAN-

BRITANNIARUM

Antiqui Populi, Urbes, Flumina, Promontoria, &c. Prout collegit ea, & exposuit Cl. V. G. Camdenus.

A.

ABallaba	*Appleby in Westmoreland*
Abone	*Avington in Glocestershire*
Abus æstuarium	*Humber in Yorkshire*
Æsica	*Netherby upon Esk in Cumberland*
Ad Ansam	*Juxta Coggeshall in Essex*
Ad Pontem	*Paunton in Lincolnshire*
Adurni Portus	*Ederington*
Agelocum	*Little-borrough upon Trent*
Alone	*Whitely in Northumberland*
Alannius fluv.	*Avon in Wilshire*
Alaunus fluv.	*Alne in Northumberland*
Amboglanna	*Amblesyde* forte
Ancalites	*The Hundred of Henley*
Amnitum vel Samnitum insulæ	*Isles upon the west coasts of Britaine in France*
Andates lucus	
Anderida	*Newenden in Kent*
Angli, sive Anglo-Saxones	
Antona sive Ausona	*Auson*
Antivestæum	*The Cape of Cornwall*
Aquæ solis	*Bathe in Sommersetshire*
Arbeia	*Jerby*
Ariconium	*Kenchester neer Hereford*
Atacoti	
Atrebatii	*Barkshire*
Augusta vel Londinum	
Axelodunum.	*Hexam in Northumberland*

B.

BAdiza	*Bath*
Bannavena	*Wedon on the street*
Belerium, idem quod Antivestæum.	
Belgæ	*Somersetshire, Wilshire, and Hantshire*
Belisama fluv.	*Rhibel in Lancashire*
Benones	*High-Cross*
Bibroci	*The Hundred of Bray in Barkshire*
Binovium	*Binchester*
Blatum Bulgium	*Bulnesse in Cumberland*
Blestium	*Old Town in Herefordshire*
Bonium	*Banchor in Flintshire*
Bononia	*Bollonge in France*
Borcovicus	*Borwic in Northumberland*
Bovium	*Boverton in Glamorganshire*
Brage	*Broughton in Hantshire*
Brannogenium	*Worcester*
Brannodunum	*Brancester in Norfolke*

Bremenium	*Brampton in Northumberland*
Brementuracum	*Brampton in Cumberland*
Brementonacum	*Overborrow in Lancashire*
Brigantes	*Yorkshire, Lancashire, B. of Durham, Westmorland, Cumberland.*
Brovonacum	*Brougham*
Bullæum	*Buelth in Brecknocshire*
Burrium	*Uske in Monmouthshire.*

C.

CÆsaromagus	*Neare Brentwood in Essex* forte
Calcaria	*Tadcaster in Yorkeshire*
Callena	*Vide Gallena*
Camboritum	*Cambridge*
Camalodunum	*Maldon*
Camundolunum	*Vide Cambodunum*
Cambodunum	*Ruines neer Almondbury in Yorkshire*
Calagum	*Vide Galacum*
Canonium	*Chensford in Essex*
Cantium	*Kent*
Cantium Promontorium	*The foreland of Kent*
Cangi	
Castra Exploratorum	*Burge upon Sands*
Castra Constantia	*Constance in Normandy*
Cassii	*The Hundred of Caishow in Hartfordshire*
Cassiterides	*The Iles of Sylly*
Caturactonium	*Cattarick in Yorkeshire*
Cattieuchlani	*Buchinghamshire, Bedfordshire, and Hertfordshire*
Causennæ vide Gausennæ	
Cenio fluv.	*The River by Gregeny in Cornwall*
Ceni-magni vide Iceni	
Cilurnum	*Collerford in Northumberland*
Clausentum	*South-hanton*
Clevum	*Glocester*
Coccium	*Riblchester in Lancashire*
Colonia	*Colchester in Essex*
Condate	*Congleton in Cheshire*
Concangii	*Barony of Kendall*
Condercum	*Chester upon the Streete in the Bishoprick of Durham*
Cambretonium	*Brettenham in Suffolke*
Conovius fluv.	*Conwey in Wales*
Conovium Urbs	*Caerhean upon Conway in Caernarvonshire*
Convennos insula	*Canvey at the Thames mouth*
Congavata	*A place upon Caudebec in Cumberland*
Corinium	*Circester in Glocestershire*
Coritani	*Northamtonshire, Leicestershire, Rutlandshire, Lincolnshire, Nottinghamshire, Derbyshire*
Cornavii	*Warwickshire, Worcestershire Staffordsh. Shropshire and Cheshire*
Corstopitum	*Morpit in Northumberland* forte
Cossini	

Croco-

Croco-calana	*Ancester in Lincolnshire*
Cunetio	*Marleborow or Kenet in Wiltshire*
Curio	*Corebridge in Northumberland*

D.

Danmonii	*Cornwall and Denshire*
Danmoriorum Promontorium	*The Lizard in Cornwall*
Danum	*Dancaster in Yorkshire*
Delgovitia	*Godmundham in Yorkshire*
Derventio	*Auldby upon Derwent in Yorkshire*
Deva fluv.	*Dee in Cheshire*
Devana sive Deva Urbs	*Chester, or Westchester*
Dictum	*Diganwey*
Dimetæ	*Westwales, Caermardenshire, Penbrookshire, and Cardiganshire*
Dobuni, sive Boduni	*Glocestershire, and Oxfordshire*
Dorobernia, vide Dorovernum	
Dubris	*Dover*
Dunum sinus	*The Creeke at Dunesby near Whitby in Yorkshire*
Durcornavia	*Vide Corinium*
Durotriges	*Dorsetshire*
Dur-co-brivæ	*Redborn*
Durnium	*Vide Durnovariam*
Durobrivæ	*Caster near Wandlesworth in Huntingdonshire*
Durnovaria	*Dorcester*
Durobrovæ	*Rochester*
Durolenum	*Leneham in Kent*
Durolitum	*Oldfoord upon Lee in Essex*
Durosiponte	*Germonchester*
Durovernum	*Canterburie*

E.

Eboracum	*Yorke*
Epiacum	*Papcastle in Cumberland*
Etocetum	*The wall in Staffordshire*
Extensio Promont.	*Easton-nesse in Suffolk*

F.

Fretum Britannicum	*The Streight of Calis*

G.

Gabrantvicorum portuosus sinus	*Suerby in Yorkshire*
Gabrosentum	*Grateshead in B. of Durham*
Gallatum	*Whealp castle in Westmerland*
Galana	*Walle-wic*
Gallena	*Wallingford*
Ganganorum promontorium	*Lheyn in Caernarvonshire*
Garianonum	*Yarmouth*
Gariensis fluv.	*Yare River in Norffolke*
Gausennæ	*Brig-Casterton upon Wash*

Genunia	*North Wales*
Glannoventa	*Vpon Wentsbecke in Northumberland*
Gleſſariæ	
Glevum	*Glocester*
Gobannium	*Abergevenny.*
Geſſoriacum vide Bononia.	

H.

HErculis promon.	*Hertly point in Denshire*
Hunnum.	*Sevenſhale in Northumberland.*

I.

JAmeſa vide Tameſis	
Iceni	*Suffolke, Norfolke, Cambridgeshire, and Huntingdonshire*
Icianos	*Icborrow in Norfolke*
Idumanius fluv.	*Blackewater in Eſſex.*
Iſanna-vatia, vide Banavenna, nam eadem videntur.	
Iſca fluv.	*Ex River in Denshire*
Iſca Danmoniorum	*Excester*
Iſca Legio Auguſta	*Caerlheon in Monmouthshire*
Iſcalis	*Ivelcester*
Iſurium	*Aldburge in Yorkshire*
Jugantes, quorum meminit Tacitus, neſcio, niſi Cantiani fuerint; quos Britanni ſua lingua Y. Gaint dicere ſolebant; æque tamen probabile videatur Brigantes pro Jugantes legere.	
Itium Galliæ	*Vitſan*
Ituna fluv.	*Eden in Cumberland.*

L.

Lactodorum ſive Lactorodum	*Stony-Stratford*
Lagecium vel Legeolium	*Castleford neere Pontfreil*
Legio ii. Auguſta, vide Iſca	
Legio vi. Victrix, vide Eboracum	
Legio xx. Victrix, vice Deva.	
Lavatres	*Bowes upon Stanemore*
Leucarum	*Loghor in Southwales*
Littus Saxonicum	
Lemanis	*Limehillin Kent*
Lindum	*Lincolne*
Londinum	*London*
Longovicum	*Lanchester*
Luguvallum	*Carlile*
Loventium.	*Leveny in Brecknocshire.*

M.

MAdus	*Maidstone in Kent*
Magi	*Old Radnor*
Maglona	*Maclenith in Montgomerishire*
Magna	*Chester in the wall neer Haltweſell*
Magnus Portus	*Porteſmouth, or Portchester*
Maleos	*Mula among the Western Iles*
Mancunium	*Manchester in Lancashire*
Mandeveſſedum	*Mancaster in Warwickeshire*
Magni, vide Magi	

Mediolanum

Mediolanum	*Lhan Vellin in Montgomeryshire*
Magionimium	*Dunstable*
Meatæ	*Northumberland*
Margidunum	*Near Bever-Castle*
Mena	*Meneg in Cornewall*
Metaris æst.	*The Washes between Lincoln. & Norfolk*
Mictis, vide Vecta	
Morbium	*Morsby in Cumberland*
Maridunum	*Caermarden*
Moridunum	*Seaton in Devonshire*
Moricambe æst.	*The Bay at Caerdronack*
Morini	
MorinorumPortus Britannicus	

N.

Nidus	*Neath in Glamorganshire*
Neomagus, sive Noviomagus	*Woodcose near Croyden in Surrey*
Novus portus, vide Lemanis	

O.

Octopitarum prom.	*S. Davids head in Penbrokeshire*
Ocellum prom.	*Kellnsey in Yorkeshire*
Olicana	*Ilkely in Yorkeshire*
Olenacum	*Elenborrow in Camberland*
Ocrinum	Vide Danmonium
Ordovices	*Northwales*
Ostidamnii	
Ottadini	*Northumberland*
Othona	*Ithan-cester in Essex.*

P.

Parisi pop.	*Holdernesse in Yorkeshire*
Pennocrucium	*Penkridge in Staffordshire*
Pettuaria	*Beverley*
Petrianæ	*Some places neer Peterill in Camberland*
Picti	*The Picts*
Præsidium	*Warwicke*
Prætorium	*Patringtone in Yorkeshire*
Pontes	*Colebroke in Buckinghamshire*
Pons Ælii	*Pont-eland in Northumberland*
Procolitia	*Coleceaster in Northumberland.*

R.

Ratæ	*Leicester*
Ratostibius fluv.	*Taf in Glamorganshire*
Regni pop.	*Surrey, Sussex, and the Sea Coasts of Hantshire*
Regnum	*Regnsted in Hanshire*
Regulbium	*Reculver in Kent.*
Ribodunum	
Rhutupiæ	*Richborrow near Sandwich*
Rhutunium.	*Routon in Shropshire.*

S.

SAbrina fluv.	*Severn*
Salenæ	*Salndy in Bedfordshire*
Segodunum	*Seton in Northumberland*
Segontium	*Caer seiont neere Caernarvon*
Segontiaci	*In Hantshire*
Setantiorum Palus	*Winandermer*
Scoti	
Seteia æstuar. pro Deia	*Dee mouth*
Segelocum	Vide Angelocum
Silures	*Southwales*
Sitomagus	*Thetforde in Norfolke*
Simeni	Vide Iceni
Sinus salutaris	Vide Gabrantovicorum
Sorbiodunum	*Old Sarisbury*
Spinæ	*Spene neere Newbury*
Stuccia fluv.	*Istuyth in Cardiganshire*
Sulloniacæ.	*Brockley hill neere Ellestrey*

T.

TAmarus fluv.	*Tamar*
Tamara	*Tamarton*
Tamisis	*Tames, sive Teames*
Tanatos	*Tanet*
Tesis flu.	*Gese*
Tina flu.	*Tine in Northumberland*
Toisobios	Vide Conovius
Tobius fluv.	*Tovy in Wales*
Toliatis	*Shepey*
Trajectus	*Passage neere Aust.*
Trinobantes	*Middlesex, and Essex*
Tripontium	*Torcester*
Trisantonis Portus	*Southanton*
Tuesis	*Berwicke upon Twede*
Tuerobius fluv.	*Twy in Wales*
Tunocellum	*Tinne-mouth*
Trutulensis Portus	Vide Rhutupias, Tacitum Trutulensem pro Rhutupensi vocare existimat B. Rhenanus.

V.

VAgniacæ	*Maidstone*
Valentia	
Vallum	*The Picts Wall*
Varis	*Bod-vary in Flintshire*
Viroconium	*Wroxcester*
Vedra fluv.	*Were in the B. of Duresme*
Veneti	*Guineth, or Northwales*
Venta Belgarum	*Wintchester*
Venta Icenorum	*Caster neere Norwich*
Venta Silurum	*Caer Went in Monmouthshire*
Vennones	*High-Crosse*
Verlucio	*Werminster*

Verometum:

Verometum	*Burrow hill in Leicesterſhire*
Verolamium	*Verulam neere St. Albons*
Verteræ	*Burgh upon Stanemore*
Uzella æſtuarium	*Ivell mouth*
Viconia, vide Vinonium	
Vinonium & Binonium	*Binchester in the B. of Dureſme*
Villa Fauſtini	*St. Edmunds-Bury*
Vindelis	*Old Winchelſey* forte
Vindobala, vide Vindomora	
Vindomora	*Wallesend in Northumberland*
Vindonum	*Silceaſter*
Vindolana	*Winchester in the wall*
Vindogladia	*Winburne in Dorſetſhire*
Virecinum	*Wroxeſter in Shropſhire*
Viroſidum	*Werewic upon Eden neere Carlile*
Voluba	*Volemouth*
Voreda	*Old Perith*
Uſocona	*Oken Yate*
Uzella	*Loſt-uthiel.*

Populi & Loca antiquioris memoriæ in SCOTIA

Abravanus
Alauna
Anſoba
Banatia
Berubium
Bodotria fluv.
Caledonii
Cantæ
Carbantoricum
Carini, ſive Catini
Cornabii
Caſtra Alata
Cerones
Colania
Celnius fluv.
Corda
Caria
Creones
Damnii
Dea
Devana
Diva fluv.
Epidii
Gadeni
Glotta
Grampius
Horeſci
Iiena
Ila fluv.
Itis fluv.
Ladeni
Lelanonius
Leucopibia
Lindum
Littus altum
Longus fluv.
Loxa fluv.
Mertæ. in Southerlandia
Novantes
Navantum prom.
Nodios
Orcas, vide Tarvedrum
Randuara
Rherigonium
Selgovæ
Tamea, Fortaſſe Tanea in Roſſia
Taizali
Tarvedrum prom.
Taus fluv.
Vacomagi
Vararis
Vernicones
Victoria
Vindagora
Virvedrum
Uzellum

In HIBERNIA.

Argita fluv.
Auſoba fluv.
Auteri
Birgus fluv.
Boreum prom.
Birgantes ſive Brigantes
Buvinda fluv.
Cauci
Coriondi
Darnii prope Dirry
Daurona
Dunum
Duris fluv.
Eblana
Eblani
Erdini
Gangani
Iberni
Jernus flu.
Iſannium prom.
Laberus

Libnius fluv.
Logia fluv.
Luceni
Macolicon
Menapia
Menapii
Modana fluv.
Nagnata
Nagnatæ
Notium prom.
Oboca fluv.
Ravius fluv.
Rheba
Rhobogdii
Rhobogdium prom.
Rigia
Rigia altera
Sacrum prom.
Senus fluv.
Velabri
Vennicnium prom.
Vennicnii
Vidua fluv.
Vinderus fluv.
Vodiæ
Voluntii

Insulæ BRITANNIÆ adjacentes.

Acmodæ
Amnitum, vide Samnitum insulæ
Adros, quæ & Andium
Axantos, vide Uxantisa
Barsa
Bergæ
Birchanis
Cæsarca
Cassiterides
Caunos
Dumna
Epidium
Edri
Ebuda prima
Euodia
Ebuda secunda
Glessaria
Glotta
Hebrides
Hesperides
Icta
Limnos
Liga
Lisia
Mictis, fortasse Vectis
Menavia
Mona
Monaeda
Mula sive Maleos
Nerigon
Nessiadæ
Pomona
Ocetis
Orcades
Ricina, sive Ricluna
Samnitum insulæ
Sarnia
Saxonum insulæ
Sena
Siambis
Siata
Sicdelis
Silimnus
Silinæ
Tanatos
Thule
Toliapis
Vecta
Veneticæ insulæ
Vindelis
Uliaras
Uxantisa

EMENDA-

EMENDATIONES
ET
NOTÆ
AD
Ptolemæum.

PAG. 735. Col. 2. L. 3. Lege cum Græcis, *Parallel. v. carum.* l. 6. Appellatur l. 12. Duabus, adde 11. 58. Libet hic apponere quæ de hac insula Thule Ptolemæus scribit lib. 1. c. vii. ex Marino Tyrio

Ἐπεὶ τοίνυν τοῦ πλάτους πέρας ὑποτίθεται νῦν καὶ αὐτὸς [Μαρῖνος] τὴν Θούλην νῆσον ὑπὸ τὸν παράλληλον τὸν ἀφορίζοντα τὸ βορειότατον πέρας τῆς ἐγνωσμένης γῆς.

Primum igitur Latitudinis terminum præsupponit ipse [Marinus] *Thulen insulam sub parallelo qui Borealissimam terræ nobis cognitæ partem Segregat.*

L. 13. Hiberniæ vero Inf.] Hujus insulæ meminit Ptolemæus l. 1. c. XI. Geographiæ.

Τὸ μῆκος τῆς Ἰουερνίας νήσου, τὸ ἀπὸ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς ἡμερῶν εἴκοσι παρέδωκε Φιλήμων.

Longitudinem Inf. Hiberniæ, ab ortu occasum usq; viginti dierum esse tradidit Philemon.

Huic, utpote Mercatori, nec Marinus nec Ptolemæus fidem adhibent.

Idem Ptolemæus Hiberniam inter celebriores insulas recenset Libro vii. c. v.

Τῶν δὲ ἀξιολογωτέρων νήσων ἢ χερσονήσων, πρώτη μὲν, Ταπροβάνη, δευτέρα δὲ, τῶν Βρεττανικῶν ἡ Ἀλουίωνος. Τρίτη δὲ ἡ χρυσῆ χερσόνησος, τετάρτη δὲ τῶν Βρεττανικῶν Ἰουερνία, &c.

Ex insulis vero insignioribus & peninsulis, prima est Taprobane, secunda Albionis una Britannicarum: tertia aurea Chersonesus, quarta Juverna, Britannicarum alia.

Col. 2. L. Τὸ δὲ ΕΒΟΡΑΚΟΝ. Qui volunt Brigantium, (cujus meminit Ptolemæus in 11 Magnæ Syntaxeos, p. 31. Ed. Bas.) esse Eboracum, non satis perpenderunt ordinem parallelorum & locorum, quos ibi describit Ptolemæus. Nam primo ponit 22 parallelum istis verbis.

Εἰκοστὸς δεύτερος ἐστι παράλληλος καθ' ὃν ἂν γένοιτο ἡ μεγίστη ἡμέρα ὡρῶν ἰσημερινῶν ιζ' δ'. Ἀπέχει δ' οὗτος τοῦ ἰσημερινοῦ, μοιρῶν νε'. καὶ γράφεται διὰ Βριγαντίου τῆς μεγάλης Βρεττανίας. ἔτι δ' ἐνταῦθα οἵων ὁ γνώμων ξ, τοιούτων ἡ μὲν θερινὴ σκιὰ, λς' δ'. ἡ δὲ ἰσημερινὴ πε' γ', ἡ δὲ χειμερινὴ τδ' ς'.

[Ex edit. Ven. A. 1515.] *Linea æquidistans vigesima secunda est: in qua longitudo diei longioris est 17 horæ, & quarta horæ Et ejus elongatio ab æquatione diei est 55 partes: descripta super Bericanas Britanniam majorem. Et umbra æstiva est 36 partes, & quarta partis vicinius. Et umbra æqualitatis octuaginta quinque partes & dua tertiæ partis. Et umbra hiemalis est 304 partes & medietas partis,*

Hæ rationes, hi numeri nullo pacto conveniunt Eboraco. Qua de re, cum fusius egerim in *commentariolo* ad *Antonini Itinerarium* brevi publicando, hic nihil disputabo, tantum monebo ipsum Ptolemæum (modo idem sit Geographiæ auctor & Syntaxeos) in parallelo proximo designando aperte istam sententiam evertere, sic enim continuo subnectit.

l. 24. Κινιω@, scribe ιδ'. να'. ιβ'. δ'
l. 26. [illegible], scribe ιζ'. νϛ'. γ'

Pag. 739. Col. 1. l. 12. [illegible] scr. ιθ'. ξ'. γ'

Col. 2. l. 2. Metaris. scr. 20. 30. &c.
l. 52. [illegible]uelis. scribe 26. 45. &c.
l. 55. Orrea. scribe 24. 15. 58. 45
l. 58. Devana. scribe 26. 15. 59. 45

Pag. 740. Col. 1. l. 5. Vinnov. scribe 17. 30. 51. 0
l. 25. Viroc. lege *Viroconium.*
l. 28. Rhage. scribe 18. 58. 30
l. 31. Urolan. scribe 19. 20. 55. 30
l. 39. Occid. sunt. lege *Demeta.*
l. 46. Corinium. scribe 18. 54. 10

l. 50. Londinium. scribe 20. 54. 0
l. 52. Rutupiæ. scribe 21. 45. 54.

Col. 2. l. 9. [illegible] scribe ια'. &c.
l. 37. [illegible] lege Λυίνπων ν'. ιβ'. ν'. ϛ'

Pag. 741. Col. 1. l. 11. Οὐολίβα, scribe. ιδ'. ιβ'. ιθ'. γ'
l. 20. Αριθμι[illegible], scribe λ'. ξα'.

Col. 2. l. 1. Neomag. scribe 19. 45. 53. 25
l. 2. prox *Dobunis.*
l. 14. Tamare. scribe 15. 52. 15
l. 16. Legio. scribe 17. 52. 35
l. 26. Quæ. max. ad. scribe 31. 40. 63. 0
l. 27. proxima. scribe 30. 20. 63. 15
l. 34 Sunt Toliapis mox *Vectis.*

Dispunctis jam Erratis, qua Typothetæ qua exemplarium; redeamus ad initium; Græcorumque codicum *Variantes lectiones* apponamus: quod solum restat; nam Camdenus jamdudum cætera occupavit, & Græca cum nominibus patriis pensiculate contulit, uti mox post pauca folia, infra constabit.

Pag. 736. Col. 2. l. 1. Ἰουερνίας. Codex Palatinus, Ἰουερνίας & Juvenalis *ultra Littora Juverna promovimus* mox, Βρεττανικῆς, & Βρεττανικῆς & Πρετανικῆς ex Ptolemæo & Marciano, qui eum sequitur, Stephanus *de Urbibus* adducit.
2 [illegible]] Cod. Pal. & Seldeni, & alius addunt, ὁ αὐτὸς καλεῖται πετηγᾶς ὠκεανὸς, [illegible], Plinius eadem in Græcis legit auctoribus, ante Ptolemæum.
3 [illegible]] Alii Codd. Λιβνίκ, & Λιουνίκ.
4 [illegible]] Pal. addit, οἱ καὶ Εσπιδιανοί, & mox εἶτα Αυτεροί. Cod. V. Cl. D Stillingfleetii, Episcopi Wigorn. legit Αυτινοί. Quam lectionem firmant aliqui Latini libri.
5 O[illegible]] Pal. C. οἱ καὶ Ελλιβοι (opinor ex abbreviatione) Seldeni codex Οὐελλάβοροι. Sunt etiam codices, quibus hæc dictio prorsus abest. Latini habent *Vellabori* & *Velabri*, sic & *Orosius.*
6 [illegible]] Aliter, Ουεργίνιος, & Ουεργύιος, & Βουργιόνιος & Ουρίγιος.
7 Β[illegible]] Pal. Βίργυν.
8 Ουελλάβορι] Pal. Ουελλαβόροιος.
9 Ο[illegible]] Pal. Ἰουερνίοι. Seld. Ἰουερνίοι *Velabri, Juterniique, Orosius.*
10 Πλευρὰν ταύτην] καὶ ταύτην τὴν πλευρὰν *Seld.*
11 Ροβογδίας | Ροβογδίους.
12 Δαρινοί] Pal. Δαρίνοι.
13 Βλανίοι] Pal. Βλάνιοι, & MS. *Episcop. Wigornien.*
14 Ρηγία] Pal. Ρηγία, & Ρηγιά, alius.
15 ἑτέρα Ρηγία] MS. *Episcop. Wigorn.* Ρηγια
16 Ἱερνὶς] Pal. Ἱερνις.
17 Η δὲ ἐξῆς αὐτῶν] Seld. αὐτῆς. & Sic Cod. Cyrilli Wych. Eq. Aur. Μονάοιδα MS. Μονάρινα
18 Ἔδρα] Pal. Ὄδρα.
19 Λίμνη] Pal. Λίμνη.
20 Δουνγαλλιδόνιος] Aliter Δουγαλιδόνιος, & Δουδουγαλλιδόνιος. *Ammiano & Eumenio* Δουγαλιδόνιος.
21 Νοουάντων] Pal. Νουάντων. *Marcianus*, Νουάντων.
22 Ρηγόνιος] Pal. Ρερηγόνιος & Cyrilli W. Codex.
23 Ουιδόταρα] Pal. Ουινδόγαρα *Seld.* & *alius* Ουινδόγαρα.
24 Κλώτα. 25 Ἰτηνος] Pal. hic, & sæpe infra, corruptissime κλώτας χώτς.
26 Αλαυνόνιος] Pal. Αλμαυνόνιος, & paulo infra Ἴτιος ποτ. ἐκβολαί κζ'. ξ'. γο'.
27 Ναουάιν] Pal. & Latini Ναβαίν.
28 Ταιζάλων] Pal. Ταιζάλων. *Marci.* Ταιζάλων. mox pro Ἰουερνίος, *Marci.* legit Ἰουερνικός, & pro Ουεργιονος supra, *adferunt* Ουεργίονος.
29 Α[illegible]] Pal. Αβαραίν male.
30 31, 32, 33. 34, 35. Ἔιχυσις] In his omnibus Pal. male, ut supra ad 24, & 25.
36 Σιτανῶν] Pal. Σμαστιων, Alius Σιγυντ.
37 Βιλισομα] Pal. Βιλσομα. ιζ'. ϛ'.
38 Σιτ[illegible]] Pal. Σιγελατινη.

5 C c c c c 3

39 Και-

39 Καγγανῶν] Pal. Γαγκανῶν & Γαγλανῶν Pal. *Gang. præponit Toifebio.*
40 τοβιs] Pal. τοβιs.
41 Σαβρίανα Pal. & alius. Σαβρίανα.
45 Ουξαλα] Pal. Ουξαμα. *Sed Seld. & MS. Ep. Wi.* Οὐίξαλλα.
46 Αντιουέστιον] Seld. Αντιούεστον. Alius Αντιούεστον. Sed propius ad verum, qui Αντιουέστιον pro Αντιουάστιον legit; ut infra dicetur.
47 Δαμνόνιον] *Marcianus,* Δάμνιον.
Ibid. Ὄκρινον] Alius, Ὄκριον; rectius ὠχρινόν. Nam Ochra tota hac ora fodiebatur, etiam ad promontorium Antivestæum, quod ideo Βολέριον, pro Βολίριον dictum. Sed & in *Silinis* insulis (*Sylly* :) quibus & nomen inde; nam *Sil.* Atticum est Ochra. V. *Salm. Plin. Exerc.*

Pag. 738 1. Κείμενος μετ. ἐκβολὴ Pal. & in reliquis locis infra. Paulo post MS. pro Ιουίρα recte legit Ιουα. aliter Latinus.
2 Αλλαίου] Seld. & MS. alius, Αλαουῦ.
3 Ουιρεδρον] MS. quidam, Οὐίρουεδρον, Seldeni codex Ουιρουεδρούμ.
4 Βερουβ] Pal. Ὀυσο.
5 Εκβολαὶ] Pal. ἐκβολή, ut supra.
6 Ουάρα] Seld. Ουαρὸρ MS. Ιαρὰρ [illegible]
7 Τουαισις] MS. τῦ αὔσης. male. Pal. ταία vide n. 12.
10 Εκβολαι] Pal. ἐκβολή.
11 Διάα] Pal. Δηάα.
12 Ταίξα] v. n. 8.
13 Τίνα] MS. Τίνα & Pal. [illegible]
14 Βοδερία] MS. Βογδερία. κδ΄. &c. *linea quarta sequenti*, Γαβραντουίκων, MS. [illegible] ἐυλ. κ. *Mallem equidem prius; & verterem, Gabrantuicum, ut Ordovicum.*
15 Μεταρισχίωνος] Pal. ita; *sed perperam.*
16 Γαβρανοίκων] Seld. Γαρίαινν, MS. Γαριέννν.
17 Εισάμεινα] Seld. Ρισάμαννι.
18 Ιάμισα] MS. quidam & Seld. Cod. Ιάμησα, alius Ιάμησος, Dio, Ταμέσα. Tacitus *Tamisis,* alii, *Tamensis* legunt. In quodam MS. Herodot. reperi Τάσκαι ubi in editis Legimus Ιάσκαι. Facilis T & I Mutatio.
19 Αδάνιον] Pal. Βάντιον, vel Ιάντιον. *Marcianus,* ταάντιον, quasi esset Trinoantium vel Trinobantium promontorium.
Λευκόπιβια] MS. Λευκοπαβία. *Anonym. Geographus videtur reperisse Lucotion.*
Ρεριγόνιον] MS. Ριριγόνιον & Ριρηγόνιον. & pro Σελγοῦαι idem Cod. Ελγοῦαι. Pro [illegible], ibidem καρβαντόριδον. *Hujus vestigia apparent in Anonymo Ravennate, in quo lego Carbantium; Todoriton. vel Toridon.*
20 Ουίξιλον] Pal. & alius MS. Οὐίξιλλον.
21 Κολανία] MS. κολανίκα. *Anonymus R. Colanica.* Sequitur Ουανδούαρα, pro quo MS Ουανδοάρα & Ουινδουάρα.
22 Γαδενοὶ] *Quod puto rectius, quam ut vult* MS. Γαδηνοί. vel ut Seld [illegible]
23 Ωταδηνοὶ] Seld. Ωταδηνοί. MS. Ωταλινοι.
Κορία] *Hic aliqui Codd. tam Græci, quam Latini repetunt Coria.* Et pro [illegible]
24 Κρεώνες] *Hic Pal. addit* εἶτα ἀνατολικώτεροι Κρίωνες & Seld. Κρίωνες.
25 Καρνονάκαι] Seld. Καρνοί.
26 Ανατολικώτεροι] Pal. Ανατολικώτατοι.
27 Κορναβίοι] Seld. Κορναβοι. MS. Κορναβοί.
28 Λουγοὶ] Λυγοὶ MS. Λουμαντόρις Seldenus.
29 Μέρται] Seld. Σμέρται, & MS. *Anonymus ille Ravennas, minus recte, Smet…*
30 Υπὲρ] Seld. ὑπὸ.
31 Τοὺς] Seld. & MS. τούτοις.
32 Ουακόμαγοι] Seld. Ουακομάγοι MS. Ουακόμαγοι. *Scribe mox* [illegible] MS.
33 Τεξάλοι] Seld. & MS. Ταιξάλοι.
34 Ωταδηνοὶ] Seld. ut supra Ωταδηνοί.
Κατωτέρω] Almeg.
Καλατον] Aliter Καλαγον. Antonino, *Galacum*; in numeris pro [illegible] scribe [illegible]
35 Ευλίμενος κ.] *Salutarem Sinum,* male; MS. & Seld. ἀσιμένος κ΄. *Suresbay.*
36 Παρίσοι] Seld. & MS. Παρίσοι.
37 Δυσμικώτατοι] Δυσμικώτατοι MS.
Δανάνα] MS. Δηάα, mox Νικηφόρος *Victrix.*
38 Ράγε] Pal. Ράτη. *Antonini Rata.*

39 Σαλῖναι] Seld. & Pal. Σαλῖναι MS. Σαλῖναι vel Σαλινῖαι Salny; Bedfordiæ.
40 Ἰσιβόι] Pal. Ἰσιβόι forte Ἰκενόι. *De quibus plura ad Antonini Itinerarium.*
Τριβάντες] MS. Τετούαντες. Et statim καμούδλανον, pro quo Theon Smyrnæus, Ptolemæum excribens, ostendit Καμυλόδουνον.
Λαίττιον] MS. Λαίττιον.
Μαιίδουνον] MS. Μοσιδ. & Μηρίδουνον.
Κοριτνον] MS. sic. ιη'. νδ'. ∠'.
41 Νελλαία] Pal. Καλλία MS. Ψαλλία. Seld. ut Pal. mox Δαώριον, MS. & Pal.
42 Ρῆγνοι] MS. Ρηγνοί.
Οὐέντα] Seldeni codex sic ιη'. γο. νε'. ∠'.
Δάνιον] Seldeni liber sic ιη'. ιδ. ∠γ. ιϛ'.
Sed MS. alius ita ιη'. νη'. ∠ϛ'. ιϛ'.
43 Οὐξέλλα] MS. unus Οὐξέλλα, alius Οὐζέλλα.
Ἰσκα] MS. quidam codex sic ιζ'. νϛ. ∠'. δ'. Post *Legio secund. Aug.* dele numeros.
Οὐηκτις] MS. Οὐητις. Plinius videtur legisse Οὐικτίς. Hæc insula aliquando dicitur *Victis, Vectis, Vecta, & Ictis*, si Vossio credamus, ad Melam p. 255.
44 Δάμνια] De hac supra dictum ad p. 735. l. 41.
Τολιάπις] Codex qui fuit Jacobi Angeli legebat Τολιατίς ιδ'. γ'. Forte Walot.
45 Κάουννος] Angeli Cod. Κάουνιος.
46 Οὐίκτησις] Aliter Οὐικτίς, & Οὐικτή. Hæc est vulgo nota Vecta ad Meridiem.

Pag. 742. Ex Itinerario] Quæ impræsentiarum ad hæc per Britannias itinera dicenda habeo, paucissimis absolvam. Scripsi nuper commentarium in istam Antonini partem. Hunc quoniam in majorem molem, quam ei, ab initio, præfixeram, excrevit, cogor in aliud tempus rejicere. Mendas utcunque aliquas ex his paginis tollere non erit supervacaneum.

Col. 1. l. 33. Bovium lege *Bonium*. *Bangor* prope Cestriam.
l. 41. Vennonium lege *Vinonium*
Col. 2. l. 14. Ad Pontem. Lem. lege *ad portum*
l. 24. Canfennim. lege *Caufennis*
l. 31. Cataroctonem lege *Cataractonem*
l. 37. Verolanum. lege *Verolamium*, & infra
l. 45. Magiovinum. lege *Magiovintium*; & infra
l. 53. Crococolanum. lege *Crococolanam*.
Pag. 743. l. 16. Venno . . . lege *Vennones* M. P. xii
Col. 1. l. 17. Bann . . . . lege *Bannavanto* M. P. xix
Col. 2. l. 2. Cononiumi, lege *Conovium*
l. 39. Sorinod. lege *Sorbiodunum*
Pag. 744. l. 11. Præfect. N. Dir. lege *Verteris*, aliter *Ven.*
Pag. 745. l. 15. Præpos. N. Turn. lege *Lemannis*
Pag. 746. l. 15. Moriduo, lege *Moriduno*.

Cum autem undique conquisiverim vetera de *Britannia* Monumenta; non debeo hîc omittere celebrem illum Plinii locum, qui repræsentat paucis, quæ fusius antiqui scriptores Græci & Latini de hac insula memoriæ prodiderant.

C. PLINII LIBER QUARTUS. Cap. xvi.

Britannia insula, clara Græcis nostrisque monumentis, inter septentrionem & occidentem jacet: Germania, Gallia, Hispania, multo maximis Europæ partibus magno intervallo adversa. Albion ipsi nomen fuit, cum Britaniæ vocarentur omnes, de quibus mox paulo dicemus. Hæc abest à Gessoriaco Morinorum gentis litore, proximo trajectu L. M. minimum; circuitu vero patere tricies octies centena viginti quinque M Pytheas & Isidorus tradunt; triginta prope jam annis notitiam ejus Romanis armis non ultra vicinitatem Sylvæ Calidoniæ propagantibus Agrippa longitudinem Dccc M. Pass. esse; latitudinem ccc. M. credit. Eandem Hiberniæ latitudinem, sed longitudinem cc. Mill. Passuum minorem. Super eam hæc sita abest brevissimo transitu à Silurum gente XX. M. Pass. Reliquarum nulla cxxv Mill. circuitu amplior proditur. Sunt autem xl Orcades, modicis inter se discretæ spatiis. Septem Acmodæ, & xxx Hebudes; & inter Hiberniam ac Britanniam Mona. Monapia, Ricina, Vectis, Limnus, Andros Infra vero Siambis, & Axantos. Et ab adverso in Germanicum Mare sparsæ Glessariæ, quas Electridas Græci recentiores appellavere, quod ibi Electrum nasceretur. Ultima omnium quæ memorantur Thule: in qua solstitio nullas esse noctes indicavimus, Cancri signum sole transeunte, nullosque contra per brumam dies. Hæc quidam senis mensibus continuis fieri arbitrantur. Timæus Historicus à Britannia introrsus sex dierum navigatione abesse dicit Insulam

Mictim

Mictim, in qua candidum plumbum proveniat, ad eam Britannos vitilibus navigiis cerio circumsutis navigare. Sunt qui & alias prodant, Scandiam, Dumnam, Bergos; maximamque omnium Norigon, ex qua in Thulem navigatur. A Thule unius diei navigatione mare concretum, à nonnullis Cronium appellatur.

Numerus Hidarum Cis-Humbranarum.]
Ad Austrum Humbræ.

Pag. 748. MYrcna] Titulus in Cod. Cottoniano sic se habet, *De numero Hydarum Angliæ in Britannia.*

Mirchenland est de triginta M. Hydis ab eo loco ubi primum Mirchenland nominatur. Sic ille codex. Limites autem regni Merciorum describuntur supra ad p. 20[illegible]. Interim quid sit Hyda sive Hida apud Saxonas, vide Spelmanni Glossarium. Vulgo Hida est tantum terræ, quantum sufficiat ad unam familiam alendam [illegible] vel quantum uno aratro coli annuatim possit. Mihi incerta vid[illegible] Sed de hac re alias forte.

1 Wokensetna] Alius codex; Workensetna. Populus iste sedisse videtur circa Wirkworth in Comitatu Derbeienti; eos Beda *Mercios Aquilonares* appellat.

2 Elmed-Setna] Regiuncula in occidentali parte comitatus Eboracensis circa Leedes. Ejus mentio apud Nennium & Bedam. Hodieque oppidum ibi quoddam dicitur *Barwic in Elmet.*

3 Midlethfelda] Scriptum reperi *Midbethfelda.* Et amplius nihil.

4 Suth Gyrwa] *Australes Paludicolæ.*

5 North-G.] *Boreales Fennicolæ*; sedebant in *Lincolnia, Norfolcia & Cantabrigia* comitatu.

6 Eastw.] Forte *Exney* prope *Newmarket.*

7 Westw.] *Oxney* prope *Petreburgum.*

8 Wigesta] Circa *Wigest-thorp*, prope *Oundle* in Com. Northamptoniæ.

9 Heresinna] scribebatur in uno libro, *Herswinna*, in alio *Herewinna.* Sed ubi gentium? an circa *Hereburrow?*

10 Sweordora] Aliter *Sweodora.* Forte *Swerfdeif* in Com. Huntingtonensi.

11 *Cista*] Al. Gytla. N. L.

12 Wight gora] Aliter Fige[illegible]

13 Noxgaga] Aliter Hexga[illegible]

14 Oht-gaga] Aliter Oht gag[illegible]

15 Hwyn.a] Aliter Hinica. [illegible]

16 Ciltern-setna] *Incolebant Bu[illegible] ensem & Oxoniensem pagum.*

17 Hendrica] Circa *Henle*[illegible]

18 Unecung[illegible]] Ynetung[illegible]

19 Arosetna] Ad flavium [illegible]

20 Fearsinga] Aliter F[illegible]

21 Beimiga] Aliter Bel[illegible] lega N. L.

22 Eastwilia] Aliter East[illegible] Quæ sequuntur, non spect[illegible]

23 East-Angle] Aliter E[illegible] Columna.

24 East-Sexena] scribe South [illegible] Col. hujus paginæ secunda, post [illegible] *syre*, adde numerum Hidarum [illegible] p. 56[illegible].

25 Heorew-Buran] Aliter [illegible] Forte East-Burn. Infra pr[illegible] ring scribe Cissanburing; pro [illegible] wice, Weringewice. Wa[illegible] Roffensi Wereburg-w[illegible]

Ad Uberiorem illustrationem rerum Saxonicarum visum est hic [illegible] quoddam Monumentum, quod olim descripsi ex pervetusto illo co[illegible] Roffæ servatur, & vulgo TEXTUS ROFFENSIS dicitur.

HÆ SUNT *Genealogiæ per partes in Britann[illegible] Regum Regnan.*

Eadwine	Siggar		Olric	
Ælle	Wægdæg		Ceolwlf	[illegible]
Yffe	Woden Frealafing		Eadberht	XX[illegible]
Wulcfrea	———————— — —		Olwlf	
Wilgilsing	IDA regnavit X. annos		Æthelwal[illegible]	[illegible]
Weosterwalcna	Clapha	I	Alched	[illegible]
Seomel	Odda	VIII	Æthelred	[illegible]
Sæfugal	Æthelric	VII	Alfwold	[illegible]
Sæbald	Theodred	VII	Ofred	[illegible]
Siggeot	Ofred	XI	Item Æthelred	VI[illegible]
Swæbdæg	Theonred (Eanr)	II		

PEND[illegible]

PENDA regnavit an.	XXI.
Peada	I
Wulfhere	XVII
Æthelred	XXIX
Cenred	V
Ceolred	VII
Athelbald	XLI

Egfrid
Ofwio
Æthelfrid
Ætheric
Ida
Eoppa
Eofa
Æthelberht
Angelgeot
Alufa
Ingebrand
Wægbrand
Beornic
Bældæg
Woden Frealafing

ITEM.

Offa	XXXIX
Freodwald	VII
Fuffa	VII
Æthelfrid	XXVIII
Eadwine	XVII
Ofwald	VIII
Ofweo	XXVIII
Egfrid	XV
Alfrid	XX
Ecgfrid	CLI dies.

Cenwulf
Ceolwlf
Beornwulf
Cudwine
Ceolwlf
Leodwald
Ecgwald
Eadelm
Ocg
Idin
Eadberh
Eata Leodwalding.

ITEM Nordanhymbrorum

Alfred
Eanwine
Byrnhom
Bofa
Blæchmon
Eadric Iding.

ITEM Merciorum.

Athelbald
Alewig
Eopa
Pybbi
Æthered
Penda
Pybba
Creoda

Cynewald
Cnebba
Icel
Eomer
Angelgeot
Offa
Weremund
Withlæg
Weodegeot
Woden Frealafing.

Ecgfrid Offing.
Offa
Thingferd
Eanwulf
Olmod
Eopa
Pybba
Ceonwlf
Cudberht
Baffa
Ceonreow
Centwine
Cudwalh
Cenwald Pybbing.

ITEM

Alfrid
Eata
Eanferd
Bifceop
Beda
Bubba
Cædbæd
Cwædgils
Cretta
Winta
Woden Frealafing

Freodowlf
Finn
Godwlf Eating
Æthelberht
Withred
Ecgberht
Ærconberht
Eadbald
Æthelberht
Eormirie
Eofe
Ocga
Hengeft
Witta
Wihtgils
Wægdæg
Woden Frealafing

ITEM.

Ælfwold
Aldulf
Ætherric
Erri
Tytla
Wuffa
Wehh

Wilhelm
Hryp
Hrodmund
Try gil
Tytiman
Cafer
Woden Frealafing.

Yne
Cenred
Ceolwald
Cudwulf
Cudwine
Celin
Cynric
Creoda
Cerdic
Aluca
Giwis
Brand
Bældæg
Woden Frealafing.

Hæ sunt Genealogiæ Regum Occid Saxonum.

Eadward & Eadmund & Æthelred Æthelingas, fuere Eadgar Regis filii.
Eadgar
Eadmund
Eadward
Ælfred
Athulf
Ecgberht
Ealhmund
Eava
Eoppa Ingelding.
Ingeld fuit frater Inæ regis Westsax. qui regnavit XXXVII. annis. Is Monasterium pulcherrimum Glastoniæ ædificavit, & postea ivit ad S. Petrum, ibique mortuus requiescit. Hujus [V. St. Dunelm] duo fratres fuere Cenredi filii.
Cenred
Ceolward
Cutha
Cudwine
Ceawlin
Cynric
Creoda
Cerdic
Elefa
Effa
Gewis
Wig
Freawine
Freodegar
Brand
Bældæg
Woden Frealafing

Frealaf	Heremod	Lamec
Finn	Heraman	Mathusal. &c. ad Adamum.
Godulf [Aliis, Geta]	Hadra	*Hæc stemmata illustrari po-*
Eata	Bedwig	*terint ex Beda ; & Alfr. Be-*
Tethwa	Sceaf. Sescef fuit filius	*verlacensi, qui tamen nonnun-*
Beaw	Noæ; natus in Arca. Noa	*quam ab his discrepat ; uti &*
Scealdwa	filius Lamechi.	*Sim. Dunelmensis.*

Sed nec ab instituto nostro (qui ὅλην historiæ scribendæ colligo) credo erit alienum, si hîc subtexam. *Successiones Regum Saxonicorum* accuratiores eis, quæ in vulgaris Historicis circumferuntur.

SUCCESSIO REGUM SAXONICORUM

Secundum Alfredum Beverlacensem. Ex Cod. MS. Epis. Asaph.

REGNUM CANTIÆ.

1 Edilbertus	5 Lotherus	9 Edbertus
2 Eadbaldus	6 Edricus	10 Cuthredus
3 Erconbertus	7 Wittredus	11 Baloredus
4 Egbrictus	8 Edelbrictus	

Regnum ESTANGLORUM.

1 Reodwaldus	6 Adelherus	11 Egelbrutus
2 Eorpwaldus	7 Adelwolos	12 Edmundus
3 Gilbertus	8 Aldulfus	13 Guthrus
4 Egricus	9 Beorna	14 Gohric.
5 Anna	10 Edelredus	

Regnum Orientalium SAXONUM.

1 Sabertus	6 Sebbi & Sighere	11 Sumtredus [al. [illegible]
2 Sexredus & Sewardus	7 Sebbi	12 Sigericus
3 Sigbertus	8 Sighardus	13 Sigeredus
4 Sigebertus	9 Offa	14 Guthrum.
6 Suthelmus	01 Selredus	

Regnum MERCIORUM.

1 Peanda	7 Beorredus	13 Beornulfus
2 Wlferus	8 Offa	14 Ludecan
3 Etheldredus	9 Regfercus (al. Egfertus)	15 Wlgafus [al. Wiglafus]
4 Kenerdus	10 Kenulfus	16 Beotulfus
5 Ceolredus	11 Kenelmus	17 Burhredus
6 Edewaldus	12 Ceowlfus	18 Ceolwlfus

Regnum BERNICIORUM

1 Yda	4 Heodulfus	7 Edelricus
2 Adda	5 Freodulfus	8 Edelfridus
3 Clappa	6 Heodricus	

Regnum DEIRORUM.

1 Elle	10 Kenerdus	19 Osredus
2 Edelrit [al, Edelric]	11 Osricus	20 Edelbric
3 Edelfridus	12 Ceowlfus	21 Oswaldus
4 Edwinus	13 Eadbertus	22 Eardulfus
5 Oswaldus	14 Oswlfus	23 Osbrict, & Elle
6 Oswius	15 Mol, qui & Edelwaldus	24 Aldene, & Eowils
7 Egfridus	16 Alredus	25 Ragnaldus
8 Alfridus	17 Edelredus, qui & Edel-	26 Sutricus
9 Osredus	18 Alwoldus (bertus	27 Guthfertus

Regnum

Regnum WESTSAXONUM.

1 Cerdicus	9 Census vel Eswinus	17 Brictricus
2 Kinricus	10 Kentwne	18 Egbertus
3 Ceaulin	11 Ceadwall	19 Athulfus vel Atewlfus
4 Celd	12 Ine	20 Adebaldus
5 Ceorwlfus	13 Edelheardus	21 Adelbertus
6 Kyngils	14 Cuthredus	22 Edelredus
7 Cenwalc	15 Sigebertus	23 Aluredus
8 Sexburc	16 Kinewlfus	24 Edwardus.

ANGLIÆ MONARCHIA.

1 Monarcha Adelstanus	6 Edwardus	11 Hardiknut
2 Edmundus	7 Agelredus	12 Edwardus
3 Eadredus	8 Edmundus	13 Haraldus.
4 Edwius	2 Knut	
5 Edgarus	13 Haraldus	

Consuetudines & jura, &c. ex Doomsday.

HOc Præclarum juris & consuetudinum regni Anglicani Monumentum à multis celebratur; à paucis distinctè & plene intelligitur. De eo igitur pauca, *Notitiarum* instar, præfari non importunum fore existimavi.

Multi fuerunt apud Majores nostros libri vocati **Doomes-day-bookes**, vel **Doome-bookes**.

1 Ethelredi frater Rex Alfredus totam suam ditionem descripsit. Hujus descriptionis meminere Gul. Thorne, Rad. Dicetus MS. & Ingulphus p. 870, & 908. ubi *Similem multum & talem* fuisse *rotulum* dicit, qualem postea Gulielmus I edidit, & *vulgariter ab Anglicis cognominatum fuisse utrumque rotulum*, **Doomesday**. Mox ex priori illa descriptione, quam Alfredus fecit, verba nonnulla citat. *Hæc sedes est Abbatia [Croyland] tempore regis Ethelredi, estque soluta, &c.* Hæc descriptio ab Historicis vocatur *Rotulus Wintoniæ*, quia *deponebatur Wintoniæ conservandus.*

2 Alius fuit liber **Doomesday**, quem fecit Gulielmus 1. inter annum 18, & vicessimum regni sui. Ut autem prior descriptio Ethelredi tempora respiciebat, ita hæc posterior respiciebat tempora Edwardi Confessoris. Sic enim perpetuo loquitur. *C. tenet Rex W. in dominio &c. valet &c. ibi carrucatæ.* --T. R. E. *valebat.* i. Tempore Regis Edwardi. Hoc modo Ingulphus citat pag. 908. Hic liber similiter vulgo appellatur *Rotulus Wintoniæ*; *liber de Thesauro Wintoniæ*, ut constat ex Abendonensi Historico, tempore H. 1. *Charta de Wint.* Sic liber Elyensis loquitur, tempore H. 1. *Magna Rolla Wint.* tempore, 1 Richardi, apud Jocel. Brockland.

3 Tertius liber **Doomesday** componebatur jussu ejusdem Will. 1. Sed re ipsa non alius erat à secundo; imo aliud tantummodo exemplar, Westmonasterii repositum in Thesauro regis. Hinc sæpe audit *Rotulus Westm. Charta de Thesauro: Liber Hidarum Regis:* **Doomesday** *Regis-- Liber terrarum Regis. Liber Baronum Regis.* Et quod unus sit liber cum illo Wintoniensi, patet ex 1 Vol. Monastici Angl. p. 272. 60. & Th. Rudburne. Constat autem duobus voluminibus, quorum alterum longum & latum, formæ quam vulgo vocant *in Folio*. Hic codex omnes fere comitatus, qui describebantur continet.

Alterum volumen tres tantummodo continet comitatus. Hujus forma est *in quarto*, scriptura melior & constantior, narrationes pleniores, rasuræ pauciores. Sane mihi videtur minus hoc volumen antiquius esse illo priori; imo unum restare de Pluribus ejusdem formæ, & molis, quorum fragmenta aliquot me videre memini in Cottoniana Bibliotheca.

Hæc duo volumina Ingulphus, puto, non vidit. Loquitur ille de incorporatione rotulorum, ac si nondum in libros fuissent redacti. Hujusce **Doomesdaybook**, (qui duobus voluminibus constat) accuratum exemplar habet V. H. D. J. Trevor Domus Parliamentariæ inferioris Prolocutor; eo exemplari usus sum; & gratus agnosco.

Ex his duobus ultimis voluminibus solebant regni proceres suas possessiones excerpere; & quæ sparsim disjectæ per varias regni partes disseminabantur in unum ordine, comportare. Archiepiscopus Cantuariensis suos Tenentes hinc collegit, sed in

[illegible] scripta; Quæ [illegible] eum [illegible], ante quam [illegible] extarent. [illegible] hinc delumpsere, & in [illegible] dem. [illegible], W [illegible] liber, in hoc genere, adhuc servantur. [illegible] idem factitarunt; vidimus Comitum Richmondiæ & Northfolciæ [illegible] Domesday descriptiones. Hinc etiam ortum suum habeat liber ille [illegible] tra [illegible], ex novis inquisitionibus multum [illegible]

4 [illegible] Domesday [illegible] apud [illegible] [illegible] opinionem [illegible] [illegible] & [illegible] tempora E. [illegible] sub nomine [illegible] Domesday [illegible] tempore Regis [illegible]

5 [illegible]

[illegible]

INDEX
RERUM
ET
VERBORUM.

In hoc Indice A, Æ, E, EA *&* E: I, *&* Y: C, *&* K.
Promiscue usurpantur.

A.

dat

Index Rerum

C.

Cer-

Colwlfus

Dime-

E.

Edburga

Ethelfridus

F.

Gaaul

G.

Hungi

Ketel

M.

N

O.

Pagani

P.

Q.

R.

Remigius

S.

T.

ERRATA.

PRæf. Pag. 7. Lin. 10. *dele* conflic. 94. 22. ausus. 114. 32. *fr.* pars. 120. 53. Desunt. 133. 22. emm. Gildas. 144. 9 Paulin. 155. 7. DCCCXXVI. 192. 44. serpentes fu. 193. 17. savis. 194. 14. divini. mor, ---entia. 195. 57. ---cante. 293. 17. Est inapta, &c. 300. 51. partium. 306. 20. veter. 314. 41. meo. 317. 14. dissed. 319. 35. ---onem. & 323. 24. 324. 46 ---ecerit ---sonas. 331. 2. ---ndum. 337. 5. ---cuitis. *infra*, Farit. 348. 9. Galea. ver. 348. 9. mi salus Altis. Subv. *infra*, S. Al. 348. 47. ---arium *infra*, gurgustii. 350. 31. maceria ---tecto. 366. 33. *post* organa *adde* quæ t. in Ang &c. 367. 8. ---cta 368. 37. ---mur. 385. 72 ---minis 538. 49. *Hubba*, ducum. 542. 31. cum *enim* 544. 42. Dorchaf 771. 33. Ivo. 776. 54. Hundr. d. N. 789. 21. 796. 3. ---vatur. 8 *Epitome* est.

F I N I S.

Digitized by Google